Kaimana'o Tominkaru Paradan

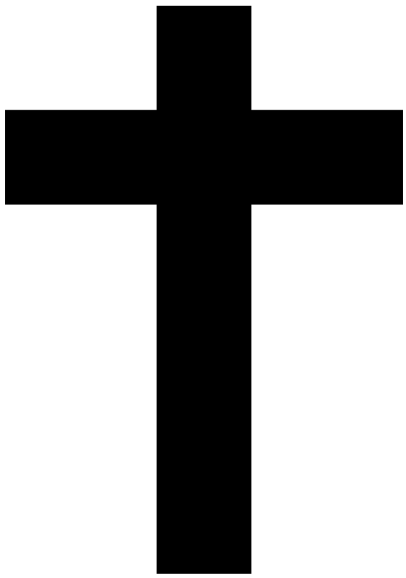

New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

Kaimana'o Tominkaru Paradan
New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Aug 2026 from source files dated 29 Jan 2022
198b856d-ac64-5e95-afee-2b1cb3b356c1

Contents

MATTHEW 1
MARK 73
LUKE 116
JOHN 203
ACTS 255
ROMANS 329
1 CORINTHIANS 361
2 CORINTHIANS 395
GALATIANS 418
EPHESIANS 430
PHILIPPIANS 442
COLOSSIANS 451
1 THESSALONIANS 460
2 THESSALONIANS 468
1 TIMOTHY 473
2 TIMOTHY 484
TITUS 493
PHILEMON 499
HEBREWS 502
JAMES 526
1 PETER 535
2 PETER 544
1 JOHN 550
2 JOHN 559
3 JOHN 561
JUDE 563
REVELATION 566

Matthew
Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Matthew saadanii Tominkaru na'iki udani Jesus Christ daua'o. Matthew, uruu 12 apostlenao bii iki'o. Uapostle-tinan ua'ii zii, uruu zaamaapauz tax puraatannaa,* mazan Jesus zaamatan uruu kaudina'o nii pa'ati, uruu idi uwa'akan pakaudin-kizi. (Puawunuuta Matthew 9:9-13 ida'a.) Mark na'iki Luke saadanii kaarita ida'a Matthew uu dakota-kao Levi kii.

Pakaaritan ida'a kiwiitapa Matthew kowaadan kanom Jesus Christ dokozu-daunnao nii. Ukowaadan uruu King David Takaan-daun, ukau'an Matthew dakotan uruu David dani kii. Matthew kowaadan uruu wuru'u Christ, Jewnao zaudapaniaz, prophetnao kowaadauzon idi kotua'a naa ĩ'ati Tominkaru dyuudan nii ĩzannaa nii na'iki ĩnaobanaa nii. (Hebrew paradan ida'an udakota-kao Messiah kii.)

Na'iki ukowaada na'apam Jesus kaudinan ma'ozaka'o ida'an, usha'apata umanawun kida'o aimaakan aona'o pidan ka'iitan pasha'apatan. Ukakuda karinainao pidannao, uso'ota oia'o doronainao pidannao ai, na'iki ukadishita-kida mawakainao.

Iriba Matthew kowaadan Jesus kakinaopan dau'u pidannao. Ukakinaopan sakitapa'o mashaapa-karu daua'o chapter 5, 6 na'iki 7 ida'a; ukakinaotan 12 pa'apostlennao chapter 10 ida'a; ukowaadan di'itinapa-kinai kuwai kida Tominkaru naobanai-tinan daua'o chapter 13 ida'a; utominapa-kidan da'anainao paugaru kaimana'o mashaapa-karu daua'o chapter 18, 19 na'iki 20 ida'a; na'iki ukowaadan amazada katokon-tinan daua'o chapter 24 na'iki 25 ida'a.

Matthew kowaada na'apam Jesus zowii-kao, na'iki ukadishitan pamawaka-kizi iki. Ukowaada na'apam udyuudan apostlenao kakuwaapa'anan pa'ati ipai amazada kawana'ati, na'iki uaipan ĩzaamatan papidanannao nii. (Puawunuuta Matthew 28:16-20 ida'a.)

Kaarita buutinpan kida

Jesus dokozu-daunnao *1:1-17*
Jesus Christ shakatan *1:18—2:23*
John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o *3:1-12*
Jesus chikaawunuu-kao na'iki utiwaa-kidapa-kao *3:13—4:11*
Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka *4:12—18:35*
Jesus kaudinaanan pamakopan dono Jerusalem iti *19:1—20:34*
Jesus sha'apatanii kida, pazowii-kao ua'ii *21:1—26:46*
Jesus zaamata-kao, na'iki uzowii-kao *26:47—27:66*
Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati *28:1-20*

Di'oraz Jesus dokozu-daunnao
kainaabatinapa-kinaa
(Luke 3:23-38)

1 Di'oraz kuwai ida'a kakuwaapa-karu Jesus Christ dokozu-daunnao
sakadinan iki'o dau'ana'o.† Jesus Christ, uruu King David takaan-daun,
na'iki David, uruu Abraham takaan-daun.

---

* **:** *zaamaapauzo tax puraatannaa:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **1:1** Jewnao kaduz umanawunu'o ĩ'ati wuru'u kainaabatinapa-karuz padokozu-daunnao di'iki.

2 Di'i naa ĩ'uu kida sakadinanu'u Abraham di'iki'o atii King David ida'ati:
Abraham dani uu Isaac; Isaac dani uu Jacob; Jacob dani uu Judah na'iki
kaina'a ba'oran u'inawuzunao;
3 Judah dainao uu Perez na'iki Zerah (ĩdaro uu Tamar); Perez dani uu
Hezron; Hezron dani uu Ram;
4 Ram dani uu Amminadab; Amminadab dani uu Nahshon; Nahshon dani
uu Salmon;
5 Salmon dani uu Boaz (Boaz daro uu Rahab); Boaz dani uu Obed (Obed
daro uu Ruth); Obed dani uu Jesse;
6 Jesse dani uu King David.

Aizii di'i Jesus Christ dokozu-daunnao dau'ana'o King David di'iki'o, atii
patarubanao na'akan ida'ati Israelitenao pawiizi iki Babylon iti: David dani
uu Solomon (Solomon daro Uriah daiaro-daun);
7 Solomon dani uu Rehoboam; Rehoboam dani uu Abijah; Abijah dani uu
Asa;
8 Asa dani uu Jehoshaphat; Jehoshaphat dani uu Jehoram; Jehoram dani
uu Uzziah;
9 Uzziah dani uu Jotham; Jotham dani uu Ahaz; Ahaz dani uu Hezekiah;
10 Hezekiah dani uu Manasseh; Manasseh dani uu Amon; Amon dani uu
Josiah;
11 Josiah dani uu Jehoiachin‡ na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao.

12 Aizii patarubanao na'akan dauna'ana'o Israelitenao Babylon iti atii
Jesus Christ ida'ati'i dau'ana'o: Jehoiachin dani uu Shealtiel; Shealtiel dani
uu Zerubbabel;
13 Zerubbabel dani uu Abiud; Abiud dani uu Eliakim; Eliakim dani uu
Azor;
14 Azor dani uu Zadok; Zadok dani uu Achim; Achim dani uu Eliud;
15 Eliud dani uu Eleazar; Eleazar dani uu Matthan; Matthan dani uu
Jacob;
16 Jacob dani uu Joseph, uruu Mary daiaruz; Mary dani uu Jesus, Jesus
uruu wuru'u dakota-kariwaiz Christ§ nii.
17 Ukau'an 14 ĩtonazinaa aitinpan Abraham di'iki'o atii David ida'ati.
Na'apa uaitinpan iriban koshan 14 David di'iki'o atii ĩtarubanao na'akan
dono'o ida'ati'i ĩdyaun Babylon iti; na'iki na'apa uaitinpan ĩiriban koshan
ĩtarubanao na'akan dauna'an ĩdyaun Babylon iti atii Christ ida'ati.

Jesus shakatan daua'o
(Luke 2:1-7)

18 Kaikapa'o da'i Jesus Christ shakatauzonu'u. Jesus daro Mary, Joseph
taapani'i naa pazaamatan ni'o paudaiaro nii. Mazan ĩzaamataakan ua'ii,
Mary kaudanin naa. Wuru'u okaudaninuz Kaimana'o Doronaa ida'ana'o.
19 Aizii Joseph kaimana'o pidan uruu, ukau'an aonaa
uba'azootin-kida'azon Mary iriba'o pidan bii ii, udi'itinpan pa'ida'a sodi
na'apam nii pamarina'atan pamazida'azon otuma.
20 Joseph da'awu'ukan padi'itinpan pu'u tuukii. Sariapa Tominkaru
di'iki'o angel kaawan u'ida'ati uzanda'awun ii. Na'iki ukian u'ati, “Joseph,
King David takaan-daun, aonaa putaria'ana'a pumazidan Mary tuma.
Aonaa na'apa'oram ida'ana'o mani karikaonan wuru'u okaudaninuz,
mazan Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o wuru'u okaudaninuz.

---

‡ **1:11** *Jehoiachin:* ba'oran u'uu Jeconiah § **1:16** *Christ:* Uruu Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

21 Okaudanipan an, daonaiora'o nii odani nii. Na'iki Jesus* kii pa'i
pudakota u'uu, usha'apanum kau'an ukazannaatan nii papidanannao
ĩ'oian ai," ukian u'ati.
22 Aizii wuru'u na'apa'oraz sha'apan, Tominkaru Paradan mishiinan
ukianuz paprophetin ida'an:
23 "Kaina'a'o nii bauda'apa pa'ina'o zun, aona'o zii okiitauzo-kao
kaudanin nii daonaiora idi. Uruu Immanuel kii-karu nii udau'an, watuma'o
Tominkaru kia'o wuru'u kii-karuz."
24 Joseph pokoda'akan, sariapa umishidan Tominkaru di'iki'o angel
paradan pa'ati. Uruu idi umazidan Mary tuma.
25 Mazan aonaa na'apainim ukiaapauzon Mary, atii na'apa okaudanipan.
Joseph ka'uutan naa wuru'u koraidaonaaz Jesus kii.

2

Aitapaabainao pidannao dorotapa'anan Jesus

1 Aizii Jesus shakatan dono Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz, na'apain
Herod king nii na'ii. Uruu dono munapo'o waoko iki'o pidannao kaawan
Jerusalem ati. Wuru'u ĩnaouz di'itapauzonao wizi.
2 Sariapa ĩpishaan na'ii sannao, ĩkian, "Na'iam dii koraidaonaa shakatan
king ni'oraz Jewnao ati? Watukapa ukainaaribinaa wizi aidinan waoko iki.
Uruu idi'o wawa'atin wakodoru'uka'anan u'ati unaobanain idi."
3 Aizii King Herod abata wuru'u ĩpishaanuz pidannao na'apa, aonaa
unaudapanuz, tuukii uto'ora'akan. Aizii Jerusalem sannao na'apa kapam.
4 Ukau'an King Herod baokopatan faadaanao zowaunaanao, na'iki
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Na'ia'a naa upishaan ĩdyaun,
"Na'iam nii dii wuru'u naobanai ni'oraz shakatan, Christ kii-kizaiz?"
5 "Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz," ĩkian u'ati. "Na'apa Tominkaru
dyuudan paprophetin saadan udau'an. Kaikapa'a ukianu'u:
6 'Pugaru Bethlehem, Judah Baara* ia'oraz,
umanawunu'o nii, ba'oran wiizainao na'an kida'o ai.
Usha'apanum idi pu'idi'iki'o nii naobanai ni'o tominan.
Uruu taapa'o nii na'iki na'akapa'o nii kaimana'o ida'an
õpidanannao Israelitenaouz kaznizo taapiki kawan.' "†
7 Sariapa King Herod dapada-kidan wuru'u tawarainao aitapaabainaouz.
Aonaa uaitapa-kao ukadakoinpan ĩtuma. Pa'idiwaru sodi upishautan ĩdyaun,
na'apa'oram naa ukotu'an ĩtukapan wuru'u wizi aidinan, naobanai
shakatan kainaaribanaaz. Ukau'an ĩkowaada u'atiz.
8 Udauna'an udyuudan naa ĩdyaun Bethlehem iti. Ukian ĩ'ati,
"Udorotanka'a naa wuru'u koraidaonaaz. Aizii uikodan donozu, ukowaada
pa'i õ'ati, õmakonaka kizi õkodoru'uka kizi u'ati kapam unaobanain idi."
9-10 Paabatapa'akan dauna'an, na'apam King Herod kian pa'ati, ĩdobatan
naa. Sariapa wuru'u ĩtukapauzoniaz wizi aidinan naa ĩ'ati koshan. Uruu idi
ukau'an ĩkonaukian tuukii. Na'iki wuru'u wizi makon ĩ'ua'ati atii
umashaadinan doko'o koraidaonaa mashaapa-kizi kabaun pa'inamun.
11 Ĩkaawan kabaun ida'ati, na'iki ĩmorota'akan naa. Uru'u naa ĩtukapan na'ii
wuru'u koraidaonaaz, padaro Mary tuma. Sariapa ĩkodoru'ukan ukanaapu
ati unaobanain idi. Udauna'an ĩso'ota'akan naa pana'akapanii kida, gold
na'iki frankincense na'iki myrrh,‡ ĩtaan kidaz mawinipinaa-daun u'ati.

---

* **1:21** *Jesus:* Tominkaru kazannaatan, kia'o wuru'u u'uaz. * **2:6** *Judah Baara:* uruu Judea Baara
† **2:6** Micah 5:2 ‡ **2:11** *frankincense na'iki myrrh:* kawinipina'o kaduunuribai kida.

12 Udauna'an ĩkiwan pana'ana'a naa pawa'ati-kizi ai, aonaa ĩmakoua'akan
King Herod ida'an. Ĩsha'apainapanuz kaikapa'a Tominkaru kakinaowan
idi'o pazanda'awun ii ĩdyaun.

Joseph na'iki udaiaro Mary kidoapa-kidan paudani Jesus

13 Tawarainao kiwa'akan dauna'an, Tominkaru dyuudan angel
kakuwaapa'anan Joseph ati uzanda'awun ii. Ukian u'ati, "Pumako kai,
puna'aka wuru'u koraidaonaaz padaro tuma, pukidoapa-kida ĩdyaun Egypt
iti. Usha'apanum kau'an Herod dorotapa-kida'azon naa wuru'u
koraidaonaaz na'iki uzowii-kida'azoonuz. Puna'ii pa'i atii õdapada-kidan an
zii pugaru powaa ati."
14 Joseph pokoda'akan, una'akan naa wuru'u koraidaonaaz padaro tuma
Egypt iti.
15 Na'ii ĩmashaapan atii Herod mawakan. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan
Tominkaru Paradan mishiinan, ukianuz paprophetin ida'an: "Õdapadan
õDani Egypt iki."§

Herod dyuudan daonaioranao sodi kida zowii-kao

16 Aizii Herod aitapankan naa na'apam tawarainao, waoko ikiinaouz
mariidan paugaru, ĩmakiwakan idi powaa an pa'ida'an, tuukii uto'oran. Uruu
idi udyuudan pasoldyaannao zowian ipai daonaioranao sodi kida dya'utam
wunu kidainao na'iki awutapainao ĩwunun kida, ipai Bethlehem iainao
na'iki maonapa kida'o ĩmashaapan. Usha'apainpan kaikapa'a, usha'apanum
kau'an aitapaabainao tawarainao waoko ikiinaouz kowaadan kawana'ati'o
na'apam ukotu'an naa ĩtukapan wuru'u wizi aidinanuz.
17 Wuru ida'ana'a Tominkaru Paradan mishiinan prophet Jeremiah
kiauzonuz.
18 "Ramah* ii, pidannao wa'idan abata-kao,
ĩzaadinan na'iki ĩmuraapan diiwa'o ida'an.
Rachel† zaadinan paudainao dau'an,
aonaa omishidauan pamashaata-kao
paudainao mawakan idi."‡

Josephnao dyuuda-kaoa'a naa ĩkiwan Egypt iki

19 Aizii King Herod mawakan dauna'an, Tominkaru di'iki'o angel aidinan
Joseph ati uzanda'awun ii, Egypt ii.
20 Angel kian u'ati, "Mawaka'a naa aizii zowia'azoinaouz wuru'u
koraidaonaaz. Ukau'an puna'aka'a naazu padaro tuma powaa iti Israel iti."
21 Joseph pokoda'akan, una'akan naa ĩdyaun powaa iti Israel iti.
22 Mazan Joseph abatan idi King Herod dani Archelaus naobanai nii
Judea Baara ii, ukau'an utarii pamakon na'iti. Mazan uzanda'awun ii
Tominkaru kakinaowanuz, uruu idi ĩmakon Galilee Baara iti,
23 na'ia'a naa ukau'an ĩmashaapan wiizai Nazareth ii. Wuru'u na'apa'oraz
sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an:
"Udakota-kao nii Nazareth san."

---

§ **2:15** Hosea 11:1 * **2:18** *Ramah:* kotua'o wiizai munapo za'o Bethlehem ai. † **2:18** *Rachel:* oroo Israelitenao daro. ‡ **2:18** Jeremiah 31:15

3

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o (Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Kotua'iki uruu dauna'an John Chikaawunuupauzo sakadan pakaudinan
pakakinaopan dau'u mapidantaka'o amazada ii aka, Judea Baara ia'oraz.
2 Kaikapa'a ukakinaopauzonu'o: "Utanawatina'a naa u'oian ai,
usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru Naobanai-tinan pidannao ati."
3 Uruu John dau'ati'o, tawaru'u kotua'oraz Tominkaru prophetin Isaiah
saadanuz. Ukianuz.
"Pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka.
'Usaaba'a naa naobanai mako kizi nii,
utoma ua'ii sakitapa'o uponaa nii.' "*
4 John kamichan toma-kao camel idi idi'o, ukazadawutinpan
wuzada-kariwai madai idi'o, na'iki uwanyukunuu nii manorunao† na'iki
maaba.
5 Iriba pidannao wa'atin John ida'ati ĩabata'anan ukakuwaapan.
Jerusalem, Judea Baara'a'oraz donoi iki, na'iki ipai ba'oran wiizai kida
Judea Baara'a'oraz di'iki, na'iki Jordan Wa'o za'anainao ĩmashaapan kida
kaawan u'ida'ati.
6 Ĩkowaadan pa'oian kida, uruu idi John chikaawunuuan ĩdyaun Jordan
Wa'o ii.
7 Iriba Jewnao, ĩdakota-kao Phariseenao‡ na'iki Sadduceenao§ kaawan
John chikaawunuuapa-kizi ati. John tukapan ĩdyaun na'ii, sariapa ukian
ĩ'ati, "Unao kowazaznao! Kanom kowaada u'ati turuu ukazannaatinan
Tominkaru pataka'uta'azon ai unao?
8 Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan, uaida kizi mishi
utanawatina'a u'oian ai.
9 Aonaa uzauda-kida'ana'a unao Abraham takaan-daunnaoun ida'ana'o
nii mani ukazannaatinan u'oian ai. Õkowaadan nii u'ati aizii, turuu
Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i.
10 Kaina'a baro, minziiwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai
atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda
kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-kao, udauna'an ukaboota-kao nii
ipai tikazi wu'iti."
11 Udauna'an John kian pidannao ati, "Õchikaawunuupan unao wunu idi
utanawatinan dikin ii u'oian ai Tominkaru ida'ati, mazan wuru
dauna'ana'a, kaini'iki'o nii chikaawunuupa'o nii unao tikazi idi na'iki
Kaimana'o Doronaa idi pa'an. Uruu kaina'iki uruu powa'a'o zii
umanawunun õ'ai, aonaa õka'iitan ukaudin-kizi. Upu'u zii aonaa õturuan
õna'akan udazkidi u'ida'ati.*
12 Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapa-kinaa papaoriba aka kida.
Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-kao
kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-kao ni'i naa kaiman padapunaa iti.
Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-kao tikazi
aona'o umakadauzon wu'iti."

---

* **3:3** Isaiah 40:3 † **3:4** *manorunao:* oo chiwao, iriba'oraz ĩmashaapan. ‡ **3:7** *Pharisee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **3:7** *Sadducee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **3:11** Poitorui kaudin-kizi wuru'u una'akauzonuz panaobanaa dazkidi u'ida'ati.

John Chikaawunuuan Jesus
Jordan Wa'o ii
(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

13 Uruu dono Jesus kaawan Galilee Baara iki Jordan Wa'o ati,
uchikaawunuu-kidina'anan John ati.
14 Mazan aonaa John ka'iitan paabatan pasha'apatan na'apa'o u'ati,
ukau'an utiwaan papana'adan Jesus nyukunuu. Ukian u'ati, “Kanom nii
puchikaawunuu-kidina'azon õ'ati? Õgaru mishi'oraiman turuu
puchikaawunuuan.”
15 Mazan Jesus kian u'ati, “Na'apa'o ni'i naa pa'an aizii washa'apatinan,
usha'apanum kau'an washa'apatina'azon ipai Tominkaru aipan
kawana'ati.” Uruu zii John na'apatan panyukunuu.
16 Jesus kodita'akan dauna'an wunu di'iki pachikaawunuu-kao dono,
sariapa aokazi da'ata-kao u'ati, na'iki utukapa Tominkaru Doronaa wa'atin
orid kawan, aokazi ikinapu. Taau, upakotan u'ida'ati.
17 Masha'apakiaka parada-karu aokazi iki'o kian, “Di'i õDani'i,
õmarainapanii manawun, sha'apatina'o õnyukunuu kawana'ati.”

4

Jesus tiwaa-kidapa-kao
(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

1 Uruu dauna'an Kaimana'o Doronaa na'akan Jesus mapidantaka'o
amazada di'iti, Satan tiwaa-kidapa kizi uruu na'ii.
2 Aonaa kanom Jesus nikan 40 kamoo, ukau'an tuukii uzamazin.
3 Uru'u naa Satan kaawan Jesus ida'ati. Sariapa ukian u'ati, “Tominkaru
Danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba kida tominan bread nii.”
4 Mazan Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian,
‘Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an mani karikaonan. Mazan
aiapa-karu nii Tominkaru di'iki'oraz parada-karu mashaapa-kinai nii.’ ”*
5 Udauna'an Satan na'akan Jesus Jerusalem kaimana'oraz wiizai iti.
Ukadishita-kidanuz dokoa'o Tominkaru Dapu dokoo-dinpan paawa ii
manawun,
6 na'iki ukian u'ati, “Tominkaru Danin an pugaru, puzaka'uta di'iki'i imi'i
baara iti. Usha'apanum kau'an Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian,
‘Tominkaru awunuutapa-kidan nii pugaru pa'angelinnao ati, ĩzaamatapan
nii pugaru, aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.’ ”†
7 Jesus kian u'ati, “Mazan kaikapa'o sha'atii Tominkaru Paradan
saadinpa'o kian kapam, ‘Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa
Tominkaru.’ ”‡
8 Udauna'an Satan na'akan Jesus dokoa'o midukuo paawa iti, na'iki
uaida-kida Jesus ati ipai umanawun na'iki konaunam kida'o donoi, ipai
amazada tokon iti.
9 Ukian Jesus ati, “Ipai'o nii õtaan pu'ati wuru kida'a putaainan an õ'ati
pukodoru'ukan ida'an õkanaapu ati.”
10 Sariapa Jesus kian u'ati, “Pumako õ'ai, Satan! Tominkaru Paradan
saadauzo-kariwaiz kian,
‘Pukodoru'uka soo bauda'apa'o Naobanai puTominkarun ati.
Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.’ ”§
11 Uruu dauna'an Satan marina'ata'akan naa Jesus. Uru'u naa angelnao
kaawan u'ida'ati ĩkaminka'utan naazu.

---

* **4:4** Deuteronomy 8:3 † **4:6** Psalm 91:11 ‡ **4:7** Deuteronomy 6:16 § **4:10** Deuteronomy 6:13

Jesus sakadan pakaudin-kizi Galilee Baara ii (Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

12 Jesus abatan dauna'an John taraa-kao, uru'u naa umakon powaa iti
Galilee Baara itinapu, Nazareth iti.
13 Mazan na'iki'o umakon umashaapa'anan Capernaum iti, wiizai
maonapa'o Galilee Karishiiz ati. Na'ana'oraz Zebulun na'iki Naphtali
takaan-daunnao wiizi baara an kida'oraz.
14 Aimaakan sha'apanuz na'apa, parada-karu mishiinan naa tawuru'u
prophet Isaiah kianuz pakaaritan ida'a:
15 "Pidannao mashaapainao Zebulun amazadati an,
na'iki Naphtali amazadati an,
na'iki dobaapa-kizai karishii an,
atii tarauka Jordan Wa'o,
Galilee an kida'o Gentilenao mashaapan. Puabata!
16 Puabata pidannao mashaapainao na'ii'aka maruta'o bii'i,
ĩtukapan nii umanawunu'o kanada'o.
Mashaapainao na'an kichana'iki-kia'o maruta'o bii ii,
kanada-karu kanadapan nii ĩdyaun."*
17 Na'apaini'i naa Jesus sakadan pakakuwaapan. Ukian, "Utanawatin
u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru naobanai-tinan
pidannao ati."

Jesus zaamatan 4 kopautapauzonao paminauda'unao nii (Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

18 Jesus makopan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa
dya'utam kopautapauzonao, Simon, uruu Peter kia'o udakotapa-kao, na'iki
u'inawuzu Andrew. Ĩzaamaapan kopau karishii ii pasairon ida'an.
19 Jesus kian ĩ'ati, "Uwa'ati õtuma, õtominapa-kida kizi unao, uzaamaapan
dau'u pidannao."
20 Sariapa ĩwa'aka'akan pasairon kida, na'iki ĩda'anan naa uruu.
21 Na'iki'o udobata'akan, utukapa dya'utam pidannao koshan kanawa
ida'a. Wuru'u ĩnaouz Zebedee dainao, James na'iki John. Ĩdaru Zebedee
na'ia'o ĩtuma kapam, ĩminziiwatin-kidan pasairon kida. Jesus dapadan ĩdyaun.
22 Sariapa ĩmakon Jesus tuma, ĩwa'aka'akan naa padaru pakanawan di'ii.

Jesus kakudan iriba pidannao (Luke 6:17-19)

23 Jesus makon ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati.
Utominapa-kidan pidannao synagogue† kida kawana'ati. Ukowaadapan
Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ukakuda
pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai idi.
24 Uunamunaa abata-kao ipai Syria Baara ii aka. Uruu idi na'ikinpuinao
pidannao na'akan pairibannao karinainao pabi'inaaka'o ĩrinaa kida:
kaziwainao, oia'o doronai morotinniinao, mawakaziitapainao, na'iki
machi'ika-kainao; ipai Jesus kakudan ĩdyaun.
25 Iriba pidannao da'ananuzu Galilee Baara ikiinao, na'iki Decapolis‡
Baara ikiinao, Jerusalem ikiinao, Judea Baara ikiinao, na'iki Jordon-wa'o
baza ikiinao.

---

* **4:16** Isaiah 8:23 † **4:23** *synagogue:* kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **4:25** *Decapolis:* Greek paradan ida'an '10 wiizainao' kia'o wuru'u.

5

Jesus kakinaopan naawazi ii

1 Aizii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa
uzaidan naawazi daara iti. Na'ia'a naa usakanatan. Pidannao,
utominapa-kidaniinaouz maonapadinan u'ida'ati.
2 Usakada'akan naa patominapa-kidan ĩdyaun.

Mishi'o konaukii-karu daua'o (Luke 6:20-23)

Kaikapa'a ukian ĩ'ati'i:
3 "Konaukia'o wunaou'u aitapainaouz
aona'o paturuan paaipan ati padoronaa ii,
ĩnao kaduz ati'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.
4 Konaukia'o wunaou'u kasha'oratinainaouz ĩnyukunuu,
Tominkaru saabaan nii ĩnyukunuu.
5 Konaukia'o wunaou'u aona'oraz ĩatadinpauzon,
Tominkaru taan nii ipai imi'i baara ĩ'idiwau nii.
6 Konaukia'o wunaou'u tuukia'oraz ĩtaan panyukunuu ati
pasha'apata'azon Tominkaru aiapanii kida usha'apata-kao,
Tominkaru turuuda-kidan nii ĩdyaun kaimanaiman.
7 Konaukia'o wunaou'u kamunanbainaouz,
Tominkaru kamunanun nii ĩ'ati.
8 Konaukia'o wunaou'u bauda'apatainaouz panyukunuu Tominkaru ati,
ĩtukapan nii Tominkaru.
9 Konaukia'o wunaou'u kaudinainaouz pakaimanaaka-kidan dau'u
pidannao,
Tominkaru daniitan nii ĩdyaun.
10 Konaukia'o wunaou'u pataka'uta-kariwainaouz
kaimana'o mashaapa-karu Tominkaru ati'o dau'an,
ĩnao ati'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.
11 "Konaukia'o nii unao, pidannao dakoopan an unao, na'iki ĩpataka'utan
an unao, na'iki ĩmariidinan an unao dau'u, soo õpidanannaoun idi'o unao.
12 Ukonaukii tuukii manawun, usha'apanum kau'an kaina'a
umanawunu'u uwinipinaa ni'o aokazi ii. Kotua'a naa na'apa'o Tominkaru
prophetinnao pataka'utauzo-kao kapam.

Mishidainao na'apa duwu na'iki kanada'o kawan (Mark 9:50; Luke 14:34-35)

13 "Duwu kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Mazan duwu
manaun ana'a naa, aona'a naa na'apam ukuzuban powa'a. Aona'a naa
turuu ukaiwaapa-kao, mazan ukaboota'aka-kao ni'i naa amazada iti. Uru'u
naa dobaapainao na'ii'aka dakazatanuz.
14 "Kanada'o kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Aonaa
naawazi paawa'a'o donoi toma-kao dizinpan.
15 Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon
waranu'u. Mishi'oraiman lamp muuda-kao nii kaimana'o pawiizi dokoa'o
ida'a. Na'iki'o nii ukanadapan ipai kabaun nazo ainao.
16 Na'apa pa'i unao lamp kawan, upu'ukapan kanada pidannao kanaapu
ati, ĩtukapa kizi kaimana'o usha'apatanii. Uruu na'apa'o ida'ana'o nii
ĩkonaukii-kidan uDaru Tominkaru aokazi ia'o umanawunun.

Jesus tominapa-kidan kakinaorii daua'o

17 “Aonaa uzauda-kida'ana'a, õmarina'ata-kida'anan mani kakinaorii
Tominkaru taaniaz Moses ida'an kida, na'iki kotua'o prophetnao saadanii
kida, wuru'u õwa'atinuz da'ati'i. Õwa'atin aonaa õmarina'ata-kida'anan mani
ĩdyaun, mazan õmishia'anan naa na'iki õsha'apata'anan naa na'apa'oram
ĩkian kidaz.
18 Õkakuwaapan mishi'o u'ati, atii aokazi na'iki di'ora'a imi'i baara na'an
kawana'ati, aona'o nii bauda'apa kakinaorii paradannaa sodi
marina'ata-kao, atii kaiman-daun kakinaorii mishiinan.
19 Ukau'an kanom dikintapan an masakauda'u sodi'o kakinaorii
paradannaa, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao, awutapa sodi'o nii
umanawunun, Tominkaru naobanai-tinan di'ii. Mazan kanom izo'ati'o,
sha'apatatina'o kakinaorii kawana'ati, na'iki tominapa-kida'o na'apa
baokoinao kapam, umanawunu'o kii-karu nii udau'an, Tominkaru
naobanai-tinan di'ii.
20 Ukau'an õkian nii u'ati, aona'o nii umorotan Tominkaru naobanai-tinan
di'iti, soo umashaapan an kaiman Tominkaru aipan kawana'ati powa'a zii
wunao aia'a, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao*
ai.”

To'oraba-karu daua'o

21 Jesus kian koshan, “Uaitapanii sha'atii na'apam kiauzo-karu pidannao
ati kotua'a naa, ‘Mana'a puzowia'ana'a pidan.† Na'ia'oram pidan zowia'o
pidan, pataka'uta-karu niizu udikin ii.’‡
22 Mazan aizii õkian nii u'ati, na'ia'oram pidan to'oran an pa'inawuzu ati,
pataka'uta-karu niizu udikin ii. Na'ia'oram pidan kia'o pa'inawuzu ati
‘pugaru maturuauka'o,’ na'aka-karu niizu kazowautapainao kanaapu ati,
marii kizi upataka'uta-kao na'ii. Na'iki na'ia'oram dakoopa'o pa'inawuzu,
‘yaakaru, maaitapin-ka'o!’ kii, kaboota-karu niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
23 “Ukau'an putaaina'anan dono Tominkaru ati, puna'akan ida'an
aimaakan u'ati altar uzai kawaodapa-kizinao di'iti, na'iki
punyukunuiankan an kaina'a'o da'i pukasharutan pu'inawuzu nyukunuu,
24 puwa'aka'a naa zii wuru'u putaa'azooniaz altar dazaba'a, pumako
pu'inawuzu di'iti, pusaabaa-kidanaka punyukunuu utuma. Udauna'an
putaa'anan ni'i naa wuru'u putaa'azooniaz Tominkaru ati.
25 “Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan
pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti,
putiwaa pusaabaa-kidan puparadan utuma. Aonaan an pusha'apatinan
na'apa, mishi'o nii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti, na'iki utaan nii
pugaru kootowapa-kidauzo pidan ati. Udauna'an kootowapa-kidauzo taan
ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai
di'iti.
26 Õkian pu'ati, puna'ian nii, aona'o nii pukodita-kida-kao atii
pukawinipinaatan ana'o nii zii ipai daunuuda'u aiapa-kariwai
pukodita-kinaa nii.

Ba'orantapa-karu daua'o

27 “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaorii kian, ‘Mana'a
puba'orantapa'ana'a.’§

---

* **5:20** *tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao:* Ĩnao Jewnao, kaimanaimana'o ĩaitapan Tominkaru paradan, na'iki ĩkakinaopanii uparadan kawana'ati. Ukau'an kaimana'o pidannao nii ĩtukapa-kao ba'oran pidannao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **5:21** Exodus 20:13 ‡ **5:21** Deuteronomy 17:8, 9 § **5:27** Exodus 20:14

28 Mazan aizii õkian nii u'ati, kanom awunuutapan zun, na'iki
una'azootapanuzo, uba'orantapa'akan naa wuru'u panyukunuu ii.
29 Ukau'an pudiwa'ora antanpu'o puawun sha'apata-kidan dono pu'ati
oia'o, puso'ota na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan
bauda'apa karikaonan pusha'apauzin punanaa di'iki'o, pukaboota-kidan ai
ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
30 Pudiwa'ora antanpu'o puka'u sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o,
pudukuta na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan
bauda'apa'o puka'u karikaonan, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u
punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti."

Muudaaka-karu daua'o (Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)

31 Jesus kian koshan, "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori
kian, 'Na'ia'oram pidan muudan an paudaiaro, marii utaan o'ati
saada-kariwai muudaaka-karu kaaritannaa.'*
32 Mazan aizii õkian nii u'ati, daonaiora muudan dono paudaiaro
omashaapan pu'u kaiman padamata utuma, ukau'an uba'orantapa-kidan
naa oroo wuru'u ba'oran daonaiora tuma omazidan ana'a naa koshan.
Na'iki arawu'u daonaiora mazida'oraz naa otuma, utoman naa oia'o kapam
uba'oran-daiarotapan idi.

Mishi'o parada-karu sha'apata-kao daua'o

33 "Uaitapanii sha'atii kapam na'apam kiauzo-karu pidannao ati kotua'a
naa, 'Mana'a pumarina'ata'ana'a putaanii puparadan pumishia'azoonii,
mazan pusha'apata puparadan Tominkaru ati wuru'u
pusha'apata'azooniaz.'†
34 Mazan aizii õkian nii u'ati, mana'a pudakota'ana'a aimaakan uu
puparadan mishida-kinao nii. Mana'a pudakota'ana'a aokazi uu
puparadan mishida-kinao nii, usha'apanum kau'an Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi wuru'u.
35 Mana'a pudakota'ana'a imi'i baara uu, usha'apanum kau'an imi'i baara
Tominkaru kidiba wiizi wuru'u. Jerusalem uu na'apa kapam, mana'a
pudakota'ana'a puparadan ii, usha'apanum kau'an uruu donoi
umanawunu'o King wiizi wuru'u.
36 Mana'a pudakota'ana'a puzowau puaipan idi puparadan mishida-kao,
usha'apanum kau'an aonaa puka'iitan putoman bauda'apa'o puzowaud
baraka oo podidi.
37 Ukau'an, turuu pukian 'Oo', umishiin dono, na'iki 'Aonaa', u'aonaan
dono. Pudobata-kidan an powa'a zii puparadan, oia'o di'iki'o wuru'u.

Kaunaaka-karu daua'o (Luke 6:29-30)

38 "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pidan zowitan
dono pairiban awun, marii ukaunaatinan uawun ati kapam; pidan zowitan
dono pairiban dako, marii ukaunaatinan udako ati kapam.'‡
39 Mazan aizii õkian nii u'ati, aonaa pukaunaatina'ana'a pusha'apata-kao
an dikauda'o ida'an. Pidan ta'ikan an pudiwa'ora antanpu'o pukaozoo,
marii puta'ika-kidan pu'ashabaron antanpu'o pukaozoo kapam.
40 Pidan kootowapa-kida'anan dono pugaru na'iki uzaamatan pushooton,
putaa'aka puchaakitan kapam.

---

* **5:31** Deuteronomy 24:1 † **5:33** Leviticus 19:12; Numbers 30:2; Deuteronomy 23:21 ‡ **5:38** Exodus 21:23-24

41 Aizii umanawunu'o pidan dyuudan dono pudowautan padopao
bauda'apa'o naawazi di'iti, pudobata-kida udopao bauda'apa'a naa
naawazi di'iti.
42 Pidan pishaan an aimaakan pu'ai, putaa u'ati; ukaiwaa'azon an zii
karikaonan puaimaakanuta, putaa'a naa zii u'ati.

Tarubaitapa-kariwainao marainapa-kao daua'o (Luke 6:27-28, 32-36)

43 "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pumarainapa
puiriban, mazan puto'ora-kizaitapa putarubaitapaniinao.'
44 Mazan aizii õkian nii u'ati, pumarainapa pidan to'orainao pu'ati,
pukamunan kaiman ĩ'ati; na'iki putoriinapa Tominkaru ati kaimana'o
ida'an wunao dau'ana'a, pataka'utainaouz pugaru.
45 Na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-kao mishi'o uDaru Tominkaru aokazi
ia'o dainao unao. Usha'apanum kau'an uruu kanada-kida kamoo ipai
pidannao ati, kaimanainao na'iki dikaudainao ati kapam. Na'iki
ukaawa-kida wunu pidannao ati, kaimanainao ĩsha'apainpan na'iki
dikaudainao ĩsha'apainpan ati kapam.
46 "Aizii kanoma'o nii Tominkaru taa uwinipinaa nii ukaimanan an
marainpainao ati unao karikaonan? Upu'u zii zaamaapauzonao tax
puraatannaa§ oiainaouz padamata, ĩmarainapa pairiban kapam.
47 Ukau'an ukaimanan dono soo marainpainao ati unao karikaonan,
na'apa dii upana'an baokoinao pidannao ai? Na'apa pidannao mashaapan
kapam mamishida-kainaouz Tominkaru.
48 Ukau'an aonaa ukasharutina'ana'a ukaimanan ai, uDaru aokazi ia'o
makasharutin-kan kawan pakaimanan ai.

6

Kamunan-karu daua'o

1 "Usha'apatan an kaimana'o aimaakan, mana'a usha'apata'ana'azu
iriba'o pidan bii ii, utukapa-kida'azon idi ukaduz ukaimanan karikaonan.
Usha'apainpan an na'apa, aona'o nii uwinipinaa nii uDaru aokazi ia'o di'iki.
2 Ukau'an utaan dono aimaakan pataka'utinainao ati, aonaa
ukainaabata'ana'azu di'ii'aka kida'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao
kaimanainao nii kaikini'i. Ĩnao, paaipan idi pasha'apataniaz
pataka'utinainao ati atadapa-kao, ukau'an ĩaidautan pasha'apatanii ipai
di'ii'aka kida'a pidannao ati, choochiapa-kizai ii, na'iki ipai dunapota
pidannao iriba-kizi an. Mishi'o õkian u'ati, wuru'u ĩnaouz
kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao idi.
3 Utaan an aimaakan pataka'utinainao ati, mana'a putaapada'ana'a
aonaa na'ia'oram pidan aitapan putaanii dau'an.
4 Utaa'azon an aimaakan, aonaa kainaaba'o-karu'u mani utaanuzu,
uDaru tukapan nii usha'apatanii aona'oraz pidan tukapan, na'iki
ukawinipinaatan nii unao.

Toriinapa-karu daua'o (Luke 11:2-4)

5 "Utoriinpan dono, mana'a pa'i utoriinpa'ana'a tawunao kawanu'u
taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Ĩnaudapa pakadishita'anan
na'iki patoriinpan choochiapa-kizai ii, na'iki dunapota pidannao iriba-kizi

§ **5:46** *zaamaapauzonao tax puraatannaa:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

an, ĩaipan karikaonan pakaduz tukapa-kao. Õkian mishi'o u'ati,
kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao ida'an.
6 Mazan unao pa'an, utoriinpa'azon dono, umorota udapu nazo iti,
utaratina'aka, uru'u naa utoriinpan uDaru aona'oraz tukapa-kao ati. UDaru
tukapa'oraz utoriinpan aona'oraz pidan tukapan, utaan nii uwinipinaa nii.
7 "Utoriinpan dono, aonaa ukiwa'anapa-kida'ana'a mazanuiman kida'o
parada-karu, maaitapa-kainao Tominkaru kawan. Ĩtoriinpan dawuu, na'apa
ĩzauda-kidan patominkarun abatan nii patoriinpan.
8 Aonaa pa'i ĩnao kawan mani unao. Utoriinpan ua'ii zii uDaru aitapani'i
naa kanom uaiapanii.
9 Ukau'an di'oraz kawan utoriinapa'a:
'WaDaru aokazi ia'o,
marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii.
10 Marii kizi punaobanai-tinan.
Marii kizi sha'apatin-karu puaipan kawana'ati
da'a'a imi'i baara'a,
na'apa aokazi iainao sha'apatinan kawana'ati.
11 Marii putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.
12 Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apatanii kidaz,
na'apa wamarina'atan kawan ipai oii kida'o sha'apata-kariwaiz wa'ati.
13 Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kao oia'o di'iti,
mazan kaiman putaapa waunao oia'o ai.*
[Karikaonanu'o pugaru wuru'u naobanaiz,
ma'ozaka'oraz, na'iki konaunama'oraz.
Amen.]'†
14 "Umarina'atan an pidannao sha'apatanii oii kida'o u'ati, uDaru aokazi
ia'o marina'atan nii ipai u'oian kapam.
15 Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati,
aona'o nii uDaru marina'atan u'oian kida.

Tominkaru ati'o sanadinapa-karu

16 "Usanadinpan‡ an Tominkaru ati, aonaa utaapinpa'ana'a kasha'ora'a
kawan, tawunao kawanu'u taapinpauzonaouz kaimanainao nii kaikini'i.
Ĩnao ĩpana'ada'akan na'apam paaidinpan pataapinpa'akan ida'an
manaunam kasha'ora'a kawan, ĩaipan karikaonan paaitapa-kao
pasanadinpan. Õkowaadan nii mishi'o u'ati, ĩnao na'apainpainaouz
ĩsha'apainpan, kawinipinaatina'a kainaou'u naa wuru'u pa'atadapa-kao
ida'an.
17 Mazan unao, usanadinpan dono Tominkaru ati, uchikaa uawun baara
kaiman, uramaudin na'iki umaoda uzowaud.
18 Aonaa kizi baokoinao aitapan usanadinpan Tominkaru ati, soo uDaru
aona'oraz utukapa-kao aitapan nii pa'an, na'iki uDaru tukapa'oraz
usha'apatan aimaakan aona'oraz baokoinao aitapan, ukawinipinaatan nii
unao.

Sha'apauzii aokazi ia'o
(Luke 12:33-34; 11:34-36)

19 "Mana'a ukasha'apauzi-tina'ana'a da'a'a imi'i baara'a, usha'apauz
kainin nii, na'iki uwuzaaritan nii, na'iki koidimikinao koidapan niizu.

---

* **6:13** *oia'o ai* oo "Satan ai". † **6:13** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadin-panu'u. ‡ **6:16** *sanadinpan:* Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

20 Mazan usaabaa usha'apauz nii aokazi ii, na'ii aona'o nii ukainin,
aona'o nii uwuzaaritauzon, na'iki aona'o nii koidimikinao koidapanuz.
21 Aizii na'iam pidan saabaan pasha'apauz, karikaonanu'o nii utaapan
panyukunuu, wuru di'iti'i utaapa-kiziz pasha'apauz.
22 "Wuru'u awunuiz na'apa'o lamp kawan ukanadapan pidan nanaa ati.
Aizii puawun kaimanan dono, ipai punanaa mashaapan kanada'o-karu'u.
23 Mazan puawun makaimankan an, punanaa mashaapan nii
maruta'o-karu'u. Ukau'an kanada'o makadan dono u'ida'a, maruta'o
manawun ida'a'o pugaru.

Bauda'apa naobanai
(Luke 16:13; 12:22-31)

24 "Aonaa turuu pidan poitoruitapa-kidinan dya'utama'o naobanainao
ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa'o, na'iki umarainpan nii
ba'oran; kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa'o, na'iki ukashadapan nii
ba'oran. Ukau'an aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki
puraata.

Aonaa kizi nyukunui
kaziwadapa-kao

25 "Uruu idi õkian u'ati. Aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan
ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuzan ni'o dau'u ukakupa-kinaa nii, oo
kamicha ukaiwadan nii dau'an. Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o
umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun
kamicha ai.
26 "Utukapa mooko kotu'uznao, aonaa ĩpaowinan. Udauna'an ĩso'otan mani
papaoriba aka na'iki ĩkasaba'uan maniz padapunaa iti. Mazan upu'a'o
uDaru aokazi ia'o paan ĩdyaun. Aizii mani unao, aonaa umarainapa-kao
mooko powa'a zii kotu'uznao ai?
27 Na'ia'oram unao turuu umashaapan powa'a ukotua'ikin
ukaziwadapan ida'an unyukunuu udau'an? Aonaa na'ia'oram.
28 "Kanom nii ukaziwadapan unyukunuu ukamichan dau'an? Utukapa
amazada ii aka'o soosoi kida sodan, na'iki na'apam ĩsoosoan. Aonaa
ĩkaudinan dadara ĩtomapan mani pakamichan.
29 Mazan õkian u'ati, King Solomon umanawunu'o usha'apauz konaunam
kida, upu'u aonaa ukakamichantinan konaunam soosoi kida kawan.
30 Tominkaru wuru'u konaunamada'oraz pinidi kida soda'oraz amazada
ii aka. Aizii kakupa utukapa-kao, udauna'an umawaka'akan naa, uru'o ni'i
naa ukawaoda-kao. Aona'o nii mooko Tominkaru kakamichantan unao
na'apa? Kanom nii mooko umishidapan mapasaka sodi?
31 "Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an
kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza, oo kanoma'o nii ukamichan nii.
32 Na'apa kida'o dau'ana'a maaitapa-kainao Tominkaru kaziwadapauzon
panyukunuu. Aokazi ia'oraz uDaru aitapanii uaipan aimaakan na'apa
kida'oraz umashaapa-kinaa nii.
33 Mishi'oraiman utaa unyukunuu kiwiitapa zii Tominkaru
naobanai-tinan dau'an, na'iki umashaapa na'iki usha'apatin Tominkaru
aipan kawana'ati. Utaan nii ipai na'apa kida'oraz unao idiwau nii.
34 Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu waikana'ana'o
uaiapanii dau'an. Usha'apanum idi waikana'ana'o aimaakan sha'apainpan
nii waikana'ana'o ida'a. Ukau'an aonaa ukaziwadapa'a naa unyukunuu
waikana'ana'o aimaakan dau'an.

7

Pidan dakotan pairiban oia'o nii (Luke 6:37-38, 41-42)

1 “Mana'a pudakota'ana'a ba'oran pidannao dikauda'o nii, aonaa kizi
Tominkaru dakotan pugaru dikauda'o nii.
2 Usha'apanum kau'an Tominkaru dakotan nii pugaru dikauda'o nii
na'apa kapam pudakotan kawan ba'oran pidannao, na'iki na'apa'oram
putaapan ba'oran pidannao, na'apa'o nii Tominkaru taapan pugaru kapam.
3 Kanom nii mooko pudi'itapan kaunuba sodi'o kaina'an puiriban awun
ida'a, pumadi'itapakan pu'u atamun idin kaina'an puawun ida'a?
4 Puka'iita zii pukian puiriban ati, ‘Õso'ota kizi kaunuba'o puawun ai’
atamun idin kaina'an pu'u puawun ida'a?
5 Pugaru taapinpauzo kaimana'o nii kaikini'i, puso'ota'a naa zii kiwiitapa
atamun idin puawun ai. Uruu na'apa kaimana'o ni'i naa putukapan
puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.
6 “Mana'a utaa'ana'a kaimana'o aimaakan Tominkaru di'iki'o
arimarakanao ati, ĩtanawatina'akan nii u'ati karikaonan, na'iki ĩaroautapan
nii unao. Mana'a ukaboota'ana'a umanawunu'o kawinipinaa kida'o
usha'apauz kooshinao bii iti, ĩdakazaabi'ian nii karikaonan kidaz.”

Pupishaan dono aimaakan taa-karu nii pu'atiz (Luke 11:9-13)

7 Jesus kian koshan, “Upishaa aimaakan, taa-karu nii u'atiz; udorota
aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz; udau-dauapa paniinom,
da'ata-karu nii paniinom u'ati.
8 Usha'apanum idi ipai pidan pishaa'o aimaakan, taa-karu nii u'atiz;
na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz; na'iki
dau-daupa'o paniinom da'ata-karu nii paniinom u'ati.
9 Daruinao, udani pishaan an pawanyukunuu nii u'ai, utaa mani kuba
udani ati?
10 Oo upishaan an kopau u'ai, utaa mani kowazaz u'ati?
11 Oia'o unao padamata, upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimaakan
udainao ati, aitaniimana'o nii uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii kaiman
kida'o aimaakan pishainao ati paugaru.
12 Pusha'apata kaimana'o aimaakan ba'oran pidannao ati, na'apa
puaipan kawan aimaakan sha'apata-kao pu'ati kapam. Na'apa'o daua'o
wuru'u Moses na'iki Tominkaru prophetinnao kakinaori kidaz.

Mazowa'o dobaapa-kizai paniinom (Luke 13:24)

13 “Umorota mazowa'o dobaapa-kizai paniinom ida'an, usha'apanum
kau'an kazowa'o dobaapa-kizai paniinom Tuubaru'o Tikazi
pataka'utin-kizai di'iti'o wuru'u. Na'iki masha'apannaa mako-karu na'an,
ukau'an iriba pidannao makon na'an.
14 Mazan dobaapa-kizai paniinom karikaonanu'o kakupa-karu di'iti'o,
mazowa'o na'iki kasha'apannaa kapam mako-karu na'an. Ukau'an aonaa
iriba'o nii mani pidannao ikodanuzu.

Atamun, pa'aka ida'ana'o uaitapa-kao (Luke 6:43-44)

15 “Uzaudinpauzo pa'i wunao aia'a dakotinpainaouz prophetnao nii.
Ĩwa'atin nii u'ida'ati, na'apa masha'apatanu'u kaznizo kawan ĩaidinpan,
mazan kichana'iki-kia'o ĩkaduz wuru'u, na'apa baudokoru kawan.
16 Uaitapan nii ĩdyaun na'apa'oram ĩsha'apatanii ida'an, na'apa paoribai
aitapa-kao kawan pa'aka ida'an. Aonaa na'apainim puikodan
kaiwada-karu ida'a grape oo fig aka.
17 Ukau'an ziwu'o atamun kaakan dono, kaimana'o nii u'aka kida, mazan
maziwuka'o atamun, u'aka dikauda kida'o nii.
18 Ziwu'o atamun, aona'o nii ukaakan dikauda kida'o idi; na'iki
maziwuka'o atamun, aona'o nii ukaakan kaiman kida'o idi.
19 Na'ia'oram paoribai dikauda kida'o u'aka barota-karu niizu, na'iki
kaboota-karu niizu tikazi wu'iti.
20 Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao aitapan wunaou'u
dakotinpainaouz prophetnao nii, ĩsha'apatanii kida ida'an.

Kanoma'o nii morota Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti (Luke 13:25-27)

21 “Aonaa ipai'o nii mani pidannao wuru'u ‘Naobanai, Naobanai,’ kia'oraz
ĩkian õ'ati kawiizin Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, soo wunaou'u
sha'apatina'oraz õdaru aokazi ia'oraz aipan kawana'ati.
22 Na'apain Tominkaru widauan kamoon dono'o naa pidannao, iriba'o nii
pidannao kian õ'ati, ‘Naobanai, Naobanai, pu'uu ida'ana'o
wakowaadapauzon Tominkaru paradan. Pu'uu ida'ana'o wawaatan oia'o
doronai kida, na'iki iriba aimaakan umanawunu'o ukaimanan kida
washa'apatan pu'uu ida'an.’
23 Mazan õkian nii ĩ'ati, ‘Aonaa õaitapauzon unao. Umako õ'ai, unao
sha'apaapauzonao oii kida'o.’

Dya'utama'o kabaun tomikinao (Luke 6:47-49)

24 “Na'ia'oram pidan abata'o di'oraz õparadan kida, na'iki sha'apatina'oraz
õparadan kawana'ati, na'apa'o nii uruu aitapina'o pidan kawan, toma'oraz
padapu nii dadara'o baara'a.
25 Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, uwa'ozi kida paidan naa,
utuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa
kabaun ida'ati, mazan aonaa kabaun dorautan, utoma-kao idi dadara'o
baara'a.
26 “Aizii na'ia'oram pidan abata'o di'oraz õparadan kida, na'iki aonaa
usha'apatinan õparadan kawana'ati, na'apa'o uruu tawuru kawanu'o
maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu kaatu baara'a.
27 Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, wa'ozi kida tuubarun paida baara
ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, sariapa
kabaun dorautan, ipai daunuuda'u.”
28 Aizii Jesus ipaian patominapa-kidan na'apa kida'o dau'an, tuukii
pidannao di'itinpan na'apam utominapa-kidan dau'u.
29 Powa'a zii umanawunun utominapa-kidan pidannao wunao aia'a
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u.

8

Jesus kakudan daonaiora kabishopa'o (Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

1 Jesus tokan ana'a naa naawazi daara iki, iriba pidannao da'anpan
udawu'ati.
2 Masha'apakiaka daonaiora kaawan u'ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o
bishoi* idi. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian u'ati, "Naobanai,
punyukunuu na'apan dono, õaitapa pukakudan nii õgaru, kaiman kizi'i naa
õsaabainan."
3 Jesus pishatan uruu na'iki ukian, "Na'apa õnyukunuu, pukakuda, kaiman
pusaabain." Masha'apakiaka ubisho manaka'akan naa, na'iki kaiman
usaabaina'akan.
4 Udauna'an Jesus kian u'ati, "Puabata, mana'a pa'i pukowaada'ana'a
na'ia'oram pidan ati, mazan pumako sariapa puawunuuta-kidanaka
pumada faadaa di'ii, na'iki putaa'a naa taauzo-kariwaiz Tominkaru ati
kakuda-kariwainao taauzoniaz Moses kakinaori kawana'ati. Na'apa'o
ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'ora'a naa pusaabainan."

Jesus kakudan soldyaanao zowaunaa poitoru (Luke 7:1-10)

5 Jesus kaawan dono Capernaum iti, Roman soldyaannao zowaunaa
kaawan u'ida'ati padopian idi.
6 Ukian, "Naobanai, kaina'a õpoitoru karinaan õdapu ii, tuukia'ora'a naa,
aona'a naa uka'iitan pakiitinan."
7 Jesus kian u'ati, "Õmakon nii na'iti, õkakudanaka kizi uruu."
8 Mazan ukian Jesus ati, "Aonaa Naobanai, aonaa umanawunu'o mani
wuru'u õgaruz pumako'ozon mani õdapu iti. Turuu pa'an puparadan
karikaonan di'iki'i, kakuda'o nii õpoitoru.
9 Õgaru na'apa, õkaudinan doko ainao pidannao õ'ai waranu a'o, õgaru
na'apa kaina'a soldyaanao kaudina'o õwaranu'u kapam. Õdyuudan dono
bauda'apa soldyaa, 'Pumako' õkian an u'ati, umakon nii. Aizii õdapadan dono
ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati' õkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki õdyuudan dono
õpoitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' õkian an u'ati, usha'apatan niizu."
10 Jesus abatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u, tuukii
udi'itinpa'akan, na'iki ukian wunao ati'i kasaba'ukinpainaouz pa'ida'ati,
"Õkian mishi'o manawun u'ati, aonaa na'apainim zii õikodauzon pidan
Jewnao bii'i kaikapa'a manawun umishidanu'u.
11 Uruu idi õkian nii u'ati, iriba'o nii Gentilnao wa'atin di'ikinapa kida'a
waoko ikinapu na'iki wakadapu ikinapu, na'iki ĩsakanata'anan nii Abraham,
Isaac na'iki Jacob tuma konaukia'o aroapa-karu ida'ati, Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi ii.
12 Mazan unao, Tominkaru pidanannaouz na'ia'o ni'oraz padamata
Tominkaru naobanai-tinan dono'o naa, kaboota-karu nii unao
maruta'o-karu iti. Na'ia'o ni'i naa uzaadan tuukii na'iki ukuzowan nii
uudako kida udopian idi."
13 Uruu dauna'an Jesus kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Pukiwa'a naa
pudapu iti, na'apa'oram pumishidan manawun, sha'apata-kao nii na'apa
pu'ati." Na'apain aka manawun poitorui kakuda'akan.

Jesus kakuda iriba pidannao (Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

14 Aizii Jesus kaawan dono Peter dapu iti, na'ii utukapan Peter imauzo
washatinpan bed paawa'a, tuukia'o omada wiichan pakarinaan idi.

---

* **8:2** *kichana'iki-kia'o bishoi:* aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

15 Uruu idi Jesus zaamatan oka'u, sariapa omada wiichan shabata'akan,
na'iki okakuda'akan naa. Na'iki'o okadishitan otaan naa Jesus
wanyukunuu nii.
16 Uruu wachuupunin kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao na'akan
Jesus ida'ati pairibannao oia'o doronainao zaamatapaniinao kida. Jesus
waata oia'o doronainao pidannao ai paparadan ida'an karikaonan. Na'iki
ukakuda ipai karinainao.
17 Wuru'u usha'apatan kaikapa kida'orazu'u, uruu umishian naa
tawuru'u kotua'oraz prophet Isaiah kianuz, “Pa'ida'a uzaamatan wa'ai
wabaiatin-kinaa rinai kida, na'iki uso'ota wa'ai wakarinauzo-kinaa kida.”

Da'ana'azoinao Jesus
(Luke 9:57-62)

18 Jesus tukapan idi'i naa iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati,
sariapa ukian patominapa-kidaniinao ati, “Aushaa watarauka'a naa
karishii baza iti.”
19 Bauda'apa pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus
ida'ati. Ukian u'ati, “Tiichaa, õda'anan nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi
iti.”
20 Jesus dako'atin na'iki ukian u'ati, “Waruzonao kaina'a ĩ'uun kida,
kotu'uznao kaina'a ĩshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o,
aonaa uwashatinauzo-kizi nii, na'iki aonaa usookapauzo-kizi nii.”
21 Ba'oran daonaiora tominpa'o Jesus di'iki kian u'ati, “Naobanai,
õdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin, uruu dauna'an õda'anan pugaru.”†
22 Mazan Jesus kian u'ati, “Puda'an õgaru. Marii mawakainao didan
pairiban mawakan.”‡

Jesus mashaatan
ma'ozaka'o awaru
(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)

23 Jesus paidinan kanawa zo'iti, utominapa-kidaniinao makon kapam
utuma karishii an.
24 Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan karishii an, na'iki kanawa
kichana'iti-kia'a naa, udaawadainan wunu paran idi. Mazan Jesus,
uda'awun.
25 Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu. Ĩkian u'ati, “Kadiman
Naobanai! Kadiman! Pukazannaata waunao! Wanaraan ni'i naa!”
26 Jesus kian ĩ'ati, “Kanom nii dii utarian? Masakauda'u'o sha'a
karikaonan umishidan?” Udauna'an ukadishita'akan, uru'u naa udyuudan
ma'ozaka'o awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi
amazada mashaadina'akan mashaa.
27 Tuukii udi'itinapa-kida'akan patominapa-kidaniinao. “Kanom
kaduzu'u naa pidan uruu?” ĩkian. “Atii awaru na'iki wunu paran mishida zii
uparadan.”

Jesus kakudan oia'o doronainao zaamatapaniinao
(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

28 Jesus kaawan dono'o naa karishii baza iti Gadara Baara itinapu, na'ii
pamakopa-kizi an, dya'utam pidannao ikodapanuzu, kodita'akainao
pamashaapa-kizi baaranai ia'o, ka'unaru kida di'iki.§ Wuru'u ĩnaouz oia'o

† **8:21** *Naobanai, õdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin, uruu dauna'an õda'anan pugaru.* oo “Naobanai, aona'o nii zii õmakon kai. Kaina'a õdaru tuukian. Aizii umawakan an, õdidan nii zii uruu. Uruu dauna'an õmakon nii pudawu'ati.” ‡ **8:22** *Marii mawakainao didan pairiban mawakan.* oo “Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz õgaru didan pairiban mawakan.” § **8:28** Uruu dono pidan baaranaa, kuba uun ii kida'o pa'an.

doronainao zaamatapaniinao, ukau'an to'oraba'o ĩdyaun. Una'apan idi, aonaa kanom makouzon na'ii'aka'o dunapo ida'an.
29 Sariapa ĩkadakon u'ati diiwa'o ida'an, “Pugaru Tominkaru Dani, kanom
puaipan wa'ai? Pupataka'uta'anan naa sha'a waunao wapataka'uta-kao
kamoon ua'ii zii?”
30 Aonaa munapo manawun mani ĩnao di'iki, kaina'a iriba'o kooshinao
aroapatinan.
31 Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. Ĩkian u'ati, “Puaipan an
wamakon di'iki'i, pudyuuda shoman waunao wamorota'an kizi kooshinao
di'iti.”
32 “Umako,” Jesus kian ĩ'ati. Uruu idi ĩkodita'akan daonaioranao di'iki,
na'iki ĩmakon ĩmorota'anan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao
dima'akan karishii danoma katawudapuzun di'iti, ĩwaotan karishii baoko
iti, na'iki ipai ĩnaraan.
33 Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan donoi iti. Na'ia'a naa
ĩkakuwaapan ipai na'apam aimaakan sha'apainpan dau'u. Na'iki ĩkowaada
na'apam oia'o doronainao zaamatapaniinao sha'apata-kao.
34 Uruu idi ipai donoi sannao makon ĩikodapa'anan Jesus. Ĩikodapan dono'o
naazu, kaziwa'o ida'an ĩdyuudanuzu ĩaipan umakon pawiizi iki.

9

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o (Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

1 Uruu dauna'an Jesus paidinan patominapa-kidaniinao tuma kanawa
zo'iti ĩtaraukan karishii an powaa iti'i naa pamashaapa-kizi iti.*
2 Na'ia'a naa pidannao na'akan daonaiora machi'ikaka'o Jesus di'iti
pawashatinapa-kizi baara ida'an. Aizii Jesus tukapan idi ĩmishidan tuukii
manawun paugaru, sariapa ukian machi'ikaka'o pidan ati, “Pusaabaa
punyukunuu õdani, ipai õso'otan pu'oian.”
3 Pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian panyukunuu ii,
“Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an.”
4 Jesus, uaitapa na'apam ĩdi'itinpan, uruu idi ukian ĩ'ati, “Kandii nii
udi'itinpan õdau'u oia'o ida'an?
5 Na'ia'oram masha'apannaa: ‘Ipai pu'oian mainaabata-kao’ kii, oo
‘Pukadishita na'iki puchi'ika’ kii?
6 Mazan õaidan nii u'ati Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan
mainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a.” Uru'u naa
ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, “Pukadishita, puna'aka
puwashatinapa-kizi na'iki pumako'o naa pudapu iti.”
7 Machi'ikaka'o pidan kadishita'akan na'iki umakon naa padapu iti.
8 Aizii pidannao tukapan idi kaikapa'o sha'apanu'u, tuukii ĩdi'itinpan,
na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru utaan idi umanawunu'o ma'ozaka-karu
pidan ati.

Jesus dapadan Matthew (Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

9 Aizii Jesus makon naa na'iki, pamakopa-kizi an utukapa zaamaapauzo
tax puraatannaa, Matthew kia'o u'uu, usakanatapan kabaun pakaudin-kizi
nazo ii. “Puwa'ati õtuma,” Jesus kian u'ati. Sariapa Matthew kadishita'akan
na'iki umakon naa utuma.

* **9:1** Jesus mashaapa-kizi wiizai dakota-kao Capernaum.

10 Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Matthew dapu ii. Na'ii
iriba zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao
aroopan ĩtuma.
11 Phariseenao tukapan idi uaroopan na'apainao pidannao tuma, sariapa
ĩkian Jesus tominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii utiichaan aroopan oiainao
tuma?"
12 Jesus abata ĩna'apanuz kaikapa'a, uruu idi ukian ĩ'ati, "Ziwuinao
pidannao, aonaa ĩaipan daakataa, soo karinainao pa'an.
13 Umako utominapa kizi na'apa'oram Tominkaru Paradan
saada-kariwaiz kian. Ukianuz, 'Kamunan-karu õaipan u'ai, aonaa
taain-karu kawaoda-kariwai uzai ida'an mani.'† Ukau'an aonaa
kaimanainao mani wuru'u õdapada'ananiinaouz, mazan oiainao."

Jesus pishaa-kao sanadin-karu dau'u (Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

14 Bauda'apa kamoo John Chikaawunuupauzo tominapa-kidaniinao
kaawan Jesus ida'ati. Ĩpishaan Jesus, ĩkian u'ati, "Kanom nii waunao na'iki
Phariseenao sanadinpauzon‡ Tominkaru ati, mazan
putominapa-kidaniinao, aonaa pa'an ĩsanadinpauzon Tominkaru ati?"
15 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Na'apa dii uaitapan mazida'o daonaiora
dapadaniinao mashaapan kasha'ora mazida'o aroapa-kizi ii, mazida'o
daonaiora na'an pu'u ĩtuma. Aonaa turuu una'apan. Mazan daonaiora
mazida'o zaamata-kao dono ĩ'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ĩkasha'oran
na'iki ĩsanadinpan."
16 Udauna'an Jesus kian koshan, "Aonaa pidan zimindotauzon
pakamichan zaam dadotan pa'ina'o kamicha idin idi, usha'apanum kau'an
shokota'o nii zii wuru'u pa'ina'oraz kamicha idin uzaama'o ai, na'iki
powa'a'o nii zii umanawutan wuru'u udadotanuz.
17 "Na'iki aonaa pidan kawazootauzon kaiwauzo-kariwai'i naa wine
kinnaa§ pa'ina'o zii wine toma-kao idi. Pa'ina'oraz zii wine poodan nii
utada'okan nii wuru'u kaiwauzo-kariwaiz naa ukinnaa, uruu wine
wakudinan ni'i naa, na'iki ukinnaa pataka'uinan ni'i naa kapam. Uruu idi
karikaonan da'i pidan tomauzon pa'ina'o wine kinnaa papaida-kizi nii
pa'ina'o wine. Utoma-kao dono na'apa, aona'o nii ukinnaa sha'apan."

Mawakaiba zunaaba sodi na'iki izaipa'o zunaaba (Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

18 Jesus kadakotinan pu'u zii, Jewnao zowaunaa kaawan u'ida'ati.
Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian, "Õdani zunaaba sodi mawakan
aizii aka, upu'u mazan puwa'ati pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda
kizi."
19 Sariapa Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa utuma.
20 Aizii na'a'o zun baiatina'o 12 wunu paizaipan idi. Okaawan Jesus
barau ikinapu na'iki opishatan ukamichan danoma karikaonan.
21 Usha'apanum kau'an panyukunuu ii okian, "Õpishatan an uchaakitan
karikaonan, õkakudan nii."

---

† **9:13** Hosea 6:6 ‡ **9:14** *sanadinpauzon:* Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **9:17** *wine kinnaa:* uzai mada idi'o utoma-kao. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

22 Jesus padantina'akan, sariapa utukapanuzo, na'iki ukian o'ati,
“Ma'ozaka putaapa punyukunuu õdani, pumishidan idi'o, pukakudan.”
Na'iki'i naa mishi sariapa okakudan.
23 Uruu dauna'an Jesus kaawan Jewnao zowaunaa dapu iti. Na'ii
utukapan iriba taupauzonao na'iki muraapainao mawaka'o ati.
24 Uruu idi sariapa Jesus kian ĩ'ati, “Ukodita di'iki'i, aonaa omawakan
mani wuru'u, oda'awun karikaonan.” Ipai pidannao shaazootinan
una'apan idi.
25 Pidannao koditan dauna'an, uru'u naa Jesus makon zunaaba sodi di'iti,
na'iki uzaamatan naa paka'u kadu'ikizo. Sariapa okakuda'akan na'iki
okadishita'akan.
26 Pidannao kakuwaapan di'oraz dau'ana'a ipai na'an kida'o wiizai
kawana'ati.

Jesus kakudan dya'utam daonaioranao ishaawunnao

27 Udauna'an Jesus makopan pu'a'a naa na'iki, dya'utam daonaioranao
ishaawunnao da'anpan uruu. Ĩkadakoinan diiwa'o ida'an u'ati. “David
Takaan-daun,* pukamunan-kida waunao,” ĩkian.
28 Jesus morotan dono'o naa kabaun nazo iti, uru'u naa ishaawunnao
kaawan u'ida'ati na'iki upishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, “Umishida turuu
õkakudan unao?”
“Wamishida, Naobanai,” ĩkian u'ati.
29 Uru'u naa Jesus pishatan ĩawun kida, na'iki ukian ĩ'ati, “Umishidan idi,
na'apa'o nii usha'apan.”
30 Sariapa ĩtukapa'akan naa. Uru'u naa Jesus kakinaowan ĩdyaun. Ukian,
“Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidan ati kanom sha'apan u'ati.”
31 Mazan upu'u ĩmakon, ĩkakuwaapa'anan udau'an, ipai na'an kida'o wiizai
kawana'ati.

Jesus kakudan maparadan-ziiwa

32 Wuru'u dya'utamainaouz daonaioranao mako'okan pu'u zii, pidannao
na'akan Jesus ida'ati maparadanu'o daonaiora, wuru'u umaparadanunuz
oia'o doronai kaina'an idi'o u'ida'a.
33 Aizii Jesus waata'akan dauna'an oia'o doronai u'ai, sariapa
ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao, kasaba'ukinpainao na'ii, di'itinpan,
na'iki ĩkian, “Aonaa watukapauzon zii kaikapa'ora'a aimaakan
sha'apata-kao Israel an.”
34 Mazan Phariseenao kian, “Oia'o doronainao naobanaa taan idi'o u'ati
ma'ozaka-karu wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao.”

Jesus kasha'oran pidannao dau'an

35 Jesus makon umorowautapan ipai donoi na'iki wiizai sodi kida
kawana'ati. Utominapatin-kidan pidannao synagogue ii kida, na'iki
ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki
ukakuda pidannao karinainao pabi'inaaka kida'o rinai idi.
36 Tuukii ukasha'ora-kidan ipai wuru'u pidannaouz utukapan idi ĩdopian,
na'iki aonaa ĩaitapan na'apam naa pasha'apatinan pa'ida'a, na'apa
kaznizonao kawan, aona'oraz ĩtaapiki nii.
37 Ukau'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “Udaru paoribai baawu,
dyuua'a naa u'aka, mazan aonaa kaudinainao iriban kasaba'ua'o niizu.
38 Utoriinapa kapaoriba'o ati, uzaamata kizi kaudinainao nii
kasaba'uupainao nii wuru'u papaoriba aka kidaz.”

---

* **9:27** *David Takaan-daun:* Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

10

Jesus zaamatan
12 pidannao
apostlenao nii
(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

1 Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, na'iki
utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati ĩwaata-kinaa nii oia'o doronai kida pidannao ai,
na'iki ĩkakuda kizi pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai ai.
2 Di'i ĩ'uu kida'a 12 pidannao Jesus zaamatan apostlenao* nii: kiwiin
Simon, dakotapa-kariwaiz Peter kii, na'iki u'inawuzu Andrew; James na'iki
u'inawuzu John, ĩnao Zebedee dainao;
3 Philip na'iki Bartholomew; Thomas na'iki Matthew, Matthew uruu
zaamaapauzoz da'i tax puraatannaa; James, Alphaeus dani, na'iki
Thaddaeus;
4 Simon, uruu Patriot;† na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

Jesus dyuudan
12 apostlenao
(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)

5 Aizii Jesus dyuudan naa 12 pazaamataniinao apostlenao nii.
Ukakinaowa'akan ĩdyaun, ukian, "Aonaa umako'ona'a Gentilenao‡ di'iti,
na'iki Samaria Baara sannao,§ mashaapa-kizi kida donoi di'iti.
6 Mazan umako pa'an õpidanannao Israelitenao di'iti, waziwadinainaouz
kaznizo kawan.
7 Umako ukakuwaapa'an ukowaada kizi maonapa'a naa Tominkaru
naobanai-tinan.
8 Ukakuda karinainao, ukadishita-kida mawakainao powaa iti. Ukakuda
baiatinainao kichana'iki-kia'o bishoi idi, na'iki uwaata oia'o doronainao
pidannao ai. Õtaanii ma'ozaka-kinai u'ati mawinipinaa-daun, ukau'an
usha'apata'a naazu mawinipinaa-daun.
9 "Umakon dono, aonaa una'akapa'ana'a upuraatan umashaapa-kinaa
nii;
10 mana'a una'aka'ana'a umako-kizi iti usaakon oo ba'oran ukamichan oo
ba'oran udazkidi oo uwadookori nii. Usha'apanum kau'an pidan
kaudina'o, taa-kao nii u'ati aimaakan uwinipinii.
11 Ukaawan dono na'ia'oram donoi oo wiizai di'iti, udawata pidan na'ii.
Na'ia'oram dapaapan an unao, umashaapa ĩdapu ii atii udobatan na'iki.
12 Umorowautan dono pidannao dapu iti, ukii ĩ'ati, 'Marii kaiman-karu
Tominkaru di'iki'o na'an utuma.'
13 Ĩdapaapan dono unao kaiman, marii kaimana'oraz uparadan na'ian
ĩtuma. Mazan ĩmadapaapakan an unao kaiman, ukiwa-kida powaa iti wuru'u
kaimana'oraz uparadan.
14 Aizii ĩmadapaapakan dono unao kaiman, oo aonaa ĩabata'azon ukuwaa,
udobata na'iki uparauda'aka imi'i ukidiba di'iki ĩawunuutapan pu'u."*
15 Jesus kian, "Õkowaada'azon mishi'o aimaakan u'ati. Tominkaru
kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, Tominkaru pataka'utan nii

---

* **10:2** *apostlenao:* dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **10:4** *Patriot:* mizaataakapauzoz pawiizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii. ‡ **10:5** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **10:5** *Samaria Baara sannao:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **10:14** Kidibai parauda-kao, ukainaabatan Tominkaru marina'atan nii ĩnao.

na'iainao pidannao donoi ii, powa'a zii wunao aia'a Sodom na'iki Gomorrah sannaouz."†

Pataka'uta-karu nii kaudinainao Tominkaru ati (Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)

16 Jesus kian koshan, "Uabata, õdyuudan unao na'apa kaznizonao
dyuuda-kao kawan baudokorunao bii iti. Ukau'an uaitapin na'apa kowazaz
kawan, mazan umashaapa kaiman pidannao tuma orid kawan.
17 Uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an pidannao zaamatan nii
unao na'iki ĩna'akan nii unao kootowapa-kizai iti, na'iki ĩba'izian nii unao
synagogue ii kida.
18 Na'iki ĩna'akan nii unao kazowautapainao wiizai kanaapu ati na'iki
kingnao kanaapu ati õgaru dikin ii. Na'apa'o ida'ana'o nii ukowaadan ĩ'ati,
na'iki ba'oran pidannao ati, Kaimana'o Kuwai õdau'ana'o.
19 Aizii uzaamata-kao dono na'iki utiwaa-kidapa-kao dono
kootowapa-kizi ii, mana'a udopia'ana'a udawatan dau'u na'apam nii ukian.
Taa-karu nii u'ati uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian.
20 Ukau'an uparadan an na'apain, aonaa unaou'o ni'i naa mani parada,
mazan uDaru Tominkaru Dorona'o nii parada unao ida'an.
21 "Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao, na'iki daruinao
na'apa'o nii ĩzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao
na'iki pudaronao, na'iki ĩzowii-kidan nii ĩdyaun.
22 Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao õdikin ii. Mazan kanom
tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu.
23 Upataka'uta-kao dono umishidapan dau'an õgaru bauda'apa'o wiizai
di'ii, ukidoapa ba'oran wiizai di'iti. Õkian mishi'o manawun u'ati, aona'o nii
zii ukaudin-kizi ipain Israel an kida'o wiizai an, Daonaiora Aokazi Iki'o
kaawan ua'ii powaa ati.
24 "Aonaa tominpa'o pidan umanawunun patiichaan ai, na'iki aonaa
poitorui umanawunun panaobanaa ai.
25 Ukau'an turua'o wuru'u tominpa'o pidan tominapanuz patiichaan
kawan, na'iki poitorui na'apa panaobanaa kawan. Kadapu'o dakota-kao an
Beelzebul‡ kii, aitaniiman udapu ainao pidannao powa'a'o nii zii
ĩdakoapa-kao.

Kanom ai tarii-karu (Luke 12:2-9)

26 "Ukau'an aonaa utaria'ana'a pidannao ai. Ipai dizapa-kariwai,
aida-kida-kao niizu, na'iki ipai taapa-kariwai kida mashaa, ipai'o nii
uaitapa-kida-kao.
27 Wuru'u aimaakan õkowaadaniaz unao ati karikaonan, ukowaada'a naa
pa'iz ipai pidannao ati. Kanom aimaakan mashauda'u'o õkowaadan u'ati,
ukowaada'a naa pa'iz diiwa'o ida'an pidannao abata kiziz.
28 Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a zowia'oraz pidan, mazan udoronaa,
aonaa ĩka'iitan pazowian pa'an. Mishi'oraiman utarii pa'an Tominkaru ai,
ka'iita'oraz pakabootan pidan na'iki udoronaa Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
29 Aonaa mooko dya'utama'o parikowarunao toriauzo-kao masakauda'u
sodi'o puraata ida'an karikaonan, mazan upu'u aona'o nii bauda'apa udaru
Tominkaru kashaapan ĩwaotan imi'i baara ati.

---

† **10:15** *Sodom na'iki Gomorrah:* kotua'o donoinao. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **10:25** *Beelzebul:* ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

30 Na'iki Tominkaru aitapanii ipai na'apauda'u'oran uzowaud kida
uzowau ida'a.
31 Ukau'an aonaa utaria'ana'a, usha'apanum kau'an powa'a'o zii
umarainapa-kao iriba'o parikowarunao ai.
32 "Na'ia'oram pidan kowaada'o õpidanan paugaru ipai pidannao
kanaapu'u, na'apa'o nii kapam õkowaadan õpidanan uruu, õdaru aokazi ia'o
kanaapu'u.
33 Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pamarina'atan õgaru ipai pidannao
kanaapu'u, na'apa'o nii kapam õmarina'atan uruu õdaru aokazi ia'o
kanaapu'u.

Aonaa kaimanaaka-karu mani, mazan mizaataaka-karu (Luke 12:51-53; 14:26-27)

34 "Aonaa uzauda-kida'ana'a õkaimanaaka-kida'anan mani pidannao
pa'atiaaka wuru'u õwa'atinuz da'ati'i imi'i baara ati. Õwa'atin aonaa
õkaimanaaka-kida'anan mani pidannao, mazan õmizaataaka-kida'anan ĩdyaun
pa'atiaaka.
35 Õwa'atin õpana'ada'anan daonaiora nyukunuu padaru ai, zun padaro
ai, dinizoi paimauzo ai.
36 Puiribannaou'o nii manawun wuru'u putarubanao ni'oraz.§
37 Na'ia'oram pidan marainpa'o padaru oo padaro powa'a zii
pamarainpan ai õgaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan õgaru.
Na'ia'oram pidan marainpa'o paudani powa'a zii pamarainpan ai õgaru,
aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan õgaru.
38 Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,* aonaa turuu
na'apa'o pidan da'anan oo ukaudinan õtuma.
39 Na'ia'oram pidan aipa'o pakakupan pa'ida'a, waziwa'o nii
karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai. Mazan kanom marina'ata'o
pamashaapauzon kaduz pamishidan dikin ii õgaru, uikodan nii
karikaonanu'oraz kakupa-karu.

Wawinipa kida (Mark 9:41)

40 "Na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan unao, kaimana'o udapaapan
õgaru kapam wuru'u; na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan õgaru,
kaimana'o udapaapan wuru'u dyuuda'oraz õgaru kapam.
41 Na'ia'oram pidan dapaapa'o prophet, uaitapan idi Tominkaru
prophetin uruu, taa-kao nii uwinipa nii na'apa prophet kawan. Na'iki
na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan kaimana'o pidan, ukaimanan idi,
na'apa'o nii uwinipa nii taa-kao kaimana'o pidan kawan.
42 Na'iki na'ia'oram pidan taa'o wunu bauda'apa'o õpidanan tuzan nii,
aonaan pu'u padamata umanawunun, mazan õpidanan uruu, mishi'o nii
ukawinipinaata-kao na'apa'o dikin ii."

11

John Chikaawunuupauzo dyuudan papoitorunao Jesus di'iti (Luke 7:18-35)

1 Jesus ipaia'akan dauna'an patominapa-kidan 12
patominapa-kidaniinao, uruu dauna'an umakon naa,

§ **10:36** Micah 7:6 * **10:38** *una'aka'azon pacrossannaa:* ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

utominapa-kida'anan na'iki ukakuwaapatina'anan wiizai kida kawana'ati,
Galilee Baara an kida'oraz.
2 Taraa-kizai ia'o John Chikaawunuupauzo, uabatan dono Christ
sha'apatanii kida dau'u, uruu idi udyuudan patominapa-kidaniinao
pishaa'anan Jesus.
3 Ĩkaawan dono'o naa u'idi'iti ĩkian u'ati, "Pukowaada wa'ati, pugaru'u naa
mishi wuru'u wa'ati'o ni'oraz John kowaadauzoniaz, oo wazaudapa zii
ba'oran?"
4 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Umako powaa iti John di'iti, ukowaada'an
kanom uabatanii na'iki utukapanii õsha'apatan:
5 ishaawunu'o, turuu utukapan; machi'ikaka'o, chi'ika; kabisho'o
kichana'iki-kia'o bishoi idi, kaiman ubisho manakan; makina'o, abata;
mawaka'o, kakuda-kao powaa iti; pataka'utina'o, abata Kaimana'o Kuwai.
6 Konaukia'o nii pidan aona'oraz ukashadan pamishidapan õgaru."
7 John tominapa-kidaniinao kiwan dauna'an, Jesus kakuwaapan naa John
dau'u iriba'o pidannao ati. Ukian ĩ'ati, "Umakonkan dono'oraz John di'ii
mapidantaka'o baara ia'oraz, sha'apa'oram pidan uzauda-kida utukapan
na'ii uruu dono? Pidan, pinidi saba awaru dawuapa-kidanii kawanu'o?
8 Kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkanuz na'ii? Daonaiora,
umanawunu'o kamicha kida ukaiwadapanii? Pidan kaiwaadapa'oraz
na'apa'o kamicha, mashaapa'o umanawunu'o kabaun ii.
9 Ukowaada õ'ati, kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkan dono
na'ii? Tominkaru prophetin sha'a? Prophet mishi uruu, mazan powa'a zii
prophet ai.
10 Uruu John dau'ana'o saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a.
Ukianuz.
'Puabata, õdyuudan pidan pu'ua'ati kakuwaapa'o nii õ'ati,
uru'o nii saabaa pumako kizi.' "*
11 Udauna'an Jesus kian, "Mishi'o õkian u'ati, aonaa na'iam pidan
shakata'o da'a'a imi'i baara'a umanawunu'o nii John Chikaawunuupauzo
ai. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai.
12 "John Chikaawunuupauzo sakadan di'iki'o pakaudinan atii kai,
Tominkaru naobanai-tinan tuubarudinan, dikauda'o pidannao tiwaan pu'u
pamashaatanuz.
13 Kiwiitapa John kakuwaapan ua'ii, ipai kotua'oraz Tominkaru
prophetinnao kakuwaapan, na'iki kotua'oraz Moses kakinaori kowaadan
na'apam nii aimaakan sha'apan.
14 Aizii umishidan an wuru'u ĩkuwaa kidaz, John, uru'u naa wuru'u
Elijahaz, ĩkowaadaniaz Tominkaru dyuudan nii.†
15 Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!
16 "Na'apam dii mani õkainaabatan kainao pidannao? Na'apa'o ĩdyaun
koraiziannao kawan sakanatapainaouz pamakinaotin-kizi ii,
kadakoinpainaouz pa'atiaaka.
17 Ĩkian kaikapa'a: 'Watauan pu'u mazida-karu kunnaa unao ati, mazan
upu'u aonaa ukonaupan. Wakunuian pu'u u'ati baaranai ia'o
ukunuuauzo-kao, mazan upu'u aonaa uzaadan.'
18 Ukau'an na'apa'o John, sanadinpauzo uruu, na'iki aonaa utuzapauzon.
Uruu idi pidannao kian udau'an, 'Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.'

---

* **11:10** Malachi 3:1 † **11:14** Malachi 4:5

19 Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o aroopauzon na'iki tuzauzo wine, uru'u naa
pidannao kian udau'an, ‘Aushaa, utukapa arawu'u kashabakizi na'iki
tuzapauzo uruu. Unaudapa pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i
zaamaapauzonaouz tax puraatannaa, na'iki ba'oran oiainao pidannao
tuma.’ Tominkaru aitapaaban wuru'u tukapa-kida-kariwaiz umishiin wuru
ida'ana'a sha'apaapa-kariwaiz.”

Donoi ii kida'o pidannao, aonaa ĩmishidan Jesus (Luke 10:13-15)

20 Donoi kida, Jesus sha'apata-kiziz iriba umanawun kida'o aimaakan
padamata, mazan upu'u aonaa na'ii sannao tanawatinan pa'oian ai. Uruu
idi Jesus aidan paparadan na'ii sannao mamishidakan dikin ii.
21 Ukian, “Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Pugaru
Bethsaida, na'apa'o nii pubaiaapan kasha'ora'o manawun! Aizii wuru'u
umanawun kida'oraz aimaakan sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-kao
an mani Tyre na'iki Sidon‡ ii, sariapa mani na'ii sannao morokodan
kamicha kasha'ora-karu daara kida. Na'iki sariapa mani ĩkadadainan pariti'i
idi, ĩtukapa-kida-kinaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai.
22 Mishi'o õkian u'ati, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki
Sidon sannao unao ai, wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz
naa pidannao.
23 “Aizii unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao
aokazi ii? Aonaa, mazan kii'an ukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
Wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, sha'apata-kariwaiz u'ida'a
sha'apata-kao an mani Sodom§ ii, kaina'a zii mani wuru'u donoiz kai.
24 Mishi'o, ukau'an Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao,
powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan unao, Sodom sannao ai.”

Uwa'ati õ'ida'ati usookapa kizi (Luke 10:21-22)

25 Na'apain uruu dono Jesus toriinpan, ukian, “Õdaru, aokazi iainao na'iki
imi'i baara ainao naobanaa, õkonaukii-kidan pugaru, usha'apanum kau'an
putukapa-kidan idi'i naa pa'inainao ĩtominpan ati, pumataapadakaniaz
umanawunu'o aitapainao aitapan.
26 Mishi'o õdaru, na'apa kida'o sha'apan puaipan kawana'ati'o.”

27 Aizii Jesus kian ĩ'ati, “Õdaru taanii õ'ati ipai aimaakan pa'idi'iki
kida'oraz. Aonaa kanom aitapan õgaru uDaniz, soo õDaru. Na'iki aonaa
kanom aitapan õDaru, soo õgaru uDani. Na'iki pidannao õzaamataniinaouz
aitapa'o nii uruu.
28 “Uwa'ati õ'ida'ati ipai unao mizainainao kimisha'o padowautapanii idi,
õtaan nii sookapa-karu u'ati.
29 Uzaamata õdopawa, una'aka kiziz na'iki utominapa õ'idi'iki,
usha'apanum kau'an kaimana'o õnyukunuu na'iki aonaa atadinpa'o mani
wuru'u õgaruz. Uruu idi uikodan nii mishi'o manawun sookapa-karu.
30 Wuru'u õdopawa õtaan ni'oraz u'ati masha'apanna'o na'iki shaakada'o.”

---

‡ **11:21** *Tyre na'iki Sidon:* donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

§ **11:23** *Sodom:* kotua'o donoi mainaabata-kariwaiz pidannao oian idi. (Genesis 19:24-28)

12

Jesus uruu Sookapa-karu Kamoon naobanaa (Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

1 Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan
patominapa-kidaniinao tuma zakapu an paoribai wheat baawu an.
Na'apain utominapa-kidaniinao zamazin naa, uruu idi ĩkaraowaanan wheat
aka, na'iki ĩnikapaanan naazu.
2 Aizii Phariseenao tukapan idi ĩsha'apatinanuz na'apa, sariapa ĩkian Jesus
ati, "Putukapa, putominapa-kidaniinao aonaa ĩizo'atin mani
wakakinaorinaa wuru'u ĩsha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu
Kamoon dono."*
3 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita
ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru dono'o
uruu na'iki upidanannao zamazin dono'oraz?†
4 Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'iki unikan papidanannao tuma
bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Na'apa'oraz wazootapa-karu kakinaorii
wuru'u pidan nikanuz wuru'u bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo
faadaanao karikaonan taapada-kariwaiz ĩnikan wuru'u breadiz.
5 Na'iki aonaa mooko uaitapan Moses kakinaori ida'a'oraz usaadinpan,
ukowaadanuz faadaanao sha'apata pakaudin-kiz, Tominkaru Dapu ii
sookapauzo-karu kamoon dono, mazan upu'u aonaa ĩtaapa-kao ĩsha'apatan
oia'o, ĩmaizo'atikan pu'u kakinaorii?
6 Õkowaadan nii u'ati, di'i utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun
Tominkaru Dapu ai.
7 Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, 'Kamunanuaba-karu wuru'u
õaipaniaz, aonaa uzai taa-kariwaiz mani.' Uaitapan an mani kaimanaiman
na'apa'oram wuru'u parada-karuz, aonaa mani udakotan pidannao
oiainao nii, masha'apata-kainaouz oia'o.
8 Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o Sookapa-karu Kamoon
naobanaa uruu."

Jesus kakudan pidan makiitaka'o paka'u (Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)

9 Na'iki'o Jesus makon synagogue iti.
10 Na'ii na'a'o daonaiora, aonaa uka'u kiitinan, mawaka'o uka'u. Pabi'i
kida pidannao na'ii aipainao pazaamatan Jesus usha'apatinan ida'an
pana'iti kakinaorii ai. Uruu idi ĩpishaanuzu, ĩkian, "Aonaa mani u'oian
wakakinaorinaa ati pidan kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono?"
11 Jesus dako'atin, ukian ĩ'ati, "Na'apa dii mani unao sha'apatinan
bauda'apa'o u'uza kaznizo waotan an munapo'o ka'unaru di'iti
Sookapa-karu Kamoon dono? Aona'o nii mani uso'otankanuz na'apain?
12 Aizii pidan mani, powa'a'o zii umanawunun kaznizo ai. Ukau'an aonaa
u'oian wakakinaorinaa ati, washa'apatan kaimana'o Sookapa-karu
Kamoon dono."
13 Uru'u naa ukian daonaiora makiitaka'o paka'u ati, "Pusawada puka'u."
Sariapa usawada'akanuz, na'iki sariapa uka'u kaimana'akan na'apa
ba'oran uka'u kawan.

---

* **12:2** Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ĩkaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono. † **12:3** 1 Samuel 21:1-6

14 Uruu idi na'iki'o Phariseenao makon ĩkadakotina'anan pa'idiwaru sodi,
ĩaitapa'azon na'apam kizi pazowian Jesus.

Tominkaru zaamatanii papoitoru nii

15 Jesus abatan naa na'apam pasha'apata'azoo-kao, sariapa umakon
na'iki. Na'iki iriba pidannao da'ananuzu. Uruu dono ipai ukakudan
karinainao na'ii.
16 Ukakinaowa'akan ĩdyaun, aonaa kizi ĩkakuwaapan udau'u ba'orainao ati.
17 Uruu umishian naa na'apa'oram Tominkaru kiauzonuz prophet Isaiah
ida'an.
18 "Di'i uruu'u õzaamataniaz õpoitoru nii,
uruu wuru'u õmarainapanii na'iki õnyukunuu-ati'oraz.
Õtaan nii õdoronaa u'ida'a, na'iki ukakuwaapan nii
sakitapa'o mashaapa-karu Tominkaru tuma'o dau'u,
ipai pabi'inaaka'o pidannao ati.
19 Uruu wuru'u õzaamataniaz õpoitoru nii,
aona'o nii ukadakowaakapauzon, na'iki aona'o nii ukadokouzon diiwa.
Aona'o nii uparadan diiwa'o ida'an dunapo an kida.
20 Aona'o nii umanawutan ramitapa'o,
na'iki aona'o nii umakadan suduupa'o upu'ukapan.
Ukau'an karikaonanu'o nii ukamunanban,
atii udikintan nii oii kida'o aimaakan mishi'o kaiman-karu ida'an.
21 Na'iki uruu ati'o nii ipai pidannao donozinaa kida nyukunuu,
ĩzaudapan pakazannaata-kao."‡

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a (Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

22 Uruu dauna'an pidannao na'akan Jesus ida'ati ishaawun na'iki
maparadanu'o pidan, wuru'u una'apaitanuz oia'o doronai kaina'an idi'o
ida'a. Ukau'an Jesus kakuda uruu. Uruu idi kaimana'a naa uparadan, na'iki
kaimana'a naa utukapan.
23 Tuukii pidannao di'itinpan Jesus sha'apatanii kida dau'an. Uruu idi
ĩkian, "David Takaan-daun§ mani arawu'u?"
24 Aizii Phariseenao abatan idi ĩna'apan, sariapa ĩkian pa'atiaaka, "Oia'o
doronainao naobanaa Beelzebul* taan idi'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u
uwaatanuz oia'o doronainao."
25 Jesus aitapa na'apa'oram ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Bauda'apa'o
wiizai ida'a'a pidannao mashaapan, ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii
wiizai na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao donoi ainao, ĩmashaapan an
buutaaka pairibannao ai, na'iki ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii
donoi na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao mashaapainao bauda'apa'o
kabaun ida'a buutaakapan an pairibannao ai, na'iki ĩmizaataakapan an
pa'atiaaka, aona'o nii ĩmashaapan baokopa kotua'iki.
26 Aizii Satan waatan an papoitorunao oia'o doronainao, ĩbuutaakapan
na'iki ĩmizaataakapan pa'atiaaka wuru'u. Ukau'an aona'o nii Satan
naobanai-tinpan kotua'iki.
27 Unao, ukian õwaatan oia'o doronainao, oia'o doronainao naobanaa
Beelzebul taan ida'ana'o õma'ozaka-kinaa nii. Mazan kanom taa'oraz
mooko unao pidanannao ati ĩma'ozakannaa nii, ĩkaboota-kinaa nii oia'o

---

‡ **12:21** Isaiah 42:1 § **12:23** *David Takaan-daun:* Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * **12:24** *Beelzebul:* ba'oran kaarita ida'a udako-ta-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

doronainao? Beelzebul? Aonaa. Ukau'an uruu na'apa kida'oraz kainaabata u'ati, na'apa'oram wuru'u upozawatapanuz.
28 Mazan wuru'u õwaatanuz oia'o doronainao pa'an Tominkaru taanii ida'ana'o õ'ati padoronaa õma'ozakannaa nii, na'apa'o kainaabata kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan ubii'i.
29 "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u: Aonaa na'ia'oram pidan ka'iita'o nii pamorotinan ma'ozaka'o daonaiora dapu, una'aka'azon an usha'apauz kida u'ai udapu iki, soo udodowan nii zii wuru'u ma'ozaka'oraz pidan kiwiin. Uruu udauna'an turua'o ni'i naa una'akan usha'apauz kida udapu iki.
30 "Na'ia'oram pidan aonaa õ'ida'atanpu'u mani, õtaruba uruu. Na'ia'oram pidan aona'o ukasaba'uupan õtuma, pararaa-bi'ita'o õkasaba'uunii wuru'u.
31 "Ukau'an õkowaadan u'ati, sha'apa'oram pidan sha'apatan an oia'o pairiban ati, na'iki udakoopan Tominkaru, marina'ata-karu nii wuru'u u'oianuz u'ai. Mazan udakoopan an Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian marina'ata-kao u'ai.
32 Na'ia'oram pidan dikauda'o uparadan Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, marina'ata-karu nii u'oian u'ai, mazan na'ia'oram pidan dakoopa'o Kaimana'o Doronaa, aona'o nii na'apainim u'oian marina'ata-kao u'ai, kai oo diina'iti'i.

Paoribai aitapa-kao pa'aka ida'an (Luke 6:43-45)

33 "Puaipan an kaimana'o paoribai aka, ziwu'o uaipan pupaoriba. Paoribai maziwukan dono, dikauda'o nii u'aka. Aitapa-kariwai ziwu'o paoribai pa'aka ida'an.
34 Unao kichana'iki-kia'o kowazaz, aonaa na'itim uparadan kaimanan. Kanom nyukunui ia'oraz utaapa-kao kida, uru'o nii kodita-kida-kariwaiz.
35 Kaimana'o pidan, ukodita-kidan nii kaiman kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu kaimanan di'iki. Dikauda'o pidan, ukodita-kidan nii dikauda kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu dikaudan di'iki.
36 Aizii õkowaadan u'ati, Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, ĩkootowapa-kida-kao nii ipai dikauda kida'o paparadauzonii dikin ii.
37 Usha'apanum kau'an uparadauzonii kida ida'ana'o nii ukainaabatinan, kaimana'o unao oo oia'o."

Jesus kaiwaan Jonah pakainaaribanaa nii (Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

38 Udauna'an pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, "Tiichaa, watukapa'azon pusha'apatan umanawunu'o aimaakan kainaabata'o nii Tominkaru di'iki'o pugaru."
39 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian ĩ'ati, "Soo oia'o na'iki maizo'ati-kainao pidannao wuru'u tukapa'azo'oraz aimaakan kainaabata-kao pa'ati. Aona'o nii kanom ida'an ukainaabata-kao u'ati, soo prophet Jonah ida'ana'o nii.
40 Jonah na'ian kawan udaru'o kopau toba nazo ii idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o na'ian kapam idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o imi'i ka'azo ii.
41 Pidannao Nineveh sannao kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki ĩdakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an ĩnao ĩtanawatinanii pa'oian ai Jonah

kowaadan dono ĩ'ati Tominkaru paradan. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai.
42 Sheba iki'o Queen naobanaiaba kadishitan nii wuru kamoo dono'o,
Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki odakoopan nii kainao
pidannao, usha'apanum kau'an owa'atinii munapo'o amazada tokon
ikinapu, oabata'azon idi Soloman aitapaaban dau'u. Mazan di'ora'a pidan
utuma'oraz powa'a'o zii umanawunun Soloman ai.

Oia'o doronai padantan powaa ati (Luke 11:24-26)

43 "Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada
arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono
uikodan pamashaapa-kizi nii,
44 uru'u naa ukian paaipan ati, 'Õkiwan nii powaa iti õdapu iti.' Uruu idi
ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda wuru'u padapuz aonaa kanom
mashaapa'o nii na'ii, kaiman uparaudapa-kao.
45 Uruu idi umakon una'anan 7 ba'oran oia'o doronainao powa'a'o zii
manawun ĩdikaudan kida pa'ai. Uruu idi ĩmorotan na'iki na'ia'a naa
ĩmashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o nii zii pidan dikauda'akan kiwiini'o ai.
Ukau'an na'apa'o wuru'u oiainaouz pidannao kai'oraz naa ĩmashaapan."

Jesus daro na'iki u'inawuzunao (Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

46 Jesus kadakotinan pu'u zii pidannao ati, udaro na'iki u'inawuzunao
kaawa'akan na'iti, ĩkadishitapan paniba ii ĩparada'azon u'ati.
47 Uruu idi bauda'apa pidan na'ia'o kian Jesus ati, "Putukapa, pudaro
na'iki pu'inawuzunao paniba ii, ĩparada'azon pu'ati."
48 Jesus kian u'ati, "Kanom õdaro nii, kanom õ'inawuzunao nii."
49 Usawadan paka'u patominapa-kidaniinao di'iti na'iki ukian, "Di'i õdaro
na'iki õ'inawuzunao.
50 Kanom sha'apatina'o õdaru aokazi ia'o aipan kawana'ati, ĩnao wuru'u
õdadakoo, õ'inawuzu na'iki õdaro."

13

Di'itinapa-kinai kuwai, pidan paopa'o daua'o (Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

1 Na'apain uruu kamoo dono, Jesus makon na'ia'o kabaun di'iki karishii
za'iti, na'iki na'ii usakanatan udanoma ii.
2 Iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati, uruu idi upaidinan kanawa
zo'iti, na'iki usakanatan na'ii pidannao na'ian pu'u karishii za'a.
3 Udauna'an uparadan, ukaiwaa di'itinapa-kinai kuwai kida,
patominapa-kida-kinaa nii ĩdyaun. Ukian, "Baukapaiman, pidan makon
pazakapun iti upaopa'anan papaoriba uuda kida.
4 Pabi'i kida upaoriba uuda upararaanii kida waotan dobaapa-kizai an,
kotu'uznao kaawan na'iti, sariapa ĩnikanuzu.
5-6 Ba'oran kida upararaan kubata'o imi'i ida'an. Kadiman usoda'akan
padamata, mazan kamoo wiicha'akan idi, sariapa uzowian wuru'u
soda'aka'oraz zii paoribai sodi kida. Usha'apanum kau'an aonaa na'itim
u'ishataba'u zaamatinan.
7 Pabi'i kida upaoriba uuda waotan kaiwada-karu bii an. Sariapa ukau'an
kaiwada-karu bazobatanuzu.

8 Mazan pabi'i upararaanii papaoriba uuda kida kaimana'o imi'i ida'an.
Uruu idi ukaakan powa'a zii uka'uudan diri'i kida, ba'oran kida uka'uudan
diri'i kida manawun.
9 Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida (Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

10 Uruu dauna'an patominapa-kidaniinao pishaan Jesus. Ĩkian u'ati,
“Kanom nii pukakuwaapan pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai kida
ida'an?”
11 Udako'atin ĩdyaun, ukian, “Unao ati'o karikaonan utaa-kao wuru'u
aitapaaba-karuz Tominkaru naobanai-tinpan daua'oraz aona'oraz
uaitapanata-kao, mazan wunao ati'i, aonaa utaa-kao wuru'u
aitapaaba-karuz.
12 Ukau'an pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, aimaakan taa-karu nii diri'i
powa'a zii u'ati. Uruu idi powa'a'o nii zii udiri'in u'ida'a. Powa'a zii
manawun udiri'in uaiapa-kao ai. Mazan wuru'u pidan, aona'oraz kanom
u'ida'a, kanom masakauda'u sodi'i u'ida'a, kazata-karu nii u'ai.
13 Uruu idi'o õkaiwaan wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz õkakuwaapan
dono ĩ'ati. Uruu idi awunuutapa padamata ĩdyaun, mazan aonaa ĩtukapan,
na'iki ĩabatapan padamata, mazan aonaa ĩabatan, na'iki aonaa ĩaitapan.
14 Ĩnao ukau'an wuru'u mishia'oraz Tominkaru poitoru Prophet Isaiah
paradan. Ukianuz kaikapa'a:
‘Uabatapan nii mazan aona'o nii uaitapan uabatanii,
uawunuutapan nii padamata, mazan aona'o nii utukapanuz.
15 Usha'apanum idi wuru'u pidannaouz ĩdadaradan panyukunuu,
aonaa ĩabata'azon na'iki aonaa ĩtukapa'azon.
Mazan ĩtukapa'azon an mani,
ĩabata'azon an mani,
na'iki ĩaitapan an mani kaiman panyukunuu ii,
uruu idi ĩtanawatin mani õ'ida'ati,
na'iki õkakuda mani ĩdyaun.’ Tominkaru kian.*
16 “Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi, na'iki uabatan idi ukinao
idi.
17 Mishi'o õkian u'ati. Iriba Tominkaru prophetinnao na'iki kotua'o
kaimanainao pidannao, tuukia'o padamata ĩtukapa'azon wuru'u
utukapaniaz usha'apata-kao, mazan aonaa ĩtukapanuzu. Na'iki ĩabata'azon
uabatanii, mazan aonaa ĩabatauzonuzu.

Jesus kainaabatan pakuwaa paopa'o daua'oraz (Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

18 “Aizii uabatapa uaitapa kizi na'apam õkainaabatan paopa'o daua'oraz
kuwai.
19 Pidannao abatainaouz kuwai, Tominkaru naobanai-tinan dau'an,
mazan aonaa ĩaitapanuz. Ĩnao na'apa'o uudai kawan pararaa-kariwaiz
dobaapa-kizai an. Satan kaawa'akan na'an, masha'apannaa
uzaamata'akan wuru'u paowa-kariwaiz na'an kida.
20 Uudai kida pararaa-kariwaiz kuba baawu an, kainaabata na'apa'o
pidannao, ĩabatan dono sodi'o karikaonan, ĩkonaukii-kida'akan Tominkaru
daua'oraz kuwai.

---

* **13:15** Isaiah 6:9-10

21 Mazan aonaa ĩtaapan kuwai kaimanaiman pa'ida'a, uruu idi aonaa
umashaapan kotua'iki ĩ'ida'a. Ukau'an na'apainim ĩbaiaapan dono oo
ĩpataka'uta-kao kuwai dikin ii, sariapa ukaakinpan.
22 Aizii uudai kida pararaa-kariwaiz kaiwada-karu baawu an,
kainaabatan na'apam pidannao abatainaouz kuwai padamata. Mazan
ĩdi'itinpan aimaakan aiapa-kao dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u.
Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa
ĩsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.
23 Na'iki wuru'u uudai kida paowa-kariwaiz kaimana'o imi'i ida'an, uruu
kainaabatan wunaou'u abatainaouz kuwai na'iki kaiman ĩaitapanuz. Uruu
idi ĩmashaapan naa ukawana'ati, paka'iitinan kawana'ati kida, na'apa
paoribai kida kawan kaaka'oraz kaiman, ba'oran kaakan powa'a zii
udiri'in kida."

Di'itinapa-kinai kuwai kazamaka'o paowanaka-kao daua'o

24 Aizii Jesus kowaadan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai ĩ'ati. Ukian,
"Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan paowan kawan
kaimana'o paoribai uuda kida pazakapun ii.
25 Aiwaka'an ipai pidan da'awun pu'u, utaruba kaawan uzakapun ii.
Upaowankan kazamaka'o uuda kida upaoriba wheat bii an, udauna'an
umako'okan naa.
26 Paoribai sodan dono'o naa na'iki ukaakan dono'o naa, kaina'a
kazamaka'o kida sodan ĩbii an kapam.
27 Upoitorunao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, 'Naobanai, kaimana'o
paoribai uuda kida sha'atii pupaowanii, mazan diina'a'a naa kazamaka'o
kida aidinanu'u.'
28 " 'Õtaruba wuru'u paowanka'oraz na'apa'o,' ukian ĩ'ati.
"Upoitorunao kian u'ati, 'Puaiapa waso'otan wuru'u kazamaka'oraz?'
29 " 'Aonaa,' ukian ĩ'ati. 'Panaadon uso'otan dono kazamaka'o, uso'otan
nii paoribai kida kapam.
30 Marii zii paoribai na'iki kazamaka'o sawatan baokopa atii paoribai
dukutapa-kao dono. Aizii udukutapa-kao ua'ii, õdyuudan nii dukutapainao
so'otan kazamaka'o na'iki ĩkasaba'uunuzu, na'iki udauna'an marii
ĩkawaodanuzu. Mazan õpaoriba aka, õdyuudan nii ĩsaabaanuz padapunaa di'iti.' "

Di'itinapa-kinai kuwai, paoribai mustard uuda daua'o
(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)

31 Jesus kowaadan ĩ'ati ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, "Kaikapa'o
wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: mustard uuda paowa-kao kawan
zakapu ii.
32 Wuru'u mustard uudaz, uruu duusodi'o manawun ipai ba'oran
paoribai uuda kida ai. Mazan usodan dono, udyaupain nii udaru ba'oran
paoribai kida ai. Udaru'o paoribai nii utominan, uruu idi kotu'uznao
kaawan ĩkashimakainpan uwaoda an kida."

Di'itinapa-kinai kuwai,
yeast daua'o
(Luke 13:20-21)

33 Jesus kowaadan ĩ'ati powa'a zii ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian,
"Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan muudan
kawanu'o masakauda'u yeast diri'i'o poroom-bi'iti, atii upoodadan ipai
diri'i'oraz poroom."

Kanom ni'o Jesus kaiwaan tominapa-kinai kuwai kida
(Mark 4:33-34)

34 Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida pakakuwaapa-kinaa nii
iriba'o pidannao ati. Aonaa na'apainim ukakuwaapauzon ĩ'ati
makaiwaaka-daun uruu kaduz kuwai.
35 Ukakuwaapauzon na'apa umishii-kinaa Tominkaru prophetin kianuz.

"Õkaiwaan nii di'itinapa-kinai kuwai kida
õparadinan dono ĩ'ati.
Õkowaadan nii ĩ'ati aimaakan kida
aona'o ĩaitapauzo-kao kida,
amazada tominan di'iki'o."

Jesus kainaabatan kazamaka'o daua'oraz di'itinapa-kinai kuwai

36 Jesus mako'okan dauna'an iribainnao pidannao di'iki, uru'u naa
umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki
ĩkian u'ati, "Pukowaada wa'ati na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai
kainaabataniaz zakapu ia'o kazamaka'o daua'oraz."
37 Jesus kian ĩ'ati, "Wuru'u paowa'oraz kaimana'o paoriba uuda kida,
uruu Daonaiora Aokazi Iki'o.
38 Wuru'u zakapuz, uruu imi'i baara. Kaimana'o paoribai uuda kida,
uruu pidanannao naobanaitapainao ni'o Tominkaru. Wuru'u
kazamaka'oraz, uruu Satan pidanannao.
39 Na'iki wuru'u utarubaz paowanka'oraz kazamaka'o, uruu Satan.
Wuru'u paoribai so'otapa-kao, uruu amazada katokon-tinan dau'ana'o.
So'otapainaouz paoribai, ĩnao angelnao wuru'u.
40 Aizii wuru'u kazamaka'o kasaba'uu-kaoaz na'iki ukawaoda-kaoaz,
na'apa'o nii aimaakan sha'apan di'ora'a amazada katokon-tinan dono.
41 Daonaiora Aokazi Iki'o dyuudan nii papoitoru angelnao kaboota'anan
panaobanai-tinapa-kizi ai ipai aimaakan sha'apata-kida'oraz oia'o
pidannao ati, na'iki ipai sha'apatainaouz oii kida'o,
42 ĩkabootan nii ĩdyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Na'ia'o nii ĩzaadan tuukii
na'iki ĩkuzowan nii paudako padopian idi.
43 Mazan kaimanainao, Tominkaru pidanannaouz, ĩkanadapan nii na'apa
kamoo kawan paDaru naobanai-tinapa-kizi ii. Pukakinaon an puabata'a
naa kakinaorii!"

Di'itinapa-kinai kuwai,
kawinipina'o
aimaakan dizapa-kao daua'o

44 "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kawinipina'o
aimaakan dizapa-kao kawan zakapu ii. Pidan ikodanuzu, sariapa
udida'akan powaa itiz. Tuukii ukonaukian, uruu idi usellian ipai
pasha'apauz. Udauna'an utorian wuru'u zakapuz pa'idiwau nii.

Di'itinapa-kinai kuwai,
pearl daua'o

45 "Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan
dorotapa'o kawan kawinipina'o aimaakan, pearl kia'o u'uu.
46 Aizii uikodan dono bauda'apa dobata'o uwinipinaa, uru'u naa
usellia'anan ipai pasha'apauz, na'iki utorian naa wuru'u pearl pasha'apauz
winipinaa ida'an.

Di'itinapa-kinai kuwai,
kopautapauzonao daua'o

47 “Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o
kopautapainao sairoopan kawan karishii ii, na'iki ĩzaamatan pabi'inaaka
kopau.
48 Aizii ĩsairon paidan dono'o naa, ĩmaaratan naazu unaawa iti, na'iki
ĩwidauan naa wuru'u kopau kidaz. Kaiman kida'o kopau, ipai ĩpaidan
pakinnaa kida zo'iti. Mazan dikauda kida'o kopau, aonaa ĩaipan, ipai
ĩkabootan kidaz.
49 Na'apa'o nii di'ora'a amazada katokon-tinan dono. Angelnao makon nii
di'itinapa kida'a ĩwidaua'anan oiainao pidannao kaimanainao pidannao ai.
50 Na'iki ĩkabootan nii ĩdyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti, na'ia'o nii ĩzaadan
tuukii na'iki ĩkuzowan nii paudako padopian idi.”

Pa'ina'o na'iki kotua'o kuwai daua'o

51 Aizii Jesus kian ĩ'ati, “Uaitapa na'apa'oram dau'ati'o kaiwuru'u õkuwaa
kidaz?”
“Oo,” ĩkian u'ati.
52 Na'iki ukian ĩ'ati, “Ukau'an pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u,
aitapa'oraz naa kapam Tominkaru naobanai-tinpan dau'u, na'apa'o uruu
pidan kawan saabaa'o umanawun kida'o aimaakan, kotu'u kida'o na'iki
pa'inaa kida'o aimaakan pakaiwaan nii.”

Nazareth sannao manaudapakan Jesus (Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

53 Jesus mako'okan naa paipaian dauna'an pakakuwaapan
di'itinapa-kinai kuwai ida'an.
54 Ukiwan padyaupai-kizi donoi iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan
pidannao synagogue ii. Aizii abatainaouz ukakuwaapan, tuukii ĩdi'itinpan,
na'iki ĩkian, “Na'iki'oram uikodan wuru'u aitapa-karuz, na'iki wuru'u
umanawun kida'oraz sha'apainapa-karu?
55 Aonaa mooko uruu mani carpenter daniz? Aonaa mooko Mary mani
udaro nii? Na'iki aonaa u'inawuzunao mani James, Joseph, Simon na'iki
Judas?
56 Aonaa udadakoonao mani watumainaouz? Na'apa dii mooko uka'iitan
pasha'apatan ipai kaikapa kida'ora'a?”
57 Uruu idi pidannao to'ora-kizaitapanuz.
Jesus kian ĩ'ati, “Ipai na'ia'akan prophet taapa-kao umanawunu'o nii,
mazan pawiizi'i na'iki pairibannao bii'i, aonaa utaapa-kao na'apa.”
58 Ĩmamishidakan idi, aonaa Jesus sha'apatan iriba umanawun kida'o
aimaakan na'ii.

14

John Chikaawunuupauzo zowii-kao (Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

1 Na'apain uruu dono King Herod abatan kuwai Jesus dau'u.
2 Uruu idi ukian paminka'unao ati, “Uruu John Chikaawunuupauzo
wuru'u kakuda'oraz pamawaka-kizi iki. Uruu idi'o wuru'u uka'iitanuz
pasha'apatan umanawun kida'o aimaakan.”
3-4 Usha'apanum idi una'apanuz Herod zaamata-kidauzonii da'i John,
udodoo-kidanuzu na'iki ukaboota-kidanuzu taraa-kizai di'iti. Usha'apanum
idi John paradauzonii u'ati u'inawuzu Philip daiaro Herodias dau'an. Ukian
u'ati, “Kakinaorii kian kawana'ati, aonaa ukaimanan pumazidan otuma.”

5 Herod zowii-kida'aka mani padamata John na'apain, mazan utarian
Jewnao ai, ĩmishidan idi Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.
6 Mazan Herod shakatan kamoon konaukii-kida-kao dono'o naa,
Herodias dani zunaaba konaupan ipai pidannao na'iainao kanaapu ati.
Tuukii Herod konaukii-kidanuzo.
7 Ukau'an ukowaadan mishi'o nii utaan kanom opishaa nii u'ai.
8 Uruu idi okian Herod ati padaro dyuudan kawana'ati na'apam nii
okian. "Putaa õ'ati John Chikaawunuupauzo zowau da'a'a paraapa zo'an."
9 Tuukii king dopia'akan, unyukunuu kasha'oran, mazan utaan idi
paparadan o'ati patawaraidanao abatapan pu'u, uruu idi udyuudan naa
opishaaniaz taa-kao o'ati.
10 Ukau'an udyuudan naa John kanau dukuta-kao taraa-kizai ii.
11 Udauna'an uzowau na'aka-kao paraapa zo'an, na'iki utaa-kao o'ati.
Uru'u naa ona'akanuzu padaro di'iti.
12 Udauna'an John tominapa-kidaniinao na'akan naa John nanaa, na'iki
ĩdida'anan naazu. Udauna'an ĩkowaada'anan naa udau'an Jesus ati.

Jesus paan 5,000 pidannao (Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

13 Aizii Jesus abatan dauna'an John zowii-kao, sariapa umakon na'iki
kanawa zo'an, pidan aonaa-kizi itinapu, patominapa-kidaniinao tuma'o
pa'idiwaru uaipinan na'ii. Mazan pidannao abata Jesus makon, uruu idi
ĩmakon pawiizi iki kida, pakidiba ida'an ĩda'ananuzu unaawa an.
14 Jesus maaratinan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao. Tuukii
ukasha'oran ĩdau'an, na'iki ukakuda ipai karinainao.
15 Uruu wachuupunin utominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati. Ĩkian u'ati,
"Wachuupun naa wuru'u, na'iki amazada'a'o karikaonan wuru'u
waunaouz. Ukau'an pudyuuda'a naa shoman pidannao ĩmako kizi wiizai
kida di'iti ĩtorii'an kizi pawanyukunuu nii."
16 Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa kanom nii ĩmakon di'iki'i. Utaa
ĩwanyukunuu nii."
17 "Kaina'a wa'ida'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao
sodi kida karikaonan," ĩkian u'ati.
18 Na'iki Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an una'aka da'atizu'u."
19 Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao sakanatan pinid paawa an.
Udauna'an Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki
dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti utoriinpan. Ukian,
"Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii." Na'iki
udushowan naa kidaz, utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Ĩnaou'u naa
taa iribainao pidannao ati kidaz.
20 Ipai pidannao aroopan abaapa kida. Udauna'an Jesus
tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun.
21 Na'apaini'oraz aroopainaouz ikoda mani 5,000 daonaioranao na'iki
iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao, mazan aonaa ĩaita-kao.

Jesus chi'ikan wunu paawa an (Mark 6:45-52; John 6:15-21)

22 Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao taraukan kanawa
zo'an powaa iti udaru'o karishii baza iti, udyuudan pu'u kapam
iribainnaouz pidannao.
23 Udauna'an umakon paba'oran utoriinpa'anan naawaz paawa iti.
Paba'oran uchuapadan na'ii.

24 Aizii kanawa ida'anainaouz munapo'o naa ĩmako'okan udaru'o karishii
an. Uru'u naa awaru ma'ozaka'o kaawan, uruu idi udaawadaan ĩkanawan.
25 Wakanada'anan di'iti Jesus wa'atipan chi'ikapa wunu paawa an
patominapa-kidaniinao ida'ati.
26 Ĩtukapankanuz, tuukii ĩtarian u'ai uchi'ikapan idi wunu paawa an. "Wa'ati
doronai!" ĩkian. Ĩkadako'okan patarian idi.
27 Upu'a'a naa mazan Jesus parada'akan ĩ'ati. "Õgaru wuru'u, aonaa
utaria'ana'a õ'ai," ukian ĩ'ati.
28 "Õnaobanaa," Peter kia'akan. "Pugaru mishi manawun kaiwuru'u,
ukau'an pudapada õgaru, õmako kizi wunu paawa an pu'idi'iti."
29 "Puwa'ati," Jesus kian u'ati. Uru'u naa Peter maaratina'akan kanawa
di'iki, umako'okan naa chi'ikapa wunu paawa an Jesus di'iti.
30 Mazan Peter tukapankan naa na'apam ma'ozaka'o awaru toman udaru
kida wunu paran, sariapa utariidina'akan. Uru'u naa utipita'ana'akan.
Ukadakon Jesus ati patarian idi. "Kadiman õNaobanaa, pukaminka'uta
õgaru," ukian.
31 Sariapa Jesus zaamatanuz, na'iki ukian u'ati, "Oo pidan, mapasaka
mooko pumishidautapan. Kanom nii mooko aonaa pumishidan
kaimanaiman?"
32 Jesus na'iki Peter paidina'akan naa kanawa zo'iti. Sariapa awaru
ma'ozaka'oraz mashaada'akan.
33 Uruu idi utominapa-kidaniinao taapan uruu umanawunu'o nii. Ĩkian
u'ati, "Mishi'o mishi pugaru Tominkaru Dani."

Jesus kakudan karinainao Gennesaret ii (Mark 6:53-56)

34 Ĩmaaratinan dono'o naa patarauka-kizi iki udaru'o karishii, ĩkaawan
Gennesaret Baara ii.
35 Na'iainao pidannao aitapan idi Jesus kaawan, ĩdyuudan paparadan
na'an kida'o wiizai kawana'ati, marii kizi pidannao na'akan ipai
karinainao Jesus ida'ati.
36 Ĩdopian Jesus ati, ĩpishaanuzu marii kizi karinainao pishatan ukamichan
danoma karikaonan. Ipai pishatainao ukamichan kakudan.

15

Phariseenao na'iki ĩdokozu-daunnao kakinaori daua'o (Mark 7:1-13)

1 Aizii pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao kakinaori dau'u
kaawan Jerusalem iki, Jesus ida'ati. Na'iki ĩpishaan uruu. Ĩkian u'ati,
2 "Kanom nii aonaa putominapa-kidaniinao sha'apatan kotua'o
wadokozu-daunnao tominapa-kidan kawana'ati waunao? Aonaa ĩchikaan
paka'u paaroopan ua'ii wakaduz kawana'ati?"
3 Jesus kian ĩ'ati, "Kanom nii mooko umaizo'atikan Tominkaru Paradan
uda'ana'azon idi udokozu-daunnao kaduz karikaonan.
4 Tominkaru Paradan kian pu'u padamata, 'Pumarainapa pudaru na'iki
pudaro.'* Aizii ukian koshan, 'Na'ia'oram pidan dakoopa'o padaru oo
padaro, marii uzowii-kao.'†
5 Mazan unao, utominapa-kidan pidannao, turuu pidan kian padaru
na'iki padaro ati, 'Kaina'a aimaakan õ'ida'a õkaminka'uta-kinaa ni'o unao
padamata, mazan Tominkaru ati'o ni'i naa õtaanuzu.'

* **15:4** Exodus 20:12 † **15:4** Deuteronomy 5:16

6 Unao aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, ‘Pumarainapa pudaru
na'iki pudaro,’ kia'oraz, soo utaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz
kida kakinaorii.
7 Unao taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Na'apa'o manawun
tawuru'u prophet Isaiah saadaniaz kotua'a naa udau'an. Tominkaru kian,
8 ‘Di'oraz pidannao, ĩtaapan õgaru umanawunu'o nii
paparadan ida'an karikaonan,
mazan munapo'o ĩtaapan panyukunuu õ'ai.
9 Mazanu'o karikaonan wuru'u ĩmanawuntapanuz õgaru,
usha'apanum kau'an ĩtominapa-kidanii kida
aonaa õkakinaori kida'a naa mani.
Mazan pidannao tomani'i naa karikaonan kakinaorii.’ ”

Kanom manawun oiida'o pidan (Mark 7:14-23)

10 Uruu dauna'an Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati,
“Uabatapa na'iki uaitapa pa'i na'apa'oram õkian u'ati.
11 Aonaa pidan dyokorautanii mani wuru'u oiida'oraz uruu, mazan
kanom pidan kodita-kidanaiz padako iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan,
kakinaorii kian kawana'ati.”
12 Udauna'an utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati,
“Puaitapanii pukasharuta'akan Phariseenao nyukunuu puparadan
ida'ana'oraz na'apa ĩ'ati?”
13 Jesus kian ĩ'ati, “Ipai paoribai kida aonaa õdaru aokazi ia'o paowanii
kida mani, so'ota-karu nii kidaz pa'ishitaba'u tuma.
14 Uruu idi ukau'an aonaa unyukunuupa'ana'a ĩdyaun. Ĩnao
tominapa-kidainao, aonaa ĩtukapan kaiman patominapa-kidanii,
ishaawunnao ĩdyaun. Aizii bauda'apa'o ishaawun na'akapan dono
pamin-ishaawunun, dya'utamaa kida'o nii ĩwaotan ka'unaru iti.”
15 Mazan Peter kian Jesus ati, “Pukainaabata wa'ati na'apa'oram wuru'u
pukuwaaz.”
16 Sariapa Jesus kian u'ati, “Na'apa'o zii mooko umaaitapakan ba'orainao
pidannao kawan kapam?
17 Aonaa mooko uaitapan kanom pidan dyokorautanii, utyoodan niizu.
18 Mazan kanom pidan kodita-kidanii padako iki, panyukunuu di'iki'o
wuru'u ukodita-kidaniaz, uruu pa'an oiida'oraz pidan.
19 Usha'apanum kau'an pidan nyukunuu di'iki'o, ipai oii kida'o
sha'apata'zoo-kao: uzowia'azon pidan, uba'orantapa'azon,
ukaminshu'uinpa'azon, ukoidapa'azon, umariidina'azon pairiban dau'u,
na'iki udakoomikitina'azon.
20 Na'apa kida'o aimaakan wuru'u oiida'oraz pidan, mazan pidan
machikaakan paka'u paaroopan ua'ii, aonaa u'oiidan pidan.”

Zunaaba mishidan (Mark 7:24-30)

21 Na'iki'o Jesus makon munapo'o wiizai kida di'iti, munapo'o donoi kida
Tyre na'iki Sidon kida di'itinapa.
22 Canaan sanaaba, na'ia'o omashaapan kaawan Jesus ida'ati. Padopian
idi okian u'ati, “Naobanai, King David Takaan-daun,‡ pukamunan-kida
õgaru. Oia'o doronai zaamatan õdani zunaaba, tuukia'ora'a naa kaiwuru'u.”
23 Mazan aonaa na'apam Jesus kian o'ati.

‡ **15:22** *David Takaan-daun:* Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

Uruu idi utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Pudyuuda omakon wa'ai, usha'apanum kau'an kaina'iki okadakoinaanan wadawu'ati.”
24 Jesus kian, “Õdyuuda-kao Israelitenao ida'ati'i karikaonan, waziwadinainaouz kaznizonao kawan, aonaa Gentilenao ida'ati'o mani.”
25 Upu'a'a mazan okaawan Jesus ida'ati, sariapa okodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki okian u'ati, “Pukaminka'uta õgaru, Naobanai.”
26 Jesus kian, “Aonaa kaiman koraiziannao wanyukunuu kazata-kao ĩ'ai na'iki ukaboota-kao arimarakanao ati.”
27 Sariapa okian u'ati, “Na'apa mishizi, Naobanai, mazan upu'u zii paka'uzatiki taapadan arimarakanao nikan wanyukunui unuba waota'o aroapa-kizai baara iki.”
28 Uruu idi Jesus kian o'ati, “Oo zun, umanawunu'o pumishidan. Uruu idi pupishaaniaz, sha'apa'ata-kao nii pu'ati.” Na'apain aka odani zunaaba kakuda'akan naa.

Jesus kakudan dau'ana'o iriba pidannao

29 Na'iki'o Jesus mako'okan naa, umakopan Galilee Karishiiz danomata, atii uzaidan naawaz iti. Na'ia'a naa usakanatan.
30 Iriba pidannao kaawan u'ida'ati, ĩna'akan pidannao machi'ika-kainao, ishaawunnao, u'achoonnao,§ maparadan-ziiwanao, na'iki iriba karinaa-ziiwanao. Ĩmuudan ĩdyaun Jesus kanaapu iti, na'iki ipai Jesus kakudan ĩdyaun.
31 Tuukii pidannao di'itinpan ĩtukapan idi maparadanu'o, paradan naa; achoinao, kaimana'a naa ĩnanaa; machi'ika-kainao chi'ikan naa, na'iki ishaawunnao tukapan naa. Uruu idi tuukii ĩkonaukii-kidan Israelitenao Tominkarun.

Jesus paan 4,000 pidannao (Mark 8:1-10)

32 Uruu dauna'an Jesus dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, “Õkasha'ora-kida õtukapan wuru'u pidannaouz, ĩna'an idi idikinauda'u'u naa kamoo õtuma. Aizii aonaa kanom ĩnikan ni'i naa. Aonaa turuu õdyuudan ĩdyaun ĩzamazin pu'u manawun. Panaadon ĩdorautan pakapatin idi'i naa pamakopa-kizi an padapu iti kida.”
33 Utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Na'iam nii dii waikodan diri'i'o wanyukunui da'a'a mapidantaka'o amazada ida'a wapaa-kinaa nii wuru'u iriba'oraz pidannao?”
34 Jesus pishaan ĩdyaun. “Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a?” ukian ĩ'ati.
“7 bread na'iki masakauda'u kopaunao sodi kida,” ĩkian u'ati.
35 Uru'u naa Jesus dyuudan iriba'oraz pidannao sakanatan imi'i baara an kida.
36 Udauna'an uzaamatan 7 bread na'iki kopaunao sodi kida na'iki utoriinpan udau'an Tominkaru ati. “Kaiman” ukian u'ati. Udushowan kidaz na'iki utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Na'iki ĩnaou'u naa taa iriba'o pidannao ati kidaz.
37 Ipai pidannao aroopan kaimanaiman abaapa kida. Udauna'an utominapa-kidaniinao saabaan wanyukunui wa'akun. Ĩpaidada 7 dazowan kida.

---

§ **15:30** *u'achoonnao:* pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

38 Aroopainaouz na'apain 4,000 daonaioranao aitaa-kao, iriba'o kapam
na'ii zunnao na'iki koraiziannao mazan aonaa ĩaitaa-kao.
39 Uruu dauna'an Jesus dyuudan naa pidannao. Uru'u naa upaidinan
kanawa zo'iti, na'iki umako'okan naa wiizai Magadan itinapu.

16

Jesus umanawunun tukapa'azoo-kao
(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

1 Uruu dauna'an Phariseenao na'iki Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati
ĩtiwaa-kidapa'ananuzu. Ĩaipan usha'apatan umanawunu'o aimaakan pa'ati
uaida-kida-kinaa nii ĩ'ati mishi'o Tominkaru di'iki'o wuru'u uruuz.
2 Jesus kian ĩ'ati, "Unao, ukian amazada chuupun dono wuza, kaimana'o
nii amazada, ukian.
3 Aizii amazada kanadan dono chaapi'iki wuza na'iki kashaba, uruu
ukian aona'o nii amazada kaimanan, tuukia'o nii wunu kaina'iki. Uaitapa
utukapan amazada sha'apanum ida'an ukainaabata-kinaa nii na'apam nii
amazada sha'apan. Mazan aonaa uaitapan kai'i kainaabatapanii.
4 Kainaouz oiainao pidannao, maizo'ati-kainaouz Tominkaru, ĩaipan
patukapan umanawunu'o aimaakan sha'apata-kao, mazan aona'o nii
kanom sha'apata-kao ĩ'ati, soo wuru'u umanawunu'oraz sha'apan prophet
Jonah ati."
Udauna'an Jesus mako'okan naa ĩ'ai.

Pidannao kakinao-kao Phariseenao na'iki Sadduceenao kaduz ai
(Mark 8:14-21)

5 Udauna'an, ĩtaraukan karishii baza iti, tominapa-tinainao
manyukunuutan pana'akan bread panikan nii.
6 Jesus kian ĩ'ati, "Uzaudinapa pa'i Phariseenao na'iki Sadduceenao
yeastin ai."
7 Ĩparadaakan pa'atiaaka. Ĩkian, "Wamana'akakan idi'o bread wanikan nii
wuru'u ukianuz na'apa."
8 Jesus aitapa na'apa'oram ĩkian. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Unao,
masakauda'u'o umishidan. Kanom nii ukadakotinan umana'akakan
dau'an bread uwanyukunuu nii?
9 Aonaa zii uaitapan, aonaa unyukunuitapan tawuru'u,
baka'iauda'u'oraz breadnao õpaa-kinaaz 5,000 daonaioranao? Na'iki aonaa
unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan?
10 Oo tawuru'u 7 bread õpaa-kinaaz 4,000 daonaioranao? Na'iki aonaa
unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan?
11 Na'apa dii manawun aonaa uaitapan, tawuru'u õkadakotinanuz, aonaa
bread daua'o mani, mazan uzaudin Phariseenao na'iki Sadduceenao
yeastin ai."
12 Uruu zii ĩaitapankan aonaa uaipan mani ĩzaudinpan yeast ai, mazan
Phariseenao na'iki Sadduceenao tominapa-kida-kinaa aia'o.

Peter kowaadan kanom wuru'u Jesus
(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)

13 Jesus makon Caesarea Philippi Baara iti. Na'ii upishaan
patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Na'apa dii pidannao kian Daonaiora
Aokazi Iki'o dau'an?"
14 Ĩdako'atinuzu, ĩkian, "Pabi'i kida pidannao kian John
Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian prophet Elijah. Ba'orainao kian
prophet Jeremiah oo ba'oran prophet."

15 “Unao mani?” ukian ĩ'ati. “Na'apam ukian õdau'an?”
16 Simon Peter dako'atin, ukian, “Pugaru Christ,* Tominkaru Dani, uruu
Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan.”
17 “Kaiman konaukia'o pugaru, Simon, Jonah dani. Usha'apanum idi
wuru'u mishi'oraz puparadan aonaa na'ia'oram pidan kainaabatanii mani
pu'ati, mazan õdaru aokazi ia'o aipan ati'o puaitapan.
18 Ukau'an õkowaadan nii pu'ati, pu'uu Peter, kuba kia'o wuru'u, na'iki
uruu ida'a'o nii õtoman õchoochin, aona'o nii mawaka-karu ka'iitan
pasha'apatanuzu.
19 Õtaan nii pu'ati Tominkaru naobanai-tinapa-kizi da'ata-kinao kida,
kanom aonaa pukashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-kao
aokazi ii. Kanom pukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-kao niizu
aokazi ii.”
20 Udauna'an Jesus kakinaowa'akan patominapa-kidaniinao aonaa kizi
ĩkowaadan pidan ati uruu wuru'u Christ.

Jesus kakuwaapan pazowia'azoo-kao dau'an (Mark 8:31—9:1; Luke 9:22-27)

21 Uruu na'apain ni'i di'iki'i naa, Jesus sakadan pakowaadan
patominapa-kidaniinao ati kaimanaiman na'apam nii pasha'apata-kao.
Ukowaadan ĩ'ati na'apam pamakon nii Jerusalem iti. Na'ia'o nii
kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapa-kidan kaziwa'o u'ati,
ĩpataka'utan niizu, na'iki ĩzowii-kidan niizu. Mazan idikinauda'u kamoo
udauna'an, ukadishita-kida-kao nii, kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.
22 Jesus kowaadan idi kaikapa'ora'a, sariapa Peter na'aka'akanuz
pana'itinapu pairibannao ai, na'iki utowauda'uunuz na'apa'oram ukian
kida dau'an, “Aonaa Tominkaru taapadan na'apa, Naobanai, aonaa turuu
na'apa'o sha'apan pu'ati,” ukian Jesus ati.
23 Mazan utanawatinan Peter di'iti, na'iki ukian u'ati, “Pu'ati õ'ai, Satan.
Puawautapan õgaru õsha'apatinan ai Tominkaru aipan kawana'ati'o. Aonaa
putaan punyukunuu Tominkaru dau'u ati'i aimaakan kida dau'an, mazan
punyukunuu pidannao sha'apainpan dau'ati'o karikaonan.”
24 Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kanom
da'ana'azo'o õgaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan,
una'akan pacrossannaa,† na'iki uda'anan õgaru.
25 Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan aipa'o pamashaapan paaipan
kawana'ati karikaonan, uwaziwaan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu
pa'ai, mazan na'ia'oram pidan marina'ata'o paaipan kawana'ati'o
pamashaapan pada'ana'azon idi õgaru, uikodan nii karikaonanu'oraz
mashaapa-karu.
26 Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara
an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. Oo kaina'a
sha'a aimaakan powa'a'o uaiapa-kao karikaonanu'o kakupa-karu ai?
27 Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii udaru
umanawunun ida'an uangelinnao tuma, na'iki uruu dono ukawinipinaatan
nii ipai pidannao na'apa'oram ĩsha'apainpan kawana'ati.

---

* **16:16** *Christ:* Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **16:24** *una'akan pacrossannaa:* ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

28 Õkowaadan u'ati mishi'o, pabi'i kida unao kadishitapainaouz da'a'a,
aona'o nii umawakan utukapan ua'ii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin
unaobanai-tina'anan king nii."

17

Jesus aidan pamanawunun
(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

1 Aizii 6 kamoo dauna'an, Jesus na'akan patuma Peter na'iki James na'iki
u'inawuzu John. Ukau'an una'akan ĩdyaun dokoa'o midukuo paawa iti,
pa'idiwaru sodi'i ĩnao na'ii.
2 Na'ia'a naa patominapa-kidaniinao awun za'a upana'adinan. Uawun
baara na'apa kamoo kawan ukanada'akan, na'iki ukamichan baraka'akan
na'apa kanada'o kawan.
3 Masha'apakiaka Moses na'iki Elijah aidinan ĩ'ati, ĩkadakotinan Jesus tuma.
4 Sariapa Peter kian Jesus ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u wana'anuz
da'a'a. Puaipan an, õtoman nii idikinauda'u kabaun sodi kida, bauda'apa
pu'ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati."
5 Peter kadakotinan pu'u zii, kanada'o isha'iz bazobatan ipai ĩdyaun, na'iki
parada-karu isha'iz bii iki'i kian, "Di'i õdani'i, õmarainapanii manawun,
sha'apatina'o õnyukunuu kawana'ati. Uabata na'apam ukian u'ati."
6 Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan wuru'u parada-karuz, tuukii
ĩtarian. Uruu idi ĩkodoru'ukan na'iki ĩpazakodinan, ĩawun baara imi'i baara iti
kida.
7 Mazan Jesus wa'ati'ikan ĩ'ida'ati upishatan ĩdyaun, na'iki ukian ĩ'ati,
"Ukadishita, aonaa utaria'ana'a."
8 Sariapa ĩawunuupa'akan, ĩtukapa Jesus paba'orantina'a naa uruu.
9 Udauna'an ĩtokapaanan pu'u midukuo iki, Jesus kakinaowan ĩdyaun.
Ukian ĩ'ati, "Aonaa pa'i ukowaada'ana'a pidan ati utukapanii dau'an, atii
Daonaiora Aokazi Iki'o kadishita-kida-kao dauna'an pamawaka-kizi iki."
10 Udauna'an patominapa-kidaniinao pishaanuzu. Ĩkian u'ati, "Kanom nii
mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kowaadan Elijah'o nii
wuru'u wa'ati'oraz kiwiitapa Christ ua'ii?"
11 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian ĩ'ati, "Mishi'o mishi, Elijah kaawa'o ni'oraz
kiwiin uminziiwata'anan ipai aimaakan.
12 Aizii õkowaadan u'ati, kaawanka'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa
pidannao aitapanaatanuz. Mishi'oraiman ĩantamikitanuzu na'apam paaipan
kawana'ati. Na'apa'o nii ĩantamikitan Daonaiora Aokazi Iki'o."
13 Uruu dauna'an utominapa-kidaniinao aitapankan naa John
Chikaawunuupauzo dau'ana'o wuru'u Jesus kadakotinanuz na'apa.

Jesus kakudan daonaiora oia'o doronai zaamatapanii
(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43a)

14 Ĩkaawan dono'o naa midukuo iki powaa ati iriba'o pidannao ida'ati.
Na'ii pidan kaawan Jesus ida'ati, na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati.
15 Ukian Jesus ati, "Naobanai, pukamunan-kida õdani ukarinaan
mawakaziitapa-karu idi, dikauda'ora'a naa manawun ubaiatan, panaadon
kida da'i uwaotan tikazi di'iti oo panaadon wunu baoko iti.
16 Õna'akanii wuru'u õdaniz padamata putominapa-kidaniinao di'iti,
mazan aonaa ĩturuan pakakudanuz."
17 Jesus kian, "Unao, kainao pidannao, mamishida-ka'o na'iki pana'iti'o
usha'apaapan aimaakan kida. Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan

õna'an utuma? Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan õtiwainan utuma? Una'aka wuru'u daonaioraz õ'ida'ati."
18 Udauna'an uru'u naa Jesus dyuudan oia'o doronai koditan
mawakaziitapa'o daonaiora di'iki. Sariapa ukoditan daonaiora di'iki, na'iki
sariapa ukakudan.
19 Udauna'an pa'idiwaru'u Jesus tominapa-kidaniinao kaawan Jesus
ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Kandii ni'o mooko aonaa waka'iitan
wakodita-kidan wuru'u oia'o doronaiz?"
20 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Umamishidakan idi'o wuru'u. Aizii õkowaadan
nii u'ati mishi'o, umishidan dono mani Tominkaru masakauda'u, duusodi'o
uudai kawan, aonaa mani kanom kasha'apanna'o nii usha'apatan. Turuu
ukian di'ora'a midukuo ati, 'puzikadin di'iki'i, atii di'iti'i,' uzikadinan nii
u'ati wuru'u.
21 [Mazan di'oraz kaduz oia'o doronaiz, aonaa turuu udyuuda-kao
na'apa, soo karikaonanu'o toriinapa-karu na'iki sanadinapa-karu ida'an.]"*

Jesus kowaadan koshan pamawakan dau'an (Mark 9:30-32; Luke 9:43b-45)

22 Uruu dauna'an Jesus na'iki ipai utominapa-kidaniinao baokopatinpan
pu'u Galilee Baara ii, ukian ĩ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kao nii
pidannao ati.
23 Ĩzowian nii uruu mazan idikinauda'u kamoo dauna'an
ukadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki."
Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi.

Jesus kadakotinan tax dau'u

24 Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan Capernaum iti. Ĩna'ian pu'u
pidannao zaamaapauzonao tax puraatannaa Tominkaru Dapu ati'i kaawan
Peter ida'ati, na'iki ĩpishaan Peter, "Na'apa dii punaobanaa,
ukawinipinaatauzonii tax Tominkaru Dapu ati?"
25 "Oo, utaa," Peter kian.
Peter kaawan dono kabaun ati Jesus di'iti, Jesus parada'aka kiwiin.
Upishaan Peter, ukian u'ati, "Na'apam pu'itiiman Simon, kanomnao ai di'i
kingnao zaamaapan tax puraatannaa, papidanannao ai, oo ba'oran
pidannao ai?"
26 "Ba'oran pidannao ai," Peter kian u'ati.
"Ukau'an aonaa kandii nii upidanannao taapan tax puraatannaa nii,"
Jesus kian u'ati.
27 "Mazan aonaa kizi wakasharutan ĩnyukunuu, ukau'an
pukobawuupanaka karishii ii. Aizii na'ia'oram kopau puzaamatanii
kiwiitapa, puda'ata udako na'iki puikodan nii wizi'i'o puraata udako ida'a.
Puzaamata wuru'u puraataz na'iki putaa zaamaapauzonao tax
puraatannaa atiz. Uruu idi'o nii wakawinipinaatan tax."

18

Kanom umanawunu'o nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii (Mark 9:33-37, 42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2)

1 Na'apain uruu dono Jesus tominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki
ĩpishaanuzu. Ĩkian, "Kanoma'o nii umanawunu'o nii manawun pidan
Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii?"
2 Uruu idi Jesus dapadan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz ĩbii'i.

* **17:21** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

3 Ukian ĩ'ati, "Õkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii uturuudinan Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi iti, soo upana'adinan umanawun-tinpan ai, na'iki
aonaa utaapinpan atadinapa, na'apa di'oraz koraidaonaa kawanu'u.
4 Ukau'an na'ia'oram pidan, di'oraz koraidaonaa kawanu'o, aonaa
u'atadinpan, uruu umanawunu'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.
5 Na'iki na'ia'oram pidan marainpa'o padapaapan kaikapa'o
koraidaona'a õgaru dikin ii, dapaapa'o õgaru wuru'u.
6 "Mazan na'ia'oram pidan sha'apata-kida'o oia'o wunao sodi kida ati'i,
mishidainaouz õgaru, kaiman mani udaru'o boodapa-kinai kuba
sukuruuta-kao ukanau iki na'iki unaraada-kao paran baoko iti.
7 Kasha'ora'o nii manawun wunao baiaapanu'u pidannaouz,
ĩsha'apata-kidan idi oia'o pidannao ati. Na'apa'oraz aimaakan kida
sha'apatina'o nii, mazan kichana'iki-kia'o nii manawun wuru'u atizu'u
pidanaz sha'apata-kida'oraz na'apa kida'o.
8 Ukau'an puka'u oo pukidiba sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati,
pudukuta pu'ai kidaz na'iki pukaboota pu'ai kidaz. Kaimana'o nii pumakon
karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puka'u na'iki bada'ii pukidiba,
pukaboota-kao ai ipai puka'u na'iki pukidiba tuma tikazi wu'iti.
9 Na'iki puawun sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, puso'ota pu'aiaz,
na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o
kakupa-karu di'iti bada'ii puawun, pukaboota-kao ai ipai dya'utama'o
puawun tuma Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

Di'itinapa-kinai kuwai kaznizo waziwadina'o daua'o (Luke 15:3-7)

10 "Ukau'an mishiiman pa'i uzaudin, aonaa ukashada'ana'a wunao sodi
kida'a mishidainaouz õgaru. Õkian u'ati kaikapa'a usha'apanum kau'an
angelnao awunuutapainaouz ĩdyaun, karikaonanu'o da'i ĩtukapauzon õdaru
aokazi ia'oraz.
11 [Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin ukazannaata'anan pidannao
waziwadina'o.]*
12 "Na'apam mani pu'itiiman pidan sha'apatinan ka'uza'o 100
kaznizonao idi, bauda'apa'o u'uza waziwadinan dono pairibannao ai?
Aona'o nii mani uwa'akan zii wunaou'u na'ainaouz na'iki udorota'anan
wuru'u waziwadina'oraz pairibannao ai?
13 Õkowaadan u'ati mishi'o, uikodan dono'o naazu tuukia'o nii ukonaukian
wuru dau'ana'a bauda'apa'oraz kaznizo, iriba'o mawaziwadin-kainao
dau'ati'o ai.
14 Na'apa'o kapam ukau'an õDaru aokazi ia'o, aonaa bauda'apa uaipan
wunao sodi kida waziwadinanu'u."

Umin-mishidan sha'apatan an oia'o u'ati

15 Jesus kian koshan, "Pumin-mishidan sha'apatan dono oia'o pu'ati,
puparadanaaka u'ati, mazan soo unao sodi karikaonan. Puparada kizi u'ati
usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. Aizii uabatan dono puparadan, puna'akan
pu'inawuzu powa'a ati kaimana'o ida'ati wuru'u.
16 Mazan aonaan an uabata'azon puparadan, puzaamata bauda'apa'a naa
oo dya'utama'a naa pidannao puna'akan nii putuma u'idi'iti. Uruu na'apa
wuru'u dya'utama'o oo idikinauda'u'o pidannao aidan nii pakowaadan
ida'an mishi'o wuru'u puparadan usha'apatan dau'an oia'o pu'ati.

---

* **18:11** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

17 Aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan, pukowaada baokopa
pumin-mishidannao ati. Mazan aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan
putaapa uruu na'apa putaapan kawan mamishida-ka'o Tominkaru oo
zaamaapauzonao tax puraatannaa kawan."
18 "Õkowaadan unao ati mishi'o: Kanom aona'o unao kashaapan da'a'a
imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-kao aokazi ii. Kanom ukashaapanii
da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-karu niizu aokazi ii.
19 Õkowaadan u'ati koshan: Na'apainim dya'utama'o unao, una'apatan an
unyukunuu na'apa kida utoriinapa kizi dau'an da'a'a imi'i baara'a, õdaru
Tominkaru sha'apatan nii u'atizu.
20 Usha'apanum kau'an na'ian dya'utama'o oo idikinauda'u'o
baokopatinpainao ĩmishidan idi õgaru, na'ia'o nii Õgaru ĩtuma."

Pidan mawinipinaatapainao daua'o

21 Udauna'an Peter wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ukian Jesus ati, "Naobanai,
na'apauda'um nii õpowa'atan kida õmarina'atan õ'inawuzu sha'apatanii oii
kida'o õ'ati? Atii 7 di'iti?"
22 Jesus dako'atinuzu, ukian u'ati, "Aonaa 7 mani, mazan ipai dono,
usha'apata-kao kawana'ati.†
23 "Ukau'an kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa
king pishainan kawan papoitorunao ai ĩmawinipinaatapanii kida dau'an.
24 Usakada'akan ana'a naa papishainpan, bauda'apa'o upoitoru
na'aka-kao u'ida'ati dobata'o manawun puraata umawinipinaatapanuz.
25 Wuru'u upoitoru aonaa upuraatan turuan ukawinipinaatan wuru'u
umawinipinaatapaniaz. Uruu idi king dyuudan naa usellii-kao paudaiaro
na'iki paudainao tuma, na'iki ipai usha'apauz kida, umawinipinaatapanii
kawinipinaata-kinao ni'i naa.
26 Sariapa udopian kowas wuru'u upoitoruz, uruu idi ukodoru'ukan
uawun baara imi'i baara iti king kanaapu ati. 'Puzaudapa'a naa zii shoman,
õkawinipinaatan nii zii ipai õmawinipinaatapanii kidaz,' ukian u'ati.
27 Una'apan idi king kasha'ora-kidanuz, uruu idi umarina'atan naa
umawinipinaatapanii kida, na'iki kaiman utaapadan umakon naa padapu
iti.
28 "Aizii na'iki'o umako'okan wuru'u upoitoruz, uikoda pamin-kaudinan
mawinipinaatapa'o paugaru, aonaa dobata'o manawun mani.
Uzaamatanuz na'iki udyukuruutanuzu, 'Pukawinipinaata õ'ati
pumawinipinaatapanuz õgaru,' ukian u'ati.
29 Uruu idi umin-kaudinan dopian kowas, ukodoru'ukan ukanaapu ati.
Ukian, 'Puzaudapa'a naa zii shoman, õkawinipinaatan nii pugaru.'
30 Aonaa mazan arawu nyukunuu na'apanu'u. Mishi'oraiman
ukaboota-kidan naa pamin-kaudinan taraa-kizai iti, atii uipaian dono zii
pakawinipinaatan pamawinipinaatapanii.
31 "Ba'orainao poitoruinao tukapan idi usha'apatan na'apa'o, tuukii
ĩnyukunuu kasha'oran. Uruu idi ĩmakon King di'iti na'iki ĩkowaada king ati ipai
aimaakan usha'apatanii kida dau'an.
32 Udauna'an King dapada-kidan wuru'u poitoruiz. King kian u'ati,
'Pugaru dikauda'o poitorui. Õmarina'ata pu'ai ipai pumawinipinaatapanii
õ'ai, pudopian idi puparadan õ'ati.
33 Aonaa mooko pukasha'ora-kidan pumin-kaudinan kapam,
õkasha'ora-kidan kawan pugaru?'

† **18:22** *Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-kao kawana'ati:* Greek paradan ida'an, 7 times 70 kii.

34 King to'oran tuukii, uruu idi ukaboota-kidan wuru'u poitoruiz
taraa-kizai iti, na'ii upataka'uta-kao atii ukawinipinaatan ipai
pamawinipinaatapanii."
35 Udauna'an Jesus kian, "Na'apa'o nii õdaru aokazi ia'oraz sha'apatan ipai
unao ati, umamarina'atakan dono unyukunuu ii u'inawuzu sha'apatanii
dikauda'o u'ati."

19

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai (Mark 10:1-12)

1 Aizii Jesus ipaian dono'o naa pakakuwaapan na'ii, umakon naa Galilee
Baara iki, Judea Baara iti, Jordan Wa'o baza itinpu'u di'itinapa.
2 Na'ii iriba pidannao da'ananuzu na'iki ukakuda karinainao na'ii.
3 Pabi'i kida Phariseenao wa'atin u'ida'ati ĩtiwaa-kidapa'ananuz.
Ĩpishaanuzu kaikapa'a: "Wakakinaorinaa taapada daonaiora muudan
paudaiaro na'apa'oram dikin ii karikaonan?"
4 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Aonaa mooko uaitauzon Tominkaru
Paradan saada-kariwaiz tawuru'u ukianuz, usakadin-kizi iki Tominkaru
toman daonaiora na'iki zun.
5 Na'iki Tominkaru kian, 'uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki
padaro ai ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Ukau'an dya'utamainaouz,
bauda'apatinan nii.'
6 Uruu idi aonaa dya'utama'ora'a naa mani ĩdyaun, mazan
bauda'apa'ora'a naa. Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu
pidan muudaaka-kidan."
7 Phariseenao pishaan Jesus koshan. Ĩkian, "Kanom nii Moses kakinaori,
kashaapan daonaiora muudan paudaiaro pasaadan ida'an muudaaka-karu
kaaritannaa?"
8 Jesus dako'atin, ukian, "Moses kashaapan umuudan udaiaronao,
usha'apanum kau'an kasha'apannaa u'ati utominapa-kida-kinao
ukashadamikin idi, mazan usakadin-kizi iki, aonaa Tominkaru kashaapan
na'apa'o.
9 Õkowaadan u'ati, na'ia'oram unao muuda'o paudaiaro omashaapan pu'u
kaiman utuma, udauna'an ukaudaiaron ba'oran zun idi, utoman oia'o
wuru'u uba'orantapan ida'an."
10 Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, "Una'apan idi kaikapa'a
daonaiora kaudaiaron dau'an, kaiman zii mani aonaa kaudaiaro-karu."
11 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Aonaa pidan nyukunuu na'apan ipai
pamashaapa'azon dau'u na'apa, kaiwuru'u uparadan kian kawana'ati, soo
wunaou'u Tominkaru taaniaz ĩ'ati ĩturuuda-kinaa nii, pamashaapan
maudaiaro-daun.
12 Pabi'i kida daonaioranao, aonaa ĩkaudaiarouzon, usha'apanum kau'an
na'apa'o karikaonan ĩtominan makuuta-kariwai kawanu'o ĩdyaun
pashakatan di'iki'o; ba'orainao, ĩmakuuta-kao idi'o aonaa ĩkaudaiaron;
ba'orainao, ĩkaudina'azon idi pa'an karikaonan Tominkaru ati. Kanom
mashaapa'azon na'apa, marii umashaapan na'apa."

Jesus na'iki koraiziannao daua'o (Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

13 Udauna'an pidannao na'akan duusodi kidainao koraiziannao Jesus
ida'ati ĩaipan upishatan ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun. Mazan Jesus
tominapa-kidaniinao mashaatan pidannao na'akainaouz ĩdyaun.

14 Una'apan pu'u mazan Jesus kian, “Marii koraiziannao wa'atin õ'ida'ati,
aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o pidan
wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panyukunuu naobanaa nii.”
15 Ukau'an upishatan naa ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun.
Udauna'an umakon naa na'iki.

Jesus kakinaopan daua'o
(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

16 Baukapaiman pa'ina'o daonaiora kaawan Jesus ida'ati. Ukian, “Tiichaa,
kanom kaimana'o õsha'apatan nii õikoda-kinaa nii karikaonanu'o
kakupa-karu?”
17 Jesus kian u'ati, “Kanom nii pupishaan õgaru kaimana'o dau'an?
Kaina'a bauda'apa kaimana'o, soo Tominkaru. Puaipan dono
karikaonanu'o kakupa-karu, puizo'ati Tominkaru kakinaori kida.”
18 “Na'ia'oram kakinaorii kida,” daonaiora kian.
Jesus dako'atin, ukian u'ati, “Aonaa puzowia'ana'a pidan, mana'a
puba'orantapa'ana'a, aonaa pukoidapa'ana'a, aonaa pumariidina'ana'a,
19 pumarainapa pudaru na'iki pudaro, na'iki pumarainapa ba'oran pidan
na'apa pumarainpinan kawan.”
20 “Õkoraidaonaan iki'o ipai õizo'atin uruu kida kakinaorii. Kanoma'a naa
õsha'apata powa'a?” pa'ina'o daonaiora kian.
21 Jesus kian u'ati, “Puaipan dono mishi'o pukaimanan, pumako
puselliinaka ipai pusha'apauz putaa kizi upuraatannaa pataka'utinainao
ati. Na'apa kasha'apauzi'o nii pugaru aokazi ii. Na'iki puda'ana'a naa õgaru.”
22 Aizii wuru'u pa'ina'o daonaiora abatan Jesus kian kaikapa'a, tuukii
ukasha'oran umakon na'iki, usha'apanum kau'an umanawunu'o
ukasha'apauzin wuru'u uruuz.
23 Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Õkowaadan u'ati
mishi'o: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru
naobanaitapa-kao.
24 Õkian powa'a koshan u'ati: Kasha'apanna'o nii manawun
kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-kao, camel ka'iitan ai
pamorotan akosa awun shaawata.”
25 Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii
manawun ĩdi'itinpan. Uruu idi ĩkian, “Kanoma'o nii mooko turuu
ukazannaatinan?”
26 Sariapa Jesus awunuupa'akan ĩ'idi'iti, na'iki ukian ĩ'ati, “Kaiwuru'u
kasha'apanna'o pidan ati, mazan Tominkaru ati aonaa na'ia'oram
aimaakan kasha'apanna'o nii.”
27 Uruu dauna'an Peter paradan, ukian, “Putukapa, ipai wawa'akan
waaimaakanutu kida wada'anan idi pugaru. Aizii kanoma'o ni'i naa
waikoda wa'ati?”
28 Jesus kian ĩ'ati, “Õkian u'ati mishi'o: Daonaiora Aokazi Iki'o
umanawunu'o nii unaobanai-tinan diina'iti'i amazada pa'inaada-kao
dono'o naa. Na'apain uruu dono unao, 12 da'anpainaouz õgaru,
naobanai-tina'o nii kapam. Na'iki ukazowautapan nii 12 Israel
dani-daunnao donozinaa kida.
29 Aizii ipai pidannao wa'akainao padapu, wa'akainao pa'inawuzunao oo
padadakoonao, wa'akainao padaru oo padaro oo paudainao oo pazakapun
pada'anan idi õgaru, taa-karu nii ĩ'ati powa'a'o zii udiri'in, pakasha'apauzin
ai aka kiwiitapa. Na'iki karikaonanu'o nii ĩmashaapan Tominkaru tuma.

30 Mazan iriba pidannao umanawunu'o ĩtaapa-kao kai, diina'iti'i aona'o nii
ĩtaapa-kao umanawunu'o nii. Na'iki pidannao aona'o ĩtaapa-kao
umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-kao pa'an."

20

Kapaoriba'o kawinipinaatan daua'o papoitorunao

1 Jesus kian koshan, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz:
kapaoriba'o naobanai kawan, mako'oraz chaapi'ikiiman upidanaapa'anan
kaudinainao ni'o dau'an pa'ati.
2 Ukowaadan papoitorunao ati pakawinipinaatan nii ĩdyaun bauda'apa
wizi'i'o puraata,* bauda'apa'o kamoo kaudin-karu kawana'ati. Ĩnyukunuu
na'apan idi, uru'u naa udyuudan ĩkaudina'anan papaoriba grape baawu iti.
3 Udauna'an 9 o'clock umakon koshan, uikoda market ii baokoinao
daonaioranao kadishitapan, aonaa kanom ĩsha'apaapan.
4 Uruu idi ukian ĩ'ati, 'Umako ukaudina'an õpaoriba baawu iti. Ukaudinan
kawana'ati'o nii õkawinipinaatan unao.' Ukau'an ĩkaudina'anan naa u'ati.
5 Aizii sakitapa kamoo na'apa koshan usha'apatan. Udauna'an 3 o'clock,
na'apa koshan.
6 Udauna'an 5 o'clock, umakon naa koshan market iti. Kaina'a zii uikodan
pidannao na'ii, aonaa kanom ĩsha'apaapan. Sariapa upishaan ĩdyaun,
'Kanom nii una'an da'a'a bauda'apa kamoo? Aonaa ukaudina'anan?'
7 Ĩkian u'ati, 'Aonaa mazan kanom zaamatan waunao kaudina'ana'o nii.'
Uruu idi ukian ĩ'ati, 'Ukau'an umako ukaudina'an õ'ati õpaoriba baawu ii.'
8 "Aizii kamoo tipitanin kapaoriba'o kian pafoomaanan ati, 'Pudapada'a
naa kaudinainao da'ati'i wakawinipinaata kizi'i naa ĩdyaun. Kiwiitapa'o nii
wakawinipinaatan dawu'itiiniinao ĩsakadan pakaudinan, na'iki waipaian
nii kiwiitapainao ĩsakadan pakaudinan di'iti.'
9 Aizii kaudinainao 5 o'clock di'iki, kiwiin ĩkawinipinaata-kao. Bauda'apa
wizi'i'o puraata kida ĩzaamatan.
10 Ukau'an kiwiitapainao ĩsakadan pakaudinan zauda-kidan dobata-kida'o
nii pakawinipinaata-kao makaudin-kainao ai bauda'apa kamoo. Mazan
na'apa kida kapam ĩkawinipinaata-kao, bauda'apa wizi'i'o puraata kida
ĩzaamatan.
11 "Pazaamatan dauna'an papuraatan, ĩparada-paradaapan ĩto'oradinan
kapaoriba'o ati.
12 Ĩkian u'ati, 'Dawu'itiiniinao ĩkaudinan masakauda'u'o ĩkaudinankan,
bauda'apa hour sodi, mazan waunao bauda'apa kamoo wakaudinan
wabaiaapan wiicha'o kamoo, mazan upu'u zii pukawinipinaatan ĩdyaun
na'apa kida manawun waunao kawan.'
13 Kapaoriba'o kian bauda'apa'o ati, 'Õpaonaru, aonaa õkoidapan pugaru,
puna'apatanii punyukunuu õkawinipinaata'azon dau'an pugaru bauda'apa
wizi'i'o puraata bauda'apa'o kamoo.
14 Pumako'o naa pudapu iti, kaina'a'a naa puzaamatan pupuraatan.
Õaipan kawana'ati'o õkawinipinaatanuz dawu'itiini'oraz ĩkaudinan, na'apa
õkawinipinaatan kawan pugaru.
15 Aonaa turuu mooko õsha'apatan õpuraatan na'apam õaipan kawana'ati?
Oo pukishauzin õkawinipinaatan idi kaiman wunaou'u dawu'itiiniinaouz
ĩkaudinan?' "
16 Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an, "Pidannao aona'o ĩtaapa-kao
umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-kao. Na'iki

* **20:2** *wizi'i'o puraata:* Greek paradan ida'an udakota-kao denarius.

pidannao umanawunu'o ĩtaapa-kao kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapa-kao umanawunu'o nii."

Idikinautan Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan (Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

17 Aizii Jesus makon naa Jerusalem iti. Pamakopa-kizi an udapadan
wuru'u 12 patominapa-kidaniinaouz pana'itinapu ba'orainao pidannao ai,
na'iki ukian ĩ'ati.
18 "Wamakon wuru'u Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o
kaakapaa-kao patarubanao ati, faadaanao zowaunaanaouz, na'iki
tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u. Na'iki ĩtaan nii uruu zowii-karu
nii,
19 na'iki udauna'an ĩtaan nii uruu Gentilenao† ati. Ĩnaou'o ni'i naa dakoapa
uruu, pabankiitinan ida'an udau'an na'iki ĩba'izian nii tuukii uruu.
Udauna'an ĩtaukan nii uruu cross di'iti na'iki umawakan nii, mazan
idikinauda'utan kamoo dauna'an, Tominkaru kadishita-kidan nii uruu
kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki."

Daroi pishaan Jesus oaipan usha'apatan paaiapanii (Mark 10:35-45)

20 Uruu dauna'an James na'iki John daro, Zebedee daiaroz, kaawan
paudainao daonaioranao tuma Jesus ida'ati. Sariapa okodoru'ukan na'iki
odawukan ukanaapu ati. Opishaanuzu, oaipan usha'apatan paaiapanii.
21 Jesus kian o'ati, "Kanom puaipan õsha'apatan pu'ati?"
Sariapa okian u'ati, "Õaipan pusakanata-kidan di'oraz õdainaou'u
naobanai nii punaobanai-tinan dono. Marii pusakanata-kidan bauda'apa
pudiwa'ora antanapu, na'iki ba'oran pu'ashabaron antanapu."
22 Jesus tanawatinan daonaioranao na'iki ĩdaro di'iti. Ukian ĩ'ati, "Aonaa
uaitapanii dau'ana'o mani wuru'u upishaanuz õgaru. Uka'iitan nii mooko
wuru'u õbaiaapan ni'oraz?"‡
"Oo, waka'iitan nii," ĩkian u'ati.
23 Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o nii ubaiaapan õbaiaapan ni'oraz. Mazan
kanoma'o nii sakanata õdiwa'ora antanapu na'iki õashabaron antanapu,
aonaa turuu õsha'apatan, mazan õdaru aokazi ia'o minziiwata-kidanii
wuru'u sakanata-kizaiz pazaamataniinao ati."
24 Aizii 10 ba'orainao utominapa-kidaniinao abatan na'apa'oraz dau'u,
tuukii ĩto'oran dya'utamainao ati, makonkainaouz padaro tuma.
25 Uruu idi Jesus dapadan baokopa ĩdyaun na'iki ukian ĩ'ati, "Uaitapanii
na'apam ba'oran pidannao zowaunaanao, mamishida-kainaouz
Tominkaru, waranuitapan papidanannao ĩnaobanai-tinpan ida'an ĩ'ati.
26 Mazan unao, aonaa umashaapa'ana'a na'apa, mishi'oraiman kanom
aipa'o panaobanai-tinpan, marii ukaudinan unao ati poitorui kawan.
27 Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibannao ai, marii
upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati.
28 Na'apa Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan
mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki
ukazannaata'anan pidannao pa'oian ai umawakan ida'an."

Jesus kakudan dya'utam ishaawunnao (Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

† **20:19** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **20:22** *Uka'iitan nii mooko wuru'u õbaiaapan ni'oraz?* oo "Uka'iitan nii mooko utuzan wuru'u õtuzan ni'oraz baiainapa-karu koopo wazoo?"

29 Ba'oran dono Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon dono'o naa
Jericho iki, iriba pidannao makon Jesus dawu'ati.
30 Aizii na'apain na'ii dya'utam ishaawunu'o daonaioranao sakanatapan
dunapo daawa ii. Ĩabatan idi Jesus dobatapan kowaada-kao, uruu idi
ĩkadakon. Ĩkian, "David Takaan-daun,§ waNaobanaa, pukamunan-kida
waunao."
31 Sariapa pidannao towauda'uan ĩdyaun, ĩdyuudan ĩmashaadinan, mazan
powa'a zii manawun ĩkadakon diiwa'o ida'an. Ĩkian, "David Takaan-daun,
wanaobanaa, pukamunan-kida waunao."
32 Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i, na'iki udapadan ĩdyaun pa'ida'ati.
Upishaan ĩdyaun, ukian, "Kanom uaipan õsha'apatan u'ati?"
33 Ĩkian u'ati, "Wanaobanaa, waaipan pusaabaan waawun watukapa kizi."
34 Jesus kamunan-kida ĩdyaun, uruu idi upishatan ĩawun kida. Sariapa
ĩtukapa'akan amazada, na'iki ĩmakon naa Jesus tuma.

21

Jesus konaukii-kida-kao ukaawan dono Jerusalem ati (Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

1 Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao maonapatan naa Jerusalem iti,
ĩkaawan Bethphage iti, wiizai Olive Naawa ia'oraz. Na'iki'i naa udyuudan
dya'utam patominapa-kidaniinao pa'ua'ati.
2 Ukian ĩ'ati, "Umako wakanaapu ia'oraz wiizai di'iti. Na'ia'o nii uikodan
ko'idinpa'o chaakashi,* kaina'a'o nii odani ko'idinpa'o kapam odazaba'a.
Ubuzuuta ĩdyaun na'ii, udauna'an una'akan ĩdyaun õ'ida'ati.
3 Pidan pishaan an unao kanom nii una'akan ĩdyaun, 'Naobanai aipan
ĩdyaun,' ukii u'ati. Sariaapa'o nii utaapadan una'akan ĩdyaun."
4 Na'apa'oraz Tominkaru prophetin kuwaa mishiin-kina'a naa. Ukianuz:
5 "Pukowaada Zion iainao pidannao† ati.
'Utukapa king, unaobanaa, wa'atin u'ida'ati.
Aonaa u'atadinpan, chaakashi barau an uwa'atin,
pa'ina'o chaakashi uzaidapan.' "
6 Udauna'an tominpainao, udyuudaniinaouz makon, na'iki ĩsha'apata ipai
na'apa Jesus dyuudan kawana'ati.
7 Ĩna'akan chaakashi paudani tuma, na'iki ĩtaan pakamichan kida
utabanaa nii, uru'u naa Jesus zaidanuzu.
8 Iriba pidannao, makopainao Jesus tuma, kadamaradan pakamichan
kida dunapota. Ba'orainao dukutan pu'u atamun waoda kaanaba sodi
kida'a, ĩmuudan kidaz dunapota Jesus mako kizi nii.
9 Iribainaouz pidannao makopainao u'ua'ati, na'iki udawu'ati,
kadakoinaanan konaukii diiwa'o ida'an. Ĩkian,
"Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun dau'an.
Marii Tominkaru kaimanan, di'oraz Naobanai ati'o,
kaawa'oraz uaipan kawana'ati.
Wakonaukii-kida Tominkaru aokazi ia'oraz."
10 Jesus morotan dono'o naa Jerusalem iti, tuukii na'iainao pidannao
di'itinpan udau'u. Uruu idi ĩkian Jesus dau'an, "Kanom wuru'u uruuz?"
11 Sariapa Jesus tumainao kian ĩ'ati, "Jesus wuru'u, uruu Nazareth san,
Galilee Baara iki'o prophet."

---

§ **20:30** *David Takaan-daun:* Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * **21:2** *chaakashi:* English ida'an, donkey. † **21:5** *Zion iainao pidannao:* Jerusalem sannao, oo ipai Israelitenao.

Jesus makon Tominkaru Dapu iti (Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

12 Udauna'an Jesus kaawan Tominkaru Dapu iti. Na'ii uwaataabi'ian
selliipainao kida uzainao na'iki toriipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o
Tominkaru ati. Udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan‡
kida, na'iki selliipainao wakokoonao taba kida.
13 Ukian ĩ'ati, "Tominkaru Paradan saadinpa'o kian, 'Õdapu dakota-kao nii
toriinapa-kizai dapunaa nii, mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao
dizinapa-kizi nii.' "
14 Na'ii Tominkaru Dapu ii, ishaawunnao na'iki machi'ika-kainao kaawan
Jesus ida'ati. Ukakuda ipai ĩdyaun.
15 Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori
dau'u, tuukii ĩto'oran na'iki ĩkashanau-kidan Jesus patukapan idi Jesus
sha'apatan konaunama'o na'iki umanawun kida'o aimaakan, na'iki
paabatan idi koraiziannao kadakoinpan Tominkaru Dapu ii aka.
"Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun§ dau'an," ĩkian.
16 Uruu idi ĩpishaan Jesus. Ĩkian, "Puabatanii na'apa'oram koraiziannao
kadakoinpan pudau'an?"
"Oo, õabata," Jesus kian ĩ'ati. "Aonaa mooko uaitauzon na'apa'o dau'u
Tominkaru Kaaritan ida'a? Ukianuz, 'Putominapa-kidanii koraiziannao
sodi kida aitapa'o nii pakonaukii-kidanuz.' "
17 Uruu dauna'an umakon naa ĩ'ai, umakon na'iki
patominapa-kidaniinao tuma uda'awu'anan Bethany iti.

Fig kadunaa mawakan (Mark 11:12-14, 20-24)

18 Ba'oran chaapi'iki Jesus kiwan naa patominapa-kidaniinao tuma
Jerusalem iti. Pakiwapa-kizi an uzamazin naa.
19 Utukapa fig kadunaa dunapo daawa ii. Sariapa umakon na'iti
utukapa'azon ukaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan u'aka, soo
uanaba pa'idiwaru. Uruu idi ukian fig kadunaa ati, "Aizii marii aonaa
na'apainim pukaakauzon powa'a." Una'apan idi, masha'apakii fig kadunaa
mariri'ikan na'iki umawakan naa.
20 Kaimanaiman utominapa-kidaniinao tukapan na'apam atamun
mawaka'akan kadimana'o ida'an, na'iki tuukii ĩdi'itinpan udau'u. Uruu idi
ĩpishaan Jesus. Ĩkian u'ati, "Na'apa'oran naa fig kadunaa mawaka'akan
kadimana'o ida'an manawun?"
21 Jesus kian ĩ'ati, "Õkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan an
kaimanaiman, aonaa umamishidakan bii an mani, uka'iitan nii
usha'apatan powa'a zii õsha'apata'aka nii ai. Turu'o nii ukian midukuo ati,
'Midukuo, puzikadin di'iki'i paran baoko iti.' Na'apa'o nii usha'apatinan
u'ati.
22 Ukau'an taa-karu nii u'ati upishaanii utoriinpan ida'an Tominkaru ati,
umishidan an õgaru."

Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida (Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)

23 Aizii Jesus kaawan naa powaa ati Tominkaru Dapu iti.
Utominapa-kidan pu'u pidannao na'ii, faadaanao zowaunaanao na'iki
kazowautapainao Jewnao kaawan na'iti u'idi'iti. Ĩpishaanuzu, ĩkian, "Kanom

‡ **21:12** *miisa:* English ida'an, table. § **21:15** *David Takaan-daun:* Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

aipan ati'o pusha'apatan kaikapa'oraz aimaakan kida'a? Kanom dyuudanii
pusha'apatan na'apa kida'o?"
24 Jesus kian ĩ'ati, "Ukowaada õ'ati bauda'apa'o aimaakan dau'u õpishaan
an unao. Ukowaadan an õ'ati, õkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'i
õsha'apatanuzu na'apa kida'o aimaakan."
25 Uru'u naa Jesus pishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, "Kanom aipan ati'i John
chikaawunuupauzon pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidannao aipan
ati'o?"
Sariapa ĩparadan pa'atiaaka kida Jesus pishaanii dau'an. Ĩkian, "Wakian
dono u'ati Tominkaru aipan ati'o John chikaawunuuapanuz pidannao,
sariaapa'o nii ukian wa'ati, 'Kanom nii mooko aonaa umishidanuzu.'
26 Aizii wakian an 'pidannao aipan ati'o,' mazan watarii panaadon
pidannao sha'apatan nii waunao dikauda'o ida'an, usha'apanum kau'an
ipai pidannao mishidanii John, Tominkaru prophetin uruu."
27 Uruu idi ĩkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan," ĩkian.
Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an aona'o nii õkowaadan u'ati kanom aipan ati'o
õsha'apaapan di'oraz aimaakan kida'a."

Di'itinapa-kinai kuwai dya'utama'o daniinao daua'o

28 "Na'apam u'itiiman," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan,
dya'utama'o udainao daonaioranao. Umakon kiwiini'o paudani di'iti, na'iki
ukian u'ati, 'Õdani, pumako pukaudina'an aizii õpaoriba grape baawu iti.'
29 Udani dako'atin uparadan. Ukian, 'Aonaa õkaudina'azon.' Mazan
udauna'an udi'itinpan sariapa upana'adan panyukunuu, uru'u naa
ukaudina'anan padaru paoriba grape baawu iti.
30 Aizii udaru makon naa udawu'ichan di'iti'i naa. Na'apa koshan
udyuudanuzu. 'Õmakon nii õkaudina'anan,' ukian pa'an padaru ati. Mazan
upu'u, aonaa umakon ukaudina'anan.
31 Na'ia'oram udani u'itiiman sha'apata'o padaru aiapanii?"
"Kiwiini'o udani usha'apata padaru aipan kawana'ati," ĩkian u'ati.
Jesus kian ĩ'ati, "Õkowaadan u'ati mishi'o, zaamaapauzonao tax
puraatannaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao,* kiwiita'a naa ĩdyaun
unao ai Tominkaru naobanai-tinan di'iti.
32 Usha'apanum idi John Chikaawunuupauzo kaawankan,
utukapa-kidankan na'apam tanawatin-karu mashaapa-karu kaimana'o
di'iti Tominkaru ati, upu'u aonaa umishidanuzu. Mazan zaamaapauzonao
tax puraatannaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao, ĩmishida uruu pa'an.
Unao, utukapan pu'u zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki zunnao
kaminshu'u-shoronao tanawatinan pa'oian ai, mazan upu'u zii aonaa
utanawatina'azon u'oian ai."

Dikauda'o pidannao taapa'o grape baawu (Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)

33 "Uabata ba'oran di'itinapa-kinai kuwai koshan," Jesus kian.
"Baukapaiman kaina'a pidan paowan paoribai grape baawu pa'amazadati
di'ii. Ukorarata awauta wuru'u papaoriba baawuz. Udauna'an ukichadan
ka'unaru dadara'o baara'a, grape uu sararoo-kizinao nii. Udauna'an
utoman dokoa'o kabaun grape baawu watchmantapa-kizinao nii.
Udauna'an utaan naa grape baawu pidannao ati, ĩawunuutapa kizi zii u'atizu.
Uru'u naa umakon naa ba'oran wiizai iti.

---

* **21:31** *zunnao kaminshu'u-shoronao:* ĩnao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

34 “Grape ozokan kawana'ati'i naa, udyuudan papoitorunao wunao di'iti'i
awunuutapainaouz papaoriba grape baawu, ĩna'anan naa
uka'idiwaun-kinaa nii papaoriba aka winipinaa idi.
35 Mazan uzaamataniinaouz awunuutapa'o nii papaoriba grape baawu
zaamatan upoitorunao, ĩba'iziautapa bauda'apa'o, ĩzowii ba'oran, na'iki
ĩbowautapa kuba idi ba'oran.
36 Udauna'an udyuuda papoitorunao na'iti ĩ'idi'iti koshan. Powa'a zii
ĩiriban kiwiitapa'o padyuudaniinao ai. Na'apa kiwiitapa'o kawan koshan
awunuutapainao upaoriba baawu sha'apatan ĩdyaun.
37 “Dawu'itin, udyuudan naa paudani ĩ'idi'iti. Ukian paudani dau'an,
‘Ĩmanawuntapan nii pa'an õdani.’
38 “Mazan awunuutapainao upaoriba baawu tukapan kapaoriba'o dani'i
naa kaawan pa'ida'ati. Sariapa ĩkian, ‘Di'i naa kapaoriba'o dani. Uru'o nii
wuru'u kaidiwau'oraz padaru di'iki upaoriba baawu idi. Baushaa, wazowii
uruu, wazaamata kizi wuru'u u'idiwau ni'oraz.’
39 Uruu idi ĩzaamata'akan na'iki ĩkozoota'akanuz paoribai baawu iki, na'iki
ĩzowian naazu.
40 “Aizii kapaoriba'o kaawan dono'o naa powaa ati, na'apam nii
usha'apatan pazaamataniinao awunuutapa'o nii papaoriba baawu?” Jesus
kian.
41 Kazowautapainao pidannao dako'atin Jesus paradan. Ĩkian,
“Upataka'utan nii na'iki uzowian nii wuru'u oiainaouz pidannao.
Udauna'an utaan nii papaoriba baawu ba'oran pidannao ati, kaimana'o nii
pa'an ĩawunuutapanuzu. Ĩnaou'o ni'i naa kaiman ĩtaan u'idiwau nii upaoriba
aka di'iki, upaoriba kaakan dono.”
42 Jesus kian ĩ'ati koshan, “Aonaa mooko uaitauzon saada-kariwaiz kida
Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'orazu'u?
‘Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz ĩtukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.
Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u,
umanawunu'oraz utukapa-kao.’†
43 “Ukau'an õkowaadan u'ati, kazata-kao nii uwiizi ni'o Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki utaa-kao nii pidannao ati kaimanainaouz
ĩsha'apainpan Tominkaru aipan kawana'ati.
44 [Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki
uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'idon.”]‡
45 Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao abatan Jesus
kowaadan kuwai kaikapa'a, ĩaitapa wuru'u kuwai kidaz ĩnao dau'ana'o
wuru'u.
46 Uruu idi ĩtiwaan pazaamatanuzu, mazan tuukii ĩtarian pidannao ai,
usha'apanum kau'an pidannao kian Jesus dau'an, Tominkaru prophetin
wuru'u uruuz.

22

King taapan aroapa-karu paudani mazidan ati (Luke 14:15-24)

1 Udauna'an Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an koshan
pidannao ati. Ukian.

† **21:42** Psalm 118:22-23 ‡ **21:44** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

2 “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king
minziiwata-kidan kawan umanawunu'o aroapa-karu paudani mazidan ati.
3 Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, udyuudan naa papoitorunao
dapada-kariwainao pidannao di'iti ĩwa'ati kizi'i naa aroapa-karu ida'ati,
mazan aonaa ĩwa'ati'izon.
4 Uruu idi udyuudan ba'oran papoitorunao dapada-kariwainao di'iti
koshan. Ukian papoitorunao ati, ‘Ukowaadanka'a naa dapada-kariwainao
ati, ipai'i naa õminziiwa-kidan aroapa-karu da'a'a. Õzowii-kida'a naa kakiwin
kida'o õ'uza tapi'izanao, ukau'an marina'a naa ĩwa'atin kadiman.’
5 Ukowaada-kaoa'a naa dapada-kariwainao ati, mazan aonaa ĩtaan
panyukunuu ati padapada-kao. Usha'apanum idi kaina'a ĩsha'apata'azoonii
kida pa'ati: bauda'apa'o mako'ozon pazakapun iti; ba'oran
papuraataapauzon dau'ati.
6 Aizii ba'orainao zaamatan wuru'u poitoruinaouz, ĩantamikitan ĩdyaun
na'iki ĩzowii wuru'u king poitorunaouz.
7 King to'oran tuukii, uruu idi udyuudan pasoldyaannao na'iti ĩzowii ipai
zowiainaouz upoitorunao, na'iki ĩkawaoda zowii-mikinao mashaapa-kizi
donoi.
8 “Uruu dauna'an king dapadan ba'oran papoitorunao na'iki ukian ĩ'ati,
‘Aizii mazida'o aroapa-kinaa ni'o, ipai'i naa uminziiwa-kida-kao, mazan
õdapadaniinao, ĩtukapa-kida ĩmawa'ati'izookan ida'an, aonaa ĩturuan pawa'atin.
9 Ukau'an umako pidan iriba-kizi iti, udapada kizi ipai pidannao uikodan
kawana'ati, ĩwa'ati kizi mazida-karu aroapa-kida-kao ida'ati.’
10 Uruu idi poitoruinao makon di'iti kida'a pidan iriba-kizi iti. Ĩdapada
iriba pidannao paikodan kawana'ati. Sha'apa'oram karikaonan pidan,
kaimanainao na'iki dikaudainao, mazan iriba ĩikodan pidannao, ĩpaidada
kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz.
11 “Aizii King tukapa'anan padapada-kidaniinao. Utukapa bauda'apa
daonaiora na'ii, aona'a ukaiwadapan mazida-karu di'iti'o daara.
12 Uruu idi King kian u'ati, ‘Õpaonaru, na'apa'oram pumorotan da'ati'i
pumakaiwadapakan pu'u mazida-karu di'iti'o daara?’ Aonaa na'apam
daonaiora kian u'ati. Umaparadaniita'akan.
13 Udauna'an king kian papoitorunao ati, ‘Udodoo uruu na'iki ukaboota
uruu paniba iti maruta'o-karu iti. Na'ii zaadin-karu nii tuukii, na'iki
pidannao kuzowan nii paudako padopian idi.’ ”
14 Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an kaikapa'a: “Iriba'o nii
pidannao dapada-kao padamata, mazan masakauda'u'o nii ĩzaamata-kao.”

Jesus pishaa-kao tax kawinipinaapa-kao dau'u (Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

15 Uruu dauna'an Phariseenao makon naa ĩparadaaka'anan pa'atiaaka.
Ĩdi'itinpa'anan na'apam nii pazaamatan Jesus uparadan ida'an.
16 Pana'apainpan idi ĩdyuudan patominapa-kidaniinao, Herod pidanannao
tuma Jesus di'iti. Aizii dyuuda-kariwainao kian Jesus ati, “Tiichaa, waaitapa
pugaru kaimana'o, mishi'o puparadan. Putominapa-kidan pidannao
kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki na'apa kida putaapan
pidannao, aonaa na'ia'oram umanawunu'o nii ba'oran ai.
17 Aizii pukowaada wa'ati, kaimana'o mani wataanuzu tax puraatan
naobanai Caesar ati,* oo aonaa ukaimanan?”

* **22:17** *Caesar:* tuubaru'o naobanai Rome ia'o.

18 Mazan Jesus aitapa ĩdi'itinpan oii, uruu idi ukian ĩ'ati, “Unao,
utaapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Kanom nii utiwaan
uzaamatan õgaru õparadan dikin ii?
19 Uaida-kida mooko õ'ati puraata ukawinipinaata-kinaaz tax.” Ĩna'aka
u'ida'ati wuru'u puraataz.
20 Sariapa upishaan ĩdyaun. Ukian, “Kanom dikin wuru'u, na'iki kanom uu
wuru'u saada-kariwaiz puraata ida'a?”
21 “Naobanai Caesar” ĩkian ĩdako'atinuzu.
Udauna'an ukian ĩ'ati, “Utaa ukau'an Caesar ati kanom wuru'u Caesar
idiwau kidaz. Aizii Tominkaru ati utaa Tominkaru idiwau kida.”
22 Ĩabatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii ĩdi'itinpan na'iki ĩmakon naa u'ai.

Jesus pishaa-kao mawakainao kadishitan dau'an (Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

23 Na'apain uruu dono pabi'i kida Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati. Ĩnao
aonaa ĩmishidan kakupa-karu nii mawaka-karu dauna'an.
24 Ĩpishaanuzu. Ĩkian u'ati, “Tiichaa, Moses kian wa'ati, daonaiora mawakan
dono, aona'o zii udani nii, marii u'inawuzu zaamatan udaiaro-daun
paudaiaro nii. Uruu ida'ana'o nii mawaka'o u'inawuzu kaudanin.
25 Aizii dii mani kaina'a pidan 7 udainao daonaioranao. Ĩtuuniz mazidan,
mazan umawakan paudairo ai aonaa zii udani nii, uruu idi udawu'iti'o
u'inawuzu daiaroitapan naa oroo.
26 Na'apa koshan umawakan o'ai. Udauna'an ba'oran u'inawuzu
mazidan otuma, mawaka koshan o'ai. Atii na'apa ipai ĩmawakan. Ukau'an
ipai 7 ĩdyaun daiaroitapan oroo. Mazan aonaa bauda'apa'o kaudanin otuma.
27 Dawu'itin uru'u naa zunaaba mawakan naa kapam.”
28 Aizii ĩpishaan Jesus, ĩkian u'ati, “Aizii pidannao kadishita-kida-kao dono
pamawaka-kizi iki, na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an
ipai 7 daonaioranao mazida'o õtuma?”
29 Jesus dako'atin ĩdyaun. Ukian, “Upozawatan kaiwuru'u umaaitapakan
idi saada-kariwaiz Tominkaru Paradan na'iki aonaa uaitapan Tominkaru
ma'ozakan.
30 Mawakainao kadishitan dono, aona'o ni'i naa kaudaiaro-karu
na'apain, mazan na'apa'o nii angelnao aokazi iainao kawan ĩdyaun.
31 Aonaa mooko uaitapan na'apam Tominkaru Paradan kian
kadishita-karu dau'an mawaka-karu di'iki?
32 Tominkaru kian, ‘Õgaru wuru'u Abraham, Isaac na'iki Jacob
Tominkarunuz.’ Ukau'an aonaa mawakainao pidannao Tominkarun mani
uruu, mazan kakupainao pidannao Tominkarun.”
33 Pidannao abatan idi Jesus tominapa-kidan kaikapa'a, tuukii ĩdi'itinpan
utominapa-kidanii kida dau'an.

Umanawunu'oraz manawun Tominkaru kakinaori (Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

34 Aizii Phariseenao abatan idi aonaa Sadduceenao aitapan na'apam naa
pakian powa'a Jesus ati, utominapa-kidan idi kaimana'a naa manawun,
sariapa ĩbaokopatinan.
35 Na'iki bauda'apa ĩiriban tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u pishaan
Jesus, patiwaa-kidapa-kinaa niizu.
36 Ukian u'ati, “Tiichaa, na'ia'oram dii manawun umanawunu'o
kakinaorii?”
37 Jesus kian u'ati, “ ‘Pumarainapa tuukii Naobanai puTominkarun ipai
punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, na'iki ipai pudi'itinpan ida'an.’

38 Uruu wuru'u umanawunu'oraz manawun kakinaorii.
39 Ba'oran kakinaorii, udawu'ati'o umanawunun, kaikapa'ora'a:
'Pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.'
40 Ipai Tominkaru kakinaori kida Moses ida'ana'oraz utaa-kao, na'iki
kakinaorii prophetnao tominapa-kidanii kida, zaamatinpan patumaaka
wuru'u ida'ati'i dya'utama'oraz kakinaorii."

Kanom dani wuru'u Christ
(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

41 Phariseenao kasaba'ukinpan pu'u, Jesus pishaan ĩdyaun kaikapa'a:
42 "Na'apam ukian Christ† dau'an? Kanom takaan-daun uruu?"
"David takaan-daun," ĩkian u'ati.
43 Jesus kian ĩ'ati, "Mazan kanom nii mooko Tominkaru Doronaa aipan ati
David dakotan uruu paNaobanaa nii. Ukianuz da'i u'ati:
44 'Naobanai Tominkaru kian õnaobanaa ati,
pusakanata da'a'a õdiwa'ora antanapu
atii õwaranuita-kidan putarubanao ipai pukidiba waranu ati.'
45 Aizii David dakotan pu'u uruu paNaobanaa nii, na'apam naa mooko
utakaan-daun wuru'u uruuz?"
46 Aonaa na'ia'oram aitapa'o nii na'apam naa pakian powa'a Jesus ati.
Na'iki uruu dauna'an aonaa kanom ka'iitan naa papishaan powa'a uruu.

23

Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u
(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

1 Udauna'an Jesus paradan pidannao ati baokopa patominapa-kidaniinao
tuma.
2 Ukian "Wuru'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki
Phariseenao kakinaopan Tominkaru taanii Moses ati'o kakinaorii di'iki'o.
3 Ukau'an uizo'ati na'iki usha'apata ĩkowaadapanii kida kawana'ati, mazan
aonaa utamakapa'ana'a ĩkaduz kida. Usha'apanum kau'an aonaa
ĩsha'apatinan pakowaadanii kakinaorii kida kawana'ati.
4 Ĩdobatadan powa'a zii kakinaorii kida, aona'a naa pidannao ka'iitan
pasha'apatinan ukawana'ati, mazan upu'u aonaa ĩkaminka'utan ĩdyaun,
aonaa masakauda'u.
5 Ipai aimaakan ĩsha'apatanii kida, soo ĩaipan pidannao tukapan, na'iki
ĩaipan pa'atadapa-kao. Na'iki udaru kida'a naa ĩtoman saada-kariwai
Tominkaru Paradan mashaapa-kizi kida, ĩkaiwadauzonii kidaz patawu'u
na'iki paanoba kida ida'a.* Ĩkamichan ziishinaa kida, dawuu ĩtoman kida
kapam.†
6 Kaiman ĩ'ati pataapa-kao udaru'o pidan nii aroapa-kizai ii aka, na'iki
ĩnaudapa pasakanatan umanawunu'o tabai ida'a synagogue kida di'ii.
7 Kaiman ĩ'ati pataapa-kao umanawunu'o nii market ii pidannao
iriba-kizi ii aka. Na'iki ĩnaudapa padakotapa-kao Tiichaa kii.
8 "Aizii unao, aonaa udakota-kidina'ana'a Tiichaa nii, usha'apanum
kau'an kaina'a bauda'apa utiichaan, ipai unao na'apa kida'o pa'an
uiribannao tuma.
9 Aonaa udakota'ana'a pidan da'a'a imi'i baara'a'o 'wadaru' kii,
usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa udaru, uruu aokazi ia'oraz pa'an.

† **22:42** *Christ:* Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **23:5** Deuteronomy 6:6-8 † **23:5** Numbers 15:37-41

10 Aonaa utaapada'ana'a udakota-kao naobanai nii, usha'apanum kau'an
kaina'a bauda'apa unaobanaa, uruu Christ.
11 Kanom manawun-tina'o pakazowautapan ida'an unao, marii
ukaudinan unao ati.
12 Na'ia'oram pidan umanawun-tinpa'o, waranuita-kao nii uruu. Na'iki
na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, Tominkaru toman nii uruu
umanawunu'o pidan nii.”

Kasha'ora'o nii Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapan
(Mark 12:40; Luke 11:39-52; 20:47)

13 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii
kaikini'i. Uawautapan pidannao morota'azon Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi iti. Mazan unao, na'apa, aonaa umorotan na'iti, na'iki
aonaa utaapadan pidannao morotan, tiwautinainaouz padamata
pamorotan na'iti.
14 [Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori
dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii.
Ukashadapan zunnao mawaka'o ĩdaiarunao, na'iki ukazatan ĩdapu na'iki
ĩsha'apauz kida. Mazan uaipan idi utaapa-kao kaimanainao nii, uruu idi
utoriinpauzon tomunu'iki kida. Una'apan idi powa'a'o nii zii
upataka'uta-kao.]‡
15 “Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori
dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i.
Umakon munapo atii utarauka paran uzaamata'azon idi bauda'apa saba'o
pidan mishidapa'o nii ukakinaori kida. Udauna'an utominapa-kidan
naazu, powa'a zii udikaudan unao ai, kaboota-karu nii tikazi wu'iti.
16 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ishaawunnao, na'akapa'o
pidannao. Ukian, ‘Pidan dakota'o Tominkaru Dapu uu paparadan
mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan
na'ia'oram pidan dakota'o gold, Tominkaru Dapu ia'oraz, paparadan
mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o
pasha'apata'azon.’
17 Unao maaitapin-ka'o ishaawunnao, kanom powa'a'o zii umanawunun,
wuru'u gold, oo Tominkaru Dapu saabaa'oraz gold kaimana'o nii?
18 Unao kian, ‘Na'ia'oram pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao
nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan
dakota'o taa-kariwai kawaoda-karu nii altar paawa'a paparadan
mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o
pasha'apata'azon.’
19 Unao ishaawunnao! Kanom powa'a'o umanawunun, taa-kariwai altar
paawa'a oo altar, saabaa'oraz taa-kariwaiz kida kaimana'o nii?
20 Ukau'an pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, udakotan
altar na'iki ipai upaawa'a'o kapam wuru'u.
21 Aizii pidan dakota'o Tominkaru Dapu papaparadan mishida-kinao nii,
udakotan Tominkaru Dapu uu na'iki Tominkaru kapam wuru'u paparadan
mishida-kinao nii, Tominkaru mashaapan idi na'ii.
22 Pidan dakota'o aokazi paparadan mishida-kinao nii, udakotan
Tominkaru taba na'iki sakanatapa'oraz upaawa'a kapam wuru'u.

---

‡ **23:14** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

23 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao! Unao taapinpainao
kaimanainao nii kaikini'i! Utaa 1/10 ipai wanyukunui kaduunuribanaa
zi'inaba sodi kida di'iki. Mazan unao, umarina'atan usha'apatan
kaiman-karu, kamunan-karu, na'iki mishida-karu. Uruu kida kaimana'o
manawun kakinaorii umanyukunuutaniaz. Usha'apatina'oraz mani
padamata ipai ukakinaorinaa kida kawana'ati.
24 Unao, u'ishaawunnao na'akapan kawanu'o papidanannao. Mishi unao
uzaudinauzonii udyokorautan ai masakauda'u kaniriba'o utuzan ni'o
di'iki, upu'u zii mazan aonaa uaitapan udyokorautan udaru'ora'a naa
aimaakan kawaro kawanu'o u'udarun.
25 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii
kaikini'i. Uchikaan ukoopon na'iki uparaapin, aonaa ukaniriban uaidinpan
pabarau iki kida, mazan unazoo kida paida kaniriba'o idi. Na'apa'o unao,
upaidadina'o dikauda'o idi, uaipan ida'an uzaamatan ipai aimaakan u'ati'o
nii karikaonan.
26 Unao ishaawunnao Phariseenao, uchikaa kiwiitapa ukoopon na'iki
uparaapin nazoo kida, uruu idi ubarau kida, aona'o ni'i naa ukaniriban
kapam.
27 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii
kaikini'i. Na'apa unao mawaka'o kinnaa zichida-kao kawan baraka'o idi.
Konaunam uaidinpan, mazan unazoo paida mawaka'o pidannao niwa'uz
idi, na'iki kaniriba'o, dyupusha kida'o idi.
28 Na'apa'o kapam pidannao tukapan unao, kaimana'o kawan, mazan
unyukunuu ii, oia'o unao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii.
29 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpa'azoinao kaimanainao
nii kaikini'i. Utoman kaiman kida Tominkaru prophetinnao baaranaa nii,
na'iki kaimanainao pidannao baaranaa nii, kaiman ukonaunamadan kidaz.
30 Aizii ukian, ‘Wamashaapan dono mani kotua'a naa wadokozu-daunnao
mashaapankan dono, aonaa mani wazowian Tominkaru prophetinnao ĩnao
kawan.’
31 Ukau'an uaipan ati ukainaabainan, unao wuru'u zowii-mikinao
takaan-daunnaouz.
32 Ausha'a naa, uipaida'a naa usha'apatan udokozu-daunnao sakadaniaz
naa pasha'apatan oii kida'o.”
33 Jesus kian koshan ĩ'ati, “Unao kowazaznao oia'o manawun na'iki unao
kowazaz dainao. Na'apam nii ukazannaatinan ukaboota-kao ai Tuubaru'o
Tikazi wu'iti?
34 Ukau'an õdyuudan nii u'idi'iti prophetnao, aitapaaba'o pidannao na'iki
tominapa-kida'o nii pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u. Mazan uzowian nii
pabi'i kida ĩdyaun utauka-kidan ida'an ĩdyaun cross di'iti. Ba'orainao
uba'izian nii synagogue kida di'ii. Na'iki umakon nii uantamikita'anan
kidoopainao ba'oran donoi iti kida.
35 Uruu idi unaou'o nii kabaiaapan ipai wunao zanna'a Tominkaru
pidanannao zowii-kariwainao kidaz. Abel kaimana'oraz pidan zowii-kao
di'iki, atii Zechariah Berechiah dani zowii-kao di'iti. Uruu unao zowianiaz,
Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a.
36 Õkowaadan u'ati mishi'o, ipai wuru'u dikauda'o sha'apatauzo-kariwaiz
kida, unao kai'oraz pidannaou'o ni'i naa pataka'uta-kao udikin ii ĩwinipinaa

nii.”

Jesus kasha'oran tuukii Jerusalem dau'ati
(Luke 13:34-35)

37 Jesus kian, “Oo Jerusalem, Jerusalem. Pu'ida'ainao pidannao
zowia'oraz prophetnao na'iki zowia'oraz pabooan ida'an kuba idi
dyuuda-kariwai pidannao kakuwaapan pu'idi'iti. Karikaonanu'u da'i
padamata õaipan õkazannaatapan pu'ida'ainao pidannao, na'apa kuruku
kazannaatapan kawan paudainao pakutuba kida waranu'u. Mazan aonaa
putaapadan õkazannaatan ĩdyaun.
38 Putukapa, Tominkaru wa'akan padapu, aona'o nii kanom puzannaa
nii.
39 Aizii õkowaadan pu'ati, aona'o nii powa'a putukapan õgaru atii kaina'a'o
nii kamoo kaawan, na'apaini'o nii pukian ‘Marii Tominkaru kaimanan
di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.’ ”

24

Jesus kowaadan na'apam nii amazada sha'apan
(Mark 13:1-13; Luke 21:5-19)

1 Udauna'an Jesus koditan naa Tominkaru Dapu iki, na'iki umakopan
pu'a'a naa, utominapa-kidaniinao tukapa-kidan u'ati wuru'u kabaun kidaz
Tominkaru Dapu ia'oraz, na'apam utoma-kao udaru na'iki konaunam.
2 Jesus kian, “Utukapa ipai wuru'u kabaun kidaz. Õkowaadan u'ati mishi'o,
aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan papaawa atiaaka kida na'ii, ipai'o
nii ukaboobi'ii-kao.”
3 Udauna'an Jesus sakanatapan pu'u Olive Naawa ii,
utominapa-kidaniinao wa'atin ĩnao pa'idiwaru u'ida'ati. Ĩkian u'ati,
“Pukowaada wa'ati na'apainim nii kaiwuru sha'apanu'u. Kanoma'o nii
sha'apa kainaabata'o nii puwa'atin na'iki di'oraz amazada ikodan
patokon?”
4 Jesus kian ĩ'ati, “Uzaudin pa'i, aonaa umariidapa-kidina'ana'a pidannao
ati.
5 Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao kaawan, ĩkian nii, ‘õgaru
Christ,’* na'iki ĩmariidan nii iriba pidannao.
6 Uabatan nii mizaataaka-karu kida dau'an na'iki kadakotin-karu nii
mizaataaka'azoo-karu kida dau'an, mazan aonaa utaria'ana'a. Na'apa
kida'o aimaakan sha'apan nii, mazan aonaa amazada ikodan zii mani
patokon wuru'u.
7 Bauda'apa'o wiizai iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran wiizai iki'o
pidannao tuma, na'iki bauda'apa'o donoi iki'o pidannao mizaataakan nii
ba'oran donoi iki'o pidannao tuma. Zamazi kaawan nii, na'iki ipai amazada
kawana'ati kaina'a'o nii kichana'iki-kia'o amazada nakainan.
8 Kaikapa kida'orazu'u, kasha'ora'o baiaapa-kao sakadinan zii
karikaonan wuru'u.
9 “Udauna'an unao, uzaamata-kao nii, uantamikita-kao nii, na'iki
uzowii-kao nii. Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao, õgaru dikin ii.
10 Uruu dono iriba'o nii pidannao tanawatinan pamishidapan ai õgaru,
uruu idi ĩkaakapaakan nii na'iki ĩto'ora-kizaitapaakan nii.
11 Na'iki iriba'o nii dakotinpainao prophetnao nii kakuwaapa'anan,
ĩmariidan nii iriba pidannao.

---

* **24:5** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

12 Pidannao oiidinan idi tuukia'a naa manawun, aona'o ni'i naa
marainpaaka-karu.
13 Mazan kanomnao ma'ozaka'o ĩmishidapan atii utokon iti, ĩnaou'o nii
kazannaata-kao.
14 Aizii di'oraz Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'oraz
kowaada-kao nii ipai amazada kawana'ati. Marii kizi zii ipai pidannao
abatan na'iki ĩaitapan udau'an. Udauna'an uru'o ni'i naa di'oraz amazada
ikodan patokon."

Tariidin-karu daua'o (Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)

15 Jesus kian koshan, "Na'apa prophet Daniel kowaadauzoniaz sha'apa'o
nii, utukapan nii aimaakan oia'o Tominkaru Dapu nazo ii, pataka'ua'o nii
Tominkaru Dapu, aonaa kizi na'itim choochiapa-karu na'ii.† (Marii pidan
tukapa'o kaarita ida'a udau'ana'o, aitapanuz.)
16 Utukapan dono'o naazu, marii kizi Judea Baara iainao pidannao
kidoopan midukuo baawu iti.
17 Marii na'ia'oram pidan paniba ia'o padapu ai, aonaa kizi umorotan
uminziiwa-kida'anan zii mani paaiapanii pasha'apauz padapu nazo iti.
18 Na'iki pazakapun ia'o pidan, aonaa turuu ukiwan padapu iti
pakamichan dau'ati.
19 Uruu dono dikauda'o na'iki kasha'ora'o nii ka'azootinpainao na'iki
dokoba-tinpainao zunnao baiaapan.
20 Utoriinapa Tominkaru ati aonaa kizi ukidoopan amazada wadidiizon
dono,‡ oo Sookapa-karu Kamoon dono.
21 Usha'apanum kau'an uruu dono tuukia'o nii udikaudan, na'iki
ukichana'iki-kian pidan baiaapan. Aonaa na'apainim na'apa'o manawun
baiaapauzo-kao amazada tominan iki'o atii kai, na'iki aona'o nii
na'apainim pidan baiaapan na'apa'o koshan.§
22 Mazan pazaamatanii pidannao dikin ii, Tominkaru awutadan nii uruu
dono'oraz baiainapa-karu. Aizii aonaan dono uawutadanuz, aona'o nii
pidan wa'akinan kakupa uruu dono.
23 "Uruu dono na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'di'i wuru'u Christ,' oo
'kaidi'iizu'u,' aonaa umishida'ana'a.
24 Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii dakotinpainao Christ nii na'iki
dakotinpainao prophetnao nii. Ĩsha'apatan nii umanawun kida'o aimaakan,
na'apa'o ida'an ĩtiwaan nii padamata pamariidan Tominkaru
zaamataniinaouznaa papidanannao nii.
25 "Ukau'an uabata, u'ua'ia'o zii kaiwuru'u õkowaadanuz u'ati.
26 Ukau'an na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'kaidi'iizu'u baara ii,' aonaa
umako'o naa na'iti. Oo ukian an u'ati, 'Kaina'a uruu, udizinpan kaida'a'a,'
aonaa umishida'ana'a.
27 Toroanaru kan-kanan kawan waoko iki, turuu utukapa-kao wakadapu
iti kapam. Na'apa'o nii utukapa-kao kapam wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o
wa'atinuz.
28 Na'iam aimaakan mawakan, na'ia'o nii watonao katonainpan
tukapa-kao.

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin daua'o (Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)

† **24:15** Daniel 9:27; 11:31; 12:11 ‡ **24:20** *amazada wadidiizon dono:* kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-kao 'winter.' § **24:21** Daniel 12:1; Revelation 7:14

29 “Kadiman aka dikauda'oraz baiainapa-karu dauna'an, kamoo marutan
nii, na'iki kauzu aona'o nii ukanadapan. Wizinao waota'o nii aokazi iki,
na'iki ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan.*
30 Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa doko ii. Na'iki
ipai pabi'inaaka kida'o pidannao imi'i baara an kidainao zaadan nii tuukii.
Udauna'an uru'o ni'i naa ĩtukapan Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin naa
usha'uza kida paawa an doko iki, aokazi iki, umanawunu'o pama'ozakan
na'iki umanawunu'o pakonaunaman ida'an.†
31 Na'iki diiwa'o kuwudii‡ dapaapa-kinai poota-kao, na'iki udyuudan nii
pa'angelinnao dapaapa'anan na'iki ĩbaokopatan Tominkaru zaamatanii
papidanannao nii, ipai di'ikinapa kida'a imi'i baara ana'o amazada
kawana'ati.”
32 Jesus kian koshan, “Aushaa udi'itapa fig kadunaa. Na'apainim
upa'inaadinan na'iki uanaba pa'ishizo-dinan, uaitapa kamoo dono'o
maonapatan naa wuru'u.
33 Ukau'an na'apa'o nii utukapan dono ipai kaikapa kida'o sha'apanu'u,
ukainaabatan maonapa'a naa õwa'atin, aonaa tomunu'iki'o ni'i naa mani.
34 Õkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida
sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai.
35 Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'o nii, mazan õparadan kidaz
aona'o nii umainaabatinan.

Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-kao
(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

36 “Mazan aona'o nii pidan aitapan na'apainim nii manawun kaiwuru
kida sha'apanu'u. Angelnao aokazi iainao, aona'o nii ĩaitapan. Õgaru
Tominkaru Dani na'apa, aona'o nii õaitapan. Soo õdaru karikaonan aitapa'o
nii udau'an.
37 Na'apa'o nii Noah dono'o kawan amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o
wa'atin dono.§
38 Na'apain amazada naraan ua'ii, pidannao aroopan, ĩtuzapan, na'iki
ĩkaudaiaropan. Ĩmashaapan na'apa atii Noah morotan, upaidinan pakanowan
zo'iti.
39 Mazan upu'u aonaa ĩaitapan kanom sha'apan atii udaru'o wunu
kaawan na'iki unaraadan ipai ĩdyaun. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o
wa'atin dono.*
40 “Aizii uruu dono, kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao zakapu ii,
bauda'apa'o nii una'aka-kao, ba'oran wa'aka-karu nii.
41 Na'iki zunnao, dya'utamaa kida'o ĩboodapan, bauda'apa'o nii
na'aka-kao, ba'oran wa'aka-kao nii.
42 Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan
na'apainim nii uNaobanaa kaawan.
43 Una'apan idi uaitapa pa'i wuru ĩda'anazu'u: Kadapu'o aitapan an mani
wa'ati'o nii koidimiki, uruu aiwaka'an pokodapa mani umashaapan,
uawunuutapan padapu. Na'iki aona'o nii koidimiki morotinan udapu.
44 Ukau'an na'apa pa'i unao, karikaonan uzaudinapa, usha'apanum
kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii na'apainim karikaonan
umazaudinkan pu'u.

---

* **24:29** Isaiah 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; Joel 3:15; Revelation 6:12-13 † **24:30** Daniel 7:13; Revelation 1:7 ‡ **24:31** *kuwudii:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **24:37** Genesis 6:5-8 * **24:39** Genesis 7:6-24

Poitoruinao daua'o (Luke 12:41-48)

45 “Na'ia'oram poitorui mishi'o ukaudinauzon kaiman na'iki aitapaaba'o,
uru'o nii panaobanaa zaamata na'iki uwa'aka awunuutapa'o nii ba'oran
poitoruinao. Na'iki kaimana'o nii utaan ĩwanyukunuu, ipai wanyukunui
taauzo-kao kawana'ati.
46 Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an
na'iki uikodan uruu kaiman ukaudinan, ipai usha'apatan wuru'u
panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan.
47 Õkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai
aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz.
48 Mazan aizii poitorui dikaudan an, sariaapa'o nii ukian, ‘Aona'o nii
õnaobanaa wa'atin kadiman.’
49 Ukau'an uru'u naa uba'izitapan paawunuutapanii
pamin-kaudinannao. Uaroapatinan naa na'iki utuzapatinan naa
po'idipauzonao tuma.
50 Bauda'apa kamoo kaawa'o nii unaobanaa wuru'u poitoruiz, aonaa
uzauda-kidan dono'o nii mani ukaawan.
51 Una'apan idi, tuukia'o nii panaobanaa pataka'utanuzu, na'iki
ukabootan niizu tawunao tuma'a taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i.
Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi.”

25

10 pa'inainao zunnao daua'o

1 Jesus kian koshan, “Uruu dono kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru
naobanai-tinapanuz: na'apa'o nii 10 pa'inainao zunnao kawan,
na'akapainao palampan kida ĩzaudapa'anan mazida'o daonaiora.
2 Aizii baka'iauda'u ĩdyaun, aonaa ĩaitapinan, ba'oran baka'iauda'uinaouz,
aitapina'o ĩdyaun pa'an.
3 Maaitapin-kainao zunnao na'akan palampan kida, mazan aona'a naa
ĩna'akan palampan uu nii patuma.
4 Aitapinainao zunnao, ĩna'aka pa'an palampan uu nii powa'a zii.
5 Tomunu'iki zii aonaa mazida'o daonaiora kaawan, uruu idi
zaudapainao zunnao da'awununun naa na'iki ĩda'awu'ukan naa.
6 “Tomun-zikon di'iti uru'u naa pidan kian diiwa'o ida'an, ‘Wa'ati'i naa
mazida'o daonaiora. Uwa'ati'i naa, uikodapa'an kizi'i naa uruu.’
7 “Ipai pa'inainaouz zunnao pokoda'akan, na'iki ĩkadishitan ĩpu'ukadan
naa palampan kida.
8 Aizii maaitapin-kainao zunnao kian aitapinainao ati, ‘Walampan kida
makada'anan naa, ukau'an utaa ulampan uu masakauda'u wa'ati,
waka'uuta-kinaa nii walampan kida.’
9 “Aitapinainao zunnao kian, ‘Aonaa. Aona'o nii walampan uu turuan
wataan an u'atiz. Mishi'oraiman utoriinaka ulampan uu kida nii.’
10 Mazan ĩtoria'anan pu'u zii palampan uu kida nii, mazida'o daonaiora
kaawa'akan naa. Aitapinainao zunnao zaudapainaouz morota'akan naa
pa'an mazida'o daonaiora tuma aroopa'azoo-kizai iti, na'iki paniinom
tarata'aka-kaoa'a naa.
11 Udauna'an zii maaitapin-kainaouz zunnao kaawan powaa ati. Sariapa
ĩkian mazida'o daonaiora ati, ‘Naobanai, Naobanai, puda'atin wa'ati.’
12 Mazan ukian, ‘Õkowaadan u'ati mishi'o, aonaa õaitapan unao.’ ”

13 Udauna'an Jesus kian naa patominapa-kidaniinao ati, “Ukau'an
uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim
nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan.”

Idikinauda'u'o poitoruinao daua'o (Luke 19:11-27)

14 “Kaikapa'o nii koshan Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa
umanawunu'o daonaiora makon kawan munapo'o wiizai di'iti. Pamakon
ua'ii udapadan papoitorunao, na'iki utaan naa ĩkaudin-kizi nii, marii kizi
ĩdiri'idan upuraatan pamakon daida.
15 Utaa ĩ'ati papuraatan ĩka'iitan kawana'ati kida pasha'apatanuzu.
Bauda'apa'o ati utaa baka'iauda'u saako puraata, gold idi'o utoma-kao.
Ba'oran ati utaa dya'utam saako puraata, na'iki ba'oran ati utaa bauda'apa
saako. Uruu dauna'an umakon naa.
16 Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata, makon sariapa
ukaudina'anan ukaiwaan naa wuru'u puraataz. Uruu idi udiri'idan
papuraatan ikoda baka'iauda'u'a naa saako powa'a zii.
17 Ba'oran poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata, na'apa kapam,
ukaudinan ukaiwaan puraata taa-kariwaiz, na'iki uikoda dya'utama'a naa
saako puraata powa'a zii.
18 Mazan poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata, umakon
sariapa udidan wuru'u panaobanaa taaniaz puraata pa'ati, aonaa
ukaiwaanuzu.
19 “Kotua'iki udauna'an uru'u naa ĩnaobanaa kaawan powaa ati, udapadan
ĩdyaun koshan. Na'iki upishaan ĩdyaun na'apam naa ĩsha'apatan papuraatan.
20 Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata na'akan naa 10
saako puraata panaobanaa ida'ati. Sariapa ukian panaobanaa ati,
‘Õnaobanaa, putaanii sha'atii õ'ati baka'iauda'u saako puraata. Putukapa
na'apam õdiridanuz. Õikoda powa'a zii baka'iauda'u saako u'ida'an.’
21 Sariapa unaobanaa kian u'ati, ‘Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan.
Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan õtaanii pu'ati, ukau'an
õtaan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa,
pukonaukii kizi'i naa õtuma.’
22 “Udauna'an poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata kaawan
panaobanaa ida'ati. Ukian, ‘Õnaobanaa, putaanii õ'ati dya'utam saako
puraata, putukapa na'apam õdiridanuz powa'a'o zii, õikoda dya'utama'a naa
saako u'ida'an.’
23 Sariapa unaobanaa kian u'ati, ‘Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan.
Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan õtaanii pu'ati, ukau'an
õtaan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa
pukonaukii kizi'i naa õtuma.’
24 “Udauna'an poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata kaawan
panaobanaa ida'ati. Ukian panaobanaa ati, ‘Õnaobanaa, õaitapa dadara'o
pidan pugaru, pukasaba'uan paoribai aka kida aonaa pupaoriba kida mani.
25 Uruu idi õtarian pu'ai, ukau'an õdidanaka wuru'u pupuraatanuz imi'i
ka'azo ii. Mazan putukapa, di'i naa pakawan wuru'u pupuraatanuz.’
26 Sariapa unaobanaa kian u'ati, ‘Pugaru maturuauka'o, na'iki zoonzio
poitorui. Puaitapanii padamata õkasaba'uan paoribai aka kida aonaa
õpaoriba kida di'iki'o mani.
27 Mazan upu'u aonaa putaan õpuraatan puraata dapunaa iti udiri'idin
kizi na'ii. Di'i õkawanu'o diri'idina'a naa mani õikodan õpuraatan.’

28 Uruu idi unaobanaa kian ba'oran papoitorunao ati. ‘Uzaamata
bauda'apa'oraz saako puraata u'ai na'iki utaa arawu atizu'u, kaina'a'oraz
10 saako u'ida'a.
29 Usha'apanum kau'an ipai pidan kaimana'o ukaiwaan taa-kariwai
pa'ati, powa'a'o nii zii utaa-kao u'ati, dobata'o nii manawun. Mazan pidan
aona'oraz ukaiwaan kaiman taa-kariwaiz pa'ati, kanom taa-kariwaiz u'ati,
zaamata-karu nii u'ai.’
30 Ukau'an ukaboota wuru'u maturuauka'oraz poitorui paniba iti,
maruta'o-karu iti. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian
idi.”

Pidannao buuta-kaoa'a naa

31 “Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono umanawunu'o naobanai nii, ipai
pa'angelinnao tuma. Uruu dono usakanatan nii umanawunu'o pataba
ida'a, king nii.
32 Ipai'o nii pidannao baokopata-kao u'ida'ati. Uru'o ni'i naa ubuutan
ĩdyaun, na'apa kaznizo taapiki buutan kawan kaznizonao booginao* ai.
33 Umuudan nii kaznizo kawanu'o pidannao padiwa'ora antanapu. Boogi
kawanuinao pidannao pa'ashabaron antanapu.
34 Udauna'an king kian ni'i naa padiwa'ora antanpu'o pidannao ati,
‘Uwa'ati, õdaru kamunan-kidaniinao, uzaamata kizi'i naa kaiman kida'o
aimaakan õnaobanaitapa-kizi ii, minziiwa-kida-kariwaiz naa u'ati amazada
toma-kao di'iki'o.
35 Usha'apanum kau'an unao utaauzonii da'i õwanyukunuu nii õzamazin
dono. Utaauzonii da'i õtuzan nii õmaradakon dono, na'iki kaiman da'i
udapaapan õgaru õtawaraitan dono u'idi'iti.
36 Õmakamichaniitan dono, utaauzonii da'i õkamichan nii. Õkarinaan dono,
uawunuutapanii õgaru. Na'iki utukapa da'i õgaru õtaraapa-kao dono.’
37 “Uruu idi kaimanainao kian nii u'ati, ‘Naobanai, na'apainim da'i
watukapauzon puzamazin na'iki wataan puwanyukunuu nii, oo
pumaradakon na'iki wataan putuzan nii?
38 Na'apainim da'i watukapan putawaraitan wa'ida'ati na'iki
wadapaapan kaiman pugaru, oo pumakamichaniitan na'iki
wakakamichantan pugaru?
39 Na'apainim da'i waawunuutapan pukarinaan, oo watukapa'anan
pugaru putaraapa-kao dono?’
40 “King kian nii ĩ'ati, ‘Õkowaadan u'ati mishi'o, na'apainim usha'apatan
na'apa'o aimaakan bauda'apa'o õpidanan ati, aona'oraz umanawunun
padamata, õgaru ati'o wuru'u usha'apatanuz aimaakan.’
41 “Udauna'an king kian nii pa'ashabaron antanpu'o pidannao ati, ‘Unao
Tominkaru dakotanii papataka'utan nii, umako õ'ai mamakadauzoko tikazi
wu'iti, minziiwa-kida-kariwaiz Satan na'iki uangelinnao ati.
42 Usha'apanum kau'an unao, aonaa da'i utaauzon õwanyukunuu nii
õzamazin dono; aonaa da'i utaauzon õtuzan nii õmaradakon dono.
43 Na'iki aonaa da'i udapaapan kaiman õgaru õtawaraitan dono u'idi'iti;
õmakamichaniitan dono, aonaa da'i utaauzon õkamichan nii. Õkarinaan dono,
aonaa da'i uawunuutapan õgaru; na'iki aonaa da'i utukapa'anauzon õgaru
õtaraapa-kao dono.’
44 “Udauna'an ĩkian nii u'ati, ‘Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon
puzamazin, pumaradakon oo putawaraitan oo pumakamichaniitan oo
pukarinaan oo putaraa-kizai ii, na'iki wamanyukunuuapakan pugaru?’

---

* **25:32** *boogi:* English ida'an, goat.

45 “Ukian nii, ‘Õkowaadan u'ati mishi'o, kanom umasha'apatakanii
bauda'apa'o õpidanan ati, aona'oraz umanawunun kowas,
umasha'apatakan aimaakan õ'ati wuru'u.
46 Ukau'an ĩdyuuda-kao nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti. Mazan
kaimana'o pidannao, karikaonanu'o kakupa-kizai iti'o nii pa'an.’ ”

26

Jesus zowia'azoo-kao
(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

1 Aizii Jesus ipaian naa pakakuwaapan ipai aimaakan kida dau'an
patominapa-kidaniinao ati. Uru'u naa ukian ĩ'ati.
2 “Uaitapanii sha'atii dya'utam kamoo dauna'ana'o ni'i naa Passover
Kamoon. Na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o taa-kao ni'i naa tauka-karu nii cross
di'iti.”
3 Uruu dono Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao
baokopatinan Caiaphas, Umanawunu'o Faadaa dapu ii.
4 Ĩkadakotinan na'ii pazowia'azon dau'u Jesus, ĩaitapa'azon na'apam nii
pazaamatan Jesus pidannao daida'an.
5 Ĩkian, “Mazan aonaa washa'apata'ana'a uruu amazada
konaukii-kida-kao dono, panaadon wato'orataaka-kidan nii pidannao.”

Zunaaba ramaudan Jesus Bethany ii
(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

6 Aizii Jesus sookadinpan Bethany ii pidan Simon kia'o u'uu dapu ii,
kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi.
7 Jesus na'ian dono zunaaba kaawan u'ida'ati, ona'akapan kawinipina'o
kaduunuribai pakinnaa zo'an, kuba* idi'o utoma-kao. Sariapa oshootan
ipai wuru'u kaduunuribai Jesus zowau an uaroapatinan pu'u.
8 Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u oshootanuz kaduunuribai,
uruu idi tuukii ĩto'oran udau'an. Sariapa ĩkian, “Ei! Kanom ni'i naa
owakudanuzu.
9 Wuru'u kaduunuribaiz, turua'o utaa-kao dobata'o puraata dikin ii,
na'iki upuraatannaa taa-kao mapuraataniinao ati.”
10 Jesus aitapa na'apa'oram ĩkian, uruu idi ukian ĩ'ati, “Kanom nii ukian
aonaa ukaimanan osha'apataniaz? Kaimana'o aimaakan mishi'oraiman
wuru'u osha'apataniazu õ'ati.
11 Karikaonanu'o nii ĩna'an utuma wuru'u mapuraataniinaouz, mazan
õgaru, aonaa karikaonanu'o nii mani õna'an utuma.
12 Wuru'u oshootanuz õnanaa an kaduunuribai, ominziiwatan naa õnanaa
õdida-kao ua'ii.
13 Mishi'o õkowaadan u'ati, ipai na'ia'akam amazada kawana'ati, di'oraz
Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao an, ipai wuru'u osha'apataniaz õ'ati,
ukowaada-kao nii kapam. Na'iki karikaonanu'o nii onyukunuitapa-kao
wuru ida'ana'a osha'apataniaz õ'ati.”

Judas kaakapaan Jesus
(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

14 Udauna'an bauda'apa pidan 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o,
Judas kia'o u'uu, makon faadaanao zowaunaanao di'iti.
15 Na'iki upishaan ĩdyaun, ukian, “Kanoma'o nii utaa õ'ati õzaamata-kidan
winipinaa nii Jesus u'ati?” Sariapa ĩaitaan 30 wizi'i kida'o puraata, na'iki
ĩtaan naa u'atizu.

* **26:7** *kuba:* wuru'u kubaz, udakota-kao Alabaster.

16 Uruu na'iki'o Judas di'itinpan naa na'apam nii na'iki na'iam nii
pazaamata-kidan Jesus ĩ'ati.

Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Passover dono (Mark 14:12-26; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

17 Kiwiitapa'o kamoo Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kao Kamoon kida
dono, Jesus tominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Na'iam
nii puaipan waminziiwa-kidan Passover Kamoon wanyukunuunaa ni'o
pu'ati?"
18 Jesus kian ĩ'ati, "Umako donoi iti Jerusalem iti. Kaina'a pidan na'ii,
na'iki ukii u'ati, 'Tiichaa kian, Aizii amazada aitinpa'o õ'ati kaawan naa,
ukau'an õtaapan nii Passover Kamoon õtominapa-kidaniinao tuma pudapu ii.' "
19 Uruu idi ĩmakon ĩsha'apata'anan naa Jesus paradan kawana'ati.
Ĩminiziiwa-kidan naa Passover wanyukunuunaa.
20 Aizii masakauda'u kamoo tipitan dauna'an, Jesus sakanatan naa 12
patominapa-kidaniinao tuma ĩaroopa'azon naa.
21 Ĩaroopan pu'a'a naa Jesus kian, "Õkowaadan nii u'ati mishi'o, bauda'apa
pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii õgaru õtarubanao ati."
22 Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi pa'ati, uruu idi
padawu'atiaaka kida ĩkian u'ati, "Aonaa mazan õgaru mani, mishii
õnaobanaa?"
23 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Bauda'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz
bread patumaaka õtuma, uruu zaamata-kida'o ni'oraz õgaru.
24 Mishi aimaakan sha'apan nii Daonaiora Aokazi Iki'o ati, wuru
kawana'ati'o Tominkaru Paradan saada-kariwaiz udau'u. Mazan dikauda'o
nii manawun wuru baiaapanu'u pidan zaamata-kida'oraz Daonaiora
Aokazi Iki'oraz. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon."
25 Udauna'an Judas, zaamata-kida'o ni'oraz uruu kian, "Kanom mookoz,
õgaru sha'a, Tiichaa?" Sariapa Jesus kian u'ati, "Oo, na'apa'o pukianuz."
26 Ĩaroopan pu'a'a naa, Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidanuz.
Udauna'an udushoonuzu, uru'u naa utaanuzu ipai patominapa-kidaniinao
kawana'ati, na'iki ukian ĩ'ati, "Unika di'i, õnanaa wuru'u õtaaniaz u'ati."
27 Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki
utoriinapa-kidanuz. Udauna'an utaanuzu ĩ'ati na'iki ukian ĩ'ati, "Ipai unao
utuza di'i.
28 Di'oraz õizain kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan
pasha'apata'azooniaz pidannao ati.† Uruu õizain shootan ida'an Tominkaru
marina'atan iriba pidannao oian.
29 Õkowaadan u'ati aona'o nii õtuzan wine powa'a atii õtuzan pa'ina'o wine
utuma õdaru Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii."
30 Aizii ĩipaian dauna'an paaroopan, ĩkunuia'akan naa Tominkaru ati.
Uru'u naa ĩmakon Olive Naawa iti.

Jesus kowaadan Peter taapa-kidan paaitapan paugaru (Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

31 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, "Aizii wuru wamarutan ida'a, ipai'o nii
uwa'akan õgaru. Na'apa usaadinpan kawan kotua'oraz Tominkaru Paradan
ida'a, ukianuz: 'Õzowian nii kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao
makoodanainan.'‡

---

† **26:28** *Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati:* Uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u. ‡ **26:31** Zechariah 13:7

32 Mazan õkadishitan dauna'an õmawaka-kizi iki õmakon nii u'ua'ati Galilee
Baara iti."
33 Sariapa Peter kian u'ati, "Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan
õgaru, aona'o nii õwa'akan pugaru!"
34 Jesus dako'atin Peter, ukian u'ati, "Õkowaadan pu'ati mishi'o, wuru
maruta'o ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao
ati, aonaa puaitapan õgaru."
35 Mazan Peter ma'ozakadinan powa'a zii. Ukian, "Aonaa na'apainim nii
õkian aonaa õaitapan pugaru, atii õzowii-kao putuma!" Ipai ba'oran
tominapa-kida-kariwainao, na'apa ĩkian kida kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii
(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

36 Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa
Gethsemane§ iti. Na'ii ukian ĩ'ati, "Da'a'a naa zii pa'i usakanatapa'a
õtoriinpan pu'u di'itanpu'u."
37 Una'aka Peter na'iki dya'utam Zebedee dainao, James na'iki John
patuma. Uruu na'ia'a naa Jesus kasha'oran tuukii, udopian panyukunuu ii.
38 Sariapa ukian patumainao ati, "Õkaikapanuzu'u tuukii kasha'ora-karu
dikintan õgaru, mawaka-karu di'iti manawun õabatanuz. Una'a da'a'a
upokodapa kizi õtuma."
39 Jesus makon masakauda'u umunapodinan ĩ'ai, na'ia'a naa
ukodoru'ukan udawukan uawun imi'i baara iti, na'iki utoriinpan. Ukian,
"Õdaru, turuu mani, udobata-kida-kao õ'ai wuru'u di'oraz õbaiaapa'azooniaz,
mazan aonaa õaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an."
40 Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati,
uikodan ĩdyaun da'awu'u naa. Uruu idi ukian Peter ati, "Aonaa mooko turuu
upokodapan uawunuutapan masakauda'u karikaonan õtuma?"
41 Na'iki Jesus kian ĩ'ati, "Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi
ukaakinpan oia'o tiwaa-kidapan an unao. Udoronaa minziiwa padamata,
mazan unanaa ii aonaa uturuuan."
42 Udauna'an Jesus makon koshan utoriinpa'anan. Ukian, "Õdaru, aizii
aonaa na'itim dono udobata-kida-kao õ'ai wuru'u õbaiaapan ni'oraz,
ukau'an marii mooko õbaiaapanuz, usha'apa kizi puaipan kawana'ati."
43 Ukaawan powaa ati ĩ'ida'ati, uikodan ĩdyaun da'awu'u naa koshan,
aona'a naa ĩka'iitan papokodapan.
44 Uruu idi umakon koshan baukapa'a naa. Uruu idikinautan naa
utoriinpa'anan. Utoriinpan na'apa kiwiitapa'o patoriinpan kawan.
45 Udauna'an ukaawan naa powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati
koshan, na'iki ukian ĩ'ati, "Ei, pakawan zii uda'awupan, usookapan zii?
Uabata, kaawa'a naa aita-kariwai amazada aizii, na'iki Daonaiora Aokazi
Iki'o kaakapaa-kaoa'a naa oiainao pidannao ati.
46 Ukau'an ukadishita'a naa, wamako'o naa. Kaawa'a naa kaakapa'oraz
õgaru!"

Judas zaamata-kidan Jesus
(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

47 Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 Jesus
tominapa-kidaniinao bii iki'o. Una'aka patuma iriba pidannao kamarian
za'aba'i kida'o na'iki kazowintinapa kida'o atamun idi. Faadaanao

§ **26:36** *Gethsemane:* uruu olive baawu dakota-kariwaiz Gethsemane, Olive Naawa ia'o. Puawunuuta Luke 22:39 di'ii.

zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao dyuudanii ĩnao zaamata'o nii Jesus.
48 Aizii Judas kowaada'akani'i naa na'apam nii pakainaabatan Jesus ĩ'ati.
Ukian ĩ'ati, "Pidan õkissitaniaz ukaozoo, uruu wuru'u uaipaniaz."
49 Ukau'an sariapa Judas makon Jesus di'iti, ukian u'ati, "Kaiman,
Tiichaa," na'iki ukissita'akan naa ukaozoo.
50 Uruu idi Jesus kian u'ati, "Õpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u
pusha'apata'azooniaz."* Uruu'u naa Judas na'akapaniinao pidannao
kaawa'akan na'iki ĩzaamata'akan naa Jesus.
51 Una'apan idi bauda'apa Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o so'ota'akan
pamarian za'aba'i na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain,
uwaota'aka.
52 Sariapa Jesus kian u'ati, "Pupaida pumarian powaa iti, usha'apanum
kau'an kanomanao mizaataaka'o marii ida'an, ĩmawakan nii marii idi.
53 Aonaa mooko puaitapan turuu õdaru dyuudan iriba angelnao
kaminka'uta'o nii õgaru õpishaan an uruu?
54 Mazan una'apan dono, aona'o ni'i naa kotua'o prophetnao saadanii
kidaz Tominkaru Paradan mishiinan, wuru'u sha'apa'o ni'oraz uaita-kao."
55 Udauna'an Jesus kian zaamatainao ati paugaru, "Kandii nii uwa'atin
õdau'ati kaikapa'a, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan? Wuru'u
una'akanuz marii za'aba'i kida na'iki uzowin kida? Ipai kamoo õgaru
Tominkaru Dapu ii õtominapatin-kidan pidannao, mazan aonaa uzaamatan
õgaru na'apain.
56 Mazan di'ora'a aimaakan sha'apan kaikapa'a, Tominkaru
prophetinnao saadanii kida mishiin-kina'a naa," ukian.
Udauna'an utominapa-kidaniinao kidoopan naa, ĩwa'aka'akan naa uruu.

Jesus kootowapa-kida-kao Jewnao zowaunaanao kanaapu ati (Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

57 Udauna'an pidannao zaamatainaouz Jesus na'akan naa uruu Caiaphas
Umanawunu'oraz Faadaa dapu iti. Na'ia'a naa tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u na'iki ba'orainao kazowautapainao Jewnao baokopatinan.
58 Peter na'iti uda'anan Jesus, mazan munapo uwa'akinpan.
Umakopaanan atii ukaawan Umanawunu'oraz Faadaa panibazoota iti.
Umorotan panibazoo ati, na'ii usakanatan watchmannao tuma,
utukapa'azon na'apam Jesus sha'apata-kao.
59 Aizii na'ia'a naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai
kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan pidannao mariidina'o
nii Jesus dau'u, pazowii-kida-kinaa niiz,
60 mazan aonaa ĩikodan. Iriba padamata pidannao mariidinan Jesus
dau'u, mazan upu'u aonaa ĩikodan na'apa kida'o ĩmariidinan. Udauna'an zii
dya'utam daonaioranao kadishitan na'ii ĩkakuwaapan, na'apa kida ĩmariidinan
Jesus dau'u.
61 Ĩkian, "Waabatanii di'oraz daonaiora kian, 'Turuu õmainaabatan
Tominkaru Dapu, na'iki õkadishita-kidanuz powaa iti idikinauda'u kamoo
ida'a.' "
62 Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kadishita'akan na'iki ukian Jesus ati,
"Aona'o nii karikaonan na'apam pukian kaiwuru dau'ana'a
pukaakapaa-kaoaz?"

---

* **26:50** *Õpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz* oo "Õpaonaru, kandii nii puwa'atin?"

63 Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. Udauna'an Umanawunu'oraz
Faadaa kian u'ati koshan, “Õpishaan pugaru kakupa'oraz Tominkaru awun
za'a, pukowaada wa'ati mishi'o mishi pugaru Christ,† Tominkaru Dani?”
64 Jesus kian, “Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz. Wuru dauna'ana'a
utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatapan Tominkaru diwa'ora
antanapu na'iki uwa'atin nii aokazi iki isha'iz paawa an.”
65 Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kuzuuta'akan pakamichan
pato'oran idi, na'iki ukian, “Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru!
Ukau'an kanom zii wazaudapa kaakapa'o nii uruu, waabatan pu'a'a naa
na'apam uwazootapa'azon Tominkaru!
66 Aizii mani na'apam ukian udau'an?” Pidannao kian, “Turuu
uzowii-kao.”
67 Udauna'an ĩsopiautapanuzu paawun baara ati na'iki ĩtiniautapanuz,
ba'orainao ta'ianuzu.
68 Ĩkian Jesus ati, “Pugaru Christ, ukau'an pokowaada wa'ati na'ia'oram
pidan tinika'oraz pugaru?”

Peter taapa-kidan paaitapan Jesus
(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

69 Aizii Peter una'ian usakanatapan panibazoo ii. Poitoruiaba wa'atin
u'ida'ati na'iki okian u'ati, “Pugaru kapam Jesus, Galilee Baara san, tuma'o
da'i.”
70 Mazan Peter taapa-kidapa paaitapan Jesus. Ipai na'iainao kanaapu ati
ukian, “Aonaa õaitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadakotinanuz.”
71 Udauna'an umakon panibazoo paniinomizi itinapu. Na'ii ba'oran
poitoruiaba tukapanuz na'iki okian na'iainao ati, “Di'oraz pidan, Jesus
Nazareth san tuma'o uruu.”
72 Peter taapa-kida koshan, ukian, “Mishi'o õparadan, aonaa õaitapauzon
wuru'u pidanaz.”
73 Masakauda'u udauna'an pidannao na'iainao ĩkadishitapan wa'atin Peter
ida'ati na'iki ĩkian u'ati, “Mishi'o uiriban wuru'u pugaruz, usha'apanum
kau'an na'apa pukaduz, puparadan ida'an pukainaabatinan.”
74 Udauna'an Peter kian “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz aonaa õaitapan
wuru'u uruuzu, aizii aonaa õparadan mishiin dono, marii Tominkaru
pataka'utan õgaru.” Masha'apakii kuruku ka'aranpa'akan naa.
75 Sariapa Peter nyukunuua'akan na'apam Jesus kiauzon pa'ati, “Kuruku
ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii putaapa-kidan puaitapan õgaru.” Uruu idi
Peter kodita'akan naa paniba iti na'iki uzaadan tuukii.

27

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti
(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

1 Uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman ipai faadaanao zowaunaanao na'iki ipai
kazowautapainao Jewnao miitiniipan naa Jesus dau'u, na'apam nii
pazowii-kidanuzu.
2 Uruu dauna'an ĩdodowa'akan naa Jesus na'iki ĩna'akan naazu naobanai
Pilate di'iti.

Judas zowiinan
(Acts 1:18-19)

† **26:63** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

3 Judas kaakapaamikitina'oraz abatan naa Jesus zowia'azoo-kao,
udi'itinpan na'iki tuukii ukasha'oran pakaakapaan dau'an Jesus. Uruu idi
sariapa umakon faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao
di'iti ukiwa-kida'anan ĩpuraatan.
4 Ukian ĩ'ati, "Õ'oian, õkaakapan idi kaimana'o pidan, umasha'apatakan
pu'u oia'o."
"Aonaa usha'apan wa'ati, pugaru kii'an, pugaru wuru'u sha'apaapa'oraz
na'apa'o," ĩkian u'ati.
5 Judas kaboota'akan naa puraata na'ii Tominkaru Dapu nazo ii.
Udauna'an umakon udyuukuruutina'anan naa.
6 Sariapa faadaanao zowaunaanao zawadan wuru'u puraataz, na'iki
ĩkian, "Di'oraz puraata'a pidan zowii-kinao winipinaa wuru'u, ukau'an
kakinaorii kawana'ati, aonaa ukaimanan umuuda-kao Tominkaru Dapu'u
ia'o puraata wiizi ii."
7 Uruu idi ĩkadakotinan udau'an atii ĩna'apatan na'apa kida panyukunuu
na'apam nii pakaiwaan wuru'u puraataz. Ĩkian, ĩkaiwaan niizu patorii-kinaa
nii ka'uz tomiki amazadati, tawarainao baaranaa nii.
8 Una'apan idi udakota-kao Izai Baara kii. Atii kai pakawan
udakotapa-kao na'apa.
9 Uruu prophet Jeremiah paradan mishiinan naa. Kaikapa'oraz ukian:
"Ĩzaamata 30 wizi'i kida'o puraata, Israelitenao aitan kawana'ati'o
uwinipinaa ni'o.
10 Na'iki ĩkaiwaanuz patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, Tominkaru
dyuudan kawana'ati õgaru."

Jesus tiwaa-kidapa-kao Pilate kanaapu ati (Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33—19:16)

11 Uruu dono'o naa Jesus kadishita-kida-kao Pilate, Romannao naobanaa
kanaapu iti, na'iki upishaan Jesus, ukian, "Pugaru wuru'u naobanaiz, King
ni'oraz Jewnao ati?"
"Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz," Jesus kian u'ati.
12 Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao
kaakapaan dono mazanuiman uruu, aonaa udako'atin ĩdyaun.
13 Uruu idi Pilate kian u'ati, "Puabata na'apam ĩkowaadanii ipai dikauda
kida'o pudau'an? Upu'u zii aonaa pudako'atinuz?"
14 Mazan aonaa Jesus dako'atin na'apa'oram ĩkian padau'an, ukau'an
tuukii Pilate di'itinpan.
15 Ipai wunu Passover Kamoon dono, naobanai kodita-kidauzon
bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aiapanii ukodita-kida-kao, uruu
naobanai kaduz wuru'u.
16 Uruu dono ĩtaraapanii pidan, Barabbas kia'o u'uu, uruu
kaimanaimana'o uaitapa-kao usha'apatan dikauda kida'o aimaakan.
17 Aizii pidannao kasaba'ukinan dono'o naa, Pilate pishaan ĩdyaun, ukian
ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan uaipan õkodita-kidan u'ati, Barabbas oo Jesus
dakota-kariwaiz Christ* kii?"
18 Una'apanuz paaitapan idi'o kazowautapainao Jewnao na'akanuz Jesus
pa'ida'ati, ĩkishauzin idi'o karikaonan Jesus ati.
19 Pilate sakanatapan pu'u pakootoopauzo-kizi taba ida'a, udaiaro
dyuudan paradan u'ida'ati, okian, "Aonaa pa'i pusha'apata'ana'a wuru'u

* **27:17** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pidanaz masha'apata-ka'oraz oia'o, kichana'iki-kii shaa õzanda'awun uruu dau'an, aonaa utaapan õnyukunuu kaiman."
20 Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kakinaowan ipai pidannao, marii kizi ĩpishaan Pilate kodita-kidan Barabbas, na'iki marii uzowii-kidan pa'an Jesus.
21 Udauna'an Pilate pishaan naa mishi pidannao. Ukian ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan uaipan õkodita-kidan u'ati?"
"Barabbas," ĩkian u'ati.
22 "Na'apam nii õsha'apatan naa Jesus dakota-kariwaiz Christ nii?" Pilate kian koshan ĩ'ati.
"Marii utauka-kao cross di'iti," ĩkian.
23 "Kandii nii, kanom mooko usha'apata dikauda'o nii?" Pilate kian upishaan ĩdyaun.
Mazan powa'a zii ĩkadokon diiwa'o ida'an, ĩkian, "Marii utauka-kao cross di'iti."
24 Aizii Pilate tukapan idi aonaa na'iti'i naa na'apam pakian powa'a udau'an, mazan mishi'oraiman tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan, uruu idi'i naa uchikaan paka'u wunu idi iriba'o pidannao awunuutapan pu'u, na'iki ukian ĩ'ati, "Wuru ida'ana'a õaidan u'ati, aonaa õaipan ati'o mani wuru di'oraz kaimana'oraz pidan zowia'azoo-kaoaz."
25 Una'apan idi, pidannao kadakon u'ati, "Marii mooko uzowii-kao winipinaa waotan wa'ati na'iki waudainao ati," ĩkian.
26 Uru'u naa Pilate kodita-kidan Barabbas pidannao ati, mazan Jesus uba'izii-kidan naa pa'an, udauna'an utaa'akan naa Jesus tauka-karu nii cross di'iti.

Soldyaanao antamikitan Jesus pabanikian bii an (Mark 15:16-20; John 19:2-3)

27 Udauna'an Pilate soldyaannao zaamatan naa Jesus, ĩna'akanuzu soldyaanao mashaapa-kizi iti. Uru'u naa ĩbaokopatan ipai soldyaanao na'ii Jesus ida'ati.
28 Na'ii ĩnarakadan ukamichan, na'iki ĩkakamichantanuz wuza'o kamicha, naobanai kamichan kaduz idi.
29 Udauna'an ĩtoman kowamai kaiwada-karu idi, na'iki ĩkakowamtan naaz u'idi. Ĩtaan naa u'ati kapam uwadookori nii atamun idi uzaamatapan nii padiwa'ora antanapu, na'apa king zaamatapauzon kawan pawadookori. Uru'u naa ĩkodoru'ukan ukanaapu ati na'iki ĩbanikiitan naazu. Ĩkian, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!"
30 Udauna'an ĩsopiautapanuzu na'iki ĩzaamatan u'ai atamun pataaniaz uwadookori nii. Uruu idi'i naa ĩzowiautapan uzowau.
31 Ĩipaian dauna'an pa'antamikitan uruu, ĩnarakadan naa u'ai pakaiwaada-kidaniaz kamicha u'ati, na'iki ĩkaiwada-kidan naa ukamichan powaa iti. Udauna'an ĩna'akan naazu, ĩtauka'anan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kao cross di'iti (Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

32 Aizii ĩkoditan pu'u donoi iki, pamakopa-kizi an ĩikodapan pidan Cyrene san,† Simon kia'o u'uu. Sariapa soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossannaa.
33 Ĩmakon atii ĩkaawan amazada iti dakota-kariwai Golgotha kii, na'apa'oraz amazada uu Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u.

† **27:32** *Cyrene:* Africa ia'o wiizai.

34 Na'ia'a naa ĩtaan Jesus tuzan nii wine idi, kawiki'ita-kariwai aimaakan
kibia'o idi, mazan patiwaan dauna'an masakauda'uzu, aonaa uaipanuzu.
35 Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, ĩbuutan naa
ukamichan kida. Udauna'an ĩmakinaotan makinaonii, ĩtukapa'azon
na'ia'oram nii zaamata ukamichan buutinpan kida.‡
36 Udauna'an ĩsakanatapan naa ĩawunuutapan Jesus na'ii.
37 Doko antanapu uzowau paawa'a saada-kariwai atamun muna'a
ĩkainaabata-kinaa kanom dikini'ia'o uzowii-kao. Kaikapa'o ĩsaadaniaz: "Di'i
wuru'u Jesus, uruu King Jewnao ati."
38 Na'apain uruu dono dya'utam koidimikinao tauka-kao cross di'iti
kapam. Ĩmuudan bauda'apa'o Jesus diwa'ora antanapu, ba'oran
uwashabaron antanapu.
39 Pidannao dobatapainao na'an maonapa Jesus ida'an, ĩwa'uan pazowau
kida, uruu ĩbanikiitan naazu.
40 Ĩkian, "Pugaru mainaabata'azo'oraz Tominkaru Dapu na'iki udauna'an
pukadishita-kida'azoonuz idikinauda'utan kamoo ida'a, ukau'an aizii
pukazannaatina'a naa. Umishiin dono pugaru Tominkaru dani, putoka'a
naa pucrossannaa di'iki!"
41 Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori
dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'apa kapam ĩbankiitanuz.
42 Ĩkian, "Ukazannaata ba'orainao pidannao, mazan aonaa uka'iitan
pakazannaatinan pa'ida'a. Uruu King ni'o kaikini'i Israel ati! Ukau'an marii
utokan aizii cross di'iki, uruu wamishidan niizu!
43 Umishidanii Tominkaru, ukau'an marina'a naa Tominkaru aidan
pakazannaatan uruu kai, usha'apanum kau'an ukiinii 'Õgaru Tominkaru
dani!' "
44 Na'apa kapam koidimikinao tauka-kariwainaouz cross di'iti Jesus
dazaba'a, na'apa kapam ĩbankiitanuz.

Jesus mawakan daua'o
(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

45 Aizii sakitapa kamoo di'iki aka amazada maruta'akan atii daawadata
kamoo 3 o'clock di'iti.
46 Aizii 3 o'clock mani, uru'u naa Jesus kadakon diiwa, "Eli, Eli, lama
sabachthani?" ukian. "Õtominkarun, õtominkarun, kanom nii aonaa
punyukunuupan õgaru?" kia'o wuru'u ukianuz.
47 Pabi'i kida pidannao maonapa'o ĩkadishitapan na'ii, ĩabata na'apam Jesus
kian. Uruu idi ĩkian, "Udapadan prophet Elijah."
48 Sariapa bauda'apa pidan dima'akan sponge dau'ati, na'iki
udamotanuzu katama'o wine di'iti, na'iki usawadan naaz atamun ida'an
Jesus di'iti, Jesus tuzan nii.
49 Mazan baokoinao pidannao kian, "Marii una'ian pa'ida'a, watukapa
kizi Elijah wa'atin ukaminka'uta'ananuzu."
50 Upu'a'a naa Jesus kadako'okan diiwa koshan, uruu
umanizowanta'akan, umawakan naa.
51 Na'apain aka kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo§ buutapa-kinao
kida kuzuuta'akan ipai pazikon an, doko iki atii apowa ati.
52 Baaranai kida ipai ĩda'atina'akan na'iki iriba Tominkaru pidanannao
kadishitan ĩkakudan powaa iti.

---

‡ **27:35** Psalm 22:18 § **27:51** *kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo:* Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

53 Ĩkoditan baaranai iki kida. Aizii Jesus kadishitan dauna'an
pamawaka-kizi iki, uru'u naa wuru'u kadishitainaouz pabaaranaa iki
makon Jerusalem iti, na'iki iriba pidannao tukapan ĩdyaun na'ii.
54 Aizii soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma awunuutapainaouz
Jesus, ĩtukapa wuru'u amazada nakainanuz na'iki ipai amazada sha'apanuz.
Tuukii ĩtarian! Uruu idi ĩkian Jesus dau'an, "Wuru'u pidanaz, mishi'o mishi
Tominkaru Dani uruu."
55 Iriba zunnao awunuutapan Jesus na'ii, mazan munapo ĩkadishitapan.
Wuru'u zunnaouz Galilee Baara iki'o ĩwa'atin Jesus dawu'ati
kaminka'uupainao uruu, sha'apata'o kanom uaiapanii kida.
56 Na'iainao zunnao bii ii Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary (oroo James
na'iki Joseph daro), na'iki Zebedee daiaro.

Jesus dida-kao daua'o
(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

57 Aizii kamoo tipita'anan di'iti'i naa, Arimathea san kaawan, uruu
kapuraatanu'o pidan, Joseph kia'o u'uu na'iki tominpa'o kapam Jesus di'iki.
58 Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an,
udida'azoonuzu. Pilate dyuuda Jesus nanaa taa-kao u'ati.
59 Uruu idi Joseph toka-kidan naa Jesus nanaa cross di'iki, upapidan
naazu kaimana'o, pa'ina'o kamicha mada idi.
60 Udauna'an umuudanuz diiki'i'o pakichada'akanii kuba pabaaranaa
ni'o nazo iti. Udauna'an ukida'ukan udaru'o kuba, udorodoraa-kidanuzu,
utaratan naa baaranai paniinomizinaa u'idi, udauna'an umako'okan naa.
61 Mary Magdala sanaaba na'iki ba'oranuaba Mary, ĩsakanatapan na'ii
maonapa ubaaranaa ii.

Soldyaanao awunuutapan
Jesus baaranaa

62 Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon dono faadaanao
zowaunaanao na'iki Phariseenao makon Pilate di'iti.
63 Ĩkian u'ati, "Naobanai, wanyukunuian na'apam tawuru kianu'o
mariidinauzoz pakakupan dono zii. Ukian, 'Idikinauda'u kamoo õmawakan
dauna'an, õkadishitan nii kakupa koshan.'
64 Ukau'an pudyuuda ubaaranaa awunuutapa-kao kaimanaiman atii
idikinauda'u kamoo dauna'an. Panaadon utominapa-kidaniinao wa'atin
nii ĩkoidapa'ananuz. Udauna'an ĩkowaada'anan nii pidannao ati, ĩkian nii
kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki. Uruu dawu'itiini'o mariidin-karu,
powa'a'o nii zii udikaudan kiwiitapa'o mariidin-karu ai."
65 Pilate kian ĩ'ati, "Una'aka mooko soldyaanao, uawunuutapa-kida'a naa
wuru'u baaranaiz kaimanaiman."
66 Uruu idi ĩmakon naa baaranai iti. Na'ii ĩmuudan naa pakainaariba kuba
kida ukita-kao ai, na'iki ĩwa'akan naa soldyaanao awunuutapa'o nii wuru'u
baaranaiz.

28

Jesus kadishitan
pamawaka-kizi iki
(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

1 Aizii Sookapa-karu Kamoon dauna'an, na'iki Sunday wakanada'anan
di'iti, Mary Magadalene na'iki ba'oran Mary awunuuta'anan naa baaranai.

2 Masha'apakiaka imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an na'ii,
Tominkaru angelin kaawan idi aokazi iki na'iki umakon baaranai iti,
udorodoraa-kida kuba baaranai ai, na'ii usakanatan uruu kuba paawa'a.
3 Aizii angel aidinpan na'apa toroanaru kan-kanaapan kawan na'iki
ukamichan umanawunu'o ubarakan.
4 Tuukii soldyaanao awunuutapainao naka-nakaan patarian idi u'ai,
na'iki ĩdorauta'akan naa mawakauanaka.
5 Aizii angel kian zunnao ati, "Aonaa utaria'ana'a, õaitapa wuru'u
uwa'atinuz utukapa'anan Jesus, tauka-kariwaiz cross di'iti.
6 Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'apa
pakiauzon kawana'ati. Uwa'ati mooko da'ati'i utukapa di'i wuru'u
umuuda-kizinaoaz.
7 Ukau'an umako kadiman, ukowaada'an utominapa-kidaniinao ati
kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'iki mako'o naa uruu Galilee Baara
iti. Na'ia'o ni'i naa utukapanuz. Uruu õkuwaa unao ati," angel kian.
8 Uruu idi zunnao makon naa dopiauda'u'o ida'an, ĩtarian mazan
ĩkonaukian pu'u kapam. Aizii ĩmakon dimapa ĩkakuwaapa'anan naa Jesus
tominapa-kidaniinao ati.
9 Masha'apakii Jesus aidina'akan ĩkanaapu ii, "Kaiman," ukian ĩ'ati.
Sariapa ĩaitapa'akanuzu, uruu idi ĩmako'okan u'idi'iti, ĩkodoru'ukan na'iki
ĩzaamatinan ukidiba iki, ĩmanawuntapanuz.
10 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa utaria'ana'a. Umako, ukowaada'an
õ'inawuzunao ati marii ĩmakon Galilee Baara iti, na'ia'o nii ĩtukapan õgaru."

Soldyaanao kakuwaapan paawunuutapankan dau'u

11 Aizii zunnao makopan pu'a'a naa, uru'u naa soldyaanao
awunuutapainaouz baaranai makon naa Jerusalem iti, ĩkakuwaapa'anan naa
faadaanao zowaunaanao ati ipai aimaakan sha'apa'o dau'an baaranai ii.
12 Sariapa faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao
Jewnao tuma. Uru'u naa ĩmiitiniipan ĩaitapa'azon naa na'apam
pasha'apatinan. Ĩtaa dobata puraata soldyaanao ati.
13 Ĩkian ĩ'ati, "Kaikapa pa'i ukakuwaapa'a, 'Upoitorunao koidapanka'a naa
uruu aiwaka'an wada'awun daida.'
14 Aizii Pilate abatan an udau'an, waparadan nii u'ati unao dikin ii, aonaa
kizi usha'apatan unao."
15 Uruu idi soldyaanao zaamata'akan naa puraata, ĩmakon
ĩkakuwaapa'anan naa padyuuda-kao kawana'ati. Una'apan idi'o
kaikapa'oraz kuwai kowaadapa-kaoa'a naa ipai Jewnao kawana'ati atii kai.

Jesus taan papoiturunao sha'apatan ni'o udaru'o kaudin-kizai (Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

16 Udauna'an 11 Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Baara ia'o
midukuo iti, Jesus dyuuda kizi iti ĩdyaun.
17 Ĩtukapan dono'o naa Jesus na'ii, sariapa ĩmanawuntapanuz. Mazan pabi'i
kida ĩdyaun aonaa ĩmishidan Jesus wuru'u patukapaniaz.
18 Upu'a'a naa Jesus wa'atin ĩ'ida'ati, ukian ĩ'ati, "Aizii ipai õma'ozakannaa
taa-kao õ'ati, turuu õkazowautapan aokazi ii na'iki imi'i baara'a.
19 Ukau'an umako ipai pidannao di'iti utominapa-kida kizi ĩdyaun
õtominapa-kidanii dau'u. Uchikaawunuu ĩdyaun õDaru uu ida'an, na'iki õgaru
uDani uu ida'an na'iki Kaimana'o Doronaa uu ida'an.
20 Utominapa-kida õpidanannao, ĩizo'ati kizi kaimanaiman ipai wuru'u
õparadanuz õdyuudaniaz uizo'atin. Na'iki mishi, karikaonanu'o nii õgaru
utuma, atii di'oraz amazada ikodan di'iti patokon."

Mark
Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Mark saadanii. Jesus mawakan na'iki ukadishitan dono pamawaka-kizi iki, pa'ina'o zii Mark uruu dono. Apostle Peter minauda'uitapauzonii uruu pakakuwaatinan dono. Wuru'u Mark saadaniaz, Peter tukapanii na'iki uabatanii kida Jesus di'iki. Rome iki'o wuru'u usaadanuz pakaaritan mishidainao Gentilenao ati'o, pataka'uta-kariwainaouz.

Dobata Mark saadan Jesus sha'apatanii kida dau'an, na'iki utominapa-kidan dau'u pidannao kapam. Karikaonan da'i Mark dakotauzon Jesus Tiichaa kii.

Kiwiitapa, pakaaritan ida'a, Mark kowaadan Jesus uruu Tominkaru dani. Udauna'an ukowaadan na'apam Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kinai, aona'o turuu pidan sha'apatan, soo Tominkaru pa'an. Na'iki ukowaadan Jesus, uruu Jewnao zaudapauzoniaz kazannaata'o ni'oraz paugaru. Uruu Jewnao dakotaniaz Messiah kii Hebrew paradan ida'an; Greek paradan ida'an udakota-kao Christ kii. Na'iki Jesus dakotan paugaru Daonaiora Aokazi Iki'o* kii, utukapa-kidan Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru aokazi iki. Na'iki utukapa-kida mishi'o pidan paugaru, na'iki Tominkaru kapam.

Mark kowaada kapam na'apam pidannao sha'apatinan, oo na'apam ĩkian Jesus kuwaa na'iki usha'apatanii kida dau'an. Mark saadan pakaaritan, utukapa-kida'azon idi mishi Jesus aipan ipai pidannao (Jewnao na'iki Gentilenao) tominpan pa'idi'iki. Uaipan pidannao aitapan, pidan tominpa'o Jesus di'iki, umashaapan nii kaimanaaka Jesus tuma, na'iki ubaokopatan nii panyukunuu Jesus tuma.

Kaina'a Mark dau'u kida'o kowaada-kao Tominkaru Paradan (New Testament) ida'a. Panaadon udakota-kao John Mark kii. (Puawunuuta Acts 12:12, 25 ida'a; Acts 13:5, 13 ida'a; Acts 15:37-39 ida'a; Colossians 4:10 ida'a; 2 Timothy 4:11 ida'a; Philemon 1:24 ida'a.) Iriba pidan zauda-kidan Mark wuru'u dakota-kariwaiz pa'ina'o pidan nii Mark 14:51-52 ida'a'oraz.

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o
(Matthew 3:1-2; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Di'i Kaimana'o Kuwai sakadinan Tominkaru Dani Jesus Christ daua'o.
2 Usaadinpan prophet Isaiah kaaritan kawana'ati:
“Tominkaru kian,
‘Õdyuudan nii kakuwaapa'o nii pu'ua'ati,
saabaa'o nii dunapo pu'ati.’
3 Kaina'a'o nii pidan kadakoinpan diiwa,
mapidantaka'o amazada ii aka:
‘Putoma dunapo Naobanai ati,
pusaabaa sakitapa uchi'ika kizi nii!’ ”
4 Mishi John Chikaawunuupauzo aidinan mapidantaka'o amazada ii, karikaonan ukadakotinan chikaawunuin-karu dau'u. “Utanawatina'a naa u'oian ai na'iki uchikaawunuina'a naa. Uruu Tominkaru mainaabatan nii u'oian,” ukian pidannao ati.

---

* **:** *Daonaiora Aokazi Iki'o:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

5 Iriba pidannao Judea Baara anainao na'iki donoi Jerusalem iki kida'o
wa'atin ĩabatapa'anan John kuwaa. Ĩkowaadan pa'oian kida, na'iki John
chikaawununuan ĩdyaun Jordan Wa'o ii.
6 Ukamichan toma-kao camel idi idi'o, kaina'a kapam uzadawu
wuzada-kariwai madai, na'iki uwanyukunuu nii manorunao† na'iki maaba.
7 Aizii John kian pidannao ati, "Pidan wa'atipa'o õdawu'ati kaina'iki, uruu
powa'a'o zii umanawunun õ'ai. Aonaa õturuan õbuzuutan udazkidi zunaa.‡
8 Õchikaawununuan unao wunu idi, mazan uruu, uchikaawununuan nii pa'an
unao Kaimana'o Doronaa idi."

Jesus Chikaawunuu-kao na'iki utiwaa-kidapa-kao (Matthew 3:13—4:11; Luke 3:21, 22; 4:1-13)

9 Aonaa utomunu'ikin Jesus kaawan dauna'an Nazareth iki, Galilee Baara
ia'oraz wiizai. Na'apain John chikaawununuan uruu Jordan Wa'o ii.
10 Jesus koditan dauna'an wunu di'iki, sariapa utukapan aokazi
da'ata-kao, na'iki Kaimana'o Doronaa wa'atin u'ida'ati orid kawan.
11 Parada-karu kian aokazi iki, "Pugaru mishi õdani õmarainapanii; kaiman
manawun õnyukunuu pu'ati."
12 Udauna'an Kaimana'o Doronaa dyuuda'akan naa umakon
mapidantaka'o amazada di'iti.
13 Na'ii umashaapan to'ora kida'o aimaakannao bii an 40 kamoo. Na'ii
Satan tiwautan patanawatan uruu oia'o di'iti, mazan angelnao kaawan idi
u'ida'ati, ĩkaminka'utan naazu.

Jesus kaawan ukowaada'anan Kaimana'o Kuwai (Matthew 4:12-22; Luke 4:14-15; 5:1-11)

14 John taraa-kao dauna'an, Jesus makon Galilee Baara iti,
ukowaada'anan naa Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o.
15 Ukian pidannao ati, "Aizii kamoo mishiinan kaawa'azon naa,
Tominkaru Naobanai-tinan maonapata'a naa. Utanawatina'a naa u'oian ai
kida na'iki umishida wuru'u Kaimana'oraz Kuwai."

Kopautapauzonao da'anan Jesus

16 Jesus makopaanan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa
dya'utam kopautapauzonao, Simon pa'inawuzu Andrew tuma. Ĩzaamaapan
kopau pasairon ida'an karishii baoko iki.
17 Jesus kian ĩ'ati, "Uwa'ati õtuma õtominapa-kida kizi unao uzaamaapan
dau'u pidannao."
18 Sariapa ĩwa'aka'akan pasairon kida na'iki ĩda'ana'akan naa uruu.
19 Na'iki'o udobata'akan, sariapa utukapan dya'utam pidannao koshan,
James na'iki John, ĩnao Zebedee dainao. Ĩminziiwatan pasairon kida
pakanawan zo'o.
20 Sariapa Jesus dapadan ĩdyaun paminauda'unao nii. Uru'u naa
ĩwa'aka'akan naa padaru Zebedeez kanawa zo'ii poitoruinao tuma,
ĩmako'okan naa Jesus tuma.

Ma'ozaka'o ida'an Jesus tominapatin-kidan pidannao (Luke 4:31-37)

21 Uruu dauna'an Jesus kaawan Capernaum iti patominapa-kidaniinao
tuma. Na'iki Sookapa-karu Kamoon dono'o naa, Jesus makon synagogue§
iti. Na'ia'a naa ukakinaopan pidannao.

---

† **1:6** *manorunao:* oo chiwao, iriba'oraz ĩmashaapan. ‡ **1:7** Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa. § **1:21** *synagogue:* kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

22 Pidannao abatapainaouz uruu, tuukii ĩdi'itinpan uparadan dau'u,
usha'apanum kau'an utominapatin-kidan idi ĩdyaun paaitapan ida'an pa'an,
aonaa wunao kawan mani'i tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u.
23 Upu'u pidan, oia'o doronai zaamatapanii morotan synagogue nazo iti,
sariapa ukadakonaakan.
24 Ukian, "Jesus, Nazareth san, kanom dii pusha'apata'azon watuma?
Puwa'atin pumainaabata'azon sha'a waunao? Õaitapanii pugaru Tominkaru
di'iki'o puwa'atin."
25 Sariapa Jesus mashaatan oia'o doronai, ukian, "Pumashaada na'iki
pukodita wuru aia'a pidanaz."
26 Sariapa wuru'u oia'o doronaiz ziiautapanuzu na'iki ukadako'okan
diiwa kapam, uruu mazan uso'otina'akan naa u'idi'iki.
27 Uruu dauna'an tuukii manawun pidannao di'itinpan. Na'iki
ĩpishautaakan pa'atiaaka kida, "Sha'apa'oram kaduz kakinaori'i naa wuru'u?
Pa'ina'ora'a naa kakinaowapa-karu aona'o waabatauzon? Di'ora'a pidan
paradinan pama'ozakan ida'an, atii oia'o doronainao izo'ati zii uparadan."
28 Uruu idi kadiman ukaunamanaata-kao ipai wiizainao kawana'ati
Galilee Baara ii aka.

Jesus kakudan pidannao
(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

29 Jesus ipaian dauna'an pachoochiipan synagogue ii, na'iki ukoditan
paminauda'unao tuma. Ĩmakon sariapa Simon na'iki Andrew dapu iti,
James na'iki John mako'o kapam ĩtuma.
30 Uruu dono Simon imauzo karina'o, tuukii omada wiichan pakarinaan
idi, aonaa turuu okadishitan. Aizii Jesus kaawan pu'u na'iti, sariapa
ĩkowaadan okarinaan u'ati.
31 Jesus makon o'idi'iti, sariapa uzaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki
ukadishita-kidanuzo. Uru'u naa okakuda'akan, udauna'an otaan naa
ĩwanyukunuu nii.
32 Uruu wachuupunin, kamoo tipitan dauna'an, pidannao kaawa-kidan
Jesus ida'ati, ipai karinainao na'iki oia'o doronainao zaamatapaniinao kida
kapam.
33 Ipai na'ii sannao kasaba'ukinan kida kabaun panibazoota an.
34 Uruu dono Jesus kakudan iriba karinainao na'iki iriba ukodita-kidan
oia'o doronainao pidannao ai kapam. Aonaa utaapadan oia'o doronainao
paradan, usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu.

Jesus kakinaopan Galilee Baara ii
(Luke 4:42-44)

35 Ba'oran kamoo wakankanaanin, Jesus koditan kabaun iki. Umakon
paba'orantin wiizai iki mapidantaka'o amazada iti, na'ia'a naa utoriinpan.
36 Simon na'iki uminauda'unao, ĩdawatapan naa uruu,
37 atii ĩikodanuzu. Ĩkian u'ati, "Ipai pidannao dawatapan pugaru."
38 Jesus kian ĩ'ati, "Wamako ba'oran wiizai kida di'iti. Na'ii aka'o nii
õkakinaopan, usha'apanum kau'an na'apa'o dau'ati'o õwa'atin da'ati'i."
39 Uruu idi Jesus chi'ikapan ipai Galilee Baara an kida'o wiizai
kawana'ati, ukakuwaapatinan ipai synagogue kida kawana'ati, na'iki
ukodita-kidan ipai oia'o doronainao pidannao ai kida.

Jesus kakudan pidan powaa iti
(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

40 Pidan kaawan Jesus ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi* idi.
Ukodoru'ukan ukanaapu itinapu, tuukia'o ida'an upishaan, uaipan Jesus
kaminka'utan paugaru. Ukian, “Punyukunuu na'apan an, pusaabaa wuru'u
õkabishopanuz.”
41 Jesus kasha'ora-kida uruu na'iki upishatanuzu paka'u idi, “Oo, na'apa
mishi õnyukunuu, õkaminka'utan nii pugaru.” Na'iki ukian, “Pusaabain
powaa iti koshan!”
42 Sariapa mishi umada saabaina'akan.
43 Udauna'an Jesus kakinaowa'akan naa uruu, udyuuda'akan naa
kapamazu.
44 Upu'u ukian u'ati, “Puabata, aonaa pa'i pukowaada'ana'a pidan ati.
Mazan pumako sariapa faadaa di'iti utukapa kizi pusaabaa-kao. Na'apain
putaa'a naa uzainao faadaa ati, uzowii kizi'i naa ĩdyaun kawaodapa-kizai
paawa ii, Moses kakinaori kawana'ati,† na'iki pidannao tukapa kizi mishi
kaimana'a naa pusaabaa-kao.”
45 Uru'u naa mazan pidan mako'okan naa, na'iki ukakuwaapan ipai
amazada kawana'ati na'apam pasaabaa-kao dau'u. Kuwai abata-kao idi'i
naa ipai wiizai kida kawana'ati, aona'a naa Jesus ka'iitan pa'aidinan wiizai
kida di'iti. Usha'apanum kau'an uaitapanii iriba'o nii manawun pidannao
zaudapan paugaru na'ii. Una'iakapan naa umashaapan mapidantaka'o
amazada di'ii. Na'iti'i naa pidannao makon u'idi'iti ipai Galilee Baara iki
kida.

2

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o pidan (Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

1 Jesus kiwan powa'a iti Capernaum iti. Aonaa zii kamoo dobatan iriba,
udauna'an, uunamunaa abata-kao kaina'a uruu pasookapauzo-kizi kabaun
di'ii.
2 Uruu idi iriba pidannao baokopatinan u'ida'ati, paida kabaun nazoo,
atii paniba ii aka. Jesus kowaadautan pu'u Kaimana'o Kuwai ĩ'ati,
3 uru'u naa 4 pidannao kaawa-kidan machi'ikaka'o pidan Jesus ida'ati,
ĩaipan ukakudanuzu.
4 Mazan pidannao iriban idi aonaa ĩaitapan na'apam pamorota-kidan
uruu Jesus di'iti. Uruu idi ĩbadakatan kabaun zowau'u, na'iki'i naa
ĩmorota-kidan wuru'u machi'ikaka'oraz pawashatinapa-kizi baara an.
5 Jesus tukapan idi mishi ĩmishidan tuukii manawun, ukian machi'ikaka'o
ati, “Õdani, pu'oian mainaabata'aka-kaoa'a naa.”
6 Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u ĩbii'i ĩsakanatapan.
Sariapa ĩdi'itinpan.
7 “Kandii nii uparadan kaikapa'a? Uwazootapa'azon Tominkaru
paparadan ida'an! Soo bauda'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan
oian.”
8 Jesus aitapa na'apam ĩdi'itinpan, uruu idi ukian ĩ'ati, “Kandii nii
udi'itinpan õdau'u kaikapa'a?
9 Na'ia'oram masha'apannaa: ‘ipai pu'oian mainaabata-kao’ kii, oo
‘pukadishita na'iki puchi'ika’ kii?

---

* **1:40** *kichana'iki-kia'o bishoi:* aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Masha'apannaada-kinao di'ii. † **1:44** Leviticus 14:1-18

10 “Ukau'an, õaidan nii u'ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o kaina'a
uma'ozakan da'a'a imi'i baara'a, turuu umainaabatan oii-karu kida.” Uru'u
naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati,
11 “Õkian pu'ati, pukadishita, puzaamata puwashatinapa-kizi, na'iki
pukiwa'a naa pudapu iti.”
12 Ipai awunuutapainao awun za'a, machi'ikaka'o pidan kadishita'akan,
uzaamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki ukiwa'akan naa padapu iti.
Tuukii ĩdi'itinpan na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru. Ĩkian, “Mishi'o mishi
Tominkaru umanawunun! Aonaa watukapauzon aimaakan sha'apata-kao
kaikapa'a!”

Jesus dapadan Levi
(Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)

13 Jesus makon koshan Galilee Karishiiz danoma iti. Iriba pidannao
kaawan u'idi'iti, na'iki ukakinaopan ĩdyaun.
14 Udauna'an udobatapan pu'u utukapa Levi, Alphaeus dani,
zaamaapauzo tax puraatannaa,* sakanatapan pakaudin-kizi kabaun nazo
ii. Jesus kian u'ati, “Puwa'ati õtuma.” Levi kadishita'akan uda'ana'akan
naazu.
15 Aizii Jesus aroopan dono'o naa Levi dapu ii patominapa-kidaniinao
tuma, iriba zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao
pidannao da'anpan Jesus. Na'ii ĩaroopan utuma kapam.
16 Na'a'o kapam ĩbii'i tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u,
zaamatinpainaouz Phariseenao† di'iti. Ĩtukapan idi uaroopan wunao tuma'a
oiainaouz pidannao, na'iki zaamaapauzonaouz tax puraatannaa, sariapa
ĩpishaan utominapa-kidaniinao, “Kandii nii Jesus aroopan kaikapainao
pidannao tuma'a?”
17 Jesus abata na'apam ĩkian, na'iki ukian ĩ'ati, “Ziwu'o pidan, aonaa
uaipan daakataa, soo karina'o. Õwa'atin aonaa õdapada'anan mani
kaimanainao, mazan õdapada'anan oiainao pa'an.”

Sanadinapa-karu
(Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39)

18 Baukapaiman John Chikaawunuupauzo kakinaopauzoniinao na'iki
Phariseenao sanadinpan.‡ Pidannao pishaan Jesus, “Kandii nii wunao
sanadinpanu'u, mazan putominapa-kidaniinao aonaa ĩsanadinpan?”
19 Jesus kian, “Turuu uaitapan dapada-kariwainao kiwan
maaroopaka-daun, mazida'o aroapa-kizi iki? Aonaa! Mazida'o na'an pu'u
manawun ĩtuma aona'o nii ĩmaaroapakan.
20 Mazan kamoo kaawan nii, uruu mazida'o na'aka-kao ni'i naa ĩ'ai.
Na'apaini'o nii pa'an ĩsanadinpan.
21 “Aonaa na'ia'oram pidan zimindotan pakamichan zaam pa'ina'o
kamicha idin idi, uchikaa-kao dono sariaapa'o nii pa'ina'o kuzuutanuzu
powa'a zii manawun.
22 Aonaa pa'ina'o toma-kariwai riwunii paidauzo-kao kaiwapa-kariwai'i
naa riwunii kinnaa§ zo'iti. Upaida-kao an uzo'iti, riwunii kataman dono,
sariaapa'o nii riwunii tada'okanuzu na'iki uwakudinan nii, ukinnaa aona'o

---

* **2:14** *zaamaapauzo tax puraatannaa:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **2:16** *Pharisee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **2:18** *sanadinpan:* Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **2:22** *riwunii kinnaa:* wine kinnaa. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ni'i naa ukaiwaa-kao powa'a kapam. Uruu idi pa'ina'o riwunii toma-kao an, pa'ina'o nii ukinnaa toma-kao kapam."

Sookapa-karu Kamoon naobanaa (Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)

23 Jesus dobatapan zakapu zo'an Sookapa-karu Kamoon dono. Utominapa-kidaniinao makopaanan pu'u utuma, ĩkaraowaanan paoribai wheat aka ĩnikapaanan naazu.
24 Na'a'o Phariseenao ĩtuma. Sariapa ĩkian Jesus ati, "Putukapa, putominapa-kidaniinao, aonaa ĩizo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u ĩsha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono."*
25 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru'u uzamazin dono'oraz paminauda'unao tuma?
26 David morotan Tominkaru Dapu iti, na'iki unikan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Faadaa Abiathar kazowautapan dono'o Tominkaru Dapu, wuru'u ĩna'apainapanuz. Wakakinaorinaa kiauzon pu'u soo faadaanaou'o nii nika wuru'u breadiz. Mazan David upu'u unikanuz na'iki utaa kapamaz paminauda'unao ati."
27 Udauna'an powa'a zii ukian ĩ'ati, "Sookapa-karu Kamoon toma-kao pidan ati'o, aonaa pidan toma-kao Sookapa-karu Kamoon ati.
28 Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu Sookapa-karu Kamoon Naobanaa pa'an."

3

Pidan aona'o uka'u kaimanan (Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

1 Jesus makon naa powaa iti synagogue iti, na'ia'o pidan aona'o kanom usha'apatan paka'u mawakan idi.
2 Na'a'o pidannao Phariseenao bii'i, ĩaipan patukapan Jesus sha'apatan pana'iti'o aimaakan pakakinaorinaa ai. Uruu idi ĩaipan naa patukapan ukakudan nii mani wuru'u pidanaz Sookapa-karu Kamoon dono oo aonaa.
3 Jesus kian wuru ati'i pidanaz aona'oraz uka'u kaimanan, "Puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati."
4 Udauna'an Jesus pishaan pidannao kaikapa'a: "Na'apa dii kakinaorii aipan washa'apatinan Sookapa-karu Kamoon dono? Wakaminka'uta oo wapataka'uta wairiban? Wakakuda oo wazowii pidan?" Mazan aonaa karikaonan ĩdako'atin uparadan.
5 Uruu idi Jesus to'oran, uawunuudanaan ĩ'ati. Una'apan pu'u tuukii ukasha'ora-kidan ĩdyaun, ĩkashadamikin pu'u. Uruu dauna'an ukian pidan ati, "Putunuuta puanoba." Utunuuta'akanuzu, sariapa uka'u saabaina'akan.
6 Uruu idi'i naa Phariseenao mako'okan naa synagogue iki, ĩmiitiniipan Herod pidanannao tuma, na'iki ĩbaokopatan padi'itinpan ĩaipan pazowian Jesus.

Iriba'o pidannao karishii danoma'a ĩbaokopatinan

7 Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma Galilee Karishiiz danoma iti, na'iki iriba pidannao da'anpan uruu na'iti. Ĩwa'atin Galilee Baara iki, Judea Baara iki,
8 na'iki Jerusalem iki kida. Na'iki ba'orainao wa'atin kida Idumea Baara iki, waoko itanpu'oraz Jordan Wa'o ai baara iki, na'iki ba'orainao Tyre

* **2:24** Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ĩkaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

na'iki Sidon Baara iki kida. Ipai wuru'u pidannao kaawanuz na'ati ĩabatan idi'o Jesus sha'apatan kaiman kida'o aimaakan.
9 Pidannao iriban idi utukapan, udyuudan patominapa-kidaniinao
na'akan kanawa pa'ida'ati, aonaa uaipan pidannao chakatinan pa'ida'ati.
10 Usha'apanum kau'an ukakudan dauna'an iriba karinainao pidannao,
na'iki ba'orainao dikintinan ĩaipan papishatan uruu.
11 Na'apainim karikaonan pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a tukapan
Jesus, sariapa udorauta'akan ukanaapu ati pakadakoinan tuma, ukian
u'ati, "Pugaru mishi, mishi'o Tominkaru Dani!"
12 Mazan Jesus kakinaowan oia'o doronainao ma'ozaka'o ida'an. Ukian,
"Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom kaduz wuru'u õgaruz."

Jesus zaamatan 12 pidannao patominapa-kidaniinao bii iki (Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)

13 Jesus makon naawazi paawa iti, na'iki'i naa udapadan pa'ida'ati
pidannao paaiapaniinao. Uruu idi ĩmakon u'idi'iti.
14 Ĩbii iki'i naa uzaamatan 12 pidannao. Udakotan ĩdyaun apostlenao* nii.
Jesus kian pazaamataniinao ati, "Õzaamatan unao mashaapa'o nii õtuma.
Õdyuudan nii unao kakuwaapatina'o nii kaimana'o parada-karu dau'u,
15 na'iki õtaan nii uma'ozaka-kinaa nii uwaata-kinaa nii oia'o
doronainao."
16 Kaikapa'o ĩ'uu kida wuru'u 12 uzaamataniinaouz: Simon (Jesus
ka'uutaniazu Peter kii),
17 James na'iki John, Zebedee dainao (Jesus ka'uutan ĩdyaun Boanerges kii,
"Toroanaru kawanuinao" kia'o wuru'u ĩdakota-kaoaz),
18 Andrew, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, James Alphaeus
daniz, Thaddeus, Simon uruu zaamatinpauzoz pidannao di'iti,
tiwautauzonaouz pawaatan Romannao,
19 na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a (Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)

20 Udauna'an Jesus kiwan pasookapauzo-kizi kabaun iti'i naa. Na'ii iriba
pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati koshan; uruu idi Jesus,
patominapa-kidaniinao tuma, aona'a naa ĩaitapan na'apam panikan
pawanyukunuu.
21 Uiribannao abatan idi uunamunaa, sariapa ĩmakon ĩna'ananuzu,
"Madoronaita'a naa uruu, padi'itinpan idi tuukii!" pidannao kian idi.
22 Tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, wa'atiinao Jerusalem iki,
kian, "Kaina'a Beelzebul† u'ida'a, oia'o doronainao naobanaaz, uruu
taa'oraz pama'ozakan u'ati, uwaata-kinaa nii oia'o doronainao."
23 Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati, uparadan ĩ'ati di'itinapa-kinai
kuwai ida'an, "Na'apam nii mooko Satan kodita-kidan Satan?
24 Aizii wiizai buutinan an mani na'iki ĩmizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii
ĩmashaapan kaiman.
25 Pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an
mani na'iki ĩmizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii ĩmashaapan kaiman.
26 Ukau'an Satan tonaazinaa mizaataakapan an pa'atiaaka,
katokon-tina'o nii unaobanai-tinpan.

---

* **3:14** *apostlenao:* dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. † **3:22** *Beelzebul:* ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

27 “Aonaa turuu pidan morotinan na'iki ukoidapan ma'ozaka'o pidan
dapu iki, soo udodoo-kao an kiwiin zii, udauna'an turuu usha'apauz kida
koidapa-kao.
28 Õkowaadan nii pu'ati turuu pidannao sha'apatanii oii kida'oraz
so'ota-kao ĩ'ai na'iki ipai wuru'u ĩdakomikitinanuz.
29 Mazan na'ia'oram pidan dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aona'o nii
u'oian so'ota-kao u'ai, karikaonanu'o nii u'oian naa.”
30 Jesus kian kaikapa'a, pidannao kian idi, “Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao (Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)

31 Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan, ĩna'ian paniba ii
ĩkadishitapan. Ĩdyuudan paparadan u'idi'iti, ĩaipan uwa'atin pa'ida'ati.
32 Iriba'o pidannao sakanatapainaouz udazaba an kian u'ati, “Kaina'a
pudaro, pu'inawuzunao na'iki pudadakoonao paniba ii, ĩaipan pugaru.”
33 Jesus dako'atin na'iki upishaan ĩdyaun, “Kanom õdaro nii? Kanom
õ'inawuzunao nii?”
34 Uawunuupan padazaba ainao ati, “Dii õdaro na'iki õ'inawuzunao.
35 Kanom sha'apata'o Tominkaru aiapanii, uruu õ'inawuzu, õdadakoo,
na'iki õdaro.”

4

Pidan paopauzo daua'o (Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8)

1 Jesus kakinaopan koshan Galilee Karishiiz danoma ii. Pidannao iriban
idi, Jesus paidinan kanawa zo'iti, na'ia'a naa usakanatapan. Kanawa
mashaapan munapo zaa karishii danoma ai, na'iki iribainao pidannao ipai
ĩkadishitapan karishii danomata kida.
2 Jesus tominapatin-kidan pidannao di'itinapa-kinao kuwai kida ida'an.
Ukian ĩ'ati,
3 “Aizii uabata! Kaina'a pidan makon upaowinpa'anan.
4 Zakapu baara ia'a naa upararaan naa uudai kida. Ba'oran uudai kida
waotan dunapota karikaonan. Udauna'an kotu'uznao kaawan na'iki
ĩnika'akan naa kidaz.
5 “Ba'oran kida waotan kuba baara iti, kaina'a'o kapam masakauda'u
imi'i upaawa an. Uruu idi kadiman uudai kida sodan.
6 Mazan udauna'an kamoo wiichan tuukii, sariapa uaradadan pa'ina'o
paoribai kida. Kadiman paoribai mawaka'akan, usha'apanum kau'an
aonaa ĩishataba'u kida morotan munapo imi'i ka'azo iti.
7 “Na'iki ba'oran kida waotan kaiwada-karu bii an. Soda padamata ĩdyaun,
mazan aona'a naa ĩkaakan, kaiwada-karu dikinidan idi ĩdyaun kamoo ai.
8 “Mazan ba'oran kida waotan kaimana'o imi'i baara iti. Uruu idi uudai
kida sodan na'iki ĩtuubarun atii ĩkaakan: bauda'apa'o kaakan u'aka 30,
ba'oran 60, na'iki ba'oran aka 100.”
9 Jesus kian, “Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai (Matthew 13:10-17; Luke 8:9-10)

10 Pidannao kiwan dauna'an, Jesus wa'akinan 12 patominapa-kidaniinao
tuma, na'a'o kapam baokoinao utominapa-kidaniinao. Ĩaipan ukowaadan
pa'ati masha'apanna'o ida'an wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz.

11 Ukian ĩ'ati, “Õkainaabatanii u'ati wuru'u aona'oraz ukowaadauzo-kao,
na'apam Tominkaru naobanaitapa-kao, mazan ba'orainao ati õkakuwaapan
nii soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an pa'an.
12 Ukau'an,
‘Ĩtukapan nii kanom õsha'apatanii,
mazan aona'o nii ĩaitapanuz.
Ĩabatan nii õparadan kida,
mazan aona'o nii ĩtaapanuzu.
Ĩaitapan an maniz, ĩtanawatin mani Tominkaru di'iti,
na'iki uso'otan mani ĩ'oian kida ĩ'ai.’ ”*

Jesus kainaabatan wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz (Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)

13 Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaan an uaitapan
wuru'u di'ora'a di'itinapa-kinai kuwai, na'apam nii mooko uaitapan
ba'oran di'itinapa-kinai kuwai kida?
14 Paopauzo paowan kaimana'o kuwai Tominkaru di'iki'o.
15 Pabi'i kida pidan na'apa wuru kawanu'u uudai kida waota'oraz
dunapota; ĩabatan pu'a'a naa Kaimana'o Kuwai, Satan kaawa'akan ĩ'ida'ati,
ipai ukazata'akan ĩ'ai wuru'u kaimana'oraz kuwai paowa-kariwaiz ĩ'ida'a.
16 “Baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz imi'i di'iti,
kuba baara paawa ana'oraz. Ĩabatan dono Kaimana'o Kuwai, konaukii
ĩzaamatanuzu,
17 mazan aonaa ĩtaapan wuru'u kakinaorii kotua'iki pa'ida'a kida.
Masakauda'u karikaonan ĩtaapanuzu. Na'apainim ĩsha'apata'azoo-kao an oo
ĩpataka'uta'azoo-kao an Kaimana'o Kuwai dikin ii, sariapa ĩtanawatinan
powaa iti pamishidan ai wuru'u kaimana'oraz kuwai.
18 “Baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz
kaiwada-karu kida sakodata. Ĩnao, ĩabata wuru'u kuwaiz,
19 mazan ĩdi'itinpan aimaakan aiapa-kao dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu
dau'u, na'iki ĩaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimaakan. Uruu idi
ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĩsha'apainpan
kaiman kuwai kawana'ati.
20 “Mazan baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o waota'oraz
kaimana'o imi'i baara iti. Ĩabata wuru'u kuwaiz na'iki ĩmishida, tuukii ĩtaan
panyukunuu atiz. Ĩkaakan bauda'apa'o aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran 100
manawun.”

Lampa, boon waranu a'o (Luke 8:16-18)

21 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, “Pidan suuan an lamp kabaun nazo ii,
na'iam umuuda-kao, boon waranu'u oo bed waranu ii? Aonaa doko'o mani
umuuda-kao, aimaakan paawa'a?
22 Kanom dizinpa'o utaapa-kao, na'aka-kao nii kanada'o ida'ati. Na'iki
kanom taratapa-kariwai, da'ata-kao niiz.
23 Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”
24 “Punyukunuuapa pakawan puabatanii; puna'apan an, uruu
kawana'ati'o nii puaitapan. Na'iki powa'a'o nii zii manawun puaitapan
taa-kao.
25 Pidan zaamata'o õkakinaori, powa'a'o nii zii uaitapan taa-kao. Mazan
pidan aona'oraz uabatan õkakinaori, aona'o nii na'apainim uaitapan
taa-kao.”

---

* **4:12** Isaiah 6:9-10

Jesus kowaadan kuwai uudai sodan daua'o

26 Jesus kakinaopan koshan, ukian, “Tominkaru Naobanai-tinan
kaikapa'ora'a. Wuru kawanu'u pidan paowanuz uudai pazakapun ii.
27 Udauna'an uda'awun aiwaka'an, wakanadan pu'u upokodapan, mazan
uudai sodan naa. Aonaa uaitapan na'apam dii usodan.
28 Paaipan ati'o imi'i soda-kidan uudai, atii ukaakan. Kiwiin shomada
sodi'o nii zii ukadunaa koditan atii udyaupain, udauna'an ukaakan.
29 U'aka dyuuan dono'o naa, pidan dukutan naazu pasooparan idi,
ukamoon kaawan idi'i naa.”

Kuwai mustard uuda daua'o (Matthew 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)

30 “Kanom kawanu'o dii wuru'u Tominkaru Naobanai-tinanuz?” Jesus
kian. “Kanom kaduz di'itinapa-kinai kuwai mani turuu wakaiwaan
wakowaada-kinaa niizu?
31 Kaikapa'o wuru'u: Pidan paowan papaoriba mustard uuda imi'i di'iti,
uruu duusodi'o ipai ba'oran paoribai kida uuda ai.
32 Usodan dono'o naa powa'a zii utuubarun ipai paoribai paowa-kariwaiz
zakapu ia'o ai, na'iki ukawaodainan iriba. Uruu idi iriba kotu'uz toman
pashimaka kida na'apain ĩdikindinan uwaranu'u.”
33 Jesus tominapa-kidan pidannao soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an,
wuru kida kawanu'u. Utominapa-kidan ĩdyaun masakauda'u ĩaitapan
kawana'ati.
34 Aonaa na'apainim umakaiwaakan di'itinapa-kinai kuwai
pakakinaowapa-kinaa nii, mazan paba'oranin dono
patominapa-kidaniinao tuma, na'apaini'o nii zii ukowaadan ĩ'ati
masha'apanna'o parada-karu ida'an wuru'u kuwai kidaz.

Jesus mashaadan ma'ozaka'o awaru (Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)

35 Na'apain uruu wachuupunin, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati,
“Wamako'o naa karishii baza iti.”
36 Uruu ĩwa'aka'akan naa pidannao, ĩpaidinan naa kanawa zo'iti, uruu
ĩmakon naa. Kaina'a kapam ba'orainao kanawa zo'an kida makon ĩtuma.
37 Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki sariapa udaru'o
wunu paran kida daawadaan kanawa, maonapa kida unaraadanuzu. Atii
wunu paidina'aka kanawa zo'iti.
38 Jesus, uda'awun pa'an, kaimanaiman ukawiizi-baaratan pazowau
kanawa tokon itinapu. Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu,
na'iki ĩkian u'ati, “Tiichaa. Aonaa mooko pudopii-kidan waunao? Taa'azo'o
naa wanaraan.”
39 Sariapa Jesus pokoda'akan na'iki ukian awaru na'iki wunu paran ati,
“Pumashaadin!” Sariapa awaru mashaadina'akan na'iki wunu paran
sooka'akan naa kapam.
40 Udauna'an sariapa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kanom nii
dii utarian? Aonaa zii mooko umishidan?”
41 Mazan tuukii ĩtarian manawun, na'iki sariapa ĩkian pa'atiaaka kida,
“Kandii kaduz dii pidan uruu? Atii awaru na'iki wunu paran izo'ati zii
uparadan.”

5

Jesus kodita-kidan oia'o doronainao pidan di'iki (Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

1 Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan baza ia'o karishii danoma
iti, Gerasa Baara itinapu.
2 Jesus maratinan pu'u kanawa zo'iki, pidan ikodapan uruu, kodita'aka'o
baaranai iki, ka'unaru kida di'iki.*
3 Wuru'u pidanaz oia'o doronainao zaamatapanii. Una'auzon
umashaapan baaranai an. Aona'a naa kanom ka'iitan padodotan uruu
powa'a.
4 Iriba'a naa pidannao tiwaan pawatudan uanoba na'iki utaba'u, mazan
ipai ubidita'akan chain, wuru'u pawatudapa-kinao kidaz. Uma'ozakan idi
manawun aona'a naa turuu uzaamata-kao.
5 Una'iakapan baaranai ii aka na'iki midukuo ii aka, wakanadan pu'u
na'iki aiwaka'an ukadakoinpan na'iki ipai utazaubi'ian pamada kuba idi.
6 Munapo zii utukapan Jesus, sariapa udiman u'ida'ati na'iki
ukodoru'ukan ukanaapu ati,
7 na'iki ukadakon diiwa'o ida'an, "Jesus, Tominkaru Umanawunu'o Dani!
Kanom dii puaipan õ'ai? Tominkaru uu ida'an, õpishaan pugaru aonaa
shoman pupataka'uta'ana'a õgaru," ukian.
8 Wuru'u uparadanuz kaikapa'a, Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao
so'otinan u'ai.
9 Jesus pishaanuzu, "Na'apam pu'uu?"
Pidan kian, "Õ'uu Iribainao, iriba'o wuru'u waunaouz!"
10 Tuukii upishaan Jesus aonaa kizi udyuudan oia'o doronainao na'ia'o
amazada ai.
11 Na'ia'o iriba'o kooshinao kasaba'ukinpan naawazi za'an, ĩaroapatinan.
12 Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii, "Turuu shoman
pudyuudan wamorotan kooshinao di'iti."
13 "Turuu!" Jesus kian. Uru'u naa ĩkodita'akan pidan di'iki, ĩmorota'akan
naa kooshinao di'iti. Iriba'o wuru'u kooshinaouz ikoda mani 2000 ĩdyaun.
Na'iki'o ĩdima'akan atii tawudapu an, atii ĩwaotan karishii baoko iti. Uruu idi
ipai ĩnaraan.
14 Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan naa, ĩkakuwaapa'ana'akan
naa donoi ia'o pidannao ati, na'iki baokoinao ati kawiizi-tinpainaouz donoi
dawun ii kida. Sariapa pidannao makon na'iti ĩtukapa ipai wuru'u
sha'apa'oraz na'ii.
15 Ĩkaawan Jesus ida'ati, ĩtukapa wuru'u pidanaz iriba'oraz da'i oia'o
doronainao u'ida'a. Na'a usakanatapan kakamichantinpa'a naa, aitapina'a
naa kapam. Tuukii ĩtarian.
16 Pidannao tukapainaouz kanom sha'apan, ĩkakuwaapan naa ba'oran
pidannao ati wuru dau'ana'a oia'o doronainao zaamatapauzoniaz da'i
pidan, na'iki kooshinao dau'u.
17 Uruu idi tuukia'o ida'an ĩpishaan Jesus, ĩaipan umakon pawiizi iki.
18 Jesus paidina'azon pu'a'a naa kanawa zo'iti, pidan so'ota-kariwaiz oia'o
doronainao u'idi'iki, kian Jesus ati tuukia'o ida'an, "Õmako kizi putuma!"
19 Aonaa Jesus taapadan umakon patuma. Mazan ukian u'ati, "Pukiwa'a
naa puiribannao di'iti, pukowaada'an kizi kanom Naobanai sha'apata
pu'ati, ukaimanan idi ukaminka'utan pugaru."
20 Uruu idi pidan kiwa'akan naa, na'iki ukakuwaapaanan 10 wiizainao
Decapolis Baara an kidainao pidannao ati. Ipai ukowaadan pidannao ati
Jesus sha'apatanii kida pa'ati. Na'iki ipai abatainao ukuwaa, tuukii
ĩdi'itinpan udau'u.

---

* **5:2** Uruu dono pidan baaranaa, aonaa imi'i ida'a'a mani. Kuba uun ii kida'o pa'an.

Jesus kakudan zun sodi na'iki maskonnao izaipaiba (Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

21 Jesus kiwan patominapa-kidaniinao tuma powaa iti karishii baza iti kanawa ida'an. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan udazaba an awauta.
22 Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue pawiizi ii. Utukapan Jesus, sariapa ukodoru'ukan, udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a.
23 Na'iki tuukia'o ida'an manawun upishaanuzu uaipan pakaminka'uta-kao. Ukian Jesus ati, "Õdani sodi zun maonapa'a naa omawakan. Turuu pumakon na'iti pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi na'iki oziwu kizi powaa iti."
24 Udauna'an Jesus makon naa utuma. Iriba pidannao makon kapam ĩtuma, atii chakata ĩmashaapan udazaba an kida.
25 Na'a'o zun izaipaiba pidannao bii'i. 12 wunu obaiatinan.
26 Omakoni'i naa kiwiin bakadun kida daakataanao di'iti, na'iki ipai'i naa otaan papuraatan ĩ'ati. Oaipan pakakudan padamata, mazan kii'an oizain tuukiidinan naa powa'a zii manawun.
27 Oabatauzon idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, omakon naa pidannao bii an Jesus dawu'ati.
28 Okian pa'ida'a, "Õpishatan an ukamichan karikaonan, kaimana'o nii õkakudan."
29 Opishata'akan naa uchaakitan za'aba'i, sariapa oizaipan shabata'akan; na'iki kaiman oabatina'akan paka'azo ii, pasaabaa-kao idi pabaiatinan ai.
30 Sariapa Jesus aitapan pama'ozakan sha'apatan aimaakan umanawunu'o. Utanawatina'akan powaa iti iriba'o pidannao zikonu'u, upishaan ĩdyaun, "Kanom pishata'oraz õkamichan?"
31 Utominapa-kidaniinao dako'atin uruu, "Puaitapanii iriba pidannao pudazaba an kasaba'ukinpan. Kanom nii mooko pupishaan kanom pishata'oraz pugaru?"
32 Mazan upu'u Jesus awunuudanaan utukapa'azon kanom pishata'oraz paugaru.
33 Wuru'u zunaz oaitapanii kanom sha'apan pa'ati, sariapa owa'atin panaka-nakaan na'iki patarian bii'i Jesus ida'ati. Okodoru'ukan maonapa ukanaapu'u, na'iki okowaadan Jesus ati ipai kanom sha'apan pa'ati.
34 Jesus kian o'ati, "Pumishidan idi'o pukakudan. Pumako'o naa, punyukunuu kaimanan tuma, pukakuda-kaoa'a naa shaa pubaiatinan ai."
35 Jesus kadakotinan pu'u zii, pidannao kaawan Jairus dapu iki kuwaita'anainao u'ida'ati. Sariapa ĩkian, "Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani!"
36 Mazan Jesus aonaa utauan panyukunuu ati na'apa'oram ĩparadan, na'iki sariapa ukian Jairus ati, "Mana'a putaria'a naa, mazan pumishida pa'an."
37 Udauna'an aonaa utaapadan ipai pidannao makon patuma, soo una'aka Peter, James na'iki John James inawuzuz patuma karikaonan.
38 Ĩkaawan Jairus dapu iti, na'ii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinpan na'iki ĩzaadinan diiwa'o ida'an.
39 Jesus morotan kabaun nazo iti na'iki sariapa ukian pidannao ati, "Kandii nii mooko uzaadinan kaikapa'a? Mana'a ukasha'ora'ana'a! Aonaa koraidaonaa mawakan mani wuru'u. Soo oda'awupan karikaonan."
40 Mazan ĩshaazootinan udau'u, pamamishidakan idi uparadan. Sariapa udyuudan ĩkoditan kabaun nazo iki; una'akan soo koraidaonaa daronao

na'iki paminauda'unao, umorota-kidan ĩdyaun koraidaonaa washatinpan di'iti.
41 Jesus zaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukian o'ati, “Talitha koum.”
Kaikapa'o wuru'u parada-karuz: “Zuna sodi, õkian, pukadishita,” kia'o
wuru'u.
42 Sariapa okadishita'akan na'iki ochi'ika'akan naa. (12 owunun wuru'u
zun sodiz.) Okakudan idi, tuukii ĩdi'itinpan.
43 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a udau'an.” Na'iki
ukian kapam ĩ'ati, “Utaa'a naa owanyukunuu nii.”

6

Aonaa Jesus aiapa-kao Nazareth ii (Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

1 Udauna'an Jesus makon padyaupai-kizi wiizai iti
patominapa-kidaniinao tuma.
2 Sookapa-karu Kamoon dono utominapa-kidan pidannao synagogue ii.
Iriba pidannao na'iainao abatan ukuwaa, tuukia'o ida'an manawun
ĩdi'itinpan. “Na'iki dii uaitapan ipai wuru'u?” ĩkian. “Kanom taanii u'ati
uaitapa-kinaa nii? Na'apa dii usha'apatan umanawun kida'o aimaakan,
aona'o watukapauzon?
3 Aonaa carpenter mani uruu, Mary daniz? Aonaa James, Joseph, Judas
na'iki Simon inawuzu mani wuru'u uruuz? Aonaa mooko udadakoonao
mashaapan da'a'a?” Aonaa ĩmishidan, na'iki aonaa ĩnyukunuu-atin wuru'u
usha'apaapanii kidaz.
4 Jesus kian ĩ'ati, “Tominkaru prophetinnao naubaa-kao ba'oran wiizai ii
kida, mazan pawiizi'i, aonaa uiribannao na'iki ba'oran pidannao naubaan
uruu!”
5 Uruu idi aonaa Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan na'ii, soo
masakauda'u karikaonan, upishatan karinainao paka'u idi na'apain
ukakuda ĩdyaun.
6 Tuukii manawun udi'itinpan ĩdau'u ĩmamishidakan idi paugaru.

Jesus dyuudan 12 patominapa-kidaniinao (Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

Udauna'an Jesus makon naa ipai wiizai kida kawana'ati; na'ii
ukakinaopan ipai pidannao.
7 Udapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Udauna'an
udyuudan naa ĩmakon dya'utam kida. Utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati,
ĩkodita-kida-kinaa nii oia'o doronai kida.
8 Udauna'an ukian ĩ'ati, “Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimaakan kida utuma
umakon an, soo uwadookori pa'an. Aonaa una'aka'ana'a wanyukunui, oo
usaakon, oo upuraatan kida.
9 Pukaiwada pudazkidi. Aonaa puna'aka'a naa ba'oran pushooton.”
10 Jesus kian ĩ'ati kapam, “Na'iam udapaapa-kao kaiman, na'ii usookadin
uruu kabaun di'ii atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti.
11 Ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, ĩmadapaapakan an unao kaiman oo
ĩmaabata'azookan an ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka imi'i ukidiba iki
kida, ĩaitapa kizi papataka'uta-kao nii.”
12 Uruu idi ĩmako'okan kida'a naa ĩkakinaopaanan pidannao ĩtanawatin kizi'i
naa pa'oian kida ai.

13 Ĩkodita-kidan iriba oia'o doronainao kida pidannao ai, na'apain iriba
ĩramaudan pidannao olive oil* idi na'iki ĩkakudan ĩdyaun.

John Chikaawunuupauzo mawakan daua'o (Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)

14 King Herod abatan Jesus kaunamanaan ipai amazada kawana'ati.
Pabi'i kida pidannao kian, "John Chikaawunuupauzo kakuda'oraz powaa
iti! Uruu idi'o wuru'u kaina'a uma'ozakan usha'apata-kinaa nii umanawun
kida'o aimaakan."
15 Ba'orainao kian, "Uruu Elijah!" Ba'oran kian, "Uruu prophet, kotua'o
Tominkaru prophetin kawanu'o."
16 Herod abatan idizu, ukian, "Uruu John Chikaawunuupauzo!
Õdukuta-kidani'i naa sha'atii ukanau, mazan kaina'a ukakudan powaa iti."
17 Kaikapa'o da'i wuru'u John zowiauzo-kaoaz. Herod dyuudan John
zaamata-kao, udodota-kao na'apain utaraa-kao. Herod sha'apatan wuru'u
kaikapa'a Herodias aipan ati'o, uzaamataniaz paudaiaro nii, pa'inawuzu
Philip daiaroz.
18 John Chikaawunuupauzo aonaa umashaadan pakadakotinan Herod ati
kaikapa'a: "Aonaa Tominkaru kashaapan pidan zaamatan pa'inawuzu
daiaro!"
19 Uruu idi'i naa Herodias to'ora-kizaitapan John, oaipan
pazowii-kidanuzu. Mazan Herod kazannaatapa uruu.
20 Herod tarian John ai, uaitapan idi kaimana'o na'iki umanawunu'o
pidan uruu. Una'apan idi utaapan uruu kaiman. Unaudapa paabatapan
John paradan pa'ati, panyukunuu kasharutinpan pu'u padamata tuukii,
ipai John paradan kawana'ati pa'ati.
21 Herod shakatan kamoo kaawan dono'o naa, Herodias kian, "Aizii
turua'o nii õkaunaatinan John ati." Na'apain, Herod dapadan ipai
umanawun-tinpainao pidannao, soldyaa zowaunaanao kida na'iki
kazowautapainao pairibannao Galilee Baara ii.
22 Herodias dani mawuusa morotan na'iki okonaupan naa. Tuukii Herod
na'iki upidanannao konaukii-kidanuzo. Uruu idi'i naa King Herod kian
o'ati, "Na'ia'oram aimaakan puaipan, õtaan nii pu'ati. Pupishaa õ'ai!
23 Mishi'o õparadan, õtaan nii pu'ati kanom puaiapanii, turuu õtaan pu'ati
pazikon an õsha'apauz."
24 Na'iki'o mawuusaba koditan opishaa'anan padaro kaikapa'a: "Kanom
turuu õpishaan u'ai?" Odaro kian, "John Chikaawunuupauzo zowau, pukii."
25 Kadimana'o ida'an okiwa'akan king di'iti. Okian, "Õaiapa putaan õ'ati
aizii da'a'a John zowau paraapi nazo'o."
26 Uruu idi tuukii king kasha'oran, mazan aona'a naa turuu upana'adan
paparadan: ipai pidannao abatan wuru'u upishaanuz oroo.
27 Sariapa udyuuda'akan soldyaa na'anan John zowau taraa-kizai iki.
Soldyaa mako'okan udukuta'akan naa John kanau.
28 Udauna'an ukaawa-kidan naa paraapi ida'anaz utaan naa zun atiz.
Udauna'an zun taan naazu padaro ati.
29 John tominapa-kidaniinao abatan idi'i naa uzowii-kao, ĩnankan naa
John nanaa, ĩdidan naa kapamazu.

Jesus paan 5000 pidannao (Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

* **6:13** *olive oil:* oil toma-kariwai olive aka di'iki. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

30 Jesus dyuudaniinao kaawan u'ida'ati powaa ati, na'apain ipai ĩkowaadan
pakakinaopan dau'u pidannao, na'iki kanom pasha'apata.
31 Iriba pidannao kaawa-kaawan Jesus ida'ati, baokoinao kiwa-kiwan
pu'u kapam, aonaa kowas na'apam naa ĩaroopan. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati,
"Wamako amazada iti pidannao ai, usookapa kizi masakauda'u na'ii."
32 Uruu ĩmako'okan naa baza iti kanawa ida'an pidan aonaa-kizi itinapu.
33 Upu'u iriba pidannao tukapan ĩmakon, na'apain ĩaitapa ĩdyaun. Uruu idi
ipai pidannao makon kadimana'o ida'an wiizai kida iki unaawa an. Ĩkaawan
kiwiin Jesus makopa-kizi iti.
34 Jesus maaratinan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao, tuukii
ukasha'oran ĩdau'an, utukapan idi kaznizonao kawan ĩdyaun, aona'oraz
ĩkataapikin. Uruu idi dobata ukakinaotan ĩdyaun.
35 Wachuupun idi'i naa, utominapa-kidaniinao kian u'ati,
"Wachuupu'unan naa wuru'u, na'iki da'a'orazu amazada'a'o karikaonan
wuru'u waunaouz.
36 Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz, maonapa'o zakapu oo
wiizai kida di'iti ĩtorii'an kizi pawanyukunuu nii."
37 "Unao mishi'oraiman taa ĩwanyukunuu nii." Jesus kian.
Ĩpishaan uruu, "Puaiapa sha'a watoriankan ĩwanyukunuu nii 8 kauzu
kaudin-karu winipinaa ida'an?"†
38 Uruu idi Jesus pishaan ĩdyaun, "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a?
Utukapanaka."
Ĩawunuutankan dauna'an, ĩkian u'ati, "Kaina'a baka'iauda'u breadnao
na'iki dya'utam kopaunao sodi kida."
39 Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao sakanata-kidan
pidannao, katoontinapa kida ko'ori'o pinidi paawa an.
40 Uruu idi pidannao sakanatan katoontinapa kida, bauda'apa'o ida'a 100,
ba'oran ida'a 50.
41 Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki
dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti patoriinpan tuma,
"Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii."
Udushowan naa wuru'u bread kidaz, udyuudan naa
patominapa-kidaniinao taanuzu ipai pidan kawana'ati. Na'apa kapam
ubuutan wuru'u kopau kidaz ipai ĩkawana'ati.
42 Ipai pidannao aroopan abaapa kida.
43 Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida
wanyukunui wa'akun.
44 Daonaioranao paa-kariwaiz na'apain, uikoda mani 5000 ĩdyaun.

Jesus chi'ikan wunu paawa an (Matthew 14:22-33; John 6:15-21)

45 Sariapa uruu dauna'an aka Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao
kiwiitan pa'ua'ati baza itinapu kanawa ida'an Bethsaida iti. Uruu una'an
zii, udyuuda'azon idi pidannao kiwan padapu iti kida.
46 Pidannao kiwan dauna'an, umakon naawazi paawa iti. Na'ia'a naa
utoriinpan.
47 Kamoo tipitanin, karishii zikon ia'a naa kanawa, Jesus na'ian zii pa'an
unaawa ii paba'orantin.
48 Utukapa aonaa patominapa-kidaniinao ka'iitan papooratan kanawa
kadiman, awaru pootan idi ĩdyaun pakanaapu iki.

† **6:37** *8 kauzu kaudin-karu winipinaa:* Greek paradan ida'an 200 denarius ati'o.

Aizii wakankanaanin ukaawan ĩ'ida'ati, chi'ikapa wunu paawa an.
Uwazoo-wazooan pu'u ĩdyaun,
49 ĩtukapa uchi'ikapan wunu paawa an. "Ma'achai!" ĩkian patarian bii'i.
50 Ipai ĩtarian tuukii ĩtukapan idi uruu. Sariapa Jesus paradan, ukian ĩ'ati,
"Mana'a utaria'ana'a. Õgaru wuru'u!"
51 Udauna'an upaidina'akan naa ĩtuma kanawa zo'iti. Sariapa awaru
mashaada'akan, tuukii manawun ĩdi'itinpan udau'u.
52 Usha'apanum kau'an aonaa zii ĩaitapan manawun kanom sha'apa'o
5000 pidannao paa-kao dono'oraz, dadara ĩzaamatan aimaakan panyukunuu
iti.

Jesus kakudan karinainao Gennesaret ii (Matthew 14:34-36)

53 Ĩtaraukan karishii wakadapu itinapu Gennesaret Baara iti. Na'ii ĩko'idan
pakanawan karishii danoma'a.
54 Ĩmaaratinan kanawa di'iki, sariapa pidannao aitapa'akan Jesus.
55 Uruu idi ipai pidannao makoodanaan wiizai kawana'ati kida, ĩna'akan
karinainao pawiizi baara ida'an kida paabata-kizi iti na'iam Jesus kaawan.
56 Jesus makon an na'itim karikaonan, wiizai, donoi, oo zakapu kida iti,
pidannao na'akan nii karinainao u'ida'ati, na'apain ĩpishaan uruu tuukia'o
ida'an ĩaipan upishata-kidan pakamichan danoma karikaonan karinainao
ati. Ipai pishatainao ukamichan kakudan powaa iti.

7

Pidan tomanii kakinaorii kida (Matthew 15:1-9)

1 Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, Jerusalem
iki'o ĩwa'atin, kaawan Jesus ida'ati.
2 Ĩtukapa pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, aonaa ĩchikaan paka'u
paaroopan ua'ii pakakinaorinaa kawana'ati.
3 (Phariseenao na'iki ipai ba'orainao Jewnao taapa zii pakawan
kakinaorii kotua'oraz ĩdokozu-daunnao taapan, aonaa ĩaroopan
machikaaka-daun paka'u kakinaorii kawana'ati.
4 Ĩtorian dono aimaakan, aona'o nii ĩnikan sariaapazu, mazan kiwiin
ĩchikaan niizu. Na'apain iriba ĩtaapan ba'oran kakinaorii kida, wuru
kawanu'u ĩchikaakapauzon kaduzuz pakoopon kida, ka'uz kin kida, boon
kida, aroapa-kizai baara kida kapam.)
5 Uruu idi Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u
pishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa putominapa-kidaniinao taapan
kakinaorii wadokozu-daunnao di'iki'oraz, mazan ĩaroopan aonaa ĩchikaan
paka'u wakakinaorinaa kawana'ati."
6 Jesus dako'atin ĩdyaun, "Mishi'o tawuru'u Isaiah paradan kiauzonuz
unao dau'an kotua'a naa! Mishi'o wuru'u, unao taapinpainao kaimanainao
nii kaikini'i, na'apa usaadinpan kawan:
'Di'oraz pidannao, ĩtaapan õgaru umanawunu'o nii
paparadan ida'an karikaonan,
mazan munapo'o ĩtaapan panyukunuu õ'ai.
7 Aonaa mishi'o mani ĩmanawuntapan õgaru,
mazan ĩtaapan pidan tomanii kakinaorii karikaonan,
aonaa õkakinaori kida mani!'*

* **7:7** Isaiah 29:13

8 Unao, aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan umishidan pidan
tomanii kakinaorii karikaonan."
9 Jesus kian ĩ'ati powa'a zii, "Uaitapa mishi udi'itinpan aonaa uaipan
Tominkaru kakinaori, mazan uaipan utaapan umishidauzonii kaduz
kakinaorii pa'an.
10 Moses kakinaori kian, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,' na'iki
'kanom dakoopa'o padaru oo padaro zowii-karu nii.'
11 Mazan unao kakinaopan, turuu pidan kian padaru oo padaro ati
kaikapa'a: 'Kanom õtaa'azooni'i naa pu'ati padamata, aona'o nii õtaan
pu'atizu, usha'apanum kau'an õtaani'i naazu "Corban" nii (taa-kariwai
Tominkaru ati, kia'o wuru'u).'
12 Na'apa'o ida'an aonaa utaapadan ukaminka'utan padaru oo padaro.
13 Unao, aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, soo utaapa'azon pakawan
wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. Na'apain iriba kaina'a ba'oran
kida na'apa'o usha'apaapan."

Kanom toma'o pidan oian
(Matthew 15:10-20)

14 Udauna'an Jesus dapadan kasaba'ukinpainaouz pidannao pa'ida'ati,
baukapa'a naa ukian ĩ'ati, "Uabatapa kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam
õkian.
15 Kanom pidan nikanii, aonaa u'oiidan pidan. Mazan, kanom kodita'o
pidan nyukunuu iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan.
16 [Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!]"†
17 Jesus mako'okan naa uwa'aka'akan naa pidannao
kasaba'ukinpainaouz, umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao
pishaan naa uruu na'ii, ĩaipan ukowaadan wuru'u di'itinapa-kinai kidaz
kuwai masha'apanna'o ida'an.
18 Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa zii mooko uaitapan kapam? Kanom pidan
nikanii, aonaa u'oiidan uruu.
19 Usha'apanum kau'an, aonaa umorotan unyukunuu iti, soo utoba nazo
iti karikaonan. Udauna'an ukodita'akan ni'i naa u'idi'iki." (Kaikapa'o
kadakotin-karu ida'ana'o, Jesus kowaadan ipai sha'apa'oram wanyukunui
turuu unika-kao.)
20 Powa'a zii ukian, "Kanom kodita'o pidan di'iki, wuru'u oiida'oraz pidan
pa'an.
21 Usha'apanum kau'an kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu
wuru'u oiida'oraz pidan di'itinpan, usha'apata-kinaa nii oii kida'oraz
aimaakan kaikapa'oraz kida'a: pidan kaminshu'uinpan, pidan koidimikin,
pidan zowian ba'oran pidan,
22 pidan ba'orantapan, pidan misha'orarun, na'iki pabi'inaaka kida'o
oia'o sha'apata-kao; wuru kawanu'u umariidinauzon, aonaa
ukiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, ukishauzi-shorin,
udakoomikin, unaudapa pa'atadinpan, na'iki ĩmashaapan
maaitapinaka-daun karikaonan.
23 Ipai wuru'u oii kida'oraz sha'apata-kao, pidan nyukunuu iki'o ukoditan
na'iki uruu kida oiida'o pidan."

Gentileaba mishida'o
(Matthew 15:21-28)

† **7:16** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

24 Udauna'an Jesus makon munapo'o amazada di'iti, maonapa'oraz donoi
Tyre Baara antanapu. Umorotan kabaun nazo iti, aonaa uaipan pidannao
aitapan pana'an, mazan aonaa turuu udizinan.
25 Zuna, kaina'a'o oia'o doronai odani sodi zun ida'a, abata Jesus kaina'an
na'apain okaawan Jesus ida'ati, odazabadinan oawun imi'i baara iti.
26 Wuru'u zunaz, Gentile‡ oroo, oshakatan Phoenicia Baara ii Syria
ia'oraz. Tuukia'o ida'an opishaan Jesus, oaipan ukodita-kidan oia'o doronai
paudani sodi zun ai.
27 Mazan Jesus dako'atin oroo, "Wapaa zii kiwiin koraiziannao. Aonaa
turuu koraiziannao wanyukunuu taa-kao arimarakanao ati."
28 Okian, "Mishi'o, Naobanai, upu'u arimarakanao nikan koraiziannao
wanyukunuu unuba miisa§ waranu'u."
29 Ukau'an Jesus kian o'ati, "Pudako'atin idi õparadan na'apa, pukiwa'a naa
pudapu iti puikodan nii pudani sodi kodita'aka'a naa oia'o doronai o'ai!"
30 Okiwan padapu iti, oikoda paudani washatinpan bed paawa'a, oia'o
doronai kodita'aka'a naa o'ai.

Jesus kakudan makina'o na'iki maparadanu'o daonaiora

31 Udauna'an Jesus makon Tyre Baara iki, umakon Sidon an atii Galilee
Karishiiz iti. Na'iki'o udobatan maonapa Decapolis Baara an.
32 Pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati daonaiora makina'o na'iki aona'o
maparadanu'o kapam. Ĩpishaan Jesus tuukia'o ida'an, ĩaipan upishatanuzu
paka'u idi.
33 Uru'u naa Jesus na'akanuzu paba'orantin munapo pidannao ai; na'ii
umuudan paka'u shuwu kida ukinao kida di'iti, udauna'an usopitan
pazaadako, uruu idi upishatan uninoba.
34 Udauna'an Jesus awunuupan aokazi iti na'iki uto'ota'akan panizowan
na'iki ukian, "Effatha." "Puda'atin," kia'o wuru'u.
35 Uru'u naa mishi ukinao da'atina'akan na'iki uninoba kiitina'akan;
uruu idi kaimana'a naa uparada'akan.
36 Udauna'an Jesus kian ipai pidannao ati, "Mana'a pa'i ukowaada'a naa
ba'orainao pidannao ati wuru'u." Ukakinaowan pu'u ĩdyaun powa'an kida
padamata, powa'a zii manawun ĩkowaadaabi'ian baokoinao ati udau'u.
37 Ipai abatainaouz udau'u, tuukii manawun ĩdi'itinpan. Na'iki sariapa
ĩkian, "Ipai kanom usha'apatanii kida kaiman zii manawun usha'apatanuzu.
Ukakinaoda zii makinao-ziiwa na'iki ukaparadanuta zii maparadanu'o."

8

Jesus paan 4000 pidannao
(Matthew 15:32-39)

1 Masakauda'u uruu dauna'an, iriba'o pidannao kaawan Jesus ida'ati
koshan. Na'apain uruu dono, aona'ora'a naa ĩwanyukunuu nii. Uruu idi Jesus
dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati.
2 Ukian ĩ'ati, "Õkasha'ora-kida, õtukapan wuru'u pidannaouz, ĩna'an idi
idikinauda'u kamo'o naa õtuma na'apain aonaa kanoma'a naa ĩnikan.
3 Aonaa turuu õdyuudan ĩdyaun maaroopaka-daun, panaadon
ĩmadoronaitan pazamazin idi pamakopa-kizi an, usha'apanum kau'an pabi'i
kida munapo'o ĩmashaapan."

---

‡ **7:26** *Gentile:* pidan pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **7:28** *miisa:* English ida'an, table.

4 Utominapa-kidaniinao pishaan uruu, “Na'apam nii dii mooko pidan
ikodan wanyukunui da'a'a, baara'a karikaonan, papaa-kinaa nii ipai
wuru'u iriba'oraz pidannao?”
5 “Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a,” Jesus kian ĩ'ati.
“Kaina'a 7 bread,” ĩkian.
6 Jesus dyuudan ipai pidannao sakanatan imi'i baara'a. Udauna'an
uzaamatan bread kidaz, utoriinapa-kidanuzu. “Kaiman,” ukian Tominkaru
ati udau'an. Udushowanuzu, udauna'an utaanuzu patominapa-kidaniinao
ati, ĩnao kizi'i naa kataanuzu ipai pidannao kawana'ati. Ipai ĩsha'apatan
padyuuda-kizinao.
7 Na'a'o kapam masakauda'u kopaunao. Utoriinapa-kidanuzu. “Kaiman,”
ukian Tominkaru ati udau'an. Udauna'an utaan naa kidaz
patominapa-kidaniinao ati, ĩnao kizi kataanuzu koshan pidannao ati.
8-9 Ipai pidannao aroopan abaapa, ikoda mani 4000 pidannao. Jesus
tominapa-kidaniinao zawadan 7 dazowan kida wanyukunui wa'akun.
Udauna'an Jesus dyuudan naa pidannao kiwan padapu iti kida.
10 Sariapa upaidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, ĩmakon
munapo'o wiizai Dalmanutha Baara iti.

Phariseenao aipan Jesus aidan umanawunu'o aimaakan pa'ati (Matthew 16:1-4)

11 Phariseenao kaawan Jesus ida'ati. Ĩtiwaa-kidapa'azon uruu, uruu idi
ĩkian u'ati, “Puaida wa'ati, na'apam turuu pusha'apatan umanawun kida'o
aimaakan, puaida-kida kizi wa'ati kaina'a mishi mishi'o Tominkaru
ma'ozakan kaina'an pu'ida'a.”
12 Mazan Jesus nyukunuu kasha'oran, na'iki ukian, “Kanom nii mooko
utukapa'azon umanawun kida'o aimaakan sha'apata-kao? Õkowaadan nii
u'ati, aonaa turuu õaidan umanawun kida'o aimaakan u'ati!”
13 Udauna'an uwa'aka'akan naa ĩdyaun. Upaidinan koshan kanawa zo'iti
patominapa-kidaniinao tuma, ĩmakon naa karishii baza iti.

Phariseenao na'iki Herod yeastin kida (Matthew 16:5-12)

14 Jesus tominapa-kidaniinao manyukunuutan pana'akan iriba bread
kida; ĩna'akapanii bauda'apa sodi karikaonan patuma kanawa zo'o.
15 Jesus kakinaotan ĩdyaun, “Uzaudin pa'i Phariseenao yeastin ai na'iki
Herod yeastin ai kapam.”
16 Uruu idi ĩkian pa'atiaaka, “Ukian kaikapa'a uaitapan idi'o aonaa bread
nii wa'ida'a.”
17 Jesus aitapa na'apa'oram wuru'u ĩkianuz. Uruu idi upishaan ĩdyaun,
“Kanom nii ukadakoinapa-kidan bread aonaan u'ida'a? Aonaa mooko
uaitapan? Dadara'o mooko manawun uzowau?
18 Isha'o mooko uawun na'iki aonaa ukakinaon? Aonaa mooko uaitapan
19 tawuru dono'o õdushowauzonuz baka'iauda'u breadnao õpaa-kinaaz 5000
pidannao? Na'apauda'um dazowan kida wanyukunui wa'akun uzawadan
na'apain?”
Utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Na'a'o sha'atii 12 dazowan kida
wanyukunui wa'akun.”
20 “Tawuru dono'o mani'i õdushowauzonuz 7 bread 4000 pidannao ati,
na'apauda'um dazowan wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?”
“7 dazowan sha'atii,” ĩkian.
21 “Upu'u zii, aonaa uaitapan?” ukian ĩ'ati.

Jesus saabaan pidan awun isha'o Bethsaida ii

22 Udauna'an ĩkaawan naa Bethsaida iti. Na'ia'a naa pidannao
kaawa-kidan ishaawun pidan Jesus ida'ati, tuukia'o ida'an ĩaipan
upishatanuzu.
23 Jesus zaamatan wuru'u ishaawunuz paka'u di'iki, una'aka'akanuzu
munapo wiizai ai. Udauna'an usopitan pazaadako uawun kida di'iti, na'iki
upishatan uawun kida paka'u kida idi. Udauna'an upishaanuzu,
"Putukapa'a naa aimaakan?"
24 Daonaiora awunuudanaan, na'iki ukian, "Õtukapa pidannao, mazan
õtukapan ĩdyaun ikoda tawuru'u atamunnao chi'ikapan kawanu'o."
25 Udauna'an Jesus pishatan powa'a zii koshan uawun kida paka'u idi.
Uruu uawun kida saabaina'akan naa, kaimanaimana'a naa utukapan
koshan.
26 Udauna'an Jesus dyuuda'akan naazu sariapa padapu iti. Ukian kapam
u'ati, "Mana'a pa'i pumako'ona'a wiizai iti powaa iti."

Kanom dii Jesus?
(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

27 Udauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma wiizai kida di'iti,
maonapainaouz Caesarea Philippi itinapu. Ĩmakopaanan pu'u
upishautaanan patominapa-kidaniinao, "Na'apa dii pidannao kian
õdau'an?"
28 Ĩdako'atin uparadan kaikapa'a: "Pidannao kian pugaru John
Chikaawunuupauzoz, na'iki baokoinao kian pugaru prophet Elijah, na'iki
baokoinao kian pugaru kotua'oraz prophetnao bii iki'o kaawan powaa ati
koshan."
29 Udauna'an upishaan ĩdyaun, "Unao mani. Na'apa dii ukian õdau'an?"
Sariapa Peter dako'atinuzu, "Pugaru Christ."*
30 Udauna'an Jesus kia'akan ĩ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom
wuru'u õgaruz."

Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan
(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

31 Uruu dauna'an Jesus kakuwaapan naa pazowia'azoo-kao dau'u. Ukian,
"Daonaiora Aokazi Iki'o ubaiaapan nii kasha'ora'o manawun.
Kazowautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, aona'o nii ĩaipanuzu. Uzowii-kao
nii kapam, mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii powaa iti
koshan."
32 Jesus kakuwaapan idi kaimanaiman manawun ĩ'ati, Peter dapadanuzu
pana'itinapu na'iki uto'orauanuz.
33 Sariapa Jesus tanawatinan na'iki uawunuupan ba'oran
patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki sariapa uto'orauan Peter. Ukian u'ati,
"Pumako õ'ai, Satan. Aonaa pudi'itinpan Tominkaru di'itinpan kawan,
mazan pudi'itinpan pidan di'itinpan kawanu'o karikaonan."

Jesus pidanan baiaapa'o nii oia'o

34 Udauna'an Jesus dapadan iribainaouz pidannao na'iki
patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Ukian ĩ'ati, "Kanom da'ana'azo'o õgaru,

---

* **8:29** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki una'akan pacrossannaa,† na'iki uda'anan õgaru.
35 Kanom kazannaata'azo'o pananaa, uwaziwadan niizu; mazan kanom waziwada'o pananaa õdikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, mishi'o nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu pa'ati.
36 Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai.
37 Oo kaina'a sha'a aimaakan powa'a'o uaiapa-kao karikaonanu'o kakupa-karu ai?
38 Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan õgaru, na'iki pakakuwaapan õkakinaori kida dau'u wunao ati'i, oiainaouz na'iki mamishida-kainaouz; na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono udaru umanawunun tuma na'iki kaimanainao Angelnao tuma."

9

1 Udauna'an ukian, "Õkowaadan nii mishi'o u'ati, pabi'i kida unao kaida'a'a, aona'o nii zii umawakan utukapan ua'ii Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan umanawunu'o ida'an."

Jesus pana'adinan patominapa-kidaniinao awun za'a (Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

2 Aizii 7 kamoo dauna'an Jesus na'akan patuma, Peter, James na'iki John dokoa'o midukuo paawa iti. Na'ii ĩna'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Utominapa-kidaniinao awun za'a upana'adina'akan.
3 Ukamichan tanawatinan wizi'i na'iki baraka, ubarakan powa'a zii ipai pidannao chikaapauzonao chikaan nii ai.
4 Udauna'an ĩtukapa Elijah, Moses tuma, kadakotinan Jesus ati.
5 Peter kian Jesus ati, "Tiichaa, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Turuu watoman idikinauda'u kabaunnao sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati na'iki bauda'apa Elijah ati."
6 Tuukii Peter tarian baokoinao tuma, aonaa uaitapanaatan na'apam pakia'akan.
7 Udauna'an isha'iz kaawan udikinda'akan naa ĩdyaun, na'iki parada-karu kian isha'iz bii iki, "Di'ora'a õdani õmarainapanii, uabata na'apam ukian!"
8 Ĩawunuudanaa'akan kadimana'o ida'an, aona'a naa ba'oran pidannao nii ĩtuma, soo Jesus karikaonan.
9 Ĩtokapaanan pu'a'a naa midukuo iki, Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru'u utukapaniaz, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki."
10 Ĩmishida uparadan, mazan pa'atiaaka ĩpishautaakapaanan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, "ukadishitan nii pamawaka-kizi iki," kia'oraz, ĩaipan paaitapanuzu.
11 Uruu dauna'an ĩpishaan Jesus, "Kanom ni'o tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian, 'Elijah'o nii wa'ati kiwiin.' "?
12 Ukian ĩ'ati, "Elijah'o nii mishi wa'ati kiwiin uminziiwata'anan ipai aimaakan. Na'apa kotua'o usaadauzo-kao Tominkaru Paradan ida'a Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, upataka'uta-kao nii tuukii na'iki aona'o nii uaiapa-kao.

† **8:34** *una'akan pacrossannaa:* ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

13 Õkowaadan nii u'ati, mishi, Elijah kaawanka'a naa na'iki pidannao
pataka'utauzonii uruu, na'apa usaadinpauzon kawana'ati Kaarita ida'a
kotua'a naa."

Jesus kodita-kidan oia'o doronai daonaiora di'iki
(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)

14 Uruu dauna'an ĩkaawan naa powaa ati baokoinao
tominapa-kida-kariwainao ida'ati, ĩtukapa iriba pidannao kasaba'ukinpan
ĩtuma. Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kadakotinan
ĩtuma.
15 Iribainao pidannao tukapan idi Jesus wa'atin, tuukii ĩkonaukia'akan,
na'iki ĩdima'akan u'idi'iti, ĩdapaapan naa uruu kaiman kapam.
16 Jesus pishaan patominapa-kidaniinao, "Kanom dau'ana'o
ukadakoinpan wunao tuma'a?"
17 Bauda'apa pidan tunarunao dako'atin uparadan iriba'o pidannao bii
iki. Ukian, "Tiichaa, kaina'a õna'akan õdani daonaiora pu'ida'ati. Kaina'a
oia'o doronai u'ida'a, na'iki aonaa ukaparadanun.
18 Na'apainim oia'o doronai tuukiida'akan an uruu, ukaboota'akan nii
uruu imi'i baara iti, udauna'an bozowa'o koditan udako iki, ukuzowa'akan
paudako kida, udauna'an udadara'akan, dadara, dadara. Õpishaanii
padamata putominapa-kidaniinao, õaipan ĩkodita-kidan wuru'u oia'o
doronaiz u'ai, mazan aonaa ĩturuan."
19 Jesus kian, "Na'apa dii aonaa zii umishidan? Kotua'iki'i naa õmashaapan
utuma? Kotua'iki'i naa õna'an õbaiatinan utuma? Puna'aka na'iki wuru'u
daonaioraz õ'ida'ati."
20 Uruu idi ĩna'akan naa uruu Jesus ida'ati. Aizii oia'o doronai
tukapa'akan idi Jesus, sariapa udorauta-kidan na'iki uziia'akan wuru'u
daonaioraz. Uwazainan naa na'a imi'i baara'a, udako bozowa'akan naa
kapam.
21 Jesus pishaan daonaiora daru, "Na'apam dii ukotua'ikin naa pudani
kaikapanu'u?" Daonaiora daru kian, "Kotu'u uduusodin iki.
22 Panaadon kida, maonapa da'i oia'o doronai zowiinuzu ukabootan
ida'an uruu tikazi di'iti na'iki wunu baoko iti. Pukamunan-kida shoman
waunao, na'iki pukaminka'uta waunao, puturuan an pukaminka'utan!"
23 Jesus kian u'ati, "Kanom nii pukian 'puturuan an pukaminka'utan'?
Ipai aimaakan sha'apan nii pidan ati, umishidan an."
24 Daonaiora daru kian diiwa'o ida'an, "Õgaru, õmishida padamata, mazan
õaipan pukaminka'utan õgaru, õmishida kizi kaimanaiman manawun."
25 Jesus tukapan idi iriba'a naa pidannao kasaba'ukinan padazaba ati,
ukian oia'o doronai ati, "Makina'o na'iki maparadanu'o doronai, õaipan
pukoditan wuru di'iki'i daonaioraz, aonaa õaipan pumorotan u'idi'iti
powa'a!"
26 Uruu oia'o doronai kadako'okan, uziiautapa'akan daonaiora,
udauna'an ukodita'akan naa u'ai. Mawaka'o kawanu'o daonaiora
tukapa-kao, na'iki ipai pidan kian, "Ei, umawakan!"
27 Mazan Jesus zaamatan uruu paka'u di'iki, ukadishita-kidan naazu.
28 Uruu dauna'an Jesus makon umorotan pasookapa-kizi kabaun nazo iti
patominapa-kidaniinao tuma, na'ii ĩna'ian na'apauda'u sodi karikaonan.
Ĩpishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa waturuan wakodita-kidan oia'o doronai?"
29 Jesus dako'atin ĩdyaun, "Soo toriinapa-karu ida'an turuu na'apainao
oia'o doronainao kodita-kida-kao."

Jesus paradan koshan pamawakan dau'u (Matthew 17:22-23; Luke 9:43b-45)

30 Uruu dauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma, ĩmakon Galilee Baara an. Aonaa Jesus aipan pidannao aitapan na'iam paugaru,
31 utominapatin-kida'azon idi patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kao nii pidannao ati, ĩnaou'u nii zowii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii powaa iti."
32 Aonaa ĩaitapanaatan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, na'iki ĩtarii papishaanuzu.

Kanom tuubaru'o nii manawun baokoinao ai (Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

33 Na'apain ĩkaawan Capernaum iti, ĩmorotan kabaun nazo iti. Na'ia'a naa Jesus pishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, "Kanom dau'ana'o ukadakotinan dunapota?"
34 Mazan aonaa ĩdako'atin uparadan, usha'apanum kau'an dunapota ĩkadakotinaanan idi pa'atiaaka, kanom tuubaru'o nii manawun dau'u.
35 Udauna'an Jesus sakanatan na'iki sariapa udapadan 12 patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Kanom aipina'o kiwiini'o nii, marii uruu dawu'itintinan na'iki poitorui nii kapam ipai pidannao ati."
36 Udauna'an ukadishita-kidan koraidaonaa ĩkanaapu'u, udokobatanuzu na'iki sariapa ukian ĩ'ati,
37 "Kanom dapaapa'o bauda'apa kaikapa sodi'o koraidaonaa õ'uu ida'an, udapaapan õgaru wuru'u. Na'iki kanom dapaapa'o õgaru, udapaapan wuru'u dyuuda'oraz õgaru kapam."

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u (Luke 9:49-50)

38 John kian u'ati, "Tiichaa, watukapanii pidan kodita-kidan oia'o doronainao pu'uu ida'an, na'iki wamashaata uruu, usha'apanum kau'an aonaa uzaamatinpan wa'ida'ati."
39 "Aonaa umashaata'ana'azu," Jesus kian ĩ'ati. "Pidan sha'apata'o umanawun kida'o aimaakan õ'uu ida'an, aona'o nii uparadan dikaudan õdau'an.
40 Kanom aonaa unyukunuu oian wa'ati, uruu waunao ida'antanpu'o wuru'u.
41 Õkowaadan nii u'ati na'ia'oram pidan taa'o wunu tuza-karu nii õpidanannao ati õ'uu ida'an, na'iki uaitapan idi ĩnao zaamatinpan õ'idi'iti, taa-kao nii uwinipinaa u'ati.

Kaimana'o duwu na'iki manau'o duwu (Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)

42 "Aizii pidan dyuudan an wunao kawan sodi kidainao sha'apatan oia'o, na'iki aonaa utaapadan ĩmishidan õgaru, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u pidan sha'apataniaz, wuru aia'a udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kaoaz ukanau kadu'iki. Udauna'an ukaboota-kao paran baoko iti.
43-44 Aizii õkowaadan u'ati, kaawa'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuzu. Ukau'an puka'u oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puka'u tuma, putaapan ai dya'utam ĩdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti, aona'oraz umakadauzon.

45-47 Bauda'apa'o pukidiba oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o
nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o pukidiba tuma, putaapan ai
dya'utam ĩdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
Bauda'apa'o puawun oii-kidan an pugaru, puso'otazu! Kaimana'o nii zii
pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puawun tuma, putaapan ai
dya'utam ĩdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
48 'Na'ii tarabaro dainao nikapa'oraz pidan nanaa,
aona'o nii ĩmawakauzon.
Na'iki wuru'u tikaziz
aonaa na'apainim nii umakada-kao.'*
49 "Na'apa wanyukunui kuzubada-kao kawan duwu idi, na'apa pidannao
ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati.†
50 "Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, na'apam
nii ukuzubaa-kao powaa iti? Marii duwu kuzuba'o kawan unao,
umashaapa kizi kaiman uiribannao tuma."

10

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai (Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

1 Na'iki'o Jesus wa'akan amazada Galilee Baara, umakon Judea Baara an,
atii Jordan Wa'o baza iti. Iriba kida pidannao kaawa-kaawan u'ida'ati
koshan, na'iki utominapa-kidan ĩdyaun patominapatin-kidauzon kawan da'i
ĩdyaun.
2 Phariseenao kaawan u'ida'ati ĩtiwaa-kidapa'azon uruu. Ĩkian u'ati,
"Pukowaada wa'ati, wakakinaorinaa taapada pidan muudan paudaiaro?"
3 Jesus kian ĩ'ati, "Sha'apa'oram kakinaorii Moses taa u'ati?"
4 Ĩkian Jesus ati, "Moses taapadanii pidan saadan muudaaka-karu
kaaritannaa, udauna'an turuu umuudan paudaiaro."
5 Jesus kian ĩ'ati, "Moses saadan wuru'u kakinaorii u'ati unyukunuu
dadaran idi'o.
6 Mazan Tominkaru sakadan dono patoman amazada na'iki pidan,
utoman daonaiora na'iki zun.
7 Una'apan idi, daonaiora muudinan padaru na'iki padaro ai na'iki
ubauda'apatinan paudaiaro tuma,
8 na'iki uruu idi dya'utamainao pidannao bauda'apatinan. Ukau'an
aonaa powa'a ĩpana'a-kidan, soo bauda'apa.
9 Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan
muudaaka-kidan."
10 Udauna'an ĩmorotan kabaun nazo iti koshan, Jesus tominapa-kidaniinao
pishaan uruu wuru dau'ana'a ukadakotin kiziz.
11 Ukian ĩ'ati, "Pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an umazidan
ba'oran zun tuma, oia'o wuru'u usha'apataniaz paudaiaro ati
uba'orantapan idi.
12 Na'apa kapam zun muudan dono paudaiaru, udauna'an omazidan
ba'oran daonaiora tuma, oia'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati
oba'orantapan idi."

Jesus na'iki koraiziannao (Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)

---

* **9:48** Isaiah 66:24 † **9:49** *Na'apa wanyukunui kuzubada-kao kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati* Greek paradan ida'an: "Ipai pidan duwuda-karu nii tikazi idi." Tikazi kii-karu, baiatin-karu ati'o kai imi'i baara'a.

13 Pidannao kaawa-kidan koraiziannao Jesus ida'ati. Ĩaipan upishatan
ĩdyaun. Mazan utominapa-kidaniinao kashadakowauan pidannao.
14 Jesus aitapan idi ĩna'apan, sariapa uto'orauan patominapa-kidaniinao.
Ukian ĩ'ati, "Marii koraiziannao wa'atin õ'ida'ati. Aonaa umashaata'ana'a
ĩdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o wuru'u zaamata'o ni'oraz
Tominkaru panaobanaa nii.
15 Õkowaadanii u'ati, kanom aona'o uzaamatinan Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi iti koraidaonaa zaamatan kawanuzu, aona'o nii
umorotan na'iti."
16 Udauna'an udokobatan ipai koraiziannao bauda'apa kida, upishatan
ĩdyaun paka'u idi, na'iki upishaan Tominkaru kaimanan ĩ'ati.

Kasha'apauzi'o pidan
(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)

17 Jesus makopaanan pu'u koshan dunapota, sariapa pidan wa'atin
u'ida'ati zaka-zakaapa. Sariapa ukodoru'ukan ukanaapu ikinapu, na'iki
ukian u'ati, "Kaimana'o Tiichaa, kanom dii õsha'apata õikodin-kinaa nii
karikaonanu'o kakupa-karu?"
18 Jesus dako'atinuzu, "Kandii nii pudakotan õgaru kaimana'o nii? Aonaa
kanom kaimana'o nii, soo Tominkaru bauda'apa.
19 Puaitapanii Tominkaru kakinaori kidaz. Mana'a puzowia'ana'a pidan;
mana'a puba'orantapa'ana'a; na'iki mana'a pukoidapa'ana'a; mana'a
pumariidinauzo'ona'a puiriban dau'u; mana'a pumariidapa'ana'a puiriban
puzaamata-kinaa nii usha'apauzi; pumarainapa pudaru na'iki pudaro."
20 "Tiichaa," pidan kian u'ati, "Na'apa õmashaapan kotua'iki'i naa,
õkoraidaonaan iki õizo'ati wuru'u kakinaorii kidaz."
21 Udauna'an Jesus awunuupan u'idi'iti unaudapa patukapanuzu. Ukian
u'ati, "Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan pusha'apatan nii zii. Aizii
pumako, pusellian ipai pusha'apauz kida, na'iki puraata puikodanii
pusha'apauz kida ida'an, putaa'a naa pataka'utinainao atiz. Pusha'apatin
an na'apa, pukapuraatanun nii aokazi ii. Udauna'an puwa'ati õ'ida'ati,
puda'an kizi õgaru."
22 Mazan daonaiora abatan idi una'apan pa'ati, sariapa unyukunuu
kasha'ora'akan, ukiwan manaunam, ukasha'apauzin idi manawun.
23 Jesus awunuupan patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian,
"Dadara'o nii kapuraataniinao pidannao morotan Tominkaru
naobanai-tinapa-kizi iti."
24 Sariapa utominapa-kidaniinao di'itinpan uparadan dau'u.
Mazan Jesus kian koshan ĩ'ati, "Õdainao, na'apa dii manawun dadara
pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti.
25 Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan morotan
Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, camel podotan ai akosa awun
shaawata."
26 Udauna'an powa'a zii ĩdi'itinpan, na'iki ĩkian u'ati, "Kanom mooko
turuu ukazannaata-kao?"
27 Jesus awunuupan ĩ'idi'iti, na'iki sariapa udako'atin ĩdyaun. Ukian ĩ'ati,
"Pidannao aonaa turuu ĩsha'apatan wuru'u, soo Tominkaru pa'an turuu
usha'apatan ipai aimaakan."
28 Udauna'an Peter kian u'ati, "Putukapa waunao, wawa'aka'a naa ipai
washa'apauz na'iki aizii wada'anpan naa pugaru."
29 Sariapa Jesus kian, "Mishi'o wuru'u. Na'ia'oram pidan wa'aka'o
padapu, oo pa'inawuzunao, padadakoonao, padaro, padaru, paudainao, oo
pazakapun õgaru dikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii,

30 taa-karu nii u'ati 100 powa'a zii kabaun kida, na'iki u'inawuzunao nii,
na'iki udadakoonao nii, na'iki udaronao nii, na'iki udainao nii, na'iki
uzakapun nii, na'iki una'apan pu'u upataka'uta-kao nii kapam. Na'iki
diina'iti'i uikodinan nii karikaonanu'o kakupa-karu.
31 Mazan iriba pidannao kiwiiniinao kai, dawu'itintina'o nii. Na'iki iriba
dawu'itiiniinao kai, kiwiita-kida-kao nii."

Jesus kakuwaapan koshan pamawakan dau'u (Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

32 Aizii udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao, tuukii ĩdi'itinpan udau'u,
ukiwiitan idi pa'ua'ati Jerusalem iti. Na'iki na'a'o baokoinao pidannao,
da'anpainao ĩdyaun, sariapa ĩtarian kapam. Udauna'an Jesus dapadan
koshan 12 patominapa-kidaniinao pana'itinapu baokoinao ai. Uru'u naa
ukakuwaapan na'apam nii pasha'apata-kao dau'u.
33 Ukian ĩ'ati, "Uabata. Aizii wamakon Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora
Aokazi Iki'o, kaakapaa-kao nii faadaanao zowaunaanao ati, na'iki
tiichaapauzonao ati Moses kakinaori dau'u. Na'iki ĩtaan nii uruu zowii-karu
nii, na'iki ĩtaan nii uruu Gentilenao ka'u iti.
34 Uruu idi Gentilenao banikiitan niizu, na'iki ĩsopiautapan niizu, na'iki
ĩba'izian nii uruu. Udauna'an ĩzowian nii uruu. Mazan idikinauda'u
kamootan ida'a, ukadishitan nii powaa iti."

James na'iki John pishaan Jesus manawun-tinapa-karu dau'an (Matthew 20:20-28)

35 Uruu dauna'an James na'iki John, Zebedee dainao, kaawan Jesus
ida'ati. Ĩkian u'ati, "Tiichaa, kaina'a waaipan pusha'apatan aimaakan
wa'ati."
36 "Kanom dii mooko?" ukian.
37 Ĩkian u'ati, "Pusakanatan dono putaba di'ii punaobanai-tinan dono,
pusakanata-kida pa'i waunao putuma. Bauda'apa pudiwa'ora antanapu,
ba'oran pu'ashabaron antanapu."
38 Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa uaitapan kanom wuru'u upishaaniaz. Turuu
mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru
kawan?* Turuu mooko uaitapan uchikaawunuu-kidinan
õchikaawunuua'azoo-kao kawan?
39 "Turuu," James na'iki John kian.
Jesus kian ĩ'ati, "Mishi, utuzan nii wuru'u õtuza'azooniaz, na'iki
uchikaawunuu-kao nii õchikaawunuua'azoo-kao kawana'ati.
40 Mazan aonaa turuu õsakanata-kidan unao õdazaba'a, õdiwa'ora antanapu
oo õashabaron antanapu. Soo Tominkaru'o nii pa'an taazu,
paminziiwataniinao ati."
41 Aizii 10 Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi kaikapa'o parada-karu'u,
sariapa ĩto'oran James na'iki John ati.
42 Uruu idi Jesus dapadan baokopa ĩdyaun pa'ida'ati, ukian ĩ'ati,
"Uaitapanii mamishida-kainao Tominkaru, dakotinpa'o naobanainao nii,
ĩnaudapa pawaranuitapan ipai pidan na'iki pamanawun-tinpan ida'an
ĩkazowautapan ĩdyaun.
43 Mazan aonaa õaipan una'apan. Na'ia'oram unao bii'i aipa'o
pamanawunun, marii upoitoruitapa-kidinan ipai baokoinao ati.

---

* **10:38** *Turuu mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru kawan?* oo "Uka'iitan nii mooko wuru'u õbaiaapan ni'oraz?"

44 Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibannao ai, marii
upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati.
45 Upu'u zii Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin
umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan
ati, na'iki ukazannaata'anan pidannao pa'oian ai umawakan ida'an."

Jesus saabaan Bartimaeus awun
(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)

46 Jesus kaawan patominapa-kidaniinao tuma Jericho ati. Udauna'an
ĩdobatapan pu'a'a naa na'iki, iriba pidannao da'anpan ĩdyaun. Kaina'a pidan
isha'o uawun pishautauzo da'i puraata, na'a usakanatapan dunapo'o,
Bartimaeus kia'o u'uu. Uruu Timaeus dani.
47 Uabatan idi Jesus Nazareth san dobatapan, uruu idi ukadako'okan
diiwa'o ida'an. Ukian, "Jesus, David Takaan-daun!† Pukamunan-kida
õgaru!"
48 Iriba pidannao to'orauanuzu ĩaipan umashaadan. Mazan powa'a zii
manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, "David Takaan-daun!
Pukamunan-kida õgaru!"
49 Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i. Ukian, "Udapada uruu
da'ati'i."
Sariapa ĩkian u'ati, "Puma'ozakada punyukunuu! Pukadishita, udapadan
naa pugaru."
50 Uru'u naa ukaboota'akan pachaakitan, uzaka'uta'akan, uwa'ati'ikan
naa Jesus ida'ati.
51 Jesus pishaanuzu, "Kanom puaipan õsha'apatan pu'ati?"
Ishaawun kian Jesus ati, "Tiichaa, õaipan pusaabaan õawun."
52 Jesus kian u'ati, "Pukiwa'a naa! Pumishidan idi õgaru, puawun
saabainan." Sariapa mishi utukapa'akan kaiman, na'iki'o uda'anan naa
Jesus.

11

Jesus morotan Jerusalem iti
(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

1 Ĩmaonapatapaanan pu'a'a naa Jerusalem iti, wiizai kida Bethphage na'iki
Bethany pa'inamun, ĩkaawan Olive Naawa iti. Jesus dyuudan dya'utam
patominapa-kidaniinao,
2 ukian ĩ'ati, "Umako wiizai upa'inamunu'o di'iti. Ukaawan dono na'iti
uikodan nii chaakashi* dani ko'idinpan, aona'o zii uzaida-kao.
Ubuzuutazu, na'iki una'aka uruu da'ati'i.
3 Na'iki na'ia'oram pidan pishaan an unao usha'apatanii dau'an, ukii
u'ati, 'Naobanai aipanuzu, na'iki kadimana'o nii udyuudan powaa atiz.' "
4 Uruu ĩmako'okan naa ĩikoda chaakashi dani dunapo'o, uko'idinpan
dobaapa-kizai paniinomizinaa di'iki. Ĩbuzuupan pu'u uzunaa,
5 kadishitapainao maonapa na'a kian ĩ'ati, "Kanom nii ubuzuupan
chaakashi dani zunaa?"
6 Ĩdako'atin ĩdyaun na'apa Jesus dyuudan kawana'ati paugaru, uruu
dauna'an zii ĩtaapadan ĩna'akanuzu.
7 Ĩkaawa-kidan naa chaakashi dani Jesus ida'ati, ĩmuudan pachaakitan kida
ubarau paawa ati, uruu Jesus zaidan naazu.

† **10:47** *David Takaan-daun:* Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * **11:2** *chaakashi:* English ida'an, donkey.

8 Iriba pidannao kadamaradan pakamichan kida dunapota. Baokoinao
dukuan pu'u anabai kida, pokoridi anaba kawan kida'o, maonapa kida'o
dunapo an, ĩmuudan naa dunapota kidaz Jesus ua'ati.
9 Pidannao kiwiitapainao Jesus ai, na'iki baokoinao udawu'itiinao
ĩwa'atipan kadakoinaanan diiwa'o ida'an. Ĩkian, "Marii Tominkaru
konaukii-kida-kao! Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i,
kaawa'oraz uaipan kawana'ati!†
10 Marii Tominkaru kaimanan wuru ati'i King-tina'o ni'oraz King David
wadaun nii. Marii Tominkaru aokazi ia'o konaukii-kida-kao!"
11 Jesus kaawan dauna'an Jerusalem iti, umorotan Tominkaru Dapu iti,
uawunuutan ipai aimaakan kida. Mazan wachuupun idi'i naa ukiwan
powaa iti Bethany iti patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus paradan fig kadunaa ati (Matthew 21:18-19)

12 Ba'oran kamoo, ĩwa'atipan pu'u powaa ati Bethany iki Jerusalem ati,
Jesus zamazin naa.
13 Munapo zii utukapan fig kadunaa kaanaba'o. Uruu idi umakon na'iti
utukapa'azon kaaka maniz. Mazan ukaawan dono na'iti, aonaa u'aka nii,
soo uanaba pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an aonaa ukaakapauzon dono'o
zii mani wuru'u.
14 Jesus kian fig kadunaa ati, "Aona'o nii pu'aka dizoowauzo-kao powa'a!"
Utominapa-kidaniinao abatanii wuru'u una'apanuz.

Jesus waatan selliipainao Tominkaru Dapu iki (Matthew 21:12-17, 20-22; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

15 Ĩkaawan dono'o naa Jerusalem iti, Jesus makon Tominkaru Dapu iti,
na'iki uwaataabi'ian ipai toriipainao kida uzainao, na'iki selliipainao kida
uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Ipai udorau-kidan
shakataaka-kidauzonao puraata miisan‡ kida, na'iki ipai selliipainao
wakokoonao taba kida,
16 na'iki aonaa utaapadan pidannao dobata-kidan patoriinii kida
Tominkaru Dapu baara an.
17 Uruu dauna'an ukakinaotan pidannao, "Tominkaru Paradan
saadinpa'o kian: 'Õdapu dakota-kao nii ipai pidannao toriinapa-kizi
dapunaa nii.' Mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi
nii."§
18 Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori
dau'u abatan idi kaikapa'ora'a, ĩtiwaan paikodan pazowii-kinaa nii Jesus.
Usha'apanum kau'an ĩtarian Jesus ai, ĩtukapan idi tuukii manawun ipai
pidannao di'itinpan ukakinaopan dau'u.
19 Wachuupun idi'i naa Jesus kiwan donoi iki patominapa-kidaniinao
tuma.

Jesus parada kiziz fig kadunaa mawakan naa

20 Chaapi'iki ba'oran kamoo, ĩdobatapan pu'u dunapota koshan, ĩtukapa
wuru'u fig kadunaa mawaka'aka'a naa atii paoroda iti.
21 Peter nyukunuu'aka na'apam Jesus kiauzon da'i, uruu idi ukian,
"Tiichaa! Putukapa, puparada kiziz fig kadunaa mawaka'aka'a naa."
22 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Umishida Tominkaru.

---

† **11:9** Psalm 118:25-26 ‡ **11:15** *miisa:* English ida'an, table. § **11:17** Isaiah 56:7

23 Mishi õkowaadan nii u'ati, sha'apa'oram pidan turuu udyuudan naawazi
so'otinan na'iki ukabootinan paran baoko iti, pamishidan ida'an. Aonaan
an umishidan, aona'o nii usha'apan uaipan kawana'ati.
24 Ukau'an, õkian ipai unao ati, ipai kanom upishaanii utoriinpan ida'an,
taa-kao nii u'ati. Soo umishidan ida'an karikaonan.
25 Na'iki na'apainim ukadishitan utoriinpan dono, umarina'ata
unyukunuu oian ba'oran pidan ati; na'apa'o nii udaru Tominkaru aokazi
ia'oraz marina'atan ipai u'oian kapam.
26 [Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati,
aona'o nii unao Daru marina'atan u'oian kida."]*

Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida (Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

27 Ĩkaawan koshan Jerusalem ati, Jesus chi'ika'anpan pu'u Tominkaru
Dapu ii, faadaa zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u,
na'iki Jewnao zowaunaanao kaawan u'ida'ati.
28 Na'iki ĩpishaanuzu, "Kanom dyuudanii pusha'apatan ipai wuru'u
aimaakan kidaz? Oo kanom taapadanii pusha'apatan ipai wuru kida'a?"
29 Jesus dako'atin ĩdyaun, "Õpishaan nii bauda'apa aimaakan karikaonan
u'ai, na'iki udako'atin an õgaru, õkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'o
õsha'apatan wuru kida'a.
30 Ukowaada õ'ati, na'iki'oram dii John chikaawunuupan taa-kao u'ati:
aokazi iki'o oo pidan di'iki'o?"
31 Ĩpishautaakapan pa'atiaaka kida, "Wakian an aokazi iki'o, ukian nii
wa'ati, 'Kanom ni'o mooko aonaa umishidan uruu?'
32 Mazan wakian an pidan di'iki'o, pidannao to'oran nii wa'ati." (Aonaa
ĩka'iitan pana'apan, ĩtarian idi pidannao ai, ipai pidannao aitapan idi mishi
John Tominkaru prophetin.)
33 Uruu idi ĩkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan."

Jesus kian ĩ'ati, "Õgaru aona'o nii õkowaadan u'ati kapam, kanom taanii
õsha'apata-kinaa ipai aimaakan kida."

12

Awunuutapainao grape baawu daua'o (Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

1 Udauna'an Jesus paradan ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, "Kaina'a
da'i pidan paowa'o grape baawu, ukoraratanuzu, ukichadan ka'unaru kuba
ida'a pasararoo-kizi nii grape uu, na'iki utoman dokoa'o kabaun
watchmantapa-kizai ni'o. Udauna'an uzaamatan pidannao
awunuutapainao nii grape baawu. Uruu umakon naa ba'oran wiizai iti.
2 Grape karaoda-kao dono'o naa, udyuudan naa bauda'apa papoitoru
awunuutapainao grape baawu di'iti, pa'idiwau grape dau'ati.
3 Mazan na'ia'a naa awunuutapainao grape baawu zaamatan wuru'u
poitoruiz, ĩba'izian naa kapamazu, udauna'an ĩdyuudan powaa itizu
kana'apan.
4 Udauna'an udyuudan naa ba'oran poitorui ĩ'idi'iti koshan.
Awunuutapainao grape baawu ba'iziinuzu pazowau an kida tuukii, powa'a
zii manawun kiwiitapa'o ai.

---

* **11:26** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

5 Udauna'an udyuudan naa ba'oran papoitoru, uruu ĩzowii aka sariapa.
Na'apa ĩsha'apatan baokoinao kida, ĩba'iziautapan ĩdyaun na'iki ba'orainao
ĩzowii.
6 Bauda'apa'a naa pidan kaina'a dyuuda-karu nii, naobanai dani
umarainpaniaz manawun. Dawu'itiini'i naa udyuudan bauda'apa'o
paudani daonaiora awunuutapainao grape baawu di'iti. 'Aona'o nii
ĩka'iitan pasha'apatanuzu,' ukian.
7 "Mazan awunuutapainao grape baawu kian, 'Aizii di'i naa kapaoriba'o
dani'i. Kadiman, wazowiazu, wazaamata kizi grape baawu u'ai wa'idiwau
nii!'
8 Uru'u naa ĩzaamata'akan naaz, ĩzowian naaz, udauna'an ĩkabootan naa
unanaa munapo grape baawu ai."
9 Udauna'an Jesus pishaan pidannao, ukian, "Na'apam nii uzauda-kidan
kapaoriba'o sha'apatan ĩdyaun? Ipai'o nii uzowiankan wuru'u
awunuutapainaouz grape baawu, udauna'an utaan nii baokoinao atiz.
10 Mishi, unao aitauzoni'i naa saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan
ida'a kaikapa'a?
'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz ĩtukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.
11 Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u,
umanawunu'oraz utukapa-kao.' "*
12 Jewnao naobanaanao aitapa Jesus kadakotinan padau'u wuru'u
ukaiwaanuz di'itinapa-kinai kuwai. Uruu idi ĩaipan padamata pazaamatan
uruu, mazan ĩtarian iriba'o pidannao ai, uruu idi ĩmakon u'ai ĩwa'aka'akan
naazu.

Tax kawinipinaapa-kao daua'o (Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)

13 Uruu dauna'an Jewnao naobanaanao dyuudan Phariseenao na'iki
Herod pidanannao Jesus di'iti, ĩtiwaa-kidapa'ananuzu, ĩabata'azon uparadan
pana'itin.
14 Uruu ĩkaawan naa ĩkian Jesus ati, "Tiichaa, waaitapanii pugaru mishi'o
puparadan, aonaa turuu pidan tanawatan pudi'itinpan.
Umanawun-tinpainao paradan, aonaa punyukunuupan. Mazan mishi'o
pa'an pukakinaopan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'apa dii mooko
wakakinaorinaa kian? Utaapada wataan tax puraatannaa kida naobanai
Caesar ati, oo aonaa?"
15 Mazan Jesus aitapa ĩzaamikipa'azon karikaonan, ukian ĩ'ati, "Kandii nii
utiwaa-kidapa'azon õgaru? Puna'aka õ'ati wizi'i'o puraata sodi, õtukapa
kiziz."
16 Sariapa ĩna'akan bauda'apa puraata u'ida'ati. Upishaan naa ĩdyaun,
"Kanom dikin, oo kanom uu kida diida'a'orazu'u?"
"Naobanai Caesar wuru'u," ĩkian.
17 Uruu idi Jesus kian, "Ukau'an utaa naobanai Caesar ati u'idiwau, na'iki
utaa Tominkaru ati u'idiwau kapam."
Tuukii manawun ĩdi'itinpan Jesus dau'u na'apain.

Pishauta-karu kadishita-karu dau'u mawaka-kizai iki (Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)

18 Kaina'a Sadduceenao,† aonaa ĩmishidan pidan kadishita-kida-kao nii

* **12:11** Psalm 118:22-23 † **12:18** *Sadducee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pamawaka-kizi iki diina'iti'i. Ĩnao kaawan Jesus ida'ati, ĩpishaanuzu kaikapa'a:
19 "Tiichaa, Moses saadanii di'ora'a kakinaorii wa'ati. 'Aizii pidan
mawakan an, uwa'akan paudaiaro maudani-daun, marii pidan
mawaka'oraz inawuzu mazidan otuma, ĩkaudani kizi mawaka'o dani nii.'‡
20 Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ĩtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u
udaiaro kaudanin umawakan naa.
21 Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu
daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin
pu'u. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan
umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u.
22 Ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an
ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma. Mazan ipai daunuuda'u
ĩmawakan, na'iki aonaa bauda'apa ĩnao wa'aka'o nii paudani otuma. Atii
ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u ĩdaiaro daunuz.
23 Aizii pidannao kadishita-kida-kao dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram
nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan
otuma," ĩkian.
24 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Pakawan zii mooko aonaa uaitapan!
Umaaitapakan idi'o saadauzo-kariwaiz Tominkaru Paradan, na'iki wuru'u
Tominkaru ma'ozakanuz.
25 Mawakainao kadishitan dono kakupa-karu di'iti, Angelnao kawanu'o
nii ĩdyaun aokazi ii. Aona'o nii powa'a mazida-karu na'ii.
26 Õkowaadan nii unao ati aizii, mishi mawakainao kadishita-kida-kao nii.
Aonaa mooko utukapauzon usaadinpan Moses kaaritan ida'a, tikazi
tominan dono'oraz ko'ori'o kazamaka'o di'iki? Na'apa sha'atii usaadinpan
Tominkaru paradauzon dono'oraz Moses ati, ukianuz, 'Õgaru Abraham
Tominkarun, Isaac Tominkarun, Jacob Tominkarun kapam.'
27 Uruu kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani.
Tuubaru'o ida'an manawun upozawatapan!"

Umanawunu'o manawun kakinaorii (Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28)

28 Kaina'a tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, uabata wuru'u
ĩkadakotinanuz. Utukapan idi kaiman Jesus dako'atin wuru'u Sadduceenao,
sariapa uwa'atin Jesus ida'ati upishaanuzu, "Na'ia'oram dii umanawunu'o
manawun kakinaorii ipai ba'orainao ai?"
29 Jesus kian, "Umanawunu'o manawun di'orazu'u, 'Puabata,
Israelitenao! Wuru'u Naobanai waTominkarunuz, soo uruu bauda'apa,
Tominkaru.
30 Pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz ipai
punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai
puma'ozakan ida'an kapam.'
31 Ba'oran udawu'ati'o umanawunu'o kakinaorii kaikapa'ora'a:
'Pumarainapa ba'oran pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa.'§
Aonaa ba'oran umanawunu'o nii manawun kakinaorii wuru kida aia'a."
32 Tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, "Kaiman Tiichaa!
Mishi'o kaiwuru'u pukianuz. Uruu mishi bauda'apa'o Naobanai
Tominkaru, aonaa ba'oran Tominkaru nii.
33 Na'apa'o mishi kaiwuru'u. Pumarainapa pa'i tuukii Tominkaru ipai
punyukunuu iki, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an. Marii
kizi kapam pumarainpan ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan

‡ **12:19** Deuteronomy 25:5-6 § **12:31** Leviticus 19:18

punanaa. Uruu dya'utama'oraz kakinaorii, powa'a'o zii umanawunun, pidan taan ai kawaoda-kariwai uzai na'iki ba'oran kida aimaakan taa-kariwaiz Tominkaru ati'o ai," ukian.
34 Jesus aitapa kaiman tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u dako'atin paugaru, uruu idi ukian, "Aonaa pumunapon Tominkaru Naobanai-tinpan ai." Uruu dauna'an ipai ba'orainao tarian papishautan ai uruu.

Kanom kaduz dii
wuru'u Christ kii-kizaiz
(Matthew 22:41-46; 23:1-36; Luke 20:41-47)

35 Jesus kakinaopan dono Tominkaru Dapu ii, ukian, "Kandii nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian wuru'u Christ dyuuda'azoo-kariwaiz, David takaan-daunu'o nii wuru'u uruuz?
36 Kaimana'o Doronaa ida'ana'o tawuru'u David kiauzonuz kaikapa'a: Naobanai Tominkaru kian õNaobanaa ati, 'Pusakanata da'a'a õdiwa'ora antanapu atii õmuudan putarubanao puwaranu'u.'*
37 "David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko udani-daun wuru'u uruuz?"
Iriba pidannao kasaba'ukinpainaouz, konaukii ĩabatapan Jesus kuwaa.
38 Ukian naa koshan ĩ'ati, "Uzaudin pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ĩnaudapa pakaiwadapan pachi'ikapa-kizi kawana'ati dawuu za'aba'i kida'o kamicha. Na'iki ĩaipan pataapa-kao umanawun kida'o pidannao nii kasaba'uinapa-kizai ii kida.
39 Ĩaipan pasakanatan taapa-kariwai umanawun-tinpainao pidannao taba kida ida'a synagoguenao ii, na'iki ĩsakanata'azon kiwiin manawun kida'o tabai ida'a aroapa-karu dono.
40 Mazan upu'u ĩpataka'utan zunnao mawakainao ĩdaiarunao, ĩzaamatan ida'an ĩsha'apauz ĩdapu iki. Uruu dauna'an ĩaipan patukapa-kao kaimanainao nii patoriinpan ida'an dawuu kida. Na'apainao pidannao pataka'uta-kao nii tuukii manawun."

Zuna, mawaka'o odaiaru
taan puraata
(Luke 21:1-4)

41 Jesus sakanatan Tominkaru Dapu ii maonapa puraata taapa-kizinao dazaba'a, uawunuutapan ipai pidannao paidan papuraatan unazo iti. Iriba kapuraataniinao taan dobata kida puraata.
42 Udauna'an mapuraatan-ziiwa maudaiaruiba taan dya'utam sodi isha'o puraata. Aonaa dobata'o mani wuru'u.
43 Udapadan patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, ukian ĩ'ati, "Õkowaadan nii u'ati di'ora'a mapuraatanu'o zun taan puraata kinnaa zo'iti powa'a zii manawun ipai ba'orainao ai.
44 Usha'apanum kau'an baokoinao taan, aonaa paaiapani'i naa mani puraata, mazan oroo pamapuraatanun pu'u, ipai otaan pataapanii sodi puraata pamashaapa-kinaa ni'o padamata."

13

Jesus kian Tominkaru Dapu kaboobi'ii-karu nii
(Matthew 24:1-2; Luke 21:5, 6)

1 Jesus koditan pu'a'a naa Tominkaru Dapu iki, bauda'apa utominapa-kidanii kian u'ati, "Putukapa Tiichaa! Konaunam mishi kabaun

* **12:36** Psalm 110:1

na'iki ukorarannaa toma-kao, kaiman mishi ĩtomanuzu udaru kida'o kuba idi!"
2 Sariapa Jesus kian u'ati, "Putukapa wuru'u udaru'oraz kabaun na'iki
ukorarannaa kidaz? Aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan
pamuuda-kizinaoa'a, ipai'o nii ĩkaboobi'ii-kao kida."

Jesus tominapa-kidaniinao baiaapan nii oia'o (Matthew 24:3-14; Luke 21:7-19)

3 Uruu dauna'an Jesus sakanatapan Olive Naawa ii Tominkaru Dapu
pa'inamun, sariapa Peter, James, John na'iki Andrew pishaan uruu
pairibannao daida'an,
4 "Pukowaada wa'ati na'apainim nii zii di'ora'a sha'apanu'u. Kanoma'o
nii sha'apa, waaitapa-kinaa nii usha'apa'azon naa."
5 Jesus kian ĩ'ati, "Uzaudin pa'i, aonaa utaapada'ana'a pidan mariidan
unao.
6 Iriba pidannao kaiwaan nii õ'uu, 'Õgaru uruu!' ĩkian nii, ĩmariidan nii
kapam iriba ba'oran pidannao kida.
7 Mana'a utaria'ana'a uabatan dono tarubainao mizaataakapan, na'iki
uabatan dono kadakotin-karu munapo'o tarubainao mizaataakatinan
dau'u. Na'apa kida'o aimaakan sha'apan nii, mazan aonaa zii amazada
ikoda'azon patokon mani wuru'u.
8 Wiizai kida mizaataakan nii pa'atiaaka; donoi kida mizaataakan nii
pa'atiaaka. Kaina'a'o nii imi'i nakainan ipai amazada kawana'ati, kaina'a'o
nii zamazi-karu kida kapam. Mazan baiatin-karu kida sakadinan zii
karikaonan wuru'u. Shakata'azo'o koraidaonaa kaziwan sakadinan
kawanu'u zii wuru'u.
9 "Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i. Usha'apanum kau'an uzaamata-kao nii,
na'iki una'aka-kao nii kootowapa-kizai iti. Uba'izii-kao nii synagogue ii
kida; ukadishitan nii kazowautapainao wiizai kida na'iki kingnao kanaapu
ati õgaru dikin ii; ukowaada kizi kapam Kaimana'o Kuwai õdau'ana'o.
10 Mazan amazada tokon kaawan ua'ii, marii kizi kiwiin Kaimana'o
Kuwai kowaada-kao ipai wiizai kawana'ati.
11 "Aizii uzaamata-kao dono, na'iki ukootowapa-kida-kao dono, mana'a
udi'itinpa'ana'a upishaa-kao ua'ii na'apam nii ukian. Mazan upishaa-kao
dono'o naa, ukowaada'aka kanom dyuuda-kariwai ukowaadan.
Usha'apanum kau'an aonaa unaou'o nii mani parada, mazan Kaimana'o
Doronaa taan nii uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian.
12 "Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao. Daruinao
na'apa'o nii ĩzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao
na'iki padaronao, na'iki ĩzowii-kidan nii ĩdyaun.
13 Ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao õgaru dikin ii. Mazan kanom
tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu.

Kichana'iki-kia'o aimaakan sha'apan nii (Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

14 "Mazan utukapan dono'o naa kachama'idiikia'o aimaakan muuda-kao
aonaa uaiapa-kizinaou'u mani, na'iki umana'idii-kidan amazada pidan ai."
(Marii awunuutapa'o kaarita di'itapan na'apa'oram saada-kariwaiz.)
"Ukau'an marii mashaapainao Judea Baara ii kidoopan naa midukuo kida
iti.*
15 Pidan sookapa'o paniba ii, marii kizi aonaa umorotan padapu nazo iti
powaa iti aimaakan pana'aka'azoonii dau'ati.

---

* **13:14** Daniel 11:31

16 Pidan kaudina'o pazakapun ii, marii kizi aonaa ukiwan padapu iti
pachaakitan dau'ati.
17 Kasha'ora'o nii manawun aimaakan sha'apan ki'iwi-ziiwanao ati uruu
dono, na'iki daroinao biidapainaouz zii ĩdainao ati, uruu kamoon kida
kaawan dono.
18 Utoriinapa Tominkaru ati aonaa kizi usha'apan amazada wadidiizon
dono!†
19 Usha'apanum kau'an wuru'u kichana'iki-kii kida'oraz aimaakan
sha'apan dono, powa'a'o nii zii manawun ukichana'iki-kian aimaakan
sha'apa'o, amazada sakadin-kizi iki'o ai, na'iki kai'i aimaakan sha'apan ai.
Na'iki aona'o nii aimaakan sha'apan na'apa powa'a koshan.
20 Mazan Naobanai awutapadan nii wuru'u usha'apan kamoon kidaz,
aonaan an mani, aona'o nii bauda'apa pidan kakupan. Upidanannao
kaina'an idi'o wuru'u uawutapadanuz kamoo kida.
21 Uruu dono, na'ia'oram pidan kian an pu'ati, 'Putukapa, di'i Christ!'‡ oo
'Putukapa, kindi'ii zu'u!' mana'a pa'i pumishida'ana'a uruu. Aonaa mishi'o
mani wuru'u.
22 Dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii kaawan
nii, ĩmariidapa'anan pidannao karikaonan. Ĩsha'apatan nii umanawun kida'o
aimaakan di'itinapa-kida'o nii pidan ĩtanawata-kinaa nii Tominkaru
pidanannao pana'iti, ĩturuan an mazan.
23 Uzaudin kizi pa'i! Õkowaadan u'ati ipai wuru kida'a, usha'apan ua'ia'o
zii wuru'u.

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin daua'o (Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

24 "Na'apain uruu dono kichana'iki-kia'o aimaakan sha'apan dauna'an,
kamoo marutan nii na'iki kauzu aona'o nii ukanadan powa'a.
25 Wizinao kida waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimaakan wuru'u
doko ii kida'oraz zikadinan.
26 Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa, uwa'atin nii
isha'iz bii an, umanawunu'o ma'ozaka-karu na'iki umanawunu'o
konaunama-karu ida'an.
27 Udyuudan nii pa'angelinnao ipai amazada shakaru ii aka, imi'i baara
ana'oraz, ĩkasaba'uka kizi ipai Tominkaru zaamatanii papidanannao nii.
28 "Marii kizi fig kadunaa tominapa-kidan pugaru. Putukapan dono
ukadunaa pa'ishizo-dinan na'iki pa'ina'o uanaba sodi kida koditan,
puaitapa pidan paowinpan kamoo maonapatan wuru'u.
29 Na'apa kapam kichana'iki-kia'o aimaakan kida sha'apan dono,
puaitapan nii õkaawa'azon kamoon maonapatan naa wuru'u.
30 Õkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida
sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai.
31 Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatinan nii, mazan õparadan kida
aona'o nii na'apainim umainaabatinan.

Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-kao (Matthew 24:36-44)

32 "Aona'o nii bauda'apa pidan aitapan na'apainim nii oo na'iam nii
kamoo wuru sha'apanu'u, aona'o nii Angelnao aokazi ia'o oo Tominkaru
Dani aitapan, soo Tominkaru'o nii aitapa pa'anaz.

---

† **13:18** *amazada wadidiizon dono:* kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-kao 'winter.' ‡ **13:21** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

33 Puawunuutapa, puzaudin, usha'apanum kau'an aona'o nii puaitapan
na'apainim nii wuru sha'apanu'u.
34 Pidan makon kawanu'o padapu iki na'iki uwa'akan papoitorunao
awunuutapa'o niizu, ipai ukakaudin-kizitan ĩdyaun, na'iki udyuudan
taapa'o nii paniinom mashaapan zaudinapa.
35 Puawunuutapa, ukau'an, aona'o nii puaitapan na'apainim nii kadapu'o
kaawan powaa ati, panaadon wachuupunin oo tomun-zikon, oo kuruku
ka'aranpanin, oo kamoo koditanin.
36 Ukaawan dono masha'apakiaka, aonaa kizi pa'i uikodan puda'awupan.
37 Na'apam õkian u'ati aizii, õparadan ipai pidan ati'o wuru'u:
'Uzaudinapa!' õkianuz."

14

Jesus zowau kaduunuu-kao
Bethany ii
(Matthew 26:1-16; Luke 22:1-6; John 11:45-53; 12:1-8)

1 Uruu dono dya'utam kamoo baokopainpauzo-karu kamoo kaawan ua'ii,
na'apain Jewnao nyukunuitapauzon pakazannaatauzo-kao kamoon, Egypt
Baara sannao ai, na'iki na'apain bread nikauzo-kao mawiki'ina'o.
Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u
dawatan na'apam kizi pazaamatan Jesus pidannao daida'an, ĩaipan
pazowiinuzu.
2 Mazan ĩkian, "Aonaa kizi pa'i washa'apatanuzu baokopainapa-karu
dono, panaadon wato'orataaka-kidan pidannao pa'atiaaka na'iki wa'ati
kapam."
3 Na'apain Bethany ia'o Jesus, Simon, kabishopankauzo kichana'iki-kizai
bishoi idi dapu ii. Jesus aroapatinan pu'u, zun morotan ona'akapanii moto
sodi, kuba idi'o utoma-kao, paida'o kaduunuribai kawinipina'o idi, nard
kia'o udakota-kao. Oda'atan moto sodi, udauna'an oshootan naa wuru'u
kaduunuribai Jesus zowau di'iti.
4 Pabi'i kida pidannao na'a'o to'oran, ĩkian pa'atiaaka, "Kandii ni'o
kaduunuribai wakuda-kao?
5 Turua'o padamata usellii-kao dobata 300 wizi'i kida'o puraata* ai,
udauna'an uwinipinaa taa-kao pataka'utinainao ati!" Ĩdakoopan kapam
oroo wuru'u ĩna'apanuz.
6 Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Marina'a oroo! Kanom nii unyukunuitapanuzo?
Kaimana'o wuru'u osha'apataniaz õ'ati.
7 Karikaonanu'o nii pataka'utinainao pidannao na'an unao tuma, turua'o
nii ukaminka'utan ĩdyaun uaipan kawana'ati. Mazan õgaru aona'o nii õna'an
utuma karikaonan.
8 Osha'apatan pasha'apata'azoonii; oshootan kaduunuribai õmada di'iti,
ominziiwatan õnanaa õdida-kao ua'ii.
9 Aizii mishi'o õkian u'ati, na'iam dono Kaimana'o Kuwai kowaada-kao
ipai amazada kawana'ati, wuru'u osha'apataniaz õ'ati kowaada-kao nii
onyukunuitapa-kinao nii."
10 Udauna'an Judas Iscariot, uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o
makon faadaanao zowaunaanao di'iti, ukaakapa'anan Jesus ĩ'ati.
11 Ĩabatan idi una'apan, sariapa ĩkonaukian. Na'iki ĩkian ĩtaan nii puraata
u'ati. Uruu dauna'an udi'itinpan naa na'apam kizi pakaakapaan Jesus ĩ'ati.

* **14:5** *300 wizi'i kida'o puraata:* bauda'apa'o wunu kaudin-karu winipinaa.

Ubaukapan naa Jesus aroopan Passover Kamoon dono (Matthew 26:17-30; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

12 Aizii kiwiitapa'o kamoo Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kamoon kida
dono, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-kao Passover
wanyukunuunaa nii. Uruu idi Jesus tominapa-kidaniinao pishaanuzu. Ĩkian
u'ati, “Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa?”
13 Uruu dono udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ukian ĩ'ati,
“Umako donoi iti, na'ii uikodapan nii daonaiora kapowanka'o wunu moto
zo'an.
14 Uda'an uruu atii kabaun iti, umorota-kiziz. Na'ii upishaa kadapu'o,
na'iki ukii pa'i u'ati, ‘Watiichaan kian, na'ia'oram dii kabaun nazoo putaan
nii u'ati, unika-kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa
patominapa-kidaniinao tuma?’
15 Udauna'an kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo na'iki
dokoa'o kapam, minziiwata-kariwai'i naa unazoo aroapa-karu ua'ii. Na'ia'a
naa pa'i uminziiwata ipai aimaakan wa'ati.”
16 Udauna'an wunaou'u dya'utamainaouz mako'okan naa donoi iti.
Ĩkaawan na'iti, na'apa mishi ipai aimaakan sha'apan Jesus paradan
kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa ĩminziiwatan Passover wanyukunuunaa.
17 Aizii kamoo tipitan dauna'an, uru'u naa Jesus kaawan 12
patominapa-kidaniinao tuma.
18 Ĩaroapatinan pu'a'a naa miisa† ida'a, Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o õkian,
bauda'apa pidan unao bii iki'o aroapatina'o õtuma zaamata-kidan nii õgaru
õtarubanao ati.”
19 Sariapa ĩmanaunama'akan kida na'iki ĩpishaanuzu padawu'atiaaka kida.
Ĩkian u'ati, “Aonaa mazan õgaru mani, mishii?”
20 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, “Bauda'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz
bread patumaaka õtuma.
21 Daonaiora Aokazi Iki'o mawaka'o nii na'apa Tominkaru Paradan
saada-kariwaiz kian kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun wuru
pidan baiaapanu'u zaamata-kida'o ni'oraz Daonaiora Aokazi Iki'o
patarubanao ati. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon.”
22 Ĩaroapatinan pu'u, uzaamatan bread na'iki utoriinpan Tominkaru ati
udau'an. Udauna'an udu'uubi'ian bread na'iki utaanuzu ĩkawana'ati, na'iki
ukian ĩ'ati, “Unika, õnanaa wuru'u.”
23 Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki
utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaanuzu koshan ĩ'ati na'iki
ipai ĩtuzan koopo di'iki.
24 Jesus kian, “Di'ora'a õizain shoota'o ni'oraz iriba pidannao ati, uruu
wuru'u kainaabata'o ni'oraz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan
pasha'apata'azooniaz pidannao ati.‡
25 Õkowaadan u'ati, aona'o nii powa'a õtuzan wine, atii diina'iti'o nii zii
õtuzan pa'ina'o wine pa'an Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi ii!”
26 Uruu dauna'an ĩkunuian kunui Tominkaru ati, udauna'an ĩmakon Olive
Naawa iti.

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru (Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

† **14:18** *miisa:* English ida'an, table. ‡ **14:24** *Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati:* uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u.

27 Jesus kian ĩ'ati, “Ipai'o nii uwa'akan õgaru, na'apa usaadinpan kawan
Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a:
‘Õzowian nii kaznizonao taapiki,
na'iki ipai'o nii kaznizonao
makoodanainan pana'iti kida,’ kia'oraz.§
28 Mazan õkadishita-kida-kao dauna'an õmawaka-kizi iki, õmakon nii u'ua'ati
Galilee Baara iti.”
29 Peter kian u'ati, “Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan õgaru,
aona'o nii õwa'akan pugaru!”
30 Jesus kian Peter ati, “Õkowaadan nii pu'ati, kuruku ka'aranpan ua'ii
itamau aizii aiwaka'an, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan
õgaru.”
31 Powa'a zii Peter ma'ozakadinan, ukian, “Aonaa na'apainim nii õkian
aonaa õaitapan pugaru, atii õzowii-kao putuma!” Ipai ba'oran
tominapa-kida-kariwainao, na'apa kida ĩkian kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii
(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)

32 Udauna'an ĩkaawan amazada Gethsemane kia'o udakota-kao di'iti, na'ii
Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Usakanatapa zii da'a'a
õtoriinpa'anan pu'u di'itanpu'u.”
33 Una'aka Peter, James, na'iki John patuma. Udauna'an tuukii
ukasha'oran, udopian panyukunuu ii.
34 Ukian ĩ'ati, “Tuukii manawun õnyukunuu kasha'oran dikintan õgaru,
mawaka-karu di'iti manawun õabatanuz. Una'a da'a'a, upokodapa pa'i.”
35 Masakauda'u umunapon umako'okan ĩ'ai, uwashatinan paawun baara
ikinapu, imi'i baara iti, na'a'a naa utoriinpan, aonaa padamata uaipan
pabaiaapan pataka'utin-karu.
36 “Paapaa, Õdaru, ipai aimaakan masha'apannaa pu'ati. Turuu
pudobata-kidan wuru'u õbaiaapa'azooniaz õ'ai. Mazan aonaa õaipan
kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.”
37 Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati,
uikodan ĩdyaun da'awu'u naa. Ukian Peter ati, “Simon, puda'awun wuru'u?
Aonaa puka'iitan pupokodapan masakauda'u karikaonan?”
38 Jesus kian ĩ'ati, “Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi oia'o
tiwaa-kidapan unao. Udoronaa minziiwa padamata, mazan unanaa ii
aonaa uturuuan.”
39 Udauna'an ukiwan koshan patoriinapa-kizi iti, na'apa koshan
utoriinpan kiwiitapa'o kawan.
40 Uruu dauna'an ukaawan koshan patominapa-kidaniinao ida'ati,
uikodan ĩdyaun da'awu'u naa; aonaa ĩka'iitan papokodapan. Na'iki aonaa
ĩaitapan na'apam pakian u'ati.
41 Ukaawan dono ĩ'ida'ati idikinautan ida'a, ukian ĩ'ati, “Pakawan zii
uda'awupan usookapan zii? Turua'a naa! Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o
kaakapaa-kaoa'a naa oiainao pidannao ati.
42 Ukadishita'a naa, wamako'o naa. Utukapa kaawa'a naa kaakapa'oraz
õgaru!”

Jesus zaamata-kao daua'o
(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

43 Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12
utominapa-kidaniinao bii iki'o. Utuma iriba pidannao kamarian-tinpainao

§ **14:27** Zechariah 13:7

na'iki ka'utapainao pazowiin kida kaawan. Wunao dyuudaniinaou'u faadaanao zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao.
44 Aizii wuru'u kaakapaamikitina'oraz kakinaotani'i naa wuru'u tarubainaouz. Ukian ĩ'ati, "Pidan õkissitaniaz, uruu wuru'u uaipaniaz. Uruu pa'i uzaamata na'iki una'aka'a naazu."
45 Judas makon sariapa Jesus di'iti, ukian u'ati, "Tiichaa." Na'iki ukissita'akan naazu.
46 Uru'u naa ĩzaamata'akan Jesus.
47 Mazan bauda'apa pidan na'a'o ukadishitapan so'otan pamarian usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain.
48 Sariapa Jesus paradan ĩ'ati, ukian, "Kandii nii uwa'atin õdau'ati, una'akan umarian na'iki uzowiin kida, uzaamata-kinaa nii õgaru; zowii-miki nii utaapan õgaru?
49 Ipai kamoo õkakinaopauzon unao Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa uzaamatan õgaru. Mazan marii saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a'oraz mishiinan."
50 Udauna'an ipai utominapa-kidaniinao kidoopan, ĩwa'aka'akan naa uruu.
51 Pa'ina'o zii daonaiora da'anapatinan Jesus dawu'ati, aona'o ukaiwadapan kamicha, soo ushibatapan pamada kamicha idin idi karikaonan. Tarubainao tiwaan pazaamatanuzu,
52 mazan udima'akan ĩ'ai makamichan-daun, uwa'aka'akan naa pashibirinaa kamicha idin ĩtuma.

Jesus tiwaa-kidapa-kao
(Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

53 Na'iki'o ĩna'akan Jesus Umanawunu'o Faadaa dapu iti. Na'ii ipai faadaanao zowaunaanao, ipai kazowautapainao Jewnao, na'iki ipai tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baokopatinan.
54 Peter na'iti umakon udawu'ati munapo uwa'akinpan, udauna'an umorota'akan naa Umanawunu'o Faadaa dapu panibazooti iti. Na'ia'a naa usakanatapan awunuutapainao kabaun tuma uwiichadinpan tikazi di'iti.
55 Uru'u naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai ba'orainao kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan kowaada-karu nii dikauda'o Jesus sha'apatan pazowii-kida-kinaa niizu, mazan aonaa ĩikodan.
56 Iriba pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan pana'a kida ĩparadan karikaonan.
57 Udauna'an ba'oran pidannao kadishitan ĩmariidinan Jesus dau'u, ĩkian,
58 "Waabatanii ukian kaikapa'a: 'Õkaboobi'ian nii wuru'u Tominkaru Dapuz pidannao tomaniaz, idikinauda'u kamoo dauna'an õkadishita-kidan nii ba'oran, aonaa pidan tomanii mani.' "
59 Ĩnao kapam pana'a kida ĩparadan karikaonan.
60 Umanawunu'o Faadaa kadishitan ĩkanaapu ati, upishaan Jesus kaikapa'a: "Aona'o nii pudako'atin kaiwuru'u ĩparadan pudau'oraz?"
61 Mazan Jesus mashaapan mashaa, aonaa uparadan. Powa'a koshan Umanawunu'o Faadaa pishaan uruu, "Pugaru mishi Christ, Kaimana'o Tominkaru Daniz?"
62 Jesus kian, "Mishi õgaru wuru'u. Utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru umanawunu'oraz diwa'ora antanapu; utukapan nii kapam uwa'atin isha'iz tuma aokazi iki!"
63 Jesus na'apan idi, sariapa Umanawunu'o Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, "Aona'a naa waaipan ba'oran paradan powa'a!

64 Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru. Ukau'an na'apam
ukian?" Ipai ĩkian, usha'apatan idi na'apa'oraz oia'o, marii uzowii-kao.
65 Pabi'i kida pidannao na'ainao sopitan pazaadako Jesus di'iti. Ĩshibatan
uawun, udauna'an ĩzowitanuzu. Ĩkian u'ati, "Kanom zowita'oraz pugaru?"
Na'iki watchmantapainao na'aka'akan naaz, ĩta'iautapaanan naa uruu
kapam.

Peter kian aonaa uaitapan Jesus
(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

66 Peter na'ian pu'u Umanawunu'o Faadaa panibazooti baara ii,
bauda'apa poitoruiaba kaawan na'ati.
67 Otukapan dono Peter tanaapatinan tikazi ida'a, sariapa
oawunuupa'akan u'ati. Okian, "Pugaru na'ia'o kapam Jesus Nazareth san
tuma. Mishii?"
68 Sariapa umariidina'akan. Ukian o'ati, "Aonaa õaitapan kanom
dau'ana'o wuru'u pukadakotinanuz." Uruu idi umakon paniinom iti. Uru'u
naa kuruku ka'aranpa'akan naa.
69 Poitoruiaba tukapan uruu na'ii, sariapa okian koshan na'ainao
kadishitapan ati, "Mishi'o uruu ĩminauda'u!"
70 Mazan Peter mariidan ĩdyaun koshan.
Masakauda'u uruu dauna'an kadishitapainao na'a pishaan naa Peter
koshan. Ĩkian, "Mishi'o pugaru ĩminauda'u, pugaru kapam Galilee Baara san."
71 Udauna'an Peter kian, "Na'apam õkian mishi'o wuru'u! Marii
Tominkaru pataka'utan õgaru õmariidinan an! Õkian, aonaa õaitapan kanom
dau'ana'o wuru'u ukadakotinanuz!"
72 Uru'u naa kuruku ka'aranpan naa koshan itamautannaa; sariapa Peter
nyukunuuan na'apam Jesus kiauzon da'i pa'ati, "Kuruku ka'aranpan ua'ii
itamau, idikinau'o nii pukian aonaa puaitapan õgaru." Na'iki'ora'a naa
uzaada'akan tuukii.

15

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti
(Matthew 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

1 Chaapi'ikiiman, faadaanao zowaunaanao baokopatinan
kazowautapainao Jewnao tuma, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori
dau'u, na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tuma. Ĩnaou'u naa
baokopatan padi'itinpan kadimana'o ida'an na'apam kizi pasha'apatan
uruu. Uruu dauna'an ĩdodotan Jesus anoba kida chain idi, na'iki'o ĩna'akan
naazu Pilate di'iti.
2 Na'ia'a naa Pilate pishaanuzu, ukian Jesus ati, "Pugaru mishi Jewnao
naobanaa king?"
Jesus kian u'ati, "Na'apa'o kaiwuru'u pukianuz."
3 Udauna'an faadaanao zowaunaanao kian Jesus dau'an,
"Usha'apatauzonii iriba oii kida'o aimaakan."
4 Udauna'an Pilate pishaan koshan Jesus, ukian u'ati, "Aonaa na'apam
pukian pukazannaatin-kinaa nii? Puabata na'apam ĩparadan kida
pudau'an."
5 Mazan aonaa na'apam Jesus kian powa'a. Uruu idi Pilate di'itinpan
tuukii.

Pilate dyuudan Jesus zowii-kao
(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39—19:16)

6 Ipai wunu, wuru kaawan dono'o baokopainapa-karuz
(ĩnyukunuitapauzonuz da'i pakazannaatauzo-kao kamoon), Pilate
kodita-kidauzonii bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aipan
kawana'ati da'i.
7 Uruu dono kaina'a'o pidannao mizaataakapauzonao tiwautauzo
pawaatan Romannao pawiizi ai, na'iki ĩzowiinii pidannao; uruu idi
ĩtaraa-kao. Ĩbii'i kaina'a pidan Barabbas kia'o u'uu.
8 Ipai kasaba'ukinpainao pidannao wa'atin Pilate kanaapu ati, ĩpishaan
uruu ĩaipan ukodita-kidan bauda'apa taraapa-kariwai pidan, na'apa
usha'apatauzonii kawana'ati ipai wunu.
9 Pilate pishaan ĩnao, "Uaiapa sha'a õmuudan na'iki õkodita-kidan wuru'u
Jewnao naobanaaz?"
10 Uaitapan idi'o wuru'u faadaanao zowaunaanao kishauzin wuru'u
ĩkaakapaanuz Jesus u'ati.
11 Mazan faadaanao zowaunaanao dyuudan ipai pidannao pishaan
Pilate, ĩaipan Barabbas kodita-kida-kao.
12 Pilate kian koshan kasaba'ukinpainao pidannao ati, "Na'apam mooko
uaipan õsha'apatan wuru'u Jewnao naobanaa, king ukii kiziz?"
13 Ipai ĩparadan diiwa'o ida'an koshan Pilate ati, ĩkian, "Marii utauka-kao
Cross di'iti!"
14 "Kanom mooko oia'o nii usha'apatan?" Pilate kian.
Powa'a zii manawun ĩdiwadan paparadan, ĩkian, "Marii utauka-kao Cross
di'iti!"
15 Pilate aipan idi pakaimandan wuru'u iriba'oraz pidannao nyukunuu,
uruu idi ukodita-kidan naa Barabbas ĩ'ati taraa-kizai iki. Uruu dauna'an
udyuudan soldyaanao ba'izian Jesus atii shashota umada, na'iki udyuudan
naa kapam ĩtaukanuzu Cross di'iti.

Soldyaanao banikiitan Jesus
(Matthew 27:27-31; John 19:2-3)

16 Na'iki'o soldyaanao morota-kidan Jesus Romannao dapunaa nazo iti,
na'ii ĩdapadan ipai baokopa ba'oran soldyaanao.
17 Ĩkaiwada-kidan wuza'o chaakita Jesus ati, udauna'an ĩtoman kowamai
kawanu'o kaiwada-karu kadunaa idi, udauna'an ĩmuudan naazu uzowau
paawa ati.
18 Ĩbanikiitan Jesus kaikapa'a, ĩkian, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao
naobanaa!"
19 Ĩba'iziinuzu pazowau an kida atamun idi, ĩsopiautapanuzu, ĩkodoru'ukan
na'iki ĩdawukan ukanaapu ati.
20 Ĩipaian dauna'an pabanikiitan Jesus, ĩso'otan naa wuru'u wuza-za'oraz
chaakita u'ai, ĩkaiwada-kidan ukamichan powaa iti u'ati. Uruu dauna'an
ĩna'akan naa uruu, ĩtauka'anan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kao Cross di'iti
(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

21 Ĩmakopa-kizi an ĩikodapan pidan Simon kia'o u'uu, Cyrene san, uruu
Alexander na'iki Rufus daru. Soldyaanao dyuudan una'akan Jesus
crossannaa.
22 Ĩna'akan Jesus Golgotha iti, (amazada Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa,
kia'o wuru'u udakota-kao).
23 Na'ia'a naa ĩtiwaan patuza-kidan u'ati wine, kawiki'ita-kariwai kibia'o
myrrh aiba idi, mazan aonaa Jesus tuzanuzu.

24 Udauna'an ĩtaukan naa Jesus cross di'iti. Udauna'an ĩbuutan naa
ukamichan pakawana'ati kida, ĩmakinaotan makinaonii ĩtukapa'azon
na'ia'oram nii kida, bauda'apa'o pidan zaamatan.*
25 Doko'o za'ora'a naa kamoo chaapi'iki wuru'u ĩtaukanuz Jesus cross di'iti.
26 Kaina'a saada-kariwai ĩmanamikitin-kinaa, "Dii wuru'u King, Jewnao ati,"
kii.
27 Na'a udazaba'a ĩtaukan kapam dya'utam koidimikinao, bauda'apa
udiwa'oran antanapu na'iki ba'oran uwashabaron antanapu.
28 [Kaikapa'o ida'ana'a saada-kariwai kaarita ida'a'oraz mishiinan, "Oia'o
pidan kawanu'o utukapa-kao,"† kia'oraz.]‡
29 Pidannao dobaapainao kida udazaba an banikiitanuzu, ĩwa'uan
pazowau, "Kasha'a!" ĩkian. "Pukian pukaboobi'ian nii Tominkaru Dapu,
udauna'an pukadishita-kidan niizu idikinautan kamoo dauna'an.
30 Aizii putoka'a naa pucrossannaa di'iki pukazannaatina'a naa puaipan
ati!"
31 Na'apa kapam faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u banikiitan Jesus, ĩkiitaakapan pa'atiaaka kida, "Ukazannaata
ba'oran pidannao, mazan aonaa turuu ukazannaatinan paaipan ati.
32 Watukapa kizi Christ, wuru'u king, Israelitenao naobanaaz tokan aizii
Cross di'iki, uruu ida'an kizi wamishidan uruu!" Upu'u zii kapam wunao
dakoopan uruu'u, tauka-kariwainaouz udazaba'a.

Jesus mawakan
(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

33 Sakitapa kamoo di'iki, ipai amazada maruta'akan, atii daawadata
kamoo.
34 Udauna'an aka, uru'u naa Jesus kadakon diiwa'o ida'an. Ukian, "Eloi,
Eloi, lema sabachthani?" Kaikapa'o wuru'u ukianuz: "ÕTominkarun,
õTominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan õgaru?"
35 Ba'orainao pidannao kadishitapainao udazaba'a abata wuru'u
uparadanuz. Sariapa ĩkian, "Aushaa uabata, udapadan pa'ida'ati prophet
Elijah."
36 Sariapa bauda'apa pidan dima'akan, udamotan sponge katama'o
riwunii di'iti. Udauna'an usawadan naa Jesus dako itiz atamun saba ida'an.
Sariapa ukian, "Mashaapa zii! Watukapa kizi panaadon Elijah wa'atin nii
utoka-kida'ananuzu."
37 Udauna'an Jesus kadakon ma'ozaka'o ida'an, uruu mawaka'akan naa.
38 Na'apain na'a'o udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu
nazo ii, § sariapa ukuzuuta'akan pazikon an doko iki atii apowa iti.
39 Na'a'o soldyaanao zowaunaa kadishitapan Jesus kanaapu'u. Utukapan
idi na'apam Jesus mawakan, sariapa ukian, "Mishi'o mishi Tominkaru
Danin wuru'u di'ora'a pidana'a."
40 Na'a'o kapam zunnao munapo zaa ĩawunuutapan. Ĩbii iainao na'ii Mary,
Magdala sanaaba; na'iki ba'oran Mary, oroo James na'iki Joseph daro; na'iki
Salome.
41 Ĩnao da'anapatinainaouz Jesus ukaudinankan dono'oraz Galilee Baara
ii, na'iki ĩnao kaminka'uupauzoz da'i uruu. Na'iki iriba kapam baokoinao
zunnao na'ii, wa'atiinao utuma Jerusalem ati.

---

* **15:24** Psalm 22:18 † **15:28** Isaiah 56:12 ‡ **15:28** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. § **15:38** *udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii:* Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

Jesus dida-kao
(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

42 Wachuupun di'iti'i naa, uruu dono minziiwatin-karu kamoo kapam
wuru'u, ba'oran kamoo tannaa, uruu Sookapa-karu Kamoon.
43 Kaina'a Joseph Arimathea san, na'iki uruu umanawunu'o nii pidannao
taapan, na'iki uruu zaudapa'o kapam Tominkaru Naobanai-tinan kamoon
kaawan. Kamoo tipitan ua'ii uma'ozakada'akan panyukunuu na'iki
umakon, upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an.
44 Sariapa Pilate di'itinpan, uabatan idi Jesus mawaka'aka'a naa. Sariapa
udapadan soldyaanao zowaunaa na'iki upishaanuzu, ukian u'ati,
"Mawaka'aka'a naa mishi Jesus?"
45 "Oo, mawaka'aka'a naazu," ukian u'ati. Uruu idi'i naa Pilate taapada
Joseph na'akan Jesus nanaa.
46 Uruu idi Joseph torian naa kawinipina'o kamicha mada, na'iki
utoka-kidan naa Jesus nanaa. Udauna'an upapidan naazu kamicha mada
idi, na'iki umuudan naazu kichada-kariwai kuba nazo ii. Udauna'an
utarata'akan naaz udaru'o kuba idi.
47 Mary Magdala sanaaba na'iki Mary Joseph daro tukapanii na'ia'oram
Jesus nanaa muuda-kao.

16

Jesus kadishitan
pamawaka-kizi iki
(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

1 Sookapa-karu Kamoo dauna'an, Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary
James daro, na'iki Salome torian kaduunuribai ĩkaduunuu-kinaa nii Jesus
nanaa.
2 Udauna'an chaapi'ikiiman, Sunday dono kamoo koditanin, uru'u naa
ĩmakon baaranai iti.
3 Ĩmakopaanan pu'u dunapota, ĩpishautaakaanan pa'atiaaka kida, ĩkian,
"Kanoma'o nii kidu'uka kuba wa'ati paniinom iki?"
4 Usha'apanum kau'an udaru'o wuru'u kubaz. Udauna'an
ĩmaonapatapaanan pu'a'a naa na'iti, ĩtukapa wuru'u kuba tuu'uzuz
kida'uka'aka-kaoa'a naa.
5 Ĩmorotanaakan pu'u ka'unaru nazo iti, sariapa ĩtukapan pa'ina'o zii pidan
sakanatapan padiwa'ora antanapu, ukaiwadapanii baraka'o kamicha
za'aba'i, na'iki sariapa ĩtarian.
6 Mazan ukian ĩ'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Õaitapa udorotapan Jesus
Nazareth iki'oraz, tauka-kariwaiz cross di'iti. Uruu kakuda'aka'a naa,
aona'a naa uruu nii da'a'a. Utukapa, da'a'a tawuru'u umuudauzo-kaoaz.
7 "Aizii ukowaada'ana'a naa di'ora'a kuwai, Peter na'iki ba'oran
utominapa-kidaniinao ati. Ukowaada ĩ'ati kiwiita'o ni'i naazu Galilee Baara
iti. Na'ia'o nii ĩtukapan uruu tawuru kawana'ati'i uparadauzonuz da'i ĩ'ati,"
ukian.
8 Udauna'an ĩkodita'akan baaranai iki ĩdima'akan naa powaa iti. Tuukii
ĩtariidinan atii naka-nakaa ĩdyaun, aona'a naa ĩka'iitan pakakuwaapan
patarian idi.

[Kotua'o saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

Jesus aidinan Mary
Magdala sanaaba ati
(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)

9 [Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki Sunday chaapi'iki, kiwiin
uaidinan Mary Magdala sanaaba ati; oroo di'iki'o ukodita-kidauzon da'i 7
oia'o doronainao.
10 Udauna'an omakon okakuwaapa'anan uminauda'uitapaniinao ati,
pakawan zii ĩzaadinan pakasha'oran idi.
11 Mary kowaadan naa ĩ'ati patukapan Jesus, kakuda'a naa uruu, mazan
upu'u aonaa ĩmishidan oroo.

Jesus aidinan dya'utam pada'anpikinao ati
(Matthew 28:16-20; Luke 24:13-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

12 Uruu dauna'an, Jesus aidinan dya'utamainao ati, ĩmakopan pu'u ba'oran
wiizainao sodi kida di'iti, mazan aonaa ĩaitapanaatanuzu.
13 Na'iki'o sariapa ĩkiwan powaa iti ĩkakuwaapan baokoinao ati, mazan
aonaa ĩmishidan ĩkuwaa.
14 Uruu dauna'an Jesus aidinan 11 patominapa-kidaniinao ati,
ĩaroapatinan pu'u. Uto'orauauzon ĩdyaun ĩmamishidakan na'iki ĩdadaradan idi
panyukunuu tuukii manawun, aonaan idi ĩmishidan utukapikinao paradan.
15 Na'apain ukian ĩ'ati, "Umako ipai amazada kawana'ati ukakuwaapa'an
kizi Kaimana'o Kuwai dau'u ipai pidannao ati.
16 Kanom mishida'o na'iki chikaawunuina'o kazannaata-karu nii; kanom
aona'o umishidan pataka'uta-kaou'o nii.
17 Mishidainao taa-kao nii ĩma'ozakan ĩsha'apata-kinaa nii umanawun
kida'o aimaakan; ĩkodita-kidan nii pidannao ai oia'o doronainao kida õ'uu
ida'an; ĩaitapan nii paparadan bakadun parada-karu kida;
18 ĩzaamatan an kowazaz oo ĩtuzan an mawaka-kinai riwunii, aona'o nii
ĩsha'apan; ĩpishatan nii karinainao paka'u idi, kakuda'o nii ĩdyaun."

Jesus makon Aokazi iti
(Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)

19 Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan ĩ'ati, una'aka-kaoa'a naa aokazi
iti. Na'ii usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu.
20 Uruu dauna'an tominapa-kida-kariwainao makon naa,
ĩkakuwaapa'anan naa Kaimana'o Kuwai dau'u ipai amazada kawana'ati.
Uruu dono Naobanai kaudinan idi ĩtuma, mishi'i naa mishi ĩsha'apatan
umanawun kida'o aimaakan pidannao mishida-kinaa nii.]*

[Ba'oran saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

(9-10) [Sariapa zunnao makon ĩkowaada'anan kuwai dyuuda-kariwaiz
ĩkowaadan, mazan aonaa ĩkowaadan ipaiz. Uruu dauna'an Jesus dyuudan
patominapa-kidaniinao ipai amazada kawana'ati ĩkowaada'an kizi
kaimana'o na'iki karikaonanu'o kuwai, wuru'u karikaonanu'o
kazannaatin-kinai daua'oraz.]†

---

* **16:20** Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a kaarita'a, wuru'u verse 9-20 ida'a'oraz. † **16:20** Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a masakauda'u'oraz saada-kariwai.

Luke
Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Wuru'u Luke, uruu Gentile na'iki daakataa kapam. Aitapa'o pidan uruu, dobata'o utominpan, na'iki uparada Greek paradan kaimanaiman. Uchi'ikapauzonii da'i apostle Paul tuma ukakuwaatinan dono.

Luke saadan kaarita Theophilus ati'o, na'iki ba'oran Gentilenao ati'o mishidainaouznaa Jesus. Luke aipan mishidainao aitapan mishi'o wuru'u ĩtominapa-kida-kaoaz. Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Jesus kaawanuz imi'i baara ati kazannaata'o nii ipai pidannao oia'o ai, Jewnao na'iki Gentilenao kapam.

Kaina'a iriba Luke kowaadan aimaakan kida dau'an. Soo Luke kaaritan ida'a karikaonan usaadinpan: angelnao kunuupan dau'u, na'iki taapainao kaznizonao tukapankan dau'u Jesus, ushakatan dauna'an; Jesus makon dau'u Tominkaru Dapu iti Upa'inan dono zii; Samaria san kamunanun daua'o; na'iki daonaiora padantan daua'o padaru ida'ati.

Tuukii Luke paradan toriinapa-karu dau'an; Kaimana'o Kuwai konaukii-kida-kao dau'an; zunnao kakuda-kao dau'an, Jesus na'iki apostlenao kaminka'uapa-kao dau'an; mapuraataniinao dau'an; oiainao pidannao dau'an, na'iki Kaimana'o Doronaa dau'an.

Paul saadanii kapam masakauda'u Luke dau'an pakaaritan ida'a, 2 Timothy 4:11 na'iki Philemon 24 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan *1:1-4*
Jesus na'iki John Chikaawunuupauzo shakatan atii ĩtuubarun *1:5—2:52*
John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o *3:1-20*
Jesus chikaawunuu-kao na'iki utiwaa-kidapa-kao *3:21—4:13*
Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka *4:14—9:50*
Jesus kaudinaanan pamakopan dono Jerusalem iti *9:51—19:27*
Jesus sha'apatanii kida pazowii-kao ua'ii *19:28—22:46*
Jesus zaamata-kao, na'iki uzowii-kao *22:47—23:56*
Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati *24:1-49*
Jesus na'aka-kao aokazi iti *24:50-53*

1 Naobanai Theophilus,
Kaina'a iriba pidannao, saadainao ipai Jesus sha'apatanii kida aimaakan
dau'u, na'iki ipai Jesus sha'apata-kao dau'an.
2 Ĩsaada ipai aimaakan, na'apa pakawan waabatan kawan ukowaada-kao
utukapikinao di'iki, ĩnao tukapainao kidaz ipai aimaakan sha'apan
usakadin-kizi iki, na'iki ba'orainao di'iki, kowaadainao kidaz ipai kaiman
kida'o usha'apatanii dau'u.
3 Ukau'an naobanai Theophilus, õdi'itapa kaiman-daun aimaakan wuru'u
sha'apata-kariwai kidaz usakadin-kizi iki, na'iki õabata kaiman-daun ipai
wuru dau'ana'a aimaakan kida sha'apata-kariwaiz. Uruu idi õaipan õsaadan
pu'atizu kaiman-daun usha'apan kawana'ati manawun. Ipai usakadin-kizi
iki, atii utokon iti.
4 Õsaadan pu'atizu kaimanaiman, usha'apanum kau'an õaipan idi
puaitapan kaimanaiman, ipai wuru dau'ana'a puabatanii kidaz aimaakan
sha'apan.

Angel aidinan Zechariah ati

5 Aizii Herod king-tinpan dono na'iki ukazowautapan dono, ipai amazada
Judea Baara ii aka. Kaina'a faadaa na'ia'o umashaapan, Zechariah kia'o
u'uu. Aizii Zechariah dokozu-daunnao, na'apa kapam faadaa-tinpauzonao
pa'idiwaru. Kaina'a faadaa, Abijah kia'o u'uu, uruu tuma'o Zechariah
dokozu-daunnao kaudinauzon kotua'a naa. Aizii Zechariah daiaro
Elizabeth, faadaa-tinpauzonao kapam oiribannao.
6 Kaiman Zechariah na'iki Elizabeth mashaapan Tominkaru awun za'a.
Ipai ĩizo'atin Tominkaru dyuuza na'iki ukakinaori kida.
7 Mazan aonaa Elizabeth kaudanin, usha'apanum kau'an maudanich
oroo. Aizii na'apain maskonnaou'u naa oroo, na'iki uruu tunarunaou'u naa
kapam.
8 Bauda'apa kamoo Zechariah na'iki umin-kaudinannao, wuru'u
faadaa-tinpainao kidaz zaamata-kao kaudina'o nii Tominkaru Dapu nazo ii.
Usha'apanum kau'an Abijah ida'atanpuinao pa'idiwaru faadaanao wuru'u
kaudina'oraz uruu dono. * Uruu idi Zechariah na'iki umin-kaudinannao
sha'apata'o nii ipai aimaakan, wuru'u faadaanao sha'apatauzonii kidaz
Tominkaru ati.
9 Aizii faadaanao, kaina'a ĩsha'apatauzonii aimaakan, patukapa-kinaa nii
kanoma'o nii aizii kaudin, kawaoda'o nii kaduunu'o Tominkaru ati. Uruu
dono Zechariah zaamata-kao. Uruu idi Zechariah morotan naa Tominkaru
Dapu iti ukawaoda'anan kaduunu'o shanaribai altar paawa iti, Tominkaru
ati.
10 Aizii kaduunuribai kawaodapa-kao pu'u, pidannao kasaba'ukinan
paniba itinapu, na'iki ĩtoriinpan naa kapam.
11 Upu'a'a naa angel, Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Zechariah di'ii.
Angel kadishitan altar wuru'u kaduunu'o kawaodapa-kizinaoaz diwa'ora
antanapu.
12 Tuukii Zechariah taria'akan patukapan idi angel.
13 Mazan angel kian u'ati, “Zechariah, mana'a putaria'ana'a, Tominkaru
abata putoriinpan. Kaudani'o nii pudaiaro, okaudanipan dono daonaiora'o
nii odani nii. Pudakota pa'i u'uu John kii.
14 Aizii ushakatan dono tuukia'o nii pukonaukii-kidanuz na'iki ipai
ba'orainao pidannao tuukia'o nii kapam ĩkonaukii-kidanuz.
15 Na'iki umanawunu'o nii pidan uruu, Tominkaru awun za'a. Aonaa kizi
pa'i utuzan wine na'iki ma'ozaka'o riwunii. Sariaapa'o nii Kaimana'o
Doronaa zaamatan uruu ushakatan dono.
16 Na'iki uru'o nii padanata-kida iriba Israelitenao† powaa ati, Naobanai
Tominkaru ida'ati.
17 Na'iki uru'o nii kiwiita Naobanai ua'ati, ma'ozaka'o nii uruu, na'apa'o
nii manawun uma'ozakan Elijah kawan, Tominkaru prophetiniz. Na'iki
ukaimanadan nii daruinao nyukunuu ĩdainao tuma kida. Na'iki pidannao
wuru'u dikintapainao kidaz, utanawatan nii ĩnyukunuu, kaiman kizi'i naa
ĩaitapan padi'itinpan, na'apa izo'atiinao kawan Tominkaru. Na'iki
uminziiwa-kidan ni'i naa Tominkaru pidanannao nyukunuu, ĩizo'ati kizi
uparadan.”
18 Sariapa Zechariah kian angel ati, “Kandii ida'ana'o nii mooko õaitapan
umishiin wuru'u pukowaadaniaz aimaakan õ'ati? Usha'apanum kau'an
õgaru tunarunaou'u naa na'iki õdaiaro na'apa maskonnaou'u naa kapam.”

---

* **1:8** Kaina'a iriba faadaanao kaudinauzonao Tominkaru Dapu ii. Ĩkaudinan nii batonapa kida. Na'iki ĩkaudinan nii bauda'apa sondii. Uruu dauna'an ba'orainaou'u ni'i naa kaudin. † **1:16** *Israelitenao:* ĩnao dakota-kariwaiz kapam Jewnao nii.

19 Sariapa angel kian u'ati, “Õgaru Gabriel, Tominkaru di'iki'o õwa'ati'ikan.
Udyuudanii õgaru kowaada'o nii paparadan pu'ati, wuru'u kaimana'oraz
kuwai.
20 Mazan aonaa pumishidan õkuwaa, wuru'u mishi'oraz nii usha'apan
paainaa kawana'ati. Pumamishidakan idi õkuwaa, pumaparadanun nii
aizii. Ukau'an aona'o nii pukaparadanun, atii õkuwaa mishiinan dau'ana'o
nii zii pukaparadanun koshan.”
21 Upu'a'a naa pidannao zaudapan Zechariah koditan. Ĩaitapa'azon
usha'apanum naa wuru'u umakoditakanuz kadiman.
22 Udauna'an zii ukoditan ĩ'ida'ati. Mazan aona'a naa uparadan nii.
Ĩaitapa'aka sariapa, Tominkaru tukapa-kidan aimaakan u'ati.
Pamaparadanun idi Zechariah tiwaan naa pakakuwaapan ĩ'ati paka'u
ida'ana'a naa karikaonan.
23 Uipaian dauna'an ipai pakaudinkiz, ukiwan naa padapu iti.
24 Aonaa ukotua'ikin uruu dauna'an Elizabeth kaudanin naa mishi.
Mazan aonaa okoditan padapu iki, atii baka'iauda'u kauzu dauna'an zii
okoditan.
25 Uruu idi okian, “Aizii Tominkaru kamunan-kida mishi õgaru. Uruu idi
aona'o nii powa'a pidannao dakoopanun.”

Jesus shakatan kowaada-kida-kao

26 Aizii 6 kauzu Elizabeth kaudanin dauna'an, uru'u naa Tominkaru
dyuudan angel, Gabriel kia'oraz u'uu, wiizai Nazareth iti, Galilee Baara
ia'oraz.
27 Udyuudanuzu na'aka'o nii parada-karu pa'inaiba zun di'iti, Mary kia'o
o'uu. Joseph, King David takaan-daunuz, aiapanii oroo na'iki upishaani'i
naa oroo padaronao ati pamin-mazidan nii.
28 Aizii angel kaawan o'ida'ati, sariapa ukian o'ati, “Kaiman pugaru?
Kaina'a Tominkaru putuma, na'iki tuukii ukamunanun pu'ati,” ukian o'ati.
29 Tuukii Mary tarian, na'iki tuukii odi'itinpan ukuwaa dau'u, na'iki
tuukii oaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u ukianuz pa'ati.
30 Mazan angel kian o'ati, “Mary, mana'a putaria'ana'a, aizii Tominkaru
kamunanu'uzon pu'ati.
31 Ukau'an pukaudanin nii daonaiora idi. Aizii pukaudanipan dono,
pudakota pa'i u'uu Jesus kii.
32 Uruu tuubaru'o nii, na'iki umanawunu'o nii pidan, na'iki udakota-kao
nii Tominkaru umanawunu'oraz Dani nii. Na'iki Naobanai Tominkaru
zaamatan nii uruu king nii, na'apa kotua'o udokozu-daun King David
kawan.
33 Karikaonanu'o nii uking-tinpan Israelitenao ati, wuru'u Jacob
takaan-daunnaouz, na'iki unaobanai-tinapanuz, aonaa na'apainim nii
ukatokon-tinan.”
34 Udauna'an Mary kian angel ati, “Õgaru pa'ina'o zii zun, aona'o zii
daonaiora kiitauzon. Na'apam nii mooko õkaudanin?”
35 Angel kian o'ati, “Kaimana'o Dorona'o nii wuru'u kaawa'oraz
pu'ida'ati, na'iki Tominkaru taan ida'ana'o nii karikaonan pama'ozakan
pu'ida'ati, wuru'u pukaudaninuz. Ukau'an pudani, wuru'u kaimana'oraz
manawun koraidaonaa, aona'oraz oia'o nii u'ida'a, udakota-kao nii
Tominkaru Dani.
36 Puaitapa puiriban taoro'o Elizabeth. Pidannao kian aonaa na'apainim
nii okaudaniizon. Mazan kai oroo kaudani'i naa, 6 kauzu'u naa.
Omaskonnaoun pu'a'a naa padamata, mazan upu'u zii okaudanin.

37 Usha'apanum kau'an Tominkaru ati, aonaa aimaakan kasha'apannan,
turuu usha'apatan sha'apa'oram aimaakan, aona'oraz turuu puabatan
usha'apata-kao."
38 Sariapa Mary kian, "Õgaru Tominkaru poitoruaba. Marii mooko
aimaakan sha'apan õ'ati, puparadan kawana'ati," okian. Udauna'an angel
mako'okan naa o'ai.

Mary makon Elizabeth di'iti

39-40 Kadiman aka udauna'an, uru'u naa Mary makon munapo,
midukuo-ta'o wiizai di'iti, Judea Baara ia'oraz. Omakon atii Zechariah dapu
iti. Aizii okaawan sariapa onaubaan Elizabeth.
41 Mary naubaan pu'u oroo, sariapa Elizabeth abatan paudani
dakazatinan patoba nazo ii. Upu'a'a naa Kaimana'o Doronaa kaawan
Elizabeth ida'ati.
42 Uruu idi Kaimana'o Doronaa aipan ati okian Mary ati diiwa'o ida'an.
"Tuukii manawun Tominkaru kaimanan pu'ati, ipai ba'oran zunnao ai.
Na'iki kaiman manawun Tominkaru pudani ati, putoba nazo ia'oraz."
43 Okian koshan, "Kandii ni'o pa'an wuru'u kaimana'o manawun
aimaakan sha'apanuz õ'ati, wuru'u õnaobanaa daro morowautapanuz
õ'ida'ati?
44 Punaubaan pu'u õgaru, sariapa õabatan õdani dakazatinan õtoba nazo ii,
ukonaukian idi.
45 Konaukia'o nii manawun pugaru, usha'apanum kau'an pumishidan idi
wuru'u parada-karuz, na'iki pumishidan idi mishi'o nii umishii-kao wuru'u
wanaobanaa kowaada-kidaniaz pu'ati," okian Mary ati.

Mary konaukii-kidan Tominkaru

46 Uruu idi Mary kian.
"Tuukii manawun õkonaukii-kidan wanaobanaa.
47-48 Tuukii manawun õnyukunuu konaukian,
Tominkaru õkazannaatapiki nyukunuitapan idi õgaru,
na'iki ukamunan-kidan idi kowas õgaru, papoitoruaba.
Aizii ipai'o nii pidannao diina'iti'i, ĩdakotan õgaru konaukiaiba nii.
49 Usha'apanum kau'an, Tominkaru ma'ozaka'oraz
sha'apatan idi kaimana'oraz manawun aimaakan õ'ati.
Mishi uruu umanawunu'o ukaimanan.
50 Ipai pidannao taapainaouz Tominkaru umanawunu'o nii,
ĩdokozu-daunnao di'iki atii ĩwadaunnao di'iti, utukapa-kida pakamunanun
ĩ'ati.
51 Mishi uruu ma'ozaka'o manawun,
pama'ozakan ida'an ipai uwaataabi'ian pidannao,
wuru'u tuukia'oraz ĩatadinpauzon.
52 Tuubaru kidainao naobanainao, na'iki umanawun-tinpainao kidaz,
ipai uwaota-kidan ĩdyaun panaobanai-tinpan ai.
Aizii pidannao waranuitapa-kariwainao,
uzaamata pa'an ĩdyaun tuubaru kidainao nii.
53 Aizii zamazi-tinainao utaa ipai aimaakan ĩ'ati,
abaapa utaapan ĩdyaun.
Mazan kapuraataniinao, aonaa kanom utaan ĩ'ati.
54 Mishi pakiauzon kawan wadokozu-daunnao ati kotua'a naa,
aizii ukawana'ati mishi ukaminka'utan papoitorunao Israelitenaouz.
55 Aonaa mishi umanyukunuutan kotua'o paparadan, ukiauzonuz,
karikaonanu'o nii ukamunan-kidan Abraham na'iki udainao
diina'iti'i,"

kia'o Mary kian.
56 Mary na'ian idikinauda'u kauzu Elizabeth tuma. Udauna'an okiwan
naa padapu iti.

John Chikaawunuupauzo shakatan daua'o

57 Aizii Elizabeth kaudanipan dono'o naa, uru'u naa okaudanipan,
daonaiora mishi odani nii.
58 Aizii omin-dazabazinao, na'iki oiribannao abatan na'apam Tominkaru
kamunanun na'iki utukapa-kidan tuukii pakaimanan o'ati. Tuukii
ĩkonaukian paabatan idi okaudanipan, uruu idi baokopa ĩkonaukian otuma.
59 Aizii bauda'apa sondii Elizabeth kaudanipan dauna'an, uru'u naa
pidannao kaawan ĩtukapa'anan naa ĩdani choota-kao‡ Jewnao kaduz
kawana'ati.§ Aizii wuru'u pidannaouz aipan naa padakotan u'uu
Zechariah kii, padaru uu kawan.
60 Mazan udaro kian ĩ'ati, "Aonaa, aonaa na'apa'o nii mani u'uu, John
kia'o nii pa'an u'uu."
61 Sariapa ĩkian o'ati, "Mazan aonaa bauda'apa uiribannao na'apa'o nii
ĩ'uu."
62 Udauna'an ĩpishaan udaru paka'u ida'an, ĩaipan ukowaadan na'apam
uaipan paudani uu dakota-kao.
63 Sariapa Zechariah pishaan ĩ'ati kaarita, udauna'an usaadan kaarita
ida'a kaikapa'a: "John kia'o nii u'uu." Tuukii pidannao di'itinpan, aonaa
ĩzauda-kidan udakotan u'uu na'apa.
64 Upu'a'a naa mazan Zechariah kaparadanu'ukan. Uruu idi tuukii
ukonaukii-kidan Tominkaru.
65 Ipai ĩmin-dazabazinao, tuukii ĩdi'itinpan. Udauna'an ĩkowaadaabi'ia'akan
naa ba'orainao ati, ipai wuru dau'an kida'a patukapanii kidaz usha'apan.
Uruu idi kuwai makon na'iki una'aka-kao ipai wiizai kawana'ati, wuru'u
midukuo baawu an kida'oraz wiizainao, Judea Baara ii aka kida'oraz.
66 Uruu idi ipai pidannao wuru'u abatainao kidaz kuwai, tuukii manawun
ĩdi'itinpan, na'iki ĩkian, "Ei, kanom kaduzu'o nii wuru'u koraidaonaaz
diina'iti'i?" Usha'apanum kau'an ĩaitapan idi Tominkaru kaina'an utuma.

Zechariah konaukii-kidan Tominkaru

67 Uruu dono Kaimana'o Doronaa kaawan Zechariah ida'ati. Kaimana'o
Doronaa aipan ati ukowaadan naa Tominkaru paradan pidannao ati.
Kaikapa'o wuru'u ukianuz ĩ'ati:
68 "Wakonaukii-kida wanaobanaa, Israelitenao Tominkarunuz,
ukaawan idi na'iki ukaminka'uta'anan idi papidanannao,
na'iki uso'ota'anan idi ĩdyaun ĩpataka'uta-kao ai.
69 Utaa zii mishi ipai waunao ati, ma'ozaka'o kazannaatin-kinai nii,
papoitoru David takaan-daun idi.
70 Na'apa pakiauzon kawana'ati kotua'a naa,
kaimana'o paprophetinnao ida'an.
71 Ĩkowaadan ukazannaatan nii waunao,
na'iki uso'otan nii waunao watarubanao ai,
wunao aia'a tuukia'oraz manawun ĩto'ora-kizaitapan waunao.
72 Mishi Tominkaru kowaadanii kotua'a naa wadokozu-daunnao ati,
ukamunan-kidan nii ĩdyaun.
Na'iki aona'o nii umanyukunuutan

‡ **1:59** *choota-kao:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **1:59** Leviticus 12:3

wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ĩ'ati.*
73 Kaimanaiman uwa'akan mishi'oraz paparadan
wadokozu-daun Abraham ati kotua'a naa,
aona'oraz turuu upana'ada-kao.
74 Ukowaadauzon u'ati diina'iti'i, ukazannaatan nii waunao watarubanao
ai.
Kaiman kizi wamashaapan u'ati aonaa wataritan bii'i mani.
75 Na'iki kaiman kizi manawun wamashaapan soo uruu ati bauda'apa
na'iki waizo'ati kizi uparadan karikaonan."

76 Udauna'an ukian.
"Pugaru õdani, pudakota-kao nii
umanawunu'o manawun Tominkaru prophetin nii.
Pukiwiitan nii Naobanai ua'ati,
pusaaba'anan naa dunapo umako kizi nii.
77 Na'iki pukowaada kizi'i naa upidanannao ati,
ĩaitapa kizi ukazannaatan nii ĩdyaun,
umainaabatan ni'i naa ipai ĩ'oian.
78 Mishi kaimana'o na'iki kamunanu'o manawun wuru'u
waTominkarunuz.
Uruu aipan ati'o nii wuru'u kazannaatin-kinai wa'atinuz kaina'iki.
Uwa'atin nii kaina'iki kamoo koditan kawanu'o nii.
79 Na'iki ukanadapan nii ipai waunao mashaapainaouz maruta'o-karu'u,
na'iki kichana'ikitinainaouz pamawakan ai.
Na'iki kaimana'o nii una'akapan waunao,
utukapa-kidan nii wa'ati kaimana'o mashaapa-karu," Zechariah kian.
80 Uruu idi John dyaupain naa, atii utuubarun. Aizii unyukunuu
ma'ozaka kapam udyaupain Tominkaru dau'ati. Aizii umashaapan
mapidantaka'o amazada ii aka. Atii bauda'apa kamoo, ukaudinan kamoon
kaawan naa. Uruu dono ukakuwaapatinan naa pidannao ati, wuru'u
Israelitenao kidaz.

2

Na'apam Jesus shakatan (Matthew 1:18-25)

1-3 Uruu dono kaina'a tuubaru'o king, Caesar Augustus kia'o
udakotapa-kao. Ukazowautapan idi ipai amazada atii amazada tokon iti,
udyuuda-kidan paparadan ipai pidannao ati, ipai amazada kawana'ati.
Uaipan ipai daunuuda'u pidannao saada-kidan pa'uu padokozu-daunnao
shakata-kizi ii pa'idiwaru. Uruu zi'o pidannao uu saadapauzo-kao na'apa.
Uruu dono, Quirinius kazowautapa'o ipai wiizainao Syria ii. Uruu dono ipai
pidannao makon padokozu-daunnao shakata-kizi iti kida, king paradan
kawana'ati.
4-5 Aizii Joseph, mashaapan idi Nazareth ii, sariapa umakon Bethlehem
iti, Judea Baara ia'oraz. Na'ia'o King David shakatauzon kotua'a naa. Aizii
wuru'u King Davidiz, uruu kotua'o Joseph dokozu-daunu'u naa manawun.
Uruu shakata-kizi iti'o wuru'u Joseph na'iki Mary saada-kida'ananuz pa'uu,
oroo upishaaniaz pamin-mazidan nii. Na'apain pidannao uu
saadapa'azoo-kao dono, kaudani'ora'a naa Mary patoba ii.
6-7 Aizii Joseph na'iki Mary kaawan dono Bethlehem iti, ipai kabaun
nazoo sookapa-kizai paidan. Uruu idi ĩsookapa-kida-kao tapi'izanao dapu

* **1:72** *ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ĩ'ati:* uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

nazo ii. Uruu dauna'an Mary kaziwapan naa, atii okaudanipan na'ii, tapi'izanao dapu nazo ii. Uruu baukapan zii Mary kaudanipan, daonaiora odani nii. Okaudanipan dauna'an osaabaan naa paudani sodi na'iki obazobatanuzu kamicha idi. Udauna'an opaidanuzu tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'iti.

Angel kakuwaapan taapauzonao kaznizonao ati

8 Kaina'a pidannao taapauzonao kaznizonao. Uruu dono ĩna'ian baara ii
aiwaka'an, ĩawunuutapan pa'uzanao ĩsha'apata-kao ai.
9 Ĩawunuutapan pu'u pa'uzanao, masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o
kaawan ĩ'ida'ati. Ipai Tominkaru umanawunun kanada'akan amazada
ĩdazaba an kida'o, kanada, kanada kamoo ai. Uruu idi tuukii ĩtarian.
10 Mazan angel kian ĩ'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Õwa'atin da'ati'i,
õkakuwaapa'anan idi u'ati. Aizii õkowaadan nii u'ati kaimana'o kuwai, na'iki
ipai pidannao konaukii-kinaa ni'o.
11 Aizii kai, kaina'a koraidaonaa shakatan Bethlehem ii, kotua'oraz King,
David kia'oraz u'uu shakatauzo-kizi ii. Wuru'u koraidaonaa shakata'oraz,
uru'u naa Christ, tuubaru'o manawun Naobanai, Tominkaru
kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii ipai pidannao.
12 Kaikapa'o nii uaitapan wuru'u koraidaonaaz. Aizii umakon dono na'iti,
utukapan nii koraidaonaa bazobatapa-kao kamicha idi, na'iki
uwashatapa-kao nii tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. Uruu ida'ana'o
nii uaitapanuzu," ukian ĩ'ati.
13 Upu'a'a naa mazan ĩtukapa'akan ba'oran angelnao, aonaa masakauda'u
mani, ĩkaawa'akan pairiban ida'ati. Ĩabatan angelnao konaukii-kidan
Tominkaru pakunuipan ida'an. Kaikapa'o wuru'u ĩabatanuz ĩkunuipan:
14 "Oo Tominkaru aokazi ia'o,
umanawunu'o manawun.
Kaimana'o nii manawun mashaapa-karu da'a'a imi'i baara'a,
ipai pidannao ati,
Tominkaru naudapaniinaouz."
15 Udauna'an angelnao mako'okan naa powaa iti, aokazi iti. Aizii ĩmakon
dauna'an, uru'u naa wuru'u uzai taapikinao kian pa'atiaaka kida, "Aushaa
wamako Bethlehem iti, watukapanaka kizi kaiwuru'u Tominkaru
kowaada-kidaniaz wa'ati."
16 Uruu dauna'an ĩmako'okan naa na'iti kadimana'o ida'an. Ĩkaawan na'iti,
ĩtukapa Mary, Joseph, na'iki wuru'u koraidaonaaz, uwashatapa-kao
tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii.
17 Patukapan idi koraidaonaa, uru'u naa ĩkakuwaapan pidannao ati, na'iki
ipai ĩkowaadan wuru'u angel kowaadanii kidaz pa'ati koraidaonaa dau'an.
18 Ipai pidannao wuru'u abatainaouz ĩkakuwaapan, tuukii ĩdi'itinpan ĩkuwaa
dau'u.
19 Aizii Mary tuukii odi'itapan, na'iki ipai otaan panyukunuu iti wuru'u
parada-karu kidaz.
20 Udauna'an uzai taapikinao kiwan naa koshan pataapa-kizi iti
pa'uzanao. Mazan ĩkiwan konaukii, tuukii manawun ĩkonaukii-kidan
Tominkaru, paabatan idi kaimana'o manawun kuwai angel di'iki, na'iki
patukapan idi wuru'u koraidaonaaz paawun idi manawun. Uruu idi
pamakopa-kizi an ĩkunuian aonaa masakauda'u mani, ĩkonaukii-kidan
Tominkaru patukapan idi ipai aimaakan, na'apa angel kowaadan
kawana'ati manawun pa'ati.

Jesus uu dakota-kao

21 Aizii bauda'apa sondii Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa odani
choota-kao* Jewnao kaduz kawana'ati.† Na'iki u'uu dakota-kaoa'a naa
Jesus kii, na'apa angel kiauzon kawana'ati o'ati okaudanin ua'ia'oraz zii.

Jesus taa-kao daua'o Tominkaru ati

22-24 Aizii bauda'apa kauzu na'iki bauda'apa sondii powa'a Mary
kaudanipan dauna'an, uru'u naa omakon Joseph tuma Jerusalem iti Moses
kakinaori kawana'ati. Ĩna'aka dya'utam wakokoonao pataan nii na'iki
zowii-karu nii Tominkaru ati, pasaabainan pakaudanipan dauna'an tannaa
nii, na'apa kakinaorii kawana'ati. Na'apaini'i naa kapam ĩna'akan Jesus
na'iti, uruu ĩtaa'anan naaz Tominkaru ati, kakinaorii kawana'ati. Kaikapa'a
sha'atii tawuru'u kakinaorii kiauzonuz: "Marii ipai daonaioranao, kiwiin
kidainaouz ĩshakatan taa-kao Tominkaru ati."‡
25 Uruu dono kaina'a tunarunao, Simeon kia'o u'uu, Jerusalem ia'o
umashaapan. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o na'iki mashaapa'o
Tominkaru ati. Na'iki kotua'iki'ora'a naa uzaudapan na'iki tuukia'ora'a naa
utukapa'azon Tominkaru kazannaatan Israelitenao ĩpataka'uta-kao ai.
Karikaonan kapam Tominkaru Doronaa mashaapan utuma.
26 Uruu idi Kaimana'o Doronaa ida'an Tominkaru kowaada-kidan u'ati,
uaitapa patukapan nii zii Christ pamawakan ua'ii, wuru'u Tominkaru
kowaadauzoniaz padyuuda'azon.
27 Kaimana'o Doronaa aipan ati Simeon morotan Tominkaru Dapu iti.
Na'apain kapam Joseph na'iki Mary na'akan Jesus na'iti, uruu ĩtaa'anan
naaz Tominkaru ati, kakinaorii dyuudan kawana'ati.
28 Uruu idi na'ia'a naa Simeon dokobatan Jesus, na'iki tuukii
ukonaukii-kidan Tominkaru.
29 Ukian.
"Õnaobanaa, aizii õgaru pupoitoru mawakan nii konaukii,
usha'apanum kau'an aizii puparadan mishiinan,
30 õtukapa mishi aizii õawun idi wuru'u kazannaatin-kinai ni'oraz,
31 pudyuudaniaz na'iki puaipaniaz ipai pidannao aitapan.
32 Uruu ida'ana'o nii pupidanannao Israelitenao konaukii-kida-kao.
Na'iki uruu kanada'o, tukapa-kida'o nii mishi'o parada-karu
ipai ba'oran kaduz pidannao ati,
wuru'u Gentilenao kii-kizaiz."§
33 Tuukii Mary na'iki Joseph di'itinpan Simeon paradan idi na'apa, Jesus
dau'an.
34 Na'ia'a naa Simeon toriinapa-kidan naa ĩdyaun, udauna'an ukian Mary
ati, "Di'oraz koraidaonaa Tominkaru di'iki'o, udyuuda-kao waota-kida'o nii
Israelitenao ĩmamishidakan idi, mazan ba'oran Israelitenao ukadishita-kidan
nii pa'an pa'ida'ati ĩmishidan idi uruu. Uruu kainaaribai ni'o Tominkaru
dyuudan, iriba'o nii pidannao kashadanuz na'iki dakoopanuz.
35 Padakoopan ida'ana'o nii uruu, ĩkainaabainan na'iki ĩaidan pa'oian,
wuru'u ĩdizapauzonii kidaz panyukunuu ii. Uruu idi tuukia'o nii pubaiaapan
kasha'ora'o na'iki kaziwa'o nii punyukunuu iti, na'apa'o nii punyukunuu
dakata-kao kawan marii idi."

Prophetiaba daua'o

---

* **2:21** *choota-kao:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **2:21** Leviticus 12:3 ‡ **2:22-24** Leviticus 12:6-8 § **2:32** Isaiah 42:6; 49:6; 52:10

36 Uruu dono kaina'a maskonnao, Anna kia'o o'uu. Aizii odaru uu
Phanuel, Asher takaan-daun. Na'iki oroo Tominkaru prophetiniaba. 7
wunu zii ĩmazidan dauna'an odaiaru mawakan.
37 Aizii uruu dono, 84 owunun. Na'iki aonaa na'apainim oaonauzon
Tominkaru Dapu ai. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpauzon
Tominkaru ati, na'iki osanadinpan patoriinpan dono Tominkaru ati.
38 Aizii omorotan naa koshan Tominkaru Dapu iti, okaawan na'iti Jesus
kaawa-kida-kao kawana'ati manawun. Uruu idi tuukii okonaukii-kidan
Tominkaru. Udauna'an okowaadan naa koraidaonaa dau'an ipai pidannao
ati, wuru'u Jerusalem sannaouz, zaudapainaouznaa pakazannaata-kao.

Joseph, Mary na'iki Jesus kiwan naa Nazareth iti

39 Aizii Joseph na'iki Mary ipaian naa pasha'apaapan ipai wuru'u
Tominkaru kakinaori kawana'ati'oraz usha'apata-kao. Uruu dauna'an
ĩkiwan naa Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz.
40 Na'ia'a naa Jesus dyaupain, utominan ma'ozaka na'iki aitapina'o
manawun pidan nii. Na'iki powa'a zii Tominkaru kaimanan u'ati.

Jesus wa'akinan Jerusalem ii

41 Ipai wunu Joseph na'iki Mary makouzon Jerusalem iti, Passover
Kamoon dau'ati.
42 Aizii Jesus ikodan dono'o naa 12 wunu, ĩmakon naa koshan Jesus tuma
Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati.
43 Ĩna'ian atii ĩipaian wuru'u pasha'apaapaniaz. Aizii paipaian dauna'an
pasha'apainpan, pidannao kiwan naa ipai daunuuda'u pawiizi iti kida.
Aizii Joseph na'iki Mary ĩkiwan naa kapam. Aizii Jesus, una'ian naa
uwa'akinan Jerusalem ii. Mazan aonaa Joseph na'iki Mary aitapan wuru'u
uwa'akinanuz na'ii.
44 Ĩ'itiiman kaina'a'a naa uwa'atin pairibannao bii'i. Uruu idi ĩmakon naa
atii wachuupun, uruu zii ĩsookapan. Aizii pasookapa-kizi ii, uru'u naa
ĩdorotan Jesus pidannao bii an,
45 mazan aonaa ĩikodanuzu. Sariapa ĩpadantan powaa iti Jerusalem iti. Uruu
idi ĩdorotinan naa udau'u na'ii'aka.
46 Atii idikinauda'u kamoo dauna'an zii ĩikodanuzu. Ĩikodan uruu
Tominkaru Dapu nazo ii, usakanatapan Jewnao tiichaanao bii'i, uabatapan
ĩkadakotinan Tominkaru Paradan dau'u na'iki upishautan ĩdyaun.
47 Tuukii ĩdi'itinpan Jesus dau'u, aonaa na'iam zii ĩikodauzon koraidaonaa
aitapa'o manawun uruu kawan na'iki aitapa'o padako'atin parada-karu.
48 Aizii Joseph na'iki Mary tukapan idi Jesus na'ii tuukii ĩdi'itinpan.
Sariapa Mary kian u'ati, "Õdani, kandii nii pusha'apatan aimaakan wa'ati
kaikapa'a? Tuukii wadopian, na'iki tuukii pudorotin-kidan waunao ipai
di'ii'aka'a."
49 Sariapa Jesus kian padaro ati, "Kandii nii mooko wuru'u udorotapanuz
õgaru di'ii'aka'a? Aonaa mooko uaitapan da'a õgaru'u, õdaru dapu'u?"
50 Mazan aonaa ĩaitapan na'apa'oram ati'o wuru'u una'apanuz.
51 Udauna'an Jesus makon naa ĩtuma Nazareth iti. Na'ia'a naa ipai
usha'apatan aimaakan padaronao dyuudan kawana'ati, aonaa udikintapan
ĩdyaun. Mazan ipai Mary taapan panyukunuu ii wuru'u aimaakan kida
sha'apanuz.
52 Aizii Jesus tominan ma'ozaka'o nii, na'iki aitapaaba'o nii. Uruu idi ipai
pidannao marainapanuz na'iki Tominkaru tuukii kapam umarainapanuzu.

3

John chikaawunuupan pidannao (Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28)

1 Aizii 15 wunu, Tiberius kazowautapan ipai daunuuda'u amazada, atii
utokon iti. Uruu dono Pontius Pilate tuubaru'o naobanai nii Judea Baara ii.
Na'iki Herod kazowautapa'o nii amazada Galilee Baara ii aka. Aizii
u'inawuzu Philip kazowautapa'o nii kapam amazada Iturea ii aka, na'iki
Trachonitis ii aka. Na'iki uruu dono Lysanias kazowautapa'o nii amazada
Abilene ii aka.
2 Na'iki Annas na'iki Caiaphas Umanawunu'o Faadaanao uruu dono.
Aizii na'apain wunao naobanai-tinpan dono kida'a, Tominkaru dyuudan
paparadan John di'iti, Zechariah daniz. Udyuudan paparadan
umashaapa-kizi iti, wuru'u mapidantaka'oraz amazada di'iti.
3 Uruu idi John makon na'iki ukakuwaatinan naa ipai amazada
kawana'ati, wuru'u Jordan Wa'o itinapu kida'oraz. Na'ii ukakinaopan
pidannao kaikapa'a: "Utanawatina'a naa u'oian ai, na'iki
uchikaawunuina'a naa, Tominkaru mainaabata kizi u'oian."
4 Kaikapa sha'atii tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetin Isaiah
kiauzonuz.
"Kaina'a pidan kadakoinpan diiwa
mapidantaka'o amazada ii aka kaikapa'a:
'Usaaba'a naa dunapo kaimanaiman Naobanai ati,
ukaawan ua'ii,
na'iki usakitapada'a naa dunapo u'ati,
umako kizi nii.
5 Marii ipai kasakodaz-tinapa kida'oraz amazada,
na'iki baawuz kida dida-kao,
na'iki marii ipai naawazi na'iki midukuonao patumaakada-kao,
na'iki marii ipai dunapo koraudapa kida'o sakitapada-kao,
na'iki marii ipai dunapo dikauda kida'o na'iki kichadin kida'o
patumaakada-kao kaimanaiman.
6 Ipai'o nii pidannao tukapan na'iki ĩaitapan
wuru'u Tominkaru kazannaatanuz pidannao.' "*
7 Aizii John chikaawunuupan dono, iriba pidannao kaawan
ĩchikaawunuu-kidina'anan u'ati. Sariapa John kian ĩ'ati, "Kowazazunao,
kandii kowaadan u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon
ai unao?
8 Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan, utukapa-kida kizi mishi
utanawatinan u'oian ai. Na'iki aonaa ukia'ana'a u'atiaaka kida, 'Mazan
waunao Abraham takaan-daunnao pa'an.' Õkowaadan nii unao ati aizii,
turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida
idi'i.
9 Kaina'a baro, minziiwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai
atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda
kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-kao, udauna'an ukaboota-kao nii
ipai tikazi wu'iti."
10 Sariapa pidannao pishaan John, ĩkian u'ati, "Aizii mani, na'apam nii
washa'apatinan?"
11 Ukian ĩ'ati, "Kanom kaina'a dya'utama'o ushooton oo uchaakitan,
marii utaan bauda'apa mashootonu'o pidan ati. Na'iki kanom
kawanyukunu'o, marii uka'idiwatan mawanyukunu'o pidan."

---

* **3:6** Isaiah 40:3-5

12 Kaina'a pidannao zaamaapauzonao tax puraatannaa,† ĩnao kapam
kaawan, ĩchikaawunuu-kidina'anan John ati. Na'iki ĩkian u'ati, "Tiichaa,
waunao mani, na'apam nii washa'apatinan?"
13 "Mana'a naa uzaamaapa'ana'a puraata pidannao ai dobata manawun
udyuuda-kao ai."
14 Kaina'a kapam soldyaanao kaawan John ida'ati. "Waunao mani,
na'apam nii washa'apatinan?" ĩkian u'ati.
"Mana'a naa ukazaapa'ana'a puraata pidannao ai, na'iki mana'a naa
utoma'ana'a mariidin-karu ĩdau'an, uaipan idi karikaonan ukazatan
ĩpuraatan. Turua'o wuru'u ukawinipinaapa-kaoaz," ukian ĩ'ati.
15 Tuukii pidannao di'itinpan John dau'u, na'iki tuukii ĩtukapa'azon
aimaakan umanawunu'o sha'apata-kao. Ĩkian panyukunuu ii, "Uru'u naa
õaitapan Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon."
16 Aizii John kian ipai ĩnao ati, "Õgaru, õchikaawunuupan unao wunu idi
karikaonan. Mazan kaini'iki'o nii pidan kaawan powa'a'o zii umanawun
õ'ai. Õgaru aonaa õturuan õbuzuutan udazkidi zunaa.‡ Uruu,
uchikaawunuuan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi na'iki tikazi idi.
17 Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapa-kinaa papaoriba aka kida.
Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-kao
kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-kao ni'i naa kaiman padapunaa iti.
Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-kao tikazi
wu'iti, wuru'u aona'oraz umakadauzon."
18 Iriba sodi kida John paradan, utiwaan pakowaadan kaimanaiman
pidannao ati Kaimana'oraz Kuwai. Na'iki ukakinaowan ĩdyaun tuukii,
uaipan idi ĩpana'adan pakaduz kida.
19 Aizii Herod naobanai-tinpa'oraz Galilee Baara ii, tuukii John
kakinaowanuz, ukazatan idi pa'inawuzu daiaro Herodias, na'iki
usha'apatan idi ba'oran dikauda kida'o aimaakan.
20 Na'iki powa'a zii Herod toman aimaakan dikauda'o, ukaboota-kidan
idi John taraa-kizai iti.

Jesus chikaawunuu-kao daua'o (Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 Aizii John kaboota-kao ua'ii taraa-kizai iti, uchikaawunuupan ipai
pidannao, wuru'u kaawainao kidaz u'ida'ati. Uruu dauna'an
uchikaawunuuan naa kapam Jesus. Jesus toriinpan pu'u, sariapa aokazi
da'ata-kao.
22 Na'iki Kaimana'o Doronaa kaawan u'ida'ati aokazi iki, ukaawan orid
nii. Na'iki parada-karu kian Jesus ati aokazi iki, "Pugaru õdani õmarainapanii,
kaiman manawun õnyukunuu pu'ati."

Jesus dokozu-daunnao uu (Matthew 1:1-17)

23 Aizii Jesus sakadan dono pakaudinan, 30 uwunun na'apain.
Aizii pidannao dakotan Jesus Joseph dani nii.
Joseph uruu Heli dani,
24 aizii Heli uruu Matthat dani,
aizii Matthat uruu Levi dani,
aizii Levi uruu Melchi dani,
aizii Melchi uruu Jannai dani,

† **3:12** *zaamaapauzonao tax puraatannaa:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **3:16** Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

aizii Jannai uruu Joseph dani,
25 aizii Joseph uruu Mattathias dani,
aizii Mattathias uruu Amos dani,
aizii Amos uruu Nahum dani,
aizii Nahum uruu Esli dani,
aizii Esli uruu Naggai dani,
26 aizii Naggai uruu Maath dani, aizii Maath uruu Mattathias dani, aizii Mattathias uruu Semein dani, aizii Semein uruu Josech dani, aizii Josech uruu Joda dani,
27 aizii Joda uruu Joanan dani, aizii Joanan uruu Rhesa dani, aizii Rhesa uruu Zerubbabel dani, aizii Zerubbabel uruu Shealtiel dani, aizii Shealtiel uruu Neri dani,
28 aizii Neri uruu Melchi dani, aizii Melchi uruu Addi dani, aizii Addi uruu Cosam dani, aizii Cosam uruu Elmadam dani, aizii Elmadam uruu Er dani,
29 aizii Er uruu Joshua dani, aizii Joshua uruu Eliezer dani, aizii Eliezer uruu Jorim dani, aizii Jorim uruu Matthat dani, aizii Matthat uruu Levi dani,
30 aizii Levi uruu Simeon dani, aizii Simeon uruu Judah dani, aizii Judah uruu Joseph dani, aizii Joseph uruu Jonam dani, aizii Jonam uruu Eliakim dani,
31 aizii Eliakim uruu Melea dani, aizii Melea uruu Menna dani, aizii Menna uruu Mattatha dani, aizii Mattatha uruu Nathan dani, aizii Nathan uruu David dani,
32 aizii David uruu Jesse dani, aizii Jesse uruu Obed dani, aizii Obed uruu Boaz dani, aizii Boaz uruu Salmon dani, aizii Salmon uruu Nahshon dani,
33 aizii Nahshon uruu Amminadab dani, aizii Amminadab uruu Admin dani, aizii Admin uruu Arni dani, aizii Arni uruu Hezron dani, aizii Hezron uruu Perez dani, aizii Perez uruu Judah dani,
34 aizii Judah uruu Jacob dani, aizii Jacob uruu Isaac dani, aizii Isaac uruu Abraham dani, aizii Abraham uruu Terah dani, aizii Terah uruu Nahor dani,
35 aizii Nahor uruu Serug dani, aizii Serug uruu Reu dani, aizii Reu uruu Peleg dani, aizii Peleg uruu Eber dani, aizii Eber uruu Shelah dani,
36 aizii Shelah uruu Cainan dani, aizii Cainan uruu Arphaxad dani, aizii Arphaxad uruu Shem dani, aizii Shem uruu Noah dani, aizii Noah uruu Lamech dani,
37 aizii Lamech uruu Methuselah dani, aizii Methuselah uruu Enoch dani, aizii Enoch uruu Jared dani, aizii Jared uruu Mahalaleel dani, aizii Mahalaleel uruu Kenan dani,
38 aizii Kenan uruu Enosh dani, aizii Enosh uruu Seth dani, aizii Seth uruu Adam dani, aizii Adam uruu Tominkaru dani.

4

Satan tiwaa-kidautan
Jesus nyukunuu
(Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

1 Udauna'an Jesus kiwan naa Jordan Wa'o iki, pachikaawunuu-kao dauna'an, ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Uruu dono Kaimana'o Doronaa na'akan naa Jesus atii mapidantaka'o amazada di'iti.
2 Jesus na'ian 40 kamoo. Na'ia'a naa Satan tiwaa-kidapan Jesus nyukunuu ma'ozakan. Aizii wuru'u Jesus na'ianuz aonaa kanom unikan, atii 40 kamoo. Uruu idi tuukia'a naa manawun uzamazin.

3 Sariapa Satan kian Jesus ati, “Tominkaru danin an pugaru, pudyuuda
di'oraz kuba'a tominan bread nii.”
4 Mazan Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan tawuru'u kotua'oraz
usaadauzo-kao kian: ‘Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an
karikaonan.’ ”*
5 Udauna'an Satan zaida-kidan Jesus dokoa'o amazada di'iti, na'iki
uaida-kida Jesus ati ipai daunuuda'u wuru'u umanawun kida'oraz
donoinao, ipai amazada tokon iti. Mazan masakauda'u'o karikaonan
wuru'u utukapa-kidankanuz u'ati amazada.
6 Ukian Jesus ati, “Õzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii ipai wuru'u
amazada putukapanii kidaz, na'iki õtaan nii ipai wuru'u konaunam
kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimaakan utaapan. Ipai daunu'o
utaa-kao õ'ati wuru'u amazadaz na'iki ipai wuru'u utaapaniinao kidaz
aimaakan. Ukau'an turuu õtaanuzu na'ia'oram pidan ati.
7 Aizii pukodoru'ukan an õ'ati, õtaan nii pu'ati ipai daunuuda'u wuru'u
amazadaz, na'iki ipai wuru'u aimaakan kidaz kaina'a'oraz na'a.”
8 Sariapa Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian:
‘Pukodoru'uka soo bauda'apa Naobanai puTominkarun ati.
Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.’ ”†
9 Udauna'an Satan na'akan naa Jesus Jerusalem iti. Uruu idi ĩkaawa'akan
naa Tominkaru Dapu zowau paawa iti, udokoodinpan di'iti manawun.
Na'ia'a naa ukian Jesus ati, “Tominkaru danin an pugaru, puzaka'uta kai
di'iki'i imi'i baara iti.
10 Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian:
‘Udyuudan nii pa'angelinnao kazannaatapan pugaru,
na'iki ĩtaapan nii pugaru kaiman.
11 Ĩzaamatapan nii pugaru
na'iki aona'o nii pukaziwan pukidiba
puwaotan an kuba kida di'iti.’ ”‡
12 Mazan Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan saadinpauzo kian:
‘Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru paradan
mishiin.’ ”§
13 Aizii ipai'i naa Satan tiwaan Jesus nyukunuu. Uipaian dauna'an
patiwautanuz, umako'okan naa, atii ba'oran dono'o nii zii koshan utiwaan
Jesus.

Jesus sakadan pakaudinan Galilee Baara ii (Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

14 Uruu dauna'an Jesus kiwan naa Galilee Baara iti, na'iki ma'ozaka
Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Kuwai Jesus dau'u kida'o
abata-kaoa'a naa ipai wiizai kawana'ati wuru'u Galilee Baara ii aka
kida'oraz.
15 Na'ii aka'a naa Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan
dau'u synagogue* kida kawana'ati. Tuukii pidannao konaukii-kidanuzu.

Jesus kashanau-kao padyaupai-kizi Nazareth ii (Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

16 Udauna'an Jesus makon Nazareth iti, padyaupai-kizi iti. Aizii
Sookapa-karu Kamoon dono, umakon na'iki umorotan naa synagogue iti.

---

* **4:4** Deuteronomy 8:3 † **4:8** Deuteronomy 6:13 ‡ **4:11** Psalm 91:11-12 § **4:12** Deuteronomy 6:16 * **4:15** *synagogue:* kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Ukaduz umorotauzonuz na'apa ĩsookapan kamoon dono. Umorotan idi,
na'ia'a naa pidannao dyuudan uaitan Tominkaru Paradan tawuru'u
saada-kariwai kidaz kotua'a naa.
17 Uruu idi ĩtaan naa u'ati kaarita,† tawuru'u Tominkaru prophetin, Isaiah
saadanii kidaz kotua'a naa. Sariapa Jesus buzuutan wuru'u
papidapa-kariwaiz kaarita, uda'atanuzu atii uikodan wuru'u
paaita'azooniaz. Kaikapa'a usaadinapanu'u:
18 "Kaina'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o mashaapan õtuma.
Uzaamatanii õgaru usha'apanum kau'an uaipan idi
õkowaadapan Kaimana'o Kuwai pataka'utinainao ati.
Udyuudan õkowaadan so'ota-kao nii ipai pidannao
wuru'u pataruba zaamatapaniinao kidaz,
na'iki udyuudan õgaru ishaawunnao ida'ati,
õkowaada kizi ĩ'ati kaimana'o ni'i naa ĩtukapan, ĩawun saabaa-kao idi.
Na'iki udyuudan õgaru kaminka'uta'o nii,
ipai wuru'u pataka'uta-kariwainaouz.
19 Na'iki kowaada'o nii Naobanai kamunanun ni'i naa pa'an aizii,
papidanannao ati."‡
20 Udauna'an Jesus papida'akan naa wuru'u kaaritaz powaa iti, na'iki
utaa'akan naa powaa itiz pidan ati, wuru'u taa'oraz u'ati kaarita.
Udauna'an usakanata'akan naa. Ipai pidannao, wuru'u synagogue iainao
kidaz, awunuupa'akan soo Jesus ati.
21 Na'iki ukian ĩ'ati, "Aizii wuru'u uabataniaz Tominkaru Paradan
aita-kao, uruu umishiinan naa wuru'u."
22 Ipai pidannao, abatapainao na'ii, tuukii ĩdi'itinpan uparadan dau'u.
Kaiman ĩabatan ukakuwaapan, aitapa'o pidan kawan manawun. Mazan
ĩkian pa'atiaaka kida, "Kanom dii mooko uruu, aonaa Joseph dani mani
karikaonan?"
23 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Õaitapa na'apam ukia'azon õ'ati, uparada'azon
õ'ati tawuru kawanu'u parada-karu kiauzonuz. 'Daakataa, pukasarain
puaipan ati pukakuda kizi,' kii-karuz. Na'iki õaitapa ukia'azon õ'ati.
'Pusha'apata kapam da'a'a puwiizi'i, tawuru'u kowaada-kariwaiz wa'ati
pusha'apatan Capernaum ii.' "
24 Udauna'an Jesus kian koshan ĩ'ati, "Mishi, aonaa na'apainim
Tominkaru prophetin naubauzo-kao, ukaawan an pawiizi ati.
25 Aizii uabata na'apam õkian. Elijah, kowaadapauzoz Tominkaru
Paradan, kakupan dono zii, kaina'a iriba zunnao mawaka'o ĩdaiarunao,
mashaapan Israel ii. Uruu dono idikinauda'u wunu pazikon an powa'a
aonaa wunu kaawan Israel ii, uruu idi aonaa wanyukunui nii, zamazi
kaawan ipai wiizai kawana'ati.
26 Mazan upu'u zii aonaa Elijah dyuuda-kao kaminka'uta'o nii zunnao
Israelitenaouz, wuru'u mawakainaouznaa ĩdaiarunao. Mazan udyuuda-kao
soo bauda'apa zun di'iti mawakaiba'a naa odaiaru, ba'oran wiizai ia'oraz
omashaapan, Zarephath kia'oraz udakota-kao, Sidon ia'oraz.§
27 Na'iki Elisha, Tominkaru prophetin kakupan dono zii, kaina'a iriba
pidannao Israel ii, kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi. Mazan
upu'u aonaa bauda'apa pidan Elisha kakudan Israel ia'o ĩmashaapan. Soo
ukakuda bauda'apa pidan Naaman kia'o u'uu, mashaapa'o ba'oran wiizai
ii, Syria kia'oraz udakota-kao."*

† **4:17** *kaarita:* Di'oraz kaarita'a dakota-kao scroll. Putukapa kaarita tokon ii 'scroll' waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **4:19** Isaiah 61:1-2 § **4:26** 1 Kings 17:1-16 * **4:27** 2 Kings 5:1-14

28 Ipai pidannao wuru'u abatapainaouz Jesus paradan synagogue ii,
tuukii ĩto'oran u'ati, uparadan idi na'apa ĩ'ati.
29 Uruu idi ĩkadishia'akan kida'a naa, udauna'an ĩzaamata'akan naa Jesus
paanoba kadu'iki kida, na'iki ĩna'aka'akan naaz atii pawiizi tokon iti,
dokoa'o ukatawudapuz-tinpan di'iti. Na'iki'o ni'i naa ĩaipan pakida'ukan
Jesus.
30 Mazan upu'a'a naa Jesus mako'okan, upodowaana'akan pidannao bii
an, atii na'apa umakon ĩ'ai.

Oia'o doronai zaamatapanii daonaiora (Mark 1:21-28)

31 Udauna'an Jesus mako'okan naa Capernaum iti, wiizai Galilee Baara
ia'oraz. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u,
Sookapa-karu Kamoon dono synagogue ii.
32 Tuukii pidannao di'itinpan paabatan idi Jesus paradan kaimanaiman
manawun, usha'apanum kau'an ĩabatan ma'ozaka manawun ukakuwaapan
pa'ati.
33 Kaina'a daonaiora na'ii synagogue ii, oia'o doronai zaamatapanii.
Sariapa ukadakon diiwa'o ida'an Jesus ati.
34 Ukian, "Ei, Jesus Nazareth san. Kandii dau'ati puwa'atin wa'ida'ati,
kanom puaipan wa'ai? Oo pumainaabata'anan waunao? Õaitapa pugaru,
kaimana'o manawun, Tominkaru di'iki'o puwa'atin."
35 Sariapa Jesus kian u'ati, "Pumashaadautapa, pukodita u'ai!" Sariapa
oia'o doronai kaboota'akan wuru'u daonaioraz pidannao awun za'a, mazan
umuuda'akan naa na'iki ukodita'akan naa u'ai wuru'u ukaboota'akanuz
uruu. Mazan aonaa usha'apatan daonaiora kaziwa'o ida'an.
36 Tuukii pidannao di'itinpan, na'iki ĩkian pairibannao ati, "Ei, na'apa dii
pa'an uparadan ma'ozakan manawun? Uka'iita, na'iki ma'ozaka mishi
uparadan oia'o doronainao ati, atii udyuuda zii mishi ĩkoditan pidan di'iki."
37 Uruu idi ipai kuwai makon Jesus sha'apatanii dau'u, uruu wiizai
di'ii'aka.

Jesus kakudan iriba pidannao (Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)

38 Aizii Jesus koditan dauna'an synagogue iki, umakon sariapa Simon
dapu iti. Na'apain tuukia'o Simon imauzo karinaan, omada wiichan wiicha,
wiicha. Sariapa ĩkowaadan Jesus ati odau'an.
39 Uruu idi umakon o'idi'iti. Ukaawan, ukadishitan maonapa
owashatinapa-kizi bed ida'a. Sariapa udyuudan orinaa, wuru'u omada
wiichanuz koditan o'ai. Sariapa mishi omada wiichan shabata'akan, na'iki
okakuda'akan naa. Udauna'an okadishitan naa, na'iki otaan naa
ĩwanyukunuu nii.
40 Aizii kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao kaawa-kidan karinainao
pairibannao, pabi'inaaka kida'o ĩrinaa, ipai ĩna'akan ĩdyaun Jesus ida'ati.
Uruu idi ipai Jesus pishatan ĩdyaun, na'iki ipai ukakudan ĩdyaun.
41 Aizii oia'o doronainao, ipai ukodita-kidan pidannao ai kapam. Diiwa
ĩkadakon kida ĩkoditan dono pidannao di'iki. "Pugaru Tominkaru Dani
manawun," ĩkian Jesus ati. Mazan tuukii Jesus mashaatan ĩdyaun, aonaa
ukashaapan ĩparadan. Usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu Christ.†

† **4:41** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Jesus tominapa-kidan pidannao synagogue kida kawana'ati
(Mark 1:35-39)

42 Aizii ba'oran chaapi'iki ushaawaka zii Jesus makon naa donoi iki, na'iki
umakon mapidantaka'o amazada iti. Uruu idi pidannao dorotapanuz atii
ĩikodanuzu. Aonaa padamata ĩtaapadan umakon, tuukii ĩtiwaan
pamashaatanuz.
43 Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Kaina'a zii õkowaada'azon Kaimana'o Kuwai
Tominkaru naobanai-tinan dau'u, ba'oran wiizainao kida kawana'ati.
Usha'apanum kau'an uruu wuru'u Tominkaru dyuudaniaz õkowaada'anan,"
ukian.
44 Uruu idi Jesus makon, na'iki ukakuwaatinan naa synagogue kida
kawana'ati.

5

Jesus zaamatan
pamin-kaudinannao nii
(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

1 Bauda'apa kamoo Jesus kadishitapan, Gennesaret Karishiiz* danoma'a.
Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan u'ida'ati. Na'ia'a naa ĩkasaba'uinan
na'iki chakata'a naa ĩkaawan u'ida'ati, ĩabata'azon idi ukowaadan Tominkaru
paradan.
2 Upu'u Jesus tukapan dya'utam kanawanao muudapa-kao karishii
danoma ii. Kopautapauzonao muudapanii wuru'u pakanawan kidaz. Aizii
wuru'u pidannaouz, ĩchikaapan naa pasaironnao na'ii wunu danoma'a.
3 Sariapa Jesus makon na'iki upaidinan Simon kanawan zo'iti, na'iki
udyuuda ukida'ukan wuru'u kanawaz masakauda'u karishii danoma ai.
Uruu idi Jesus sakanatan naa kanawa zo'ii, na'iki'i naa utominapa-kidan
pidannao Tominkaru paradan dau'u.
4 Aizii uipaian dauna'an pakakuwaatinan, sariapa ukian Simon ati,
"Ukida'uka kanawa baukapa'a naa kaana'o-karu iti, utunuuta kizi
usaironnao na'ii, uzaamata kizi kopaunao."
5 Sariapa Simon kian Jesus ati, "Õnaobanaa, bauda'apa maruta'o
watiwautan wazaamatan kopau da'a'a, mazan aonaa kanom wazaamatan.
Mazan aizii pudyuudan idi õgaru, õtunuutan nii wuru'u wasaironnaouz,
puparadan kawana'ati," ukian.
6 Uruu idi na'ia'a naa ĩtunuutan pasaironnao. Na'iki sariapa ĩsaironnao
zaamatan diri'i, diri'i kopaunao, aonaa uka'iita-kao kawana'ati. Atii ĩsairon
kida aonaa uka'iitan naa pawazoo, maonapa kida ĩsairon dadotan, pawazoo
kimishan idi manawun.
7 Sariapa ĩawarian pairibannao, wuru'u ba'oran kanawa zo'iainaouz
kaminka'uta'o nii paugaru. Uruu idi baokopa'a naa ĩto'otan wuru'u sairo
kidaz, ĩzaamata kopau diri'i, diri'i, ipai ĩpaidadan pakanawannao, maonapa
kida ĩkanawan tipitan, uwazoo diri'in idi manawun.
8 Aizii Simon tukapan idi aimaakan sha'apan kaikapa'a, sariapa
ukodoru'ukan Jesus kanaapu iti, na'iki ukian u'ati, "Marina'a shoman õgaru,
õnaobanaa, usha'apanum kau'an oia'o pa'i manawun pidan wuru'u õgaruz."
9 Tuukii Simon na'iki wuru'u ba'orainaouz di'itinpan, patukapan idi
pazaamatan diri'i manawun kopaunao.
10 James na'iki John wuru'u Zebedee dainaouz na'apa kapam, tuukii
kapam ĩdi'itinpan.

---

* **5:1** *Gennesaret Karishiiz:* Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-kao.

Sariapa Jesus kian Simon ati, “Mana'a putaria'ana'a, aizii puzaamaapan ni'i naa pa'an pidannao.”
11 Udauna'an ĩkozootan naa pakanawan kida karishii danoma ati, na'iki ĩwa'aka'akan naa ipai pa'aimaakanutu kida, na'iki ĩmako'okan naa Jesus dawu'ati.

Jesus kakudan pidan kabishopa'o (Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)

12 Aizii Jesus kaawan wiizai iti, na'ii kaina'a'o pidan baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi idi. Utukapan idi Jesus, sariapa ukodoru'ukan ukanaapu iti, uawun baara imi'i baara iti. Na'iki ukian Jesus ati, “Õnaobanaa, õpishaan pugaru tuukii manawun, punyukunuu na'apan an, pukakuda shoman õgaru, puso'ota wuru'u bishoizi õ'ai.”
13 Sariapa Jesus pishatanuz na'iki ukian u'ati, “Na'apa mishi õnyukunuu, aizii marii pumada saabainan.” Sariapa mishi pidan mada saabaina'akan.
14 Udauna'an Jesus kakinaowan uruu. Ukian u'ati, “Mana'a zii pa'i pukowaada'ana'a pidan ati, wuru dau'ana'a õsha'apataniaz pu'ati. Mazan pumako pa'an kai, faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan pumada, utukapa kizi mishi pumada saabainan. Uruu dauna'an putaa'a naa pa'i pu'uza faadaa ati, utaa kiziz na'iki ukawaoda kiziz Tominkaru ati, Moses kakinaori kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'a naa pumada saabainan powaa iti.”
15 Mazan kii'an kuwai Jesus dau'ana'o iribaa'aka-kaoa'a naa manawun ipai di'ii'aka kida'a. Uruu idi pidannao kaawan aonaa masakauda'u mani Jesus ida'ati, ĩabata'azon idi ukuwaa. Ba'orainao ĩkaawan ĩaipan idi kapam pakakuda-kao, parinaa kida ai. Uruu idi ipai ukakudan ĩdyaun.
16 Mazan panaadon Jesus makon nii da'i, utoriinpa'anan mapidantaka'o amazada iti.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o daonaiora (Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)

17 Aizii bauda'apa kamoo, Jesus tominapa-kidan dono pidannao, kaina'a pabi'i kida Phariseenao† sakanatapan na'ii, na'iki na'ii kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ba'oran wiizai iki kida'o ĩwa'atin wuru'u ĩnaouz, tawuru'u Galilee Baara na'iki Judea Baara ii aka kida'oraz wiizainao, na'iki Jerusalem ikiinao kida na'ii kapam. Ĩnao kida wuru'u sakanatapa'oraz na'ii. Mazan Tominkaru taani'i naa pama'ozakan Jesus ati, ukakuda-kinaa nii karinainao pabi'inaaka kida'o rinai ai.
18 Na'apain pidannao kaawan Jesus ida'ati, ĩna'akan pairiban machi'ikaka'o. Ĩna'akanuzu pawashatinapa-kizi baara an. Ĩaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti, Jesus kanaapu iti.
19 Mazan pidannao iriban idi manawun, aonaa na'itim ĩmorota-kidanuzu. Uruu idi sariapa ĩzaida-kidanuz kabaun zowau iti. Udauna'an ĩso'owan naa kabaun zowau, na'iki'i naa ĩtoka-kidanuz pawashatinapa-kizi baara an, atii pidannao sakoda iti, na'iki ĩmuudanuzu Jesus kanaapu'u.
20 Aizii Jesus tukapan idi ĩmishidan tuukii manawun, sariapa ukian machi'ikaka'oraz pidan ati, “Õpaonaru, aizii ipai pu'oian mainaabata-kao pu'ai.”
21 Sariapa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao kian pa'atiaaka kida, “Kandii mooko arawu'u, uwazootapa'azon Tominkaru

† **5:17** *Pharisee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

paparadan ida'an? Soo bauda'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian."
22 Mazan Jesus aitapa na'apam ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Kandii nii udi'itinpan õdau'u kaikapa'a?
23 Na'ia'oram masha'apannaa: 'ipai pu'oian mainaabata-kao' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii?
24 Mazan õaidan nii u'ati wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan umainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a."
Uru'u naa Jesus kia'akan naa machi'ikaka'o pidan ati, "Õkian pu'ati pukadishita, puzaamata wuru'u puwashatinapa-kiziz na'iki pumako'o naa pudapu iti."
25 Sariapa mishi pidan kadishita'akan ipai awunuutapainao awun za'a, uzaamata'akan naa pawashatinapa-kizi baara, na'iki umako'okan naa padapu iti konaukii. Tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.
26 Aizii wuru'u awunuutapainao kidaz, tuukii ĩdi'itinpan, na'iki tuukii kapam ĩtarian, na'iki tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru. "Ei, watukapa zii aizii konaunam kida'o na'iki umanawunu'o aimaakan sha'apata-kao, wuru'u aona'oraz watukapauzon usha'apata-kao kida," ĩkian.

Jesus dapadan Levi (Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

27 Udauna'an Jesus koditan naa kabaun iki na'iki umako'okan naa. Pamakopa-kizi an utukapa pidan Levi kia'o u'uu, uruu zaamaapauzo tax puraatannaa. Jesus ikodan usakanatapan pazaamaapa-kizi ii puraata. Sariapa ukian u'ati, "Puwa'ati õtuma, õtominapa-kida kizi pugaru."
28 Sariapa Levi wa'akan wuru'u pakaudinkiz na'iki umako'okan naa Jesus dawu'ati.
29 Aizii padapu ii Levi toman naa udaru'o aroapa-karu Jesus ati. Kaina'a iriba ba'orainao zaamaapauzonao kapam tax puraatannaa aroopa'azon ĩtuma, na'iki kaina'a iriba kapam ba'oran pidannao kida aroopa'azon ĩtuma.
30 Kaina'a na'ii pabi'i kida Phariseenao awunuutapan, na'iki na'ii kapam ĩiribannao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u awunuutapan. Sariapa ĩkian utominapa-kidaniinao ati, "Kandii nii arawu aroopa'azon na'iki utuza'azon wunao tuma'a oiainaouz, zaamaapauzonao kidaz tax puraatannaa, na'iki wuru'u oiainao kidaz pidannao?" Kia'o wuru'u ĩkiainapanuz.
31 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Pidannao ziwuinao, aonaa kanom nii ĩaipan daakataa, soo karinainao pa'an tuukii ĩaipan daakataa.
32 Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u õwa'atinuz da'ati'i, aonaa kaimanainao ida'ati'o mani, soo oiainao ida'ati'o pa'an wuru'u õwa'atinuz ĩtanawatin kizi pa'oian ai."

Pidannao pishautan Jesus sanadinapa-karu dau'u (Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

33 Pabi'i kida pidannao, kaawainao kidaz Jesus ida'ati, kian u'ati, "John Chikaawunuupauzoz tominapa-kidaniinao mapuda pa'an ĩsanadinpauzon,‡ na'iki ĩtoriinpauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz Phariseenao di'iki, na'apa kapam ĩsanadinpan na'iki ĩtoriinpan. Mazan aizii wuru'u putominapa-kidaniinaouz, aonaa ĩsanadinpauzon, mazan ĩaroopan nii na'iki ĩtuzan nii atii ĩshiitan."

‡ **5:33** *sanadinpauzon:* Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

34 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, “Turuu mani u'itiiman pidannao wa'atiinao
mazida-karu dau'ati baiatan pazamazin mazida'o daonaiora na'an pu'u
ĩtuma? Aonaa turuu ĩbaiatan pazamazin.
35 Mazan bauda'apa kamoo na'aka-karu nii wuru'u mazida'oraz
daonaiora ĩ'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ĩsanadinpan na'iki ĩbaiatan
pazamazin.”
36 Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai. Ukian ĩ'ati,
“Aonaa na'iam zii pidan kuzuutauzon pa'ina'o chaakita pazimindota-kinaa
nii uzaama'ora'a naa chaakita. Mazan aizii pidan kuzuuan an pa'ina'o
chaakita pazimindoapa-kinaa nii, upataka'uan pa'ina'o chaakita, na'iki
pana'a'o nii uaidinpan uzaama'o ai.
37 Na'iki aonaa na'apainim pidan paidauzon, pa'ina'o zii wine toma-kao,
uzaama'ora'a naa wine kinnaa§ zo'iti. Usha'apanum kau'an pa'ina'o wine
paida-kao an, upoodan nii uma'ozakan ana'a naa, na'iki utada'okan nii
wuru'u uzaama'oraz naa riwunii kinnaaz. Uruu idi ipai'o nii riwunii
wakudinan. Aizii wuru'u ukinnaaz ukaboota'aka-kao ni'i naa.
38 Mishi'oraiman pa'ina'o wine paida-kao pa'ina'o ukinnaa zo'iti.
39 Na'iki aonaa kanom tuza'azon pa'ina'o zii wine toma-kao, patuza'akan
dauna'an ma'ozaka'ora'a naa wine. Aizii pidan tuzan an wuru'u
ma'ozaka'oraz wine, ‘Kaiman pa'an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, pa'ina'o
utoma'aka-kao ai,’ ukian nii.” Uruu kia'o wuru'u Jesus kowaadaniaz kuwai.

6

Sookapa-karu Kamoon daua'o (Matthew 12:1-8; Mark 2:23-28)

1 Bauda'apa kamoo Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan zakapu
an patominapa-kidaniinao tuma, paoribai wheat baawu an. Na'apain Jesus
tominapa-kidaniinao karaowaanan wheat aka. Uruu idi ĩzu'uan naa
wuru'u wheat aka kidaz paka'u baara iti, ĩaipan idi umada so'oinan,
udauna'an ĩnikan naaz.
2 Pabi'i kida Phariseenao pishaan ĩdyaun, “Kandii ni'o udikintapan wuru'u
aona'oraz wakakinaorinaa kashaapan usha'apata-kao, Sookapa-karu
Kamoon dono?”*
3 Jesus kian ĩ'ati, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz
usaadinpan kanom King David na'iki uminauda'unao sha'apatauzonii
ĩzamazin dono'oraz?
4 Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'ii uzaamatan bread
taa-kariwaiz Tominkaru ati. Udauna'an unikan naaz na'iki utaan naa
paminauda'unao atiz. Aonaa ukashaapa-kao padamata ba'oran pidan
nikan wuru'u bread kidaz, soo faadaanao.”
5 Powa'a zii Jesus kian ĩ'ati, “Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu pa'an
kazowautapa'oraz Sookapa-karu Kamoon.”

Jesus kakudan pidan dadara'o uanoba (Matthew 12:9-14; Mark 3:1-6)

6 Ba'oran dono koshan, Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus morotan
synagogue iti. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u.
Kaina'a bauda'apa pidan na'ii dadara'o uanoba bada'ii, udiwa'oran
atanapa na'iki aonaa na'apam ukaiwaanuzu.

---

§ **5:37** *wine kinnaa:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **6:2** Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ĩkaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

7 Kaina'a wunaou'u tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u, na'iki
Phariseenao na'ii kapam. Ĩnao tuukii ĩaipan patukapan Jesus sha'apatan
aimaakan, ĩaipan pana'apaunuz, usha'apatan an aimaakan, Sookapa-karu
Kamoon dono. Uruu idi kaimanaiman ĩawunuutapan uruu, ĩtukapa'azon
usaabaan wuru'u pidan anobaz.
8 Mazan Jesus aitapa ipai ĩdi'itinpan, uruu idi ukian wuru ati'i daonaiora
dadara'oraz uanoba, “Pukadishita, na'iki puwa'ati da'ati'i pidannao
kanaapu ati.” Sariapa ukadishitan na'iki umako'okan naa pidannao
kanaapu iti.
9 Udauna'an Jesus kian pidannao ati, “Õpishaan nii unao aizii, na'apa dii
kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati aipan washa'apatinan, Sookapa-karu
Kamoon dono? Uaipan washa'apatan oia'o oo kaimana'o? Udyuuda
wakakudan pidan oo wazowianuzu?”
10 Jesus awunuupan ipai pidannao kawana'ati, na'iki sariapa ukian pidan
dadara'o uanoba ati, “Pusawada puanoba.” Sariapa usawada'akan
paanoba, na'iki uanoba saabaina'akan naa.
11 Mazan tuukii wunao to'oranu'u, zaudapainaouz Jesus sha'apatan
aimaakan. Uruu dauna'an ĩmiitiniipan naa, ĩaitapa'azon na'apam nii
pasha'apatan Jesus.

Jesus zaamatan 12 pidannao padyuudan nii (Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

12 Uruu dono Jesus makon naawazi paawa iti utoriinpa'anan, uruu idi
una'ian utoriinpan bauda'apa maruta'o Tominkaru ati.
13 Aizii ba'oran chaapi'iki, uru'u naa udapadan patominapa-kidaniinao.
Aizii ĩbii iki, uzaamata 12 daonaioranao padyuudan nii kowaadapa'o nii
ipai kuwai wuru'u uaiapanii kidaz ukowaada-kao na'iki usha'apata-kao.
Udakotan wuru'u pazaamataniinaouz apostlenao.†
14-16 Kaikapauda'u'o wuru'u uzaamataniinaouz: Simon, Peter kia'oraz
udakotapa-kao, na'iki u'inawuzu Andrew, na'iki kaina'a James, John, Philip,
Bartholomew, Matthew, Thomas, na'iki James, Alphaeus daniz, na'iki
Simon, uruu Patriot,‡ Judas, James daniz na'iki Judas Iscariot
zaamata-kida'oraz Jesus.

Jesus tominapatin-kidan na'iki ukaminka'uupan pidannao (Matthew 4:23-25)

17 Udauna'an Jesus tokan naa naawazi paawa iki, apowa'a'o baara ati,
wunao tuma'a pazaamataniinaouz daonaioranao. Na'ia'a naa iriba
pidannao wuru'u tominpauzonao kidaz u'idi'iki kasaba'uinan, na'iki iriba
kapam ba'oran pidannao kaawan na'iti. Pidannao wa'atin pabi'inaaka
kida'o wiizai iki, ipai Judea Baara ii aka kidainaouz wiizainao, Jerusalem
ikiinao na'ii kapam. Aizii kaina'a ba'orainao kida kaawan wa'atiinao Tyre
na'iki Sidon iki, munapo'o paran danoma itinapu kida'o wiizainao.
18 Ĩwa'atin ĩabata'azon idi Jesus kuwaa. Ba'orainao, ĩkaawan ĩaipan idi
kapam pakakuda-kao parinaa ai. Na'iki kaina'a ba'orainao oia'o doronai
zaamatapaniinao kida. Uruu dono ipai ukakudan karinainao.
19 Tuukii pidannao aipan papishatan Jesus, usha'apanum kau'an ĩtukapan
idi ma'ozaka Tominkaru kaudinan u'ida'a, uso'ota pabi'inaaka kida'o rinai
pidannao ai. Uruu idi ukakuda ipai pidannao parinaa kida ai.

---

† **6:13** *apostlenao:* dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. ‡ **6:14-16** *Patriot:* mizaataakapauzoz pawiizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

Konaukii-karu na'iki kasha'ora-karu (Matthew 5:1-12)

20 Sariapa Jesus awunuupan wunao di'iti'i tominpainao kidaz u'idi'iki.
Ukian ĩ'ati.
"Konaukia'o pa'an unao,
mapuraataniinaouz,
usha'apanum kau'an unao ati'o pa'an
wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz.
21 Konaukia'o pa'an unao
baiatainaouz pazamazin kai.
Usha'apanum kau'an, diina'iti'i abaapa'o nii pa'an unao.
Konaukia'o pa'an unao,
kasha'oratinainao kidaz kai,
usha'apanum kau'an diina'iti'i
karikaonanu'o nii pa'an ukonaukiitinan.
22 "Konaukia'o pa'an unao, uto'ora-kizaitapa-kao an, na'iki
ukashanaukii-kida-kao an, na'iki udakowautapa-kao an, na'iki udakota-kao
an oiainao nii Daonaiora Aokazi Iki'o dikin ii.
23 Ukonaukii na'apa kida'o aimaakan sha'apan dono u'ati. Ukonaukii
tuukii, usha'apanum kau'an kaina'a pa'an umanawunu'o uwinipinaa ni'o
taapa-kao aokazi ii. Wuru'u pidannao to'ora-kizaitapa'oraz unao kai,
na'apa'o kapam ĩdokozu-daunnao taapauzon Tominkaru prophetinnao
kotua'a naa.
24 Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kapuraataniinao,
kai kaiman manawun uabatinpan.
25 Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kawanyukunuinao,
mazan diina'iti'i uzamazin nii.
Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i,
unao konaukia'oraz umashaapan,
konaukii ushaazootinan kai,
mazan diina'iti'i ukasha'oratinan nii tuukii, uzaadinan nii na'iki
umuraapatinan nii.
26 "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, kai tuukii
uatadapa-kao. Na'apa kotua'a naa ĩdokozu-daunnao atadapauzon pidannao
dakotinpauzonaouz prophetnao nii.

Umarainapa to'oratinainao u'ati (Matthew 5:38-48; 7:12a)

27 "Mazan aizii õkia'azon unao abatapainao ati. Umarainapa ipai
utarubanao. Kaiman utaapa na'iki usha'apata kaiman aimaakan wunao
ati'i to'ora-kizaitapa'oraz unao.
28 Upishaa Tominkaru marii kizi ukaimanan wunao ati'i, aipainaouz
dikauda'o sha'apan u'ati. Na'iki utoriinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an
wunao dau'ana'a antamikiipauzonaouz unao.
29 Aizii pidan tinikan an pugaru pukaozoo ati, marii putinika-kidan
ba'oran pukaozoo u'ati. Aizii pidan kazatan an puchaakitan, marii
uzaamatan pushooton kapam.
30 Na'ia'oram pidan pishaan an aimaakan pu'ai, putaa u'ati. Aizii pidan
kazatan an pusha'apauzi, mana'a pupishaa'ana'a powaa itiz.
31 Pusha'apata kaimana'o aimaakan ba'oran pidannao ati, na'apa
puaipan kawan ĩsha'apatan aimaakan pu'ati.

32 “Aizii pumarainpan an soo wunaou'u marainpainaouz karikaonan
pugaru, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-kao? Upu'u zii oiainao
pidannao ĩmarainapa pamarainpikinao.
33 Aizii pusha'apatan an kaiman aimaakan soo wunao ati karikaonanu'u,
sha'apatainao kidaz kaiman aimaakan pu'ati, kandii dikin ii puaitapan
kaimana'o aimaakan taa-kao pu'ati? Upu'u zii oiainao pidannao, ĩsha'apata
kaiman aimaakan wunao ati'i sha'apatainaouz kaimana'o aimaakan ĩ'ati.
34 Aizii putaan an aimaakan oo puraata pidan ati, puaitapan idi
ukawadauntan niiz, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-kao? Upu'u
zii oiainao taan puraata ba'oran oiainao ati, ĩaitapa kawadaunita-karu nii
wuru'u papuraatanuz.
35 Ukau'an umarainapa utarubanao, usha'apata kaiman kida'o aimaakan
ĩ'ati. Utaa kapam aimaakan kana'apan ĩ'ati, aonaa uzaudapa'ana'a
ukawadaunuta-kao powaa iti. Kaina'a'o pa'an umanawun kida aimaakan
taapa-kao unao ati, usha'apatanii kida winipinaa nii. Uruu idi mishi'o nii
Tominkaru umanawunu'oraz daniitan ipai unao. Tominkaru, uruu ipai
ukaimanan pidannao ati. Utukapa-kida pakaimanan wunao ati'i, aona'oraz
ĩkonaukii-kidauzon uruu, utaan pu'u aimaakan ĩ'ati, na'iki wunao ati'i
oiainaouz manawun pidannao.
36 Ukau'an ukamunan kapam na'apa udaru Tominkaru kamunanuuzon
kawan.

Mana'a uzaudauzo'ona'a pidan madiwautapaka (Matthew 7:1-5)

37 “Mana'a udakotauzo'ona'a pidan dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru
dakotan unao dikauda'o nii. Mana'a ukaboota-kida'ana'a pidan
pataka'uta-karu nii, aonaa kizi kapam uboota-kao. Na'iki umarina'ata
wuru'u dikauda kida'oraz sha'apatauzo-kao u'ati, Tominkaru marina'atan
nii wuru'u oii kida'oraz usha'apatauzon.
38 Utaa aimaakan ba'orainao ati, Tominkaru taan nii aimaakan unao ati.
Na'iki diri'i'o nii manawun aimaakan taa-kao u'ati, atii aona'o ni'i naa
na'itim upaidinan. Na'apam udiri'in putaauzon aimaakan ba'orainao ati,
na'apa'o nii udiri'in Tominkaru taan pu'ati.”
39 Udauna'an Jesus kakuwaapan naa, di'itinapa-kinai kuwai ida'an.
Kaikapa'o wuru'u ukianuz: “Aonaa turuu pidan ushaawun na'akan
pamin-ushaawunun, usha'apanum kau'an ipai daunuuda'u'o nii ĩwaotan
kichada-kariwai nazo iti.
40 Aonaa na'iam pidan tominpauz umanawunun patiichaan ai, mazan
ipai wuru'u tominpauzonaouz ĩipaian dauna'an patominpan, na'apa'o ni'i
naa ĩaitapan patiichaan kawan.
41 “Kandii nii mooko wuru'u pudi'itapanuz kaunuba'o puiriban awun
ida'a, pumadi'itapakan pu'u wuru'u atamun taramtinpa'oraz puawun
ida'a?
42 Puka'iita zii pukian puiriban ati. ‘Da'ati'i õso'ota kizi kaunuba'oraz
puawun ai,’ pumatukapakan pu'u kaina'a udaru'o atamun idin puawun
ida'a? Pugaru taapinpa'oraz kaimana'o nii kaikini'i, mishi'oraiman
puso'ota'a naa zii kiwiin atamun idin puawun ai. Uruu dauna'an kaimana'o
ni'i naa putukapan puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

Paoribai na'iki u'aka daua'o (Matthew 7:16-20; 12:33-35)

43 “Paoribai ziwu'o usodan, aonaa u'aka dikauda'o nii. Mazan aizii
paoribai maziwuka'o, ukaakan dono dikauda'o nii kapam u'aka.

44 Ipai kaimana'o dizoo-karu kadunaa aitapa-kao pa'aka ida'an kida,
na'iki aonaa na'iam zii pidan karaodauzon dizoo-karu fig oo grape
kaiwada-karu kadunaa di'iki.
45 Aizii kaimana'o pidan, ukodita-kida kaiman kida'o pa'idiwaru
aimaakan, utaapan idi kaiman kida'o aimaakan panyukunuu ii. Mazan
aizii dikauda'o pidan, ukodita-kida dikauda kida'o pa'idiwaru aimaakan,
utaapan idi oii kida'o aimaakan panyukunuu ii. Ukau'an sha'apa'oram
aimaakan pidan taapanii kida panyukunuu ii, uruu kida wuru'u
ukodita-kidaniaz paparadan ida'an.

Dya'utama'o kabaun tomikinao (Matthew 7:24-27)

46 "Kandii nii udakotan õgaru unaobanaa nii, umasha'apatakan pu'u
õdyuudanii usha'apatan?
47 Na'ia'oram pidan wa'ati'o õ'ida'ati, na'iki mishi'o uabata'azon õkuwaa,
na'iki izo'ati'o õparadan, õkowaadan nii kanom kawanu'o uruu.
48 Uruu na'apa pidan kawan, toma'o padapu dadara'o baara'a, na'iki
kichada'o patoron uun nii munapo. Aizii na'apainim wunu tuubarun na'iki
udapu naraan, aona'o nii wunu paran kabootanuz, usha'apanum kau'an
dadara'o baara'a'o wuru'u udapuz.
49 Aizii na'ia'oram pidan abata'o õkuwaa mazan aonaa uizo'atinuz,
na'apa'o uruu tawuru kawanu'u maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz
padapu shomada'o imi'i ida'a. Aizii na'apainim wunu tuubarun, baukapa'o
nii wunu paran kida'uka'akan wuru'u kabaunuz, uruu idi sariapa kabaun
dorautan ipai daunuuda'u."

7

Jesus kakudan soldyaa zowaunaa poitoru (Matthew 8:5-13)

1 Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan pidannao ati, uru'u naa
umakon Capernaum iti.
2 Aizii na'ii kaina'a Roman soldyaannao zowaunaa. Uruu dono upoitoru
umarainapanii manawun karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa umawakan.
3 Uabatan idi Jesus kaawan wuru wiizai ida'ati'i pamashaapa-kiziz,
sariapa udyuudan kazowautapainao Jewnao Jesus di'iti. Uaipan
ĩdapadankan Jesus, uwa'ati kizi padapu ati, ukakudanaka kizi upoitoru. Aizii
uruu aonaa Jew mani.
4 Udauna'an ĩmakon naa Jesus di'iti, atii ĩikodanuzu. Na'ia'a naa ĩkowaadan
u'ati parada-karu, na'iki tuukii ĩpishaan umakon patuma. Ĩkian u'ati, "Tuukii
manawun waaipan pukaminka'utan wuru'u pidanaz, waaitapanii uruu
kaimana'o naobanai.
5 Usha'apanum kau'an uruu umarainapanii tuukii wairibannao Jewnao,
na'iki uruu tomanii wa'ati wuru'u synagogue. Uruu idi tuukii wapishaan
pugaru pumako kizi u'idi'iti," ĩkian.
6 Uruu idi Jesus makon ĩtuma.

Aizii ĩmaonapatapaanan pu'a'a naa, uru'u naa naobanai dyuudan
papaonarunao ikodapa'anan Jesus. Na'iki udyuudan ĩna'akan paparadan
u'idi'iti, kaikapa'a: "Naobanai, aonaa õaipan pumizidinan, aonaa õaipan
puwa'atin õdapu ati.

7 Na'iki aonaa umanawunu'o mani pidan õgaru, na'iki aonaa õturuan
õparada'anan na'iki õmakon pu'idi'iti manawun. Turuu pa'an puparadan,
na'iki karikaonan õpoitoru kakuda kizi.
8 Õgaru na'apa, õkaudinan doko ainao pidannao õ'ai waranu a'o. Õgaru
na'apa, kaina'a soldyaanao kaudina'o õwaranu'u kapam. Aizii õkian dono
bauda'apa soldyaa ati, 'Pumako,' umakon nii. Aizii õdapadan dono ba'oran
soldyaa, 'Puwa'ati,' õkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki õdyuudan dono
õpoitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' õkian an u'ati, usha'apatan niiz."
9 Tuukii Jesus di'itinpan uabatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u.
Sariapa utanawatinan pidannao di'iti, wuru'u wa'atipainao kidaz
udawu'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, "Aizii õkowaadan nii u'ati: aonaa na'iam zii
õikodauzon mishida-karu manawun wuru kawanu'ora'a Israelitenao bii an."
10 Udauna'an wunaou'u na'akainaouz parada-karu kiwa'akan naa powaa
iti, naobanai dapu iti. Aizii ĩkaawan ĩabatan poitorui kakuda'aka'a naa.

Jesus kakudan daonaiora mawaka'ora'a naa

11 Kadiman aka uruu dauna'an Jesus makon wiizai di'iti, Nain kia'o u'uu.
Aizii pidannao, tominpauzonao u'idi'iki na'iti kapam ĩmakon utuma. Na'iki
iriba kapam ba'orainao pidannao makon udawu'ati.
12 Aizii Jesus kaawan pu'u wiizai koraratapa-kinao paniinomizinaa
ida'ati, upu'u daonaiora mawaka'o na'aka-kao baaranai iti. Zuna
mawakaiba'a naa odaiaru, odani wuru'u mawaka'oraz, ubauda'apan odani
wuru'u uruuz. Na'iki kaina'a iriba, iriba pidannao makon otuma.
13 Aizii Jesus tukapan oroo tuukii ukamunan-kidanuzo, sariapa ukian
o'ati, "Mana'a puzaada'ana'a."
14 Udauna'an umakon na'iki upishatan naa wuru'u mawaka'o
na'akapa-kinaoaz, sariapa wunaou'u na'akapainaouz mawaka'o
mashaadina'akan. Udauna'an ukian mawaka'o ati, "Pa'ina'o daonaiora,
õkian pu'ati, pukadishita."
15 Sariapa daonaiora sakanata'akan na'iki uparadan. Udauna'an
ukadishitan na'iki Jesus na'akan naaz padaro dazaba iti.
16 Tuukii pidannao tarian na'iki tuukii ĩdi'itinpan. Na'iki tuukii kapam
ĩkonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi ĩkian, "Ei! Kaawa zii mishi wabii ati
umanawunu'o Tominkaru prophetin. Mishi Tominkaru kaawan
ukaminka'uta'anan waunao Jewnao, upidanannaouz," ĩkian.
17 Aizii kuwai, Jesus sha'apatanii daua'o kowaadaabi'ii-kaoa'a naa ipai
Jewnao wiizi kida kawana'ati, na'iki ĩwiizi dawun itinapu kida'o pidannao
mashaapan, ipai kapam ĩabatan wuru'u kuwaiz.

John Chikaawunuupauzo dyuuda-kidan paparadan Jesus di'iti (Matthew 11:2-19)

18 Aizii John abatan idi patominapa-kidaniinao pidannao kakuwaapan
ipai wuru dau'a'a Jesus sha'apatanii kidaz aimaakan, sariapa udapadan
dya'utam pidannao ĩbii iki.
19 Udauna'an udyuudan naa ĩdyaun Naobanai Jesus di'iti, na'iki udyuuda
ĩpishaan Jesus kaikapa'a: "Pugaru'u naa wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo
marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin?"
20 Udauna'an ĩmakon naa Jesus di'iti, atii ĩkaawan u'idi'iti, na'ia'a naa ĩkian
u'ati, "John Chikaawunuupauzoz dyuudan waunao pu'ida'ati,
upishaa-kidan na'iki uaitapa'azon pugaru'u naa tawuru'u wa'ati'o ni'oraz
kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin kaina'iki?"

21 Aizii wuru'u ĩkaawanuz na'iti, Jesus kaudinan pu'u karinainao dau'u.
Ukakudan pu'a'o iriba, iriba pidannao pabi'inaaka kida'o ĩrinaa ai, oia'o
doronai zaamatapaniinao, ipai ukakudan ĩdyaun, na'iki ishaawunnao kida,
ipai uda'atan na'iki usaabaan ĩawun.
22 Uruu idi Jesus dako'atin wunao paradanu'u John dyuudaniinaouz.
Ukian ĩ'ati, "Aizii ukiwa John di'iti, ukowaada kizi u'ati ipai daunuuda'u
wuru'u utukapanii kidaz õsha'apatan, na'iki ukowaada u'ati ipai wuru'u
uabatanii kidaz kuwai. Ukowaada u'ati iriba'a naa ishaawunnao awun
da'ata-kao, na'iki saabaa-kao; aizii machi'ika-kainao, chi'ika-kida-kao;
na'iki kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi, ipai ĩkakuda-kao. Aizii
makinao-ziiwanao, kaimana'a naa ĩabatan; na'iki mawakainao kida,
kakuda-kao powaa iti; aizii pataka'utinainao, kowaada-kaoa'a naa ĩ'ati
Kaimana'o Kuwai.*
23 Konaukia'o nii manawun wunaou'u sariaapa'oraz ĩmishidan õgaru,
aona'oraz ĩdi'itinpan pana'iti kida õdau'u," ukian ĩ'ati.
24 Aizii John di'ikiinao pidannao kiwan dauna'an, sariapa Jesus kian
wunao ati'i iribainaouz pidannao, kasaba'ukinpainaouz utuma. Ukian ĩ'ati,
"Kandii dau'ati'o tawuru'u unao makouzonuz John di'iti mapidantaka'o
amazada di'iti? Kandii wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Utukapa'azon
pidan kakataimana'o unyukunuu, awaru dawuu-kidan kawan pinidi?
25 Kanom dii sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Oo utukapa'azon
pidan konaunama'o oo umanawunu'o ukaiwadinpan? Pidan
umanawunu'o, na'iki kaiwadinpa'o kaimanaiman, umashaapan kabaun
umanawunu'o di'ii?
26 Oo kanom sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Tominkaru
prophetin? Mishi'o wuru'u, pidan utukapaniaz na'ii, powa'a'o zii
umanawunun ba'oran prophetnao ai.
27 Uruu John, dau'ana'o tawuru'u kotua'o Tominkaru Paradan
saadauzo-kaoaz kaikapa'a: 'Õdyuudan nii õprophetin kiwiin, saabaa'o nii
dunapo pu'ua'ati,' " ukianuz.
28 Udauna'an Jesus kian koshan ĩ'ati, "Õkowaadan nii u'ati aizii aimaakan,
John uruu uwazootapanii ipai, ipai pidannao, aonaa bauda'apa pidan
kaina'a shakatainao wuru baara'a'a, uruu kawanu'o nii. Mazan pidan,
aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u
umanawunu'o uruu John ai," Jesus kian ĩ'ati.
29 Ipai pidannao na'iki wuru'u zaamaapauzonao kidaz tax puraatannaa,
abatan Jesus paradan, na'iki ĩnao tuukii pa'an ĩmishidan, na'iki ĩaitapa mishi'o
na'iki sakitapa'o wuru'u Tominkaru paradan kidaz. Uruu idi'o pa'an
ĩchikaawunuu-kidinan John ati.
30 Mazan kaina'a ba'orainao pidannao, ĩdakotapa-kao Phariseenao na'iki
kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ĩnao aonaa
pa'an ĩsha'apatan wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-kao. Uruu
idi aonaa ĩchikaawunuu-kidinan John ati.
31 Powa'a zii koshan Jesus kian pidannao ati, "Na'apa dii mani õkian
wunao dau'ana'a kainaouz pidannao mashaapan? Na'apa dii mani
õkowaadan oo õdakotan ĩdyaun? Õkian nii.
32 Ĩnao mashaapan koraiziannao makinaotinan kawanu'o, aonaa
ĩnyukunuu kaimana'azon ba'orainao ati. Aizii pamakinaotin kizi iki,
koraiziannao kadakoinpauzon pa'atiaaka kida kaikapa'a: 'Wakunuian

* **7:22** Na'apa tawuru ida'a usaadinapanu'u Isaiah saadanii kidaz. (Isaiah 29:18-19; 35:5-6; 61:1-2)

mazida-karu kunnaa unao ati kuwudii ida'an, mazan aonaa ukonaupan.
Aizii Wakunuian mawaka-karu kunnaa u'ati, aonaa uzaadan,' ĩkiitaakapan.
33 Aizii John Chikaawunuupauzo kaawan dono da'ati'i, aonaa unikauzon
kaimana'o wanyukunui wuru'u ba'oran pidannao nikauzonii kaduz kidaz,
na'iki aonaa utuzan wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Kaina'a oia'o
doronai u'ida'a.'
34 Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, ukaawan da'ati'i, ipai pa'an uaroopan,
na'iki utuzan bishoa'o wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Aushaa utukapa,
kashabakizi pa'an arawu'u, na'iki tuzapa-shori kapam. Na'iki unaudapa
kapam pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax
puraatannaa, na'iki oiainao pidannao tuma.'
35 Mazan ipai pidannao wuru'u da'anainao kidaz Tominkaru paradan,
ĩnao tukapa-kidan mishi'o wuru'u Tominkaru aitapanii kidaz oo wuru'u
usha'apaapanii kidaz aimaakan."

Oia'o zunaaba sha'apatanii daua'o

36 Aizii kaina'a Pharisee, una'akan Jesus, uaroapa-kida'azoonuzu padapu
ii. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti, na'ia'a naa usakanatan na'iki
uaroopan naa.
37 Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba madoronaa-daunu'o
omashaapauzon. Aizii oabatan idi Jesus aroopa'azon Pharisee dapu ii,
sariapa omakon na'iti, ona'akan kaduunuribai pakinnaa zo'an kuba idi'i
utoma-kao.†
38 Okaawan Jesus kidiba di'iti ubarau itinapu. Ozaadan tuukii, uruu idi
ipai ozabian Jesus kidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan naa ukidiba
padizo idi na'iki sariapa okissitan wuru'u ukidiba kidaz, udauna'an
oramaudan naa ukidiba kaduunu'oraz ramau idi.
39 Aizii Pharisee, wuru'u na'aka'oraz Jesus padapu ati, tukapan wuru'u
zun sha'apatanuz aimaakan na'apa Jesus ati. Sariapa ukian panyukunuu ii,
"Umishiin an mani di'oraz daonaiora Tominkaru prophetin, uaitapa mani
na'apa'oram okaduz wuru'u zunaz pishata'oraz paugaru. Na'iki uaitapa
mani ipai na'apam omashaapauzon na'iki wuru'u oii kida'oraz aimaakan
osha'apaapauzon."
40 Sariapa Jesus paradan, na'iki ukian u'ati, "Simon, kaina'a aimaakan
õkowaada'azon pu'ati."
"Tiichaa, na'apa'oram aimaakan wuru'u pukowaada'azooniaz õ'ati?"
Simon kian.
41 Jesus kian u'ati, "Kaina'a dya'utam pidannao mawinipinaatapainao
pidan. Bauda'apa mawinipinaatapan 500 wizi'i kida'o puraata, ba'oran
mawinipinaatapan 50 wizi'i kida'o puraata.‡
42 Aonaa bauda'apa ĩnao ka'iitan pakawadauntan powaa iti wuru'u
pamawinipinaatapaniaz puraata. Uruu idi pidan wuru'u taa'oraz zii
puraata ĩ'ati, umarina'ata'akan naa wuru'u ĩmawinipinaatapaniaz. Aona'o ni'i
naa uaipan uwadaun oo unyukunuupa'akan powa'a wuru'u
ĩmawinipinaatapaniaz. Ukau'an, na'ia'oram nii puaitapan marainapa tuukii
wuru'u marina'ata'oraz pamawinipinaatapa-kao?"
43 Simon dako'atin, na'iki ukian, "Õzauda-kidan wuru'u mawinipinaatapa'o
uruu dobata manawun, uru'o nii marainapa uruu tuukii."
"Na'apa mishizi, sakitapa'o kaiwuru'u pudi'itinapanuz," Jesus kian
Simon ati.

† **7:37** *kuba idi'i utoma-kao:* Wuru'u kubaz, udakota-kao Alabaster. ‡ **7:41** *wizi'i kida'o puraata:* Greek paradan ida'an, denarius wuru'u. Bauda'apa denarius, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

44 Udauna'an Jesus tanawatinan zunaaba di'iti, na'iki ukian Simon ati,
"Putukapa di'oraz zunaaba'a, mishii? Õmorotan pudapu ati, aonaa putaan
wunu õ'ati õchikaa-kinaa nii õkidiba. Mazan oroo, okaawan da'ati'i, ozaadan
atii ochikaan õkidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan õkidiba padizo idi.
45-46 Na'iki aonaa pukissitan õgaru, mazan oroo pakaawan di'iki'o aonaa
osookadan pakissiipan õkidiba. Na'iki aonaa putaan õramauda-kinaa nii
õzowau, mazan oroo oramauda zii õkidiba.
47 Aizii õkowaadan nii pu'ati aimaakan," Jesus kian. "Wuru'u
osha'apatanuz aimaakan kaikapa'a, otukapa-kidan na'apam pamarainpan
õgaru tuukii. Usha'apanum kau'an o'oian wuru'u tuubaru'oraz manawun
mainaabata-kao idi ipai daunuuda'u o'ai. Mazan aizii pidan masakauda'u'o
u'oian, aizii u'oian mainaabata-kao an, masakauda'u'o nii kapam
umarainpan õgaru."
48 Udauna'an Jesus kian zunaaba ati, "Aizii ipai daunuuda'u'u naa
pu'oian mainaabata'aka-kao, aona'o nii powa'a unyukunuuapa-kao."
49 Sariapa pidannao wuru'u sakanatapainao kidaz utuma kiitaakapan
pa'atiaaka kida, "Kandii mooko arawu'u turuu mooko uaitapan
pamainaabatan pidan oian?"
50 Mazan Jesus kian zun ati, "Pumishidan idi'o wuru'u,
pukazannaatinanuz pu'oian ai. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu
aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru."

8

Zunnao kaminka'uupauzonao Jesus

1 Udauna'an Jesus makon naa, uchi'ikapan ipai donoi na'iki wiizai kida
kawana'ati. Wuru'u uchi'ikapanuz ukowaadapan Kaimana'o Kuwai,
Tominkaru naobanai-tinan daua'o. Aizii 12 utominapa-kidaniinaouz,
na'ii'aka kapam ĩchi'ikapan utuma.
2 Na'iki zunnao, tawuru'u ukakudaniinao kidaz parinaa ai, na'iki
ba'orainao ukakudaniinao oia'o doronai zaamatapan ai ĩdyaun, na'iti
kapam pabi'i kida ĩnao makon, ĩkaminka'uupan Jesus na'iki wuru'u
utominapa-kidaniinaouz. Mary, Magdala sanaaba, Jesus so'otaniaz 7 oia'o
doronainao o'ai, oroo wuru'u kaminka'uupa'oraz ĩdyaun,
3 na'iki Joanna oroo Chuza kia'oraz odaiaru uu, kazowautapa'oraz pabi'i
kida Herod poitorunao. Na'iki Susanna na'ii kapam, na'iki iriba ba'oran
zunnao kida na'ii ĩtuma. Ipai ĩsha'apatan aimaakan, ĩtaan papuraatan, na'iki
aimaakan sodi kida paaipan ati, pakaminka'uta-kinaa nii Jesus na'iki
utominapa-kidaniinao.

Jesus kowaadan
uudai paowa-kao dau'u
(Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

4 Pidannao kaawan iriba, iriba Jesus ida'ati, na'iki iriba kapam ba'oran
wiizai ikiinao kida kaawan. Aizii pidannao baokopatinan dauna'an, uru'u
naa Jesus kakuwaapan naa ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an.
5 Ukian, "Bauda'apa kamoo pidan makon pazakapun iti upaowa'anan
poroom uuda kida. Aizii kawiizii-kariwai baara an, uru'u naa upararaan
poroom uuda. Pabi'i kida poroom uuda waotan chi'ikapa-kizai an, uruu idi
ipai udakazaabi'ii-kao. Udauna'an kotu'uznao wa'atin na'iki ipai ĩnikan
wuru'u uudai kidaz.

6 “Ba'oran uudai kida waotan kubata'o baawu an. Mishi kaiman
padamata uudai soda'akan mazan aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatinan,
udauna'an kamoo wiicha'akan naa, uruu idi sariapa uaradan atii umaririn.
7 “Ba'oran uudai kida waotan kaiwada-karu ta'o baara an. Mishi kaiman
padamata usoda'akan, mazan udauna'an, kaiwada-karu watuda'akan naa
wuru'u pa'ina'oraz usodan kida. Uruu idi aonaa na'itim naa ĩdyaupain.
8 “Ba'oran uudai kida, kaiman pa'an ĩwaotan kawiizii-kariwai baara an.
Uruu idi ziwu ĩsodan, udauna'an ĩkaaka'akan naa madowaaka kida
pa'idiwaru, na'iki diri'i shinibaba kida u'aka. Bauda'apa'o ukadunaa di'iki,
uikoda 100 u'aka diri'in.”
Udauna'an Jesus kian naa pidannao ati, “Pukakinaon an puabata'a naa
kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida (Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)

9 Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao pishaan naa uruu, na'apa'oram
manawun wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, ukowaadaniaz ĩ'ati.
10 Uruu idi ukian ĩ'ati, “Soo unao ati'o nii ukainaabata-kao wuru'u
di'itinapa-kinai kuwaiz, Tominkaru naobanai-tinan daua'oraz. Mazan
wunao ati'i ba'orainao kidaz ukowaada-kao nii soo di'itinapa-kinai kuwai
ida'an. Uruu idi ĩtukapan pu'u padamata wuru'u kadakotin-kizaiz, mazan
upu'u aona'o nii ĩtukapanuzu. Ĩabatan pu'u padamatazu, mazan upu'u, aona'o
nii ĩaitapan na'apa'oram wuru'u parada-karu kianuz.

Jesus kowaadan na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai (Matthew 13:18-23; Mark 4:13-20)

11 “Kaikapa'a wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz,” Jesus kian ĩ'ati, “Aizii
wuru'u uudai kidaz, Tominkaru paradan kida wuru'u.
12 Aizii wuru'u uudai kida waota'oraz chi'ikapa-kizai an, uruu pidannao
dau'ana'o, wuru'u abatainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan udauna'an
Satan kaawan ĩ'ida'ati, uruu idi sariapa umainaabatan ipai daunuuda'u
ĩnyukunuu iki wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kida. Usha'apanum kau'an
aonaa uaipan ĩmishidan, na'iki aonaa uaipan ĩkazannaatinan pa'oian ai.
13 “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kubata'o baawu an, uruu
pidannao dau'ana'o, wuru'u konaukia'oraz ĩabatan na'iki ĩzaamatan
padamata Kaimana'o Kuwai. Mazan aonaa ĩzaamatan tuukii panyukunuu iti
wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi masakauda'u aimaakan dikauda'o
sha'apa'akan ĩ'ati, uru'u naa ĩkashadina'akan, aona'a naa powa'a
ĩmishidapa'akan.
14 “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiwada-karu baawu an kida,
uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao na'iki mishidainao kidaz
Kaimana'o Kuwai. Mazan ĩdi'itinpan aimaakan aiapa-kao dau'u, na'iki
kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki ĩaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o
aimaakan. Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa
ĩsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.
15 “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiman, kawiizii-kariwai baara
an, uruu pidannao wuru'u abatainao na'iki zaamatainao kidaz parada-karu
kaimanaiman manawun panyukunuu iti. Ĩizo'ati ipai parada-karu, uruu idi
aonaa ĩkashadinan. Usha'apanum kau'an kaiman ĩnyukunuu dyaupain
Tominkaru ati. Uruu idi kaiman mishi ĩmashaapan tukapa-kao.

Aonaa lamp taratapauzo-kao (Mark 4:21-25)

16 “Aonaa na'ia'oram pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon
idi, oo umuudanuz bed waranu iti. Mishi'oraiman lamp suu-kao dono,
umuuda-kao doko'o ukanadapa kizi kaiman. Aizii pidannao morotan an,
kaimana'o nii ukanadapan ĩ'ati.
17 Na'iki ipai aimaakan dizapa-kariwai usha'apaapa-kao, ipai'o nii
ukodita-kida-kao kainaabana'o-karu ati. Na'iki ipai aimaakan
dizapa-kariwai ipai'o nii ukodita-kida-kao kanada'o-karu ati.
18 Ukau'an udi'itapa na'iki uzaamata unyukunuu iti wuru'u uabatanii
kidaz parada-karu. Usha'apanum kau'an pidan kaina'a'o utaapan
aimaakan panyukunuu ii, taa-karu nii u'ati powa'a zii. Aizii wuru'u pidan,
aona'oraz utaan aimaakan panyukunuu iti, zaamata-karu nii u'ai ipai
daunuuda'u wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan utaapan panyukunuu
ida'a.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao dauа'o (Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

19 Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan ĩtukapa'azon uruu.
Mazan aonaa na'itim ĩmaonapadinan udazaba iti, usha'apanum kau'an iriba
manawun pidannao kasaba'ukinpan udazaba an kida.
20 Uruu idi bauda'apa pidan kian Jesus ati, “Kaina'a pudaro na'iki
pu'inawuzunao kadishitapan paniba ii, ĩtukapa'azon pugaru.”
21 Sariapa Jesus kian ipai pidannao ati, “Õdaro na'iki õ'inawuzunao pa'an
wuru'u abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru paradan.”

Jesus paradan awaru na'iki wunu paran ati (Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

22 Bauda'apa kamoo Jesus paidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao
tuma. Na'iki ukian ĩ'ati, “Aushaa wamako'o naa karishii baza iti.” Uruu idi
ĩmako'okan naa.
23 Aizii ĩmakopaanan pu'u, Jesus da'awu'ukan naa kanawa zo'ii.
Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan. Sariapa wunu paran kida
daawadaan ĩkanawan, atii wunu paidina'akan naa ĩkanawan zo'iti.
Maonapa'a naa kanawa tipitan.
24 Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao makon u'idi'iti, ĩpokowauanuzu.
Na'iki ĩkian u'ati, “Wanaobanaa! Wanaobanaa! Kadiman! Taa'azo'o naa
wanaraan,” ĩkian. Udauna'an Jesus kadishita'akan, na'iki udyuudan awaru
na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi awaru na'iki wunu paran
mashaadina'akan.
25 Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Na'apa'oram mooko
wuru'u umishidanuz?”
Mazan tuukii ĩtarian, na'iki tuukii ĩdi'itinpan. Ĩkian pa'atiaaka kida, “Ei!
Kanom kaduz pidan uruu? Udyuuda zii awaru na'iki wunu paran
mashaadan, atii ĩizo'ati zii uparadan,” ĩkian.

Jesus kakudan oia'o doronai zaamatapanii pidan (Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

26 Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makopaanan karishii baoko an, atii
ĩkaawan baza itinapu wiizai di'iti, Gerasa Baara kia'o u'uu, Galilee Baara
pa'inamunu'oraz.
27 Aizii Jesus maratina'akan zii kanawa zo'iki, uru'u naa pidan, donoi
iki'o, oia'o doronainao zaamatapanii kaawa'akan Jesus ida'ati.
Kotua'iki'ora'a naa aonaa ukaiwadan kamicha, na'iki aonaa

umashaapauzon kabaun ii. Umashaapan baaranai ii aka, kuba uun ii aka karikaonan.
28 Aizii utukapan Jesus, sariapa ukadako'okan, udauna'an ukodoru'ukan
na'iki umapotinan Jesus kanaapu iti. Na'iki ukian diiwa'o ida'an, "Jesus,
Tominkaru umanawunu'o dani, kanom puaipan õ'ai, na'apa dii
pusha'apata'azon õgaru? Aonaa shoman pupataka'uta'ana'a õgaru," ukian.
29 Wuru'u uparadanuz kaikapa'a Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao
koditan u'ai.

Kiwiin, mapudu'o da'i oia'o doronainao tuukiidauzonuzu. Pidannao tiwaan pu'u padamata padodowan ipai uanoba na'iki utaba'u chain idi, mazan sariaapa'o nii ubidita'akanuzu. Uruu dauna'an oia'o doronainao na'aka'akan ni'i naa uruu, mapidantaka'o amazada baara iti. Uruu wuru'u parada'oraz Jesus ati.

30 Jesus pishaanuzu, "Na'apa dii pu'uu?" "Õ'uu Iribainao," ukian.
Ukowaadan pa'uu na'apa usha'apanum kau'an iriba, iriba manawun oia'o
doronainao morotan naa u'idi'iti.
31 Na'apain tuukii oia'o doronainao pishaan Jesus, aonaa kizi udyuudan
ĩdyaun ka'unaru nazo iti, aona'oraz utokon nii.

32 Na'ia'o iriba kooshinao aroapatinan naawazi za'an. Uruu idi oia'o
doronainao pishaan Jesus tuukii. "Pukashaapa shoman wamorotan
kooshinao di'iti," ĩkian. Jesus kashaapa ĩmorotan kooshinao di'iti.
33 Uruu idi ĩkodita'akan naa pidan di'iki na'iki ĩmorota'akan naa kooshinao
di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan naa tawudapu an, na'iki ipai ĩwaotan
karishii baoko iti. Uruu idi ipai ĩmawakan panaraan idi.

34 Aizii pidannao, wuru'u taapainaouz kooshinao tukapan idi wuru'u
aimaakan sha'apanuz kaikapa'a, sariapa ĩdiman ĩkakuwaapa'anan. Uruu idi
ĩkakuwaapan pidannao ati ipai donoi ii aka, na'iki kazakapuntinpainao ati
donoi dawun ii aka. Ipai ĩkowaadan patukapan kawana'ati usha'apan.
35 Uruu idi iriba pidannao makon na'iti ĩtukapa'anan wuru'u
kowaada-kariwaiz aimaakan sha'apan. Aizii ĩkaawan Jesus ida'ati, ĩtukapa
pidan wuru'u so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, aona'a naa
usha'apan, na'iki kaina'a'a naa ukaiwadapan kamicha. Kaiman
usakanatapan Jesus dazaba'a, aitapina'a naaz, na'iki kaimana'a naa
udi'itinpan. Uruu idi tuukii pidannao tarian.
36 Pidannao wuru'u tukapainaouz aimaakan sha'apan, ĩkakuwaapan naa
ba'oran pidannao ati. Ĩkowaadan ĩ'ati na'apa'oram ukakuda-kao wuru'u
oia'o doronai zaamatapaniaz pidan.
37 Uruu idi ipai pidannao kawiizi-tinpainao kidaz donoi Gerasa Baara an
kida, tuukii ĩpishaan Jesus makon pawiizi iki. Usha'apanum kau'an tuukii
manawun ĩtarian.

Uruu idi Jesus paidinan naa kanawa zo'iti na'iki umako'okan naa.
38 Wuru'u pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, tuukii
upishaan Jesus. "Õmako kizi putuma," ukian. Mazan Jesus kian u'ati,
39 "Pukiwa'a naa shoman pudapu iti, pukowaada'an kizi'i naa na'apam
Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimaakan pu'ati." Uruu
dauna'an pidan mako'okan naa. Aizii pamakopa-kizi donoi ii aka, ipai
ukowaadan pidannao ati wuru'u Jesus sha'apataniaz pa'ati.

Jesus kakudan Jairus dani na'iki izaipaiba zunaaba kapam (Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)

40 Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kiwan karishii baza itinapu.
Na'ii iriba pidannao dapaapan uruu, usha'apanum kau'an tomunu'ora'a
naa ĩzaudapanuzu.
41 Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu
kazowautapauzo synagogue Jewnao ati pawiizi ii. Ukaawan, sariapa
ukodoru'ukan, na'iki udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. Tuukii
una'akan uruu padapu iti.
42 Usha'apanum kau'an, udani zun bauda'apauzo, 7 owunun, karinaan
tuukii, maonapa'ora'a naa omawakan.
Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa, iriba pidannao kasaba'uinan
udazaba an.
43 Aizii pidannao bii'i kaina'a zunaaba, izaipaiba, 12 wunu'ora'a naa
obaiatinan. Iriba'a naa omakon daakataanao di'iti. Mazan aonaa
bauda'apa daakataa kakuda'o nii oroo. Na'iki ipai'i naa otaan papuraatan
ĩ'ati.
44 Uruu dono owa'atin pidannao bii an Jesus barau ikinapa. Sariapa
opishatan uchaakitan danoma karikaonan. Sariapa oizaipan shabata'akan.
45 Masha'apakiaka Jesus kian, "Kanom pishata'oraz õgaru?"
Mazan ipai pidannao wuru'u udazaba an kidainaouz kian, "Aonaa
wapishatan pugaru."
Uruu idi Peter kian, "Wanaobanaa, kaina'a iriba pidannao pudazaba an."
46 "Mazan kaina'a pidan pishata'o õgaru, õaitapa, usha'apanum kau'an
so'otinanaaka ma'ozaka-karu õ'idi'iki," Jesus kian ĩ'ati.
47 Aizii zun aitapan idi'i naa paaitapa'aka-kao, sariapa omaonapadinan
panaka-nakaan bii'i Jesus dazaba iti, atii okodoru'ukan na'iki odawukan
ukanaapu iti, oawun imi'i baara iti. Ipai pidannao abatapan pu'u, uru'u naa
okowaadan kanom ni'o wuru'u opishatanuz Jesus kamichan. Okowaadan
papishatan idi ukamichan karikaonan sariapa oabatan izai dukuta'akan.
48 Udauna'an Jesus kian o'ati, "Õdadakoo, pumishidan idi'o pukakudan.
Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a
kasharutapa'o nii pugaru."
49 Jesus kadakotinan pu'u zii o'ati, uru'u naa pidan kaawa'akan
kakuwaapa'ana'o Jairus ida'ati, udapu'u iki'o uwa'ati'ikan wuru'u pidanaz.
Ukian u'ati, "Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani."
50 Mazan Jesus abata wuru'u pidan kakuwaapanuz Jairus ati. Uruu idi
ukian u'ati, "Mana'a putaria'ana'a, mazan pumishida pa'an õgaru, kakuda'o
nii powaa iti wuru'u pudaniz."
51-53 Udauna'an ĩmako'okan naa na'iti atii ĩkaawan kabaun iti. Na'ii ĩikoda
iriba pidannao zaadinainao, diiwa ĩkadakoinan, uruu ĩmuraapan naa wuru'u
mawakaibazo. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a uzaada'ana'a, aonaa
omawakan mani wuru'u, soo oda'awun karikaonan." Ĩshaazootinan mazan
udau'u, pabanikian nii ĩtaapan wuru'u uparadanuz, usha'apanum kau'an
ĩaitapa mawaka'aka'ora'a naa wuru'u zunaabaz. Udauna'an Jesus morotan
naa mawakaiba di'iti, mazan aonaa utaapadan ba'oran pidannao kida
morotan patuma. Soo umorota-kida patuma Peter, John, James na'iki
mawakaiba daru na'iki odaro.
54 Aizii ĩkaawan mawakaiba di'iti, sariapa Jesus zaamatan oka'u na'iki
uparadan o'ati. "Pukadishita koraidaonaa," ukian o'ati.
55 Sariapa okakuda'akan powaa iti, udauna'an okadishita'akan. "Utaa
owanyukunuu nii," Jesus kian odaronao ati.
56 Tuukii odaronao di'itinpan. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a pa'i
ukowaada'ana'a wuru dau'ana'a õsha'apatanuz aimaakan kaikapa'a."

9

Jesus dyuudan
12 patominapa-kidaniinao
(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

1 Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Na'iki utaa ĩ'ati ma'ozaka-karu, ĩka'iita-kinaa nii paso'otan oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki turuu kizi ĩso'otan pabi'inaaka kida'o rinai pidannao di'iki.
2 Udauna'an udyuudan naa ĩmakon ĩkowaada'an kizi'i naa kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ĩkakuda'an kizi ipai karinaapainao kida pidannao.
3 Aizii padyuudan ua'ii ĩdyaun, ukian ĩ'ati, "Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimaakan kida utuma umakon an. Mana'a una'aka'ana'a uwadookori, oo usaakon, oo uwanyukunuu, na'iki aonaa una'aka'ana'a upuraatan kida, na'iki aonaa una'aka'ana'a ba'oran ushootan.
4 Na'iam udapaapa-kao kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii, atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti.
5 Mazan na'ia'oram pidannao aona'o ĩnaubaan oo ĩaipan ukaawan pawiizi ati, mana'a usookadina'ana'a na'ii, mazan uparauda'aka imi'i ukidiba iki kida umakon ua'ii ĩwiizi iki. Uruu ida'an utukapa-kidan ĩ'ati ĩpataka'uta-kao nii."
6 Jesus ipaian dauna'an pakakinaopan ĩdyaun, ĩmakon naa. Na'iki ĩkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u ipai wiizai kida kawana'ati, na'iki iriba ĩkakudan karinainao pidannao ipai amazada kawana'ati.

Herod nyukunuu kasharutinpan
(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

7 Aizii naobanai Herod kazowautapa'oraz ipai amazada Galilee Baara ii aka, uabatan naa kadakotin-karu ipai wuru dau'ana'a Jesus sha'apaapanii kidaz aimaakan. Tuukii kowaadapa-kariwaiz kida kasharutapan unyukunuu. Usha'apanum kau'an kaina'a pabi'i kida uabatan pidannao kian, "John tawuru'u chikaawunuupauzoz, uruu wuru'u kakuda'oraz powaa iti."
8 Aizii uabatan ba'orainao kian, "Elijah wuru'u kakuda'oraz powaa iti." Ba'orainao kian, "Kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u kakuda'oraz powaa iti," ĩkian.
9 Uruu idi Herod kian, "Ei, õdukuta-kida'a naa sha'atii John kanau. Kandi'i naa mooko pidannao kadakotin-kidaniaz?" Uruu idi tuukii Herod aipan patukapan Jesus.

Jesus paan iriba'o pidannao
(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

10 Aizii wuru'u 12 Jeusu tominapa-kidaniinaouz, udyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati. Uruu idi ĩkakuwaapan naa Jesus ati. Ipai ĩkowaadan u'ati pasha'apatanii kida aimaakan dau'an, pachi'ikapa kizi wiizai kida kawana'ati. Uruu dauna'an Jesus na'akan ĩdyaun, ĩmakon naa ba'oran pidannao ai. Una'akan ĩdyaun munapo'o wiizai di'iti, Bethsaida kia'o udakotapa-kao wiizai dawun itinapu.
11 Iriba pidannao abatan wuru'u Jesus makonuz na'iti. Uruu idi iriba, iriba pidannao da'anan Jesus na'iti. Aizii ĩkaawan na'iti tuukii Jesus konaukii-kidan ĩdyaun. Na'ia'a naa ukakuwaatinan ĩ'ati, ukowaadapan naa ipai daunuuda'u Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Na'iki ukakuda ipai daunuuda'u pidannao wuru'u aipainao kidaz pakakuda-kao parinaa ai.

12 Ĩna'ian utuma atii wachuupun.
Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz, tuukia'a naa ĩdopian ĩtukapan idi'i naa wachuupun. Sariapa ĩwa'atin Jesus ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz marii kizi'i naa ĩmakon ĩdawata'an kizi pada'awu-kizi nii na'iki pawanyukunuu nii wunao di'iti'i kawiizi-tinpainao kidaz kaida'ana'a, na'iki ba'orainao mako kizi maonapa zaa kida'o wiizai di'iti. Usha'apanum kau'an da'a'orazu'u amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz," ĩkian u'ati.
13 Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Unao mishi'oraiman taa ĩwanyukunuu nii."
Mazan ĩkian u'ati, "Kaina'a baka'iauda'u sodi karikaonan bread, na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Oo puaiapa sha'a watoriankan wanyukunui wapaa-kinaa nii ipai daunuuda'u wuru'u iriba'oraz pidannao?" ĩkian.
14 Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan, aonaa ĩaita-kao kawana'ati. Daonaioranao pa'idiwaru ikoda mani 5000 ĩdyaun.
Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Udyuuda ipai pidannao katontinan pana'a kida, marii 50 kida ĩkasaba'ukinan. Na'iki marina'a naa ĩsakanatan kida na'ii."
15 Aizii ĩipaian dauna'an pakatontin-kidan pidannao,
16 uru'u naa Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki wuru'u dya'utama'oraz kopaunao sodi kida. Uzaamatan dauna'anazu, sariapa uawunuupan aokazi iti patoriinpan tuma, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui." Udauna'an udushowan naa wuru'u bread na'iki kopaunao kidaz, na'iki utaan naaz patominapa-kidaniinao ati, marii kizi'i naa ĩtaanuzu ipai pidannao kawana'ati kida.
17 Uruu dono ipai pidannao aroopan abaapa kida, atii 12 dazowan udiri'in zii Jesus tominapa-kidaniinao zawadan wanyukunui wa'akun.

Peter kowaadan kanom kaduz Jesus (Matthew 16:13-28; Mark 8:27–9:1)

18 Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan pu'u paba'oran, utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, sariapa upishaan ĩdyaun kaikapa'a: "Na'apa dii pidannao kian õdau'an, kanom ĩkowaadan õgaru?"
19 Aizii ĩkian u'ati, "Pabi'i kida pidannao kian pugaru, John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian pugaru Elijah. Ba'orainao kian pugaru kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u, kadishita'oraz pamawaka-kizi iki."
20 "Aizii unao mani, kanom uaitapan õgaru?" ukian ĩ'ati.
Sariapa Peter dako'atin uparadan, "Pugaru Christ,* Tominkaru di'iki'o," ukian u'ati.
21 Mazan Jesus kian, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidannao ati õgaru dau'an."
22 Na'iki ukian ĩ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan. Na'iki tuukia'o nii ukashada-kao, aona'o nii uaiapa-kao. Kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, ĩnaou'o nii wuru'u kashada'oraz uruu. Atii uzowii-kao nii, mazan idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishitan nii ubaaranaa iki," ukian ĩ'ati.
23 Uruu dauna'an Jesus kian ipai ĩnao ati, "Kanom da'ana'azo'o õgaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki marii una'akan pacrossannaa,† na'iki marii uda'anan õgaru.

---

* **9:20** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **9:23** *una'akan pacrossannaa:* ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

24 Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u
pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, mazan upu'a'o nii
uwaziwadan ipai wuru'u pamamuuda'azookanii. Mazan pidan
marina'ata'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai,
na'iki kashaapa'o pazowii-kao õdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa
kazannaata-kao, na'iki karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru
tuma.
25 Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara
an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai.
26 Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan õgaru, na'iki
kiba'azoo-kida'o õkakinaori kida, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o
kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono pamanawunun tuma, na'iki udaru
umanawunun tuma, na'iki kaimanainao angelnao tuma.
27 Mishi õkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Kaina'a pabi'i kida
pidannao kaida'a'a, aona'o nii zii ĩmawakan, atii ĩtukapan nii zii Tominkaru
naobanai-tinan."

Jesus kadakotinan Moses na'iki Elijah tuma (Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

28 Aizii bauda'apa'a naa sondii dobatan Jesus kadakotinan dauna'an,
uru'u naa una'akan Peter, John na'iki James patuma. Una'akan ĩdyaun
naawazi paawa iti, utoriinpa'anan.
29 Aizii utoriinpan pu'a'a naa masha'apakiaka uawun baara
pana'adina'akan, na'iki ukamichan wizi'i, wizi'i.
30 Masha'apakiaka dya'utam daonaioranao kaawa'akan u'ida'ati,
udauna'an ĩkadakotinan naa utuma. Moses na'iki Elijah wuru'u kaawa'oraz.
31 Ĩkaawa'akan aokazi iki, konaunam na'iki kanada ĩaidinpan. Na'ia'a naa
ĩkadakotin-kidan na'apam nii Jesus mawakan Jerusalem ii, maonapa'o ni'i
naa umishian wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apata-kao.
32 Aizii Peter na'iki uminauda'unao ipai daunuuda'u ĩda'awun. Aizii
ĩpokoda'akan ĩtukapa kanada Jesus umanawunun kanadapan, na'iki ĩtukapa
dya'utam pidannao kadishitapan utuma.
33 Aizii ĩtukapan naa pidannao mako'ozon. Sariapa Peter kian Jesus ati,
"Wanaobanaa, kaiman zii wuru'u wana'anuz putuma. Turua'o nii
watoman idikinauda'u sookapa-kizai, bauda'apa pugaru ati, ba'oran Moses
ati, na'iki ba'oran Elijah ati," ukian. Mazan aonaa Peter aitapan
na'apa'oram aimaakan wuru'u pakadakotin kiziz.
34 Ukadakotinan pu'u zii, isha'iz kaawa'akan, na'iki sariapa ushibatan
Jesus, Moses na'iki Elijah. Tuukii Peter na'iki uminauda'unao tarian
ĩtukapan idi isha'iz shibatan ĩdyaun.
35 Udauna'an ĩabatan parada-karu kian isha'iz bii'i, "Di'oraz õdani
õzaamatanii, ukau'an uizo'ati uparadan."
36 Aizii parada-karu mashaadan dauna'an, ĩtukapa Jesus paba'orantina'a
naa. Mazan mashaa ĩtaapan wuru'u patukapaniaz aimaakan, aonaa kanom
ati ĩkowaadan wuru'u patukapaniaz na'apain.

Jesus so'otan oia'o doronai daonaiora ai (Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

37 Ba'oran kamoo Jesus, Peter, John na'iki James tokapaanan zii naawazi
paawa iki. Na'ia'a naa ĩikodan iriba pidannao. Sariapa ĩikodapan Jesus,
38 na'iki masha'apakiaka pidan kadako'okan pidannao bii iki, "Tiichaa,
tuukii manawun õaipan putukapan õdani, ubauda'apan õdani daonaiora
wuru'u.

39 Masha'apakiika'o da'i oia'o doronai zaamata'akauzonuz, na'iki
ukadakoin-kida'akan niiz diiwa. Udauna'an ukaboota'akan niiz imi'i baara
iti, na'iki umawakaziita'akan naa, atii ipai'o nii da'i udako bozowan.
Karikaonan ubaiata-kidauzon kaziwa'o u'ati, umuudan niiz, atii ukapatin
ana'o nii zii tuukii.
40 Tuukia'o da'i õpishaan wuru'u putominapa-kidaniinaouz, õaipan idi
ĩso'otan u'aiaz, ĩtiwaa padamata paso'otanuz mazan aonaa uso'otina'azon
u'ai."
41 Sariapa Jesus dako'atin uparadan na'iki ukian ipai pidannao ati,
"Maam, pakawan zii mooko umamishidakan, pakawan umashaapa'azon
oia'o ati. Na'apam nii zii ukotua'ikin õna'an utuma, õbaiatan unao? Puna'aka
wuru'u pudaniz da'ati'i," ukian pidan ati.
42 Aizii udani wa'atin pu'a'a naa, uru'u naa koshan oia'o doronai
zaamata'akanuzu, ukaboota'akanuzu daam kii imi'i baara iti, mazan
umawakaziita'akan naa. Mazan upu'a'a naa Jesus dyuudan oia'o doronai
so'otinan u'ai. Uruu idi kaiman ukakuda'akan wuru'u daonaioraz.
Udauna'an utaan padaru atiz kaimana'a naa.
43 Ipai pidannao, wuru'u na'iainaouz, tuukii ĩdi'itinpan, Tominkaru
tukapa-kidan idi ĩ'ati mishi pama'ozakan, usha'apatan ida'an aimaakan
kaikapa'a.

Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u (Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Pidannao kadakoinapa-kidan pu'u zii wuru'u Jesus sha'apataniaz
aimaakan, uru'u naa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati.
44 "Õaiapa uabatan õparadan kaimanaiman aizii, aonaa kizi
umanyukunuutanuz. Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, uzaamata-kida-kao nii,
atii utaa-kao nii naobanainao ka'u iti, ma'ozaka-tinpainao kidaz."
45 Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram daua'o
manawun wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai
ĩaitapan ai wuru'u aimaakanuz, aonaa kizi ĩaitapan kanom daua'o wuru'u
ukadakotinanuz. Na'iki tuukii ĩtarian papishaan uruu na'apa'oram
manawun wuru'u ukadakotinanuz.

Na'apa dii pidan umanawunu'o aitapa-kao (Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

46 Baukapaiman Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan, ĩnao
pa'idiwaru pa'atiaaka kida. Ĩkadakoinapa-kidan na'ia'oram pidan kaina'a
ĩbii'i, umanawunu'o ipai ba'orainao ai.
47 Mazan Jesus, uaitapa ipai ĩdi'itinpan. Aizii ĩbaokopatinpan pu'a'a naa
utuma, sariapa una'akan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz
padazaba'a.
48 Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Na'ia'oram pidan
konaukia'o udapaapan wuru'u di'oraz koraidaona'a õ'uu ida'an,
konaukia'o kapam udapaapan õgaru wuru'u. Aizii na'ia'oram pidan
konaukia'o udapaapan õgaru, konaukia'o kapam udapaapan wuru'u
dyuuda'oraz õgaru. Aizii na'ia'oram pidan unao bii'i waranuitapa-kariwai,
mazan Tominkaru ati umanawunu'o pa'an wuru'u uruuz."

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u (Mark 9:38-40)

49 Sariapa John kian Jesus ati, "Wanaobanaa watukapanii pidan so'oopan
oia'o doronainao pidannao di'iki pugaru uu ida'an. Na'iki wadyuuda

usookadan wuru'u una'apainapanuz, usha'apanum kau'an aonaa waunao bii iki'o mani wuru'u uruuz."
50 "Mana'a umashaata'ana'a uruu," Jesus kian John na'iki ba'oran patominapa-kidaniinao ati. "Na'ia'oram pidan aona'a uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u," Jesus kian ĩ'ati.

Pidannao maaiapakan Jesus kaawan pawiizi ati

51 Aizii maonapata'a naa kamoo wuru'u Jesus makon aita-kaoaz aokazi iti. Uruu idi Jesus di'itinpan pamakon dau'u Jerusalem iti.
52 Na'iki udyuuda pidannao kiwiitan pa'ua'ati kakuwaapa'ana'o nii pidannao di'iti, pawa'atipan dau'u kaina'iki. Uruu idi pidannao kiwiita'akan naa wiizai iti, Samaria ia'oraz. Aizii na'ii'aka'a naa ĩkowaadan pidannao ati wuru'u Jesus wa'atinuz kaina'iki, na'iki marii kizi ĩsaabaan usookapa kizi nii.
53 Mazan aonaa na'iainao pidannao taa'azon usookapa kizi nii, usha'apanum kau'an ĩaitapa umakopan Tominkaru Dapu iti wuru'u Jerusalem ia'oraz.
54 Aizii utominapa-kidaniinao James na'iki John abatan idi'i naa wuru'u pidannao mataa'azookanuz Jesus sookapa kizi nii. Sariapa ĩkian u'ati, "Wanaobanaa, puaiapa watoriinpan Tominkaru ati, marii kizi uwaota-kidan tikazi aokazi iki, umainaabata kizi wuru'u pidannaouz?"
55 Mazan Jesus tanawatinan ĩ'idi'iti sariapa ukashadakowauan ĩdyaun.
56 Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kora'uka'akan naa ba'oran wiizai iti.

Da'ana'azoinao Jesus daua'o (Matthew 8:19-22)

57 Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa patominapa-kidaniinao tuma, bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Õda'anan nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti," ukian.
58 Sariapa Jesus kian u'ati, "Waruzonao kaina'a ĩ'uun kida, kotu'uznao kaina'a ĩshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa na'iam uwashatin kizi nii, na'iki aonaa usookapaka-kizi nii."
59 Jesus kian ba'oran pidan ati, "Pumako õtuma."
Mazan pidan kian, "Naobanai, õdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin."‡
60 Mazan Jesus kian u'ati, "Marii mawakainao didan pairiban mawakan,§ mazan pugaru pumako pa'an, pukakuwaapa'an kizi'i naa Tominkaru naobanai-tinan dau'u," ukian u'ati.
61 Ba'oran kian Jesus ati, "Naobanai, õgaru õmakon nii putuma, mazan õmakon ua'ii, õkowaadinankan nii zii kiwiin õiribannao di'ii," ukian.
62 Uruu idi Jesus kian u'ati, "Pidan sakada'o pakawiiziipan, udauna'an awunuupa'o powaa iti, madiwautapa-ka'o karikaonan uruu wunao bii ia'a naobanaitapainaouz Tominkaru."

10

Jesus dyuudan 72 pidannao

1 Aizii uruu dauna'an Jesus zaamatan powa'a zii koshan pidannao, tominapa-tinainao bii iki. 72 pidannao uzaamatan. Wuru'u uzaamataniinaouz pidannao, padyuudan ni'o, kiwiitainao nii pa'ua'ati.

‡ **9:59** *Naobanai, õdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin* oo "Naobanai, kaina'a õdaru tuukian. Umawakan na'iki udida-kao dauna'ana'o nii zii, õmakon pudawu'ati."
§ **9:60** *Marii mawakainao didan pairiban mawakan* oo "Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz õgaru didan pairiban mawakan"

Dya'utam kida'o nii uaipan ĩmakon ipai amazada na'iki wiizai kida kawana'ati, wuru'u Jesus mako'ozoo-kizi kidaz.

2 Aizii Jesus kian ĩ'ati, "Kaina'a kai diri'i paoribai aka karaoda-karu nii. Mazan kaina'a masakauda'u kaudinainao. Ukau'an utoriinapa, kapaoriba'o ati, udyuuda kizi kaudinainao nii, kasaba'ua'o ni'i naa upaoriba aka.
3 Ukau'an umako'o naa. Aizii õdyuudan unao na'apa kaznizo dainao dyuuda-kao kawan baudokorunao bii iti.
4 Mazan aonaa pa'i una'aka'ana'a upuraatan, na'iki usaakon, na'iki ba'oran udazkidi. Na'iki mana'a pa'i utomunu'ikinpa'ana'a oo uzaamaaka'uupa'ana'a pidannao uikodapaniinao kida dunapota.
5 "Aizii ukaawan an kabaun iti, ukian nii. 'Tosh, kaiman unao? Marii Tominkaru taan kaimana'o mashaapa-karu unao ati.'
6 Aizii kadapu'o nyukunuu kaimanan an, marii Tominkaru di'iki'o kaiman-karu mashaapan utuma. Mazan aizii pidan nyukunuu makaimankan an, ukiwa-kida'aka powaa iti wuru'u uparadanuz.
7 Ukau'an usookadinan nii, pidan konaukii-kida'o unao dapu ii. Na'ia'o nii unikan uwanyukunuu na'iki utuzan nii kanom karikaonan taa-kariwai u'ati. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-kao nii u'ati aimaakan uwinipinii. Ukau'an na'ia'o nii usookadinan atii uipaian ukakuwaatinan na'ii'aka.
8 "Aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, na'iki kawiiziinao konaukii-kidan an unao, na'iki ĩmorota-kidan an unao padapu iti, unika sha'apa'oram wanyukunui maokoda-kariwai u'ati na'ii.
9 Na'iki ukakuda ipai karinainao na'ii uruu wiizai di'ii. Na'iki ukii na'iainao pidannao ati. 'Aizii taa'azo'o naa Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan unao ida'ati.'
10 "Mazan aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'ii, aonaa uaiapa-kao na'iki aonaa ukuwaa abata'azoo-kao na'ii. Ukiwa powaa iti dunapo iti, na'iki'i naa ukii ĩ'ati.
11 'Imi'i, wuru'u uwiizi iki'oraz, zaamatina'oraz wadazkida ida'ati, ipai'o nii wawao-kidanuz unao di'iti. Aizii uzaudina'a naa pa'i, maonapa'ora'a naa Tominkaru naobanai-tinan kaawan unao ida'ati,' ukii ĩ'ati."
12 Jesus kian, "Õkowaada'azon mishi'o aimaakan u'ati. Diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, awutapa'o nii zii upataka'utan pidannao Sodom* iainao kidaz wunao aia'a, aona'oraz ĩabata'azon unao kuwaa."

Mamishida-kainao pidannao daua'o (Matthew 11:20-24)

13 "Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Bethsaida. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-kao an mani Tyre na'iki Sidon† ii, sariapa mani na'iainao pidannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida, na'iki sariapa mani ĩpariti'ian pazowau. Ĩtukapa-kida-kinaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai.
14 Mazan, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, ukootowapa-kidan dono'o naa pidannao diina'iti'i.
15 Na'iki unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa. Mazan kii'an ukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti."

* **10:12** *Sodom:* kotua'o donoi mainaabata-kariwai pidannao oian idi na'ii. (Genesis 19:24-28)
† **10:13** *Tyre na'iki Sidon:* donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

16 Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Na'ia'oram
pidannao mishida'o unao kuwaa, ĩmishidan kapam õgaru wuru'u. Aizii
na'ia'oram pidannao mamishida-ka'o unao kuwaa, aonaa ĩmishidan mani
õgaru wuru'u. Na'iki kanomanao mamishida-ka'o õgaru, aonaa ĩmishidan
mani kapam wuru'u dyuuda'oraz õgaru.”

Jesus dyuudaniinao kaawan naa powaa ati

17 Aizii tawuru'u 72 pidannao Jesus dyuudaniinaouz kaawan naa powaa
ati, konaukii ĩkakuwaapan. Ĩkian Jesus ati, “Wanaobanaa, oia'o doronainao
izo'ati waparadan. Sariapa mishi ĩkoditan pidannao di'iki, wadyuudan idi
ĩkoditan pu'uu ida'an.”

18 Jesus kian ĩ'ati, “Õtukapanii Satan waotan doko iki, na'apa toroanaru
pizo-pizowankan kawan doko ii.

19 Uabata na'apam õkian unao ati aizii. Õtaani'i naa õma'ozakan unao ati,
uka'iita-kinaa nii udakazatinan kowazaznao paawa an na'iki
kankoorunnao paawa an kapam. Na'iki õtaan idi uma'ozaka-kinaa nii,
aona'o nii Satan ka'iitan pasha'apatan unao. Na'iki aona'o nii kanom
sha'apatan unao kaziwa'o ida'an.

20 Mazan mana'a ukonaukii-kida'ana'a wuru'u oia'o doronainao
izo'atinuz uparadan. Mishi'oraiman ukonaukii pa'an Tominkaru saadan
idi'i naa u'uu pakaaritan ida'a aokazi ii.”

Jesus konaukii-kidan Tominkaru (Matthew 11:25-27; 13:16-17)

21 Uruu dono Kaimana'o Doronaa taan tuukii konaukii-karu Jesus
nyukunuu iti. Uruu idi tuukii ukonaukian, na'iki ukian, “Õdaru,
Naobanai-tinpa'o ipai aokazi ii, na'iki ipai imi'i baara an, õkonaukii-kidan
pugaru tuukii, usha'apanum kau'an puaida-kidan idi wuru'u
pudizapauzonii kidaz aimaakan aitapainao pidannao ai, na'iki wunao aia'a
tominpauzonao kidaz pidannao. Mazan aizii puaida-kidanuz
maaitapa-kainao pidannao ati, aona'oraz ĩtominpauzon. Mishi õdaru, na'apa
puaitan kawana'ati'o mishi wuru'u aimaakan sha'apanuz naa aizii.”

22 Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “ÕDaru taa'akani'i naa
õ'ati kaiman-daun aimaakan, utaa õma'ozaka-kinaa nii, ma'ozaka kizi
õkazowautapan pidannao na'iki utaa õaitapa-kinaa nii. Aonaa kanom aitapan
õgaru, Tominkaru Danin, soo õDaru bauda'apa aitapa õgaru kaimanaiman.
Na'iki aonaa kanom aitapan õDaru, soo õgaru uDani, õaitapa pa'an uruu
kaimanaiman. Na'iki wunaou'u õzaamataniinaouz, ĩnao aitapa õDaru
kaimanaiman.”

23 Udauna'an Jesus tanawatinan patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki
ukian soo ĩnao ati karikaonan, “Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi
ipai aimaakan kida sha'apan.

24 Õkowaadan nii unao ati, kotua'a naa iriba pidannao Tominkaru
prophetinnao, na'iki kingnao, ĩnao tuukia'o ĩaipan patukapan wuru'u unao
tukapanii kidaz kai, mazan aonaa ĩtukapanuzu, pamawakan idi'i naa. Na'iki
tuukia'o kapam ĩabata'azon wuru'u unao abatanii kidaz kai aimaakan,
mazan aonaa ĩabatanuz.”

Kuwai Samaria san kamunanun daua'o

25 Baukapaiman pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus
ida'ati, uaipan patiwaa-kidapanuz. Ukian u'ati, “Tiichaa, na'apa dii

õsha'apatinan, õzaamata-kinaa nii wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu diina'iti'i?"
26 Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa dii mooko tawuru'u kotua'oraz
Tominkaru kakinaori saadauzo-kariwaiz kian Moses ati? Na'apa'oram
puaitapan wuru'u kakinaorii kianuz?"
27 Aizii pidan kian Jesus ati, "Kakinaorii kian, pumarainapa tuukii
Naobanai wuru'u puTominkarunuz manawun ipai punyukunuu iki, ipai
pudoronaa ii, ipai pudi'itinpan ida'an, na'iki ipai puma'ozakan ida'an.
Na'iki pumarainapa puiriban, na'apa pumarainpan kawan punanaa."
28 Jesus kian u'ati, "Sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz parada-karu.
Ukau'an aizii pusha'apatina'a naa ipai ukawana'ati, na'iki pukakupa kizi
karikaonan."
29 Mazan wuru'u pidanaz tuukii uaipan patukapa-kao kaimana'o pidan
nii. Uruu idi upishaan Jesus. Ukian, "Kanom wuru'u õiriban õmarainpan
ni'oraz?"
30 Sariapa Jesus kian u'ati, "Bauda'apa kamoo Jew wa'atipaanan
Jerusalem iki, umakon Jericho iti. Aizii umakopaanan pu'u, koidimikinao
ikodan uruu, sariapa ĩzaamatanuzu, na'ia'a naa ĩnaraka'akan naa ukamichan.
Uruu dauna'an ĩzowiautapa'akan naaz tuukii, na'iki mawakanaka. Na'iki'o
ĩwa'aka'akan naaz.
31 "Upu'u faadaa wa'atipaanan na'an dunapota. Aizii utukapankan naa
pidan zowiautapa-kariwaiz, sariapa ukora'uka'akan u'ai dunapo daawa ii
aka.
32 Kaina'iki koshan ba'oran Jew wa'atipaanan uruu dunapota, uruu
Levite, kaudinauzoz Tominkaru Dapu ii. Aizii umaonapatan na'ati, uru'u
naa utukapan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Uruu idi
umako-makowan udazaba iti, uawunuutaa-kidanuz, udauna'an
ukora'uka'akan naa u'ai dunapo daawa ii aka.
33 "Kaina'iki mazan koshan ba'oran pidan wa'atin, uruu Samaria san‡
pa'an, uruu dunapota koshan uwa'atin. Aizii na'apa'a naa kapam
utukapankan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Mazan tuukii pa'an
utukapan pakamunan-kidan wuru'u pidanaz.
34 Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, udauna'an uchikaan naa wine idi ipai
wuru'u izai ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pachikaanuz, uru'u naa
uzichian wuru'u ba'izi-daun kidaz kiwinii idi. Udauna'an uruu ubazobatan
naa wuru'u ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pasaabaanuzu, uru'u naa
uzaida-kidanuzu pakawaron chaakashi§ barau iti. Una'akan naaz atii
ĩkaawan wiizai di'iti. Na'ia'a naa kaiman usaabaanuz, atii ukawinipinaata
sookapa-kizai kabaun nazoo u'ati, na'iki ipai utorian uwanyukunuu nii.
35 "Ba'oran kamoo Samaria san dobatan naa, uruu idi sariapa uso'otan
dya'utam wizi'i kidainao papuraatan, na'iki utaan naazu sookapa-kizai
kabaun taapiki ati. Ukian u'ati. 'Õaiapa putaapan uruu kaiman, da'ana'o nii
koshan õkiwanu'u, aizii na'apauda'um puraata pukabootan udau'ati,
õkawadauntan nii ipai daunuuda'u pu'ati õkaawan an powaa ati,' ukian."
36 Uruu idi Jesus kian naa koshan tiichaapauzo Moses kakinaori ati,
"Na'ia'oram dii pidan tukapa-kida'o mishi pamarainpan wuru'u
koidimikinao zowiautapaniaz pidan?"
37 Ukian Jesus ati, "Wuru'u kamunan-kida'oraz uruu."
Uruu idi Jesus kian u'ati, "Ukau'an pusha'apatina'a naa pa'i kapam
na'apa."

---

‡ **10:33** *Samaria san:* ĩnao kaduz pidannao, aonaa ĩnaudapaakan Jewnao tuma. § **10:34** *chaakashi:* English ida'an, donkey.

Jesus morowautapan Martha na'iki Mary dapu iti

38 Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon atii ĩkaawan wiizai di'iti.
Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba Martha kia'o o'uu. Tuukii
okonaukii-kidan Jesus kaawan padapu ati.
39 Na'iki kaina'a o'inaozo Mary kia'o o'uu. Aizii Mary, ona'ian naa
osakanatapan Jesus dazaba ii oabatapan ukakuwaa.
40 Mazan Martha tuukii pa'an odopiidinan pasha'apata'azoonii sodi kida
aimaakan dau'ati. Uruu idi owa'atin Jesus ida'ati, na'iki okian u'ati,
"Naobanai, aonaa pukasha'ora-kidan putukapan wuru'u õ'inaozo
wa'akanuz õgaru õba'oran, sha'apata'o nii ipai aimaakan wuru'u
sha'apata'azoo-kariwai kidaz? Pudyuuda oroo, okaminka'uta kizi'i naa
õgaru."
41 Sariapa Jesus kian o'ati, "Martha, kandii nii pudopiidinan
pusha'apata'azoonii kida dau'an?
42 Kaina'a soo bauda'apa aimaakan tuukia'o uaiapa-kao. Aizii wuru'u
Mary sha'apaapaniaz aimaakan, kaimana'o manawun wuru'u, aona'o nii
na'apainim ukazata-kao o'ai."

11

Jesus tominapa-kidan patominapa-kidaniinao toriinapa-karu dau'u (Matthew 6:9-13; 7:7-11)

1 Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan. Aizii uipaian dauna'an patoriinpan,
bauda'apa pidan utominapa-kidaniinao bii iki kian u'ati, "Wanaobanaa,
putominapa-kida waunao toriinapa-karu dau'u, na'apa John
tominapa-kidauzon kawan patominapa-kidaniinao."
2 Jesus kian ĩ'ati, "Na'apainim utoriinpan an, kaikapa pa'i ukia'a.
'Wadaru,
marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii manawun.
Na'iki marii kizi punaobanai-tinan.
3 Marii kizi putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.
4 Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apaapanii kidaz.
Na'apa wamarina'atan kawan
wuru'u oii kida'oraz pidannao sha'apaapan wa'ati.
Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kao oia'o di'iti.' "
5 Udauna'an Jesus kian koshan patominapa-kidaniinao ati, "Dii mani
bauda'apa unao makon tomun-zikon pupaonaru dapu iti, na'iki pukian
u'ati. 'Tosh õpaonaru. Õaipan zii idikinauda'u bread pu'ai.
6 Kaina'a õpaonaru dobatapa'o kaawa'akan õdapu ii. Na'iki aonaa kanom
õtaan nii u'ati.'
7 Aizii pupaonaru kian an mani pu'ati padapu nazo iki. 'Mana'a
putowauda'uta'ana'a õgaru. Ipai'i naa paniinom dadaradina'akan. Na'iki
õgaru na'iki õdainao wasookapan naa wuru'u. Aona'a naa turuu õkadishitan
na'iki õtaan aimaakan pu'ati.'
8 Aizii na'apa dii mani pusha'apatinan? Õkowaadan nii unao ati. Aonaan
pu'u pupaonaru kadishita'azon, utaa'anan bread pu'ati, mazan upu'a'o nii
ukadishitan na'iki utaan ipai aimaakan puaiapanii, usha'apanum kau'an
aonaan idi pusookadan pupishautan wuru'u paaipaniaz aimaakan u'ai.
9 Ukau'an õkian u'ati, upishaa aimaakan dau'an, taa-karu nii u'atiz.
Udorota aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz. Udau-dauapa
paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati.

10 Pidan wuru'u pishaa'oraz aimaakan, taa-karu nii u'atiz. Na'iki
na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz. Na'iki kanom
dau-daupa'o paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati.
11 "Unao daruinao, utaa mani udani ati kowazaz, upishaan an kopau
u'ati?
12 Oo utaa mani u'ati kankoorun upishaan an kuruku dani u'ati?
13 Oia'o unao padamata, mazan upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o
aimaakan udainao ati. Aitaniiman uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii
Kaimana'o Doronaa, wunao ati'i pishainaouz uruu udau'an."

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a (Matthew 12:22-30; Mark 3:20-27)

14 Ba'oran dono Jesus waatan oia'o doronai maparadanu'o pidan di'iki.
Aizii oia'o doronai waata-kao dauna'an, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii
pidannao kasaba'ukinpainao na'ii di'itinpan aimaakan sha'apata-kao idi
na'apa.
15 Mazan pabi'i kida ĩkian, "Beelzebul,* oia'o doronainao naobanaa
ida'ana'o karikaonan wuru'u ukodita-kidanuz oia'o doronainao. Utaan
ida'ana'o pama'ozakan u'ati wuru'u ukaudinanuz," ĩkian.
16 Kaina'a ba'orainao tiwaa-kidapa'azoinao karikaonan Jesus. Uruu idi
ĩpishaan Jesus sha'apatan pa'ati umanawun kida'o aimaakan, uruu ida'an
kizi utukapa-kidan mishi'o wuru'u ukaudinanuz Tominkaru ida'an.
17 Mazan Jesus aitapa na'apa'oram ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Aizii
pidannao mashaapainao udaru'o wiizai di'ii, mizaataakapan an pa'atiaaka,
na'apam ni'i naa mooko uaitapan ĩma'ozakadan pawiizi? Aizii pidannao
mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a, mizaataakapan an pa'atiaaka,
na'apam ni'i naa mooko ĩma'ozakadinan?
18 Aizii Satan poitorunao wuru'u oia'o doronainaouz mizaataakapan an
pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan Satan kaudin-kizi
ma'ozakadinan? Aizii unao kian õdau'an, õkodita-kidan oia'o doronainao,
Beelzebul taan ida'ana'o õma'ozaka-kinaa nii.
19 Kanom ida'ana'o mooko pa'an upidanannao, wuru'u da'anainaouz
unao kodita-kidauzon oia'o doronainao? Beelzebul ida'ana'o sha'a?
Aitapa-kariwai ĩnao na'apa kapam ĩkaudinan õgaru kaudinan kawan.
Ukau'an kaimanaiman ĩtukapa-kidan na'apam unao pozawatan.
Upozawatan wuru'u uparadanuz õdau'an kaikapa'a.
20 Aonaa Beelzebul ma'ozakan ida'ana'o mani wuru'u õkaudinanuz,
õkaudinan Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o, uruu taan ida'ana'o
pama'ozakan õ'ati wuru'u õkodita-kidanuz oia'o doronainao pidannao di'iki.
Ukau'an wuru'u õsha'apataniaz Tominkaru ma'ozakan ida'an tukapa-kida
unao ati kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan unao bii'i.
21 "Aizii na'apainim pidan ma'ozaka'o, kazannaatapan an padapu pabairi
tuma oo pamarian tuma, usha'apata-kao ai. Aona'o nii usha'apauz
koidapa-kao udapu nazo ii.
22 Mazan aizii pidan, powa'a'o zii manawun uma'ozakan u'ai,
kaawa'akan an u'ida'ati, ipai'o nii ukazata'akan u'ai, ubairi na'iki umarian
na'iki ipai ba'oran aimaakan kida wuru'u uma'ozakatinapa-kinaa kidaz.
Udauna'an ma'ozaka'oraz manawun pidan buutan ni'i naa ba'orainao ati
ipai wuru'u pakoidanuu kidaz, ba'oran pidan sha'apauziz.
23 "Na'ia'oram pidan aona'o uaipan õgaru paminauda'u nii,
uto'ora-kizaitapan õgaru wuru'u. Na'iki pidan wuru'u aona'oraz

* **11:15** *Beelzebul:* ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

ukaminka'utan õkasaba'uupan pidannao, uruu waataabi'ia'o pidannao õ'ai wuru'u uruuz.

Oia'o doronai padantan padapu ati (Matthew 12:43-45)

24 "Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada
arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono
uikodan pamashaapa-kizi nii, uru'u naa ukian paaipan ati. 'Õkiwan nii
powaa iti õmashaapauzo-kizi iti.'
25 Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda padapu nazoo kaiman
usaabaa-kao, aonaa ukaniriban.
26 Udauna'an umakon, una'anan naa 7 ba'oran oia'o doronainao,
powa'a'o zii manawun ĩdikaudan kida u'ai. Uruu idi ĩmorotan, na'iki na'ia'a
naa ĩmashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o ni'i naa manawun pidan
dikauda'akan kiwiitapa'o ai."

Jesus kadakotinan konaukii-karu dau'u

27 Aizii Jesus kadakotinan idi na'apa, sariapa zun kadakon u'ati iriba'o
pidannao bii iki. Okian, "Konaukia'o manawun pudaro, wuru'u
shakata-kida'oraz pugaru, na'iki biida-kida'oraz pugaru."
28 Mazan Jesus dako'atin oparadan kaikapa'a: "Wunao pa'an wuru'u
konaukia'oraz, abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru Paradan."

Pidannao tukapa'azo'o aimaakan sha'apata-kao (Matthew 12:38-42)

29 Aizii pidannao kasaba'ukinan pu'a'a naa iriba Jesus ida'ati, uru'u naa
ukian koshan ĩ'ati, "Pidannao wuru'u mashaapainao kidaz kai, oia'o
manawun ĩdyaun. Atii ĩaiapa zii aimaakan tukapa-kida-kao pa'ati kiwiin,
pamishida-kinaa nii. Mazan aona'o nii bauda'apa aimaakan
tukapa-kida-kao ĩ'ati. Soo wuru'u aimaakan, Jonah sha'apatauzoniaz
kotua'a naa.
30 Mishi kotua'a naa Tominkaru kainaatinan Prophet Jonah ida'an
Nineveh sannao ati, ukowaada-kidan u'ida'an na'apam pasha'apata'azon
ĩdyaun. Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u Tominkaru kainaatinanuz
Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an. Na'apa'o kapam wuru'u ukowaadapanuz
kuwai kainao pidannao ati.
31 Aizii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai
pidannao, uruu dono Queen, Sheba sanaaba ba'azootin-kidan nii
Tominkaru kanaapu ati wuru'u pidannao mashaapainaouz kai.
Usha'apanum kau'an owa'atin pawiizi iki munapo, munapo, amazada
tokon ikinapa, oabata'azon idi na'iki otominpa'azon idi kaiman kida'o
aimaakan dau'u King Solomon di'iki. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a,
powa'a'o zii umanawunun Solomon ai.
32 Aizii diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa ipai pidannao.
Uruu dono Nineveh sannao ba'azootin-kidan nii unao Tominkaru kanaapu
ati. Usha'apanum kau'an kotua'a naa ĩabatan dono Jonah kuwaa, sariapa
pa'an ĩtanawatinan pa'oian ai. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii
umanawunun Jonah ai.

Na'apam nii wananaa kanadapan (Matthew 5:15; 6:22-23)

33 "Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon
idi. Mishi'oraiman, lamp suu-kao dauna'an, umuuda-kao nii doko'o lamp

wiizi ida'a. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii ĩtukapan ukanadapan
kabaun nazoo.
34 Aizii wuru'u puawun kidaz, na'apa'o lamp kawan, ukanadapan
punanaa ati. Aizii puawun kanadapan an kaiman, ipai'o nii punanaa
mashaapan kanada'o-karu'u. Mazan aizii puawun ishaan ana'a naa,
punanaa mashaapan nii maruta'o ka'azo'o.
35 Ukau'an puaitapa kizi pa'i, panaadon aonaa kanada'o nii pu'ida'a, soo
maruta'o karikaonan.
36 Aizii punanaa kanadapan an ipai daunuuda'u, aonaa masakauda'u
maruta'o nii na'ii, kaimanaimana'o nii manawun ukanadapan punanaa
ipai daunuuda'u. Na'apa'o nii ukanadapan lamp kawan, tawuru'u
kaimana'oraz manawun ukanadapan pu'ida'ati."

Jesus kashadakowauan Jewnao zowaunaanao (Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

37 Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan, Pharisee na'akan uruu
padapu iti, uaroapanaka kizi patuma. Uruu idi Jesus makon utuma udapu
iti. Na'ia'a naa ĩsakanatan na'iki ĩaroopa'azon naa.
38 Mazan tuukii Pharisee di'itinpan Jesus dau'u. Usha'apanum kau'an
aonaa Jesus chikaan paka'u paaroopan ua'ii, ĩnao chikauzon kawan paka'u.
39 Mazan sariapa Jesus kian Pharisee ati, "Aizii unao Phariseenao,
kaiman uchikauzon ukoopon na'iki uparaapin barau. Mazan unyukunuu
ka'azo ii, tuukii utaapan misha'oraru-karu, na'iki tuukii uaipan
usha'apatan oii kida'o aimaakan.
40 Mishi unao maaitapin-kainao manawun, uaitapa Tominkaru tomanii
ipai wuru'u koopo na'iki paraapi barau kidaz. Kanom tomanii mooko
uaitapan wuru'u unazoo kidaz kapam, aonaa Tominkaru mani?
41 Ukau'an utaa mishi'oraiman ukoopon wazoo na'iki uparaapin wazoo
kida, mapuraataniinao ati. Usha'apatan an aimaakan kida na'apa, mishi'o
pa'an wuru'u uchikainanuz kaiman-daun oia'o ai.
42 "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Mishi minziiwa
ubuutan Tominkaru ati 1/10† wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi
kida. Mazan upu'u zii umarina'atan usha'apatan kaimana'o, na'iki
sakitapa'o aimaakan ba'oran pidannao ati. Na'iki aonaa kapam
umarainpan Tominkaru. Ipai'o nii padamata usha'apatan kapam wuru'u
kaikapa kida'oraz aimaakanu'u. Mazan, aonaa õkian mani u'ati kaiwuru'u,
umarina'ata'a naa ubuutan 1/10.
43 "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Usha'apanum
kau'an synagogue ii, unaudapa usakanatauzon umanawun kida'o tabai
paawa'a, ba'orainao ai. Na'iki pidannao iribainapa kizi ii aka, tuukii uaipan
utaapa-kao umanawun kida'o pidannao nii.
44 Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an
unyukunuu ikodanii tawuru'u baaranai aona'oraz ukainaabanan. Uruu idi
pidannao chi'ika'anpan baaranai paawa an, usha'apanum kau'an aonaa
ĩaitapan ubaaranain."
45 Uruu idi bauda'apa pidan, tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u bii iki'o
kian Jesus ati, "Tiichaa, puparadan idi kaikapa'a, pudakoopan kapam
waunao dikauda'o ida'an wuru'u, puparadanuz na'apa."

---

† **11:42** *ubuutan Tominkaru ati 1/10:* Udakota-kao "tithe" English ida'an. Pubuutan bauda'apa pupaoriba aka 10 ni'o pupaoriba aka di'iki Tominkaru ati. Numbers 18:25-32; Deuteronomy 14:22-29.

46 Jesus kian u'ati, “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan kapam, unao
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u! Usha'apanum kau'an, utoman
kakinaorii dobata'a naa manawun, atii aona'a naa pidannao ka'iitanuz.
Kaina'a unao padamata, mazan aonaa na'apainim zoobaba ukaminka'utan
ĩdyaun.
47 Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an kaiman
kida utoman Tominkaru prophetinnao baaranaa kotua'a naa. Ĩnao
tawuru'u udokozu-daunnao zowiauzoniinao kidaz kotua'a naa.
48 Utoman ida'an ĩbaaranaa, ukainaabainan na'apa unyukunuu kapam
udokozu-daunnao kawan, tuukii unaubaapan wuru'u ĩzowiinuz Tominkaru
prophetinnao kotua'a naa.
49 Tominkaru, paaitapaaban ida'an manawun, uaitapa ipai daunuuda'u
ĩsha'apatan nii aimaakan kaikapa'a. Uruu idi'o tawuru'u ukianuz. ‘Õdyuudan
nii ĩ'idi'iti prophetnao, na'iki apostlenao. Pabi'i kida zowii-karu nii na'iki
pataka'uta-karu nii wuru'u õdyuudaniinao kidaz,’ kii ukiauzon kotua'a naa.
50 Ukau'an wuru'u kainaouz pidannao mashaapan, ĩnaou'o ni'i naa
kabaiaapan wunao zanna'a Tominkaru prophetinnaouz, zowii-kariwainao
kidaz kotua'a naa, amazada sakadinan di'iki.
51 Abel zowiauzo-kao di'iki, atii Zechariah di'iti. Uruu Zechariah
zowii-kariwaiz Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao
sakoda'a. Ipai ĩnao kida zanna'o nii wuru'u kainaouz pidannao baiaapan.
Mishi'o kaiwuru'u õkianuz.
52 “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u. Usha'apanum kau'an unao taapanii padamata key,
wuru'u aitapa-kinai di'iti'oraz. Unao na'apa aona'o nii kapam umorotan.
Tuukii manawun uawautapan pidannao, wuru'u morota'azoinaouz
padamata na'iti.”
53-54 Aizii Jesus koditan dauna'an Pharisee dapu iki, uru'u naa
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao, dakoopan
uruu tuukii, na'iki tuukii kapam ĩkashadan wuru'u ukuwaa kidaz. Uruu idi
ĩpishaan naa Jesus pabi'inaaka kida'o aimaakan dau'an. Wuru'u ĩpishautanuz
uruu na'apa, ĩkimudinan karikaonan ĩabata'azon na'apam nii udako'atin ipai
wuru'u paparadan kidaz. Ĩaipan pazaamatan uruu na'iki pakaakapaan
uruu, udako'atin an ĩparadan pana'iti.

12

Pidannao kakinao-kao Phariseenao kaduz ai (Matthew 10:26-27)

1 Aizii pidannao kaawan ĩkasaba'uinan Jesus ida'ati iriba, iriba, atii
ĩkida'uaakapan. Pidannao kasaba'uinpan pu'u, Jesus kian
patominapa-kidaniinao ati, “Uzaudin pa'i, aonaa kizi utamakapan wuru'u
Phariseenao kaduz kidaz, kadimana'oraz uiribainan na'iki utuubarudinan,
na'apa yeast tuubaruda'akan kawan poroom-bi'i. Ĩaipan karikaonan
patukapa-kao kaimanainao pidannao kawan, mazan aonaa mishi'o mani
wuru'u.
2 Mazan ipai dizapa-kariwai kidaz, ipai'o nii uaida-kida-kao. Na'iki ipai
wuru'u taapa-kariwaiz mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kao.
3 Ukau'an na'apam pukiauzon maruta'o-karu'u, ipai'o nii
uabata-kida-kao kanada'o-karu'u. Na'iki kanom mashauda'u'o
pukowaadan kabaun nazo ii, diiwa'o nii ukowaada-kao pidannao
baokopainapa-kizi ii.

Marii kizi kichana'iki-karu Tominkaru ai (Matthew 10:28-31)

4 “Aizii õkian unao ati õpaonarunao. Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a,
zowia'oraz pidan. Ĩzowian dauna'an pidan, uruu ukaduz ĩsha'apatanii.
5 Mazan õkian u'ati, utarii pa'an Tominkaru ai, uruu mishi'o pa'an
uma'ozakan. Uzowian dauna'an pidan, ukabootan niizu Tuubaru'o Tikazi
wu'iti. Ukau'an õkian unao ati, uruu ai pa'an utarii.
6 Aonaa mooko baka'iauda'u parikowarunao selliauzo-kao dono,
ĩwinipinaa soo dya'utam puraata sodi kida karikaonan? Mazan upu'u zii
aonaa bauda'apa Tominkaru manyukunuutan ĩdyaun.
7 Na'iki atii uaitapa zii na'apauda'um uzowauda kida uzowau ida'a.
Ukau'an mana'a utaria'ana'a. Aitaniiman unao, powa'a'o zii manawun
umarainapa-kao, iriba'o parikowarunao ai.”

Pidan mabaa'azo'o ukakuwaapan Jesus dau'u (Matthew 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Õkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Na'ia'oram pidan kowaada'o
õpidanan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam Daonaiora
Aokazi Iki'o, kowaadan upidanan uruu, ipai Tominkaru angelinnao
abatapan pu'u.
9 Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pidannao kanaapu'u
pamarina'atan õgaru, na'apa'o nii kapam õmarina'atan uruu Tominkaru
angelinnao kanaapu'u.
10 “Na'ia'oram pidan dakoopa'o Daonaiora Aokazi Iki'o, upu'a'o nii
mazan uDaru mainaabatan wuru'u dikauda kida'oraz uparadan udau'an.
Mazan aizii pidan wuru'u dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aonaa
na'apainim nii umainaabata-kao wuru'u uparadanuz.
11 “Aizii, uzaamata-kao dono, na'iki una'aka-kao dono synagogue iti kida,
na'ii kizi upishaa-kao. Oo una'aka-kao dono naobanainao kanaapu iti. Aizii
ĩpishaan dono'o naa unao na'ii, mana'a utaria'ana'a, oo udopiidina'ana'a
udawatan dau'u na'apam nii udako'atin ĩparadan.
12 Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaminka'utan nii pugaru.
Uruu ida'ana'o nii puaitapan na'apam nii pudako'atin pidannao paradan
uruu dono.”

Pidan di'itinpa'o pakapuraatanun dau'u

13 Aizii pidannao bii iki, bauda'apa pidan kian Jesus ati, “Tiichaa,
pudyuuda õ'inawuzu buutan kapam õidiwau nii, wuru di'iki'i aimaakan
kida wadaru wa'akaniaz pamawakan idi.”
14 Mazan Jesus kian pidan ati, “Kanom zaamatanii mooko õgaru buuta'o
nii aimaakan patumaaka pugaru na'iki pu'inawuzu ati?”
15 Uruu idi powa'a zii koshan Jesus kian ipai pidannao ati, “Asaki'i,
uzaudinapa pa'i. Aonaa kizi uaipaabi'ian na'iki una'azootapan pabi'inaaka
sodi kida aimaakan. Usha'apanum kau'an kasha'apauzi-karu ida'an aonaa
pidan ikodan konaukii-karu na'iki kaimana'o mashaapa-karu,” ukian ĩ'ati.
16 Udauna'an Jesus kowaadan naa ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o
wuru'u kuwai ukowaadaniaz ĩ'ati: “Kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki
kaina'a utaapanii udaru'o amazada, uzakapun wiizi kida. Uruu dono ipai
upaoriba kida kaakan madowaaka kida pa'idiwaru.

17 Uruu idi udi'itinpan, na'iki ukian panyukunuu ii. ‘Na'apa dii pa'i
õsha'apatinan, aonaa na'iam nii õkasaba'uan õpaoriba aka kida.’
18 Udauna'an ukian panyukunuu ii. ‘Õaitapa na'apam nii õsha'apatinan.
Õso'obi'ian nii ipai wuru'u õsha'apauz dapunaa kidaz, õtoma kizi powa'a zii
udaru kida'o manawun uwadaun nii. Uruu kaimana'o ni'i naa na'ii
õkasaba'uan ipai õpaoriba aka, na'iki ipai ba'oran kaduz kida aimaakan.
19 Uruu dauna'an õkian nii õnyukunuu ii. Aizii kaina'a'a naa diri'i, diri'i
wanyukunui, na'iki aimaakan kida kasaba'uu-kao. Turua'o nii õmashaapan
u'ida'an kotua'iki, iriba'o nii wunu õdobatan u'ida'an. Aizii aona'o ni'i naa
kanom dau'ati õdopian. Õna'an ni'i naa kabaunu'u, soo õaroapatinan naa,
na'iki õtuzapatinan naa na'iki õkonaukiitinan ni'i naa karikaonan.’
20 “Mazan uruu dono Tominkaru kian u'ati. ‘Mishi pugaru maaitapin-ka'o
pidan. Aizii wuru wamarutan ida'a'a õso'otan nii punizowan na'iki
pumawakan nii. Aizii ipai pupaoriba aka na'iki ipai aimaakan wuru'u
pukasaba'uunii kidaz, kanoma'o ni'i naa zaamataz?’ ”
21 Udauna'an Jesus kian naa koshan pidannao ati, “Na'apa kapam wuru'u
pidannao, di'itinpainaouz soo pakapuraatanun dau'u. Kaina'a diri'i'i naa
ĩkasaba'uan papuraatan na'iki pasha'apauz kida diina'iti'o tannaa ni'i.
Mazan Tominkaru tukapan ĩdyaun mapuraatan ziwunao nii, usha'apanum
kau'an aonaa ĩsha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.”

Mana'a udopiidinauzo'o na'a, Tominkaru taan nii aimaakan u'ati (Matthew 6:25-34)

22 Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaa
ukaziwadapa'ana'a uzowau udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki
utuza ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an.
23 Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai,
na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai.
24 Aushaa udi'itapa watonao. Aonaa ĩpaowinan, aonaa ĩkasaba'uan
papaoriba aka, aonaa ĩdapu nii oo aonaa ĩtoman kabaun kida pakasaba'uu
kizi nii papaoriba aka. Mazan Tominkaru taapanii, na'iki upaapanii pa'an
ipai ĩdyaun. Aitaniiman unao, powa'a'o zii umanawunun kotu'uznao ai.
25 “Turuu mani pidan ikodan pakakupa-kinaa nii kotua'iki zaa,
padi'itinpan ida'an tuukii wuru dau'a'a aimaakan kidaz?
26 Aizii pumaturuukan an puikodan masakauda'u pukakupa-kinaa nii,
pudi'itinpan ida'an kaziwa. Kandii nii mooko pukaziwadapa'azon zii
puzowau ba'oran aimaakan kida dau'ati?
27 “Aushaa udi'itapa amazada ii aka'o soosoi, konaunam kida
utukapa-kao. Padamata aonaa ĩkaudinan, aonaa ĩtoman pakamichan nii.
Mazan õkowaadan nii unao ati, upu'u zii King Solomon, umanawun kida'o
usha'apauz, umanawunu'o umashaapan. Mazan upu'u zii aonaa
ukamichan konaunaman wuru kawanu'u konaunam kida'oraz soosoi.
28 Tominkaru taapanii na'iki ukakamichantapanii konaunam pinidi kida
baara ii aka'o. Aizi'o putukapa'akan baara ii aka'o pinidi, kaiman na'iki
ziwu. Mazan waikana'an ipai'o nii ukawaoda-kao, tikazi sharawaa-kao nii
u'idi. Aona'o nii mooko Tominkaru saabaan na'iki ukakamichantan unao
powa'a zii? Mishi unao masakauda'u sodi'o karikaonan umishidan.
29 Ukau'an aonaa ukaziwada'ana'a uzowau, udi'itinpan idi tuukii,
uaitapa'azon idi kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza.
30 Soo wunaou'u maaitapa-ka'oraz mishi'o Tominkaru, ĩnao pa'an
kaziwadapauzonao pazowau na'apa. Udaru Tominkaru, ipai uaitapan
wuru'u uaipanuz na'apa kida'o aimaakan.

31 Mishi'oraiman udi'itinapa tuukii Tominkaru naobanai-tinan dau'u,
na'iki umashaapa kaiman uparadan kawana'ati. Uruu idi utaan nii u'ati
wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan.

Na'apam kasha'apauzi-karu aokazi ii (Matthew 6:19-21)

32 "Õdainao, aonaa utaria'ana'a una'apauda'u sodin idi karikaonan.
Konaukia'o nii pa'an udaru Tominkaru taan kaiman kida'o aimaakan unao
ati, wuru'u zaamatainaouz uruu panaobanaa nii.
33 Usellia'a naa usha'apauz kida, utaa kizi puraata pataka'utinainao ati.
Ukapuraatan kizi na'iki ukasha'apauz kizi aokazi ii pa'an. Na'ii aona'o nii
pa'an uipaiuzon, na'iki aona'o pa'an koidimikinao koidapan wuru'u
usha'apauz kidaz. Na'iki aona'o nii pa'an mazinao nikan wuru'u
usha'apauziz.
34 Aizii na'iam an pidan taapan pasha'apauz, karikaonanu'o nii utaapan
panyukunuu wuru di'iti'i, utaapa-kiziz pasha'apauz.

Zaudina'o poitorui

35 "Zaudinpa'a naa pa'i pumashaapa, pukaiwadapa'a naa pukamichan,
na'iki tuudinpa'a naa putaapa puzadao. Na'iki maodapa'a naa putaapa
pulampan. Panaadon masha'apakiika'o nii aimaakan sha'apa'akan.
36 Na'apa puzaudapatin, poitoruinao zaudapauzon kawan panaobanaa
kaawan, mazidainao aroapa-kizi iki. Aizii ĩnaobanaa kaawan, udau-dauan
paniinom, kadiman ĩda'ata'akan paniinom u'ati.
37 Kaimana'o nii manawun wunao nyukunuu'u poitoruinaouz, ĩnaobanaa
ikodan idi ĩdyaun pokodapa, na'iki zaudinapa. Õkowaadan nii unao ati
na'apam nii ĩnaobanaa sha'apatinan. Uso'otan dauna'an pachaakitan,
udyuudan nii ĩsakanatan. Udauna'an umaokodan ni'i naa poitoruinao
wanyukunuu nii miisa* baara'a. Na'iki udyuudan ni'i naa ĩaroopan.
38 Kaimana'o nii manawun poitoruinao nyukunuu, panaobanaa ikodan
idi ĩdyaun zaudinapa, na'iki pokodapa, ukaawan pu'u tomun-zikon oo
tomun-zikon dauna'an.
39 "Aizii pidan kadapu'o aitapan an mani na'apainim koidimiki
morotina'azon padapu, aona'o nii uwa'akan padapu. Mazan una'ian nii
uzaudapan oo uawunuutapan, na'iki aona'o nii ukashaapan koidimiki
shaazoan papaniinomiz na'iki aona'o nii ukashaapan umorotan padapu
nazo iti.
40 Aizii unao, na'apa'a naa pa'i kapam umashaapa zaudinapa.
Usha'apanum kau'an aona'o nii uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi
Iki'o kaawan. Ukaawan nii umazaudinapakan pu'u."

Poitoruinao daua'o (Matthew 24:45-51)

41 Sariapa Peter kian Jesus ati, "Wanaobanaa, kaiwuru'u
pukakuwaatinanuz di'itinapa-kinai kuwai ida'an, soo waunao ati'o
kaiwuru'u? Oo ipai'o baokopa waunao na'iki pidannao ati'o kapam?"
42 Jesus kian u'ati, "Na'ia'oram poitorui zowaunaa kaina'a mishi'o
ukaudinauzon kaiman, izo'atiaaba'o, na'iki aitapaaba'o kapam. Uruu'o nii
naobanai zaamata kazowautapa'o nii ipai aimaakan, na'iki pidannao
wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. Taapa'o nii kaiman ba'oran
poitoruinao na'iki taa'o nii ĩwanyukunuu nii kaiman na'iki patumaaka,

* **12:37** *miisa:* English ida'an, table.

wanyukunui maokodauzo-kao kawana'ati, na'apa panaobanaa aitan kawana'ati u'ati.
43 Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an
na'iki uikodan uruu kaiman ukaudinan, ipai usha'apatan wuru'u
panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan.
44 Õkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai
aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz.
45 "Mazan aizii wuru'u poitoruiz, zaamata-kariwaiz poitoruinao
naobanaa nii, kian an panyukunuu ii, 'Ei, kotua'a naa õnaobanaa makon, atii
di'i aonaa zii ukaawan.' Uruu dauna'an upataka'utan naa na'iki
uba'izitapan naa wuru'u ba'oran poitoruinaouz, daonaioranao na'iki
zunnao. Aizii uruu, umashaapan uaroapatinan naa, utuzapatinan naa,
na'iki upo'idipan naa karikaonan.
46 Mazan bauda'apa kamoo unaobanaa kaawan nii. Ukaawa'akan nii
masha'apakiaka, poitoruinao naobanaa mazaudinapakan pu'u, aona'o nii
uaitapan panaobanaa kaawan. Uruu dono upataka'utan nii wuru'u
poitoruinao naobanaaz tuukia'o ida'an manawun. Na'apa'o nii
upataka'uta-kao pidannao dikintapainao kawan, aona'oraz ĩmishida'azon.
47 "Aizii poitorui, wuru'u aitapa'oraz padamata ipai kanom panaobanaa
aiapanii, oo dyuudanii kida usha'apatan pa'ati. Mazan upu'u aonaa
usha'apatinan sakita, padyuuda-kao kawana'ati. Uruu dikin ii uba'izii-kao
nii tuukii.
48 Mazan aizii poitorui, aona'o uaitapan kanom panaobanaa aiapanii
sha'apata-kao pa'ati, mazan upu'u kowas utiwaan pasha'apatan aimaakan,
mazan usha'apatanuzu pana'iti karikaonan. Aizii usha'apatan idi
aimaakan pana'iti, uba'izii-kao nii udikin ii masakauda'u. Aizii na'apam
udiri'in aimaakan taa-kao pidan sha'apatan nii, na'apa'o nii kapam
uaiapa-kao usha'apatan aimaakan, utaa-kao kawana'ati u'ati. Aizii pidan
wuru'u taa-kariwaiz u'ati powa'a zii aimaakan usha'apatan nii, powa'a'o nii
zii kapam uaiapa-kao usha'apatan aimaakan, utaa-kao kawana'ati u'ati."

Jesus kaawan ubuutaaka-kida'anan pidannao (Matthew 10:34-36)

49 Jesus kian, "Õwa'atin da'ati'i, õdyuuda-kao idi õpu'ukada'anan tikazi imi'i
baara an. Kadimana'ora'a naa padamata õaipan õmaoda-kidanuz.
50 Na'iki kaina'a zii kapam kasha'ora'o baiaapa-kida'azoo-kao õ'ati. Na'iki
õapichauta-kida-kao nii ubaoko iti, pidan apichauta-kida-kao kawan wunu
baoko iti uchikaawunuu-kao dono. Kasha'ora utaapan õnyukunuu,
kadimana'ora'a naa padamata õaipan usha'apata'aka-kao, uipai aka kizi'i
naa.
51 Kanom uzauda-kidan õsha'apata'anan wuru'u õkaawanuz da'ati'i?
Õna'akan kaimana'o mashaapa-karu, pidannao mashaapa kizi kaiman
baokopa wuru amazada baara ana'a? Õkowaadan nii unao ati kanom
dau'ati'o wuru'u õwa'atinuz. Õwa'atin da'ati'i imi'i baara ati, aonaa
õbaokopata'anan mani pidannao, mishi'oraiman õbuutaaka-kida'anan pa'an
pidannao pairibannao kida ai.
52 Uruu idi pidannao buutaakapan ni'i naa pairibannao kida ai.
Panaadon kaina'a baka'iauda'u pidannao mashaapainao baokopa
paudainao tuma bauda'apa'o kabaun ida'a. Panaadon idikinauda'u'o nii
pidannao ĩnao bii iki zaamatan õgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u
dya'utamainaouz to'oran ni'i naa ĩ'ati. Panaadon dya'utama'o nii ĩzaamatan

õgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u idikinauda'uinaouz to'oran nii ĩ'ati.
53 Na'iki daruinao to'ora-kizaitapan nii paudainao daonaioranao, õgaru
dikin ii, panaadon ĩdainao kida'o nii to'ora-kizaitapa padarunao õgaru dikin
ii. Na'iki daroinao to'ora-kizaitapan nii paudainao zunnao õgaru dikin ii.
Panaadon ĩdainao zunnaou'o nii to'ora-kizaitapa padaronao. Na'iki zunnao
to'ora-kizaitapan nii padinizonao õgaru dikin ii, panaadon ĩdinizonaou'o nii
to'ora-kizaitapa paimauzonao, õgaru dikin ii."

Jesus kakinaowan pidannao, abatapainao ukuwaa (Matthew 16:2-3)

54 Udauna'an Jesus kian ipai pidannao abatapainao ati, "Aizii na'apainim
utukapan isha'iz marutadinan wakadapu iki, sariapa ukian. 'Akaa wa'ati
wunu.' Atii kaawa mishi wunu.
55 Aizii na'apainim utukapan an awaru wa'atin udaba ikinapa. Uruu idi
ukian nii, 'Akaa wiicha'o nii amazada aizii.' Atii wiicha mishi amazada
na'apain.
56 Unao taapinpainao kaimana'o kaikini'i! Uaitapa ukowaadan aimaakan
sha'apa'azon. Aizii utukapan ida'an isha'iz marutan uaitapa wunu wa'atin.
Na'iki awaru ida'an, uaitapa amazada wiichan nii. Mazan kanom ni'o
mooko aonaa uaitapan ukowaadan, kanom ni'o wuru'u õsha'apaapanuz
aimaakan kida kai, da'ana'a imi'i baara an?"

Pidan saabaa-kidan pakasharutaakapan (Matthew 5:25-26)

57 Jesus kian koshan, "Kandii nii mooko aonaa uaitapan uaipan ati,
na'apam aimaakan sha'apata-kao kaiman na'iki sakitapa?
58 Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan
pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti,
putiwaa pusaabaa-kidan punyukunuu utuma. Aonaan an pusha'apatinan
na'apa, mishi'o nii uawautan pugaru kootowapa-kidauzo pidan kanaapu
iti. Udauna'an kootowapa-kidauzo pidan taan ni'i naa pugaru police ka'u
iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai iti.
59 Õkian pu'ati, puna'ian nii, atii pukawinipinaatan ipai daunuuda'u
aiapa-kariwai pukodita-kinaa nii."

13

Pidannao zowii-kao

1 Uruu dono pidannao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ĩkowaadan u'ati,
na'apam Pilate zowii-kidauzon Galilee Baara ikiinao pidannao Tominkaru
Dapu ii, ĩkawaodapan pu'u pa'uza Tominkaru ati.
2 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Kaiwuru'u ukakuwaapanuz õ'ati kaikapa'a,
utiwaan ukowaadan õ'ati ĩmawakan kaikapa'a, pa'oian idi'o manawun
tuukii, ba'oran Galilee Baara sannao ai?
3 Aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'orainao ai, wuru'u ĩmawakanuz
kaikapa'a. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai, umawakan nii
kapam.
4 Aizii mani mooko taonawu'u, 18 pidannao mawakainaouz, dokoa'o
kabaun dikian idi ĩdyaun Siloam ii, Jerusalem ia'oraz. Ĩ'oian idi'o manawun
tuukii puaitapan ipai ba'oran Jerusalem sannao ai?

5 Õgaru, õkian aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'orainao ai wuru'u
kabaun zowianuz ĩdyaun. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai,
umawakan nii kapam," Jesus kian ĩ'ati.

Paoribai makaaka'azoo-ka'o daua'o

6 Jesus kowaadan di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz:
"Kaina'a pidan paowa'o dizoo-karu uuda pazakapun ii. Fig kia'o
udakota-kao. Atii ba'oran dono zii kapaoriba'o makon na'iti, utukapa'anan
naa papaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka.
Ba'oran dono umakon koshan. Atii na'apa umako'anpan aonaa bauda'apa
uikodan papaoriba aka.
7 Uruu idi ukian papaoriba taapiki ati. 'Aizii idikinauda'u'u naa wunu
õawunuuta'anpan õpaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa zii õikodauzon
u'aka. Ukau'an, aizii pubarota'a naa pa'i ukadunaa. Aonaa kanom ni'i naa
utaapa-kao, madiwautapaka'a naa manawun uzaamatapan zakapu baara.'
8 Mazan paoribai taapiki kian. 'Marina'a zii shoman una'an bauda'apa'a
naa wunu. Õsaabaan niiz kaiman, na'iki õkichadan nii uoroda an õkaboota kizi
nii tapi'iza diki, uziwu-kinaa nii, panaadon uruu dauna'an kaaka'o niiz.
9 Aizii ukaakan an ba'oran wunu kaimana'o nii una'an. Mazan aizii,
umakaakakan an uruu turua'a naa pa'an ubarota'aka-kao,' ukian."

Jesus saabaanii zun daua'o

10 Bauda'apa kamoo Jesus kakuwaapatinan Jewnao ati, synagogue ii,
Sookapa-karu Kamoon dono.
11 Uruu dono na'ia'o zun, oia'o doronai zaamatapanii. 18 wunu odawu'u
koraudinpan, aonaa na'apam kowas osakitapadinan.
12 Aizii Jesus tukapan oroo, sariapa ukian o'ati, "Õdadakoo, aizii õso'otan
purinaa pu'ai."
13 Udauna'an upishata'akan naa oroo, sariapa kowas odawu'u
sakitapadina'akan. Tuukii okonaukii-kidan Tominkaru.
14 Uruu idi tuukii kazowautapa'o synagogue to'oran, patukapan idi Jesus
kakudan wuru'u zunaz Sookapa-karu Kamoon dono. Udauna'an wuru'u
kazowautapa'o choochiapa-karu kian ipai pidannao ati, "Kaina'a 6 kamoo
taa-kao, pidan kaudin-kinaa nii. Ukau'an uwa'ati uruu dono uaipan an
ukakuda-kao urinaa ai. Mazan Sookapa-karu Kamoon dono aonaa turuu
uwa'atin," ukian.
15 Sariapa Jesus dako'atin uparadan, na'iki ukian ĩ'ati, "Unao
taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i! Aonaa mooko ubuzuutauzon
na'iki uawautauzon ubooin, oo ukawaron wunu di'iti, ĩtuza'azon an wunu
Sookapa-karu Kamoon dono?
16 Aizii mani mooko aoro'o Abraham takaan-daunuzo, Satan
watudapaniaz 18 wunu? Aonaa mooko kapam turuu obuzuuta-kao
Sookapa-karu Kamoon dono?"
17 Tuukii pidannao dakoopainao Jesus ba'azoinpan, paabatan idi
uparadan na'apa. Aizii ba'orainao tuukii pa'an ĩkonaukii-kidan patukapan
ipai wuru'u Jesus sha'apatanuz kaiman kida'o manawun aimaakan.

Jesus kowaadan dya'utam kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u (Matthew 13:31-33; Mark 4:30-32)

18 Jesus kian pidannao ati, "Kanom kawan dii Tominkaru naobanai-tinan,
na'apa dii pa'i õkowaadanuz?"
19 Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru
naobanai-tinanuz. Aizii pidan paowan duusodi'o mustard uuda pazakapun
ii. Udauna'an usoda'akan naa udaru na'apa zakapu ii aka'o paoribai kida

doko'an kawan, atii kotu'uznao wa'atin ĩtoma'anan naa pashimaka nii uwaoda kadu'an kida."
20 Udauna'an ukian koshan ĩ'ati, "Kanom kawan dii õkainaabatan Tominkaru naobanai-tinan. Na'apa dii pa'i õkowaadanuz?"
21 Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz. Na'apa zun tomauzon kawanu'o bread. Ozaamatan masakauda'u poroom basii zo'ati, udauna'an omuudan masakauda'u yeast upooda-kinaa nii, masakauda'u dauna'an upooda'akan naa udaru."

Mazowa'o paniinom daua'o (Matthew 7:13-14, 21-23)

22 Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, utominapa-kidaanan pidannao wuru'u udaru kida'o na'iki duusodi kida'o wiizainao kawana'ati.
23 Bauda'apa pidan na'ii pishaan Jesus, "Naobanai, na'apauda'um sodi'o nii karikaonan pidannao kazannaatinan papataka'uta-kao ai pa'oian dikin ii?" ukian.
Sariapa Jesus kian ipai abatapainao ati.
24 "Ma'ozaka'a naa pa'i utiwain, umorota kizi wuru ida'ana'a mazowa'oraz paniinom. Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao tiwaan pamorotan na'an, mazan aona'o nii ĩturuan ĩmorotan.
25 Usha'apanum kau'an ukaawan nii na'iti, kadapu'o tarata'akan pu'a'a naa papaniinomiz. Uruu idi una'ian ni'i naa ukadishitapan paniba ii, udau-daupan naa paniinom, na'iki ukian nii, 'Naobanai, puda'ata paniinom wa'ati.' Mazan naobanai kian nii u'ati. 'Aonaa õaitapan unao, aonaa õaitapan na'iki'oram uwa'atin.'
26 Uruu idi unao kian nii u'ati. 'Waaroopauzonii na'iki watuzauzonii sha'atii putuma. Na'ii aka sha'atii pukakuwaapatinauzon wawiizi ii aka.'
27 Mazan ukian nii koshan unao ati. 'Õkii sha'atii u'ati, aonaa õaitapan unao, aonaa õaitapan na'iki'oram uwa'atin. Ukau'an umako õ'ai di'iki'i, ipai unao sha'apaapauzonao oia'o.'
28 Tuukia'o nii udopian, uzaadan nii tuukii na'iki ukuzowan nii uudako, utukapan an Abraham, Isaac, Jacob, na'iki ipai kotua'o Tominkaru prophetinnao, mashaapan kaiman Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, uwa'aka-kao pu'a'a naa paniba ii.
29 Uruu dono iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao wa'atin waoko iki, wakadapu iki, na'iki wadabaazi iki kanaapu kida. Na'iki ĩsakanatan nii konaukia'o aroapa-karu ida'ati, wuru'u Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ia'oraz.
30 Uruu dono, pidannao aona'o ĩtaapa-kao umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-kao. Na'iki pidannao umanawunu'o ĩtaapa-kao kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapa-kao umanawunu'o nii pa'an," Jesus kian ĩ'ati.

Jesus kasha'ora-kidan Jerusalem sannao (Matthew 23:37-39)

31 Na'apain Jesus kakuwaapatinan dono, pabi'i kida Phariseenao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Pumako pa'i di'iki'i wawiizi iki. Pumako ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an naobanai Herod dakotan pazowii-kidan pugaru."
32 Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Umako Herod di'iti, taapina'oraz aitapa'o nii. Ukowaada u'ati õkian, õso'oopan nii oia'o doronainao pidannao di'iki, na'iki õkakudan nii pidannao kida parinaa ai. Õkaudinan nii aizii, waikana'an,

na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a, uruu õka'iita'akan naa õkaudin-kizi. Kii pa'i ukowaada u'ati õparadan.
33 Upu'a'o nii mazan õdobatapaanan aizii, waikana'an, na'iki ba'oran
kamoo. Aonaa turuu Tominkaru prophetin zowii-kao na'iam karikaonan,
mazan uzowii-kao nii soo Jerusalem ii."
34 Aizii di'i kaikapa Jesus paradan wiizai Jerusalem ati'i. Ukian,
"Jerusalem, Jerusalem, pugaru di'ikiinao pidannao zowiipauzonii
Tominkaru prophetinnao. Na'iki ĩnao zowiauzonii paboori idi pidannao
dyuuda-kariwainaouz kakuwaapa'anan ĩ'ati. Tuukia'o padamata õaipauzon
õdokobatan ipai baokopa pidannao, wuru'u mashaapainaouz pu'ida'a,
na'apa kuruku kasaba'ukan kawan paudainao pakutuba waranu'u. Mazan
aonaa ĩkashaapina'azon õ'ati.
35 Uruu idi Tominkaru muudan naa ĩdyaun na'iki aona'o ni'i naa powa'a
unyukunuupan wuru'u kabaun ĩtoriinapa kiziz. Na'iki õkowaadan nii
aimaakan mishi'o, aona'o nii powa'a ĩtukapan õgaru, atii diina'iti'i, ĩkian
dono'o nii zii õdau'an, 'Marii Tominkaru kaimanan, wuru ati'i Naobanaiz,
kaawa'oraz uaipan kawana'ati.' "

14

Jesus kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono

1 Bauda'apa kamoo Jesus makon uaroopa'anan Pharisee dapu iti, uruu
kazowautapa'o pamin-Phariseennao. Aizii wuru'u uaroopa'ananuz
Sookapa-karu Kamoon dono'o. Uruu idi na'ia'a naa pidannao di'itapan
Jesus kaimanaiman, ĩtukapa'azon usha'apatan aimaakan.
2 Upu'a'a naa pidan poodapa'o utaba'u, na'iki uanoba wa'atin Jesus
ida'ati.
3 Sariapa Jesus kian wunao ati'i, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u,
na'iki Phariseenao ati. Ukian ĩ'ati, "Na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz
wa'ati dyuudan sha'apatin-karu? Ukashaapa wakakudan karina'o pidan
Sookapa-karu Kamoon dono, oo aonaa?"
4 Mazan aonaa bauda'apa pidan dako'atin Jesus paradan. Udauna'an
upishata'akan naa wuru'u pidanaz, sariapa ukakuda'akan. Udauna'an
udyuudan naa umakon.
5 Uruu dauna'an ukian naa koshan pidannao ati, "Aizii mani di'i unao
dani, oo utapi'izan waotan an munapo'o mowa'un shaawata, aonaa mani
uso'otanuzu Sookapa-karu Kamoon dono?"
6 Mazan aonaa ĩaitapan na'apam padako'atin Jesus paradan.

Pidan morowautapa'o na'iki kadapu'o daua'o

7 Jesus tukapan pabi'i kida pidannao tuukii ĩaipan pasakanatan
umanawun kida'o tabai ida'a. Uruu idi uparadan ĩ'ati di'itinapa-kinai
kuwai ida'an, kaikapa'o wuru'u ukianuz ĩ'ati:
8 "Na'apainim udapada-kao dono aroopa'o nii mazidainao di'iti, mana'a
usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a. Panaadon kaina'a kadapu'o
dapadan umanawun kidainao pidannao powa'a'o zii u'ai.
9 Udauna'an kadapu'o, wuru'u dapada'oraz unao wa'atin nii u'ida'ati
na'iki ukian nii u'ati, 'Marii pa'an arawu sakanatan da'a'a,' ukian nii. Uruu
idi usakanatan ni'i naa na'iam karikaonan. Uruu ida'an
uba'azootin-kida-kao.
10 Ukau'an na'apainim udapada-kao dono, mana'a usakanata'ana'a
umanawun kida'o tabai ida'a, mishi'oraiman usakanata pana'itinapu. Aizii
kadapu'o wuru'u dapada'oraz unao, utukapan idi usakanatapan na'ii,
ukian nii u'ati. 'Da'ati pa'an puwa'ati'i õpaonaru, pusakanata kizi

umanawunu'o tabai ida'a.' Uruu idi ipai'o nii pidannao tukapan
putaapa-kao umanawunu'o nii.
11 Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao,
bauda'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati.
Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bauda'apa kamoo
Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao."
12 Udauna'an Jesus kian aroapa-kida'o ati paugaru, "Na'apainim putoman
an aroapa-karu, aonaa pudapada'ana'a pupaonarunao, na'iki
pu'inawuzunao, oo puiribannao, na'iki kapuraatan kidainao pidannao
wuru'u pudapu dazaba an kidainaouz. Usha'apanum kau'an ĩnao na'apa'o
nii kapam ĩaroapa-kidan pugaru, uruu na'apa'o ida'an ĩkawinipinaatan wuru'u
paaroopauzonuz pu'ida'a.
13 Mazan na'apainim putoman an aroapa-karu, pudapada
mapuraataniinao, u'achoonnao,* na'iki machi'ika-kainao, na'iki
ushaawunnao.
14 Una'apan dono, konaukia'o nii pugaru. Usha'apanum kau'an aona'o nii
kowas ĩka'iitan pakawadauntan wuru'u paaroapa-kida-kaoaz. Mazan
Tominkaru kawinipinaatan nii pa'an pugaru diina'iti'i, ukadishita-kidan
dono mawakainao pidannao, wuru'u izo'atiinao kidaz uparadan."

Jesus kakuwaapan tuubaru'o aroapa-karu dau'u (Matthew 22:1-10)

15 Aizii bauda'apa pidan Jesus min-aroapatinan, uabatan idi wuru'u Jesus
paradanuz kaikapa'a, sariapa ukian Jesus ati, "Konaukia'o nii zii manawun
pidannao, ĩaroapa-kida-kao dono Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii."
16 Mazan Jesus kian u'ati, "Baukapaiman pidan toman udaru'o
aroapa-karu, udapada iriba pidannao.
17 Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, udyuudan naa papoitoru
dapadankan dapada-kariwainao pidannao, marii kizi'i naa ipai ĩwa'atin,
ĩaroapanaka kizi'i naa.
18 Mazan ipai dapada-kariwainao pidannao, kaina'a ĩparadan kida.
"Kiwiini'o kian poitorui ati, 'Akarachii, aonaa õturuudinan. Kaina'a pa'i
õtorian zakapu, ukau'an õmako'ozon na'iti wuru'u õawunuutanka'azoonuz.
Ukau'an aona'o nii õmakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa
punaobanaa ati.'
19 "Ba'oran kian u'ati, 'Akarachii, aonaa õturuudinan. Kaina'a pa'i õtorian
10 boinao, kaudinainao nii zakapu ii. Ukau'an õmakon wuru'u õtiwaa'anan
naa ĩkaudinaaban. Ukau'an aona'o nii õmakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada
kizi na'apa punaobanaa ati.'
20 "Ba'oran kian, 'Akarachii, aonaa õturuudinan. Diiki'i zii pa'i
õmazida'akanu'u. Uruu idi aonaa õturuudinan õmakon aroapa-karu di'iti.
Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'
21 "Udauna'an poitorui kiwa'akan naa, na'iki ukowaada ipai panaobanaa
ati wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi tuukii unaobanaa to'oran.
Udauna'an ukian papoitoru ati. 'Kadiman, aizii õaiapa pumakon ipai kazoo
kida'o dunapo kawana'ati na'iki mazoo kida'o dunapo kawana'ati wuru'u
donoi an kida'oraz. Punanaka kizi da'ati wuru'u mapuraataniinao kida
pidannao, machi'ika-kainao, ushaawunnao, na'iki tokooza'uupainao kida.'

---

* **14:13** *u'achoonnao:* pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

22 “Uruu idi poitorui makon padyuuda-kao kawana'ati. Udauna'an
ukaawan naa, na'iki ukian panaobanaa ati. ‘Kaina'a'a naa õkaawa-kidan
pidannao puparadan kawana'ati, mazan kaina'a zii tabai mawazoo kida'o.’
23 “Uruu idi naobanai kian papoitoru ati. ‘Aizii pumako na'iki pukora'uu
donoi tokon ii aka, na'iki donoi dawun ii aka puna'aka kizi pidannao da'ati'i
wuru'u mashaapainao kidaz na'ii'aka. Marii ĩkawazootan õdapu paida.’
24 “Pidannao kaawan dauna'an, naobanai kian. ‘Aizii õkian nii unao ati,
aona'o nii bauda'apa pidan, wuru'u dapada-kariwainaouz padamata
mawa'ati'izoo-kainaouz, tiwaan õwanyukunuu idionaa, aonaa masakauda'u,’
ukian ĩ'ati.”

Di'itinapa-karu kiwiin kaudin-karu ua'ii Jesus ati (Matthew 5:13; 10:37-38; Mark 9:50)

25 Bauda'apa kamoo, iriba pidannao makon kasaba'u-kasaba'uan Jesus
dawu'ati. Pamakopa-kizi an, Jesus mashaadinaanan, na'iki ukian ĩ'ati.
26 “Na'ia'oram pidan tominpa'o na'iki aipina'o õpoitoru nii, mazan
tuukia'o manawun umarainpan pairibannao, padaro, paudaiaro,
paudainao, pa'inawuzunao na'iki padadakoonao pamarainpan ai õgaru,
na'iki tuukia'o umarainpan pamashaapan kaiman oo tuukia'o
ukarodinpan, aonaa turuu uda'anan õgaru, na'iki ukaudinan õtuma.
27 Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,† aonaa turuu
uda'anan na'iki ukaudinan õtuma. Aizii na'ia'oram pidan aona'o uaipan
pazowii-kao õgaru dikin ii, aonaa turuu uda'anan õgaru, na'iki ukaudinan
õtuma.
28 “Na'ia'oram bauda'apa pidan unao bii'i kaida'a'a, toma'o udaru'o
kabaun, pamadi'itapakan pu'u na'apauda'um nii puraata pakaiwaan
patoma-kinaa nii na'iki paipai-kinaa nii wuru'u padapuz?
29 Mazan pamadi'itinapakan pu'u, upu'u zii utoman kabaun wiizi nii,
na'iki usakita'akan naa kabaun toronnaa kida nii. Mazan aona'a naa
uka'iitan paipaian wuru'u kabaun patoma'azooniaz. Aizii ipai pidannao
dobaapainao kida na'an, pakawan zii ĩtukapan utoron kida sakitinpan. Uruu
idi ĩbanikiitan niizu, na'iki ĩshaazootinan nii wuru dau'a'a pidan toma'azo'oraz
padamata kabaun.
30 Na'iki ĩkian nii udau'an. ‘Akaa, kotua'a naa arawu sakitan padapu
toronna'a, atii di'i aonaa zii usha'apatauanuz, aonaa na'apainim nii
uipaianuz’ ĩkian nii udau'an.
31 “Aizii mani, king dakotan an pamizaataakapan, na'iki kaina'a 10,000
usoldyaannao. Umizaataakapa'azon ba'oran king tuma. Aizii wuru'u
ba'oran king ida'a 20,000 soldyaanao, powa'a'o zii manawun ĩiriban
usoldyaannao ai. Aona'o nii mani mooko usakanatan na'iki udi'itinpan
kiwiin pamizaataakapan ua'ii, utukapa kizi paturuan na'iki paka'iitan
pamizaataakapan ba'oran king tuma, dobata'o zii usoldyaannao pa'ai?
32 Aizii uaitapan an pamaturuukan utuma, sariaapa'o nii udyuuda-kidan
paparadan ba'oran king di'iti umunapon pu'u zii, ukowaada-kidan u'ati
aona'a naa umizaataakapa'azon, mazan ĩkaimanaaka kizi'i naa powaa iti.”
33 Udauna'an Jesus kian koshan ĩ'ati, “Na'apa kapam pidan kaudina'azon
an õ'ati. Marii udi'itinpan kiwiin. Aizii uwa'aka'azon an mishi wuru'u
pamarainapanii kidaz, pairibannao na'iki ipai aimaakan kida. Na'apa'o
pidan turuu pa'an ukaudinan õ'ati.
34 “Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, aonaa
na'apam ukuzubaa-kao powaa iti.

† **14:27** *una'aka'azon pacrossannaa:* ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

35 Uruu idi aonaa powa'a ukaimanan, atii paoribai di'iti, aonaa
ukaimanan. Uruu idi ukaboota'aka-kao ni'i naa. Pukakinaon an puabata'a
naa kakinaorii!"

15

Waziwadina'o kaznizo daua'o (Matthew 18:12-14)

1 Bauda'apa kamoo, iriba pidannao zaamaapauzonao tax puraatannaa
na'iki ba'oran oiainao pidannao kaawan ĩabata'anan Jesus kuwaa.
2 Uruu idi Phariseenao, na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses
kakinaori dau'u, ĩnao kadakoinpan pa'atiaaka kida Jesus dau'u. Kaikapa'o
wuru'u ĩkianuz: "Arawu naubaa zii pidannao kaawan pa'ida'ati'i, wuru'u
aitapa-kariwainao kidaz ĩsha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, atii
uaroapa zii ĩtuma," ĩkian.
3 Sariapa Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai ida'an ĩ'ati. Kaikapa'o
wuru'u ukianuz.
4 "Dii mani unao aroapatin-kidan an 100 u'uza kaznizonao baara ii aka,
aizii mani bauda'apa kaznizo waziwadinan pairibannao ai. Na'apa dii
mani pusha'apatinan? Aonaa mani puwa'aka'akan na'ii ipai daunuuda'u
wuru'u iribainaouz kaznizonao, pudawata'anan idi wuru'u bauda'apa'oraz
kaznizo waziwadinan? Mishi pudawatinan nii udau'u di'ii'aka'a atii
puikodanuzu.
5 Aizii puikodan idi wuru'u waziwadina'oraz kaznizo, tuukii
pukonaukii-kidanuz na'iki sariapa pudokobatanuz.
6 Udauna'an pudokobatan naaz atii pudapu iti. Aizii pukaawan sariapa
pudapada-kidan pupaonarunao, na'iki pudapu dazaba an kidainao
pidannao, na'iki pukian ĩ'ati. 'Tuukii manawun õkonaukian aizii,
usha'apanum kau'an õikodan idi õ'uza waziwadina'o pairibannao ai.
Ukau'an õaipan aizii wakonaukian baokopa.'
7 "Aizii õkowaada'azon aimaakan unao ati. Tuukia'o nii manawun
konaukii-karu aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oian ai.
Wunao konaukii-kida-kao aia'a, iribainaouz pidannao, aona'oraz naa
ĩ'itiiman kanom ai patanawatinan powa'a."

Zuna waziwada'o papuraatan

8 Jesus kian koshan, "Aizii mani zun tiwa'o padiri'idan papuraatan sodi
kida. Kaina'a'a naa okasaba'ukan 10 wizi'i kida'o puraata.* Bauda'apa
kamoo odobaa-kidan na'iki owaziwadan bauda'apa papuraatan. Na'apam
nii puaitapan osha'apatinan? Sariaapa'o nii osuuan palampan odorotan
wuru'u puraataz, udauna'an oparauan nii ipai padapu nazoo, odorotan
papuraatan kaimanaiman ipai kabaun nazo an, atii oikodanuzu.
9 Aizii oikodan dauna'anazu, sariapa odapadan baokopa papaonarunao,
na'iki pidannao wuru'u padapu dazaba an kida'oraz ĩmashaapan. Uruu idi
okian ĩ'ati. 'Tuukii manawun õkonaukian aizii, õikodan idi õwaziwada nii
õpuraatan. Õaiapa baokopa ukonaukian õtuma aizii.' "
10 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, "Aizii õkowaadan nii u'ati aimaakan. Na'apa'o
nii kapam Tominkaru angelinnao konaukian tuukii aokazi ii, bauda'apa'o
pidan tanawatinan an pa'oian ai."

Pidan konaukii-kidan paudani kaawan powaa ati

* **15:8** *10 wizi'i kida'o puraata:* Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

11 Udauna'an powa'a zii koshan Jesus kian ĩ'ati, “Kaina'a pidan
dya'utama'o udainao daonaioranao.
12 Aizii dawu'ichan kian padaru ati. ‘Paapaa, kai'i naa õaipan putaan õ'ati
aimaakan kida, na'iki pusha'apauz kida, wuru'u õzaamatan ni'oraz kida
pumawakan dauna'an.’ Uruu idi ĩdaru buutan naa ĩkawana'ati ipai wuru'u
pazaamatapanii kidaz amazada, na'iki uzainao, na'iki ipai ba'oran
aimaakan kida, ubuutan naaz ĩkawana'ati.
13 Aonaa zii na'apauda'um kamoo dobatan, uru'u naa udani wuru'u
udawu'ichanuz sellia'akan naa ipai amazada, na'iki ba'oran aimaakan
kida, wuru'u buuta-kariwaiz pa'ati. Uruu dauna'an, umakon naa munapo,
munapo ba'oran wiizai iti. Una'aka ipai daunuuda'u papuraatan wuru'u
taa-kariwai kidaz usha'apauz winipinaa nii. Na'ii aka'a naa umashaapan,
ukaiwaan naa na'iki ukabootan naa papuraatan madoronaa-daun.
14 Aizii uipaian dauna'an kaiman-daun papuraatan, uru'u naa zamazi
kaawan tuukii, uruu wiizai di'ii'aka. Aizii uruu udopian naa, aona'a naa
uikodan pawanyukunuu nii.
15 Uruu idi umakon pidan na'ii san di'iti, na'iki upishaan naa
pakaudin-kizi nii u'ati. Uruu idi pidan zaamatan naa uruu taapa'o nii
pa'uza kooshinao.
16 Na'ia'a naa ukaudinan, na'iki una'azootapan naa kooshinao
wanyukunuu idionaa kida. Kia'azoo uaipan panikan abaapa wuru'u
kooshinao wanyukunuu idionaa kidaz. Mazan aonaa kanom taan
uwanyukunuu nii.
17 “Bauda'apa kamoo udi'itinpan, uruu idi ukian paaipan ati,
‘Na'apauda'um kaina'a õdaru poitorunao? Ĩnao karikaonan pa'an
ĩwanyukunuu taa-kao, na'iki ĩaroopan nii abaapa, atii kaina'a'o nii zii
ĩwanyukunuu wa'akun kida. Aizii kaina'a õgaru da'ana'a õpataka'utinan atii
na'apa'o nii õmawakan õzamazin idi.
18 Õkiwan ni'i naa mooko powaa iti õdaru di'iti, na'iki õkian nii u'ati,
“Paapaa, õsha'apata zii mishi oia'o aimaakan Tominkaru ati, na'iki pugaru
ati.
19 Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan õgaru pudani nii, mazan aizii
putaapa'a naa õgaru, na'apa putaapauzon kawan pupoitorunao.” Õkian nii
õdaru ati,’ ukian.
20 Uruu idi ukadishitan, mazan umako'okan naa. Na'iki'i naa umakon atii
umaonapatan. Munapo zii udaru tukapan uwa'atin dunapota. Tuukii
ukamunan-kidanuzu. Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, kadimana'o ida'an.
Ukaawan paudani di'iti, sariapa udokobatanuzu na'iki ukissitanuzu
pakaozoo ati.
21 Aizii udani kian u'ati. ‘Paapaa, õsha'apata zii mishi oia'o aimaakan
Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan õgaru
pudani nii.’
22 Mazan sariapa udaru dapadan papoitorunao na'iki ukian ĩ'ati.
‘Kadiman, una'aka umanawunu'o kamicha ukaiwadan nii, na'iki una'aka
ka'usabai u'ati, na'iki una'aka kapam dazkidii ukaiwadan nii.
23 Udauna'an umako pa'i uzowiinaka kizi kakiwini'o tapi'iza, waaroapa
kizi aizii, na'iki wakonaukii kizi baokopa.
24 Usha'apanum kau'an, di'oraz õdani mainaabatina'ora'a naa, mazan di'i
uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o wa'ai, mazan
masha'apakiaka ukaawan na'iki uikodin waunao powaa ati.’ Aizii
poitoruinao sha'apatan dauna'an ipai aimaakan, uru'u naa ĩaroopan.

25 “Aizii ba'oran udani, wuru'u tunarunaouz, mako'o zakapu iti uruu
na'apain. Udauna'an upadantan naa, aizii umaonapatan pu'a'a naa padapu
ati, uabata shamoro aran, na'iki pidannao konaupan.
26 Uruu idi udapadan bauda'apa poitorui na'iki upishaan uruu. ‘Kanom
kaiwuru'u kainao sha'apaapaniazu'u?’ ukian u'ati.
27 Poitorui kian u'ati. ‘Kaina'a pu'inawuzu kaawan powaa ati. Uruu idi
pudaru zowii-kidan tapi'iza ukakiwinidapaniaz aroapa-kinai nii.
Usha'apanum kau'an ukonaukii-kidan idi ukaawan kaiman powaa ati,
aonaa kanom sha'apan u'ati.’
28 Mazan tuukii uto'oran, uruu idi aonaa umorotan kabaun nazo iti.
Sariapa udaru makon u'idi'iti, na'iki tuukii uaipan pamorota-kidanuz
kabaun nazo iti.
29 Mazan sariapa udani dako'atiautapa'akan uparadan. Ukian padaru ati.
‘Kotua'iki'i naa õkaudinan pu'ati, na'apa poitorui kawan, na'iki aonaa
na'apainim zii õdikintapauzon puparadan, oo õmasha'apatakan pudyuudanii
õsha'apatan. Mazan upu'u zii aonaa zoobaba puzowiauzon boogi† õ'ati,
õkonaunamadin-kinaa nii õpaonarunao tuma.
30 Mazan aizii dii pudani kaawan, mainaabata'o kaiman-daun aimaakan
wuru'u putaanii kidaz u'ati. Ukabootan puraata soo madoronaa-ziiwanao
zunnao‡ dau'ati. Mazan aizii di'i ukaawan idi, puzowii-kidan kakiwini'o
tapi'iza.’
31 “ ‘Õdani,’ udaru kian u'ati. ‘Mishi pugaru karikaonan puna'an õtuma,
ukau'an ipai daunuuda'u wuru'u aimaakan õtaapanii kidaz, pu'idiwau
pa'idiwaru wuru'u.
32 Mazan aonaa turuu wamakonaukii-kidakan wuru'u pu'inawuzu
kaawanuz. Usha'apanum kau'an mainaabatina'o uruu, mazan di'i
uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o, mazan masha'apakiaka
ukaawan powaa ati wa'ida'ati.’ ”

16

Poitorui aitapa'o pasha'apatinan diina'iti'o tannaa nii

1 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kaina'a bauda'apa pidan
kapuraatanu'o, na'iki kaina'a upoitoru awunuutapa'o ipai utaapanii kida
aimaakan, na'iki uruu ati'o nii aimaakan kida kawinipinaata-kao.
Bauda'apa kamoo, naobanai abatan papoitoru kaiwaapan, puraata
mainaaba-daun.
2 Uruu idi udapada-kidanuzu na'iki ukian u'ati. ‘Mishii, na'apa'oram
kuwai kaiwuru'u õabataniaz pudau'an. Na'apa dii pusha'apaapan õpuraatan?
Aizii õaiapa õtukapan kaiman-daun pusaadanii kida aimaakan pukaaritan
ida'a. Na'iki ipai õaipan pusaadan na'apauda'um kaina'a aimaakan kida,
na'iki õpuraatan. Õaiapa õtukapan ipai aimaakan patumaaka. Usha'apanum
kau'an uruu dauna'an, aonaa powa'a õaipan pukaudinan õ'ati oo aona'o ni'i
naa powa'a pukazowautapan aimaakan wuru'u õtaapanii kidaz.’
3 “Uruu idi poitorui di'itinpan, na'iki ukian paaipan ati. ‘Akarachii, aizii
õnaobanaa muuda-kida'azon õgaru õkaudin-kizi ai. Na'apa dii pa'i
õsha'apatinan? Asaki'i. Aonaa pa'i õturuan õkaudinan dadara'o kaudin-kizai
dau'u, aonaa õka'iitan õkichadan imi'i. Na'iki õgaru naobanai-tinpauzo,
aonaa õka'iitan õpishautan aimaakan pidannao ai, kakiba'azonna'o ni'i naa
õna'apainpan an.’

† **15:29** *boogi:* English ida'an, goat. ‡ **15:30** *madoronaa-ziiwanao zunnao:* ĩnao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

4 Uruu idi udi'itinpan tuukii. Udauna'an ukian, ‘Aizii õaitapa na'apam nii
õsha'apatinan. Õkapaonarutinan nii kai, aizii pa'i õnaobanaa kabootan dono'o
naa õgaru õkaudin-kizi ai, kaina'a'o nii õpaonarunao, kamunanu'o nii õ'ati,
na'iki morota-kida'o nii õgaru padapu iti,’ ukian.

5 “Udauna'an udapadan naa bauda'apa kida pidannao wuru'u
mawinipinaatapainao kidaz unaobanaa, na'iki upishaan naa ĩdyaun.
Kiwiini'o pidan ati ukian. ‘Na'apauda'um dii pumawinipinaatapan
õnaobanaa?’
6 ‘100 moto kiwinii õmawinipinaatapan u'ai,’ ukian u'ati. Uruu idi uso'otan
uadowanchin kaaritannaa. Na'iki ukian u'ati. ‘Dii kaarita ida'a usaadinpan
wuru'u pumawinipinaatapaniaz. Mazan aizii õapowaadan nii
puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 50 karikaonan.
Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a, naobanai tukapan nii.’

7 “Udauna'an upishaan naa ba'oran. ‘Pugaru mani, na'apauda'um
pumawinipinaatapan õnaobanaa?’ Ukian, ‘Õgaru, 100 saako poroom,
õmawinipinaatapan u'ai.’ Uruu idi uso'otan koshan uadowanchin
kaaritannaa na'iki ukian. ‘Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u
pumawinipinaatapaniaz, mazan aizii õapowaadan nii puadowanchin pu'ati,
ukau'an pukawinipinaatan nii soo 80 saako karikaonan. Ukau'an na'apa'a
naa aizii pusaada kai da'a'a kaarita ida'a, naobanai tukapan nii.’

8 “Uruu idi naobanai kian dikauda'o papoitoru dau'an. ‘Uaitapa mishi
na'apam padi'itinpan na'iki uaitapa na'apam pakaiwainan diina'iti'o
tannaa nii.’ ” Jesus kian koshan, “Pidannao di'itinpauzonao soo
pakapuraatanun dau'u, ĩaitapa pa'an na'apam pakaiwainan, ĩaitapa na'apam
pasha'apatan aimaakan pairibannao ati pakaimandin-kinaa nii. Ĩaitapa
pa'an na'apam pasha'apatan aimaakan, wunao aia'a pidannao
mashaapainaouz Tominkaru ati.”

9 Powa'a zii koshan Jesus kian ĩ'ati, “Marii kizi'i naa unao aitapan aizii
na'apam ukaiwaan wuru'u uikodanii kidaz aimaakan. Uaitapa kizi
na'apam ukaimandinan, na'iki ukapaonarutin utaapanii kida aimaakan
ida'an. Na'iki diina'iti'i aonaan dono'o naa aimaakan kida na'iki puraata
kaiwaa-kao, mazan kaina'a'o nii pa'an kamunanu'o nii pu'ati na'iki
morota-kida'o nii pugaru karikaonanu'o mashaapa-kizai iti.

10 “Na'ia'oram pidan kaimana'o utaapan masakauda'u'o aimaakan
taapa-kida-kao pa'ati, na'apa'o nii kapam kaimana'o nii utaapan diri'i'o
aimaakan taapa-kida-kao an pa'ati. Mazan aizii pidan aona'oraz utaapan
kaiman aimaakan wuru'u masakauda'u'oraz taapa-kida-kao pa'ati,
na'apa'o nii kapam aona'o nii utaapan kaiman udaru'o aimaakan, wuru'u
taapa-kida-kao an pa'ati.
11 Aizii unao, umaaitapakan an ukaiwaan oo utaapan kaiman sha'apauzii
kai, ukau'an aona'o nii uturuan utaapan wuru'u kaimana'o, oo umanawun
kida'o aimaakan taapa-kida-kariwai ni'oraz u'ati, diina'iti'i aokazi ii.
12 Aizii umataapakan idi kaiman ba'oran pidan sha'apauz kai, aonaa
turuu kaimana'o oo umanawunu'o aimaakan taa-kao u'ati diina'iti'i,
wuru'u u'idiwau ni'oraz padamata aokazi ii.

13 “Aonaa turuu poitorui kaudinan dya'utama'o naobanainao ati.
Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa, na'iki umarainpan nii ba'oran.
Kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa, na'iki ukashadapan nii ba'oran.
Ukau'an na'apa kapam kai, aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru
na'iki puraata.”

Ba'oran kida Jesus kakinaori (Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

14 Aizii Phariseenao abatan idi wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz
kaikapa'a, tuukii ĩbanikiitan wuru'u ukuwaa kidaz. Usha'apanum kau'an,
ĩnao tuukii ĩmarainpan kapuraatan-karu.
15 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Unao manawun, kaimanainao pidannao
kawanu'o uaipan utukapa-kao. Mazan Tominkaru aitapanii kaiman-daun
unyukunuu. Aizii ipai aimaakan kida wuru'u umanawunu'oraz pidannao
tukapan kai, mazan Tominkaru tukapan uruu kida aimaakan,
madiwautapa-ka'o karikaonan.
16 "Aizii kakinaorii, wuru'u Moses saadauzonii kidaz kotua'a naa, na'iki
wuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz, kaimana'o
mashaapa-karu daua'o Tominkaru tuma. Uruu kida kuwai ma'ozaka
ukowaadapauzo-kao, atii John Chikaawunuupauzo kaudinan di'iti. Uruu
dauna'an Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'o
kowaadapa-kaoa'a naa ipai pidannao ati. Uruu idi tuukii padamata
pidannao tiwaan pamorotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti.
17 Masha'apanna'o nii pa'an aokazi na'iki imi'i baara mainaabatinan,
mazan wuru'u kakinaorii paradannaa sodi kidaz, aona'o nii bauda'apa
umainaabata-kao.
18 "Na'ia'oram pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an umazidan
ba'oran zun tuma, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan idi. Na'iki
na'ia'oram daonaiora zaamatan paudaiaro nii wuru'u muuda-kariwaiz
zun, utoman kapam oia'o paba'orantapan ida'an."

Pidan kapuraatanu'o na'iki Lazarus daua'o

19 Udauna'an Jesus kian naa koshan, "Baukapaiman kaina'a pidan
kapuraatanu'o, na'iki umanawunu'o umashaapan. Ukamichan umanawun
kida na'iki kawinipinaa kida'o pa'idiwaru. Na'iki uwanyukunuu nii
toma-kao umanawun kida'o kapam.
20 "Aizii udapu korarannaa paniinomizinaa ii, kaina'a pataka'utina'o
pidan sakanatapauzo na'ii. Aizii wuru'u pidanaz ipai'o umada kabishon,
Lazarus kia'o u'uu. Ipai kamoo da'i una'akauzo-kao na'ati.
21 Una'azootina'anan kowas kapuraatanu'o wanyukunuu unuba kida
dau'an. Atii una'ian nii usakanatapan, arimarakanao pizoodapan naa
ubisho kida umada ida'an.
22 "Bauda'apa kamoo Lazarus mawakan naa kowas. Mazan sariapa
angelnao na'akan uruu aokazi iti. Uruu idi na'ia'a naa kaiman
usakanatapan Abraham dazaba'a. Kadiman aka uruu dauna'an,
kapuraatanu'o pidan mawakan naa kapam, na'iki udida-kao.
23 Uruu idi sariapa pa'an una'aka-kao oiainao pidannao mashaapa-kizi
iti. Na'ia'a naa kapuraatanu'o pidan baiatan tuukii kaziwa'o.
"Aizii uawunuupan aokazi iti. Sariapa utukapan Abraham munapo,
na'iki utukapa Lazarus sakanatapan udazaba'a.
24 Uruu idi ukadakon. 'Õdaru Abraham, pukamunan-kida õgaru,
pudyuuda Lazarus damotan paka'u shuwu wunu di'iti, na'iki marii
uwa'atin õ'ida'ati, uwadidii kizi õninoba. Usha'apanum kau'an tuukii
manawun õbaiatan wiicha'o, õmashaapan idi tikazi wu'u.'
25 "Mazan Abraham kian u'ati. 'Õdani, pukakupan dono puaitapa na'apam
pumashaapan kaiman konaukii, na'iki ipai aimaakan pu'ida'a. Mazan
Lazarus uruu dono upataka'utinan, aonaa kanom nii u'ida'a. Mazan aizii
kaimana'a naa na'iki konaukii pa'an umashaapan da'a'a, pupataka'utinan
pu'u, na'iki pubaiatan pu'u kaziwa'o na'ii.

26 Na'iki aonaa na'apam wakaminka'utan pugaru, diina'a kazowa'o,
na'iki munapo'o manawun ka'unaru awautapa'o pugaru wa'ai. Aonaa
na'apam pidan makon di'iki'i, pugaru di'iti. Na'iki aonaa na'apam kapam
pidan wa'atin da'ati'i pugaru di'iki,' ukian u'ati.
27 "Uruu idi kapuraatanu'o kian, 'Õdaru Abraham, pudyuuda mooko pa'i
Lazarus õdaru dapu iti, õiribannao di'iti.
28 Kaina'ii kai baka'iauda'u õ'inawuzunao. Marii kizi ukakinaowankan
ĩdyaun ĩtanawatin kizi pa'oian ai, aonaa kizi ĩwa'atin pamawakan dauna'an
da'ati'i, pataka'utin-kizai ida'ati.'
29 "Mazan Abraham kian u'ati. 'Kaina'a Moses saadanii na'iki kotua'o
Tominkaru prophetinnao saadanii kakinaorii kida kaarita ida'a. Marii
ĩabatan na'iki ĩizo'atin wuru'u parada-karu kidaz.'
30 "Mazan kapuraatanu'o pidan kian. 'Õdaru Abraham, upu'u aona'o nii
ĩabata'azon wuru'u parada-karu kidaz. Mazan aizii pidan mawaka'o na'iki
tukapa'o wuru'u pataka'utin-kizaiz kadishita-kida-kao an,
kakuwaapa'ana'o nii ĩ'idi'iti, sariaapa'o nii pa'an ĩmishidan ukuwaa, na'iki
ĩtanawatinan nii pa'oian ai.'
31 "Mazan Abraham kian u'ati. 'Aizii ĩmaabata'azookan an kakinaorii
wuru'u Moses, na'iki kotua'o Tominkaru prophetinnao saadanii kidaz,
ukau'an na'apa'o nii kapam, aona'o nii ĩabata'azon pidan kadishita'o
pamawaka-kizi iki kuwaa.' "

17

Pidan sha'apatan daua'o oia'o aimaakan (Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

1-2 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. "Kaina'a'o nii oia'o aimaakan
kida sha'apata-kida-kao pidannao ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun
pidan baiaapan, usha'apata-kidan dikin ii oia'o aimaakan ba'oran pidan
ati. Kaiman zii mani padamata udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kao
an ukanau kadu iki, udauna'an ukaboota-kao paran baoko iti,
usha'apata-kidan ai oia'o aimaakan ba'orainao ati.
3 Ukau'an uaitapa kizi pa'i na'apam usha'apatinan.
"Aizii na'apainim pu'inawuzu sha'apatan oia'o, pukakinao uruu
ma'ozaka'o ida'an. Aizii ukian an pu'ati, 'Aka, mishi'o mishi wuru'u
õsha'apatanuz oia'o aimaakan.' Uruu dauna'an pumarina'ata'a naa wuru'u
usha'apataniaz oia'o.
4 Aizii usha'apatan an 7 oia'o aimaakan pu'ati, bauda'apa'o kamoo ida'a.
Mazan karikaonan pasha'apatan kawana'ati oia'o pu'ati, uwa'atin na'iki
ukian pu'ati. 'Kasha'ora õ'ati õsha'apatan oia'o aimaakan pu'ati.' Pumishida
uparadan, na'iki aonaa puto'ora-kizaitapa'ana'a uruu, na'iki pumarina'ata
wuru'u usha'apataniaz oia'o."

Mishida-karu daua'o powa'a zii

5 Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz kian u'ati, "Putaa shoman
wamishida-kinaa nii powa'a zii."
6 Jesus kian ĩ'ati, "Umishidan an masakauda'u, na'apa mani mustard
uuda sodi kawan, turuu ukian udaru'o atamun kadunaa ati, 'Puso'otin
di'iki, na'iki pusakitin paran baoko ii.' Turuu umishidan puparadan.

Poitorui daua'o

7 "Aizii mani kaina'a pupoitoru kaudina'o pu'ati zakapu ii, na'iki
awunuutapauzo pu'uza kaznizonao, na'iki warakinpauzo pu'ati, na'iki

maokodauzo kapam puwanyukunuu nii. Aizii mani uruu kaawan zakapu iki, pudyuuda mani sariapa unikan pawanyukunuu?
8 Aonaa, mishii? Mishi'oraiman pudyuudan nii zii uwarakinan pu'ati, udauna'an pudyuudan nii zii umaokodan puwanyukunuu nii. Uruu dauna'an puaroopan nii na'iki putuzan nii puriwun. Uruu dauna'ana'o nii zii pudyuudan uaroopan.
9 Aonaa turuu poitorui zaudapan panaobanaa naubaan paugaru, pasha'apatan dikin ii ipai aimaakan panaobanaa paradan kawana'ati.
10 Ukau'an na'apa pa'i unao kapam, usha'apatan dauna'an ipai aimaakan udyuuda-kao kawana'ati. Turuu ukian, ‘Waunao poitoruinao karikaonan. Washa'apata ipai aimaakan kida wadyuuda-kao kawana'ati, usha'apanum kau'an wakaudin-kizi ni'o karikaonan utaa-kao wuru'u.’ ”

Jesus kakudan 10 pidannao

11 Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, udobatapaanan Samaria Baara na'iki Galilee Baara sakodata, wuru'u uwiizai-tinpan kida di'ii'aka.
12 Umaonapatapaanan pu'u wiizai di'iti, sariapa 10 daonaioranao, kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi ikodapan uruu. Mazan munapo ĩkadishitapan u'ai.
13 Uruu idi ĩkadakon u'ati kaikapa'a: “Jesus, Naobanai, pukamunan-kida waunao.”
14 Jesus awunuupan, sariapa utukapan ĩdyaun. Uruu idi ukian ĩ'ati, “Umako faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan umada, utukapa kizi mishi umada saabainan kaiman.” Udauna'an ĩmako'okan naa, aizii ĩmakopaanan pu'u masha'apakiaka ĩtukapan pamada saabaina'akan naa.
15 Uruu idi bauda'apa daonaiora padantan Jesus di'iti. “Kaiman manawun pugaru Tominkaru,” ukian diiwa'o ida'an.
16 Ukaawan Jesus di'iti, sariapa ukodoru'ukan maonapa ukidiba ida'a, ukanaapu iti, udauna'an udawukan, uawun imi'i baara iti. “Kaiman manawun õ'ati, pukakudan õgaru,” ukian Jesus ati. Aizii wuru'u pidanaz, aonaa Jew mani uruu, mazan Samaria san pa'an.
17 Sariapa Jesus kian, “10 sha'atii pidannao õkakudan. Na'iam naa wuru'u ba'orainaouz?
18 Soo bauda'apa karikaonan pidan wa'atin powaa ati ukonaukii-kida'anan Tominkaru, na'iki uruu ba'oran kaduz pidan padamata.”
19 Udauna'an ukian pidan ati, “Pukadishita, pumako kizi'i naa, pumishidan idi'o õgaru wuru'u pukakudanuz,” ukian.

Tominkaru naobanai-tinan daua'o (Matthew 24:23-28, 37-41)

20 Phariseenao pishaan Jesus, “Na'apainim nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz?”
Jesus kian ĩ'ati, “Tominkaru naobanai-tinan dono, aona'o nii utukapa-kao.
21 Aona'o nii pidan kian, putukapa di'i naa ukaawanu'u, oo kindi'ia'a naa ukaawanu'u. Usha'apanum kau'an unao bii a'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.”
22 Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “Kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, tuukia'o nii utukapa'azon Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Mazan aona'o nii zii ukaawan na'apain.

23 Uruu dono kaina'a'o nii pidannao kian unao ati, ‘Putukapa. Kindi'ia'a
naa uru'u,’ oo ‘di'i naa uru'u.’ Mazan aonaa pa'i pudima'ana'a, oo aonaa
pa'i pumako'ona'a ĩdawu'ati, ĩdapada kizi iti pugaru.
24 Usha'apanum kau'an õkaawan dono, ipai'o nii pidannao tukapan õgaru.
Na'apa toroanaru pizo-pizowankan kawan di'itanapu kida'a, ipai
utukapa-kao. Ukau'an na'apa'o nii kapam wuru'u õkaawanuz.
25 Mazan kai, õpataka'uta-kao nii zii na'iki õbaiaapan nii zii tuukii kaziwa'o.
Na'iki tuukia'o nii pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz kai, kashadan
õgaru.
26 Aizii diina'iti'i Noah dono'o kawanu'o nii amazada, Daonaiora Aokazi
Iki'o kaawan dono.
27 Na'apa kotua'a naa, Noah dono kaiman pidannao abatinpan, ĩtoman
aroapa-karu, ĩtuzapan, zunnao na'iki daonaioranao kida mazidapan. Atii
na'apa Noah paidinan pakanawan zo'iti, pakawan pidannao mashaapan
na'apa. Aizii na'apain umorotan dono kanawa zo'iti, wunu kaawan tuukii,
tuukii. Uruu idi ipai, ipai pidannao mawakan panaraan idi.
28 “Na'iki Lot dono'o kawanu'o nii kapam amazada, wuru'u õkaawanuz
diina'iti'i. Lot kakupan dono, kaiman pidannao abatinpan, ĩtoman
aroapa-karu, ĩtuzapan, ba'orainao torian diri'i kida aimaakan, ba'orainao
selliipan. Ba'orainao kaudinan ĩpaopan pazakapun kida. Ba'orainao kida
toman kabaun.
29 Atii na'apa Lot kodita-kida-kao Sodom iki, pakawan pidannao
mashaapan na'apa. Aizii Lot koditan dono manawun, Tominkaru
wao-kidan tikazi-tinapa kida'o kuba shorauz aokazi iki, na'apa wunu
kaawan kawan. Uruu idi kaiman-daun pidannao mawakan.
30 Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, na'apa'o nii kapam amazada ukaawan
dono diina'iti'i.
31 “Aizii na'apain, õkaawan kamoon dono, kanom sakanatapan an paniba
ii, aonaa turuu umorotankan zii padapu nazo iti pasha'apauz dau'ati.
Na'iki pidan pazakapun ia'o ukaudinan, na'apain õkaawan kamoon dono,
aonaa turuu upadantankan zii padapu ati.
32 Puaitapa na'apam Lot daiaro sha'apatauzo-kao opadantinan idi.
33 “Aizii na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz
panyukunuu aipan kawana'ati kai, upu'a'o nii uwaziwaan ipai wuru'u
pamarainapanii kidaz. Mazan aizii na'ia'oram pidan marina'ata'o
pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o nii
pazowii-kao õdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-kao, na'iki
karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma.
34 “Õkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan. Na'apain õkaawan dono kaina'a'o
nii dya'utam pidannao da'awupan pashimaka wu'u. Bauda'apa'o nii pidan
na'aka-kao, ba'oran una'an nii uwa'aka-kao.
35 Na'iki kaina'a'o nii na'apain dya'utam zunnao boodapan maziki. Uruu
dono bauda'apa'o nii zun na'aka-kao, ba'oran ona'an nii owa'aka-kao.
36 [Na'iki kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao kaudinan pazakapun ii.
Uruu dono bauda'apa'o nii na'aka-kao, ba'oran una'an nii uwa'aka-kao.]”*
37 Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Naobanai. Na'iam nii
wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a?”
Jesus kian ĩ'ati, “Uaitapan nii, aona'o nii umainaabanan. Na'iam
utukapan an watonao kasaba'uinpan, sariapa uaitapan kaina'a aimaakan

* **17:36** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

mawakan. Ukau'an uaitapan nii kapam amazada kaawan an, aona'o nii umainaabanan.”

18

Zuna mawaka'o odaiaru pishaan pakaminka'uta-kao

1 Uruu dauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai patominapa-kidaniinao ati. Aizii wuru'u ukowaadanuz kuwai, ĩtominapa-kinaa ni'o toriinapa-karu dau'u. Aonaa kizi ĩsookadan patoriinpan Tominkaru ati.

2 Kaikapa'a wuru'u Jesus kuwaaz: “Bauda'apa wiizai di'ii, kaina'a pidan kootowapa-kidauzo pidannao. Wuru'u pidanaz aonaa ukichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ukarodapan pidan.

3 Aizii uruu wiizai di'ii, kaina'a zun mawakaiba'a naa odaiaru. Madukutaka owa'ati'anpan u'ida'ati, oaipan idi ukaminka'utan paugaru. Kaikapa'o wuru'u okianuz u'ati: ‘Kaina'a pidan kashadapautan õgaru aimaakan dau'an. Turuu mani pukaminka'utan õgaru, pusakitapadan ida'an wuru'u aimaakanuz?’

4 Aonaa mazan unyukunuupan oo ukaminka'utan oroo sariapa. Uruu idi owa'ati'anpan atii ukashadinan o'ai. Uruu idi ukian paaipan ati, ‘Õgaru aonaa õkichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa õniinawiitan pidan.

5 Mazan upu'a'o nii õkaminka'utan wuru'u zunaabaz, õsha'apatan nii wuru'u oaipaniaz õsha'apatan. Õmasha'apatakan an o'atiz, aona'o nii osookapan owa'ati'anpan. Panaadon okarinaadan õgaru pawa'ati'anpan idi.’ ”

6 Uruu idi Jesus kian koshan, “Aizii uabata na'apam dikauda'o padamata kootowapa-kidauzo pidannao kian.

7 Aizii Tominkaru mani, aonaa mani turuu ukaminka'utan papidanannao, ĩpishautan an uruu ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, ĩaipan idi pakaminka'uta-kao? Uabatapa mani kotua'iki, aimaakan pishauta-kao an pa'ati?

8 Õgaru kian, mishi kadimana'o nii ukaminka'utan oo usha'apatan aimaakan upishaa-kao kawana'ati. Mazan Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono koshan uikodan nii mani mishida'o manawun pidannao wuru imi'i baara'a'a?”

Pharisee na'iki zaamaapauzo tax puraatannaa daua'o

9 Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai, wunao ati'i dakotinpainaouz kaikin kaimanainao nii, na'iki dakotinpainaouz kaikin mishidainao nii Tominkaru, ipai ba'oran pidannao ai.

10 Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: “Baukapaiman, dya'utam pidannao makon Tominkaru Dapu iti, ĩtoriinpa'anan Tominkaru ati. Bauda'apa pidan, uruu Pharisee. Ba'oran, uruu zaamaapauzo tax puraatannaa.

11 Pharisee toriinpan ukadishitapan di'itanpu'u. Kaikapa'a wuru'u utoriinapanuz mashauda'u panyukunuu ii: ‘Kaiman manawun pugaru õ'ati Tominkaru. Usha'apanum kau'an õgaru, aonaa ba'orainao kawanu'o mani, aonaa misha'oraru mani õgaru, aonaa na'apainim õdikintapauzon kakinaorii oo õsha'apatan dikauda kida'o aimaakan. Na'iki aonaa ba'orainao kawan mani õba'orantapauzon. Kaiman zii õ'ati, aonaa arawu kawanu'o mani õgaru'u, zaamaapauzoz tax puraatannaa.

12 Õgaru, bauda'apa sondii ida'a, dya'utam kamo'o nii õmanikakan õwanyukunuu õsanadinpan idi pu'ati. Na'iki karikaonan da'i õbuutauzon 1/10 õpuraatan na'iki õpaoriba aka pu'ati.’

13 “Mazan aizii wuru'u zaamaapauzoz tax puraatannaa, munapo
ukadishitapan, utoriinpan di'itanpu'u. Aonaa baupapa uawunuupankan
aokazi iti. Mazan utoriinpan, uzowian padokori'i na'iki ukian, ‘Tominkaru,
õgaru oia'o pidan, pukamunan-kida shoman õgaru.’ ”
14 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Õkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, soo
zaamaapauzo tax puraatannaa pa'an, Tominkaru mainaabata u'oian.
Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bauda'apa
kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki
na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bauda'apa kamoo
Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao.”

Jesus na'iki koraiziannao sodi kida daua'o (Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)

15 Bauda'apa kamoo pidannao kaawan Jesus ida'ati ĩna'akan paudainao
sodi kida. Ĩaipan upishatan na'iki utoriinapa-kidan paudainao. Aizii Jesus
tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u ĩna'akanuz paudainao u'ida'ati,
sariapa ĩto'orauan ĩdyaun.
16 Mazan sariapa Jesus dapadan koraiziannao pa'ida'ati. Na'iki ukian
patominapa-kidaniinao ati, “Marii koraiziannao wa'atin, aonaa
umashaata'ana'a ĩwa'atin õ'ida'ati. Usha'apanum kau'an, koraiziannao
kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panaobanaa nii.
17 Mishi, õkian nii u'ati: Na'ia'oram pidan aona'o uzaamatan Tominkaru
panaobanaa nii di'oraz koraidaonaa kawan, aona'o nii utukapan wuru'u
kaiman kida'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatanii wunao ati'i,
zaamatainaouz uruu panaobanaa nii.”

Pidan kapuraatanu'o na'iki mako-karu daua'o aokazi iti (Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)

18 Kaina'a pidan, kazowautapa'o pamin-Jewnao pawiizi ii. Uruu kian
Jesus ati, “Kaimana'o tiichaa, na'apa dii õsha'apatinan, Tominkaru
taa-kinaa nii õ'ati wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu?”
19 “Kandii nii pudakotan õgaru kaimana'o nii?” Jesus kian u'ati, “Mazan
mishi aonaa kanom ba'oran kaimana'o nii, soo bauda'apa Tominkaru.
20 Puaitapa na'apam kakinaorii kian, tawuru'u Tominkaru taauzonii
kidaz Moses ati? Ukian. ‘Mana'a puba'orantapa'ana'a, mana'a
puzowia'ana'a pidan, mana'a pukoidapa'ana'a, mana'a pumariidina'ana'a
puiriban dau'u, na'iki pumarainapa pudaru na'iki pudaro.’ ”
21 Aizii pidan kian Jesus ati, “Õkoraidaonaan di'iki õizo'atin ipai daunuuda'u
wuru'u kakinaorii kidaz.”
22 Uruu idi Jesus kian u'ati, “Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan
pusha'apatan nii. Pusellii ipai pusha'apauzi, putaa kizi wuru'u puraataz
pataka'utinainao ati. Pusha'apatan an aimaakan na'apa, kaina'a'o nii
umanawun kida'o aimaakan taapa-kao pu'ati aokazi ii. Uruu dauna'an
turua'a naa puwa'atin õdawu'ati, putominapa kizi õ'idi'iki.”
23 Aizii pidan abatan idi wuru'u Jesus na'apanuz, aonaa unaudapan
paabatanuz, tuukii unyukunuu kasha'oran. Usha'apanum kau'an
kapuraatanu'o wuru'u uruuz.
24 Jesus tukapan idi wuru'u unyukunuu kasha'oranuz, sariapa ukian,
“Kasha'apannaa na'iki dadara manawun kapuraataniinao ati Tominkaru
naobanaita-kao.
25 Masha'apanna'o nii pa'an camel podotan akosa awun shaawata,
kapuraatanu'o zaamata'azon ai Tominkaru panaobanaa nii.”

26 Sariapa abatapainao pidannao kian Jesus ati, “Ukau'an aona'o nii
bauda'apa pidan kazannaatinan?”
27 Jesus kian, “Na'ia'oram aimaakan kasha'apanna'o oo aona'o turuu
pidan ka'iitan pasha'apatan, mazan Tominkaru masha'apannaa
usha'apata'akan pa'an aimaakan, wuru'u aona'oraz turuu pidan ka'iitan
pasha'apatan,” ukian ĩ'ati.
28 Sariapa Peter kian Jesus ati, “Putukapa na'apam waunao, ipai
daunuuda'u wawa'akan aimaakan, na'iki wadapu, wada'anpan idi pugaru,
oo watominpa'azon idi pu'idi'iki.”
29 Uruu idi Jesus kian u'ati, “Õkowaadan nii aimaakan mishi'o unao ati.
Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, paudaiaro, pa'inawuzunao, padaru,
padaro, oo paudainao, pakaudina'azon idi manawun Tominkaru ati,
30 dobata'o nii zii manawun Tominkaru taan u'ati kaiman kida'o
aimaakan kai, na'iki utaan nii u'ati karikaonanu'o kakupa-kinai diina'iti'i.”

Idikinautan naa Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u (Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

31 Jesus dapadan pa'ida'ati soo wunao karikaonanu'u
patominapa-kidaniinaouz. Ukian ĩ'ati, “Uabata õparadan aizii. Aizii wuru'u
wamakonuz Jerusalem iti. Na'ia'o ni'i naa ipai aimaakan sha'apata-kao
na'apa tawuru kawana'ati'i kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii
kidaz Daonaiora Aokazi Iki'o dau'ana'oraz.
32 Uzaamata-kao nii, udauna'an utaa-kao nii Gentilenao* ati. Ĩbanikiitan
nii na'iki ĩdakoopan nii uruu, na'iki ĩdakoopan nii kapam wuru'u ukuwaa
kidaz. Na'iki ĩsopiautapan nii uruu.
33 Na'iki ĩba'izian nii uruu, udauna'an ĩzowian nii uruu. Mazan
idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii pabaaranaa iki.”
34 Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram daua'o
wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ĩaitapan ai
wuru'u ukuwaaz, uzowii-kao daua'oraz.

Jesus saabaan isha'o pidan awun (Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)

35 Jesus maonapatapaanan pu'u Jericho iti, kaina'a pidan ishaawun
sakanatapan maonapa dunapo daawa'a, upishautan puraata pidannao ai.
36 Aizii uabatan idi iriba manawun pidannao dobaapan kida padazaba
an, sariapa upishaan ĩdyaun. “Kanom kaiwuru'u pidannao
sha'apaapaniaz?” ukian.
37 “Jesus, Nazareth san dobatapan diida'ana'a,” ĩkian u'ati.
38 Sariapa ishaawun kadakon Jesus ati. “Jesus, David Takaan-daun,†
pukamunan-kida õgaru,” ukian.
39 Sariapa pidannao kiwiitapainao kida makopaanan to'orauanuzu,
ĩaipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an.
Ukian, “David Takaan-daun, pukamunan-kida õgaru,” kia'o wuru'u
ukadakoinanuz.
40 Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi an, na'iki udyuudan
pidannao na'akan pa'ida'ati wuru'u ishaawunuz. Aizii ukaawa-kida-kao
dauna'an Jesus dazaba ati, sariapa upishaan uruu.
41 “Kanom puaipan õsha'apatan pu'ati?”
“Õnaobanaa, õtukapa'azon amazada,” ukian Jesus ati.

---

* **18:32** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **18:38** *David Takaan-daun:* Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

42 Uruu idi Jesus kian u'ati, “Marii mooko putukapan. Pumishidan idi'o
õgaru, wuru'u putukapanuz naa,” ukian.
43 Sariapa mishi utukapa'akan kaiman. Na'iki'o uda'anan naa Jesus,
na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Aizii ipai pidannao tukapainao
wuru'u ishaawun awun saabaa-kaoaz, tuukii kapam ĩkonaukii-kidan
Tominkaru.

19

Zacchaeus tukapa'azon Jesus

1 Aizii Jesus dobatapaanan pu'u Jericho an,
2 kaina'a pidan na'ii kapuraatanu'o, Zacchaeus kia'o u'uu. Uruu
kazowautapauzo zaamaapauzonao tax puraatannaa.
3 Uruu dono tuukii Zacchaeus aipan patukapan Jesus. Mazan uruu
madiwau'o pidan, aonaa kowas na'apam utukapan Jesus, usha'apanum
kau'an iriba manawun pidannao kasaba'uinan Jesus daawata.
4 Uruu idi udiman Jesus na'iki pidannao ua'ati, na'iki uzaidan dokoa'o
atamun kadu iti, Sycamore kia'o u'uu. Usha'apanum kau'an na'ana'o nii
wuru'u Jesus dobatanuz, na'iki'i naa uawunuutapan.
5 Aizii Jesus kaawan uzaidapa kizi pa'inamun, sariapa uawunuupan
na'iki ukian u'ati, “Zacchaeus, putoka kadiman, usha'apanum kau'an
õsookadinan nii pudapu ii aizii.”
6 Uruu idi kadiman Zacchaeus toka'akan, na'iki una'akan naa Jesus
padapu iti. Kaiman u'ati, na'iki tuukii unaubaan Jesus sookadinan padapu
ii. Uruu idi tuukii manawun ukonaukian.
7 Mazan pidannao, tuukii ĩdakoopan wuru'u Jesus sookadinanuz na'ii.
Kaikapa'o wuru'u ĩkianuz udau'an: “Aushaa utukapa, usookadinan oia'o
pidan dapu ii.”
8 Aizii padapu ia'a naa, Zacchaeus kadishitan pidannao kanaapu'u, na'iki
ukian Jesus ati, “Naobanai, puabata na'apam õkian aizii: Õbuutan nii
pazikon an õpuraatan, na'iki pazikon an õsha'apauz õtaan nii
mapuraataniinao pidannao ati. Aizii na'ia'oram pidan ai õzaamatauzonii
dobata'a naa manawun puraata õdyuuda-kao ai, mazan aizii õtaan nii ĩ'ati
powaa iti wuru'u õzaamatauzonii kidaz ĩ'ai. Mazan õtaan nii ĩ'ati dobata
õzaamatauzon ai. Õzaamatan an 10, õtaan nii u'ati 40,” ukian.
9 Sariapa Jesus kian u'ati, “Aizii Tominkaru kazannaatan pidannao
pa'oian ai, wuru'u mashaapainao kidaz wuru kabaun ida'a'a. Ukau'an
wuru'u pidan kadapu'oraz, Abraham takaan-daun, na'apa ipai waunao
kawan.
10 Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o na'apa'o dau'ati'o udyuuda-kao, dorota'o
nii, na'iki kazannaata'o nii pozawatainao pidannao.”

Na'apam poitoruinao sha'apatan puraata taa-kariwai ĩ'ati (Matthew 25:14-30)

11 Ipai pidannao abatapan wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz. Na'iki uruu
dono maonapa za'ora'a naa Jesus Jerusalem iti. Aizii pidannao zauda-kidan
Jesus kaawan dono Jerusalem iti, uru'o ni'i naa ĩzauda-kidan patukapan
Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Mazan Jesus aitapa
ĩdi'itinpan. Uruu idi ukakuwaapan naa koshan ĩ'ati, na'iki ukowaadan naa
ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai.
12 Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz ĩ'ati: “Kaina'a umanawunu'o
pidan, umako'ozon munapo, ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an
uzaamata'azoo-kao idi tuubaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii pawiizi

sannao. Aizii panaobanaita-kao dauna'an, uaipan papadantan powaa ati
pawiizi ati.
13 Pamakon ua'ii udapadan 10 papoitorunao pa'ida'ati. Na'iki utaa
ĩkawana'ati bauda'apa kida ĩpuraatan nii, gold idi'o utoma-kao.* Udauna'an
ukian naa ĩ'ati. 'Utiwaa pa'i usha'apatan aimaakan wuru ida'ana'a
upuraatan kidaz, atii õkaawan powaa ati,' ukian. Uruu dauna'an umakon
naa.
14 "Mazan tuukii uwiizi sannao to'oran u'ati. Uruu idi ĩdyuuda-kidan
paparadan udawu'ati, tuubaru kidainao pidannao di'iti wuru'u
naobanaita'o ni'oraz uruu na'ii. Kaikapa'a wuru'u ĩdyuudanuz paparadan:
'Aonaa waaipan ukazowautapan waunao,' ĩkian.
15 Mazan upu'u uzaamata-kao kazowautapa'o nii pawiizi sannao.
"Panaobanaita-kao dauna'an ukiwan naa pawiizi iti. Aizii ukaawan
dauna'an, udapada-kidan naa papoitorunao, uabata'azon naa kanom
ĩsha'apata, na'iki na'apauda'um naa ĩikodan papuraatan kida ida'an.
16 Kiwiini'o upoitoru kaawan, ukian u'ati. 'Naobanai, õikoda 10 goldtinapa
kida'o puraata, tawuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan õ'ati.'
17 'Kaiman, puaitapa mishi pukaiwaan puraata. Kaimana'o manawun
poitorui pugaru. Puaitapan idi pusha'apatinan kaiman na'iki puikodan idi
dobata aimaakan masakauda'u'o aimaakan taa-kao ida'an, ukau'an aizii
õzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii 10 wiizainao,' ukian u'ati.
18 "Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. 'Naobanai, õgaru
õikoda baka'iauda'u goldtinapa kida'o puraata wuru ida'ana'a
bauda'apa'oraz putaan õ'ati,' ukian.
19 Uruu idi naobanai kian u'ati. 'Kaiman, õzaamatan nii pugaru
kazowautapa'o nii baka'iauda'u wiizainao,' ukian.
20 "Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. Na'iki ukian.
'Naobanai, dii õkiwa-kidan pu'ati pakawan pupuraatan tawuru'u putaaniaz
õ'ati. Una'an õsaabatapanuz, na'iki kaimana'o õbazobatapanuzu õlinson idi.
21 Õtarian idi'o pu'ai wuru'u õtaapanuz pupuraatan. Usha'apanum kau'an
pugaru aonaa pukarodapauzon pidan. Punaudapa puzaamatauzon pidan
ai aimaakan aonaa pumizidin kizi mani. Na'iki puikodauzon paoribai aka,
aonaa pupaowanii di'iki'o mani,' ukian naobanai ati.
22 "Uruu idi naobanai kian u'ati. 'Pugaru, aonaa pusha'apatinan
pudyuuda-kao kawana'ati. Ukau'an õpataka'utan nii pugaru puparadan
kawana'ati. Puaitapan pu'u õmakarodapakan pidan, na'iki õzaamatan
aimaakan aonaa õidiwau mani, na'iki õikodan paoribai aka, aonaa õpaonii
di'iki'o mani.
23 Mazan kandii nii mooko wuru'u, aonaa zoobaba pumuudan õpuraatan
puraata taapa-kizinao ii? Aizii dii mani wuru'u õkaawanuz, dobata za'a naa
mani padamata õikodan õpuraatan.'
24 "Udauna'an naobanai kian wunao ati'i kadishitapainao kidaz
udazaba'a. 'Uzaamata u'ai wuru'u puraataz, utaa kiziz arawu ati'i
ikoda'oraz 10 goldtinapa kida'o puraata.'
25 "Mazan ĩkian u'ati. 'Naobanai, kaina'a'a naa 10 goldtinapa kida'o
puraata u'ida'a.'
26 "Uruu idi naobanai kian ĩ'ati, 'Õkowaadan nii aimaakan u'ati: na'ia'oram
pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, taa-karu nii powa'a zii aimaakan u'ati.
Mazan aizii pidan wuru'u aona'oraz aimaakan nii u'ida'a, zaamata-karu nii
u'ai ipai wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan u'ida'a'oraz.'

* **19:13** *puraata, gold idi'o utoma-kao:* Greek ida'an udakota-kao mina. Bauda'apa puraata, idikin-auda'u kauzu kaudin-karu winipinaa wuru'u.

27 Udauna'an ukian. ‘Aizii pidannao wuru'u aona'oraz ĩaipan õgaru
panaobanaa nii, una'aka ĩdyaun da'ati'i, uzowii kizi ĩdyaun õkanaapu'u.’ ”

Jesus maonapatan daua'o Jerusalem iti (Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)

28 Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan ĩ'ati, uru'u naa ĩmakon
Jerusalem iti. Jesus kiwiitapa'o nii pidannao ua'ati.
29 Na'iki'i naa ĩmakon, ĩmakon atii ĩmaonapatan naawazi di'iti,
dakotapa-kariwaiz Olive Naawa kii. Upa'inamun, kaina'a dya'utam
wiizainao, Bethphage kia'o udakotapa-kao, ba'oran Bethany kia'o
udakotapa-kao. Sariapa Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao
wiizai di'iti.
30 Ukian ĩ'ati, “Umako wiizai di'iti. Aizii ukaawan dono na'iti, uikodan nii
na'ii chaakashi† dani, ko'idinpan, aona'o zii uzaidauzo-kao. Ubuzuutanaka
uruu, na'iki una'aka uruu da'ati'i.
31 Aizii pidan kian an u'ati, ‘Kanom ni'o wuru'u ubuzuutanuz õ'uza?’ Ukii
u'ati. ‘Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu.’ ”
32 Uruu idi ĩmakon naa, atii ĩkaawan na'iti. Ĩikoda ipai aimaakan na'apa
ukowaada-kao kawana'ati ĩ'ati.
33 Udauna'an ĩbuzuutan naa chaakashi dani. Sariapa uka'uzatiki kian ĩ'ati,
“Kandii ni'o wuru'u ubuzuutanuz õ'uza?”
34 “Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu,” ĩkian u'ati.
35 Udauna'an ĩna'akan naaz atii ĩkaawa-kidanuzu Jesus di'iti. Uruu dauna'an
ĩkadaaradan naa pachaakitan kida ubarau iti, Jesus sakanata kizi nii, na'iki
ĩzaida-kidan naa Jesus ubarau iti.
36 Aizii umakopaanan pu'a'a naa ubarau an, uru'u naa pidannao
kadaaradan naa pakamichan kida dunapota Jesus ua'ati.
37 Aizii ĩmaonapatan naa Jerusalem iti, ĩdaporotapaanan pu'a'a naa
dunapota, wuru'u Olive Naawa iki'oraz. Uru'u naa iriba pidannao, wuru'u
tominapatinauzonao kidaz Jesus di'iki, tuukii ĩkonaukian. Na'iki tuukii
ĩkonaukii-kidan Tominkaru diiwa'o ida'an, patukapan idi ipai wuru'u
pabi'inaaka kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimaakan Jesus
sha'apatauzon pachi'ikapa kizi kawana'ati.
38 Na'iki ĩkian, “Marii Tominkaru kaimanan manawun di'oraz King ati'i,
kaawa'oraz uaipan kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii wakaimanaakan
Tominkaru tuma, marii Tominkaru aokazi ia'oraz konaukii-kida-kao tuukii
manawun, umanawunun idi,” ĩkian.
39 Kaina'a pabi'i kida Phariseenao pidannao bii'i, ĩnao kian Jesus ati,
“Tiichaa, pudyuuda shoman putominapa-kidaniinao mashaadan
kaiwuru'u pakadakoinapanuz.”
40 Jesus kian ĩ'ati, “Õkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, pidannao
mashaata-kao an pakadakoinpan ai, kubanaou'o ni'i naa kadakoin.”

Jesus zaadan Jerusalem dau'an

41 Aizii padaporotapaanan pu'u naawazi iki, Jesus awunuupan Jerusalem
iti. Utukapa kaimanaiman wuru'u donoiz. Sariapa uzaadan,
ukamunan-kidan idi na'iainao pidannao.
42 Na'iki ukian, “Kaiman zii mani padamata uaitapan an, kai wuru'u
pidan kaimanaaka-kinaaz Tominkaru tuma. Mazan aonaa utukapanuz,
na'iki dizapa-kariwai u'aiaz.

† **19:30** *chaakashi:* English ida'an, donkey.

43 Mazan kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, utarubanao kaawan
ĩmizaataakapa'anan utuma. Ipai'o nii ĩkoraratan uwiizi na'iki aona'o nii
na'itim ukazannaatinan.
44 Ĩmainaabatan nii kaiman-daun uwiizi, aona'o nii kanom wa'aka-kao
u'ida'a. Na'iki ipai unao mashaapainao na'a, umainaabata-kao nii kapam.
Usha'apanum kau'an aonaa uaitapa'azon na'iki uzaamata'azon wuru'u
Tominkaru dyuudaniaz u'ida'ati, ukazannaatin-kinaa ni'oraz padamata."

Jesus morotan naa Tominkaru Dapu nazo iti (Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

45 Aizii Jesus kaawan dono Jerusalem iti, umorotan naa Tominkaru Dapu
nazo iti. Na'ii uikoda iriba pidannao selliipainao kida uzainao, taa-karu ni'o
Tominkaru ati. Uruu idi uwaataabi'ian naa pidannao paselliapa-kizi kida
di'iki.
46 Ukian ĩ'ati, "Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kian:
'Õdapu dakota-kao nii toriinapa-kizai dapunaa nii.' Mazan unao
ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii," ukian ĩ'ati.
47 Ipai kamoo Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii. Aizii
faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u,
na'iki wuru'u kazowautapainao kidaz pidannao. Ipai ĩnao, tuukii ĩaipan
pazowian Jesus.
48 Mazan aonaa ĩaitapan na'apam pazowian uruu. Usha'apanum kau'an
iriba manawun pidannao abatapan ukakuwaatinan, na'iki wuru'u
pidannao kidaz karikaonan ĩna'ian Jesus tuma, usha'apanum kau'an aonaa
ĩaipan padobaa-kidan ukuwaa, ĩaipan paabatan ukuwaa ipai daunuuda'u.

20

Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida (Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

1 Bauda'apa kamoo Jesus tominapa-kidan dono pidannao na'iki
ukowaadapan dono ĩ'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii. Na'ia'o
faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u,
na'iki kazowautapainao Jewnao na'ia'o kapam. Baokopa ĩnao wa'atin Jesus
ida'ati.
2 Na'iki ĩkian u'ati, "Pukowaada wa'ati kanom dyuudanii na'iki kanom
aipan ati'o wuru'u pukowaadapanuz kuwai na'iki wuru'u pusha'apatanuz
aimaakan kaikapa'a?"
3 Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Õpishaan nii unao bauda'apa aimaakan dau'an,
õaiapa udako'atin õparadan.
4 Kanom dyuudanii John na'iki kanom aipan ati'o wuru'u
uchikaawunuupanuz pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidan aipan
ati'o?"
5 Hãĩ, aonaa ĩaitapan padako'atin uparadan. Sariapa ĩpishaan pairibannao
kida. "Na'apam nii wadako'atin kaiwuru'u uparadanuz?" ĩkiitaakapan. "Aizii
wakian an Tominkaru aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz, ukian nii
wa'ati upu'u zii mooko aonaa umishidan John?
6 Mazan aizii wakian an u'ati, pidan aipan ati'o karikaonan wuru'u
uchikaawunuupanuz. Tuukia'o nii pidannao wuru'u diinaouzu'u, to'oran
wa'ati, na'iki ĩzowian nii waunao paboori idi. Usha'apanum kau'an ipai ĩnao,
tuukii ĩmishidan Tominkaru prophetin wuru'u Johnaz."
7 Uruu idi ĩkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan kanom dyuudanii uruu."

8 Jesus kian ĩ'ati, "Õgaru na'apa, aona'o nii kapam õkowaadan unao ati
kanom aipan ati'o wuru'u õsha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a."

Awunuutapainao zakapu daua'o
(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

9 Udauna'an Jesus kowaadan naa pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai.
Kaikapa'o wuru'u ukowaadaniaz: "Baukapaiman pidan paowan
dizoo-karu kadunaa pa'idiwaru pazakapun ii, grape kia'oraz udakota-kao.
Aizii wuru'u pidan upaopan naa pazakapun ii, atii uipaian. Uruu dauna'an
uzaamatan naa pidannao awunuutapainao ni'i naa pazakapun pa'aonaan
daida. Uruu dauna'an umakon naa. Kotua'iki'o wuru'u umako'onanuz
ba'oran wiizai iti.
10 Aizii una'ian pu'u zii ba'oran wiizai ii, upaoriba aka kida dyuuan naa.
Uruu idi udyuudan naa papoitoru na'iti, unanaka kizi'i naa wuru'u
upaoriba aka buuta-kariwaiz naa u'idiwau nii. Mazan poitorui kaawan
na'iti, sariapa taapainao paoribai ba'iziautapan uruu, na'iki ĩdyuudan
ukiwan powaa iti kana'apan.
11 Udauna'an naobanai dyuudan ba'oran papoitoru ĩ'idi'iti. Mazan
na'apa koshan ĩba'iziinuzu, na'iki ĩantamikitanuzu kakiba'azonna'o ida'an,
na'iki ĩdyuudan uruu kana'apan koshan.
12 Udyuuda koshan ba'oran papoitoru ĩ'idi'iti. Mazan ĩba'izian uruu,
aonaa masakauda'u mani, izai umada ĩba'izin-daun kida. Paba'izian
dauna'an uruu, ĩkabootankan naazu zakapu dawun ii.
13 Udauna'an kapaoriba'o kian. 'Na'apam nii õsha'apatinan aizii?
Õdyuudan nii aizii ĩ'idi'iti õdani, wuru'u õmarainpaniaz manawun. Õaitapa
aona'o nii pa'an ĩkashadapan uruu.' Uruu idi udyuudan paudani.
14 Aizii ĩtukapan naa kapaoriba'o dani wa'atin sariapa ĩkian pa'atiaaka
kida. 'Aizii wa'ati'i naa kapaoriba'o dani diina'iki'i. Aushaa, wazowii pa'i
uruu wazaamata kizi wuru'u u'idiwau nii kida'oraz aimaakan.'
15 Uruu idi sariapa ĩzaamatan uruu, na'iki ĩna'akan naaz zakapu dawun iti.
Na'ia'a naa ĩzowianuzu.
"Aizii mani," Jesus kian pidannao ati. "Na'apam ni'i naa uaitapan
kapaoriba'o sha'apatan wuru'u taapainaouz upaoriba?
16 Uwa'atin nii ĩ'ida'ati, na'iki uzowian nii ĩdyaun kaiman-daun.
Udauna'an uzaamatan nii ba'orainao taapa'o ni'i naa zakapu na'iki
upaoriba kida."
Aizii pidannao abatan idi wuru'u una'apanuz sariapa ĩkian, "Kandii nii?
Aonaa turuu aimaakan sha'apata-kao na'apa."
17 Uruu idi Jesus awunuupan ĩ'ati, na'iki ukian, "Kaikapa sha'atii
tawuru'u Tominkaru paradan saadinpa'o kianuz.
'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz ĩtukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.'
Kanom dau'ana'o uzauda-kidan wuru'u Tominkaru paradanuz na'apa?
18 Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu
kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'ido'okan."

Tax kawinipinaapa-kao daua'o
(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

19 Tuukii tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki faadaanao
zowaunaanao, to'oran Jesus ati. Tuukia'o padamata ĩaipan
pazaamata-kidan uruu na'ii pakakuwaatin kizi ii. Usha'apanum kau'an

ĩaitapa padaua'o wuru'u ukadakotinanuz di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Mazan tuukii ĩtarian pidannao ai.

20 Mazan upu'u ĩdorotan pazaamata-kida-kinaa nii Jesus. Ĩaipan pazaamatan uruu, udauna'an ĩaipan papataka'uta-kidanuz tuubaru'o naobanai ati, wuru'u Rome iki'oraz uwa'atin. Uruu idi ĩkawinipinaatan naa pidannao makoinao nii Jesus kakuwaatin kizi iti, na'apa abata'azoinao kawan ukuwaa. Uruu idi masakauda'u'o nii ĩabatan uparadan dikauda sha'apa'oram aimaakan dau'an, uru'o ni'i naa ĩkowaadankanuz.

21 Aizii wuru'u pidannao dyuuda-kariwainaouz, kian naa Jesus ati, "Tiichaa, waaitapa mishi'o kaiwuru'u puparadan kidaz na'iki pukuwaa kidaz, na'iki sakitapa'o wuru'u putominapa-kidanuz pidannao. Aonaa pudi'itapan sha'apa'oram pidan, kaimanan, oo umanawunun. Mazan mishi pa'an putominapa-kidan pidannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati.

22 Na'apa dii pukian waunao Jewnao taan dau'an tax puraatannaa tuubaru'o naobanai Rome ia'o ati? Wadikintapan Tominkaru di'iki'o kakinaorii wuru'u, oo aonaa?"

23 Mazan Jesus aitapa ĩtiwa'azon karikaonan pazaamatan uruu na'apa kida'o ida'an. Uruu idi ukian ĩ'ati.

24 "Aushaa unana'iki mooko wizi'i'o puraata." Ĩtaan dauna'an puraata ukian naa koshan ĩ'ati, "Kanom awun baara, na'iki kanom uu utukapan saadinpan puraata baara'a?"

"Rome ia'o naobanai," ĩkian.

25 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an utaa Rome ia'o naobanai ati wuru'u u'idiwau kidaz. Na'iki utaa Tominkaru ati wuru'u Tominkaru idiwau kidaz," ukian.

26 Aizii wuru'u Jesus dako'atinuz parada-karu, iriba'o pidannao kanaapua'o. Mazan wuru'u pidannao kaakapa'azoinaowuz Jesus, aonaa bauda'apa ĩikodan pazaamata-kinaa nii uruu. Mazan mashaa ĩabatapan, na'iki tuukii ĩdi'itinpan wuru dau'a'a udako'atinuz paparadan na'apa.

Mishi'o nii mani kakupa-karu mawaka-karu dauna'an? (Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)

27 Kaina'a pabi'i kida Sadduceenao,* aona'oraz ĩmishidan kadishita-kida-kao nii pidannao pamawaka-kizi iki diina'iti'i. Ĩnao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ĩpishaanuzu kaikapa'a.

28 "Tiichaa, kaikapa sha'atii tawuru'u kakinaorii Moses saadauzonii kianuz wa'ati. 'Na'apainim daonaiora mawakan dono, uwa'akan paudaiaro aonaa zii pu'u okaudanin, marii u'inawuzu mazidan otuma. Aizii kiwiini'o ĩdani daonaiora, taa-karu nii mawaka'o dani nii,' kii tawuru'u parada-karu kiauzonuz.

29 Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ĩtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaiaro kaudanin umawakan naa.

30 Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan.

31 Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan aonaa zii okaudanin pu'u, ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma, mazan ipai daunuuda'u ĩmawakan, na'iki aonaa bauda'apa ĩnao wa'aka'o nii paudani otuma.

32 Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u ĩdaiaro daunuz.

---

* **20:27** *Sadducee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

33 Aizii pidannao kadishita-kida-kao dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram
nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan
otuma," ĩkian.
34 Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Daonaioranao na'iki zunnao wuru'u
mashaapainao kidaz imi'i baara an, mazida'o nii pa'an ĩdyaun.
35 Mazan aizii wuru'u daonaioranao na'iki zunnao Tominkaru
widauniinaouz, na'iki ukadishita-kidan ni'oraz pamawaka-kizi iki, aona'o
nii pa'an ĩkaudaiarun oo ĩmazidan.
36 Usha'apanum kau'an na'apa'o ni'i naa ĩdyaun angelnao kawan. Aona'o
ni'i naa powa'a ĩmawakauzon. Ipai ĩdyaun Tominkaru dainaou'u naa
pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an ukadishita-kidan idi ĩdyaun
pamawaka-kizi iki.
37 Moses kuwaa tukapa-kida kaimanaiman mishi'o wuru'u mawakainao
kadishita-kida-kaoaz pamawaka-kizi iki. Na'apa watukapan usaadinpan
Moses dau'an, ukowaadanuz udaru'o tikazi pu'ukapan kaiwada-karu
kadunaa ida'a, mazan aonaa bauda'apa uanaba ka'awan. Uruu ida'a
watukapan na'apam Moses dakotan Tominkaru, Abraham, Isaac na'iki
Jacob Tominkarun nii.
38 Wuru'u Tominkaruz kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao
Tominkarun mani, uruu idi Tominkaru tukapan pidannao kakupainao
pa'idiwaru," ukian ĩ'ati.
39 Uruu idi pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus
ati. "Kaimana'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz ĩparadan
Tiichaa," ĩkian u'ati.
40 Uruu dauna'an aona'a naa powa'a Sadduceenao pishaan uruu,
usha'apanum kau'an ĩtaria'akan naa udako'atin ai paparadan koshan.

Kanom kaduz wuru'u Christ kii-kizaiz (Matthew 22:41-46; Mark 12:35-37)

41 Jesus kian wunao ati'i tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u,
"Na'apa dii mooko wuru'u Christ,† dakota-kaoaz David Takaan-daun nii?
42-43 David kian pu'u pasaadanii kaarita Psalms ida'a, 'Naobanai
Tominkaru kian õNaobanaa ati, pusakanata õdiwa'ora antanapu, atii
õwaranuitapa-kidan putarubanao pu'ati.' "‡
44 Udauna'an Jesus kian koshan ĩ'ati, "David dakotan pu'u uruu
panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko wuru'u udaniitanuz uruu?"

Jesus aipan zaudinapa-karu tiichaapauzonao ai Moses kakinaori (Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

45 Ipai pidannao abatapan pu'u, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati.
46 "Uzaudinapa pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u.
Ĩnaudapa pachi'ika'anpan dawuu za'aba'i kida'o kamicha daara an. Na'iki
tuukia'oraz ĩaipan pataapa-kao umanawun kida'o pidannao nii, pidannao
iribainapa kizi ii aka. Aonaa uda'ana'ana'a wuru'u ĩkaduz kidaz. Na'iki
naudapainaouz pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a, synagogue kida
ii. Na'iki ĩnaudapa kapam pasakanatan, umanawunuinao taba ida'a
aroapa-kizai ii.
47 Na'iki ĩnaudapa payaakaratapan zunnao, mawakainao ĩdaiarunao,
pazaamatan ida'an ĩsha'apauz kida. Na'iki ĩnaudapa paabata-kidan
patoriinpan tomunu'iki. Ĩnao Tominkaru pataka'utan nii tuukii manawun."

---

† **20:41** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii. ‡ **20:42-43** Psalm 110:1

21

Zuna taan daua'o puraata sodi (Mark 12:41-44)

1 Aizii Tominkaru Dapu nazo ii, Jesus awunuutapan, kapuraatan kidainao
pidannao taan puraata taa-karu nii Tominkaru ati.
2 Na'iki utukapa kapam zun mapuraatanu'o, na'iki mawakaiba'a naa
odaiaru, taan na'iki opaidan dya'utam wizi'i sodi kidainao puraata.
3 Sariapa Jesus kian pidannao ati, "Õkowaadan nii unao ati, di'oraz zuna'a,
dobata otaan puraata ba'orainao ai.
4 Usha'apanum kau'an ba'orainao taaniaz papuraatan, kaina'a diri'i'o zii
ukawa'akun. Mazan aizii oroo kowas, pamapuraatanun pu'u, otaan
kaiman-daun papuraatan pamashaapa-kinaa sodi'i naa."

Jesus kowaadan na'apam nii Tominkaru Dapu kaboobi'ii-kao (Matthew 24:1-2; Mark 13:1-2)

5 Pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, kadakotin-kidan konaunam
patukapan Tominkaru Dapu toma-kao. Utoma-kao umanawun kida'o na'iki
konaunam kida'o kuba idi. Na'iki kaina'a kapam konaunam kida'o
aimaakan pidannao taanii kida Tominkaru ati, udapu konaunamada-kinao
nii. Jesus kian ĩ'ati.
6 "Ipai wuru'u konaunam kida'oraz aimaakan utukapan da'a'a. Mazan
kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, kaiman-daunu'o nii ukaboobi'ii-kao, ipai
wuru'u kuba kidaz kadishitapa kida'oraz kabaun."

Kichana'iki-kia'o amazada wa'atin daua'o (Matthew 24:3-14; Mark 13:3-13)

7 Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian, "Tiichaa, na'apainim nii
wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a? Kanom ida'ana'o nii waaitapan
wuru'u amazada sha'apanuz naa na'apa?" ĩkian.
8 Jesus kian ĩ'ati, "Uzaudinapa pa'i aonaa kizi umariida-kao. Kaina'a iriba
pidannao dakotinpan õgaru nii. Ĩwa'atin nii unao ida'ati na'iki ĩkian nii,
'Õgaru Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon
kazannaata'o nii papidanannao.' Ba'orainao kian nii unao ati. 'Aizii
amazada ikodan naa patokon.' Mazan aonaa pa'i umako'ona'a ĩdawu'ati.
9 Na'iki aonaa pa'i utariidina'ana'a uabatan dono wiizainao
mizaataakapan ba'oran wiizai kida tuma, na'iki uabatan dono pidannao
kashadaakapan, ĩto'orataakapan atii ĩzowiaakapan pa'atiaaka kida.
Usha'apanum kau'an ipai'o nii zii na'apa kida'o sha'apan kiwiin. Mazan
aonaa kadimana'o nii mani wuru'u amazada ikodanuzu patokon uruu
dauna'an."
10 Udauna'an ukian ĩ'ati, "Kaina'a'o nii zii pidannao mizaataakapan
ba'oran wiizai ii kida'o pidannao tuma.
11 Na'iki kaina'a'o nii zii kichana'iki-kia'o imi'i baara nakainan, na'iki
imi'i baara tada'okan nii. Na'iki kaina'a'o nii zii zamazi kaawan, na'iki
kaina'a'o nii zii pabi'inaaka kida'o, kichana'iki-kia'o na'iki zaamainba'o
rinai kaawan. Na'iki kaina'a'o nii zii utukapan aimaakan kichana'iki-kia'o
aidinan aokazi iki.
12 "Mazan ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan ua'ii kaikapa'a,
uzaamata-kao nii na'iki uantamikita-kao nii unaobanaitapan dikin ii õgaru.
Panaadon pabi'i kida unao na'aka-kao nii synagogue iti kida,
utiwaa-kidapa-kao nii, na'iki ukaboota-kao nii taraa-kizai iti. Na'iki pabi'i
kida unao kadishita-kida-kao nii oo utiwaa-kidapa-kao nii tuubaru

kidainao naobanainao kanaapu'u. Ipai'o nii ubaiaapan dikauda kida'o aimaakan na'apa õgaru dikin ii.

13 "Uruu dono turua'o nii ukowaadan Kaimana'o Kuwai õdau'ana'o.
14 Ukau'an uaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i upishaa-kao an, aonaa kizi udopiidinan uaitapa'azon idi na'apam nii udako'atin pidannao paradan.
15 Usha'apanum kau'an õtaan nii uaitapa-kinaa nii uparadan, uaitapa kizi na'apam nii udako'atin ĩparadan ĩpishaan dono unao. Uruu ida'ana'o nii ĩkaakinpan, aona'o nii ĩaitapan na'apam nii powa'a pakian u'ati.
16 "Uruu dono udarunao na'iki udaronao, na'iki u'inawuzunao na'iki ba'oran uiribannao, na'iki upaonarunao zaamata-kidan nii unao, atii pabi'i kida unao ĩzowii-kidan nii.
17 Na'iki ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao õgaru dikin ii.
18 Mazan aona'o nii bauda'apa uwaziwaan uzowaud.
19 Ukau'an ma'ozaka utaapa unyukunuu. Aonaa utaria'ana'a usha'apata-kao ai. Uruu ida'an mishi'o nii pa'an ukakupan diina'iti'i.

Jesus kowaadan na'apam nii Jerusalem kaboobi'ii-kao (Matthew 24:15-21; Mark 13:14-19)

20 "Aizii na'apainim pa'i utukapan ana'a naa soldyaanao koraratan Jerusalem. Uruu ida'an sariaapa'o nii uaitapan Jerusalem kaboobi'ii-kao kamoon kaawan naa wuru'u.
21 Marii kizi pa'i pidannao kawiizi-tinpainao Judea Baara ii aka kidoopan midukuo iti. Aizii pidannao wuru'u mashaapainaouz donoi ii, marii pa'i ĩkidoopan. Aizii wunaou'u mashaapainaouz donoi dawun itinapu kida, aonaa pa'i ĩwa'ati'ina'a donoi ati.
22 Usha'apanum kau'an Jerusalem sannao pataka'uta-kao kamoon naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu idi Tominkaru paradan tawuru'u saada-kariwaiz kotua'a naa mishiinan naa wuru'u.
23 Uruu dono kasha'ora'o nii manawun aimaakan sha'apan zunnao ati wuru'u kaudaniinaouz patoba ii. Na'iki wunao ati'i biidapainaouz zii ĩdainao. Na'iki uruu kamoo dono kasha'ora'o nii aimaakan baiaapa-kao di'ora'a amazada baara'a'a. Uruu dono'o ni'i naa Tominkaru pataka'utan wuru'u pidannaouz.
24 Pabi'i kida pidannao zowii-kao nii mizaataaka-kinai marii idi. Ba'orainao zaamata-kao nii, na'iki ĩna'aka-kao nii poitoruinao nii ba'oran wiizai kida kawana'ati, na'iki ĩkaudinan nii dadara, mawinipinaa-daun. Uruu dono Gentilenaou'o ni'i naa kazowautapa na'iki waranuitapa Jerusalem sannao. Ĩkazowautapan nii ĩdyaun atii Tominkaru aipan kawana'ati na'apam ukotua'ikin ĩkazowautapan na'ii.

Na'apam nii amazada Tominkaru dani wa'atin dono (Matthew 24:29-35; Mark 13:24-31)

25 "Kaina'a'o nii zii pana'a'o na'iki kichana'iki-kia'o aimaakan tukapa-kao, aona'o utukapauzo-kao usha'apauzon kamoo ati, kauzu ati na'iki wizinao ati. Ipai pidannao mashaapainaouz imi'i baara an, tuukia'o nii ĩtarian ĩabatan dono kichana'iki-kia'o wunu paran tururuinan, na'iki ĩtukapan nii udaru kida'o wunu paran tominan.
26 Tuukia'o nii ĩtarian, pidannao dorauta'o nii patarian idi, usha'apanum kau'an ĩaitapa kaina'a'o nii zii kichana'iki-kii kida'o manawun aimaakan sha'apan da'ana'a imi'i baara an. Na'iki ipai'o nii amazada nakainan doko ii, uruu idi ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan.

27 Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidina'akan ni'i naa, uwa'atin
aokazi iki isha'iz bii an, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o
pakonaunaman tuma.
28 Aizii utukapan ana'a naa na'apa kida'o aimaakan sha'apan, aonaa
utaria'ana'a, mishi'oraiman ukadishitapa ma'ozaka, na'iki doko iti
uawunuutapa. Usha'apanum kau'an ukazannaata-kao kamoon
maonapatan naa wuru'u."
29 Udauna'an Jesus kowaadan naa ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o
wuru'u ukianuz ĩ'ati: "Aushaa udi'itapa fig kadunaa kida na'iki ba'oran
atamun kadunaa kida.
30 Na'apainim utukapan an ukaanaban oo uanaba kida pa'inaadinan,
sariapa uaitapan uruu ida'an wawunu donon maonapatan naa wuru'u.
31 Ukau'an na'apa'o nii kapam uaitapan wuru'u Tominkaru
Naobanai-tinan kamoon maonapatanuz, utukapan ana'a naa wuru'u
aimaakan kida sha'apanuz kaikapa'a.
32 Õkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida
sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai.
33 Mishi mainaabatina'o nii ipai daunuuda'u aokazi na'iki imi'i baara,
mazan wuru'u õparadan kidaz aona'o nii na'apainim umainaabatinan.

Zaudinapa-karu

34 "Uruu idi zaudinpa'a naa umashaapa. Aonaa umashaapa'ana'a
utomapan dau'u karikaonan aroapa-karu na'iki tuzapa-karu. Na'iki aonaa
udi'itinpa'ana'a soo usha'apaapa'azon dau'ati karikaonan aimaakan u'ati.
Panaadon upadaida'anata-kao, na'apa basakara zaamatan kawan kotu'uz.
35 Usha'apanum kau'an wuru'u aimaakan sha'apa'o ni'oraz sha'apan nii
ipai amazada kawana'ati.
36 Uruu idi uzaudinpa'a naa umashaapa. Na'iki karikaonan pa'i
utoriinapa Tominkaru ati, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu, utukapan
dono'o naa aimaakan kida wuru'u sha'apa'o ni'oraz ubii an, na'iki
ma'ozaka kizi kapam unyukunuu ukadishita-kida-kao dono diina'iti'i,
Daonaiora Aokazi Iki'o kanaapu'u."
37-38 Uruu kia'o wuru'u Jesus tominapa-kidauzonuz pidannao ipai kamoo,
Tominkaru Dapu ii. Na'iki ipai chaapi'iki pidannao makouzon da'i
Tominkaru Dapu iti, uruu ĩabata'anan naa Jesus kakuwaapatinan. Aizii
Jesus, ipai wachuupun da'i umakouzon Olive Naawa iti, na'iki una'ian nii
bauda'apa maruta'o.

22

Jesus zowia'azoo-kao daua'o
(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53)

1 Aizii maonapa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kamoon kaawan.
Uruu Passover Kamoon kia'oraz udakota-kao.
2 Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori
dau'u, tuukii ĩtarian pasha'apatan Jesus pidannao awun za'a. Uruu idi
ĩkadakotin-kidan na'apam nii pazaamata-kidan Jesus, ĩaipan
pazowii-kidanuzu pidannao daida'an.

Judas kaakapaan Jesus
(Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11)

3 Sariapa Satan morotinan Judas, Iscariot kia'oraz udakotapa-kao. Uruu
tawuru'u 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'oraz.

4 Sariapa Judas makon faadaanao zowaunaanao di'iti, na'iki
kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao di'iti. Na'ia'a naa
Judas kadakotinan ĩtuma, na'iki ukowaadan naa ĩ'ati na'apam nii
pazaamata-kidan Jesus.
5 Tuukii ĩkonaukian, uruu idi ĩkian Judas ati, "Wakawinipinaatan nii
pugaru."
6 Kaiman Judas ati puraata taa'azoo-kao pa'ati. Uruu dauna'an
uabatapan naa na'itim nii Jesus makon. Uruu na'ia'o ni'i naa uaipan
pazaamata-kidan Jesus, iribainao pidannao daida'an.

Passover wanyukunuunaa minziiwa-kida-kao (Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30)

7 Aizii kaawa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kamoon, na'apain
kapam kaznizonao zowiauzo-kao Passover wanyukunuunaa nii.
8 Uruu idi Jesus dyuudan Peter na'iki John. Ukian ĩ'ati, "Unao pa'i
minziiwa-kida Passover wanyukunuunaa wanikan nii."
9 "Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidanuzu?" ĩkian Jesus ati.
10 Jesus kian ĩ'ati, "Umako donoi iti. Aizii ukaawan an na'iti, daonaiora
kapowanka'o wunu moto zo'an ikodapan nii unao. Uda'an uruu
padawu'ati, na'iki umorota udawu'ati kabaun nazo iti.
11 Na'iki ukii kadapu'o ati na'ii. 'Tiichaa pishaa-kidan na'iam dii kabaun
nazoo wuru'u aroapa-kizaiz unika kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa
baokopa patominapa-kidaniinao tuma?'
12 Sariaapa'o nii kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo doko
ia'o kapam, na'iki ipai'ora'a naa uminziiwa-kida-kao aroapa-kizai nii.
Ukau'an na'ii usaabaa ipai wanyukunui," Jesus kian ĩ'ati.
13 Udauna'an ĩmako'okan naa donoi iti. Ĩkaawan na'iti na'apa mishi ipai
aimaakan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa
ĩminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa.

Ubaukapan naa Jesus aroopan Passover Kamoon dono (Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Corinthians 11:23-25)

14 Aizii kamoo tipitan dauna'an, Jesus na'iki 12 utominapa-kidaniinao
sakanatan naa baokopa miisa* ida'a.
15 Na'ia'a naa Jesus kian ĩ'ati, "Tuukia'o õnika'azon unao tuma wuru'u
di'oraz Passover wanyukunuunaa õzowii-kao ua'ii.
16 Usha'apanum kau'an aona'o nii powa'a õnikauzon unao tumazu, atii
diina'iti zii'i, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai
pidannao ati, na'iki uipaian ana'a naa pasha'apatan ipai wuru'u
pasha'apata'azoonii kidaz."
17 Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki
utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaan, na'iki udobata-kidan
naa wine wuru'u koopo zo'a'oraz ipai wunao kawana'ati'i 12
utominapa-kidaniinaouz. Na'iki ukian ĩ'ati, "Marii ipai unao tuzan di'oraz
wine.
18 Aizii õgaru, aona'o ni'i naa powa'a õtuzan wuru'u di'oraz wine,
toma-kariwaiz Passover riwunnaa nii, atii diina'iti'o nii zii koshan õtuzan
wine, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai
pidannao ati."
19 Udauna'an uzaamatan naa bread, na'iki utoriinapa-kidanuz
Tominkaru ati. Udauna'an udushowan naa bread na'iki utaan naazu

* **22:14** *miisa:* English ida'an, table.

patominapa-kidaniinao kawana'ati kida. Na'iki ukian ĩ'ati, “Aizii di'i õnanaa wuru'u, õtaaniaz unao dikin ii. Marii kizi pa'i karikaonan unikan bread kaikapa'a, unyukunuitapa-kinaa nii õgaru.”
20 Paaroopan dauna'an uzaamatan koshan wuru'u koopoz, paida'o wine idi, na'iki udobata-kidan naa ĩkawana'atiz. Ukian ĩ'ati, “Di'oraz wine koopo ida'a'oraz kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati† õizain ida'an, umishiinan nii õizain shootan ida'an unao ati.”
21 Jesus kian, “Mazan wuru'u pidan zaamata-kida'o ni'oraz õgaru õmin-aroopan, kaina'a uruu kaida'a'a.
22 Mazan mishi, Daonaiora Aokazi Iki'o mawakan nii kaikapa'a, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiaapan uzaamata-kidan dikin ii uruu.”
23 Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao paradan pa'atiaaka kida. Ĩaitapa'azon na'ia'oram pidan pabi'i wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz uruu.

Jesus kadakotinan naobanai-tinapa-karu dau'u

24 Uruu dauna'an, Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan naa pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai ĩdyaun ĩaipinan tuubaru'o pidan nii pamin-kaudinannao ai.
25 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Aizii kingnao wuru'u kazowautapainaouz ipai pidannao, ipai amazada kawana'ati, ma'ozaka ĩkazowautapan wuru'u pidannaouz. Na'iki wuru'u naobanai-tinpainao kidaz pidannao, tuukii ĩaipan pidannao dakotan paugaru kamarainpanu'o naobanai nii.
26 Mazan unao, aonaa una'apa'ana'a ĩnao kawan. Mishi'oraiman, na'ia'oram pidan unao bii'i, tuubaru'o utaapinpan, marii utaapinan pidan waranuitapa-kidina'o kawan. Na'ia'oram pidan naobanai-tinpa'o, marii utaapinan poitorui kawan.
27 Kanom kaina'a tuubaru'o nii pidan? Wuru'u sakanatapa'oraz, zaudapa'oraz aimaakan sha'apata-kao pa'ati? Oo wuru'u kaudina'oraz u'ati? Mishi tuubaru'o pidan wuru'u sakanatapauzoz. Mazan õgaru kian aonaa una'apan. Usha'apanum kau'an õgaru na'apa poitorui kawan õmashaapan, õkaudinan unao bii'i.
28 Atii di'i aonaa uwa'akan õgaru õbaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimaakan.
29 Mazan õzaamatan unao kazowautapa'o nii pidannao diina'iti'i. Na'apa õdaru zaamatan kawan õgaru kazowautapa'o nii ipai papidanannao.
30 Uaroopan nii na'iki utuzan nii õtuma õnaobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki usakanatan nii umanawunu'o tabai kida ida'a. Na'iki na'ia'o ni'i naa unao kazowautapan ipai daunuuda'u Israel takaan-daunnao,‡ wuru'u 12 udainao di'iki'oraz naa ĩiribainan.”

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru (Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

31 Jesus kian koshan, “Simon, puabata õparadan. Satan pishaani'i naa Tominkaru unao dau'an, ukau'an utiwaa-kidapan nii unao, na'apa pidan manaruan kawan zaishi padyukuo ai.
32 Mazan õtoriinapani'i naa pugaru ati Simon, punyukunuu ma'ozaka kizi, aonaa kizi pumuudan pumishidapan õgaru. Na'iki puma'ozakada'a naa pa'i ba'oran mishidainao nyukunuu, pupadantan dono õ'ida'ati.”

---

† **22:20** *Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati:* uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u.
‡ **22:30** *Israel takaan-daunnao:* ĩnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam.

33 Sariapa Peter kian u'ati, “Naobanai, õgaru, turuu õtaraa-kidinan na'iki
õmawakan putuma.”
34 Jesus kian u'ati, “Peter, aizii wuru wamarutan ida'a, kuruku
ka'aranpan ua'ii, pumariidinan nii idikinau õdau'an. ‘Aonaa õaitapan uruu,’
pukian nii õdau'an pidannao ati.”

Jesus kakinaowan patominapa-kidaniinao

35 Jesus kian 12 patominapa-kidaniinao ati, “Tawuru dono'o,
õdyuudauzonuz umakon mapuraatan-daun, masaakon-daun, na'iki aonaa
una'akan ba'oran udazkidi kida. Kanom ba'oran tuukia'o uaipan uruu
dono?”
“Aonaa kanom,” ĩkian.
36 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Mazan aizii kanom kaina'a'o upuraatan,
na'iki usaakon, marii una'akanuzu. Aizii kanom aona'o mizaataaka-kinai
marii nii u'ida'a, marii usellian pachaakitan patorii-kinaa nii pamarian nii.
37 Usha'apanum kau'an, saada-kariwaiz Tominkaru paradan wuru'u
õdaua'oraz mishiinan ni'i naa wuru'u,” ukian ĩ'ati. “ ‘Uzowii-kao nii na'apa
pidannao sha'apaapainao kawan oia'o.’ Aizi'o ni'i naa pa'an wuru'u
saada-kariwaiz Tominkaru paradan, õdaua'oraz mishii-kao,” Jesus kian.
38 Sariapa Jesus poitorunao kian, “Wanaobanaa, putukapa di'i kaina'a
dya'utam mizaataaka-kinai marii wa'ida'a.”
“Turua'o nii wuru'u,” Jesus kian ĩ'ati.

Jesus toriinpa'anan Olive Naawa iti (Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

39 Jesus makon naa Olive Naawa iti patominapa-kidaniinao tuma.
Ukaduz umako'anpauzon na'iti.
40 Aizii ĩkaawan na'iti, Jesus kian ĩ'ati, “Utoriinapa pa'i aonaa kizi
ukaakinpan unyukunuu tiwaa-kidapa-kao an.”
41 Udauna'an umako'okan naa ĩ'ai, na'apa mani umunapon pidan ka'iitan
kawana'ati kabootan kuba. Na'ia'a naa Jesus kodoru'ukan na'iki utoriinpan
naa.
42 Ukian kaikapa'a: “Õdaru, punyukunuu na'apan an, puzikada shoman
õ'ai wuru'u kaziwa'oraz aimaakan baiaapa-kida'azoo-kao õ'ati. Mazan
aonaa õaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.”
43 Sariapa angel aokazi iki'o kaawan Jesus ida'ati, uma'ozakada'anan
unyukunuu.
44 Tuukii Jesus dopian panyukunuu ii, na'iki kaziwa utaapan unyukunuu.
Uruu idi tuukii utoriinpan padaru ati. Atii umashikan sabian na'apa izai
kawan.
45 Uipaian dauna'an patoriinpan, uru'u naa umakon
patominapa-kidaniinao di'iti. Uikoda ĩdyaun ipai ĩda'awun, panyukunuu
kasha'oran idi.
46 Ukian ĩ'ati, “Kandii nii uda'awupan? Upokoda, na'iki utoriinapa
mishi'oraiman, aonaa kizi ukaakinpan utiwaa-kidapa-kao an,” ukian ĩ'ati.

Jesus zaamata-kao daua'o (Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

47 Jesus kadakotinan pu'u zii patominapa-kidaniinao ati, uru'u naa
pidannao wa'atin kasaba'u, kasaba'uan Judas dawu'ati. Uruu 12, Jesus
tominapa-kidaniinao bii iki'o. Aizii ĩkaawan, sariapa Judas kissitan Jesus.

48 Mazan Jesus kian u'ati, “Judas, pukissitan ida'an pukaakapaan
Daonaiora Aokazi Iki'o?”
49 Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan idi wuru'u aimaakan
sha'apanuz na'apa, sariapa ĩkian, “Wanaobanaa, turua'a naa wakaiwaan
wamarian aizii?”
50 Upu'a'a naa mazan bauda'apa pidan Jesus tominapa-kidaniinao bii
iki'o, so'ota'akan naa marii za'aba'i, na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa
poitoru tain.
51 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Turua'a naa!” Udauna'an upishata'akan naa
pidan tain na'iki kaiman usaaba'akan powaa itiz.
52 Udauna'an Jesus kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki
kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao ati, na'iki
kazowautapauzonao Jewnao ati, “Kaikapa uwa'atin õ'ida'ati'i, una'akan
marii na'iki chipirari za'aba'i kida, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan?
53 Ipai kamoo sha'atii õtominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii, upu'u
aonaa uzaamatan õgaru na'ii. Mazan mishi aizii wuru wamarutan ida'a
õkashaapa-kao na'iki õtaa-kao unao ka'u iti. Usha'apanum kau'an aizi'i naa
Satan ma'ozakatinpan kamoon kaawan.”

Peter mariidinan daua'o
(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

54 Udauna'an ĩzaamata'akan naa Jesus, na'iki ĩna'akan naaz umanawunu'o
faadaa dapu iti. Peter na'iti kapam umakon ĩdawu'ati, mazan munapo
uwa'akinpaanan ĩ'ai.
55 Uruu idi na'ia'a naa tikazi pu'ukada-kao panibazoo ii. Na'iki na'ia'a naa
pidannao sakanatapan awauta tikazi dazaba an. Peter na'ii kapam
usakanatapan ĩbii ii.
56 Udauna'an poitoruiaba tukapankan naa uruu, tikazi maodapan pu'u.
Uruu idi sariapa oawunuupan uawun baara iti, na'iki okian, “Di'oraz
daonaiora'a, uminauda'uitapauzonii kapam Jesus.”
57 Mazan sariapa Peter mariidinan, na'iki ukian o'ati, “Aonaa õaitapauzon
uruu.”
58 Masakauda'u uruu dauna'an, daonaiora tukapankan naa kapam Peter.
“Pugaru uminauda'u kaduz kapam,” ukian.
Mazan Peter kian u'ati, “Aonaa õgaru mani.”
59 Atii tomunu'iki zaa uruu dauna'an, ba'oran daonaiora paradan
ma'ozaka Peter dau'an. “Mishi'o wuru'u Jesus minauda'u kaduz arawu'u,
na'iki uruu Galilee Baara san kapam, aonaa umainaabanan,” ukian
pidannao ati.
60 Mazan Peter kian koshan u'ati, “Aonaa õaitapan kanom daua'o
kaiwuru'u pukadakotinanuz.” Aonaa zii Peter ipaian pakadakotinan, uru'u
naa kuruku ka'aranpan.
61 Upu'a'a naa Jesus tanawatinan, na'iki sariapa uawunuupan Peter di'iti.
Uruu idi sariapa Peter nyukunuua'akan uparadan, tawuru'u ukianuz,
“Aizii wuru marutan ida'a pumariidinan nii idikinau õdau'an kuruku
ka'aranpan ua'ii. ‘Aonaa õaitapan uruu,’ pukian nii õdau'an.”
62 Uruu idi sariapa Peter koditan pidannao bii iki, na'iki umakon paniba
itinapu. Na'ia'a naa uzaadan tuukii, tuukii.

Jesus banikiita-kao
na'iki uba'izii-kao
(Matthew 26:67-68; Mark 14:65)

63 Aizii pidannao wuru'u watchmantapainao kidaz Jesus, ĩbanikiitan naa
uruu. Udauna'an ĩtiniautapan na'iki ĩta'iautapan naa uruu.

64 Udauna'an ĩshibatan na'iki ĩdo'otan naa uawun baara kamicha idi, na'iki
ĩkian u'ati, “Aushaa, pukowaada wa'ati na'ia'oram pidan wuru'u tinika'oraz
pugaru?”
65 Na'iki dikauda kida manawun ĩmanamiki u'ati.

Jesus na'aka-kao Jewnao kootowapa-kizi iti
(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; John 18:19-24)

66 Atii wakanadan. Aizii uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman uru'u naa
kazowautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, ipai ĩnao baokopatinan.
Udauna'an ĩdapada-kidan naa Jesus pakootowapa-kizi iti.
67 Na'ia'a naa ĩkian u'ati, “Aizii pukowaada'a naa wa'ati mishi'o wuru'u
pugaru Christ?”§

Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Õkowaadan an u'ati, aona'o nii umishidan õparadan.
68 Na'iki õpishaan an unao, aona'o nii udako'atin õparadan.
69 Mazan kadimana'o ni'i naa pa'an Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan
Tominkaru ma'ozaka'o diwa'ora antanapu.”
70 Uruu idi ipai ĩnao kian u'ati, “Ukau'an mishi'o wuru'u pugaru
Tominkaru Dani?”
“Una'apan sha'atii kaiwuru'u upishaanuz õgaru na'apa,” ukian ĩ'ati.
71 Udako'atin idi ĩparadan na'apa, sariapa ĩkian, “Kandii nii waaipan zii
dikauda'o aimaakan kowaada-kao udau'u, waabatan pu'u kaimanaiman
udako iki na'apam ukian padau'an.”

23

Pilate pishaan daua'o Jesus
(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

1 Uruu idi ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz na'ii kadishia'akan.
Udauna'an ĩna'akan naa Jesus Pilate di'iti. Atii ĩkaawa-kidan na'itizu.
2 Na'ia'a naa ĩkaakapaan Jesus Pilate ati. “Aushaa puabata wakuwaa
di'oraz pidan dau'ana'a, waabatan ukakinaopan pidannao pana'iti
karikaonan. Na'iki aonaa uaipan ĩkawinipinaatan tax Rome ia'o naobanai ati.
Na'iki tuukii udakotinpan Christ nii. Na'iki udakotinpan king nii Jewnao
ati,” ĩkian Pilate ati.
3 Udauna'an Pilate pishaan naa Jesus, “Mishi pugaru wuru'u king ni'oraz
Jewnao ati?”
“Una'apan sha'atii kaiwuru'u puna'apanuz,” Jesus kian u'ati.
4 Udauna'an Pilate kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki ipai
kasaba'ukinpainao pidannao ati, “Aonaa kanom õikodan dikauda'o nii
aimaakan usha'apatan. Uruu idi aonaa kanom dikin ii usha'apata-kao.”
5 Mazan ma'ozaka pidannao dako'atin uparadan, na'iki ĩkian u'ati, “Aizii
ipai'i naa ukakinaowan pidannao, wuru'u kawiizi-tinpainao kidaz wawiizi
Judea Baara an. Uruu idi tuukia'a naa pidannao kashadaakapan, na'iki
aona'a naa powa'a ĩmishidan oo ĩsha'apatina'azon wuru kawana'ati'o Rome
iki'o naobanai kakinaori kidaz. Galilee Baara iki'o wuru'u usakadanuz
pakakinaopan pidannao, atii di'i, aizii kaawa'a naa uruu da'ati'i,” ĩkian
Pilate ati.

Herod pishaan daua'o Jesus

6 Pilate abatan idi ĩna'apan, sariapa ukian ĩ'ati, “Kanom san uruu, Galilee
Baara san?”

§ **22:67** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

7 Aizii uaitapan idi Jesus wa'atin Herod kazowautapanii wiizai di'iki,
sariapa udyuudan una'aka-kao Herod di'iti. Usha'apanum kau'an uruu
dono, na'ia'o Herod Jerusalem ii. Uruu dauna'an ĩna'akan naa Jesus Herod
di'iti.
8 Tuukii Herod konaukii-kidan patukapan Jesus, usha'apanum kau'an
kotua'iki'ora'a naa uabatautan Jesus dau'an. Na'iki tuukia'o utukapa'azon
aimaakan wuru'u pabi'inaaka kida'oraz Jesus sha'apaapauzon.
9 Uruu idi, iriba sodi kida upishaan Jesus, mazan aonaa bauda'apa
udako'atin uparadan.
10 Mazan upu'a'a naa faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao
Moses kakinaori dau'u maonapadinan Herod dazaba ati, na'iki ĩkowaada
iriba dikauda kida'o aimaakan u'ati, Jesus dau'an.
11 Udauna'an Herod na'iki baokopa pasoldyaannao tuma, ĩmakinaotan
na'iki ĩbanikiitan naa Jesus kakiba'azonnaa kida'o ida'an. Udauna'an
ĩkaiwada-kidan naa u'ati naobanainao kamichan kaduz. Uruu dauna'an
Herod dyuudan naa koshan uruu powaa iti Pilate di'iti.
12 Uruu kamoo dono Herod na'iki Pilate kaimanaakan. Uruu ua'ii aonaa
ĩkaimanaakauzon.

Pidannao aipan Jesus zowii-kao (Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39—19:16)

13 Udauna'an Pilate dapadan naa faadaanao zowaunaanao, na'iki
naobanai-tinpainao kida pidannao, na'iki ba'oran pidannao kida.
14 Aizii ĩbaokopatinan dauna'an, uru'u naa ukian ĩ'ati, "Unao zaamatanii,
na'iki ukaawa-kidanii wuru'u di'oraz daonaiora'a. Na'iki ipai unao
ukowaadan õ'ati, ukakinaopan pidannao pana'iti. Na'iki ipai'i naa
amazada kawana'ati pidannao to'oran naobanai Rome iki'o ati. Aizii di'i
utukapa na'apam õkootowapa-kidanuz, unao abatapan pu'u. Mazan aonaa
õikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, unao kowaadan kawan õ'ati.
15 Aizii Herod na'apa kapam, aonaa kanom uikodan dikauda'o nii
usha'apatan. Uruu idi'o wuru'u udyuudanuz uruu powaa ati da'ati'i. Aonaa
kanom dikauda'o nii wuru daonaiora sha'apatanu'u. Ukau'an aonaa
kanom dikin ii uzowii-kao.
16 Uruu idi õba'izii-kidan nii karikaonan uruu, udauna'an marina'a naa
umuuda-kao."
17 [Passover Kamoon dono, karikaonan da'i Pilate kodita-kidauzon ĩ'ati
bauda'apa pidan, taraa-kizai iki.]*
18 Mazan pidannao kadakoinan u'ati aonaa masakauda'u mani. "Marii
uzowii-kao, pukodita-kida pa'an Barabbas wa'ati," ĩkiainan u'ati.
19 Aizii Barabbas, wuru'u utaratapa-kaoaz, uzauda-kao idi'o utoman
to'orataaka-karu pidannao ati, ĩto'ora-kinaa nii Rome iki'o naobanainao ati,
wuru'u Jerusalem iainao kidaz. Uruu dono bauda'apa pidan zowii-kao.
Uruu idi Barabbas zauda-kao udikin ii.
20 Tuukii padamata Pilate tiwaan pakodita-kidan Jesus, uruu idi na'apa
koshan ukian ĩ'ati kiwiini'o kawan.
21 Mazan ma'ozaka ĩkadakoinan u'ati. "Marii utauka-kao cross di'iti! Marii
utauka-kao cross di'iti!" ĩkiainan u'ati.
22 Upu'u Pilate tiwaan paparadan ĩ'ati. Uruu idikinautan naa uparadan
na'apa ĩ'ati. "Kanom mooko dikauda'o nii usha'apata? Aonaa kanom
õikodan dikauda'o nii usha'apatan. Ukau'an aonaa kanom dikin ii
uzowii-kao. Uruu idi õba'izii-kidan nii karikaonan uruu na'iki udauna'an
marina'a naa umuuda-kao," ukian pidannao ati.

---

* **23:17** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

23 Mazan powa'a zii ĩkadakoinan u'ati diiwa'o ida'an. “Marii utauka-kao
cross di'iti,” ĩkiainan u'ati. Ĩkadakoinan u'ati, atii ĩdikintan uruu.
24 Uruu idi na'apa'a naa Pilate dyuudan Jesus sha'apata-kao, pidannao
aipan kawana'ati.
25 Na'iki ukodita-kidan naa ĩ'ati pidan wuru'u zauda-kariwaiz
umizaataakapa-kidan pidannao, na'iki uzowian pidan. Udauna'an
utaa'akan naa Jesus pidannao ka'u iti, marii kizi'i naa ĩsha'apatan uruu
Jewnao aipan kawana'ati.

Jesus tauka-kao cross di'iti (Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

26 Udauna'an soldyaanao na'aka'akan naa Jesus. Aizii ĩmakopa-kizi an
ĩikodan pidan kaawa'aka'o zii Jerusalem ati. Simon kia'o u'uu, Cyrene san
wuru'u pidanaz. Sariapa soldyaanao zaamatan Simon na'iki ĩdyuudan naa
uwaodatan Jesus dawu'ati wuru'u cross ni'oraz atamun tu'uz.
27 Na'iki iriba, iriba pidannao makon tazatappan Jesus dawu'ati. Aizii
zunnao na'ii kapam ĩbii ii, tuukii ĩmuraan Jesus.
28 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Zunnao, Jerusalem sanaabanao, aonaa
uzaada'ana'a õdau'an. Mishi'oraiman uzaada pa'an unao dau'an, na'iki
udainao dau'an.
29 Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii kamoo kaawan, uruu dono
pidannao kian nii. ‘Konaukia'o nii pa'an zunnao aona'oraz na'apainim
ĩkaudaniizon, aona'oraz ĩbiida-kidauzon koraidaonaa.’
30 Uruu dono tuukia'o nii pidannao aipan midukuonao dikitan paugaru,
na'iki tuukia'o nii ĩaipan naawazi dizan paugaru.
31 Aizii di'i wuru'u utukapaniaz dikauda'o aimaakan sha'apata-kao õ'ati
kaikapa'a, aonaa kanom dikin ia'o mani, aitaniimana'o nii manawun
dikauda'o aimaakan baiaapa-kida-kao Jerusalem sannao ati, ĩsha'apaapan
dikin ii oii kida'o aimaakan.”
32 Kaina'a kapam soldyaanao na'akan dya'utam daonaioranao
zowii-karu nii, ĩnao zaamata-kao ĩsha'apatan idi dikauda kida'o aimaakan.
33 Udauna'an ĩkaawan naa wuru di'iti'i amazada dakotapa-kariwaiz
Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kii. Na'ia'a naa ĩtaukan Jesus cross di'iti.
Na'iki dya'utam daonaioranao tauka-kao udazaba'a. Bauda'apa udiwa'ora
antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu.
34 Pataukinapa kizi iki Jesus kian padaru ati, “Õdaru, pumainaabata
wuru'u dikauda'o aimaakan ĩsha'apataniaz õ'ati kaikapa'a, usha'apanum
kau'an aonaa ĩaitapan kanom ni'o wuru'u pasha'apaapanuz aimaakan
kaikapa'a.” Udauna'an soldyaanao makinaotinan naa, patukapa-kinaa nii
na'ia'oram nii pidan zaamata Jesus kamichan pa'idiwau nii.
35 Uruu dono iriba pidannao awunuutapan Jesus tauka-kao. Aizii Jewnao
naobanaanao, tuukii pa'an ĩbanikiitan uruu. Kaikapa'a wuru'u ĩkianuz. “Uruu
kazannaapa'o ba'oran pidannao. Aizii watukapa kizi'i naa mooko, umishiin
an uruu Christ, Tominkaru zaamataniaz, na'iki udyuudaniaz kazannaata'o
nii papidanannao, marii aizii ukazannaatinan paaipan ati,” ĩkian udau'an.
36 Aizii soldyaanao na'apa kapam ĩbanikiitan uruu. Udauna'an ĩtaan naa
uriwun nii mawinipina'o wine idi.
37 Na'iki ĩkian u'ati, “Umishiin an mishi pugaru wuru'u king ni'oraz
Jewnao ati, pukazannaatinan nii puaipan ati.”
38 Aizii atamun ida'a, uzowau paawa'a ĩtaukan pasaadanii. Kaikapa'a
wuru'u ĩsaadaniaz: “Dii wuru'u King, Jewnao ati.”

39 Aizii bauda'apa wuru'u tauka-kariwainaouz Jesus dazaba'a, uparadan
dikauda'o ida'an Jesus ati. “Umishiin an pugaru Christ,† pukazannaatina'a
naa aizii puaipan ati, na'iki pukazannaata waunao kapam,” ukian.
40 Mazan sariapa uiriban to'orauanuzu. Na'iki ukian u'ati, “Aonaa mooko
pukichana'ikin puparadan Tominkaru dau'an kaikapa'a? Aonaa mooko
pudi'itapan na'apam pupataka'uta-kao na'iki pumawakan nii na'apa uruu
kawan.
41 Mazan aonaa kanom dikin ia'o mani upataka'uta-kao, aonaa kanom
oia'o nii usha'apatan. Mazan waunao, wapataka'uta-kaoaz kaikapa'a,
washa'apatan idi'o oia'o.”
42 Udauna'an ukian Jesus ati, “Jesus, punyukunuuapa pa'i õgaru
punaobanaita-kao ana'a naa.”
43 Jesus kian u'ati, “Õkowaadan nii pu'ati mishi'o: aizii na'ia'o nii kapam
pugaru õtuma konaukii-kizai aokazi ii.”

Jesus mawakan daua'o
(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

44 Aizii sakitapa kamoo, ipai amazada maruta'akan uruu wiizai di'ii, atii
daawadata kamoo. Uruu dauna'an zii koshan amazada kanadan.
45 Aizii Tominkaru Dapu nazo ii masha'apakiaka kamicha mada wuru'u
awautapa'oraz unazoo kida,‡ kuzuuta'akan pazikon an, doko iki atii
uwaranu iti.
46 Upu'a'a naa Jesus kadako'okan naa diiwa'o ida'an. “Õdaru, puka'u iti
õtaan õdoronaa,” ukian. Mazan umawaka'akan naa.
47 Na'ia'o soldyaanao zowaunaa awunuutapan, uruu idi ipai uabatan,
na'iki utukapan na'apam aimaakan sha'apan. Uruu idi tuukii
ukonaukii-kidan Tominkaru na'iki ukian, “Mishi'o mishi kaimana'o pidan
arawu'u,” ukian.
48 Na'iki ipai pidannao wuru'u awunuutapainao kidaz na'ii, ipai kapam
ĩtukapan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. Tuukii ĩdi'itinpan na'iki
ĩkasha'oran aimaakan sha'apata-kao idi na'apa. Udauna'an ĩkiwan naa.
49 Aizii pidannao wuru'u aitapainao kidaz Jesus, na'iki wuru'u
tominpauzonao kidaz u'idi'iki, na'ii kapam ĩawunuutapan. Na'iki zunnao
wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki, na'ii kapam baokopa ĩtuma,
munapo ĩkadishitapan na'iki ĩawunuutapan.

Na'apam Jesus dida-kao
(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

50-51 Uruu dono na'ia'o pidan, Joseph kia'o u'uu. Arimathea iki'o, Judea
Baara ia'oraz wiizai. Kaimana'o pidan uruu, na'iki sha'apata'o ipai
aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki tuukia'o uzaudapan
Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Padamata Jewnao,
kazowautapaniinao pidannao tuma'o uzaamatinpan, mazan upu'u aonaa
unyukunuu na'apan ĩparadan kawana'ati, na'iki aonaa unyukunuu na'apan
wuru dau'ana'a ĩsha'apatanuz Jesus kaikapa'a.
52 Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an. Na'apa Pilate
nyukunuu.
53 Uruu idi umakon naa Jesus tauka-kizinao iti, na'iki na'a'a naa
utoka-kidan unanaa. Na'iki upapidan naazu baraka'o kamicha mada idi.
Kaina'a ukichadanii kuba, mawakainao uun nii, na'iki aona'o zii kapam

† **23:39** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **23:45** *kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida:* Putukapa kaarita tokon ii ‘Tominkaru Dapu’ dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

ukaiwauzo-kao. Na'iti'i naa una'akan Jesus nanaa na'iki na'ia'a naa umuudanuz.
54 Friday wachuupunin wuru'u udida-kaoaz, Jewnao sookapauzon
kamoon maonapatan pu'a'a naa.§
55 Aizii zunnao wa'atiinaouz Jesus tuma Galilee Baara iki, na'iti ĩmakon
baaranai iti. Uruu idi ĩtukapa na'iam naa unanaa muuda-kao.
56 Uruu dauna'an ĩkiwan naa pamashaadinapa kizi iti, ĩtoma'anan naa
kaduunuribai pakaduunuu-kinaa nii Jesus nanaa. Ba'oran kamoo uruu
Sookapa-karu Kamoon wuru'u, uruu idi aonaa kanom ĩsha'apatan uruu
kamoo dono, Moses kakinaori kian kawana'ati.

24

Jesus kadishitan daua'o pamawaka-kizi iki (Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

1 Aizii chaapi'ikiiman Sunday dono, zunnao makon baaranai iti. Ĩna'akan
kaduunuribai, ĩtomanii pakaduunuu-kinaa nii Jesus nanaa.
2 Aizii ĩkaawan baaranai paniinomizinaa di'iti, aona'a naa utaratinpan,
zikada'aka-kaoa'a naa udaru'o kuba, baaranai taratapa-kinaoaz.
3 Uruu idi sariapa zunnao morota'akan baaranai paniinomizinaa
shaawata. Mazan aona'aka'a naa Naobanai Jesus nanaa nii.
4 Tuukii ĩdi'itinpan, uruu idi ĩkadishitapan naa na'ii, aonaa ĩaitapan na'apam
pasha'apatinan. Upu'a'a naa ĩtukapan dya'utam daonaioranao, wizi'i kida'o
ĩkamichan kadishitapan na'a padazaba'a.
5 Tuukii ĩtarian, upu'u mazan ĩmapotinan ĩ'ati patarian bii'i. Na'iki
daonaioranao kian ĩ'ati, “Kandii nii udorotan kakupa'o pidan mawakainao
pidannao bii an?
6 Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'aka'a naazu. Kaikapa sha'atii
tawuru'u ukiauzonuz unao ati, tawuru'u Galilee Baara ia'oraz zii.
7 ‘Daonaiora Aokazi Iki'o zaamata-kao nii, udauna'an utaa-kao nii oiainao
pidannao ka'u iti, udauna'an utauka-kao nii cross di'iti, atii umawakan.
Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii pamawaka-kizi iki,’
kii sha'atii tawuru'u ukiauzonuz,” ĩkian ĩ'ati.
8 Sariapa mishi zunnao nyukunuua'akan Jesus paradan.
9 Udauna'an ĩkiwa'akan naa atii ĩkaawan 11 Jesus tominapa-kidaniinao
di'iti. Ipai daunuuda'u ĩkowaadan ĩ'ati na'iki ba'orainao ati na'apa
patukapan kawana'ati aimaakan sha'apan.
10 Kaikapauda'u'o wuru'u zunnaouz, Mary Magdala sanaaba, Joanna,
Mary, James daroz, na'iki kaina'a ba'oran zunnao ĩtuma. Ipai baokopa ĩnao
wuru'u kakuwaapainaouz Jesus tominapa-kidaniinao ati.
11 Mazan aonaa ĩmishidan zunnao paradan, usha'apanum kau'an ĩabatanuz
mariidin-karu kawan karikaonan.
12 Mazan Peter sariapa pa'an udima'akan baaranai iti. Ukaawan na'iti
sariapa uawunuupan baaranai paniinomizinaa shaawata, mazan utukapa
soo kamicha mada karikaonan, wuru'u Jesus nanaa shibata-kinaoaz.
Udauna'an ukiwan naa, tuukii udi'itinpan patukapan idi aimaakan na'apa.

Jesus chi'ikapan patominapa-kidaniinao daawata (Mark 16:12-13)

13 Uruu kamoo dono dya'utam daonaioranao tominpauzonao Jesus di'iki
makopaanan wiizai Emmaus iti. Munapo za'o wuru'u wiizaiz Jerusalem iki.

§ **23:54** Jewnao aitauzon pakamoon sakadinan, kamoo tipitan di'iki, na'iki uipain nii ba'oran kamoo tipitan di'iti.

14 Aizii wuru'u daonaioranaouz ĩkadakotinaanan pamakopa-kizi an, ipai
wuru dau'a'a aimaakan sha'apata-kariwaiz na'iki kowaada-kariwai kidaz
Jesus dau'an.
15 Aizii ĩkadakotinaanan pu'u, masha'apakiaka Jesus kaawa'akan na'iki
uchi'ikapaanan naa ĩdaawata.
16 Ĩtukapa padamata Jesus, mazan aonaa ĩaitapan uruun. Usha'apanum
kau'an dizapa-kariwai ĩaitapan ai uruu.
17 Sariapa upishaan ĩdyaun. Ukian, "Kanom daua'o kaiwuru'u
ukadakotinaananuz umakopan pu'u?"
Sariapa ĩmashaada'akan, na'iki utukapa ĩawun baara kasha'ora pa'idiwaru.
18 Bauda'apa dako'atin uparadan, Cleopas kia'o u'uu, ukian u'ati, "Soo
bauda'apa pugaru Jerusalem ida'a maaitapa-ka'o wuru dau'ana'a
aimaakan sha'apata-kariwai kidaz diiki'i'i?"
19 "Na'apa'oram wuru'u aimaakan kida sha'apata-kariwaiz?" ukian ĩ'ati.
"Tawuru'u kasha'ora kida'oraz aimaakan sha'apata-kao Jesus ati,
Nazareth sanaz. Tominkaru prophetin uruu. Mishi Tominkaru
tukapa-kidan uruu kaimana'o, na'iki umanawunu'o pidan, ipai wuru
ida'ana'a usha'apatanii kidaz aimaakan na'iki ukakuwaatinan ida'an
ma'ozaka. Ipai pidannao na'apa kapam ĩtukapan uruu, kaimana'o, na'iki
umanawunu'o mishi pidan.
20 Wafaadaannao zowaunaanao, na'iki kazowautapainao Jewnao wuru'u
zaamata-kida'oraz uruu. Udauna'an ĩtaan naa uruu Rome iki'o naobanai
ka'u iti, ĩzowii-kidan naaz cross paawa'a.
21 Wa'itiiman shaa uru'o nii wuru'u kazannaata'oraz Israelitenao
patarubanao ai. Aizii di'i uikoda'aka'a naa idikinauda'u kamoo umawakan
dauna'an.
22 Na'iki powa'a zii kaina'a aimaakan di'itinapa-kidan waunao tuukii.
Aizii chaapi'iki, waunao bii ikiinao zunnao makonkan ubaaranaa ii.
23 Aona'a naa ĩikodan unanaa na'ii. Mazan ĩkaawan powaa ati ĩkowaadan
wa'ati, patukapan dya'utam angelnao. Na'iki angelnao kowaadan ĩ'ati
kadishita'aka'a naa Jesus powaa iti.
24 Zunnao kaawan dauna'an, sariapa waunao bii iki'o daonaioranao
makon kapam baaranai iti. Na'iki ipai ĩtukapan aimaakan na'apa zunnao
kowaadan kawan. Mazan aonaa ĩikodan Jesus na'ii."
25 Udauna'an Jesus dako'atin ĩparadan na'iki ukian ĩ'ati, "Maam, na'apa dii
manawun umaaitapakan aimaakan, na'iki kasha'apannaa umishidan
tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz?
26 Aonaa mooko uaitapan wuru'u Christ, Tominkaru dyuudaniaz
kazannaata'o nii papidanannao, baiaapan nii ipai wuru'u na'apa kida'oraz
aimaakan? Uruu dauna'an umakon nii aokazi iti, na'iki karikaonanu'o ni'i
naa ukonaukiitin-kida-kao na'ii," ukian ĩ'ati.
27 Udauna'an ukowaadan na'iki unyukunuu-kidan ĩ'ati ipai na'apa'oram
manawun tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadanii kidaz padau'an,
Tominkaru Paradan ida'a'oraz.
28 Ukadakotinaanan ĩ'ati, atii na'apa ĩmaonapatan wuru di'iti'i
pamakopa-kiziz wiizai. Mazan ĩtukapan Jesus sariapa pa'an udobatan.
29 Uruu idi tuukii ĩmashaatan uruu. "Puna'a'a naa zii shoman puda'awu
aka watuma, wachuupun naa pa'i wuru'u, na'iki taa'azo'o naa
wamarutan," ĩkian u'ati. Uruu idi umakon ĩtuma.
30 Aizii kabaunu'ia'a naa, uruu ĩaroopa'azon naa. Uruu idi Jesus sakanatan
ĩtuma. Na'iki sariapa uzaamatan bread, udauna'an utoriinapa-kidan naaz.
Uruu dauna'an udushowan naa bread ĩkawana'ati.

31 Uruu ida'a zii ĩawun da'ata-kao ĩaitapa-kinaa nii Jesus. Ĩawunuupan u'idi'iti
sariapa ĩaitapa'akan uruu. Mazan upu'a'a naa umainaabatina'akan ĩawun
za'a.
32 Sariapa ĩkian pa'atiaaka kida, "Ei, uruu idi'o tawuru'u kaimanaiman
uparadan pishatan wanyukunuu, ukadakotinaananuz wa'ati dunapota.
Na'iki unyukunuu-kidanuzu wa'ati ipai daunuuda'u na'apam
saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kian."
33 Udauna'an ĩminziiwa'akan naa, na'iki ĩpadanta'akan naa koshan
Jerusalem iti. Aizii ĩkaawan na'iti ĩikoda wuru'u 11 Jesus
tominapa-kidaniinao, kasaba'ukinpan baokopa, ba'orainao kida tuma.
34 Na'iki ĩabatan ĩkadakotinan. "Mishi'o wuru'u wanaobanaa kadishitan,
na'iki ukakudanuz naa powaa iti. Simon Peter tukapa'aka'a naa kapam
uruu," ĩkian.
35 Udauna'an ĩnao kowaadan naa kapam ipai daunuuda'u na'apam Jesus
chi'ikapaanan patuma dunapota. Ĩkowaadan ĩ'ati aonaa ĩaitapanuz, atii
udushowan ida'an zii bread ĩ'ati, ĩaitapan uruu.

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati (Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

36 Aizii wuru'u dya'utamainaouz daonaioranao kakuwaapatinan pu'u zii
pairibannao ati, upu'a'a naa Jesus kaawa'akan ĩ'ida'ati masha'apakiaka.
Na'iki ukian ĩ'ati, "Marii kaiman-karu mashaapan unao tuma."
37 Mazan tuukii ĩtarian, ĩ'itiiman shaa udoronaa nii karikaonan wuru'u
patukapaniaz.
38 Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Kandii nii utarian? Na'iki kandii nii aonaa
umishidan utukapan õgaru?
39 Aushaa utukapa mooko õka'u di'i, utukapa õkidiba, mishi õgaru wuru'u.
Uwa'ati da'ati'i upishata kizi õgaru, upishata õmada, utukapa kizi mishi õgaru
wuru'u. Aizii doronai aonaa udunaa nii oo uniwa'uz nii, wuru kawanu'u
upishatanuz õgaru," ukian ĩ'ati.
40 Uruu idi utukapa-kidan naa ĩ'ati paka'u na'iki pakidiba.
41 Tuukii ĩkonaukian na'iki tuukii ĩdi'itinpan, aonaa ĩmishidan wuru'u
patukapanuz Jesus. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Kaina'a aimaakan da'a'a
nika-karu nii?"
42 Sariapa ĩtaan u'ati kopau waraka-kariwai'i naa.
43 Uruu idi uzaamatanuz na'iki uaroopan naa ĩawun za'a.
44 Udauna'an Jesus kian naa ĩ'ati, "Aizii di'i wuru'u utukapaniaz ipai
aimaakan kida sha'apan kaikapa'a. Uru'u naa tawuru'u õkowaadauzoniaz
unao ati, wachi'ikapauzon dono'oraz baokopa. Kaikapa sha'atii tawuru'u
õkiauzonuz unao ati. 'Ipai wuru'u Moses saadanii kidaz õdau'an, na'iki
wuru'u Tominkaru prophetinnao saadanii kidaz, na'iki wuru'u
saada-kariwai kidaz õdau'an Psalms ida'a, ipai'o nii zii uruu kida
mishii-kao,' kii sha'atii tawuru'u õkiauzonuz u'ati," Jesus kian ĩ'ati.
45 Na'iki utaan naa ĩaitapa-kinaa nii na'apa'oram manawun wuru'u
saada-kariwaiz Tominkaru paradan ida'a.
46 Udauna'an ukian naa ĩ'ati, "Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru
paradan saada-kariwai kida kianuz. 'Zowii-karu nii wuru'u Tominkaru
dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, mazan idikinauda'u kamoo
umawakan dauna'an ukakudan nii powaa iti, na'iki ukadishita-kida-kao nii
pabaaranaa iki.
47 Marii pa'i kuwai kowaadapa-kao u'uu ida'an ipai pidannao ati, ipai
imi'i baara an, marii ukowaada-kao Jerusalem sannao ati kiwiin. Kaikapa'o

wuru'u kuwaiz: pidan tanawatinan an pa'oian ai, Tominkaru mainaabatan
nii ĩ'oian.'
48 Ukau'an õdyuudan ukakuwaapan ipai wuru dau'a'a utukapanii kidaz
sha'apan õ'ati.
49 Na'iki õdyuudan nii unao ida'ati tawuru'u õdaru kowaadauzoniaz
pataa'azon unao ati. Mazan una'a'a naa zii pa'i uzaudapa da'a'a Jerusalem
ida'a, atii õdyuudan aokazi iki wuru'u õdaru dyuuda'azooniaz unyukunuu
ma'ozaka-kinaa nii."

Jesus na'aka-kao aokazi iti (Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

50 Udauna'an Jesus na'akan naa ĩdyaun Jerusalem iki atii Bethany iti.
Na'ia'a naa usawadan paka'u ĩ'idi'iti, na'iki utoriinpan Tominkaru ati, marii
kizi utaan kaimana'o mashaapa-karu ĩnyukunuu iti.
51 Utoriinapa-kidan pu'u ĩdyaun, uru'u naa usawatina'akan, na'iki
una'aka'aka-kaoa'a naa aokazi iti.
52 Sariapa ĩkodoru'ukan u'ati, ĩawun doko iti. Uruu idi tuukii ĩkonaukian,
udauna'an ĩkiwa'akan naa konaukii Jerusalem iti.
53 Aizii Jerusalem ia'a naa, ipai kamoo ĩmako'anpan Tominkaru Dapu iti,
ĩtoriinpan na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru.

John
Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita John saadanii. Uruu Jesus tominapa-kidanii, na'iki apostle kapam uruu. Karikaonan una'auzon Jesus dazaba'a umanawun kida'o aimaakan sha'apan dono. Panaadon aka aonaa Jesus taapadan ba'orainao patominapa-kidaniinao wa'atin patuma, mazan John utaapada pa'an umakon patuma.

John kakuwaapan dono pidannao dau'u ukainaabatan ĩdyaun ĩ'uu ida'an kida. Mazan ukakuwaapan dono padau'u, aonaa uaipan patukapa-kao umanawunu'o nii. Uruu idi aonaa usaadan pa'uu ukakuwaapan dono padau'u, mazan udakotinan ba'oran tominapa-kida-kariwaiz, kii da'i. (Putukapa John 18:15 ida'a.) Panaadon udakotinan Jesus marainpaniaz patominapa-kidanii, kii. (Putukapa John 13:21 ida'a.) Usaadan dono John kia'o pidan uu, ba'oran John daua'o wuru'u ukakuwaapanuz, Chikaawunuupauzo dau'ati'o wuru'u.

John saadan di'ora'a kaarita uaipan pidannao aitapan na'iki ĩmishidan Jesus uruu Christ (Jewnao ati'oraz ukaunamunaatauzo-kao), uruu Tominkaru Dani. Pidannao mishidan dono uruu, na'iki ĩzaamatinan idi upidanannao nii, ĩikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu. (Putukapa John 20:31 ida'a.)

John kowaada Jesus karikaonanu'o ukakupan. Amazada tominan ua'ii zii kakupa'ora'a naa uruu. (Putukapa John 1:1 ida'a.) Na'iki pabi'inaaka'o ida'an, Tominkaru kainaabatan wa'ati kanom wuru'u Jesus. (Putukapa John 14:9-11 ida'a.) Ukowaada kaimanaiman na'apam pidan mishidan, uikoda kizi karikaonanu'o kakupa-karu. Na'iki ukowaada pidan mishida-kinaa ni'o wuru'u Jesus sha'apatanuz iriba umanawun kida'o aimaakan. (Putukapa John 3:2 ida'a, na'iki John 10:38 ida'a.) Kaina'a Jesus daua'o ba'oran kaarita kida: Matthew, Mark na'iki Luke. Tuukii ĩkakuwaapan usha'apatanii kida dau'u. Na'iki ĩkowaada na'apam utominapa-kidan pidannao mashaapa-karu dau'u Tominkaru ati. Mazan John, aonaa ukakuwaapan ipai Jesus sha'apatanii dau'u. Ukowaada aona'oraz ba'oran kaarita kida kowaadan.

John kowaada iriba umanawun kida'o Jesus paradan na'iki usha'apatanii kida, kainaabata'o uruu mishi'o Tominkaru dani, uruu kakupa-kinai, uruu dunapo, uruu mishi'o, uruu kanada'o, uruu wunu, uruu bread, uruu paoribai kadunaa, na'iki kaznizonao ka'uzatiki.

Kaarita buutinpan kida

Parada-karu tominan pidan nii *1:1-18*
John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u *1:19-34*
Jesus kakinaopan, na'iki usha'apatanii kida daua'o *1:35—12:50*
Jesus sha'apatanii kida pazowii-kao ua'ii *13:1—17:26*
Jesus zaamata-kao atii uzowii-kao *18:1—19:42*
Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati *20:1-31*
Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati Galilee Baara ii *21:1-25*

Parada-karu Pidantinan

1 Amazada toma-kao ua'ii na'a'ora'a naa Parada-karu, uruu Tominkaru
tuma'o, na'iki uruu Tominkaru.
2 Uruu na'a'ora'a naa Tominkaru tuma amazada toma-kao ua'ii.

3 Uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan. Aonaa aimaakan
tominan sha'apa'oram ida'an karikaonan, soo Uruu ida'an.
4 Uruu ida'a kakupa-kinai, na'iki wuru'u kakupa-kinaiz uruu
kanadapa'oraz pidannao ati.
5 Kanada'o kanadapan maruta'o-karu'u, aonaa turuu maruta'o
makadanuzu.
6 Kaina'a'o da'i pidan, John kia'o u'uu, Tominkaru dyuudanii.
7 Ukaawan ukakuwaapa'anan pidannao ati kanada'o dau'u, ukuwaa
ida'an kizi ipai ĩabatan na'iki ĩmishidan kanada'o dau'u.
8 Aonaa John mani wuru'u kanada'oraz, mazan ukaawan,
ukakuwaapa'anan kanada'o dau'u.
9 Wuru'u kanada'oraz, kaina'iki uwa'atipan imi'i baara ati, uruu pa'an
kanadapa'oraz ipai pidannao.
10 Kaawanka'o Parada-karu imi'i baara ati. Uruu ida'ana'o Tominkaru
toman imi'i baara na'iki pidannao, mazan upu'u aonaa ĩaitapan kanom
wuru uruuz.
11 Ukaawan pawiizi ida'ati'o padamata, mazan uiribannao, aonaa
ĩnaubaan uruu.
12 Mazan na'ia'oram pidan nauba'o na'iki mishida'o uruu, utaapada
ĩtominan Tominkaru dainao nii.
13 Aonaa ĩtominan Tominkaru dainao nii koraidaonaa shakatan kawan, oo
pidan aipan kawana'ati mani, soo Tominkaru aipan kawana'ati pa'an.
14 Aizii wuru'u Parada-karuz, utominan pidan nii na'iki umashaapankan
wabii an. Watukapa na'apam uruu mishi'o umanawunun. Usha'apanum
kau'an bauda'apauzon Tominkaru dani wuru'u uruuz. Uruu ida'ana'o
Tominkaru kainaabatan kaimanaiman pakamunanban na'iki uruu
ida'ana'o mishi'o kuwai kainaabata-kao wa'ati.
15 John kakuwaapan udau'an pidannao ati, ukian diiwa'o ida'an ĩ'ati:
"Di'i naa tawuru'u õkaunamunaataniaz: Kaini'iki'o nii uwa'atin õdawu'ati,
mazan uruu powa'a'o zii umanawunun õ'ai, usha'apanum kau'an uruu
na'a'ora'a naa õshakatan ua'ii, õkii-kiziz."
16 Ukamunanun idi manawun, powa'an kida usha'apatan kaiman kida'o
aimaakan wa'ati.
17 Tominkaru taa-kidan Moses ida'an pakakinaori; mazan utaan mishi'o
kuwai na'iki utukapa-kidan pakamunanun Jesus Christ ida'an pa'an.
18 Aonaa pidan tukapauzon Tominkaru. Soo Udani bauda'apauzoz,
karikaonanu'oraz una'an Tominkaru tuma, uruu kaimanaiman
ukainaabatan Tominkaru.

John Chikaawunuupauzo kowaadan kanom ni'o pakaawan (Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; Luke 3:1-18)

19-20 Jewnao zowaunaanao Jerusalem iainaouz dyuudan faadaanao na'iki
ĩminka'u Levitenao* pishaa'anan John kanom kaduz manawun wuru'u
uruuz. Ukowaada ĩ'ati kaimanaiman, ipai kizi pidannao aitapan, "Õgaru,
aonaa Christ† mani," ukian ĩ'ati.
21 Aizii ĩkian u'ati, "Ukau'an kanom mooko pugaru? Elijah sha'a pugaru?"
"Aonaa!" John kian ĩ'ati.
"Pugaru sha'a Prophet, tawuru'u kaawa'o ni'oraz?"‡ ĩkian u'ati.
"Aonaa," ukian koshan ĩ'ati.

---

* **1:19-20** *Levitenao:* Israel dani, Levi takaan-daunnao, kaminka'uupauzonao Tominkaru Dapu ii.
† **1:19-20** *Christ:* Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **1:21** Deuteronomy 18:18-19

22 Uruu idi ĩkian u'ati, “Ukau'an kanom kaduz mooko manawun wuru'u
pugaruz? Waaipan wakuwaa nii, wunao ati'o ni'i dyuudainaouz waunao.
Pukowaada'aka'a naa kanom kaduz wuru'u pugaruz!”
23 John kian ĩ'ati, “Õgaru dau'ana'o tawuru'u prophet Isaiah saadauzonuz
kaikapa'a:
‘Kaina'a'o pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka:
Usaaba'a naa dunapo Naobanai mako kizi nii.’ ”§
24 Phariseenao* kapam wuru'u dyuuda-kariwai ĩpishaa'anan John.
25 Uru'u naa ĩkian John ati, “Pukian pu'u aonaa Christ mani pugaru, aonaa
Elijah mani, na'iki aonaa Tominkaru Prophetin mani, tawuru'u
wazaudapaniaz, mazan kandii nii mooko puchikaawunuupan?”
26 Aizii John kian ĩ'ati, “Õgaru, õchikaawunuupan wunu idi. Mazan kaina'a
ubii'i ba'oran pidan, aona'o uaitapan kanom kaduz uruu.
27 Uruu'o ni'i naa tukapa-kao umanawunu'o nii õna'an pu'u zii. Õgaru
aonaa õturuan õbuzuutan udazkidi zunaa.”†
28 John kakuwaapatinanuz kaikapa'a, Bethany ia'o, waoko ia'oraz Jordan
Wa'o ai, uchikaawunuupauzo-kiziz.

So'ota'o pidannao oian

29 Ba'oran kamoo John tukapan Jesus wa'atin pa'ida'ati, na'iki ukian
pidannao ati: “Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o
ni'oraz, so'ota'oraz pidannao oian!
30 Uruu dau'ati'o tawuru'u õkianuz, ‘Utukapa-kao ni'i naa umanawunu'o
nii õna'an pu'u zii, mazan uruu powa'a'o umanawunun õ'ai, usha'apanum
kau'an uruu kiwiitapa'o õ'ai.’
31 Õgaru, aonaa õaitapan kanom kaduz uruu, mazan õchikaawunuupan wunu
idi, Israelitenao aitapa-kinaa ni'o kanom kaduz uruu.”
32 John kowaadan kaimanaiman patukapanii dau'u: “Õtukapanii
Kaimana'o Doronaa wa'atin aokazi iki orid kawan, na'iki upakotan uruu
ida'a.
33 Kiwiin zii, aonaa õaitapan kanom kaduz uruu. Mazan dyuuda'oraz
õchikaawunuupan wunu idi kian õ'ati, ‘Putukapan an Kaimana'o Doronaa
wa'atin doko iki na'iki umashaadinan dono pidan ida'a, uru'u naa wuru'u
chikaawunuupa'o ni'oraz Kaimana'o Doronaa idi.’
34 Õtukapan idi usha'apan na'apa, ukau'an, õkian u'ati, Tominkaru Dani
wuru'u di'orazu'u.”

Jesus ikodan kiwiini'o patominapa-kidaniinao

35 Ba'oran kamoo na'ia'o koshan John na'iki na'ia'o utuma, dya'utam
utominapa-kidaniinao.
36 Utukapan Jesus dobatapan na'iki, ukian udau'an, “Di'i naa wuru'u
Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz!”
37 Aizii dya'utamainaouz John tominapa-kidaniinao, ĩabatanii uparadan
na'apa, uru'u naa ĩda'anpa'akan Jesus.
38 Jesus awunuuankan powaa iti, utukapa ĩwa'atin padawu'ati. Uru'u naa
upishaan ĩdyaun, “Kanom udawatapan?”
Ĩkian u'ati, “Tiichaa. Na'ia'o dii pumashaadinpan?”
39 “Uwa'ati, utukapa kizi,” ukian ĩ'ati. Uru'u naa ĩmakon utuma na'iki
ĩtukapa na'iam umashaadinpan, (4 o'clock wachuupunin wuru'u) uruu
na'ia'a naa ĩchuupudinan utuma.

---

§ **1:23** Isaiah 40:5 * **1:24** *Pharisee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **1:27** Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

40 Aizii wuru'u da'anpa'akainaouz Jesus, paabatan dauna'an John
paradan, bauda'apa'o uu Andrew, uruu Simon Peter inawuzu.
41 Kiwiin zii chaapi'iki, Andrew tukapan pa'inawuzu Simon na'iki
ukakuwaapan u'ati, “Waikoda'a naa Messiah!” ukian. (Messiah, kii-karu
Christ kia'o kapam wuru'u.)‡
42 Uru'u naa una'akan Simon, Jesus di'iti.
Jesus awunuupan u'idi'iti, ukian u'ati, “Pugaru Simon, John dani. Aizii
pu'uu Cephas kia'o nii.” (Peter kia'o kapam wuru'u, na'iki kuba kia'o
wuru'u.)

Jesus dapadan Philip na'iki Nathanael

43 Ba'oran chaapi'iki Jesus di'itinpan umako'ozon Galilee Baara iti.
Uikodapan Philip na'iki ukian u'ati, “Puwa'ati õtuma, putominapa kizi.”
44 (Philip, uruu Bethsaida san, na'ia'o Andrew na'iki Peter mashaapan
kapam.)
45 Uruu dauna'an Philip ikodan Nathanael na'iki ukian u'ati, “Waikoda'a
naa tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadauzoniaz Kakinaorii
Kaaritannaa ida'a udau'an. Uruu Jesus, Joseph dani, Nazareth sanaz.”
46 “Nazareth san!” Nathanael kian, “Na'apa di'i naa aimaakan kaimana'o
sha'apan uruu wiizai di'iki pa'an?”
“Puwa'ati putukapa kizi,” Philip kian u'ati.
47 Aizii Jesus tukapan Nathanael wa'atin pa'ida'ati, sariapa ukian
udau'an, “Arawu'u mishi'o Israelite, aonaa na'itim umariidinan.”
48 Nathanael pishaan uruu, “Na'apa dii puaitapan õdau'an?”
Jesus kian u'ati, “Philip dapadan ua'ii pugaru, õtukapanii pugaru paoribai
fig waranu ii.”
49 “Tiichaa,” Nathanael kian u'ati, “Pugaru Tominkaru Dani! Pugaru King
Israelitenao ati.”
50 Jesus kian u'ati, “Õkowaadan idi'o pu'ati, ‘Õtukapan pugaru paoribai fig
waranu ii,’ uruu idi'o pumishida'akan? Putukapan nii zii umanawun kida'o
aimaakan sha'apan wuru aia'a!”
51 Na'iki ukian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Utukapan nii aokazi
da'atinan, na'iki Tominkaru angelinnao mako'anpan doko iti, na'iki
ĩwa'ati'anpan apowa ati Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an!”

2

Jesus pana'adan wunu wine nii

1 Dya'utam kamoo dauna'an kaina'a mazidainao aroopa'azon Cana ii,
Galilee Baara ia'oraz donoi. Jesus daro na'ia'o oroo.
2 Jesus na'iki utominapa-kidaniinao, na'iti'o ĩdapada-kao kapam.
3 Aizii riwunii wine ipain idi'i naa, sariapa Jesus daro kian u'ati, “Ipai'i
naa ĩriwun.”
4 “Kanom nii punyukunuupa'azon õgaru?” Jesus kian o'ati. “Aonaa zii
amazada kaawan õsha'apata-kinaa nii aimaakan.”
5 Sariapa udaro kian na'ia'o poitoruinao ati, “Usha'apata pa'i na'apam
dono ukian u'ati!”
6 Na'ii kaina'a 6 dowada kida, kuba idi'o ĩtoma-kao. Uruu kaduz dowada
kida Jewnao kaiwauzonii wunu kinnaa nii pachikain-kinaa nii, ĩchoochin
kakinaorinaa kawana'ati. Uwazoo kida tuubarun 20 oo 30 gallon kida.

‡ **1:41** Hebrew paradan ida'an udakota-kao Messiah kii, na'iki Greek paradan ida'an udakota-kao Christ kii.

7 Jesus kian naa poitoruinao ati, “Upaidada wuru'u dowada kidaz wunu
idi.” Uru'u naa ĩkapowan wunu na'iki ĩkawazootan naa dowada kida atii
ĩpaidan.
8 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, “Aizii ukapota'a naa dowada wazoo, utaa kizi
kazowautapa'o aroapa-karu atiz.” Uru'u naa ĩna'akan u'idi'iti wuru'u
wunuz,
9 pana'adina'aka'oraz naa wine nii, na'iki uru'u naa utiwaanuz. Mazan
aonaa uaitapan na'iki'oram ukaawa-kida-kao. (Soo poitoruinao
kapotainaouz wunu, ĩaitapa pa'an.) Sariapa udapadan wuru'u mazida'oraz
10 na'iki ukian u'ati, “Kiwiini'o padamata kaimana'oraz wine
maokodauzo-kao. Aizii morowautapainao tuzan dono'o naa kaimanaiman,
udauna'an zii turuu sha'apa'oram karikaonan wine maokoda-kao. Mazan
pugaru pakawan zii putaapan wuru'u kaimana'oraz wine, atii kai!”
11 Cana ia'o wuru'u kiwiini'oraz Jesus sha'apatan umanawunu'o
aimaakan. Na'ii uaida-kidan na'apam paugaru umanawunun. Uruu idi
kaimanaimana'a naa utominapa-kidaniinao mishidapan uruu.
12 Uruu dauna'an umakon naa donoi Capernaum iti padaro na'iki
pa'inawuzunao tuma, na'iki patominapa-kidaniinao tuma kapam. Mazan
aonaa ĩna'ian kotua'iki.

Jesus kodita-kidan Tominkaru Dapu iki puraataapainao (Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46)

13 Aizii maonapa'a naa Passover Kamoon sakadinan, uru'u naa Jesus
makon Jerusalem iti.
14 Uikoda Tominkaru Dapu ii, selliipainao tapi'iza, kaznizo, na'iki
wakokoonao. Uikoda kapam na'ii pidannao shakataaka-kidauzo puraata.
15 Uzaamata'akan do'ooribai paba'izin nii, uru'u naa uwaatan Tominkaru
Dapu iki ipai ĩ'uzanao, kaznizonao na'iki tapi'izanao. Aizii
shakataaka-kidauzonao puraatan miisan* kida, udorau-kida'akan,
ĩpuraatan zokota'akan kida'a naa ubaara'a kida'o.
16 Jesus kian selliipainao ati wakokoonao, “Ukodita-kida wuru kida'a
di'iki'i! Aonaa turuu utaapan õdaru dapu puraataapa-kizai nii.”
17 Sariapa utominapa-kidaniinao nyukunuuan Tominkaru Paradan
saada-kariwaiz kian, “Tuukii manawun õkaziwadapan õnyukunuu, õmarainpan
idi pudapu.”†
18 Jewnao zowaunaanao kian u'ati, “Turuu mooko pusha'apatan waawun
za'a umanawunu'o aimaakan, wamishida-kinaa nii Tominkaru aipan ati'o
wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a?”
19 Jesus kian ĩ'ati, “Umainaabata wuru'u Tominkaru Dapuz, na'iki
idikinauda'u kamoo ida'a õkadishita-kidan nii powaa itiz.”
20 Aizii ĩkian u'ati, “Di'ora'a Tominkaru Dapu 46 wunu utomapa-kao. Aizii
turuu mooko puzauda-kidan pukadishita-kida'akanuzu idikinauda'u
kamoo ida'a?”
21 Mazan Tominkaru Dapu Jesus kianuz, pananaa dau'ati'o wuru'u.
22 Tominkaru kadishita-kidan dauna'an Jesus mawaka-karu di'iki,
utominapa-kidaniinao nyukunuitapan wuru'u uparadanuz. Ĩmishida
wuru'u saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan, na'iki ĩmishida Jesus
paradan kapam.
23 Una'ian pu'u Jerusalem ii Passover Kamoon dono, iriba pidannao
mishidan uruu ĩtukapan idi usha'apaapan umanawun kida'o aimaakan.

---

* **2:15** *miisa:* English ida'an, table. † **2:17** Psalm 69:9

24 Mazan Jesus aitapan idi ipai pidan kaduz, aonaa ukainaabatinan
kaimanaiman ĩ'ati.
25 Aonaa kanom nii uaipan pidan kakuwaapan pa'ati pamin-pidanan
dau'u, usha'apanum kau'an uaitapanii ipai pidan nyukunuu.

3

Jesus ikodaakan Nicodemus tuma

1 Kaina'a pidan, Nicodemus kia'o da'i u'uu, kazowautapa'o Jewnao, na'iki
Phariseenao tonaazinaa di'iti'o uzaamatinpan.
2 Ukaawan aiwaka'an Jesus ida'ati na'iki ukian u'ati, “Tiichaa, waaitapa
Tominkaru di'iki'o pukaawan putominapa-kida'anan waunao.
Usha'apanum kau'an aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan umanawun
kida'o aimaakan wuru'u pusha'apaapaniaz, soo Tominkaru kaina'an dono
utuma.”
3 Jesus kian u'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa turuu pidan tukapan
Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi, soo ushakatan an koshan.”
4 Nicodemus kian u'ati, “Na'apa dii mooko pidan tunarunao shakatan
koshan? Aonaa turuu umorotan padaro toba nazo iti ushakata kizi itamau!”
5 Jesus kian u'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa turuu pidan morotan
Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi iti, soo ushakatan an wunu ida'an na'iki
Doronai ida'an.
6 Padaronao di'iki'o pidan shakatan pananaa zo'o, mazan Doronai
ida'ana'o pidan shakatan padoronaa ia'o.
7 Aonaa pumaaitapaka'ana'a kaiwuru'u, ‘Unao shakata pa'i powa'a
koshan,’ õkianuz pu'ati.
8 Awaru makon pamako'ozoo-kizi iti. Puabata mishi uwa'idan, mazan
aonaa puaitapan na'iki'oram uwa'atin oo na'iti'oram umakon. Na'apa'o
kapam wuru'u pidan Kaimana'o Doronaa di'iki'oraz ushakatan.”
9 Nicodemus pishaan Jesus, ukian, “Na'apa dii mooko turuu na'apa kida'o
aimaakan sha'apan?”
10 Jesus kian u'ati, “Pugaru aitapa-kariwai putiichaa-tinpan Israelitenao
ati, mazan na'apa dii pumaaitapakan na'apa kida'o aimaakan?
11 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Waparadan waaitapanii daua'o, na'iki
wakowaadan watukapanii daua'o, mazan upu'u aonaa pumishida'azon
wakuwaa.
12 Õkowaadan pu'ati imi'i baara'a'o aimaakan kida sha'apan dau'u, mazan
aonaa pumishidan. Na'apam nii mooko pumishidan õgaru, õkowaadan an
pu'ati aokazi ii kida'o aimaakan dau'u?
13 Aonaa kanom makouzon aokazi iti, soo Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu
wa'ati'oraz aokazi iki.
14 “Kotua'a naa mapidantaka'o amazada di'ii, Moses sawatauzon tooro
muna'a kowazaz toma-kariwai chipirari idi.* Na'apa'o nii manawun
Daonaiora Aokazi Iki'o sawata-kao.
15 Ukau'an, na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, mishi'o nii uikodan
karikaonanu'o kakupa-karu.
16 “Tominkaru marainpan idi manawun pidannao, utaa paudani
bauda'apauzon. Ukau'an na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, aona'o nii
umawakauzon, mazan uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu.
17 Tominkaru dyuudan pauDani imi'i baara ati, aonaa pataka'uta'o ni'o
mani pidannao pa'oian dikin ii, mazan ĩkazannaatin-kinaa ni'o pa'an.

---

* **3:14** Numbers 21:4-9

18 “Aona'o nii Tominkaru pataka'utan mishidainaouz uDani. Soo
upataka'utan nii wunao pa'ana'a, aona'oraz ĩmishidan ubauda'apauzon
udani.
19 Kaikapa'o wuru'u, Tominkaru dakota-kinaaz pidannao oia'o nii:
Kaawa'ora'a naa kanada'o imi'i baara ati, mazan pidannao tuukii
ĩmarainpan maruta'o wuru aia'a kanada'oraz, Tominkaru di'iki'oraz
ukaawan. Ĩsha'apaapan idi soo oia'o pa'idiwaru.
20 Pidan sha'apaapa'o oia'o aimaakan kida, aonaa unaudapan kanada'o
na'iki aona'o nii uwa'atin kanada'o ida'ati. Usha'apanum kau'an na'apa'o
pidan aonaa uaipan pa'oian kida kainaabata-kao.
21 Mazan pidan mishi'o umashaapan Tominkaru ati, utaapada pa'an
kanada'o kanadapan paugaru, kanada'o kainaabata kizi wuru'u
usha'apaapanuz aimaakan kida uizo'atin idi'o pa'an Tominkaru.”

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u

22 Uruu dauna'an, Jesus makon Judea Baara iti patominapa-kidaniinao
tuma. Tomunu'iki una'ian ĩtuma, na'iki na'ii uchikaawunuu-kida'akan
pidannao.
23 John chikaawunuupa'o kapam pidannao Aenon ii maonapa Salim iti,
wunu baoko tuubarun idi kida na'ii. Pidannao kaawa-kaawan kida
ĩchikaawunuina'anan na'ati.
24 (Uruu sha'apan John taraa-kao ua'ia'o zii.)
25 John tominapa-kidanii bii ikiinao kashadaakapan ba'oran Jew tuma
chikain-karu dau'an choochi kakinaopan kawana'ati'oraz.
26 Aizii ĩkaawan naa John di'iti, ĩkian u'ati, “Tiichaa, puaitapa tawuru'u
pidan putuma'oraz Jordan baza ii, tawuru'u pukowaadapaniaz pidannao
ati? Mazan aizii kaina'a'a naa uchikaawunuuapa-kidan pidannao, na'iki
iriba, iriba pidannao makon u'idi'iti!”
27 John kian ĩ'ati, “Aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan aimaakan paaipan
ati, soo Tominkaru dyuudan an uruu.
28 Unao abata sha'atii tawuru'u õkianuz, ‘Õgaru aonaa Christ† mani, õgaru
dyuuda-kariwai karikaonan uruu ua'ati.’
29 Mazida-kizai ii, mazida'akaiba pa'an mako'oraz pamin-mazidan tuma.
Mazan upu'u zii mazida'aka'o paonaru konaukian uabatan idi mazida'o
imodapan, ukonaukian idi paudaiaro dau'an. Na'apa'o manawun wuru'u
õkonaukianuz, na'iki aizii õturuuda õkonaukian.
30 Uruu mishi'o ni'i naa umanawun-dinan, mazan õgaru, õawutapaanan naa
wuru'u.”

Kanom nii Tominkaru dyuudan paudani

31 Kaawa'oraz doko iki uruu umanawunu'o ipai pidan ai. Aizii wuru'u
imi'i baara'a'oraz, uruu imi'i baara san, na'iki ukakuwaapan imi'i baara'a'o
dau'u. Wuru'u kaawa'oraz aokazi iki,
32 ukakuwaapan patukapanii na'iki paabatapanii dau'u aokazi ii, mazan
aonaa pidan mishidan zoobaba ukuwaa.
33 Kanom mishidan an ukuwaa, na'apa'o ida'an ukainaabatan Tominkaru
kuwaa mishiin.
34 Wuru'u Tominkaru dyuudaniaz, ukowaada Tominkaru paradan,
usha'apanum kau'an kaimanaimana'o Tominkaru taan u'ati Kaimana'o
Doronaa.

---

† **3:28** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

35 WaDaru Tominkaru marainapanii pauDani, na'iki utaa ipai
daunuuda'u aimaakan uka'u iti.
36 Pidan mishida'o uDani, kaina'a'o karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a.
Aizii pidan aona'oraz umishidan uDani, aonaa na'apainim nii uikodan
karikaonanu'o kakupa-karu, mazan karikaonanu'o nii ubaiatan
Tominkaru to'oran.

4

Jesus paradinan
Samaria sanaaba tuma

1 Phariseenao abata'a naa kuwai Jesus zaamatin-kidan daua'o pidannao
pa'ida'ati, na'iki uchikaawunuuan iriba pidannao, powa'a zii ĩiriban John
di'iti'o zaamatinan ai.
2 (Jesus mishi aonaa uchikaawunuupan padamata, soo
utominapa-kidaniinao.)
3 Aizii Jesus abatan idi na'apam pidannao kakuwaapan padau'u, uru'u
naa ukiwan Judea Baara iki, Galilee Baara iti.
4 Umakopan pu'u na'iti, Samaria Baara ana'o nii udobatan.
5 Aizii udobatapan pu'u Samaria Baara an, ukaawan donoi iti, Sychar
kia'o u'uu. Maonapa'o na'ii Jacob taauzonii zakapu paudani Joseph ati.
6 Na'ia'o Jacob kichada-kidauzon pakapoo-kizi nii.
Sakitapa kamoo, Jesus mizainan naa kowas pachi'ikapa-kinaa.
Usakanatan maonapa kapoo-kizai ii.
7-8 Utominapa-kidaniinao mako aka donoi iti ĩtoria'ana'akan wanyukunui.
Upu'a'a naa Samaria sanaaba wa'atin okapowa'anan na'ati kapoo-kizai
ida'ati.
"Õtuza'azoo wunu," Jesus kian o'ati.
9 "Pugaru Jew, aizii õgaru Samaria sanaaba, mazan kandii nii pupishaan
wunu õ'ai?" okian u'ati. (Ona'apan u'ati, usha'apanum kau'an aona'o turuu
Jewnao kaiwaan aimaakan Samaria Baara sannao kaiwaanii.)*
10 Jesus kian o'ati, "Puaitapan an mani kanom Tominkaru taa'azoonii,
na'iki kanom wuru'u pishaa'oraz pugaru wunu dau'ati, pupishaa mani
uruu padamata na'iki utaa mani pu'ati wunu kakupa-kinai, aona'o
umaarauzon pa'an."
11 Okian u'ati, "Aonaa kanom ida'an mazan pukapotan wunu,
usha'apanum kau'an kapoo-kizai ida'a munapo wunu. Na'ikim nii
pu'itiiman puikodan wunu aona'o umaarauzon?
12 Wadokozu-daun Jacob kichadanii wuru'u wakapoo-kizi ni'oraz. Uruu,
udainao na'iki ĩ'uzanao, na'iki'o ĩtuzan wunu kapam. Powa'a'o zii mooko
pugaru umanawunun Jacob ai?"
13 Jesus kian, "Pidan tuza'o wunu di'ora'a kapoo-kizai di'iki'i,
maaradako'o nii uruu koshan;
14 mazan pidan tuza'o pa'an õtaan ni'oraz wunu, aonaa na'apainim nii
umaaradakouzon. Õtaan ni'oraz wunu, una'an ni'i naa u'ida'a, ikoda'o nii
wunu ma'ozaka'oraz ununudapan, taa'o ni'oraz karikaonanu'o
kakupa-karu."
15 Aizii okian u'ati, "Aushaa putaa mooko uruu wunu õ'ati, aonaa kizi
õmaaradakouzon, na'iki aonaa kizi õkapowa'anan powa'a da'ati'i."
16 Jesus kian o'ati, "Pudapadanaka pudaiaru na'iki puwa'ati utuma
da'ati'i."
17 "Aona'o mazan õkaudaiarun," okian u'ati.

---

* **4:9** *Samaria Baara sannao:* ĩnao kaduz pidannao, aonaa ĩnaudapaakan Jewnao tuma.

Jesus kian o'ati, “Mishi'o kaiwuru'u, ‘aona'o õkaudaiarun,’ pukianuz.
18 Pugaru, baka'iau'ora'a naa pumazidan. Aizii kai'oraz
pumin-mashaapan, aonaa mishi pudaiaru mani uruu, ukau'an mishi'o
kaiwuru'u puparadanuz.”
19 Okian u'ati, “Aizii õaitapa! Pugaru Tominkaru prophetin!
20 Waunao Samaria Baara sannao dokozu-daunnao, di'ora'a midukuo
ida'a'o ĩaida-kidauzon pataapan Tominkaru umanawunu'o nii. Mazan unao
Jewnao kian, Jerusalem ii pa'an Tominkaru aipan pidannao aida-kidan
ĩtaapan uruu umanawunu'o nii.”
21 Aizii Jesus kian o'ati, “Pumishida õparadan, kaina'iki kamoo wa'atin,
uruu dono aona'o nii pidannao nyukunuitapan di'ora'a midukuo oo
Jerusalem, ĩaida-kida'azon an pataapan Tominkaru umanawunu'o nii.
22 Unao Samaria Baara sannao, aonaa uaitapan kaimanaiman kanom
wuru'u utaapaniaz umanawunu'o nii; waunao Jewnao, waaitapa pa'an
kanom wuru'u wataapaniaz umanawunu'o nii. Usha'apanum kau'an
Jewnao ati'o wuru'u pidan kazannaatin-kinaa kainaabata-kaoaz.
23 Mazan kaina'iki pa'ina'o kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u
kaawa'oraz! Uruu dono, pidannao mishi'oraz manawun ĩtaapan Tominkaru
umanawunu'o nii, ĩtaainan nii u'ati padoronaa ii, na'iki mishi'o ida'ana'o nii.
Na'apainao wuru'u Tominkaru aipaniaz papidanannao nii.
24 Tominkaru uruu Doronai. Pidan taapa'oraz uruu umanawunu'o nii,
marii utukapa-kidanuz Tominkaru ati, pataainan ida'an padoronaa ii na'iki
mishi'o ida'an.”
25 Aizii Samaria sanaaba kian Jesus ati, “Õaitapanii kaina'iki Messiah
wa'atin. (Christ† kia'o kapam wuru'u.) Ukaawan dono, ukainaabatan nii
ipai aimaakan wa'ati.”
26 Udauna'an Jesus kian, “Õgaru uruu. Uruu paradina'oraz pu'ati.”
27 Upu'a'a naa Jesus tominapa-kidaniinao kaawa'akan donoi iki; tuukii
ĩdi'itinpan ĩtukapan idi ukadakotinan zunaaba tuma. Mazan aonaa
na'ia'oram kian o'ati, “Kanom puaipan u'ai?” oo “Kandii ni'o
pukadakotinan otuma?” aonaa ukian u'ati.
28 Uru'u naa owa'aka'akan pawunun kinnaa, okiwa'akan naa donoi iti.
Na'ia'a naa okakuwaapan pidannao ati.
29 “Aushaa uwa'ati, utukapanaka pidan kaidi'ia'a, ukowaada'aka õ'ati
ipai õsha'apatauzonii kida. Uru'u naa sha'a Christ?” okian.
30 Uru'u naa pidannao makon donoi iki, ĩtukapa'anan Jesus.
31 Upu'u Jesus tominapa-kidaniinao dapadautan uruu, “Tiichaa,
puaroopa'a naa zii!” ĩkian.
32 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Õgaru kaina'a wanyukunui õnikan ni'o,
aona'oraz unao aitapan udau'u.”
33 Uruu idi utominapa-kidaniinao pishautaakan, “Pidan na'akani'i naa
sha'a uwanyukunuu nii?” ĩkian.
34 Jesus kian ĩ'ati, “Õwanyukunuu pa'an wuru'u õsha'apatanuz dyuuda'o
õgaru aiapanii õsha'apatan, atii õipaianuzu.
35 Karikaonan da'i puabatan pidan kian: ‘Kaina'iki 4 kauzu, udauna'an
paoribai aka karaoda-kao.’ Mazan õkian u'ati, uawunuapa kaimanaiman
zakapu kawana'ati kida. Dyuua'a naa paoribai aka, turua'a naa
ukaraoda-kao!

† **4:25** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

36 Aizii wuru'u karaodapainaouz kawinipinaata-kaoa'a naa ĩdyaun.
Ĩkaraodapaniinao baokopata-kao karikaonanu'o kakupa-karu di'iti.
Paowa'oraz paoribai uuda, na'iki karaoda'oraz paoribai aka baokopa'o nii
ĩkonaukian.
37 "Mishi'o wuru'u kiauzo-karuz kaikapa'a: 'Bauda'apa'o pidan paowan,
ba'oran pidan karaodan.'
38 Õdyuudan ukaraodapa'anan paoribai aka zakapu kawana'ati, aonaa
ukaudinauzon na'ii padamata; ba'orainao kowas baiaapanii unao ua'ii
dadara'o kaudin-kizai, aizii unaou'u naa naubaapa ĩkaudin-kizi."
39 Iriba Samaria Baara sannao, mashaapainaouz donoi ii mishidan Jesus,
zunaaba kian idi, "Ukowaada õ'ati ipai aimaakan õsha'apatauzonii."
40 Aizii Samaria Baara sannao kaawainaouz u'ida'ati, ĩpishaan uruu tuukii,
"Waaipan puna'a'akan watuma," ĩkian u'ati. Uruu idi dya'utam kamoo Jesus
na'ia'akan ĩtuma.
41 Iriba baokoinao mishidan ĩabatan idi Jesus kuwaa,
42 na'iki ĩkian zunaaba ati, "Aizii wamishida, aonaa pukowaadan idi mani
wa'ati, mazan waabatan idi sariapa uruu di'iki. Aizii waaitapa uruu mishi
wuru'u kazannaata'o ni'oraz ipai pidannao."

Jesus kakudan naobanai dani munapo'o pa'ai

43 Una'ia'akan dauna'an dya'utam kamoo, uru'u naa Jesus dobatan
Galilee Baara iti.
44 Jesus kian: "Tominkaru prophetin, aonaa utaapauzo-kao
umanawunu'o nii pawiizi ii."
45 Galilee Baara iki'o pidannao, makonka'o Passover Kamoon dau'ati
Jerusalem ii, ipai ĩtukapan Jesus sha'apatanii kida baokopainapa-karu dono
na'ii. Ukau'an, Jesus kaawan dono Galilee Baara iti, konaukii pidannao
dapaapan uruu.
46 Jesus kaawan naa koshan donoi Cana ati, Galilee Baara ia'oraz, (na'ia'o
tawuru'u upana'adan wunu wine nii, kiwiini'o dono.)
Aizii uruu dono Capernaum ii, kaina'a'o wiizai zowaunaa karina'o udani
daonaiora.
47 Uabatan idi kaina'a Jesus kaawan Judea Baara iki Galilee ati, uru'u naa
umakon Jesus di'iti. Tuukia'o ida'an upishaan Jesus, "Pumako õtuma
Capernaum iti pukakuda kizi õdani; maonapa'ora'a naa umawakan kowas
kaiwuru'u!"
48 Jesus kian u'ati, "Aonaan an unao tukapan umanawun kida'o
aimaakan sha'apata-kao, aona'o nii umishidan."
49 Aizii pidan karina'oraz udani kian Jesus ati, "Puwa'ati kadiman õtuma
Naobanai, mawaka'o ni'i naa õdani."
50 Jesus kian u'ati, "Pukiwa'a naa powaa iti, kakuda'a naa pudani!"
Umishida Jesus paradan, uruu idi ukiwa'akan naa powaa iti.
51 Dunapo ii zii upoitorunao ikodapan uruu. Ĩkian u'ati, "Kakuda'aka'a
naa pudani."
52 Uru'u naa upishaan ĩdyaun, "Na'iam dii kamoo ukakudan?" "Munumun,
masakauda'u kamoo daawadatan, uruu umada wadidin," ĩkian u'ati.
53 Udaru aitapa na'a'o kamoo wuru'u, "Kakuda'a naa pudani!" Jesus
kianuz u'ati. Ukau'an tuukii umishidan Jesus, na'iki baokopa udapu ainao
pidannao mishidan kapam.
54 Uruu itamautannaa Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan,
pakaawan dono Galilee Baara ati koshan, Judea Baara iki.

5

Jesus kakudan karinaapa'o pidan wunu baoko danoma ii

1 Udauna'an Jesus makon Jerusalem iti Jewnao baokopainpauzon kamoo
dau'ati.
2 Jerusalem awauribanaa ida'a, kaina'a paniinom, Kaznizo
Paniinomizinaa kia'o udakota-kao. Maonapa udazaba'a kaina'a wunu
baoko, Bethzatha kia'o udakota-kao Jewnao paradan ida'an. Maonapa
wunu baoko danoma an, kaina'a baka'iauda'u kabaun dikin-dinapa-kizai
kida.
3 Aizii dikin-dinapa-kizai kida nazo ii, kaina'a iriba karinainao
washatinpan kida, ishaawunnao na'iki pabi'inaaka machi'ika-kainao
kaduz kida. [Ipai ĩdyaun ĩzaudapan wunu koboinan.
4 Panaadon kida'o da'i angel kaawauzon, na'iki ukoboan nii wuru'u
wunuz. Karinaa-ziiwa kiwiini'o udamotinan ubaoko iti, ukoboo-kao
dauna'an aka, uruu kakuda'o nii sha'apa'oram karikaonan parinaa ai.]*
5 Kaina'a karinaapa'o pidan na'ii kapati'ora'a naa, ubaiatinan 38 wunu.
6 Jesus tukapan uruu, uaitapa kotua'ora'a naa ukarinaapan. Jesus kian
u'ati, “Puaiapa pukakudan?”
7 Karinaapa'o kian u'ati, “Aonaa pidan kaminka'uta'o nii õgaru, õkaawa
kizi wunu baoko iti ukoboo-kao dono. Õtiwaina'akan dono'o naa õmakon
na'iti, ba'oran pidan kaawa'aka'a naa kiwiin õ'ai.”
8 Sariapa Jesus kian u'ati, “Aushaa, pukadishita! Pumako'o naa,
puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi.”
9 Sariapa uma'ozaka'akan. Ukadishita'akan, uzaamata'akan
pawashatinapa-kizi, na'iki uchi'ika'akan naa.
Aizii uruu dono, Sookapa-karu Kamoon wuru'u.
10 Uruu idi Jewnao zowaunaanao kian pidan kakuda-kariwai ati, “Aizii
Sookapa-karu Kamoon. Pudikintapan wakakinaorinaa wuru'u
puna'akanuz puwashatinapa-kizi.”
11 Mazan ukian ĩ'ati, “Pidan kakuda'oraz õgaru, ukian õ'ati, ‘Pumako,
puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi.’ ”
12 Na'iki ĩpishaan uruu, “Kanom mooko wuru'u dyuuda'oraz pumakon
na'iki puna'akan puwashatinapa-kizi?”
13 Mazan aonaa uaitapan kanom wuru'u kakuda'oraz paugaru,
usha'apanum kau'an iriba'o pidannao uruu dono na'ii, na'iki kadiman
kapam Jesus mako'okan ĩbii an.
14 Uruu dauna'an, Jesus ikodan naa uruu Tominkaru Dapu ii. Ukian u'ati,
“Puabata, aizii ma'ozaka'a naa pugaru; ukau'an marina'a naa oia'o,
panaadon kasha'ora'o aimaakan sha'apan powa'a zii pu'ati.”
15 Uru'u naa umako'okan, ukakuwaapa'ana'akan naa Jewnao
zowaunaanao ati. Ukian ĩ'ati, “Jesus karikaonan tawuru'u kakuda'oraz
õgaru.”
16 Jesus sha'apatan idi na'apa'o aimaakan Sookapa-karu Kamoon dono,
uruu dikin ii Jewnao dadaradan naa amazada u'ati.
17 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Õdaru, ipai kamoo ukaminka'uupan pidannao.
Õgaru na'apa'o kapam uruu kawan.”

Jesus mishi'o Tominkaru Dani

18 Jesus kian dikin ii na'apa, powa'a zii Jewnao zowaunaanao dawatan
na'apam pazowii-kida-kinaa nii uruu. Aonaa soo uwazootapan idi mani

* **5:4** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

ĩsookapauzon kamoon kakinaorinaa, mazan udakotan idi kapam Tominkaru paDaru nii, uruu ida'an upatumaakadinan Tominkaru tuma.

19 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz, aonaa Tominkaru Dani sha'apatan aimaakan paaipan ati, soo usha'apata patukapanii paDaru sha'apatan. Kanom uDaru sha'apatanii, na'apa kapam uDani sha'apatan.

20 ÕDaru marainapanii pauDani na'iki utukapa-kida u'ati ipai pasha'apaapanii. Na'iki utukapa-kidan nii u'ati aimaakan powa'a'o zii umanawunun kida, unao di'itinapa-kinaa nii.

21 Na'apa õDaru kadishita-kidan kawan mawakainao na'iki utaan kakupa-karu ĩ'ati, na'apa'o manawun uDani taan kakupa-karu na'ia'oram ati utaa'azon.

22 ÕDaru, aonaa ukabootan pidan oia'o di'iti oo kaimana'o di'iti. PauDani ati pa'an utaan ipai wuru'u na'apa'oraz sha'apatin-karu,

23 ipai kizi pidannao taapan uDani umanawunu'o nii, na'apa ĩtaapan kawan uDaru. Mazan pidannao aona'oraz ĩtaapan Tominkaru Dani umanawunu'o nii, na'apa kapam aonaa ĩtaapan mani uDaru umanawunu'o nii wuru'u, dyuuda'oraz uruu.

24 "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Pidan abata'o na'iki izo'ati'o õkuwaa, na'iki mishida'o dyuuda'oraz õgaru, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a wuru'u. Aona'o nii upataka'uta-kao pa'oian dikin ii. Aonaa powa'a mawakapa-karu di'itanpu'ora'a naa mani uruu, mazan kaina'a'ora'a naa uruu ida'a karikaonanu'o kakupa-karu.

25 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uru'u naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu dono'o ni'i naa mawakainao abatan Tominkaru Dani paradan. Pidan abata'o na'iki izo'ati'o Ukuwaa uruu kakupa'o nii.

26 WaDaru di'iki'o kakupa-karu ikoda-kao. Na'apa'o manawun waDaru toman pauDani, uruu di'iki kapam kakupa-karu ikoda-kao.

27 "WaDaru kiini'i naa pauDani ati, 'Turua'a naa aizii pubuutan pidannao,' usha'apanum kau'an uruu pa'an wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o.

28 Aonaa umaaitapaka'ana'a õkuwaa! Mishi'o, kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'iki uruu dono ipai'o nii pabaaranaa iki kida mawakainao abatan Uparadan.

29 Pidannao sha'apata'o kaimana'o, ĩkadishitan nii na'iki karikaonanu'o nii ĩkakupan; mazan pidannao sha'apata'o oia'o, ĩkadishitan nii na'iki pataka'uta-kao nii ĩdyaun.

Kakuwaapainao Jesus dau'u

30 "Aonaa turuu õsha'apatan aimaakan õaipan ati karikaonan. Õbuutan pidannao soo Tominkaru aipan kawana'ati manawun. Ukau'an sakitapa'o pa'an wuru'u õbuutanuz pidannao ĩsha'apainpan kawana'ati. Usha'apanum kau'an, aonaa õtiwaan õsha'apatan aimaakan õaipan ati karikaonan, soo dyuuda'oraz õgaru aipan kawana'ati õsha'apatinan.

31 "Õkakuwaapan an mani õdau'u, õ'ida'a karikaonan, aonaa turuu õparadan mishida-kao.

32 Mazan kaina'a ba'oran kakuwaapa'o õdau'u, õaitapa mishi'o wuru'u uparadanuz õdau'an.

33 "Unao, udyuudan pidannao John Chikaawunuupauzo di'iti. Uruu dono ukowaada mishi'o õdau'an.

34 Aonaa õaipan manawun mani pidan kakuwaapan õdau'an kaiwuru'u; mazan õkowaadan unao ati kaikapa kida'ora'a, turuu kizi ukazannaatinan.

35 John uruu lamp kawanu'o, ma'ozaka'oraz ukanadapan; aizii unao
masakauda'u karikaonan ukonaukii-kidan ukanadapanuzu.
36 "Powa'a zii John kuwaa ai umanawunun wuru'u kakuwaapa'oraz
õdau'u: wuru'u õsha'apatanii kidaz õdaru aipan kawana'ati, na'iki wuru'u
Uaipaniaz zii õsha'apatan, ĩnao wuru'u kakuwaapa'oraz õdau'u. Na'iki
õsha'apatanii kida ukainaabata õdaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru.
37 Na'iki õdaru kapam kakuwaapa'o õdau'u. Unao, aonaa uabatauzon
uparadan oo utukapauzon uruu.
38 Aonaa uzaamatan Ukuwaa, usha'apanum kau'an aonaa unao mishidan
õgaru wuru'u Udyuudaniaz.
39 Utominpan padamata kaimanaiman saada-kariwaiz kida Tominkaru
Paradan dau'u, uzauda-kidan uruu ida'a'o nii unao ikodan karikaonanu'o
kakupa-karu, mazan uruu kida kakuwaapa'oraz õdau'u!
40 Mazan upu'u aonaa uzaamatina'azon õ'ida'ati, turuu kizi uzaamatan
karikaonanu'o kakupa-karu.
41 "Õsha'apatan aimaakan aonaa õaipan idi'o mani pidannao dakotan
õgaru umanawunu'o nii.
42 Mazan õaitapa unao, aonaa na'ia'oram marainpan Tominkaru
kaimanaiman.
43 Õgaru, õkaawan õdaru uu ida'ana'o, mazan unao, aonaa unaubaan õgaru.
Mazan ba'orainao kaawan an paaipan ati karikaonan, ĩnaou'o nii pa'an
unaubaapa.
44 Upaonarunao naubaan an unao, tuukii ukonaukian, mazan aonaa
zoobaba usha'apatan aimaakan Tominkaru bauda'apauzon naubaa-kinaa
nii unao. Ukau'an, na'apam nii mooko umishidan uruu?
45 "Aonaa õgaru'o nii mani wuru'u kia'o ni'oraz õdaru ati, 'oia'o ĩnao,' unao
dau'an. Kaina'a Moses saadauzonii, uru'o nii pa'an wuru'u 'oia'o ĩnao,' kia'o
ni'oraz, unyukunuu Moses saadanii dau'atin pu'u padamata.
46 Umishidan an mani mishi manawun Moses saadanii, umishida mani
padamata õgaru. Usha'apanum kau'an, õgaru daua'o wuru'u usaadaniaz.
47 Mazan umamishidakan pu'u Moses saadauzonii kakinaorii, na'apam
nii dii umishidan õparadan?"

6

Jesus paan 5000 pidannao
(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17)

1 Aizii udauna'an Jesus taraukan Galilee Karishiiz baza iti, (Tiberias
Karishiiz, kia'o udakota-kao kapam.)
2 Iriba pidannao da'anpan uruu ĩtukapan idi usha'apatan umanawun
kida'o aimaakan, ukakudanuz karinainao.
3 Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma naawazi paawa iti, na'ii
usakanatan ĩtuma.
4 Aizii udono, maonapata'o Jewnao Passover Kamoon.
5 Jesus awunuudanaan, utukapa iriba pidannao wa'atin pa'ida'ati.
Sariapa ukian Philip ati, "Na'ikim nii watorian wanyukunui wapaa-kinaa
nii ipai wunaou'a?"
6 Jesus pishaanuz Philip, utiwaa-kidapan karikaonan uruu, mazan Jesus,
uaitapani'i naa na'apam nii pasha'apainpan.
7 Philip kian u'ati, "8 kauzu pidan kaudinan winipinaa, aonaa turuu
utorian wunao aroapa-kinaa ni'i, utaa-kao pu'u mani masakauda'u sodi
kida."

8 Andrew, Simon Peter inawuzuz, uruu kapam Jesus tominapa-kidanii.
Ukian Jesus ati,
9 “Kaina'a koraidaonaa diida'a'a, kaina'a u'ida'a baka'iauda'u barley-ba'i*
na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Mazan na'apam nii mooko
masakauda'u sodi'o wanyukunui turuan iriba'o manawun pidannao ati?”
10 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Marii pidannao sakanatan.”
Uru'u naa ĩdyuudan pidannao sakanatan naa. Pinidi baawu wuru'u
na'ia'oraz amazada. Aizii daonaioranao uikoda mani 5000 ĩdyaun.
11 Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidan naaz
Tominkaru ati, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui.”
Uruu dauna'an udyuudan naa utaabi'ii-kao sakanatapainao ati, aizii kopau
na'apa kapam una'apatan. Ipai pidan aroopan abaapa kida.
12 Aizii ĩturuudan dauna'an paaroopan, Jesus kian patominapa-kidaniinao
ati, “Aizii uzawada wanyukunui wa'akun, aonaa uwakuda'ana'az.”
13 Uruu idi baka'iauda'u'oraz barley-ba'i wa'akun di'iki, ĩpaidada 12
dazowan kida.
14 Aizii pidannao tukapan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan,
sariapa ĩkian, “Di'i naa wuru'u Prophet, saada-kariwai Tominkaru paradan
kaunamunaataniaz uwa'atin nii.”†
15 Jesus aitapan idi pidannao zaamata'azon naa paugaru King nii aonaan
pu'u unyukunuu na'apan, uruu idi umako'okan ĩ'ai paba'orantin koshan
midukuo iti.

Jesus chi'ikan wunu paawa an (Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

16 Uruu wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee
Karishiiz iti.
17 Ĩzaamatan kanawa na'iki uru'u naa ĩtaraukan Capernaum iti.
Maruta'aka'a naa amazada, aonaa zii Jesus kaawan ĩ'ida'ati.
18 Aizii uruu wamarutan ida'a, ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki
kichana'iki-kii utoman wunu paran.
19 Jesus tominapa-kidaniinao pooratan pakanawan na'apa'o bii an, 3 oo 4
mile umunapon. Uru'u naa ĩtukapan Jesus wa'atin, wunu paawa an
uchi'ikapan. Uwa'atin, atii umaonapatan ĩkanawan ida'ati. Tuukii ĩtarian u'ai.
20 Mazan upu'a'a naa uparadan ĩ'ati, “Mana'a utaria'ana'a! Õgaru
wuru'u!”
21 Uparadan dauna'an, ĩaipan naa upaidinan patuma kanawa zo'iti,
mazan masha'apakiaka ĩkaawa'akan naa pamako-kizi iti.

Pidannao dawatinan Jesus dau'u

22 Ba'oran chaapi'iki, pidannao karishii danoma ia'oraz ĩwa'akinan,
ĩaitapanii na'a'o soo bauda'apa kanawa karikaonan. Na'iki ĩaitapa kapam
aonaa Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma uruu kanawa zo'an, soo
ĩnao karikaonan mako.
23 Mazan kaina'a ba'oran kanawa kida kaawan Tiberias iki, maonapa
Naobanai paa-kizi ii pidannao, utoriinapa-kidan dauna'an wanyukunui.
24 Aizii pidannao tukapan idi aonaa Jesus nii, na'iki aonaa
utominapa-kidaniinao nii kapam, uru'u naa ĩpaidinan kanawa kida zo'iti,
na'iki ĩmakon naa Capernaum iti, ĩdawatina'anan naa Jesus dau'u.

Jesus, uruu wanyukunui aokazi iki'o

---

* **6:9** *barley-ba'i:* barley aka, poroom kawanu'o. † **6:14** Deuteronomy 18:18-19

25 Ĩikoda Jesus karishii baza ia'a naa. Uru'u naa ĩkian u'ati, “Tiichaa,
na'apainim di'i naa pukaawan da'ati'i?”
26 Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Udawatinan õdau'u soo
uaroopan idi'o abaapa karikaonan, aonaa utukapan idi'o mani õsha'apatan
umanawun kida'o aimaakan.
27 Aonaa ukaudina'ana'a pataka'uinauzo wanyukunui dau'ati. Ukaudin
pa'an wanyukunui dau'ati karikaonanu'oraz kakupa-karu u'ida'an. Uruu
wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o taan ni'oraz unao ati, usha'apanum kau'an
Tominkaru tukapa-kida mishi panyukunuu kaimanan u'ati.”
28 Aizii ĩkian u'ati, “Kanom mooko manawun Tominkaru aiapanii
washa'apatan?”
29 Jesus kian ĩ'ati, “Tominkaru aipan soo umishidan õgaru, padyuudaniaz.”
30 Na'iki ĩkian u'ati, “Kandii mooko umanawunu'o aimaakan
puaida-kidan nii wa'ati, wamishida-kinaa nii wuru'u puparadanuz?
31 Wadokozu-daunnao, ĩnikauzonii wanyukunui, ‘manna’ kia'oraz
udakota-kao, mapidantaka'o amazada ii. Na'apa usaadinpan Tominkaru
Paradan ida'a, ‘Utaanii ĩ'ati ĩnikan nii aokazi iki'o wanyukunui.’ ”‡
32 Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa Moses mani wuru'u
taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui u'ati. Õdaru pa'an wuru'u taa'oraz aokazi
iki'o wanyukunui, mishi'oraz kakupa-kinai.
33 Wanyukunui, Tominkaru dyuudaniaz aokazi iki, uruu pa'an taa'oraz
kakupa-kinai manawun, pidannao ati.”
34 Sariapa pidannao kian u'ati, “Naobanai! Putaa mooko wa'ati uruu
wanyukunui, na'iki ipai kamoo pa'i putaa wa'atiz!”
35 Jesus kian ĩ'ati, “Õgaru wuru'u wanyukunui kakupa-kinaiz. Na'ia'oram
pidan zaamatina'o õ'ida'ati na'iki mishida'o õgaru, aona'o nii uzamaziizon
na'iki aona'o nii umaaradakouzon.
36 “Mazan õkii sha'atii u'ati, utukapa'a naa padamata õgaru, mazan upu'u
aonaa umishidan õgaru.
37 Ipai pidan õdaru taaniaz õ'ati, zaamatina'o nii õ'ida'ati. Na'iki pidan
wuru'u zaamatina'oraz õ'ida'ati aonaa na'apainim nii õkashanauan.
38 Usha'apanum kau'an õwa'atin da'ati'i aokazi iki, õsha'apata'anan
dyuuda'oraz õgaru aipan kawana'ati õsha'apatan. Aonaa õwa'atin
õsha'apata'anan aimaakan õnyukunuu aipan kawana'ati.
39 Na'iki dyuuda'oraz õgaru, aonaa bauda'apa uaipan õwaziwaan pidan
pataaniinaouz õ'ati. Mazan uaipan pa'an õkadishita-kidan ĩdyaun na'iki õtaan
ĩkakupa-kinaa nii, Tominkaru Ainaa dono.
40 ÕDaru aipan ipai pidan tukapa'oraz na'iki mishida'oraz uDani,
zaamatan karikaonanu'o kakupa-karu; na'iki õkadishita-kidan nii ĩdyaun
karikaonanu'o kakupa-karu di'iti Tominkaru Ainaa dono.”
41 Uru'u naa Jewnao kadakotin-kidan uruu na'iki ĩto'oran naa u'ati, ukian
idi, “Õgaru wuru'u wanyukunui aokazi iki'oraz kaawan.”
42 Ukau'an ĩkian pa'atiaaka, “Aonaa mooko Jesus mani uruu, Joseph
daniz? Waaitapanii na'apain udaronao! Na'apa di'i naa mooko kaiwuru'u
ukianuz, ‘Õgaru aokazi iki'o õwa'atin?’ ”
43 Jesus kian ĩ'ati, “Aona'a naa ukadakoinpa'ana'a na'apa.
44 Õdaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru; na'iki aonaa turuu pidan zaamatinan
õ'ida'ati, soo õdaru minziiwatan dono uruu uzaamatin-kinaa nii õ'ida'ati.
Na'iki õkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono.

‡ **6:31** Psalm 78:24

45 Na'apa kotua'o prophet saadauzonii kian, 'Ipai'o nii Tominkaru
tominapa-kidan pidannao.'§ Ukau'an kanom dyauta'o unyukunuu õdaru
paradan dau'ati, na'iki tominpa'o uruu di'iki, zaamatina'o nii õ'ida'ati.
46 "Mazan aonaa na'ia'oram pidan tukapauzon õdaru, soo wuru'u
wa'ati'oraz Tominkaru di'iki, uruu pa'an tukapa'oraz õdaru.
47 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Na'ia'oram pidan mishida'o, zaamata'ora'a
naa karikaonanu'o kakupa-karu wuru'u.
48 Õgaru wuru'u wanyukunui kakupa-kinaiz.
49 Udokozu-daunnao nikauzon pu'u 'manna' mapidantaka'o amazada
di'ii, upu'u ĩmawakan.
50 Mazan di'i naa pa'an wuru'u wanyukunuiz, kaawa'oraz aokazi iki,
pidan nika'oraz uruu, karikaonanu'o nii ukakupan.
51 Õgaru pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, taa'oraz
kakupa-kinai. Pidan nikan an wuru'u wanyukunuiz, uruu karikaonanu'o
nii ukakupan. Wanyukunui õtaan ni'oraz u'ati, uruu õdunaa. Uruu õtaaniaz
pidannao kakupa-kinaa nii."
52 Uru'u naa Jewnao shokorodinan u'ati na'iki ĩkian pa'atiaaka, "Na'apam
nii mooko arawu itiiman pataan wa'ati padunaa, wanyukunui nii?"
53 Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Umanikakan an Daonaiora
Aokazi Iki'o dunaa na'iki umatuzakan an uizain, aona'o kakupa-karu nii
u'ida'a.
54 Mazan kanom aroopa'o õdunaa dau'u na'iki tuza'o õizain, uruu
karikaonanu'o nii pa'an ukakupan na'iki õkadishita-kidan nii uruu
Tominkaru Ainaa dono.
55 Õdunaa, uruu mishi'o wanyukunui na'iki õizain mishi'o riwunii.
56 Na'ia'oram pidan aroopa'o õdunaa dau'u na'iki tuza'o õizain, uruu
zaamatinpa'o õ'ida'ati, na'iki õgaru zaamatinpa'o uruu ida'ati kapam.
57 Õdaru Tominkaru taapa'oraz kakupa-karu, uruu wuru'u dyuuda'oraz
õgaru. Uruu di'iki'o õikodan kakupa-karu. Ukau'an pidan aroopa'oraz õdau'u,
uikodan nii kakupa-karu õgaru di'iki.
58 Ukau'an di'ora'a wuru'u wanyukunui kaawa'oraz pa'an aokazi iki,
aonaa udokozu-daunnao nikauzonii manna kawanu'o mani. Ĩnikauzon pu'u
padamata manna, mazan upu'u zii ĩmawakan. Mazan pidan aroopa'o
di'ora'a wanyukunui dau'u, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan."
59 Jesus kakuwaatinanuz kaikapa'a, utominapatin-kidan dono'o
pidannao synagogue* ii.

Jesus kuwaa taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu

60 Aizii ĩabatan idi na'apa'o kuwai, iriba da'anapatinainaouz uruu, kian,
"Dadara'o manawun ukuwaa. Kanom turuu uabatapan kaiwuru'u
ukuwaaz?"
61 Mazan Jesus, uaitapa na'apam patominapa-kidaniinao
kadakotin-kidan pakuwaa. Sariapa ukian ĩ'ati, "Ukaziwaa-kida zii õparadan?
62 Na'apam dii mani ukian utukapan an Daonaiora Aokazi Iki'o
sawatinan powaa iti pawa'ati-kizi iti?
63 Pudi'itapan an soo nanai daua'o karikaonan, uruu mazanu'o
karikaonan wuru'u. Kaimana'o Doronaa pa'an wuru'u kaawa-kida'oraz
kakupa-karu. Wuru'u õparadan kidaz, unao ati'oraz, aonaa nanai daua'o
mani, mazan doronai daua'o, na'iki ukakupa-kinaa ni'o.

§ **6:45** Isaiah 54:13 * **6:59** *synagogue:* kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

64 Mazan upu'u zii kaina'a pabi'i kida unao aonaa umishidan." (Jesus
aitapanii sariapa patominapa-kidan di'iki'o ĩdyaun, na'ia'oram aona'o nii
ĩmishidan. Na'iki uaitapa na'ia'oram nii kaakapaa paugaru tarubainao ati.)
65 Na'iki Jesus kian koshan, "Kaikapa'o ati'o tawuru'u õkianuz u'ati, aonaa
turuu pidan zaamatinan õ'ida'ati, soo õdaru Tominkaru na'akan dono
õ'ida'ati ĩdyaun."
66 Na'iki'ora'a naa iriba utominapa-kidaniinao muudinan naa u'ai, aonaa
powa'a ĩmakon utuma.
67 Uruu idi Jesus kian wunao ati'i 12 patominapa-kidaniinaouz, "Unao
mani, umuudinan ni'i naa kapam õ'ai?"
68 Simon Peter kian u'ati, "Naobanai, kanom di'iti'o nii mooko wamakon?
Pugaru ida'a pa'an parada-karu kida taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu.
69 Na'iki, aizii wamishida na'iki waaitapa pugaru umanawunu'o,
Tominkaru di'iki'o puwa'atin!"
70 Jesus kian ĩ'ati, "Õgaru zaamata'oraz 12 unao. Mazan bauda'apa unao,
Satan!"
71 Una'apanuz Judas Iscariot daua'o wuru'u (Simon Iscariot daniz); uruu
12 tuma'o uaitinpan, uru'o nii zaamata-kida Jesus.

7

Pa'inawuzunao dyuudan Jesus makon Judea Baara iti

1 Uruu dauna'an, Jesus morowautapan na'ii'aka wiizai kawana'ati,
Galilee Baara ii kida'oraz. Aonaa uaipan pachi'ikinan Judea Baara ii aka,
usha'apanum kau'an Jewnao zowaunaanao zaudapanii uruu na'ii, ĩaipan
pazowiinuzu.
2 Na'iki uruu dono maonapata'o Jewnao baokopainpauzon kamoon,
ĩkawiizibatinauzon.*
3 Uruu idi Jesus inawuzunao kian u'ati, "Pugaru mani? Kanom nii aona'a
naa pumakon Judea Baara iti, abatauzonao pukuwaa tukapa kizi wuru'u
pusha'apaapanii kidaz?
4 Aonaa na'ia'oram pidan dizapa'o pasha'apaapan aimaakan, uaipan an
pidannao aitapan kaimanaiman kanom kaduz paugaru. Pusha'apaapan an
aimaakan, marina'a naa ipai pidannao aitapan!"
5 (Aizii wuru'u u'inawuzunaouz, aonaa ĩmishidan uruu.)
6 Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa zii mazan amazada kaawan õ'ati õmako-kinaa nii
na'iti. Mazan unao, turuu umakon na'apainim karikaonan, uaipan
kawana'ati.
7 Aonaa kanom dikin ii pidannao to'ora-kizaitapan unao. Mazan õgaru
ĩto'ora-kizaitapanii, õkakuwaapan idi ĩ'oian dau'u.
8 Umako'o naa baokopainapa-kizai iti. Mazan õgaru, aona'o nii zii õmakon,
usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan õ'ati."
9 Jesus paradan dauna'an na'apa, una'ian zii Galilee Baara ii.

Jesus Jerusalem ii

10 Mazan u'inawuzunao makon dauna'an baokopainapa-kizai iti, uru'u
naa Jesus makon kapam. Umakon na'iti dizinapa, aonaa kizi pidannao
aitapan na'iam uruu.
11 Na'ii, baokopainapa-kizai ii, Jewnao zowaunaanao dawatinan udau'u
pidannao bii an, "Aonaa utukapan tawuru'u pidanaz?" ĩkian pidannao ati.

---

* **7:2** *ĩkawiizibatinauzon:* Putukapa kaarita tokon ii, Jewnao baokopainpauzon kamoon waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

12 Aizii uruu dono, iriba pidannao paradinan mashauda'u kida Jesus
dau'u. Ba'orainao kian, "Kaimana'o pidan uruu." Mazan ba'orainao kian,
"Aonaa kaimana'o pidan mani uruu, soo umariidapan karikaonan
pidannao."
13 Mazan aonaa na'ia'oram pidan diwadan paparadan, ĩtarian idi Jewnao
zowaunaanao ai.
14 Aizii 4 kamo'o naa baokopainapa-karu, uruu zii Jesus makon
Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao.
15 Aizii Jewnao zowaunaanao abatan idi utominapa-kidan pidannao
kaimanaiman manawun, tuukii ĩdi'itinpan uaitapan dau'an. Sariapa ĩkian
udau'ati, "Na'apam dii mooko arawu aitapan kaikapa'a naa manawunu'u?
Aonaa na'apainim padamata tiichaanao tominapa-kidauzon uruu!"
16 Jesus kian ĩ'ati, "Wuru'u õkuwaa kidaz aonaa õtomanii mani. Tominkaru,
dyuuda'oraz õgaru, uruu di'iki'o wuru'u õkuwaa kidaz.
17 Pidan minziiwata'o panyukunuu Tominkaru kaudin-kizi dau'ati, uru'o
nii pa'an aitapa õkuwaa, Tominkaru di'iki'o, oo õtomanii karikaonan.
18 Pidan kakuwaapan an paaipan ati karikaonan, utiwaan
pamanawun-tinan wuru'u. Mazan pidan kakuwaapa'o
pamanawunutapa'azon idi dyuuda'o paugaru; uruu kaimana'o pidan,
na'iki mishi'o uparadan.
19 Mishi, Moses taanii unao ati ukakinaorinaa. Mazan aonaa na'ia'oram
unao mishi'o utaapan wuru'u kakinaoriiz. Mazan kandii nii uzowia'azon
õgaru?"
20 Aizii pidannao kian u'ati, "Kaina'a oia'o doronai pu'ida'a! Kanom
mooko pu'itiiman zowia'azoo pugaru?"
21 Jesus kian ĩ'ati, "Kaina'a bauda'apa õsha'apatanii umanawunu'o
aimaakan Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki tuukii unao di'itinpan
udau'u.
22 Mazan upu'u zii, utaapadan udani daonaioranao choota-kao†
sookapauzo-karu kamoo dono, ĩkainaabatin-kinaa Jewnao nii, Moses taan idi
na'apa'o kakinaorii. (Mazan aonaa Moses di'iki'o mani wuru'u na'apa'o
sakadinanuz, uruu dokozu-daunnao pa'an wuru'u sakada'oraz na'apa'o.)
23 Aizii utaapadan pu'u udani choota-kao Sookapa-karu Kamoon dono,
uruu aonaa kizi unao dikintapan Moses taaniaz kakinaorii. Kandii nii
mooko uto'oran õ'ati õsaabaan idi pa'an kaimanaiman pidan nanaa
Sookapa-karu Kamoon dono?
24 Aona'a udi'itapa'ana'a õsha'apataniaz aimaakan oia'o nii. Mazan
udi'itapa wuru'u õsha'apataniaz aimaakan kaimana'o nii pa'an."

Christ mani wuru'u Jesus?

25 Kaina'a Jerusalem sannao bii ikiinao pidannao, ĩkian Jesus dau'ati
pa'atiaaka, "Aonaa mooko arawu'u mani tawuru'u ĩtiwautaniaz
pazowii-kidan?
26 Aizii di'i naa uparadinan iriba'o pidan ati. Na'iki aonaa kanom wa'atin
ĩtowauda'ua'anan uruu! Jewnao zowaunaanao aitapani'i naa sha'a uruu
Christ‡ kii-kizaiz?
27 Mazan Christ kaawan dono, aona'o nii pidan aitapan na'iki'oram
uwa'atin. Mazan arawu'u, waaitapa na'iki'oram uwa'atin."

---

† **7:22** *choota-kao:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **7:26** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

28 Aizii Jesus tominapatin-kidan pu'u pidannao Tominkaru Dapu ii, ukian
diiwa'o ida'an, “Uaitapanii mooko õgaru na'iki na'iki'oram õwa'atin? Aonaa
õ'ida'a'o mani õwa'atin! Dyuuda'oraz õgaru, uruu mishi'o, na'iki uruu
di'iki'o õwa'atin. Unao aonaa uaitapauzon uruu.
29 Mazan õgaru õaitapanii uruu, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o
õwa'atin, na'iki uruu pa'an wuru'u dyuuda'oraz õgaru.”
30 Uru'u naa ĩaipan pazaamata'akan Jesus sariapa na'ii, mazan aonaa
kanom zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan
uzaamata-kinao nii.
31 Mazan iriba na'iainao pidannao mishidan uruu, na'iki ĩkian, “Ba'oran
kaawan an, dakotina'o Christ nii, turuu mani mooko usha'apatan powa'a zii
umanawun kida'o aimaakan arawu'u sha'apatanii kida aia'a?”

Jewnao zowaunaanao aipan pazaamata-kidan Jesus

32 Aizii Phariseenao abatankan naa na'apam pidannao kian pa'atiaaka,
mashauda'u padamata Jesus dau'an. Uru'u naa ĩbaokopatinan faadaanao
zowaunaanao tuma, udauna'an ĩdyuudan naa watchmantapainao
Tominkaru Dapu ĩzaamatanaka kizi Jesus.
33 Jesus kian, “Õna'an nii zii utuma baukapa'a naa, udauna'an õkiwan ni'i
naa dyuuda'oraz õgaru di'iti.
34 Udawatinan nii õdau'u mazan aona'o nii uikodan õgaru. Aonaa turuu
unao makon õmako'ozoo-kizi iti.”
35 Uru'u naa Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka, “Na'iti'oram mani
umako'ozon, aonaa kizi turuu waikodan uruu? Umako'ozon sha'a Jewnao
di'iti, mashaapainaouz Greeknao wiizi ii aka, utominapa-kida'anan
Greeknao?§
36 Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u, ‘Udawatinan nii õdau'u, mazan
aona'o nii uikodan õgaru,’ na'iki ‘Aonaa turuu umakon õmako'ozoo-kizi iti,’
ukianuz?” ĩkian.

Wunu kakupa-kinai

37 Dawu'itiini'o kamoo baokopainapa-karuz, uruu umanawunu'o
manawun kamoo. Uruu kamoo ida'a Jesus kadishitan na'iki uparadan
diiwa'o ida'an, “Kanom maaradako'o marii uwa'atin õ'ida'ati, õtaa kizi u'ati
utuzan nii.
38 Saada-kariwaiz Tominkaru Paradan kian kawana'ati, ‘Kanom
mishida'o õgaru, uruu di'iki'o nii wunu taa'oraz kakupa-kinaa shootapan.’ ”
39 Jesus kadakotinanuz, Kaimana'o Doronaa daua'o wuru'u. Uruu wuru'u
taa-karu ni'oraz mishidainao ati. Uruu dono aonaa zii Kaimana'o Doronaa
taa-kao mishidainao ati, usha'apanum kau'an aonaa zii Jesus sawata-kao
umanawunu'o ida'an.

Pana'a kida parada-karu Jesus dau'an

40 Jesus paradan dauna'an, iriba abatainaouz uparadan, ĩkian udau'an,
“Di'ora'a pidan uru'u naa Prophet, uru'u naa wazaudapaniaz!”
41 Ba'orainao kian, “Uru'u naa Christ!” Mazan ba'orainao kian, “Aonaa
uruu mani wuru'u! Galilee Baara iki'o nii mooko Christ wa'atin?
42 Aonaa mooko saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan kian, David
Takaan-daunu'o nii Christ, na'iki ushakatan nii Bethlehem ii, David
mashaapauzo-kizi ii?”
43 Uruu pana'a kida pidannao paradan Jesus dau'an.

---

§ **7:35** *Greeknao:* pana'ainao pidannao Jewnao ai.

44 Aizii ba'orainao, ĩaipan naa padamata pazaamata'akan Jesus, marii kizi
utaraa-kao, mazan aonaa kanom zaamatan zii uruu.

Jewnao zowaunaanao aonaa ĩmishidan Jesus

45 Uruu dauna'an watchmantapainao Tominkaru Dapu (tawuru'u
dyuuda-kariwainaouz ĩzaamata'anan Jesus) ĩkaawan naa powaa ati
faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao ida'ati. Uru'u naa ĩkian,
"Kandii nii aonaa una'akan uruu wa'ida'ati?"
46 Aizii watchmantapainao kian ĩ'ati, "Aonaa na'ia'oram pidan
paradauzon na'apa uruu kawan!"
47 Uru'u naa Phariseenao kian ĩ'ati, "Upozawata-kidan naa mooko kapam
unao kaiwuru'u?
48 Uabatauzo mooko faadaanao zowaunaanao bii iki'o, oo bauda'apa
Pharisee mishida'o uruu?
49 Mazan wuru'u da'anpainaouz uruu, aonaa ĩaitapan Moses taauzonii
kakinaorii dau'u. Ukau'an Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun!"
50 Na'a'o ĩtuma Nicodemus, uruu Pharisee kapam; uruu makonka'oraz
Jesus di'ii kiwiini'o dono zii. Ukian patumainao ati,
51 "Wakakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa turuu wakabootan pidan
oia'o di'iti, wamaabatakan ua'ii zii na'apam ukian na'iki wamaaitapakan
ua'ii zii kanom manawun wuru'u usha'apaapanuz."
52 Aizii ĩkian u'ati, "Pugaru kapam Galilee Baara san, mishii? Putominpan
an Tominkaru Paradan saada-kariwai dau'u, putukapan nii, aonaa
na'apainim nii prophet wa'atin Galilee Baara iki."
53 [Uruu dauna'an ipai pidannao kiwa'akan kida'a naa padapu iti.

8

Zuna kootowapa-kida-kao oba'orantapan idi

1 Aizii Jesus, umakon naa Olive Naawa iti.
2 Ba'oran kamoo, wakanada'akan zii ukaawa'akan naa powaa ati
Tominkaru Dapu ati. Pidannao kaawa-kaawan kida'a naa u'ida'ati. Jesus
sakanatan na'iki uru'u naa utominapa-kidan koshan pidannao.
3 Upu'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao
kaawa-kida'akan zun, zaamata-kariwai oba'orantapan idi. Oroo'o naa
ĩkadishita-kidan pidannao kanaapu ii.
4 Udauna'an ĩkian Jesus ati, "Tiichaa. Di'ora'a zun ikoda-kariwai
oda'awupan ba'oran daiaru tuma.
5 Moses taanii kakinaorii kian, zun na'apa'o, marii ozowii-kao, oboo-kao
ida'an kuba idi. Aizii pugaru mani, na'apam dii pukian na'apa'o dau'ati?"
6 Ĩna'apanuz u'ati, ĩabata'azon karikaonan na'iam uparadan pana'itin
kakinaorii ai, ĩdakoapa-kinaa nii uruu naobanainao kanaapu ii. Mazan Jesus
dawuka'akan pasakanatapa-kizi'i, usaadapa'akan paka'u shuwu idi kaatu
ida'a.
7 Ĩpishautan pu'u zii uruu, Jesus saabaina'akan koshan pasakanatapa-kizi'i.
Uru'u naa ukian ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan unao bii a'o aonaa na'apaini'oram
usha'apatan oia'o. Marii uruu kiwiini'o nii boowan oroo."
8 Udauna'an udawuka'akan koshan. Na'apa koshan usaadapan paka'u
shuwu idi.
9 Ĩabatan idi na'apam Jesus kian pa'ati, bauda'apa kida ĩmakon Jesus ai, atii
ipai ĩmakon. Tunarunaonao kiwiin ĩmako'okan, udauna'an pa'inainao,
ĩwa'aka'akan naa Jesus. Aizii wuru'u zunaabaz, pakawan zii okadishitapan
na'ii.

10 Jesus saabainan pasakanatapa-kizi'i koshan. Uru'u naa ukian o'ati,
“Na'iam naa ĩdyaun? Aonaa kanom wa'akinan, kaboota'o nii pugaru oia'o
di'iti?”
11 “Aonaa,” okian u'ati.
Na'iki Jesus kian o'ati, “Õgaru, aona'o nii kapam õkabootan oia'o di'iti
pugaru. Pumako'o naa, mazan aona'a naa pusha'apata'ana'a oia'o
koshan.”]*

Jesus kanada'o kawanu'o imi'i baara sannao ati

12 Bauda'apa kamoo, Jesus kakinaopan koshan pidannao, ukian ĩ'ati,
“Õgaru wuru'u kanadapa'oraz imi'i baara sannao ati. Pidan zaamatinan an
õ'ida'ati, kanada'o-karua'o nii umashaapan, na'iki aonaa na'apainim nii
ubaiaapan maruta'o. Wuru'u kanada'oraz, uruu kakupa-kinai manawun.”
13 Phariseenao kian u'ati, “Pugaru, pu'ida'a'ora'a naa karikaonan
pukakuwaapan, aonaa turuu puparadan mishida-kao.”
14 Jesus kian ĩ'ati, “Mishi õ'ida'a'o õkakuwaapan, mazan upu'u turuu õkuwaa
mishida-kao! Usha'apanum kau'an õaitapa na'iki'oram õwa'atin na'iki
na'iti'oram õmakopan. Unao, aonaa uaitapan na'iki'oram õwa'atin oo
na'iti'oram õmakopan.
15 Unao, udakotan pidan oia'o nii, soo uzauda-kidan karikaonan. Õgaru,
aonaa na'apa mani õdakotan pidan oia'o nii.
16 Mazan ‘oia'o uruu,’ oo, ‘kaimana'o uruu,’ õkian an pidan dau'ati, uruu
mishi'o pa'an wuru'u õna'apanuz, usha'apanum kau'an, aonaa
õba'orantina'o mani wuru'u õna'apanuz. Õdaru dyuuda'oraz õgaru, tuma'o
wuru'u õgaruz.
17 Ukakinaorinaa kian, ‘Dya'utama'o pidannao kakuwaapan an na'apa
kida manawun bauda'apa'o aimaakan dau'u, uruu aitapa-kao mishi'o
wuru'u ĩkuwaaz.’
18 Õkakuwaapan õdau'u, na'apa manawun õdaru, dyuuda'oraz õgaru
kakuwaapan kawan õdau'u.”
19 Ĩkian u'ati, “Na'iam dii mooko puDaru?”
Jesus kian ĩ'ati, “Unao, aonaa uaitapan kanom õgaru, ukau'an aonaa
uaitapan õDaru! Uaitapan an mani õgaru, uaitapa mani õDaru kapam.”
20 Jesus paradan na'apa utominapa-kidan dono'o pidannao Tominkaru
Dapu ii, maonapa puraata tauzo-kizinao ii, (Tominkaru Dapu tannaa
ni'oraz). Mazan aonaa na'ia'oram pidan zaamatan uruu, usha'apanum
kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinao nii.

Jesus kakinaopan mamishida-kainao paugaru

21 Aizii Jesus kian ĩ'ati koshan, “Õmakon ni'i naa di'iki'i. Udawatan nii
õgaru, mazan umawakan nii u'oian bii'i. Õmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao
ka'iitan umakon.”
22 Ukau'an, Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka. “Pazowiina'azon
dau'ati'o õaitapan wuru'u ukianuz, ‘Õmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan
umakon,’ ukianuz?”
23 Jesus kian, “Unao, da'a sannao karikaonanu'u; õgaru, doko iki'o pa'an
õwa'atin. Unao imi'i baara sannao! Õgaru, aonaa imi'i baara san mani.
24 Uruu idi'o tawuru'u õkianuz u'ati, umawakan nii u'oian bii'i. Mishi'o nii
umawakan u'oian bii'i, umamishidakan idi õgaru'u naa wuru'u.”
25 “Kanom mooko pugaru?” ĩkian u'ati.
Jesus kian, “Õgaru wuru'u, õkowaadaniaz u'ati kiwiin zii.

* **8:11** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

26 ‘Oia'o,’ turua'o õkian unao dau'ati, mazan aona'o nii õna'apan,
usha'apanum kau'an, õparadan soo dyuuda'oraz õgaru dyuudan kawana'ati,
na'iki õaitapa uruu sakitapa'o uparadan. Kanom õabatanii uruu di'iki, uruu
õkowaada pidannao ati da'a'a imi'i baara'a.”
27 Aonaa ĩaitapan uparadinan paDaru aokazi ia'o daua'o wuru'u.
28 Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Usawatan dono'o naa Daonaiora Aokazi Iki'o,
uaitapan ni'i naa mishi õgaru'u naa wuru'u. Uruu dono uaitapan nii,
õsha'apatan aimaakan aonaa õaipan ati'o mani, mazan õparadan na'apa
manawun õdaru tominapa-kidan kawana'ati õgaru.
29 Aizii dyuuda'oraz õgaru, karikaonanu'o una'auzon õtuma, aona'o nii
uwa'akauzon õgaru õba'orantin, usha'apanum kau'an ukonaukii-kidanii
ipai aimaakan õsha'apatanii.”
30 Iriba pidannao mishidan Jesus, ĩabatan idi na'apam ukian.

Abraham dainao

31 Ukau'an Jesus kian Jewnao ati mishidainaouz uruu, “Karikaonanun an
uizo'atipan õkakinaori, uruu mishi'o õpidanannao unao.
32 Uaitapan nii mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki mishi'o kuwai
muudin-kidan nii unao upoitoruitapa-kao ai.”
33 Ĩkian Jesus ati, “Abraham takaan-daunnao mazan waunao, na'iki aonaa
na'apaini'oram ba'oran naobanai poitoruitapauzon waunao. Na'apa'oram
ati'o dii kaiwuru'u, ‘mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao
upoitoruitapa-kao ai,’ pukianuz?”
34 Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Pidan sha'apata'o
oia'o, uruu oia'o poitoru wuru'u.
35 Aonaa karikaonanu'o nii mani naobanai taapan papoitoru padapu'u.
Mazan udani, karikaonanu'o nii pa'an utaapa-kao naobanai dani nii.
36 Ukau'an Tominkaru Dani muudin-kidan an unao upoitoruitapa-kao ai,
mishi'o nii manawun aonaa poitorui'i naa mani unao.
37 Õaitapa Abraham takaan-daunnao unao. Mazan upu'u zii uzowia'azon
õgaru, usha'apanum kau'an, aonaa utaapan kaimanaiman õkuwaa
unyukunuu ii.
38 Õgaru, õkakuwaapan õDaru tukapa-kidanii daua'o õ'ati. Unao,
usha'apatan aimaakan udaru kian kawana'ati.”
39 Aizii ĩkian u'ati, “Abraham mazan wadaru nii.”
Jesus kian ĩ'ati, “Umishiin an mani Abraham dainao unao, na'apa mani
umashaapan uruu mashaapauzon kawan.
40 Õabatan kawana'ati mishi'o kuwai Tominkaru di'iki, uruu õkowaada
unao ati. Mazan upu'u zii uzowia'azon õgaru. Abraham, aonaa na'apa'o
mani ukaduz!
41 Unao sha'apaapanii kidaz, udaru kaudin-kizi pa'an wuru'u.”
Na'iki ĩkian u'ati, “Tominkaru, uruu mazan bauda'apa wadaru. Aonaa
ba'oran wadaru nii.”

Satan dainao

42 Jesus kian ĩ'ati, “Umishiin an mani udaru Tominkaru, umarainapa
mani õgaru, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o õwa'atin. Uruu dyuudanii
õgaru, aonaa õaipana'ati'o mani wuru'u õwa'atinuz.
43 Kandii nii aonaa uaitapan zoobaba kaiwuru'u õparadanuz?
Usha'apanum kau'an aonaa uzaamata'azon õkuwaa.
44 Unao Satan dainao, uruu idi'o usha'apata'azon aimaakan udaru aipan
kawana'ati. Uruu, sakadin-kizai iki'o uzowian pidan, na'iki aonaa
na'apainim ukonaukii-kidan mishi'o kuwai, usha'apanum kau'an aonaa

na'apainim uparadan mishiin. Uruu mariidinauzo na'iki ipai mariidinauzonao tomin-kizi!
45 "Õgaru, mishi'o pa'an õkuwaa, mazan uruu idi'o aonaa unao mishidan õparadan.
46 Na'ia'oram dii pidan kaida'a'a, turua'o ukainaabatan õ'oian? Õkowaadan pu'u mishi'o, mazan kandii nii aonaa umishidan õparadan?
47 Tominkaru pidanan, uruu abata Tominkaru paradan. Unao, aonaa uzaamatan Tominkaru paradan kida, usha'apanum kau'an aonaa upidanannao mani unao."

Jesus paradan padau'an

48 Aizii Jewnao kian Jesus ati, "Waaitapa sha'atii, wakianuz pudau'ati, Samaria san pugaru, na'iki oia'o doronai zaamatapanii."
49 Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa oia'o doronai zaamatapan õgaru, aonaa masakauda'u. Õgaru, umanawunu'o nii õtaapan õDaru, mazan unao, aonaa utaapan õgaru umanawunu'o nii.
50 Õgaru, aonaa õaipinan umanawunu'o nii. Mazan kaina'a bauda'apa pa'an, aipa'o õtaapa-kao umanawunu'o nii, na'iki uru'o nii aitapa na'apam pasha'apatan õgaru.
51 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Pidan izo'atipan an õkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon."
52 Uru'u naa Jewnao kian u'ati, "Aizii waaitapa, kaina'a mishi oia'o doronai pu'ida'a! Abraham mawaka uruu, prophetnao mawaka ĩnao kapam. Mazan upu'u zii pukian, 'Pidan izo'atipan an õkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon.'
53 Oo puwazootapanii sha'a wadaru Abraham umanawunun? Uruu mawaka'a naa, prophetnao na'apa kapam. Kanom kaduz mooko pu'itiiman pugaru?"
54 Aizii Jesus kian ĩ'ati, "Õdakotinan an õ'ida'a umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u. ÕDaru pa'an wuru'u umanawunutapa'oraz õgaru. Uruu unao dakotaniaz uTominkarun nii.
55 Unao, aonaa uaitapauzon uruu, mazan õgaru, õaitapa pa'an uruu. Aizii 'Aonaa õaitapauzon uruu,' õkian an, mariidinauzo õgaru, na'apa unao kawan. Mazan õgaru, õaitapanii pa'an uruu, ukau'an õizo'ati uparadan.
56 Udaru Abraham, tuukii ukonaukian uaitapan idi patukapan nii zii õkaawan. Na'iki utukapa mishi õkaawan, uruu idi tuukii ukonaukian."
57 Jewnao kian u'ati, "Aonaa zii putunarunaoun,† mazan na'apa dii mooko putukapan Abraham?"
58 Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Õgaru na'a'ora'a naa Abraham tominan ua'ii."
59 Uru'u naa ĩzaamata'akan kuba kida paboori nii, ĩzowia'aka'azon naa uruu. Mazan Jesus dizina'akan ĩ'ai, umako'okan pidannao bii an aka, na'iki umako'okan naa Tominkaru Dapu iki.

9

Jesus saabaan ishaawunu'o awun

1 Pamakopan pu'u, Jesus tukapan pidan pashakatan iki'o u'ishaawunun.
2 Sariapa utominapa-kidaniinao pishaanuzu, "Tiichaa, kanom oian idi'o arawu shakatan ishaawun nii, pa'oian idi'o oo udaronao oian idi'o?"

† **8:57** *Aonaa zii putunarunaoun* oo "Aonaa zii puikodan 50 puwunun?"

3 Jesus kian ĩ'ati, “Ushakatan ishaawun nii, aonaa pa'oian, oo udaronao
oian idi'o mani, mazan u'ishaawunun ida'ana'o nii Tominkaru ma'ozakan
kainaabata-kao.
4 Wakanadan pu'u zii, marii washa'apaapa dyuuda'oraz õgaru aiapanii
washa'apatan; kaina'iki maruta'o wa'atin, uruu dono aonaa na'itim ni'i naa
kaudin-karu.
5 Õna'an kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, õgaru wuru'u kanada'oraz imi'i
baara ida'a.”
6 Jesus kian dauna'an na'apa, usopitan pazaadako imi'i baara ati.
Udauna'an uraua'akanuz imi'i tuma, na'iki uruu idi uzichian naa ishaawun
awun.
7 Ukian u'ati, “Aizii puchikaanaka daari puawun ai Siloam Baoko ii.”
(Siloam, kii-karu dyuuda-kariwai kia'o Jewnao paradan ida'an.) Uru'u naa
umakon uchikaankan naa paawun. Ukiwan powaa ati kaimana'a naa
utukapa'akan.
8 Aizii umin-dazabazinao, na'iki ba'oran pidannao naudina'oraz naa
ĩtukapauzon upishautan aimaakan pidannao ai, ĩkian pa'atiaaka, “Aonaa
mooko arawu mani tawuru'u sakanatapauzoz na'iki pishautauzoz
pidannao aimaakan kida dau'ati?”
9 Ba'orainao kian, “Uruu wuru'u,” mazan ba'orainao kian, “Aonaa uruu
mani, soo uaidinpan karikaonan na'apa uruu kawan.”
Mazan uruu kian ĩ'ati, “Õgaru da'i tawuru'u pishautauzoz pidannao
aimaakan dau'ati.”
10 Ĩkian u'ati, “Mazan na'apa di'i naa puawun saabaina'akan,
putukapa-kinaa nii?”
11 Ukian ĩ'ati, “Pidan Jesus kia'o u'uu, utoma'akan daari na'iki udauna'an
uzichian õawun u'idi, udauna'an udyuudan õchikaankan õawun Siloam Baoko
ii. Õchikaan dauna'an daari õawun ai, kaimana'a naa õtukapa'akan.”
12 Ĩpishaan uruu, “Na'iam dii uruu?” ĩkian.
“Aonaa õaitapan,” ukian ĩ'ati.

Phariseenao aitapa'azon kanom tukapa-kidanii ishaawun

13 Udauna'an ĩ'ua'atiitan naa uruu Phariseenao di'iti.
14 Jesus tomanuz daari na'iki usaabaanuz pidan awun, Sookapa-karu
Kamoon dono'o.
15 Uru'u naa Phariseenao pishaan koshan uruu, na'apa'oram naa uikodan
patukapa-kinaa nii. Ukian ĩ'ati, “Uzichia'akan daari õawun ida'an,
udauna'an õchikaan õawun baara, na'iki'o kaimana'a naa õtukapa'akan.”
16 Baokoinao Phariseenao kian, “Pidan sha'apata'oraz aimaakan
kaikapa'a, aonaa Tominkaru di'iki'o mani uwa'atin wuru'u, usha'apanum
kau'an, kaudin uruu Sookapa-karu Kamoon dono.” Baokoinao kian,
“Mazan na'apa dii mooko oia'o pidan turuan pasha'apatan umanawunu'o
aimaakan kida kaikapa'a?” Uruu pana'a sodi kida ĩdi'itinpan.
17 Uru'u naa Phariseenao pishaan uruu koshan, “Pukian usaabaanii
puawun, ukau'an na'apam dii pukian udau'an?”
Ukian ĩ'ati, “Tominkaru prophetin uruu.”
18 Jewnao zowaunaanao, aonaa ĩmishida'azon ishaawunu'o da'i uruu,
uruu idi ĩdapada-kidan naa udaronao.
19 Uru'u naa ĩpishaan ĩdyaun, “Udani mishi arawu'u? Ishaawunu'o da'i
mishi uruu pashakatan di'iki? Mazan na'apa di'i naa wuru'u utukapanuz
aizii?”
20 Aizii udaronao kian ĩ'ati, “Waudani mishi uruu, na'iki ishaawunu'o
ushakatan.

21 Mazan wuru'u utukapanuz naa, aonaa waaitapan na'apa'oram, na'iki
aonaa waaitapan kanom aipan ati'o. Upishaa'a naa uruu, aonaa duusodi'o
zii mani uruu, turua'o nii ukowaadan paaipan ati."
22 Aizii udaronao kianuz na'apa, ĩtarian idi'o Jewnao zowaunaanao ai.
Usha'apanum kau'an, Jewnao baokopatanii panyukunuu, kanom kian an,
"Jesus, uruu Christ,"* aona'o ni'i naa powa'a utaapada-kao ubaokopatinan
synagogue ii, choochiipauzonao tuma.
23 Uruu idi'o udaronao kian, "Aonaa duusodi'o zii mani uruu, upishaa'a
naa uruu."
24 Powa'a koshan, itamautannaa aizii ĩdapada-kidan wuru'u ishaawunuz
da'i. Ĩkian u'ati, "Pukowaada Tominkaru awun za'a mishi'o wuru'u
puparadanuz! Usha'apanum kau'an waaitapa Jesus kakuda'oraz pugaru,
oia'o pidan uruu."
25 Ukian ĩ'ati, "Aonaa õaitapan, oia'o mani uruu oo aonaa. Mazan
bauda'apa aimaakan õaitapanii pa'an: kiwiin ishaawunu'o da'i õgaru, mazan
aizii kaimana'a naa õtukapan."
26 "Na'apa dii mooko usha'apatan pugaru putukapa-kinaa nii?" ĩkian u'ati.
27 "Õkowaada'a naa sha'atii u'ati, mazan aonaa umishidan õkuwaa," ukian
ĩ'ati. "Kandii ni'i naa uabata'azon powa'a zii koshan da'i? Oo uaipan sha'a
unao kapam utominapa-kidaniinao nii?"
28 Uru'u naa ĩdakoopa'akan uruu, ĩkian u'ati, "Pugaru pa'an wuru'u
pumin-na'apaimanan tominapa-kidanii, mazan waunao Moses
tominapa-kidaniinao pa'an.
29 Waaitapa Tominkaru paradanii Moses ati pa'an, mazan arawu'u Jesus
kii-kizaiz, aonaa waaitapan na'iki'oram uwa'atin!"
30 Ukian ĩ'ati, "Mazan na'apam dii mooko? Aonaa mishi uaitapan
na'iki'oram uwa'atin, mazan usaabaa õawun!
31 Waaitapa aonaa Tominkaru nyukunuupan pidan oia'o paradan an
pa'ati. Mazan pidan marainpa'o uruu na'iki sha'apatina'o uaipan
kawana'ati, uruu mishi'o nii pa'an Tominkaru nyukunuupan uparadan.
32 Na'iki aonaa na'apainim zii uabatauzo-kao, pidan pashakatan di'iki'o
uawun ishaan, ikodan patukapa-kinaa nii ba'oran pidan di'iki.
33 Soo mishi uruu pidan wa'atin an Tominkaru di'iki, turuu pa'an
usha'apatan na'apa'o aimaakan."
34 Ĩkian u'ati, "Pugaru oia'o manawun pushakatan, mazan upu'u zii kaikin
putominapa-kida'azon waunao?" Na'iki'ora'a naa aona'a naa ĩkashaapan
ubaokopatinan powa'a pidannao tuma synagogue ii.

Pidannao ishaawunnao kawanu'o

35 Aizii Jesus abatan dono'o naa, aonaa ĩkashaapan umorotan synagogue iti
powa'a, uru'u naa umakon u'idi'iti. Ukian u'ati, "Pumishida wuru'u
Daonaiora Aokazi Iki'oraz?"
36 Ukian u'ati, "Pukowaadan dono na'ia'oram uruu, õmishidan nii uruu!"
37 Na'iki Jesus kian u'ati, "Putukapani'i naa uruu, na'iki kai'oraz uruu
wuru'u paradina'oraz putuma."
38 Sariapa pidan kian u'ati, "Õmishida, õNaobanaa!" Ukodoru'ukan u'ati
na'iki utaan ipai padi'itinpan u'ati.
39 Jesus kian, "Õkaawan da'ati'i õtukapa-kida'anan na'apam pidannao oian.
Ukau'an ishaawun kawanuinaouz, ĩtukapan nii. Na'iki dakotinpainaouz
aitapainao nii, ishaawunnao kawanu'o nii."

---

* **9:22** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

40 Kaina'a Phariseenao udazaba'a, ĩabata wuru'u uparadanuz na'apa,
uru'u naa ĩpishaan uruu, “Waunao mani, ishaawunnao mooko kapam?”
41 Jesus kian ĩ'ati, “U'ishaawunun dono mani, aonaa mani na'apam
kii-karu u'oian dikin ii padamata. Mazan ukian idi aonaa u'ishaawunun,
ukau'an u'oian na'auzon nii karikaonan u'ida'a wuru'u.”

10

Kaznizo daua'o kuwai

1 Jesus kian, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Soo koidimikinao na'iki
antamikinao wuru'u zaida'oraz kaznizo korarannaa paawa an aka. Aonaa
ĩmorotan paniinom ida'an korara nazo iti.
2 Mazan pidan morota'oraz paniinom ida'an, uruu pa'an kaznizonao
ka'uzatiki.
3 Uruu ati'o pa'an korara paniinomizinaa taapiki da'atan paniinom.
Kaznizonao aitapani'i naa uparadan. Udapadan ĩdyaun udakotan ida'an
ĩ'uu bauda'apa kida, na'iki ukiwiitan naa ĩ'ua'ati ukodita-kidan dono ĩdyaun.
4 “Aizii ukodita-kidan dono'o naa ĩdyaun, uru'u naa umakon ĩ'ua'ati.
Kaznizonao da'anan naa uruu ĩaitapan idi'i naa uparadan.
5 Mazan tawarai aona'o nii ĩda'anan, ĩkidoopa'akan nii pa'an u'ai,
usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan uparadan.”
6 Jesus kowaadan wuru'u kuwaiz, mazan aonaa Phariseenao aitapan
na'apa'oram manawun wuru'u ukuwaaz.

Kamarainpanu'o
kaznizo ka'uzatiki

7 Ukau'an Jesus kian ĩ'ati koshan, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Õgaru
wuru'u paniinom, kaznizonao dobaapa-kiziz.
8 Ipai baokoinao kaawainaouz kiwiitapa õ'ai, ĩnao koidimikinao na'iki
antamikinao. Mazan aonaa kaznizonao nyukunuu-atin ĩdyaun.
9 Õgaru wuru'u paniinomizi. Kanom morotan an õgaru ida'an, uruu
kazannaatapa-karu nii. Õgaru ida'ana'o nii umorotan na'iki ukoditan, na'iki
uikodan nii paaroapa-kizi nii.
10 Koidimiki kaawan soo ukoidapa'anan, uzowiibi'ia'anan na'iki
umainaabata'anan kaznizonao. Õgaru, õkaawan pa'an turuu kizi ĩkakupan,
na'iki kaimanaiman kizi manawun ĩkakupan.
11 “Õgaru wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki. Aizii wuru'u
kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki, turuu pa'an umawakan
pakaznizonnao dikin ii ukazannaata kizi ĩdyaun.
12 Pidan kawinipinaapa-kariwaiz utaapan ba'oran pidan uzanao, aonaa
kaznizonao ka'uzatiki kawanu'o mani wuru'u, usha'apanum kau'an aonaa
u'uzanao mani wuru'u utaapaniaz. Utukapan an baudokoru wa'atin,
ukidoopa'akan nii, uwa'aka'akan naa wuru'u kaznizonaouz. Uru'u naa
mishi baudokoru zaamata'akan naa kaznizo, aizii ba'orainao
dimaadanaa'akan naa.
13 Kawinipinaapa-kariwaiz kidoopa'akan, ukaudinan idi'o soo puraata
dikin ii karikaonan, aona'o umarainpan kaznizonao.
14-15 “Õgaru kamarainpanu'o kaznizonao ka'uzatiki. Õdaru aitapanii õgaru
na'iki õaitapanii õdaru, na'apa'o manawun wuru'u õaitapanuz õkaznizonnao
na'iki ĩaitapanuz õgaru kapam; na'iki turuu õmawakan ĩ'ati õkazannaata kizi
ĩdyaun.

16 Kaina'a ba'oran õkaznizonnao, aonaa di'ora'a tonaazinaa di'iki'o mani.
Ĩnao, õna'akan nii na'iki ĩmishidan nii õparadan kapam, na'iki uruu dono soo
bauda'apa'o nii kaznizonao tonaazinaa, na'iki bauda'apa'o nii ĩka'uzatiki.
17 "Õdaru marainpan õgaru, usha'apanum kau'an õkashaapinan idi
mawaka-karu ati, turuu kizi õkakupan powa'a iti koshan
18 Aonaa kanom turua'o uzowian õgaru paaipan kawana'ati. Soo õ'ida'a'o
karikaonan wuru'u õkashaapinanuz! Õka'iita õtaainan na'iki turuu õkakudan
powaa iti õdaru aipan kawana'ati."
19 Ĩabatan idi na'apa'o Jesus kuwaaz, sariapa koshan Jewnao di'itinpan
pana'a kida pairiban ai.
20 Iriba ĩkian udau'an, "Kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a, uruu idi'o
umadoronaa-ziiwan! Kandii nii uabata'azon ukuwaa."
21 Mazan ba'orainao kian, "Turuu mooko pidan kaina'a'o oia'o doronai
u'ida'a kakuwaapan kaikapa'a? Aonaa turuu na'apa'o tukapa-kidan
ishaawunu'o pidan."

Jewnao mamishidakan

22 Amazada wadidiizon dono,* Jesus na'ia'o Jerusalem ii, Tominkaru
Dapu Saabauzo-kao Kamoon† konaukii-kida-kao dau'ati.
23 Jesus chi'ika'anpan waoko itinapu, Solomon's Porch‡ kia'oraz
udakotapa-kao di'ii'aka, Tominkaru Dapu ia'oraz.
24 Pidannao wa'atin ĩkasaba'ukinan naa udazaba ati. Na'iki ĩkian u'ati,
"Na'apam nii dii ukotua'ikin wazaudapan pukowaadan wa'ati kanom
wuru'u pugaruz? Pugarun dono Christ,§ pukowaada'aka'a naa wa'ati kai."
25 Jesus kian ĩ'ati, "Õkowaadani'i naa sha'atii u'atizu, mazan aonaa
umishidan. Õsha'apataniaz umanawun kida'o aimaakan, õdaru dyuudan
kawana'ati'o wuru'u, kainaabata'o nii kanom õgaru.
26 Mazan unao aonaa umishidan, usha'apanum kau'an aonaa
õkaznizonnao mani unao.
27 Mazan õkaznizonnao, ĩaitapa pa'an õparadan na'iki õaitapa ĩdyaun kapam,
na'iki uruu idi ĩda'anan õgaru.
28 Aizii da'anpainaouz õgaru, õtaa ĩ'ati karikaonanu'o kakupa-karu aonaa
kizi ĩmawakauzon. Aonaa turuu ĩkazata-kao õka'u iki.
29 ÕDaru taanii ĩdyaun õ'ati, na'iki uruu umanawunu'o ipai ba'orainao ai.
Aonaa turuu ĩkazata-kao õdaru ka'u iki.
30 ÕDaru na'iki õgaruz bauda'apa'o."
31 Uru'u naa koshan Jewnao zaamata'akan kuba paboori kida nii,
ĩzowia'aka'azon naa uruu.
32 Jesus kian ĩ'ati, "Õsha'apata iriba kaiman kida'o aimaakan unao awun
za'a, õDaru dyuudan kawana'ati. Na'ia'oram dikin ia'o wuru'u
uzowia'azoonuz õgaru kuba idi?"
33 Ĩkian u'ati, "Aonaa pusha'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimaakan
waboowa'azon pugaru, mazan puwazootapa'azon idi'o Tominkaru. Pugaru
pidan karikaonan, mazan upu'u zii pudakotinpan Tominkaru nii!"
34 Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa mooko Tominkaru kian unao kakinaorinaa
saada-kariwai ida'a, 'Unao tominkarunao' kii?*

---

* **10:22** *amazada wadidiizon dono:* English ida'an udakota-kao 'winter.' † **10:22** *Tominkaru Dapu Saabauzo-kao Kamoon:* Putukapa kaarita tokon ii Jewnao baokopainpauzon kamoon daua'o waranu ii. ‡ **10:23** *Solomon's Porch:* dikin-dinapa-kizai kamoo ai. § **10:24** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **10:34** Psalm 82:6

35 Tominkaru dakotan wuru'u pakuwaa kaawa-kizinaouz pidannao,
‘tominkarunao’ kii, na'iki waaitapa, saada-kariwaiz kida Tominkaru
paradan karikaonanu'o nii umishiin.
36 Mazan kandii nii ukian, ‘puwazootapa'azon Tominkaru pudakotinpan
ida'an Tominkaru dani nii’? Õgaru, Tominkaru saabaani'i naa na'iki
udyuudanii imi'i baara ati. Ukau'an turuu pa'an õdakota-kao Tominkaru
Dani nii.
37 Õmasha'apatakan an mani õdaru dyuudanii õsha'apatan, aonaa kanom
nii umishidan õgaru;
38 mazan õsha'apatan dono õdaru kaudin-kizi, umamishidakan pu'u
padamata õgaru, turua'o padamata umishidan wuru ida'ana'a õsha'apatanii
kidaz. Uruu ida'ana'o nii uaitapan kaimanaiman õgaru na'iki õdaru
bauda'apa'o, na'iki na'apa kida'o waunao.”
39 Ĩaipan naa koshan pazaamata'akan uruu, mazan sariapa Jesus
kidoopa'akan ĩ'ai.
40 Udauna'an Jesus makon powaa iti Jordan baza iti, John
Chikaawunuupauzo-kizi iti. Una'ia'akan pu'u,
41 iriba pidannao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian pa'atiaaka, “Aonaa mishi
John sha'apatan umanawun kida'o aimaakan, mazan ipai ukuwaa mishiin
di'ora'a pidan dau'a'a!”
42 Na'iki iriba na'iainao pidannao mishidan uruu.

11

Lazarus mawakan

1 Kaina'a'o da'i pidan Lazarus kia'o u'uu, ukarinauzon. Bethany ia'o
umashaapan. Dya'utam udadakoonao Mary na'iki Martha kia'o ĩ'uu, na'ia'o
ĩmashaapan kapam.
2 (Mary ramauda'oraz da'i Naobanai Jesus kidiba kaduunu'o ramau idi,
na'iki o'inoonuzu padizo idi. Oroo azu Lazarus wuru'u karina'oraz.)
3 Uruu idi udadakoonao dyuudan paparadan Jesus di'iti. Ĩkian, “Naobanai,
pumarainpaniaz pupaonaru, tuukii ukarinaan kai.”
4 Mazan Jesus abatan dono wuru'u kuwaiz, ukian, “Lazarus karinaanuz,
aonaa umawaka-kinaa ni'o mani wuru'u; mazan Tominkaru ma'ozakan
umanawunu'o, kainaabata-kinao ni'o, na'iki na'apa'o ida'ana'o nii
pidannao aitapan Tominkaru Dani umanawunun.”
5 Aizii Jesus, umarainapanii Martha, Mary, na'iki Lazarus.
6 Mazan uabatan pu'a'a naa kuwai Lazarus karinaan dau'u, una'ian zii
dya'utam kamoo.
7 Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aizii, wamako
powaa iti Judea Baara iti.”
8 “Tiichaa,” ĩkian u'ati, “Diiki'i sha'atii Jewnao zowia'azon pugaru na'ii
kuba idi, mazan upu'u zii pumako'ozon powaa iti?”
9 Jesus kian ĩ'ati, “Kaina'a 12 hours wakandan bauda'apa'o kamoo ida'a.
Mishii na'apa? Pidan chi'ikapan an wakandan pu'u aona'o nii ukaboinan,
usha'apanum kau'an kaina'a zii kanadapa'o imi'i baara.
10 Mazan pidan chi'ikapan an wamarutan pu'u, ukaboinan nii,
usha'apanum kau'an aonaa kanada'o nii u'ida'a.”
11 Ukakuwaapan dauna'an, ukian ĩ'ati, “Da'awu'uka'a naa wapaonaru
Lazarus, mazan õmakon nii na'iti õpokowaua'anan uruu.”
12 Utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Naobanai, kaimana'o wuru'u
uda'awunuz, ukakudan nii wuru'u.”

13 Jesus paradanuz Lazarus mawakan daua'o, mazan ĩ'itiiman mishi'o nii
manawun Lazarus da'awun.
14 Uru'u naa Jesus kowaadan ĩ'ati kaimanaiman, “Mawaka'a naa Lazarus.
15 Mazan kaiman zii, aonaa õgaru nii na'ii, usha'apanum kau'an na'apa'o
ida'ana'o nii unao mishidan kanom wuru'u õgaruz. Aizii wamako'o naa
u'idi'iti.”
16 Thomas (Shamaan kia'oraz udakotapa-kao) kian pamin-tominpannao
ati, “Aushaa, wamako wanaobanaa tuma, marii wazowii-kao utuma.”

Jesus uruu kakupa-kinai

17 Aizii, Jesus kaawan dono'o naa Bethany iti, ukowaada-kao u'ati 4
kamoo dobatan naa Lazarus nanaa na'ian baaranai ii.
18 Bethany maonapa'o Jerusalem iti, aonaa uikodan dya'utam mile.
19 Aizii Lazarus mawakan dauna'an, iriba pidannao kaawan Judea Baara
iki'o, ĩmorowauta'anan Martha na'iki Mary ida'ati, ĩkonaukiida'anan ĩnyukunuu
kowas, ĩ'azu mawakan idi.
20 Martha abatan dono'o naa pidannao kian, “Wa'ati'i naa Jesus!” Uru'u
naa oikodapa'ana'akan uruu, mazan Mary ona'ian kabaun ii.
21 Martha kian Jesus ati, “Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa
mani õ'azu mawakan padamata!
22 Mazan õaitapa, pupishaan an Tominkaru kai kanom dau'ati
karikaonan, ukawana'ati'o nii usha'apan.”
23 Jesus kian o'ati, “Pu'azu kadishitan nii powaa iti.”
24 Martha kian u'ati, “Õaitapa, ukadishitan nii koshan, kadishita-karu
kamoo dono.”
25 Jesus kian o'ati, “Õgaru wuru'u kadishita-kinaiz, na'iki õgaru wuru'u
kakupa-kinaiz. Pidan mishida'oraz õgaru, kakuda'o nii umawakan pu'u
padamata.
26 Aizii kanom mishi'o ukakupan, na'iki mishida'o õgaru, aonaa
na'apainim nii umawakauzon. Pumishida?”
27 “Oo, Naobanai!” okian u'ati. “Õmishida kaimanaiman, pugaru wuru'u
Christ, Tominkaru Dani, kaawa'o ni'oraz imi'i baara ati.”

Jesus kasha'ora-kidan mawaka-karu

28 Martha paradan dauna'an Jesus ati, okiwa'akan naa powaa iti. Uru'u
naa oparadan pa'inaozo Mary ati karikaonan. “Kaina'a'ora'a naa mishi
watiichaan, utukapa'azon pugaru,” okian o'ati.
29 Mary abatan idi kaikapa'ora'a, uru'u naa omako'okan, oikodapa'anan
uruu.
30 (Aizii Jesus, aonaa zii ukaawan wiizai ati, pakawan zii na'ii Martha
ikodapanaka-kizi ii uruu.)
31 Aizii kabaun nazo iainaouz pidannao, konaukiida'anainaouz
onyukunuu, ĩtukapan idi Mary kodita'akan dopiauda'u kabaun nazo iki,
ĩ'itiiman omuraapa'anan nii baaranai iti kowas, uruu idi ĩmakon odawu'ati.
32 Aizii Mary ikodapan dono'o naa Jesus, sariapa okodoru'ukan u'ati
ukanaapu'u na'iki okian u'ati, “Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa
zii mani õ'azu mawakan padamata!”
33 Jesus tukapan idi Mary na'iki pidannao otumainaouz zaadinan,
sariapa uto'oran panyukunuu ii mazan tuukii ukasha'oran kapam.
34 Ukian ĩ'ati, “Na'iam dii ubaaranaa?”
Ĩkian u'ati, “Puwa'ati da'ati'i, Naobanai, putukapa kizi.”
35 Jesus zaada'akan naa.

36 Pidannao kian pa'atiaaka, “Aushaa utukapa, tuukia'o umarainpan
Lazarus!”
37 Mazan baokoinao kian, “Utukapa-kidanii sha'atii ishaawun, mishii?
Ukau'an, ukaawan dono mani Lazarus karinaapan pu'u zii, ukakuda mani
uruu padamata.”

Jesus kakudan Lazarus

38 Powa'a zii koshan Jesus nyukunuu kasha'oran tuukia'o ida'an, uru'u
naa umakon na'iki ukaawan naa baaranai ida'ati. Kuba uun ida'a'o wuru'u
ubaaranaaz, na'iki taratapa-kariwai udaru'o kuba idi.
39 Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao zikadan wuru'u kuba, baaranai
taratapa-kinaoaz. Martha kian u'ati, “Naobanai, dyupusha'ora'a naa
wuru'u, puaitapanii 4 kamo'o naa udida-kao dauna'an.”
40 Na'iki Jesus kian o'ati, “Aonaa mooko õkian, pumishidan an, putukapan
nii na'apam Tominkaru umanawunun kainaabatinan?”
41 Uru'u naa pidannao kidu'ukan naa wuru'u kubaz. Udauna'an Jesus
awunuupan doko iti na'iki ukian, “Õdaru, kaiman mishi manawun pugaru
õ'ati, puabata da'i õparadauzon an pu'ati.
42 Õaitapa karikaonan da'i puabatauzon õparadan. Mazan õparadan pu'ati
kaikapa'a, di'oraz pidannao na'an idi'o, marii kizi ĩmishidan pudyuudanii
õgaru.”
43 Utoriinpan dauna'an, ukian diiwa'o ida'an, “Lazarus, pukodita da'ati'i!”
44 Mawaka'oraz pidan kodita'akan naa. Uka'u na'iki ukidiba watudinapa
kida kamicha idi, na'iki uawun baara kamicha idi ubazobatinpan. Jesus
kian pidannao ati, “Ubuzuuta kamicha u'ai, marii kizi'i naa umakon.”

Jesus zowia'azoo-kao daua'o
(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

45 Iriba morowautankainaouz Mary ida'ati, tukapainaouz Jesus
sha'apatan aimaakan, mishidan uruu.
46 Mazan baokoinao kiwan na'iki ĩkakuwaapan naa Phariseenao ati, Jesus
sha'apatanii dau'u.
47 Uruu idi'i naa Phariseenao na'iki faadaanao zowaunaanao miitiniipan
baokoinao Jewnao zowaunaanao tuma. “Na'apa dii washa'apatan uruu?”
ĩkian. “Aushaa udi'itapa, wuru'u pidanaz, iriba'a naa usha'apatan
umanawun kida'o aimaakan!
48 Wataapadan dono usha'apaapan na'apa kida'o aimaakan, ipai'o ni'i
naa pidannao zaamatinan u'idi'iti, na'iki udauna'an Romannao wa'atin nii
ĩkaboobi'ian nii Tominkaru Dapu na'iki ĩzowia'anan wawiizi sannao!”
49 Bauda'apa ĩbii ia'o, Caiaphas kia'o u'uu. Uruu Umanawunu'o Faadaa
uruu wunu ida'a. Ukian, “Unao pidannao, maaitapin-kainao karikaonan!
50 Aona'a mooko uaitapan, powa'a'o nii ukaimanan bauda'apa'o pidan
mawakan an pidannao dikin ii, wawiizi sannao mainaabata-kao ai
manawun?”
51 Caiaphas na'apanuz aonaa paaipan kawana'ati'o mani. Uruu wuru'u
Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukau'an uparada'akanuz na'apa
ukowaada'akan naa Jesus wuru'u mawaka'o ni'oraz Jewnao donozinaa ati.
52 Mazan aonaa soo ĩnao ati'o nii mani karikaonan. Umawakan nii
Tominkaru pidanannao baokopatin-kinaa nii, mashaapainaouz ba'oran
wiizai ii aka kida kapam.
53 Ĩbaokopatinankan di'iki'ora'a naa, Jewnao zowaunaanao sakadan
pakadakotinan pazowia'azon dau'u Jesus.

54 Uruu idi aona'a naa Jesus chi'ika'anpan kainaabatinapa Jewnao bii an
powa'a. Na'iki'ora'a naa umakon Ephraim iti, amazada mapidantaka'o
di'itanpu'oraz, na'ia'a naa uruu patominapa-kidaniinao tuma.
55 Maonapa'a naa Passover Kamoo kaawan, na'iki iriba pidannao
munapo kida'o ĩmashaapan makon Jerusalem iti, ĩchikaina'anan naa Jewnao
kakinaorinaa kawana'ati, turuu kizi ĩbaokopainpan pidannao tuma Passover
Kamoon dono.
56 Ĩzaudapan Jesus na'iki ĩkian pa'atiaaka udau'an pabaokopatinpan pu'u
Tominkaru Dapu ii, "Wa'ati'o nii puzauda-kidan uruu da'ati'i
baokopainapa-kizai ati?"
57 Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao kii akani'i naa
pidannao ati, "Kanom aitapan dono na'iam Jesus, marii pa'i ukowaadan
sariapa wa'ati, wazaamata kizi na'iki wakootowapa-kida kizi uruu."

12

Mary ramaudan Jesus kidiba
(Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9)

1 Aizii 6 kamoo Passover Kamoon ua'ii Jesus makon Bethany iti, Lazarus
mashaapa-kiziz, tawuru'u ukakudaniaz pidan.
2 Jesus paonarunao konaukii-kidan na'iki ĩaroapa-kidan wuru'u
ukaawanuz. Martha maokoda'o nii wanyukunui udono, Lazarus na'iki
Jesus sakanatapan pu'u miisa* di'ii baokoinao tuma.
3 Mary zaamatankan pootozu zo'a'o kawinipina'o ramau, paoribai nard
kiwin idi'o pa'idiwaru utoma-kao, uru'u naa oshootanuz Jesus kidiba iti,
udauna'an o'inoan ukidiba padizo idi. Ipai ukaduunua'akan kabaun nazoo.
4 Sariapa Judas Iscariot, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, kaakapa'o
ni'oraz Jesus, uruu kian,
5 "Kandii nii ramau wakuda-kao? Turua'o usellii-kao padamata 300 wizi'i
kida'o puraata† dikin ii. Udauna'an uwinipinaa taa-kao pataka'utinainao
ati."
6 Ukianuz kaikapa'a pakoidimikin idi'o, aonaa umarainpan idi'o mani
pataka'utinainao. Uruu wuru'u taapa'oraz puraata, ĩ'ati'oraz taauzo-kao
kida, na'iki'o da'i ukaiwa'akauzon patorii-kinaa nii aimaakan pa'idiwau nii.
7 Jesus kian, "Mana'a putowauda'ua'ana'a oroo! Kaiman zii otaapan
ramau, ominziiwata-kinaa nii õnanaa õdida-kao ua'ii.
8 Pataka'utinainaouz karikaonanu'o nii ĩna'an unao tuma, mazan õgaru
aonaa karikaonanu'o nii mani õna'an utuma."
9 Iriba Jewnao abatan kaina'a Jesus Bethany ii; uruu idi ĩmakon na'iti.
Ĩmakonuz na'iti Jesus na'ian idi'o, na'iki ĩtukapa'azon idi'o kapam Lazarus,
wuru'u Jesus kakudaniaz pamawaka-kizi iki.
10 Uruu idi'i naa faadaanao zowaunaanao di'itinpan na'iki ĩtoman
panyukunuu ĩzowii kizi Lazarus kapam.
11 Usha'apanum kau'an iriba'a naa Jewnao muudinan ĩ'ai na'iki ĩmishidan
naa Jesus, ukakudan idi Lazarus.

Pidannao dapaapan Jesus
Jerusalem ii
(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40)

---

* **12:2** *miisa:* English ida'an, table. † **12:5** *300 wizi'i kida'o puraata:* bauda'apa'o wunu pidan kaudinan winipinaa kawana'ati'o wuru'u.

12 Aizii ba'oran kamoo dono'o naa, wuru'u iriba'oraz pidannao,
kaawainaouz Passover Kamoon dau'ati, ĩabata kaina'iki Jesus wa'atin
Jerusalem ati.
13 Uruu idi ĩdukuan pokoridi anaba kaduz kida na'iki ĩna'akan kida'a
naazu, ĩikodapa'anan naa Jesus. Ĩkian paimori bii an, "Kaiman manawun
wakazannaatiki! Marii Tominkaru kaimanan Naobanai ati, kaawa'oraz
uaipan kawana'ati, King ni'oraz Israelitenao ati."
14 Jesus zaidan chaakashi‡ pa'ina'o zii, na'iki uruu barau ana'a naa
umakon. Usha'apan na'apa Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz
kawana'ati:
15 "Mana'a utaria'ana'a, Jerusalem sannao!
Diina'iki unaobanaa King wa'atini'i,
uzaidapa pa'ina'o chaakashi."
16 Uruu dono aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram wuru'u
kaikapa'oraz aimaakan sha'apan kida'a. Mazan Jesus kadishitan dauna'an
pamawaka-kizi iki, uruu zii ĩnyukunuuan wuru'u saadauzo-kariwai udau'an,
na'iki ĩnyukunuuan wuru'u pasha'apatanuz kaikapa'o aimaakan u'ati'i.
17 Jesus tumainaouz pidannao ukadishita-kidan dono'oraz Lazarus
pabaaranaa iki, ĩnao kakuwaapan naa baokoinao ati aimaakan sha'apa'o
dau'u.
18 Ĩabatan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, uruu idi iriba
pidannao ikodapa'anan uruu.
19 Uruu idi Phariseenao kian naa pa'atiaaka, "Aonaa na'itim
washa'apatinan! Aushaa utukapa, ipai'i naa pidannao da'anpan uruu!"

Jesus kowaadan pazowii-kao nii

20 Aizii na'ia'o Greeknao wunao bii ia'a makoinaouz Jerusalem iti
konaukii-kida'anan Tominkaru baokopainapa-karu dono.
21 Ĩwa'atin Philip ida'ati (Philip Bethsaida san uruu, Galilee Baara ia'oraz).
Ĩkian u'ati, "Kaina'a'o watukapa'azon Jesus, waparada'azon utuma."
22 Philip kowaadanuz Andrew ati, uru'u naa ĩmako'okan na'iki ĩkowaadan
naa Jesus ati Greeknao parada'azon utuma.
23 Jesus kian ĩ'ati, "Aizii kaawa'a naa amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o
tukapa-kinao ni'i naa umanawunu'o nii.
24 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa na'apainim nii bauda'apa'o maziki
dako waota'oraz imi'i baara ati iribainan, soo umawakan an. Mazan
umawakan idi, uru'o nii zii ukaakan madowaaka.
25 Pidan marainpa'oraz pakakupan, uwaziwaan niiz; mazan pidan
aona'oraz umarainpan pakakupan di'ora'a amazada ida'a'a, uruu ati
taa-kao nii karikaonanu'o kakupa-karu.
26 Na'ia'oram pidan aipan an õgaru panaobanaa nii, marii uda'anan õgaru;
na'iam dono õgaru, õpoitorunao õtuma'o nii ĩnao kapam. Wuru'u pidan
naobanaitapa'oraz õgaru, õdaru aida-kidan nii na'apam pamarainpan uruu."

Jesus sawata-kao nii

27 Jesus kian, "Aizii kii'an! Na'apa dii õkian? Turuu mani õkian, 'Õdaru,
aonaa putaapada'ana'a dadara'o manawun kamoo kaawan õ'ati?' Mazan
aonaa turuu õna'apan. Na'apa'o ni'o wuru'u õkaawanuz imi'i baara ati,
baiaapa'o ni'o kasha'ora'o.
28 Õdaru, putukapa-kida pumanawunun pidannao ati!"

‡ **12:14** *chaakashi:* English ida'an, donkey.

Udauna'an Parada-karu aokazi iki'o kian, “Õtukapa-kidani'i naa
õmanawunun, na'iki õtukapa-kidan nii õmanawunun powa'a koshan.”
29 Pidannao, na'a'oraz ĩkadishitapan abata wuru'u parada-karuz.
“Toroanaru!” ĩkian udau'ati. Baokoinao kian, “Angel paradan u'ati!”
30 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Aonaa õmishida-kinaa ni'o mani wuru'u
parada-karu abata-kaoaz, mazan unao mishida-kinaa ni'o pa'an.
31 Aizii kaawa'a naa kamoo Tominkaru tiwaa-kinaa ni'i naa imi'i baara
sannao. Aizi'o ni'i naa di'ora'a amazada baara'a'o naobanai kaboota-kao.
32 Õsawata-kao dono'o naa, na'apa'o ida'ana'o nii õdapadan ipai pidannao
õ'ida'ati.”
33 Jesus kianuz kaikapa'a, ukowaadan na'apam nii pamawakan wuru'u.
34 Pidannao kian u'ati, “Wakakinaorinaa saada-kariwai kowaadan wa'ati,
Christ karikaonanu'o nii ukakupan. Mazan na'apa'o dii kaiwuru'u,
sawata-karu nii Daonaiora Aokazi Iki'o pukianuz? Kanom mooko wuru'u
Daonaiora Aokazi Iki'oraz?”
35 Jesus kian ĩ'ati, “Kanada'o nii zii amazada masakauda'u'u naa.
Umako'o naa zii sariapa, amazada kanadan pu'u, aonaa kizi ubaiaapan
maruta'o. Usha'apanum kau'an, pidan chi'ikapa'o amazada marutan pu'u,
aonaa uaitapan na'iti'oram naa pamakon.
36 Ukaiwaa wuru'u kanada'oraz, ukaina'an pu'u zii, unao kizi kanada'o
sannao nii.”

Iriba Jewnao mamishida'azookan Jesus

Aizii Jesus paradan dauna'an ĩ'ati kaikapa'a umako'okan naa ĩ'ai, aonaa
kizi ĩaitapan na'iam uruu.
37 Jesus sha'apatan pu'u padamata iriba umanawun kida'o aimaakan
ĩawun za'a, mazan upu'u zii aonaa ĩmishidan uruu.
38 Ipai usha'apan kaikapa'a, Prophet Isaiah kuwaa mishiinan naa wuru'u:
“Naobanai, kanom mishida paabatanii wakuwaa?
Kanom ati dii Naobanai aida-kidan pama'ozakan?”§
39 Mazan aonaa ĩmishida'azon, usha'apanum kau'an, kaikapa'o koshan
da'i Isaiah kiauzon ĩdau'ana'a:
40 “Tominkaru ishada'akan ĩawun kida,
aonaa kizi ĩtukapan.
Na'iki udadaradan ĩnyukunuu kida,
aonaa kizi ĩaitapan.
Aonaa zoobaba ĩwa'atin Tominkaru ida'ati,
usaabaa kizi ĩdyaun.”*
41 Isaiah kian kaikapa'a, usha'apanum kau'an aida-kida-kariwai u'ati
na'apam nii Jesus umanawunun diina'iti'o, na'iki uru'u naa ukakuwaapan
udau'u.
42 Mazan upu'u iriba kaina'a Jewnao zowaunaanao mishida'o Jesus.
Mazan ĩtarian idi Phariseenao ai, aonaa kanom nii ĩkowaadan baokoinao ati
pamishidan dau'u, aonaa kizi ĩkashanau-kao pabaokopainpan ai synagogue†
ii.
43 Tuukii manawun ĩnaudapan pidannao naubaan paugaru, Tominkaru
naubaan ai paugaru.

Jesus kaawan ukazannaata'anan pidannao

§ **12:38** Isaiah 53:1 * **12:40** Isaiah 6:10 † **12:42** *synagogue:* kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

44 Diiwa'o ida'an Jesus kian, “Ipai pidan mishida'oraz õgaru, aonaa õgaru
karikaonan mani wuru'u umishidaniaz, dyuuda'oraz õgaru kapam wuru'u
umishidaniaz.
45 Na'iki ipai pidan tukapa'oraz õgaru, uruu tukapa'o kapam dyuuda'oraz
õgaru.
46 Õgaru, õkaawan kanadapa'o nii imi'i baara sannao ida'ati. Pidan
mishidan an õgaru, aona'o nii una'ian maruta'o di'ii.
47 Na'ia'oram pidan abatan an õkuwaa, mazan aonaa uizo'atin, aonaa
õgaru'o nii mani kaboota'oraz uruu oia'o di'iti. Õkaawan da'ati'i aonaa
õkaboota'anan mani pidannao oia'o di'iti mazan õkazannaata'anan pa'an
ĩdyaun.
48 Pidan kashada'o õgaru na'iki dikintapa'o õparadan, kaina'a'ora'a naa
kaboota-kida'o nii uruu oia'o di'iti. Õparadanu'o nii wuru'u kaboota'oraz
uruu pataka'utin-karu di'iti, amazada tokon dono'o naa!
49 Usha'apanum kau'an, aonaa õaipan ati'o mani wuru'u õparadanuz, soo
õdaru dyuuda'oraz õgaru, dyuudan kawana'ati'o.
50 Na'iki õaitapa, wuru'u ukakinaori kidaz uruu karikaonanu'o
kakupa-kinai. Õkakuwaapan u'ati, kaikapa'a õdaru dyuudan kawana'ati'o.”

13

Jesus chikaan patominapa-kidaniinao kidiba

1 Aizii baokopainpauzo-karu Passover Kamoon ua'ii zii. Jesus aitapa
kamoo kaawa'akan naa aizii wuru'u, umako-kinaa ni'i naa padaru di'iti,
di'ora'a amazada di'iki'i. Karikaonan umarainpan papidanannao,
umarainapa ĩdyaun tuukii, atii na'apa umawakan.
2 Wachuupun dono Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma. Satan
di'itinapa-kidani'i naa Judas, Simon Iscariot daniz, marii kizi ukaakapan
Jesus.
3 Jesus aitapanii kaimanaiman Tominkaru taanii pa'ati panyukunuu
ma'ozaka-kinaa nii, paka'iita-kinaa nii pasha'apatan ipai daunuuda'u
aimaakan. Uaitapa pawa'atin Tominkaru di'iki'o na'iki ukiwan nii powaa
iti Tominkaru di'iti koshan.
4 Uruu idi Jesus kadishita'akan paaroapa-kizi miisa di'iki, udauna'an
unarakadan pachaakitan.* Udauna'an uzaamatan towel na'iki upapidanuz
pakonoon an.
5 Uruu dauna'an ukapotan wunu basii zo'ati, na'iki uchikaan naa
patominapa-kidaniinao kidiba. Udauna'an uinoan ĩkidiba kida towel idi,
upapidapaniaz pakonoon an.
6 Mazan ukaawan Simon Peter ida'ati, sariapa Peter kian u'ati,
“õNaobanaa, puchikaan nii õkidiba?”
7 Jesus kian u'ati, “Pugaru, aonaa puaitapan kai kanom wuru'u
õsha'apaapaniaz, mazan puaitapan nii zii diina'iti'i.”
8 Peter kian u'ati, “Õgaru, aonaa na'apainim nii puchikaan õkidiba!”
Mazan Jesus kian u'ati, “Aonaan an õchikaan pukidiba, aona'o nii
puzaamatinpan powa'a õ'ida'ati.”
9 Simon Peter kian u'ati, “Naobanai, ukau'an aonaa puchika'ana'a õkidiba
karikaonan! Mazan puchikaa mooko õka'u, na'iki õzowau kapam!”
10 Jesus kian, “Pidan kaokopa'ora'a naa, aona'ora'a naa ukaniriban
wuru'u. Ukau'an aonaa kanom nii uchikainan powa'a zii, soo uchikaan nii

* **13:4** *pachaakitan:* kamicha kaudauzo-kariwai, ba'oran paawa ati.

pakidiba'a naa karikaonan. Ipai unao, aona'ora'a naa ukaniriban. Soo
kaina'a bauda'apa unao bii'i kaniriba'o."
11 (Jesus aitapani'i naa kanoma'o nii kaakapaa paugaru. Uruu idi'o
ukianuz, "Ipai unao, soo kaina'a bauda'apa unao bii'i kaniriba'o.")
12 Uipaian dauna'an pachikaan ĩkidiba kida, Jesus morokodan naa
pakamichan, na'iki usakanatan powaa iti miisa di'iti. Uru'u naa upishaan
ĩdyaun, "Uaitapa kanom wuru'u õsha'apata'akaniaz u'ati?" ukian.
13 "Unao dakotan õgaru, 'Tiichaa' oo 'Naobanai' kii. Na'apa'o mishi
manawun wuru'u õgaruz.
14 Õgaru uNaobanaa na'iki uTiichaan. Mazan upu'u õchikaan ukidiba kida.
Ukau'an, na'apa'a naa pa'i uchikaa uiriban kidiba kida kapam.
15 Õsha'apatan aimaakan, unao tamakapan ni'o. Na'apa'a naa usha'apata
õsha'apatan kawan unao ati.
16 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun
panaobanaa ai. Aonaa na'ia'oram pidan dyuuda-kariwaiz
ukakuwaapa'anan, umanawunun dyuuda'o ai paugaru.
17 Aizii uaitapan an kaikapa kida'ora'a, konaukia'o nii manawun unao,
usha'apatinan an ukawana'ati.
18 "Mazan õkadakotinanuz aonaa ipai unao daua'o mani. Õaitapanii
sha'apa'oram kaduz kida pidannao õzaamatanii. Mazan kaina'a
saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: 'Õmin-aroopan
tominan õtaruba nii.' Uruu mishiin-kinaa ni'o wuru'u usha'apanuz na'apa.
19 Õkowaadan u'ati kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii. Aizii
usha'apa'akan dono'o naa, umishidan nii 'Õgaru wuru'u.'
20 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan
õdyuudanii, õgaru kapam wuru'u udapaapaniaz; na'iki na'ia'oram pidan
konaukia'o udapaapan õgaru, dyuuda'oraz õgaru kapam wuru'u
udapaapaniaz."

Jesus kowaadan kanoma'o nii sha'apan pa'ati (Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)

21 Jesus kian dauna'an na'apa, tuukii udopian panyukunuu ii, uruu idi
aona'a naa udizapa'akan paparadan, ukian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz:
Bauda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii õgaru õtarubanao ati."
22 Utominapa-kidaniinao awunuuaakan pa'atiaaka, aonaa ĩaitapan kanom
dau'ati'o wuru'u una'apanuz.
23 Bauda'apa Jesus tominapa-kidanii, tawuru'u umarainpaniaz, Jesus
dazaba a'o usakanatapan udono.
24 Ukau'an Simon Peter sawaan paka'u u'ati. "Pupishaa uruu kanom
wuru'u sha'apata'o ni'oraz dikauda'o aimaakan kaikapa'a," ukian.
25 Uru'u naa umaonapadan pazowau Jesus ida'ati, na'iki ukian,
"Naobanai, kanom daua'o manawun wuru'u puparadanuz?"
26 Jesus kian, "Õdamotan nii bread ka'uz uu di'iti, udauna'an kanom ati
õtaanuzu, uruu wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz õgaru." Uru'u naa Jesus
zaamatan bread na'iki udamotanuzu ka'uz uu di'iti, utaanuzu Judas ati,
Simon Iscariot daniz.
27 Sariapa Judas zaamatan dono wuru'u bread, Satan morotina'akan naa
uruu. Uru'u naa Jesus kian Judas ati, "Kadiman zoobaba pusha'apata
wuru'u pusha'apata'azooniaz!"
28 Aizii aroopainaouz utuma, aonaa ĩaitapan kanom ni'o Jesus na'apanuz
u'ati.

29 Judas taapan idi ĩpuraatan, ba'orainao zauda-kidan Jesus dyuudanii
utorian aimaakan ĩkaiwaan nii Baokopainapa-kizai ii. Ba'orainao itiiman,
Jesus dyuudanii utaan aimaakan pataka'utinainao ati.
30 Judas zaamatan dauna'an bread, ukodita'akan naa ĩ'ai paniba iti. Uruu
dono amazada maruta'aka'ora'a naa.
31 Judas mako'okan dauna'an, Jesus kian, "Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o
umanawunun aida-kaoa'a naa wuru'u, na'iki uruu ida'ana'o nii Tominkaru
umanawunun aidinan.
32 Aizii Tominkaru umanawunun aidinan an Uruu ida'an, ukau'an
Tominkaru aidan nii pidannao ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o
umanawunun. Na'iki kai'o ni'i naa uaidanuz.
33 "Õdainao, aona'o ni'i naa õna'an tomunu'iki unao tuma. Õkiauzon kawan
Jewnao ati, na'apa õkian u'ati aizii: udawatan nii õgaru, mazan aonaa turuu
umakon õmakopa-kizi iti.
34 Ukau'an õtaan unao ati pa'ina'o kakinaorii: umarainpaaka. Na'apa
õmarainpauzon kawan unao, na'apa pa'i manawun umarainpaaka.
35 Umarainpaakan an, ipai'o nii pidannao aitapan unao mishi'o
õpidanannao."

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru (Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)

36 Simon Peter pishaan uruu, "Naobanai, na'iti'oram pumako'ozon?"
Jesus kian u'ati, "Na'iti'oram õmakon, aonaa turuu puda'anpan õgaru aizii,
mazan puda'anpan nii zii diina'iti'i."
37 Peter kian u'ati, "Naobanai, kandii nii mazan aonaa turuu õda'anpan
pugaru kai? Õgaru turuu õmawakan pugaru dikin ii!"
38 Jesus kian u'ati, "Puka'iita mooko pu'itiiman pumawakan õgaru dikin
ii? Mishi'o kaiwuru'u õkianuz pu'ati: Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii
pukian pidannao ati aonaa puaitapan õgaru."

14

Jesus uruu dunapo Tominkaru di'iti'o

1 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aonaa pa'i unyukunuu
ukasha'ora'ana'a! Umishidapa Tominkaru; umishida õgaru kapam.
2 Kaina'a iriba kabaun nazoo kida õdaru dapu ii. Ukau'an õmakon naa
wuru'u õsaaba'anan naa uwiizi nii. Aonaan an mani una'apan, aonaa mani
õkowaadan u'ati na'apa.
3 Aizii õsaabaan dauna'an uwiizi nii, õwa'atin nii koshan unao dau'ati,
turuu kizi una'ian õtuma kapam õna'ii-kizi ii.
4 Unao, uaitapanii dunapo õmako-kizi iti'oraz."
5 Aizii Thomas kian u'ati, "Wanaobanaa, aonaa waaitapan na'iti'oram
pumako'ozon. Na'apam nii mooko waaitapan dunapo na'iti'o?"
6 Jesus kian, "Õgaru wuru'u dunapoz, õgaru wuru'u mishi'oraz, na'iki õgaru
wuru'u kakupa-kinaiz. Soo õgaru ida'an turuu kaawa-karu õdaru di'iti.
7 Aizii unao, uaitapan an õgaru, uaitapan nii õdaru kapam. Aizii wuru
di'iki'i uaitapa'a naa na'iki utukapa'a naa uruu."
8 Philip kian u'ati, "Wanaobanaa, putukapa-kida wa'ati puDaru, uruu
turua'o nii wa'ati."
9 Jesus kian, "Kotua'iki õmashaapan unao tuma, mazan upu'u zii mooko
aonaa puaitapan õgaru, mishii Philip? Ipai pidan tukapa'oraz õgaru, uruu
tukapa'o kapam õdaru wuru'u. Mazan na'apa di'i naa kaiwuru'u,
'Putukapa-kida wa'ati puDaru,' pukianuz?

10 Aonaa mooko pumishidan, õgaru na'iki õDaru, bauda'apa'o waunao?
Kuwai kida õkowaadaniaz unao ati, aonaa õ'ida'a'o mani õtoman. ÕDaru,
mashaapa'oraz õ'ida'a, uruu pa'an wuru'u sha'apaapa'oraz pakaudin-kizi
kida õgaru ida'an.
11 Umishida õgaru na'iki õDaru, bauda'apa'o waunao õkianuz. Oo, umishida
pa'i õDaru sha'apataniaz umanawun kida'o aimaakan õgaru ida'an.
12 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Ipai pidan mishida'o õgaru, usha'apatan nii
õsha'apaapanii kaduz kida kapam. Na'iki usha'apatan nii powa'a'o zii
umanawunun kida, usha'apanum kau'an õmakon naa õDaru di'iti wuru'u.
13 Upishaan an õgaru kanom dau'ati karikaonan, õpidanannaoun idi unao,
õsha'apatan nii u'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii uDani aida-kidan pidannao ati
paDaru umanawunun.
14 Upishaan an õgaru kanom dau'ati karikaonan, õpidanannaoun idi unao;
õsha'apatan nii u'ati.

Jesus taan nii Kaimana'o Doronaa

15 "Umarainpan an õgaru, uizo'atipan nii õkakinaori kida.
16 Õpishaan nii õDaru na'iki utaan nii unao ati ba'oran Minka'ui
kakinaota'o nii unao, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao tuma.
17 Uruu Kaimana'o Doronaa tominapa-kida'o nii unao mishi'o Tominkaru
daua'o. Mazan mamishida-kainao pidannao, aonaa turuu ĩzaamatan uruu
paminka'u nii, usha'apanum kau'an aonaa ĩtukapan na'iki aonaa ĩaitapan
uruu. Mazan unao, uaitapa pa'an uruu, usha'apanum kau'an, kaina'a'o
uruu unao tuma, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao ida'a.
18 "Aona'o nii õwa'akan unao, maudaniiwai wa'aka-kao kawan; õkaawan
nii powaa ati u'ida'ati.
19 Kadimana'o ni'i naa pidannao matukapakan õgaru. Mazan unao
utukapan nii pa'an, usha'apanum kau'an õkakupan nii powaa iti koshan,
ukau'an unao ukakupan nii kapam õkakupan idi.
20 Aizii uruu dono, uaitapan nii õgaru na'iki õdaru bauda'apa'o waunao.
Aizii unao na'iki õgaru, na'apa'o manawun bauda'apa'o pidan kawan.
21 "Na'ia'oram pidan abata'o na'iki izo'atipa'o õkakinaori kida, uruu
wuru'u marainpa'oraz õgaru. Õdaru marainpan nii pidan marainpa'oraz
õgaru; aizii õgaru, õmarainpan nii uruu kapam na'iki õaitapa-kidinan nii u'ati."
22 Judas kian u'ati (aonaa Judas Iscariot mani), "Naobanai, na'apam nii
puaidan pumanawunun waunao ati karikaonan, ba'orainao ati aona'o nii
mooko puaida-kidan?"
23 Jesus kian u'ati, "Pidan marainpa'o õgaru, uizo'atipan nii õparadan,
na'iki õDaru marainpan nii uruu. Wawa'atin nii uruu ida'ati na'iki
wamashaapan nii utuma.
24 Mazan na'ia'oram pidan aona'o umarainpan õgaru, aonaa uizo'atin
õparadan kida. Wuru'u kuwai kidaz, unao abataniaz, aonaa õtomanii mani
karikaonan, õDaru pa'an wuru'u dyuuda'oraz õkakuwaapan na'apa.
25 "Õkowaadan u'ati kaikapa kida'ora'a õna'an pu'u zii utuma.
26 Wuru'u Minka'ui, Kaimana'o Doronaaz, õDaru dyuudan ni'oraz u'ida'ati
õgaru aipan ati; uru'o nii pa'an tominapa-kida unao ipai õkuwaa kida dau'u,
na'iki unyukunuu-kidan nii unao ati ipai daunuuda'u wuru'u õkuwaa kidaz.
27 "Õwa'akan unao tuma kaimana'o nyukunui; soo õgaru turuu õtaan
na'apa'o. Aonaa da'i sannao taan kawanu'o mani õtaan nyukunui
kaimanan. Aonaa pa'i unyukunuu kasha'ora'ana'a oo utariidina'ana'a.
28 Õkowaadanii sha'atii u'ati, 'Õmakon ni'i naa õdaru di'iti, mazan õkaawan nii
koshan powaa ati.' Umishiin an mani umarainpan õgaru, ukonaukii mani

õmakon idi'i naa õDaru di'iti, usha'apanum kau'an umanawunu'o õgaru ai wuru'u uruuz.
29 Õkowaadan naa u'ati kai kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii; aizii
usha'apan dono'o naa uaitapan nii õkuwaa mishiin.
30 Aona'o ni'i naa õparadinan tomunu'iki utuma, usha'apanum kau'an
wa'ati'i naa wuru'u di'ora'a amazada baara'a'oraz naobanai. Mazan aonaa
uka'iitan pamashaatan õgaru.
31 Mazan õsha'apata pa'an ipai aimaakan õdaru dyuudan kawana'ati
õgaru, pidannao aitapa-kinaa nii mishi'o õmarainpan uruu.
"Aizii, wamako'o naa."

15

Paoribai kadunaa manawun

1 "Õgaru wuru'u mishi'oraz paoribai kadunaa, na'iki õDaru saabaapauzo
paoribai baawu.
2 Ipai'o nii udukutan paoribai waoda kida aona'oraz ĩkaakan. Mazan
kaaka'oraz kida usaabaan nii pa'an, aonaa kizi kazamaka'o nii ukadu'u,
na'iki madowaaka kizi koshan ukaakan.
3 Unao, saabaa'aka-kariwai'i naa õkuwaa ida'an.
4 Pakawan pa'i uzaamatinapa õ'ida'ati, õzaamatinpan nii u'idi'iti kapam.
Aonaa paoribai waoda kaakan paaipan ati karikaonan, soo uzaamatinpan
an pakadunaa ida'ati. Unao na'apa'o kapam, aonaa uka'iitan usha'apatan
kaimana'o aimaakan uaipan ati karikaonan. Soo uzaamatinpan an
õ'ida'ati.
5 "Õgaru wuru'u paoribai kadunaaz. Aizii unao, uwaoda kida kawanu'o.
Pidannao, karikaonanu'oraz ĩna'an õ'ida'a, õgaru na'apa õna'an nii ĩ'ida'a,
ĩnao sha'apatan ni'i naa dobata kaiman kida'o aimaakan. Unao, aonaa
uka'iitan usha'apatan aimaakan u'ida'a karikaonan, soo õkaminka'utan an
unao.
6 Mazan pidan aona'oraz una'an õ'ida'a, uawu'uta-kao ni'i naa, na'iki
umaririn ni'i naa amazada ii, na'apa paoribai waoda awu'uta-kariwai
maririn kawan. Udauna'an ukasaba'uka-kao na'iki ukaboota-kaoa'a naa
tikazi wu'iti.
7 Mazan unao, una'an an pakawan õ'ida'a, na'iki umishidapan an
õparadan kida, turuu utoriinpan kanom dau'ati karikaonan, na'iki utaa-kao
nii u'ati.
8 Kaikapa'o ida'ana'o wuru'u õDaru umanawunun aida-kida-kaoaz: Unao
sha'apaapan ida'an dobata kaiman kida'o aimaakan, na'iki na'apa'o ida'an
utukapa-kidinan õpidanannao unao.
9 Na'apa õDaru marainpan kawan õgaru, na'apa õmarainpan kapam unao.
Uzaamatinapa pakawan õ'ida'ati, õmarainapa kizi unao.
10 Uizo'atipan an õkakinaori kida, pakawanu'o nii õmarainpan unao, na'apa
õizo'atipan kawan õDaru kakinaori kida, na'iki pakawan umarainpan õgaru.
11 "Õkowaadan u'ati ipai kaikapa kida'ora'a, unao konaukii kizi na'apa
manawun õgaru konaukian kawan, na'iki aonaa kizi kanom towauda'uan
ukonaukian.
12 "Aizii kaikapa õkakinaori'i, umarainpaaka, na'apa manawun õmarainpan
kawan unao.
13 Aonaa na'ia'oram pidan kamarainpanu'o powa'a zii wuru aia'a, pidan
kashaapa'oraz pazowii-kao papaonarunao kazannaatin-kinaa nii.
14 Õpaonarunao unao, uizo'atipan an õkakinaori kida.
15 Aona'a naa õdakotan unao õpoitorunao nii, usha'apanum kau'an poitorui,
aonaa uaitapan na'apa'oram panaobanaa sha'apainpan. Mazan õdakotan

unao õpaonarunao nii, usha'apanum kau'an ipai õkowaadan u'ati õabatanii kida õDaru di'iki.
16 Aonaa uaipan ati'o mani uzaamatinan õ'ida'ati; õgaru aipan ati'o pa'an unao zaamatinan. Ukau'an õgaru aipan ati'o unao makon usha'apata'anan dobata kaiman kida'o aimaakan. Na'iki karikaonan kizi usha'apaapan na'apa'o aimaakan. Uzaamatinpan idi õ'ida'ati, õDaru taan nii unao ati kanom karikaonan upishaan an u'ati.
17 Ukau'an kaikapa õkakinaori unao ati'i: 'Umarainpaaka.'

Jesus di'itiinao zaamatinpan to'ora-kizaitapa-kao

18 "Pidannao to'ora-kizaitapan an unao, unyukunuitapa na'apa'o ĩto'ora-kizaitapauzon õgaru.
19 Umashaapan an mani na'apa imi'i baara sannao mashaapan kawan, ĩmarainapa mani unao pairibannao nii. Mazan õaipana'ati'o uzaamatinan õ'ida'ati. Ukau'an, aonaa imi'i baara sannaou'u naa mani unao; uruu idi'o pidannao to'ora-kizaitapan unao.
20 Udi'itapa õkianuz u'ati kaikapa'a: 'Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai.' Kaina'a antamikitainao õgaru, na'apa'o nii ĩantamikitan unao kapam; mazan kaina'a ba'orainao izo'ati'o õparadan, ukau'an na'apa'o nii ĩizo'atin uparadan kapam.
21 "Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an uzaamatinpan idi'o õ'ida'ati. Mazan ĩnao, aonaa ĩaitapauzon wuru'u dyuuda'oraz õgaru.
22 Aonaan an mani õkaawan da'ati'i na'iki aonaan an mani õkakuwaapan ĩ'ati, aonaa mani ĩ'oian kainaabatinan padamata. Mazan aizii, 'aonaa waaitapan oia'o wuru'u na'apa'oraz,' aonaa turuu ĩkian.
23 Pidan to'ora-kizaitapa'o õgaru, ĩto'ora-kizaitapan õDaru kapam wuru'u.
24 Aonaan an mani õsha'apatan ĩawun za'a ĩmatukapauzokanii pidan sha'apatan kida, aonaa mani padamata ĩ'oian kainaabatinan. Mazan aizii, ĩtukapani'i naa õsha'apatan na'apa'o, mazan upu'u zii ĩto'ora-kizaitapan baokopa waunao, õgaru na'iki õDaru.
25 Mazan na'apa'o ida'an, ĩkakinaorinaa mishiinan: 'Ĩto'ora-kizaitapan õgaru madiwautapaka karikaonan,' kia'oraz usaadinpan.
26 "Kaawa'o nii Minka'ui, uruu Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata'o mishi'o kuwai Tominkaru daua'o. Õdyuudan nii uwa'atin õDaru di'iki unao ida'ati, na'iki uru'o nii kakuwaapa õdau'an.
27 Aizii unao, ukakuwaapan nii õdau'u kapam, usha'apanum kau'an unao na'a'o õtuma õsakadinan di'iki õtominapatin-kidan pidannao.

16

1 "Õkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a, uruu aonaa kizi umuudina'akan umishidapan ai.
2 Uiribannao kashanauan nii unao synagogue kida iki, uchoochiipan ai ĩtuma. Na'iki kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, uruu dono pidannao zowian an unao, ĩ'itiiman kaimana'o nii aimaakan wuru'u pasha'apataniaz Tominkaru ati.
3 Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapauzon õDaru, oo õgaru.
4 Mazan õkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a. Ukau'an uruu kamoo kaawan dono'o naa, unyukunuitapan nii õkuwaa na'apa kida'o daua'oraz. Õsakadinan di'iki õtominapa-kidan unao, aonaa õkowaadauzon u'ati na'apa kida'o, usha'apanum kau'an õna'an idi zii utuma.

Kaimana'o Doronaa kaudin-kizi

5 “Mazan aizii õkiwan ni'i naa powaa iti dyuuda'oraz õgaru di'iti. Mazan
aonaa na'ia'oram zoobaba unao pishaan õgaru na'iti'oram wuru'u
õmako'ozoonuz.
6 Õkowaadan idi zii u'ati kaikapa'ora'a, uruu idi unyukunuu kasha'oran
naa.
7 Mazan mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aona'o nii Minka'ui kaawan u'ida'ati,
soo õmakon an. Ukau'an kaimana'o nii manawun unao ati wuru'u õmakonuz.
Mazan õmakon an, õdyuudan ni'i naa uruu unao ida'ati.
8 Aizii ukaawan dono, ukainaabatan nii pidannao ati na'apa'oram
manawun oia'o; na'iki, na'apa'oram manawun ĩdi'itapan kaimana'o; na'iki
na'apa'oram manawun ĩdi'itapan Tominkaru kowaadan oia'o
pataka'uta-kao.
9 Pana'iti karikaonan ĩdi'itapan oia'o, usha'apanum kau'an aonaa
ĩmishida'azon õgaru.
10 Pana'iti karikaonan ĩdi'itapan kaimana'o, usha'apanum kau'an õmakon
nii powaa iti õDaru di'iti, na'iki aona'o nii powa'a utukapan õgaru.
11 Na'iki pana'iti karikaonan ĩdi'itapan pataka'utin-karu, usha'apanum
kau'an Tominkaru pataka'utani'i naa naobanai di'ora'a amazada
baara'a'oraz.
12 “Kaina'a dobata zii õkowaada'azoonii u'ati padamata, mazan dobata'o
ni'i naa manawun wuru'u õkuwaaz, aona'o nii uka'iitanuz.
13 Mazan Kaimana'o Doronaa kaawan nii, uruu mishi'o ukuwaa
Tominkaru daua'o. Uruu aipan ati'o ni'i naa uaitapan mishi'o kuwai
Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii ukakuwaapan pa'ida'a karikaonan, mazan
ukakuwaapan nii paabatanii dau'u, na'iki ukowaadan nii unao ati kanom
kida'o nii sha'apa diina'iti'i.
14 Uru'o nii kainaabata õmanawunun, ukowaadan ida'an kanom dii õgaru,
na'iki na'apa'oram wuru'u õkuwaaz.
15 Õkowaadauzon ipai aimaakan õDaru dau'u, aizii na'apa'o nii kapam
Kaimana'o Doronaa kowaadan u'ati ipai õgaru dau'an, na'iki na'apam
õkiauzon.”

Kasha'ora-karu konaukii-karu ua'ii

16 Jesus kian, “Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru
powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan.”
17 Aizii kaina'a utominapa-kidaniinao bii iki'o, ĩkian pairiban ati kida,
“Na'apa'oram dau'ati'o ukianuz, ‘Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa
utukapan õgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii
õgaru koshan;’ na'iki na'apa'oram dau'ati'o dii, ‘usha'apanum kau'an
õmakon naa powaa iti wuru'u õDaru di'iti,’ ukianuz?”
18 Aonaa ĩmashaadan ĩpishautaakan, “Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u,
‘Masakauda'u dauna'an,’ ukianuz? Aonaa waaitapan kanom daua'o
ukadakotinan,” ĩkian.
19 Jesus aitapa ĩpishaa'azon paugaru, uruu idi ukian ĩ'ati, “Õkian kaikapa'a:
‘Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru, mazan
masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan.’ Mishii, uruu
dau'ati'o upishautaakan?
20 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Uzaadan nii na'iki diiwa'o nii
umuraapan, ba'orainao konaukian pu'u. Kiwiin zii ukasha'oran nii, mazan
uruu dauna'an ukonaukian nii.
21 Zuna kaudanipa'azon dono, kasha'ora kowas onyukunuu okaziwapan
kamoo kaawan idi'i naa, mazan okaudanipan dauna'an, aona'a naa

onyukunuitapan pakaziwapauzon. Soo okonaukian naa pa'an,
usha'apanum kau'an koraidaonaa sodi shakatan idi.
22 Na'apa'o kawanu'o wuru'u unao baiaapaniaz: kai unyukunuu
kasha'ora-kida, mazan õtukapan nii koshan da'i unao, na'iki uruu dono
ukonaukian nii, na'iki aona'o nii kanom mashaatan ukonaukiitinan.
23 "Aizii uruu dono, aona'o ni'i naa kanom nii upishaan zii õgaru
aimaakan dau'ati. Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Upishaan an õDaru
kanom karikaonan dau'ati, utaan nii u'ati õpidanannaoun idi unao.
24 Aonaa zoobaba upishaan uruu kanom karikaonan dau'ati,
õpidanannaoun idi unao. Upishaa, Tominkaru taan nii u'ati upishaanii. Uruu
kaimanaiman kizi ukonaukiitinan.
25 "Õkakuwaapauzon u'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an di'ora'a aimaakan
kida dau'a'a. Mazan kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, aizii uruu dono
aona'o ni'i naa õkakuwaapan powa'a di'itinapa-kinai kuwai ida'an, mazan
õparadan nii sariapa kizi pidannao uaitapan õkuwaa õdaru daua'o.
26 Uruu dono, turua'o ni'i naa upishaan uruu aimaakan dau'ati, õ'uu
ida'an, õpidanannaoun idi unao; aonaa kanom nii õpishaan zii õDaru unao ati,
27 usha'apanum kau'an, õDaru marainapanii unao. Umarainpan unao,
usha'apanum kau'an unao marainpan idi'o õgaru, na'iki unao mishidan idi
uruu di'iki'o õwa'atin.
28 Mishi, õwa'atin õDaru di'iki'o, imi'i baara ati. Aizii õmakon ni'i naa imi'i
baara iki, õkiwan naa õDaru di'iti."
29 Uru'u naa utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Aizii, uruu zii puparadan
kainaabatinan, aonaa pukaiwaan di'itinapa-kinai kuwai.
30 Aizii watukapa, puaitapa mishi ipai aimaakan; turuu pudako'atin
pupishaa-kao ua'ii zii aimaakan dau'ati. Ukau'an aizii wamishida
puwa'atin Tominkaru di'iki."
31 Jesus kian ĩ'ati, "Uruu zii umishidan?
32 Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u kaawa'oraz,
uruu dono pana'itinapu kida'o nii umakoodanainan, ukidoopan nii õ'ai
udapu iti kida, uwa'akan nii õgaru õba'orantin. Mazan aonaa õba'orantina'o
manawun mani õgaru, usha'apanum kau'an õDaru karikaonanu'o
una'auzon õtuma.
33 Õkowaadan unao ati aimaakan kaikapa kida'ora'a, unyukunuu
konaukii-kinaa nii, uzaamatinpan idi õ'ida'ati. Di'ora'a amazada baara'a'a,
ubaiaapan nii kasha'ora'o. Mazan uma'ozakadapa unyukunuu! Õgaru,
õwazootani'i naa di'ora'a amazada baara'a'o kasha'ora kida'o aimaakan!"

17

Jesus toriinpan papidanannao ati

1 Jesus kakuwaapan dauna'an patominapa-kidaniinao ati, uawunuupan
doko iti na'iki uru'u naa utoriinpan.
"Õ Daru, aizii kaawa'a naa kamoo. Putukapa-kida pidannao ati puDani
umanawunun, utukapa-kida kizi ĩ'ati pumanawunun kapam.
2 Pugaru aipan ati'o ukazowautapan ipai pidannao, utaa kizi
karikaonanu'o kakupa-karu ipai wunao ati'i, puzaamatin-kidaniinaouz
u'ida'ati.
3 Kaikapa'o wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu ikoda-kao:
pidannao aitapan ida'an soo bauda'apa pugaru mishi'o Tominkaru, na'iki
ĩaitapan ida'an õgaru, Jesus Christ, pudyuudaniaz imi'i baara ati.
4 Õtukapa-kida'a naa imi'i baara'a'o pidannao ati pugaru umanawunun,
õsha'apatan ida'an ipai pudyuudanii õsha'apatan.

5 Õdaru, marii õtukapa-kao umanawunu'o nii aizii, na'apa õtukapauzo-kao
kawan pugaru tuma amazada tominan ua'ii zii.
6 "Õaitapa-kidani'i naa pukaduz wunao ati'i, putaaniinaouz õ'ati di'ora'a
amazada baara ainao bii iki. Pupidanannao ĩdyaun na'iki putaaniinao
õ'ati ĩdyaun, na'iki ĩizo'atipa pukakinaori.
7 Aizii ĩaitapa'a naa, ipai aimaakan putaanii õ'ati, pugaru di'iki'o wuru'u.
8 Õkowaada'a naa pukuwaa ĩ'ati, na'iki ĩzaamata kaimanaiman
panyukunuu itiz. Ĩaitapa õwa'atin pugaru di'iki'o na'iki ĩmishida pudyuudanii
õgaru.
9 "Aonaa õtoriinpan ipai pidannao ati, mazan õtoriinpan wunao ati'i
putaaniinaouz õ'ati, usha'apanum kau'an pupidanannao pa'an ĩdyaun.
10 Ipai õpidanannao, pupidanannao kapam ĩdyaun. Ukau'an ipai
pupidanannao õpidanannao kapam ĩdyaun. Ĩnao ida'ana'o nii õmanawunun
aitapa-kao.
11 Aizii, aona'o ni'i naa õna'an imi'i baara'a, kadimana'o ni'i naa õmakon
pu'idi'iti. Mazan õpidanannao, ĩna'an nii zii imi'i baara'a. ÕDaru, kaimana'o
manawun, pukazannaatapa pa'i wunaou'u putaapa-kidaniinaouz õ'ati.
Ĩnyukunuu patumaaka kizi pa'atiaaka, pugaru na'iki õgaru nyukunuu
patumaakan kawan.
12 Õna'an dono zii ĩtuma imi'i baara'a, õkazannaatapa ĩdyaun, pakawan kizi
ĩmashaapan pupidanannao nii. Õkazannaatapa ĩdyaun, aonaa na'ia'oram
waziwadinan, soo bauda'apa pidan waziwadina'o ni'oraz aita-kao,
na'apa'o ida'an kizi saada-kariwaiz kida puparadan mishiinan.
13 "Aizii kadimana'o ni'i naa õmakon pu'idi'iti. Õtoriinpan ĩ'ati kaikapa'a
õna'an pu'u zii ĩtuma imi'i baara'a, ĩnyukunuu konaukii kizi kaimanaiman
na'apa õnyukunuu konaukian kawan manawun.
14 Õkowaada'a naa pukuwaa ĩ'ati, na'iki uruu idi ba'oran pidannao
kashanau-kidan ĩdyaun. Ĩkashanau-kida-kao, usha'apanum kau'an õgaru
kawanu'o ĩdyaun, aonaa ĩdi'itinpan ba'orainao di'itinpan kawan.
15 Õtoriinpan, aonaa õaipan mani puso'otan ĩdyaun di'oraz amazada
baara iki'i, mazan õpishaan pa'an pukazannaatapan ĩdyaun Satan ai.
16 Õgaru, aonaa õdi'itinpan imi'i baara sannao di'itinpan kawan. Ĩnao
na'apa kapam ĩdi'itinpan õgaru kawan, aonaa imi'i baara sannao kawan
mani.
17 Pusaabaa ĩdyaun pu'idiwaunao nii, puaitapa-kidan ida'an ĩ'ati mishi'o
manawun puparadan. Puparadan, uruu mishi'o manawun.
18 Pudyuudan kawan õgaru imi'i baara ati, na'apa õdyuudan ĩnao kapam
amazada kawana'ati.
19 Kaimanaiman õtaainan pu'ati ĩnao dikin ii, turuu kizi ĩnao kapam
taainan kaimanaiman pu'ati.
20 "Aonaa ĩnao ati mani karikaonan õtoriinpan, mazan õtoriinpan
ba'orainao ati kapam, mishidainao ni'oraz õgaru, paabatan ida'an õdaua'o
kuwai õpidanannao ida'an.
21 Õtoriinpan ĩ'ati, marii kizi ĩbauda'apatan panyukunuu, na'apa pugaru
na'iki õgaru bauda'apatapan kawan wanyukunuu. ÕDaru, na'apa pugaru
bauda'apatinpan õgaru ida'ati, na'iki õgaru bauda'apatinpan pugaru ida'ati,
na'apa kizi ĩnao bauda'apatinpan waunao ida'ati, pidannao mishida kizi
pugaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru.
22 Õtaanii umanawun-karu ĩ'ati na'apa putaan kawan õ'atiz, marii kizi
ĩbauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki õgaru bauda'apatapan

kawan wanyukunuu.
23 Kaina'a ĩnyukunuu ii õgaru; na'iki kaina'a õnyukunuu ii pugaru. Marii
kizi kaimanaiman ĩbauda'apatapan panyukunuu, ba'oran pidannao
aitapa-kinaa nii, pugaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru. Na'iki pumarainapanii
mishidainaouz õgaru na'apa pumarainpan kawan õgaru.
24 "ÕDaru, na'iam õgaru, na'ii õaipan õtuma wuru'u putaaniinaouz õ'ati,
ĩtukapa kizi õmanawunun, wuru'u putauzoniaz õ'ati pumarainpan idi õgaru
amazada tominan ua'ii.
25 Kaimana'o manawun õdaru, aonaa pidannao aitapauzon pugaru.
Mazan õgaru, õaitapanii pugaru, na'iki õtominapa-kidaniinao ĩaitapa
pudyuudanii õgaru.
26 Õkainaabatani'i naa ĩ'ati kanom kaduz pugaru, na'iki karikaonanu'o
nii õkainaabaapan ĩ'ati kanom kaduz pugaru. Ĩmarainpaaka kizi na'apa
pumarainpan kawan õgaru, turuu kizi õzaamatinpan ĩnao di'iti kapam."

18

Soldyaanao zaamata'anan Jesus (Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53)

1 Jesus toriinpan dauna'an paDaru ati, umakon naa
patominapa-kidaniinao tuma Kidron Wa'o baza itinapu. Kaina'a'o da'i
paoribai baawu na'ii, na'iti'i naa Jesus morotan patominapa-kidaniinao
tuma.
2 Judas, kaakapa'o ni'oraz uruu tarubainao ati, uaitapanii kapam uruu
amazada, usha'apanum kau'an, na'iti'o Jesus makouzon
patominapa-kidaniinao tuma.
3 Ukau'an na'iti'i naa Judas makon, una'akan bauda'apa utonazinaa
soldyaanao. Na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu bii ikiinao kapam,
ĩnao faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao dyuudaniinao.
Ĩna'akapanii mizaataaka-kinai kida. Aizii ba'orainao ĩna'akapanii
palampan kida.
4 Jesus aitapani'i naa na'apam nii ĩsha'apaapan paugaru. Uruu idi
uwa'ati'ikan ĩ'ida'ati, na'iki ukian ĩ'ati, "Kanom uaipan?"
5 "Jesus, Nazareth san," ĩkian u'ati.
"Õgaru uruu," Jesus kian ĩ'ati.
(Judas, kaakapa'oraz uruu, na'ia'a naa ĩtuma.)
6 "Õgaru uruu," Jesus kian idi ĩ'ati, sariapa ĩdandanaa'akan, na'iki ĩdorautan
imi'i baara iti.
7 Powa'a koshan Jesus pishaan ĩdyaun, "Kanom uaipan?"
"Jesus, Nazareth san," ĩkian u'ati koshan.
8 Jesus kian ĩ'ati, "Õkii sha'atii u'ati, 'Õgaru uruu.' Umishiin an õgaru
udawatapan, ukau'an marina'a wunaou'u õtumainaouz."
9 (Ukian ĩ'ati na'apa, uparadan mishiin-kinaa ni'o utoriinpan dono'oraz.
"Õdaru, aonaa bauda'apa õwaziwaan wuru'u putaaniinaouz õ'ati," ukianuz.)
10 Aizii Simon Peter, una'akapanii marii. Uso'ota'akan pakinnaa aiazu,
na'iki sa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain diwa'ora antanpu'o,
waota'aka. Malchus kia'o u'uu wuru'u poitoruiz.
11 Jesus kian Peter ati, "Pushakada pumarian powaa iti pakinnaa zo'iti!
Pu'itiiman aona'o nii õbaiaapa'azon kasha'ora'o, õdaru taaniaz õbaiaapan nii?"

Jesus na'aka-kao Annas di'iti

12 Aizii, soldyaanaouz na'iki ĩzowaunaa, na'iki watchmantapainao
Tominkaru Dapu, ĩzaamata'akan naa Jesus na'iki ĩdo'ota'akan naa uka'u kida.

13 Ĩna'akan uruu Annas di'iti kiwiin zii. Annas, uruu Caiaphas imadokozu.
Aizii Caiaphas, uruu Umanawunu'o Faadaa uruu dono,
14 na'iki uruu kia'oraz kiwiin zii Jewnao zowaunaanao ati kaikapa'a:
"Kaimana'o nii manawun bauda'apa'o pidan mawakan an ipai pidannao
dikin ii."

Peter kian
aonaa uaitapauzon Jesus
(Matthew 26:69-70; Mark 14:66-68; Luke 22:55-57)

15 Simon Peter, na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidanii, ĩda'anpan Jesus.
Aizii ba'oraniz, uruu kaimanaimana'o Umanawunu'o Faadaa aitapan.
Ukau'an morota kootowapa-kizai iti uruu Jesus tuma, Umanawunu'o
Faadaa dapu iti.
16 Mazan Peter, una'ian paniinom ii, aonaa umorotan. Aizii, ba'oraniz
Jesus tominapa-kidanii, kaimanaimana'oraz Umanawunu'o Faadaa
aitapan, umako'okan powaa iti na'iki uparada'akan zunaaba ati,
awunuutapaibaz paniinom, na'iki uru'u naa umorota-kidan Peter.
17 Aizii zunaaba, awunuutapaibaz paniinom, okian Peter ati, "Pugaru
õaitapan diidi'ia'ora'a pidan tominapa-kidanii kapam?"
"Aonaa," Peter kian o'ati.
18 Aizii poitoruinao na'iki watchmantapainao, ĩpu'ukada ni'i naa tikazi
na'ii, amazada wadidin idi, uruu na'ia'a naa ĩkadishitapan ĩtanaapan kida.
Peter na'ii kapam ukadishitapan utanaapan ĩtuma.

Umanawunu'o Faadaa
pishautan Jesus
(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; Luke 22:66-71)

19 Uru'u naa Umanawunu'o Faadaa pishaan Jesus, "Kanomnao
putominapa-kida nii? Kanom daua'o putominapa-kidan ĩdyaun?"
20 Jesus kian u'ati, "Karikaonan õkakuwaapan, turuu kizi ipai pidannao
abatan õkuwaa. Karikaonan õtominapa-kidan pidannao synagogue ii, na'iki
Tominkaru Dapu ii. Aonaa na'apainim õdizapan õkuwaa pidannao ai.
21 Kanom nii pupishaan õgaru? Pupishaa pidannao abatainao na'apam
õkian. Ĩnao, ĩaitapa na'apa'oram õkiauzon."
22 Jesus paradan idi na'apa, bauda'apa watchman udazaba a'o
kadishitapan, uta'ika'akan naa Jesus paawun baara ati. Ukian Jesus ati,
"Kanom dyuudan pudako'atin Umanawunu'o Faadaa paradan na'apa."
23 Jesus kian u'ati, "Puaitapan an õparadan pozawatan, pukowaada ipai
da'ainao pidannao ati'i. Mazan puaitapan an õparadan sakitapan, kanom
ni'i naa puta'ika'akan õgaru?"
24 Udauna'an Annas dyuudan una'aka-kao Caiaphas di'iti, Umanawunu'o
Faadaa, pakawan uka'u kida do'otinpan.

Peter powa'atan pakian pidannao ati, aonaa uaitapauzon Jesus
(Matthew 26:71-75; Mark 14:69-72; Luke 22:58-62)

25 Aizii Peter, pakawan zii ukadishitapan na'ii utanaapan, uru'u naa
upishaa-kao koshan, "Aonaa pugaru mani kapam utominapa-kidaniinao
tuma'oraz, mishii?"
"Aonaa," Peter kian.
26 Na'a'o pidan, uruu kapam Umanawunu'o Faadaa poitoru, na'iki uruu
iriban tawuru'u Peter sa'ukaniaz utain; ukian Peter ati, "Aonaa mooko
pugaru mani tawuru'u õtukapaniaz utuma paoribai baawu ii, mishii?"
27 "Aonaa," Peter kian koshan. Una'apan dauna'an, uru'u naa kuruku
ka'aranpa'akan.

Jesus na'aka-kao
Pilate kanaapu iti
(Matthew 27:1-2, 11-31; Mark 15:1-20; Luke 23:1-5; 13:25)

28 Wakankanaanin Jesus na'aka-kaoa'a naa Caiaphas di'iki, Romannao
dapunaa iti'i naa. Aizii Jewnao, aonaa ĩmorotan Romannao dapunaa iti,
usha'apanum kau'an aonaa ĩkaniribaina'azon pakakinaorinaa kian
kawana'ati, turuu kizi ĩaroopan Passover Kamoon dono.*
29 Uruu idi, Pilate† koditan ĩ'ida'ati na'iki upishaan ĩdyaun, "Kanom mooko
oia'o nii di'ora'a pidan sha'apatan, ukootowapa-kida-kinaa niizu?"
30 Aizii ĩkian u'ati, "Uruu dikintapauzo kakinaorii, una'apan idi'o
wana'akan uruu pu'ida'ati."
31 Pilate kian ĩ'ati, "Usha'apata'a naa uruu uaipan kawana'ati,
ukakinaorinaa kawana'ati."
Jewnao kian u'ati, "Waunao, aonaa Rome iki'o kakinaorii taapadan
wazowian pidan."
32 Usha'apan na'apa, Jesus paradan mishiin-kinaa ni'o, tawuru'u
ukowaadanuz na'apam nii pamawakan.
33 Pilate morotan powaa iti Romannao dapunaa iti. Uru'u naa
udapada-kidan Jesus na'iki upishaanuzu, "Pugaru mishi Jewnao naobanaa
king?" ukian.
34 Jesus kian u'ati, "Puaipan ati'o kaiwuru'u pupishaanuz õgaru na'apa?
Oo ba'oran pidannao kakuwaapan idi'o pu'ati õdau'an?"
35 Pilate kian u'ati, "Õgaru, aonaa Jew mani. Pumin-Jewnnao na'iki
faadaanao zowaunaanao pa'an wuru'u na'aka'oraz pugaru õ'ida'ati.
Kanom mooko wuru'u pusha'apataniaz, puto'orada-kinaa nii ĩdyaun?"
36 Jesus, kian, "Õnaobanai-tinapanuz, aonaa imi'i baara'a'o kingnao
naobanai-tinpan kaduz mani. Da'ainao naobanai-tinpan kawanun an mani
wuru'u õnaobanai-tinapanuz, mizaataaka mani õpidanannao, aonaa kizi
Jewnao zowaunaanao zaamatan õgaru. Mazan aonaa da'a'o nii mani
wuru'u õnaobanai-tinapanuz!"
37 Pilate kian u'ati, "Ukau'an, king wuru'u pugaruz?"
Jesus kian, "Pugaru, pudakotan õgaru king nii. Na'apa'o ni'o õshakatan,
na'iki õkaawan imi'i baara ati, õkakuwaapa'anan mishi'o dau'u. Na'ia'oram
pidan mishi'o ida'antanpu'o, uru'o nii zaamata õparadan."
38 Pilate kian u'ati, "Kanom mooko mishi'o nii?" Udauna'an Pilate koditan
koshan Jewnao ida'ati, na'iki ukian ĩ'ati, "Aonaa kanom dikauda'o nii
arawu sha'apatanu'u, õkaboota-kinaa nii uruu oia'o di'iti.
39 Mazan ipai wunu Passover Kamoon dono õkodita-kidauzo nii unao aipan
kawana'ati bauda'apa taraapa-kariwai pidan. Ukau'an, turuu õmuudan
unao aipan ati, Jewnao naobanaa king kii-kizaiz?" ukian ĩ'ati.
40 Uru'u naa ĩkadako'okan diiwa'o ida'an, na'iki ĩkian u'ati, "Aonaa arawu
mani'i! Mazan waaiapan Barabbas pa'an!" Aizii Barabbas uruu antamiki.

19

Pilate kashaapa Jesus zowii-kao

1 Uru'u naa Pilate dyuudan soldyaanao ba'izian tuukii Jesus.
2 Soldyaanao tinokan kaiwada-karu, uruu idi'i naa ĩkakowamtan uruu.
Udauna'an ĩkakamichantan uruu, wuza'o kamicha idi,*

* **18:28** Numbers 9:9-11 † **18:29** *Pilate:* uruu Judea Baara ia'o naobanai udono (uruu Rome iki'oraz)
* **19:2** *wuza'o kamicha:* naobanai kamichan kaduz wuru'u na'apa'oraz uwuzan.

3 na'iki uru'u naa ĩwa'ati'anpan u'ida'ati, ĩta'ii'anpan uruu paawun baara
ati, na'iki ĩkian u'ati, “Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!”
4 Pilate koditan koshan, Jewnao kasaba'ukinapa-kizi iti na'iki ukian ĩ'ati,
“Aushaa uabata! Aizii õkodita-kidan ni'i naa uruu unao ida'ati, mazan õaipan
uaitapan kaimanaiman, aonaa kanom õikodan oia'o nii usha'apatan.”
5 Uru'u naa Jesus kodita-kida-kao, umorokodapa wuru'u kowamaiz
kaiwada-karu idi'oraz utoma-kao, na'iki wuza'oraz kamicha. Uru'u naa
Pilate kian ĩ'ati, “Aizii, di'i naa wuru'u pidanaz!”
6 Aizii, faadaanao zowaunaanao, na'iki watchmantapainao tukapa'akan
naa uruu, sariapa ĩkadakon diiwa'o ida'an, “Marii utauka-kao cross di'iti!
Marii utauka-kao cross di'iti!”
Na'iki Pilate kian ĩ'ati, “Una'aka'a naa uruu, utauka kizi'i naazu cross
di'iti. Õgaru, aonaa kanom õikodan oia'o nii usha'apatan.”
7 Jewnao kian u'ati, “Waunao, kaina'a wakakinaorinaa, pidan na'apa'o
marii uzowii-kao, udakotinpan idi Tominkaru Dani nii.”
8 Aizii Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, tuukii utarian.
9 Udauna'an umorota-kidan koshan Jesus Romannao dapunaa iti. Na'ia'a
naa upishaan uruu, “Na'ikim san mooko pugaru?” ukian u'ati. Mazan
aonaa Jesus dako'atin uparadan.
10 Aizii Pilate kian u'ati, “Kanom nii aonaa pudako'atin õparadan? Õgaru,
turuu õkazannaatan pugaru puzowii-kao ai, na'iki turuu õtauka-kidan pugaru
cross di'iti.”
11 Jesus kian u'ati, “Aonaa turuu pusha'apata-kidan õgaru, soo Tominkaru
taapadan an. Ukau'an, wuru'u pidan na'aka-kida'oraz õgaru pu'ida'ati,
powa'a'o zii manawun usha'apatan oia'o pu'ai.”
12 Pilate abatan idi na'apam ukian, utiwaan padamata na'apam
pakazannaatan uruu. Mazan Jewnao kadakon u'ati, “Pukazannaatan an
uruu, aonaa Caesar paonaru mani wuru'u pugaruz! Pidan dakotinpa'o king
nii, Caesar taruba wuru'u uruuz!”
13 Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, uru'u naa ukodita-kidan
koshan Jesus ĩ'ida'ati, na'iki uruu dauna'an usakanatan pakootoopauzo-kizi
tabai ida'a,† panibazoo di'ii, Kuba Baara‡ kia'oraz udakota-kao. (Gabbatha,
kia'o udakota-kao Hebrew ida'an.)
14 Aizii uruu dono maonapa'a naa sakitapa kamoo, na'iki uruu dono
minziiwatin-karu kamoo§ wuru'u Passover dau'ati.
Uru'u naa Pilate kian Jewnao ati, “Di'i naa unaobanaa king!”
15 Uru'u naa ĩkadako'okan, “Marii uzowii-kao! Marii uzowii-kao! Marii
utauka-kao cross di'iti!” ĩkian.
Na'iki Pilate kian ĩ'ati, “Uaiapa mooko õtauka-kidan unaobanaa king cross
di'iti?”
Aizii faadaanao zowaunaanao kian u'ati, “Soo Caesar, uruu bauda'apa
wanaobanaa king!”
16 Uru'u naa Pilate taan Jesus ĩ'ati, marii kizi'i naa soldyaanao taukan
uruu cross di'iti.

Jesus tauka-kao cross di'iti (Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; Luke 23:26-43)

Uru'u naa soldyaanao na'aka'akan naa Jesus,

† **19:13** *tabai:* naobanainao sakanatauzo-kizi ĩkootoopan dono. (Pilate sakanatan na'a, udi'itapan panaadon powa'a zii na'apam nii pasha'apatan Jesus.) ‡ **19:13** *Kuba Baara:* panibazoo, kuba idi'o utoma-kao. § **19:14** *minziiwatin-karu kamoo:* Uruu dono'o Jewnao minziiwatauzon panikan ni'o Passover Kamoon dono. Wachuupunin, kamoo tipita'akan dauna'an, ĩnikauzonuzu.

17 Ukodita-kida-kao donoi iki uwaodatapa'a naa pacrossannaa, na'iki
una'aka-kao Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kia'o amazada dakota-kao di'iti.
(Golgotha, kia'o udakota-kao Hebrew ida'an.)
18 Na'ia'a naa ĩtaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam pidannao
tauka-kao udazaba'a, ba'oran cross kida di'iti. Bauda'apa tauka-kao
udiwa'ora antanapu, ba'oran tauka-kao uwashabaron antanapu.
19 Pilate saada-kidanii Jesus daua'o paranka daara'a, na'iki
utauka-kidanuzu cross paawa'a, doko atanapa Jesus zowau ai. "Jesus,
Nazareth San, uruu King, Jewnao ati," kia'o wuru'u saada-kariwaiz.
20 Iriba pidannao aitaan wuru'u saada-kariwaiz, umaonapan idi donoi
ati. Wuru'u usaada-kaoaz idikinauda'u'o parada-karu ida'ana'o, Hebrew
ida'an, Latin ida'an, na'iki Greek ida'an.
21 Jewnao faadaannao zowaunaanao kian Pilate ati, "Aonaa
pusaada'ana'a, 'uruu King, Jewnao ati' kii; mazan pusaada kaikapa'a:
'Di'ora'a pidan kian, Õgaru King, Jewnao ati' kii pa'an."
22 Mazan Pilate kian ĩ'ati, "Kanom õsaadanii, aonaa turuu upana'adan."
23 Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, ĩzaamata'akan naa
ukamichan na'iki ĩbuutanuzu pamina'utamkida, soldyaanao zaamata kizi
pakawana'ati kida. Ĩzaamata kapam ushooton za'aba'i; aizii uruu toma-kao
aonaa na'iam ukanotinpan.
24 Aizii ĩkian pa'atiaaka, "Di'ora'a shooto, aonaa washushuuda'ana'a.
Wamakinaotin aka, watukapa kizi kanoma'o nii zaamata pa'anazu."
Ĩsha'apatanuz aimaakan na'apa, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan
mishiin-kinaa ni'o wuru'u:
"Ĩbuutan õkamichan kida pakawana'ati
na'iki ĩmakinaotina'akan õshooton dikin ii."*
Na'apa soldyaanao sha'apatan aimaakan.
25 Na'ia'o Jesus crossannaa dazaba ii, udaro kadishitapan pa'inaozo tuma.
Na'ia'o kapam ĩtuma Clopas daiaro Mary, na'iki Mary Magdala sanaabaz.
26 Jesus tukapan padaro, na'iki umarainpaniaz patominapa-kidanii
kadishitapan odazaba'a. Ukian padaro ati, "Pudani ni'i naa uruu!"
27 Udauna'an ukian patominapa-kidani ati, "Pudaro ni'i naa oroo!"
Na'iki'ora'a naa utaapan oroo.

Jesus mawakan
(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; Luke 23:44-49)

28 Jesus aitapan idi ipai'i naa pasha'apatan wuru'u Tominkaru aipaniaz
pasha'apatan; saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinaa nii,
ukian, "Õmaradako."
29 Aizii uruu dono na'a'o boon zo'o pasaata-kariwai kibia'o riwunii. Uruu
baoko iti ĩdamotan sponge, na'iki ĩsawadanuz Jesus dako iti, hyssop kadunaa
saba ida'an.
30 Usoosokanuzu na'iki ukian, "Aizii ipai'i naa õsha'apatinan!" Aizii
una'apa'akan dauna'an, uru'u naa usawiki-kida'akan pazowau, na'iki
umanizowanta'akan naa.

Jesus aradu'u dakata-kao

31 Aizii Jewnao zowaunaanao, aonaa ĩaipan tauka-kariwainao na'ian cross
paawa ii atii kamoo tipitan di'iti, usha'apanum kau'an uruu di'iki
Sookapa-karu Kamoo sakadinan. Na'iki umanawunu'o Sookapa-karu
Kamoo, Passover Kamoon wuru'u udono'oraz. Uruu idi ĩpishaan Pilate marii

* **19:24** Psalm 22:18

kizi udyuudan cross paawa iainao taba'u kida ramita-kao ĩmawaka kizi kadiman, uruu dauna'an turuu kizi ĩnanaa kida toka-kida-kao.
32 Uru'u naa soldyaanao makon, na'iki ĩramita'akan naa Jesus dazaba
ainao ĩtauka-kao taba'u kida.
33 Mazan ĩkaawan Jesus ida'ati ĩtukapan uruu mawaka'a naa, uruu idi
aonaa ĩramitan utaba'u.
34 Mazan bauda'apa soldyaa dakata'akan uruu paaradu'u ati dimana'o
pachipararin idi, sariapa izai na'iki wunu shoota'akan udakata-kizinao iki.
35 (Pidan tukapa'oraz kaikapa'o sha'apan, uruu wuru'u kakuwaapa'oraz.
Ukau'an turuu ukuwaa mishida-kao. Ukowaadan wuru'u mishi'oraz kuwai
turuu kizi unao mishidan kapam.)
36 Di'ora'a aimaakan kida sha'apan, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan
mishiin-kinaa ni'o wuru'u: “Aona'o nii bauda'apa uniwa'uz ramita-kao,”
kia'oraz usaadinpan.
37 Na'iki kaina'a koshan saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a
kaikapa'ora'a: “Pidannao awunuupan nii padakatanii di'iti,” kii.

Jesus dida-kao daua'o
(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

38 Aizii na'apa kida'o sha'apan dauna'an, Joseph, Arimathea san pishaan
naa Pilate Jesus nanaa dau'ati, turuu kizi una'akanuzu na'iki udida-kizi'i
naazu. (Wuru'u Joseph, uruu mishida'o Jesus, mazan aonaa ukowaadan
ba'oran pidan ati, utarian idi Jewnao zowaunaanao ai.) “Turuu
puna'akanuzu,” Pilate kian dauna'an u'ati; uru'u naa umakon na'iki
una'akan naa Jesus nanaa.
39 Aizii, Nicodemus, tawuru'u makonkauzoz aiwaka'an Jesus di'ii, uruu
kapam mako Joseph tuma. Una'aka 30 kilogram kasarai,† myrrh na'iki
aloes idi'o ukawiki'ita-kao.
40 Ĩnaou'u naa na'aka Jesus nanaa na'iki ĩpapidan naaz baraka'o kamicha
mada‡ kasarai-tinpa'o idi. Na'apa'o Jewnao saabauzon mawaka'o,
una'aka-kao ua'ii baaranai iti.
41 Aizii, Jesus zowii-kizinao ii kaina'a'o da'i paoribai baawu. Na'iki
kaina'a'o na'a pa'ina'o kichada-kariwai baaranai, aona'o zii
ukaiwauzo-kao.
42 Jewnao minziiwauzon idi Passover Kamoon dau'ati uruu dono, na'iki
baaranai kaina'an idi na'ii, na'ia'a naa ĩpaida'akan Jesus nanaa.

20

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki
(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

1 Ishawaka zii amazada Sunday chaapi'iki, Mary Magdala sanaabaz
kaawa'akan naa Jesus baaranaa ati. Otukapa zikada'aka-kaoa'a naa kuba
baaranai tarata'aka-kinaoaz.
2 Uru'u naa odima'akan, okowaada'anan Simon Peter na'iki Jesus
marainpaniaz patominapa-kidanii ati. Okian ĩ'ati, “Na'aka-kaoa'a naa
wanaobanaa nanaa pabaaranaa iki, aizii aonaa waaitapan na'iam naa
ĩsha'apatanuzu!”
3 Uru'u naa Peter na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidaniaz makon,
ĩtukapa'anan Jesus baaranaa.

---

† **19:39** *kasarai:* pidan mawaka'o kasarannaa. ‡ **19:40** *kamicha mada:* linen kia'o udakota-kao, kawinipina'o. Uruu idi'o Jewnao watudauzon pidan mawaka'o.

4 Baokopa dya'utam ĩdyaun dimapa ĩmakon na'iti. Mazan wuru'u
ba'oraniz, ukadimandina'akan naa na'iki ukiwiita'akan Peter ai, ukau'an
kiwiin ukaawan Peter ai baaranai iti.
5 Udawukan, uawunuutaa-kidan ka'unaru nazo iti, utukapa mawaka'o
watuu-kinao kamicha mada unazo ii; mazan aonaa umorotan na'iti.
6 Mazan Simon Peter kaawa'akan udawu'ati, sariapa umorotanaakan
unazo iti. Utukapa wuru'u nanai watuu-kinaoaz kida kamicha mada na'ii,
7 na'iki utukapa kapam wuru'u kamichaz Jesus zowau watuu-kinaoaz.
Pakawan uwatudinpan na'iki pana'itinapu wuru aia'a ba'oran kamicha
mada kidaz.
8 Udauna'an, tominapa-kida-kariwai, kiwiini'oraz ukaawan baaranai ati,
umorotan naa kapam ka'unaru nazo iti. Ukau'an utukapa na'iki umishida.
9 (Uruu dono aonaa zii ĩaitapan na'apa'oram saada-kariwaiz Tominkaru
Paradan ida'a'oraz, kadishita'o nii uruu pamawaka-kizi iki, kia'oraz.)

Jesus aidinan Mary Magdala sanaaba ati (Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11)

10 Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti pamashaapa-kizi iti, wuru'u
tominapa-kida-kariwainaouz.
11 Mazan Mary, ona'ian zii okadishitapan, ozaadinan Jesus baaranaa ii.
Pazaadan pu'u, odawukan na'iki omorota-kidan pazowau ka'unaru iti,
oawunuutaa-kidan unazoo.
12 Otukapa dya'utam angelnao na'ii, baraka kida'o ĩkamichan. Ĩsakanatapan
Jesus nanaa-daunuz ida'a. Bauda'apa'o sakanatapan uzowau antanapu,
na'iki ba'oran sakanatapan ukidiba antanapu.
13 Ĩkian Mary ati, “Kandii nii puzaadinan?”
Okian ĩ'ati, “Ĩna'akan idi õNaobanaa di'iki'i, aizii aonaa õaitapan na'iam naa
ĩsha'apatanuzu!”
14 Oparada'akan dauna'an, okiwa-kiwaa'akan padikin iti, otukapa pidan
padazaba'a. Jesus padamata wuru'u kadishitapa'oraz, mazan aonaa
oaitapanuzu.
15 Jesus kian o'ati, “Kandii nii puzaadinan? Kanom pudawatapan?”
Ozauda-kidan saabaapauzo paoribai baawu wuru'u uruuz. Okian u'ati,
“Pugarun an wuru'u zikada'oraz uruu di'iki'i, pukowaada õ'ati na'iam
pusha'apatanuzu, õnanaka kizi uruu powaa ati.”
16 Upu'a'a naa Jesus dakotan o'uu, “Mary!” ukian o'ati.
Uru'u naa otanawatina'akan u'ida'ati, na'iki okian u'ati, “Rabboni!”
(Hebrew ida'an, “Tiichaa,” kia'o wuru'u.)
17 Jesus kian o'ati, “Mana'a puzaamatina'ana'a õ'ida'ati, usha'apanum
kau'an aonaa zii õkiwan õdaru di'iti. Mazan pumako õ'inawuzunao di'iti,
pukowaada'an õparadan ĩ'ati. Pukii ĩ'ati, ‘Õkiwan naa õDaru na'iki õTominkarun
di'iti wuru'u. Uruu ĩDaru na'iki ĩTominkarun kapam.’ ”
18 Uru'u naa Mary Magdala sanaaba makon Jesus tominapa-kidaniinao
di'iti na'iki okowaadan naa ĩ'ati patukapan Naobanai, na'iki okowaadan
naa ĩ'ati na'apam ukian.

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati (Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)

19 Uruu Sunday wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao baokopatinan
kabaun nazo ii. Ĩtarian idi Jewnao zowaunaanao ai ipai ĩdadaradapan

paniinom kida. Masha'apakiaka Jesus aidinan ĩbii ii, na'iki ukian ĩ'ati,
“Kaiman utaapa unyukunuu.”
20 Uparadan dauna'an na'apa, utukapa-kidan ĩ'ati potopotori daunizi
paka'u kida ida'a'o, na'iki paaradu'u dakata-kizinao. Ĩtukapan idi wuru'u
Naobanaiz, tuukii, tuukii utominapa-kidaniinao konaukian.
21 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati koshan, “Kaiman utaapa unyukunuu. Õdaru
dyuudan kawan õgaru imi'i baara ati, ukau'an na'apa õdyuudan kapam unao
amazada kawana'ati.”
22 Uipaian dauna'an paparadan, upootan panizowan ĩ'ida'ati na'iki ukian
ĩ'ati, “Õtaan Kaimana'o Doronaa u'ati.
23 Ukau'an turuu ukian pidan ati, ‘Marina'ata-kaoa'a naa u'oian,’
Tominkaru marina'ata'akani'i naa kapam wuru'u pidan oianuz. Aonaan an
umarina'atan pidan oian, aona'o nii Tominkaru marina'atan kapamazu.”

Jesus aidinan Thomas ati

24 Thomas (Shamaan kia'o ba'oran u'uu), uruu kapam 12, Jesus
tominapa-kidanii bii iki'o, aona'o uruu nii ĩtuma Jesus aidinan dono ĩ'ati.
25 Ĩkian u'ati, “Watukapanii Naobanai!”
Thomas kian ĩ'ati, “Aona'o nii õmishidan utukapan Naobanai, soo õtukapan
an zii potopotori daunizi uka'u kida ida'a, na'iki õshakadan an zii õka'u
shuwu na'iti, na'iki õshakadan an zii õka'u uaradu'u dakata-kizinao shaawa
iti.”
26 Bauda'apa soondii dauna'an, baokopa'o koshan Jesus
tominapa-kidaniinao kabaun nazo ii. Uruu dono, na'a'a Thomas ĩtuma.
Paniinom kida dadaradinpan pu'u padamata, Jesus na'ia'a naa uaidinan ĩbii
ii. Ukian ĩ'ati, “Kaiman utaapa unyukunuu.”
27 Udauna'an ukian Thomas ati, “Putukapa potopotori daunizi õka'u kida
ida'a, putaa puka'u shuwu na'ati; pushakada puka'u õaradu'u
dakata-kizinao shaawa iti. Aona'a naa pumamishidaka'ana'a, mazan
pumishidapa'a naa pa'an!”
28 Thomas kian u'ati, “Pugaru õNaobanaa na'iki õTominkarun!”
29 Jesus kian u'ati, “Thomas, pumishida aizii, putukapan idi õgaru?
Konaukia'o manawun pidan mishida'oraz pamatukapakan pu'u.”

Kanom ni'o di'ora'a Kaarita Saada-kao

30 Jesus sha'apatanii iriba umanawun kida'o aimaakan
patominapa-kidaniinao awun za'a, aonaa usaadinpan di'ora'a kaarita ida'a.
31 Mazan di'ora'a saada-kao, turuu kizi unao mishidan Jesus, uruu
wuru'u Christ, Tominkaru Dani; na'iki uruu ma'ozakan ida'ana'o nii unao
kakupan, umishidan ida'an uruu.

21

Jesus aidinan Galilee Baara ii patominapa-kidaniinao ati

1 Aizii uruu dauna'an, Jesus aidinan koshan patominapa-kidaniinao ati
Tiberius Karishiiz* danoma ii. Kaikapa aizii uaidinan ĩ'ati'i.
2 Aizii 7 utominapa-kidaniinao baokopa'o udono: Simon Peter, Thomas
(Shamaan kia'oraz ba'oran u'uu), Nathanael (Galilee Baara ia'o Cana sanaz),
Zebedee dainao, na'iki dya'utam ba'orainao Jesus tominapa-kidaniinao.
3 Simon Peter kian ĩ'ati, “Õmako'ozon wuru'u, õsairoopa'anan.”

---

* **21:1** *Tiberius Karishiiz:* Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-kao.

Ĩkian u'ati, “Wamakon nii putuma.” Uru'u naa ĩmakon utuma kanawa zo'an; mazan uruu aiwaka'an aonaa kanom ĩsairotan.
4 Chaapi'iki, kamoo koditan ua'ii, na'ia'a naa Jesus kadishitapan unaawa ii, wunu danoma'a. Mazan utominapa-kidaniinao aonaa ĩaitapan Jesus wuru'u kadishitapa'oraz.
5 Jesus kian ĩ'ati, “Õpaonarunao, usairota kopau?”
Ĩkian u'ati, “Aonaa kanom wasairotan.”
6 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Ukaboota usairon ukanawan diwa'ora antanapu, usairotan nii kopau.” Uru'u naa ĩkabootan pasairon, ĩsairota iriba, iriba kopau. Na'iki aona'a naa ĩka'iitan pasawatan pasairon kanawa zo'ati.
7 Aizii Jesus tominapa-kidaniaz, tawuru'u umarainpaniaz, ukian Peter ati, “Naobanai uruu!” Simon Peter abatan idi Naobanai uruu kii-karu, sariapa umorokada'akan pakamichan (unarakada'akanii pakamichan pasairoopan idi), na'iki uzaka'uta'akan naa wunu baoko iti, umako'ozon idi kadiman Jesus di'iti.
8 Ba'orainao utumainao kanawa ida'an zii ĩwa'atin, ĩkozootapaanan pasairon paida'oraz kopau idi. Aonaa munapo'ora'a naa mani ĩdyaun wuru'u wunu danoma ai, 100 meters mani umunapon.
9 Ĩmaaratinan dono'o naa, ĩtukapa wizi'i'o tikazi tiriizi na'ii na'iki kaina'a upaawa'a kopau kazimata-kariwai, na'iki kaina'a bread udazaba'a.
10 Jesus kian ĩ'ati, “Una'aka da'ati'i na'apauda'um karikaonan kopau, aizi'oraz uzaamata'akan.”
11 Simon Peter kiwa'akan powaa iti, na'iki upaidinan kanawa zo'iti. Uru'u naa ukaminka'utan pairibannao kozootan sairo unaawa ati. Paida wuru'u sairoz kopau tu'uz kida idi, 153 ipai'ika'o sairota-kariwai kopau: mazan sairo aonaa udadoobi'iinan, kopau iriban pu'u padamata.
12 Jesus kian ĩ'ati, “Waaroopa'a naa.” Aonaa na'ia'oram utominapa-kidaniinao papishaanuzu kanom uruu. Usha'apanum kau'an ĩaitapa kaimanaiman Naobanai Jesus wuru'u.
13 Jesus zaamatan bread na'iki uru'u naa utaabi'ian ĩkawana'atiz; kopau na'apa kapam utaan ĩkawana'ati.
14 Ukau'an, idikinautan naa aizii wuru'u Jesus aidinanuz patominapa-kidaniinao ati, pakadishitan dauna'an mawaka-karu di'iki.

Jesus pishaan Peter

15 Aizii ĩaroopan dauna'an, Jesus kian Simon Peter ati, “Simon, John dani, mishi'o pumarainpan õgaru powa'a zii wunao ai'i?”
Peter kian u'ati, “Oo, Naobanai; puaitapanii õmarainpan pugaru.”
Jesus kian u'ati, “Puawunuutapa õpidanannao, na'apa kaznizo dainao awunuutapa-kao kawan.”
16 Powa'a koshan Jesus kian u'ati, “Simon, John dani, mishi'o pumarainpan õgaru?”
Peter kian u'ati, “Oo, Naobanai; puaitapanii õmarainpan pugaru.”
Jesus kian u'ati, “Putaapa õpidanannao, na'apa kaznizonao taapa-kao kawan.”
17 Aizii idikinautan naa Jesus pishaan Peter, “Simon, John dani, mishi'o pumarainpan õgaru?”
Sariapa Peter nyukunuu kasha'oran, Jesus pishaan idi paugaru idikinau'u naa manawun, “Mishi'o pumarainpan õgaru?” kii.
Ukau'an Peter kian u'ati, “Naobanai, pugaru puaitapanii ipai aimaakan; puaitapanii õmarainpan pugaru!”

Jesus kian u'ati, “Puawunuutapa õpidanannao, na'apa kaznizonao
awunuutapa-kao kawan.
18 Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Pupa'inan dono zii puaipan ati
puminziiwauzon, na'iki pumakon pumako'ozoo-kizi iti; mazan
putunarunaoun dono'o naa, pusawadan nii puka'u na'iki ba'oran
pidannaou'o nii minziiwa-kida pugaru na'iki puna'aka-kao nii, aonaa
pumako'ozoo-kizi iti mani.”
19 (Jesus paradanuz na'apa, ukainaabatan na'apam nii Peter mawakan.
Na'iki na'apa'o ida'ana'o nii uaida-kidan Tominkaru umanawunun.)
Udauna'an Jesus kian u'ati, “Puda'an õgaru!”
20 Peter awunuuankan powa'a iti, utukapa Jesus tominapa-kidanii
umarainpaniaz wa'atin ĩdawu'ati. (Uruu tawuru'u sakanatapa'oraz Jesus
dazaba'a aroapa-karu dono, Passover Kamoon dono'oraz, pishaa'oraz Jesus
kaikapa'a: “Naobanai, kanoma'o nii mooko manawun wuru'u kaakapa'o
ni'oraz pugaru putarubanao ati?”)
21 Peter tukapan idi uwa'atin, uru'u naa upishaan Jesus, “Naobanai,
arawu mani'i, na'apam nii usha'apata-kao?”
22 Jesus kian u'ati, “Na'apa dii pu'ati õaipan an ukakupan zii atii õkaawan
powaa ati? Pugaru, puda'an õgaru!”
23 Na'iki'i naa parada-karu iribainan mishidainao kawana'ati, na'iki
ĩabatan ukowaada-kao aona'o nii umawakauzon, wuru'u
utominapa-kidaniaz. Mazan, “aona'o nii umawakauzon,” aonaa Jesus kian
udau'ati. Mazan, “Na'apa dii pu'ati õaipan an ukakupan zii atii õkaawan
powaa ati?” kia'o ukian.
24 Wuru'u Jesus tominapa-kidaniaz, uru'u naa kakuwaapa'oraz di'ora'a
aimaakan kida dau'a'a, na'iki uruu kapam saada'oraz di'ora'a kaarita.
Na'iki waaitapa mishi'o wuru'u ukuwaa kidaz.
25 Kaina'a iriba ba'oran kida aimaakan Jesus sha'apatanii, aonaa
usaada-kao. Usaada-kao an mani ipai daunuuda'u, aonaa mani udaua'o
saada-kariwai kida kaarita wiizi nii di'ora'a amazada ida'a'a.

Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daua'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-kao.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-kao dauna'an aokazi iti. Kaina'a bauda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, “Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan õdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki ĩzowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. Ĩkakuwaapa kapam Samaria Baara sannao ati, wuru'u maonapa'oraz ĩwiizi Jewnao wiizi dazaba an. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĩdyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidannao mashaapa-kizi ii aka. Wuru'u ba'oran kaduz pidannaouz, ĩnao Jewnao dakotaniaz Gentilenao nii. Mazan iriba ĩnao, ĩmishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudinan baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke ikodaakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziiwatin-karu kakuwaapa-karu ua'ii *1:1-26*
Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao Jerusalem ii aka *2:1—8:3*
Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao Judea na'iki Samaria Baara ii aka *8:4—12:25*
Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi *13:1—14:28*
Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii *15:1-35*
Itamautan Paul kakuwaatin-kizi *15:36—18:22*
Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi *18:23—21:16*
Paul zaamata-kao na'iki utaraapa-kao *21:17—26:32*
Paul dyuuda-kao Rome iti *27:1—28:31*

1 Õpaonaru Theophilus: Kiwiini'o õkaaritan ida'a,* õkowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki õkowaada ukuwaa, utominapatin-kida-kinaaz pidannao.

2 Ipai õkowaadanuz usakadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

Mazan Jesus na'aka-kao ua'ii aokazi iti, ukakinaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, ĩnao uzaamataniinaouz kakuwaapatinainao nii.

3 Aizii 40 kamoo pazowii-kao dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an ĩtukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-kinaa nii ĩ'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan ĩ'ati na'apam Tominkaru naobanai-tinan.

* **1:1** Di'oraz kaarita Luke saadanii koshan.

4 Bauda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan
ĩdyaun, kaikapa'a: “Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa
kizi Kaimana'o Doronaa, tawuru'u õDaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao
ati, na'apa sha'atii tawuru'u õkiauzonuz u'ati.
5 John Chikaawunuupauzon soo wunu idi karikaonan, mazan aona'o nii
zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o
Doronaa idi pa'an,” ukian apostlenao ati.

Tominkaru na'akan Jesus aokazi iti

6 Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa
ĩkian u'ati, “Naobanai, aizi'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii
Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?”
7 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Soo õDaru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii
pasha'apatan ipai aimaakan paaipan kawana'ati. Unao aonaa turuu
uaitapan.
8 Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii
utaapan unyukunuu. Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan õdau'u
Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka,
atii ipai amazada kawana'ati.”
9 Jesus ipaian dauna'an paparadinan ĩ'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru
na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii
isha'iz dikinida'akan naazu.
10 Ĩawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam
daonaioranao, baraka'o ĩkamichan kida, aidina'akan na'iki ĩkadishitan
ĩdazaba'a.
11 Sariapa ĩparadan apostlenao ati kaikapa'a: “Galilee Baara sannao.
Kandii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz
aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi
iti,” ĩkian.

Judas wadaun zaamata-kao

12 Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i
naa. Munapo za'o wuru'u naawazi ĩmakonaka kiziz.
13 Aizii ĩkaawan naa donoi iti, sariapa ĩmakon pasookadinpauzo-kizi iti,
kabaun dokoa'o uparanka baara-tinpan. Kaikapauda'u ĩdyaunu'u: Peter,
John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James
(Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot),† na'iki Judas (James daniz).
14 Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i ĩtoriinpan
Tominkaru ati. Mary, Jesus daroz, na'ia'o kapam ĩtuma, na'iki ba'oran
zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.
15 Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u
baokopatinpainaouz. Na'iki Peter kadishitan ĩnao kanaapu iti, na'iki ukian
ĩ'ati,
16 “Õiribannao, õkia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz
Tominkaru paradan mishii-kao, tawuru'u Kaimana'o Doronaa
kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u
una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus.
17 Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa
watuma.”
18 (Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus
patarubanao ati. Uruu puraata ida'an zakapu torii-kao. Na'iki uruu zakapu

† **1:13** *Patriot:* mizaataakapauzoz pawiizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

baara iaˈo Judas waotauzon mawaka aka, naˈiki tadaˈoka aka utoba, naˈiki ipai uokori kodiaˈakan.
19 Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuruˈu aimaakan shaˈapanuz uˈati naˈapa. Uruu idi ĩdakotan paparadan idaˈan wuruˈu zakapu uu, Akeldama kii, “Izaitaˈo Zakapu,” kiaˈo wuruˈu.)
20 “Kaikapa shaˈatii tawuruˈu David saadauzoniaz udauˈu Psalms idaˈa.
‘Marii udapu waˈakinan mawazoo-daun;
Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.’‡
Baˈoran koshan David saadanii Psalms idaˈa, ukian,
‘Marii kizi baˈoran pidan zaamatan wuruˈu ukaudin-kiziz.’§
21 “Ukauˈan marii wazaamatan baudaˈapa pidan wabii iki, chiˈikapauzo daˈi baokopa watuma wakaudinan dono Naobanai Jesus tuma,
22 John chikaawunuuan diˈikiˈo uruu, atii unaˈaka-kao diˈiti waˈai aokazi iti. Ukauˈan naˈiaˈoram pidan zaamata-kao, uruˈo niˈi naa kakuwaapatin waunao tuma Jesus kadishita-kida-kao dauˈu pamawaka-kizi iki.”
23 Uruu idi dyaˈutam pidannao zaamata-kao, Joseph Barsabbas (Justus kiaˈoraz kapam udakotapauzo-kao), naˈiki Matthias.
24-25 Aizii ĩtukapaˈazon naˈiaˈoram nii zaamata-kao. Uruu idi ĩtoriinpan Tominkaru ati kaikapaˈa: “Naobanai, ipai puaitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida waˈati naˈiaˈoram nii baudaˈapa pidan zaamata-kao kaudinaˈo nii puˈati Judas wadaun nii, makoˈoraz naa pamashaapa-kizi itiˈi naa,” ĩkian.
26 Uruu daunaˈan ĩmakinaotan makinaonii, ĩtukapaˈazon kanom diˈiti uwaotan. Matthias diˈiti uwaotan. Uruˈu naa ĩzaamata apostle nii, kaudinaˈo nii Jesus ati, baˈoran 11 apostlenao tuma.

2

Kaimanaˈo Doronaa kaawan dauaˈo

1 Aizii Pentecost kamoon kaawan donoˈo naa, ipai mishidainao kasabaˈukinan baokopa, baudaˈapaˈo kabaun nazo ii.
2 Mashaˈapakiaka ĩabata aimaakan waˈatin diiwa aokazi iki, maˈozakaˈo awaru waˈatin kawanuˈo. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz.
3 Upuˈaˈa naa ĩtukapaˈakan iriba tikazi puˈukapan kawan sodi kidaˈo aimaakan, naˈiki ĩtukapan naa ĩbuutinan ipai pidannao kawanaˈati kida.
4 Uruˈu dono Kaimanaˈo Doronaa morotinan naˈiki umaˈozakadan naa ipai ĩdyaun. Sariapa ĩparadan pabiˈinaakaˈo parada-karu kida idaˈan, Kaimanaˈo Doronaa aipan kawanaˈati.
5 Uruu dono iribaˈo Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasabaˈuinpan Jerusalem ii. Ĩnao waˈatin munapo kidaˈo wiizai diˈiki.
6 Ipai ĩnao, mashaˈapakiaka ĩabatan diiwaˈo aimaakan wuru diˈiaˈa mishidainao kasabaˈukinapa-kizi ii. Uruu idi iriba ĩdiman naˈiti, ĩtukapaˈananuzu. Uruˈu naa mazan ĩabatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida idaˈan.
7 Tuukii ĩdiˈitinpan ĩdauˈu. Sariapa ĩkian paˈatiaaka kida, “Ei, ipai shaˈatii wunaouˈu pidannaouz Galilee Baara sannao paˈidiwaru,
8-9 mazan naˈapa diˈi naa mooko waabatan ĩparadan kaiman, waparadan kaduz idaˈan kida? Ipai waunao diˈi panaˈa kidaˈo waparadan, naˈiki baˈoran wiizai iki kidaˈo paˈidiwaru wawaˈatin. Kainaˈa waˈatiinao Parthia Baara iki, baˈorainao Media Baara iki, naˈiki Elam Baara iki, baˈorainao

‡ **1:20** Psalm 69:25 § **1:20** Psalm 109:8

Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Cappadocia Baara iki, ba'orainao
kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki.
10 Kaina'a ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia Baara iki na'iki Pamphylia
Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin
Libya Baara iki, maonapa'oraz donoi Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome
ikiinao,
11 Jewnao kaawan na'iki ba'oran kaduz pidannao, zaamatinainaouznaa
Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara
ikiinao. Ipai waunao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u
zii waabatan kaimanaiman ĩkowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun
kida'o aimaakan, waparadan kida ida'an."
12 Tuukii, tuukii ĩdi'itinpan, aonaa ĩsookadan papishaan pairibannao kida.
"Kandii ni'o wuru'u aimaakan sha'apanuz na'apa?" ĩkian.
13 Mazan ba'orainao, ĩbankiitan mishidainao, kaikapa'a: "Ashu, ĩpo'idin
karikaonan wuru'u," ĩkian.

Peter kuwaa

14 Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11
apostlenaouz. Na'iki ukian naa ĩ'ati, ma'ozaka'o ida'an, "Õiribannao Jewnao,
tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata õparadan. Õkowaada'azon u'ati
wuru dau'ana'a aimaakan uabataniaz aizii.
15 Unao kian, 'Wunao po'idin wuru'u.' Aonaa wapo'idin, aizii zii
wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo.
16 Õaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u
naa wuru'u mishiina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa
sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.
17 Tominkaru kian pidannao ati:
'Kaikapa'o nii õsha'apatan aimaakan diina'iti'i,
amazada tokon ua'ii,
õtaan nii õDoronaa ipai pidannao ati.
Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao,
kowaadapan nii õparadan;
na'iki tominnarunao ati,
õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan zanda'awunii ia'o kawanu'o nii.
Aizii tunarunaonao ati,
õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan ĩzanda'awun ii.
18 Uruu dono õtaan nii õdoronaa õpoitorunao nyukunuu iti,
daonaioranao na'iki zunnaouz.
Na'iki ĩkowaadan nii õparadan kida.
19 Uruu dono õaidan nii umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kinai ni'o,
doko ii na'iki imi'i baara'a.
Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi, na'iki podidi'o tikazi shan.
20 Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu wuza'o nii izai kawan.
Wuru'u aimaakan kida sha'apan nii kaikapa'a, umanawunu'o kamoo,
õgaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.
21 Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kazannaatan paugaru,
kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel saadauzoniaz.*
22 "Õiribannao Israelitenao, uabata õparadan. Kaimanaiman Tominkaru
kainaabatan unao ati mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz,
usha'apata-kidan ida'an u'ati umanawun kida'o aimaakan. Unao, uaitapa
mishi'o kaiwuru'u õparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa
usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, da'ana'a uwiizi an.

---

* **2:21** Joel 2:28-32

23 Paaipan kawana'ati'o wuru'u Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao
ati. Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu na'iki uzowii-kidan niizu,
udyuudan ida'an oia'o pidannao taukanuzu cross di'iti.
24 Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu mawaka-kizai iki. Ukakuda
uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu ka'iitan pataratapan uruu
mawakainao bii ii.
25 Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz Christ paradan.
‘Õaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru õtuma,
maonapa umashaapan õdazaba'a.
Uruu idi aona'o nii kanom ai õtarian.
26 Ukau'an tuukii manawun õkonaukian,
na'iki karikaonanu'o nii õkonaukii-kidan Naobanai.
Õaitapa na'iki õmishida
pukadishita-kidan nii õnanaa powaa iti.
27 Aona'o nii pukashaapan õna'ian karikaonan mawaka-kizai ii.
Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o manawun pupoitoru nanaa
dyupushan baaranai ii.
28 Pukowaadauzonii õ'ati,
pukadishita-kidan nii õgaru powaa iti õmawakan dauna'an.
Õkonaukian nii manawun putaapan idi õgaru pudazaba'a,’
kia'o David saadauzon.†
29 “Õ'inawuzunao, õkowaada'azon u'ati kaimanaiman, wadokozu-daun
King David dau'an. Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a watukapan
ubaaranaa kaida'a'a, atii kai.
30 Mazan prophet uruu. Uruu idi uaitapa na'iki umishida wuru'u
Tominkaru kowaadauzoniaz pasha'apata'azon u'ati. Ukiauzonuz,
uzaamatan nii bauda'apa David takaan-daun king nii, na'apa'o nii uruu
kawan.
31 Tominkaru aipan ati, David aitapa na'apam nii aimaakan sha'apan
diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz Tominkaru kakudan nii Christ powaa iti
pamawaka-kizi iki. Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao bii ii,
na'iki aona'o nii ukashaapan udyupushan baaranai ii.
32 Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz
pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai waunao
apostlenao tukapanuz.
33 Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanuz
padiwa'ora antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o
Doronaa Jesus ati, ukowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o
Dorona'a naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u
unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam.
34 Aonaa David sawatauzo-kao aokazi iti. Mazan upu'u zii ukian.
‘Naobanai Tominkaru kian õNaobanaa ati.
Pusakanata õdiwa'ora antanapu,
35 atii õwaranuita-kidan putarubanao pu'ati.’‡
36 “Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenao aitapan
kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa
Christ, Tominkaru zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'o nii
papidanannao.”
37 Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanuz pa'ati
kaikapa'a, tuukii ĩnyukunuu kasha'oran. Sariapa ĩpishaan Peter, na'iki

† **2:28** Psalm 16:8-11 ‡ **2:35** Psalm 110:1

ba'oran apostlenao kapam. “Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?” ĩkian.
38 Peter kian ĩ'ati, “Õiribannao, ipai unao, utanawatin u'oian ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'i naa Jesus Christ, Tominkaru mainaabata kizi ipai u'oian. Na'iki Tominkaru taa kizi'i naa u'ati Kaimana'o Doronaa.
39 Uruu wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaannao ati, na'iki Gentilenao ati. Mazan soo padapadaniinao pidannao ati'o nii wuru'u Naobanai waTominkarun taanuz Kaimana'o Doronaa.”
40 Peter kakinaowan ĩdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ĩ'ati, kaikapa'a: “Umuuda'a naa oia'o kai, aonaa kizi upataka'uta-kao diina'iti'i oiainao pidannao pataka'uta-kao dono'o naa.”
41 Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ĩchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ĩbaokopatinan naa wunao bii iti'i mishidapainaouznaa.
42 Uruu dauna'an karikaonan da'i ĩbaokopainpauzon. Minziiwa ĩtominpan apostlenao di'iki, na'iki ipai ĩbauda'apatan panyukunuu Tominkaru dau'ati. Ĩnikan bread baokopa, ĩnyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan, na'iki ĩtoriinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

43 Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatan umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-kao. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a ĩsha'apatanii kidaz.
44 Na'iki mapuda ĩbaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'i ĩka'idiwaakapan pa'atiaaka kida.
45 Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, ĩtorii-kinaa nii paaiapanii manawun aimaakan.
46 Ipai kamoo mishidainao baokopatinauzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon ĩbaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konaukii ĩaroopan baokopa, na'iki ĩnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan.
47 Karikaonan ĩkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainaouz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ĩ'oian ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

3

Machi'ikaka'o daonaiora

1 Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, ĩtoriinpa'anan Tominkaru ati, Jewnao toriinpauzon kawana'ati.
2 Aizii kaina'a daonaiora kaawa-kida-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwaiz Konaunama'o Paniinom kii. Wuru'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipai kamoo pairibannao na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'iti, upishaa kizi puraata pidannao ai, ĩmorota'anan pu'u Tominkaru Dapu iti.
3 Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian ĩ'ati, “Utaa shoman õpuraatan sodi nii.”
4 Sariapa ĩawunuupa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, “Puabata.”
5 Sariapa daonaiora awunuupa'akan ĩ'idi'iti, aonaa upanadankan paawun ĩ'ai, uzauda-kidan ĩtaa'azon puraata pa'ati.

6 Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa õpuraatan nii, mazan õtaan nii aimaakan
kaina'a'o õ'ida'a. Õkian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu
ida'an."
7 Uzaamatanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanuz. Masha'apakiaka
daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan,
8 uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa
umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii
uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru.
9 Aizii pidannao tukapan idi na'iki ĩabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanuz
Tominkaru kaimanan pa'ati,
10 sariapa ĩaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru
Dapu paniinomizinaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii
pidannao di'itinpan patukapan idi aimaakan sha'apan u'ati.
11 Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaamatinpan Peter na'iki John kadu iki,
Solomon's Porch* di'ii. Iriba pidannao diman ĩ'ida'ati, ĩtukapa'anan ĩdyaun.
Tuukii ĩdi'itinpan udau'u.

Peter kakuwaapan Tominkaru Dapu ii

12 Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan ĩ'ati, kaikapa'a:
"Õiribannao, Israelitenao, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan
wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan
ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanuz di'ora'a daonaiora? Aonaa
turuu washa'apatan aimaakan kaikapa'a wa'ida'a!
13 Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai
wairiban-daunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an ukonaukii-kidan na'iki
unaubaan papoitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-kao, na'iki
tuukii ukashadan, na'iki udakoopan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon
pu'u padamatazu.
14 Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan, aonaa uaipan wuru'u
kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-kao. Soo uaipan
pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan.
15 Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan
Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai
waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an.
16 Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz machi'ikaka'o,
wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi
kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitapanu'u.
17 "Uabata õiribannao! Õaitapa unao na'iki uzowaunaanao sha'apatan Jesus
kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii
wuru'u uruuz.
18 Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao
ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidannao pataka'utan niizu
na'iki ĩzowian niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru
mishii-kidan paparadan.
19-20 "Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai
oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati,
umainaabata kizi ipai u'oian u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao
ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu unyukunuu ii. Na'iki
udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki waunao ida'ati.

---

* **3:11** *Solomon's Porch:* dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazannaata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.
21 "Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'inaadan ipai wuru'u patomanii kidaz aimaakan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidauzon kotua'a naa kaimanainao prophetnao ida'an.
22 Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauzonuz Christ dau'an, 'Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaadapan nii Tominkaru paradan na'apa õgaru kawan. Uabata kizi pa'i ipai aimaakan ukowaadanii u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati.
23 Na'ia'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainaabatan niizu papidanannao bii iki.'†
24 "Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ĩkowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-kao da'ana'a.
25 Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati.‡ Ipai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-kaoaz, usha'apanum kau'an ĩdani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauzon Abraham ati, 'Õkamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bauda'apa'o putakaan-daun ida'an.'§
26 "Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa papoitoru, udyuudan uruu kiwiin waunao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimaakan," Peter kian ĩ'ati.

4

Peter na'iki John kootowapa-kida-kao

1 Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Sadduceenao* kaawa'akan ĩbii ati. Na'iki ĩabata ĩkowaadapan
2 mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii ĩto'oran tuukii apostlenao ati.
3 Sariapa ĩzaamata-kidan ĩdyaun. Mazan wachuupun idi'i naa ĩna'aka'akan naa ĩdyaun taraa-kizai iti, na'ia'a naa ĩtaraa-kidan ĩdyaun.
4 Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaioranao karikaonan aita-kao.
5 Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan Jerusalem ii: faadaanao zowaunaanaouz, kazowautapainaouz Jewnao, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u.
6 Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baokopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ĩtuma, Annas iribannao kida.
7 Ipai ĩnao baokopatinan, udauna'an ĩdyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. Ĩpishaan naa ĩdyaun kaikapa'a: "Kanom aipan ati'o, oo kanom

† **3:23** Deuteronomy 18:15, 18-19 ‡ **3:25** *Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati:* uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § **3:25** Genesis 22:18; 26:4 * **4:1** *Sadducee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

taanii uma'ozaka-kinaa nii, wuru'u uchi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a?"
ĩkian.
8 Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian
ĩ'ati, "Õiribannao, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao waunao
Israelitenao.
9 Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi
na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon
na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanuz uruu.
10 Aizii õaiapa ipai unao, na'iki ipai Israelitenao aitapan. Jesus Christ,
tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wuru'u
wachi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa
aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz,
utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki
ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki.
11 Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-kao, Tominkaru
Paradan kianuz kaikapa'a:
'Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz.
Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinao wuru'u,
ipai ba'oran kubanao ai.'†
12 "Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii waunao, di'oraz imi'i baara
an, soo bauda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudanii, pidannao
kazannaatin-kinaa nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii."
13 Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itinpan Peter na'iki John
dau'u, usha'apanum kau'an ĩtukapa ma'ozaka ĩkakuwaapan, aonaa ĩtarian.
Na'iki ĩaitapa aonaa aitapainao pidannao manawun mani ĩnao. Udauna'an
ĩaitapankan naa, Jesus minauda'uitapauzonii ĩnao.
14 Mazan ĩtukapan idi kaina'a wuru'u daonaiora chi'ika-kida-kariwaiz
kadishitapan na'a Peter na'iki John tuma, aonaa ĩaitapan na'apam naa
pakian ĩ'ati.
15 Uruu idi ĩdyuudan zii ĩkodita-kida-kao miitiniapa-kizai nazo iki.
Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka.
16 Ĩkian, "Na'apam nii dii washa'apatan ĩdyaun? Ipai pidannao
mashaapainao Jerusalem an aitapan wuru'u ĩsha'apatanuz umanawunu'o
aimaakan, na'iki aonaa na'itim wamariidin udau'an.
17 Mazan turuu pa'an wamashaatan ĩkakuwaapatinan, ĩkuwaa iribainan ai
ba'oran pidannao di'iti. Wakakinao shoman ĩdyaun, aonaa kizi'i naa
ĩkakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati."
18 Uruu idi ĩdapadan ĩdyaun powa'a ati. Na'iki ĩkian ĩ'ati, "Wakakinaowan nii
unao, aonaa waabata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus
dau'u. Aonaa masakauda'u."
19 Sariapa Peter na'iki John kian ĩ'ati, "Õiribannao, kanom paradan
uaitapan Tominkaru aiapa izo'ati-kao? Unao paradan, oo uruu paradan?
20 Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan wuru'u watukapanii, na'iki
waabatanii kida aimaakan daua'oraz."
21 Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan
ĩdyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an ĩmuuda'akan naa ĩdyaun. Aonaa ĩaitapan
na'apam pasha'apatan ĩdyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii
ĩkonaukii-kidan Tominkaru, ĩtukapan idi wuru'u umanawunu'o aimaakan
sha'apata-kaoaz machi'ikaka'o ati.
22 Wuru'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwazootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ĩma'ozaka-kinaa nii

† **4:11** Psalm 118:22

23 Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dauna'an Peter na'iki John,
sariapa ĩkiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ĩkowaadan ĩ'ati na'apam
faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati.
Na'iki ĩkowaadan ĩkakinaowan paugaru ma'ozaka'o ida'an.
24 Mishidainao abatan idi na'apa'o parada-karu, sariapa ĩtoriinpan
Tominkaru ati, kaikapa'a: "Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi,
imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaapainaouz aokazi ii, imi'i
baara'a, na'iki paran baoko ii.
25 Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King David, kowaada'o nii
puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King
David kiauzonuz,
'Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenao‡ to'oranuz?
Na'iki kandii nii pidannao dakotautan pasha'apatan õgaru madiwautapaka?
26 Kingnao minziiwan, ĩmizaataakapa'azon,
na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida baokopatinan ĩtuma,
ĩaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki Christ,
wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii papidanannao.'§
27 "Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati watukapan aimaakan kida
sha'apaapa-kao. Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan Gentilenao
na'iki Israelitenao tuma, Jerusalem ida'a, ĩto'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu
kaimana'o pupoitoru Christ, uruu puzaamataniaz kazannaata'o nii
pupidanannao.
28 Mishi pugaru, puwazoota pidan ma'ozakan, mazan soo puaipan
kawana'ati'o, na'iki pukashaapan idi'o karikaonan wuru'u pidannao
sha'apatanuz Jesus kaikapa'a. Na'iki kotua'ora'a naa pudi'itapan wuru'u
pusha'apata-kida'azoonuz uruu kaikapa'a.
29 Oo, waNaobanaa, puabata na'apam pidannao dakotan pasha'apatan
waunao. Mazan waunao pupoitorunao na'iki pupidanannao,
pukaminka'uta waunao, ma'ozaka kizi wakowaadapan puparadan
pidannao ati.
30 Pukashaapa wakakudan karinainao, kaimana'o pupoitoru, Jesus
ida'an. Na'iki marii kapam washa'apatan Jesus ida'an, umanawun kida'o
aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatan," ĩkian.
31 Ĩipaian dauna'an patoriinpan Tominkaru ati, sariapa amazada
nakainan ĩbaokopatinapa kizi ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan
ĩnyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ĩkowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

32 Ipai wuru'u mishidainaouz, ĩmashaapan patumaaka ĩtaapan
panyukunuu, na'iki na'apa kida ĩdi'itinpan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa
ĩtaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ĩka'idiwatan nii ipai
pamin-mishidannao kida u'idi.
33 Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka
ĩkakuwaapan Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki
kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainaouz.
34-35 Aonaa kanom aimaakan awuta'o nii ĩ'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i
kida mishidainao, kaina'a ĩzakapun wiizi kida, na'iki ĩdapu kida. Aizii ĩsellian
an ba'oran pazakapun oo padapu, ĩna'akan nii wuru'u uwinipinaa kidaz
apostlenao di'iti. Apostlenaou'o ni'i naa buuta wuru'u puraataz

‡ **4:25** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **4:26** Psalm 2:1-2

mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainaouz. Uruu idi aonaa
ĩbaiaapan pazamazin.
36 Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu,
mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pidannao
nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).
37 Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati.
Uzakapun kawinipinaata-kao dauna'an, una'akan naa wuru'u puraataz
apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ĩbuutan puraata, mishidainao
kawana'ati.

5

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

1 Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Udaiaro uu Sapphira kia'o. Ĩaipan
kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ĩbuutan pa'amazadati,
na'iki ĩselliinuz.
2 Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi
ĩtaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa
apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi.
3 Sariapa Peter kian u'ati, "Ananias, kandii nii pukashaapan Satan
kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru
di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii
putiwaan pumariidan Kaimana'o Doronaa?
4 Pusellian ua'ii wuru'u amazadaz, pu'idiwau wuru'u, na'iki pusellian
dauna'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa
mooko wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a naa manawunu'u?
Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan
pumariidautan Tominkaru pa'an."
5 Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sariapa udorauta'akan, na'iki
umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tukapainao na'iki abatainao kida
kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii ĩtarian.
6 Sariapa daonaioranao wa'atin, na'iki ĩbazoobatan naa unanaa kamicha
mada idi. Udauna'an ĩna'akan naazu na'iki ĩdida'ana'akan naa uruu.
7 Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias daiaro kaawa'akan naa
apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz.
8 Sariapa Peter kian o'ati, "Pukowaada õ'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz
puraata'a? Kaikapauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoaz?"
"Oo, na'apa'o wuru'u," okian u'ati.
9 Uruu idi Peter kian o'ati, "Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru
tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'itiiman aona'o nii Tominkaru
aitapan? Puabata! Kaikin iki'i naa daonaioranao didankainao pudaiaru
wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam ĩdida'an."
10 Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii
daonaioranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, ĩtukapan udaiaro
mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ĩna'akan naa onanaa na'iki ĩdidan naazo
paudaiaru dazaba'a.
11 Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainaouz tarian. Na'iki tuukii
kapam ba'orainao pidannao kida tarian, ĩabatan idi wuru'u ĩmawakanuz
na'apa.

Umanawun kida'o aimaakan sha'apata-kao

12 Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o
aimaakan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda

da'i mishidainao baokopainpauzon Solomon's Porch* di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz.
13 Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii ĩtarian pakaawan
mishidainao ida'ati, mazan upu'u ĩnaudapan wuru'u ĩsha'apaapanii kidaz
aimaakan, na'iki ipai ĩparadan kaiman ĩdau'an.
14 Mazan una'apan pu'u iriba daonaioranao na'iki zunnao mishidan naa
Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa ĩbaokopatinan kiwiini'o mishidainao
tuma.
15 Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimaakan, sariapa
pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki ĩmuudan ĩdyaun dunapo
daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter dobatan an na'an
ĩdazaba an, ĩaipan udikin dobatan ĩpaawa an, ĩkakuda kizi.
16 Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao ida'ati, wa'atiinaouz donoi
sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. Ĩna'akan
karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai ĩrinaa
kida so'ota-kao ĩ'ai.

Apostlenao kodita-kida-kao taraa-kizai iki

17 Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u
Sadduceenaouz,† tuukii ĩkashauzin apostlenao ati.
18 Uruu idi ĩzaamatan ĩdyaun, na'iki ĩtaraa-kidan naa ĩdyaun.
19 Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai
paniinomizinaa kida ĩ'ati, na'iki ukodita-kida'akan naa ĩdyaun. Ukian ĩ'ati,
20 "Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a
pa'ina'oraz naa mashaapa-karu."
21 Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, ĩnao
mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan ĩtominapatin-kidan
pidannao.
Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma,
na'iki ĩdapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai
iti. Udauna'an ĩdyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, ĩnanaka kizi'i naa
apostlenao pa'ida'ati.
22 Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa ĩikodan
apostlenao na'ii, uruu idi ĩkiwa'akan naa powaa iti. Ĩkaawan, sariapa ĩkian
kootowapa-kidauzonao pidannao ati,
23 "Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa
pa'idiwaru, na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai ĩkadishitapan
paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa
waikodan pidannao na'ii."
24 Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao
Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u ĩkowaaz, tuukii ĩdi'itinpan.
25 Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o ĩ'ida'ati. Ukian ĩ'ati,
"Uabata õkuwaa! Tawuru'u daonaioranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a
naa ĩdyaun Tominkaru Dapu ii, ĩtominapatin-kidan naa pidannao."
26 Sariapa watchmantapainnao zowaunaa makon paminka'unao tuma,
ĩna'anan wuru'u apostlenaouz, ĩkootowapa-kida'azon ĩdyaun. Mazan kaiman
ĩzaamatan ĩdyaun, usha'apanum kau'an tuukii ĩtarian wunao aia'a
abatapainao kidaz ĩkowaa. Ĩzauda-kidan pazowii-kao paboo-kao ida'an kuba
idi, apostlenao dikin ii.

---

* **5:12** *Solomon's Porch:* dikin-dinapa-kizai kamoo ai. † **5:17** *Sadducee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

27 Apostlenao kaawa-kida-kao dauna'an, ĩkadishita-kida-kaoa'a naa
kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o
Faadaa kian naa ĩ'ati kaikapa'a:
28 "Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii 'aona'a naa
waaipan powa'a utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u.' Mazan upu'u zii
utominapatin-kidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa
iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u
zowii-kida'oraz Jesus."
29 Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: "Waizo'atin nii
soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin.
30 Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu
kadishita-kidanii Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki
utauka-kidaniaz cross di'iti.
31 Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora
antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pidannao.
Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitenao tanawatinan wa'oian ai, na'iki
uruu ida'an kizi wa'oian mainaabata-kao wa'ai.
32 Mishi'o wuru'u kuwaiz, waunao waaitapa na'iki watukapa uruu
kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa,
Tominkaru taaniaz ipai mishidainao kawana'ati, uruu kapam kainaabata'o
pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz."
33 Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u ĩparadanuz
kaikapa'a, tuukii ĩto'ora'akan. Ĩaipan naa apostlenao zowiaka-kao
34 Mazan kaina'a pidan Phariseenao‡ bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki
uruu tiichaapauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu.
Sariapa ukadishitan na'iki udyuudan apostlenao kodita-kida-kao zii
miitiniapa-kizai iki.
35 Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati,
"Õiribannao Israelitenao, uabata õparadan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin
usha'apatan ua'ii di'oraz daonaioranaou'u.
36 Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu
dono udakotinpan umanawunu'o pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan
papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatinan u'idi'iti. Mazan
bauda'apa kamoo uzowii-kao, uruu idi ipai upidanannao makoobi'iinan,
atii na'apa karikaonan ĩmainaabatinan.
37 "Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaipan pamizaataakapan
Rome sannao tuma, ĩsaadapan dono ipai pidannao uu.§ Iriba sha'atii
uzaamatauzon papidanannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-kao. Aizii
upidanannao, ipai ĩmakoobi'iinan kapam.
38 "Ukau'an õkia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa
umashaata'ana'a ĩdyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman ĩdyaun,
marii ĩmakon. Aizii ĩsha'apaapan an wuru'u aimaakan kidaz paaipan
kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam ĩmainaabatinan.
39 Mazan aizii umishiin an mishi ĩsha'apaapan wuru'u aimaakan kidaz
Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'iitan umashaatan ĩdyaun.
Na'iki utarubai-tinpan ni'i naa Tominkaru ati," ukian ĩ'ati.
40 Sariapa mishi uparadan na'apatan ĩnyukunuu. Udauna'an ĩdapadan naa
apostlenao powa'a ati koshan, na'iki ĩba'izii-kidan naa ĩdyaun. Ĩba'izii-kao
dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan naa ĩdyaun tuukii.

---

‡ **5:34** *Pharisee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **5:37** Rome sannao saadan ipai pidannao uu tax puraatannaa zaamata'azoo-kao idi.

“Aonaa waaipan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau'u,” ĩkian apostlenao ati, mazan ĩmuuda'akan naa ĩdyaun.
41 Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ĩkonaukian. Usha'apanum kau'an ĩaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz ĩantamikita-kao Jesus dikin ii.
42 Ipai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki ĩdapu kawana'ati kida. Ĩkowaadapan ĩ'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.*

6

Pidannao zaamata-kao kaudinainao nii

1 Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, ĩparadaniitani'i naa Greek paradan. Ĩnao to'orainpan, na'iki ĩkaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz ĩmashaapan. Usha'apanum kau'an ipai kamoo wanyukunui oo puraata buutauzo-kao zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao. Mazan ĩkian aonaa ĩtaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'i Jewabanao paradaniita'oraz naa Greek paradan.
2 Uruu idi 12 apostlenaouz, baokopatin-kidan ipai mishidainao, na'iki ĩkian ĩ'ati, “Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikin ii karikaonan puraata oo wanyukunui.
3 Uabata õiribannao, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao ĩnyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi ĩnao buuta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'i naa ĩkaudin-kizi nii.
4 Aizii waunao pakawanu'o nii pa'an wakaudinan, watoriinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'u.”
5 Ipai pidannao nyukunuu na'apan apostlenao paradan kawana'ati. Uruu idi ĩzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. Ĩzaamata kapam Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus.
6 Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataniinaouz, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u ĩ'ida'a, na'iki ĩtoriinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi ĩdyaun.
7 Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan abata-kao na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ia'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'iainao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-kao

8 Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinaa nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, iriba'o pidannao awun za'a.
9 Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kashadaakapan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Ĩnao wuru'u zaamatinpainaouz wuru di'iti'i,

* **5:42** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

dakota-kariwaiz, Poitorui-daunnao* Synagoguegan kii. Ĩnao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'i kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.
10 Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun ĩ'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa ĩaitapan na'apam naa padako'atin uparadan.
11 Uruu idi ĩzaamatan daonaioranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a wuru'u ĩdyuudanuz ĩmariidinan: "Waabatanii Stephen dakoopan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an."
12 Sariapa mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ĩto'oran Stephen ati. Udauna'an ĩzaamata'akan naazu na'iki ĩna'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu iti.
13 Na'iki na'ia'a naa koshan ĩdyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: "Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakoopan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati.
14 Waabatanii ukian, Jesus Nazareth san kaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai waunao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinaa nii."
15 Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki ĩtukapan uawun baara kanada, ikodanii angel awun baara.

7

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

1 Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, "Mishi'o kaiwuru'u ĩparadan pudau'u kida'oraz?"
2 Stephen dako'atin ĩparadan kaikapa'a: "Õ'inawuzunao, uabatan nii õparadan õdako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii.
3 Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, 'Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puiribannao. Õna'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.'*
4 "Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pamashaapa-kizi tawuru'u Chaldiannao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawiizitinan, na'ia'a naa udaru mawakauzon. Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'ati'i di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa.
5 Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii.
6 "Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, 'Pudainao kawiizi-tinpan nii zii ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa ĩpoitoruitapa-kao, na'iki tuukia'o nii ĩpataka'uta-kao atii 400 wunu.
7 Mazan õpataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainaouz ĩdyaun. Uruu dauna'an õkodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki ĩwa'atin nii da'ati'i di'oraz amazada ida'ati. Na'a'o ni'i naa pa'an ĩmanawuntapan õgaru,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauzon u'ati.†

---

* **6:9** *Poitorui-daunnao:* Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udauna'an ĩmuuda-kaoa'a naa powaa iti. * **7:3** Genesis 12:1 † **7:7** Genesis 15:13-14

8 Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauzon Abraham ati'i:‡ 'Õaipan nii
pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao choota-kidinan,§ na'iki ipai
ĩdainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru ĩna'apata-kao. Uruu ida'ana'o nii
utukapa-kidan õpidanannao unao, na'iki mishi uizo'atin õparadan.'* Na'apa'a
naa mishi Abraham sha'apatan aimaakan. 8 kamoo udani Isaac shakatan
dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanuzu Tominkaru dyuudan kawana'ati.
Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam uchoota-kidanuzu. Aizii Jacob dainao
12 sha'atii daonaioranao, ipai ĩnao na'apa kapam ĩchoota-kao. Ĩnao di'iki'o
sha'atii wadarunnao tominan.
9 "Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph
Egypt iti poitorui nii ĩkishauzin idi u'ati.† Mazan karikaonan da'i Tominkaru
kaminka'utauzon uruu,
10 dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt san
dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida
king‡ ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king
zaamatan Joseph udaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai Egypt Baara
sannao, na'iki awunuutapa'o nii ipai usha'apauz kida.
11 "Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai
Canaan§ ii aka. Tuukii sha'atii pidannao dopian. Na'iki wadarunnao, tuukii
ĩdopian kapam, aona'a naa ĩikodan pawanyukunuu nii.
12 Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida
selliapa-kao Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paudainao, Joseph tuunizinao
toria'anan wanyukunui Egypt iti.
13 Ba'oran dono ĩmakon koshan, uruu u'itamautannaa ĩtoriina'anan na'iti.
Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'inawuzunao ati kanom
wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribannao
dau'an.
14-15 Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai
pairibannao. 75 uiribannao baokopatinan, ipai ĩmakon Jacob tuma Egypt iti.
Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam ĩmawakan
na'ii. Ĩnao wuru'u wadarunnaouz.
16 Mazan ipai sha'atii ĩdani-daunnao na'akan ĩnanaa kida, da'ati'i wawiizi
Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii,
Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.
17 "Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru
mishia'azoonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono
iriba'ora'a naa utakaan-daunnao Egypt ii.
18 Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uaitapan
Joseph dau'an.
19 Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinaa nii wadarunnao. Uruu
dono'o naa upataka'utan naa ĩdyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz
ĩkabootan paudainao amazada iti shakatainaouz zii, ĩmawaka kizi.
20 "Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konaunam sodi'o koraidaonaa.
Idikinauda'u kauzu sha'atii padaronao taapan na'iki ĩdizapan uruu padapu
ii, udauna'an aonaa na'itim naa udiza-kao.

---

‡ **7:8** *Tominkaru kiauzon Abraham ati'i:* uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § **7:8** *choota-kidinan:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. * **7:8** Genesis 17:10-14 † **7:9** Genesis 37—50 ‡ **7:10** *king:* ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, ĩdakota-kao Pharoah kii. § **7:11** *Canaan:* uruu dakota-kariwaiz Israel kii.

21 Uruu idi ĩkodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zunaaba ikoda
sha'atii wuru'u koraidaonaaz. Uruu idi ozaamatanuzu na'iki
odyaupaitanuzu kaiman, na'apa paudani kawan manawun.
22 Kaimanaiman sha'atii tiichaanao tominapa-kidan Moses, ukau'an
kaiman-daun uaitapan wuru'u Egypt Baara sannao aitapanii kidaz. Na'iki
uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida
aimaakan.
23 "Bauda'apa kamoo, Moses makon uawunuuta'anan pairibannao
Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun.
24 Ukaawan ĩkaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite.
Sariapa Moses kaunaatan wuru'u pairiban ba'izii-kaoaz, uruu idi
uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan.
25 Moses itiiman shaa pairibannao aitapan nii Tominkaru wuru'u
dyuuda'oraz paugaru kazannaata'o nii ĩdyaun, mazan aonaa ĩdi'itinpan
na'apa.
26 "Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitenao mizaataakapan.
Sariapa umakon ĩ'idi'iti utiwaan pakaimanaaka-kidan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati,
'Uabata õiribannao, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a
uiriban atiaaka kaikapa'a.'
27 "Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan
Moses na'iki ukian u'ati, 'Aonaa puzaamata-kao kazowautapa'o nii waunao
oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.
28 Puzowia'azon sha'a õgaru, puzowian kawan Egypt san munumun?'*
29 Moses abatan idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran
pidannao aitapa'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses
kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan,
tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii ĩdainao
daonaioranao.
30 "40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi
maodapan kazamaka'o ko'ori'o di'iki, mapidantaka'o amazada baara ii,
maonapa'oraz midukuo Sinai ii.
31 Tuukii sha'atii Moses di'itinpan, utukapan idi kazamaka'o maodapan
udaru. Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azoonuzu kaimanaiman.
Upu'u uabatan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati.
32 'Õgaru pudarunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkarun,' ukian.
Tuukii Moses naka-nakaan patarian idi, na'iki aona'a naa uka'iitan
paawunuupa'akan tikazi di'iti.†
33 "Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, 'Puso'ota pudazkida,
umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, õkaina'an idi da'a'a.
34 Mishi õtukapa na'apam Egypt Baara sannao pataka'utan õpidanannao
udawunu'iti manawun. Õabata ĩdopian tuukii õ'ati, uruu idi'o õaidinan pu'ati,
õkazannaata'azon idi ĩdyaun. Aizii õdyuudan nii pumakon Egypt iti,' kia'o
wuru'u Tominkaru kiauzon Moses ati."‡
35 Stephen kian koshan ĩ'ati, "Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz
pairibannao Israelitenao. Mazan ĩkian sha'atii u'ati, 'Aonaa puzaamata-kao
kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.'
Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki
kazannaata'o nii ĩdyaun ĩpataka'uta-kao ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel
aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii.
36 Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki.
Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka

* **7:28** Exodus 2:14 † **7:32** Exodus 3:6 ‡ **7:34** Exodus 3:5, 7-8, 10

umanawun kida'o aimaakan pakodita-kida-kinaa nii ĩdyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan paran ĩ'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan ĩdyaun mapidantaka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimaakan na'ii'aka, atii 40 wunu.
37 Uruu Moses tawuru'u kiauzoz ipai Israelitenao ati kaikapa'a:
'Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, na'apa õgaru kawan.'§
38 Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibannao Israelite kasaba'ukinauzonuz mapidantaka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarunnao ati, na'iki waunao ati'o kapam.
39 Mazan upu'u aona'a naa ĩaipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa ĩizo'ati'izon uparadan. Mazan ĩnyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii ĩkiwa'azon powaa iti.
40 "Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, 'Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowautapa'o ni'i naa waunao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,' ĩkian.*
41 Uruu dono'ora'a naa tawuru'u ĩtomauzonuz patominkarun nii, ĩtomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an ĩkawaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an ĩkasaba'ukinan naa udazaba an, uruu ĩkonaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.
42 "Tuukii Tominkaru to'oran ĩ'ati. Uruu idi umarina'ata'akan naa ĩdyaun. Marii kizi'i naa ĩtoriinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:
'Unao Israelitenao,
karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon uzainao,
uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,
mapidantaka'o amazada ii aka.
Mazan aonaa õgaru ati'o mani da'i tawuru'u ukawaodauzonuz uzainao,
43 soo utominkarun Molech ati'o karikaonan.
Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.
Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran utominkarun Rephan,
wizi kawanu'oraz utoman.
Ĩnao utomanii kidaz utominkarunnao nii,
ĩnao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriinpauzonuz.
Uruu idi õkashaapan nii utarubanao zaamatan unao,
marii kizi ĩna'akan unao munapo, munapo ba'oran amazada iti,
Babylon dawun itinapu.' "†
44 Stephen kian koshan, "Kotua'a naa, wadokozu-daunnao chi'ikapauzon dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka, ĩna'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu ĩnyukunuitapa-kinaa Tominkaru kaina'an patuma. Utoma-kao na'apa Tominkaru kowaadauzon kawana'ati'o, na'iki uaida-kidan kawana'ati'o Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa dapunaa toma-kaoaz.
45 Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan na'iki ukazowautapan dono'o naa wadokozu-daunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii ĩ'ati Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa tuma, ĩdarunnao dobata-kidani'i naa ĩ'ati.

§ **7:37** Deuteronomy 18:15 * **7:40** Exodus 32:1 † **7:43** Amos 5:25-27

Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz
pawiizi ai Gentilenao. Uruu amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamata
pawiizi nii. Na'iki na'iti'i naa ĩna'akauzon Tominkaru kakinaori
pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-kao atii David
king-tinan di'iti.
46 Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz
Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitenao Tominkarunuz.
47 Mazan David dani, Solomon ati'i naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon
padapu nii.
48 "Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'oraz mashaapan
kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii
kian:
49 'Aokazi, uruu õnaobanai-tinapa-kizi tabanaa.
Aizii imi'i baara, uruu õsaabatapa-kizi karikaonan õkidiba.
Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma õ'ati?'
Naobanai kian.
'Turuu mooko puaitapan putoman kabaun õsookapa-kizi nii?
50 Aonaa mooko õtomanii mani õka'u idi
ipai wuru'u aimaakan kidaz?' "‡
51 Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzonao pidannao ati,
"Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki
aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o
Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan.
52 Ĩnao ipai ĩantamikitan Tominkaru prophetinnao. Atii ĩzowiauzo nii
wunaou'u kowaadapauzonaouz Tominkaru dyuuda'azon dau'an
Kaimana'o Papoitoru. Udyuuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa
tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz.
53 Unao ati'o padamata ipai kakinaorii taa-kao, tawuru'u Tominkaru
dyuudauzoniaz angelnao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan
upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz," ukian.

Stephen zowii-kao

54 Ĩabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii ĩto'ora'akan u'ati na'iki
ĩkuzowan paudako.
55 Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati.
Uawunuupan doko iti aokazi iti, utukapa kanada Tominkaru umanawunun
kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora
antanapu.
56 Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, "Utukapa!
Aokazi da'atinan, na'iki õtukapa Daonaiora Aokazi Iki'o§ kadishitapan
Tominkaru diwa'ora antanapu."
57 Sariapa kootowapa-kidauzonao pidannao kadakoina'akan, ĩtaratan
pakinao kida uparadan ai. Na'iki ĩzaamata'akan naa uruu. 58 Udauna'an
ĩkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa ĩnaraka'akan naa
pashooton kida. Kaina'a pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa
ĩawunuutapa-kidan pashooton kida. Na'ia'a naa ĩboowautapan Stephen kuba
idi, aonaa masakauda'u mani.
59 Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, "Õnaobanaa Jesus, puzaamata
õdoronaa."

---

‡ **7:50** Isaiah 66:1-2 § **7:56** *Daonaiora Aokazi Iki'o:* Na'apa'o Jesus kiauzon padau'an. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu masha'apannaada-kinao ida'a.

60 Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. “Õnaobanaa,
mana'a pupataka'uta'ana'a ĩdyaun pa'oian dikin ii,” ukian. Uru'u naa mazan
umawaka'akan naa.

8

1 Kaiman Saul ati Stephen zowii-kao.

Saul pataka'utan mishidainao

Stephen zowii-kao dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao
pataka'uta-kao Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'iinan Judea
Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa
ĩkidoopan pa'an. Ĩna'ian zii Jerusalem ii.
2 Kaina'a pidannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii ĩnyukunuu
kasha'oran Stephen zowii-kao idi. Udauna'an ĩdidan naazu, na'iki ĩmuraan
uruu tuukii.
3 Mazan Saul, tuukii uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi
umakon ĩdapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daonaioranao
na'iki zunnao, ukozootan nii ĩdyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa
ĩdyaun.

Philip kakuwaapatinan daua'o Samaria ii aka

4 Aizii mishidainao wuru'u kidoopainaouz Jerusalem iki, ĩkowaadapan naa
Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati pamakopa-kizi kawana'ati.
5 Aizii Philip, umakon donoi Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan
Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ* dau'u.
6 Iriba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii ĩabata'azon Philip
kuwaa kaimanaiman. Usha'apanum kau'an ĩtukapan idi Philip sha'apatan
iriba umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon.
7 Iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki. Na'iki diiwa
ĩkadakoinan wuru'u ĩkoditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan
pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao.
8 Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.
9 Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa
udi'itinapa-kidan pidannao pamarunaowiinpan ida'an. Na'iki uruu
tuukia'o u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii.
10 Ipai pidannao Samaria ii, waranuitapa-kariwainao, na'iki
umanawun-tinpainao, tuukii ĩmishidan Simon. Uruu idi ĩkian udau'an,
“Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai.”
11 Tuukii ĩmishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa
udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimaakan dau'u
pamarunaowiinpan ida'an.
12 Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa ĩ'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru
naobanai-tinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao
na'iki daonaioranao mishidan Philip kuwaa, na'iki ĩchikaawunuinan naa.
13 Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa
kapam. Uruu dauna'an karikaonan umakon na'iki uchi'ikapan Philip
dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'apatan
umanawun kida'o aimaakan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sannao

* **8:5** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

14 Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara
sannao mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi ĩdyuudan Peter na'iki John
ĩ'idi'iti.
15 Ĩkaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John toriinapa-kidan
mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi ĩdyaun.
16 Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa ĩdyaun, ĩmishidan idi
Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii ĩ'ida'a.
17 Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i
mishidainaouz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai ĩdyaun.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

18 Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o
Doronaa morotinanuz mishidainao, apostlenao muudan ida'an paka'u
ĩ'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati.
19 Ukian ĩ'ati, "Utaa kapam õ'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi
kapam Kaimana'o Doronaa morotinan ipai õpishatanii pidannao."
20 Mazan Peter kian u'ati, "Marii Tominkaru mainaabatan pupuraatan
putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u
ma'ozaka-kinai, mawinipinaa-daunu'oraz Tominkaru taan?
21 Aonaa turuu pukaudinan watuma Tominkaru paradan dau'u.
Usha'apanum kau'an Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pudi'itinpan
pana'iti karikaonan.
22 Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pudi'itinapanuz oia'o dau'u,
putoriinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u
oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimaakan pudi'itapan.
23 Usha'apanum kau'an õtukapa tuukii manawun pukishauzin waunao
ati, na'iki tuukii manawun pusha'apata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi
pugaru kaimanaiman," ukian.
24 Sariapa Simon kian ĩ'ati, "Õaiapa utoriinpan Naobanai ati õdau'an,
aonaa kizi dikauda'o aimaakan sha'apan õ'ati, pukian kawan."
25 Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatanii,
na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapauzon, na'iki ĩkowaadapan
dauna'an uparadan kida, ĩkiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an
ĩkowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao
kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san dauа'o

26 Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, "Pumako
Jerusalem iki'o dunapo di'iti, Gaza iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o
amazada an."
27 Sariapa Philip minziiwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.
Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an
padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaba puraatan.† Umakonkan
Jerusalem ii, uchoochiipankan Jewnao tuma.
28 Pakiwapaanan pu'u, uaitaapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet
Isaiah saadan.
29 Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii
Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i,
pumako kizi udaawata."
30 Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara
di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz.

† **8:27** Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaba oo Queen, odakota-kao Candace kii.

Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, “Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o
wuru'u puaitaapaananiazu?”
31 Sariapa ukian u'ati, “Aonaa õaitapan. Õaitapa mani soo pidan kowaadan
an kaimanaiman õ'ati.” Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi
patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa
udazaba'a. 32 Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan
uaitaapaananiaz kaikapa'ora'a:
“Una'aka-kao na'apa kaznizo na'aka-kao kawanu'o
pazowia'azoo-kizinao iti.
Pidan sokozoan dono kaznizo dani, aona'o nii uzaadan,
na'apa'o uruu kapam.
Pidannao sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii na'apam ukian.
33 Tuukii ĩba'azootin-kidanuzu.
Na'iki aonaa ukootowapa-kida-kao sakitapa'o ida'an.
Uruu dauna'an uzowii-kao.
Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a.”
34 Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, “Turuu mani pukowaadan
õ'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran
daua'o?”
35 Uru'u naa Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saadinpa'oraz,
na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.
36 Ĩmakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, ĩkaawan wunu di'iti. Sariapa
Ethiopia san kian Philip ati, “Di'i naa wunu aizi'i. Turuu mani
puchikaawunuuan naa õgaru?”
37 [Philip kian u'ati, “Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii.” Sariapa
ukian Philip ati, “Õmishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani.”]‡
38 Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an
ĩtoka'akan naa tarara di'iki ĩmako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa
Philip chikaawunuuan naazu.
39 Ĩmaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru
Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san
tukapan Philip powa'a. Pamatukapakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.
40 Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus§ iti. Na'iki'i naa
udobatan Caesarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan
Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

9

Jesus zaamatan Saul
(Acts 22:6-16; 26:12-18)

1 Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainaouz
Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o Faadaa di'iti.
2 Ukian u'ati, “Õmako'ozon Damascus iti õdorota'anan pidannao wuru'u
da'anainaouz ‘Jesus Kaduz’. Uruu idi õaipan usaadan kaarita õna'akan nii
synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaanao di'iti, ĩkaminka'uta kizi
õzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pidanannaouz,
õna'aka kizi ĩdyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi ĩtaraa-kao.”
3 Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u
saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki
umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimaakan
kanada'akan aokazi iki. Ipai amazada kanada'akan Saul dazaba an kida.

‡ **8:37** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. § **8:40** *Azotus:* ba'oran u'uu Ashdod kii.

4 Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian
pa'ati, “Saul, Saul, kandii nii pupataka'utan õgaru?”
5 Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, “Õnaobanaa, kanom dii pugaru?”
Sariapa parada-karu kian u'ati, “Õgaru Jesus, õgaru wuru'u
pupataka'utaniaz.
6 Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru donoi di'iti'i, pumako-kiziz.
Na'ia'o nii õpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii.”
7 Daonaioranao makopainaouz Saul tuma, na'a ĩkadishitapan, aonaa
ĩka'iita'akan paparadan, ĩabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom
ĩtukapan.
8 Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki. Uda'ata'akan
padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an
uminauda'unao ka'utan naazu, atii ĩkaawan Damascus iti.
9 Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa uaroopan, na'iki
aonaa kanom utuzan kapam.
10 Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono
Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: “Ananias.”
“Di'i õgaru'u, õNaobanaa,” ukian.
11 Naobanai kian koshan u'ati, “Aizii puminziiwa, pumako kizi Judas
dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz ‘Sakitapa'o
Dunapo,’ kii. Pukaawan dono na'iti, pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus
sanaz. Kai'oraz, utoriinpan õ'ati.
12 Õtukapa-kidani'i naa daonaiora u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan
pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan.”
13 Sariapa Ananias kian, “Õnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan
aimaakan uruu daonaiora dau'u, ĩkowaada na'apam upataka'utan tuukii
pupidanannao Jerusalem ii.
14 Na'iki ĩkowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i Damascus ati,
uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainaouz pugaru. Na'iki kaina'a
una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii u'ati
uzaamata-kinaa nii wuru'u mishidainaouz pugaru.”
15 Sariapa Naobanai kian, “Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an
õzaamatani'i naa uruu õpoitoru nii. Õdyuudan nii ukakuwaapan õdau'u
Gentilenao ati, na'iki ĩzowaunaanao ati, na'iki Israelitenao ati kapam.
16 Na'iki õkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu
õdau'an,” ukian.
17 Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapa-kizi iti. Umorotan
dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki
upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, “Õ'inawuzu Saul. Wanaobanaa
dyuudanii õgaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati,
puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz õgaru
pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa
ma'ozakada kizi pugaru.”
18 Sariapa aimaakan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun
di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an
ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunuu-kaoa'a naa.
19 Saul nikan dauna'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa
iti.

Saul na'ian zii Damascus Ii

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii.

20 Uruu dono umorotan synagogue kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus
dau'u. Ukowaadan mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu.
21 Ipai abatainaouz Saul paradan, tuukii ĩdi'itinpan ukuwaa dau'u. Ĩkian
pa'atiaaka kida, "Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowiipauzoz
Jerusalem iainao pidannao zaamatinpainao kidaz Jesus di'iti? Aizii
ukowaada-kao wuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao,
na'iki uaipan pana'akan ĩdyaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao
zowaunaanao di'iti," ĩkian.
22 Mazan ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u
Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an
kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ.*
23 Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baokopatinan naa, uruu ĩaipan
naa pazowia'akan Saul.
24 Uruu idi ĩzaudapanuzu ipai donoi awautapa-kinao paniinomizinaa
kawana'ati, aiwaka'an na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-kao u'ati
wuru'u ĩzaudapanuz uruu.
25 Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainaouz Saul kuwaa, ĩpaidan
uruu udaru'o dazowan zo'iti, udauna'an ĩkodita-kidanuzu, donoi
awautapa-kinao kuduan shaawata. Ĩtoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu
na'apa ukidoopan patarubanao ai.

Saul kaawan Jerusalem Iti

26 Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata
pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainaouz Jesus, mazan tuukii ĩtarian
u'ai. Aonaa ĩmishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus.
27 Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostlenao di'iti, na'iki
ukowaadan naa ĩ'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan
kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam ĩ'ati na'apam Saul
kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii.
28 Uruu dauna'an zii ĩkashaapan Saul baokopatinan patuma. Na'iki
karikaonanu'u naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidannao ati
Jerusalem ii.
29 Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jewnao tuma, wuru'u
paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ĩto'oran u'ati, na'iki ĩaipan
naa pazowia'akanuzu.
30 Mazan mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u ĩzowia'azoonuz Saul,
sariapa ĩna'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa ĩdyuudan naazu pawiizi Tarsus
iti, kanawa ida'an.
31 Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao
mashaapan, wuru'u Judea Baara ii aka kidainaouz, na'iki Galilee Baara ii
aka kidainaouz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainaouz. Aona'a naa kanom
pataka'utan ĩdyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĩdyaun, powa'a zii
ĩma'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a
naa powa'a ĩsha'apata'azon dikauda kida'o aimaakan panaobanaitan idi'i
naa Jesus.

Peter makon daua'o Lydda iti, na'iki Joppa Iti

32 Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii
ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii.
33 Na'ii uikodan daonaiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wuru'u pidanaz
aona'o uzikadinan pada'awupa-kizi baara di'iki, 8 wunu.

---

* **9:22** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii.

34 Peter kian u'ati, “Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru.
Pukadishita, pusaabaa wuru'u puda'awupa-kizi baaraz.” Sariapa mishi
Aeneas kadishita'akan.
35 Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai
wuru'u Sharon Baara ii aka kida'oraz ĩmashaapan tukapan wuru'u
machi'ikaka'o pidan chi'ika-kida-kaoaz. Uruu idi tuukii ĩmishidan, na'iki
ĩzaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.
36 Uruu dono kaina'a zun mashaapa'o Joppa ii. Oroo mishidapa'o Jesus;
o'uu Tabitha, Dorcas kia'o kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan
da'i okaminka'utauzon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'o
pidannao ati.
37 Na'apaini'i naa okarinaan tuukii, atii omawakan. Onanaa
chikaanaa-kao dauna'an, omuuda-kaoa'a naa doko'o ii, paranka
baara-tinpa'o, kabaun nazo ii.
38 Maonapa'o wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa
sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa ĩdyuudan dya'utam
daonaioranao dapada'anan Peter. Ĩkaawan u'idi'iti, ĩkian u'ati, “Kadiman,
pumako watuma Joppa iti.”
39 Sariapa Peter minziiwa'akan, na'iki umako'okan naa ĩtuma. Ukaawan
naa ĩ'idi'iti, sariapa ĩmorota-kidanuzu doko ia'o kabaun nazo iti, mawakaiba
nanaa muuda-kizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa ĩdaiarunao
kasaba'uinan Peter dazaba an, ĩzaadan u'ati na'iki ĩtukapa-kidan u'ati ipai
kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii.
40 Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao koditan mawakaiba
muuda-kizinao nazo iki. Ĩkoditan dauna'an, sariapa ukodoru'ukan na'iki
utoriinpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an ukian mawakaiba ati,
“Tabitha, pukadishita!” Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter.
Uruu idi osakanata'akan naa.
41 Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an
umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz
naa ĩdaiarunao. Ĩkaawan na'iti, ĩtukapa oroo kakupa'a naa.
42 Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha
kakuda-kao dau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus.
43 Uruu dauna'an iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii,
wuzadapauzoz madai kida.

10

Peter na'iki Cornelius

1 Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu
Rome soldyaannao zowaunaa, Italy ikiinaouz.
2 Wuru'u Cornelius aonaa Jew mani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu
ainao, na'iki ipai uiribannao kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru,
na'iki ipai ĩsha'apatinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikaonan
ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jewnao. Na'iki
karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.
3 Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan
pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian
u'ati, “Cornelius!”
4 Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati,
“Kanom puaipan õ'ai, õnaobanaa?”

Angel kian u'ati, “Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati,
na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an
putukapa-kidan mishi putaainan u'ati.
5 Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti ĩdapadanaka kizi pidan, Simon
Peter kia'oraz u'uu.
6 Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida.
Maonapa'o udapu paran danoma ii.”
7 Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam
papoitorunao na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukaudinauzon
utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam.
8 Ukowaada ĩ'ati ipai aimaakan patukapaniaz aidinan. Udauna'an
udyuuda'akan naa ĩdyaun Joppa iti.
9 Atii ba'oran kamoo ĩmaonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan
kabaun paawa iti, utoriinpa'anan Tominkaru ati. Na'apain sakitapa
kamo'ora'a naa wuru'u.
10 Uruu idi uabatan pazamazi'i naa. Mazan Simon poitorunao, ĩwarakinpan
zii. Aizii Peter toriinpan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan
aimaakan u'ati.
11 Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimaakan wa'atin imi'i baara ati
aokazi iki, na'apa kazoa'o kamicha madanaa zaamatapa-kao kawanu'o
padanoma tokon iki kida.
12 Wuru'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o
aimaakan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u
kozootinainao kidaz ĩchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao.
13 Sariapa parada-karu kian u'ati, “Peter! Aushaa puzowii punikan nii.”
14 Peter kian, “Aonaa turuu, õNaobanaa. Aonaa na'apainim zii õnikauzon
ĩnao kaduz aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao kakinaorinaa taapadan
wanikan.”*
15 Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, “Mana'a
pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u õgaru Tominkaru
saabaaniaz naa na'iki õtomaniaz naa kaimana'o nii.”
16 Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a
naa aokazi iti.
17 Aizii Peter di'itinpan tuukii, uaitapa'azon kanom manawun wuru'u
tukapa-kida-kariwaiz pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a
naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu,
atii ĩkaawan kabaun korarannaa paniinomizinaa ati.
18 “Tosh,” ĩkian. “Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?”
19 Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u
aimaakan aida-kida-kariwaiz pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati,
“Puabata, kaina'a idikinauda'u daonaioranao kaida'a'a ĩdawatapan pugaru.
20 Putoka, putukapa'an kizi ĩdyaun, na'iki pumako pa'i ĩtuma, mana'a
putaria'ana'a. Õgaru wuru'u dyuuda'oraz ĩdyaun.”
21 Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daonaioranao na'iki
ukian ĩ'ati, “Õgaru wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa
wuru'u uwa'atinuz?”
22 Ĩkian u'ati, “Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan
waunao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa
Jew mani padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru
dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru
padapu iti, uabata kizi pukuwaa,” ĩkian.

* **10:14** Leviticus 11:1-23

23 Udauna'an Peter morota-kidan naa ĩdyaun. Bauda'apa maruta'o
ĩda'awu'ukan na'ii.
Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti
Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sannaouz
mako kapam ĩtuma.
24 Ba'oran kamoo ĩkaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzaudapani'i
naa ĩdyaun. Kaina'a'a naa uiribannao, na'iki upaonarunao, udapadaniinao
padapu ati.
25 Peter kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan
na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti.
26 Mazan Peter kadishita-kidanuzu. Ukian u'ati, "Õgaru, soo pidan
karikaonan na'apa'o pugaru kawan."
27 Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti,
pakadakotinaanan pu'u utuma. Na'ia'a naa utukapa iriba pidannao
baokopatinpan.
28 Sariapa ukian ĩ'ati, "Ipai unao, uaitapanii waunao Jewnao kaduz,
aonaa wakakinaorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinan
unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan õ'ati,
aonaa kizi õdakoopan oo õdakotan sha'apa'oram pidan dikauda'o nii.
29 Aizii di'i pudapada-kidan õgaru, sariapa õnyukunuu na'apa'akan,
minziiwa õwa'atin pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa kanom
ni'o pudapada-kidan õgaru da'ati'i."
30 Cornelius kian u'ati, "Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, õtoriinpan
õdapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan
õkanaapu'u, wizi'i'o ukamichan.
31 Ukian õ'ati. 'Cornelius! Ipai Tominkaru abatan puparadan
putoriinpauzon kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukamunanuuzon
pataka'utinainao ati.
32 Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti ĩdapadanaka kizi pidan, Simon
Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madai
dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii,' ukian.
33 Uruu idi kadiman õdapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati
puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru
Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u
waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati."

Peter kakuwaapan naa

34 Peter kian ĩ'ati, "Aizii õaitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiipan
sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidannao patumaaka.
35 Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, ĩizo'atin idi uruu, na'iki
ĩmashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati.
36 Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz
waunao Israelitenao ati. Kaimana'o Kuwai, pidannao ikoda-kinaa ni'o
kaimanaaka-karu Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz
ipai pidannao naobanaa nii.
37 "Unao, uaitapani'i naa ipai aimaakan Jesus sha'apatanii waunao
Jewnao wiizi Israel Baara an. Usakadinan Galilee Baara iki, John
kakinaopan dauna'an pidannao ĩtanawatin kizi pa'oian ai na'iki
ĩchikaawunuin kizi.
38 Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati
Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozaka-karu. Uruu ida'an ma'ozaka
ukaudinan, usha'apata kaiman kida'o aimaakan, ukakuda ipai karinainao

pidannao. Aizii wuru'u Satan zaamatapaniinaouz, na'iki uantamikitaniinao kidaz, ipai ukakudan ĩdyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma.
39 Waunao apostlenao, watukapanii ipai aimaakan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran ĩwiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, mazan upu'u ĩtaukanuzu cross di'iti, atii ĩzowianuzu.
40 Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki, idikinauda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati.
41 Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniinaouznaa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaroapanii na'iki watuzanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki.
42 Uruu idi udyuudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowaada kizi kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao.
43 Ipai Tominkaru prophetinnao kowaadani'i naa udau'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o ĩkianu'u: 'Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki izo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii ĩ'oian ĩmishidan idi Jesus.' "

Kaimana'o Doronaa na'iki Gentilenao

44 Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa morotina'akan naa ipai pidannao, abatapainaouz ukuwaa.
45 Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainaouz Joppa iki Peter tuma, tuukii ĩdi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam.
46 Ĩaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an ĩabatan idi ĩparadan pana'a kida'o parada-karu ida'an. Na'iki ĩabatan idi ĩkonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati,
47 "Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannaou'u, ĩchikaawunuu-kao ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taa-kao ĩ'ati, na'apa utaa-kao kawan waunao Jewnao ati," ukian ĩ'ati.
48 Udauna'an udyuudan naa ĩchikaawunuu-kao ĩmishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-kao dauna'an, ĩpishaan naa Peter marii kizi una'a'akan ĩtuma na'apauda'um kamoo zoobaba.

11

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

1 Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainaouz abata'aka'a naa wuru'u Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan.
2 Aizii Peter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainaouz, dakoopan uruu. Ĩkian u'ati.
3 "Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam ĩtuma."
4 Uruu idi Peter kowaadan naa ĩ'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimaakan sha'apanuz pa'ati. Ukian ĩ'ati.
5 "Õtoriinpan pu'u Joppa ii, Tominkaru aidan aimaakan õ'ati. Õtukapa aimaakan wa'atin aokazi iki imi'i baara ati, na'apa kazoa'o kamicha

madanaa zaamatapa-kao padanoma tokon iki kida'o kawanu'o.
Umashaadan na'a õdazaba'a.
6 Õawunuupan unazo iti õtukapa pabi'inaaka aimaakannao: uzainao, na'iki
wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ĩchi'ikapan,
na'iki pabi'inaaka kotu'uznao.
7 Upu'u õabatan parada-karu kian õ'ati. 'Peter! Aushaa puzowii punikan
nii.'
8 Mazan õdako'atinuzu. 'Aonaa turuu, õNaobanaa! Aonaa na'apainim zii
õnikauzon ĩnao kaduz kaniriba'o aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao
Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.'
9 Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian õ'ati. 'Mana'a
pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u Õgaru Tominkaru
saabaaniaz naa na'iki õtomaniaz naa kaimana'o nii!'
10 Idikinau wuru'u parada-karu na'apanuz õ'ati. Udauna'an
ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa powaa iti aokazi iti.
11 "Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranao kaawan kabaun
õmashaapa-kizi iti, ĩnao dyuuda-kariwainao õdau'ati Caesarea iki.
12 Sariapa Kaimana'o Doronaa kian õ'ati. 'Pumako pa'i ĩtuma. Mana'a
putaria'ana'a.' Uruu idi õmakon ĩdawu'ati. 6 mishidainao makonkan õtuma.
Di'i ĩdyaunu'u, wuru'u makonkainaouz õtuma. Ipai baokopa wamorotan
Gentile, Cornelius dapu iti.
13 Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati.
Angel kian u'ati. 'Pudyuuda pupoitorunao Joppa iti, ĩdapadanaka kizi Simon
Peter.
14 Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru
kazannaata-kinaa nii pugaru na'iki ipai puiribannao, pudapu ainao kidaz.'
15 Uruu dauna'an õkakuwaapan naa ĩ'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa
morotan ĩnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o
dono'oraz.
16 Sariapa õnyukunuua'akan wanaobanaa Jesus kiauzon wa'ati. 'John,
uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru,
uchikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.'
17 Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa
Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao
Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an
aonaa turuu õmashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan ĩ'ati!"
18 Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatapan dauna'an ipai
wuru'u Peter kuwaa kidaz, sariapa ĩsookadan padakomikitinan, mazan uruu
dauna'an, tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru. Ĩkian kaikapa'a: "Aizii waaitapa
kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Gentilenao,
tanawatinanuz pa'oian ai, uaipan idi ĩmashaapan karikaonan patuma."

Antioch sannao daua'o

19 Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainaouz papataka'uta-kao ai,
Stephen zowii-kao dono'oraz, ĩmakon munapo'o wiizai kida di'iti, atii
Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a
naa ĩkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati karikaonan.
20 Pabi'i kida kaina'a daonaioranao mishidainao, Cyprus Baara sannao
na'iki Cyrene sannao, ĩnao makon donoi Antioch iti. Na'ii ĩkakuwaapan
Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. Ĩkowaadan naa Kaimana'o Kuwai
Naobanai Jesus daua'o.
21 Tominkaru taan idi pama'ozakan ĩ'ati, ma'ozaka ĩkakuwaapan, uruu idi
iriba Gentilenao mishidan ĩkuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

22 Aizii mishidainao, Jerusalem iainaouz abatan naa iriba Antioch sannao
mishidan naa Jesus, sariapa ĩdyuudan Barnabas makon Antioch iti.
23 Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa
na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu ĩnyukunuu iti. Uruu idi
uma'ozakadan naa ĩnyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi ĩizo'atin Naobanai
Jesus, na'iki aonaa kizi ĩtanawatinan u'ai.
24 Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa
kaudinan u'ida'a. Na'iki uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannao
mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi ĩ'ati udau'an.
25 Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarsus iti, udorota'anan Saul.
26 Uikodan dauna'an Saul, una'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati.
Bauda'apa wunu Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma.
Karikaonan ĩbaokopainpan mishidainao tuma na'ii, ĩtominapa-kidan naa iriba,
iriba pidannao Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii
mishidainao Jesus dakotauzo-kao Christian kii.
27 Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikiinao, kaawan Antioch ati.
28 Kaina'a bauda'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannao
kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi
wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o
Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.)
29 Sariapa mishidainao di'itinpan, ĩbauda'apatan panyukunuu ĩaipan
pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch
sannaouz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati,
pakaminka'uta-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawiizi-tinpainao
kidaz Judea Baara ii aka.
30 Ĩdyuuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul
ida'an, choochi zowaunaanao di'iti Jerusalem iainaouz.

12

Peter kodita-kida-kao
taraa-kizai iki

1 Uruu dono naobanai Herod zaamata-kidan na'iki utaraa-kidan pabi'i
kida mishidainao zowaunaanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan ĩdyaun
tuukii.
2 Sariapa udyuudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i idi,
John inawuzu uruu.
3 Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-kao idi, uru'u
naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao
Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.
4 Peter zaamata-kao dauna'an, utaraa-kaoa'a naa. Na'ii 4 soldyaanao
tonaazinaa muuda-kao awunuutapa'o nii uruu. Kiwiin 4 soldyaanao
awunuutapan nii uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii
koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.
Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u,
Passover Kamoon ipain dauna'an.
5 Uruu idi Peter taapa-kaoa'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao
toriinpan tuukii, ĩaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.
6 Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-kao ua'ii, uda'awun
dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi,
soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao
watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii.

7 Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter
ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan.
Sariapa angel pokowauanuzu, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an.
"Pupokoda! Kadiman na'iki pukadishita," angel kian. Sariapa chain kida
waota'akan Peter anoba di'iki.
8 Udauna'an angel kian u'ati, "Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada
pudazkidi." Kadiman Peter kaiwadina'akan. "Pukaiwada puchaakitan
za'aba'i, na'iki puwa'ati õdawu'ati," angel kian u'ati.
9 Uruu idi Peter da'ana'akan naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan
mishi'o wuru'u angel sha'apatanuz aimaakan na'apa. U'itiiman shaa
aimaakan tukapa-kida-kao nii pa'ati pazanda'awun ii.
10 Sariapa ĩdobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an,
udauna'an ĩdobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainaouz dazaba an.
Atii ĩkaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru
utoma-kao. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan ĩ'ati paaipan ati, uruu
idi ĩkodita'akan naa taraa-kizai iki. Na'iki'i naa ĩmako'okan naa dunapota,
udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.
11 Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi
ukian, "Aizii õaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin
kodita-kidankan õgaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai õgaru,
na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon õsha'apata-kao."
12 Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-kaoaz, sariapa umakon
Mary dapu iti, John daroz, Mark kia'oraz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao
baokopatinpan na'ii uruu dono, ĩtoriinpan, ĩaipan Tominkaru kaminka'utan
Peter.
13 Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a ĩpoitoruiaba Rhoda kia'o
o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz.
14 Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan
naa powaa iti, "Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii,"
okian.
15 "Pumariidinan," ĩkian o'ati.
Mazan okian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õparadanuz."
"Panaadon uangelin mani karikaonan," ĩkian o'ati.
16 Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii
ĩda'atinan u'ati. Ĩtukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii ĩdi'itinpan.
17 Sariapa usawadan paka'u uaipan idi ĩparadan mashauda'u. Udauna'an
ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru ĩNaobanaaz kodita-kidan uruu
taraa-kizai iki. Udauna'an ukian ĩ'ati, "Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u
choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u
õkodita-kida-kaoaz taraa-kizai iki." Udauna'an udobata'akan naa.
18 Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuutapainaouz Peter,
tuukii ĩdopian, na'iki ĩtarian, aonaa ĩaitapan na'apam pasha'apatinan. "Na'iam
naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?" ĩkian.
19 Aizii Herod abata'aka'a naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan
udawata-kao ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa ĩikodanuzu. Uruu idi
Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon
na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz. Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa
uzowii-kidan ĩdyaun.

King Herod mawakan daua'o

Uruu dauna'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan
Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa.

20 Tuukia'o da'i King Herod to'orataakapauzon Tyre na'iki Sidon sannao
tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannao baokopatan
pidannao, na'aka'o nii paparadan king di'iti. Ĩaipan pasaabaa-kidan
pamashaapan utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii
ĩtorii-kizi nii pawanyukunuu, soo bauda'apa King Herod wiizi iki.
Aizii pidannao, wuru'u dyuuda-kariwainaouz kaawan Blastus di'iti,
upoitoru, utuma'oraz manawun ukaudinan. Ĩparadan u'ati kaimanaiman,
atii mishi ukowaadan Herod ati ĩparadan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa
ĩ'ati na'apainim nii pamiitiniipan ĩtuma.
21 Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o
pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa
uparadan ipai pidannao ati.
22 Tuukii pidannao konaukii-kidan uparadan. Sariapa ĩkadakoinan
kaikapa'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani
kaiwuru'u," kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz.
23 Mazan aonaa zoobaba udyuudan ĩkonaukii-kidan pa'an Tominkaru
umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan
naazu masha'apakiaka, tuukia'o ida'an. Upazaroita'akan naa atii
umawakan u'idi.
24 Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan
kowaadapa-kao na'iki uabata-kao, uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao
mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.
25 Aizii Barnabas na'iki Saul ĩtaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz
ĩna'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Uruu dauna'an ĩkiwan naa
powaa iti Antioch iti. Ĩna'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

13

Barnabas na'iki Saul zaamata-kao kaudina'o nii

1 Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. Ĩnao
mishidainao bii'i kaina'a prophetnao,* na'iki ba'orainao kida
tominapa-kidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudinainaouz:
kaina'a Barnabas, Simeon miikoroz, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod
dyaupaitaniaz, na'iki Saul.
2 Bauda'apa kamoo ĩchoochiapatinan pu'u na'iki ĩsanadinpan† pu'u
Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian ĩ'ati, "Uzaamata shoman Barnabas
na'iki Saul kaudina'o nii õ'ati. Kaina'a kaudin-kizai õaiapanii ĩsha'apatan
õ'ati."
3 Uruu idi ĩsanadinpan na'iki ĩtoriinpan naa koshan. Udauna'an
ĩtoriinapa-kidan naa Saul na'iki Barnabas, na'iki ĩmuudan paka'u ĩ'ida'a.
Udauna'an ĩdyuudan naa ĩdyaun.

Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai

4 Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati ĩdyaun, ĩmakon naa wiizai
Seleucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa,
mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o.
5 John Mark makon kapam ĩminka'u nii. Ĩkaawan dono'o naa wiizai Salamis
iti, na'ia'a naa ĩkowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogue
kawana'ati kida.

---

* **13:1** *prophet:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **13:2** *sanadinpan:* Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

6 Uruu dauna'an ĩdobatan pakidiba ida'ana'a naa. Ĩmakon atii ĩkaawan
ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'oraz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz
mazan. Na'ia'a naa ĩikodan pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o
udakotapa-kao, uruu Jew, dakotinpauzo prophet nii kaikini'i.
7 Aizii wuru'u marunaouz, upaonaruitapanii naobanai wuru'u
kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu. Aitapa'o
na'iki kaimana'o udi'itinpauzon wuru'u naobanaiz. Sariapa udapada-kidan
pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan.
8 Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ĩkuwaa, aonaa
uaipan umishidan ĩkuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o
kapam udakotapa-kao Greek ida'an wuru'u marunaouz.)
9 Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu,
sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati,
10 "Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii
puawauta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman
kida'oraz mashaapa-kinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam
pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii.
11 Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii,
ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa kanada'o atii
diina'iti zii'i." Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a
naa powa'a utukapa'akan aimaakan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa
udorotan pidan ka'uta'o nii paugaru.
12 Naobanai tukapan idi aimaakan sha'apata-kao na'apa, tuukii
umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman
kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

13 Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao dobatan naa Paphos iki,
wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa ĩmakon kanawa ida'an atii
ĩkaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan
ĩdyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.
14 Uruu dauna'an ĩdobatan naa pakidiba ida'an atii ĩkaawan Antioch iti,
Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti,
Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki ĩsakanatan naa na'ii.
15 Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinaorii
Moses saadanii kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz
kapam. Uruu dauna'an ĩpishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian,
"Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibannao
nyukunuu, turuu ukakuwaapan."
16 Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u ĩ'ati, uaipan idi
mashaa pidannao abatapan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĩ'ati: "Ipai unao
Israelitenao na'iki unao kapam Gentilenao taapainaouz Tominkaru
umanawunu'o nii, uabata õparadan aizii.
17 Wuru'u Israelitenao Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz
wadokozu-daunnao kotua'a naa ĩmashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan
ati'o kapam tawuru'u kadiman ĩiribainan na'iki ma'ozaka utaapan
ĩnyukunuu, ĩkaudin-kida-kao pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wuru'u
Israelitenao Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an
pama'ozakan ida'an masha'apannaa uso'otan ĩdyaun Egypt iki.
18 "Udauna'an una'akapan naa ĩdyaun 40 wunu mapidantaka'o amazada
baara ii aka. Aonaa ukashadinan ĩ'ai ĩdikintapan pu'u padamata uruu.

19 “Na'iki Tominkaru zowii-kida ĩ'ati ipai daunuuda'u 7 pidannao
tonaazinaa, pana'a kida'o ĩparadan, Canaan Baara ii aka kida'oraz
ĩmashaapan. Ukau'an ipai utaan wuru'u amazadaz papidanannao ati ĩwiizi
ni'i naa.
20 Aizii wuru'u aimaakan kida sha'apaapa-kaoaz kaikapa'a, 450 wunu
ukotua'ikin.
“Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidannao kazowautapa'o nii
papidanannao, ĩdakota-kao Judges kii.
“Uruu dauna'an ĩkazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel
kazowautapa'o nii ĩdyaun.
21 Uruu dono tuukii ĩpishaan Samuel, marii kizi uikodan king nii pa'ati.
Uruu idi Tominkaru taan naa ĩ'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'ikiinao
kidaz ĩiribainan. Saul kazowautapan ĩdyaun 40 wunu.
22 Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.
“Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse
dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. ‘Aizii õikoda pidan õnaudapanii,
na'iki õnyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai
aimaakan na'apa õaipan kawana'ati.’
23 “Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David
Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz
padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao Israelitenaouz.
24 Jesus sakadan ua'ii pakaudinan, John chi'ikapan na'iki
ukakuwaapatinan ipai Israelitenao ati. Udyuudan ĩtanawatinan ipai oia'o ai,
na'iki ĩchikaawunuin kizi.
25 John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidannao ati. ‘Kanom
uzauda-kidan õgaru? Õgaru u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz
padyuuda'azon? Aonaa uruu mani õgaru, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an
uwa'atin. Uruu umanawunu'o manawun pidan. Õgaru aonaa manawun
õturuan õso'otan udazkidi u'ati.’
26 “Uabata õkuwaa õiribannao, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki
unao Gentilenao, taapainaouz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata õkuwaa
kapam! Di'oraz kuwai kazannaatin-karu daua'oraz, ipai waunao ati'o
udyuuda-kao.
27 Jerusalem sannao, na'iki ĩzowaunaanao aonaa ĩaitapan Jesus wuru'u
kazannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa ĩaitapan na'apa'oram daua'o tawuru'u
Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u ĩabatautaniaz
padamata uaita-kao ipai Sookapa-karu Kamoon dono. Mazan upu'u zii
ĩmishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an
Jesus.
28 Aonaan pu'u ĩikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan,
pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii ĩdyuudan Pilate
zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-kao.
29 Ĩipaian dauna'an pasha'apaapan ipai aimaakan wuru'u Tominkaru
paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa ĩtoka-kidan naa unanaa cross
paawa iki, na'iki ĩmuudan naazu pabaaranaa iti.
30 Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu
pabaaranaa iki.
31 Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapa-kidinan pidannao ati
wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. Ĩnaou'u naa kai
kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.
32 “Aizii di'i õgaru, na'iki Barnabas kaawan, wakaawa-kidan Kaimana'o
Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz

pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u
pasha'apata'azooniaz.
33 Waunao ĩdani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi
umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki.
Kaina'a sha'atii saada-kariwai Jesus daua'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a:
'Pugaru õdani,
pudaruitan õgaru aizii.'‡
34 "Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu
pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakauzon powa'a. Kaina'a
usaadinpan udau'u kaikapa'a:
'Mishi'o nii õtaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun aimaakan,
õkowaadauzoniaz õtaa'azon King David ati.'
35 "Na'apa sha'atii tawuru'u saadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a:
'Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun pupoitoru
dyupushan pabaaranaa ii.'
36 "Mishi David kaimana'o ukazowautapan papidanannao na'apa
Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bauda'apa kamoo umawakan. Na'iki
unanaa muuda-kao padarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii.
37 Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an
ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii.
38 Õiribannao, õaipan ipai unao aitapan, Jesus ida'ana'o pidan oian
mainaabata-kao.
39 Aonaa turuu pu'oian kida mainaabata-kao pumishidan ida'an Moses
kakinaori kida. Mazan soo pumishidan ida'an Jesus pu'oian
mainaabata-kao, na'iki Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii.
40 Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidakan an mishi'o nii aimaakan
sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati.
41 Tawuru'u ĩkianuz.
'Uabata, unao dakoopainao Tominkaru,
Tuukia'o nii udi'itinpan.
Kai õsha'apatan nii umanawunu'o aimaakan.
Pidan tiwaan an pakowaadanuzu,
upu'u aona'o nii umishidanuzu,
atii na'apa'o nii umawakan.' "§
42 Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. Ĩkoditan
pu'u synagogue iki, pidannao pishaan ĩdyaun, marii kizi ĩwa'atin koshan
ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ĩabata'azon
powa'a zii wuru'u ĩkuwaa kidaz.
43 Ĩkoditan dauna'an iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam
Gentilenao wuru'u mishidainaouznaa Tominkaru Jewnao kawan, ĩnao
da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannao ati na'iki
ĩkakinaowan naa ĩdyaun. Marii kizi ma'ozaka ĩtaapan panyukunuu,
panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.
44 Ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono iriba, iriba kawiiziinao wa'atin
synagogue ati, ĩabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan.
45 Kaina'a pabi'i kida Jewnao, ĩtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannao
kaawan, sariapa ĩkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii ĩdakoopan Paulnao
kuwaa na'iki tuukii kapam ĩdakoautapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an.
46 Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan ĩ'ati kaikapa'a: "Unao
ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru

‡ **13:33** Psalm 2:7 § **13:41** Habakkuk 1:5

Paradanuz, mazan tuukii ukashadanuzu. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan
wuru'u umaaiapakanuz karikaonanu'o kakupa-kinai. Ukau'an wamakon
ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenao di'iti.
47 Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauzonuz
padamata ipai waunao ati. Ukian,
'Õzaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenao ati,
pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannao ati,
ĩkazannaatin-kinaa nii pa'oian ai.' "
48 Gentilenao abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii ĩkonaukian
na'iki tuukii ĩnaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanuz. Na'iki
wunaou'u zaamata-kariwainaouz karikaonanu'o kakupa-karu di'iti, ĩnao
pa'an tuukii ĩmishidan.
49 Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.
50 Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainaouz kuwai, tuukii ĩto'oran.
Uruu idi ĩkimudan naa na'ii sannao, daonaioranao umanawun-tinpainao
kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki toriinpauzonaouz
Tominkaru ati. Ĩkimudan ĩdyaun tuukii, ĩto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati.
Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ĩkashanauan ĩdyaun
pawiizi iki.
51 Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaiman-daun imi'i padazkidi
di'iki. Uruu ida'an ĩtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa
ĩabata'azon ĩkuwaa. Udauna'an ĩmako'okan naa Iconium iti.
52 Mazan konaukii pa'an ĩwa'akan wuru'u mishidainaouz na'iki wuru'u
zaamatainao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum
kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ĩnyukunuu ii.

14

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

1 Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimaakan
sha'apan Antioch ia'o kawan. Ĩmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon
dono. Ma'ozaka ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba,
iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai.
2 Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ĩmishidan. Uruu idi
ĩto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati.
3 Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa
ĩtarian, mazan ma'ozaka ĩkakuwaapan, ipai ĩkowaadan ĩ'ati Naobanai
kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan
idi pidannao aitapan mishi'o wuru'u Paulnao kuwaa kidaz, sariapa
uma'ozakadan ĩdyaun. Uruu idi ĩsha'apata umanawun kida'o aimaakan
wuru'u aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan.
4 Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishidan patumaaka.
Ba'orainao na'apa ĩnyukunuu Jewnao paradan kawana'ati, ba'orainao
apostlenao paradan kawana'ati.
5 Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jewnao wuru'u to'orainaouz,
miitiniipan naa ipai pazowaunaanao tuma. Ĩaipan pa'antamikitan na'iki
pazowian Paulnao, paboowan ida'an ĩdyaun kuba idi.
6 Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azoo-kao,
sariapa ĩmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycaonia Baara ii aka'oraz
wiizainao, na'iki ĩmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti,
maonapainaouz udazaba an kida.
7 Na'ii aka'a naa ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

Na'apam Paulnao taapa-kao Lystra ii

8 Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan
di'iki'o.
9 Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz
daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul
tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa,
umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan sariapa
uawun iti.
10 Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, "Pukadishita!" Sariapa mishi
ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.
11 Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimaakan na'apa, tuukii
ĩdi'itinpan na'iki ĩparadan diiwa pa'atiaaka kida, paparadan Lycaonian
ida'an. Kaikapa'a wuru'u ĩkianuz: "Aaa, watominkarunnao wuru'u
kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ĩaidinpan."
12 Uruu idi ĩdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu kawan. Aizii
Paul Hermes kii ĩdakotan, ba'oran patominkarun uu kawan. Usha'apanum
kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun.
13 Kaina'a faadaa, uruu tominkaruniitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun
dapu paniba itinapu wiizai ai. Uruu faadaa baokopa pidannao tuma,
ĩna'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiizai awautapa-kinao
paniinomizinaa di'iti. Uruu ĩkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati,
na'apa pasha'apatauzon kawan patominkarunnao ati.
14 Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ĩsha'apata'azoonuz aimaakan
kaikapa'a, sariapa ĩkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an
kadimana'o ida'an ĩmako'okan pidannao bii iti. Na'ia'a naa ĩkian pidannao
ati ma'ozaka'o ida'an.
15 "Kandii nii usha'apata'azon aimaakan wa'ati kaikapa'a? Waunao
pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'i wana'akan
Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'i naa oia'o, na'iki
wuru'u mazan-kida'oraz karikaonan aimaakan usha'apaapan. Utanawatin
kizi'i naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonanu'oraz ukakupan.
Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'i baara, paran na'iki ipai aimaakannao
wuru'u mashaapainaouz wunu baoko'o, na'iki imi'i baara an kida'oraz.
16 Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidannao mashaapan na'apam
karikaonan paaipan kawana'ati,
17 mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an ĩ'ati pakamunan-kidan
ida'an ĩdyaun.

"Atii di'i, udyuuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinaa nii, na'iki utaa
pabi'inaaka kida uwanyukunuu nii. Na'iki utaa konaukii-kinai unyukunuu
iti," ukian ĩ'ati.
18 Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimaakanu'u, mazan upu'u
kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'azoonuz kazoti
Paulnao ati.
19 Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisidia Baara ia'oraz na'iki
ba'orainao wa'atin Iconium iki. Ĩnao kaawan naa Lystra ati, na'ia'a naa
ĩkakinaowan pidannao ĩto'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan
panyukunuu ĩparadan kawana'ati. Uruu idi ipai baokopa pidannao
to'oradinan, na'iki ĩboowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an
ĩkozoota'akan naazu na'iki ĩkabootankan naazu donoi dawun itinapu ĩ'itiiman
mawaka'ora'a naa uruu.

20 Sariapa mishidainao makon ĩtukapa'ananuzu na'iki ĩkasaba'ukinan naa
u'ida'ati, upu'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa
powaa iti donoi iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

Paul na'iki Barnabas kiwan Antioch iti

21 Derbe ii ĩkowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao
mishidan ĩkuwaa Jesus dau'u. Udauna'an ĩkiwan naa koshan Lystra iti,
udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'oraz
wiizai.
22 Ipai uruu wiizai kida di'ii, ĩma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu,
ma'ozaka kizi ĩmishidapan. Kaikapa'o wuru'u ĩkianuz ĩ'ati: "Ipai waunao
wabaiaapan nii kasha'ora kida'o aimaakan, na'iki wapataka'uta-kao nii
kaimana'o dikin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u
wamoro-tinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi."
23 Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i
kida mishidainao choochi zowaunaanao nii. Ĩzaamatan dauna'an wuru'u
kazowautapainao nii, ĩtoriinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi
utaapan ĩdyaun na'iki ukazannaatapa kizi ipai wuru'u mishidainaouz. Uruu
dono ĩsanadinpan Tominkaru ati patoriinpan pu'u.
24 Ĩipaian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u
Pisidia Baara ii aka'oraz, ĩmakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz
Pamphylia kii.
25 Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapa-kariwai Perga kii.
Na'ii aka'a naa koshan ĩkowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an
ĩdobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti,
dakota-kariwaiz Attalia kii.
26 Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, na'iki ĩkiwan naa koshan Antioch
iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao
toriinapanuz na'iki ĩpishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun na'iki
ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u ĩipaianiaz.
27 Ĩkaawan dono'o naa Antioch iti, ĩbaokopatin-kidan naa ipai wuru'u
mishidainaouz, ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru
kaiwaan ĩdyaun na'iki na'apam usha'apatan aimaakan kida ĩnao ida'an.
Ĩkowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenao
mishida-kinaa nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba ĩmishidan.
28 Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

15

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

1 Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaioranao wa'atin atii Antioch ati.
Na'ia'a naa ĩtominapa-kidan mishidainao. Ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu
ukazannaatinan u'oian ai, soo uchoota-kidinan* an Moses kakinaori
kawana'ati," ĩkian ĩ'ati.
2 Uruu dikin ii tuukii Paul na'iki Barnabas kashadaakapan ĩtuma. Sariapa
mishidainao di'itinpan, na'iki ĩbauda'apatan panyukunuu marii kizi Paul,
Barnabas na'iki Antioch ikiinaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti,
ĩpishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowaunaanao na'ii. Ĩabata kizi
na'apam ĩkian na'apa kida'o aimaakan dau'an.
3 Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyuudan ĩdyaun Jerusalem iti.
Aizii pamakopa-kizi an ĩkakuwaapa'akan mishidainao wiizi kawana'ati kida,

* **15:1** *choota-kidinan:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ĩkowaadapa'akan ĩ'ati
na'apam Gentilenao zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii
kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ĩkuwaa kidaz.
4 Na'iki'i naa koshan ĩmakon atii ĩkaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao
na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ĩkaawan.
Ipai ĩnao ati, ĩkowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki
usha'apata-kidan aimaakan kida ĩnao ida'an.
5 Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainaou'u naa Jesus. Ĩnao
kadishitan na'iki ĩkian, "Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses
kakinaori kawana'ati."
6 Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowaunaanao tuma, ĩkadakotinan
na'iki ĩdi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan dau'an.
7 Atii tomunu'iki ĩkashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian
ĩ'ati, "Õiribannao, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan õgaru kiwiin
unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati.
Uaipan idi ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki ĩmishida kizi'i naa.
8 Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu, uruu wuru'u
zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan ĩdyaun, utaan ida'an
Kaimana'o Doronaa ĩ'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati.
9 Tominkaru ati, aonaa ĩnao pidannao pana'an waunao ai. Ĩmishidan idi
uruu, uchikaan ĩ'oian.
10 Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii
kidaz, wuru'u utomanuz aimaakan dadara'o manawun Gentilenao ati,
wuru'u mishidainaouznaa? Mishi waunao aonaa waka'iitan washa'apatan
na'apa kida'o aimaakan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz.
11 Aonaa wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida
wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa
kapam ĩnao mishidan kawan."
12 Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaouz pidannao na'ii, mashaa ĩabatapan
Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun
usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan
ka'iitan pasha'apatan. Ĩsha'apata pabi'inaaka kida aimaakan Gentilenao ati
ĩwiizi ii aka.
13 Ĩipaian dauna'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki
ukian, "Uabata õparadan õiribannao!
14 Aizii waabata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru
tukapa-kidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaamatan ida'an ĩbii
iki papidanannao nii.
15 Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati
manawun, waabatan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a
tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoaz:
16 'Uruu dauna'an õwa'atin nii koshan,' Naobanai kian.
'Õsaabaan nii powaa iti King David naobanai-tinapa-kizi,
kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.
Mazan õsaabaan niiz na'iki õkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.
17 Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidannao wa'atin õ'ida'ati.
Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u õzaamataniinaouznaa õpidanannao nii,
ipai'o nii ĩikodinan õgaru.'
18 Kii Tominkaru kiauzon,
kotua'ora'a naa ukowaada-kidan pasha'apata'azon

wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan."†
19 Powa'a zii James kian, "Ukau'an õiribannao õdi'itinpan kaikapa'a, aonaa
õ'itiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan wunao
ati'i Gentilenao, tanawatinainaouznaa Tominkaru ida'ati.
20 Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita ĩ'idi'iti, aonaa kizi ĩnikan
wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa kizi
daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi
ĩnikan izai, oo aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kao.
21 Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa wuru'u Moses kakinaori kida
aitaapauzo-kao ipai Jewnao ati synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon
kawana'ati. Ipai'ora'a naa uruu kakinaorii kida kowaada-kao, ipai Jewnao
wiizi kawana'ati."

Kaarita saada-kao Gentilenao ati'o

22 Uruu dauna'an apostlenao, choochi zowaunaanao, na'iki ipai
mishidainao wuru'u Jerusalem iainaouz baokopa ĩmiitiniipan, ĩaipan
padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, ĩna'aka kizi
kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi ĩzaamatan Judas, Barsabbas kia'oraz
udakotapa-kao na'iki Silas, ĩnao ipai mishidainao aitapanii kaimana'o ĩkaduz
kida.
23 Ĩnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-kaoa'a:
"Tosh wairibannao. Di'oraz kaarita waunao apostlenao na'iki choochi
zowaunaanao di'iki'o. Wasaadan kaarita unao wairibannao Gentilenao
ati'o, mishidainaouznaa Jesus, mashaapainaouz Antioch ii, Syria Baara ii
aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.
24 "Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti
na'iki waabatan tuukii ĩtowauda'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa
wadyuudan ĩna'akan na'apa'o kuwai unao di'iti.
25 Uruu idi wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o
aimaakan dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu,
wadyuuda kizi pidannao, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an ĩmakon nii
Paul na'iki Barnabas tuma wamarainapaniinaouz tuukii.
26 Ĩnao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ
kaudin-kizi dau'an.
27 Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki
na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan
ida'a'o kawan.
28 "Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu,
aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan unao ati.
Mazan di'i pa'an aimaakan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao
sha'apatan:
29 Mana'a unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz
tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimaakan dunaa
dyukuruuta-kariwai uzowii-kao. Na'iki aonaa turuu daonaiora na'iki zun
kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaoriiz,
kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,"
kia'o wuru'u ĩsaadanuz kaarita.
30 Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuuda-kariwainaouz ĩtuma, makon
naa atii ĩkaawan Antioch iti. Ĩkaawan dauna'an ĩbaokopatin-kidan naa ipai
mishidainao na'iki ĩtaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita ĩ'ati.

† **15:18** Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz da'a'a, mazan King David takaan--daun naobanai-tinan dau'ana'o pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

31 Na'ia'a naa mishidainao ĩaitaan wuru'u kaaritaz. Tuukii mishidainao
konaukian, na'iki ĩnyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u
kaimana'oraz kakinaorii.
32 Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, ĩkakuwaapan naa ĩ'ati na'ii.
Tomunu'iki ĩkadakotinan ĩ'ati, ĩma'ozakadan ĩnyukunuu, ma'ozaka kizi ĩtaapan
pamishidan Tominkaru.
33 Ĩna'ian zii ĩtuma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii ĩkiwan. Ĩkiwan dono'o
naa konaukii mishidainao dyuudan ĩdyaun powaa iti, wunao di'iti'i
ĩiribannao, dyuudainaouz ĩdyaun.
34 [Mazan Silas, una'ian zii pa'an.]‡
35 Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an ĩwa'akinan. Uruu idi baokopa'a
naa mishidainao kida tuma ĩkaudinan na'ii, ĩkakinaopan na'iki ĩkowaadapan
naa Tominkaru paradan pidannao ati. Atii kotua'iki zaa ĩna'ian
mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakapan

36 Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, "Wamako koshan ipai wiizai
kida kawana'ati, wakowaadapa-kiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi
na'apam naa mishidainao kida mashaapan."
37 Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark.
38 Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa
John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, ĩkakuwaatinan dono'oraz
amazada kawana'ati kida. Pamphylia ii sha'atii uwa'akan ĩdyaun,
upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti.
39 Uruu dikin ii tuukii ĩkashadaakapan, atii ĩbuutaakapan. Upu'u mazan
Barnabas na'akan John Mark na'iki ĩmakon sariapa Cyprus iti.
40 Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu dono
mishidainao, wuru'u Antioch iainaouz toriinpan naa Tominkaru ati, marii
kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an ĩmakon naa.
41 Na'iki'i naa ĩmorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati,
wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ĩma'ozakadan
mishidainao.

16

Timothy makon
Paul na'iki Silas tuma

1 Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti.
Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu.
Udaro Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an uruu.
2 Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman
pa'idiwaru ĩparadan Timothy dau'an.
3 Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai
Jewnao mashaapainao na'ii aitapanii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu
idi Paul choota-kidan* Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz
Jewnao ati.
4 Uruu dauna'an ĩmakon naa na'iki ĩkakuwaapatinan naa mishidainao ati
donoi kida kawana'ati. Kaiman-daun ĩkowaadan kakinaorii kida dau'an,
tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao
aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin.

---

‡ **15:34** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. * **16:3** *choota-kidan:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

5 Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman
kapam ĩiribainan.

Paul dapada-kao Macedonia iti

6 Uruu dauna'an ĩmakon naa koshan. Mazan sariapa ĩdobatan Phrygia
na'iki Galatia Baara an. Usha'apanum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa
kashaapan ĩkakuwaapan Asia Baara ii aka.
7 Na'iki'o ĩdobatan atii ĩkaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o ĩtiwaan
pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o,
mashaatan koshan ĩdyaun, aonaa turuu ĩkakuwaapan na'ii'aka.
8 Uruu idi ĩdobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii ĩkaawan wiizai Troas
iti, paran danoma ia'oraz.
9 Uruu marutan ida'a Paul tukapan pazanda'awun ii Macedonia san
kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan
pawiizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: "Puwa'ati da'ati'i Macedonia
ati, tuukii waaipan pukaminka'utan waunao!"
10 Paul kowaadan dauna'an pazanda'awun, uru'u naa waminziiwa'akan
naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan
Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sannao di'iti.†

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

11 Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono
wasookadin-kida-kao Samothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa
koshan atii wakaawan Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz.
12 Udauna'an wadobatan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii
wakaawan umanawunu'o donoi, Philipi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome
ikiinao pidannao kazowautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'iipa'akan
pidannao tuma.
13 Sookapa-karu Kamoon dono, wamakonkan donoi dawun ii, wa'ozi
danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpauzon.
Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriinpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi
na'ia'a naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa ĩ'ati.
14 Kaina'a zunaaba abatapainao bii'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o
owa'atin. Oroo selliipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo
toriinpauzo Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan
onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz panyukunuu iti.
15 Na'iki uruu dono oroo, na'iki ipai pidannao mashaapainao otuma
odapu ii chikaawunuinan. Ochikaawunuinan dauna'an, ona'akan waunao
padapu iti. Okian wa'ati, "Õaipan usookadinankan õdapu ii. Umishidan an
wuru'u õmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii õdapu iti," okian. Atii
mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

Paulnao taraa-kao Philippi ii

16 Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapa-kizai iti, waikodapan
poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa
pakowaadapan kanoma'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata
oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimaakan.
17 Karikaonan oda'anapatinan waunao na'iki okadakoinpan kaikapa'a:
"Di'oraz daonaioranaou'u, ĩnao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru
poitorunao, ĩkowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai."

---

† **16:10** Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a.
Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a "wa" oo "waunao" kaiwaa-kao.

18 Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul
kashadinan. Sariapa utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati,
“Jesus Christ ma'ozakan ida'an õkian, pukodita o'idi'iki.” Sariapa mishi oia'o
doronai kodita'akan o'ai.
19 Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainaouz oroo aitapa'akan naa
wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoaz naa o'ai na'iki ĩaitapa aona'o ni'i naa
powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii ĩto'oran, sariapa
ĩzaamatan Paul na'iki Silas, na'iki ĩkozootan naa ĩdyaun kootowapa-kizai iti.
20 Na'iki ĩdyuudan naa ĩkadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti.
Na'ia'a naa ĩkaakapaan ĩdyaun kaikapa'a: “Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao.
Aonaa ĩkaimanan, ĩtomapan dikauda kida'o aimaakan ipai pidannao ati
da'ana'a wawiizi an kida.
21 Ĩkowaadapan pana'a kida'o kakinaorii wakakinaorinaa ai. Waunao Rome
di'iti'o wazaamatinpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kakinaorii,
uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u ĩnao kaduz kidaz,” ĩkiainan.
22 Udauna'an ipai baokopa pidannao to'ora'akan naa Paulnao ati na'iki
ĩzowiautapa'akan naa ĩdyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao
zaamatan Paulnao, na'iki ĩdyuudan ĩkuzuuan ĩkamichan, na'iki marii kizi
ĩba'izii-kao tuukii.
23 Uruu idi soldyaanao ba'izian ĩdyaun tuukii, tuukii. Uruu dauna'an
ĩna'akan naa ĩdyaun taraa-kizai iti, na'iki ĩdyuudan naa taraa-kizai taapiki
taratan ĩdyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman.
24 Padyuuda-kao kawana'ati, taraa-kizai taapiki kabootan naa ĩdyaun
taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan ĩdyaun. Na'ia'a naa
umuudan ĩtaba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.
25 Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriinpan na'iki ĩkunuitinan
Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatapan
ĩdyaun.
26 Udauna'an masha'apakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai
unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai
paniinomizinaa kida da'atina'akan kaiman-daun. Na'iki ipai chain wuru'u
taraa-kariwainao watudapa-kinao kidaz buzuutina'akan.
27 Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom
kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa
taraapa-kariwainao kida kidoopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa
pamarian za'aba'i uzowiina'aka'azon naa.
28 Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. “Aonaa puzowiina'ana'a,
kaina'a ipai daunuuda'u waunao!” ukian u'ati.
29 Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'aka-kao pa'ida'ati.
Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panaka-nakaan bii'i, na'iki
ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti.
30 Udauna'an ukodita-kida'akan naa ĩdyaun. Na'iki sariapa upishaan
ĩdyaun kaikapa'a. “Na'apa dii õsha'apatinan õkazannaatin-kinaa nii õ'oian ai?”
31 Ĩdako'atin uparadan kaikapa'a: “Pumishida Naobanai Jesus daua'o
kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainao pidannao
kazannaatinan.”
32 Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa ĩkowaadan Kaimana'o
Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki ipai pidannao
mashaapainao kida udapu ii, ipai ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai.
33 Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa
ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai
daunuuda'u ĩchikaawunuinan.

34 Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti
na'iki utaan naa ĩwanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki
wuru'u udapu iainaouz pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru
panaobanaa nii.
35 Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainao dyuudan naa paminka'unao
na'akan paparadan taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: "Pubuzuuta'a naa
na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaioranaouz na'iki marina'a naa
ĩmakon," kia'o wuru'u ĩdyuudanuz paparadan.
36 Parada-karu kowaada-kao dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, "Rome
iki'o naobanaanao dyuudan paparadan õ'ati di'oraz paminka'unao ida'an.
Ĩaipan naa õkodita-kidan unao taraa-kizai iki, aonaa kizi upataka'uta-kao
powa'a. Ukau'an umako'o naa mashauda'u di'iki'i," ukian ĩ'ati.
37 Mazan Paul kian dyuuda-kariwainao pidannao ati, "Aonaa kanom
ĩikodan dikauda'o nii aimaakan washa'apatan. Waunao Rome di'iti'o kapam
wazaamatinpan, ukau'an na'apa'o kapam waunao Rome sannao kawan.
Mazan kandii nii mooko ĩba'izii-kidan waunao madiwautapaka ipai
pidannao awun za'a? Na'iki kandii nii ĩkaboota-kidan waunao taraa-kizai iti?
Aizii kandii nii ĩaipan padyuudan waunao mashauda'u? Aonaa turuu
ĩkodita-kidan waunao mashauda'u. Marii mishi'oraiman ĩwa'atin da'ati'i
ĩkodita-kidanaka kizi waunao."
38 Udauna'an dyuuda-kariwainao pidannao kiwan naa Rome iki'o
naobanainao di'iti. Aizii ĩkaawan na'iti ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai Paulnao
paradan. Aizii ĩabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam
ĩzaamatinpan, tuukii ĩtarian.
39 Uruu idi sariapa ĩwa'atin Paulnao ida'ati na'iki ĩkian ĩ'ati, "Tuukii
wanyukunuu kasha'oran wa'antamikita-kidan idi unao kaikapa'a," ĩkian.
Udauna'an ĩkodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ĩkian ĩ'ati,
"Aizii turua'a naa umakon di'oraz donoi di'iki'i."
40 Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii
ĩkakuwaapatina'akan, ĩma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii.
Uruu dauna'an ĩmakon naa uruu donoi iki.

17

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

1 Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii
aka, udauna'an ĩkaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue
Jewnao idiwau.
2-3 Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinau'u naa
umorotan synagogue iti, Sookapa-karu Kamoon dono kida. Uruu dono Paul
da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan,
Christ daua'oraz. Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati mishi'o wuru'u Christ
pataka'uta-kaoaz na'iki uzowii-kaoaz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa
iki. "Ukau'an di'oraz Jesus õkowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ
kii-kizaiz," ukian ĩ'ati.
4 Pabi'i kida Jewnao tuukii ĩmishidan na'iki ĩna'apata panyukunuu Paul
kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeknao toriinpauzonao Tominkaru ati,
mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawun-tinpainao
Greek-abanao mishidan.
5 Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaouz Jesus, tuukii pa'an ĩkishauzin
Paulnao ati. Uruu idi ĩbaokopatan naa zoonzionao pidannao, wuru'u
chi'ikinauzonaouz dunapota karikaonan. Na'iki ĩto'oradan ĩdyaun tuukii
Paulnao ati. Sariapa mishi ĩto'ora'akan mapidankiaka. Uruu idi
ĩkadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakauda'u mani atii ĩto'oradan iriba

pidannao. Udauna'an ĩna'aka'akan naa ĩdyaun sariapa Jason dapu iti. Ĩkaawan na'iti baupapa ĩshaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu ĩaipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti.
6 Mazan aonaa ĩikodan ĩdyaun na'ii, uruu idi ĩzaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'iainao utuma. Udauna'an ĩkozoota'akan naa ĩdyaun atii wiizai zowaunaanao kanaapu iti. Ĩkaawan na'iti pakadakoinan tuma. Ĩkian, "Di'oraz pidannaou'u dikaudaapauzonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa ĩdyaun wawiizi ati,
7 na'iki kaiman Jason taapan ĩdyaun padapu ii. Aizii ĩnao tuukii ĩdikintapan tuubaru'o naobanai Caesar kakinaori. Ĩkian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu."
8 Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'iainao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu.
9 Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, "Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati." Ĩtaan dauna'an puraata ĩdakotan kawana'ati, uruu zii ĩmuuda-kao.

Paul kakuwaapan Berea ii

10 Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi ĩmakon, atii ĩkaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan ĩmorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz,
11 na'iki ĩkakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sannaouz aipan patominapa-kida-kao Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziiwa ĩwa'atin ĩabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo ĩawunuutan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan, ĩtukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki ĩtukapa'azon una'apan ukawana'ati.
12 Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaioranao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ĩkuwaa.
13 Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa ĩmakon na'iti. Aizii ĩkaawan na'iti sariapa ĩto'oradan pabi'i kida na'iainao pidannao. Uruu idi baokopa ĩto'oradinan Paulnao ati.
14 Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadimana'o ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an ĩmakon.
15 Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ĩkaawan Athens iti. Na'iki'i naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ĩkaawan powaa iti ĩkowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan ĩmakon kadiman pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

16 Uruu idi Paul na'ian naa uzaudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii.
17 Na'ia'a naa koshan Paul morotan synagogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentilenao ati wuru'u toriinpauzonaouz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauzo-kizi an. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatainao kida padazaba an.
18 Kaina'a pidannao di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o ĩdakota-kao, ba'orainao dakota-kao Stoic kii. Ĩnao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa ĩkian kaikapa'a: "Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapin-ka'o kuwaa kidaz kaikini'i?" Ba'orainao kian,

“Utominapa-kidan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao daua'o.”
Usha'apanum kau'an ĩna'apan, Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki
ukadishitan dau'u pamawaka-kizi iki.
19 Sariapa ĩna'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki
di'itapauzonaouz pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u
ĩbaokopatinpauzonuz. Na'ia'a naa ĩkian Paul ati, “Waaitapa'azon kanom
daua'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai wuru'u pa'inaa kida'oraz,
pukowaadapan.
20 Pabi'i kida pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon
powa'a na'iki waaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u pukuwaa
kidaz.”
21 (Ipai wuru'u Athens sannaouz na'iki ba'orainao mashaapainao kida
na'ii, ĩmashaapan soo pakadakotin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o
parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-kao.)
22 Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao kasaba'ukinpainao
kanaapu iti. Na'iki ukian ĩ'ati, “Unao Athens sannao, mishi unao
karikaonan da'i utoriinpauzon utominkarunnao ati.
23 Usha'apanum kau'an ipai õchi'ikaadanaan na'iki õawunuutan uwiizi.
Kaina'a õtukapan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati. Mazan
kaina'a kapam õtukapan utomanii altar, kaikapa'a usaadinpan udaara'a:
Tominkaru Ati'o Aona'oraz Uaitapauzo-kao. Mishi utoriinpauzonii
Tominkaru ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kao. Aizii uruu Tominkaru
daua'o nii õkakuwaapan unao ati! 24 Uruu Tominkaru toma'o ipai amazada
na'iki utomanii ipai aimaakannao mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu
kazowautapanii ipai aimaakan aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa
umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinapa-kizai nii.
25 Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa uaipan
pakaminka'uta-kao. Usha'apanum kau'an uruu pa'an taa'o kakupa-karu
ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai aimaakan ĩaiapanii kida.
26 “Kotua'a naa Tominkaru toman bauda'apa daonaiora. Bauda'apa'o
pidan di'iki pabi'inaaka kida pidannao tominan ipai wuru'u mashaapainao
kidaz naa imi'i baara an. Patoman ua'ii pidannao, ipai ubuutan amazada,
uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii
pamuuda uruu amazada kida ida'a.
27 Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimaakan ĩ'ati
kaikapa'a. Uaipan idi tuukii ĩdorotan paugaru, ĩpishaadanaatan nii di'ii'aka'a
atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii ĩikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon
pu'u mani ai.
28 Pidan kiauzon kawana'ati: ‘Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan
na'iki wanizoinpan.’ Na'apa sha'atii unao iriban, aitaapauzo kiauzonuz,
‘Waunao na'apa udainao kapam.’
29 “Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru
kawanu'o mani uru'u, toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida
idi.
30 Kotua'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, ĩsha'apaapan pu'u
na'apa kida'o aimaakan. Usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan uruu. Mazan
aizii Tominkaru dyuudan na'iki uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan
wuru'u aia'a oii kida'oraz aimaakan pasha'apaapan.
31 Usha'apanum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa
ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaapainao wuru amazada
baara an kida'a. Kaina'a'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii
ĩdyaun sakitapa, ĩsha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimaakan.

Umishiian pazaamatan wuru'u pidanaz, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki," ukian.
32 Aizii ĩabatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-kao dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii ĩshaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, "Waabata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz."
33 Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz.
34 Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii ĩmishidan pa'an.
Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu zaamatinpauzo wunao di'iti'i, tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zunaaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

18

Paul kakuwaapan Corinth ii

1 Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti.
2 Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udaiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii ĩkaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tuubaru'o naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, donoi Italy ia'oraz.
3 Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ĩkaudin-kizi soo ĩtomapan na'iki ĩkanoopan madai tent dapunaa kida nii, uruu kaduz daua'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan ĩtuma.
4 Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul morotauzon na'iki ukakuwaapan ĩ'ati synagogue ii. Tuukii uaipan pana'apatan ĩnyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.
5 Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaapatinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, "Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuudan nii kazannaata'o nii ipai pidannao."
6 Mazan aonaa ĩmishida'azon, tuukii ĩdakoopan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uziianuzu ĩkanaapu iti, na'iki ukian ĩ'ati, "Tominkaru pataka'utan dono unao u'oian dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa õgaru aipan ati'o mani. Mazan aizii õmuudan nii unao, na'iki õmakon ni'i naa Gentilenao di'iti, ĩnao ati'o ni'i naa pa'an aizii õkakuwaapan."
7 Udauna'an umakon naa, usookadina'anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu toriinpauzo Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu synagogue dazaba'a.
8 Mazan kaina'a Jew, Crispus kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue dapunaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa Jesus daua'o. Na'iki ipai pidannao, mashaapainao kida udapu ii, ĩmishida kapam wuru'u kuwai kidaz. Na'iki iriba kapam Corinth sannao abatan Paul kuwaa na'iki tuukii ĩmishidanuzu. Uruu idi ĩchikaawununinan.
9 Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u kii-karuz u'ati: "Mana'a putaria'ana'a, na'iki mana'a pusookada'ana'a wuru'u pukakuwaapatinanuz pidannao ati.
10 Aona'o nii õmuudapan pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pugaru. Usha'apanum kau'an di'oraz donoi ida'a kaina'a iriba õpidanannao."

11 Uruu idi Paul na'ian Corinth ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru
Paradan dau'u, bauda'apa wunu pazikon an powa'a.
12 Na'apaini'i naa Gallio zaamata-kao tuubaru'o naobanai nii pidannao
ati, wuru'u mashaapainao kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnao
baokopatinan na'iki ĩzaamatan Paul. Udauna'an ĩna'akan naa uruu
tuubaru'o naobanai kanaapu iti, marii kizi ukootowapa-kida-kao na'ii.
13 Ĩkian Paul dau'an, "Di'oraz pidana'a, uaipan papana'adan pidannao
nyukunuu, ĩtoriinapa kizi Tominkaru ati, pana'a'o wakakinaorinaa ai."
14 Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a naa mazan naobanai Gallio
parada'akan Jewnao ati. Ukian, "Di'oraz pidan sha'apatan an mani dikauda
kida'o aimaakan, minziiwa mani õabatapan ukuwaa.
15 Mazan õabatan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an,
pidan uu dau'an, na'iki unao kakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan.
Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimaakan kidaz. Õgaru aonaa
turuu õkootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanu'u!"
16 Uru'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki.
17 Sariapa na'iainao Greeknao zaamata'akan naa Sosthenes,
kazowautapauzo synagogue. Na'iki ĩba'iziautapa'akan naa kowas uruu
na'ii, maonapa kootowapa-kizai paniinomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio
nyukunuupan wuru'u ĩba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan Antioch iti

18 Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma.
Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti,
Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cenchreae iki'o
wuru'u ĩzaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan
pazowaud, paipaian idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon
Tominkaru ati.*
19-21 Ephesus ii kanawa sannao mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul
maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila na'ia'o ni'i
naa pa'an ĩmaaratinan. Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnao tuma,
synagogue ii. Tuukii padamata ĩaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa
patuma, mazan aonaa Paul nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian ĩ'ati,
"Tominkaru aipan an õwa'atin da'ati'i, õwa'atin nii koshan unao ida'ati,"
ukian ĩ'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul
udobatan naa koshan kanawa ida'an.
22 Na'iki'o umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa umaaratinan
kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti,
utukapa'anan mishidainao.
Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti.
23 Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon
ipai pakakuwaapatin-kizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka
na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu
na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

24 Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakatan, kaawan
Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o
uaitapan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan.

---

* **18:18** Na'apa'o pa'an Jewnao kaduz ĩmadii-kidan nii pazowaud ĩipaian an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

25 Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kida-kao Naobanai Jesus kaduz
kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman
utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an.
Mazan chikaawunuuapa-karu dau'u, uaitapa soo bauda'apa John
chikaawunuupan dau'u karikaonan.
26 Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnao ati synagogue ii. Priscilla na'iki
Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan,
sariapa ĩna'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ĩkakuwaapan u'ati
kaimanaiman uaitapa-kinaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan
pamishida-kao.
27 Uruu dauna'an Apollos di'itinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia
iti. Uruu idi Ephesus ikiinao mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan
ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainaouz, marii kizi
ĩdapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi
ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz
ĩzaamatan Jesus panaobanaa nii.
28 Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnao tuma na'ii. Iriba'o
pidannao abatapan pu'u, utukapa-kidan ĩ'ati Tominkaru paradan di'iki,
mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.†

19

Paul kakuwaapan Ephesus ii

1 Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul
una'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan
Ephesus ati. Na'ii uikodan mishidainao Jesus,
2 na'iki upishaan ĩdyaun kaikapa'a: "Kaimana'o Doronaa morotanii
unyukunuu iti umishidan dono?"
"Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an," ĩkian
u'ati.
3 "Na'apa'oram mooko uchikaawunuu-kaoaz?" ukian ĩ'ati.
"Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utominapa-kidan kawana'ati
pidannao," ĩkian.
4 "Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinainaou'u naa pa'oian
ai, udyuudan idi ĩmishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu
Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz," ukian ĩ'ati.
5 Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sariapa ĩchikaawunuu-kidinan
Naobanai Jesus uu ida'an.
6 Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u ĩ'ida'a, sariapa Kaimana'o
Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti.* Na'iki ĩparadan naa ba'oran kaduz
parada-karu kida ida'an. Na'iki ĩkowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki
kida'o.
7 Uikoda mani 12 wuru'u pidannaouz.
8 Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati
synagogue† ii. Uaipan idi ĩmishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki
kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz
dau'u.
9 Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikintapa, aonaa ĩmishida'azon Paul
kuwaa. Na'iki iriba'o pidannao abatapan pu'u dikauda sodi kida ĩparadan,

† **18:28** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **19:6** *Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti* oo "Kaimana'o Doronaa kaawan ĩ'ida'ati." † **19:8** *synagogue:* kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

wuru dau'ana'a da'anainaouz “Jesus Kaduz.” Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz.
10 Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadanii kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

11 Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimaakan aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan.
12 Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'aka-kao karinainao di'iti, na'iki ĩpishata-kao u'idi sariapa ĩkakudan. Na'iki sariaapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.
13 Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki ĩso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa ĩtamakapan ĩtiwaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. Ĩkian oia'o doronai ati, “Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an,” ĩkian.
14 Sceva dainao wuru'u na'apainpainaouz. Aizii wuru'u ĩdaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaouz.
15 Mazan oia'o doronai kian ĩ'ati, “Õaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa õaitapan,” ukian.
16 Upu'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz, zaka'utina'akan naa ĩdyaun na'iki uzo'ii bi'ia'akan naa ipai ĩdyaun tuukia'o ida'an, ipai ĩmada izain, na'iki ipai kapam ukuzuua'akan ĩkamichan kida ĩmada iki. Uruu idi ĩkidoopan naa udapu iki, na'iki pamada kaziwan bii'i, ĩdima'akan naa u'ai kadimana'o ida'an.
17 Ipai Jewnao na'iki ipai Gentilenao, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii ĩdi'itinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. “Ei, ma'ozaka'o mishi manawun uruu,” ĩkian.
18 Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapauzonii iriba'o pidannao abatapan pu'u.
19 Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ĩna'akan naa pamarunao-tinpan kaaritannaa kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ĩkawaodan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii ĩaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, dobata, dobata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata.‡
20 Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ĩma'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

21 Aizii ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, “Õkaawan dauna'an Jerusalem iti, õmakon nii na'iki õmorowautapa'anan nii kapam Rome iti.”

‡ **19:19** *wizi'i kida'o puraata:* Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

22 Uruu idi udyuudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus
kiwiitan Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia
ia'oraz.
23 Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii
manawun, usha'apanum kau'an iriba'a naa ĩtukapan pidannao da'anan
"Jesus Kaduz."
24 Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu tomapauzo iriba,
iriba, tominkaruaba Artemis dapunaa dikin kida silver idi. Utomanuzu
duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati,
na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma.
25 Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao
patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ĩkaudinan ĩnao kawan. Na'ia'a
naa ukian ipai ĩnao ati, "Õpaonarunao, aizii õparada'azon u'ati. Ipai unao
uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata
waikodan puraata watomanii kida ida'an.
26 Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian
wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimaakan. Ukian, 'Wuru'u toma-kariwai
kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz, mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o
mani.' Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu,
paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida,
iriba'a naa ĩmishidan uparadan.
27 Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki
umanawunu'oraz watominkarunuaba Artemis, odapu tukapa-kao ni'i naa
madiwautapa-ka'o nii karikaonan. Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao
dyautan oroo, atii na'apa'o ni'i naa karikaonan omanyukunuuta-kao. Ipai
unao, uaitapa ipai pidannao toriinpauzon o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki
ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida."
28 Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa mishi ĩto'ora'akan,
na'iki ĩkadakoina'akan naa diiwa, diiwa. "Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o
watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u
ĩkadakoinanuz.
29 Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ĩto'oradinan
naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa ĩikoda'akan Gaius
na'iki Aristarchus. Sariapa ĩzaamatan ĩdyaun. Ĩnao Paul minauda'unao
Macedonia iki'o ĩwa'atin. Ĩna'aka'akan naa kowas ĩnao pidannao
baokopainpauzo-kizi iti.
30 Tuukii padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan
aonaa mishidainao kashaapan umakon na'iti.
31 Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tuubaru kidainao pidannao.
Ĩnao dyuudan paparadan u'idi'iti, aonaa kizi umakon pidannao
baokopainapa-kizi iti.
32 Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan tuukii, ba'orainao kadakoinan
pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabi'i
kida pidannao aonaa ĩaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u
pawa'atinuz.
33 Aizii Jewnao aipan idi pakazannaatinan, sariapa ĩzaamatan pabii iki
Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan ĩ'ati
aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a. Soo
Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan paka'u,
uaipan pidannao mashaadinan na'iki ĩabata kizi uparadan.
34 Aizii pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ĩkadako'okan
patumaaka kaikapa'a: "Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o

watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u
ĩkadakoinanuz atii tomunu'iki.
35 Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan ĩ'ida'ati, sariapa umashaatan
wuru'u ĩkadakoinapanuz. Ukian ĩ'ati kaikapa'a: "Uabata õparadan Ephesus
sannao. Ipai pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u
umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao
aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz
utoma-kao, tawuru'u waotauzoz aokazi iki.
36 Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakoopan watominkaruaban
Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuzu'u. Mana'a
usha'apaapa'ana'a aimaakan madoronaa-daun.
37 Unao kaawa-kidanii wuru'u pidannaouz da'ati'i, ĩmasha'apatakan pu'u
dikauda'o aimaakan, aonaa kanom ĩkoidapan watominkaruaban dapu iki,
na'iki aonaa ĩdakoopan watominkaruaban dikauda'o ida'an.
38 Aizii Demetrius na'iki ipai umin-kaudinannao, ĩkaakapaa'azon an
pidannao, marii pa'an ĩkaakapaan, na'iki ĩna'akan ĩdyaun Rome iki'o naobanai
di'iti, na'ii kizi ĩkootowapa-kida-kao, kootowapa-karu kamoon dono.
39 Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimaakan dau'an?
Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz, wuru di'ia'a
kabaun toma-kariwaiz kawiiziinao miitiniapa-kizi nii.
40 Aizii di'i wuru'u washa'apatanuz aimaakan kaikapa'a, kichana'iki-kia'o
wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome iki'o
naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii
upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz
kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan."
41 Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a,
usookada'akan naa miitiniapa-karu.

20

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

1 Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki
ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa ĩ'ati, na'iki
uma'ozakadan ĩnyukunuu, ma'ozaka kizi kapam ĩtaapan pamishidan.
Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti.
2 Aizii pamakopa-kizi donoi kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan
pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai ĩ'ati. Atii
ukaawan Achaia Baara iti.
3 Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziiwan naa koshan
uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul
ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu ĩaipan pazowianuzu. Uruu idi ukiwan
powa'a an koshan Macedonia an.
4 Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus
daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia
Baara iki Tychicus na'iki Trophimus; na'iki Timothy mako kapam.
5 Ĩnaou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa ĩzaudapan waunao.*
6 Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kao Kamoon dauna'an, wamakon naa
kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an
waikodan zii wairibannao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan
Troas ii.

Ubaukapan naa Paul morowautapan Troas ati

* **20:5** Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

7 Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan,
waaroopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread
wanyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan idi
uwa'aka'azon mishidainao ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan ĩ'ati atii
tomun-zikon di'iti.
8 Kabaun nazoo dokoa'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii
iriba'o lamp kida maodapan.
9 Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Eutychus kia'o u'uu, usakanatapan
windoo paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Eutychus da'awununun.
Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa imi'i
baara iti. Idikinauda'u'o utara'apaawatinpan paawa iki'o wuru'u
uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuzu, mazan mawaka'aka'a naa uruu.
10 Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu.
"Mana'a ukasha'ora'ana'a, kakuda'aka'a naa uruu powaa iti," ukian ĩ'ati.
11 Uruu dauna'an ĩzaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uru'u naa ĩaroopan
naa na'iki ĩnikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul
kakuwaapatinan pidannao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon
ĩdyaun.
12 Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibannao
tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribannao kaiman ĩnyukunuu ĩkiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaouz

13 Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa
ida'an pa'an wamakon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao.
14 Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa
watuma kanawa zo'iti, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti.
15 Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wiizai dazaba an, Chios kia'o u'uu.
Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan
koshan atii wakaawan Miletus iti.
16 Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan
kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan Jerusalem iti, Pentecost ua'ii.
Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti.
17 Soo udyuuda-kidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi
zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.
18 Aizii ĩkaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa ĩ'ati, "Ipai unao
utukapauzonii na'apam õkaudinan, na'iki utukapa na'apam õmashaapauzon
kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. Õsakadan di'iki'o õkaudinan da'ana'a, atii
di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai õkaduz.
19 Õbaiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatan
õgaru, mazan upu'u mashaa, na'iki minziiwa õsha'apatan õkaudin-kizi,
õnyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorun idi
õgaru.
20 Na'iki aonaa kanom õdizapan na'iki õtaapa-kidan unao ai, ipai õkowaadan
u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o õkakuwaapatinan dono'oraz
u'ati, udapu ii kida, na'iki iriba'o pidan bii ii.
21 Aizii Jewnao ati na'iki Gentilenao ati na'apa pa'idiwaru õparadan,
õkakinaowan ĩdyaun tuukii, ĩtanawatin kizi'i naa pa'oian ai Tominkaru ida'ati,
na'iki ĩzaamata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ panyukunuu naobanaa
nii.
22 "Mazan aizii õmakon ni'i naa Jerusalem iti, õizo'atin nii Kaimana'o
Doronaa paradan. Aonaa õaitapan na'apam nii õsha'apata-kao na'ii.

23 Usha'apanum kau'an ipai donoi, õkakuwaatin-kizi kawana'ati,
Kaimana'o Doronaa kowaadan õ'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimaakan
sha'apan õ'ati, na'iki õtaraa-kida-kao nii na'ii.
24 Mazan aonaa usha'apan õzowii-kao. Kanom tuukia'o õsha'apata'azon,
õaipan pa'an õipaian õkaudin-kizi wuru'u Naobanai Jesus dyuudaniaz
õsha'apatan. Udyuudan õkowaadan Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati,
Tominkaru kaimanan na'iki ukamunanun dau'u.
25 "Aizii ipai'i naa õkowaadan u'ati Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Aizii
wuru dauna'ana'a, aona'o ni'i naa powa'a utukapan õgaru.
26-27 Mazan aizii õkia'azon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao
mawakan, pakawan pa'oian bii'i zii, aonaa õgaru aipan ati'o mani wuru'u.
Usha'apanum kau'an aonaa kanom õdizapan unao ai.
28 Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa,
na'iki kaiman pa'i kapam ukazannaatapa mishidainao wuru'u Kaimana'o
Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an Tominkaru
zaamatanii wuru'u ĩnaouz pa'idiwau nii pauDani izain ida'an na'iki
umawakan ida'an.
29 Õaitapa di'i õwa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan
ubii ati, ĩmariidan nii na'iki ĩpozawaabi'ii-kidan nii unao atii ĩtanawatin-kidan
nii unao umishidan ai Jesus. Ĩkaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o
baudokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonao atii uzowian ĩdyaun.
30 Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, ĩmariidan nii na'iki
ĩbuutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati.
31 Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i, unyukunuitapa na'apam õtominapa-kidan
unao, õbaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u
õkakinaotan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii
idikinauda'u wunu.
32 "Aizii õwa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii
kazannaatapa unao. Na'iki õwa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru
kamunanun daua'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu
kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u
Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz
pa'ati.
33 "Ipai unao, utukapa na'iki uaitapa õkaduz, aonaa na'apainim
õna'azootapan wuru'u konaunam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u
ĩtaapanii kidaz gold oo silver.
34 Aonaa õna'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam õkaudinan
dadara õka'u ida'an, õikoda-kinaa nii aimaakan õmashaapa-kinaa nii, na'iki
õmin-kaudinannao ati'o nii kapam.
35 Õmashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki õkaudinan ida'an dadara,
õtominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudinan, na'iki ukaminka'uta kizi
kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun ĩka'iitan pakaudinan.
Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus
kiauzonuz: 'konaukia'o nii pidan minziiwa'oraz utaan aimaakan ba'oran
pidan ati, aimaakan taa-kao ai pa'ati.' "
36 Paipaian dauna'an pakadakoinpan, Paul kodoru'ukan naa
pakakinaotaniinao tuma. Na'iki ĩtoriinpan naa Tominkaru ati.
37 Uruu dauna'an Paul kowaadinan naa, ipai ĩdokobatan uruu, ĩzaadan naa
mazan u'ati.
38 Ĩnyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an "Aona'o ni'i naa
powa'a utukapan õgaru," ukian idi ĩ'ati. Udauna'an ĩwa'anpankan naa uruu,
atii kanawa di'ii.

21

Paul makon naa Jerusalem iti

1 Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan
naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakon sariapa Cos iti. Ba'oran
kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa
wamakon atii wakaawan Patara iti.
2 Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti,
Syria ia'oraz. Wapaidinan dauna'an, wamakon naa koshan.
3 Maonapa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danoma an,
wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti,
Syria ia'oraz. Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum
kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-kao.
4 Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauda'apa sondii
wana'ia'akan ĩtuma, kanawa sannao tomunu'ikinpan kawana'ati. Uruu
dono Kaimana'o Doronaa kowaada-kidan mishidainao ati, na'apam nii
Paul sha'apata-kao Jerusalem ii. Uruu idi tuukii ĩmashaatanuzu, aonaa kizi
umakon na'iti.
5 Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamoon aita-kao. Uruu idi
wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki
paudainao tuma kida ĩda'anan waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa
paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watoriinpan naa
Tominkaru ati.
6 Ĩzaamaaka'uan dauna'an waunao, wapaidinan naa kanawa zo'iti. Aizii
mishidainao, ĩkiwan naa kapam padapu iti kida.
7 Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemais ii kanawa mashaadinan.
Uruu idi na'ii wamorowautapa'akan mishidainao kida di'ii.
8 Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan
Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u
pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7
sha'atii ĩzaamata-kao buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida.*
9 Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii ĩkaudaiarun kida. Ĩnao
prophetiabanao.†
10 Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet,
Agabus kia'o u'uu, kaawan Judea Baara iki.
11 Ukaawan wa'ida'ati, sariapa uso'otan Paul zadawu ukonon iki, na'iki
uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, "Kaimana'o
Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz
Jerusalem ii, na'iki ĩtaan niizu Gentilenao ati."
12 Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'u, tuukii waunao na'iki
ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan
umakon Jerusalem iti.
13 Mazan ukian, "Kandii nii uzaadan õdau'ati kaikapa'a,
ukasha'orada'azon õnyukunuu? Õwatuda-kao an oo õzowii-kao an na'ii,
Naobanai Jesus dikin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii õmakon," ukian.
14 Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, "Marii
mooko pusha'apata-kao Tominkaru aipan kawana'ati."
15 Uruu dauna'an waminziiwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti
wakidiba ida'an.
16 Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watuma. Uruu idi
baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. Ĩnaou'u naa na'aka

---

* **21:8** Acts 6:1-6 † **21:9** *prophetiabanao:* kowaadapa'o Tominkaru paradan.

waunao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin
Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus panaobanaa nii.
17 Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan
waunao.

Paul morowautapan James di'iti

18 Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watuma, utukapa'anan James.
Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii.
19 Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan ĩdyaun. Udauna'an ukowaadan naa
ĩ'ati ipai aimaakan Tominkaru sha'apatanii kida Gentilenao ati,
pakaudinan dono ĩbii ii aka.
20 Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii ĩkonaukian. "Kaimana'o
manawun mishi pugaru," ĩkian Tominkaru ati. Udauna'an ĩkian Paul ati.
"Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai
amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan ĩnao, tuukii
ĩmarainpan na'iki ĩizo'atin tawuru'u Moses kakinaori kidaz.
21 Aizii kaina'a ĩabatan dikauda kida'o parada-karu pudau'u. Ĩabatan
putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainaouz
Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaipan ĩsha'apatinan Moses
kakinaori kida kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaipan ĩchoota-kidan‡
paudani daonaioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa
kaikin puaipan wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz.
22 Masakauda'u dauna'an, ĩabatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii
mani, na'apam nii washa'apatinan?
23 Wadi'itinpan kaikapa'a, waaipan pusha'apatinan waparadan
kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauzo pamishia'azon
paparadan Tominkaru ati.§ Kaina'a'a naa ĩdyaun kaida'a'a, ĩipaia'a naa
pasha'apatan wuru'u ĩkowaadauzoniaz pasha'apata'azon.
24 Ukau'an turuu pumakon baokopa ĩtuma, puchikaina'an kizi ĩtuma
Tominkaru ati, Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa
pugaru'o nii kawinipinaata uzainao ĩtaan nii faadaanao ati. Ĩipaian dauna'an
pachikainan, ĩsokozoo-kao ni'i naa ĩtukapa-kida-kinaa ni'i naa pamishian
paparadan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa
mishi'o mani wuru'u pumashaatanuz pidannao sha'apatan aimaakan
wakakinaorinaa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam
pusha'apatan wuru'u wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-kao.
25 "Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainaouznaa, waunao choochi
zowaunaanao saadani'i naa pa'an wakaaritan ĩ'ati, na'iki wataa ĩ'ati
idikinauda'u karikaonan kakinaorii waaipaniaz ĩizo'atin. Kaikapa'a wuru'u
wakianuz wakaaritan ida'a: 'Aonaa unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz
ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki
aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kao. Na'iki aonaa
ukashaapa'ana'a daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u,' "
kia'o wuru'u ĩkianuz Paul ati.
26 Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-kao
kawana'ati. Una'akan naa wuru'u daonaioranaouz, na'iki na'ia'a naa
ĩchikainan utuma Moses kakinaori dyuudauzon kawana'ati. Uruu dauna'an
Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7
kamoo ida'a ĩipaian ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i
naa uzainao kawaoda-kao ĩkawana'ati kida.

‡ **21:21** *choota-kidan:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **21:23** Numbers 6:1-20

Paul zaamata-kao Tominkaru Dapu ii

27 Mazan 7 kamoo ĩsha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki
ĩipaian pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan Paul
Tominkaru Dapu ii. Sariapa ĩkimudan na'iki ĩto'oradan pidannao
kasaba'ukinpainao na'ii. Una'apan pu'u ĩzaamata'akan naa Paul,
28 na'iki ĩkadakoinan naa kaikapa'a: "Unao Israelitenao, ukaminka'uta
wazaamatan di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikapa'oraz ipai amazada
kawana'ati, dakoopa'ita'oraz Israelitenao, na'iki dakoopa'o
wakakinaorinaa Moses taauzonii kidaz wa'ati, na'iki udakoopan kapam
wuru'u di'oraz Tominkaru Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru
Dapu, una'akan idi Gentilenao unazo ati."
29 (Ĩto'oran na'apa usha'apanum kau'an ĩtukapanii Trophimus, Ephesus
san, Paul tuma donoi ii. Ĩ'itiiman mani kaina'a Paul morota-kidan uruu
patuma Tominkaru Dapu iti.)
30 Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. Ĩdiman
naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. Ĩmorotan sariapa
ĩzaamatan Paul, na'iki ĩkozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an
ĩtarata'akan naa paniinom.
31 Aizii wuru'u pidannaouz, ĩaipan naa pazowia'akan uruu. Upu'u mazan
parada-karu kaawan Rome iki'o soldyaanao zowaunaa ida'ati. Kaikapa'a
wuru'u parada-karu dyuuda-kaoaz: "Ipai, ipai pidannao to'oradinan kai
Jerusalem ii, tuukia'o kaiwuru'u ĩto'oradinanuz."
32 Soldyaanao zowaunaa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan
soldyaanao, panaobanaanao tuma kida. Kadimana'o ida'an ĩmako'okan naa
pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao
zowaunaa, pasoldyaannao tuma, sariapa ĩsookada'akan pazowiautapan
Paul.
33 Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzaamatan Paul ĩ'ai.
Udauna'an udyuudan naa uwatuda-kao dya'utamtinpa'o chain idi. Na'iki
upishaan naa pidannao kaikapa'a: "Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a?
Kanom mooko usha'apata?"
34 Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, "uruu
kaikapa'ora'a," ba'orainao kian, "kaikapa'o uru'u." Atii aonaa soldyaanao
zowaunaa aitapan kanom dikin ia'o wuru'u ĩto'oradinanuz u'ati. Uruu idi
udyuudan naa Paul na'aka-kao soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti.
35 Mazan ĩmorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa
soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa
manawun pidannao to'oradinan.
36 Ĩwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma.
"Uzowii uruu, uzowii uruu," kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

37 Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa
Paul kian soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, "Turuu õparadan pu'ati?"
"Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?" ukian Paul ati.
38 "Õ'itiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz
mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome ikiinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz
4000 zowii-mikinao pidannao mapidantaka'o amazada di'iti."
39 "Aonaa. Õgaru Jew, Tarsus ia'o õshakatan, umanawunu'oraz manawun
wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman õparadan pidannao ati," Paul
kian.

40 “Kaiman, turuu puparadan,” ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul
kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa
mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati
ĩparadan Hebrew ida'an.

22

1 Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĩ'ati: “Õiribannao Jewnao, uabata õparadan,
õkowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimaakan uabataniaz
õdau'u,” ukian ĩ'ati.
2 Ĩabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii ĩmashaada'akan.
Uru'u naa ukian ĩ'ati:
3 “Õgaru Jew, õshakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan õdyaupain
da'a'a, Jerusalemi'i. Gamaliel tominapa-kidauzonii õgaru, na'iki
kaimanaiman ukakinaotan õgaru, õizo'ati kizi ipai Tominkaru kakinaori
wuru'u wadokozu-daunnao ati'oraz utaa-kao kida. Uruu idi tuukii õizo'atin
wuru'u kakinaorii kidaz, na'iki tuukii õtaainan Tominkaru ati kapam,
na'apa unao kawan.
4 Õgaru, õzowiapa-kidauzonii na'iki õantamikitauzonii pidannao, wuru'u
da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki õwatuda-kidauzonii na'iki
õkaboota-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao.
5 Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao
aitapa kaiman-daun wuru'u õsha'apatauzonuz aimaakan kida na'apa. Ĩnao
turuu ĩkowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u õparadanuz. Usha'apanum
kau'an õgaru ida'ana'o ĩdyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus
iainao Jewnao ati'o. Ĩkowaadan pakaaritan ida'a õwa'atin, õzaamata'anan
pidannao mishidainaouz Jesus. Udauna'an õna'aka kizi ĩdyaun watudinapa
Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan ĩdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii
(Acts 9:1-19; 26:12-18)

6 “Uruu dono õmakopaanan pu'u Damascus iti, sakitapa kamoo õmaonapatan
naa na'iti, mazan masha'apakiaka doko iki'o kanada'o manawun
kanadapa'akan õgaru.
7 Sariapa õwaota'akan imi'i baara iti. Na'iki õabata parada-karu kian õ'ati,
‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan õgaru?’
8 “ ‘Naobanai, kanom pugaru?’ õkian.
“ ‘Õgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, õgaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian
õ'ati.
9 Pidannao, wuru'u õtumainaouz, ĩtukapa kapam wuru'u kanada'oraz.
Mazan aonaa pa'an ĩabatan wuru'u parada-karuz õ'ati.
10 “Uruu idi õpishaanuzu kaikapa'a: ‘Õnaobanaa, kanom puaipan
õsha'apata?’
“Naobanai kian, ‘Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ipai
ukowaada-kao pu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.’
11 Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan õawun. Na'iki
aona'a naa kanom õtukapan. Uruu idi õminauda'unao ka'utan naa õgaru
Damascus iti.
12 “Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o
Tominkaru, na'iki izo'ati'o ipai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati.
Na'iki ipai na'iainao Jewnao naudapan uruu.
13 Uruu kaawan õ'ida'ati. Ukian õ'ati, ‘Õ'inawuzu Saul, marii putukapan
koshan!’ Sariapa mishi õawun saabaina'akan na'iki kaiman õtukapa'akan
uruu.

14 “Udauna'an ukian õ'ati, ‘Tominkaru, wuru'u wadokozu-daunnao
mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom
uaiapanii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u
kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan
udako iki manawun.
15 Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaapatin udau'u, na'iki na'aka'o nii
uparadan. Pukowaadan nii ipai pidannao ati, ipai wuru'u putukapaniaz
na'iki puabatanii kidaz aimaakan.
16 Aizii kanom zii puzaudapan? Kadiman naa, puchikaawununin kizi'i
naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ipai
pu'oian pu'ai,’ ukian õ'ati.”

Paul zaamata-kao kakuwaapatina'o nii Gentilenao ati

17-18 Uruu dauna'an õwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa õmorotan
Tominkaru Dapu iti õtoriinpa'anan u'ati. Õtoriinapatinan pu'u õtukapan
Naobanai. Ukian õ'ati, “Puminziiwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki,
kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon
pukuwaa õdau'u.”
19 Mazan õkian, “Naobanai, ipai ĩnao, ĩaitapanii õgaru kaimanaiman.
Ĩaitapanii wuru'u õmakouzonuz synagogue kawana'ati kida, õzaamata'anan
ipai pidannao mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an õtaraa-kidan na'iki
õba'izii-kidan da'i ĩdyaun.
20 Aizii tawuru'u Stephen, kakuwaapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kao
dono, na'ia'o kapam õgaru. Patumaaka'o õnyukunuu zowii-mikinao tuma.
Õgaru taapanii ĩchaakitan kida ĩzowian dono Stephen paboori kuba kida idi.”
21 Mazan Naobanai kian, “Pumako di'iki'i, õdyuudan nii pugaru munapo
Gentilenao di'iti.”
22 Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii ĩabatankan
ukowaadan wuru'u padyuuda-kaoaz Gentilenao di'iti, sariapa
ĩkadakoina'akan diiwa'o ida'an. “Una'aka uruu di'iki'i! Marii uzowii-kao!
Aonaa turuu utaapa-kao kakupa,” ĩkiainan.
23 Ĩto'oran na'iki ĩkadakoinan tuukii. Uruu idi ĩkaboowan pashooton kida
doko iti, ba'orainao kida kaboowan imi'i doko iti kapam.
24 Sariapa soldyaanao zowaunaa dyuudan Paul na'aka-kao soldyaanao
mashaapa-kizi nazo iti. Na'iki udyuudan naa pasoldyaannao ba'iziinuzu,
marii kizi ukowaadan ĩ'ati, kanom dikin ia'o manawun wuru'u Jewnao
to'oradinanuz u'ati kaikapa'a.
25 Uruu idi ĩdodowan naa Paul na'iki ĩba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul
kian soldyaanao zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oraz ukadishitapan
udazaba'a, “Puaitapanii Rome di'iti'o õ'uu saadinpan? Na'apa dii Rome
iki'o kakinaorii kiauzon, ukashaapa mani õba'izii-kao madiwautapaka,
õmakootowapa-kida-kanao pu'u?”
26 Aizii soldyaanao zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa
umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, “Na'apam nii pusha'apatinan
aizii? Tawuru'u pidan pudyuudaniaz ba'izii-kao, Rome di'iti'o u'uu
saadinpan.”
27 Uruu idi soldyaanao zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati,
“Pukowaada õ'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?”
“Oo,” ukian u'ati.
28 Soldyaanao zowaunaa kian Paul ati, “Õgaru õsaada-kidan õ'uu Rome
di'iti, õkawinipinaatan idi dobata puraata wiizai zowaunaanao ati.”
“Mazan õgaru, õ'uu saadinan Rome di'iti õshakatan di'iki'o,” Paul kian u'ati.

29 Sariapa soldyaanao, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan
u'ai. Na'iki soldyaanao zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom
kaduz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamazu chain idi.

Paul kootowapa-kida-kao

30 Tuukii soldyaanao zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o
wuru'u Jewnao to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo udyuudan naa
Paul, buzuuta-kao. Na'iki udyuudan naa kapam faadaanao zowaunaanao
na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan. Udauna'an
una'akan naa Paul ĩ'idi'iti, na'iki udyuudan naa ukadishitan ĩkanaapu iti.

23

1 Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzonao
pidannao di'iti. Na'iki ukian ĩ'ati, "Õ'inawuzunao, karikaonan õmashaapan
kaiman Tominkaru ati, na'iki õaitapa aonaa kanom oia'o nii aimaakan
õsha'apatan, ba'azootin-kida'o nii õgaru. Õmashaapa kaiman atii kai."

2 Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyuudan Paul
dazaba iainao pidannao ta'ikan uruu padako ida'ati.

3 Sariapa Paul kian u'ati, "Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o,
zichida-kariwaiz baraka'o idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an
Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan õgaru, kakinaorii
aipan kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaoriiz
pudyuudan ida'an wunao ta'ikan õdako'o."

4 Pidannao maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, "Kandii nii puparadan
arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?"

5 Paul kian, "Õ'inawuzunao, kasha'ora õ'ati õna'apan, aonaa pa'an
õaitapan Umanawunu'o Faadaa uruu. Usha'apanum kau'an Tominkaru
paradan kian, 'Mana'a udakoopa'ana'a pidan kazowautapa'o unao.' "

6-8 Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidauzonaouz pidannao.
Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatinpainao Sadduceenao di'iti, kaina'a
kapam utukapan zaamatinpainao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa
ĩmishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa ĩmishidan
angel kaina'an, na'iki aonaa kapam ĩmishidan doronai kaina'an. Mazan
Phariseenao ipai pa'an ĩmishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul
kian diiwa'o ida'an, "Õ'inawuzunao, õgaru Pharisee na'apa õdarunao kawan.
Õkootowapa-kida-kao, na'iki õkadishita-kida-kao unao kanaapu'u, õmishidan idi
kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i." Aizii ĩabatankan wuru'u Paul
na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii.
Uruu idi ĩkadakowaakapan naa atii ĩbuutaakapan.

9 Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a
tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainaouz Phariseenao
di'iti, ĩnao kadishitan na'iki ma'ozaka ĩparadan Paul dau'an. "Aonaa kanom
waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai
oo angel paradan u'ati," ĩkian.

10 Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ĩkashadaakapan. Uruu idi
soldyaanao zowaunaa dyuudan naa pasoldyaannao makon pidannao bii iti,
ĩkazata kizi Paul ĩ'ai, marii kizi ĩna'akan uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

11 Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii.
"Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati õdau'an
da'ana'a Jerusalem an, ipai õaipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka,"
ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

12 Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ĩkadakotinan.
Uruu dono ĩbauda'apatan panyukunuu na'iki ĩtaan paparadan Tominkaru
ati. Ĩkian, "Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan
wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan
waunao wamazowiikan an Paul."
13 Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinan, wuru'u na'apatainaouz
panyukunuu.
14 Ĩnao wa'atin faadaanao zowaunaanao ida'ati, na'iki Jewnao
zowaunaanao ida'ati. Ĩkian ĩ'ati, "Waunao, wakiinii Tominkaru ati aona'o
nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii
wazowian dauna'an zii Paul.
15 Uruu idi waaipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao
zowaunaa di'iti. Umariida kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati.
Ukii kizi u'ati. 'Waabata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul
zaamatapa-kaoaz.' Aizii waunao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu
ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati," ĩkian.
16 Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u ĩkadakotinanuz. Uruu idi sariapa
umakon soldyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u ĩparadan
kidaz ĩzowia'azoonuz uruu.
17 Sariapa Paul dapadan bauda'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian
u'ati, "Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a
ukakuwaapa'azon u'ati."
18 Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan naazu pazowaunaa di'iti, na'iki
ukian u'ati, "Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan õna'akan di'oraz daonaiora'a
pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaapa'azon pu'ati."
19 Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaioraz
pana'itinapu pidannao ai. Na'ia'a naa upishaan uruu kaikapa'a:
"Na'apa'oram wuru'u pukakuwaapa'azoonuz õ'ati?"
20 Ukian naobanai ati, "Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao
tuma, ipai ĩna'apatan panyukunuu ĩaipan pamariidan pugaru. Uruu idi
kaini'iki'o nii ĩdyuudan paparadan pu'ida'ati, ĩaipan pudyuudan Paul
waikana'an Jewnao kootowapa-kizi dapunaa iti. Ĩkian nii pu'ati,
'Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom ni'o
manawun wuru'u Paul zaamata-kaoaz.'
21 Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a ĩparadan, aonaa pudyuuda'ana'a
Paul ĩ'idi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan
ĩzowia'azoonuzu ukaawa-kida-kao ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao
wuru'u dizina'azoinaouz. Ipai ĩnao, ĩtaan paparadan Tominkaru ati. Ĩkian,
'Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun
atii wazowian dauna'an zii Paul.' Taa'azo'o naa kaina'iki ĩdyaun, soo
pugaru'u naa ĩzaudapan, ĩabata'azon na'apam pukian."
22 Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daonaiora ati, "Mana'a pa'i
pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz õ'ati." Udauna'an
udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

Paul dyuuda-kao naobanai Felix di'iti

23 Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam
pasoldyaannao naobanaanao, na'iki ukian ĩ'ati, "Udyuuda 200 soldyaanao
minziiwan, ĩmako kizi Caesarea iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70
soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii
200 soldyaanao makon kapam pachipararin za'aba'i kida tuma.

24 Na'iki uminziiwa-kida pa'i kapam Paul kawaronnao nii. Kaiman
mazan pa'i õaipan una'akan uruu, aonaa õaipan usha'apata-kao, kaiman
õaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz,"
ukian ĩ'ati.
25 Udauna'an utaan naa ĩ'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz.
Kaikapa'a wuru'u usaadaniaz:
26 "Di'oraz kaarita õgaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o
naobanai Felix ati'o. Tuukii õnaubaan pugaru õkaaritan ida'an.
27 Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaiora'a, na'iki
maonapa'ora'ana'a padamata ĩzowianuzu. Õabatan idi u'uu saadinpan Rome
di'iti, sariapa õkazannaatan uruu õsoldyaannao tuma.
28 "Õaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u ĩto'oradinanuz u'ati, uruu idi
õna'akan uruu Jewnao kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti.
29 Na'apaini'i naa õabatan wuru'u ĩto'oranuz u'ati soo pakakinaorinaa
sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-kao oo taraa-kao,
soo na'apa'o dikin ii karikaonan.
30 Mazan ukowaada-kao idi õ'ati ĩzowia'azon naa uruu, sariapa õdyuudan
uruu pu'idi'iti kadimana'o ida'an. Na'iki õdyuuda Jewnao kowaadan pu'ati,
kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, ĩto'ora-kinaaz u'ati.
Uruu kaduz. Atii ba'oran dono."
31 Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan Paul padyuuda-kao
kawana'ati. Atii ĩkaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti.
32 Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao, wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz,
ĩpadantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapunaa di'iti. Mazan
kawaro barau an kidainaouz, ĩnaou'u naa pa'an dobata Paul tuma,
33 atii ĩkaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa ĩtaan kaarita naobanai Felix ati.
Na'iki ĩtaan naa kapam Paul u'ati.
34 Uipaian dauna'an paaitaan wuru'u kaaritaz, uru'u naa upishaan Paul,
na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia
Baara ia'o di'iki.
35 Uruu idi ukian Paul ati, "Õzaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz
pugaru kaawan. Õabatan dauna'an na'apam ĩkian pudau'an, uruu õaitapan
ni'i naa na'apam õsha'apatan pugaru." Uruu idi udyuudan naa soldyaanao
taratan Paul, umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomauzoniaz,
na'iki ĩawunuutapa-kizi uruu na'ii.

24

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

1 Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa
makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer*
tuma, Tertullas kia'o u'uu. Ĩnao makon naa naobanai Felix di'iti
ĩkaakapaa'anan Paul u'ati.
2 Ĩkaawan na'iti, udauna'an Paul na'aka-kaoa'a naa ĩ'ida'ati. Na'ia'a naa
Tertullas kaakapaan naa uruu kaikapa'a:
"Õnaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao
mashaapan pukazowautapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai
pusakitapadan wa'ati wuru'u aimaakan kida kasharutapa'oraz waunao
wawiizi ida'a.
3 Uruu idi kaiman pidannao nyukunuu pu'ati ipai wiizai kawana'ati
pukazowautapanii kidaz.

* **24:1** *lawyer:* uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

4 Aonaa õmashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan õaipan
puabatan waparadan masakauda'u.
5 Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-kia'o uruu. Ipai, ipai
amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataaka-kidan Jewnao.
Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidanannao.
6 Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan Tominkaru Dapu
pawazootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu.
[Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati,
7 mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu
wa'ai.
8 Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.]†
Aushaa, pupishaa mooko uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u
wato'oranuz u'ati."
9 Ipai wuru'u abatapainaouz Jewnao, na'apa ĩnyukunuu uparadan
kawana'ati. "Mishi'o kaiwuru'u uparadanuz," ĩkian.

Paul kazannaatinan Felix kanaapu'u

10 Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. "Pugaru'u naa
parada aizii," ukian. Sariapa Paul kian naobanai ati, "Õaitapa kotua'o mishi
pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada
ĩwiizaitapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ĩkaduz. Uruu idi tuukii õkonaukian,
usha'apanum kau'an aizii õkakuwaapan nii pu'ati.
11 Aizii di'i 12 kamoo dobatan õkaawan dauna'an Jerusalem iti,
õtoriinpa'anan idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao
pumishida'azon an.
12 Aonaa Jewnao ikodauzon õkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru
Dapu ii, na'iki aonaa na'iam zii ĩikodan õto'orataaka-kidan pidannao
synagogue ii oo pawiizi an kida.
13 Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u ĩparadanuz. Aonaa kanom
ĩikodan pamishii-kinaa nii kaiwuru'u ĩkaakapaanuz õgaru pu'ati.
14 Mazan õkowaadan nii pu'ati aimaakan õsha'apatauzonii. Mishi
karikaonan õtoriinpauzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus
tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ĩkian pana'iti'o karikaonan wuru'u
na'apa'oraz. Mazan ipai õmishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz
Moses ati. Na'iki ipai õmishidan wuru'u Tominkaru prophetinnao
saadauzonii kidaz.
15 Na'apa õmishidan Tominkaru, wunao mishidan kawanu'u diinaouzu'u,
na'iki õmishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao
na'iki oiainao kadishita-kida-kao nii pabaaranaa iki.
16 Uruu idi karikaonan õtiwautinan, kaiman õaipan õtaapinan, aonaa õaipan
õnyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma.
17 "Dobata wunu õ'aonaankan Jerusalem iki. Õkaawan powa'a ati
õwa'anan idi'o puraata õiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki õkawaoda-kida'azon
idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii.
18 Õipaian pu'a'ora'a naa õsha'apaapan uruu kida aimaakan, na'iki õipaian
kapam õchikainan Tominkaru ati, wuru'u ĩikodanuz õgaru Tominkaru Dapu ii.
Aonaa pidannao kasaba'uinpan õtuma uruu dono, na'iki aonaa pidannao
kasharutaakapan uruu dono.

† **24:8** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

19 Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o ĩwa'atin. Ĩnao pa'an turuu
ĩna'aka-kao da'ati'i pukanaapu ati, ĩkowaada kizi kanom dikauda'o aimaakan
õsha'apatan, turuu ĩkaakapaan õgaru pu'ati.
20 Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz Jewnaou'u. Kanom dii ĩikoda
dikauda kida'o nii aimaakan õsha'apaapan, tuubaru kida'o Jewnao
kootowapa-kidan dono õgaru Jerusalem ii?
21 Soo kaina'a bauda'apa aimaakan dikin ii õto'oradan ĩdyaun, õdako'atin
idi ĩparadan ma'ozaka kaikapa'a: 'Ukootowapa-kidan õgaru soo õmishidan idi
bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki,'
õkian idi ĩ'ati."
22 Felix, uaitapani'i naa "Jesus Kaduz" dau'u. Uruu idi ukian, "Turua'a naa
shoman. Õzaudapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu
dauna'an õaitapan nii na'apam õsha'apatan pugaru," ukian. Udauna'an
usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz,
23 na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Aonaa õaipan
utaratapa-kao, marii uawunuutapa-kao karikaonan. Uiribannao
kamunanu'uzon an u'ati, turuu ĩna'akan aimaakan uaiapanii kida," ukian.

Paul paradan Felix na'iki udaiaro ati

24 Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati
paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Ĩkaawan na'iti,
sariapa Felix dyuudan Paul na'aka-kao pa'ida'ati, uabata'azon
ukakinaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan
mishidanuz Christ Jesus.
25 Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u,
na'iki ukowaada na'apam pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o
sha'apata-kao ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru
kootowapa-kidan nii ipai pidannao. Mazan sariapa Felix taria'akan
paabatan idi na'apa kida'o kakinaorii. Uruu idi ukian, "Turua'a naa zii
shoman. Ba'oran dono õturuudinan dono õdapada-kidan nii koshan pugaru."
26 Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinaa nii. Uruu
idi mapuda udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma.
27 Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-kao
tuubaru'o naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinan naa.
Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraa-kizai ii, uaipan idi
Jewnao kaimanan pa'ati.

25

Paul aipan padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti

1 Aizii Festus zaamata-kao dauna'an tuubaru'o naobanai nii, ukaawan
naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon
Jerusalem iti.
2 Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowaunaanao, na'iki Jewnao
naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati.
3 Na'iki tuukii ĩpishaan Festus kaikapa'a: "Turuu shoman pudyuudan Paul
na'aka-kao Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-kao
da'a'a." Wuru'u ĩaipanuz Paul na'aka-kao, ĩaipan pazowii-kidan uruu dunapo
ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati.
4 Mazan Festus kian ĩ'ati, "Aonaa! Marii Paul taapa-kao na'ii, Caesarea ii,
usha'apanum kau'an kadimana'o nii õkiwan powaa iti.

5 Marii uzowaunaanao makon õtuma di'iki'i, umishiin an ĩaitapan Paul
sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ĩkowaadan na'ii kanom wuru'u
dikauda kida'oraz usha'apatan."
6 Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan
powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uru'u naa
usakanatan kootowapa-kizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul
na'aka-kao pa'ida'ati.
7 Uruu una'aka-kaoa'a naa ĩ'ida'ati. Sariapa Jewnao, wa'atiinao kidaz
Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ĩkowaadan naa iriba
dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ĩpishaa-kaoa'a naa, mazan
aona'a naa zoobaba ĩmishian wuru'u paparadan udau'an kida'oraz.
8 Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinaa nii: "Aonaa
õkashadan oo õdakoopan kakinaorii wuru'u taa-kariwaiz waunao Jewnao ati.
Na'iki aonaa õsha'apatan Tominkaru Dapu, oo õsha'apaapan dikauda kida'o
aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii õsha'apatan udaru'o
naobanai Caesar* tuma na'iki aonaa õdikintapan ukakinaori kida," ukian.
9 Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi
upishaan Paul kaikapa'a: "Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon
Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-kao õkanaapu'u wuru dau'ana'a
Jewnao kowaadanii kidaz pusha'apatan?"
10 Paul kian u'ati, "Mazan dii õkadishitapa-kida-kao pugaru kanaapu'u,
naobanai Caesar kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu
õkootowapa-kida-kao di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puaitapa aonaa kanom
dikauda'o nii aimaakan õsha'apatan Jewnao ati.
11 Dii mani õsha'apatan an dikauda'o aimaakan, turuu mani õzowii-kao
udikin ii, aonaa mani õmarainan õzowii-kao. Mazan aizii puabatan pu'u
aonaa õsha'apatan dikauda'o aimaakan, aonaa turuu pudyuudan õgaru
ĩ'idi'iti. Mazan õzaamatinpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan õgaru
Rome iti, na'ii kizi õkootowapa-kida-kao naobanai Caesar kanaapu'u," ukian.
12 Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannao tuma,
wuru'u kaudinainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul
ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Mishi tuukii puaipan pudyuuda-kao naobanai
Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa pudyuuda-kao," ukian.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

13 Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati,
ĩmorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki ĩkonaukii-kida'anan unaobanai-tinan.
14 Na'apain ĩmorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai
daunuuda'u Paul taratapa-kao dau'an. Ukian, "Kaina'a pidan taratapa-kao
kaida'a'a, una'an Felix wa'akan.
15 Aizii õmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowaunaanao,
na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu õ'ati, ĩkowaadan
usha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, na'iki ĩdyuuda õzowii-kidan uruu.
16 Mazan õkian ĩ'ati, 'Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan
pidan sha'apata-kao, oo uzowii-kao sariapa. Waunao, wakaduz kaikapa'a,
waaipan nii zii pa'an ukadishita-kida-kao kiwiin wunao kanaapu iti'i
kaakapainaouz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an,
ukazannaatin-kinaa nii.'
17 "Ĩnao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa õtomunu'ikinpan ĩdyaun.
Ba'oran kamoo ida'a õdapada-kida'akan naa Paul na'iki õkootowapa-kida'akan
naaz.

---

* **25:8** Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

18 Aizii wuru'u Jewnaouz, ĩkaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba kanom
õabatan ĩkowaadan usha'apatan dikauda'o nii aimaakan. Õ'itiiman sha'a
dikauda'o aimaakan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom
dikin ii uzowii-kao.
19 Kanom dikin ii õabatan ĩkashadaakapan utuma, soo paTominkarun
kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an,
Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u ĩto'oranuz u'ati. Mazan
Paul kian, 'Kakupa uruu!'
20 Aonaa õaitapan na'apam õsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimaakan
kida'a. Uruu idi õpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi
pa'an õkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimaakan kida
kowaada-kariwaiz pudau'an?'
21 Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii
paugaru. Uruu idi õdyuudan utarata-kao powaa iti, atii kaina'a'o nii
na'apainim õdyuudan uruu, naobanai Caesar di'iti."
22 King Agrippa kian, "Õgaru, õabata'azoo kapam kaiwuru'u ukuwaa
kidaz." "Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa," Festus kian.
23 Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa,
umanawun kida'o pakamichan ĩkaiwadan. Baokopa ĩmorotan kabaun
kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki
umanawun kida'o pidannao tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul
nanaka-kao.
24 Ukaawa-kida-kao dauna'an, Festus kian naa, "King Agrippa, na'iki ipai
unao pidannao. Dii wuru'u daonaiora da'ainao Jewnao, na'iki Jerusalem ii
akainao Jewnao kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz ĩaipan uzowii-kao.
25 Mazan aonaa zoobaba õabatan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan
uzowii-kida-kinao nii. Na'iki paaipan ati pa'an upishaan padyuuda-kao
Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi õdyuudan nii uruu Rome iti.
26 Mazan aonaa kanom õikodan, õsaadan nii naobanai Caesar di'iti
udau'an. Aizii di'i õkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru
kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan,
panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnao to'oratinan u'ati.
27 Usha'apanum kau'an aonaa turuu õdyuudan tarainpa'o pidan,
õmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz," ukian.

26

Paul kazannaatinan King Agrippa kanaapu'u

1 Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, "Puparada'azon an pudau'an, turuu
puparadan." Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a:
2 "Naobanai Agrippa! Kaiman manawun õ'ati pukashaapan õparadan.
Aizii õkazannaatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai õ'ati,
õmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan.
3 Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa
ipai kanom dau'ana'o ĩkashadaakapauzon kapam. Uruu idi õaipan puabatapan
õkuwaa kaimanaiman.
4 "Ipai Jewnao ĩaitapanii õgaru, ĩaitapa õkaduz kida õkoraidaonaan iki'o atii kai.
Ĩaitapanii na'apam õmashaapauzon õwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii.
5 Ĩnyukunuu na'apan an, marii ĩkowaadan pu'ati kai na'apam ĩtukapauzon
õmashaapan kiwiin, na'iki marii ĩkowaadan kanom õmishidanii. Õgaru
Phariseenao di'iti'i da'i õzaamatinpauzon. Ĩnao tuukia'oraz manawun ĩizo'atin
Jewnao kakinaori kida.

6 Aizii di'i õkadishitan da'a'a, õkootowapa-kida-kao soo õmishidan idi tuukii,
wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz da'i pasha'apata'azon
wadokozu-daunnao ati.
7 Uruu idi'o tawuru'u wairibannao, 12 Jacob dainaouz, na'iki ĩnao
takaan-daunnao, karikaonan da'i ĩtoriinpan na'iki ĩtaainan Tominkaru ati,
ipai kamoo na'iki maruta'o. Ĩzaudapan idi'i naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz
pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u õzaudapaniaz naa, na'iki uruu
dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz õ'ati.
8 Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon
wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?
9 "Õgaru na'apa'o zii da'i kiwiin, tuukia'o õaipan õmashaatan wuru'u
pidannao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz.
10 Õkowaadan nii na'apam õsha'apaapauzon da'i aimaakan kida Jerusalem
ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati õkaboota-kidauzon
mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii ĩzowii-kao an, kaiman õ'ati na'apa
õnyukunuu ĩkawan.
11 Õmakon nii da'i ipai synagogue kawana'ati, õdorotan wuru'u
mishidainaouz Jesus, marii kizi ĩpataka'uta-kao. Na'iki tuukii õdyuudan
ĩdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Õto'oran idi ĩ'ati tuukii, õmakouzon
da'i ba'oran donoi kawana'ati kida õdorotan ĩdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii (Acts 9:1-19; 22:6-16)

12 "Bauda'apa kamoo õmakopaanan Damascus iti, õna'akapanii kaarita
faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi
õsha'apatan pidannao uruu ida'an.
13 King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo õtukapan aimaakan kanada'o,
ukanadapan õgaru na'iki õminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki kanada,
kanada powa'a zii manawun kamoo ai.
14 Ipai wawaota'akan imi'i baara iti, na'iki õabata parada-karu kian õ'ati
Hebrew* paradan ida'an, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan õgaru
kaikapa'a? Puantamikitan idi õgaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun
pu'ati.'
15 " 'Õnaobanaa, kanom pugaru?' õkian.
"Sariapa udako'atin õparadan, 'Õgaru Jesus! Õgaru wuru'u
puantamikitaniaz,' ukian õ'ati.
16 'Pukadishita! Õaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an õzaamatan idi pugaru
aizii õpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidannao ati ipai, ipai wuru'u
putukapaniaz õsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii õaidan powa'a
aimaakan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam.
17 Õdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenao bii iti, na'iki õkazannaatan
nii ĩsha'apatan an pugaru.
18 Pugaru õaipan tukapa-kida'o nii ĩ'ati mishi'o kuwai õdau'an. Marii kizi
ĩkoditan maruta'o-karu iki, kanada'o-karu ati. Na'iki ĩmuudin kizi'i naa
panaobanaitapan ai Satan, ĩzaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa
nii. Aizii ĩmishidan an õgaru, mainaabata-karu nii ĩ'oian, na'iki Tominkaru
buutan ni'i naa ĩdyaun papidanannao nii,' kia'o wuru'u ukiauzonuz õ'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

19 "Naobanai Agrippa, õizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu.

---

* **26:14** *Hebrew:* uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

20 Kiwiin õkakuwaapan Damascus ii aka, udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki
ipai Judea Baara ii aka õkakuwaapan. Uruu dauna'an õmakon Gentilenao bii ii
aka kapam. Õkakuwaapan na'iki õkakinaopan ĩdyaun, ĩmuuda kizi'i naa
pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. Ĩtanawatin kizi'i naa pa'an Tominkaru
ida'ati, na'iki ĩtukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'oian ai,
pamashaapan ida'an kaimana'a naa.
21 Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz õ'ati. Tominkaru
Dapu ia'o wuru'u ĩzaamatanuz õgaru. Na'iki na'apain ĩaipan pazowia'akan
õgaru.
22 Mazan Tominkaru kazannaatapa õgaru ĩ'ai, atii di'i õkadishitapanu'u.
Ukau'an ipai õkowaadan naa wuru'u õtukapanii kidaz aimaakan ipai
pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa
kida'o aimaakan mani wuru'u õkowaadapaniaz Tominkaru prophetinnao
na'iki Moses saadauzonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an
tawuru'u ĩsaadanii kidaz.
23 Ĩkian Christ pataka'uta-kao nii, atii uzowii-kao nii. Mazan uru'o nii
kiwiin kadishita pamawaka-kizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii
kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilenao ati."

24 Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a:
"Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatin-kinaa."

25 Paul kian, "Naobanai, aonaa õzowau madoronan, mishi'o na'iki
sakitapa'o kaiwuru'u õparadanuz.
26 King Agrippa! Aonaa õkiba'azon õparadan pu'ati, usha'apanum kau'an
pugaru, puaitapanii ipai kanom daua'o kaiwuru'u õkadakotinanuz.
Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-kao, ipai
uaitapa-kao.
27 King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinnao
saadauzonii kidaz udau'an? Õaitapa ipai pumishidanuzu, mishii?"

28 Naobanai Agrippa kian Paul ati, "Pu'itiiman pupana'adan nii õnyukunuu
aizi'ika'o pukuwaa ida'an?"

29 Paul kian, "Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizi'ika'o, na'iki
kotua'iki'ora'a naa puabatautan, mazan õtoriinpan nii Tominkaru ati, marii
kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainaouz kai, na'apa kizi umishidan
õgaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-kao õgaru kawan."

30 Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki
ipai ba'orainao pidannao kadishita'akan na'iki ĩkodia'akan naa.
31 Pakoditan dauna'an, ĩkian pa'atiaaka kida, "Aonaa kanom dikauda'o nii
usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-kao oo utaratapa-kao."
32 Sariapa King Agrippa kian Festus ati, "Aonaa mani upishauzon
padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaoa'a naa mani padamata
aizii wuru'u," ukian.

27

Paul dyuuda-kao Rome iti

1 Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidannao
dyuuda'azoo-kao dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa
ĩtaa-kaoa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao
tuma, Caesar soldyaannaouz.

2 Wapaidin-kida-kaoa'a naa* udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o
Adramyttium iki, una'akapikinao kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki
ĩmashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka
kida'oraz. Na'a'o kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia
ia'oraz.
3 Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun
Paul ati, ukashaapa umorowautapan na'ii papaonarunao di'ii'aka, ĩtaa kizi
u'ati aimaakan uaiapanii kida.
4 Na'iki'i naa koshan wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru
wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti,
wadikindina'azon idi awaru ai ubarau ii aka.
5 Udauna'an kanawa kora'uka-kida-kao baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia
itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz.
Na'ii wamaaratin-kida-kao kanawa di'iki.
6 Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowaunaaz pishaan pamakon ba'oran
pidannao kanawan ida'an, Alexandria iki'o ĩwa'atin, na'iki Italy iti'o
ĩmako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-kaoa'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.
7 Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka
manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an,
kasha'apanna'o ida'an wamaonapatan padamata donoi Cnidus iti, mazan
aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu
iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti,
Crete kia'o udakotapa-kao. Waaipan wadikindinan awaru ai ubarau ii aka.
Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz.
8 Mazan kasha'apannaa wamakon katonaru za'an atii wakaawan
"Kaimana'o Mashaadin-kizai" di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii
mazan uruu katonaru di'ia'oraz.
9 Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan. Aizii dobata'aka'a naa
amazada Jewnao Sanadinpauzon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa
chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul
kakinaowan kanawa na'akapikinao.
10 "Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimaakan
sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida
na'iki pidannao kapam."
11 Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowaunaa, na'iki
kakanawanu'o dobata'azon. Uruu idi tuukii ĩna'apatan soldyaanao
zowaunaa nyukunuu paparadan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul
paradan.
12 Na'ii wuru'u kanawa mashaadin-kiziz, aonaa sookapa-kizai kaimanan
amazada wadidiizon dono.† Uruu idi iriba pidannao kanawa zo'ainao
na'apatan panyukunuu. Tuukii ĩaipan padobatan, kanawa na'akapikinao
zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu
katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an ĩaipan
patoman pawiiziba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii
aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

13 Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu.
Tuukii ĩkonaukian, na'iki ĩkian, "Turua'o nii wamakon." Uru'u naa mazan

* **27:2** Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma. † **27:12** *amazada wadidiizon dono:* English ida'an udakota-kao 'winter.' Kasha'apannaa chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidannao tuma.

ĩkosotan kimisha'o aimaakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an ĩkida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an.
14 Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa.
15 Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakitapadan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'iitan wana'akan kanawa wamako'ozoo-kizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.
16 Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'oraz udakota-kao. Na'ii wadikinda'aka-kao masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinao saabatan naa kanawa sodi, paminauda'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apannaa ĩipaian pawatudanuz.
17 Uruu dauna'an kanawa na'akapikinao watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii ĩtarian, ĩzauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoma an. Uruu idi ĩapowa'adan na'iki ĩtoka-kidan naa kamicha mada kida'ukapa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.
18 Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo ĩkaboowan naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti.
19 Ba'oran kamoo ida'a uruu ĩkaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti.
20 Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo oo wizinao. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.
21 Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannao nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan ĩkanaapu iti na'iki ukian ĩ'ati, “Uabata õparadan. Uizo'atiizon an mani õparadan, kaina'ii zii mani padamata waunao kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida.
22 Mazan aizii õkia'azon ipai unao ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bauda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada.
23 Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan õ'ida'ati Tominkaru õtaapiki na'iki õnaobanaa di'iki'o. Udyuudan pa'angelin paradan õ'ati kaikapa'a:
24 ‘Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kida-kao naobanai Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putumainaouz pidannao.’ ”
25 Uruu idi Paul kian ĩ'ati, “Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Õmishida Tominkaru kazannaatan nii waunao, paparadan kawana'ati õ'ati.
26 Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti,” ukian ĩ'ati.

Kanawa zo'ainao tarian panaraan ai

27 Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o Mediterranian baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sondiitan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, “Maonapa'o kawanu'ora'a naa aizii wakaawan paran danoma iti.”
28 Sariapa ĩwaota-kidan aimaakan kimisha'o paran baoko iti ĩtukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi ĩtukapan wunu kaanan 120 feet.

Masakauda'u dauna'an ĩwaota-kidan naa koshaniz. Uruu idi ĩtukapan
powa'a'a naa umaanan, 90 feet.
29 Uruu idi tuukii ĩtarian, ĩzauda-kidan naa pakanawan zowiitinan kuba
kida di'iti. Sariapa ĩmashaadin-kidan pakanawan, ĩwaota-kidan wunu baoko iti
4 kimisha kida'o manawun chipirari, sukuruu-tinapa kida'oraz kanawa
dikapo itinapu. Kadimana'ora'a naa padamata ĩaipan wakanada'akan.
30 Aizii pidannao kaudinainao kanawa zo'ii, ĩtiwaan naa pakidoopan
kanawa udaru'o di'iki. Sariapa ĩwaota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko
iti. Ĩtukapa-kao ikodanii mishi tawuru'u ĩwaota-kidanuzu kimisha'o chipirari
kanawa zowau iki.
31 Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki ĩzowaunaa ati,
“Wuru'u pidannao, kaudinainaouz kanawa zo'o, ĩkidoopan an wuru kanawa
di'iki'i, kaiman-daunu'o nii pidan mawakan.”
32 Sariapa soldyaanao dukutan wuru zuna'a, kanawa sodi pidannao
toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.
33 Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannao ati, “Akarachii!
Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi.
34 Mazan aizii õaiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinaa nii,
na'iki ukakupa-kinaa nii, usha'apanum kau'an ipai waunao, aona'o nii
kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii bauda'apa wawaziwadan
wazowaud,” ukian.
35 Paparadan dauna'an ĩ'ati, Paul zaamatan naa bread na'iki
utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati. “Kaiman manawun wakian pu'ati
di'oraz bread dau'ati,” ukian ipai pidannao kanaapu'u. Udauna'an
udushotan naa pawanyukunuu nii na'iki uaroopan naa.
36 Uruu idi ipai pidannao ma'ozakadan panyukunuu, na'iki ĩnikan naa
pawanyukunuu kapam.
37 Iriba'o pidannao wuru'u kanawa zo'ainaouz, kaikapauda'u'o
wabaokopatinanu'u 276.
38 Pidannao nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ĩkaboowa'akan
naa ipai poroom kida paran baoko iti, ĩaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazoobi'iinan daua'o

39 Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannao tukapan
maonapa paran danoma. Mazan aonaa ĩaitapan na'ia'oram wuru'u
amazadaz. Na'iki ĩtukapa kapam kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu
baara-tinpa'o paran danoma. “Aushaa, watiwaa wana'akan kanawa na'iti,
panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii,” ĩkian.
40 Uruu idi ĩdukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o
sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, una'ian naa ĩwa'aka'akan
kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa ĩwaota-kidan powaa iti udaru'o poora
wunu baoko iti, kanawa kadikapotapa-kinaoaz. Udauna'an ĩkazadan naa
powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi
ĩaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti.
41 Aonaa zii ĩkaawan udanoma iti, mazan kanawa kaawa'akan naa
maana'o-karu ati, uruu una'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii
wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo
ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo-bi'ia'akan kanawa.
42 Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u
taraapa-kariwainaouz pidannao. Ĩzauda-kidan ĩnyootan unaawa iti na'iki
ĩkidoopan pa'ai.

43 Mazan tuukii pa'an ĩzowaunaa aipan pakazannaatan Paul, uzowii-kao
ai. Uruu idi umashaatan ĩdyaun. Na'iki udyuudan naa pa'an nyoobainao
kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ĩnyootan unaawa iti.
44 Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩnyooban, ikodan
atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ĩnyootan paran danoma
iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

28

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

1 Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowaada-kao wa'ati, katonaru
Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz.
2 Tuukii kawiiziinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa
wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ĩpu'ukadan tikazi wa'ati.
3 Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki
usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawaka-kinai,
koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa
umuudinan una'an ukazadinpan uka'u kadu iki.
4 Aizii kawiiziinao tukapan idi wuru'u kowazaz arotanuz Paul ka'u,
sariapa ĩdi'itinpan udau'u, na'iki ĩkian pa'atiaaka kida, "Ei, zowia'o pidan
arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan
watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikin ii, mishi'o
nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu."
5 Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan
paarota-kao pu'u.
6 Ĩzaudapan naa Paul poodan, na'iki ĩtukapa'azon naa udorautan
masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarota-kao
dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ĩpana'adan naa
padi'itinpan, na'iki ĩkian, "Ei, tominkaru pa'i uruu!"
7 Maonapa wamaaratin kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu
baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu
katonaru baara ii. Wamorowautapankan dono udapu ii, tuukii
ukonaukii-kidan waunao, idikinauda'u kamoo utaapan waunao padapu ii.
8 Uruu dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki
utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan
paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o
kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan.
9 Ipai pidannao kawiizi-tinpainaouz katonaru di'ii abatan wuru'u
usha'apatanuz aimaakan na'apa, uruu idi na'apainim ĩiribannao karinaan
dono, ĩna'akan nii ĩdyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan ĩdyaun.
10 Idikinauda'u kauzu wana'ian ĩtuma, kaiman ĩtaapan waunao, ĩtaa wa'ati
aimaakan mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba
pidannao na'akan aimaakan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii
wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

11 Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an,
"Shamaannao Tominkarunao"* kia'o u'uu. Wuru'u wiizaiz
wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada
wadidiizon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao
wa'atipaanuz.

---

* **28:11** *Shamaannao Tominkarunao:* wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaouz, Castor na'iki Pollus kia'o ĩ'uu kida. Ĩnao kawanu'o utoma-kao wuru'u ĩmuudaniaz pakanawan zowau ida'a.

12 Uruu idi baokopa'a naa wamakon ĩtuma atii wakaawan Syracuse iti,
idikinauda'u kamoo wana'ia'akan.
13 Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa
sookadinauzo-kizi iti, Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan,
uruu dono awaru kaawan wabarau ikinapu. Uruu idi dya'utam kamoo
ida'a wakaawa'akan naa donoi Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa.
14 Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. Ĩpishaan waunao ĩaipan
wana'a'akan zii patuma bauda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan
zii ĩtuma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome
iti.
15 Aizii mishidainao Rome iainaouz abata'aka'a naa wuru'u
wawa'atipanuz, sariapa ĩwa'atin ĩikodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida
mishidainao zaudapan waunao market ii, Appius ia'oraz. Na'iki'i naa
wadobatan baokopa ĩtuma, atii wakaawan wiizai di'iti dakotapa-kariwaiz
Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zaudapan
waunao. Paul tukapan idi ĩdyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu
idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a
naa wakaawan ĩtuma donoi Rome iti.

Paul kakuwaapan Rome ii

16 Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-kao na'ii.
Kashaapa-kao umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-kao
awunuutapa'o nii uruu.
17 Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dauna'an, udapada-kidan naa
kazowautapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ĩbaokopatinan dauna'an
u'ida'ati, ukadakotinan naa ĩtuma. Ukian, "Õ'inawuzunao, Jewnao,
õkia'azon unao ati, aonaa õsha'apatan dikauda'o aimaakan wairibannao
Jewnao ati, na'iki aonaa õpana'adan oo õdakoopan waunao Jewnao kaduz
kida, wuru'u wadokozu-daunnao dyuudauzonii kidaz washa'apatan.
Mazan upu'u Jewnao zaamatan õgaru Jerusalem ii, atii ĩtaraa-kidan õgaru
Rome iki'o naobanainao ati.
18 Aizii õkootowapa-kida-kao dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinao ikodan
dikauda'o nii õsha'apatan, õzowii-kida-kinao nii. Uruu idi ĩaipan padamata
õmuuda-kao.
19 Mazan aonaa Jewnao aipan õmuuda-kao. Uruu idi õpishaan õdyuuda-kao
da'ati'i Rome ati. Mazan aonaa õkadakotina'anan mani dikauda õiribannao
Jewnao dau'an, soo õparada'azon idi õdau'an naobanai Caesar kanaapu'u,
da'a'a õkootowapa-kida-kao dono.
20 Uruu idi'o õdapada-kidan unao, õkakuwaapa'azon na'iki õkowaada'azon idi
u'ati kanom dikin ia'o wuru'u õzaamata-kaoaz. Utukapa di'i, õanoba
sukuruutapa-kao chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo õmishidan
idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitenao zaudapan."
21 Sariapa ĩkian Paul ati, "Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-kao wa'ati,
Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannao kaawainao
kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii
waabatan pudau'an.
22 Waunao, waabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidanii
kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda
kida pa'idiwaru pidannao kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz."
23 Uruu idi ĩkainaabatan naa kanom dono'o nii ĩabata'azon wuru'u ukuwaa
kidaz.
Paainaa kamoo dono'o naa, iriba pidannao kaawan Paul mashaapa-kizi
ati. Uruu idi ukakuwaapan ĩ'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti.

Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru
naobanaita-kaoaz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati, ipai
aimaakan tawuru'u Jesus sha'apatanii kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz
ubaiaapauzon na'apa manawun tawuru kawana'ati'i, Moses na'iki
Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz Christ dau'u.
24 Pabi'i kida pidannao tuukii ĩmishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao
aonaa ĩmishidauan.
25 Uruu dikin ii tuukii ĩkashadaakapan pa'atiaaka kida. Mazan ĩkoditan ua'ii
paniba iti, Paul kian ĩ'ati, "Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa
kiauzonuz wadokozu-daunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz
ukowaada-kidauzon.
26 Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:
'Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii ĩ'ati:
Uabatautan nii kuwai powa'an kida,
mazan aonaa na'apainim nii uaitapan wuru'u parada-karuz.
Utukapautan nii aimaakan kida sha'apaapa-kao,
mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuzu.
27 Usha'apanum kau'an, tuukii manawun unyukunuu dadaran.
Na'iki tuukii u'inidan ukinao umaabata'azookan idi parada-karu.
Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.
Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani padamata
wuru'u utukapa'azooniaz.
Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan powa'a ati õ'ida'ati.
Uruu idi õkakuda mani na'iki õsaabaa mani padamata unao,
kia'o wuru'u Tominkaru kiauzonuz.' "†
28 Uru'u naa Paul katokonta'akan naa paparadan kaikapa'a: "Ukau'an,
õaipan unao Jewnao aitapan, Tominkaru dyuuda-kidan parada-karu wuru'u
kazannaatin-karu dau'u kida'oraz, Gentilenao ati'o. Usha'apanum kau'an
ĩnao, ĩabata na'iki ĩmishida pa'an wuru'u kuwai kidaz!"
29 [Sariapa Jewnao kodita'akan ĩabatan idi Paul paradan na'apa, tuukii
na'iki ma'ozaka ĩkashadaakapan naa pa'atiaaka kida.]‡
30 Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun pakawinipinaapanii di'ii.
Ipai umorota-kidan, na'iki unaubaan pidannao morowautapainao kida
pa'ida'ati.
31 Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati na'apa'oram manawun wuru'u
Tominkaru naobanaita-kaoaz, na'iki ipai ukowaadapan pidannao ati
Naobanai Jesus Christ dau'an. Mabaa'azoo ukakuwaapan na'iki ma'ozaka
kapam. Na'iki aonaa kanom mashaatan ukakuwaapatinan.

† **28:27** Isaiah 6:9-10 ‡ **28:29** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Paul Kaaritan
Rome Iainao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'ora'a kaarita mishidainao Jesus Christ ati'o, Rome iainaouz ĩmashaapan. Aonaa na'apainim zii Paul makouzon Rome iti, mazan kaina'a uaitapanii mishidainao mashaapan na'ii. Na'iki udakotan pamorowautan ĩnao di'iti. (Romans 15:22; 16:21)

Di'ora'a pakaaritan ida'a, kaimanaiman Paul kainaabatan Kaimana'o Kuwai dau'an. Na'iki ukowaadan na'apa'oram wuru'u Tominkaru dakotanuz pidan kaimana'o nii. Paul kowaadan, aonaa bauda'apa pidan kaimana'o nii. Soo Jesus Christ, uruu bauda'apa kaimana'o manawun. Wamishidan dono Jesus, waso'ota-kao oia'o kazowautapan ai waunao, na'iki pa'ina'o mashaapa-karu taa-kao wa'ati. Uruu idi kaimana'o ni'i naa wamashaapan Tominkaru tuma.

Paul nyukunuu-kidan pakaaritan ida'an, ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. (Romans 3:23) Soo Tominkaru taa'o kazannaatin-kinai, Jesus Christ mawakan ida'an cross paawa'a. Kaina'a bauda'apa aimaakan ida'an, turuu Jewnao (Abraham takaan-daunnaouz), na'iki Gentilenao (pana'ainaouz pidannao Jewnao ai) ikodan kazannaatin-karu. Ipai ĩnao, ĩikodan nii pakazannaatin-kinaa nii soo pamishidan ida'an Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Paul sakadan pakakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u *1:1-17*
Ipai pidan oia'o, aipa'o pakazannaata-kao *1:18—3:20*
Na'apam Tominkaru kazannaatan pidan *3:21—4:25*
Kakupa-karu ikoda-kao Jesus Christ ida'an *5:1—8:39*
Jewnao na'iki Gentilenao aiapa-kao ĩmishidan Jesus Christ *9:1—11:36*
Na'apam pidan kaduz zaamatinpa'oraz Jesus Christ ida'ati *12:1—15:13*
Paul katokontan pakakuwaapan *15:14—16:27*

1 Di'ora'a kaarita, õgaru Paul di'iki'o, Christ Jesus poitoruz. Tominkaru
zaamatan õgaru Christ Jesus apostlen nii, na'iki ubuutan õgaru kowaadapa'o
nii pidannao ati uruu di'iki'o Kaimana'o Kuwai.
2 Kotua'ora'a naa Tominkaru kowaada-kidan Kaimana'o Kuwai dau'u.
Na'apa prophetnao saadan Tominkaru Paradan ida'a.
3 UDani daua'o wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Wuru'u udaniz, uruu
wanaobanaa Jesus Christ. Ukaawankan dono pidan nii, King David
takaan-daun uruu.
4 Mazan uruu mishi'o Tominkaru, na'iki aonaa usha'apatan oia'o.
Umanawunu'o pama'ozakan ida'an Tominkaru kainaabatan pauDani
manawun uruu, pakadishita-kidan ida'an uruu mawaka-karu di'iki.
5 Tominkaru aipan idi ipai pidannao taapan umanawun nii Jesus Christ,
uaidan pakamunanun õ'ati Christ ida'an. Uzaamatan õgaru kakuwaapa'o
nii manawun ipai Gentilenao* ati, ĩizo'ati kizi Christ pamishidan ida'an
Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai.
6 Aizii unao Tominkaru zaamataniinao kapam, Jesus Christ
pidanannaou'u naa unao.

* **1:5** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

7 Ukau'an õsaadan di'ora'a õkaaritan ipai unao mishidainao ati, Rome
iainaouz, Tominkaru marainapanii unao na'iki uzaamatanii unao
papidanannao nii manawun. Õtoriinpan waDaru Tominkaru ati, na'iki
waNaobanaa Jesus Christ ati, marii kizi ukamunanun u'ati na'iki utaa kizi
unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

8 Aizii kiwiin, kaiman manawun pugaru, õkian Tominkaru ati, Jesus Christ
ida'an, ipai unao dau'an. Usha'apanum kau'an ipai'i naa wiizai kawana'ati
pidannao kaunamunaatan umishidan Christ.
9-10 Tominkaru ati'o õkaudinan kaimanaiman õnyukunuu iki, õkowaadapan
pidannao ati Kaimana'o Kuwai, uDani daua'o. Tominkaru aitapanii mishi'o
kaiwuru'u õkianuz kaikapa'a: Karikaonan õtoriinpan Tominkaru ati õpishaan
ukaminka'utan unao, na'iki utaapada kizi'i naa aizii õmorowautan unao
di'iti.
11 Tuukii manawun õtukapa'azon unao, õkakuwaapa kizi u'ati kaiman
kida'o dau'u, Tominkaru sha'apataniaz ipai waunao ati. Õkaminka'uta'azon
unao powa'a kizi utaan kaimanaiman unyukunuu Christ ati.
12 Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u õkianuz: õkaminka'utan nii unao, na'iki
unao kaminka'utan nii kapam õgaru, wama'ozakadaaka kizi, wakowaadan
ida'an wamishidan daua'o Christ.
13 Õmin-mishidannao, õaipan uaitapan, karikaonan da'i õdakotautan
õmorowautan unao di'iti, mazan kaina'a da'i aimaakan kida towauda'uan
õgaru. Õmorowauta'azon u'idi'iti turuu kizi õtominapa-kidan unao, ma'ozaka
kizi umishidapan Christ, na'apa õtominapa-kidan kawan ba'oran Gentilenao,
ba'oran donoi ii kida kapam, ma'ozaka kizi ĩmishidapan Christ.
14 Õsha'apatan ni'o Tominkaru aitan wuru'u õkowaadapanuz Kaimana'o
Kuwai ipai pidannao ati, donoi sannao ati na'iki wunao ati'i pana'ii
kida'oraz ĩmashaapan donoi ai. Aitapaabainao ati na'iki maaitapa-kainao ati.
15 Ukau'an tuukii õkowaada'azon Kaimana'o Kuwai unao ati kapam, Rome
iainao.
16 Õgaru aonaa õkiba'azoo-kidan Kaimana'oraz Kuwai, usha'apanum
kau'an uruu ida'ana'o Tominkaru aidan pama'ozakan, ukazannaatan ipai
pidan mishida'oraz Kaimana'o Kuwai. Kiwiitapa, Jewnao bii iki'o
pidannao, na'iki aizii ukazannaatan naa kapam Gentilenao.
17 Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwaiz, ukainaabata na'apa'oram ida'an
Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii, soo mishida-karu
ida'an karikaonan. Na'apa kotua'o usaadauzo-kao Tominkaru Paradan
ida'a: “Wuru'u pidan Tominkaru dakotaniaz kaimana'o pidan nii
pamishidan ida'an, uruu karikaonanu'o nii ukakupan.”†

Tominkaru pataka'utan pidannao oia'o dikin ii

18 Tominkaru aokazi ia'o kainaabatanii pato'oran pidannao ati,
sha'apaapainaouz oia'o, aona'oraz kawanu'o Tominkaru nii ĩ'ati.
Ĩsha'apaapan ida'an oia'o, ĩtowauda'uu ba'orainao pidannao aitapan
Tominkaru daua'o.
19 Tominkaru pataka'utan sha'apatainao oia'o, usha'apanum kau'an
ĩaitapanii Tominkaru dau'an, kaimanaimana'o ukainaabatan ĩ'ati padaua'o.
20 Tominkaru toman di'iki'o amazada, turua'o pidannao aitapan
kaimanaiman uruu, ĩtukapan ida'an utomanii kida, ĩmatukapauzokan pu'u
padamata uruu. Uruu ma'ozaka'o manawun, na'iki uruu umanawunu'o

† **1:17** Habakkuk 2:4

Tominkaru ipai patomaniinao ai. Ukau'an aonaa turuu pidan kian: Aonaa õaitapan Tominkaru, kii.

21 Ĩaitapan pu'u padamata Tominkaru, mazan upu'u aonaa ĩtaapan uruu umanawunu'o nii, na'iki aonaa ĩkonaukii-kidan umanawunun. Maaitapinaka karikaonan ĩdi'itinpan. Aona'a naa ĩka'iitan padi'itinpan sakitapa Tominkaru dau'u, ukau'an panyukunuu na'akan naa ĩdyaun oia'o dau'ati.

22 Ĩtaapinan aitapaabainao nii, mazan maaitapin-kainao karikaonan ĩdyaun.

23 Aona'a naa ĩtaapan umanawun nii Tominkaru, wuru'u karikaonanu'oraz ukakupan, mazan ĩtominkaruniitan naa ka'ui idi'o aimaakan kida toma-kao. Ĩtoman patominkarun nii pidan kawan, kotu'uz kawan, wuniinao kaduz kida kawan, na'iki kowazaznao kawan.

24 Uruu idi'o Tominkaru marina'atan ĩdyaun, ĩsha'apata kizi oia'o aimaakan kida panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki madoronaa-daun kizi'i naa ĩkiaapaakan.

25 Ĩmuudan naa pamishidan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru daua'o, aizii ĩmishidan naa mariidin-karu. Ĩtaapan umanawun nii toma-kariwai kida aimaakan, na'iki ĩtukapa-kida pamarainpan ĩdyaun. Mazan aona'a naa ĩtaapan Tominkaru umanawun nii, toma'oraz ĩdyaun. Uruu pa'an turua'o ukonaukii-kida-kao ipai dono. Amen.

26 Na'apa'o dikin ia'o Tominkaru marina'atan ĩdyaun, marii kizi'i naa ĩkiaapaakan madoronaa-daun, padi'itinpan kawana'ati kakiba'azonna'o aimaakan dau'u. Ukau'an, zunnao upu'u ĩna'apan, aona'a naa ĩaipan paudaiaru Tominkaru aitan kawana'ati, mazan ĩkiaapan pamin-zunan kida'a naa.

27 Aizii daonaioranao na'apa kapam ĩdyaun, aonaa ĩaipan paudaiaro Tominkaru aitan kawana'ati, mazan tuukii ĩaipan pakiaapan pamin-daonaioran. Ukau'an, daonaioranao sha'apaapan idi kakiba'azonna'o aimaakan pamin-daonaioran tuma kida, Tominkaru kawinipinaatan ĩdyaun pataka'utin-karu idi.

28 Na'iki powa'a zii, ĩtaapan idi madiwautapa-ka'o kawan Tominkaru aitapa-kidaniaz padaua'o ĩ'ati. Uruu idi'o umarina'atan ĩdyaun, ĩsha'apata kizi'i naa kakiba'azonnaa kida'o aimaakan padi'itinpan kawana'ati. Uruu idi'o ĩsha'apatan naa oia'o aimaakan kida, aona'oraz ukaimanan pidan sha'apatan.

29 Ĩkaduz ĩsha'apaapan oia'o aimaakan pa'idiwaru: ĩantamikitinan; ĩaipan pasha'apauz nii powa'a zii; ĩnaudapa pakaziwan ba'orainao pidannao; ĩkishauzin, ĩzowian pidan. Aizii na'apam nii ĩparadaakan, soo ĩzunaapaakan; ĩmariidinan; ĩkadakotinan pairiban dau'u; ĩdakoopan ba'oran pidan mashauda'u.

30 Ĩmariidinan pairiban dau'u ĩaipan idi uunamunaa abata-kao dikauda. Ĩto'ora-kizaitapan Tominkaru; ĩdakomikitinan; ĩatadinpan, na'iki umanawun nii ĩkakuwaapan padau'an. Ĩdi'itinpan pa'ina'o aimaakan dau'u pasha'apata-kinaa nii oia'o. Ĩdikintapan padaronao.

31 Ĩdi'itinpan maaitapinaka karikaonan, aonaa ĩmishian paparadan. Aonaa ĩkaminka'utan pairiban, ĩaitapan pu'u ubaiaapan kasha'ora'o.

32 Tominkaru aitapa-kidani'i naa ĩ'ati sakitapa'o pakakinaori: pidannao na'apa'oraz ĩmashaapan, marii ĩmawakan, kia'oraz. Ĩaitapan pu'u na'apa'o kakinaorii, mazan upu'u zii ĩsha'apaapan oia'o aimaakan kida. Na'iki ĩkonaukii-kida kapam baokoinao sha'apatan na'apa kida'o oia'o.

2

Tominkaru di'itapa aimaakan sakitapa

1 Aizii pugaru, dakota'oraz ba'oran pidan oia'o nii, na'iki pukian an udau'an: sakitapa'o wuru'u Tominkaru pataka'utanuz uruu. Pudau'ati'o kapam wuru'u puna'apanuz. Usha'apanum kau'an, na'apa'o kapam pugaru uruu kawan, pusha'apaapanii oia'o.
2 Na'iki waaitapa Tominkaru pataka'utan nii sakitapa'o ida'an ipai sha'apaapainao na'apa'o aimaakan.
3 Aizii pugaru, pudakotan ba'oran pidan oia'o nii, mazan upu'u pusha'apaapan uruu kaduz oia'o aimaakan kida. Pu'itiiman aona'o nii Tominkaru pataka'utan pugaru, upataka'utan dono sha'apaapainao oia'o?
4 Aonaa mooko pudi'itapan na'apam Tominkaru kamunanun manawun pu'ati? Pusha'apaapan pu'u oia'o, aonaa upataka'utan pugaru sariapa, na'iki utaan dobata amazada pu'ati, upataka'utan ua'ii pugaru? Aonaa mooko puaitapan Tominkaru kamunanunuz manawun pu'ati uaipan idi'o putanawatinan pu'oian ai?
5 Mazan dikintapa pugaru, aonaa pumuuda'azon pusha'apaapan oia'o. Ukau'an, puaipan ati'o wuru'u puto'oradanuz Tominkaru powa'a zii pu'ati, upataka'uta-kinaa nii pugaru wuru kamoo dono'o upataka'utanuz naa sha'apaapainao oia'o. Uruu dono, ipai'o nii pidannao aitapan sakitapa'o ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, oia'o pidan nii, oo kaimana'o pidan nii.
6 Tominkaru kawinipinaatan nii ipai waunao, washa'apatan kawana'ati aimaakan.
7 Kaina'a pidannao, aonaa ĩkashadinan pasha'apaapan kaimana'o aimaakan. Na'apa'o ida'an ĩkainaabatan mishi'o ĩaipan Tominkaru naubaan na'iki utaapan ĩdyaun umanawunnao nii, na'iki utaa kizi ĩ'ati karikaonanu'o kakupa-karu. Ĩnao ati'o nii Tominkaru taan karikaonanu'o kakupa-karu.
8 Mazan pidannao sha'apaapainaouz aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, dikintapainaouz mishi'o kakinaorii, na'iki sha'apaapainaouz pa'atiaaka oia'o aimaakan. Ĩnao ati'o nii tuukii Tominkaru to'oran, na'iki tuukia'o nii upataka'utan ĩdyaun.
9 Ipai pidannao sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan kida, ĩbaiaapan nii kasha'ora'o na'iki kaziwa'o. Aitaniimana'o nii Jewnao baiaapan kasha'ora'o, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii ĩbaiaapan kapam.
10 Mazan pidannao sha'apaapa'oraz kaimana'o aimaakan, ĩnaou'o nii Tominkaru naubaa. Utukapan nii ĩdyaun umanawunnao nii, na'iki utaan nii ĩnyukunuu kaiman-kinaa nii. Aitaniimana'o utaan Jewnao nyukunuu kaiman-kinaa nii, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii utaan ĩ'ati kapam.
11 Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati aonaa na'ia'oram pidan powa'a'o umanawunun pairiban ai.
12 Aizii Gentilenao, aonaan pu'u ĩaitapan kakinaorii Tominkaru dyuudaniaz Moses ida'an. Mazan ĩsha'apatan an oia'o, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ĩdyaun. Aizii Jewnao, ĩaitapanii pa'an wuru'u kakinaoriiz, ukau'an, ĩsha'apatan an oia'o, Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun ĩdikintapan idi paaitapanii kakinaorii.
13 Usha'apanum kau'an, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, ĩaitapan idi kakinaorii, mazan ĩizo'atin idi pa'an kakinaorii.
14 Aizii Gentilenao, aona'oraz ĩaitapan Tominkaru kakinaori. Mazan ĩsha'apatan an sakitapa aimaakan panyukunuu kowaadan kawana'ati,

na'apa'o kainaabata ĩaitapan panyukunuu ii kaimana'o aimaakan, na'iki oia'o aimaakan.
15 Pidannao na'apa'oraz ĩkaduz, kaina'a'o kawanu'o Tominkaru kakinaori saadinpan ĩnyukunuu ii. Ĩnyukunuu kowaada kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz. Usha'apanum kau'an, panaadon ĩnyukunuu kowaada ĩ'ati ĩsha'apatan kaimana'o aimaakan, na'iki panaadon, oia'o aimaakan.
16 Ukau'an, ipai'o nii kaikapa kida'o aimaakan sha'apan wuru kamoo dono'o, Tominkaru dyuudanuzu naa Jesus Christ tiwaa-kidapan na'iki upataka'utan pidannao, ĩdizapanii kida padi'itinpan kawana'ati. Kaikapa'o wuru'u Kaimana'o Kuwai õkowaadapaniaz.

Jewnao na'iki Tominkaru kakinaori

17 Aizii pugaru, pudakotinpan Jew nii, tuukii punyukunuu kakinaorii dau'ati. Pu'atadinpan, na'iki pukian: waunao Tominkaru pidanannao manawun.
18 Puaitapa kanom Tominkaru aiapanii pusha'apatan. Na'iki tominapa-kida-kariwai pugaru kakinaorii dau'u, pusha'apata kizi sakitapa aimaakan.
19 Puzauda-kidan turuu pukainaabatan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wunao ati'i ishaawun kawanuinaouz. Na'iki puzauda-kidan kanada'o kawanu'o pugaru wunao ati'i maruta'o ida'a'o kawanu'oraz ĩmashaapan.
20 Na'iki puzauda-kidan turuu pukakinaotan pidannao, maaitapin-kainao kawanu'oraz. Na'iki puzauda-kidan turuu putominapa-kidan koraiziannao kawanuinaouz pidannao. Usha'apanum kau'an, kakinaorii di'iki'o puaitapan ipai wuru'u aitapa'azoo-kariwaiz Tominkaru dau'u, na'iki mishi'o dau'u.
21 Mishi putominapa-kida pidannao Tominkaru kakinaori dau'u. Kandii nii mooko aonaa putominpan puizo'atin wuru'u kakinaoriiz? Pukian pidannao ati: Aonaa ukoidapa'ana'a. Aizii pugaru, aonaa mooko pukoidapan?
22 Pukian pidannao ati: Aonaa uba'orantapa'ana'a umin-mazidan kaina'an pu'u. Aizii pugaru, aonaa mooko puba'orantapan? Pukachama'idin ba'oran kaduz pidannao tomanii ai patominkarun nii. Aonaa mooko pukoidapan kawinipinaa kida'o aimaakan ĩtoriinpauz-kizi dapunaa iki?
23 Pu'atadinpan, Tominkaru taan idi unao ati pakakinaori Moses ida'an. Aonaa mooko pidannao paradan dikauda Tominkaru dau'an, pudikintapan idi ukakinaori?
24 Na'apa usaadinpan Jewnao dau'an Tominkaru Paradan ida'a: "Unao sha'apatan idi'o oia'o aimaakan, Gentilenao dakoopan Tominkaru."
25 Kaimana'o wuru'u chootin-karuz,* puizo'atin an Tominkaru kakinaori. Mazan pudikintapan an kakinaorii, na'apa'o pugaru Gentilenao kawan, aona'oraz ĩchoota-kao.
26 Ukau'an na'apa kapam Gentilenao, aona'oraz ĩchoota-kao padamata, ĩizo'atin an kakinaorii. Tominkaru tukapan nii ĩdyaun papidanannao nii na'apa choota-kariwainao kawan.
27 Pidan aona'oraz padamata uchoota-kao, mazan upu'u uizo'atin Moses saadanii kakinaorii. Ĩdakotan nii Jewnao oiainao nii, ĩdikintapan idi wuru'u kakinaoriiz, usaada-kao pu'u ĩnao ati, na'iki ĩchoota-kao pu'u padamata.

---

* **2:25** *chootin-karu:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

28 Usha'apanum kau'an aonaa mishi'o mani Jew uruu, udaru na'iki udaro
Jewnaoun idi, oo uchootinpan idi Jewnao kakinaorinaa kawana'ati.
29 Mazan pidan mishi'oraz manawun Jew, uruu wuru'u sakitapa'oraz
pa'an udi'itinpan. Ukau'an, mishi'oraz manawun chootin-karu,
usha'apata-kao pidan nyukunuu ii, aonaa unanaa ida'a mani.
Saada-kariwaiz kakinaorii, aonaa upana'adan pidan nyukunuu. Kaimana'o
Doronaa wuru'u pana'ada'oraz pidan nyukunuu, na'iki Tominkaru wuru'u
nauba'o ni'oraz uruu, aonaa pidan mani.

3

Tominkaru kaduz umishiauzon paparadan

1 Ukau'an, na'apa'oram ida'an mooko waunao Jewnao wazootapan
Gentilenao? Oo na'apam dii mooko ukaimanan wuru'u pidan
chootinanuz?*
2 Kaina'a iriba. Umanawunu'o sha'apa'o: Tominkaru tauzonuz
pakakinaori waunao Jewnao ati, wataapan ni'o.
3 Aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii," ĩkii kiziz
Tominkaru ati, ukau'an na'apam ni'i naa aizii? Turua'o nii sha'a Tominkaru
marina'atan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii, aonaan idi Jewnao
sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii" ĩkii-kiziz?
4 Aonaa turuu una'apan! Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan,
ipai pidan mariidinauzon pu'u padamata. Kaikapa usaadinpan Tominkaru
paradan ida'a: "Pugaru Tominkaru, kainaabata-kao nii sakitapa'o
puparadan. Aizii pidan dakotan dono pumariidinan kootowapa-kizai ii,
mazan upu'u aona'o nii na'iam pumariidinan ikoda-kao."†
5 Mazan washa'apataniaz oia'o kainaabatan an Tominkaru ukaduz
usha'apatauzon sakitapa aimaakan, na'apam nii wakian aizii udau'an?
Turuu mooko wakian kaikapa'a: "Aonaa usakitapan wuru'u Tominkaru
pataka'utanuz waunao, washa'apatan dikin ii oia'o." (Kaina'a pidannao
na'apa'o ĩdi'itinpan.)
6 Aonaa turuu una'apan! Aonaan dono mani Tominkaru sha'apatan
sakitapa aimaakan, ukau'an aonaa mani turuu ukootowapa-kidan ipai
pidannao.
7 Mazan kaina'a'o nii panaadon pidan kian kaikapa'a: "Tominkaru
pataka'utan waunao, aonaan idi washa'apatan udyuudanii washa'apatan.
Na'apa'o ida'an, kaimanaiman uaitapa-kao Tominkaru, ukaduz
umishiauzon paparadan. Uruu idi utaapa-kao umanawunu'o nii. Mazan
kandii nii mooko upu'u zii upataka'utan waunao wa'oian dikin ii?"
8 Putamakapan an na'apa'o di'itinapa-karu, kaikapa'o nii panaadon
pukianu'u: "Kaimana'o wuru'u washa'apatanuz oia'o, pidannao
konaukii-kida kizi Tominkaru, usha'apatan idi sakitapa aimaakan," kii.
Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun, pidan na'apa'oraz udi'itinpan. Mazan
upu'u kaina'a pidannao mariidinan õdau'u. Ĩkian, na'apa'o kaikin
õtominapa-kidan pidannao.

Ipai pidan sha'apata'o oia'o

9 Ukau'an, kaimana'o mooko waunao powa'a zii Gentilenao ai? Aonaa!
Õkainaabata sha'atii u'ati, ipai pidan, Jewnao oo Gentilenao, oia'o
poitoruitapanii pa'idiwaru.

---

* **3:1** *chootinanuz:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **3:4** Psalm 51:4

10 Kaikapa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a'a:
“Aonaa na'ia'oram pidan kaimana'o Tominkaru awun za'a,
aonaa bauda'apa.
11 Aonaa na'ia'oram pidan kaimanaimana'o uaitapan Tominkaru kaduz;
aonaa ĩaipan paaitapan Tominkaru dau'u.
12 Ipai'i naa pidannao padantan Tominkaru ai;
ipai ĩdyaun madiwautapa-ka'o karikaonan.
Aonaa kanom sakitapa'o usha'apatan aimaakan,
aonaa bauda'apa.”‡
13 “Ĩparadan kachama'idiikii, na'apa baaranai dyupushan kawan.
Ĩmariidapan pairiban.”§
“Ĩkaziwaa pidan paparadan idi,
na'apa kowazaz arotanii kawan.”*
14 “Ĩparadan kashauda'u na'iki pamanamiki tuma.”†
15 “Kadiman ĩmakon ĩzowia'anan pairiban.
16 Na'itim karikaonan ĩmakon, ĩpataka'uan
na'iki ĩkasha'oradan pidannao nyukunuu.
17 Aonaa ĩaitapan na'apam mashaapa-karu kaiman ba'orainao tuma.”‡
18 “Aonaa ĩtarian Tominkaru umanawunu'o ai.”§
19 Aizii waaitapa, na'apam Tominkaru kakinaori kian, mashaapainao ati'o kakinaorii waranu'u. Aonaa kizi na'itim pidan paradan pakazannaatin-kinaa nii. Na'iki ipai kizi pidannao kadishitan Tominkaru kanaapu'u pataka'uta-karu nii pa'idiwaru, pa'oian dikin ii.
20 Usha'apanum kau'an, aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru dakotan kaimana'o pidan nii, usha'apatan ida'an aimaakan kakinaorii kawana'ati. Mazan kii'an wuru'u kakinaoriiz, soo ukainaabatan wa'ati, ipai waunao oiainao pa'idiwaru.

Na'apam wadakota-kao kaimana'o pidan nii

21 Mazan aizii Tominkaru kainaabata'a naa na'apa'oram ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidan nii. Aonaa kakinaorii izo'ati-kao ida'an mani. Kotua'ora'a naa Moses na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzon na'apa'o dau'u.
22 Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'an Jesus Christ. Ipai sha'apa'oram pidan mishida'o, aonaa kanom pana'a'o nii.
23 Usha'apanum kau'an ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun.
24 Mazan Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii, soo ukamunanun idi manawun. Christ Jesus mawakan ida'an, uso'otan waunao wapataka'uta-kao ai wa'oian dikin ii.
25 Tominkaru taan Jesus Christ mawaka'o nii na'iki shoota'o nii paizain pidannao oian mainaabata-kinao nii, ĩmishidan idi umawakan ĩ'oian dikin ii. Na'apa'o ida'an Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimaakan. Kotua'a naa, Jesus Christ kaawan ua'ii, aonaa zii upataka'utan pidannao ĩ'oian dikin ii.
26 Mazan aizii, Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon aimaakan sakitapa, udakotan ida'an ipai mishidainao Jesus, kaimana'o pidannao nii.

---

‡ **3:12** Psalm 14:1; Psalm 53:1-3 § **3:13** Psalm 5:9 * **3:13** Psalm 140:3 † **3:14** Psalm 10:7 ‡ **3:17** Isaiah 59:7 § **3:18** Psalm 36:1

27 Una'apan kau'an, kandii mooko zoobaba wa'atadinapa-kinaa nii?
Aonaa kanom! Waizo'atin ida'an sha'a Tominkaru kakinaori? Aonaa! Soo
wamishidan ida'an pa'an.
28 Ukau'an, Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii,
wamishidan ida'an Jesus, aonaa washa'apatan ida'an mani aimaakan
kakinaorii kawana'ati.
29 Jewnao pa'idiwaru Tominkarun mooko wuru'u Tominkaruz? Aonaa
mooko Gentilenao Tominkarun mani kapam uruu? Gentilenao
Tominkarun kapam wuru'u uruuz.
30 Wamishida kaina'a bauda'apa Tominkaru, uru'o nii dakota Jewnao
kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan ida'an Christ. Na'iki uru'o nii dakota
Gentilenao kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan ida'an kapam Christ.
31 Ukau'an turuu mooko wamarina'atan wuru'u kakinaoriiz
mishida-karu ida'an? Aonaa turuu! Mishi'oraiman, wataapa wuru'u
kakinaoriiz umanawunu'o nii.

4

Tominkaru dakotan Abraham kaimana'o pidan nii

1 Ukau'an, na'apam wakian Abraham dau'an, waunao Jewnao
dokozu-daunuz? Na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan uruu kaimana'o
pidan nii?
2 Umishiin an mani Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii,
usha'apatan idi kaimana'o aimaakan, turuu mani u'atadinpan. Mazan
aonaa turuu u'atadinpan Tominkaru ati, usha'apatan ida'an aimaakan.
3 Tominkaru Paradan saada-kariwai kian, “Abraham mishida Tominkaru,
uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.”
4 Pidan kaudina'o kanaobanaatinapa, puraata taa-kao dono u'ati,
ukaudinan winipinaa wuru'u, aonaa na'apani'o mani.
5 Mazan Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, aonaa pidan
sha'apatan idi'o mani aimaakan, soo umishidan idi'o Tominkaru,
turua'oraz udakotan oia'o pidan, kaimana'o pidan nii.
6 Na'apa King David kian pidan konaukian dau'an, Tominkaru dakotan
idi uruu kaimana'o pidan nii, aonaa usha'apatan idi mani aimaakan. Ukian:
7 “Konaukia'o pidan wuru'u Tominkaru mainaabataniaz u'oian kida,
aona'oraz powa'a Tominkaru nyukunuitapan u'oian!
8 Konaukia'o pidan wuru'u,
Tominkaru tukapaniaz aona'o kawan u'oian.”*
9 Aizii wuru'u konaukii-karu David kii-kiziz, choota-kariwainao† ati'o
mooko karikaonan utaa-kao, oo aona'oraz ĩchoota-kao ati'o kapam? Wakian
sha'atii, Abraham mishidan idi Tominkaru, udakotan uruu, kaimana'o
pidan nii.
10 Ukau'an, na'apaini'oram mooko Tominkaru dakotan Abraham,
kaimana'o pidan nii? Uchootinan dauna'ana'o, oo uchootinan ua'ia'o zii?
Uchootinan ua'ia'o zii!
11 Abraham chootinan kainaabata wa'ati Tominkaru dakotan uruu,
kaimana'o pidan nii, umishidan idi, pachootinan ua'ii zii. Ukau'an ipai
mishidainao Tominkaru, aona'oraz padamata ĩchoota-kao, Tominkaru
dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan idi. Ukau'an ipai
mishidainao, ĩdaru wuru'u Abraham, ĩmishidan idi uruu kawan, aonaan pu'u
padamata ĩchootinan.

---

* **4:8** Psalm 32:1-2 † **4:9** *choota-kariwainao:* Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

12 Na'iki uruu kapam choota-kariwainao daru, na'apa'oraz kapam
ĩmishidan Tominkaru, Abraham mishidan kawan pachootinan ua'ii zii.

13 Kotua'a naa, Tominkaru kowaadan dono pataan nii ipai imi'i baara
Abraham ati na'iki utakaan-daunnao ati, ĩ'idiwau nii, aonaa Abraham
izo'atin idi'o mani kakinaorii, mazan Abraham mishidan idi'o pa'an
Tominkaru. Umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii.
14 Tominkaru kowaadaniaz pataan nii zaamata-kao an mani pidan
izo'atin idi kakinaorii, madiwautapaka mani pidan mishidan Tominkaru.
Ukau'an madiwautapaka mani kapam Tominkaru kowaadanuz pataan nii
aimaakan Abraham ati.
15 Usha'apanum kau'an wuru'u Tominkaru kakinaoriiz, uto'orada
Tominkaru pidannao ati ĩmaizo'atikan idiz. Mazan aonaan dono mani
kakinaorii nii, aonaa kanom mani pidan dikintapa.

16 Ukau'an, wazaamatan nii Tominkaru kowaadaniaz pataan nii, soo
wamishidan idi Tominkaru. Una'apan kau'an, ipai Abraham dainao,
mishi'o nii ĩzaamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii ĩ'ati, usha'apanum
kau'an mawinipinaa-daunu'o Tominkaru taa'azon ĩ'ati wuru'u.
Utaa'azoo-kao, aonaa soo taapainao kakinaorii ati'o mani karikaonan,
mazan ba'oran kaduz pidannao ati'o kapam, mishidainaouz Tominkaru
na'apa Abraham mishidan kawan. Usha'apanum kau'an, Abraham uruu
ipai mishidainao daru.
17 Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a Abraham dau'an:
"Iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao dakotan pugaru padaru nii,"‡ kia'o
usaadinpan. Ukau'an, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii, turuu
umishida-kao, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u na'apa'oraz. Uruu
Abraham mishidaniaz. Uruu turua'o ukakudan mawaka'o pidan, na'iki
turua'o uparadan ida'an aimaakan kida tominan aona'oraz zii
utukapauzo-kao.

18 Abraham mishida na'apam Tominkaru kian patakaannao ni'o dau'an.
Aonaa ukashadinan pazaudapan Tominkaru sha'apatan ukowaadaniaz
pasha'apatan nii, uaitapan pu'u aona'a naa turuu patoman paudani nii.
Uruu idi'o ba'oran kaduz pidannao dakotan uruu padaru nii, na'apa
Tominkaru kian kawana'ati Abraham ati, "Iriba'o nii putakaannao, na'apa
wizinao kawan, aona'o nii kanom ka'iitan paaitaan ĩdyaun," kia'o ukian.
19 Pakawan umishidan Tominkaru sha'apatan nii wuru'u ukowaadaniaz
pasha'apatan nii u'ati, uaitapan pu'u aonaa paka'iitan naa patoman
paudani nii. Usha'apanum kau'an uruu dono maonapa'ora'a naa 100
uwunun. Na'iki udaiaro Sarah, maskonnaou'u naa kapam, aona'ora'a naa
turuu okaudanin.
20 Mazan upu'u aonaa Abraham pana'adan panyukunuu pamishidapan
ai Tominkaru kowaadanuz pataan nii iriba utakaannao nii. Mazan
mishi'oraiman, powa'a zii uma'ozakadan pamishidapan, ukau'an
ukonaukii-kida Tominkaru umanawunun usha'apata'azoonii dau'an pa'ati.
21 Abraham aitapa kaimanaiman, turuu Tominkaru sha'apatan wuru'u
ukowaadaniaz pasha'apatan nii.
22 Ukau'an Abraham mishidan idi'o, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o
pidan nii.

23 "Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii," kia'oraz usaadinpan,
aonaa Abraham dau'ana'o mani karikaonan.

‡ **4:17** Genesis 17:5

24 Mazan usaada-kao na'apa, waaitapa-kinaa ni'o Tominkaru dakotan nii
waunao, kaimana'o pidan nii kapam, wamishidan idi Tominkaru,
kakuda'oraz waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki.
25 Tominkaru taapadan pidannao zowian Jesus Christ wa'oian dikin ii.
Na'iki ukakudan powa'a iti uruu, turuu kizi udakotan waunao, kaimana'o
pidannao nii.

5

Tominkaru dakotan waunao, kaimana'o pidannao nii

1 Ukau'an, Tominkaru dakotan idi waunao kaimana'o pidannao nii
wamishidan idi, aizii kaimanaaka'a naa waunao Tominkaru tuma,
wanaobanaa Jesus Christ ida'an.
2 Wamishidan idi Christ, una'akan waunao Tominkaru kamunanun
ida'ati, na'apa'o ida'a'o wamashaapan kai. Na'iki tuukii wakonaukian,
waaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan wa'ati diina'iti'i paugaru kaduz
umanawun-karu.
3 Mazan turuu kapam wakonaukian wabaiatinan dono, usha'apanum
kau'an wabaiatinan tominapa-kida waunao aonaa kizi wakashadinan.
4 Aizii aonaan idi wakashadinan, kaiman Tominkaru ati. Ukaimanan idi
wa'ati, aizii wazaudapan naa utaan ukowaadauzoniaz pataan nii wa'ati.
5 Wuru'u wazaudapaniaz, aona'o nii ukasharutan wanyukunuu.
Usha'apanum kau'an mishi'o Tominkaru marainpan waunao. Na'apa
ukowaada-kidan wa'ati Kaimana'o Doronaa ida'an, uruu utaaniaz naa
wa'ati.
6 Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati, Christ mawakan oiainao
pidannao dikin ii, aonaan pu'u waka'iitan wamuudan oia'o.
7 Aonaa kanom ka'iitan pazowii-kidinan pidan kaimana'o umashaapan
dikin ii. Kaina'a mani ba'oran pidan turua'o uzowii-kidinan pidan
kaimana'o manawun dikin ii.
8 Mazan Tominkaru, ukainaabata pamarainpan manawun waunao,
wa'oian pu'u, udyuuda zii Christ mawakan waunao dikin ii.
9 Tominkaru dakotan idi waunao, kaimana'o pidannao nii, Christ
mawakan ida'an, ukau'an waaitapa mishi'o nii Christ kazannaatan waunao
wabaiaapan ai Tominkaru to'oran diina'iti'i, upataka'utan dono'o naa
oiainao.
10 Tominkaru tarubanao zii da'i waunao, mazan upaonaruitan waunao
pauDani mawakan ida'an. Upaonaruitan idi waunao, waaitapa mishi'o nii
ukazannaatan waunao, Christ kakupan ida'an.
11 Aonaa uruu mani karikaonan, mazan wakonaukian kapam Tominkaru
sha'apatan idi aimaakan wanaobanaa Jesus Christ ida'an. Uruu toma'oraz
waunao Tominkaru paonarunao nii.

Adam ida'an mawaka-karu, mazan Christ ida'an kakupa-karu

12 Bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru, ipai pidannao
oian. Na'iki usha'apatan idi oia'o, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru.
Usha'apanum kau'an, Adam sha'apatan dono oia'o, ikoda'o nii ipai
utakaan-daunnao wuru'u sha'apata'oraz oia'o.
13 Pidannao sha'apaapanii oia'o, Tominkaru taan ua'ii pakakinaori kida
Moses ida'an, mazan aonaa udakotan ĩdyaun dikintapainao nii kakinaorii,
usha'apanum kau'an aonaa zii utaan pakakinaori uruu dono.
14 Mazan upu'u, Adam dikintapan di'iki'o Tominkaru, atii Tominkaru
taan ida'ati pakakinaori Moses ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru,

aonaan pu'u padamata ĩdikintapan sariaapa'o Tominkaru di'iki'o kakinaorii, Adam kawan.
Aizii Adam, Christ kawanu'o wuru'u, kaawa'o ni'oraz udawu'ati zii.
15 Mazan Christ sha'apataniaz kaimana'o aimaakan wa'ati, pana'a'o Adam sha'apatanii oia'o aimaakan ai. Ipai pidan mawakauzon, bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru. Mazan wuru'u Tominkaru kamunanunuz, powa'a'o zii umanawunun, iriba udakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, kamunanun ida'an.
16 Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan, pana'a'o wuru aia'a dikauda'oraz aimaakan sha'apan, bauda'apa'o pidan oian ida'ana'oraz. Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatan idi oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidan, oia'o pidannao nii. Mazan Christ sha'apatan idi kaimana'o aimaakan, Tominkaru dakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, ĩsha'apatan pu'u iriba oia'o aimaakan kida.
17 Mishi, bauda'apa'o pidan Adam, dikintapan ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Mazan bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii ida'an, Tominkaru kamunanun manawun pidannao ati, udakotan ĩdyaun, kaimana'o pidannao nii. Na'iki ma'ozaka'o nii ĩmashaapan oia'o ai.
18 Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatanii ida'an kiwiini'o oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidannao, oia'o pidannao nii pa'idiwaru. Ukau'an na'apa kapam, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii kaimana'o aimaakan ida'an, Tominkaru dakotan ipai pidannao mishidainaouz Christ, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan ĩ'ati karikaonanu'o kakupa-karu.
19 Tominkaru dakotan kawan ipai pidannao, oia'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan dikintapan idi, ukau'an na'apa kapam udakotan iriba pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan izo'atin idi paugaru.
20 Tominkaru taanuznaa kakinaorii, pidannao aitapa-kinaa ni'o oia'o wuru'u ĩsha'apaapaniaz. Pidannao sha'apaapan pu'u powa'a zii oia'o, mazan Tominkaru, utukapa-kida powa'a zii pakamunanun tuukii manawun.
21 Kiwiin zii oia'o kazowautapanii ipai pidannao, uruu idi'o ĩmawakauzon. Mazan aizii Tominkaru kamunan-kidan idi tuukii waunao, uruu idi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan wa'ati karikaonanu'o kakupa-karu, waNaobanaa Jesus Christ ida'an.

6

Karikaonanu'o kakupa-karu zaamatinapa-karu idi Christ ida'ati

1 Ukau'an, marii mooko pakawan washa'apaapan oia'o, Tominkaru aida kizi powa'an kida wa'ati pakamunanun?
2 Aonaa turuu! Waunao mawaka'o pidan kawanu'ora'a naa oia'o ati. Ukau'an aonaa turuu washa'apaapan pakawan zii oia'o.
3 Uaitapanii waunao, chikaawunuu-kariwainaouz, Tominkaru zaamatin-kidanii Christ Jesus ida'ati. Ukau'an, mawaka'o kawanu'o waunao uruu tuma.
4 Wachikaawunuu-kao dono, wamawakan na'iki wadida-kao kawanu'o Christ tuma. Ukau'an waDaru Tominkaru kadishita-kidan kawan Christ mawaka-karu di'iki, umanawunu'o pama'ozakan ida'an, na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao, pa'ina'o mashaapa-karu di'iti.
5 Tominkaru bauda'apatan idi waunao Jesus Christ ida'ati wamawakan ida'an uruu kawan, ukadishita-kidan nii kapam waunao ukadishita-kidan kawan Jesus Christ.

6 Na'iki waaitapanii, kiwiini'oraz wakaduz mawakan naa Christ tuma
cross di'ii, turuu kizi oia'o ma'ozaka'oraz ukaudinan wa'ida'a
mainaabata-kao. Uruu aonaa kizi powa'a oia'o poitoruitapan waunao.
7 Usha'apanum kau'an pidan mawaka'o, aonaa powa'a oia'o
poitoruitapan uruu.
8 Wamawakan idi Christ tuma, wamishida karikaonanu'o nii kapam
wakakupan utuma.
9 Waaitapanii Jesus Christ kadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki, na'iki
aonaa na'apainim nii umawakauzon koshan. Aonaa na'apainim nii powa'a
mawaka-karu zaamatan uruu.
10 Umawakan baukapa uwazoota-kinaa nii oia'o aimaakan. Aizii kai
kakupa uruu, na'iki umashaapan soo Tominkaru ati'i naa.
11 Ukau'an na'apa kapam udi'itinapa udau'u. Unao mawaka'o
kawanu'ora'a naa oia'o ati, mazan kakupa'ora'a naa pa'an Tominkaru ati,
uzaamatinpan idi Christ Jesus ida'ati.
12 Ukau'an, aonaa utaapada'ana'a oia'o kazowautapan unanaa, wuru'u
mawakauzoz. Aonaa usha'apata-kida'ana'a u'ati usha'apata'azoonii oia'o
aimaakan.
13 Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a usha'apauzin kida oia'o ati, aimaakan
dikauda'o sha'apata-kinao nii. Mishi'oraiman, utaaina'a naa Tominkaru ati
sha'apata'o nii kaimana'o aimaakan. Usha'apanum kau'an Tominkaru
kakudani'i naa unao mawaka-karu di'iki, pa'ina'o kakupa-karu ida'ati.
14 Aona'a naa unaobanaitapa'ana'a oia'o. Usha'apanum kau'an aonaa
umashaapan naa kakinaorii waranu'u, mazan Tominkaru kamunanun
ida'a'ora'a naa umashaapan.

Poitoruinao, sha'apata'o ni'o kaimana'o aimaakan

15 Ukau'an, marii mooko washa'apaapan oia'o, aonaan idi wamashaapan
naa kakinaorii waranu'u, na'iki wamashaapan idi'i naa pa'an Tominkaru
kamunanun ida'a? Aonaa turuu!
16 Uaitapanii kaimanaiman, pidan taainan dono poitorui nii,
upoitoruitapa-kidinan wuru ati'i uizo'atiniaz panaobanaa. Na'apa'o
kawanu'o unao, unaobanaitapan dono oia'o, ubuuta-kao karikaonanu'o
mawaka-karu di'iti; oo, uizo'atipan dono Tominkaru, udakotan unao,
kaimana'o pidannao nii.
17 Mishi, kiwiin zii upoitoruitapa-kidinan oia'o ati, mazan aizii,
kaimanaiman unyukunuu iki uizo'atin utominapa-kida-kinao. Uruu idi
õkonaukii-kidan Tominkaru udau'an.
18 Tominkaru muudin-kidani'i naa unao oia'o ai, aizii Tominkaru
poitoru'u naa unao, kaiman kida'ora'a naa pa'an aimaakan usha'apaapan.
19 Õkaiwaan parada-karu ipai kamo'o ukaiwauzo-kao, õkainaabata-kinaa nii
Tominkaru daua'o kuwai, udadaran idi u'ati. Kiwiitapa, ukaiwaapan
unanaa madoronaa-daun na'iki usha'apatan iriba oia'o aimaakan. Aizii
na'apa'a naa utaa unanaa ipai daunuuda'u sha'apata'o nii kaimana'o na'iki
sakitapa'o aimaakan, Tominkaru aipan kawana'ati.
20 Oia'o poitoruitapan dono zii unao, aonaa usha'apata'azon kaimana'o
aimaakan.
21 Kanom mooko kaimana'o nii uikoda usha'apaapauzonii kida ida'an,
ukiba'azoo-kidaniaz naa kai? Na'apa kida'o aimaakan sha'apaapa-kao
ida'an pidan ikoda karikaonanu'o mawaka-karu.
22 Mazan unao, Tominkaru muudin-kidani'i naa oia'o poitoruitapan ai,
aizii Tominkaru poitoru'u naa unao. Uruu idi'o ukaminka'utan unao,

umashaapa-kinaa nii kaiman na'iki sakitapa, na'iki utaan u'ati karikaonanu'o kakupa-karu.
23 Usha'apanum kau'an oia'o sha'apata-kao winipinaa karikaonanu'o mawaka-karu. Mazan Tominkaru taanii mawinipinaa-daun karikaonanu'o kakupa-karu, wazaamatinpan ida'an Christ Jesus wanaobanaa ida'ati.

7

Kakinaorii daua'o

1 Aizii unao, õmin-mishidannao, uaitapanii kakinaorii daua'o. Kakinaorii kazowautapan pidan soo ukakupan dono zii.
2 Kaikapa'o kawanu'o kaiwuru'u: kakinaorii kian, zun mazida'o, aonaa turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma odaiaru kakupan dono zii. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan.
3 Ukau'an, omashaapan an ba'oran daonaiora tuma, paudaiaru kakupan pu'u zii, "ba'orantapa'o," kia'o nii kii-karu odau'an. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. Turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma, aona'o nii "ba'orantapa'o" kii-karu odau'an.
4 Ukau'an õiribannao, na'apa'o kawanu'o kakinaorii taapauzon unao. Mazan uzaamatinpan kau'an Christ ida'ati, mawaka'o kawanu'o unao utuma kakinaorii ai. Aizii, Christ kakuda-kariwaiz mawaka-karu di'iki, tuma'ora'a naa waunao, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimaakan Tominkaru ati.
5 Wamashaapan dono zii wanyukunuu aipan kawana'ati, kakinaorii ma'ozakada wanyukunuu ia'o oia'o sha'apata'azoo-kao, na'iki washa'apatan naa oia'o, buuta'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.
6 Mazan aizii, wamawakan idi'i naa Moses kakinaori ai, aonaa powa'a ukazowautapan waunao. Ukau'an aonaa powa'a washa'apaapan aimaakan Tominkaru ati, Moses kakinaorii izo'ati-kao ida'an. Mazan pa'ina'o mashaapa-karu ida'ana'ora'a naa, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.

Oia'o kaiwaan kakinaorii

7 Ukau'an oia'o mooko wuru'u Tominkaru kakinaoriz? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Mazan mishi'oraiman, kakinaorii wuru'u kainaabata'oraz õ'ati oia'o. Aonaa mani õaitapan oia'o wuru'u ba'oran pidan idiwau na'azootapa-kaoaz, aonaan an kakinaorii kian: "Aonaa puna'azootapa'ana'a," kii.
8 Mazan oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz, uma'ozakada-kinaa nii õnyukunuu ia'oraz oia'o sha'apata'azoo-kao. Aonaan dono mani kakinaorii nii, aonaa mani oia'o ma'ozakadinan.
9 Kiwiin, õmaaitapakan dono zii Tominkaru kakinaori, kaimana'o kawan õ'itiiman õmashaapan. Mazan õaitapan di'iki kakinaorii, uru'u naa õaitapan oia'o õgaru, karikaonanu'o mawaka-karu ida'atanpu'o.
10 Aizii wuru'u kakinaoriiz, kainaabata'o ni'oraz padamata, na'apam õikodan karikaonanu'o kakupa-karu, uru'u naa mishi'oraiman buuta õgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.
11 Oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz pamariida-kinaa nii õgaru, na'iki buuta'o nii õgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.
12 Mazan wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o na'iki Tominkaru di'iki'o, sakitapa'o na'iki kaminka'uta'o nii pidan mashaapan kaiman
13 Mazan kaimana'o aimaakan buuta mooko õgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Oia'o wuru'u

kaiwa'oraz kaimana'o aimaakan pabuuta-kinaa nii õgaru karikaonan mawaka-karu di'iti. Aizii, watukapa na'apam ukichana'iki-kian manawun wuru'u oia'oraz. Ukaiwaan kaimana'oraz Tominkaru kakinaori pasha'apata-kida-kinaa nii dikauda'o aimaakan.

Nyukunui ia'o mizaataaka-karu

14 Waaitapa, Tominkaru di'iki'o wuru'u kakinaorii. Mazan õgaru, pidan karikaonan, kapati'o oia'o ati. Oia'o toriinii kawanu'o õgaru papoitoru nii.
15 Aonaa õaitapan kandii nii õsha'apaapan oia'o aimaakan. Õaipaniaz õsha'apatan kaimana'o aimaakan, aonaa õsha'apatan. Mazan aona'oraz õaipan õsha'apatan, uruu na'apain õsha'apaapa.
16 Õsha'apaapan kau'an wuru'u aona'oraz õsha'apata'azon, na'apa'o kainaabata Tominkaru kakinaori kaimanan õ'ati.
17 Ukau'an, aonaa õgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan. Mazan õnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan.
18 Aizii õaitapa, aonaa kaimana'o nii õ'ida'a, õgaru pidan karikaonan, kapati'o õnyukunuu oia'o ati. Õaipan pu'u õsha'apatan kaimana'o aimaakan, mazan aonaa õka'iitan õsha'apatan.
19 Aonaa õsha'apatan wuru'u kaimana'oraz aimaakan õaipaniaz õsha'apatan. Mazan õsha'apata oia'o aimaakan, wuru'u aona'oraz õaipan õsha'apatan.
20 Aizii, õsha'apatan kau'an wuru'u aona'oraz õaipan õsha'apatan, ukau'an aonaa õgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan. Mazan õnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apata'oraz oia'o aimaakan.
21 Õkowaadan nii karikaonanu'o usha'apauzon: õaipan pu'u õsha'apatan kaimana'o aimaakan, õsha'apata soo oia'o aimaakan.
22 Õgaru, õnyukunuu ii, tuukii õkonaukii-kidan Tominkaru kakinaori.
23 Mazan kaina'a pana'a'o aimaakan õnyukunuu ii, sha'apaapa-kida'o õ'ati oia'o aimaakan. Tuukii umizaapan wuru'u õsha'apata'azoonuz kaimana'o aimaakan. Utaapan õgaru taraa-kariwai kawan usha'apaapa-kidan oia'o õ'ati, uruu idi aonaa õka'iitan õizo'atin Tominkaru kakinaorii.
24 Kasha'ora'o õbaiaapan, tuukii õdopian! Kanoma'o nii kazannaata õgaru wuru aia'a õsha'apata'azoonuz oia'o aimaakan, buutin-kida'oraz õgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti?
25 "Kaiman," õkian Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan õgaru Jesus Christ wanaobanaa ida'an!
Ukau'an, kaiman õ'ati Tominkaru kakinaori, tuukii õaipan õizo'atinuz, mazan upu'u õnyukunuu ida'a'o oia'o, sha'apata-kidan õ'ati oia'o aimaakan, aona'oraz padamata õaipan õsha'apatan.

8

Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o mashaapa-karu

1 Ukau'an aizii, aonaa kanom nii Tominkaru papataka'utan zaamatinpainao Christ Jesus ida'ati.
2 Kaimana'o Doronaa taani'i naa wa'ati pa'ina'o kakupa-karu wazaamatinpan idi Christ Jesus ida'ati. Ukau'an aizii, aonaa powa'a wanyukunuu ida'a'o oia'o poitoruitapan waunao, na'aka'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.
3 Moses saadanii kakinaorii, aonaa uka'iitan pakazannaatan waunao oia'o ai, wanyukunuu kapatin idi oia'o ati, mazan Tominkaru uka'iita. Ukazannaata waunao, wanyukunuu ida'a'o oia'o kazowautapan ai,

udyuudan ida'an paudani Christ Jesus imi'i baara ati, pataka'uta-karu nii wa'oian dikin ii. Pidan nii ukaawan, waunao kawan unanaa, mazan aona'o u'oian.
4 Tominkaru sha'apatan na'apa aimaakan, turuu kizi mashaapainao Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, sha'apatan ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-kao, aonaa oia'o nyukunui aipan kawana'ati mani.
5 Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, udi'itinpan soo panyukunuu sha'apata'azoonii dau'u pa'idiwaru. Mazan pidan mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, udi'itinpan soo Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-kao dau'u.
6 Pidan di'itinpa'oraz oia'o panyukunuu sha'apata'azoonii dau'u pa'idiwaru, uikodan nii karikaonanu'o mawaka-karu. Mazan pidan di'itinpa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu na'iki nyukunui kaimanan.
7 Ukau'an, pidan di'itinpan dono oia'o panyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati, Tominkaru taruba wuru'u uruuz. Usha'apanum kau'an aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, na'iki aonaa uka'iitan paizo'atinuz.
8 Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, aonaa turuu Tominkaru konaukii-kidan usha'apatanii.
9 Mazan unao, aonaa usha'apaapan oia'o unyukunuu aipan kawana'ati. Usha'apaapan aimaakan Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati'o, mashaapa'oraz unao ida'a. Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa mashaapan u'ida'a, aonaa Christ pidanan mani uruu.
10 Mazan Christ mashaapan an unao ida'a, unanaa mawakan nii mishi padamata diina'iti'i u'oian idi, mazan upu'a'o nii udoronaa kakupan, Tominkaru dakotan idi'i naa unao kaimana'o pidannao nii.
11 Tominkaru kakudan kawan Christ Jesus mawaka-karu di'iki paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a. Na'apa'o nii kapam utaan mawakauzoz unanaa kakupa-kinaa nii, paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a.
12 Ukau'an, õmin-mishidannao, kaina'a pa'i washa'apatan ni'o, mazan aonaa wamashaapan mani oia'o wanyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati.
13 Umashaapan an pakawan zii oia'o unyukunuu aipan kawana'ati, Tominkaru buutan nii unao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Mazan umashaadan an usha'apaapan oia'o, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao, uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu.
14 Ipai pidannao Kaimana'o Doronaa kazowautapaniinaouz, ĩnao Tominkaru dainao.
15 Wuru'u Kaimana'o Doronaa taa-kariwaiz unao ati, aonaa utoman unao poitoruinao nii, taria'o nii koshan Tominkaru ai. Mazan utoman unao Tominkaru dainao nii pa'an, na'iki turuu ukian Tominkaru ati aizii: “Pugaru waDaru,” kii.
16 Tominkaru Doronaa zaamatinan wadoronaa ida'ati, kainaabata'o nii mishi'o Tominkaru dainao waunao.
17 Tominkaru dainaoun idi waunao, wazaamatan nii kaiman kida'o aimaakan utaapaniaz naa papidanannao ati. Na'iki wazaamatan nii kapam Christ tuma Tominkaru taapaniaz uruu ati. Wabaiaapan kau'an kasha'ora'o Christ kawan, na'apa'o nii Christ umanawunun kaduz taa-kao wa'ati.

Tominkaru umanawuntan nii paudainao diina'iti'i

18 Aizii kai'oraz wabaiatinan, õaitapa aonaa uikodinan wuru'u Tominkaru umanawunta'azoonuz waunao diina'iti'i.

19 Ipai aimaakan Tominkaru tomaniinao, tuukia'a naa ĩzaudapan
Tominkaru kainaabatan na'ia'oram manawun wuru'u paudainaouz.
20 Ipai utomaniinao aimaakan mawakauzo na'iki zaamauzo, aonaa
paaipan ati'o mani ĩtominan na'apa, mazan Tominkaru aipan kawana'ati'o.
Mazan upu'u kaina'a ĩzaudapan
21 Tominkaru so'ota'azoonuz ĩdyaun diina'iti'i mawakauzo-karu na'iki
zaamauzo-karu ai. Na'iki uzaamata'azoonuz ĩdyaun umanawunu'o
mashaapa-karu di'iti paudainao tuma.
22 Waaitapa ipai Tominkaru tomaniinao dopitan, atii kai, na'apa zun
dopian kawan okaudanipa'azon dono.
23 Mazan aonaa Tominkaru tomaniinao aimaakan mani karikaonan
wuru'u dopita'oraz. Waunao kapam, kaina'a'oraz naa Kaimana'o Doronaa,
kiwiini'oraz naa utaa-kao wa'ati. Mishi kai wadopitan wazaudapatinan
pu'a'a naa Tominkaru kowaadan diina'iti'i ipai patomaniinao ati, udainao
wuru'u waunaouz. Na'iki utaan naa wananaa nii mamawakauzoka idi.
24 Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz Tominkaru sha'apatan wa'ati,
ukazannaatan di'iki waunao. Pidan zaamata'oraz naa aimaakan
kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati, aonaa kanom ni'i naa uzaudapatinan.
Aonaa na'ia'oram pidan pakawanu'o zii uzaudapan pazaamatani'i naa
aimaakan, kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati.
25 Mazan wazaudapan an aimaakan taa-kao wa'ati aona'oraz zii
wazaamatan, aonaa kandii nii wakashadinan wazaudapan.
26 Na'apa'o kapam, Kaimana'o Doronaa kaminka'uta waunao wadopian
dono. Wamaaitapakan pu'u kanom dau'an watoriinpan, uruu pa'an pishaa
Tominkaru kaminka'utan waunao. Upishaan Tominkaru tuukia'o ida'an,
aonaa pidan ka'iitan pakowaadan kaimanaiman parada-karu ida'an.
27 Aizii Tominkaru, aitapa'oraz na'apam wadi'itinpan, uaitapa
kaimanaiman kanom Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-kao wa'ati.
Usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan kawana'ati'o manawun wuru'u
utoriinapanuz Tominkaru pidanannao ati.
28 Waaitapa ipai aimaakan, kaimana'o oo kasha'ora'o sha'apan an,
Tominkaru kaiwaan niiz kaimana'o nii wunao ati'i marainpainaouz uruu.
Ĩnao wuru'u uzaamataniinaouz papidanannao nii, usha'apanum kau'an
kaina'a'o udi'itapan pasha'apatan ni'o ĩ'ati.
29 Tominkaru aitapaniinaouz amazada tominan ua'ii, pazaamatan nii
papidanannao nii, ĩnao wuru'u udi'itapan patoman nii pauDani kawan,
uruu kizi ĩtuuniz nii.
30 Pidannao, kotua'oraz naa udi'itapan patoman paudani kawan, ĩnao
wuru'u udapadaniinaouz. Aizii udapadaniinaouz, ĩnao udakota kaimana'o
pidannao nii. Aizii udakotaniinaouz kaimana'o pidannao nii, ĩnaou'o nii
utoma umanawunnao nii, paudani kawan.

Aonaa turuu kanom mashaatan Tominkaru marainpan ai waunao

31 Una'apan kau'an, na'apam wakian aizii? Tominkaru kaminka'utan
kau'an waunao, kanom ka'iita padikintan waunao?
32 Aonaa Tominkaru marainan paudani pataka'uta-kao, mazan utaapada
pidannao zowian uruu ipai waunao dikin ii. Utaan idi pauDani, waaitapa
konaukia'o nii utaan wa'ati ipai aimaakan.
33 Kanom turuu udakoopan Tominkaru pidanannao? Tominkaru pa'an
wuru'u dakota'oraz ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.
34 Kanom turuu ukian wadau'an: “oia'o ĩnao, marii ĩpataka'uta-kao”?
Aonaa kanom. Usha'apanum kau'an, Christ Jesus pa'an wuru'u

mawaka'oraz waunao oian dikin ii, oo powa'a zii manawun, Tominkaru kakudaniaz umawakan dauna'an. Kai umashaapan umanawun nii Tominkaru diwa'ora antanapu, utoriinpan Tominkaru ati waunao dau'an.

35 Ukau'an kandii turuu ubuutan waunao Christ kamarainapanun ai?
Aonaa kanom. Wapataka'uta-kao pu'u, oo wabaiaapan pu'u dadara'o
mashaapa-karu, oo wa'antamikita-kao pu'u wamishidan dikin ii, oo
wabaiaapan pu'u zamazi-karu, oo aonaan pu'u ba'oran wakamichan nii.
Wamashaapan pu'u kichana'iki-kia'o bii'i, oo pidannao zowian pu'u
waunao, upu'u umarainpan waunao.
36 Na'apa usaadinpan kotua'o Tominkaru paradan ida'a:
"Pupidanannaoun idi waunao,
ipai kamoo pidannao aipan pazowian waunao.
Wadi'itapa-kao, kaznizonao kawan, zowii-kariwainao ni'oraz."*
37 Mazan na'apa kida'o aimaakan sha'apan pu'u wa'ati, ipai'o nii
wawazootan kidaz Jesus Christ, marainpa'oraz waunao kaminka'utan
ida'an waunao.
38 Õgaru, õaitapa kaimanaiman, aonaa kanom ka'iitan pabuutan waunao
Tominkaru kamarainapanun ai: kakupa-karu oo mawaka-karu, angelnao
oo oia'o doronainao, aimaakan sha'apa'o kai oo sha'apa'o nii diina'iti'i,
39 ma'ozaka-tinpainao doko ii oo imi'i baara an. Aonaa na'ia'oram
toma-kariwai ka'iita'o pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai,
uaidaniaz Christ Jesus wanaobanaa sha'apatanii ida'an.

9

Paaipan ati'o Tominkaru zaamatan pidan

1 Õgaru, Christ ida'ati'o õzaamatinpan, õkowaadan mishi'o aonaa õmariidinan
mani. Õnyukunuu, Kaimana'o Doronaa kazowautapaniaz kainaabata kapam
aonaa õmariidinan mani kaiwuru'u.
2 Tuukia'o õnyukunuu kasha'oratinan, na'iki karikaonan õdopitan
õnyukunuu ii,
3 õmin-Jewnnao dau'an, aona'oraz ĩmishidan Christ. Õpishaa mani
Tominkaru so'otan õgaru Christ di'iki, na'iki õkaboota-kao pataka'utin-kizai
iti ĩwadaun nii, na'apa'o turuan an mani ukaminka'utan ĩmishidan Christ.
4 Ĩnao Israelitenao,* Tominkaru zaamatanii paudainao nii pidannao bii
iki. Ĩnao ati'o utukapa-kidan pamanawunun. Ĩnao ati'o utaan paparadan
mishi'o ni'o usha'apan.† Ĩnao ati'o utaan pakakinaori kida. Ĩnao ati'o
ukainaabatan na'apam mishi'o choochiapa-karu pa'ati. Ĩnao ati'o
ukowaadan pasha'apatan nii kaiman kida'o aimaakan.
5 Kotua'o ĩdokozu-daunnao, umanawun kidainao.‡ Ĩnao donozinaa di'iki'o
Christ shakatauzonuz. Uruu Tominkaru, kazowautapa'oraz ipai aimaakan,
marii karikaonan ukonaukii-kida-kao. Amen.
6 Aonaa uzauda-kida'ana'a, aona'o ni'i naa Tominkaru mishian wuru'u
ukowaadaniaz pasha'apatan nii papidanannao ati. Usha'apanum kau'an,
aonaa ipai'o mani Israelitenao Tominkaru pidanannaoun.

---

* **8:36** Psalm 44:22 * **9:4** *Israelitenao:* ĩnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam. † **9:4** *utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan:* uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **9:5** Kotua'o ĩdokozu-daunnao uu, Abraham, Isaac, na'iki Jacob. Uruu Jacob, Israel kia'oraz kapam u'uu.

7 Na'iki, aonaa ipai'o mani Abraham takaan-daunnao Tominkaru
pidanannaoun. Tominkaru kian Abraham ati: "Soo Isaac takaan-daunnao
õdakotan ni'oraz pudainao nii."§
8 Ukau'an, aonaa ipai'o mani Abraham takaan-daunnao, Tominkaru
dakotan paudainao nii. Soo ukowaadaniinaouz pataan nii Abraham dani
nii, uruu dainao pa'an mishi'o Abraham dainao.
9 Kaikapa'o Tominkaru kian Abraham ati ukowaadan dono
pasha'apata'azoonii: "Õkaawan nii powaa ati õaitanii amazada kawana'ati.
Uruu dono kaudanipa'o ni'i naa pudaiaro Sarah, daonaiora'o nii odani
nii."*
10 Aizii wuru'u ĩdaniz, uruu wadokozu-daun Isaac. Umazidan Rebecca
tuma, na'iki okaudanin shamaannao† idi.
11-12 Mazan ĩshakatan ua'ii zii, na'iki ĩsha'apatan ua'ii zii oia'o, oo,
kaimana'o aimaakan, Tominkaru kian Rebecca ati: "Kiwiini'o ushakatan,
uru'o nii kaudin padawu'ichan ati."‡ Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan
padi'itapan kawana'ati pasha'apata'azoonii. Aonaa uzaamatan pidan
usha'apatan idi aimaakan.
13 Na'apa ba'oran Tominkaru paradan kotua'o saada-kao kian:
"Õzaamatanii Jacob, mazan Esau, aonaa õnyukunuu-atin."§
14 Ukau'an, turuu mooko wakian: "Aonaa Tominkaru sha'apatan sakitapa
aimaakan," kii? Aonaa turuu.
15 Tominkaru kian kotua'a naa Moses ati:
"Õkamunan-kidan nii pidan, õkamunan-kida'azoonii,
na'iki õkasha'ora-kidan nii pidan, õkasha'ora-kida'azoonii."*
16 Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan, aonaa pidan aipan ati'o mani, oo
usha'apatan idi'o mani aimaakan, mazan Tominkaru kamunanun idi'o
pa'an.
17 Kotua'o saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan Tominkaru kian
Egypt ia'o naobanai ati: "Õgaru aipan ati'o punaobanai-tinan, õkaiwaa kizi
pugaru, õtukapa-kida-kinaa nii õma'ozakan, na'iki õkainaabata-kinaa nii
pidannao ati ipai amazada kawana'ati, õgaru pa'an mishi'o manawun
Tominkaru."†
18 Ukau'an Tominkaru kamunan-kida pidan, pakamunan-kida'azoonii.
Na'iki udikintapada ba'oran pidan, udikintapada'azoonii.

Tominkaru sha'apata
pasha'apata'azoonii

19 Kaina'a'o nii panaadon pidan kian: "Mazan kandii nii mooko
Tominkaru dakotan pidan sha'apatan oia'o? Kanom mooko ka'iita aonaa
pasha'apatan Tominkaru aiapanii usha'apatan?"
20 Mazan õgaru kian, aonaa turuu pidan dako'atin Tominkaru na'apa.
Turuu mooko kubai idi'o aimaakan toma-kao kian toma'o ati paugaru:
"Kandii nii putoman õgaru kaikapa'a?" kii.
21 Pidan tomapauzo aimaakan kubai idi, turuu ukaiwaan kubai paaipan
kawana'ati. Pakaiwaapanii kubai di'iki, panaadon dya'utam utoman
aimaakan. Bauda'apa utoman dowada sodi, kabaun konaunam-kinaa nii,
ba'oran utoman kaiwaa-karu nii ipai kamoo.
22 Na'apa'o Tominkaru, turuu usha'apatan aimaakan paaipan
kawana'ati, utukapa-kida-kinaa nii pato'oran, na'iki pama'ozakan

§ **9:7** Genesis 21:12 * **9:9** Genesis 18:10, 14 † **9:10** *shamaannao:* ĩ'uu Esau na'iki Jacob. ‡ **9:11-12** Genesis 25:23 § **9:13** Malachi 1:2-3 * **9:15** Exodus 33:19 † **9:17** Exodus 9:13-19

manawun. Mazan upu'u aonaa upataka'utan sariapa aka pato'ora-kizinao,
pataka'uta-karu ni'oraz ĩaitinpan.
23 Na'iki uaitapa-kida'azon idi kapam umanawunu'o paugaru
pakamunan-kidaniinao ati, uminziiwa-kidaniinaouznaa ka'idiwaina'o nii
diina'iti'i pamanawunun idi.
24 Waunao wuru'u Tominkaru dapadaniinaouz, aonaa soo Jewnao bii
iki'o mani karikaonan, mazan Gentilenao bii iki'o kapam.
25 Kaikapa'o Tominkaru kian, prophet Hosea saadanii ida'a:
"Pidannao aona'oraz õpidanannao mani kiwiin zii,
õdakotan nii ĩdyaun õpidanannao nii.
Pidannao aona'oraz õmarainpan kiwiin zii,
õdakotan nii ĩdyaun õmarainapaniinao nii."‡
26 Na'iki ukian koshan:
"Wuru di'ia'a amazada Tominkaru parada-kiziz pidannao ati,
'Aonaa õpidanannao mani unao,' ukianuz,
na'ia'o nii ĩdakota-kao,
'Tominkaru ma'ozaka'o manawun dainao nii.' "§
27 Mazan prophet Isaiah kian Israelitenao dau'an:
"Israel takaan-daunnao iriban pu'u padamata iriba, iriba,
aonaa kanom ka'iitan paaitaan ĩdyaun,
mazan ĩwa'akun sodi'o nii karikaonan Tominkaru kazannaatan.
28 Usha'apanum kau'an kadimana'aka'o nii
na'iki baukapa'aka'o nii
wanaobanaa pataka'utan pidannao pakian kawana'ati."*
29 Na'apa Isaiah kian kiwiin zii:
"Aonaan dono mani ma'ozaka'o manawun Naobanai
kawa'akuntan masakauda'u watakaan-daunnao,
kaimanaiman mani wamainaabata-kao
Sodom na'iki Gomorrah sannao† kawan."‡

Aonaa Israelitenao mishidan Kaimana'o Kuwai

30 Ukau'an na'apam dii wakian aizii? Aonaan pu'u Gentilenao dawatan
Tominkaru dakota-kinaa nii paugaru kaimana'o pidannao nii, upu'u
Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan idi Jesus.
31 Mazan Israelitenao, aonaa Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o
pidannao nii, ĩtiwaan pu'u paizo'atin ipai kakinaorii, Tominkaru
dakota-kinaa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.
32 Mazan kandii nii? Ĩtiwaan idi pasha'apainpan kakinaorii kawana'ati,
Tominkaru dakota-kinaa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, aonaa
mishida-karu ida'an mani. Uruu idi'o ĩkaboinan paponapo'a'o kuba di'iki.
33 Kaikapa'o prophet Isaiah saadan Tominkaru paradan, Christ daua'o:
"Aushaa uabata: õmuudan nii kuba Zion§ ii,
kasharutapa'o nii pidannao nyukunuu,
na'iki uruu di'iki'o nii ĩtukurinpan na'iki ĩkaboinan.
Mazan pidan mishida'oraz uruu,
aonaa na'apainim nii uba'azootin-kida-kao umishidan dikin ii uruu."*

10

1 Õmin-mishidannao, tuukii õaipan Tominkaru kazannaatan
õmin-Israelitenaoun. Na'apa'o õtoriinpan Tominkaru ati ĩdau'an!

---

‡ **9:25** Hosea 2:23 § **9:26** Hosea 1:10 * **9:28** Isaiah 10:22-23 † **9:29** *Sodom na'iki Gomorrah:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **9:29** Isaiah 1:9 § **9:33** Zion, oo Jerusalem. * **9:33** Isaiah 28:16

2 Õgaru, õaitapanii ĩdyaun na'iki turuu õkakuwaapan ĩdau'u. Tuukia'o ĩtiwainan
pasha'apatan aimaakan kaimana'o nii Tominkaru ati. Mazan
ĩsha'apaapaniaz, pana'iti'ora'a naa ĩmaaitapakan idi na'apam Tominkaru
kazannaatan pidan.
3 Aonaa ĩnyukunuu-atin na'apa'oram ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan,
kaimana'o pidan nii. Ĩtiwaan pasha'apatan aimaakan Kakinaorii
kawana'ati, ĩkashadan idi wuru'u Tominkaru dakota-kinaaz pidan,
kaimana'o pidan nii.
4 Mazan Christ wuru'u sha'apata'oraz pa'an ipai kakinaorii aiapanii
sha'apata-kao. Ukau'an ipai mishidainaouz Christ, Tominkaru dakotan
ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Turuu Tominkaru kazannaatan ipai pidan

5 Kaikapa Moses saadanu'u, Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o
pidan nii, kakinaorii izo'ati-kao ida'an: "Pidan sha'apatan an ipai, ipai
aimaakan kakinaorii kawana'ati, karikaonanu'o nii ukakupan."*
6 Mazan kaikapa kii-karu Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o
pidan nii, umishidan ida'ana'oraz Christ: "Aonaa pukia'ana'a punyukunuu
ii, kanoma'o nii mako aokazi iti?" (nanka'o nii Christ imi'i baara ati).
7 "Na'iki aonaa pukia'ana'a, kanoma'o nii mako mawakainao pidannao
wiizi iti?" (nanka'o nii Christ powaa ati).†
8 Mazan saada-kariwai Tominkaru Paradan kian koshan: "Tominkaru
di'iki'oraz kuwai, aonaa kasha'apanna'o mani uaitapa-kao, turua'o
pukakuwaapan na'iki pudi'itinpan udau'u."‡ Uruu wuru'u kuwai
wakowaadapaniaz, Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii,
pamishidan ida'an Christ.
9 Pukian an pidannao ati: "Jesus, uruu umanawunu'o õNaobanaa," na'iki
pumishidan an punyukunuu iki Tominkaru kakudan uruu umawakan
dauna'an, Tominkaru kazannaatan nii pugaru.
10 Wamishidan idi'o wanyukunuu ii, Tominkaru dakotan waunao
kaimana'o pidannao nii. Na'iki wakowaadan idi'o Jesus, uruu
umanawunu'o waNaobanaa, Tominkaru kazannaatan waunao.
11 Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Na'ia'oram pidan mishida'o
uruu, aonaa na'apainim nii uba'azootinan pamishidan dikin ii uruu."§
12 Ipai pidan dau'ati'o kaiwuru'u, usha'apanum kau'an aonaa Jewnao
pana'an Gentilenao ai. Tominkaru, uruu ipai pidannao Naobanaa, na'iki
utaa kaiman kida'o aimaakan ipai pidan ati pishaa'oraz ukaminka'utan
paugaru.
13 Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Ipai pidan pishaa'oraz Naobanai
Tominkaru kaminka'utan paugaru, ukazannaatan nii."*
14 Mazan na'apam nii mooko ĩpishaan wuru'u pamamishidakaniaz
kaminka'utan paugaru? Na'iki na'apam nii mooko ĩmishidan uruu,
ĩmaabatakan pu'u udaua'o? Na'iki na'apam nii mooko ĩabatan udaua'o,
aonaan pu'u kuwai kowaada-kao ĩ'ati?
15 Na'iki na'apam nii mooko kuwai kowaada-kao, aonaan pu'u
kakuwaapauzonao dyuuda-kao? Tominkaru Paradan saadinpa'o kian:
"Kaiman manawun wa'ati pidannao wa'atin ĩkowaadapan kaimana'o
kuwai."†

---

* **10:5** Leviticus 18:5 † **10:7** Deuteronomy 30:13 ‡ **10:8** Deuteronomy 30:14 § **10:11** Isaiah 28:16 * **10:13** Joel 2:32 † **10:15** Isaiah 52:7

16 Mazan aonaa ipai pidannao nyukunuu-atin Kaimana'o Kuwai. Isaiah
kian Israelitenao dau'an: “Naobanai Tominkaru, aonaa iriba mani
pidannao mishidan wakowaadapaniaz kuwai.”‡
17 Ukau'an pidan mishidan, uabatan idi'o Kaimana'o Kuwai. Na'iki
uabatan Kaimana'o Kuwai, kakuwaatin-karu idi'o Christ dau'u.
18 Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao abatan wuru'u Christ
daua'oraz kuwai? Ĩabatanii padamata! Tominkaru Paradan saadinpa'o kian:
“Ipai na'ia'akam pidannao abata'a naa kuwai.
Na'iki kuwai kowaada-kao ipai amazada kawana'ati.”§
19 Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao aitapan Tominkaru di'iki'oraz
kuwai? Ĩaitapanii padamata! Kiwiin, Moses saadan Tominkaru paradan
ĩdau'an kaikapa'a:
“Õkishauzidan nii unao,
õsha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan
ba'oran kaduz pidannao ati.
Õto'oradan nii unao
õsha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan pidannao ati,
maaitapin-kainaouz.”*
20 Isaiah, aonaa utarian usaadan Tominkaru Paradan kaikapa'a:
“Pidannao aona'oraz ĩdawatan õgaru,
upu'a'o nii ĩikodan õgaru.
Pidannao aona'oraz ĩaitapa'azon õdau'an,
upu'a'o nii õaitapa-kidinan ĩ'ati.”†
21 Mazan Isaiah saadanii ida'a, Tominkaru kian Israelitenao dau'an:
“Ipai kamoo õdapadautan õpidanannao
ĩpadanata kizi õ'ida'ati,
mazan dikintapa ĩdyaun,
aonaa ĩabata'azon õgaru.”‡

11

Aonaa Tominkaru marina'atan Israelitenao

1 Ukau'an, Tominkaru marina'atan naa mooko papidanannao
Israelitenao wuru'u? Aonaa! Usha'apanum kau'an, õgaru Israelite kapam,
Abraham takaan-daun, Benjamin donozinaa di'iki'o.
2 Aonaa Tominkaru marina'atan papidanannao kotua'oraz uzaamatan.
Na'apa sha'atii Tominkaru paradan saada-kariwai kian Elijah dau'an,
ukaakapan dono Israelitenao:
3 “Naobanai Tominkaru, ĩzowia'a naa prophetnao pudyuudaniinao ĩ'idi'iti.
Na'iki ĩkaboobi'ia'a naa altar kida, pidannao kawaodapa-kiziz uzai kida
pu'ati. Õba'orantina'a naa õwa'akinan. Aizii ĩtiwaan naa pazowian õgaru
kapam!”*
4 Mazan Tominkaru kian u'ati: “Kaina'a õtaapani'i naa õpidanannao 7,000
daonaioranao. Aonaa na'ia'oram ĩdyaun taapa'o Baal umanawun nii,
ba'oran pidannao taapaniaz patominkarun nii.”†
5 Na'apa kapam kai, kaina'a masakauda'u Israelitenao Tominkaru
zaamatanii papidanannao ni'o, soo pakamunanun idi manawun.
6 Ukau'an aonaa ĩsha'apatan idi'o mani kaimana'o aimaakan Tominkaru
zaamatan ĩdyaun papidanannao nii. Mazan uzaamatan an mani ĩdyaun

‡ **10:16** Isaiah 53:1 § **10:18** Psalm 19:4 * **10:19** Deuteronomy 32:21 † **10:20** Isaiah 65:1 ‡ **10:21** Isaiah 65:2 * **11:3** 1 Kings 19:10, 14 † **11:4** 1 Kings 10:18

ĩsha'apatan idi kaimana'o aimaakan, aonaa mani umishiin wuru'u uzaamatanuz ĩdyaun pakamunanun idi karikaonan.
7 Ukau'an, aonaa ipai mani Israelitenao ikodan wuru'u tuukia'oraz ĩaipan paikodan. Mazan masakauda'u'oraz ĩbii iki Tominkaru zaamatan, ĩnao pa'an ikodazu. Mazan baokoinao, Tominkaru dadarada ĩnyukunuu.
8 Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a:
"Tominkaru aipan ati'o ĩmaaitapinkan.
Atii kai pakawan utaratapan ĩawun,
aonaa kizi ĩaitapan kanom patukapanii,
na'iki u'inidapan ĩkinao kida,
aonaa kizi ĩaitapan kanom paabatanii."‡
9 Na'apa kapam king David kian Tominkaru ati Israelitenao dau'an:
"Marii ĩzaamata-kao masha'apakiaka ĩkonaukiitinan pu'u,
Marii ĩpataka'uta-kao pasha'apaapanii winipinaa nii!
10 Marii ĩ'ishaawunun, aonaa kizi ĩtukapan.
Marii karikaonan ĩbaiatan kasha'ora'o."§
11 Aizii, Israelitenao kasharutinan na'iki ĩwaotanuz ĩmamishidakan idi'i naa Christ, aonaa na'itim mooko ĩsaabaa-kao? Aonaa turuu una'apan! Mishi'oraiman, ĩmamishidakan idi, Tominkaru kazannaatan naa Gentilenao, Israelitenao kishauzi-kinaa nii ĩ'ati.
12 Israelitenao mamishidakan idi, umanawun kida'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati. Na'iki ĩwaziwaan idi Tominkaru kamunanun, Gentilenao zaamatan naa umanawun kida'o aimaakan. Aitaniimana'o nii ukau'an umanawun kida'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati, Israelitenao mishidan dono'o naa Christ.

Tominkaru kazannaatan Gentilenao

13 Aizii õparadan u'ati Gentilenao, mishidainaouz Christ. Tominkaru dyuudan õgaru kakuwaapa'o nii u'ati, na'iki õatadapa wuru'u õkaudin-kizi ni'oraz,
14 õaipan idi õiribannao Israelitenao kishauzin unao ati, turuu kizi Tominkaru kazannaatan ĩnao bii iki pidannao.
15 Tominkaru marina'atan idi Israelitenao, ukaimanaaka-kidan naa ba'oran kaduz pidannao patuma. Aitaniimana'o nii kaimana'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati, Tominkaru zaamatan dono'o naa Israelitenao powaa iti. Na'apa'o nii ukaimanan pidan mawaka'o kakudan kawan powaa iti.
16 Pidan taan dono Tominkaru ati kiwiini'o patomanii bread bauda'apa'o poroom-bi'i di'iki, ipai wuru'u poroom-bi'inaaz Tominkaru idiwau'uka'a naa wuru'u. Na'iki pidan taan dono Tominkaru ati papaoriba kadunaa, ipai uwaoda kida uidiwau'uka'a naa wuru'u. Na'apa'o kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Tominkaru zaamatan idi kotua'a naa ĩdokozu-daunnao papidanannao nii, ipai ĩtakaan-daunnao Tominkaru zaamatani'i naa papidanannao nii wuru'u.
17 Paowa-kariwai atamun kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Pidan dukutan kawan paoribai waoda kida, udauna'an usakadan ĩwadaun nii ba'oran atamun waoda idi, amazada ii aka'oraz usodan. Unao Gentilenao atamun waoda kawanu'o, amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan. Aizii uzaamatan naa kaimana'o aimaakan Israelitenao zaamatan kawan. Na'apa atamun waoda amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan zaamatan kawan paoribai aiba paziwu-kinaa nii, uishitaba'u di'iki'oraz uwa'atin.
18 Mazan aonaa pa'i utaapinpa'ana'a umanawun nii Israelitenao ai, dukuta-kariwai paoribai waoda kida kawanu'oraz. Udi'itapa, unao atamun

‡ **11:8** Deuteronomy 29:4; Isaiah 29:10 § **11:10** Psalm 69:22-23

waoda kawanu'o karikaonan. Aonaa atamun waoda ida'ana'o mani atamun ishitaba'u kakupan. Mazan uishitaba'u ida'ana'o pa'an uwaoda kakupan.

19 Mazan kaina'a'o nii panaadon ukian: “Mazan paoribai waoda kida dukuta-kao, turuu kizi waunao sakada-kao ĩwadaun nii.”
20 Na'apa'o mishi kaiwuru'u: mazan ĩdukuta-kao ĩmamishidakan idi'o Christ. Aizii unao Gentilenao, usakada-kao ĩwadaun nii umishidan idi'o. Ukau'an aonaa u'atadinpa'a naa, mazan uzaudina'a naa udukuta-kao ai.
21 Aonaa Tominkaru karodapa'akan papataka'utan Israelitenao, paoribai waoda kida kawanu'oraz padamata. Aizii unao mani, u'itiiman ukarodapa'akan nii papataka'utan unao?
22 Ukau'an udi'itapa kaimanaiman na'apam Tominkaru kamunanban, na'iki uto'oraban. Uto'oraban wunao ati'i mamishida-kainaouz. Mazan unao ati, ukamunanun, karikaonanun an mazan umishidapan. Aonaan dono'o naa umishidapan, na'apa'o nii kapam udukuta-kao.
23 Aizii Israelitenao kapam, ĩsakadan ana'a naa pamishidan, ĩsakada-kao nii powaa ati paoribai ida'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru turua'o usakadan ĩdyaun powaa ati.
24 Unao Gentilenao, atamun waoda kawanu'o, dukuta-kariwaiz amazada ii aka'o usodan di'iki, udauna'an usakada-kao paoribai waoda nii, aona'oraz turuu uzauda-kida-kao una'apata-kao. Aizii Israelitenao, paoribai waoda manawun kawanu'o ĩdyaun, ukau'an powa'a'o nii umasha'apannan Tominkaru sakadan ĩdyaun powa'a ati pakadunaa ida'ati.

Tominkaru kamunanun ipai pidan ati

25 Aizii, õmin-mishidannao, õaipan uaitapan kaimanaiman mashaa'oraz utaapauzo-kao zii kiwiin, aonaa kizi u'atadinpan. Tominkaru aipan ati'o Israelitenao bii iki'o pidannao dikintapadinan. Mazan ĩdikintapan katokon-tinan nii, Gentilenao mishidan dono'o naa Tominkaru aitan kawana'ati.
26 Uruu dauna'an, ipai'o ni'i naa Israelitenao kazannaata-kao, na'apa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a:

“Zion* iki'o nii Tominkaru pidanannao kazannaatiki wa'atin,
uru'o nii so'ota ipai Jacob takaan-daunnao ĩsha'apaapan ai oia'o.
27 Õmishian nii wuru'u õparadanuz, õsha'apata'azooniaz ĩ'ati,†
õso'otan dono'o naa ĩ'oian.”‡

28 Israelitenao kashadan idi Kaimana'o Kuwai, ukau'an Tominkaru taruba ĩdyaun, Kaimana'o Kuwai kaawa-kinaa nii unao Gentilenao ida'ati. Mazan Tominkaru zaamatan idi ĩdyaun kotua'a naa papidanannao nii, pakawan umarainpan ĩdyaun. Usha'apanum kau'an, na'apa'o ukowaadan ĩdokozu-daunnao ati, pasha'apatan nii.
29 Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatan an papidanannao nii, na'iki ukian dono ukaminka'utan nii ĩdyaun, aonaa na'apainim nii upana'adan panyukunuu.
30 Kiwiin zii unao Gentilenao, tuukii udikintapan Tominkaru. Mazan aizii, Tominkaru kamunan-kidan unao, Israelitenao dikintapan idi'i naa uruu.

---

* **11:26** Zion, oo Jerusalem. † **11:27** *õsha'apata'azooniaz ĩ'ati:* uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u. ‡ **11:27** Isaiah 59:20-21; 27:9

31 Aizii kai, ĩnaou'u naa dikintapa Tominkaru, na'apa'o nii kapam
ukamunan-kidan ĩdyaun diina'iti'i, ukamunan-kidan kawan unao
Gentilenao.
32 Ukau'an ipai Jewnao na'iki Gentilenao dikintapainaouz, Tominkaru
taratapanii kawanu'o ĩdyaun, aonaa kizi ĩkidoopan padikintapan ai uruu,
na'apa'o ida'an kizi utukapa-kidan pakamunanun ĩ'ati.

Tominkaru konaukii-kida-kao

33 Umanawunu'o mishi Tominkaru kamunanun! Uka'iita mishi
padi'itapan pasha'apata'azoonii, na'iki uaitapa kaimanaiman na'apam
pasha'apatan pasha'apata'azoonii! Kanom aitapa Tominkaru di'itinpan
na'iki usha'apata'azoonii? Kandii aitapa na'apam nii Tominkaru
sha'apatan wuru'u pasha'apata'azooniaz?
34 Kotua'o saada-kariwai Tominkaru Paradan kian:
“Aonaa kanom aitapan na'apa'oram waNaobanaa Tominkaru di'itapan
aimaakan.
Na'iki aonaa kanom kakinaotan uruu usha'apata kizi aimaakan.§
35 Aonaa na'ia'oram pidan taa'o aimaakan Tominkaru ati,
marii kizi ukawadauntanuz.”
36 Ipai aimaakan utomanii na'iki utaapanii pa'idiwaru, na'iki uaipan
kawana'ati'o ipai aimaakan sha'apan. Marii karikaonan Tominkaru
taapa-kao umanawunu'o nii. Amen.

12

Marii mishidainao taainan kaimanaiman Tominkaru ati

1 Ukau'an õmin-mishidannao, Tominkaru kamunan-kidan idi dobata unao,
õpishaan tuukii unao: utaain kaimanaiman Tominkaru ati, zowii-kariwai
aimaakan taa-kao kawan, mazan unao kakupan pu'u pa'an, usha'apata
kaiman aimaakan Tominkaru konaukii-kidan nii. Na'apa'o wuru'u
utaapa-kaoaz umanawun nii.
2 Aonaa utamakapa'ana'a udazaba anainao pidannao kaduz,
maaitapa-kainaouz Tominkaru. Mazan ukashaapa'a naa Tominkaru
pana'adan udi'itinpan, pa'inaa kizi'i naa ukaduz. Na'apa'o ida'ana'o nii
uaitapan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wuru'u kaimana'oraz
na'iki ukonaukii-kidaniaz na'iki sakitapa'oraz.
3 Tominkaru kamunanun idi õ'ati, na'iki uzaamatan idi õgaru,
kowaadapa'o nii paparadan, õkian ipai unao ati mishidainao: Mana'a
utaapinpa'ana'a umanawun nii powa'a zii uka'iitan ai usha'apatan
aimaakan, mazan udi'itapa usha'apatan aimaakan patumaaka wuru
kawana'ati'i Tominkaru aipan ati'oraz uka'iitan usha'apatan, umishidan
ida'ana'oraz uruu.
4 Pidan nanaa bauda'apa, mazan iriba usha'apauzin, na'iki pana'a kida
ĩkaminka'utan unanaa.
5 Ukau'an na'apa'o kapam waunao mishidainaouz. Mishi iriba waunao
padamata, mazan Tominkaru baokopatan idi waunao Jesus Christ ida'ati,
bauda'apa'o kawanu'o wananaa, na'iki ipai washa'apauzin kida, pana'a
kida ĩkaminka'uaakan.
6 Pana'a kida Tominkaru taan wa'ati waka'iitanii washa'apatan. Ukau'an
marii washa'apata wuru'u waka'iitaniaz washa'apatan. Puka'iitan an
pukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai, marii pukowaadan wuru'u
pumishidaniaz.

---

§ **11:34** Isaiah 40:13

7 Puka'iitan an pukaminka'utan pidannao, pukaminka'uta ĩdyaun.
Puka'iitan an putominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u,
marii putominapa-kidan ĩdyaun.
8 Puka'iitan an puma'ozakadan mishidainao nyukunuu, marii
puma'ozakadan ĩdyaun. Puka'iitan an puka'idiwatan pidan pusha'apauz idi,
marii puka'idiwatan kaimanaiman na'iki konaukia'o ida'an. Puka'iitan an
pukazowautapan puiribannao, marii pukazowautapan kaimanaiman.
Puka'iitan an pukamunan-kidan pidan baiaapa'o kasha'ora'a, pusha'apata
punyukunuu konaukian ida'an.
9 Mishiiman pa'i umarainpaaka. Umuuda oia'o aimaakan. Kaimanaiman
uzaamatinapa kaimana'o ida'ati.
10 Umarainpaaka tuukii na'apa inawuzuinao manawun kawan. Unao
kiwiin uaida-kida'a utaapan uiribannao umanawun nii.
11 Mana'a uzoono'o na'a, mazan minziiwa na'iki konaukii ukaudin
waNaobanaa ati.
12 Konaukii umashaapa, uzaudapan idi'i naa Tominkaru
sha'apata'azoonii u'ati. Mana'a ukashadina'ana'a aimaakan kasha'ora'o
sha'apan dono u'ati. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati.
13 Kaina'an dono unao bii'i aipa'o pakaminka'uta-kao, utaa ĩ'ati aimaakan
kaina'a'o u'ida'a. Konaukii udapaapa udapu ati tawarainao.
14 Pidannao antamikitan dono unao, utoriinapa Tominkaru ati,
usha'apata kizi kaimana'o aimaakan ĩ'ati, aonaa upishaa'ana'a usha'apatan
dikauda'o aimaakan ĩ'ati.
15 Pidannao konaukian dono, ukonaukii ĩtuma. Ba'orainao nyukunuu
kasha'oran dono, ukasha'ora ĩtuma.
16 Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma. Mana'a
u'atadinpa'ana'a, mazan ukaudin sha'apa'oram karikaonan pidannao
tuma. Mana'a utaapinpa'ana'a aitapa'o nii ba'orainao ai.
17 Usha'apata-kao dono oia'o ida'an, mana'a ukauna'ana'a. Udi'itapa
pa'an usha'apatan kaimana'o aimaakan ipai pidannao ati.
18 Uturuan an, umashaapa kaiman ipai pidan tuma.
19 Aizii õmin-mishidannao, pidan sha'apatan dono dikauda'o aimaakan
u'ati, mana'a ukauna'ana'a, marii Tominkaru pa'an kaunaata unao.
Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinpan kotua'o Tominkaru Paradan
ida'a:
"Õgaru'o nii kaunaata;
õgaru'o nii kawinipinaata powaa iti,"*
Naobanai kian.
20 Mazan kaikapa'o pa'an usaadinpan koshan Tominkaru Paradan ida'a:
"Pidan to'ora-kizaitapa'o pugaru zamazin dono,
putaa u'ati aimaakan unikan nii;
umaradakon dono, putaa u'ati utuzan nii.
Pusha'apatan an na'apa'o u'ati,
uba'azoinpan nii pa'ida'a pasha'apatanii aimaakan dau'an."†
21 Mana'a putaapada'ana'a dikauda'o aimaakan sha'apata-kariwai pu'ati
sha'apata-kidan pu'ati dikauda'o aimaakan. Mazan pusha'apata
mishi'oraiman kaimana'o aimaakan, na'apa'o ida'ana'o nii pudikintan.

13

Mishidainao na'iki wiizai zowaunaanao

* **12:19** Deuteronomy 32:35 † **12:20** Proverbs 25:21-22

1 Marii pa'i ipai pidannao izo'atin wiizai zowaunaanao, usha'apanum
kau'an, Tominkaru aipan ati'o wuru'u ĩkazowautapanuz wiizai. Kai'oraz
wiizai zowaunaanao, Tominkaru wuru'u zaamata'oraz ĩdyaun
kazowautapa'o nii wiizai.
2 Ukau'an, pidan dikintapan dono ĩdyaun, udikintapan Tominkaru
zaamatanii wiizai zowaunaanao ni'o wuru'u. Na'iki pidan dikintapa'oraz
ĩdyaun, paaipan ati'o nii upataka'uta-kidinan.
3 Pidan sha'apata'o kaiman aimaakan, aonaa kanom nii utarian wiizai
zowaunaanao ai. Mazan pidan sha'apata'o dikauda'o aimaakan, taria'o nii
umashaapan. Ukau'an, aonaan dono puaipan pumashaapan tarii wiizai
zowaunaanao ai, pusha'apata kaimana'o aimaakan, uruu kaimana'o nii
ĩ'ati.
4 Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorunao wuru'u ĩnaouz, sha'apata'o
nii kaimana'o aimaakan unao ati. Mazan pidan sha'apatan an dikauda'o
aimaakan, taria'o nii umashaapan. Usha'apanum kau'an, ĩpataka'utan nii
pidan usha'apatan dono dikauda'o aimaakan. Tominkaru ati'o wuru'u
ĩkaudinanuz, ĩpataka'utan dono pidan sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan.
5 Uruu idi, marii uizo'atin wiizai zowaunaanao, aonaa soo ĩpataka'utan ai
mani unao, mazan uaitapan idi kaimana'o wuru'u na'apa'oraz.
6 Uruu idi'o marii kapam ukawinipinaatan tax, wiizai zowaunaanao ati.
Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati'o ĩkaudinan wuru'u, ĩkazowautapanuz
wiizai.
7 Ukau'an usha'apata wuru'u ĩaipaniaz usha'apatan. Ĩaipan dono
ukawinipinaatan tax, ukawinipinaata ĩ'atiz. Kaina'an dono ba'oran tax
ĩaiapanii kawinipinaata-kao, marii ukawinipinaatan kapamaz. Utaapa ipai
ĩdyaun umanawunu'o nii.

Wamarainpaaka

8 Mana'a umawinipinaatapa'ana'a pidan. Soo marainpaaka-karu pa'an
umawinipinaatapa uiriban ai. Pidan sha'apatina'o na'apa, izo'ati'o ipai
Kakinaorii wuru'u.
9 Kaikapa'oraz Tominkaru kakinaori kida'a: Mana'a
puba'orantapa'ana'a. Mana'a puzowia'ana'a pidan. Mana'a
pukoidapa'ana'a. Mana'a puna'azootapa'ana'a ba'oran pidan idiwau.
Na'iki ipai ba'oran kakinaorii kida, ĩbaokopatinan kaikapa'a: “Pumarainapa
ipai pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.”
10 Pidan marainpa'o pairiban, aona'o nii usha'apatan dikauda'o
aimaakan pairiban ati. Ukau'an pidan marainpa'o pairiban, sha'apatina'o
ipai kakinaorii aipan kawana'ati.
11 Aizii na'apa'a naa pa'i umashaapa, uaitapan idi umanawunu'o
aimaakan sha'apa'azon dono'ora'a naa wuru'u wamashaapanuz kai.
Ukau'an, uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an, wakazannaata-kao
kamoon, powa'a'ora'a naa umaonapatan wasakadinan dono'o wamishidan
ai.
12 Maonapa'a naa maruta'o dobatan, na'iki aizii wakanada'akan naa
wuru'u. Mana'a naa washa'apaapa'ana'a aimaakan kida maruta'o
dono'oraz usha'apaapauzo-kao. Washa'apata'a naa aizii kaiman kida'o
aimaakan wakandan pu'u.
13 Kaimana'a naa washa'apainapa, kanada'o-karua'oraz pidannao
mashaapan kawan. Aonaa wamako'ona'a mapidankiika'o
baokopainapa-karu di'iti, oo wapo'idi'i na'a. Mana'a naa
waba'orantapa'ana'a, oo wakaiwaa'ana'a wananaa madoronaa-daun na'iki

kakiba'azonna'o ida'an. Mana'a naa wazunaapaaka'ana'a, oo
wakishauziaaka'ana'a.
14 Na'iki mana'a naa wadi'itinpa'ana'a washa'apata'azon dau'u oia'o
aimaakan, tuukia'oraz wananaa sha'apata'azon. Mazan mishi'oraiman,
watamakapa'a naa pa'an Naobanai Jesus Christ kaduz.

14

Mana'a wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii

1 Konaukii udapaapa mishidainao aona'oraz zii ĩmishidapan ma'ozakan.
Mana'a ukashadaakapa'ana'a ĩtuma, ĩmishidapan idi pana'a unao ai.
2 Panaadon kaina'a pidannao, aona'oraz zii ĩmishidapan ma'ozakan,
ĩ'itiiman aonaa Tominkaru taapadan dunai nika-kao, uruu idi ĩnikan soo
paowa-kariwai karikaonan. Na'iki kaina'a ba'oran mishidainao, ĩaitapa
turuu panikan kanom kaduz karikaonan wanyukunui.
3 Pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, aonaa kizi pa'i
udakoopan wuru'u aona'oraz unikan dunai. Na'iki pidan aona'oraz unikan
dunai, aonaa kizi pa'i udakotan oia'o pidan nii, nika'oraz kanom kaduz
karikaonan wanyukunui. Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatanii
uruu papidanan nii.
4 Kandii nii pudakotan ba'oran pidan poitoru oia'o nii? Unaobana'o nii
pa'an kowaada usha'apatan kaiman aimaakan, oo aonaa. Kaimana'o nii
usha'apatan aimaakan, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o wuru'u
wanaobanaa Tominkaruz, turua'o ukaminka'utan usha'apatan kaiman
pakaudin-kizi.
5 Na'apa kapam, kaina'a panaadon mishida'o, utaapan pabi'i kida kamoo
umanawunu'o nii ba'oran kamoo kida ai. Mazan ba'oran pidan ati, ipai
kamoo na'apa kida pa'idiwaru umanawunun. Marii ipai pidan aitapan
kanom kaimana'o aimaakan pasha'apatan nii.
6 Pidan taapa'oraz pabi'i kida kamoo umanawun nii, utaapan idi'o
Tominkaru umanawun nii wuru'u. Aizii pidan nika'oraz kanom kaduz
karikaonan wanyukunui, unikanuz, utaapan idi'o kapam Tominkaru
umanawun nii wuru'u. Usha'apanum kau'an utoriinapanii Tominkaru ati
panikanii dau'an. Na'apa kapam, pidan aona'oraz unikan pabi'i kida
wanyukunui, aonaa unikanuz, utaapan idi'o Tominkaru umanawun nii
wuru'u, na'iki utoriinapanii kapam Tominkaru ati panikanii dau'an.
7 Aonaa na'ia'oram waunao mashaapan wa'ati'o karikaonan. Na'iki
aonaa na'ia'oram waunao mawakan wa'ati'o karikaonan.
8 Wakakupan an, wanaobanaa Jesus Christ ati'o wuru'u wakakupanuz.
Na'iki wamawakan an, waNaobanaa ati'o wuru'u wamawakanuz. Ukau'an,
wakakupan an, oo wamawakan an, waNaobanaa idiwau waunao.
9 Uruu idi'o Jesus Christ mawakan na'iki ukakudan powaa iti, uruu kizi
ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao Naobanaa nii.
10 Aizii pugaru, nika'oraz paowa-kariwai karikaonan, kanom nii
pudakotan pumin-mishidan oia'o pidan nii, unikan idi kanom kaduz
karikaonan wanyukunui? Aizii pugaru kapam, nika'oraz kanom kaduz
karikaonan wanyukunui, kanom nii pudakoopan pumin-mishidan,
umanikakan idi pabi'i kida wanyukunui? Ipai'o nii waunao kadishitan
Tominkaru kanaapu ii diina'iti'i. Uruu'o nii pa'an: “kaiman,” oo, “aonaa
ukaimanan,” kii, washa'apatanii kida dau'an.
11 Tominkaru Paradan saadinpa'o kian:
“ ‘Mishi õkakupan idi,’ Naobanaa kian,
‘mishi'o nii ipai pidannao dawukan õkanaapu ati,

na'iki ipai'o nii pidannao kowaadan, õgaru wuru'u Tominkaruz.' "*
12 Ukau'an ipai waunao, wakowaadan nii washa'apatanii dau'u Tominkaru
ati.

Aonaa wawaota-kida'ana'a wamin-mishidan

13 Ukau'an aona'a naa wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii.
Mazan mishi'oraiman, watoma'a naa wanyukunuu aonaa kizi
washa'apatan aimaakan pozawata-kida'o nii ĩdyaun oia'o di'iti.
14 Õzaamatinpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, õaitapa kaimanaiman
aonaa na'ia'oram wanyukunui oia'o Tominkaru ati unika-kao an. Mazan
pidan zauda-kidan an oia'o Tominkaru ati unika-kao wuru'u wanyukunuiz,
aizii unikan anaz, oia'o wuru'u usha'apataniaz.
15 Pukasha'oradan an pumin-mishidan nyukunuu punikan idi
wanyukunui, aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-kao, aonaa
pumarainpan mani uruu wuru'u. Aonaa pu'oia'ana'a pumin-mishidan
nyukunuu punikan ida'an wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan
ukaimanan unika-kao, uruu dikin ia'o Christ Jesus mawakan.
16 Aonaa putaapada'ana'a kaimana'oraz pu'itiiman pusha'apatan
aimaakan, kaunamanaata-kao dikauda'o nii.
17 Usha'apanum kau'an Tominkaru naobanaitapa-kao, aonaa aimaakan
nika-kao, oo tuza-kao di'ii'aka'o mani. Mazan mashaapa-karu sakitapa,
kaiman, na'iki konaukii, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.
18 Pidan kaudinan an na'apa Christ ati, kaimana'o nii Tominkaru ati.
Na'iki kaimana'o nii pidannao paradan udau'an.
19 Ukau'an, marii karikaonan watiwaa washa'apatan kaimana'o
aimaakan, wamashaapa kizi kaiman wamin-mishidannao tuma, na'iki
wama'ozakada kizi ĩnyukunuu.
20 Aonaa pupataka'ua'ana'a Tominkaru sha'apataniaz mishida'o
nyukunuu ii, punikan ida'an wanyukunui. Ipai wanyukunui turua'o
unika-kao. Mazan dikauda'o wuru'u pidan nikanuz wanyukunui
pawaota-kida-kinaa nii pamin-mishidan oia'o di'iti.
21 Ukau'an sakitapa'o aimaakan sha'apata-kao: aonaa punika'ana'a
wanyukunui, oo putuza'ana'a ma'ozaka'o riwunii, oo pusha'apata'ana'a
aimaakan pumin-mishidan waota-kinaa nii oia'o di'iti.
22 Ukau'an na'apa'oram pumishidanii, soo Tominkaru ati puparada
udau'an. Pidan sha'apatan an paaitapanii kaimana'o aimaakan, na'iki
unyukunuu kowaadan an u'ati aonaa oia'o mani wuru'u usha'apataniaz,
konaukia'o pidan uruu.
23 Mazan pidan zauda-kidan an aonaa ukaimanan unika-kao wuru'u
wanyukunuiz, mazan upu'u zii unikanuz, oia'o Tominkaru ati wuru'u
na'apa'oraz, unikan idi wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan.
Usha'apanum kau'an, oia'o wuru'u pidan sha'apatanuz aimaakan
aona'oraz uaitapan kaimanaiman, kaimana'o oo oia'o wuru'u
pasha'apataniaz.

15

Marii washa'apatan aimaakan ba'orainao konaukii-kinaa nii

1 Waunao, ma'ozaka'oraz wamishidapan, marii wama'ozakadan wunao
nyukunuu'u aona'oraz zii ĩmishidapan ma'ozakan. Aonaa wadi'itapa'ana'a
washa'apatan aimaakan soo waunao konaukii-kinaa nii karikaonan.

---

* **14:11** Isaiah 45:23

2 Mazan mishi'oraiman, marii washa'apatan aimaakan wairibannao
konaukii-kinaa nii, wama'ozakada kizi ĩmishidapan.
3 Usha'apanum kau'an, Jesus Christ sha'apatan aimaakan aonaa paugaru
konaukii-kinaa ni'o mani. Mazan usaadinpan kawan Tominkaru Paradan
ida'a: "Pidannao dakoopan dono pugaru, õgaru Tominkaru baiaapa ĩparadan
kida."*
4 Ipai kotua'o saada-kariwai kida Tominkaru paradan, usaada-kao
watominapa-kinaa ni'o. Na'iki kaminka'uta'o nii waunao, aonaa kizi
wadopiidinan kasha'ora'o sha'apan dono wa'ati. Na'iki ma'ozakada'o nii
wanyukunuu, aonaa kizi wakashadinan wazaudapan Tominkaru
kowaadaniaz pataan nii wa'ati.
5 Õtoriinpan Tominkaru ati, kaminka'uta'oraz waunao wadopiidinan ai,
na'iki ma'ozakada'oraz wanyukunuu. Marii kizi ukaminka'utan
udi'itinpan patumaaka umin-mishidannao tuma, utamakapan ida'an
Christ Jesus mashaapan kaduz.
6 Baokopa kizi unao, bauda'apa'o pidan kawan ukonaukii-kidan
Tominkaru, waNaobanaa Jesus Christ Daruz.
7 Ukau'an, konaukii udapaapa umin-mishidannao, na'apa Jesus Christ
dapaapan kawan konaukii unao, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru.
8 Õkowaada sha'atii u'ati, Jesus Christ kaawan Jewnao minka'u ni'o,
kainaabata'o nii Tominkaru mishian paparadan, ĩdokozu-daunnao ati'oraz
ukowaadan pasha'apatan nii.
9 Na'iki turuu kizi kapam Gentilenao konaukii-kidan Tominkaru,
ukamunan-kidan idi ĩdyaun. Na'apa usaadinpan kawan kotua'o Tominkaru
Paradan ida'a:
"Uruu idi, õkonaukii-kidan nii pugaru,
Gentilenao tuma;
õkonaukii-kidan nii pugaru,
õkunuian ida'an kunui."†
10 Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:
"Unao, Gentilenao,
ukonaukii baokopa Tominkaru pidanannao tuma."‡
11 Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:
"Ukonaukii-kida Naobanai, ipai unao Gentilenao,
ipai unao pidannao ukonaukii-kida uruu."§
12 Kaina'a Prophet Isaiah saadanii kapam kaikapa'a:
"Kaawa'o nii Jesse* takaan-daun diina'iti'i,
na'iki uru'o ni'i naa kazowautapa Gentilenao.
Uruu ida'ana'o nii Gentilenao zaudapan Tominkaru sha'apatan
wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii."†
13 Õtoriinpan Tominkaru ati, toma'oraz wanyukunuu kazaudapanu'o nii,
marii kizi utaan unao ati kaimanaiman konaukii-karu na'iki
kaimanaaka-karu, umishidan ida'an uruu. Uzaudapatinan ma'ozakadin
kizi, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

Kanom ni'o Paul saadan di'oraz kaarita'a

14 Õmin-mishidannao, tuukii õmishidan usha'apaapan kaiman aimaakan
u'atiaaka. Kaimanaiman uaitapan Tominkaru aipaniaz uaitapan, na'iki
uaitapa utominapa-kidaakan udau'u.

---

* **15:3** Psalm 69:9 † **15:9** 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49 ‡ **15:10** Deuteronomy 32:43 § **15:11** Psalm 117:1 * **15:12** *Jesse:* uruu King David daru. † **15:12** Isaiah 11:10

15 Mazan di'ora'a õkaaritan ida'a, ma'ozaka õparadan pabi'i kida aimaakan
dau'an, õnyukunuu-kidan u'ati utominapa-kida-kinao. Õsaadan na'apa,
Tominkaru kamunanun idi õ'ati.
16 Uzaamatan õgaru kaudina'o nii Christ Jesus ati, kowaadapa'o nii
Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, faadaa kaudinan
kawan. Õtaa kizi ĩdyaun kaduunu'o aimaakan kawan, ukonaukii-kidan
ni'oraz, Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an ĩdyaun.
17 Ukau'an õatadapa wuru'u kaudin-kizai Tominkaru ati'oraz
õsha'apaapan, õzaamatinpan ida'ana'oraz Christ Jesus ida'ati.
18 Õparadan nii soo Christ sha'apatanii dau'u õgaru ida'an, Gentilenao
izo'ati-kinaa ni'oraz Tominkaru, õkowaadanii na'iki õsha'apatanii kida
ida'ana'oraz.
19 Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an, iriba õsha'apatan umanawun
kida'o aimaakan. Ukau'an, Jerusalem iki'o atii Illyricum iti, ipai õmorotinan
donoi kida. Aizii ipai'i naa õkowaadan na'ii'aka Christ daua'o Kaimana'o
Kuwai.
20 Tuukia'o õkakuwaapa'azon donoi kawana'ati, aona'oraz zii kanom
kowaadauzon na'ii Christ daua'o Kaimana'o Kuwai, uruu aonaa kizi
õkaudinan ba'oran pidan sakadanii kaudin-kizai ida'a.
21 Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a:
“Wunaou'u, aona'oraz kakuwaapauzo-karu ĩ'ati udau'an,
ĩaitapan nii uruu.
Na'iki wunaou'u, aona'oraz ĩabatauzon udaua'o kuwai,
ĩaitapan nii uruu.”‡

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

22 Kotua'iki'i naa õdakotautan õmorowautan unao di'iti, mazan aonaa
õturuudinan.
23 Mazan aizii, õipaia'a naa õkaudin-kizi ipai wiizai kawana'ati da'ana'a.
Ukotua'ikin idi'i naa õdakotautan õmorowautan unao di'iti,
24 na'ana'o nii õaipan õmorowautapa'akan õmakopan dono Spain iti.
Õkonaukii-tina'akan dauna'an utuma, õdobatan ni'i naa, na'iki õaipan nii pa'i
ukaminka'utan õgaru, õkaawa kizi Spain iti.
25 Mazan kiwiin õmakon nii zii Jerusalem iti õwanaka'anan taa-kariwai
aimaakan kida na'iainao mishidainao ati.
26 Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka'o mishidainao, tuukii
ĩka'idiwata'azon Tominkaru pidanannao, dadara'oraz ĩbaiatan
mashaapa-karu Jerusalem ii.
27 Panyukunuu aipan ati'o wuru'u ĩkaminka'uta'azoonuz ĩdyaun. Mazan
mishi ĩsha'apatan ni'o wuru'u na'apa'oraz, ĩmawinipinaatapanii kawanu'o
Jerusalem ia'o mishidainao. Usha'apanum kau'an, ĩnao Jewnao di'iki'o
Gentilenao ka'idiwainan kaimana'o idi, Jewnao kowaadan ida'an ĩ'ati
Kaimana'o Kuwai Jesus daua'oraz. Ukau'an, na'apa'o kapam Gentilenao
ka'idiwatanuz Jewnao kaimana'o idi, pataan ida'an pasha'apauz ĩ'ati.
28 Aizii õtaankan dauna'an ĩ'ati dyuuda-kariwai ĩ'ati, õmakon ni'i naa Spain
iti. Na'ana'o ni'i naa õmorowautaana'akan Rome an unao ida'an.
29 Na'iki õaitapa, õkaawan dono unao di'iti, õkaawa-kidan nii kaimana'o
aimaakan Christ di'iki'o, ma'ozakada'o nii wamishidapan.
30 Aizii õmin-mishidannao, wazaamatinpan idi waNaobanaa Jesus Christ
ida'ati, na'iki wamarainpaakan idi Kaimana'o Doronaa ida'an, õpishaan
tuukii utoriinpan õtuma Tominkaru ati, õgaru dau'an.

‡ **15:21** Isaiah 52:15

31 Upishaa Tominkaru, marii kizi ukazannaatan õgaru mamishida-kainao
ai, Judea Baara ii akainaouz. Na'iki upishaa uruu, Jerusalem iainao
mishidainao konaukii-kida kizi aimaakan õna'akaniaz ĩ'idi'iti.
32 Utoriinapa na'apa, konaukii kizi õkaawan unao di'iti, Tominkaru aipan
an una'apan, wama'ozakadaaka kizi õna'ia'akan dono unao tuma.
33 Õtoriinpan Tominkaru ati, una'a kizi ipai unao tuma, uruu taa'oraz
wanyukunuu kaiman-kinaa. Amen.

16

Paulnao dyuudan paparadan mishidainao ati

1 Õkia'azon unao ati wadadakoo Phoebe dau'an, kaimana'o pidan oroo,
kaminka'uupa'o mishidainao Cenchreae ii.
2 Okaawan dono unao di'iti, konaukii udapaapa oroo, na'apa mishidainao
aiapa-kao kawan ĩnaubaan pamin-mishidan, usha'apanum kau'an mishida'o
Jesus wuru'u orooz. Oaipan an ukaminka'utan paugaru kanom dau'an
karikaonan, ukaminka'uta pa'i oroo. Usha'apanum kau'an, iriba'o
okaminka'utauzon pidannao, õgaru okaminka'utauzonii kapam.
3 Õparadan pa'i Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, õmin-kaudinannaouz
Christ Jesus ati.
4 Ĩnao kazannaatauzonii õgaru, ĩaitapan pu'u kichana'iki-kia'o wuru'u
pasha'apataniaz. Uruu idi kaiman õnyukunuu ĩ'ati, na'iki ipai mishidainao
Gentilenao kaiman ĩ'ati kapam ĩkazannaatan õgaru.
5 Õparadan pa'i kapam mishidainao ati, ĩdapu ia'oraz ĩbaokopainpauzon.
Õparadan pa'i Epenetus ati, õmarainpaniaz. Uruu kiwiini'o umishidan Jesus
Christ Asia Baara ii.
6 Õparadan pa'i Mary ati, dadara'oraz okaudinan okaminka'uupan unao.
7 Õparadan pa'i Adronicus na'iki Junia ati, õmin-Jewnnaouz, õgaru tuma'oraz
ĩtarauzo-kao. Ĩnao kowaadapa'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimanaimana'o
mishidainao aitapan ĩdyaun. Ĩnao kiwiini'o ĩmishidan Jesus Christ õgaru ai.
8 Õparadan pa'i Ampliatus ati, õmarainpaniaz uzaamatinpan idi
waNaobanaa Jesus Christ ida'ati.
9 Õparadan pa'i Urbanus ati, wamin-kaudinanuz Jesus Christ ati.
Õparadan pa'i kapam Stachys ati, õmarainpaniaz kapam.
10 Õparadan pa'i Apelles ati, tiwaa-kariwaiz na'iki tukapa-kida'oraz
mishi'o pamarainpan Christ. Õparadan pa'i mishidainao ati
mashaapainaouz Aristobulus dapu ii.
11 Õparadan pa'i Herodian ati, uruu Jew õgaru kawan.
Õparadan pa'i mishidainao ati, mashaapainaouz Narcissus dapu ii.
12 Õparadan pa'i Tryphena na'iki Tryphosa ati. Ĩnao zunnao dadara'o
ĩkaudinan waNaobanaa Jesus ati. Õparadan pa'i Persis ati, õmarainpaniaz,
na'iki dadara'oraz okaudinan waNaobanaa ati.
13 Õparadan pa'i Rufus ati, kaimana'oraz manawun ukaudinan
waNaobanaa Jesus ati. Na'iki õparadan pa'i kapam udaro ati, taapa'oraz da'i
õgaru paudani kawan.
14 Õparadan pa'i Asyncritus, Phlegon, Hermes, Patrobas na'iki Hermas ati,
na'iki ipai ĩtumainaouz mishidainao ati.
15 Õparadan pa'i Philologus, Julia, Nereus na'iki udadakoo ati, na'iki
Olympas ati. Na'iki ipai ba'orainao ĩtumainaouz mishidainao ati.

16 Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.* Ipai
da'ainao mishidainao Jesus Christ, ĩdyuudan paparadan unao ati.
17 Õpishaan tuukii unao õmin-mishidannao: uzaudinpa'a naa wunao aia'a,
buutaaka-kida'oraz pidannao, na'iki to'orataaka-kida'oraz ĩdyaun
pa'atiaaka, na'iki pozawaabi'ita-kida'oraz ĩmishidapan Christ. Na'iki
pana'iti'oraz ĩkuwaa unao tominapa-kida-kao ai. Mana'a
unyukunuupa'ana'a ĩdyaun!
18 Pidannao na'apa'oraz ĩsha'apatan aimaakan, aonaa waNaobanaa Jesus
Christ ati'o mani ĩkaudinan wuru'u, mazan soo panyukunuu aipan
kawana'ati'o karikaonan. Konaunam ĩtoman pakuwaa na'iki ĩkonaukii-kida
nii kawanu'o pidan, na'apa'o ida'an ĩmariidan pidan. Aona'oraz uzaudinan
na'apa'o mariidin-karu ai!
19 Ipai'i naa pidannao abatan unao izo'atipan dau'u Kaimana'o Kuwai,
ukau'an tuukii õkonaukian unao dau'an. Mazan una'apan pu'u, õaipan
uaitapan kaimanaiman kanom kaimana'o usha'apata-kao, na'iki aonaa kizi
uturukadinan oia'o aimaakan dau'ati.
20 Tominkaru, taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa wamin-mishidannao
tuma, kadimana'o ni'i naa umainaabatan Satan, aonaa kizi powa'a
udikintan unao. Õtoriinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa
Jesus Christ kamunanun manawun unao ati.
21 Timothy, õmin-kaudinan Jesus Christ ati, udyuudan paparadan unao ati.
Lucius, Jason, na'iki Sosipater, ĩnao Jewnaouz õgaru kawan, ĩdyuudan kapam
paparadan unao ati.
22 Aizii õgaru Tertius, kaminka'uta'oraz Paul saadan di'ora'a kaarita'a.
Õdyuudan kapam õparadan unao ati, õmin-mishidannaouz Jesus Christ.
23 Gaius, uruu dapu ia'o õgaru Paul mashaapan, na'iki uruu dapu ia'o
mishidainao choochiipauzon, uruu dyuudan kapam paparadan unao ati.
Erastus, awunuutapa'oraz wiizai puraatan da'a'a, udyuudan kapam
paparadan unao ati. Wa'inawuzu Quartus, udyuudan kapam paparadan
unao ati.
24 [Õtoriinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus
Christ kamunanun tuukii unao ati. Amen.]†

Paul katokontan pakaaritan

25 Marii wakonaukii-kidan Tominkaru! Uruu turua'o uma'ozakadan
wamishidapan õkowaadanii Kaimana'o Kuwai ida'an, Jesus Christ daua'oraz.
Kotu'u, kotu'u, amazada tominan di'iki'o, dizinapa Tominkaru taapan
wuru'u Kaimana'oraz Kuwai.
26 Mazan aizii, Tominkaru prophetinnao saadauzonii kida Tominkaru
paradan ida'an uaida-kida kaawa'a naa, Tominkaru karikaonanu'o
ukakupan dyuudan kawana'ati. Ipai kizi pidannao, ipai amazada
kawana'ati ĩmishidan na'iki ĩizo'atin Christ.
27 Uruu bauda'apa Tominkaru, na'iki uruu paba'orantin aitapa'o ipai
aimaakan. Marii kizi ipai waunao, karikaonan wakonaukii-kidan uruu,
Jesus Christ kaminka'utan ida'an waunao. Amen.

---

* **16:16** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati, oo pataawu ati, oo panaadon paka'u ati.
† **16:24** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita apostle Paul wuru'u saada'oraz. Usaadan di'ora'a kiwiitapa'o pakaaritan Corinth sannao ati, una'ian dono'o donoi Ephesus ii.

Di'oraz kaarita saada-kao mishidainao ati'o, mashaapainaouz Corinth ii. Wuru'u Corinth kii-kizaiz, udaru'o donoi. Na'ii kaina'a pabi'inaaka pidannao mashaapan, na'iki pabi'inaaka'o ĩkaduz kida kapam. Pidannao mashaapainao na'ii pabi'inaaka ĩsha'apatan aimaakan pamashaapa-kinaa nii na'iki ĩikoda-kinaa nii papuraatan.

Wuru'u pidannao, mashaapainaouz donoi Corinth ii iriba'o ĩtominkarunnao. Na'iki pabi'inaaka oii kida'o aimaakan sha'apaapa-kao na'ii kapam. Aonaa ĩmashaapan Tominkaru aipan kawana'ati.

Aizii Paul saadanuz pakaaritan mishidainao ati, mashaapainaouz na'ii, uabatan idi na'apam mishidainao aonaa ĩmashaapan kaiman. Uabata na'apam ĩbuutaakapan, na'apam ĩkaakapaakan na'iki ĩna'akan pamin-mishidannao kootoopauzonao di'iti. Kaina'a mishidainao taapan pidan kaminshu'uinpa'o pabi'i, aonaa ĩkakinaotan wuru'u pidanuz. Uruu idi Paul kakinaotan na'iki utominapa-kidan ĩdyaun na'apam mishidainao aiapa-kao ĩmashaapan. Na'iki ukian ĩ'ati marii kizi ĩkonaukii-kidan Tominkaru ipai aimaakan ĩsha'apatanii ida'an. Na'iki ĩsha'apata kizi ipai aimaakan kamarainpan-karu ida'an, ĩma'ozakada-kinaa nii pamin-mishidannao. Utukapa-kidan kapam ĩ'ati aimaakan umanawunu'o. Ukian, “Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimaakan karikaonanu'o nii una'an: uruu wuru'u mishida-karu, na'iki wataapanuz wanyukunuu ma'ozaka Tominkaru sha'apatan ni'o dau'an wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan wuru'u aimaakan umanawunu'oraz wunao idikinauda'uinao bii iki'oraz, uruu wuru'u kamarainpan-karuz pa'an.” (1 Corinthians 13:13)

Paul kakinaotan ĩdyaun kapam na'apam kizi ĩna'akinan ĩbaokopatinan dono choochi ii. Ĩsha'apata kizi ipai aimaakan kaiman na'iki sakitapa. Marii kizi mishidainao taapan umanawunu'o nii wuru'u panikanuz bread na'iki ĩtuzanuz wine panyukunuitapa-kinaaz Naobanai Jesus mawakan. Na'iki powa'a zii Paul kowaadan ĩ'ati Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u, pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Na'iki ukakuwaapan kadishita-karu dau'u diina'iti'i. Ukowaadan ĩ'ati Christ mishi'o ukadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki, ukau'an mishidainao mawakainaouznaa kadishita-kida-kao nii kapam diina'iti'i. Na'iki ukowaadan na'apam nii wananaa wakadishitan dono diina'iti'i.

Paul kowaada-kidan kapam mishidainao ati, Corinth sannaouz, pamorowauta'azon dau'an ĩ'idi'iti.

Paul wuru'u kiwiitapa'oraz ukakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u na'ii sannao ati. Ĩabatan ida'ana'o ukuwaa Christ Jesus daua'o, wuru'u ĩmishidanuz.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita Daua'o *1:1-9*
Mishidainao buutaakapan daua'o *1:10—4:21*
Kaminshu'uinapa-karu na'iki mazida-karu daua'o *5:1—7:40*
Toma-kariwai tominkarunao *8:1—11:1*
Mishidainao baokopatinan dono *11:2—11:34*
Tominkaru taan mishidainao kaudin-kinaa nii *12:1—14:40*

Mishidainao kadishita-kida-kao daua'o *15:1-58*
Puraata zaamata-kao daua'o pataka'utinainao ati *16:1-4*
Paul katokontan pakaaritan *16:5-24*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, zaamata-kariwaiz Tominkaru aipan
kawana'ati apostle nii Christ Jesus ati, na'iki wa'inawuzu Sosthenes di'iki'o
kapam.
2 Mishidainao Tominkaru ati'o Corinth iainaouz, Tominkaru
buutaniinaouz papidanannao nii, na'iki usaabaaniinaouz kaiman pa'ati,
papidanannao nii Christ Jesus ida'an. Na'apa uzaamatan kawan ipai
pidannao ipai amazada kawana'ati, dopia'oraz waNaobanaa Jesus Christ
ati, uruu ĩnao Naobanaa kapam.
3 Õtoriinpan Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ ati, marii
kizi ukamunanun unao ati na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru

4 Karikaonan õkowaadauzon õTominkarun ati na'apam õkonaukian unao
dau'an, usha'apanum kau'an usha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan
unao ati Christ Jesus ida'an.
5 Ubauda'apatinpan ida'an Christ tuma, Tominkaru taa unao ati
uka'iita-kinaa nii kida usha'apatan iriba aimaakan pa'ati: unao
aitapa-kinaa nii kaimanaiman wuru'u kuwaiz udaua'o na'iki ukowaada
kiziz baokoinao ati.
6 Uruu ida'ana'o wuru'u Tominkaru aida-kidan unao ati mishi'o wuru'u
kuwaiz Christ daua'oraz, wakowaadaniaz unao ati.
7 Una'apan kau'an, Tominkaru Doronaa taa unao ka'iita-kinaa nii
usha'apatan ipai kaudin-kizai, uzaudapan pu'u kapam waNaobanaa Jesus
Christ aidinan, uwa'atin dono powa'a ati imi'i baara ati.
8 Tominkaru taapan nii kapam unao mishidanuzu ma'ozaka atii utokon
iti, uruu idi unao, aona'o nii oia'o ikoda-kao u'ida'a wuru kamoo dono'o,
waNaobanaa Jesus Christ kaawanuz powa'a ati.
9 Tominkaru, mishi'o nii usha'apatan aimaakan na'apa pakian
kawana'ati, uruu wuru'u zaamata'oraz unao ubaokopatinapa-kizi uDani
Jesus Christ tuma, waNaobanaaz.

Mishidainao Corinth ia'oraz buutaakapan daua'o

10 Õiribannao, waNaobanaa Jesus Christ dyuudan õparadan u'ati, na'iki
tuukii õaipan uabatan õparadan. Patumaaka utaapa unyukunuu
umin-mishidannao tuma, uruu aonaa kizi buutaaka-karu unao bii an.
Kaimanaiman ubauda'apatin, na'apa kida udi'itinapa aimaakan dau'u,
na'iki usha'apata'azoonii aimaakan kida dau'an.
11 Õiribannao, pabi'i pidannao Chloe dapu ikiinaouz kowaadan õ'ati
kaina'a pidannao kashadaakapan unao bii an.
12 Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz: pabi'i kida unao, pana'a kida
udi'itinpan umin-mishidannao ai. Bauda'apa'o kian, "Õgaru Paul pidanan,"
ba'oran kian, "Õgaru Apollos pidanan;" ba'oran kian, "Õgaru Peter pidanan;"
na'iki ba'oran kian, "Õgaru Christ pidanan."
13 Ubuutaakapan ida'an kaikapa'a, ubuutan kawanu'o Christ wuru'u.
Paul mooko mawaka'oraz cross ida'a unao ati? Paul uu ida'ana'o mooko
wuru'u unao chikaawunuu-kaoaz?
14 Kaiman manawun õ'ati, aonaan idi õchikaawunuuan pidannao unao bii
iki, soo Crispus na'iki Gaius õchikaawunuunii.
15 Ukau'an aonaa turuu na'ia'oram pidan kian õgaru uu ida'ana'o
uchikaawunuinan.

16 (Oo õaitapa, õchikaawunuunii mishi kapam Stephanas na'iki uiribannao,
mashaapainaouz udapu'u; mazan aonaa õ'itiiman õchikaawunuuan kaina'a
ba'oran pidan.)
17 Christ aonaa udyuudan õgaru chikaawunuupa'o nii, mazan
kowaadapa'o nii pa'an Kaimana'oraz Kuwai, Christ mawakan daua'oraz.
Na'iki õkowaada kiziz masha'apanna'o parada-karu ida'an. Õkaiwaan an
mani parada-karu kida pidan aitapaaban kawana'ati'o, konaunam mani
õkuwaa ĩ'ati, mazan aona'a naa mani kuwai Christ mawakan daua'oraz
cross ida'a kaiwainan ma'ozaka'o ida'an.

Tominkaru aitapaaban na'iki pidan aitapaaban daua'o

18 Kuwai Christ mawakan daua'oraz Cross paawa'a, madiwautapa-ka'o
wunao pidannao tukapanuz, waziwadinpainaouz Tominkaru ai. Mazan
waunao ati kazannaatapa-kariwainaouz, uruu pa'an waaitapa-kinaa
Tominkaru ma'ozakan.
19 Kotua'oraz Tominkaru Paradan Saada-kariwaiz kian,
"Õtukapa-kidan nii na'apam aitapaaba'o pidannao
kakinaori kida madiwautapa-ka'o.
Na'iki õtukapa-kidan nii aonaa mishi'o manawun mani ĩaitapan
na'apam padi'itinpan aimaakan kida dau'an."*
20 Ukau'an, na'apam wakian pidannao aitapaabainao dau'an? Na'apam
wakian kaaritapauzonao dau'an Jewnao kakinaori dau'u? Na'iki na'apam
wakian wuru'u imi'i baara ainao pidannao dau'an, aitapainaouz
pana'apatan pidannao nyukunuu paparadan ida'an? Tominkaru aida-kida
na'apam pidannao aitapaabanuz, madiwautapa-ka'o karikaonan.
21 Tominkaru aitapaaba'o manawun, uruu idi aonaa utaapadan
pidannao aitapan paugaru, wuru ida'ana'a ĩaitapaabanuz. Mazan kii'an,
paaipan ati pa'an ukazannaatan pidannao mishida'oraz Christ,
wakowaadaniaz kuwai ida'an. Uruu kuwai pidannao aitapaabainao
dakotaniaz madiwautapa-ka'o nii.
22 Jewnao, ĩaiapa Tominkaru sha'apatan na'iki uaida-kidan aimaakan
umanawunu'o pa'ati, pamishida-kinaa nii wuru'u kuwaiz; na'iki Greeknao,
ĩabata'azon kakuwaapa-karu aitapaaba-karu ida'an.
23 Aizii waunao, wakowaada Christ mawakanuz Cross ida'a; uruu kuwai
aona'o manawun Jewnao naudapan paabatan, na'iki Gentilenao† abatan
uruu kuwai madiwautapa-ka'o karikaonan.
24 Mazan pa'an wunao ati'i pidannao, Tominkaru zaamataniinaouz
papidanannao nii, Jewnao na'iki Gentilenao, ipai ĩnao ati di'oraz kuwai
Christ daua'oraz, aida-kida'o pa'an na'apam Tominkaru ma'ozakan
manawun, na'iki uaitapaaban manawun.
25 Pidannao kian wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'oraz madiwautapa-ka'o,
mazan uruu kuwai aida-kida Tominkaru powa'a'o zii uaitapaaban ĩnao
aitapaaban ai. Na'iki ĩkian pu'u wuru'u Tominkaru sha'apataniaz kapati'o,
mazan kii'an wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, powa'a'o zii
uma'ozakan ĩnao ma'ozakan ai.
26 Aizii unyukunuitapa kanom da'i unao, õmin-mishidannao, Tominkaru
zaamatan dono'oraz unao: aonaa iriba mani unao aitapaaba'o, pidan
aitapaaban kaduz kawana'ati; aonaa iriba mani unao umanawunu'o;
aonaa iriba mani unao dokozunnao umanawunu'o naobanainao.

---

* **1:19** Isaiah 29:4 † **1:23** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

27 Mazan Tominkaru zaamata pa'an “maaitapin-kainao” pidannao
kii-kiziz. Ĩnao ida'an uaida-kidan aonaa pidan zaamata-kao paaitapaaban
dikin ii mani. Na'iki Tominkaru zaamatan pidannao aona'oraz ĩmanawunun,
aida-kida'o nii aonaa pidan zaamata-kao umanawunun dikin ii mani.
28 Tominkaru zaamatan kashada-kariwai na'iki dakota-kariwainaouz
aona'o ĩmanawunun, soo aida-kida'o nii pa'an wunaou'u
dakota-kariwainaouz umanawuniinao nii, aonaa mishi'o manawun mani
ĩnao umanawunun.
29 Uruu idi aonaa turuu pidan atadinpan Tominkaru awun za'a.
30 Mazan Tominkaru ida'ana'o karikaonan unao bauda'apatinapanuz
Christ Jesus tuma; na'iki Tominkaru aitapaaban ida'an Christ kazannaatan
waunao. Uruu Christ ida'ana'o Tominkaru dakotan waunao kaimana'o nii,
usaabaan waunao kaiman Tominkaru pidanannao nii, na'iki
ukazannaatan waunao wa'oian ai.
31 Ukau'an marii washa'apatinan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz
kian kawana'ati, “Kanom atadinpa'azon an, marii u'atadinpan Naobanai
sha'apaapanii dau'an.”

2

Paul aonaa ukaiwaan parada-karu umanawun kida'o

1 Õiribannao, uru'oraz zii da'i õkaawan unao di'iti, õkowaada'ananuz
Tominkaru paradan unao ati, aonaa õkaiwaan dadara kida'o parada-karu
na'iki umanawunu'o aitapa-karu.
2 Õna'iankan dono'oraz unao di'ii, õtoman õnyukunuu aonaa kizi
õnyukunuupan aimaakan, soo Jesus Christ na'iki wuru'u umawakanuz cross
ida'a.
3 Ukau'an õmakonkan dono'oraz unao di'ii, õkapatin bii a'o, na'iki õtarian bii
a'o, na'iki tuukii õnaka-nakaan.
4 Na'iki õkuwaa, aonaa õkowaadanuzu parada-karu kida ida'an pidan
aitapaaban kaduz di'iki'oraz, sariaapa'oraz una'apatan pidan nyukunuu.
Mazan Tominkaru Doronaa, pama'ozakan ida'an aida-kida mishi'o wuru'u
õkuwaaz.
5 Ukau'an unao mishidapanuz aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o
mani, mazan umishidanuzu Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o pa'an.

Kaimana'o Doronaa aitapaaban dauq'o

6 Õgaru, õkowaada aitapaaba-karu dau'u, wunao ati'i ma'ozaka'oraz naa
ĩtaapan panyukunuu pamishidapan ida'a. Mazan wuru'u aitapaaba-karuz
õkowaadaniaz, aonaa pidannao oo ĩnaobanaanao di'iki'o kaduz mani,
katokon-tina'o ni'oraz ĩnaobanai-tinpan.
7 Wuru'u aitapaaba-karu õkowaadaniaz, uruu wuru'u Tominkaru
di'itapanuz pasha'apatan umanawunu'o aimaakan aona'oraz pidannao
aitapan. Amazada toma-kao ua'ii, Tominkaru di'itapani'i naa na'apam kizi
ukazannaatan waunao, turuu kizi utaan wa'ati umanawunu'o aimaakan.
8 Aonaa na'ia'oram naobanainao kazowautapa'oraz da'a'a imi'i baara'a
aitapan di'oraz aitapaaba-karu dau'an. Ĩaitapan an maniz, aonaa mani
ĩtaukan Jesus cross di'iti, waNaobanaa umanawunu'oraz.
9 Mazan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian,
“Wuru'u umanawunu'o aimaakan Tominkaru sha'apata'azooniaz
pidannao ati,
marainpainaouz uruu;
aimaakan aona'o pidan tukapauzon oo abatauzon,

aimaakan aona'o pidan zauda-kidan sha'apauzon nii."*
10 Mazan waunao ati'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanuz aimaakan kida
paDoronaa ida'an.
Kaimana'o Doronaa aitapa ipai aimaakan, uaitapa dadara kida'o
aimaakan aona'oraz na'apainim Tominkaru aitapa-kidauzon pidan ati.
11 Pidan doronaa, uruu karikaonan aitapa'o ipai aimaakan pidan
nyukunuu ii. Na'apa ukau'an, Tominkaru Doronaa karikaonan aitapa'o
ipai na'apam Tominkaru di'itinpan.
12 Waunao, aonaa wadi'itinpan na'apa pidannao di'itinpan kawan,
mazan taa-kao wa'ati Doronai Tominkaru di'iki'oraz pa'an,
tominapa-kida'o nii waunao waaitapa-kinaa nii kaiman kida'o aimaakan
Tominkaru taanii wa'ati.
13 Ukau'an, aonaa wakakuwaapan parada-karu kida ida'an
tominapa-kida-kariwai pidan aitapaaban kawana'ati'oraz. Mazan
wakakuwaapan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidan kawana'ati'o
waunao, watominapa-kidan pidannao Kaimana'o Doronaa kuwaa dau'u
na'apa uaipan kawana'ati.
14 Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa umishidan
kuwai Tominkaru Doronaa di'iki'o, utaapanuzu madiwautapa-ka'o nii.
Na'iki aonaa na'itim uaitapanuzu, usha'apanum kau'an Tominkaru
Doronaa ida'ana'o pa'an wuru'u pidan aitapanuz Tominkaru dau'u kida'o
aimaakan.
15 Mazan pidan, kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a, turuu uaitapan
ipai aimaakan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidanii. Mazan pidan,
aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa na'itim uaitapan pidan
dau'u kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a.
16 Tominkaru Paradan saada-kariwai kian kawan,
"Aonaa kanom aitapan na'apam Tominkaru di'itinpan,
Aonaa kanom turuu kakinaopan uruu."†
Mazan waunao kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa wa'ida'a, na'apa
wadi'itinpan Christ di'itinpan kawan.

3

Waunao apostlenao Tominkaru poitorunao

1 Õmin-mishidannao, õmorowautapankauzon dono'oraz unao di'ii, aonaa
turuu õparadan u'ati, õparadauzon kawan pidannao ati, mashaapa'oraz
Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Mazan õparadan u'ati, õparadauzon
kawan mamishida-kainao pidannao ati, mashaapa'oraz paaipan
kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu dono, unao koraidaonaa kawanu'o
zii, wuru ida'a'a umishidapanuz Christ.
2 Õtaanii dunui u'ati, aonaa õtaan dunai u'ati, usha'apanum kau'an aona'o
zii uka'iitan unikan dunai. Na'iki upu'u zii kai, aonaa uka'iitan unikanuzu.
3 Pakawan zii umashaapan pidannao kawan mashaapa'oraz paaipan
kawana'ati. Usha'apanum kau'an kaina'a kishauziaaka-karu ubii an na'iki
ukashadaakapan. Na'apa'o aida-kida umashaapan pidannao kawan
mashaapainaouz paaipan kawana'ati, na'iki aona'oraz ĩaitapan Tominkaru.
4 Aizii bauda'apa'o unao kian, "Õgaru Paul pidanan," ba'oran kian, "Õgaru
Apollos pidanan."* Ukian idi na'apa, uaida-kidan umashaapan pidannao
kawan aona'oraz ĩaitapan Tominkaru.

---

* **2:9** Isaiah 64:4 † **2:16** Isaiah 40:13 * **3:4** Putukapa Acts 18:17—19:1 ida'a, Apollos daua'o kapam.

5 Kanom mooko õgaru, na'iki kanom mooko Apollos? Waunao Tominkaru
poitorunao karikaonan, wakaminka'utan ida'ana'o unao umishidanuz
Jesus Christ. Ipai waunao, washa'apata wuru'u kaudin-kizai Naobanai
taaniaz wa'ati.
6 Õgaru wuru'u paowa'oraz uudai, na'iki Apollos wuru'u zabia'oraz uudai,
mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz usoda-kinaa nii.
7 Ukau'an pidan paowa'oraz uudai na'iki pidan zabia'oraz, aonaa
ĩmanawunun. Soo Tominkaru pa'an wuru'u umanawunu'oraz, uruu taa'oraz
usoda-kinaa nii.
8 Pidan paowa'oraz, na'iki ba'oran pidan zabia'oraz, aonaa na'ia'oram
ĩnao awutapan ba'oran ai, na'iki ipai ĩdyaun Tominkaru kawinipinaatan nii,
wuru kawana'ati'i kaudin-kizai ĩsha'apataniaz kida.
9 Waunao kaudinainao Tominkaru ati, wakaudinan baokopa; na'iki unao
Tominkaru zakapun kawanu'o, na'iki unao Tominkaru Dapu kapam.
10 Tominkaru taan ida'an õka'iita-kinaa nii õsha'apatan ukaudin-kizi,
õgaru wuru'u kiwiini'oraz õsakadan õkakuwaapan unao ati Jesus Christ dau'u,
na'apa pidan kawan sakada'oraz patoman kabaun pasakitan ida'an
utoronnaa kida kiwiin, na'iki'i naa ba'orainao kaudinan naa wuru'u
kabaun dau'u. Aizii ipai pidan kaudina'oraz na'a marii utoman
kaimanaiman wuru'u kabaunuz.
11 Usha'apanum kau'an, aonaa turuu pidan sakitan ba'oran tooro,
pana'a'o wuru aia'a sakita-kariwaiz naa kiwiin. Wuru'u kabaun toronnaa
sakita-kariwaiz, uruu Jesus Christ.
12 Aizii pabi'i kida pidannao, ĩkaiwaan nii gold, silver, oo kawinipina'o
kuba kida patoma-kinaa nii wuru'u kabaunuz; baokoinao, ĩkaiwaan nii
atamun, pinidi, oo zi'inaba.
13 Na'iki kaudin-kizai, ipai pidan sha'apataniaz kaimanaimana'o nii
utukapa-kao Christ kootoopan kamoon dono'o naa. Tikazi'o nii wuru'u
aida-kida'o ni'oraz sha'apa'oram aimaakan wakaiwaanii wakaudin-kizi
ida'a. Ukau'an tikazi kawaodan donoz, uru'o nii pa'an aida-kida na'apam
uma'ozakan na'iki ukaimanan.
14 Aizii kaudin-kizai pidan sha'apataniaz tuudan an tikazi,
ukawinipinaata-kao nii wuru'u pidanaz.
15 Mazan ukaudin-kizi ka'awan an kaiman-daun, aona'o nii
ukawinipinaata-kao wuru'u pidanaz; mazan upu'a'o nii ukazannaata-kao,
na'apa pidan kawan kidoopa'oraz tikazi maodapa'o bii an.
16 Mishi unao, uaitapanii Tominkaru Dapu wuru'u unaouz, na'iki kaina'a
Tominkaru Doronaa mashaapan u'ida'a.
17 Ukau'an na'ia'oram pidan pataka'utan an Tominkaru Dapu, Tominkaru
pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru
Dapu kaimana'o, saabaa-kariwai Tominkaru ati, na'iki unao ukau'an
wuru'u Tominkaru Dapuz.
18 Aonaa umariidautina'ana'a. Na'ia'oram pidan unao bii'i zauda-kidan
an aitapaaba'o pidan wuru'u paugaruz, imi'i baara ana'o aitapaaba-karu
kaduz kawana'ati, marii mishi'oraiman utaapinan maaitapin-ka'o nii, uruu
mishi kizi pa'an uaitapaaban Tominkaru di'iki'oraz aitapaaba-karu
kawana'ati.
19 Usha'apanum kau'an wuru'u aitapaaba-karu di'oraz amazada
di'iki'oraz, madiwautapa-ka'o karikaonan Tominkaru awun za'a.
Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian kawan, “Pidannao taapinan
aitapaaba'o nii manawun, mazan Tominkaru kaiwaan ĩaitapaabanuz
pakaakinapa-kida-kinaa nii ĩdyaun.”†

† **3:19** Job 5:13

20 Na'iki kaina'a ba'oran Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian,
“Naobanai ati, pidan aitapaaba'oraz di'itinpan kida madiwautapa-ka'o
karikaonan.”‡
21 Ukau'an aonaa kizi na'ia'oram pidan atadinpan pidan dau'an
pada'anpaniaz. Ipai di'oraz aimaakan Tominkaru taanii unao ati
kaminka'uta'o nii unao:
22 õgaru, Apollos, na'iki Peter; di'oraz amazada; kakupa-karu na'iki
mawaka-karu; kai na'iki diina'iti'o, ipai wuru kida'a unao idiwau
pa'idiwaru,
23 na'iki unao Christ idiwau, na'iki Christ Tominkaru idiwau.

4

Waunao apostlenao kaudina'o Christ ati

1 Udi'itapa Apollos na'iki õgaru, waunao Christ poitorunao karikaonan.
Tominkaru taanii wakaudin-kizi nii, wakowaada kizi pidannao ati na'apam
Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan aimaakan, wuru'u aona'oraz
uaitapa-kidauzon pidannao ati kotua'a naa.
2 Aizii pidan taa-kariwaiz ukaudin-kizi nii, marii usha'apatanuzu
mishiiman, panaobanaa aipan kawana'ati.
3 Aizii õgaru ati, aonaa usha'apan pabi'i kida unao oo ba'orainao di'itapan
an na'iki kadakotin-kidan wuru'u õkaudinanuz Tominkaru ati. Upu'u õgaru,
aonaa na'apam õkian õkaudin-kizi dau'an.
4 Õgaru, õaitapan kawana'ati, kaiman õsha'apatan wuru'u taa-kariwaiz
õkaudin-kizi nii, mazan aonaa õkian mani kaiwuru'u õsha'apata wuru'u
õkaudin-kizi kaiman manawun. Mazan Naobanai'o nii pa'an wuru'u
kowaada'oraz kaiman õsha'apatan õkaudin-kizi oo aonaa.
5 Ukau'an, mana'a udi'itapa'ana'a na'iki ukadakotin-kida'ana'a na'apam
pidan sha'apatan pakaudin-kizi, wuru'u kamoo aita-kariwaiz kaawan ua'ii.
Mishi'oraiman uzaudapa Naobanai Jesus kaawan. Aizii ukaawan dono'o
naa, ukanadapan nii aimaakan kida dizinpa'oraz maruta'o-karu ii. Na'iki
uaitapa-kidan nii kaimanaiman kandii ni'o pidannao sha'apatan aimaakan
kida. Na'iki uruu dono Tominkaru naubaan nii ipai pidan wuru
kawana'ati'i ĩkaudinanuz pa'ati.
6 Õmin-mishidannao, õkaiwaa Apollos na'iki õgaru, õtukapa-kida-kinaa nii
na'iki õtominapa-kida-kinaa nii unao, na'apa'oram ati'o manawun tawuru'u
kii-karuz, “Usha'apata aimaakan soo kakinaorii kida kawana'ati.” Uruu
aona'o nii uatadapan bauda'apa'o pidan na'iki ukashadan ba'oran.
7 Kanom tomanii pugaru umanawunu'o nii baokoinao ai? Kanom kaina'a
pu'ida'a aona'o Tominkaru taanii mani pu'ati? Ipai aimaakan kida
pu'ida'a'oraz Tominkaru di'ikin an, kandii nii pu'atadinpan, utaa-kao pu'u
pu'ati mawinipinaa-daun?
8 Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan
uaiapanii? Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan
Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iita-kinaa nii usha'apatan kaudin-kizai
Tominkaru ati? Unao, naobanainaou'u naa mooko uzauda-kidan aonaan
pu'u zii waunao naobanai-tinan? Kaiman manawun mani õ'ati umishiin an
unao naobanainaou'u naa, uruu turuu kizi waunao kapam
naobanai-tinpan baokopa unao tuma.
9 Mazan õtukapanuz, Tominkaru toman waunao apostlenao awutapa
manawun ipai pidannao ai. Waunao na'apa'o pidannao kawan

‡ **3:20** Psalm 94:11

na'aka-kariwaiz zowii-karu nii iriba'o pidannao kanaapu'u, ipai pidannao na'iki angelnao awunuutapan pu'u.
10 Waunao, watukapa-kao maaitapin-kainao nii, usha'apanum kau'an waunao Christ poitorunao. Mazan unao, utaapinan aitapaaba'o nii pa'an, uzaamatinpan idi Christ ida'ati. Waunao, aonaa wataapa-kao umanawunnao nii, mazan unao, utaapinan umanawunnao nii pa'an. Unao naubaapa-kao, mazan waunao aonaa wanaubaapa-kao.
11 Pakawan kai waunao wazamazi na'iki maradako; aonaa wakakamichanun; waunao, waba'izii-kao; aonaa wadapu nii wamashaapa-kizi nii.
12 Waunao, dadara wakaudinan wamashaapa-kinaa nii. Aizii pidannao paradan dono wa'ati kaziwa-kida'o parada-karu ida'an, watoriinpan nii, kaiman kizi pa'an aimaakan sha'apan ĩ'ati. Pidannao pataka'utan dono waunao, wataapada ĩsha'apatan waunao, aonaa watiwaan wakaunan.
13 Pidannao kadakotin-kidan dono waunao dikauda'o ida'an, waunao kaimana'o nii pa'an waparadan ĩdau'an. Pakawan kai, pidannao taapan waunao na'apa aimaakan kawan aona'oraz naa uaipa-kao.
14 Õsaadan di'oraz unao ati, aonaa õba'azootin-kida'azon idi'o mani unao, mazan õtominapa-kida-kinaa ni'o na'iki õkakinaota-kinaa ni'o unao pa'an, usha'apanum kau'an unao, õdainao kawanu'o õmarainpan.
15 Utiichaannao kaina'an pu'u mani iriba padamata, tominapa-kida'o unao mashaapa-karu dau'u Christ ati, mazan kaina'a bauda'apa pidan unao daru kawanu'o. Õgaru wuru'u unao daru, usha'apanum kau'an õgaru kiwiitapa'oraz õkowaadan u'ati Kaimana'o Kuwai, na'iki uruu idi'o umishidanuz Christ Jesus.
16 Ukau'an õpishaan unao umashaapa kizi pa'i na'iki udi'itinapa kizi na'apa õgaru kawan.
17 Uruu idi'o õdyuudan Timothy unao di'iti, uruu õdani kawanu'o õtaapan na'iki õmarainapanii. Uruu mishi'o usha'apatan kaudin-kizai Naobanai ati'o. Uru'o nii nyukunuu-kida unao ati na'apam õda'anan Christ Jesus, na'apa õtominapa-kidan na'iki õkakinaopan kawan mishidainao ipai choochi õmorowauta-kizi kawana'ati.
18 Pabi'i kida unao umanawun nii uabatinpan, uzauda-kidan aona'o nii õwa'atin õmorowauta'anan u'ida'ati koshan.
19 Mazan Naobanai aipan an una'apan, õwa'atin nii u'ida'ati kadiman. Uruu dono'o nii õaitapan wuru'u atadinpainao pidannao umanawun-tinpan pakadakotinan ida'ana'o karikaonan, oo mishi'o wuru'u kaina'a ma'ozaka-karu ĩ'ida'a, Tominkaru di'iki'oraz.
20 Usha'apanum kau'an Tominkaru kazowautapan dono pidannao, upana'ada ĩkaduz pama'ozakan ida'an. Pidannao kian an kaina'a ĩ'ida'a Tominkaru ma'ozakan mazan ĩkaduz aonaa ukaimanan, aonaa Tominkaru kazowautapanii mani wuru'u ĩnaouz.
21 Aizii õwa'atin dono, sha'apa'oram kaduz ida'an uaipan õwa'atin u'ida'ati? Uaiapa õwa'atin ba'izi tuma, oo uaiapa sha'a õwa'atin kamarainpanu'o na'iki kaimana'o nyukunui ida'an?

5

Pidan kaminshu'uinpa'o daua'o

1 Ukowaada-kao õ'ati kaina'a kaminshu'uinapa-karu unao bii'i, wuru'u na'apa'oraz aimaakan sha'apaapa-kao oia'o manawun wuru'u. Upu'u zii pidannao aona'oraz ĩaitapan Tominkaru, aonaa ĩkashaapan uruu kaduz

aimaakan sha'apaapa-kao pabii an. Ukowaada-kao õ'ati kaina'a daonaiora unao bii a'o, udaiaroitapan padaroaba.
2 Mazan upu'u unao, utaapinan umanawunu'o nii! Ukasha'ora'oraz mani
mishi'oraiman, na'iki wuru'u daonaiora sha'apata'oraz aimaakan na'apa'o,
aona'ora'a naa turuu unao taapadan ubaokopatinan unao tuma
uchoochiipan dono.
3 Õgaru, õ'aonaan pu'u padamata unao ai, mazan kaina'a õgaru unao tuma
õdi'itinpan ii. Na'iki õaitapa'aka'a naa na'apam nii õpataka'utan wuru'u
pidanaz sha'apata'oraz oia'o manawun, na'ia'o kawanu'o manawun õgaru
unao tuma.
4 Aizii ubaokopatinan dono'o naa wanaobanaa Jesus uu ida'an, na'iki
õgaru, õbaokopatinan kapam unao tuma õdi'itinpan ii, waNaobanaa Jesus
ma'ozakan ida'an,
5 marii pa'i utaan wuru'u pidanaz Satan ati, unanaa oia'oraz
pataka'uta-kizinao kizi. Mazan udoronaa kazannaata-kao nii wuru dono'o
Naobanai Jesus kaawanuz powaa ati.
6 Ukau'an unao atadinapanuz, aonaa kaimana'o mani wuru'u. Uaitapanii
tawuru'u kii-karuz kaikapa'a: “Masakauda'u sodi'o yeast, upoodada ipai
wuru'u poroom-bi'i.”*
7 Ukau'an marii uzikadan wuru'u kaminshu'uinpa'oraz pidan unao bii
iki. Na'apa Israelitenao zikadauzon kawan ipai yeast padapu iki kida,
ĩtaapan ua'ii Passover Kamoon. Uruu unao pa'ina'o poroom-bi'i ukawanu'o
nii, aona'oraz ukawiki'ita-kao yeast idi. Mishi õaitapa unao, Tominkaru
so'otani'i naa u'oian, na'iki utomanii unao kaiman. Christ zowii-kao wa'ati
wakazannaata-kinao ni'o wa'oian kida ai, na'apa kaznizo dani kawan
Israelitenao zowiauzoniaz Passover Kamoon dono.
8 Una'apan kau'an, wamarina'ata'a naa kiwiitapa'o wamashaapauzon
kaduz, wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz. Mishi'oraiman, waizo'ati'i naa
Tominkaru wanyukunuu iki, aonaa wadakotinpan ida'an mani karikaonan,
na'apa kizi'i naa pa'an waunao bread kawan, aona'oraz ukawiki'ita-kao
yeast idi, Israelitenao nikauzonii kawan Passover Kamoon dono.
9 Õsaadanii sha'atii kiwiitapa'oraz õkaaritan ida'a, õkiinii unao ati aonaa kizi
ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidannao kaminshu'u-shoronao
tuma.
10 Aizii õsaadan dono'oraz na'apa, aonaa pidannao mamishida-kainao
dau'ana'o mani tawuru'u õna'apanuz, na'iki pidannao oiainpainaouz
pakaminshu'uinpan ida'an, oo na'azootinauzonaouz, oo koidimikinaouz,
oo tominkarunitapainaouz toma-kariwai tominkarunao. Mazan aonaa
na'itim umashaapan pana'itinapa ĩ'ai, umashaapan pu'u da'a'a imi'i
baara'a.
11 Mazan õsaadanii unao ati, aonaa kizi ubaokopatinpan na'iki
uminauda'uitapan pidan dakotina'oraz pumin-mishidan nii, mazan
upu'a'oraz zii ukaminshu'uinpan, oo na'azootinauzo, oo
tominkaruniitapa'o toma-kariwai tominkarunao, oo parada'o dikauda
kida'o aimaakan ba'orainao dau'an, oo po'idipauzo, oo koidimiki. Aonaa
shaa pa'i uaroopa'ana'a na'apa'o pidan tuma.
12-13 Õgaru aonaa õkaudin-kizi mani wuru'u õdi'itapa kizi na'apam
õsha'apatan na'iki õkakinaotan pidannao mamishida-kainao. Tominkaru'o
nii pataka'uta ĩnao ĩ'oian kida dikin ii. Mazan unao, ukaudin-kizi pa'an
wuru'u ukakinaotanuz umin-mishidannao, sha'apaapainaouz oia'o.

* **5:6** Galatians 5:9

Na'apa Tominkaru paradan saadauzo-kariwaiz kian kawan, “Aonaa utaapada'ana'a wuru'u pidan sha'apata'oraz oia'o na'an unao bii'i.”†

6

Mishidainao sakitapadan pakasharutaakan

1 Aizii na'ia'oram an unao kasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a pukaakapa'anan pumin-mishidan kootoopauzonao ati, aona'oraz ĩmishidan Tominkaru. Mishi'oraiman, pupishaa pa'an mishidainao puchoochin ainaouz sakitapadan wuru'u ukasharutaakanuz.
2 Mishi, unao uaitapanii diina'iti'i Tominkaru pidanannaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz pidannao mashaapa'oraz ipai na'ia'akan. Ukau'an, unao turuu kapam usakitapadan masha'apannaa kida'oraz kasharutaaka-karu kida unao bii ana'oraz.
3 Mishi, uaitapanii waunaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz angelnao diina'iti'i. Ukau'an, unao turuu kapam udi'itapan na'iki usakitapadan wuru'u kasharutaaka-karu kida kai'oraz mashaapa-karu ida'a.
4 Una'apan kau'an, na'apainim an pukasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a kootoopauzonao di'iti, aona'oraz ĩmishidan Tominkaru. Ĩnao aona'o turuu ĩsakitapadan ukasharutaakanuz.
5 Õkian u'ati kaikapa'a õba'azoo-kida'azon unao. Aonaa mooko zoobaba bauda'apa pidan nii unao bii'i aitapaaba'o, ka'iita'o padi'itapan na'iki pasakitapadan mishidainao kasharutaakanuz? Mishi kaina'a'o wuru'u.
6 Mazan unao, umakon mamishida-kainao di'iti, na'iki ukaakapan umin-mishidan ĩ'ati, na'iki uaipan ĩsakitapadan ukasharutaakanuz.
7 Aizii wuru'u ukaakapaakanuz, na'iki una'akanuzu umin-mishidannao kootowapa-kizai iti, na'apa'o aida-kida unao aonaa umashaapan mishidainao kawan. Pumin-mishidan sha'apatan an aimaakan dikauda'o pu'ati, oo uzaamatan an pusha'apauzi, kaimana'o nii zii putuudan an punyukunuu pukaakapaan ai pa'an uruu kootoopauzo ati.
8 Mazan unao, aonaa ukashaapan una'apata-kao. Mishi'oraiman unaou'u naa sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, na'iki uzaamatan baokoinao sha'apauz ĩ'ai, na'iki usha'apatan di'oraz aimaakan umin-mishidannao ati'o.
9 Mishi, uaitapanii wuru'u pidannao sha'apatainaouz dikauda kida'o aimaakan, aona'o nii ĩwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Aonaa umariidautina'ana'a. Pidannao kaminshu'uinpainao, pidannao tominkaruniitapainao aimaakan karikaonan, pidannao kiaapainaouz aonaa pamin-mazidan mani, daonaioranao kiaapaakauzonaouz pa'atiaaka,
10 pidannao koidimikinao, pidannao na'azootinauzonao, pidannao po'idipauzonao, pidannao parada'o dikauda kida'o aimaakan ba'orainao dau'an, pidannao kazatainao pairiban sha'apauz; wuru'u pidannao sha'apatainaouz na'apa kida'oraz aimaakan, ĩnao aona'o nii ĩwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.
11 Kiwiitapa, na'apa'o da'i pabi'i unao mashaapauzon. Mazan unao chikaa-kariwai'i naa u'oian ai, Tominkaru buutani'i naa pa'idiwau nii. Na'iki udakotani'i naa unao kaimana'o pidannao nii Naobanai Jesus Christ ma'ozakan ida'an, na'iki waTominkarun Doronaa ida'an.

Ukonaukii-kida Tominkaru umashaapan ida'an u'ati

† **5:12-13** Deuteronomy 17:7

12 Aizii pabi'i unao mishidainao kian, “Õgaru, kashaapa-kao õsha'apatan
kanom karikaonan õaiapanii.” Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani
aimaakan õsha'apatanii kaimana'o õ'ati wuru'u. Pabi'i unao kian, “Õgaru,
kashaapa-kao õsha'apatan kanom karikaonan õaiapanii,” mazan õgaru
aona'o nii õkashaapan na'ia'oram aimaakan kazowautapan õgaru.
13 Mazan ba'oran kian nii, “Wanyukunui toma-kao watoba ati'o na'iki
watoba toma-kao wanyukunui ati'o.” Mishi'o wuru'u, mazan diina'iti'i
wa'aokazi'ian dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a wanyukunui nii,
usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa wananaa aipan wanyukunui. Mazan
aonaa kaimana'o mani wuru'u wakaiwaan wananaa
kaminshu'uinapa-karu dau'ati. Mishi'oraiman marii washa'apatan
aimaakan kida wananaa ida'an, Naobanai Jesus aipan kawana'ati. Na'iki
Naobanai Jesus wuru'u kazowautapa'oraz wananaa.
14 Pama'ozakan ida'an Tominkaru kadishita-kidan Naobanai Jesus
mawaka-karu di'iki, na'iki ukadishita-kidan nii kapam waunao
mawaka-karu di'iki pama'ozakan ida'an.
15 Mishi, unao uaitapanii unanaa zaamatinpa'o Christ nanaa di'iti.
Ukau'an aonaa turuu õzaamatan Christ nanaa na'iki õbauda'apatanuz
kaminshu'u-shoroaba nanaa di'iti. Aonaa turuu, aonaa masakauda'u!
16 Aonaa mooko uaitapan pidan kiaapa'oraz kaminshu'u-shoroaba,
ubauda'apatinan otuma wuru'u? Usaadinpan kawan Tominkaru kaaritan
ida'a, ukian, “Daonaiora kiaapan dono zun, wuru'u daonaiora na'iki zun
bauda'apa'o kawanu'o ĩnanaa.”
17 Mazan pidan zaamatina'oraz Naobanai Jesus di'iti, uruu
ubauda'apatinan utuma wuru'u panyukunuu ii.
18 Mana'a ukaminshu'uinpa'ana'a. Ipai ba'oran aimaakan oii kida'o
pidan sha'apatanii, aonaa usha'apatan unanaa. Mazan pidan kiaapa'oraz
aonaa pamin-mazidan mani, usha'apatan aimaakan dikauda'o manawun
pananaa ati wuru'u.
19 Mishi, unao uaitapanii unanaa Kaimana'o Doronaa mashaapa-kizi
wuru'u. Uruu mashaapa'oraz unao ida'a na'iki uruu Tominkaru taaniaz
unao ati. Ukau'an unao aonaa turuu usha'apainpan uaipan kawana'ati,
mazan Tominkaru idiwau unao,
20 usha'apanum kau'an Tominkaru toriini'i naa unao. Ukau'an, ipai
aimaakan usha'apatanii unanaa kida ida'an aida-kida kizi na'apam
ukonaukii-kidan Tominkaru.

7

Kakinaorii kaudaiaruinao na'iki kaudaiaroinao ati'o

1 Aizii, õkowaadan nii na'apam õdi'itinpan tawuru kida dau'ana'a
upishaanuz õgaru, usaadaniaz ukaaritan ida'a. Mishi kaimana'o wuru'u
daonaiora mashaapan an maudaiaro-daun.
2 Mazan ukaina'an idi iriba manawun kaminshu'uinapa-karu, marii
daonaiora mazidan na'iki ukiaapan soo paudaiaro. Zuna na'apa kapam.
Marii omazidan na'iki okiainpan soo paudaiaru tuma.
3 Na'iki daonaiora, aonaa kizi umaaiapakan paudaiaro oaipan an uruu,
usha'apanum kau'an odaiaru uruu. Zuna na'apa kapam, aonaa kizi
omaaiapakan paudaiaru uaipan an oroo, usha'apanum kau'an udaiaro
oroo.
4 Na'iki aonaa paba'orani'o mani okazowautapan pananaa, mazan
odaiaru wuru'u kazowautapa'o onanaa kapam. Na'apa kapam daonaiora,

aonaa paba'orani'o mani ukazowautapan pananaa, mazan udaiaro wuru'u kazowautapa'o unanaa kapam.
5 Mana'a umaraina'ana'a unanaa udaiaru ai oo udaiaro ai. Soo mishi unyukunuu na'apa kidaakan an, uruu aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo sodi karikaonan, uruu turuu kizi utaan amazada utoriinapa-tin-kinaa nii. Mazan udauna'an, turua'a naa koshan ukiaapaakan. Aonaa kizi Satan tiwaa-kidapan unao, usha'apanum kau'an unao mazidainao aonaa uka'iitan utuudan unyukunuu tomunu'iki manawun ukiaapaakan ai.
6 Mazan kaiwuru'u õna'apanuz, aonaa õtaan mani kakinaorii wuru'u aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo karikaonan.
7 Tuukii zii mani ukaimanan õ'ati ipai unao mishidainao mashaapan an paba'oran, õgaru kawan. Mazan Tominkaru taa pabi'i mishidainao ati ĩka'iita-kinaa nii pamashaapan mazida'o pidan nii, na'iki ba'orainao mishidainao ati utaa ĩka'iita-kinaa nii pamashaapan paba'oran, aonaa ĩmazidan.
8 Aizii, õparada'azon wunao ati'i, aona'oraz naa ĩkaudaiarun oo ĩkaudaiaron, na'iki zunnao ati mawakainaouznaa ĩdaiarunao. Kaimana'o wuru'u umashaapanuz uba'oran, õgaru kawan.
9 Mazan aonaan an uka'iitan udadaradapan unyukunuu zun ai oo daonaiora ai, ukau'an kaiman pa'an umazidan koshan, una'azootapan ai zun oo daonaiora tuukii manawun.
10 Aizii, õparadan unao ati mishidainao mazidainaouznaa. (Wuru'u kakinaorii aonaa õgaru di'iki'o mani, mazan Naobanai Jesus di'iki'o pa'an wuru'u kakinaoriiz.) Õparadan unao daiaroinao ati, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaru.
11 Mazan pumuudan an pudaiaru, ukau'an puba'orantina'a naa pumashaapa, oo puaipan an pumashaapan pidan mazida'o nii, pukiwa pudaiaru di'iti powa'a iti, pukaimanaaka utuma koshan. Na'iki õparadan unao daiaruinao ati kapam, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaro.
12 Aizii, õparadan unao baokoinao mishidainao ati, mazidainaouz pidan mamishida-ka'o tuma, (wuru'u kakinaorii õgaru di'iki'o, aonaa Naobanai Jesus di'iki'o mani). Na'ia'oram unao daonaioranao mazida'o zun tuma aona'oraz omishidan Jesus, na'iki pakawan oaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a oroo.
13 Na'iki pugaru zun mishidapa'o Jesus, mazida'o daonaiora tuma aona'oraz umishidan Jesus, na'iki pakawan uaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a uruu.
14 Usha'apanum kau'an wuru'u daonaiora aona'oraz umishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan uruu ubauda'apatinan ida'an paudaiaro di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Na'iki zun aona'oraz omishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan oroo obauda'apatinan ida'an paudaiaru di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Aonaan an mani umishiin Tominkaru saabaan kaiman pudaiaro, oo pudaiaru aona'oraz zii umishidan, unao dainao aonaa mani Tominkaru saabaan kaiman pa'ati. Mazan umishiin idi, kaiman Tominkaru saabaan unao dainao kapam.
15 Mazan wuru'u pidan aona'oraz umishidapan oo omishidapan Jesus muuda'azon an pamin-mazidan mishidapa'oraz Jesus, marii umakon oo omakon. Na'apa'o sha'apan an, pidan mishidapa'oraz, aona'a naa powa'a uruu oo oroo mashaapan mazida'o pidan nii. Mazan Tominkaru zaamatan waunao mishidainaouz Jesus, wamashaapa-kizi konaukii na'iki kaiman ipai pidannao tuma.

16 Panaadon unao daiaroinao mishidapainaouz Jesus, unao ida'ana'o nii
udaiarunao mishidan Jesus, na'apa unao kawan. Na'apa kapam unao
daiaruinao, mishidapainaouz Jesus, panaadon unao ida'ana'o nii
udaiaronao mishidan Jesus na'apa unao kawan.

Umashaapa uwa'atin dono'o kawan Tominkaru ida'ati

17 Di'oraz kakinaorii õtaanii ba'oran mishidainao ati ba'oran wiizai iainao
kidaz. Marii ipai unao mashaapan pakawan wuru'u mashaapa-karu kaduz
ida'a Naobanai Tominkaru muuda-kiziz pugaru, uzaamatan ua'ia'oraz
pugaru mishidapa'o nii Jesus.
18 Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz: Aizii pidan choota-kariwaiz* Jewnao
kakinaorinaa kawana'ati, Tominkaru zaamatan ua'ii uruu, aonaa kizi
utiwaan papana'adan pachoota-kaoaz. Na'apa kapam, Tominkaru
zaamatan dono pidan aona'oraz uchoota-kao Jewnao kakinaorinaa
kawana'ati, aonaa kizi'i naa uaipan pachoota-kao.
19 Usha'apanum kau'an aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u
pidan choota-kaoaz oo aonaa uchoota-kao. Mazan kanom pa'an
umanawunu'o nii, washa'apatan pa'an aimaakan kida Tominkaru aipaniaz
washa'apatan.
20 Ukau'an ipai unao, pakawan una'a, umashaapauzonuz kaduz ida'a,
Tominkaru zaamatan ua'ia'oraz unao mishidapainao nii Jesus.
21 Aizii pugaru torii-kariwai poitorui† nii Tominkaru zaamatan ua'ii
pugaru, mana'a putaapada'ana'a pupoitoruitapa-kaoaz kasharutapan
punyukunuu. Mazan na'apainim an pidan toria'oraz pugaru kian pu'ati,
“aizii turua'a naa pumakon,” pumako'o naa, uruu aonaa kizi
pupoitoruitapa-kao.
22 Pugaru poitoruitapa-kariwaiz Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru,
na'apa'o pugaru pidan kawan muuda-kariwaiz naa upoitoruitapa-kao ai,
usha'apanum kau'an Naobanai Jesus muudin-kidani'i naa pugaru oia'o
poitoruitapan ai. Aizii pugaru na'apa kapam, aona'oraz pidan torian
papoitoru nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mazan aizii Christ
poitoru'u naa pa'an pugaru.
23 Unao Tominkaru toriini'i naa. Ukau'an mana'a naa
upoitoruitapa-kidina'ana'a pidannao ati.
24 Õmin-mishidannao, pakawan umashaapa na'apa Tominkaru zaamatan
di'iki'o kawan unao, mishidapainao nii Jesus.

Pidannao aona'oraz zii ĩkaudaiarun oo ĩkaudaiaron

25 Aizii, õparadan nii wuru dau'ana'a upishaanuzu pidannao dau'an
aona'oraz zii ĩkaudaiarun oo ĩkaudaiaron. Aonaa Naobanai Jesus taan
kakinaorii uruu dau'an. Mazan Naobanai Jesus, dobata ukaminka'utan
õgaru, ukau'an õmishida unao turuu umishidan õparadan. Uruu idi kaikapa'a
õdi'itinpan kaimana'o aimaakan dau'an unao sha'apatan ni'o.
26 Amazada dadaradinan idi'i naa kai, õ'itiiman powa'a zii ukaimanan
pa'an mishidainao, aona'oraz zii ĩkaudaiaron oo ĩkaudaiarun mashaapan
paba'oran.
27 Mazan aizii pugaru kaina'a'ora'a naa pudaiaro, aonaa pudorota'ana'a
na'apam kizi pumuudan oroo. Aizii aonaan an zii pudaiaro nii, aonaa
pudorota'ana'a pudaiaro nii.

---

* **7:18** *choota-kariwaiz:* Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **7:21** *torii-kariwai poitorui:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

28 Mazan aizii putoman an punyukunuu na'iki pumazidan naa, aonaa
oia'o mani wuru'u pusha'apataniaz. Na'iki zun aona'oraz zii okaudaiarun,
otoman panyukunuu na'iki omazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u
osha'apataniaz. Mazan wuru'u pidannao kaudaiaruinao oo kaudaiaroinao,
ĩbaiaapan nii dadara'o mashaapa-karu na'iki kasha'ora kida'a aimaakan
kai'oraz mashaapa-karu ida'a, na'iki aonaa õaipan ubaiaapan na'apa
kida'oraz aimaakan.

29 Õmin-mishidannao, õaipan uaitapan wuru dau'ana'a. Wuru'u
wamashaapanuz kai di'oraz amazada ida'a, aona'o ni'i naa utomunu'ikin,
uruu uikodan naa patokon. Uruu idi'o õkian daonaioranao ati
kaudaiaroinaouz: Aonaa utaapada'ana'a ukaudaiaronuz awautapan
udi'itinpan usha'apata'azon ai kaudin-kizai Naobanai Jesus ati.

30 Na'iki na'apa kapam unao mishidainao zaadinainaouz, aonaa
udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun ukasha'oran dau'u. Na'iki unao
mishidainao konaukii-tinainaouz, aonaa udi'itinpa'ana'a soo
ukonaukiitinan dau'u karikaonan. Na'apa kapam unao mishidainao
toriainaouz aimaakan kida, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun
usha'apauz kida dau'u.

31 Na'iki unao mishidainao sha'apaapainaouz aimaakan kida
pamashaapa-kinaa nii wuru amazada ida'a'a, aonaa udi'itinpa'ana'a
tuukia'a naa manawun usha'apaapaniaz kida dau'u. Usha'apanum kau'an
wuru'u mashaapa-karu kaduz di'oraz amazada ida'a kai, na'iki ipai
aimaakan kida pidan sha'apaapaniaz pamashaapa-kinaa nii da'a'a,
kadimana'o ni'i naa uikodan patokon.

32 Aonaa õaipan udi'itinpan tuukia'a naa manawun na'apam kizi
umashaapan. Daonaiora aona'oraz zii udaiaro nii, unyukunuu
pasha'apatan dau'an kaudin-kizai Naobanai Jesus ati, uaipan
pasha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.

33 Mazan daonaiora mazida'oraz, unyukunuu pasha'apatan dau'an
aimaakan kida ĩmashaapa-kinaa nii di'oraz amazada ida'a, usha'apanum
kau'an uaipan idi pataapan paudaiaro kaiman.

34 Uruu idi dya'utam udi'itinpan, uaipan pasha'apatinan Naobanai aipan
kawana'ati, mazan ukonaukii-kida'azon paudaiaro kapam. Na'apa kapam,
zun mawaka'oraz naa odaiaru oo zun aona'oraz zii odaiaru nii, onyukunuu
tuukii osha'apatan dau'an kaudin-kizai Tominkaru ati. Oaipan ipai
aimaakan pasha'apatanii pananaa ida'an na'iki padi'itinpan ida'an
Tominkaru ati pa'idiwara. Mazan zun mazida'oraz, odi'itinpan
pasha'apatan dau'an aimaakan kida ĩmashaapa-kinaa nii, usha'apanum
kau'an oaipan idi pasha'apatan aimaakan kida paudaiaru nyukunuu
kawana'ati.

35 Õkianuz unao ati kaikapa'a, õkaminka'uta-kinaa ni'o unao, udi'itapa kizi
kanom kaimana'o aimaakan usha'apatan nii. Aonaa õtiwaan mani õtaan
kakinaorii u'ati wuru'u. Mishi'oraiman õkaminka'uta'azon unao
umashaapa-kizi kaiman, Naobanai pidanannao mashaapan aiapa-kao
kawana'ati. Uruu turuu kizi usha'apatan kaudin-kizai soo Naobanai Jesus
ati karikaonan, na'iki aonaa kizi udi'itinpan usha'apatan dau'u ba'oran
aimaakan.

36 Mazan aizii dii mani pugaru kaina'a zun pudaiaro ni'o,
maskonnao-tinpa'ora'a naa, na'iki tuukii puaipan oroo, pudi'itinpan soo
pumazidan dau'u otuma. Ukau'an turuu pamazidan, na'iki aonaa oia'o
mani wuru'u.

37 Mazan aizii putoman punyukunuu aonaˈo nii pukaudaiaron, naˈiki
aonaa pidan dyuudan idaˈanaˈo mani wuruˈu pushaˈapatanuz aimaakan,
naˈiki pukaˈiita pudadaradan punyukunuu puaipan ai zun, kaimanaˈo
aimaakan wuruˈu pushaˈapataniaz.
38 Ukauˈan wuruˈu pidan mazidaˈoraz paudaiaro niˈo tuma, kaimanaˈo
aimaakan wuruˈu ushaˈapataniaz, naˈiki pidan aonaˈoraz ukaudaiaron,
aimaakan powaˈaˈo zii ukaimanan wuruˈu ushaˈapataniaz.

Zunnao mishidainao, mawakainaouznaa ĩdaiarunao

39 Aizii zun baudaˈapatinaˈo paudaiaru diˈiti ukakupan puˈu. Mazan
odaiaru mawakan an, turuu omazidan naˈiaˈoram pidan tuma oaiapanii.
Mazan marii omazidan pidan mishidaˈo tuma.
40 Mazan õgaru õdiˈitinpan, powaˈaˈo nii zii paˈan ukaimanan omashaapan
an pabaˈoran, aonaa okaudaiarun koshan. Mazan õˈitiiman kaiman paˈan
unao abatan naˈapam õkian, ushaˈapanum kauˈan Tominkaru Doronaa
kazowautapanii õgaru, unao kawan.

8

Uzai dunaa taa-kao toma-kariwai tominkarunao ati

1 Aizii õdakoˈatin nii upishaanuz, waunao mishidainao nikan dauaˈoraz
dunai, wuruˈu taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Waaitapa ipai
waunao idaˈa kainaˈa aitapa-karu. Aitapa-karu toman waunao atadinapa,
mazan wakamarainapanun idaˈan wamaˈozakadan nii
wamin-mishidannao paˈan.
2 Pidan zauda-kidaˈoraz paaitapa aimaakan dobata manawun, aonaˈo zii
uaitapan aimaakan wuruˈu.
3 Mazan mishi, Tominkaru aitapa paˈan pidan marainpaˈoraz paugaru.
4 Ukauˈan, kaikapaˈa õkianuˈu dunai nika-kao dauˈan, taa-kariwaiz
toma-kariwai tominkarunao ati: waaitapa aimaakan toma-kariwaiz
tominkarunao nii, aonaa mishiˈo Tominkaru mani wuruˈu, mazan
waaitapa kainaˈa baudaˈapa Tominkaru paˈan.
5 Mishi, ukainaˈan puˈu aimaakan kida dakota-kariwaiz tominkarunao
nii aokazi ii, oo imiˈi baaraˈa, (naˈiki kainaˈa iriba pidan dakotanii
tominkarunao nii naˈiki naobanainao nii),
6 waunao ati kainaˈa baudaˈapa Tominkaru karikaonan, waDaru. Uruu
tomaˈoraz ipai aimaakan kida, naˈiki wamashaapan uruu atiˈo. Naˈiki
kainaˈa baudaˈapa Naobanai karikaonan, Jesus Christ. Ipai aimaakan kida
toma-kao uruu idaˈanaˈo paˈidiwara, naˈiki wamashaapan uruu idaˈanaˈo.
7 Mazan aonaa ipai mani pidannao aitapan, aonaa kakupaˈo mani wuruˈu
toma-kariwaiz tominkarunao. Pabiˈi pidannao naudinaˈoraˈa naa ĩˈati
pamishidan wuruˈu toma-kariwaiz tominkarunao naˈiki ĩtaapan ĩdyaun
kakupainao nii. Ukauˈan ĩnikan dono dunai, pakawan ĩdiˈitinpan udauˈu,
taa-kariwai kawan toma-kariwai tominkaru ati. Uruu idi aonaa ĩabatinan
kaiman panyukunuu ii, ĩabatinan ĩshaˈapata aimaakan oiaˈo.
8 Mazan wanikan dono wanyukunui, aonaˈo nii umaonapadan waunao
Tominkaru idaˈati. Aizii aonaan dono wanikanuz, aonaa uawutapadan
Tominkaru nyukunuu kaimanan waˈati. Naˈiki wanikan dono kapamaz,
aonaa utoman waunao kaiman powaˈa zii Tominkaru ati.
9 Mazan pabiˈi kida unao, uaitapa aonaa shaˈapaˈo mani wuruˈu dunai
nika-kao taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Mazan uaitapin
paˈi, aonaa kizi uwaota-kidan umin-mishidan aonaˈoraz zii umishidan
maˈozaka, unikan idaˈan wuruˈu wanyukunui unao kawan.

10 Aizii dii mani pumin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka,
utukapan uaroopan tominkarunao dapunaa ii, uruu idi una'apatan
panyukunuu, unikan naa dunai taa-kariwaiz tominkarunao ati, ukian pu'u
panyukunuu ii “oia'o wuru'u õsha'apataniaz.”
11 Ukau'an, pugaru aitapan ida'an aonaa kakupa'o mani wuru'u
toma-kariwaiz tominkarunao, pupataka'uin-kidan pumin-mishidan
aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, uruu ati'oraz kapam Christ mawakan.
12 Ukau'an pu'oian wuru'u, pusha'apata-kidan ida'an pumin-mishidan ati
aimaakan uzauda-kidaniaz panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani. Na'iki
na'apa'o ida'an, oia'o aimaakan wuru'u pusha'apataniaz Christ ati.
13 Ukau'an, õwaota-kidan an õmin-mishidan oia'o di'iti õnikan ida'an dunai,
aona'o nii õnikauzon dunai powa'a.

9

Aimaakan kida turua'o apostle zaamatan na'iki sha'apatan

1 Õgaru turuu õsha'apainpan õaipan kawana'ati. Apostle wuru'u õgaru,
usha'apanum kau'an õtukapanii Jesus wanaobanaa, na'iki õkaudinan idi'o
uruu ati wuru'u unao mishidanuz Naobanai Jesus.
2 Baokoinao pidannao mataapakan pu'u õgaru apostle nii, mazan unao
uaitapa apostle pa'an wuru'u õgaruz. Na'iki unao mishidapanuz Naobanai
Jesus, uruu kainaabata'o kaimanaiman apostle wuru'u õgaruz, Naobanai
Jesus ati.
3 Aizii pidannao dakoopan dono õgaru õkaudinan dau'an apostle nii,
kaikapa'a õdako'atin ĩdyaun:
4 Waunao turuu wana'an unao tuma udapu'u na'iki wanikan kapam
uwanyukunuu baokopa utuma.
5 Waunao turuu wana'akan kapam waudaiaronao mishidainaouz,
watuma wamakon dono ba'oran wiizai iti kida, na'apa ba'oran apostlenao
kawan, na'iki Naobanai Jesus inawuzunao kawan, na'iki Peter kawan.
6 Oo Barnabas na'iki õgaru'o nii sha'a karikaonan kaudin waikoda-kinaa
nii wapuraatan, watorii-kinaa nii wawanyukunuu?
7 Aonaa na'ia'oram soldyaa kaudina'o pawiizi ati kawinipinaatan
pawanyukunuu papuraatan idi. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan paowa'oraz
grape baawu, madizookan papaoriba grape aka. Na'iki aonaa na'ia'oram
pidan ka'uza'o kaznizonao oo tapi'iza idi matuzakan pa'uza dunuu.
8 Wuru'u kuwai kida õkainaabata-kinaaz na'apa'oram ati'o õkian pidannao
aitapanii kida, mazan aonaa pidan mani karikaonan wuru'u di'itinpa'oraz
na'apa. Kakinaorii na'apa ukian kapam.
9 Wuru'u Kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati kian, “Aonaa
puwatudapa'ana'a tapi'iza dako poroom aka udakazaapa-kida-kao dono
u'ati.”* Aizii Tominkaru na'apanuz, aonaa tapi'iza dau'ana'o mani
karikaonan.
10 Mazan una'apanuz waunao dau'ana'o na'iki usaada-kao waunao dikin
ia'o. Usha'apanum kau'an pidan kawiiziipa'oraz na'iki pidan
karaodapa'oraz paoribai aka, ĩaitapa panyukunuu ii ĩka'idiwainan nii
kapam wuru'u paoribai aka idi.
11 Wakowaadanuz Kaimana'o Kuwai unao ati, uruu wapaopan kawanu'o
paoribai uuda wuru'u. Ukau'an turuu wapishaan unao taan
wawanyukunuu nii.

---

* **9:9** Deuteronomy 25:4

12 Aizii baokoinao turuu ĩpishaan unao kaminka'utan ĩdyaun, ĩkowaadapan
idi Kaimana'o Kuwai, waunao aitaniiman, turuu manawun wapishaan
ukaminka'utan waunao.
Mishi waunao turua'o padamata wapishaan aimaakan kida unao ai,
wakowaadapan idi kaimana'o kuwai. Mazan waunao, watuuda
wabaiaapan ipai sha'apa'oram aimaakan kida, upu'u aonaa wapishaan
aimaakan kida u'ai. Uruu aonaa kizi washa'apatan aimaakan awauta'o nii
pidan umishidan ai Kaimana'o Kuwai, Christ daua'oraz.
13 Mishi unao, uaitapanii pidannao kaudinainaouz Tominkaru Dapu ii,
ĩikodan pawanyukunuu nii pakaudinan ida'an na'ii. Na'iki faadaanao
kaudinainaouz altar, uzai kawaodapa-kizinao di'ii, ĩikodan panikan nii
dunai idi wuru di'iki'i, uzai pidannao na'akaniaz pataan nii Tominkaru ati
na'ii.
14 Ukau'an na'apa'o kapam Naobanai Jesus kian pidan kowaadapa'oraz
Kaimana'o Kuwai, marii kizi pidannao abatainaouz ukuwaa taan
uwanyukunuu nii.
15 Mazan õgaru, turua'o padamata õpishaan õwanyukunuu nii õkowaadapan
idi kaimana'o kuwai, upu'u aonaa na'apainim õpishaan utaan aimaakan
õ'ati. Aizii õsaadanuz unao ati, aonaa õaipan idi'o mani usakadan naa utaan
aimaakan kida õ'ati. Kaiman zii pa'an õ'ati õmawakan an, aonaa õkazata-kidan
õ'atadinapanuz, õmazaamatakanuz õkakuwaapan winipinaa.
16 Upu'u zii õkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai, aonaa turuu õatadinpan
uruu ida'an, usha'apanum kau'an õgaru, Tominkaru dyuudanii
kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai. Na'iki aonaan an õkowaadan wuru'u
Kaimana'o Kuwai, upataka'utan nii õgaru.
17 Õkakuwaapan an mani kaimana'o kuwai dau'u õaipan ati karikaonan,
õpishaa mani pidannao kawinipinaatan õgaru. Mazan õkowaadapanuz
kaimana'o kuwai aonaa õaipan ati'o mani, uruu idi'o pa'an õsha'apatan
kaudin-kizai Tominkaru taaniaz õsha'apatan nii.
18 Ukau'an kanom õwinipinaa nii? Soo wuru'u õkowaadapanuz kaimana'o
kuwai, na'iki aonaa õdakotan uwinipinaa. Una'apan idi'o aonaa õpishauzon
aimaakan taa-kao õ'ati, õkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai õturuuan pu'u
õpishaan.
19 Aonaan pu'u pidan poitoru mani õgaru, mazan upu'u õtaapinan ipai
pidan poitoru kawan. Uruu turuu kizi õka'iitan kawana'ati õna'apatan iriba
pidannao nyukunuu ĩmishida kizi Jesus Christ.
20 Õkaudinan dono Jewnao bii an, na'apa õmashaapan Jew kawan, turuu kizi
õna'apatan ĩnyukunuu ĩmishida kizi Jesus Christ. Na'iki õgaru pidannao tuman
dono, da'anainaouznaa Jewnao kakinaorinaa, õgaru na'apa kapam ĩnao
kawan, õizo'ati wuru'u kakinaorii ĩizo'atipaniaz, turuu kizi õna'apatan
ĩnyukunuu ĩmishida kizi Jesus Christ, aonaan pu'a'a naa padamata õtaapan
uruu kakinaorii.
21 Aizii õgaru Gentilenao tuman dono, mataapa-kainaouz Jewnao
kakinaorinaa, õgaru na'apa kapam õmashaapan Gentile kawan, turuu kizi
õna'apatan ĩnyukunuu ĩmishida kizi Jesus Christ. Mazan aonaa õkian mani
kaiwuru'u aonaa õizo'atin Tominkaru kakinaori. Mishi'oraiman, õgaru,
õizo'ati Christ kakinaori.
22 Õgaru mishidainao tuman dono, aona'oraz ĩmishidapan ma'ozaka, na'apa
kapam õtaapinan ĩnao kawan, turuu kizi õma'ozakadan ĩmishidapan powa'a zii
Jesus Christ. Õkowaadapan dono kaimana'o kuwai ipai sha'apa'oram kaduz
pidannao ati, na'apa õtiwaan õtaapinan ipai ĩnao kawan. Uruu na'apa'o ida'an
turuu kizi õkaminka'utan pabi'i ĩdyaun ĩmishida kizi Christ.

23 Õsha'apatan ipai na'apa kida'oraz aimaakan, pidannao abata kizi
Kaimana'o Kuwai. Uruu baokopa kizi mishidainao tuma õka'iidiwainan
kaiman kida'o aimaakan idi, Tominkaru kowaadaniaz pataan nii
mishidainao ati.
24 Unao, uaitapanii dimatin-karu dono ipai pidannao dimainao ni'oraz
tiwaakan padimaban ida'an, mazan bauda'apa'o nii pidan ĩnao bii iki'o
winian nii, na'iki uzaamatan taa'azoo-kariwaiz aimaakan uwinian idi
pa'an. Ukau'an na'apa kizi kapam unao pidan dimaba'o kawan, uzaamata
kizi Tominkaru taa'azooniaz aimaakan.
25 Ipai pidannao dimainao ni'oraz ĩsha'apatinan soo patominapa-kida-kao
kawana'ati. Aizii wuru'u ĩsha'apatanuz na'apa kida'oraz aimaakan, ĩaipan
idi aimaakan taa-kao pa'ati, aona'o ni'oraz una'an karikaonan. Mazan
waunao mishidainao, washa'apatinan watominapa-kida-kao kawana'ati
waaipan idi aimaakan taa-kao wa'ati karikaonanu'o ni'oraz una'an pa'an.
26 Uruu idi'o õdiman sariapa õdima-kizi tokon iti. Na'iki õgaru, na'apa pidan
kawan makinaotina'oraz tiniaaka-karu ida'an, aona'oraz udobaa-kidan
patinikan pamin-tiniaakan.
27 Õgaru õtominapa-kida õnanaa sha'apata'o nii aimaakan sakitapa'o, na'apa
pidan tominapa-kidan kawan pananaa pasha'apatan ida'an dadara kida'o
aimaakan dimatin-karu ua'ii. Mishi, õgaru õkowaadapani'i naa kaimana'o
kuwai baokoinao ati. Aizii aonaan an õmashaapan wuru kawana'ati'i
kaimana'o kuwai õkowaadapaniaz, aona'o nii Tominkaru taan õ'ati
utaa'azooniaz.

10

Wakakinao-kao toma-kariwai tominkarunao ai

1 Õmin-mishidannao, õaipan unyukunuuan aimaakan kida sha'apa'oraz da'i
wadokozu-daunnao ati, da'anpainaouz Moses. Tominkaru na'akapan ĩnao
padyuudan ida'an isha'iz kazannaatapa'o nii ĩdyaun. Ipai ĩnao taraukan Red
Sea pakidiba ida'an.*
2 Ipai ĩnao chikaawunuinan Moses pidanannao nii, wuru ida'ana'a
ĩmakonuz isha'iz waranu an na'iki ĩtaraukan ida'an paran.
3 Ipai ĩnao, ĩnika wanyukunui Tominkaru taaniaz ĩ'ati aokazi iki.†
4 Na'iki ipai ĩnao, ĩtuza kapam wunu Tominkaru taaniaz ĩ'ati kuba di'iki.
Ĩtuzan wuru'u kuba di'iki Tominkaru aidaniaz ĩ'ati, ĩchi'ikapa-kizi
mapidantaka'o amazada di'ii'aka. Aizii wuru'u kubaz, uruu Christ wuru'u.‡
5 Tominkaru sha'apatan pu'u ĩ'ati na'apa kida'o aimaakan, upu'u zii ipai
zaa wadokozu-daunnao, aonaa ĩsha'apatinan Tominkaru nyukunuu
kawana'ati. Uruu idi ĩmawakan ipai mapidantaka'o amazada baara ii aka.§
6 Aizii ipai di'oraz aimaakan kida sha'apanuz, watominapa-kinaa ni'o
wuru'u. Na'iki wakakinaorinaa ni'o, aonaa kizi wana'azootapan oia'o
aimaakan kida na'apa ĩnao kawan.*
7 Mana'a watominkaruniitapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao, pabi'i
kida'o wadokozu-daunnao kawan. Usaadinpan kawan ĩdau'an Tominkaru
kaaritan ida'a. Ukian, “Wuru'u pidannao aroopan naa na'iki ĩtuzapan naa,
na'iki udauna'an ĩkonaupan naa madoronaa-daun.”†
8 Mana'a wakaminshu'uinpa'ana'a na'iki aonaa wakiainpa'ana'a ba'oran
min-mazidan tuma, pabi'i kida ĩnao sha'apatauzonii kawan. Uruu idi
Tominkaru to'oran ĩ'ati na'iki 23,000 ĩmawakan bauda'apa'o kamoo ida'a.‡

---

* **10:1** Exodus 13:21-22; Exodus 14:22-29 † **10:3** Exodus 16:35 ‡ **10:4** Exodus 17:6; Numbers 20:11
§ **10:5** Numbers 14:29-30 * **10:6** Numbers 11:4 † **10:7** Exodus 32:6 ‡ **10:8** Numbers 25:1-18

9 Mana'a watiwaa-kidapa'ana'a Naobanai Tominkaru,§ pabi'i kida'o
wadokozu-daunnao tiwaa-kidapauzon kawan uruu. Uruu idi Naobanai
Tominkaru to'oran ĩ'ati na'iki uzowian ĩdyaun, udyuudan ida'an
kowazaznao aroa'o nii ĩdyaun.*
10 Na'iki aonaa ukashada'ana'a na'apam Tominkaru taapan unao, pabi'i
kida ĩnao na'apauzon kawan. Uruu idi Tominkaru dyuudan pa'angelin
zowian ĩdyaun.†
11 Aizii ipai di'oraz aimaakan kida sha'apanuz ĩ'ati, uruu tukapa-kida'o
nii kanom turuu sha'apan wa'ati, washa'apatan an aimaakan oii kida'o ĩnao
sha'apatan kawan. Na'iki usaada-kao kakinaowa'o nii waunao, aonaa kizi
washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an waunao
wamashaapan maonapa'ora'a naa amazada katokon-tina'azon ida'ati.
12 Ukau'an, na'ia'oram pidan itiiman ma'ozaka'o pamishidapan, marii
uzaudinpan, usha'apanum kau'an aonaan an uzaudinpan, uwaotinan nii
oia'o.
13 Aizii na'apainim an putiwaa-kidapa-kao aimaakan oia'o dau'ati,
punyukunuitapa baokoinao pidannao na'apa'o kapam ĩtiwaa-kidapa-kao.
Mazan Tominkaru mishi'o utaapan paparadan papidanannao ati. Aona'o
nii utaapadan putiwaa-kidapa-kao tuukia'a naa manawun, pumaka'iitakan
ai. Aizii wuru dono'o putiwaa-kidapa-kaoaz, Tominkaru toman nii pugaru
ma'ozaka, uruu turua'o nii putuudan putiwaa-kidapa-kaoaz na'iki aona'o
nii putaainan oia'o ati.
14 Ukau'an õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a
utominkaruniitapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao.
15 Õparadan unao ati, õparadan kawan aitapinainao pidannao ati. Ukau'an
udi'itapa kizi na'apa'oram kaiwuru'u õparadanuz u'ati.
16 Watuzan dono wine wuru'u watoriinapa-kidaniaz Tominkaru ati,
wanyukunuitapan dono'oraz Jesus mawakan wa'ati, baokopa waunao
mishidainao, wabauda'apatinan Christ tuma uizain ida'an. Na'iki wanikan
dono bread wadushowaniaz, baokopa waka'iidiwainan Christ nanaa idi.‡
17 Wanikan ida'an wuru'u bauda'apa'oraz bread di'iki, ipai waunao
wairiban pu'u padamata, baokopa wabauda'apatinan wamin-mishidannao
tuma na'iki Christ tuma.
18 Aushaa udi'itapa mooko tawuru'u Israelitenao. Ĩbauda'apatinan, ĩnikan
ida'an dunai, uzai zowii-kariwai di'iki'o, taa-kariwaiz altar paawa'a
Tominkaru ati.§
19 Aonaa õkian mani kaiwuru'u, wuru'u wanyukunui taa-kariwaiz
toma-kariwai tominkaru ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ba'oran
wanyukunui ai. Na'iki aonaa õkian mani kaiwuru'u, toma-kariwaiz
tominkaru mishi'o ukakupan.
20 Mazan õkian, wuru'u pidannao tominkarunitapainaouz toma-kariwai,
ĩzowian pa'uzanao na'iki ĩtaanuzu oia'o doronainao ati'o karikaonan, aonaa
Tominkaru ati'o mani. Na'iki aonaa õaipan unao bauda'apatinan oia'o
doronainao tuma.*
21 Aonaa turuu utuzan wine wuru'u koopo di'iki, unyukunuitapa-kinaaz
Naobanai Jesus mawakan, uaida-kinaa nii ubauda'apatinpan Naobanai
Jesus tuma, na'iki utuzan kapam wine ba'oran koopo di'iki, uaida-kinaa nii
ubauda'apatinpan oia'o doronainao tuma. Na'iki aonaa turuu unikan

§ **10:9** Ba'oran kaarita di'ii kida usaada-kao Christ kii. * **10:9** Numbers 21:5-6 † **10:10** Numbers 16:41-49 ‡ **10:16** Matthew 26:26-28; Mark 14:22-24; Luke 22:19-20 § **10:18** Leviticus 7:6 * **10:20** Deuteronomy 32:17

bread, Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao ni'oraz, na'iki
unikan kapam wuru'u wanyukunui oia'o doronainao ati'oraz utaa-kao.
22 Washa'apatan an na'apa'o aimaakan wakishauzidan nii Tominkaru,
uruu uto'oran nii wa'ati. Waunao aonaa wama'ozakan u'ai.†
23 Pabi'i unao kian, "Õgaru kashaapa-kao õsha'apatan kanom karikaonan
õaiapanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimaakan
washa'apatanii kaimanan wa'ati. Pabi'i unao kian, "Õgaru kashaapa-kao
õsha'apatan kanom karikaonan õaiapanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa
ipai mani aimaakan washa'apatanii ma'ozakadan baokoinao mishidainao.‡
24 Ukau'an, aonaa kizi na'ia'oram pidan di'itapan na'iki sha'apatan
aimaakan paaiapanii karikaonan. Mishi'oraiman, udi'itapa na'iki
usha'apata aimaakan kaminka'uta'o nii ba'oran mishidainao.
25 Turuu punikan sha'apa'oram karikaonan dunai putoriinii dunai
selliapa-kizinao iki. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram wuru'u dunaiz.
26 Usha'apanum kau'an, Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Imi'i
baara na'iki ipai aimaakan kida na'a'oraz Tominkaru idiwau."§
27 Aizii dii mani pidan mamishida-ka'o na'akan pugaru, aroopa'ana'o nii,
pumako pumako'ozon an. Na'iki punika kanom karikaonan umaokodanii
pu'ati. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram uikodan wuru'u wanyukunuiz.
28 Mazan na'ia'oram pidan kian an pu'ati, "Di'oraz wanyukunui
taa-kariwai toma-kariwai tominkarunao ati." Ukau'an aonaa
punika'ana'azu, na'iki na'apa'o ida'an, aona'o nii pusha'apatan aimaakan
pana'iti'o wuru'u pidan nyukunuu ai.
29 Pugaru panaadon pukian punyukunuu ii, aonaa sha'apa'o mani
wuru'u unika-kao, mazan wuru'u ba'oran pidanaz, panaadon ukian
panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani wuru'u na'apa'o nika-kao.
Ukau'an pidan mishida'o pishaan nii, "Na'apam aizii, na'iki kandii nii
mooko aonaa õtaapada-kao õsha'apatinan õnyukunuu kian kawana'ati,
ba'oran pidan kian idi panyukunuu ii aonaa kaimana'o mani wuru'u?"
30 "Kaiman pugaru," õkian an Tominkaru ati õwanyukunuu dikin ii, kandii
nii mooko ba'oran pidan kian õdau'an õsha'apatan oia'o õnikan idiz?
31 Ukau'an, puaroopan dono oo putuzan dono, oo kanom karikaonan
pusha'apatan, pusha'apata kiziz pukonaukii-kida-kinaa nii Tominkaru
umanawunun.
32 Aonaa pusha'apata'ana'a aimaakan waota-kida'o nii na'ia'oram pidan
uizo'atipan ai Tominkaru. Panaadon wuru'u pidanaz, uruu Jew, oo uruu
aonaa Jew mani, oo uruu mishidapa'o Tominkaru.
33 Õgaru na'apa õtiwainan, õtiwaa õsha'apatan aimaakan pidannao
nyukunuu kaiman-kinaa nii, aonaa õkasharuta-kinaa nii mani ĩnyukunuu.
Õgaru, aonaa õdi'itapan õsha'apatan aimaakan õ'ati karikaonan. Mazan
õdi'itapan õsha'apatan aimaakan õkaminka'uta-kinaa nii iriba baokoinao
pidannao, uruu ida'an kizi õkaminka'utan ĩnao ĩmishida kizi Jesus na'iki
ĩkazannaatin kizi.

11

1 Uda'an õkaduz na'apa õda'anan kawan Christ kaduz.

Zunnao shibatan daua'o pazowau

2 Tuukii õkonaukii-kidan unao, usha'apanum kau'an karikaonan
unyukunuitapan õgaru, na'iki usha'apatinan idi õdobata-kidaniaz kakinaorii
kida kawana'ati.

---

† **10:22** Deuteronomy 32:21 ‡ **10:23** 1 Corinthians 6:12 § **10:26** Psalm 24:1

3 Mazan õaipan uaitapan Christ kazowautapa'o daonaiora. Na'iki
daonaiora kazowautapa'o paudaiaro, na'iki Tominkaru kazowautapa'o
Christ.
4 Ukau'an daonaiora shibatapa'o pazowau patoriinpan dono Tominkaru
ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono
choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u usha'apataniaz Christ ati, wuru'u
pazowaunaaz.

5 Na'iki zun, aona'oraz oshibatapan pazowau patoriinpan dono
Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan
baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u osha'apataniaz
paudaiaru ati, wuru'u pazowaunaaz. Oroo na'apa'o zun kawan
ziida-kariwaiz ozowauda.
6 Aonaan an zun shibatan pazowau, marii ozowauda dukuta-kao. Mazan
ukakiba'azonnan idi zun ati wuru'u pazowaud dukuta-kao, oo pazowaud
ziida-kao, ukau'an marii oshibatan pazowau.

7 Daonaiora aonaa kanom nii uaiapa-kao ushibatan pazowau,
usha'apanum kau'an Tominkaru toman daonaiora paugaru kawan. Na'iki
daonaiora ida'a Tominkaru umanawunun tukapa-kao. Mazan zun, oroo
ida'a daonaiora umanawunun tukapa-kao.
8 Usha'apanum kau'an daonaiora, aonaa utoma-kao zun di'iki, mazan
zun toma-kao daonaiora di'iki.
9 Na'iki daonaiora, aonaa utoma-kao zun ati, mazan zun toma-kao
daonaiora ati'o.
10 Ukau'an, marii zun shibatan pazowau, otukapa-kida-kinaa nii
paudaiaru kazowautapan paugaru, usha'apanum kau'an kaina'a kapam
angelnao awunuutapan.

11 Mazan waunao mishidainao, wamashaapanuz bauda'apatinapa
Naobanai Jesus ida'an, aonaa turuu zun sha'apainpan pa'ida'a karikaonan,
na'iki daonaiora aonaa turuu usha'apainpan pa'ida'a karikaonan.
12 Mishi zun toma-kao kawan daonaiora di'iki, na'apa kapam daonaiora
shakatan zun di'iki. Mazan ipai ĩdyaun Tominkaru di'iki'o pa'an.

13 Unao, udi'itapa di'oraz aimaakan: Kaimana'o mani wuru'u zun
toriinapanuz Tominkaru ati, aonaa oshibatapan pazowau baokopatin-karu
dono choochi ii?
14 Kainaabatinapa'o na'apa'oram pidan kaduz toma-kao, ukau'an
daonaiora kadizo-tinpan an, kakiba'azonna'o aimaakan wuru'u.
15 Mazan zun dizo dawua'oraz, uruu aimaakan konaunama'o wuru'u.
Usha'apanum kau'an odizo dawua'oraz taa-kao, ozowau shibarinaa ni'o.
16 Mazan na'ia'oram pidan kashadaakapa'azo'o wuru dau'ana'a, aonaa
na'apam õkian powa'a, soo kaikapa'a: Aonaa waunao oo ba'oran
mishidapainao Tominkaru taapan ba'oran kaduz kakinaorii wuru aia'a,
ĩbaokopatinan dono pachoochin ii kida.

Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao (Matthew 26:26-29; Mark 14:22-25; Luke 22:14-20)

17 Aizii di'i õkakinaota'azoonuzu unao, aonaa õkonaukii-kidan unao.
Usha'apanum kau'an ubaokopatinan dono uchoochiapa-kizi ii, soo
ukaziwan na'iki ukasha'oradan karikaonan umin-mishidannao nyukunuu.
Aonaa usha'apatan aimaakan kaimana'o.
18 Kiwiitapa õkia'azon, ukowaada-kao õ'ati kaina'a buutaaka-karu unao
bii an uchoochiipan dono, na'iki õmishida zaa kaiwuru'u kuwaiz.

19 Mazan mishi, wuru'u buutaaka-karuz unao bii an, uruu ida'an turuu
pidannao aitapa-kao mishi'oraz pa'an ĩsha'apatan aimaakan sakitapa
Tominkaru aipan kawana'ati.
20 Aizii uaroopa'anan dono baokopa, unyukunuitapa'anan Naobanai
Jesus mawakan, aonaa mishi'o mani utaapanuzu umanawunu'o nii.
21 Usha'apanum kau'an, aroapa-karu dono, pabi'i kida unao kiwiita'akan
naa na'iki uaroopa'akan naa wanyukunui dau'u,* aonaa uzaudapan
umin-mishidannao. Uruu idi ba'orainao zamazi ĩdyaun, baokoinao po'idi
ĩdyaun.
22 Aonaa mooko udapu nii uaroapa-kizi nii na'iki utuza-kizi nii? Oo
kaimana'o sha'a u'ati wuru'u utaapanuz madiwautapa-ka'o nii Tominkaru
pidanannao, na'iki uba'azootin-kidan umin-mishidannao wuru'u
pataka'utinainaouz? Na'apam uaipan õkian u'ati? Upu'u sha'a õkonaukii-kida
unao? Õgaru aonaa õkonaukii-kidan unao, usha'apatan idi na'apa'o!
23 Wuru'u kakinaorii õdobata-kidaniaz unao ati, uruu kakinaorii Naobanai
Jesus taaniaz õ'ati. Tawuru aiwaka'ana'a Naobanai Jesus zaamata-kida-kao
ua'ii patarubanao ati, uzaamatan bread,
24 na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udushoonuzu,
na'iki ukian, "Aizii di'i õnanaa taa-kariwai unao dikin ii. Na'apa pa'i
usha'apata unyukunuitapa-kinaa nii õmawakauzon."
25 Ĩaroopan dauna'an, na'apa kapam Jesus zaamata'akan koopo
kaina'a'oraz wine na'a, na'iki ukian, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz,
kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o
pasha'apata'azooniaz pidannao ati† õizain ida'an. Na'iki na'apainim dono
utuzanuzu, unyukunuitapa õmawakauzon."
26 Aizii karikaonan unikan kawana'ati di'oraz bread, na'iki utuzan wine
di'oraz koopo di'iki, ukowaadapan Naobanai Jesus mawakan daua'o
wuru'u, atii ukaawan powaa ati.
27 Ukau'an, na'ia'oram pidan nikan dono bread na'iki utuzan wine,
aonaan pu'u udi'itapan panyukunuu ii aimaakan umanawunu'o wuru'u
Naobanai Jesus mawakanuz, oia'o wuru'u usha'apataniaz, usha'apanum
kau'an aonaa utaapan umanawunu'o nii wuru'u Naobanai Jesus
mawakanuz.
28 Ukau'an, marii uawunuutinan kaimanaiman unyukunuu ii kiwiitapa
zii, udauna'an turuu unikan wuru'u bread, na'iki utuzan wine wuru'u
koopo ida'a'oraz.
29 Aizii aonaan an udi'itapan unyukunuu ii kanom wuru'u Naobanai
nanaa kainaabatapanii, ukau'an unikan dono wuru'u bread na'iki utuzan
dono wine, Tominkaru pataka'utan nii unao.
30 Uruu idi'o iriba unao karinaan na'iki ukapatin, na'iki pabi'i kida
umin-mishidannao mawakan.
31 Mazan waawunuutinan an kaimanaiman wanyukunuu ii kiwiitapa zii,
aonaa kandii nii Tominkaru pataka'utan waunao.
32 Mazan Naobanai Tominkaru pataka'utan dono waunao, ukakinaotan
waunao wuru'u, aonaa kizi wakaboota-kao pataka'utin-kizai iti pidannao
tuma mamishida-kainaouz Tominkaru.

---

* **11:21** Uruu dono mishidainao aroopauzon baokopa wanyukunui dau'u ĩna'akaniaz kida, ĩnikan nii kapam poroom-ba'i na'iki ĩtuzan nii wine ĩnyukunuitapa-kinaa nii Naobanai Jesus mawakan.
† **11:25** *Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati:* uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

33 Uruu idi õmin-mishidannao, ubaokopatinan dono, uaroopa'anan wuru'u
wanyukunui dau'u, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan,
uzaudapaaka zii uaroapa kizi baokopa umin-mishidannao tuma.
34 Aizii na'ia'oram unao zamazin an, unika'aka uwanyukunuu udapu ii
zii. Uruu aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao ubaokopatinan dono.
Aizii upishaaniaz ba'oran aimaakan kida dau'an, õsakitapadan niizu
õkaawan dono.

12

Kaimana'o Doronaa taanii waka'iita-kinaa wakaudinan

1 Aizii õmin-mishidannao, õparada'azon tawuru dau'ana'a Kaimana'o
Doronaa taanii kidaz, waka'iita-kinaa nii washa'apatan kaudin-kizai
Tominkaru ati. Õaipan uaitapan aimaakan mishi'o udau'an.
2 Unao, uaitapanii na'apam da'i umashaapauzon aonaan pu'u zii
umishidan Tominkaru. Unao pozawatapa-kida-kariwai da'i,
utominkaruniitapan ida'an toma-kariwai tominkarunao, aona'oraz
ĩkakupan.
3 Ukau'an, õaipan uaitapan aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru Doronaa
kazowautapanii ka'iitan padakoopan Jesus, na'iki aonaa na'ia'oram pidan
ka'iitan pakian "Jesus uruu Naobanai," soo Kaimana'o Doronaa*
kazowautapan ida'an uruu.
4 Kaina'a pabi'inaaka Kaimana'o Doronaa taanii pidan ka'iita-kinaa
pasha'apatan kaudin-kizai, mazan uruu Kaimana'o Doronaa wuru'u
taa'oraz ipai ĩdyaun.
5 Kaina'a pabi'inaaka kida na'apam pidannao kaudinan, mazan
bauda'apa'o Naobanai Tominkaru ati'o wuru'u kaudin-karuz.
6 Na'iki ipai waunao pabi'inaaka kida washa'apatan kaudin-kizai, mazan
uruu bauda'apa'oraz Tominkaru kaudina'oraz wa'ida'an na'iki
ukaminka'utan waunao ipai aimaakan washa'apatanii ida'a.
7 Aizii Kaimana'o Doronaa taanuzu ma'ozaka-kinai wa'ati,
waka'iita-kinaa ni'o washa'apatan kaudin-kizai, uruu turuu kizi
wakaminka'utan wamin-mishidannao.
8 Bauda'apa pidan ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pataan
kaimana'o kakinaorii aitapaaba-karu ida'an. Ba'oran ati, utaa
uaitapa-kinaa nii dadara'o kuwai Tominkaru di'iki'o.
9 Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa umanawunu'o mishida-karu. Na'iki
ba'oran pidan ati, uruu Kaimana'o Doronaa koshan taa'o uka'iita-kinaa nii
pakakudan karinainao pidannao.
10 Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pasha'apatan
umanawunu'o aimaakan kida. Na'iki ba'oran pidan ati, utaa uka'iita-kinaa
nii pakowaadan kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki ba'oran ati, utaa
uaitapa-kinaa nii wuru'u kuwaiz Tominkaru Doronaa di'iki'o oo ba'oran
doronai di'iki'o karikaonan. Upu'u ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa
uka'iita-kinaa nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz
kanom aitapan. Na'iki ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii
pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an.
11 Mazan uruu bauda'apa Kaimana'o Doronaa wuru'u sha'apata'oraz ipai
di'oraz aimaakan kida; paaipan kawana'ati utaan pidannao ati
ĩka'iita-kinaa nii pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati.

Bauda'apa'o nanai mazan iriba'o usha'apauzin kida

* **12:3** *Kaimana'o Doronaa:* uruu Tominkaru Doronaa kapam.

12 Waunao bauda'apa'o wananaa, utoma-kao pu'u padamata
pabi'inaaka'o wananaa sha'apauzin idi kida. Na'apa'o kapam Christ
bauda'apa'o unanaa, na'iki waunao wuru'u unanaa sha'apauzin kidaz.
13 Pabi'i kida waunao Jewnao, na'iki baokoinao Gentilenao. Pabi'i kida
waunao poitoruinao, na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani. Mazan
ipai waunao chikaawunuu-kariwai bauda'apa'o nanai di'iti, uruu
bauda'apa'oraz Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki ipai waunao ati taa-kao
wuru'u Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti.
14 Wuru'u pidan nanaa iriba'o usha'apauzin.
15 Aizii dii mani kidibai kian an, "Õgaru aonaa ka'ui mani, aonaa
õzaamatinpan nanai ida'ati." Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u
aonaa na'apam umazaamatinapakan nanai ida'ati.
16 Na'iki tainii kian an mani, "Õgaru aonaa awunui mani, aonaa
õzaamatinpan nanai ida'ati." Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u
aonaa na'apam umazaamatinapakan nanai ida'ati.
17 Aizii ipai mani pidan nanaa, soo pidan awun karikaonan, aonaa
na'apam uabatan aimaakan. Na'iki ipai mani pidan nanaa, soo pidan tain
karikaonan, aonaa na'apam udamaan aimaakan.
18 Mazan wananaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, na'iki Tominkaru
muudan ipai wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz paaiapa-kizi ida'a pa'an.
19 Pidan nanaa sha'apauzin bauda'apan an mani karikaonan, aonaa
mani pidan nanaa nii.
20 Pidan nanaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, mazan pidan nanaa
bauda'apa.
21 Ukau'an, waawun, aonaa turuu ukian waka'u ati, "Aonaa õaipan
pugaru!" Na'iki wazowau, aonaa turuu ukian wakidiba ati, "Aonaa õaipan
pugaru!"
22 Mishi'oraiman, tuukii pa'an waaipan wananaa sha'apauzin kida
kapati'oraz kawan ĩtukapa-kao.
23 Na'iki wananaa sha'apauzin kida wataapaniaz awutapa'o nii
ĩmanawunun, ĩnao mishi'oraiman wataapanii kaimana'o ida'an manawun.
Na'iki wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz aona'oraz waaipan utukapa-kao,
kaiman wakakamichantan,
24 mazan ba'oran wananaa sha'apauzin kida, aonaa wataapan na'apa
wataapan kawan wananaa sha'apauzin kida awutapa'oraz ĩmanawunun.
Tominkaru baokopatan ipai wananaa sha'apauzin kida, uruu wananaa
sha'apauzin kida aona'oraz ĩmanawunun, ĩnao pa'an kaimana'o ida'ana'oraz
manawun wataapan.
25 Ukau'an, na'apa'o ida'an kizi aonaa buutaaka-karu nii wananaa ida'a,
mazan ipai kizi pana'a kida'oraz wananaa sha'apauzin kida patumaaka
ĩtaapaakan.
26 Bauda'apa'o wananaa sha'apauzin kaziwan an, ipai ba'oran wananaa
sha'apauzin kida kaziwan kapam. Na'iki bauda'apa'o wananaa
sha'apauzin konaukii-kida-kao an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida
konaukian utuma.
27 Aizii ipai unao Christ nanaa wuru'u, na'iki unanaa sha'apauzin kida
wuru'u ipai unao.
28 Na'iki Tominkaru choochin ida'a, wuru'u upidanannaouz: kiwiitapa
uzaamata pidannao apostlenao nii, udauna'an prophetnao nii, udauna'an
tiichaanao nii. Udauna'an pidannao sha'apatainao nii umanawun kida'o
aimaakan. Ba'orainao pidannao kakudapauzonao nii karinainao
pidannao; ba'orainao pidannao kaminka'uupauzonao; ba'orainao

kazowautapainao nii pamin-mishidannao; ba'orainao pidannao ka'iita'o nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan.
29 Ukau'an aonaa ipai'o mani pidan zaamata-kao apostlenao nii, oo prophetnao nii, oo tiichaanao nii. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pasha'apatan umanawun kida'o aimaakan.
30 Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakakudan karinainao pidannao. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an.
31 Ukau'an utaa unyukunuu di'oraz kaiman kida'o aimaakan dau'ati, uma'ozakada-kinaa nii umin-mishidannao.

Mazan aizii õtukapa-kidan nii aimaakan unao ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ipai ba'oran kida ai.

13

Kamarainpan-karu

1 Õaitapan pu'u mani õparadan ipai sha'apa'oram kaduz pidannao paradan ida'an, na'iki angelnao paradan ida'an, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, õparadan ikoda'o nii tinin dara-daraapa-kao kawanu'o karikaonan.
2 Na'iki õka'iitan pu'u mani õkakuwaapan Tominkaru di'iki'o kuwai dau'u, na'iki õaitapan pu'u mani ipai dadara kida'o kuwai Tominkaru di'iki'o, na'iki õaitapan pu'u mani mishi'o kuwai kida Tominkaru di'iki'o aona'oraz pidan aitapan, na'iki mishida-karu kaina'an pu'u mani õ'ida'a, õka'iita-kinaa nii õzikadan midukuo kida, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u õgaruz.
3 Õtaan pu'u mani ipai õsha'apauz pataka'utinainao ati, na'iki õkashaapan pu'u mani õkawaoda-kao õkakupan pu'u, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, madiwautapa-ka'o wuru'u õsha'apatanuz na'apa kida'oraz aimaakan.
4 Pidan kamarainpanu'o, utuuda panyukunuu pato'oran ai pairibannao ati, na'iki uruu kamunanba'o; aonaa ukishauzin, aonaa u'atadinpan, aonaa utaapinpan umanawunu'o nii pasha'apatanii ida'an.
5 Pidan kamarainpanu'o, aonaa umaniinawiikatinan pairibannao ati. Aonaa udi'itapan pasha'apatan aimaakan soo pa'ati karikaonan. Aonaa uto'ora'akauzon kadiman. Aonaa unyukunuitapan aimaakan dikauda'o sha'apata-kao pa'ati.
6 Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukonaukii-kidan aimaakan oia'o sha'apata-kao, mazan ukonaukii-kida pa'an aimaakan mishi'o na'iki sakitapa'o usha'apata-kao.
7 Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukashadinan pabaiatinan pu'u. Na'iki karikaonan umishidapan pairiban sha'apatan kaimana'o aimaakan. Na'iki uaitapa pairiban sha'apatan nii aimaakan kaimana'o. Na'iki aonaa na'apainim ukashadinan aimaakan dikauda'o sha'apan pu'u pa'ati.
8 Kamarainpan-karu, aonaa na'apainim ukatokonon. Mazan wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinaa nii pakowaadapan Tominkaru di'iki'o kuwai, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinaa nii paparadan parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan aitapa-kinaa nii, ipai'o nii ĩkatokon-tinan.

9 Wuru'u aitapa-karu taa-kariwaiz wa'ati, na'iki waka'iitanuz
wakowaadan Tominkaru kuwaa, masakauda'u'o karikaonan, aonaa ipai'o
mani wuru'u.
10 Mazan diina'iti'i, aitapa-karu taa-kao dono'o naa wa'ati,
waaitapa-kinaa nii ipai aimaakan, wuru'u masakauda'u sodi'oraz
waaitapan, aona'o ni'i naa powa'a uaiapa-kao.

11 Õkoraidaonaan dono zii da'i, õparadan na'iki õdi'itinpan koraidaonaa
di'itinpan kawan. Mazan aizii wuru'u õdyaupainiz naa, aona'a naa powa'a
õdi'itinpan na'iki õparadan koraidaonaa kawan.
12 Kai waaitapanuz Tominkaru dau'u, na'apa'o watukapan kawan
wadikin ishazaba wanamari ida'a wuru'u, mazan diina'iti'i watukapan nii
Tominkaru pa'an. Aimaakan õaitapanii kai masakauda'u sodi'o karikaonan.
Mazan diina'iti'i õaitapan nii ipai aimaakan kaimanaiman, Tominkaru
aitapan kawan õgaru kaimanaiman.

13 Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimaakan karikaonanu'o nii ĩna'an:
mishida-karu, na'iki waaitapanuz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan
kaimana'o aimaakan wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan
umanawunu'oraz manawun, uruu wuru'u kamarainpan-karuz.

14

Kadakotin-karu Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u

1 Ukau'an utaa unyukunuu tuukii manawun kamarainpan-karu dau'ati.
Na'iki tuukii kapam utaa unyukunuu wuru dau'ati'i Kaimana'o Doronaa
taaniaz pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai. Tuukii manawun
utaa unyukunuu wuru dau'ati'i, uka'iita-kinaa nii ukowaadan Tominkaru
di'iki'o kuwai.
2 Usha'apanum kau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an,
aona'oraz kanom aitapan, Tominkaru ati'o wuru'u uparadanuz, aonaa
pidannao ati'o mani, usha'apanum kau'an aonaa na'ia'oram pidan aitapan
na'apa'oram ukian. Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an ukowaadan
aimaakan mishi kida'o, mazan aona'o nii kanom aitapan.
3 Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao
aitapanii parada-karu ida'an, ukaminka'utan pa'an pamin-mishidannao,
uma'ozakadan ĩnyukunuu, na'iki ukonaukiitan ĩdyaun ĩbaiatinan bii'i.
4 Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz
kanom aitapan, soo pa'ida'a karikaonan uma'ozakadinan. Mazan pidan
kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, pidannao aitapanii parada-karu
ida'an, uma'ozakadan pa'an na'iki ukaminka'utan baokopa
pamin-mishidannao.

5 Õnaudapa mani ipai unao paradan pana'a'o parada-karu ida'an,
aona'oraz kanom aitapan. Mazan tuukii pa'an õaipan unao kowaadan
Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an.
Usha'apanum kau'an pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai,
powa'a umanawunun pidan parada'oraz ai pana'a'o parada-karu ida'an,
aona'oraz kanom aitapan. Soo mishi pidan kaina'an an kowaada'o nii
na'apa'oram wuru'u kii-karuz, uruu na'apa'o ida'an mishidapainao
ma'ozakada-kao nii.
6 Õmin-mishidannao, aizii dii mani õkaawan u'ida'ati, õparadan u'ati pana'a'o
parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'apam nii dii
õkaminka'utan na'iki õma'ozakadan unao? Mazan aizii dii mani õkaawan
u'ida'ati õna'akan kuwai Tominkaru aitapa-kidanii õ'ati, oo õtominapa-kidan

unao Tominkaru paradan dau'u, mishi na'apa'o ida'an õkaminka'utan nii
na'iki õma'ozakadan nii pa'an unao.
7 Aushaa udi'itapa mooko kuwudii oo shamoro,* aona'o nii pidannao
aitapan sha'apa'oram uaran wuru'u tau-kariwaiz, soo utau-kao an
kaimanaiman.
8 Na'iki kuwudii poota-kao an, aonaan an uaran kainaabanan, aona'o nii
na'apam soldyaanao minziiwan mizaataaka-karu dau'ati.
9 Ukau'an na'apa'o nii pukakuwaapan an pana'a'o parada-karu ida'an.
Aona'o nii pidannao aitapan kanom daua'o wuru'u pukakuwaapanuz.
Ukau'an pukakuwaapan amazada ati'o karikaonan.
10 Kaina'a iriba pana'a kida'o parada-karu da'a'a imi'i baara'a, na'iki ipai
wuru'u parada-karu kidaz, kaina'a pidannao aitapa'o paparadanuz.
11 Mazan õmaaitapakan an pidan paradan, tawarai wuru'u õgaruz u'ati,
na'iki uruu tawarai kapam õ'ati.
12 Unao, uaipan idi tuukii manawun wuru'u Kaimana'o Doronaa taanii
kidaz pidan ka'iita-kinaaz pasha'apatan kaudin-kizai, ukau'an utaa
unyukunuu powa'a zii wuru kida dau'ati'i, uma'ozakada-kinaa ni'oraz
umin-mishidannao.
13 Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz
kanom aitapan, marii upishaan Tominkaru paaitapa-kinaa nii pakowaadan
na'apa'oram wuru'u pakianuz.
14 Õtoriinpan an pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan,
mishi õdoronaa ida'ana'o karikaonan õtoriinapanuz, mazan aonaa õaitapan
na'apa'oram wuru'u õkian.
15 Ukau'an, na'apam dii õsha'apatinan? Õtoriinpan nii pana'a'o
parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki õtoriinpan nii õaitapanii
parada-karu ida'an kapam. Õkunuitan nii pana'a'o parada-karu ida'an,
aona'oraz kanom aitapan, na'iki õkunuitan nii õaitapanii parada-karu ida'an
kapam.
16 Pukonaukii-kidan an Tominkaru putoriinpan ida'an pana'a'o
parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, aonaa na'apam pidannao
kian "na'apa mishizi," wuru'u dau'ati'i putoriinapanuz, ĩmaaitapakan idi
na'apa'oram pukian.
17 Pukonaukii-kidan pu'u padamata Tominkaru kaimana'o putoriinpan
ida'an, mazan aonaa putoriinapanuz ma'ozakadauan wuru'u pidannao
abatapainaouz putoriinpan.
18 "Kaiman," õkian Tominkaru ati, õaitapan idi õparadan powa'a zii unao ai
pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan.
19 Mazan mishidapainao baokopatinpan dono pachoochin ii, kaiman zii
pa'an õ'ati õparadan an baka'iauda'u sodi parada-karu pidannao aitapanii
ida'an, õtominapa-kida-kinaa nii õmin-mishidannao, õparadan ai dobata'a naa
manawun parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan.
20 Õmin-mishidannao, aonaa udi'itinpa'ana'a koraiziannao di'itinpan
kawan. Na'iki na'apa kizi pa'an unao pa'ishizoinao kawan, aona'oraz
ĩaitapan oia'o. Mazan udi'itinapa kizi pidan dyaupai'o di'itinpan kawan.
21 Kaina'a usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian,

"Õparadan nii õpidanannao ati
ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an,
na'iki õparadan nii ĩ'ati

* **14:7** *shamoro:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ba'oran kaduz pidannao paradan ida'an.
Mazan una'apan pu'u,
aona'o nii ĩmishidan õgaru."†
Naobanai kian.
22 Ukau'an, utukapa aizii, wuru'u pidan paradanuz pana'a'o parada-karu
ida'an aona'oraz kanom aitapan, tukapa-kida'o nii Tominkaru ma'ozakan
pidannao ati aona'oraz ĩmishidan Christ. Aonaa mishidainao Christ ati'o
mani wuru'u parada-karuz pana'a'o parada-karu ida'an. Mazan
Tominkaru di'iki'o kuwai kowaadapa-kaoaz, mishidainao ati'o pa'an,
aonaa pidannao mamishida-kainao ati'o mani.
23 Aizii dii mani, ipai unao mishidapainao baokopatinan uchoochiipan
dono, na'iki wuru'u pidannao aitapainaouz paparadan pana'a'o
parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, ĩparadan naa, na'iki kaina'a
pabi'i mishidainao kaawan aona'oraz ĩaitapan pana'a'oraz parada-karu, oo
pidannao mamishida-kainao kaawan unao choochiipan ida'ati. Aizii
ĩabatan idi unao paradan na'apa'o parada-karu ida'an, "Madoronaa-ziiwa
wunaou'u," ĩkian nii unao dau'an.
24 Mazan ipai unao ukowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai, wuru'u
pidannao mamishida-kainaouz na'iki wuru'u mishidainao, aona'oraz
ĩaitapan pana'a'o parada-karu, aizii ĩabatan idi na'iki ĩaitapan idi unao kuwaa,
ĩnyukunuu pishaata-kao nii pa'oian kida dau'an. Wuru'u kuwai ĩabataniaz
tukapa-kidan nii na'apa'oram ĩkaduz.
25 Na'iki aimaakan kida ĩdizapaniaz panyukunuu ii, ipai'o nii
uaitapa-kida-kao. Uruu idi ĩkodoru'ukan nii na'iki ĩtoriinpan nii Tominkaru
ati, ĩkian nii, "Mishi'o, kaina'a Tominkaru da'a'a unao tuma!"

Sha'apatin-karu sakitapa baokopatin-karu dono choochi ii

26 Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz õmin-mishidannao: Aizii
ubaokopatinan dono uchoochin ii, marii ukaiwaan wuru'u Kaimana'o
Doronaa taaniaz uka'iita-kinaa nii usha'apatan kaudin-kizai. Kaina'a'o nii
pidannao kunuita'o nii, ba'orainao tominapa-kidan unao, ba'orainao
kowaadapan kuwai Tominkaru aitapa-kidaniaz ĩ'ati, ba'orainao paradan
pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ba'orainao,
marii ĩkowaadan na'apa'oram wuru'u ĩkianuz. Marii ipai aimaakan
sha'apata-kariwaiz, ma'ozakada'o nii ipai mishidapainao.
27 Aizii pidannao parada'azo'o pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz
kanom aitapan, soo dya'utam oo idikinauda'u pidannao paradan
taapada-kao, aonaa powa'a zii mani wuru aia'a. Ĩparadan dono, marii
ĩparadan bauda'apa kida. Aizii ba'oran pidan, marii ukowaadan
na'apa'oram wuru'u ĩkianuz.
28 Mazan aonaan an pidan nii aitapa'o pakowaadan na'apa'oram wuru'u
ĩkianuz, pidannao paradainaouz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz
kanom aitapan, aonaa kizi ĩparadan. Marii ĩparadan pa'ida'a na'iki
Tominkaru ati.
29 Marii dya'utam oo idikinauda'u pidannao kowaadapan Tominkaru
aitapa-kidaniaz kuwai, na'iki ba'orainao, marii ĩabatapan na'iki ĩdi'itapan
wuru'u kuwai, mishi'o wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'o oo aonaa.
30 Mazan na'ia'oram an pidan abatapa'oraz na'ii, Tominkaru
aitapa-kidan an aimaakan u'ati, marii wuru'u pidan kakuwaapatina'oraz
mashaadan, turuu kizi pidan abatapa'oraz kowaadan Tominkaru
aitapa-kidaniaz aimaakan u'ati.

† **14:21** Isaiah 28:11

31 Marii bauda'apa pidan paradan kiwiin, udauna'an ba'oran paradan
udawu'ati. Na'apa ipai abatapainaouz tominpan nii na'iki ma'ozakada-kao
nii.
32 Pidannao kowaadapa'o Tominkaru di'iki'o kuwai, turua'o ĩzaudapan
ba'oran ipaian paparadan, udauna'an uruu, turuu uparadan naa kapam.
33 Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa uaipan washa'apatan
aimaakan na'apam karikaonan wabaokopatinan dono choochi ii, mazan
uaipan ipai aimaakan sha'apata-kao kaiman pa'an.

Ukau'an, marii kizi zunnao mashaa ĩdyaun ubaokopatinan dono
uchoochin ii.
34 Na'apa ipai Tominkaru pidanannao sha'apainpan kawan ĩbaokopatinan
dono pachoochin di'ii kida, aonaa zunnao taapada-kao ĩparadan. Jewnao
kakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa kizi ĩkazowautapan baokopatin-karu.
35 Ĩaitapa'azon an aimaakan dau'an, marii ĩpishaan paudaiarunao padapu
ii. Usha'apanum kau'an kakiba'azonna'o wuru'u zun paradan
baokopatin-karu dono.

36 Unao Corinth sannao itiiman Tominkaru Paradan wa'atin soo unao
di'iki'o na'iki unao ati'o karikaonan?
37 Na'iki na'ia'oram pidan dakotina'o kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o
kuwai, oo Kaimana'o Doronaa taanii u'ati uka'iita-kinaa nii pasha'apatan
kaudin-kizai, marii uaitapan wuru'u õsaadanii kidaz unao ati, Naobanai
Jesus kakinaori wuru'u.
38 Mazan aonaan an utaan panyukunuu ati wuru'u kakinaoriiz, marina'a
uruu.
39 Ukau'an õmin-mishidannao, utaa unyukunuu tuukii ukowaadapan
dau'ati Tominkaru di'iki'o kuwai. Mazan aonaa umashaata'ana'a
umin-mishidannao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom
aitapan.
40 Marii ipai aimaakan sha'apata-kao kaimana'o ida'an na'iki sakitapa'o
ida'an.

15

Kaimana'o kuwai Christ kadishitan daua'o

1 Aizii õmin-mishidannao, õnyukunuu-kida'azon u'ati tawuru'u Kaimana'o
Kuwai õkowaadauzoniaz u'ati. Uruu sha'atii umishidaniaz na'iki
pakawanu'oraz umishidapan umanawunu'o ida'an.
2 Uruu Kaimana'o Kuwai kazannaata'o unao, upakawanun an
umishidapan õkowaadan kawan u'ati. Soo mani umamishidakan an,
mazanu'o karikaonan wuru'u umishidapanuz.

3 Õdobata-kidan kuwai unao ati, uruu dobata-kida-kariwaiz õ'ati. Wuru'u
kuwai umanawunu'o manawun: Christ mawakan dau'ana'oraz wa'oian
dikin ii, na'apa usaadinpan kawana'ati saada-kariwai Tominkaru Paradan
ida'a:
4 udida-kao, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishita-kida-kao
kakupa-karu ida'ati, na'apa usaadinpan kawan saada-kariwai Tominkaru
paradan ida'a.
5 Christ aidinan Peter ati, udauna'an 12 patominapa-kidaniinao ati.
6 Udauna'an, uaidinan uwazoota 500 baokopatinpa'o mishidainao ati.
Iriba ĩnao kakupa zii kai, baokoinao mawaka'a naa.
7 Na'iki udauna'an uaidinan James ati kapam, na'iki udauna'an ipai
apostlenao ati.

8 Udauna'an, dawu'itin zii uaidinan õ'ati kapam, õgaru na'apa'o
koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii.*
9 Õgaru, awutapa'o õmanawunun ipai ba'oran apostlenao ai. Mishi, õgaru,
aonaa kanom dikin ii turuu õdakota-kao apostle nii, usha'apanum kau'an
õgaru pataka'uta'oraz da'i Tominkaru pidanannao.
10 Mazan õapostle-tinan, soo Tominkaru kamunanun idi'o õ'ati, na'iki
ukamunanunuz õ'ati, aonaa madiwautapa-ka'o mani. Usha'apanum
kau'an powa'a zii udadaran õkaudinan ba'orainao apostlenao ai. Mishi
aonaa õgaru mani wuru'u sha'apata'oraz aimaakan, mazan Tominkaru
pa'an wuru'u kaudina'oraz õgaru ida'an pakamunanun ida'an.
11 Ukau'an, aonaa usha'apan õ'ati, õgaru kakuwaapan oo ba'oran
apostlenao kakuwaapan, ipai waunao, wakakuwaapan uruu
bauda'apa'oraz kuwai dau'u, na'iki uru'u naa wuru'u unao mishidapaniaz.

Kadishita-kida-kao nii mawakainao

12 Aizii waunao wakakuwaapan pu'u Christ kadishita-kida-kao dau'u
mawaka-karu di'iki, na'apa dii mooko pabi'i unao kian mawakainao,
aona'o nii ĩkadishita-kida-kao?
13 Umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kao
mawaka-karu di'iki, ukau'an Christ, aonaa ukadishita-kida-kao.
14 Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki,
ukau'an madiwautapa-ka'o wuru'u wakakuwaapatinanuz, na'iki unao
mishidapanuz madiwautapa-ka'o kapam.
15 Na'iki waunao apostlenao, wamariidinan naa karikaonan Tominkaru
dau'u, usha'apanum kau'an wakian idi Tominkaru kadishita-kida Christ
mawaka-karu di'iki. Aizii umishiin an mani aona'o nii mawakainao
kadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki, ukau'an aona'o Tominkaru
kadishita-kidan Christ.
16 Ukau'an umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kao,
Christ aona'o ukadishita-kida-kao kapam.
17 Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kao, ukau'an unao
mishidapanuz Christ madiwautapa-ka'o karikaonan, na'iki aonaa zii unao
oian kida so'ota-kao.
18 Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kao, ukau'an pidannao
mishidainaouz Christ mawakainaouznaa, aonaa ĩkazannaata-kao.
19 Aizii umishiin an mani aona'o nii wakadishita-kida-kao, ukau'an
wuru'u wabaiatinanuz Christ dikin ii, madiwautapa-ka'o karikaonan.
Na'iki waunao, turuu mani wakasha'ora-kida-kao ipai pidannao ai,
wamishidan idi mariidin-karu'u naa karikaonan.
20 Mazan Christ, mishi'o ukadishita-kida-kao mawaka-karu di'iki. Uruu
kiwiini'o ukadishitan pidannao mawakainao bii iki. Ukau'an, uruu
ida'ana'o waaitapan mishi'o nii mawakainao kadishita-kida-kao
mawaka-karu di'iki.
21 Pidannao mawakan bauda'apa'o pidan sha'apatan idi'o oia'o
aimaakan, na'apa kapam pidannao mawakainao kadishitan nii ba'oran
pidan sha'apatan idi kaimana'o aimaakan.
22 Ipai pidan mawakauzon, usha'apanum kau'an Adam kaduz ĩnao.
Na'apa'o nii kapam ipai mishidainaouz Christ kadishita-kida-kao.
23 Mazan Christ, uruu kiwiini'o ukadishitan. Aizii uwa'atin dono koshan,
pidannao mishidainaouz uruu, ĩkadishitan nii pamawaka-kizi iki.

---

* **15:8** *koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii* oo "koraidaonaa kawan mashakata-ka'oraz kaiman."

24 Uruu dauna'an amazada katokon-tinan nii, Christ katokontan nii ipai
oia'o doronainao naobanai-tinpainaouz. Na'iki utaan nii padaru
Tominkaru ati, wuru'u pakazowautapanuz.
25 Usha'apanum kau'an Christ kazowautapan nii atii Tominkaru
waranuita-kidan ipai utarubanao.
26 Mawaka-karu, uruu ukaduzun naa tarubai Christ mainaabatan ni'o.
27 Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kotua'o usaadauzo-kao kian,
“Tominkaru kazowautapa-kida ipai aimaakan u'ati.”† Mazan aitapa-kao
wuru'u parada-karuz “ipai aimaakan” kia'oraz, aonaa Tominkaru tuma'o
ati'o mani wuru'u na'apa-karuz, mazan uruu pa'an kazowautapa-kida'oraz
ipai aimaakan Christ ati.
28 Aizii ipai'i naa aimaakan kida muuda-kao dono Christ kazowautapan
nii, udauna'an uruu, Tominkaru Daniz, ukazowautapa-kidinan ni'i naa
Tominkaru ati. Uruu taa'oraz ipai aimaakan kida Christ kazowautapan nii.
Ukau'an Tominkaru, uru'o ni'i naa kazowautapa ipai aimaakan.
29 Aizii umishiin an mani pidannao mawakainao, aona'o nii
ĩkadishita-kida-kao kakupa-karu di'iti, kandii nii mooko pidannao
chikaawunuinan mawakainao pidannao dikin ii? Kanom wuru'u ĩtiwaaniaz
pasha'apatan na'apa'o ida'an?
30 Aizii waunao mani? Aonaan an mani umishiin wakadishita-kida-kao
nii wamawakan dauna'an, kandii ni'o mooko wuru'u wabaiatan aimaakan
kichana'iki-kia'o kida ipai kamoo?
31 Õmin-mishidannao, ipai kamoo õbaiatan aimaakan kichana'iki-kia'o
manawun! Mishi'o kaiwuru'u õna'apanuz, na'apa wuru mishiin kawan
õ'atadinapanuz unao dau'an, wabauda'apatinpan idi Christ Jesus
waNaobanaa ida'ati.
32 Da'a'a, Ephesus ida'a, kaina'a pidannao õtarubanao. Tuukii
ĩkashadaakapan õtuma na'iki ĩdakota pazowian õgaru. Na'apa ĩkichana'iki-kian
õ'ati baudokoru kawan. Ukau'an kandii ni'o mooko õbaiatan na'apa kida'o
aimaakan umishiin an aona'o nii pidannao mawakainao
kadishita-kida-kao? Umishiin an mawakainao aona'o nii ĩkadishita-kida-kao,
ukau'an kii-karu kawana'ati: “Wakonaukiitina'a naa ipai kamoo.
Waaroopa'a naa na'iki watuzapa'a naa, usha'apanum kau'an waikana'an
wamawakan ni'i naa na'iki aona'o nii powa'a wakadishita-kida-kao.”‡
33 Aonaa umariida-kidina'ana'a pidannao ati kiainaouz aona'o nii
mawakainao kadishita-kida-kao. Usha'apanum kau'an pukamina'utinpan
dono pidannao idi, aona'oraz ĩkaduz kida kaimanan, ĩpataka'uan nii
kaimana'oraz pukaduz.
34 Usakitapada udi'itinpan, na'iki aona'a naa u'oipa'ana'a. Õkian na'apa
õba'azoo-kida'azon unao, usha'apanum kau'an pabi'i unao, aonaa
manawun uaitapan Tominkaru.

Nanai kadishita-kida-karu ni'oraz diina'iti'i

35 Pidan pishaan nii, “Na'apam nii wuru'u pidannao mawakainao
kadishita-kida-kao? Sha'apa'oram kaduzu'o nii ĩnanaa kida?”
36 Pugaru madiwautapa-ka'o pidan. Kandii nii pupishaan kaikapa'o
aimaakan? Aushaa, putukapa mooko, pupaowan dono uudai, aonaa
usoda'akan sariapa, soo udida-kao an kiwiin.
37 Na'iki aimaakan pupaowaniaz soo uudai karikaonan, panaadon
poroom aka oo ba'oran kaduz paoribai uuda. Aonaa pupaowan paoribai
udaru'ora'a naa.

† **15:27** Psalm 8:6 ‡ **15:32** Isaiah 22:13

38 Mazan Tominkaru taan ukadunaa nii paaipan kawana'ati, na'iki ipai
sha'apa'oram uudai ati utaa ĩkadunaa nii, ĩkaduz kida kawana'ati.
39 Na'iki aimaakan kida kakupainaouz, pana'a'o ĩnanaa kida. Pidannao
pana'a ĩnanaa, uzainao pana'a ĩnanaa, kotu'uz pana'a ĩnanaa, na'iki kopau
pana'a ĩnanaa.
40 Na'iki aokazi ii aka, kaina'a aimaakan kida, na'iki imi'i baara an,
kaina'a kapam aimaakan kida; wuru'u aokazi ii aka'oraz aimaakan kida,
pana'a'o ĩkonaunaman wuru'u imi'i baara ana'oraz aimaakan kida
konaunaman ai.
41 Kamoo pana'a ukonaunaman, kauzu pana'a ukonaunaman, na'iki
wizinao pana'a ĩkonaunaman; na'iki wizinao, upu'u zii pana'a kida
ĩkonaunaman ba'oran wizinao ai kapam.
42 Ukau'an, na'apa'o nii wuru'u pidannao mawakainao
kadishita-kida-kao dono kakupa-karu di'iti. Pidan mawaka'o dida-kao
dono, wuru'u unanaa toma-kariwaiz mawakauzo karikaonan, mazan
ukadishita-kida-kao dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a umawakauzon.
43 Pidan mawakan dono, unanaa dida-kariwaiz, aonaa ukonaunaman,
na'iki kapati'o wuru'u unanaaz. Mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa,
konaunama'o nii na'iki ma'ozaka'o nii unanaa.
44 Wuru'u pidan nanaa dida-kariwaiz, uruu nanai imi'i baara ana'o
kaduz, mawakauzo karikaonan. Mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa,
karikaonanu'o ni'i naa ukakupan, kakupa-karu Kaimana'o Doronaa
taaniaz. Mishi kaina'a nanai mawakauzo karikaonan, na'iki kaina'a nanai
Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.
45 Na'apa saadauzo-kariwai Tominkaru paradan kian, “Kiwiitapa'oraz
Adam, utoma-kao kakupa'o pidan nii”; mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu
Christ. Na'iki Christ, uruu Doronai taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu
pa'an.
46 Ukau'an wuru'u nanaiz Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati,
aonaa uruu mani wuru'u kiwiini'oraz. Mazan wuru pa'ana'a nanai imi'i
baara ana'oraz kaduz, uruu kiwiini'oraz pa'an. Dawu'itin zii pa'an wuru'u
nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.
47 Kiwiitapa'oraz Adam, imi'i idi'o utoma-kao, mazan dawu'itiini'oraz
Adam, uruu aokazi iki'o uwa'atin pa'an.
48 Ipai pidannao imi'i baara ainaouz, na'apa'o ĩnanaa wuru'u pidan
kawan, toma-kariwaiz imi'i idi. Mazan pidannao makoinao ni'oraz aokazi
iti, na'apa'o nii ĩnanaa wuru'u pidan kawan aokazi iki'oraz uwa'atin.
49 Wananaa toma-kao kawan wuru'u pidan nanaa kaduz kawan imi'i idi,
diina'iti'i na'apa'o nii wananaa wuru'u pidan nanaa kaduz kaawan aokazi
iki'oraz.
50 Õmin-mishidannao, kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz: Wuru'u wananaa,
imi'i baara ana'oraz kaduz karikaonan, aonaa turuu umashaapan
Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii; na'iki wananaa mawakauzoz, aonaa
turuu ukakupan karikaonanu'o nii.
51-52 Aushaa uabata, õkowaadan aimaakan aona'oraz uaitapauzo-kao:
aonaa ipai'o nii mani wamawakan, mazan dawu'itiini'o kuwudii§
poota-kao dono, ipai'o nii wapana'adina'akan kadiman aka, pidan
samuruuankan kawan paawun. Aizii wuru dono'o kuwudii poota-kaoaz,
pidannao mishidainao Christ mawakainaouznaa, ĩkadishitan nii, aona'o ni'i
naa ĩmawakauzon powa'a. Na'iki ipai waunao kakupainao,
wapana'adina'akan nii kapam.

§ **15:51-52** *kuwudii:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

53 Wuru'u wananaa mawakauzoz pana'ada-kao nii nanai kida di'iti,
aona'o ni'oraz umawakauzon.
54 Ukau'an wananaa mawakauzoz pana'ada-kao dono'o naa nanai kida
di'iti karikaonanu'o ni'oraz ukakupan pa'an, uruu Tominkaru paradan
kotua'oraz usaadauzo-kao mishiinan ni'i naa:
“Mawaka-karu mainaabata-kaoa'a naaz kaiman-daun!”*
55 “Mawaka-karu, na'ii dii puka'iitanuz puzowian pidan?
Mawaka-karu, na'ii dii puma'ozakan pukaziwaa-kinaa nii pidan?”†
56 Mawaka-karu ikodan pama'ozakan pakaziwaa-kinaa nii pidannao, ĩ'oian
ida'ana'o, na'iki oia'o ikodan pama'ozakan wadikintapan ida'an kakinaorii,
Moses ati'oraz utaa-kao.
57 Mazan “kaiman manawun,” wakian Tominkaru ati, uruu taa'oraz wa'ati
turuu-kinaa nii wadikintan oia'o na'iki mawaka-karu, waNaobanaa Jesus
Christ sha'apatanii ida'an.
58 Ukau'an õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, ma'ozaka ukadishitapa
umishidapan ida'a, na'iki aonaa utaapada'ana'a aimaakan zikadan unao
umishidapanii ai. Karikaonan usha'apaapa ukaudin-kizi Naobanai Jesus
ati, usha'apanum kau'an uaitapa wuru'u ukaudinanuz Naobanai ati, aonaa
madiwautapa-ka'o mani wuru'u.

16

Puraata zaamata-kao mishidainao ati

1 Aizii õparadan nii tawuru'u puraata zaamata'azoo-kaoaz dau'an,
Jerusalem ia'oraz Tominkaru pidanannao ati, pataka'utinainaouz,
ĩkaminka'uta-kinao nii. Usha'apata pa'i õdyuudan kawan Galatia ia'o
mishidapainao sha'apatan.
2 Ipai Sunday kawana'ati, ipai unao, ubuuta pa'i puraata sodi wuru'u
di'iki'i puraata uikodaniaz, na'iki utaapa'a naazu. Aonaa uzaudapa'ana'a
atii õkaawan zii, uruu zii utiwaan uzaamatan puraata ipai baukapa aka.
3 Aizii õkaawan dono, õsaadan nii kaarita wuru'u pidannao dau'an, unao
zaamataniinaouz na'aka'o nii puraata Jerusalem iti, unao di'iki'oraz, na'iki
õdyuudan nii ĩdyaun.
4 Aizii õdi'itinpan an kaimana'o nii zii õmakon an kapam, ukau'an
õmako'okan ni'i naa baokopa ĩtuma.

Paul morowauta'azon

5 Õwa'atin nii õmorowautaanan unao ida'an, õmakon dauna'an Macedonia ii
aka.
6 Panaadon õna'a'akan nii unao tuma na'apauda'um sondii karikaonan,
oo panaadon õna'ian nii unao tuma atii amazada wadidin ipain di'iti.
Udauna'an turuu ukaminka'utan õgaru, õdobatapa'azon dono'o naa wuru'u
amazada di'iti na'iti'oram nii õmakan na'iki'o dauna'an.
7 Aonaa õmorowauta'azon u'ida'ati õdobatapan tuma karikaonan.
Tomunu'iki'o õaipan õna'a'akan unao tuma, Naobanai Tominkaru taapadan
an una'apan.
8 Õna'an nii da'a'a Ephesus ida'a atii Pentecost* taapauzo-kao kamoon
di'iti.
9 Usha'apanum kau'an, kaina'a iriba pidannao da'a'a abata'azo'o
Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimana'o nii manawun õna'an an zii õkakuwaapan
ĩ'ati, ukaina'an pu'u padamata iriba pidannao aona'o manawun

* **15:54** Isaiah 25:8 † **15:55** Hosea 13:14 * **16:8** *Pentecost:* umanawunu'o kamoo Jewnao ati.

ĩnyukunuu-atin õgaru õkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, na'iki tuukii ĩto'oran õ'ati.
10 Aizii Timothy kaawan an unao ida'ati, kaiman pa'i udapaapa uruu.
Uruu kaudina'o Naobanai Jesus ati na'apa õgaru kawan.
11 Aonaa kizi na'ia'oram pidan kashadan uruu, mazan ukaminka'uta
pa'an uruu, udobata kizi kaiman, ukaawa kizi õ'ida'ati. Õzaudapan ukaawan
wuru'u, ba'orainao mishidainao tuma.
12 Aizii, wamin-mishidan Apollos dau'an. Tuukii õpishaan umakon unao
di'iti, wuru'u ba'oran mishidainao tuma. Mazan aonaa unyukunuu
na'apazan pamorowautapan dau'u kai unao di'iti. Mazan na'apainim dono
uikodan amazada pamorowauta-kinaa nii, uruu na'apaini'o nii umakon
umorowautan.

Paul katokontan paparadan

13 Karikaonan uzaudinapa, na'iki ma'ozaka ukadishitapa umishidapan
ida'a; ma'ozaka utaapin unyukunuu ii, na'iki aonaa utaria'a naa.
14 Usha'apata ipai aimaakan unyukunuu kamarainpanun ida'an.
15 Uaitapanii sha'atii Stephanas na'iki uiribannao dau'an
mashaapainaouz udapu'u. Ĩnao kiwiniinao ĩmishidan wakuwaa Jesus daua'o
wiizai baara Achaia ii, na'iki tuukii ĩtaainan pakaminka'utan ida'an
Tominkaru pidanannao. Õmin-mishidannao, õpishaan unao,
16 uizo'ati kizi pidannao na'apainao ĩkazowautapan, na'iki pidan na'apa'o
ukaudinan na'iki ukazowautapan ĩnao kawan.
17 Tuukii õkonaukian Stephanas, Fortunatus, na'iki Achaicus kaawan
dau'an õ'ida'ati; unao aonaan pu'u padamata õ'ai, mazan kaina'a ĩnao
õtuma.
18 Na'iki ĩkonaukiida õnyukunuu, na'apa ĩkonaukiidan kawan unao nyukunuu.
Utukapa-kida pa'i na'apam unaubaapan, na'iki unyukunuu-atin pidannao
ĩnao kaduz.
19 Mishidapainao mashaapainaouz da'a'a Asia Baara an, ĩdyuudan
paparadan kida unao ati; Aquila na'iki udaiaro Priscilla dyuudan kapam
paparadan unao ati, na'iki mishidainao choochiipauzonaouz ĩdapu ii,
ĩdyuudan kapam paparadan ĩbauda'apatinpan idi unao tuma Naobanai Jesus
ida'an.
20 Ipai mishidainao mashaapainaouz da'a'a dyuudan paparadan unao
ati. Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.†
21 Aizii di'i õparadan sodi õgaru Paul saadanii õka'u ida'an, õnaubaa-kinaa nii
unao.‡
22 Na'ia'oram pidan aonaa umarainpan Naobanai Jesus, marii
upataka'uta-kao. Kai'i naa puwa'ati, waNaobanaa!
23 Marii Naobanai Jesus kamunanun unao ati.
24 Õmarainapa ipai unao wabauda'apatinpan idi Christ Jesus ida'an. Amen

† **16:20** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.
‡ **16:21** Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaaritaz Paul ati. Mazan verse 21 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Corinth sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

Itamautan Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati, Corinth iainaouz.

Usaadan kaarita ĩ'ati usha'apanum kau'an kaina'a ba'oran pidannao kowaadapainao kaikin Tominkaru paradan, mazan dakotinpainao karikaonan Christ apostlen nii. Ĩnao kakinaotan mishidainao apostle Paul ai. Ĩkian udau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati." (Putukapa 2 Corinthians 10:1)

Uruu idi apostle Paul saadan pakaaritan, ukakinaowan mishidainao ma'ozaka'o ida'an. Unyukunuu-kida ĩ'ati pamakonkauzon dau'an ĩ'idi'ii. Ĩaitapa na'iki ĩtukapanii ukaduz umakonkauzon dono ĩwiizi ii. Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan na'ii. Aonaa umizidin-kidan ĩdyaun, aonaa udakotan pakaudinan winipinaa ĩ'ati, ukaudin dadara paikoda-kinaa nii aimaakan sodi kida pamashaapa-kinaa nii. Ukian aonaa puraata mani wuru'u uaipaniaz ĩ'ai, mazan uaipan pa'an pakaminka'utan ĩdyaun, ĩaitapa kizi na'apam Tominkaru aipan mishidainao mashaapan, na'iki ĩtaapaakan pamin-mishidannao tuma.

Unyukunuu-kida ĩ'ati puraata taa-kao dau'an mishidainao ati Jerusalem iainaouz. Mishi kizi ĩsaabaan naa puraata wuru'u ĩkowaadauzoniaz pataa'azon mawanyukunui-tainao ati.

Ukakinao kapam mishidainao, ĩtanawatin kizi pasha'apaapan ai oii kida'o. Ĩmatanawatinkan an mishi'o nii ukakinaowan ĩdyaun ma'ozaka'o ida'an na'apa pakian kawan pakaaritan ida'a.

Utokon ii Paul kowaadinan naa mishidainao ati, na'iki ukakinaowan ĩdyaun kaimana'o ida'an. Uaipan mishi ĩmashaapan kaiman na'iki konaukii Tominkaru tuma na'iki pamin-mishidannaoun tuma. (Putukapa 2 Corinthians 13:11)

Kaarita buutinpan kida

Paul kaaritan daua'o *1:1-11*
Paul kaudin-kizi daua'o *1:12–7:16*
Puraata zaamata-kao daua'o pataka'utinainao ati *8:1–9:15*
Ma'ozaka Paul kakinaowan pidannao *10:1–13:10*
Paul katokontan pakaaritan *13:11-113*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki wa'inawuzu Timothy di'iki'o kapam. Wasaadan kaarita unao ati'o Tominkaru pidanannao baokopatinpainaouz Corinth ii, na'iki ba'oran upidanannao ati'o mashaapainao kidaz Achaia Baara ii aka.

2 Marii Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati

3 Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati, uruu wanaobanaa Jesus Christ Tominkarun na'iki udaru. Kamunanba'o darui wuru'u Tominkaruz, na'iki uruu karikaonanu'o uma'ozakadapan nyukunui.

4 Uruu ma'ozakada'oraz wanyukunuu wabaiatan dono aimaakan kasha'ora kida'o. Ukau'an wama'ozakada'a naa pidannao nyukunuu

kapam ĩbaiatan an kasha'ora kida'o, na'apa Tominkaru ma'ozakadan kawan wanyukunuu.
5 Kai'oraz tuukii wabaiatan to'ora-karu Christ dikin ii; mazan Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru ma'ozakadanuz wanyukunuu tuukii manawun.
6 Aizii wabaiatanuz dobata kasha'ora kida'o to'ora-karu, unao ati'o wuru'u, usha'apanum kau'an waaipan idi uma'ozakadinan na'iki ukazannaatinan. Waunao, na'apa'o wanyukunuu ma'ozakadauzo-kao wabaiatan dono to'ora-karu. Na'apa'o kapam wuru'u wama'ozakadanuz unyukunuu ubaiatan idi kasha'ora kida'o aimaakan. Ukau'an waaitapa aona'o nii ukashadinan, mazan ma'ozaka'o nii utaapan wuru'u umishidapanuz Christ, na'apa waunao kawan.
7 Waaitapa upataka'uta-kao dono waunao kawan, mazan Tominkaru ma'ozakadan nii unyukunuu, na'apa uma'ozakadan kawan wanyukunuu.
8 Wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao, waaipan unao aitapan na'apam wabaiatan kasha'ora'o, to'ora-karu wa'ati wakakuwaatinankan dono Asia Baara ii aka. Mishi tuukii wabaiaapan dadara'o na'iki kasha'ora'o aimaakan kida, wa'itiiman shaa wamawakan ni'i naa.
9 Ipai waunao wakian wanyukunuu ii “aizii wamawakan naa wuru'u.” Mazan aimaakan sha'apanuz wa'ati kaikapa'a, aonaa kizi wadopian wa'ida'a karikaonan, mazan wadopii kizi pa'an Tominkaru ati, kadishita-kida'oraz mawaka'o pidan.
10 Mishi Tominkaru kaminka'uta na'iki ukazannaata waunao wazowii-kao ai, uruu idi waaitapa karikaonanu'o nii ukazannaatan waunao na'apa. Na'iki wamishida na'iki waaitapa Tominkaru kazannaatan nii koshan waunao,
11 unao kaminka'utan idi waunao utoriinpan ida'an. Tominkaru dako'atin nii wuru'u iriba'oraz toriinapa-karu wadau'an, na'iki ukaminka'utan nii na'iki ukazannaatan nii waunao. Uruu dikin ii iriba'o nii pidannao naubaan na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru.

Paul pana'adan panyukunuu pasha'apata'azoonii ai

12 Aizii wa'atadinpa'azon: aonaa kanom washa'apatan ba'azootin-kida'o nii waunao, kaiman wamashaapan na'iki washa'apata aimaakan kaiman, ipai pidannao tuma wachi'ikapa-kizi kawana'ati. Unao tuma powa'a zii wamashaapan kaiman. Ipai washa'apatan aimaakan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati, aonaa kanom wadizinpan unao ai. Washa'apatinan kaikapa'a aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan Tominkaru kaminka'utan ida'ana'o pa'an waunao.
13-14 Wasaadan dono wakaaritan unao di'iti, aonaa wakaiwaan kasha'apannaa kida'o parada-karu, mazan wasaadanuz masha'apanna'o na'iki kainaabana'o ida'an. Uruu idi aizii masakauda'u uaitapan wadau'an, mazan waaitapa powa'a'o nii zii uaitapan wadau'an na'iki wakaduz dau'an kaimanaiman. Aizii diina'iti'i, Naobanai Jesus kaawan dono, tuukia'o nii unao atadapan waunao, na'apa'o nii wa'atadapan kapam unao.
15-16 Õaitapa na'apa'o nii unao nyukunuu kapam, umishidan nii kaiwuru õparadan kidaz. Uruu idi'o õdakotanuz padamata õmorowautapa'akan unao di'ii õmakopaanan dono Macedonia iti. Aizii õkiwan dono powaa ati õaipan koshan õmorowautapa'akan unao di'ii, itamau kizi ukonaukian uabatan idi kaimana'o õkuwaa. Aizii õdobatapan dono'o naa unao di'iki, õaiapanii padamata ukaminka'utan õgaru utaan ida'an õaiapanii kida õkiwa-kinaa ni'i naa Judea Baara iti.

17 Mazan aona'a naa õmorowautapa'akan unao di'ii õkian kawana'ati. Aizii
mani, na'apam ukian õpana'adan dau'an õnyukunuu, na'apa dii uabatanuz,
mariidin-karu kawan? Oo pidan kawan toma'aka'oraz padi'itinpan aizii
sodi'ika'o karikaonan? "Oo," pakian pu'u, mazan udauna'an "Aonaa"
ukia'akan naa. Aonaa na'apa'o mani õgaru.
18 Tominkaru karikaonan uparadan mishiin. Na'apa'o kau'an wuru'u
wakuwaa mishiniz, "Oo" õkian dono, mishi'o wuru'u "Oo" õkianuz.
19 Tominkaru Dani Jesus Christ karikaonan da'i uparadan mishiin, aonaa
upana'adan panyukunuu. "Oo" ukian dono, mishi'o wuru'u "Oo" ukianuz.
Uruu Jesus daua'o wuru'u Silas, Timothy na'iki õgaru kakuwaapatinanuz.
20 Õkian kaikapa'a usha'apanum kau'an ipai tawuru'u Tominkaru
kowaadanii kidaz pataa'azon na'iki pasha'apata'azon, mishi'i naa
usha'apatanuzu Christ ida'an na'apa pakiauzon kawan. Uruu idi'o wakian,
"Amen." Wakian kaikapa'a aimaakan sha'apan idi na'apa Tominkaru
paradan kawana'ati, na'iki Christ ida'an tuukii wakonaukii-kidan
Tominkaru umanawunun.
21 Tominkaru ida'ana'o wuru'u ma'ozaka waunao na'iki unao
mishidapan Christ, uruu wuru'u zaamata'oraz ipai waunao kaudina'o nii
pa'ati.
22 Na'iki kaina'a utaan Kaimana'o Doronaa wa'ida'a. Uruu
ukainaabata-kinaa pa'idiwau'u naa wuru'u waunaouz. Na'iki wuru'u
utaanuz Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii mishi'o
nii utaan wa'ati ipai wuru'u ukowaadanii kidaz pataa'azon diina'iti'i.
23 Aizii õkowaadan nii unao ati Tominkaru abatapan pu'u kanom ni'o
aonaa õdobatan unao ida'an õparadan kawana'ati. Wuru'u õmamakokanuz
õkarodapan idi'o unao, õkakinaowan ai unao kaziwa'o ida'an.
24 Mazan aonaa wadyuudan mani umishidapan waparadan kawana'ati.
Waaitapa unao tuukii umishidan Christ. Waaipan pa'an wakaudinan
baokopa unao tuma, ukonaukii-kinaa nii.

2

1 Ukau'an õdi'itinpan, aona'o nii õmakon unao di'iti kai, aonaa
kasha'ora-karu bii a'o mani wuru'u õmorowautapa'azoonuz.
2 Aizii õkasha'oradan an unyukunuu, kanomanao kaina'a konaukiida'o nii
õgaru? Soo unao õkasha'oradaniinaouz.
3 Uruu idi'o tawuru'u ma'ozaka õparadan u'ati, õsaadanii õkaaritan ida'a,
õaipan idi'o udi'itinpan usha'apaapanii kida dau'u. Aonaa kizi
ukasha'oradan õnyukunuu koshan õmakon dono unao di'iti, usha'apanum
kau'an unao wuru'u konaukiida'o ni'oraz õgaru. Mazan õaitapa
usha'apatinan nii õparadan kawana'ati. Uruu idi baokopa'o nii
wakonaukian.
4 Tawuru dono'o õsaadanuz kaarita unao ati, õzaadan bii a'o õsaadan, tuukii
õdopian unao dau'an na'iki kaziwa õdi'itinpan udau'u. Õsaadanuz õkaaritan
aonaa õkasha'orada'azon mani unyukunuu, mishi'oraiman õaipan pa'an
uaitapan na'iki utukapan mishi'o õmarainpan unao tuukii.

Pidan sha'apatanii oia'o marina'ata-kao

5 Aizii pidan wuru'u toma'oraz kasha'ora-karu pasha'apatanii ida'an,
ukasha'orada'aka mishi õnyukunuu, mazan unao udawunu'iti
ukasha'oradan unyukunuu, panaadon powa'a zii ukasha'oran õ'ai. Mazan
aonaa õ'itiiman ukaziwan waunao tuukia'o ida'an manawun.

6 Aizii turua'a naa upataka'utazu. Aata, upataka'uta'aka'a naazu
mishidainao aitan kawana'ati.
7 Ukau'an aizii umarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz, kaimana'a naa
uparada u'ati. Panaadon unyukunuu kasha'oran ni'i naa tuukii manawun
na'iki u'itiiman aona'o ni'i naa powa'a kaiman-karu pa'ati.
8 Uruu idi tuukii õaipan utukapa-kidan ipai umin-mishidannao kanaapu'u
mishi umarainpan uruu.
9 Tawuru'u õsaadanuz õkaaritan unao di'iti, õtukapa'azon umishidan na'iki
uizo'atin ipai wuru'u õdyuudanii kidaz usha'apatan.
10 Aizii umarina'atan an wuru'u kasha'ora'oraz aimaakan pidan
sha'apataniaz, õgaru na'apa, õmarina'atan nii kapamaz, aonaa udaru'o
aimaakan mani wuru'u usha'apataniaz. Christ aitapa na'iki utukapa mishi
õmarina'ata'a naa wuru'u kasha'ora'oraz pidan sha'apatan. Na'iki unao ati'o
õsha'apatanuz aimaakan na'apa.
11 Aonaa kizi Satan waota-kidan waunao, usha'apanum kau'an
waaitapani'i naa tuukii Satan tiwautan pawaota-kidan waunao.

Paul dopian dau'ana'o

12 Aizii õmakonkan dono Troas ii, õkowaadapa'akan dono'oraz Kaimana'o
Kuwai Christ dau'u, Naobanai Tominkaru da'ata padamata kaudin-kizai
õ'ati, ukashaapa õkowaadapan Kaimana'o Kuwai.
13 Mazan aonaa õnyukunuu kaimanan, tuukii õdopian usha'apanum kau'an
aonaa zii Titus kaawan unao di'iki. Uruu idi õkowaadinan na'iainao ati,
udauna'an õdobatan naa Macedonia iti.

Ma'ozaka-karu Christ ida'an

14 Mazan “kaiman,” õkian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an
uzaamatanii waunao Christ ida'ati papoitorunao nii. Uruu idi'o Tominkaru
kaiwaan waunao na'akapa'o nii na'iki kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai,
pidannao aitapa-kinaa nii Christ. Kaduunu'o kawanu'o nii pidannao ati
wuru'u kaimana'oraz kuwai.
15 Ukau'an wuru'u wakaudinanuz, wakowaadapanuz kaimana'o kuwai,
kaduunu'o Tominkaru ati wuru'u. Uruu kuwai kida po'okinan ipai
pidannao kawana'ati, wuru'u kazannaatinainaouz pa'oian ai na'iki
makazannaatin-kainaouz pa'oian ai.
16 Mazan pidannao makazannaatin-kainaouz, ĩdamaan wuru'u wakuwaa
kidaz aimaakan mawaka'o dyupushan kawan, usha'apanum kau'an
mawaka-kizai iti'ora'a naa ĩmakopan. Mazan wunaou'u kazannaatinainaouz
pa'oian ai, kaduunu'o kawan ĩdamaan wuru'u wakuwaa kidaz,
usha'apanum kau'an karikaonanu'o nii ĩmashaapan Tominkaru tuma.
Na'ia'oram pidan turua'o usha'apatan na'apa kida'o kaudin-kizai?
17 Waunao aonaa ba'oran pidannao kawan mani wakaiwaapan
Tominkaru paradan wazaamaapa-kinaa nii puraata pidannao ai. Mazan
Tominkaru zaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan. Uruu idi
uawun za'a ipai wakowaadan uparadan kaiman na'iki sakitapa, Christ
poitorun idi waunao.

3

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

1 Na'apa dii unao kian kaiwuru kida dau'ana'a, udakota sha'a
wa'atadinpan karikaonan? Oo uaiapa zii sha'a kaarita saada-kao
wadau'an, wana'akan nii unao di'iti ba'oran pidannao kawan, oo kaarita
saada-kao unao di'iki wana'akan nii wamako kizi kawana'ati?

2 Mazan unao pa'an wakaaritan wana'akapaniaz watuma, saadinpa'o
wanyukunuu ii. Pidannao tukapan idi kaimana'a naa unao kaduz, uruu
ida'an ĩaitapa mishi'o wuru'u wakaudinanuz Tominkaru ati.
3 Christ kaaritan kawanu'o pa'an wuru'u unaouz, umashaapan idi
pana'a'a naa, pidannao tukapa na'iki ĩaitapa watominapa-kidan idi'o unao
wuru'u upana'adinanuz. Aonaa saaribai na'iki ka'ui ida'ana'o mani
usaada-kao wuru'u Christ kaaritanuz, mazan Tominkaru karikaonanu'oraz
ukakupan saadanii pa'an padoronaa ida'an. Aonaa kuba baara'a'o mani
usaada-kao, mazan usaada-kao pidannao nyukunuu ia'o pa'an.
4 Aizii kaiwuru'u õkianuz unao ati kaikapa'a õaitapan idi turuu Tominkaru
sha'apatan aimaakan na'apa Christ ida'an.
5 Mishi waaitapa aonaa waturuan washa'apatan wa'ida'a wuru'u
kaudin-kizaiz, kaimana'o kuwai kowaadapa-kaoaz. Mazan Tominkaru taan
ida'ana'o pa'an pama'ozakan wa'ati wuru'u wakowaadapanuz kaimana'o
kuwai.
6 Tominkaru wuru'u zaamata'oraz waunao, kowaadapa'o nii paparadan,
uruu wuru'u taa'oraz waka'iita-kinaa nii wakowaadan pidannao ati
wuru'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ĩ'ati.* Wuru'u
pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatan, aonaa kotua'o Moses
saadauzonii kakinaorii kawanu'o mani, mazan padoronaa ida'ana'o pa'an.
Usha'apanum kau'an wuru'u kotua'oraz kakinaorii na'aka'o pidan
mawaka-karu di'iti; mazan wuru'u Tominkaru sha'apataniaz padoronaa
ida'an, pidan ikoda-kinaa pa'an karikaonanu'o kakupa-karu.
7 Wuru'u kotua'oraz kakinaorii, saada-kariwaiz kuba kataida'u'o ida'a,
ukaawa-kidan pu'u mawaka-karu, mazan umanawun uwizi'ida'akan
Moses awun baara utaa-kao dono u'ati. Aonaa Israelitenao ka'iitan
paawunuupa'akan uawun baara iti, uwizi'in idi manawun. Padamata
umainaabatinpaanan pu'a'ora'a naa ĩtukapanuzu.
8 Aitaniimana'o wuru'u Tominkaru Doronaa kaudin-kiziz, powa'a'o zii
umanawunun u'ai.
9 Upu'u zii kotua'o kakinaorii wuru'u pataka'uta-kida'oraz pidan pa'oian
dikin ii, umanawun uwizi'in, aitaniimana'o umanawunun wuru'u
kaimanaaka-kida'oraz pidannao Tominkaru tuma.
10 Wuru'u kotua'oraz kakinaorii umanawunu'o na'iki wizi'i'oraz
utukapauzo-kao kiwiin, aizii aona'a naa powa'a umanawunun,
usha'apanum kau'an wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz
pasha'apata'azon papidanannao ati, powa'a'o zii umanawunun u'ai.
11 Wizi'i na'iki umanawun mishi wuru'u kotua'oraz kakinaorii, mazan
udauna'an uwizi'in mainaabatinan naa. Aitaniimana'o umanawunun
wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon
papidanannao ati, karikaonanu'oraz nii pa'an una'an.
12 Wamishidan idi tuukii wuru'u pa'ina'o aimaakan, Tominkaru
kowaadaniaz pasha'apata'azon, ma'ozaka ukau'an wakakuwaapan udau'u.
13 Aonaa Moses kawanu'o mani waunao, uruu ushibatanii paawun baara
umaaiapakan idi Israelitenao tukapan wizi'i'o mainaabatinan paawun
baara iki.
14 Mazan tuukii ĩnyukunuu dadaran, atii kai ĩnyukunuu shibatapa-kariwai
kawanu'o, na'apa kotua'o kakinaorii aitauzo-kao dono'o kawan.
Uzikada-kao nii soo pidan zaamatinan ida'an Christ ida'ati.

---

* **3:6** *pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ĩ'ati:* uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u.

15 Mishi'o wuru'u, atii kai na'apainim kotua'o Moses kakinaori aita-kao
dono, pakawanu'o kawan zii ĩnyukunuu taratapa-kao ĩaitapan aiazu.
16 Mazan pidan zaamatinan an Naobanai Jesus ida'ati, uruu dono'o nii zii
shibatapa'oraz unyukunuu zikada-kao.
17 Aizii wuru'u Kaimana'o Doronaaz, Naobanai Doronaa wuru'u. Na'iki
pidan kaina'a'oraz Naobanai Doronaa u'ida'a, aona'a naa powa'a kotua'o
kakinaorii kazowautapan uruu.
18 Aizii waunao zikada-kariwai'i naa wa'ai wuru'u shibatapauzoz
waawun baara. Kaiman kizi'i naa watukapa-kidan Naobanai Jesus
umanawunun, Kaimana'o Doronaa kaudinan ida'an wa'ida'a. Aona'o nii
usookadan pakaudinan usaabaapan waunao na'apa Naobanai Jesus
kawan, pidannao tukapa kizi powa'a'o zii Jesus umanawunun.

4

Umanawunu'o kaudin-kizai taa-kao wa'ati, wakakataimanan pu'u

1 Tominkaru kamunan-kidan idi'o waunao wuru'u, uzaamatanuz
waunao kaudina'o nii pa'ati, kowaadapa'o nii umanawunu'o kuwai. Uruu
idi aonaa wakashadinan na'iki aonaa wadakotan wamuudan wuru'u
kaudin-kizaiz.
2 Mishi'oraiman õgaru na'iki õmin-kaudinannao na'apa kida wadi'itinpan,
aonaa waaipan wadizapan aimaakan u'ai oo washa'apatan mani aimaakan
kakiba'azonnaa kida'o, na'iki aonaa waaipan wamariidapan pidannao
wakuwaa ida'an. Tominkaru awun za'a mishi wakowaadapan uparadan
sakitapa pidannao ati. Ipai pidannao abatainao kida wakuwaa, ĩaitapa
na'iki ĩtukapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai.
3 Mazan aizii Kaimana'o Kuwai wuru'u wakowaadapaniaz,
umainaabanan an, mazan umainaabanan soo wunao ati'i
mamishida-kainaouz, maabata'azoo-kainaouz Kaimana'o Kuwai, uruu idi
ĩpataka'uta-kao nii.
4 Satan, tominkaru-tinpa'oraz imi'i baara'a, uruu wuru'u awautapa'oraz
Kaimana'o Kuwai mamishida-kainao aitapan aiazu. Uruu idi aonaa
ĩtukapan, na'iki aonaa ĩaitapan umanawunu'o ukanadapan ĩ'ida'ati, wuru'u
Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Na'iki aonaa ĩaitapan na'apa kida'o
Christ umanawunun Tominkaru tuma.
5 Aonaa wadaua'o mani karikaonan wuru'u wakakuwaatinanuz, mazan
Jesus Christ daua'o pa'an, uruu Tominkaru taaniaz ipai pidannao naobanaa
nii. Ukau'an waunao poitoruinaou'u naa karikaonan wakaudinan idi
Christ ati.
6 Aizii Tominkaru, dyuudauzoz kanada'o tominan maruta'o-karu iki,
uruu wuru'u kanadapa'oraz wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii
Tominkaru umanawunun kandapa'oraz Christ ida'a.
7 Ukau'an kaina'a wa'ida'a wuru'u umanawunu'oraz aitapa-kinai
Tominkaru di'iki'oraz, wananaa kakataimanan pu'u, na'apa ka'uz kin
kawan toma-kariwai kidaz kubai idi. Uruu ida'an pidannao aitapan nii
aonaa wama'ozakan ida'ana'o mani washa'apatinan oo wakowaadapan
wuru'u umanawunu'oraz kuwai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz
wanyukunuu iti umanawunu'o ma'ozaka-kinai.
8 Mishi tuukii wapataka'uta-kao ipai wamako kizi kawana'ati kida,
mazan upu'u aonaa na'apa kida'o mashaatan waunao. Panaadon aonaa
waaitapan na'apam naa washa'apatinan, mazan upu'u aonaa wadakotan
Tominkaru manyukunuutan waunao.

9 Wa'antamikita-kao pu'u dikauda kida'o ida'an, mazan upu'u aonaa
wawa'akauzo-kao waba'oran. Washa'apata-kao pu'u kaziwa'o ida'an,
mazan upu'u aonaa wazowii-kao.
10 Ipai wakakuwaapatin-kizi kawana'ati waaitapa da'i
washa'apata'azoo-kao dikauda'o ida'an. Na'apa kida'o ida'an watiwaa
wuru'u Jesus baitauzonii kidaz atii na'apa uzowii-kao. Mazan aonaa
watarian washa'apata'azoo-kao ai, pidannao aitapa kizi kaina'a Jesus
mashaapan wa'ida'a, uruu ma'ozakadapa'oraz waunao.
11 Wakakuwaapatinan dikin ii Jesus dau'u, maonapa kida da'i
wamawakan, mazan uruu ida'an kizi pidannao aitapan kaina'a Jesus
mashaapan wa'ida'a.
12 Ukau'an kaina'a maonapa mawaka-karu wa'ida'a, tuukii
wazowia'azoo-kao mazan aonaa watarian wamawakan ai, waaipan idi
unao zaamatan wuru'u karikaonanu'oraz pa'an kakupa-karu.
13 Na'apa tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a, “õmishidan
idi'o Tominkaru wuru'u õkakuwaapatinanuz” Waunao na'apa kapam
wamishida Tominkaru, uruu idi'o wuru'u wakakuwaapatinanuz.
14 Waaitapa na'iki wamishida Tominkaru kadishita-kidanii wanaobanaa
Jesus pamawaka-kizi iki. Ukau'an wamishida na'apa'o nii kapam
ukadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki wazaamatinan idi'i naa Jesus
di'iti. Na'iki ukadishita-kidan ni'i naa waunao baokopa unao tuma
pakanaapu iti.
15 Ipai wuru'u aimaakan wabaiatanii kidaz kaikapa'a unao dikin ia'o,
wakaminka'uta'azon idi'o unao. Uruu ida'an kizi powa'a'o zii iriba
pidannao aitapan mishi Tominkaru kaimanan, ĩkonaukii-kida kizi uruu,
na'iki ĩmanawuntapa kizi uruu.

Mishi kizi mishidapa-karu

16 Uruu idi aonaa wakashadinan wakaudinan wananaa mizainan pu'u
na'iki ukaakinpan pu'a'a naa. Mazan wadoronaa ii ipai kamo'o
wama'ozakadapa-kao.
17 Aizii wadi'itapan an wuru'u wabaiatanii kidaz aimaakan kai,
masakauda'u'o karikaonan wuru'u, aonaa karikaonanu'o nii mani, mazan
wabaiatinan winipinaa nii kaina'a aimaakan umanawunu'o Tominkaru
taapanii wa'ati.
18 Usha'apanum kau'an waunao wataapan wanyukunuu aonaa
tukapa-kariwai kida aimaakan dau'ati'o mani, mazan soo wuru dau'ati'o
aona'oraz utukapa-kao. Wuru'u aimaakan wabaiatanii kidaz kai, aona'o nii
una'an kotua'iki, mazan wuru'u aimaakan Tominkaru taa'azooniaz
aona'oraz utukapa-kao, karikaonanu'o nii pa'an una'an.

5

Pa'ina'o nanai

1 Uruu idi wananaa wiizibai kawanu'oraz, mashaapa-kizaiz kai,
umainaabata-kao dono, waaitapa Tominkaru taan nii wa'ati
wamashaapa-kizi nii aokazi ii, karikaonanu'o pa'an mashaapa-kizai, aonaa
pidan tomanii mani.
2 Mazan kai, wana'an idi zii wananaa zo'o, tuukii wadopitan, na'iki
tuukia'a naa wazaudapan, wakananaata-kao wuru idi'i pa'ina'oraz nanai
aokazi iki'oraz.
3 Usha'apanum kau'an wakananaata-kao dono'o naa pa'ina'o nanai idi,
aonaa mananaa-daunu'o nii mani wadoronaa.

4 Mishi'o wuru'u, wana'an idi zii da'a'a wananaa zo'o, tuukii wadopitan.
Mazan aonaa wamawaka'azon dau'ati'o mani kaiwuru'u wadopitanuz,
mazan waaipan naa pa'an wananaa wuru'u baiatina'oraz pana'ada-kao
pa'ina'o nanai di'iti aona'oraz umawakauzon.
5 Mishi na'apa'o wuru'u Tominkaru aipanuz papa'inaadan wananaa.
Uruu idi'o uzaamatan na'iki usaabaan waunao. Na'iki Tominkaru taa
paDoronaa wa'ati, uruu ida'an kizi waaitapan mishi'o nii wuru'u
usha'apatanuz wa'ati aimaakan na'apa pakian kawana'ati.
6 Ukau'an ma'ozaka wataapan wanyukunuu, waaitapan idi mishi'o nii
utaan pa'ina'o wananaa nii, mazan wamashaapan idi zii wananaa zo'o,
aona'o nii zii wamashaapan wanaobanaa Jesus tuma.
7 Mazan tuukii wamishidapan uruu, wamatukapakan pu'u padamatazu.
8 Mazan õkian kawan, waaitapa mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii,
uruu idi kaimana'o nii zii wa'ati waso'otinan di'oraz wananaa aia'a,
wamashaapa an kizi'i naa pa'an Jesus tuma aokazi iti.
9 Ukau'an powa'a zii ipai ba'oran kida ai, waaipan wamashaapan
kaimana'a naa u'ati, karikaonan kizi ukonaukiitinan wadau'an,
wakakupan pu'u zii kai wananaa ida'a, oo wa'aonaan pu'a'a naa wananaa
ai, wa'aokazi'ian pu'a'a naa.
10 Usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainao, wakadishita-kida-kao
nii Christ kanaapu iti ukootowapa-kizi ii. Na'iki ipai'o nii
wakawinipinaata-kao washa'apatanii kida kawana'ati da'a'a imi'i baara'a,
kaimana'o oo dikauda'o.*

Kaimanaaka-karu Tominkaru tuma Christ ida'an

11 Tuukii wakichana'ikin washa'apatan dikauda kida'o aimaakan
Tominkaru awun za'a. Uruu idi'o wakakinaotan pidannao tuukii, ĩmishida
kizi Tominkaru paradan. Tominkaru, uaitapanii mishi'o wuru'u
wakowaadapanuz paparadan unao ati. Na'iki na'apa kapam õaipan
uaitapan, mishi'o wuru'u wakaudinanuz Tominkaru ati.
12 Mazan aonaa wa'atadinpan mani oo wamanawun-tinpan mani unao
ati kaiwuru'u wana'apanuz. Mazan waaipan pa'an uaitapan na'iki
umishidan wakuwaa, u'atadinapa kizi wadau'an, na'iki uaitapa kizi
na'apam udako'atin pidannao paradan dakoopainaouz waunao.
Tuukia'oraz ĩatadinpan pasha'apaapanii aimaakan kida ida'an, mazan
ĩnyukunuu ii aonaa mishi'o mani ĩmarainpan Tominkaru.
13 Pabi'i kida ĩnao, ĩkian wadau'an wazowau madorona'o. Una'apan an
mishi, aonaa usha'apan, watukapa-kao madorona'o kawan, mazan
waaipan idi'o pa'an Tominkaru konaukii-kida-kao. Mazan unao tukapan
an aonaa wamadoronan, kaimana'o wuru'u, unao ati'o mishi wuru'u
wakaudinanuz, wakaminka'uta'azon idi unao.
14 Mishi'o wuru'u Christ marainpan waunao udawun iti, uruu idi'o
wuru'u wakaudinanuz kaikapa'a. Usha'apanum kau'an waaitapa mishi
Christ mawakan ipai pidannao oian dikin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan
ipai waunao mawakainaou'u naa oii-karu ai.
15 Jesus mawakan idi ipai pidannao ati, ukau'an pidannao mishidainaouz
uruu, aona'a naa turuu ĩmashaapan paaipan kawana'ati. Mazan ĩsha'apatin
kizi soo Christ aipan kawana'ati, uruu mawaka'oraz na'iki kadishita'oraz
pamawaka-kizi iki ĩdikin ii.
16 Ukau'an aizii aona'a naa powa'a wadi'itapan pidan, pidannao
mamishida-kainaouz Christ di'itapan kawan pidan. Mishi na'apa kowas

* **5:10** Putukapa 1 Corinthians 3:13-15.

wataapauzon Christ kiwiin. Mazan aizii aonaa powa'a wataapan uruu
na'apa.
17 Usha'apanum kau'an pidan zaamatina'o Christ ida'ati,
pa'inaada-kariwai'i naa ukaduz, na'iki wuru'u kiwiitapa kida'oraz ukaduz
mainaabata-kaoa'a naa. Mazan pa'ina'ora'a naa pa'an kaduzui taa-kao
u'ati.
18 Soo Tominkaru wuru'u pa'inaada'oraz pidannao na'apa. Uruu
Tominkaru wuru'u kaimanaaka-kida'oraz waunao patuma Christ
mawakan ida'an. Na'iki uruu zaamatanii waunao kaudina'o nii,
kowaadapa'o nii pidannao ati, kaimanaaka-karu dau'an Tominkaru tuma.
19 Na'iki wakowaada kizi pidannao ati Tominkaru kaimanaaka-kida'azon
ipai pidannao patuma, Christ mawakan ida'an. Aizii ĩnyukunuu na'apan an,
ipai'o nii umarina'atan ĩ'oian, na'iki ukaimanaakan nii ĩtuma. Uruu kuwai
wuru'u Tominkaru dyuudaniaz wakowaadapan pidannao ati.
20 Ukau'an waunao wuru'u kadishita'oraz Christ ati, parada'o nii
pidannao kanaapu ati. Mishi Tominkaru kaiwaan waunao paparada-kinaa
nii ma'ozaka unao ati. Uruu idi Christ aipan kawana'ati, wakia'azon u'ati
ma'ozaka'o ida'an umishida wuru'u wakuwaaz, ukaimanaaka kizi'i naa
powaa iti Tominkaru tuma.
21 Tominkaru aipan ati, ipai wa'oian kaboota-kao Christ di'iti, uruu idi
Tominkaru tukapan Christ oia'o kawan, umasha'apatakan pu'u oia'o.
Upataka'uta-kao atii uzowii-kao, wa'oian dikin ii. Uruu idi Tominkaru
tukapan waunao kaimanainao kawan Christ ida'an.

6

1 Wakaudinan idi baokopa Tominkaru tuma, wakakinaowan unao
ma'ozaka'o ida'an. Aonaa umanyukunuuta'ana'a Tominkaru kaimananuz
u'ati.
2 Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauzonu'u,
“Kaina'a'o nii zii kamoo kaawan.
Uruu dono upishaan an ukaminka'uta-kao utoriinpan ida'an õ'ati,
õdako'atin nii unao
na'iki uruu dono õkazannaatan nii unao.”
Uabata, aizii kaawa'a naa wuru'u kamooz, kai'i naa Tominkaru
kaminka'uta'azon unao, kai'i naa pa'an ukazannaapan.
3 Aonaa waaipan waawautapan pidannao ĩmishidan ai kaimana'o kuwai,
washa'apaapan ida'an dikauda kida'o aimaakan. Aonaa
wadakoapa-kida'azon kaimana'o kuwai wuru'u wakowaadapaniaz.
4 Mazan waaipan pa'an watukapa-kidan mishi'o Tominkaru poitorunao
waunao, ipai waparadan na'iki washa'apatanii kida ida'an: wabaiatan
ida'an dadara kida'o aimaakan wakaudin-kizi ii aka, na'iki wabaiatan
ida'an kasha'ora kida'o wakaudin-kizi dikin ii, mazan upu'u aonaa
wamarina'atan wakaudin-kizi.
5 Panaadon waba'izii-kao, na'iki wakaboota-kao taraa-kizai iti; panaadon
pidannao to'oradinan wa'ati kichana'iki-kia'o ida'an. Na'iki wakaudinan
dadara wazamazin bii'i. Panaadon aonaa wada'awun wakaudinan
wamizainan pu'u.
6 Watukapa-kida mishi'o Tominkaru poitorunao waunao: wataapinan
ida'an kaiman ipai oia'o ai. Na'iki waaitapan ida'an mishi'o kuwai wuru'u
Tominkaru di'iki'oraz; na'iki wamadopiidakan ida'an wanyukunuu; na'iki
wakaimanan ida'an pidannao ati; na'iki watukapa-kidan ida'an
wakamarainapanun tuukii. Na'iki Kaimana'o Doronaa kaminka'utan
ida'an waunao;

7 na'iki wakowaadapan ida'an mishi'o kuwai; na'iki Tominkaru
ma'ozakadan ida'an wanyukunuu. Washa'apata ipai aimaakan kaiman,
na'apa Tominkaru aipan kawana'ati, uruu wakaiwaa waawautinapa-kinaa
nii watarubanao ai, na'iki wamizaataaka-kinaa nii ĩtuma.
8 Mazan upu'u wakaudinan wanaubaa-kao pu'u oo wazon-kida-kao pu'u;
waunamunaa abata-kao pu'u dikauda oo kaiman; wakuwaa mishiin pu'u
na'iki usakitapan pu'u, mazan upu'u wadakota-kao mariidinauzonao nii.
9 Aitapa-kariwai waunao na'iki wakuwaa kaimanaiman, mazan upu'u
aonaa waunao na'iki wakuwaa kida umishida-kao. Wazowia'azoo-kao
pu'u, mazan upu'u zii wakakupan; waba'izii-kao pu'u tuukii mazan upu'u
aonaa wazowii-kao.
10 Wakasha'oradauta-kao pu'u, mazan upu'u wakonaukiitinan.
Mapuraatanu'o mishi waunao, mazan upu'u waunao ida'an iriba'o nii
pidannao kasha'apauzin Tominkaru di'iki. Aonaa mishi washa'apauzinii
da'a'a, mazan upu'u ipai aimaakan Tominkaru di'iki'o wa'idiwau wuru'u.

Umarainapa kizi waunao na'apa wamarainpan kawan unao

11 Mishidainao õmarainapaniinao, Corinth sannao, mishi'o tawuru'u
waparadan kida unao ati'oraz. Wakowaadan unao ati tuukii wamarainpan
unao.
12 Aonaa na'apainim zii wamanaudapakan unao, mazan unao pa'an
wuru'u manaudapa-ka'oraz waunao.
13 Aizii õparada'azon unao ati na'apa õdainao ati'o kawan, uda'ata'a naa
unyukunuu wa'ati, umarainapa kizi'i naa kapam waunao.

Aonaa kizi mamishida-kainao kaduz tamakapa-kao

14 Mana'a ukaminauda'utina'ana'a wunao idi'i mamishida-kainaouz
Jesus. Turuu mooko mishidainao Jesus mashaapainaouznaa kaiman
patumaakadinan oia'o pidannao tuma, wuru'u naudapainaouz
pasha'apaapan oii kida'o aimaakan? Oo turuu mooko kanada'o
baokopatinpan maruta'o tuma?
15 Na'apa mooko Christ nyukunuu Satan sha'apaapanii kida dau'ati?
Turuu mooko mishidainao nyukunuu na'apataakan mamishida-kainao
sha'apaapanii dau'ati?
16 Turuu mooko toma-kariwai tominkaru taapa-kao oo na'aka-kao
Tominkaru umanawunu'oraz dapu iti? Aizii wuru'u waunaouz, Tominkaru
karikaonanu'oraz ukakupan, udapu wuru'u wananaaz, umashaapan idi
wanyukunuu ii. Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauzon:

"Õmashaapan nii õpidanannao ida'a
na'iki aona'o nii õmuudinpan ĩ'ai.
Õgaru'o nii ĩTominkarun nii
na'iki ĩnaou'o nii õpidanannao nii."*
17 Uruu idi Naobanai Tominkaru kian ĩ'ati,
"Umuudina'a naa na'iki ubuutina'a naa oiainao ai.
Mana'a upishata'ana'a oo usha'apaapa'ana'a oia'o
na'iki dikauda kida'o aimaakan,
umasha'apatakan an na'apa kida'o, õdapaapan nii unao."†
18 "Õgaru'o nii unao daru nii,
na'iki ipai unao daonaioranao na'iki zunnao, õdainaou'o nii unao,
Naobanai umanawunu'oraz kian."‡

* **6:16** Leviticus 26:12; Ezekiel 37:27 † **6:17** Isaiah 52:11 ‡ **6:18** 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

7

1 Mishidainao õmarainapaniinao, uabata na'apam Tominkaru kowaadan
pazaamata'azon waunao paudainao nii. Ukau'an aizii wamuuda'a naa ipai
oia'o wuru'u pataka'ua'oraz wananaa oo wadoronaa. Mishi kizi'i naa pa'an
wamashaapan kaiman, na'iki wakichana'iki washa'apaapan ai oia'o,
Tominkaru awun za'a, wamashaapa kizi'i naa ma'oiaka-daun uaipan
kawana'ati.

Paul konaukian

2 Ukaimanda'a naa shoman unyukunuu wa'ati. Aonaa kanom
washa'apatan dikauda'o nii unao ati. Aonaa wapataka'uan wuru'u
umashaapanuz kaiman Christ ati, na'iki aonaa wakazaapan puraata oo
aimaakan kida u'ai.
3 Aonaa õba'azootin-kida'azon mani unao kaiwuru'u õna'apanuz u'ati.
Na'apa õkiauzon kawan u'ati, tuukii wamarainpan unao, na'iki
karikaonanu'o nii wataapan unao wanyukunuu ii, wakakupan pu'u oo
wamawakan pu'u.
4 Õaitapa mishi'o wuru'u unao mishidanuz Christ, uruu idi õkakuwaapan
umanawunu'o ida'an umishidapan dau'u. Uruu ida'an tuukii
uma'ozakadan õnyukunuu. Aizii tuukii õkonaukian wabaiatan pu'u kasha'ora
kida'o na'iki to'ora-karu, mazan upu'u tuukii õkonaukian.
5 Aizii wakaawan dono'o naa Macedonia ati, aonaa wasookapan kaiman.
Ipai wamako-kizi kawana'ati wabaiatan to'ora-karu na'iki
wakakuwaatinan towauda'uta-kao. Wanyukunuu kasharuapa-kao pu'u,
kaina'a zii kaziwa wadi'itinpan ipai unao dau'an.
6 Mazan Tominkaru konaukiidauzoz pidannao nyukunuu ĩkasha'oran
dono, ukonaukiida waunao Titus kaawan idi wa'ida'ati.
7 Tuukii manawun wakonaukian Titus kaawan idi. Mazan powa'a zii
wakonaukian waabatan idi Titus kowaadan kaiman utaapan na'iki
udapaapan uruu. Na'iki ukowaada õ'ati tuukii unao tukapa'azon õgaru.
Na'iki tuukii unao kasha'oran ukasha'oradan dikin ii õnyukunuu. Na'iki
ukowaada kapam tuukii udi'itinpan ukaminka'uta'azon dau'an õgaru. Uruu
idi õkonaukian udawun iti manawun.
8 Õkasha'orada mani mishi unao õsaadanii kida õparadan ida'an, mazan aizii
kaiman õ'ati õsaadanuz. Õgaru na'apa kasha'ora'aka'o kapam õnyukunuu
õsaadan idi na'apa unao ati. Aizii ukowaada-kao idi õ'ati mishi unyukunuu
kasha'ora'akan masakauda'u õkaaritan aitaa-kao dono u'ati.
9 Uruu idi aizii tuukii õkonaukian, mazan aonaa õkasha'oradan idi'o mani,
mazan õkonaukian ukasha'ora-kidan idi usha'apatan wuru'u oia'oraz
aimaakan, na'iki umarina'atan idi wuru'u usha'apaapanii kidaz. Na'apa'o
kasha'ora-karu wuru'u Tominkaru aipaniaz, uaipan idi wa'ati-karu
pa'ida'ati. Ukau'an aonaa wakaziwan unyukunuu wasaadanii wakaaritan
ida'an, mazan wakaminka'uta pa'an unao.
10 Pidan mishi'o ukasha'oran pasha'apatanii oia'o dikin ii Tominkaru
aipan kawana'ati, mishi'o nii umuudan na'iki utanawatinan
pasha'apaapan ai oia'o. Uruu idi Tominkaru mainaabatan nii u'oian u'ai,
na'iki ukazannaatan niizu. Ukau'an aonaa turuu wakasha'ora-kidan
wuru'u na'apa'oraz kasha'ora-karu. Mazan pidan kasha'ora'o padamata
pa'oian dikin ii, mazan upu'u aonaa uwa'atin oo utukapa-kidan zoobaba
panyukunuu kasha'oran Tominkaru ati pasha'apaapan dikin ii oia'o,
aona'o nii Tominkaru kazannaatanuz, mazan ukaboota-kao nii
karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti pa'oian dikin ii.

11 Mazan wuru'u kasha'ora-karu Tominkaru aipan kawana'ati'oraz,
pidan ikoda uruu ida'an panyukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi'o
wuru'u sariapa unao di'itinpa'akan, na'iki tuukii uaipa'akan usakitapadan
wuru'u pidan oiainapanuz. Na'iki sariapa uto'ora'akan umamashaatakan
idi wuru'u oia'o sha'apaapa-kaoaz. Sariapa utarian, uaitapa'akan idi'i naa
Tominkaru pataka'utan nii pidan umamuudakan an pasha'apaapan oia'o.
Sariapa uaipa'akan õmorowautapan oo õmakon u'idi'iti. Sariapa uaipa'akan
õaitapan tuukii unyukunuitapan õgaru. Uruu idi sariapa mishi upataka'utan
pidannao wuru'u sha'apatainaouz oia'o, na'apa õparadan kawana'ati.
Wuru'u usha'apatanii kidaz ida'an utukapa-kida mishi'o aonaa
ubaokopatinan oia'o sha'apaapa-kao dau'ati.
12 Aizii tawuru'u õsaadanuz kaarita unao ati, aonaa õaipan mani
upataka'utan wuru'u sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, oo õsaabaa-kinaa
ni'o mani pidan nyukunuu wuru'u kasha'orada-kariwaiz. Mazan õsaadan
õkaaritan na'apa, õaipan idi'o udi'itinpan na'iki utukapa-kida kizi Tominkaru
ati mishi umarainpan na'iki uizo'atin waparadan.
13 Uruu idi tuukii wanyukunuu ma'ozakadinan.
Powa'a zii wakonaukian watukapan idi Titus kaawan konaukii unao
di'iki. Kaiman unyukunuu ukaawan dauna'an unao di'iki, aonaa powa'a
ukaziwadapan panyukunuu unao dau'an.
14 Umanawunu'o da'i õkowaadapauzon unao dau'an Titus ati. Kaiman õ'ati
aonaa uba'azootin-kidan õgaru u'ati. Na'apa wakowaadapauzon kawan
mishi'o kuwai unao ati. Na'apa'o da'i wakowaadauzon Titus ati mishi'o
kuwai unao dauna'an. Aizii utukapanka'a naa unao kaduz, na'apa mishi
wakowaadan kawan u'atiz.
15 Tuukii Titus marainpan unao, pakawan unyukunuitapan pataapa-kao
kaiman umanawunu'o Tominkaru poitoru nii, na'iki ipai uizo'atin
uparadan na'iki kaiman utaapan uruu umakonkan dono unao di'ii. Uruu
idi powa'a zii manawun umarainpan unao.
16 Õgaru na'apa, tuukii õkonaukian usha'apanum kau'an õaitapa na'iki
õmishida kaimana'o nii unao sha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.

8

Mishidainao taan puraata

1 Wamin-mishidannao, wakowaada'azon unao ati na'apam mishidainao
Macedonia iainao sha'apatinan, Tominkaru kamunanun idi tuukii ĩ'ati.
2 Mamishida-kainao to'orainpan pu'u ĩ'ati, mazan upu'u konaukii
ĩmashaapan. Na'iki ĩikodan pu'u masakauda'u puraata mazan upu'u tuukii
ĩkataanu'uzon.
3 Õaitapa na'iki õtukapa dobata kida ĩtaan puraata masakauda'u'o
papuraatan kida di'iki. Aonaa dyuuda-kariwai mani ĩtaan na'apa, soo
panyukunuu aipan kawana'ati'o.
4 Kaziwa ĩpishaan waunao powa'an kida, usha'apanum kau'an tuukii
ĩaipan pataan puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao wuru'u
Jerusalem iainaouz.
5 Na'iki aonaa wazauda-kidan ĩtaan dobata kida puraata masakauda'u'o
papuraatan kida di'iki. Mishi'oraiman kiwiin pataan ua'ii puraata, ĩtaainan
Naobanai Jesus ati. “Kanom puaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii,”
ĩkian. Udauna'an ĩwa'atin wa'ida'ati, na'apa kapam ĩtaainan wa'ati. Ĩkian,
“Kanom uaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii.” Usha'apanum kau'an
ĩaitapa Tominkaru wuru'u aipa'oraz ĩsha'apatinan na'apa.

6 Tuukii wapishaan Titus makon unao di'iti. Uruu kiwiini'o usakadan
patominapa-kidan unao puraata taa-kao dau'an. Ukau'an marii kizi'i naa
ukaminka'utankan unao baokopatan puraata, tawuru'u unao kowaadaniaz
kiwiini'o dono utaa'azon ukaminka'uta-kinaa nii ba'oran mishidainao.
7 Aizii unao, ipai'i naa uaitapan kaiman kida'o aimaakan sha'apata-kao
dau'u. Tominkaru aipan ati tuukii umishidapan, uaitapa ukakuwaapan
kaiman. Na'iki kaina'a aitapa-kinai Tominkaru di'iki'o unao ida'a. Na'iki
tuukii unyukunuu dyautan usha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o
aimaakan. Na'iki tuukii umarainpan waunao. Ukau'an na'apa kizi
minziiwa na'iki konaukii utaan puraata dyuuda-karu nii mishidainao di'iti.
8 Aonaa õdyuudan mani utaan puraata kaiwuru'u õna'apanuz u'ati. Mazan
õtukapa'azon mishi'o wuru'u ukamarainapanuz, ba'oran mishidainao
kawan, konaukia'oraz ĩtaan puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao
Jerusalem iainaouz.
9 Unao, uaitapa na'apam wanaobanaa Jesus Christ tuukii ukamunanban
na'iki ukamarainapanun, na'iki kaina'a umanawun aimaakan kida u'ida'a
aokazi ii, mazan upu'u uwa'akanuz, umashaapa'anan imi'i baara ati,
upataka'utinan uaipan idi pakaminka'utan waunao, wazaamata-kinaa nii
wuru'u umanawunu'oraz taa'azoo-kao wa'ati.
10 Ukau'an, õkia'azon unao ati puraata taa-kao dau'an: kiwiitapa'o wunu
di'ii, unao sha'atii kiwiini'o usakadan utaan na'iki uzaamaapan puraata
taa-karu ni'o ba'oran mishidainao ati, uruu dono tuukia'o sha'atii
ukataanu'uzon.
11 Ukau'an aizii, ubaokopata'a naa ipai wuru'u utaanii kidaz puraata,
uipaida kizi'i naa wuru'u usakadaniaz usha'apaapan kiwiitapa'o wunu
di'ii. Utukapa-kida kizi mishi konaukii na'iki minziiwa utaan upuraatan
usakadinan iki'o atii utokon iti. Utaa kizi puraata upuraatan diri'in
kawana'ati kida.
12 Aizii utaan an aimaakan konaukii na'iki minziiwa, diri'i'o di'iki oo
masakauda'u'o di'iki, na'apa'o wuru'u Tominkaru naubaaniaz. Aonaa
Tominkaru zaamatan aimaakan pidan ai u'aonaan pu'u manawun u'ida'a.
13 Kaiwuru'u õkianuz na'apa, aonaa õdyuudan mani utaan dobata puraata,
uruu idi ubaiatan naa mani uzamazin ba'orainao kawanyukunun pu'u.
Mazan marii kizi patumaaka oo na'apa kida kizi pidan kawanyukunun.
14 Unao ida'a kai kaina'a dobata aimaakan oo puraata. Ukau'an turuu
ukaminka'utan ba'oran mishidainao. Aizii na'apainim
umawanyukunuitan dono, na'apa'o nii kapam ĩkaminka'utan unao. Ukau'an
na'apa kida'o nii ukaminka'uaakan.
15 Na'apa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a
kaikapa'a: “Pidannao kasaba'uka'o diri'i wanyukunui, aonaa ĩtaapan diri'i
manawun wanyukunui. Pidannao kasaba'uka'o masakauda'u
wanyukunui, aonaa wanyukunui awutan ipai manawun ĩ'ai.”*

Titus na'iki uminauda'unao

16 “Kaiman manawun,” õkian Tominkaru ati Titus dau'an, usha'apanum
kau'an Tominkaru aipan ati tuukii umako'ozon na'iki ukaminka'uta'azon
unao na'apa õgaru kawan.
17 Uruu idi wadyuudan nii uruu, mazan aonaa wadyuudan idi'o mani
karikaonan wuru'u umako'ozoonuz, mazan tuukia'o udi'itinpan
pamako'ozon dau'an koshan unao di'iti. Uruu idi tuukii ukonaukian
padyuuda'azoo-kao idi.

---

* **8:15** Exodus 16:18

18 Wadyuudan nii bauda'apa mishida'o daonaiora utuma, ipai
mishidainao aitapa uruu kaimana'o utominapa-kidan na'iki ukowaadan
Kaimana'o Kuwai.
19 Na'iki uruu mishidainao zaamata mako'o nii watuma Jerusalem iti,
wana'akan dono'o naa puraata wuru'u unao taanii kidaz. Kaiman waaipan
wana'akapan wuru'u puraataz, wakawa-kida-kiziz pakawan na'iki
patumaaka mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Marii kizi ĩkonaukii-kidan
Naobanai Tominkaru, na'iki ĩtukapa kizi mishi tuukii wakaminka'uta'azon
ĩdyaun.
20 Aonaa waba'azootina'azon wana'akan dono wuru'u dobata'oraz
puraata unao di'iki.
21 Wadi'itapa nii kaimanaiman na'apam nii wana'akan wuru'u puraataz.
Kaiman waaipan washa'apatan aimaakan Tominkaru awun za'a na'iki
pidannao awun za'a kapam.
22 Kaina'a zii ba'oran wakowaada'azon u'ati. Wadyuudan nii bauda'apa'a
naa daonaiora mishida'o Titusnao tuma. Ipai waunao waaitapanii uruu
kaimana'o, na'iki dyauta'o pasha'apatan dau'ati kaiman kida'o aimaakan
Tominkaru ati. Tuukii unyukunuu ma'ozakadinan uabatan idi unao
dyuuda'azon puraata ba'oran mishidainao di'iti.
23 Aizii kanom pishaan an Titus dau'an, ukowaada ĩ'ati uruu kaimana'o
pidan na'iki õmin-kaudinan, kowaadapa'o kaimana'o kuwai õtuma ipai
amazada kawana'ati na'iki unao di'ii'aka. Aizii pa'i ĩpishaan dono unao
wunao dau'ana'a ba'oran daonaioranaouz, ukowaada ĩ'ati mishidainao
zaamatanii ĩdyaun mako'o nii Titus tuma. Usha'apanum kau'an ĩkaudin-kizi
kawana'ati ipai pidannao konaukii-kidan Christ ĩdau'an.
24 Ukau'an, utukapa-kida ukamarainpanun wunao ati'i
dyuuda-kariwainaouz. Marii kizi ba'oran mishidainao, ba'oran wiizai iki
kidainao abatan mishi'o mishi wuru'u unao kamarainapanuz na'apa
wakowaadan kawan ĩ'ati.

9

Puraata zaamata-kao mishidainao ati'o Jerusalem ii

1 Aizii puraata zaamaapa-kao dau'an Jerusalem ia'o mishidainao
kaminka'uta-kinao ni'oraz, aonaa kanom ni'i naa õsaadan u'ati udau'an.
2 Usha'apanum kau'an õaitapa unao tuukii da'i ukamunanu'uzon,
utaa'azon ida'an puraata. Uruu ida'ana'o da'i tuukia'o õ'atadinpauzon
unao dau'an, karikaonan õkowaadapan mishidainao ati, wuru'u Macedonia
ainaouz, unao taa'azon dau'an puraata. Õkowaada ĩ'ati unao Achaia iainao
mishidainao, usakada'a naa pa'an uzaamaapan puraata kiwiini'o wunu
di'ia'a naa. Ĩabatan idi unao zaamaapan naa puraata udyuudan nii, sariapa
ĩna'apatan panyukunuu kapam puraata taa-kao dau'an.
3 Mazan upu'a'o nii õdyuudan Titusnao wamin-mishidannaouz unao di'iti.
Panaadon aonaa zii uturuudinan uzaamaapan puraata, õkowaadapan pu'a'a
naa udau'an ba'orainao ati umanawunu'o ida'an, õkowaadan kaina'a'a naa
pa'an uzaamatanii puraata kida kiwiini'o wunu di'ii. Ukau'an mishi kizi'i
naa uipaian usaabaan wuru'u puraata kidaz na'ii, na'apa õkowaadan kawan
ba'oran mishidainao ati.
4 Tuukia'o nii õba'azoipan, unao na'apa kapam powa'a'o nii zii
uba'azoinpan, mishidainao Macedonia ikiinao kaawan an õtuma unao di'iti,
aonaan dono zii uipaian uzaamatan puraata ukowaadaniaz utaa'azon
mishidainao Jerusalem iainao ati.

5 Uruu idi'o wuru'u õdyuuda'azoonuz wamin-mishidannao kiwiitan
wa'ua'ati, ĩsaabaa an kizi'i naa ipai puraata wuru'u unao taanii kidaz naa.
Uruu ida'an kizi ba'oran mishidainao tukapan mishi'o wuru'u minziiwa
utaan puraata, aonaa upishauta-kao idi'o mani karikaonan.
6 Unyukunuitapa kizi pa'i di'oraz parada-karu'u: Pidan paowa'o
masakauda'u uudai, masakauda'u'o nii kapam upaoriba aka. Mazan pidan
paowa'o diri'i uudai, diri'i'o nii kapam upaoriba aka.
7 Ukau'an ipai unao, uaitapa kizi na'iki udi'itinapa kizi uaipan ati kida
na'apam nii utaan puraata, aonaa kizi utaanuzu umarainan bii an oo
udyuuda-kao idi mani karikaonan. Usha'apanum kau'an Tominkaru
marainapa pidan wuru'u konaukia'oraz utaauzon aimaakan.
8 Na'iki Tominkaru turuu utaan dobata aimaakan u'ati. Uruu idi
karikaonanu'o nii aimaakan kaina'an u'ida'a, atii kaina'a'o nii zii uwa'akun
kida utaan nii na'iki uka'idiwauta-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u
aona'oraz aimaakan nii ĩ'ida'a.
9 Na'apa usaadinpan pidan kataanu'o dau'an Tominkaru kaaritan ida'a:
"Karikaonanu'o nii utaan aimaakan dobata pataka'utinainao ati,
na'iki karikaonanu'o nii ukaimanan na'iki ukamunanun
nyukunuitapa-kao."
10 Aizii Tominkaru taa'oraz paoribai uuda pidan paopauzo ati na'iki
wanyukunui kida ipai pidannao ati. Na'apa'o nii kapam utaan aimaakan
unao ati, na'iki powa'a'o nii zii utaan dobata aimaakan kida unao ati.
Na'apa kizi kapam unao dobata kizi ukaminka'utan pidannao, na'iki
powa'a'o nii Tominkaru tuubarudan wuru'u kaimana'oraz aimaakan
usha'apaapan.
11 Karikaonanu'o nii Tominkaru taan diri'i aimaakan oo wanyukunui
unao ati, karikaonan kizi kapam ukamunanun utaan ida'an aimaakan,
wunao ati'o aona'oraz kanom ĩ'ida'a. Aizii wakaawa-kidan dono wuru'u
utaanii kidaz puraata, iriba'o nii pidannao konaukii-kidan Tominkaru
udau'an.
12 Aizii wuru'u usha'apatanuz aimaakan kaikapa'a, wuru'u udyuudanuz
puraata, dya'utam aimaakan sha'apan: ukaminka'utan Tominkaru
pidanannao, na'iki tuukia'o nii manawun Tominkaru konaukii-kida-kao.
13 Usha'apatan ida'an aimaakan kaikapa'a, utukapa-kida mishi'o
ukamarainpanun na'iki mishi'i uizo'atin Kaimana'o Kuwai Christ
daua'oraz. Uruu dikin ii tuukia'o nii mishidainao konaukii-kidan
Tominkaru unao dau'an.
14 Uruu idi konaukia'o nii ĩtoriinpan Tominkaru ati unao dau'an,
ukaminka'utan idi dobata ĩdyaun, Tominkaru kamunanun idi unao ati,
utaan idi kamunanuaba-karu unyukunuu iti.
15 Na'iki marii kizi wakonaukii-kidan Tominkaru tuukii, usha'apatan idi
umanawunu'o aimaakan wa'ati. Aonaa waaitapan na'apam naa wakian
umanawunun dau'an.

10

Paul pa'an Tominkaru zaamatanii kakuwaapatina'o nii

1 Õgaru Paul, tuukii õparada'azon unao ati kaimana'o ida'an, na'apa Christ
paradauzon kawan. Aonaa õto'oran bii a'o mani õparada'azon unao ati.
Mishi kaina'a pabi'i kida unao kian õdau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u
uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan
uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan
paparadan na'apa wakanaapu ati," ĩkian.

2 Aizii õkia'azon unao ati ma'ozaka'o ida'an, upana'ada'a naa wuru'u
udi'itinapanuz dikauda kida'o dau'u, aonaa kizi õparadan unao ati
ma'ozaka'o ida'an õkaawan dono u'idi'iti. Mazan na'apa'o õdi'itinpan
õparada'azon dau'an ma'ozaka'o ida'an wunao ati'i dakotainaouz
wamashaapan na'iki washa'apatinan mamishida-kainao kawan.
3 Na'apa mishi waunao mashaapan da'a'a imi'i baara'a ipai ba'oran
pidannao kawan, mazan aonaa wamizaataakapan kadakotin-kidainaouz
waunao tuma, mamishida-kainao mizaataakapan kawan.
4 Wuru'u mizaataaka-kinai wakaiwaapanii kidaz aonaa pidannao imi'i
baara sannao kaiwauzonii kawanu'o mani, mazan umanawunu'o
mizaataaka-kinai Tominkaru di'iki'o. Uruu ida'an turuu
wamainaabata-kidan Tominkaru taruba ma'ozakatinapa-kizi. Na'iki uruu
ida'an turuu wamashaatan pana'iti'o kadakotin-karu Tominkaru paradan
ai,
5 na'iki turuu wamainaabatan u'ida'an wuru'u pidannao
atadinapa-kinaa kidaz, ĩawautapa-kinaa kidaz pidannao ĩaitapa'azon
Tominkaru dau'ana'o kuwai. Na'iki uruu ida'an turuu kapam watanawatan
pidannao nyukunuu kashadamikinao, ĩizo'ati kizi Christ paradan.
6 Aizii unao tukapa-kidan dauna'an mishi'o uizo'atin na'iki uda'ana'azon
Christ, uruu dauna'an wakakinaowan nii ma'ozaka'o ida'an wunaou'u
aona'oraz ĩizo'ati'izon Christ kakinaori.
7 Unao tuukii umishida'akauzon sha'apa'oram pidan paradan, aonaa
udi'itapan kiwiin wuru'u ĩparadan kidaz. Unao bii'i kaina'a pidannao, ĩkian
ĩnao mishi'o pa'an Christ poitoru manawun. Marii ĩdi'itapan wuru'u
pamishidapanuz, ĩtukapa kizi, na'iki ĩaitapa kizi waunao mishi'o kapam
Christ poitoru, na'apa ĩnao kawan.
8 Dobata mishi õatadinpan Tominkaru taan dau'an umanawunu'o
kaudin-kizai õ'ati, mazan aonaa õkiba'azoo-kidan õatadinpan. Usha'apanum
kau'an utaan õ'atizu õkaminka'uta-kinaa ni'o unao, umishidapa kizi powa'a
zii, aonaa õwaota-kida-kinaa ni'o mani unao umishidapan ai Christ.
9 Mazan aonaa õtarii-kida'azon mani unao kaiwuru'u õsaadanuz õparadan
kaikapa'a.
10 Kaina'a pabi'i kida unao, ukian õdau'an, “Tuukii uma'ozakatinpan
pakaaritan ida'an, mazan ukaawa'akan dono wabii ati, aona'o nii
uka'iitauan paparadan wa'ati ma'ozaka'o ida'an.”
11 Mazan õaiapa wuru'u pidan na'apa'oraz uparadan aitapan ipai wuru'u
wasaadanii kidaz waparadan wakaaritan ida'a, na'apainim wakaawan
dono unao di'iti mishi'o nii washa'apatinan na'apa wakian kawan
wakaaritan ida'a.
12 Waunao aonaa wapatumaaka-dina'azon wakaudin-kizi ida'an wunao
tuma'a dakotinpainaouz umanawunu'o Christ poitorunao nii ipai
ba'orainao ai. Mazan wuru'u ĩdakotinapanuz umanawunu'o Christ poitoru
nii, pa'ida'a'o karikaonan, uruu idi ĩabatinpan umanawun nii.
Mishi'oraiman maaitapin-ka'o pidannao wuru'u na'apa'oraz ĩdi'itinpan.
13 Waunao, aonaa turuu wa'atadinpan na'apa. Aonaa wa'ida'a'o mani
wuru'u wakaudinanuz, mazan wamakon soo wadyuuda-kizinao di'iti
kida'o pa'an. Usha'apanum kau'an wakaudinanuz ipai unao wiizi ida'an
Tominkaru aitanii kawana'ati'o.
14 Uruu idi aona'o nii wamakon unao wiizi dawun iti, aonaa
wa'atadinpa'azon. Aonaan an mani waikodinauzon unao atii uwiizi iti
kotua'a naa, turuu mani wadakota-kao atadinpainao nii. Mazan waunao
sha'atii kiwiini'o wakaawa-kidauzon unao di'iti, Kaimana'o Kuwai Christ
daua'oraz.

15 Na'iki aonaa wa'atadinpauzon ba'orainao sakadanii kaudin-kizai kida
ida'an. Mazan waaitapa na'iki wamishida unao mishidan nii powa'a zii
wuru'u Christ daua'oraz kuwai. Una'apan an udarudina'o nii wuru'u
wakaudin-kizi.
16 Ukau'an turua'o ni'i naa wamakon uwiizi dawun itinapu kida'o wiizai
di'ii'aka wana'akan Kaimana'o Kuwai, marii kizi na'ii'akainao pidannao
abatanuz. Mazan aonaa pidannao kakuwaapatin kizi di'ii'aka'o nii mani
wuru'u wakakuwaapatinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa
wa'atadapa'azon wakaudinan ba'oran pidan kaudin-kizi ii aka.
17 Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru paradan ida'a: “Na'ia'oram
pidan atadinpa'azo'o pakaudin-kizi dau'an, marii pa'an u'atadinpan
Naobanai Tominkaru sha'apatanii kida dau'an.”
18 Pidan pa'ida'a'o karikaonan udakotinpan umanawunu'o nii,
madiwautapa-ka'o wuru'u, aonaa turuu ukuwaa mishida-kao. Mazan
pidan wuru'u Tominkaru tukapa-kidaniaz umanawunu'o nii, turuu pa'an
ukuwaa mishida-kao.

11

Dakotinpainao apostlenao nii, mazan pana'a'o ĩkuwaa Jesus dau'u

1 Ukashaapa shoman õparadan u'ati õdau'an kapam, na'apa ukashaapan
kawan ba'oran pidannao paradan padau'an. Uabatan pu'u õparadan
maaitapin-ka'o kawan karikaonan, mazan upu'u õaipan uabatan õkuwaa,
aonaa uzon-kida'ana'a õgaru.
2 Tuukii õmarainan unao, na'apa Tominkaru marainan kawan unao.
Usha'apanum kau'an aonaa õaipan upataka'uinan, kaimana'o wuru'u
õtaa'azoonuz unao Christ ati. Na'apa darui awunuutapan kawan paudani
mawuusa, uaipan idi pataan oroo pakawan kaiman wuru ati'i
omin-mazidan ni'oraz.
3 Mazan tuukii õdopian unao dau'an, õzauda-kidan umariida-kao nii, na'apa
Satan kowazaz-tinpauzoz, mariidan kawan Eve kotua'a naa. Õzauda-kidan
upozawata-kida-kao nii na'apa, na'iki unyukunuu tanawata-kao
kaimana'oraz umishidapan ai, na'iki uizo'atin ai Jesus daua'o kuwai.
4 Usha'apanum kau'an unao, aonaa ukashanaukii-kidan pidannao
kuwaa, pana'a'oraz naa ĩkowaadapan Jesus dau'u, aonaa wakowaadapan
kawanu'o mani. Na'iki sariapa uaipan uzaamata'akan doronai pana'a'o
wakowaadapaniaz Kaimana'o Doronaa ai. Na'iki sariapa umishida'akan
ĩkuwaa kida ĩdakotaniaz kaimana'o kuwai nii, mazan pana'a'o karikaonan
wuru'u ĩkuwaa kidaz, wuru aia'a wakowaadapanii kidaz Kaimana'o Kuwai,
Jesus daua'oraz.
5 Mazan aonaa õ'itiiman umanawunu'o mani õ'ai wunaou'u
dakotinpainaouz umanawunu'o apostlenao nii.
6 Õgaru, aonaa mishi õaitapan õparadan umanawunu'o na'iki konaunama'o
ida'an, mazan õaitapa kaimanaiman wuru'u kuwai õkowaadapaniaz. Unao
na'apa uaitapani'i naa kapam wuru'u kuwaiz, usha'apanum kau'an
wakowaadapani'i naa unao atiz powa'an kida.
7 Aonaa õpishautan õwinipinaa unao ai õkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai.
Uruu ida'an mishi aonaa õtaapinpan umanawunu'o nii, õaipan idi pa'an unao
tukapa-kao umanawunuinao nii. Oia'o sha'a wuru'u õsha'apatinanuz
na'apa?

8 Panaadon õdakota-kao nii õkazaapan puraata ba'oran wiizai iki'o
mishidainao ai, õmakaudinkan pu'u ĩ'ati. Mishi õzaamata ĩdyuudanii puraata
õ'ati, usha'apanum kau'an õkaudina'azon idi unao ati mawinipinaa-daun.
9 Na'iki õna'iankan dono unao di'ii, õpuraatan awutauzon, aonaa kanom
ida'an õtorian õaiapanii kida. Mazan upu'u aonaa õpishautan puraata u'ai,
mazan wamin-mishidannao Macedonia ikiinao pa'an kaawa-kidauzo
puraata õ'ati. Aonaa õmizidin-kidan unao õpishautan ida'an mani puraata
unao ai, na'iki aona'o nii õpishaan puraata unao ai.
10 Christ mishi'oraz uparadan, kaina'a udoronaa mashaapan õ'ida'a
õnyukunuu ii. Ukau'an mishi'o kaiwuru'u õparadanuz. Aizii wuru'u
õ'atadinapanuz õparadan ida'an kaikapa'a, aona'o nii õzaamatan puraata u'ai
õkianuz, aonaa turuu pidannao mashaapainao Achaia ii aka mashaatan
kaiwuru'u õparadanuz na'apa.
11 Panaadon uzauda-kidan õna'apainpan õmamarainapakan idi'o unao.
Aonaa, Tominkaru aitapa õmarainapa unao tuukii.
12 Mazan upu'u aona'o nii õzaamatan puraata unao ai. Usha'apanum
kau'an aonaa õaipan pidannao dakotinpainaouz apostlenao nii atadinpan
pakian ida'an, "Na'apa wakaudinan ĩnao kaudinan kawan."
13 Mazan ĩnao, aonaa Christ dyuudaniinao mani ĩkakuwaatinan. Soo
ĩmariidapan karikaonan pidannao. Ĩmainaabainpan, ĩtukapa-kao Christ
apostlennao kawan, mazan aonaa mishi'o mani.
14 Na'apa'o manawun ĩnao Satan kawan. Na'apa sha'atii Satan
mainaabainpauzon, upana'adinan na'apa kanada'o angel, Tominkaru
di'iki'o kawan.
15 Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u upoitorunao mainaabainapanuz,
mishi'o kawanu'o ĩdyuuda-kao kaminka'uta'o nii pidannao mashaapan
Tominkaru aipan kawana'ati, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Mazan
diina'iti'i, ĩpataka'uta-kao nii pana'apainpan dikin ii.

Paul pataka'uta-kao pakakuwaatinan dikin ii Christ dau'u

16 Õkia'azon koshan u'ati, aonaa õaipan utaapan õgaru maaitapin-ka'o
kawan. Mazan utaapan dono õgaru na'apa, upu'u õaipan uabatan õparadan,
na'apa uabatapauzon kawan maaitapin-ka'o pidannao paradan ĩatadinpan
dono. Aizii õatadinpa'azon kapam masakauda'u õdau'an.
17 Wuru'u õ'atadinpa'azoonuz õsha'apaapanii kida dau'an, aonaa
Naobanai Jesus paradauzon kawanu'o mani, soo pidan maaitapin-ka'o
pa'an paradauzoz na'apa.
18 Mishi kaina'a iriba pidannao atadinpan, soo pasha'apatanii kida
dau'an karikaonan. Õgaru na'apa, õatadinpan nii kapam õsha'apaapanii kida
ida'an.
19 Aitapa'o mani mishi unao, uruu idi konaukii uabatapan
maaitapin-kainao kuwaa kida.
20 Aonaa ukashanauan ĩnao, ĩtaapan pu'u unao na'apa poitorui kawan,
ĩzaamaapan pu'u puraata unao ai pakaudinan winipinaa nii unao bii an,
ĩdyuudautan pu'u usha'apatan soo paaiapanii kida karikaonan, ĩtaapinpan
pu'u umanawun kidainao nii unao ai. Turuu mani ĩta'ikan unao uawun
baara iti, aonaa na'apam ukian ĩ'ati.
21 Õgaru tuukii õkiba'azon, usha'apanum kau'an aonaa mishi õka'iitan
õtaapan unao na'apa ĩtaapan kawan unao.
Aizii õparadan nii õdau'an, maaitapin-ka'o paradauzon kawan. Aizii
wuru'u apostle-tinpainaouz, ĩdakotinpan umanawunu'o nii. Õgaru na'apa,
õmanawun-tinpan nii kapam ĩnao kawan.

22 Ĩkian ĩnao Hebrewnao, õgaru na'apa Hebrew kapam. Ĩkian ĩnao
Israelitenao, õgaru na'apa Israel san kapam. Ĩkian ĩnao Abraham
dani-daunnao, õgaru na'apa Abraham dani-daun kapam.
23 Ĩkian ĩnao Christ poitorunao, õgaru na'apa mazan powa'a'o zii ĩnao ai.
Mishi õparadan kaikapa'a madoronaa-ziiwa paradan kawan. Mazan
mishi'o kaiwuru'u õkianuz, õgaru powa'a'o zii õkaudinan dadara Christ ati;
mapuda da'i õkabootauzo-kao taraa-kizai iti ĩnao ai, uruu dikin ii. Ba'oran
dono õba'izii-kao da'i tuukii kida'o ida'an ĩ'ai. Na'iki iriba õbaiaapan
kichana'iki-kia'o õkaudin-kizi ii aka, maonapa kida õmawakauzon.
24 Iriba'a naa õbaiaapan ba'izi, baka'iau Jewnao ba'izian õgaru, 39 ba'izi
õbaiaapan baukapa'o ĩba'izian dono õgaru.
25 Idikinau Rome ikiinao ba'izii-kidan õgaru atamun idi. Baukapaiman
pidannao zowian padamata õgaru, ĩboowautapan ida'an õgaru kuba kida idi.
Idikinau õnaraan paran baoko ii, kanawa zowiitinan na'iki sariapa
ushazodan. Baukapaiman kanawa shaazodan, uruu dono õna'ian paran
baoko'o bauda'apa maruta'o na'iki bauda'apa kamoo.
26 Ipai õkakuwaatin-kizi kawana'ati, õbaiatan kichana'iki-kia'o: õbaiaapa
kichana'iki-kia'o wunu tuubarun; na'iki õdobata kichana'iki-kia'o pidannao
koidimikinao bii an kida; na'iki õbaiaapa kichana'iki-kii õmin-Jewnnao to'oran
na'iki Gentilenao na'apa kapam. Õdobatan kichana'iki-kia'o bii an donoi ii
aka; na'iki õdobatan kichana'iki-kia'o mapidantaka'o amazada ii aka; na'iki
kichana'iki-kia'o paran baoko an. Ba'oran dono õkaawan pidannao di'iti,
mazanu'oraz ĩdakotinpan mishidainao nii Christ, mazan kichana'iki-kii
ĩto'oran õ'ati.
27 Panaadon dadara õkaudinan aonaa õda'awuuzon, õikoda-kinaa nii
aimaakan õ'ati. Ba'oran dono õbaiaapa õzamazin, õbaiaapa õmaradakon, aonaa
da'i kanom õnikan. Ba'oran dono õbaiaapa wadidi'o, aonaa õkamichan midi
kida'o nii.
28 Õbaiatan pu'u na'apa kida'o, kaina'a zii kaziwa õdi'itinpan ipai
mishidainao Christ dau'an, wuru'u õtominapa-kidaniinaouz pawiizi
kawana'ati kida.
29 Aizii na'apainim õikodan dono mishida'o pidan, aona'o zii unyukunuu
ma'ozakan mishidapa-karu dau'ati, kasha'ora utaapan õnyukunuu. Aizii
õtukapan dono oia'o sha'apata-kida-kao mishida'o pidan ati, tuukia'o nii
õto'oran wuru ati'i sha'apata-kida'oraz oia'o.
30 Aizii õatadinpa'azon an, õatadinpan nii aimaakan kida dau'an
tukapa-kida'oraz õkakataimanan.
31 Tominkaru, wanaobanaa Jesus Daruz, uaitapa na'iki utukapa aonaa
õmariidinan mani kaiwuru'u, uruu karikaonanu'o nii unaubaa-kao.
32 Baukapaiman õna'ian dono Damascus ii, kaina'a King Arestas
muudanii pidan udaru'o naobanai kazowautapa'o nii amazada na'ii. Uruu
aipan pazaamata-kidan õgaru. Uruu idi udyuudan pidannao zaudapan,
ĩawunuutapa kizi õkoditan wiizai korarannaa paniinomizinaa an.
33 Mazan mishidainao kidoapa-kida õgaru ĩ'ai, ĩpaidan õgaru udaru'o
dazowan zo'iti, na'iki ĩtoka-kidan naa õgaru, donoi awautapa-kinao kuduan
shaawata'o atii imi'i baara iti. Uruu na'apa kowas õkidoopan.*

12

Paul kowaadan patukapanii daua'o

* **11:33** Acts 9:20-25

1 Aizii koshan õatadinpa'azon aimaakan kida sha'apan dau'an õ'ati.
Õaitapan pu'u aona'o nii na'apa kida'o kaminka'utan unao, mazan upu'a'o
nii õkowaadan umanawunu'o aimaakan dau'u, Tominkaru aida-kidauzonii
na'iki utukapa-kidauzonii.
2 Õaitapa da'i bauda'apa pidan mishidapa'o Christ, kaina'a'o da'i
aimaakan sha'apan u'ati. Aizii 14 wunu dobatan naa, una'akankauzo-kao
dauna'an aokazi iti Tominkaru di'ii. (Pananaa zo'a'o mani
una'akanaka-kao, oo padoronaa ia'o mani, aonaa õaitapan, soo Tominkaru
aitapa.)
3-4 Õkian nii koshan, mishi'o una'akankauzo-kao umanawunu'o
Tominkaru wiizi di'ii, pananaa zo'a'o oo padoronaa ia'o mani, soo
Tominkaru aitapa. Na'ii uabatan Tominkaru kowaadan umanawun kida'o
aimaakan aona'o uka'iita-kao ukainaabata-kao parada-karu ida'an, na'iki
aona'o turuu ukowaada-kao ba'oran pidannao ati.
5 Na'apa'o pidan dau'an, turuu pa'an õatadinpan. Mazan õdau'an aona'o nii
õatadinpan, soo aimaakan kida dau'an tukapa-kida'oraz õkakataimanan.
6 Mazan õatadinpan an aimaakan kida sha'apan dau'an õ'ati, aonaa turuu
õdakota-kao maaitapin-ka'o nii, usha'apanum kau'an mishi'o aimaakan kida
wuru'u õkowaadaniaz. Mazan aona'o nii õatadinpan na'apa kida'o dau'an,
usha'apanum kau'an aonaa õaipan õtaapa-kao oo õtukapa-kao umanawunu'o
pidan nii. Mazan õaipan pa'an udi'itapan õgaru uaipan ati, utukapan ida'an
õkaduz, na'iki uabatan ida'an õkuwaa kida.
7 Mazan aonaa õaiapa-kao õatadinpan wuru dau'ana'a umanawun
kida'oraz Tominkaru tukapa-kidan na'iki uabata-kidanii kidaz õ'ati, uruu
idi kaziwa'o kaboota-kao õnanaa ida'a. Ikodanii Satan dyuudanii kawanu'o
papoitoru antamikitan õgaru.
8 Idikinau õtoriinpan Naobanai Jesus ati, õpishaanuzu tuukia'o ida'an
uso'ota kizi wuru'u kaziwa'oraz õbaiatan.
9 Mazan ukian õ'ati, "Aonaa. Turua'o nii õkaminka'utan pugaru
õkamunanun ida'an pu'ati, uruu pa'an wuru'u tuukia'o ni'oraz puaipan.
Usha'apanum kau'an pukakataimanan idi, tuukia'o nii pa'an õkaminka'utan
pugaru, õtaan nii õma'ozakan pu'ati." Ukau'an kaiman õ'ati wuru'u
õkakataimananuz, powa'a'o nii zii õatadinpan u'ida'an, Christ taa kizi powa'a
zii pama'ozakan õ'ati.
10 Ukau'an aonaa usha'apan õ'ati wuru'u õkakataimananuz, na'iki
õdakowaapa-kaoaz, na'iki õbaiatanuz dadara kida'o aimaakan õkaudin-kizi ii
aka, na'iki õbaiatanuz kichana'iki-kii kida'o to'ora-karu, na'iki wuru'u
õbaiatanuz kaziwa'o na'iki kasha'ora'o õkaudinan dikin ii Christ ati. Õgaru
aonaa mishi õma'ozakan, mazan kakataimana'o karikaonan, mazan
una'apan idi Christ taan pama'ozakan powa'a zii õ'ati.

Tuukii Paul nyukunuitapan mishidainao Corinth iainaouz

11 Aizii õba'azootina'aka'a naa õkadakotinan ida'an õdau'an
madoronaa-ziiwa kawan. Mazan unao aipan ati'o wuru'u õkadakotinanuz
madoronaa-ziiwa kawan. Aonaa utiwaan zoobaba ukaminka'utan õgaru,
ukowaadan ida'an pidannao ati, õgaru mishi'o apostle. Aonaa
umanawunu'o mani õ'ai pidannao wuru'u uatadapaniinaouz,
dakotinpainaouz umanawunu'o apostlenao nii. Aonaa mani Christ
kaminka'utan õgaru, turuu mani mishi õdakota-kao madiwautapa-ka'o nii.
12 Uaitapan pu'u na'iki utukapan pu'u padamata õsha'apatan umanawun
kida'o aimaakan sha'apatauzo-kariwaiz soo Tominkaru ma'ozakan ida'an.
Ipai wuru'u õsha'apatanii kidaz tukapa-kida mishi'o Christ apostlen õgaru.

13 Pana'a mooko õtaapan unao ba'oran mishidainao ai, wuru'u ba'oran
wiizai iainao kidaz? Panaadon uzauda-kidan pana'a utaapa-kao
õmazaamatakan idi puraata u'ai. Õkasha'orada sha'a unyukunuu na'apa'o
ida'an? Una'apan an, umarina'ata shoman wuru'u õsha'apatanuz aimaakan
na'apa u'ati.
14 Aizii turua'a naa õmakon unao di'iti. Uruu idikinautan ni'i naa
õmorowautapan uwiizi iti. Mazan aonaa õmizidin-kida'azon unao,
usha'apanum kau'an aonaa upuraatan na'iki usha'apauz mani wuru'u
õaipaniaz, soo õaipan pa'an ukonaukii-kidan õgaru na'ii. Aonaa koraiziannao
mani ikoda'o aimaakan padarunao ati, soo daruinao pa'an ikoda'o
aimaakan paudainao ati.
15 Ukau'an õgaru, na'apa konaukia'o nii õtaan ipai unao ati aimaakan
kaina'a'o õ'ida'a. Na'iki konaukia'o nii õtaainan õkaminka'utan ida'an unao,
utaain kizi Tominkaru ati kaimanaiman. Aizii wuru'u õmarainapanuz unao
tuukii. Aizii unao mani, masakauda'u'o nii karikaonan umarainpan õgaru?
16 Aizii unao, uaitapa mishi'o aonaa õzaamatan puraata u'ai õkaudinan
winipinaa nii. Mazan pabi'i kida unao, ukian "Uzaamaapanii wapuraatan,
mazan uaitapa na'apam pamariidan waunao."
17 Aonaa na'apainim zii õkoidapan aimaakan u'ai, oo õkazatan mani
puraata udyuudaniaz mishidainao ida'an õdyuudaniinaouz u'idi'iti.
18 Õdyuuda sha'atii Titus unao di'iti ba'oran mishidainao tuma. Titus
kaiwauzonii sha'a upuraatan udyuudaniaz u'ida'an? Aonaa, mishii?
Mazan unao uaitapanii Titus na'iki õgaru, na'apa kida'o wanyukunuu,
kaiman wadi'itinpan unao dau'an, na'iki tuukia'o washa'apata'azon
kaiman aimaakan unao ati.
19 Panaadon uzauda-kidan wuru'u wasaadanuz waparadan kaikapa'a
wakazannaatin-kinaa ni'o karikaonan dakoopainao ai waunao. Mazan
aonaa na'apa'o mani wuru'u. Tominkaru abata mishi'o wuru'u waparadan
kidaz unao ati, na'iki Christ aipan kawana'ati'o wuru'u waparadanuz unao
ati kaikapa'a. Ukau'an õkia'azon unao õmarainapaniinao ati, wuru'u
washa'apaapanuz ipai aimaakan kaikapa'a, waaipan pa'an
wakaminka'utan na'iki wama'ozakadan unyukunuu.
20 Mazan tuukii õdi'itinpan, õzauda-kidan õkaawan dono unao di'iti, aona'o
nii õnyukunuu kaimanan, aonaan an umashaapan kaiman õparadan
kawana'ati. Unao na'apa, panaadon aona'o nii unyukunuu kaimanan,
aona'o nii unaudapan na'apam õkian usha'apainpan dau'an. Õzauda-kidan
õikodan nii unao, ukashadaakapan nii u'atiaaka, ukishauziaakapan nii,
kichana'iki-kia'o nii uto'oradinan, ba'orainao aipan nii aimaakan soo pa'ati
karikaonan, udakowaakapan nii dikauda kida'o ida'an, ukadakotin-kidan
nii uiribannao madiwautapaka, udakotinpan nii umanawunu'o nii, na'iki
uto'orataakapan nii.
21 Tuukii õdopian õnyukunuu ii, õzauda-kidan õkaawan dono unao di'iti,
tuukia'o nii õba'azootinan Tominkaru ati unao dikin ii. Na'iki tuukia'o nii
õnyukunuu kasha'oran, õzaadan nii õikodan dono pakawan zii mishidainao
sha'apaapan oia'o, wuru'u pasha'apaapauzonii kidaz kiwiin. Na'iki aonaan
an zii ĩtanawatinan pasha'apaapan ai kakiba'azonnaa kida'o aimaakan,
wuru'u daonaioranao da'awupanuz zunnao tuma pamamazidakan pu'u
ĩtuma, na'iki ĩmashaapan an pakawan madoronaa-daun.

13

Baukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

1 Aizii di'i õmakon, õmorowautapan koshan unao di'iti, uruu idikinautan ni'i
naa. Ipai'o nii aimaakan sha'apata-kao na'apa Tominkaru paradan
kawana'ati: Na'ia'oram pidan dakota-kariwai usha'apaapan dikauda'o
aimaakan, marii kiwiin uunamunaa abata-kao zii dya'utam oo
idikinauda'u'o pidannao dako iki, wuru'u tukapainaouz usha'apatan
dikauda'o aimaakan.
2 Õkakinaoni'i naa sha'atii unao, na'iki õkowaada sha'atii ipai unao ati na'iki
wunao ati'i sha'apaapainaouz oia'o, itamautan ida'a'oraz õmorowautapankan
unao di'ii. Aizii õmunapon pu'u õna'apa'azon koshan powa'a zii. Aizii di'oraz
õmorowautapa'anan ida'a õpataka'utan nii unao bii'i na'ia'oram pidannao,
aona'o ĩmuudan pasha'apaapan oia'o.
3 Mishi, unao tuukii uaitapa'azon, mishi'o mani mooko wuru'u Christ
kaudinanuz õ'ida'an. Mazan õpataka'utan dono unao u'oiipan dikin ii, uruu
ida'ana'o nii utukapan aonaa kakataimana'o mani Christ, mazan
ma'ozaka'o nii ukaudinan unao bii an.
4 Mishi kakataimana'o kawan utaapinpan utauka-kao dono cross di'iti,
mazan kai kakupa uruu, Tominkaru kadishita-kidan idi uruu powaa iti
pama'ozakan ida'an. Na'apa'o kau'an wuru'u õgaruz, kakataimana'o Christ
kawan. Mazan kakupa õgaru Christ tuma, Tominkaru taan idi pama'ozakan
õ'ati. Ukau'an ma'ozaka'o nii Tominkaru kakinaowan unao õgaru ida'an.
5 Ukau'an udi'itapa wuru'u umishidapanuz, uaitapa kizi mishi'o wuru'u
umishidapanuz Christ. Uawunuutin kaimanaiman na'iki uaitapan nii
mishi kaina'a Jesus Christ mashaapanuz u'ida'a. Soo mishi pidan
mamishida-ka'o, aonaa Christ nii u'ida'a.
6 Aizii udi'itapan dono waunao kaimanaiman, utukapan nii na'iki
uaitapan nii kapam mishi'o wamishidan Christ, na'iki mishi'o uapostlen
waunao.
7 Mazan aizii watoriinpan nii Tominkaru ati ukaminka'uta kizi unao,
aonaa kizi usha'apatan dikauda'o aimaakan. Aonaa watoriinpan waaipan
idi mani pidannao tukapan õkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an õkiauzon
kawan u'ati. Mazan watoriinpan nii Tominkaru ati, unao sha'apata kizi
pa'an kaiman kida'o aimaakan. Waaitapan pu'u kaina'a'o wunaou'u
dakoopainaouz waunao, ĩdakotan nii wamaturuukan aonaan an
wapataka'utan unao.
8 Aizii umishidan an mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz, aona'o nii
õpataka'utan unao uruu dikin ii. Soo õkaminka'utan nii pa'an unao uaitapa
kizi wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru di'iki'oraz.
9 Kaimana'o nii wa'ati uma'ozakadan an umishidapan powa'a zii, aona'o
nii usha'apan pidannao dakotan an waunao maturuu-kainao nii. Na'apa
kida'o dau'ana'o pa'an watoriinpan Tominkaru ati, tuukii waaipan unao
sakitapadan umashaapan Tominkaru ati.
10 Uruu idi õsaadan di'oraz kaarita unao ati õkaawan ua'ii, aonaa kizi
õkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an õkaawan dono u'idi'iti. Naobanai Jesus
aipan ati'o mishi wuru'u wakaudinanuz, uruu idi'o waaipan
wama'ozakadan unao, umishida kizi uruu powa'a zii, aonaa waaipan mani
wawaota-kidan unao umishidapan ai, uruu kaiwuru'u wana'apanuz.

Baukapan naa Paul kowaadinan mishidainao ati

11 Aizii õkowaadinan naa unao ati. Ukau'an õmin-mishidannao, mishi'i naa
pa'i umashaapa konaukii, na'iki utiwaa'a naa usaabaan umashaapan
Tominkaru tuma na'iki umin-mishidannao tuma. Usha'apata aimaakan
õkakinaori kawana'ati, ubauda'apata'a naa unyukunuu kida aimaakan
dau'an, umashaapa kaiman konaukii umin-mishidannao tuma. Una'apan

an, Tominkaru taa'oraz marainpaaka-kinai na'iki kaimanaaka-kinai,
kaminka'utan nii unao.
12 Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.*
Ipai mishidainao da'ainaou'u dyuuda-kidan kapam paparadan unao
di'iti.
13 Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun tuukii ipai unao ati, na'iki
marii karikaonan Tominkaru marainpan unao, na'iki marii Kaimana'o
Doronaa mashaapa'oraz unao ida'a, taan umashaapa-kinaa nii konaukii
umin-mishidannao tuma.

* **13:12** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Paul Kaaritan
Galatia Baara Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, apostle Paul saadanii Galatia Baara sannao mishidainao ati. Aizii wuru'u Galatia, udaru'o wiizai baara, na'ii'aka'o wuru'u mishidainao mashaapanuz. Paul, uruu Jew, mazan ĩnao, Gentilenao.* Aizii ĩnao mishidainaou'u naa Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz.

Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kaawan mishidainao ida'ati. Ĩnaou'u naa aipan ipai mishidainao sha'apatinan Moses kakinaori kawana'ati, Tominkaru dakota-kinaa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Mazan apostle Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, ukakinaotan ĩdyaun Jewnao ai, aipainaouz mishidainao chootinan† Moses kakinaori kawana'ati. Uaipan mishidainao aitapan kaimanaiman, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atin ida'an Moses kakinaori kida. Mazan udakotan pidan kaimana'o pidan nii soo umishidan ida'an Jesus Christ, aonaa pidan izo'atin ida'an mani Moses kakinaori. (Galatians 2:16)

Ukau'an Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, aonaan idi uaipan ĩmishidan pidannao kuwaa pana'iti'oraz karikaonan. Ukian pakaaritan ida'a, “Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-kao Tuubaru'o Tikazi wu'iti.” (Galatians 1:8)

Aizii wuru'u pidannao aipainaouz mishidainao taapan Moses kakinaori, ĩkian Paul dau'an, uruu aonaa mishi'o apostle mani, na'iki kuwai kapam ukowaadapaniaz aonaa mishi'o mani. Mazan Paul kian padau'an, “Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, uruu wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an.” (Galatians 1:1)

Kaarita buutinpan kida

Paul mishi'o apostle *1:1-24*
Paul ma'ozaka uparadan kaimana'o kuwai dikin ii *2:1-21*
Kazannaatin-karu soo mishida-karu ida'an *3:1—4:31*
Mashaapa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an *5:1—6:10*
Paul katokontan pakakinaopan *6:11-18*

1 Di'oraz kaarita, õgaru apostle Paul di'iki'o. Õgaru, aonaa pidannao zaamatanii mani apostle nii, na'iki aonaa ĩdyuudanii mani õapostle-tinan. Mazan Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, ĩnao wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an.
2 Ipai da'ainao mishidainao, ĩdyuudan kapam paparadan ipai unao mishidainao ati, mashaapainaouz Galatia Baara ii aka.
3 Õtoriinpan marii kizi waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun na'iki utaa kizi unao nyukunuu kaiman-kinaa nii.
4 Aizii wuru'u Jesus, utaapada pazowii-kao wa'oian dikin ii, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata-kinaa nii waunao wuru aia'a kai'oraz oia'o mashaapa-karu.
5 Ukau'an marii karikaonan Tominkaru taapa-kao umanawunu'o nii. Amen.

---

* : *Gentilenao:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. † : *chootinan:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘chootin-karu’ daua'o.

Soo kaina'a bauda'apa Kaimana'o Kuwai

6 Tuukii õdi'itinpan unao dau'an, utanawatinan idi kadiman aka
Tominkaru ai. Uruu zaamata'oraz unao pa'ida'ati Christ kamarainapanun
na'iki kamunanun ida'an, mazan aizii, uda'anan naa pana'a'o kuwai pabi'i
kida pidannao dakotaniaz kaimana'o kuwai nii.
7 Aonaa ba'oran kaimana'o kuwai nii, soo pidannao mariidapan
karikaonan unao, na'iki ĩtanawata'azon mishi'o kuwai Christ daua'o
pana'iti'i naa karikaonan.
8 Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati
kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii
ukaboota-kao Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
9 Wakiini'i naa sha'atii kiwiitapa, na'iki õkian nii koshan: na'ia'oram
pidan kowaadan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a uabataniaz na'iki
umishidaniaz, na'apa'o pidan, marii ukaboota-kao Tuubaru'o Tikazi wu'iti.
10 Kaiwuru'u õkianuz kaikapa'a, õkaimanada'azon idi'o pidan nyukunuu?
Aonaa! Mazan õaipan pa'an Tominkaru nyukunuu kaimanan õ'ati. Õaipan
an mani pidan nyukunuu kaimanan õ'ati, aonaa mishi'o mani Christ
poitorun õgaru.

Paul apostle-tinan daua'o

11 Õmin-mishidannao, õaipan uaitapan wuru'u Kaimana'o Kuwai
õkowaadaniaz unao ati, aonaa pidannao di'iki'o mani oo pidan tomanii mani.
12 Aonaa õikodanuzu pidan di'iki oo aonaa pidan tominapa-kidanii mani
õgaru udau'u. Mazan wuru'u õkuwaaz Jesus Christ di'iki'o na'iki
uaida-kidanii pa'an õ'ati.
13 Unao, uabatanii na'apam da'i õmashaapauzon Jewnao kakinaorinaa kida
kawana'ati. Uaitapa tuukia'o õpataka'utauzon mishidainao Jesus. Na'iki
õdakota õmainaabatan ĩdyaun ipai daunuuda'u.
14 Na'iki uruu dono ipai õwazootapan õmin-daonaiorannao na'apa kida'o
ĩtunarunawun õkawan, õda'anan ida'an na'iki õizo'atin ida'an wuru'u
õdokozu-daunnao mishidapanii kidaz.
15 Mazan Tominkaru kamunanun idi õ'ati, uzaamatan kowas õgaru
kaudina'o nii pa'ati. Uzaamatan õgaru õshakatan ua'ii. Paaipan kawana'ati
16 utukapa-kidan pauDani õ'ati, uaipan idi õmakon õkowaadapa'anan
Kaimana'o Kuwai udau'u Gentilenao di'iti. Aizii uruu aimaakan sha'apan
dauna'ana'oraz õ'ati, aonaa õmakon pidan di'iti õaipan idi mani ukowaadan
kanoma'o nii õsha'apata.
17 Na'iki aonaa õmakon Jerusalem iti, õabata'anan mani na'apam
kiwiitapainaouz ĩapostle-tinan kian õ'ati. Mazan ba'oran amazada iti pa'an
õmakon, Arabia kia'o udakota-kao. Uruu dauna'an zii õkiwan Damascus iti.
18 Idikinauda'u wunu õtukapan dauna'an Jesus, uruu zii õmakon Jerusalem
iti õmorowautapa'anan Peter di'iti. Õna'ian utuma dya'utam soondii sakodaz.
19 Aonaa õtukapan ba'oran apostle na'ii, soo James karikaonan,
wanaobanaa Jesus inawuzuz.
20 Tominkaru aitapa ipai wuru'u õsaadanii kidaz mishi'o, aonaa
õmariidinan mani.
21 Uruu dauna'an õmakon naa Syria Baara na'iki Cilicia Baara ii aka'o
wiizai kida kawana'ati.
22 Mazan wuru'u mishidainao Judea Baara iainao kidaz, aonaa zii
ĩtukapauzon õgaru.

23 Soo ĩabatan karikaonan pidannao kadakotinan õdau'u. Ĩkian, “Tawuru'u
pidan pataka'utauzoz da'i waunao, uru'u naa aizii kowaadapa pidannao ati
kaimana'o kuwai Christ daua'oraz, utiwaniaz pamashaadan.”
24 Uruu idi tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru õgaru dikin ii.

2

Ba'oran apostlenao kashaapa Paul kaudinan apostle nii

1 Aizii 14 wunu dauna'an õmakon koshan Jerusalem iti, Barnabas mako'o
õtuma, na'iki õna'aka Titus kapam.
2 Wuru'u õmakonuz na'iti Tominkaru dyuudan idi'o õgaru. Õna'ian pu'u,
õmiitiniipan soo choochi zowaunaanao tuma karikaonan. Õaipan ĩaitapan
wuru daua'a õkowaadapankaniaz Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, na'iki
õabata'azon kaiman ĩ'ati oo aonaa. Usha'apanum kau'an aonaa õaipan
õkaudin-kizi wuru'u õsha'apataniaz naa na'iki õsha'apaapaniaz kai makon
madiwautapaka.
3 Mishi, ĩna'apata panyukunuu. Uruu idi aonaa ĩdyuudan õminauda'u Titus
choota-kao* Jewnao kakinaori kawana'ati, Gentile pu'u padamata uruu.
4 Wakadakotinan wuru dau'ana'a, usha'apanum kau'an pabi'i kida
pidannao taapinpainao mishida'o kawan Jesus, morotan idi'o wabii ati.
Ĩtukapa'azon idi karikaonan pakawan mani wada'anan Jewnao
kakinaorinaa, wazaamatinpan pu'a'a naa Christ Jesus di'iti. Usha'apanum
kau'an ĩnao, tuukii ĩaipan wamashaapan pakawan Jewnao kakinaorinaa
waranu'u.
5 Mazan aonaa wakashaapinan ĩ'ati, aonaa masakauda'u. Usha'apanum
kau'an waaipan idi wakazannaatapan unao ati wuru'u mishi'oraz kuwai,
Kaimana'o Kuwai ida'a'oraz.
6 Na'iki choochi zowaunaanaouz, aonaa na'iam ĩikodan õkuwaa
kasharutinpan, uruu idi aonaa ĩpana'adanuzu na'iki aonaa ĩtotokadanuzu.
(Aizii wuru'u ĩtaapa-kaoaz umanawunuinao choochi zowaunaanao nii,
aonaa usha'apan õ'ati, usha'apanum kau'an Tominkaru aonaa unaubaan
bauda'apa'o pidan powa'a zii ba'oran ai.)
7 Mazan ĩaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz õkaudin-kizi nii, kowaadapa'o
nii Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, na'apa utaan kawan kapam Peter ati
kaudin-kizai, ukowaadapanuz Kaimana'o Kuwai Jewnao ati.
8 Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakan ida'an õzaamata-kao apostle
nii Gentilenao ati, na'apa Peter zaamata-kao kawan apostle nii Jewnao ati.
9 Aizii James, Peter, na'iki John, umanawunuinao choochi zowaunaanao,
ĩaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz kaudin-kizai õ'ati. Uruu idi kaiman
ĩnyukunuu Barnabas na'iki õgaru kaudinan dau'an na'apa ĩnao kawan. Na'iki
powa'a zii ĩma'ozakadan waunao wakowaadapa-kizi kaimana'o kuwai
Gentilenao ati. Aizii ĩnao ĩkakuwaapatinan nii Jewnao ati.
10 Kaina'a bauda'apa aimaakan ĩaipan washa'apatan, pakawan kizi
wakaminka'uupan pataka'utinainao, ĩchoochin ida'a ainaouz. Uruu
manawun aimaakan tuukia'oraz õsha'apata'azon.

Paul kakinaowan Peter

11 Aizii Peter morowautapankan dono Antioch ii, na'ii õparadan u'ati
ma'ozaka'o ida'an, õkakinaota-kinaa nii uruu sakitapa'o di'iti. Õparadan u'ati
pidannao kanaapu'u, usha'apanum kau'an usha'apataniaz aimaakan
tuukia'o upana'itin.

---

* **2:3** *uchoota-kao:* Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

12 Uruu zi'o Peter kaawan dono Antioch ati, karikaonan da'i uaroopauzon
Gentilenao tuma, mishidapainaouz Jesus. Mazan Jewnao, James
di'ikiinaouz kaawan dono'o naa, aona'a naa powa'a uaroopan ĩtuma
utaria'akan idi'i naa ĩnao ai, aipainaouz Gentilenao choota-kao.
13 Uruu idi baokoinao Jewnao mishidainaouz Jesus, ĩtamakapa'akan naa
Peter, aona'a naa kapam ĩaroopan Gentilenao tuma. Na'iki Barnabas, upu'u
zii una'apan kapam ĩnao kawan, ĩaitapan pu'u padamata aonaa sha'apa'o
mani wuru'u aroapa-karuz Gentilenao tuma.
14 Õtukapan idi'i naa aonaa ĩsha'apatinan Kaimana'o Kuwai kawana'ati,
wuru'u mishi'oraz kuwai. Uru'u naa õparadan Peter ati ipai ba'orainao
kanaapu'u. Õkian u'ati, "Jew pugaru, mazan upu'u pumashaapan Gentile
kawan, aonaa pusha'apatinan Jew kawan. Kandii ni'i naa mooko aizii
puaipan Gentilenao mashaapan Jewnao kawan?
15 Mishi, pugaru na'iki õgaru, Jewnao wadaru na'iki wadaro nii, aonaa
Gentilenao mani, dakota-kariwainaouz 'oiainao' nii.
16 Mazan waaitapa Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii
wamishidan ida'an Jesus Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses
kakinaori. Ukau'an waunao, wamishidapanii Christ Jesus, Tominkaru
dakota-kizi waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, aonaa
waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an aonaa
na'apainim nii Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atipan
ida'an Moses kakinaori."
17 Aizii waunao, wadawatan pu'u Tominkaru dakota-kinaa nii waunao
kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, mazan upu'u Jewnao
dakotan waunao oiainao nii kapam, Gentilenao kawan. Ukau'an Christ
aipan ati'o mooko wuru'u wa'oipanuz? Aonaa!
18 Mazan õkiwinan an powaa iti wuru'u kakinaorii õmuudaniaz naa, uruu
ida'an õtukapa-kidan õdikintapan kakinaorii.
19 Õgaru mawaka'o kawanu'ora'a naa kakinaorii ai. Ukau'an aona'a naa
powa'a õmashaapan kakinaorii waranu'u, õmashaapa-kizi'i naa pa'an
Tominkaru ati.
20 Õgaru, õmishidan idi Christ, mawaka'o kawanu'ora'a naa õgaru Christ
tuma cross ida'a. Aonaa õgaru'u naa mani kakupa'oraz, mazan Christ pa'an
wuru'u mashaapa'oraz õ'ida'a, na'iki uru'u naa kazowautapa'oraz õgaru.
Õmashaapanuz naa, õmishidapan ida'ana'ora'a naa Tominkaru Dani,
marainpa'oraz õgaru na'iki mawaka'oraz õ'ati.
21 Õgaru aonaa õkashadan Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun
idi karikaonan. Usha'apanum kau'an umishiin an mani Tominkaru
dakotan waunao kaimana'o pidan nii waizo'atipan ida'an Moses kakinaori,
madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u Christ mawakanuz.

3

Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa mishida-karu idi

1 Maam Galatia Baara sannao, maaitapin-ka'o manawun mooko unao!
Kanom wuru'u madoronaada'oraz unao? Kaimanaiman sha'atii
õkakuwaapan u'ati Jesus Christ tauka-kao na'iki umawakan dau'u cross ida'a.
2 Õpishaa kizi unao: uizo'atin idi'o mooko Moses kakinaori uzaamatanuz
Kaimana'o Doronaa, oo umishidan idi'o uabataniaz kaimana'o kuwai?
3 Na'apa dii manawun umaaitapinkan! Usakadan pu'u umishidan Jesus,
Kaimana'o Doronaa ida'an. Mazan aizii kandii ni'i naa utiwaan
umashaapan Jesus ati usha'apaapanii kida ida'ana'a naa karikaonan?

4 Madiwautapa-ka'o mooko karikaonan ubaiaapanuz tuukii kasha'ora
kida'o aimaakan? Õ'itiiman aonaa madiwautapa-ka'o mani!
5 Aizii Tominkaru taanuz Kaimana'o Doronaa unao ati, na'iki
usha'apatanuzu umanawun kida'o aimaakan unao bii an, aonaa uizo'atin
idi'o mani Moses kakinaori, mazan umishidan idi'o pa'an uabataniaz
kaimana'o kuwai, Christ daua'oraz.
6 Udi'itapa na'apam kii-karu Abraham dau'an: "Uruu mishida'o
Tominkaru, na'iki umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o
pidan nii."*
7 Ukau'an uaitapa kizi, pidannao mishidainaouz Christ, ĩnao pa'an wuru'u
mishi'oraz Abraham dainao.
8 Saadauzo-kariwai Tominkaru Paradan kowaadani'i naa kotua'a naa,
Tominkaru dakotan nii Gentilenao kaimanainao nii ĩmishidan idi.
Usha'apatan ua'ii zii na'apa kida'o, ukowadauzonii Kaimana'o Kuwai
Abraham ati. Ukianuz "Pugaru ida'ana'o nii õtaan kaiman kida'o aimaakan
ipai pidannao ati."†
9 Ukau'an ipai mishidainaouz, ĩzaamata kaiman kida'o aimaakan na'apa
Abraham zaamatan kawan aimaakan pamishidan idi.
10 Mazan pidannao tiwa'oraz padamata paizo'atin Moses kakinaori
pakazannaatin-kinaa nii, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ĩdyaun.
Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru paradan ida'a:
"Ipai'o nii Tominkaru pataka'utan pidannao ĩmaizo'atikan idi ipai
daunuuda'u saadinpa'o Tominkaru kakinaori kaaritannaa ida'a."‡
11 Ukau'an aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii utiwaan
ida'an paizo'atin Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an kaikapa'o
usaadinapanu'u Tominkaru Paradan ida'a: "Tominkaru dakotaniinaouz
pidannao kaimanainao nii ĩmishidan ida'an pa'an, ĩnao karikaonanu'o nii
ĩkakupan."§
12 Moses kakinaori, aonaa mishida-karu di'ii'aka'o mani, soo uda'an-kao
karikaonan. Tominkaru Paradan saada-kariwai kian: "Pidan izo'atipan an
kakinaorii, marina'a naa usha'apatanuzu ipai daunuuda'u na'iki
umashaapan ni'i naa u'ida'an."*
13 Kaikapa'o kapam Tominkaru Paradan saada-kariwai kianu'u: "Pidan
kazada-kariwai atamun kadu iti, Tominkaru pataka'utan uruu wuru'u."†
Na'apa'o Christ pataka'uta-kidinanuz atamun kadu iti waunao dikin ii.
Uruu ida'an ukazannaatan waunao wuru aia'a Tominkaru dakotanuz
papataka'utan waunao, maizo'ati-kainaouz ipai kakinaorii.
14 Uruu Christ Jesus pataka'uta-kidinan ida'an kizi, Gentilenao zaamatan
kaimana'o aimaakan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati.
Na'iki wamishidan idi'o Jesus Christ, wazaamatan Kaimana'o Doronaa,
Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii wa'ati.

Kakinaorii na'iki Tominkaru taa'azoonii daua'o

15 Aizii õ'inawuzunao na'iki õdadakoonao, õkainaabata kizi mooko u'ati
pidannao sha'apatauzonii aimaakan ida'an: Dya'utamainao pidannao
na'apataakan dono panyukunuu aimaakan dau'an, ĩsaadan nii pa'uu kida
kaarita ida'a kainaabata'o nii ĩnyukunuu na'apa kidaakan. Uruu dauna'an
aonaa turuu umarina'ata-kao oo utotokada-kao. Na'apa'o wuru'u
Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azoonii.

---

* **3:6** Genesis 15:6 † **3:8** Genesis 12:3; 18:18; 22:18 ‡ **3:10** Deuteronomy 27:26 § **3:11** Habakkuk 2:4 * **3:12** Leviticus 18:5 † **3:13** Deuteronomy 21:23

16 Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon, Abraham na'iki
utakaan-daun ati'o. “Utakaan-daunnao ati'o,” aonaa kia'o mani usaadinpan
Tominkaru paradan ida'a, iriba'o pidannao dau'ati'o kawan. Mazan,
“utakaan-daun ati'o,” kii usaadinpan, bauda'apa'o pidan dau'ana'o, uruu
wuru'u Jesus Christ, Abraham takaan-daunuz.
17 Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u õkianuz: Kiwiini'o zii wuru'u Tominkaru
kowaadauzonuz pataan nii aimaakan Abraham ati,‡ na'iki ukian mishi'o nii
utaapan paparadanuz. Ukau'an, Tominkaru taaniaz kakinaorii Moses
ida'an 430 wunu dauna'ana'oraz naa, aonaa na'itim upana'adan wuru'u
Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimaakan Abraham ati, na'iki
aonaa turuu umainaabatan wuru'u Tominkaru paradanuz.
18 Tominkaru taa'azooniaz kaimana'o aimaakan zaamata-kao an mani
kakinaorii izo'atipa-kao ida'an, ukau'an aona'a naa mani turuu
wazaudapan Tominkaru taan aimaakan wa'ati pakiauzon kawana'ati.
Mazan Tominkaru taanuzu kaimana'o aimaakan Abraham ati, ukowaadan
idi'o pa'an pataan nii u'atiz.
19 Kanom ni'o mooko wuru'u kakinaorii taa-kaoaz? Utaa-kao pidannao
sha'apaapauzon idi'o oia'o pa'idiwaru. Kakinaorii kaiwainpan nii atii
Abraham takaan-daun kaawan, uruu tawuru'u Tominkaru
kowaadauzoniaz pataan nii utakaan-daun nii. Aizii wuru'u kakinaoriiz,
angelnao taanii Moses ati, na'iki uruu ida'ana'o udobata-kida-kao
Israelitenao ati.
20 Mazan aonaa Tominkaru zaamatan pidan dobata-kida'o nii paparadan
Abraham ati, mazan sariapa pa'an uparadan u'ati, ukowaadan dono
wuru'u pataa'azooniaz u'ati.
21 Aizii kakinaorii taa-kao idi, upana'adan ni'i naa mooko wuru'u
Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon? Aonaa! Ukau'an umishiin an
mani pidan ikodan karikaonanu'o kakupa-karu kakinaorii izo'ati-kao
ida'an, kakinaorii ida'an mani Tominkaru dakotan pidan kaimana'o nii.
22 Mazan saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan wa'ati, ipai
pidannao oia'o kazowautapanii pa'idiwaru. Ukau'an, wazaamatan nii
wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon, soo wamishidan ida'an
Jesus Christ.
23 Christ mishidapa-kao ua'ii zii, waunao taapa-kao kakinaorii waranu'u,
taraa-kariwainao kawan, atii wuru ida'ati'i Christ mishida-kao
kainaabata-kaoaz naa.
24-25 Ukau'an kakinaorii taa-kao, kazowautapa'o nii waunao, atii Christ
kaawan di'iti. Mazan aizii Tominkaru dakotan waunao kaimana'o
pidannao nii wamishidan idi'ora'a naa Christ. Aonaa kanom ni'i naa aizii
kakinaorii kazowautapan waunao powa'a.

Pidan mishida'oraz Jesus Christ, uruu Tominkaru dani

26 Ipai unao Tominkaru dainao umishidan ida'an Christ Jesus.
27 Ukau'an, ipai unao chikaawunuina'oraz na'iki zaamatina'oraz Christ
Jesus ida'ati, umorokodan naa Christ kaduz wuru'u.
28 Ukau'an aonaa usha'apan pugaru Jew oo aonaa Jew mani; poitorui oo
aonaa poitorui mani; daonaiora oo zun, ipai unao na'apa kida'o pa'idiwaru,
uzaamatinpan idi Christ Jesus ida'ati.
29 Aizii uzaamatinpan kau'an Christ Jesus ida'ati, unao wuru'u mishi'oraz
Abraham takaan-daunnao. Na'iki unao wuru'u zaamata'o ni'oraz
kaimana'o aimaakan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati.

---

‡ **3:17** *Tominkaru kowaadauzon pataan nii aimaakan Abraham ati:* uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

4

1 Kaikapa'o kaiwuru'u õkianuz: Koraidaonaa zaamata'o ni'oraz padaru
sha'apauz kida, na'apa utaapa-kao poitoruinao taapa-kao kawan,
ukoraidaonaan dono zii. Mishi uka'idiwaun pu'a'a naa padamata padaru
sha'apauz kida idi.
2 Mazan umashaapan nii zii pakazowautapikinao waranu'u na'iki
pasha'apauz taapikinao waranu'u zii, atii udaru aitanii kamoo kaawan
di'iti.
3 Na'apa'o da'i waunao kiwiin koraidaonaa kawan,
wapoitoruitapa-kidinan waizo'atin ida'an kakinaorii kida doronainao
di'iki'oraz, kazowautapainaouz imi'i baara sannao.
4 Mazan Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono'o naa, udyuudan
paudani, ushakatan zun di'iki. Umashaapan Jewnao kakinaorinaa
waranu'u,
5 ukazannaata kizi waunao, mashaapainaouz kakinaorii waranu'u, turuu
kizi Tominkaru zaamatan waunao paudainao nii.
6 Tominkaru zaamatan idi unao paudainao nii, udyuudan pauDani
Doronaa mashaapan unyukunuu ida'a. Uruu Doronai ida'ana'o wuru'u
ukianuz Tominkaru ati, "õdaru Tominkaru," kii.
7 Ukau'an, aonaa powa'a poitoruinao mani unao, mazan Tominkaru
dainaou'u naa pa'an. Udainaoun idi unao, ukau'an utaan nii u'ati ipai
wuru'u ukowaadauzoniaz pataa'azon.

Paul dopii-kidan Galatia Baara sannao

8 Kiwiin umaaitapakan dono zii Tominkaru, upoitoruitapa-kidinan
tominkarunao ati aonaa mishiinao mani.
9 Mazan aizii unao, uaitapa'a naa Tominkaru, oo turuu õkian, Tominkaru
pa'an aitapa'oraz unao. Kandii ni'i naa mooko ukiwa'azon powaa iti,
upoitoruitapa-kidina'azon koshan mazanu'o tominkarunao ati, aona'oraz
kanom ĩsha'apatan?
10 Aizii unao, utamakapan naa Jewnao kaduz utaapan ida'an kamoo,
kauzu, na'iki wunu ĩtaapanii kidaz.
11 Tuukii õdopian unao dau'an, ukau'an madiwautapa-ka'o mooko
karikaonan wuru'u õkaudinuz unao bii an?
12 Õmin-mishidannao, tuukii õaipan umashaapan õgaru kawan, aonaa
Jewnao kakinaorinaa waranu'u mani. Õgaru na'apa'ora'a naa unao
Gentilenao kawan, aona'a naa õmashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u.
Kaiman sha'atii da'i utaapauzon õgaru, aonaa unyukunuu oian õ'ati.
13 Uaitapanii õkarinauzon idi'o õkowaadauzonuz Kaimana'o Kuwai unao ati
kiwiin.
14 Õkarinaan idi, dobata õmizidin-kidan unao, mazan upu'u aonaa
uzon-kidan oo ukachama'idin õ'ai. Mazan udapaapan õgaru kaiman, ikoda
Tominkaru angelin oo ikoda Christ Jesus dapaapa-kao kawan utaapan
õgaru.
15 Mazan aizii usha'apanum naa wuru'u, aona'a naa powa'a
ukonaukia'azon õtuma? Õaitapa mishi, õkarinauzon dono'oraz, turuu mani
uso'otan uawun kida, na'iki utaanuzu õawun nii.
16 Aizii mani, uto'oran naa sha'a õ'ati wuru'u, õkowaadan idi mishi'o kuwai
u'ati?
17 Pidannao wuru'u aipainaouz umashaapan Jewnao kakinaorinaa
waranu'u.* Tuukii ĩaipan uzaamatinan pa'idi'iti, mazan aonaa

* **4:17** Putukapa Galatians 1:7

ĩkaminka'uta'azon mani unao wuru'u, soo ĩaipan karikaonan pabuutan unao õ'ai, ĩnao ati kizi'i naa unyukunuu.
18 Mishi, kaimana'o wuru'u pidan nyukunuu dyautanuz pasha'apatan
dau'ati aimaakan, kaimana'oraz mazan aimaakan. Marii karikaonanu'u
naa usha'apatan aimaakan na'apa, aonaa soo õna'an dono mani
karikaonan utuma.
19 Õdainao õmarainapaniinao, daroi dopian kawan kaziwa'o idi okaudanipan
dono, na'apa'o kawanu'o õbaiatan kaziwa'o unao dau'ati. Õdopitan nii
udau'an atii umashaapan an zii kaimanaiman Christ kaduz kawana'ati.
20 Kaiman zii mani õgaru na'ii unao tuma kai. Uruu idi kaiman zii mani
waabataakan waparadan, na'iki õaitapa mani na'apam õkian u'ati.
Usha'apanum kau'an õmunapon idi, aonaa õaitapan na'apam õkian u'ati.

Hagar poitoruiaba, na'iki Sarah aonaa poitoruiaba mani

21 Õpisha'azon unao aipainaouz pamashaapan kakinaorii waranu'u,
aonaa zii mooko uaitapan na'apam kakinaorii kian?
22 Kaina'a saada-kariwai dya'utama'o Abraham dainao daonaioranao
dau'an. Bauda'apa utoman paudani papoitoruaba tuma,† ba'oran utoman
paudaiaro tuma,‡ aonaa poitorui mani oroo.
23 Udani poitoruiaba tuma'oraz, ushakatan na'apa koraidaonaa
shakatauzon kawan. Mazan ba'oran udani, udaiaro di'iki'o. Oroo aonaa
poitoruiaba mani, ushakatan na'apa Tominkaru kiauzon kawana'ati pa'an,
Abraham ati.
24 Di'ora'a dya'utama'oraz zunnao kainaabatan dya'utama'oraz
Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati.§ Hagar, poitoruiabaz,
oroo kainaabata'o wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati
midukuo Sinai ii. Ipai pidannao oroo di'iki'oraz, poitoruinao pa'idiwaru,
ĩmashaapan idi kakinaorii waranu'u.
25 Na'iki midukuo Sinai, Arabia ia'oraz, ukainaabata-kao Hagar di'iti.
Na'iki kai'oraz donoi Jerusalem, oroo di'iti koshan ukainaabata-kao, na'ii
sannao mashaapan idi poitoruinao kawan kakinaorii waranu'u.
26 Mazan Sarah, oroo aonaa poitoruiaba mani pa'an, oroo di'iti aokazi
ia'oraz Jerusalem kainaabata-kao, na'iki oroo wadaro kawanu'o.
27 Kaikapa'a Tominkaru paradan kotua'oraz kiauzonu'u odau'an:
“Pukonaukii maudaniichiaba,
Pukadako diiwa'o ida'an pukonaukian idi,
aonaan pu'u pukaudanipauzon.
Mazan aizii powa'a'o nii zii pudainao iriban,
aoro aia'a, mazidaibazo.”*
28 Õmin-mishidannao, unao, na'apa Isaac kawan, Tominkaru dainaou'u
naa, na'apa Tominkaru kiauzon kawan.
29 Mazan uruu dono wuru'u koraidaonaa shakata'oraz koraidaonaa
shakatauzon kawan, wuru'u poitoruiaba daniz, uantamikitauzonii Isaac,
shakata'oraz Tominkaru Doronaa ida'an. Na'apa kai aimaakan
sha'apaapa-kao wa'ati kotua'o kawan.
30 Mazan na'apa dii saada-kariwai Tominkaru paradan kian? “Puwaata
wuru'u poitoruiabaz paudani tuma! Usha'apanum kau'an aona'o nii odani
zaamatan padaru sha'apauz kida, wuru'u taa'azoo-kariwaiz, aoro dani ati'i
aona'oraz poitoruiaba mani.”†

---

† **4:22** Genesis 16:15 ‡ **4:22** Genesis 21:2 § **4:24** *Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati:* uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.
* **4:27** Isaiah 54:1 † **4:30** Genesis 21:10

31 Ukau'an õmin-mishidannao, waunao aonaa poitoruiaba dainao mani,
mazan aoro dainao pa'an, aona'oraz poitoruiaba mani.

5

Christ so'otan kakinaorii kazowautapan ai waunao

1 Mishi Christ so'otani'i naa Jewnao kakinaorinaa kida ai waunao, aona'a
naa powa'a kakinaorii kazowautapan waunao. Ukau'an ma'ozaka'a naa
utaapa unyukunuu, na'iki aona'a naa utaapada'ana'a kakinaorii
kazowautapan unao powaa iti.
2 Uabata õgaru Paul paradan, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o
pidan nii pachoota-kidinan* ida'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati.
Una'apan an, madiwautapa-ka'o wuru'u Christ mawakanuz u'ati.
3 Õkakinaowan nii unao koshan, ukashaapan an uchoota-kao Jewnao
kakinaorinaa kawana'ati, ukau'an marina'a naa uizo'atin ipai daunuuda'u
wuru'u kakinaorii kidaz.
4 Aizii na'ia'oram pidan unao bii iki aipan an Tominkaru dakotan
paugaru kaimana'o pidan nii paizo'atin ida'an wuru'u kakinaoriiz,
ubuutinan naa mishi'oraiman Christ ai wuru'u, na'iki ubuutinan naa
kapam Tominkaru kaimanan ai u'ati.
5 Mazan waunao, waaitapa Kaimana'o Doronaa ida'an mishi'o nii
Tominkaru zaamatan waunao na'iki udakotan nii waunao kaimanainao
pidannao nii, wamishidan ida'an Christ pa'an.
6 Aizii wuru'u wazaamatinanuz naa Christ Jesus ida'ati, pidan
choota-kariwai oo aonaa choota-kariwai mani, aonaa ĩtukapa-kao pana'a
kida, aonaa na'apa kida'o di'itapa-kao umanawunu'o nii. Soo kanom pa'an
di'itapa-kariwai, pidan mishidan Christ. Na'iki mishidapa-karu ida'ana'o
wuru'u marainpaaka-karuz.
7 Kaiman sha'atii umishidapan padamata. Kanom wuru'u mashaata'oraz
unao uda'anan ai mishi'o kuwai?
8 Mazan waaitapa Tominkaru, zaamata'oraz unao pa'ida'ati, aonaa uruu
mani wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai.
9 Masakauda'u'o pana'iti'o kuwai kowaada-kao, ipai'o nii pidannao
mishida'akanuzu. Na'apa masakauda'u'o yeast pooda-kidan kawan ipai
poroom-bi'i.
10 Mazan õaitapa na'iki õmishida Naobanai aipan ati, aona'o nii
utanawatinan, mazan uda'anan nii pa'an wuru'u õkuwaa kidaz. Aizii pidan
wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai, upataka'uta-kao nii
tuukia'o ida'an.
11 Õmin-mishidannao, õkakinaotan na'iki õdyuudautan an mani pidannao
choota-kidinan Jewnao kakinaorinaa kawana'ati ĩkazannaatin-kinaa nii,
aonaa mani õpataka'uta-kao. Mazan wuru'u Jewnao pataka'utanuz õgaru,
õkowaadapan idi'o pidannao kazannaata-kao soo Jesus mawakan ida'ana'o
pa'an.
12 Aizii wunaou'u tanawatin-kida'oraz unao, tuukia'oraz ĩaipan
chootin-karu, kaiman zii manawun mani õ'ati ĩmakuuta'aka-kao an
kaiman-daun, aonaa soo ĩchootan mani karikaonan pamada.
13 Unao õmin-mishidannao, Tominkaru zaamatanii unao, uso'otani'i naa
unao kakinaorii kazowautapan ai. Mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u
uso'ota-kaoaz kakinaorii ai, usha'apaapa-kinaa nii dikauda kida'o

* **5:2** *pachoota-kidinan:* Putukapa 'chootin-karu' kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

aimaakan, unyukunuu aipan kawana'ati. Mishi'oraiman ukaminka'uaaka
umin-mishidannao tuma umarainpaakan ida'an.
14 Mishi waizo'ati ipai daunuuda'u kakinaorii taa-kariwaiz Jewnao ati,
waizo'atin ida'an wuru'u di'oraz kakinaori'i: “Umarainapa ipai pidan
na'apa umarainpan kawan unanaa,” kii-karuz.
15 Mazan uto'orataakapan an na'iki udakowaakapan an, utukapa pa'i
uwaatan umin-mishidannao na'apa'o ida'an.

Marii Tominkaru Doronaa kazowautapan unao

16 Uruu idi õkian, aizii umashaapa'a naa Kaimana'o Doronaa aipan
kawana'ati. Una'apan an aona'o ni'i naa usha'apata'azon oia'o, wuru'u
unyukunuu sha'apata'azoonii kidaz.
17 Usha'apanum kau'an wuru'u wanyukunuu, tuukii uaipan
washa'apatan oia'o aimaakan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa aipan
usha'apata-kao. Mazan Kaimana'o Doronaa, uaipan washa'apatan soo
kaiman kida'o pa'idiwaru, wuru'u aona'oraz wanyukunuu aipan
usha'apata-kao. Ukau'an kaina'a dya'utam aimaakan mizaataakapan
wanyukunuu ii. Uruu idi dadara wa'ati washa'apatan kaimana'o aimaakan.
18 Mazan aizii pusha'apatinan na'iki pumashaapan idi'i naa Tominkaru
Doronaa aipan kawana'ati, aona'a naa powa'a Jewnao kakinaorinaa kida
kazowautapan unao.

19 Kanom pidan nyukunuu aiapanii, aonaa umainaabanan. Unaudapa
pasha'apaapan di'oraz kaduz kida'a: pakiaapaakan madoronaa-daun;
pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan pakiaapan ida'an
paminshu'unao; pasha'apata'azon kakiba'azonnaa kida'o usha'apata-kao
madoronaa-daun;
20 patominkaruniitapan toma-kariwai kida; pamakon marunao di'iti;
pato'ora-kizaitapan tuukii pairibannao; pazunaapaakan; na'iki
pakishauzin; kichana'iki-kii da'i uto'ora'akauzon; tuukii uaipan
pawazoomikipan na'iki padikintinan; pakashadaakapan na'iki
pabuutaaka-kidan pidannao;
21 pana'azootapan pairiban sha'apauz; papo'idipan; pasha'apaapan
kakiba'azonnaa kida'o aimaakan tuzapa-kizai ii aka; na'iki pasha'apaapan
iriba ba'oran oii kida'o aimaakan. Õkia'azon koshan powa'a zii, na'apa õkian
kawan u'ati kiwiin, wuru'u pidannao sha'apaapainaouz na'apa kida'o
aimaakan, aona'o nii ĩwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

22 Mazan Kaimana'o Doronaa kazowautapan idi waunao, utaan nii
wanyukunuu kamarainpanu'o nii, konaukii-tina'o nii, kaiman-kinaa nii,
tuuda-kinaa nii wabaiatanii kida, kaminka'uaba-kinaa nii,
kamunanuaba-kinaa nii, mishidinaaba'o nii,
23 kakarodapanu'o nii, na'iki watuudapa-kinaa nii wanyukunuu
washa'apata'azon ai oia'o. Umashaapan an kaikapa'a, wuru kida
kawanu'u, aonaa kakinaorii nii mashaata'o nii unao.
24 Pidannao wuru'u zaamatinainaouz Christ Jesus ida'ati, ĩmarina'atani'i
naa oia'o, ĩnyukunuu naudapauzoniaz pasha'apaapan, tauka-kariwai
kawanu'ora'a naa oia'o ĩkaduz kida Christ mawakan dono cross ida'a.
25 Kaimana'o Doronaa taan idi'i naa pa'ina'o mashaapa-kinai wa'ati,
ukau'an wamashaapa'a naa uaipan kawana'ati.
26 Aonaa wamanawun-tinpa'ana'a, na'iki aonaa wato'orataakapa'ana'a,
na'iki aonaa wakishauziaakapa'ana'a wa'atiaaka.

6

Kaminka'uaaka-karu daua'o

1 Õiribannao, umin-mishidan waotinan dono oia'o, marii unao
mashaapainaouznaa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati
kaminka'utanuz, uparadan ida'an u'ati kaimana'o ida'an, usakitapada kizi
pamashaapan powaa iti Tominkaru aipan kawana'ati. Unao, uzaudina'a
naa mazan pa'i uwaotan ai oia'o di'iti kapam.
2 Ukaminka'uta umin-mishidannao ĩbaiatan an kasha'ora kida'o
aimaakan. Na'apa'o ida'an uizo'atin Christ kakinaori wuru'u.
3 Na'ia'oram pidan taapinpa'o umanawunu'o nii pa'aonaimanan pu'u,
umariidapan karikaonan panyukunuu wuru'u.
4 Marii ipai pidan di'itapan pasha'apatanii aimaakan, usha'apatanii
kaimanan an, turuu ukonaukii-kidan pasha'apatanii. Mazan aonaa kizi
uatadapan wuru'u pasha'apataniaz ba'oran pidan sha'apatanii ai.
5 Usha'apanum kau'an ipai waunao, waaipan ati'o nii washa'apatan
wuru'u taa-kariwai kidaz washa'apatan nii.
6 Marii na'ia'oram pidan tominapa-kida-kariwai Tominkaru paradan
dau'u kaminka'utan patiichaan, utaan ida'an kaiman kida'o aimaakan u'ati.
7 Mana'a umariidapa'ana'a unyukunuu, Tominkaru aonaa turuu
umariida-kao. Kanom pidan sha'apatanii, na'apa'o nii kapam uwinipinaa.
8 Aizii pidan sha'apaapa'o oia'o, panyukunuu aipan kawana'ati,
pataka'utin-karu'o nii uwinipinaa nii. Mazan pidan mashaapa'o Kaimana'o
Doronaa aipan kawana'ati, uzaamatan nii karikaonanu'o kakupa-karu
Kaimana'o Doronaa ida'an.
9 Mana'a wakashadina'ana'a washa'apaapan kaiman kida'o aimaakan,
usha'apanum kau'an Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono, wazaamatan
nii kaimana'o aimaakan aonaan an wakashadinan.
10 Ukau'an, washa'apata kaiman kida'o aimaakan ipai pidannao ati,
na'apainim dono watukapan kaimana'o aimaakan sha'apata-karu ni'o,
aitaniiman wamin-mishidannao ati.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

11 Aizii utukapa na'apam õsaadan udaru diida'a'a, õka'u ida'an.
12 Wuru'u pidannao tuukia'oraz ĩaipan unao choota-kao* Jewnao
kakinaori kawana'ati, ĩaipan karikaonan pidan nyukunuu-atin paugaru.
Ĩsha'apatanuzu na'apa'o ĩmaaiapakan idi'o pamin-Jewnao pataka'utan
paugaru, patominapatin-kidan dikin ii pidannao wuru dau'ana'a Christ
mawakanuz cross paawa'a ipai pidannao oian dikin ii.
13 Mazan upu'u zii pidannao choota-kariwainaouz, aonaa ĩizo'atin ipai
wuru'u Jewnao kakinaori kidaz. Wuru'u ĩaipanuz unao choota-kao soo
pa'atadinapa-kinaa ni'o karikaonan, ĩaipan patukapa-kidan iriba
papidanannao.
14 Mazan õgaru, õatadinpan nii soo wanaobanaa Jesus Christ mawakan
dau'u cross ida'a. Christ mawakan idi õ'ati, aona'ana'a powa'a õdyautan
wuru'u pidannao taapaniaz umanawunu'o nii, mawaka'o kawanu'u naa
õtaapanuzu. Na'iki õgaru, mawaka'o kawanu'u naa ĩtaapan.
15 Aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u pidan choota-kaoaz oo
aonaa uchoota-kao. Mazan kanom pa'an umanawunu'o aiapa-kao, soo
Tominkaru pa'inaadan pidan nyukunuu.

---

* **6:12** *choota-kao:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

16 Marii Tominkaru taan nyukunui kaiman-kinaa na'iki ukamunan-kidan
ipai pidan wuru'u izo'atiinaouz õkuwaa. Ĩnao wuru'u mishi'oraz Tominkaru
pidanannao.
17 Aizii aona'a naa powa'a õaipan pidan towauda'utan oo kimudautan
õgaru õkuwaa dau'an, usha'apanum kau'an ipai ba'izi-daun õmada ida'an
kida'oraz aida-kidan mishi'o õgaru Jesus poitoru.
18 Õiribannao, õtoriinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ ma'ozakadan
unyukunuu pakamunanun ida'an. Amen.

Paul Kaaritan
Ephesus Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-kao mishidainao ati'o Ephesus iainaouz. Paul saadanii wuru'u kaaritaz, utaapa-kao dono'o taraa-kizai ii, Rome ia'oraz.

Ukowaadan ĩ'ati Tominkaru sha'apata'azoonii kida dau'an. Ukowaadan na'apam Tominkaru aipan pabaokopatan ipai patomaniinao, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao. Ubaokopata'azon ĩdyaun Christ ida'an bauda'apa'o choochi nii, uru'o nii ĩzowaunaa nii.

Na'iki Paul kowaadan mishidainao ati kaina'a umanawunu'o aimaakan Tominkaru taa'azon na'iki usha'apata'azon ĩ'ati Christ ida'an; Christ ida'ana'o ĩ'oian kida so'ota-kao ĩ'ai, na'iki uruu ida'ana'o Tominkaru zaamatan naa ĩdyaun, paudainao ni'i naa.

Di'ora'a kaarita ida'a kaimanaiman Christ kainaabata-kao pidannao ati. Ĩtukapa-kinaa nii ukamarainpanun; ĩtukapa-kinaa nii na'apam umarina'atan oia'o pidan ai; ĩtukapa-kinaa nii umanawunu'o ukamunanun, na'iki ukaimanan.

Kaarita buutinpan kida

Paul kowaadan pasaadan dau'an kaarita *1:1-2*
Christ na'iki mishidainao daua'o *1:3—3:21*
Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'a *4:1—6:20*
Paul katokontan paparadan *6:21-24*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o Tominkaru aipan kawana'ati'oraz õapostle-tinan Christ Jesus ati. Õsaadan õkaaritan ipai unao ati, Tominkaru pidanannao, Ephesus iainaouz, mishidainaouz manawun Christ Jesus.
2 Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Kaimana'o aimaakan ikoda-kao Christ ida'an

3 Tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz na'iki uDaruz. Uruu wuru'u kamunanu'oraz wa'ati, utaan ida'an kaiman kida'o aimaakan aokazi iki kida'oraz wadoronaa ati, wamashaapa-kinaa nii, na'iki washa'apatin-kinaa nii kaiman. Wuru'u usha'apatanuz wa'ati aimaakan kida kaikapa'a, uzaamatin-kidan idi'o waunao Christ ida'ati.
4 Patoman ua'ia'o zii amazada, Tominkaru zaamatan waunao Christ ida'ati; uzaamatan waunao uaipan idi waunao kaimanainao nii manawun paawun za'a, aonaa kizi oia'o ikoda-kao wa'ida'a. Umarainpan idi waunao,
5 kotua'ora'a naa udi'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao paudainao nii Jesus Christ sha'apatanii ida'an. Tuukii ukaimanan u'ati wuru'u usha'apatanuz aimaakan na'apa, panyukunuu kawana'ati'o na'iki paaipan kawana'ati'o.
6 Ukau'an wakonaukii-kidan Tominkaru ukamunanun idi manawun wa'ati. Mishi tuukii manawun utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, wuru ida'ana'a udani umarainapanii sha'apataniaz.
7 Utorian waunao paudani izain shootan ida'an umawakan dono. Na'iki uizain ida'an wa'oian mainaabata-kao. Na'apa'o ida'an Tominkaru tukapa-kidan wa'ati umanawunu'o pakamunanun,
8 na'iki dobata utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, paaitapaaban ida'an na'iki paaitapan ida'an ipai aimaakan.

9 Aizii paaipan kawana'ati'ora'a naa Tominkaru aida-kidan wa'ati
aimaakan wuru'u kotua'oraz utaapa-kidan mashaa panyukunuu ii,
usha'apata'azooniaz wa'ati, wuru'u Christ ida'ana'oraz naa usha'apatan.
10 Kaikapa'o wuru'u uaipanuz pasha'apatan aimaakan: Pakainaatanii
kamoo kaawan dono ubaokopata'azon ipai daunuuda'u aimaakannao
wuru'u aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz bauda'apa'o
naobanai waranu'u, uruu wuru'u Christ.
11 Aizii ipai aimaakan kida sha'apata-kaoaz na'apa Tominkaru aitan
kawana'ati'o, na'iki uzaamatanii waunao papidanannao nii
uzaamatin-kidan ida'an waunao Christ ida'ati. Usha'apanum kau'an
kotua'ora'a naa Tominkaru di'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao.
Aizii umishia'a naa wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz na'apa paaipan
kawana'ati.
12 Usha'apatan aimaakan kaikapa'a waunao Jewnao ati,
mishidainaouznaa Christ kiwiin, uaipan idi wakonaukii-kidan
pamanawunun.
13 Na'iki unao pana'ainaouz pidannao Jewnao ai, Tominkaru zaamatani'i
naa kapam unao Christ ida'ati, uabatan na'iki umishidan dono'oraz mishi'o
kuwai, tawuru'u Kaimana'oraz Kuwai Tominkaru kazannaatan daua'oraz
unao. Aizii ukainaabatan wuru'u pazaamatanuz unao, utaan ida'an
Kaimana'o Doronaa unao ati, ukowaadauzoniaz padyuuda'azon
papidanannao ida'ati.
14 Uruu Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kainaabata-kinaa mishi'o nii
utaan wuru'u ukowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i. Wazaamatan nii wuru'u
utaa'azooniaz aimaakan uso'otan dono'o naa waunao kaimanaiman
papidanannao nii. Uruu ida'ana'o nii tuukii pidannao konaukii-kidan
Tominkaru umanawunun.

Paul toriinpan Tominkaru ati mishidainao dau'an

15-16 Tominkaru kamunanun idi waunao ati, aonaa õsookadan õtoriinpan
u'ati unao dau'an, na'iki karikaonan da'i kapam õkonaukii-kidan uruu unao
dau'an, sariapa õabatan di'iki'o unao unamunaa. Õabata tuukii umishidan
Naobanai Jesus, na'iki õabata kapam ipai umarainpan Tominkaru
pidanannao. Uruu idi õtoriinpan kawana'ati, õtoriinpan Tominkaru ati unao
dau'an.
17 Karikaonan da'i õtoriinpan Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ
Tominkarunuz, uruu waDaru umanawunu'o. Õtoriinpan marii kizi utaan
unao ati uaitapaaba-kinaa nii manawun, marii kizi ukainaabatinan unao
ati uaitapa kizi uruu kaimanaiman.
18 Na'iki õtoriinpan, marii kizi Tominkaru da'atan unyukunuu
kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam ukaimanan na'iki umanawunu'o
wuru'u aimaakan ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Uruu
ida'ati'o wuru'u udapadanuz unao na'iki uzaamatanuz unao
papidanannao nii.
19 Na'iki õtoriinpan uaitapa kizi wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-karu
wazootapa'oraz ipai aimaakan kida ma'ozakan; uruu ma'ozaka-karu
ida'ana'o Tominkaru kaminka'utan na'iki uma'ozakadan waunao
mishidainaouz. Na'iki uruu ma'ozaka-karu ukaiwaanii
20 pakakuda-kinaa nii na'iki pakadishita-kida-kinaa nii Christ
pamawaka-kizi iki, na'iki usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu* aokazi
ii.

---

* **1:20** *usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu:* Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai.

21 Christ, uruu umanawunu'o naobanai na'ii, uwazootapa ipai
daunuuda'u wuru'u umanawunuinao na'iki ma'ozakainao kidaz
doronainao, kai, diina'iti'i na'iki karikaonanu'o nii.
22 Tominkaru aipan ati, Christ waranuitapan nii ipai aimaakannao. Na'iki
Tominkaru zaamatan Christ kazowautapa'o nii wuru'u papidanannao
mishidainaouz.
23 Christ uruu mishidainao zowauz, aizii ĩnao unanaa. Christ ida'ana'o
wuru'u mishidainao ikodanuz pakakupa-kinaa nii na'iki pama'ozaka-kinaa
nii. Na'iki uruu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai ipai aimaakannao ati, ipai
amazada kawana'ati.

2

Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun ida'an

1 Aizii kotua'a naa umamishidakan dono zii Christ, na'apa unao
mawaka'o pidannao kawan umaizo'atikan idi Tominkaru paradan, na'iki
usha'apaapan idi oii kida'o aimaakan.
2 Tuukii da'i usha'apatauzon dikauda kida'o aimaakan, uda'anan idi
oiainao pidannao kaduz. Na'iki tuukii uizo'atiizon Satan paradan,
kazowautapa'oraz oia'o doronainao doko ii aka, kaudina'oraz pidannao
nyukunuu ii dikintapainaouz Tominkaru.
3 Ipai waunao na'apa'o kapam wamashaapauzon kiwiin; tuukii da'i
waaipan washa'apatan oia'o aimaakan, na'iki ipai washa'apatan oia'o
wanyukunuu aiapanii kidaz washa'apatan. Ukau'an na'apa'o nii padamata
wapataka'uta-kao wa'oian dikin ii ba'oran oiainao kawan.
4-5 Mazan Tominkaru tuukii ukamunan-kidan waunao, utukapan pu'u
waunao mawakainao pidannao kawan wa'oian idi na'iki wadikintapan idi
manawun uruu. Mazan umarainpan idi waunao tuukii, utaa wa'ati
kakupa-karu Christ tuma. Soo Tominkaru kamunanun idi'o manawun
wuru'u ukazannaatanuz waunao.
6 Na'iki Tominkaru kadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki Christ
tuma, na'iki usakanata-kidan waunao baokopa Christ tuma aokazi ii.
Tominkaru sha'apatan aimaakan wa'ati kaikapa'a uzaamatan idi waunao
Christ ida'ati.
7 Na'iki Tominkaru sha'apatan aimaakan kaikapa'a, uaipan diina'itiinao
pidannao tukapan wuru'u pakaimannuz manawun na'iki pakamunanun
wa'ati, Christ Jesus ida'ana'oraz usha'apatan. Mishi ukaimanan ipai
uwazootapan ba'oran aimaakan kida kaimanan.
8 Tominkaru kamunanun idi manawun, ukazannaatan unao umishidan
idi Christ. Aonaa unao kaimanan idi'o mani wuru'u ukazannaatanuz unao,
mazan kana'apani'o karikaonan utaan.
9 Na'iki aonaa unao sha'apatan dikin ia'o mani kaiman kida'o aimaakan,
uruu idi aonaa turuu pidan kian "Õkaimanan idi'o manawun wuru'u
õkazannaata-kaoaz."
10 Tominkaru pa'an wuru'u toma'oraz waunao pa'ina'o pidannao nii,
sha'apata'o nii kaiman kida'o aimaakan, wuru'u kotua'oraz naa utaapan
washa'apatan nii. Wazaamata-kao idi Christ Jesus ida'ati, turuu
washa'apatan kaikapa kida'o aimaakan.

Tominkaru kaimanaaka-kidan Jewnao na'iki Gentilenao

11-12 Unao Gentilenao pana'a'o pidannao udokuzunnao ida'an, Jewnao ai.
Na'iki Jewnao dakotan unao machootin-kainao nii, usha'apanum kau'an

ĩnao choota-kariwainao* pa'an. Mazan wuru'u ĩchoota-kaoaz pidan
sha'apatanii karikaonan paka'u ida'an. Mazan uruu dono aona'o zii
uzaamatinan Christ ida'ati, na'iki tawarainao zii unao, na'iki aona'o zii
ukawiizin Tominkaru pidanannao kawan. Na'iki uruu dono aonaa unao
ati'o mani wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon
papidanannao ati,† na'iki uruu dono aonaa kanom uzaudapan sha'apa'o nii
u'ati, na'iki aonaa uTominkarun nii.
13 Mishi kiwiin munapo ubuutapa-kao Tominkaru ai. Mazan aizii unao
bauda'apatina'oraz Christ Jesus ida'ati, maonapada-kariwai'i naa unao
Tominkaru ida'ati Christ izain shootan ida'an umawakan dono'oraz.
14 Christ wuru'u wakaimanaaka-kinaaz, uruu kaimanaaka-kida'o Jewnao
na'iki Gentilenao na'iki bauda'apatina'a naa ĩdyaun. Kiwiitapa ĩmashaapan
kashanau-kidaaka, mazan aizii Jesus zikada'a naa wuru'u awautapa'oraz
Jewnao na'iki Gentilenao ĩkaimanaakan ai.
15 Usha'apata aimaakan na'apa pamarina'ata-kidan ida'an ipai wuru'u
Jewnao kakinaorinaa kidaz pamawakan ida'an. Usha'apatan aimaakan
kaikapa'a ubauda'apata'azon idi na'iki ubaokopata'azon idi Jewnao na'iki
Gentilenao pa'ida'ati. Uruu idi aizii utukapan ĩdyaun bauda'apa'o pidan
kaduz nii. Uruu idi aizii kaimanaaka'a naa ĩdyaun.
16 Pamawakan ida'ana'o wuru'u Christ kaimanaaka-kidanuz dya'utama'o
pidannao tonaazinaa, ubauda'apatan ĩdyaun na'iki ukaimanaaka-kidan naa
ĩdyaun Tominkaru tuma. Ukau'an aonaa powa'a ĩzoono-kidaakan.
17 Christ kaawanuz imi'i baara ati, ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai
kaimanaaka-karu dau'u, ipai pidan ati na'iki unao Gentilenao ati
munapoinaouz Tominkaru ai, na'iki waunao Jewnao ati'o kapam,
maonapainaouz Tominkaru ida'a.
18 Uruu Christ ida'an turua'a naa aizii waunao Jewnao na'iki unao
Gentilenao wa'atin waDaru Tominkaru kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa
ma'ozakan ida'an.
19 Ukau'an unao Gentilenao aonaa tawarainaou'u naa mani oo ba'oran
kaduz pidannaou'u naa mani, mazan unao bauda'apata-kariwai'i naa
Jewnao tuma. Bauda'apa'o wiizai di'iti'ora'a naa aizii uzaamatinpan
baokopa Jewnao tuma, Tominkaru pidanannaouz. Uruu idi aizii
baokopatinainaou'u naa unao Tominkaru pidanannao bii iti.
20 Ipai unao mishidainao, na'apa kabaun toma-kao kawanu'o unao. Aizii
wuru'u apostlenao na'iki Tominkaru prophetinnaouz, kabaun orodanaa
ĩnao. Aizii Christ Jesus uruu kuba, ma'ozaka'o udiridapan kabaun toronnaa
kida.
21 Uruu wuru'u dadara'oraz uzaamatapan na'iki ukadishitapa-kidan
kabaun, uruu di'iki'o kabaun tominan udaru kaimana'o na'iki
umanawunu'o kabaun, soo Naobanai Tominkaru kaiwaapan ni'o.
22 Unao Gentilenao uzaamatinan idi'i naa Christ ida'ati, baokopa'ora'a
naa uzaamatinpan ba'oran mishidainao tuma. Ukau'an unao wuru'u
umanawu'oraz kabaun Tominkaru mashaapa-kiziz paDoronaa ida'an.

3

Paul kakuwaapatinan Gentilenao ati

1 Ukau'an õgaru Paul, õtoriinpan Tominkaru ati unao Gentilenao* dau'an.

---

* **2:11-12** *choota-kariwainao:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. † **2:11-12** *Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati:* uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **3:1** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Di'i õgaru'u taraa-kizai'i õtaraapa-kao, õkowaadapan dikin ii kaimana'o kuwai, Christ Jesus dyuudaniaz õkowaadan unao ati.
2 Õaitapa uabatani'i naa na'apam Tominkaru kaimanan manawun õ'ati, utaan ida'an õkaudin-kizi nii, õkaminka'uta kizi unao.
3 Mishi Tominkaru tukapa-kida õ'ati pasha'apata'azoo nii aimaakan wuru'u mashaa'oraz utaapauzon. Uruu õkowaadazaaniaz masakauda'u u'ati õkaaritan ida'a.
4 Aizii utukapan dauna'an wuru'u õkaaritanuz, uaitapan nii mishi'o wuru'u Tominkaru tukapa-kidanuz õ'ati pasha'apata'azoonii aimaakan, Christ ida'ana'oraz.
5 Mazan kotu'u, kiwiitapainao pidannao ati, aonaa Tominkaru kowaadan na'iki aonaa utukapa-kidan wuru'u pasha'apata'azooniaz aimaakan. Mazan kai'i naa pa'an ukowaadan na'iki utukapa-kidan naazu wunao ati'i pazaamataniinaouz apostlenao nii, na'iki prophetnao nii. Kaimana'o Doronaa ida'ana'o wuru'u utukapa-kidanuz pasha'apata'azon aimaakan wa'ati.
6 Kaikapa'o wuru'u mashaa'oraz utaapauzon: unao Gentilenao mishidan ida'an Kaimana'o Kuwai Jesus daua'o, na'apa'o nii uzaamatan kapam wuru'u kaimana'o aimaakan Tominkaru taa'azooniaz mishidainao Jewnao ati. Na'iki unao Gentilenao bauda'apatina'ora'a naa aizii Jewnao tuma; ukau'an ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati Christ Jesus ida'an, unao ipai'o nii kapam uzaamatanuz.
7 Tominkaru kamunanun idi õ'ati tuukii, utaa õkaudin-kizi nii na'iki utaa pama'ozakan õ'ati õkowaadapa-kinaa nii Kaimana'o Kuwai.
8 Padamata õgaru awutapa'o umanawun-karu õ'ida'a, ipai ba'oran Tominkaru poitorunao ai, mazan upu'u utaan umanawunu'o kaudin-kizai õ'ati, õkowaada kizi Gentilnao ati Kaimana'o Kuwai, umanawun kida'o aimaakan ikoda-kao dau'u Christ ida'an.
9 Na'iki Tominkaru zaamatan õgaru kowaada'o nii na'iki kainaabata'o nii kaimanaiman pidannao ati na'apam nii umishii-kao wuru'u usha'apata'azooniaz aimaakan, mashaa'oraz utaapauzon panyukunuu ii. Patoman di'iki'o ipai aimaakan, mashaa Tominkaru taapan wuru'u pasha'apata'azooniaz, aonaa bauda'apa pidan ati utukapa-kidanuz oo ukowaadanuz.
10 Aizii Tominkaru kaiwaa papidanannao, mishidainaouz, tukapa-kida'o nii mishi'o manawun paaitapaaban, ma'ozaka-tinpainao doronainao ati na'iki ĩzowaunaanao doko ii aka'oraz ĩmashaapan ati.
11 Kotua'ora'a naa patoman ua'ii amazada udi'itapan wuru'u pasha'apata'azoonuz aimaakan kaikapa'a, aizii ukawana'ati'i naa mishi usha'apatan na'apa aimaakan kida Christ Jesus, wanaobanaa ida'an.
12 Wazaamatinan idi Christ ida'ati na'iki wamishidan idi uruu, mabaa'azoo wawa'atin Tominkaru kanaapu ati, waaitapa unaubaan nii waunao.
13 Ukau'an õkia'azon unao ati, aonaa õaipan ukasha'oradapan unyukunuu õpataka'uta-kao idi taraa-kizai'i õkowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai unao ati. Mishi'oraiman ukonaukii-kida'a naa õtaraapa-kao Kaimana'o Kuwai dikin ii.

Paul toriinpan mishidainao ati Ephesus iainaouz

14 Uruu idi karikaonan õkodoru'ukan waDaru Tominkaru kanaapu ati õtoriinpan dono.
15 Uruu wuru'u pabi'inaaka kida'oraz pidannao daru, ipai aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz.

16 Tominkaru umanawunun idi õtoriinpan marii kizi utaan umanawunu'o
ma'ozaka-kinai unao ati paDoronaa ida'an, ma'ozaka kizi utaapan
unyukunuu.
17 Na'iki marii kizi karikaonan Christ mashaapan unao nyukunuu ii,
umishidan idi manawun uruu. Na'iki õtoriinpan marii kizi unao
kamarainapanun tuukii, uruu ida'an kizi uma'ozakadinpan, aonaa kizi
ukaakinpan.
18 Uruu ida'an kizi, ipai baokopa Tominkaru pidanannao tuma, uaitapa
kizi kaimanaiman na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao
udawun iti manawun. Mishi kaina'a utaapan dobata umanawunu'o
marainpaaka-kinai, aonaa utokon nii.
19 Aonaa mishi pidan aitapan na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz
waunao udawun iti manawun, mazan õtoriinpan marii kizi ipai unao
aitapan wuru'u Christ taapaniaz marainpaaka-kinai. Na'iki marii kizi'i naa
unao dyaupain kaimanaiman Tominkaru kaduz di'iti'i naa.
20 Tominkaru, turuu usha'apatan umanawun kida'o aimaakan
wanyukunuu ii pama'ozakan ida'an, powa'a'o zii umanawunun waaiapanii
ai oo watukapanii ai.
21 Tominkaru sha'apatan idi umanawun kida'o aimaakan mishidainao
ida'an na'iki Christ Jesus ida'an, marii karikaonan utaapa-kao
umanawunu'o nii. Amen.

4

Mishidainao bauda'apatinan Christ ida'ati

1 Tominkaru sha'apatan idi kaiman kida'o unao ati Christ ida'an, ukau'an
õgaru taraapa-kariwaiz õkaudinan dikin ii Naobanai ati, õkia'azon u'ati, õaipan
umashaapan kaiman zoobaba na'apa Tominkaru aipan kawan papidannao
mashaapan. Na'apa'o nii wuru'u udapadanuz unao Christ ida'an.
2 Na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a, utaapa uiribannao kaiman na'iki
ukarodapa ĩdyaun, na'iki aonaa ukashadina'ana'a ĩ'ai ĩmasha'apatinkan
dono kaiman. Umarainapa ĩdyaun una'apan pu'u.
3 Na'iki ma'ozaka'a naa utiwain karikaonan kizi utaapaakan kaiman,
utaapa unyukunuu kaiman Kaimana'o Doronaa bauda'apatapan idi unao.
4 Ipai waunao mishidainaouz baokopa wazaamatinpan bauda'apa'o
nanai di'iti, na'iki kaina'a bauda'apa Kaimana'o Doronaa mashaapa'o ipai
wakawana'ati kida. Kaina'a bauda'apa wazaudapanii, tawuru'u
Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i pazaamataniinao ati.
5 Kaina'a bauda'apa waNaobanaa, bauda'apa kaimana'o kuwai
wamishidapanii, na'iki ipai waunao bauda'apa'o ida'ana'o
wachikaawunuinan.
6 Kaina'a bauda'apa Tominkaru na'iki uruu bauda'apa ipai waunao Daru.
Uruu kazowautapa'o ipai waunao, uruu kaudina'o ipai waunao ida'an,
na'iki uruu mashaapa'o ipai wa'ida'a oo wanyukunuu ii.
7 Aizii Christ kamunanun idi, wakawana'ati kida ubuutan
wakaka'iita-kinaa nii washa'apatan kaudin-kizai.
8 Kaina'a sha'atii usaadinpan na'apa Tominkaru kaaritan ida'a, tawuru'u
ukianuz:
“Uzaidan dono'oraz doko iti,
utaazata-kida patarubanao, ĩnao kaakinpainaouz u'ati.
Na'iki utaa kaiman kida'o aimaakan papidanannao ati.”*

* **4:8** Psalm 68:18

9 Na'apa'oram ati'o wuru'u “uzaidan doko iti” kii-karuz? Uwa'atin doko iki
na'iki ukaawan apowa ati, imi'i baara ati.
10 Ukau'an wuru'u kaawanka'oraz imi'i baara ati, uru'u naa wuru'u
kiwa'oraz powaa iti doko iti aokazi dawun iti manawun. Uruu idi turuu
ukazowautapan ipai amazada aokazi ia'o na'iki imi'i baara ana'o.
11 Uruu Christ taa'oraz pana'a kida'o kaudin-kizai papidanannao ati.
Pabi'i kida papidanannao uzaamata apostlenao nii, ba'orainao uzaamata
prophetnao nii, ba'orainao uzaamata kowaadapa'o nii kaimana'o kuwai,
ba'orainao uzaamata taapa'o nii papidanannao na'iki tominapa-kida'o nii
ĩdyaun.
12 Uzaamatan ĩdyaun, ĩtominapa-kida kizi Tominkaru pidanannao ĩaitapa
kizi pasha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uruu ida'an kizi Christ
nanaa, wuru'u mishidainaouz, ma'ozakadinan u'ati na'iki ĩma'ozakada kizi
pamishidapan powa'a zii.
13 Atii na'apa'o nii wabauda'apatan wamishidapan na'iki
kaimanaimana'o nii waaitapan Tominkaru Dani. Na'iki ma'ozaka'o
mishidainaou'o nii waunao. Wadyaupain nii kaimana'o mishidainao nii,
atii na'apa'o nii waunao Christ kawan, uruu mishi'o ukaimanan manawun.
14 Ukau'an aonaa koraiziannao kawanu'o nii mani waunao. Aonaa turuu
pidannao tanawatan wanyukunuu pana'iti kida'o pakuwaa ida'an, na'apa
awaru kidu'ukan kawan kanawa wunu baoko an di'itinapa kida'a.
15 Mishi'oraiman, marii kizi'i naa pa'an wakowaadapan mishi'o kuwai
wamarainpaakan ida'an, uruu ida'an kizi wadyaupain, na'iki
wabauda'apatin kaimanaiman Christ ida'ati, uruu wuru'u wazowauz.
16 Aizii ipai waunao mishidainaouz, unanaa wuru'u waunaouz. Uruu
wuru'u zaamataaka-kida'oraz waunao bauda'apa'o nanai ida'ati, na'apa
pidan nanaa kawan, ipai udyukoinpan kida kaiman ĩzaamataakan na'iki
ĩzaamatinpan uzowau di'iti. Ukau'an na'apa'o wuru'u waunaouz,
wamarainpaakan an na'iki washa'apatan an wuru'u taa-kariwai kidaz
wa'ati washa'apatan nii, baokopa'o nii wadyaupain, Christ ma'ozakan
ida'an.

Wapana'ada kizi'i naa wakaduz

17 Aizii õkakinaowa'azon unao Naobanai aipan kawana'ati. Aona'a naa
umashaapa'ana'a powa'a Gentilenao kawan, maaitapa-kainaouz
Tominkaru, wuru'u ĩdi'itapanii kidaz aimaakan mazanu'o na'iki
madiwautapa-ka'o karikaonan.
18 Aonaa ĩaitapanaatan wuru'u mishi'o kuwai Tominkaru di'iki kida'oraz,
aonaa ĩzaamatan wuru'u pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru taaniaz,
usha'apanum kau'an tuukii ĩdadaradapan panyukunuu u'ai, na'iki aonaa
ĩaitapa'azon na'apa kida'o aimaakan dau'an.
19 Uruu idi aona'a naa ĩkiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o
aimaakan. Ĩmashaapan soo pasha'apaapan dau'u wuru'u pananaa na'iki
panyukunuu aiapanii kidaz ĩsha'apatan. Ĩmashaapan pakaminshu'uinpan
dau'u, ĩsha'apata ipai kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, aonaa ĩsokoda'azon
pana'apainpan, mazan kii'an powa'a zii ĩaipan pasha'apatan oia'o.
20 Unao, aonaa utominapa-kida-kao na'apa kida'o aimaakan dau'u
umishidan dono na'iki uzaamatan dono'oraz Christ unaobanaa nii.
21 Mazan uabata pa'an Christ dau'an, na'iki uabata kapam mishi'o kuwai,
Christ kaduz kida daua'oraz.
22 Utominapa-kida-kao dono, udyuuda-kao umarina'atan na'iki
umuudan kiwiini'o umashaapauzon kaduz, wuru'u unaudapaniaz

usha'apaapan dikauda kida'oraz aimaakan. Wuru'u na'apa'oraz pidan kaduz, soo pataka'uta-kida'o na'iki antamikita-kida'o karikaonan pidan.
23 Ukau'an marina'a naa Tominkaru pa'inaadan unyukunuu, udi'itinapa kizi'i naa pa'an kaimana'o dau'u pa'idiwaru.
24 Mishi Tominkaru pa'inaadan unao kaduz na'apa pakaduz kawan, ukau'an ukaiwa'a naa wuru'u pa'ina'oraz kaduzui taa-kao u'ati, mishi kizi'i naa usha'apatinan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati.
25 Ukau'an, aona'a naa powa'a umariidina'ana'a. Marii ipai pidan paradan mishi'o ida'an ipai pidannao ati. Usha'apanum kau'an ipai baokopa waunao bauda'apa'o nanai di'iti'o wazaamatinpan.
26 Aizii uto'oran dono, aonaa usha'apata'ana'a oia'o aimaakan, na'iki usookada uto'orainpan na'iki usaabaa-kida unyukunuu kamoo tipitan ua'ii,
27 aonaa ukashaapa'ana'a Satan kaiwaan unao, usha'apatan ida'an oia'o aimaakan.
28 Aizii koidimiki pidan, marina'a naa umuudan pakoidimikin. Marii pa'an ukaudinan naa dadara, uikoda kizi aimaakan pa'ati pamashaapa-kinaa nii, na'iki kaina'a kizi aimaakan utaan nii kapam pataka'utinainao pidannao ati.
29 Mana'a ukodita-kida'ana'a dikauda'o na'iki kaziwa'o parada-karu udako iki. Mazan marii pa'an uparadan kaimana'o ida'an, na'apa'o wuru'u pidannao abata'azoo nii kidaz, uruu ida'ana'o nii ukaminka'utan na'iki uma'ozakadan pidannao nyukunuu.
30 Na'iki aonaa ukasha'oradauta'ana'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'oraz. Tominkaru taanii wuru'u Kaimana'o Doronaaz wa'ati, uruu ida'ana'o nii waaitapan mishi'o nii Tominkaru so'otan na'iki ukazannaatan waunao ipai oia'o ai diina'iti'i.
31 Aizii aona'a naa powa'a uto'oradinpauzo'o na'a, na'iki aona'a naa powa'a uto'oraba'ana'a, na'iki aona'a naa uto'ora'akauzo'o na'a. Na'iki aona'a naa powa'a uzunaapaaka'ana'a oo udakoopaaka'ana'a dikauda sodi kida'o ida'an. Na'iki aona'a naa udi'itinpa'ana'a powa'a uantamikita'azon dau'u uiribannao.
32 Mazan usha'apata pa'an kaiman kida'o aimaakan uiribannao ati na'iki ukamunan-kida ĩdyaun. Na'iki umarina'ata'a naa wuru'u dikauda kida'oraz uiribannao sha'apatauzonii kidaz u'ati, na'apa Tominkaru marina'atan kawan wa'oian Christ ida'an.

5

Mashaapa-karu kanada'o ida'a

1 Aizii uda'ana'a naa Tominkaru kaduz, usha'apanum kau'an udainao unao, na'iki umarainapanii unao tuukii.
2 Na'iki karikaonanu'u naa umashaapa marainpaaka, na'apa Christ marainpan kawan waunao, utaainan atii umawakan waunao dikin ii. Kaiman manawun kaduunu'o kawan udamainan Tominkaru ati umawakan dono. Na'apa uzai kawaoda-kao kawan Tominkaru ati, kaduun udamaanuz.
3 Aizii Tominkaru dainaou'u naa unao, ukau'an aona'a naa turuu uunamunaa abatauta-kao ukaminshu'uinpan. Na'iki aona'a naa turuu usha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, na'iki aonaa turuu umisha'orarun. Usha'apanum kau'an aonaa turuu na'apa kida'o abata-kao Tominkaru pidanannao dau'an.
4 Na'iki aona'a naa turuu ukadakotinan kakiba'azonnaa kida'o dau'u, na'iki maaitapin-kainao paradan kawan, oo banikii-tin-karu mani oia'o na'iki dikauda sodi kida'o di'ii'aka. Mishi'oraiman ukonaukii-kida pa'an

Tominkaru ipai aimaakan kida dau'an, wuru'u usha'apatanii kidaz unao ati.
5 Uaitapa kizi mishi'o nii wuru'u, pidan kaminshu'uinpa'o, na'iki sha'apaapa'o kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, na'iki misha'oraru, aona'o nii na'apainao pidannao zaamata-kao Christ na'iki Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, na'iki aona'o nii ĩzaamatan wuru'u Tominkaru taa'azooniaz. Aizii pidan aipaabi'ia'o aimaakan soo pa'ati karikaonan, utominkaruniitapan aimaakan kida wuru'u.
6 Mana'a umariida-kidina'ana'a pidannao ati ĩkowaadapan an mazanu'oraz karikaonan kuwai kida. Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan nii ipai pidannao, wuru dikin ia'a ĩsha'apaapanii kidaz, na'iki ĩdikintapan idi Tominkaru.
7 Ukau'an mana'a ukaminauda'u-tinpa'ana'a na'apainao pidannao idi.
8 Mishi kiwiin umashaapan maruta'o-karu'u, mazan aizii uzaamatinan idi'i naa Naobanai di'iti, umorotan kanada'o-karu iti; ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'apa pidannao kanada'o-karua'o mashaapauzon kawan.
9 Aizii pidannao mishi'o ĩmashaapan kanada'o ida'a, aitapa-kao ĩdyaun, ĩmashaapan ida'an kaiman na'iki ĩsha'apatinan ida'an sakitapa, na'iki ĩmashaapan ida'an mishi paparadan kawana'ati.
10 Ukau'an utominpa'a naa, uaitapa kizi'i naa na'apam mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati.
11 Aonaa usha'apaapa'ana'a oia'o aimaakan kida wuru'u pidannao sha'apaapauzonii kidaz maruta'o-karu'u. Mishi'oraiman ukowaada ĩ'ati aonaa ukaimanan wuru'u na'apa kida'o aimaakan ĩsha'apaapaniaz.
12 Tuukii ukakiba'azonnan kadakotin-karu wuru dau'a'a dikintapainao sha'apaapanii kidaz aimaakan maruta'o-karu'u.
13 Mazan kanada'o kanadapan dono ĩdyaun ipai'o nii ĩkaduz tukapa-kao na'iki aitapa-kao.
14 Na'ia'oram kanada'o kanadapanii kainaabana'o ni'i naaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u saada-kariwai Tominkaru kaaritan ida'a'o kianuz:
“Pugaru da'awupauzo, pupokoda'a naa,
mawaka'o kawanu'ora'a naa pugaru, ukau'an pukadishita
Christ taa kizi kanada'o punyukunuu iti.”
15 Ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'iki aitapin. Aonaa umashaapa'ana'a maaitapin-kainao pidannao mashaapan kawan, mazan aitapinainao mashaapan kawan pa'an.
16 Na'apainim utukapan an kaina'a kaimana'o aimaakan sha'apata-karu nii, usha'apata'aka sariapa, usha'apanum kau'an kai pidannao mashaapan oia'o dau'u pa'idiwaru.
17 Ukau'an aonaa umaaitapinka'ana'a, mazan uaitapa kizi pa'an kanom wuru'u Naobanai aipaniaz usha'apatan, ukawana'ati kizi'i naa usha'apatinan.
18 Aonaa upo'idi'i na'a, usha'apanum kau'an pidan po'idin an, aonaa uaitapan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan. Mishi'oraiman marii pa'an Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan na'iki kazowautapan unao, umashaapa kizi pa'an uaipan kawana'ati.
19 Uma'ozakada umin-mishidannao nyukunuu kida ukunuian ida'an Psalms ida'a kida'o kunui na'iki Tominkaru dau'u kida'o kunui; konaukii ukunuiapa unyukunuu iki Tominkaru ati.
20 Karikaonan ukonaukii-kida waDaru Tominkaru ipai aimaakan kida dau'an, wanaobanaa Jesus Christ ida'an.

Daiaroinao na'iki daiaruinao ati'o

21 Aizii minziiwa'a naa usha'apatin umin-mishidannao paradan
kawana'ati, usha'apanum kau'an unaobanaa Christ umanawunu'o uruu.
22 Unao daiaroinao uizo'ati udaiaru paradan na'apa uizo'atin kawan
Naobanai paradan.
23 Usha'apanum kau'an uzowaunaa wuru'u udaiaruz. Na'apa Christ
kazowautapan kawan mishidainaouz, wuru'u unanaaz. Ĩnao
ukazannaataniinaouz oia'o ai.
24 Ukau'an na'apa mishidainao izo'atin kawan Christ paradan, na'apa'o
nii kapam wuru'u daiaroinao kida izo'atinuz paudaiaru paradan.
25 Daiaruinao, umarainapa udaiaro, na'apa Christ marainpan kawan
tuukii mishidainao, atii ukashaapa zii pazowii-kao pakazannaata-kinaa nii
ĩdyaun,
26 uaipan idi pachikaan ĩdyaun kaiman ĩ'oian ai. Uchikaan ĩdyaun wunu idi
na'iki paparadan ida'an.
27 Usha'apanum kau'an uaipan idi patukapa-kidan mishidainao
konaunam manawun, ĩkadishitan dono ukanaapu ati diina'iti'i. Aonaa
uaipan patukapan kaniriba'o oo dikauda'o nii ĩ'ida'a. Mazan uaipan ĩdyaun
kaimanainao nii na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-kao ĩ'ida'a.
28 Na'apa kizi kapam daiaruinao marainpan paudaiaro, ĩmarainpan kawan
pananaa. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudaiaro marainpa'o pananaa
wuru'u uruuz.
29 Mishi aonaa na'iam zii pidan to'ora-kizaitapan pananaa.
Mishi'oraiman kaiman pa'an utaapanuzu, kaiman upaanuzu. Na'apa Christ
taapan kawan mishidainao kaiman.
30 Usha'apanum kau'an Christ nanaa wuru'u waunaouz.
31 Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a:
“Uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai, na'iki
ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Uruu idi ĩbauda'apatan naa pananaa,
aonaa dya'utama'ora'a naa mani ĩdyaun.”*
32 Kaina'a mishi'o na'iki umanawunu'o kakinaorii di'oraz parada-karu
ida'a. Christ na'iki mishidainao dau'ana'o wuru'u õkadakotinanuz da'a'a.
33 Ukau'an na'apa kizi kapam unao, marii kizi ipai daonaioranao
marainpan paudaiaro na'apa ĩmarainpan kawan pananaa. Na'iki marii kizi
ipai daiaroinao taapan umanawunu'o nii paudaiarunao.

6

Koraiziannao, daruinao na'iki ĩdaronao ati'o

1 Koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, usha'apanum
kau'an unao mishidainao Jesus, na'iki sakitapa'o wuru'u sha'apatin-karuz
na'apa.
2 Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a.
“Umarainapa udaru na'iki udaro.” Uruu kiwiitapa'o kakinaorii kaina'a'o
aimaakan taa'azoo-kao utuma uizo'ati-kao an.
3 Kaikapa'o wuru'u aimaakan taa'azoo-kariwaiz. “Kaimana'o nii
puikodan mashaapa-karu, karikaonanu'o nii pukonaukiitinan na'iki
kotua'iki'o nii pumashaapan di'oraz imi'i baara'a puizo'atin an pudaru
na'iki pudaro paradan.”*

---

* **5:31** Genesis 2:24 * **6:3** Exodus 20:12; Deuteronomy 5:16

4 Aizii unao daruinao, aonaa utoˈoradaˈanaˈa udainao, mishiˈoraiman
kaiman utaapa ĩdyaun, ukakinaota ĩdyaun kaimanaˈo idaˈan naˈiki
utominapa-kida ĩdyaun Tominkaru aipan kawanaˈati.

Poitoruinao naˈiki naobanainao atiˈo

5 Aizii unao torii-kariwaiz poitoruinao,† uizoˈati unaobanaanao paradan
mashaapainaouz daˈaˈa imiˈi baaraˈa. Aonaa udikintapaˈanaˈa ĩdyaun.
Konaukii ushaˈapata ĩkaudin-kiz, uizoˈati ĩparadan naˈapa uizoˈatin kawan
Christ.
6 Uizoˈati unaobanaanao paradan, aonaa ĩawunuutapan idi mani
karikaonan ushaˈapatan ukaudin-kizi oo uaipan idi karikaonan ĩnaudapan
unao. Mazan Christ poitorun idi unao, ushaˈapatin kaiman, unyukunuu
kaimanan idaˈan naˈapa Tominkaru aipan kawanaˈati.
7 Ushaˈapata ipai ukaudin-kizi kaiman naˈiki konaukii, aonaa pidan atiˈo
kawan mani, mazan Naobanai Jesus atiˈo kawan paˈan.
8 Ushaˈapanum kauˈan uaitapa Naobanai Tominkaruˈo nii wuruˈu
kawinipinaataˈoraz ipai pidannao, poitoruinao naˈiki wuruˈu aonaˈoraz
ĩpoitoruinao mani. Ukawinipinaatan nii ĩdyaun ĩshaˈapatan idi kaiman kidaˈo
aimaakan.
9 Aizii unao kapoitoru-tinpainao, kaiman kapam utaapa upoitorunao,
aonaa udakotaˈanaˈa ushaˈapatan oo ubaˈizian ĩdyaun. Ushaˈapanum kauˈan
ipai unao naˈiki upoitorunao, baudaˈapaˈo uNaobanaa, uruu aokazi iaˈoraz.
Uruu, utukapa ipai pidannao naˈapa kida paˈidiwaru, aonaa naˈiaˈoram
utaapan panaˈa kidaˈo nii.

Mishidainao mizaataakapan daara niˈo

10 Aizii daˈaˈa ubaukapan naa õkiaˈazon unao ati, tuukii õaipan
umaˈozakadinan Naobanai Tominkaru maˈozakan umanawunuˈoraz
idaˈan.
11 Umorokodaˈa naa ipai wuruˈu Tominkaru taanii kidaz
mizaataaka-karu daara‡ nii, maˈozaka kizi ukadishitapan, naˈiki aonaa kizi
ukaakinpan Satan tiwaan an pawaota-kidan unao pabiˈinaaka kidaˈo
aimaakan idaˈan.
12 Aizii wuruˈu wamizaataakanuz, aonaa pidannao tumaˈo mani, mazan
wamizaataakapan oiaˈo doronainao tumaˈo. Ĩnao maˈozakaˈoraz
ĩkazowautapan pidannao mashaapainaouz kai marutaˈo-karuˈu, wuru
amazada baara anaˈa. Naˈiki wamizaataakapan oiainao manawun
doronainao tumaˈo, wuruˈu maˈozaka-tinpainao kidaz doko ii aka.
13 Ukauˈan umorokodaˈa naa aizii ipai wuruˈu Tominkaru taanii kidaz
mizaataaka-karu daara nii naˈiki ukaiwaˈa naazu. Aizii naˈapainim oiaˈo
naˈiki dikaudaˈo aimaakan shaˈapan uˈati, aonaˈo nii ukaakinpan uˈati,
mazan udikintan nii wuruˈu oiaˈoraz. Aizii uipaian daunaˈan
umizaataakapan, pakawanuˈo nii maˈozaka ukadishitapan.
14 Ukauˈan, maˈozakaˈa naa paˈi ukadishitapa. Umishidapa wuruˈu
mishiˈoraz kuwai. Ukauˈan, umorokoda wuruˈu mishiˈoraz kuwai uzadawu
nii. Naˈiki umashaapa kaiman Tominkaru aipan kawan, uruu kizi ukaiwaa
udokoriˈi dikiniribanaa nii.
15 Naˈiki uminziiwanuz ukowaadapan Kaimanaˈoraz Kuwai,
kaimanaaka-karu dauaˈoraz Tominkaru tuma, uruu kizi umorokoda
udazkidi nii.

---

† **6:5** *torii-kariwai poitorui:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.
‡ **6:11** *mizaataaka-karu daara:* Kotuaˈo soldyaanao morokodanii kida pamizaataakaˈazon dono: zadawii, pidan dokoriˈi dikiniribanaa, dazkidii, awautinapa-kinai, kowamai, naˈiki mizaataaka-kinai marii. English idaˈan udakota-kao ‘armour’ kii.

16 Kaina'a zii ba'oran: umishidapanuz Christ, uruu kizi ukaiwaa
uawautinapa-kinaa nii, Satan ba'itan an pabairi tikazi-tinapa kida'o.
17 Na'iki wuru'u Tominkaru kazannaatanuz naa unao, uruu kizi
umorokoda ukowam nii. Aizii wuru'u Tominkaru Paradanuz, uruu
ukaiwaa umarian nii, Kaimana'o Doronaa taaniaz u'ati.
18 Na'iki karikaonan utoriinapa Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an
unao. Utoriinpan an Tominkaru ati ukowaada ipai aimaakan dau'an;
upishaa u'ati wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan ukaminka'uta kizi
unao. Ukau'an dyauta utaapa unyukunuu toriinapa-karu dau'ati, na'iki
karikaonan utoriinapa ipai Tominkaru pidanannao ati.
19 Karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati ukaminka'uta kizi õgaru
õkakuwaapan an, mabaa'azoo kizi õkowaadan Kaimana'o Kuwai wuru'u
mashaa'oraz utaapauzo-kao kotua'a naa.
20 Jesus zaamatanii õgaru kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai; uru'u naa
wuru'u õkowaadapaniaz na'iki uruu dikin ia'o wuru'u õtaraapa-kaoaz da'a'a.
Ukau'an, utoriinapa Tominkaru ati õdau'an, aonaa kizi õtarian õkowaadapan
wuru'u Kaimana'oraz Kuwai dyuuda-kariwaiz õkowaadapan.

Paul katokontan pakaaritan

21 Tychicus, uruu wa'inawuzuitapanii umishidan idi Christ, na'iki uruu
wamarainapanii na'iki kaimana'o ukaudinauzon Naobanai ati. Uru'o nii
kowaada unao ati ipai õdau'an, na'iki õsha'apatanii kida dau'an.
22 Õdyuudan nii uruu unao di'iti ukowaada kizi ipai daunuuda'u waunao
dau'u, na'iki uma'ozakada kizi unao nyukunuu.
23 Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ taan kaimana'o
mashaapa-karu na'iki marainpaaka-karu ipai unao mishidainao ati, na'iki
karikaonan kizi umishidapan Christ.
24 Marii Tominkaru kaimanan ipai wunao ati'i karikaonanu'oraz
ĩmarainpan manawun Naobanai Jesus Christ.

Paul Kaaritan
Philippi Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle Paul saadan di'oraz kaarita pataraa-kao dono'o Kaimana'o Kuwai dikin ii. (Philippians 1:17) Timothy umin-kaudinan na'ian pu'a'o utuma usaadan wuru'u kaaritaz.

Baukapa'o Paul morowautapankauzon Silas tuma Philippi ii. Uruu dono'o wuru'u pidannao abatanuz na'iki ĩmishidanuz Paul kowaadanii Kaimana'o Kuwai. (Acts 16:11-40) 10 wunu ĩmorowautapankan dauna'an, usaadan wuru'u pakaaritanuz.

Aizii usaadan wuru'u kaaritaz mishidainao ati'o Philippi iainaouz. Ukowaadan ĩ'ati tuukii ukonaukian ĩkaminka'utan idi paugaru ĩdyuudan ida'an aimaakan pa'ati na'iki ĩtoriinpan idi Tominkaru ati udau'an.

Paul kowaadan tuukii pakonaukian papataka'uta-kao pu'u taraa-kizai ii. Mazan ukian, wuru'u na'apa kida'oraz kaiwainan kaimana'o nii, iriba kaiman kida'o aimaakan sha'apan una'ian pu'u. Na'iki ukowaadan tuukii pakonaukian panyukunuitapan idi mishidainao Philippi iainaouz kamunanun pa'ati.

Pakaaritan ida'a, Paul kakinaowan mishidainao aonaa kizi ĩkashadinan oo ĩkaakinpan papataka'uta-kao an pamishidan dikin ii Christ. Mazan marii kizi'i naa pa'an ĩkonaukiitinan karikaonan. Na'iki ma'ozaka kizi ĩtaapan pamishidan na'iki karikaonan kizi ĩkaminka'uaakan na'iki ĩmashaapan konaukii pamin-mishidannao tuma. Na'iki ukakinaowan ĩdyaun ĩzaudinapa kizi pidannao ai, taapinpa'azoinaouz kaimana'o nii, tuukia'oraz ĩaipan sha'apatin-karu Jewnao kakinaorinaa kawana'ati.

Tuukii Paul kakinaowan wuru'u mishidainaouz uaipan ĩmashaapan kaiman na'iki ĩdi'itinapa kizi kaiman na'apa Christ kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita daua'o *1:1-11*
Paul daua'o utaraapa-kao dono'oraz *1:12-30*
Paul kakinaotan mishidainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u *2:1-18*
Paul sha'apatina'azon daua'o *2:19-30*
Kaimana'o kakinaorii na'iki kaduzui tukapa-kida-kao *3:1—4:1*
Mishidainao nyukunuu ma'ozakada-kao *4:2-20*
Paul katokontan pakaaritan *4:21-23*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul na'iki Timothy di'iki'o, Christ Jesus poitorunaouz. Õgaru Paul, õsaadan di'oraz kaarita ipai unao Tominkaru pidanannao ati'o, Philippi sannao, mishidainaouz Christ Jesus, na'iki mishidainao zowaunaanao ati'o kapam, na'iki ipai wunao ati'i kaminka'uupainaouz unao.

2 Marii waDaru Tominkaru, na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul toriinpan Philippi sannao ati

3 Na'apainim õnyukunuuan dono unao, tuukii da'i õkonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an.

4 Na'iki karikaonan da'i õtoriinpauzon konaukia'o ida'an Tominkaru ati unao dau'an.

5 Usha'apanum kau'an unao kowaadapa'o kapam Kaimana'o Kuwai,
Jesus Christ daua'oraz. Sariapa umishidan di'iki'o usakadan
ukakuwaapatinan, atii kai pakawan.
6 Mishi Tominkaru sakadani'i naa pasaabaan unao. Aizii õkian nii unao
ati, õaitapa na'iki õmishida pakawanu'o nii wuru'u Tominkaru kaudinanuz
na'apa, atii Christ Jesus kaawan dono'o nii zii uipaian pasaabaan unao.
7 Õdi'itinpan unao dau'u kaikapa'a õmarainpan idi'o unao tuukii
manawun. Mishi Tominkaru tukapa-kida pakaimanan ipai baokopa unao
ati na'iki õgaru ati, utaapada ukaminka'utan õgaru õkaudin-kizi dau'u,
õtaraapa-kao pu'u oo õkashadaakapan dono pidannao tuma Kaimana'o Kuwai
dau'an õtukapa-kida'azon idi umishiin.
8 Tominkaru tukapa na'iki uaitapa mishi'o wuru'u õtukapa'azoonuz unao,
õmarainpan idi'o unao tuukii, na'apa Christ Jesus marainpan kawan unao.
9 Õtoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, marii kizi powa'a zii
ukamarainapanun, na'iki utaa kizi uaitapa-kinaa nii powa'a zii, na'iki
uaitapaaba-kinaa nii manawun.
10 Uruu ida'an kizi uaitapan na'ia'oram kaimana'o na'iki sakitapa'o
aimaakan usha'apatan nii na'iki umishidan nii. Uruu ida'an kizi
karikaonan ukaimanan, aonaa kizi oia'o ikoda-kao u'ida'a atii na'apa Christ
kaawan di'iti.
11 Marii kizi karikaonan usha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru
aimaakan, Jesus Christ taan ida'an pama'ozakan u'ati. Na'apa'o ida'an kizi
Tominkaru naubaa-kao na'iki ukonaukii-kida-kao.

Kaimana'o Kuwai abata-kao Paul taraapa-kao pu'u

12 Aizii õmin-mishidannao, õaipan uaitapan, wuru'u dikauda kida'o
aimaakan sha'apaapa-kao pu'u õ'ati kaikapa'a, mazan ukaiwainan
kaimana'o nii, na'apa kida'o ida'an mishi'oraiman powa'a zii manawun
Kaimana'o Kuwai abata-kao.
13 Usha'apanum kau'an ipai'i naa da'ainao pidannao na'iki ipai
soldyaanao wunaou'u watchmantapainao kidaz udaru'o naobanai dapu,
kaimanaiman ĩaitapan wuru'u õtaraapa-kaoaz soo õkakuwaapatinan dikin ia'o
Christ dau'u.
14 Aizii õtaraapa-kao idi, powa'a zii mishidainao Christ ma'ozakadinan,
uruu idi ma'ozaka ĩkowaadapan Tominkaru Paradan, aonaa ĩtarian.
15 Kaina'a pabi'i kida mishidainao, ĩkowaadapan kuwai Christ dau'u
padamata mazan soo pakishauzin idi'o karikaonan õ'ati, ĩaipan karikaonan
pada'an-kao. Mazan kaina'a ba'oran mishidainao, ĩkowaadapan wuru'u
kuwaiz ĩkaminka'uta'azon idi'o pa'an õgaru.
16 Na'iki wuru'u ĩkakuwaapatinanuz pamarainpan idi'o õgaru, ĩaitapa
õtaraapa-kao da'a'a õkowaadapan idi'o pidannao ati wuru'u kaimana'o na'iki
mishi'o kuwai Christ daua'oraz.
17 Mazan wuru'u ba'orainaouz ĩkakuwaatinan Christ dau'an soo ĩaipan
karikaonan pawazoomikipan, aonaa panyukunuu kaimanan pu'a'o mani
õ'ati, mazan soo ĩatadinpa'azon karikaonan. Na'iki ĩaipan karikaonan
pakasha'oradan õnyukunuu wuru pu'a'a õtaratapa-kaoaz.
18 Mazan aonaa ĩsha'apaapanii kida kasha'oradauan õnyukunuu.
Mishi'oraiman kaiman õ'ati wuru'u ĩkakuwaapatinanuz Christ dau'u.
Na'apa'oram ida'an kakuwaatin-karu kishauzi-karu pu'u oo kaimana'o
nyukunui di'iki'o, mazan na'apa'o ida'an ĩabata-kidan naa pidannao ati
Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Uruu idi tuukii õkonaukian.
Na'iki powa'a'o nii zii õkonaukiitinan.

19 Usha'apanum kau'an utoriinpan idi õdau'an Tominkaru ati, na'iki
Kaimana'o Doronaa, Jesus Christ di'iki'oraz kaminka'utan ida'an õgaru,
õaitapa õkodita-kida-kao nii di'iki'i.
20 Ukau'an tuukii õaipan õtukapa-kidan mishi, aona'o nii õkasharutinan na'iki
õba'azootinan õsha'apainpan ida'an. Mazan pakawan õtaapan õnyukunuu
ma'ozaka, pakawan kizi õtukapa-kidan mishi Christ umanawunun
õsha'apatanii kida aimaakan ida'an, kai õkakupan pu'u, oo õmawakan ida'an.
21 Usha'apanum kau'an õgaru ati, wuru'u kakupa-karuz mishi'o
mashaapa-karu'u naa pa'an kaimanaiman Christ ati. Aizii õmawakan an,
powa'a'o nii zii manawun ukaimanan õ'ati.
22 Aizii õtaapa-kao an kakupa, dobata'o nii õsha'apatan kaudin-kizai Christ
ati zii. Uruu idi aonaa õaitapan na'ia'oram õaipan, kakupa-karu oo
mawaka-karu.
23 Aonaa õaitapan na'ia'oram manawun õzaamata. Tuukii õwa'aka'azon
wuru'u di'oraz amazada baara'a, õmashaapa'ana'azon idi'i naa Christ tuma,
na'ii powa'a'o zii pa'an ukaimanan mashaapa-karu ai da'a'a imi'i baara'a.
24 Mazan õaitapa kaimana'o nii pa'an unao ati õtaapa-kao an zii kakupa.
25 Ukau'an una'apan an, õaitapa õtaapa-kao nii zii kakupa, uruu idi
pakawanu'o nii õkaudinan. Õma'ozakada kizi powa'a zii wuru'u
umishidapanuz Tominkaru, na'iki konaukii kizi umashaapan umishidan
idi Christ.
26 Ukau'an tuukia'o nii manawun ukonaukii-kidan Christ Jesus,
õkodita-kida-kao an na'iki õkaawan an koshan unao di'iti.

Mishi'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

27 Ukau'an kanom sha'apan an õ'ati, kaimana'a naa umashaapa,
Kaimana'o Kuwai kawana'ati Christ di'iki'oraz. Aizii na'apainim õmakon an
unao di'iti oo õmamakokan an, mazan upu'a'o nii õabatan, mishi ma'ozaka
umishidapan na'iki bauda'apa utaapan unyukunuu. Na'iki õabatan nii
baokopa ukazannaatapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai Christ daua'oraz.
28 Na'iki aonaa utarian utarubanao sha'apaapan ai unao; uruu ida'an
utukapa-kidan ĩ'ati mishi'o nii Tominkaru pataka'utan ĩdyaun, mazan unao
ukazannaatan nii pa'an. Tominkaru'o nii wuru'u sha'apata'oraz aimaakan
na'apa.
29 Mishi Tominkaru kaimanan unao ati ukashaapa umishidan Christ,
na'iki ukashaapa kapam unao baiaapan kasha'ora'o umishidan dikin ii
uruu.
30 Ubaiatan kasha'ora'o, na'apa utukapan kawan tawuru'u õbaiaapanuz
kasha'ora kida'o na'ii, Philippi ii. Atii di'i pakawan zii õbaiatan kasha'ora'o.

2

Mishidainao di'itinapa kizi Christ Jesus di'itinpan kawan

1 Aizii uaitapan idi unyukunuu ma'ozakadinan uzaamatinpan idi Christ
ida'ati; na'iki uaitapan idi unyukunuu saabainan Christ kamarainapanun
ida'an; na'iki uaitapan idi ubauda'apatapan unyukunuu Kaimana'o
Doronaa ida'an; na'iki uaitapan idi marainpaaka-karu na'iki
kamunanuaaka-karu kaina'an u'ida'a;
2 ukau'an umashaapa'a naa na'apa ukawana'ati, õkonaukii-kinaa nii.
Utaapa'a naa unyukunuu patumaaka, na'apa kida udi'itinapa; na'apa kida
kapam umarainpaaka; na'iki ubauda'apata unyukunuu usha'apata'azoonii
aimaakan dau'ati.
3 Aonaa usha'apata'ana'a aimaakan u'atadinpa'azon idi karikaonan, oo
uaipan idi mani karikaonan utukapa-kao umanawunu'o kawan. Aonaa

umanawun-tinpa'ana'a, mishi'oraiman utaapa pa'an uiribannao
umanawunu'o nii u'ai.
4 Aonaa udi'itinpa'ana'a soo uaiapanii na'iki usha'apaapanii kida
aimaakan dau'u karikaonan, mazan udi'itinapa ukaminka'uta'azon dau'u
uiribannao kapam.
5 Ukau'an na'apa'a naa udi'itinapa Christ Jesus di'itinpauzon kawan,
usha'apata aimaakan unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Christ Jesus
kawan.
6 Christ patumaakan pu'u padamata Tominkaru tuma
na'iki ĩkaduz na'apa kidaakan pu'u,
mazan upu'u aonaa utiwaan papatumaakadinpan Tominkaru tuma.
7 Mishi'oraiman minziiwa uwa'akan umanawun-karu aokazi ii.
Utaapinpan apowa'a na'apa poitorui taapinpauzon kawan.
Ushakatan na'apa pidan kawan.
8 Uruu dono apowa'a utaapinpan,
uizo'ati Tominkaru pazowii-kidinan ida'an cross paawa'a.
9 Uruu idi Tominkaru kadishita-kidan uruu,
na'iki uzaamatan uruu umanawunu'o nii,
na'iki udakotan u'uu umanawunu'o nii ipai ba'orainao kida uuai ai.
10 Soo uruu ati bauda'apa Tominkaru aipan, ipai pidannao kodoru'ukan,
ipai aokazi iainaouz, imi'i baara anainaouz na'iki ipai
mawakainaouznaa.
11 Na'iki ipai'o nii pidannao kian,
"Jesus Christ uruu umanawunu'o manawun Naobanai."
Uruu ida'an ipai'o nii pidannao naubaan
na'iki konaukii-kidan waDaru Tominkaru.

Mishidainao mashaapa kizi Tominkaru Paradan kawana'ati

12 Õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, karikaonan da'i uizo'atiizon
Tominkaru paradan õna'ian dono utuma. Powa'a zii pa'i uizo'ati Tominkaru
paradan õ'aonaan pu'u utuma. Utaapa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki
ukichana'iki usha'apaapan oia'o uawun za'a, utiwautina'a naa ma'ozaka
umashaapa kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawan pakazannaataniinao
mashaapan.
13 Usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u kaudina'oraz unao ida'a,
uruu aipan ati minziiwa usha'apatan wuru'u udyuudanii kidaz
sha'apata-kao pa'ati, na'iki utaan ida'ana'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u
usha'apatanuz kaiman kida'o aimaakan na'apa uaipan kawana'ati.
14 Aizii usha'apatan an aimaakan, kaiman usha'apatazu, aonaa
ukadakoinpa'ana'a udau'u. Na'iki aonaa ukashadaakapa'ana'a ba'orainao
tuma usha'apaapanii kida dikin ii.
15 Aonaa kizi ukadakotin-kida-kao na'iki uunamunaa abata-kao dikauda
sodi kida, mazan kaiman kizi pa'an unao. Tominkaru dainaoun idi unao,
umashaapa kaiman pa'an oia'o pidannao bii'i, wuru'u sha'apaapainaouz
dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o manawun aimaakan. Mazan unao,
ĩbii ana'o nii pa'an ukanadapan, na'apa wizinao kanadapan kawan
maruta'o-karu'u.
16 Ukowaadauta kizi'i naa kaimana'o kuwai, karikaonanu'o kakupa-karu
ikoda-kinao daua'oraz. Aizii usha'apatinan an na'iki umashaapan dono
na'apa, tuukia'o nii õatadinpan unao ida'an, Christ kaawan dono pakamoon
dono'o naa. Usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o nii õaitapan aonaa
madiwautapa-ka'o mani wuru'u õkaudinanuz dadara unao bii an.

17 Usha'apanum kau'an tuukii utaainan umishidan ida'an Tominkaru.
Panaadon õtaainan nii Tominkaru ati õzowii-kao ida'an, na'iki õizain shootan
ida'an, õipaida kizi'i naa Tominkaru ati wuru'u unao taainanuz u'ati. Mazan
upu'u õkonaukian na'iki õkonaukiitinan nii ipai unao tuma.
18 Ukau'an na'apa kizi kapam ukonaukian baokopa õtuma.

Timothy na'iki Epaphroditus dyuuda-kao daua'o

19 Kaina'a'o nii õaipan õdyuudan Timothy unao di'iti wanaobanaa Jesus
Christ kashaapan an mazan. Tuukia'o nii õkonaukian ukaawa-kidan dono
kuwai unao dau'an.
20 Aonaa õikodan ba'oran pidan Timothy kawanu'o, tuukia'o manawun
udi'itinpan unao dau'u.
21 Kaina'a mishi ba'orainao, mazan ĩdi'itinpan soo pasha'apata'azoonii
kida aimaakan dau'u, aonaa Jesus Christ aiapanii kida daua'o mani.
22 Mazan Timothy, ipai unao utukapanii na'iki uaitapani'i naa ukaduz.
Utukapa na'apam ukaudinan õtuma, baokopa wakowaadapan Kaimana'o
Kuwai, na'apa pidan kaudinan kawan padaru tuma.
23 Ukau'an õaipan õdyuudan uruu unao di'iti, õaitapa'akan dono'o naa
na'apam nii õsha'apata-kao da'a'a.
24 Mazan õaitapa na'iki õmishida wanaobanaa taapadan nii õmorowautan
kadiman unao di'iti.
25 Mazan kai õdyuudan nii powaa iti Epaphroditus unao di'iti, uruu sha'atii
udyuudauzoniaz õ'ida'ati, na'aka'o nii aimaakan kida ukaminka'uta-kinaa
ni'oraz õgaru. Uruu õ'inawuzu kawanu'o õtaapan, baokopa ukaudinan õtuma
na'iki ma'ozaka ukazannaatapan kaimana'o kuwai õtuma.
26 Õdyuudan nii uruu utukapa'azon idi unao tuukii, na'iki kasha'ora'o
unyukunuu, usha'apanum kau'an uaitapa tuukia'o unao dopian oo
ukasha'oran uabatan idi ukarinaan.
27 Mishi'o wuru'u ukarinaankanuz tuukii, maonapa umawakan, mazan
tuukii Tominkaru kaimanan u'ati, ukakuda uruu. Mazan aonaa uruu ati
mani paba'oran Tominkaru kaimanan, õgaru ati kapam. Aonaa
Epaphroditus mawakan, usha'apanum kau'an aonaa Tominkaru aipan
õkasha'oradan õnyukunuu powa'a zii, õbaiatan pu'u kasha'ora kida'o
aimaakan.
28 Uruu idi'o tuukii manawun õdyuuda'azon uruu unao di'iti, õaipan idi
unao konaukian utukapan dono ukaawan koshan powaa iti. Na'iki õgaru
tuukia'o nii kapam õkonaukian õaitapan idi aona'o ni'i naa powa'a unao
nyukunuu kasha'oratinan udau'ati.
29 Aizii ukaawan an unao di'iti konaukii udapaapa uruu, na'apa
udapaapauzon kawan umin-mishidannao. Na'iki na'apa kizi unaubaan
uruu kawanuinao pidannao,
30 usha'apanum kau'an minziiwa umakon kichana'iki-kia'o bii iti, na'iki
maonapa umawakan pakaudinan dikin ii Christ ati. Ubaiatan wuru'u
kaudin-kizaiz, uaipan idi pasha'apatan wuru'u unao sha'apata'azooniaz
padamata õ'ati, mazan unao, aonaa uturuudinan, umunapon idi õ'ai.

3

Paul aipan Philippi sannao da'anan pakaduz

1 Aizii õmin-mishidannao, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatinpan
idi'i naa wanaobanaa Christ ida'ati. Aonaa õkashadinan õkakinaotan unao
powa'a an kida. Wuru'u õkakinaori kidaz kaminka'utan nii na'iki
ukazannaatapan nii unao upozawata-kida-kao ai.

2 Uzaudinapa pa'i oiainaouz pidannao ai, arimaraka kawanuinaouz. Ĩnao
tuukii ĩaipan mishidainao daonaioranao choota-kidan pamada Jewnao
kaduz kawan.
3 Waunao, mishi'o pa'an Tominkaru pidanannao manawun. Karikaonan
pa'an watoriinpan Tominkaru ati Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an
waunao. Na'iki wataapa pa'an Christ Jesus umanawunu'o nii. Aonaa
wa'atadapan pidan sha'apaapanii kida aimaakan.
4 Õgaru, turua'o padamata õmashaapan atadinapa õsha'apatanii kida
aimaakan ida'an. Aizii ukaina'an an pidannao atadinpa'o pasha'apatanii
kida aimaakan ida'an, õgaru pa'an turuu õatadinpan powa'a zii ĩ'ai.
5 Usha'apanum kau'an õgaru choota-kariwai bauda'apa soondii õshakatan
dauna'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Na'iki õgaru Israelite
manawun, Benjamin takaan-daun. Õgaru Hebrew manawun na'apa
õdarunnao kawan. Na'iki õgaru Pharisee,* uruu idi tuukii õizo'atiizon Moses
taanii kida kakinaorii.
6 Na'iki tuukii õaipan õmashaapan kaimanaiman Tominkaru aipan
kawana'ati, uruu idi'o da'i õpataka'utauzon mishidainao Jesus. Aizii
õizo'atin idi tuukii wuru'u Jewnao kakinaori kidaz, ipai pidannao tukapan
õgaru kaimana'o manawun pidan kawan.
7 Mazan aizii õatadapanii kidaz kotua'a naa, ipai õtukapan kidaz
madiwautapa-ka'o karikaonan, õzaamatinan idi'i naa Christ di'iti.
8 Powa'a zii õtukapan ipai wuru'u õatadapanii kidaz õkazannaatin-kinaa nii
mazanu'o karikaonan, wuru aia'a umanawun kida'oraz õikodan,
õaitapaakanuz õnaobanaa Christ Jesus tuma. Uruu Christ dikin ii õmarina'atan
ipai daunuuda'u wuru'u mazanu'oraz karikaonan õmishidapauzon kiwiin.
Mazan aizii õtukapanuz aimaakan kaboota-kariwai kawanu'u naa
karikaonan, õaipan idi õzaamatinpan kaimanaiman Christ di'iti,
9 na'iki õbauda'apatina'azon idi utuma. Aonaa õsha'apatan ida'ana'o mani
Moses taanii kakinaorii kida wuru'u õkaimananuz, mazan õmishidan idi'o
pa'an Christ. Ukau'an Tominkaru tukapan õgaru kaimana'o nii soo
õmishidan idi'o pa'an Christ.
10 Powa'a zii mishi õaitapa'azon Christ kaimanaiman, na'iki õtiwaa'azon
kapam wuru'u Tominkaru ma'ozakan utaaniaz Christ ati ukadishita-kidan
dono'oraz uruu pamawaka-kizi iki. Na'iki õaipan õkaminauda'utan uruu
õpataka'uta-kidinan ida'an uruu kawan, na'iki na'apa õaipan õmawakan uruu
kawan.
11 Na'apa kapam õaipan Tominkaru kadishita-kidan õgaru õmawaka-kizi iki
diina'iti'i.

Pidan dimatinauzo diman atii utokon iti

12 Mazan aonaa õkian mani kaiwuru'u, turuudina'ora'a naa õgaru oo
kaimana'ora'a naa õgaru õsha'apatan idi na'apa kida'o aimaakan.
Mishi'oraiman uruu idi'o pa'an dadara õtiwautinan, õaipan õzaamatan wuru'u
Christ Jesus taa'azooniaz; na'apa'o ni'o wuru'u uzaamatanuz õgaru
pa'idiwau nii.
13 Õmin-mishidannao, õaitapa aonaa zii õka'iitinan. Mazan kaina'a
bauda'apa aimaakan tuukia'o õaipan õsha'apatan. Aona'o nii õnyukunuupan
powa'a wuru'u õmarina'ataniaz naa õkaduz kida. Mazan õtaapan nii
õnyukunuu soo bauda'apa wuru dau'ati'i õ'ua'ia'oraz, tuukia'oraz õaipan
õikodinan.

* **3:5** *Pharisee:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

14 Na'apa pidan dimaba'o kawan, õdiman nii atii õkaawan utokon iti,
õzaamata kizi wuru'u taa'azoo-kariwaiz õ'ati. Na'apa'o dau'ati'o wuru'u
Tominkaru dapadanuz õgaru aokazi iti, Christ Jesus mawakan ida'an õ'ati.
15 Ipai waunao ma'ozaka'oraz naa wataapan wanyukunuu
wamishidapan dau'ati; na'apa kizi kapam wataapan wanyukunuu wuru
dau'ati'i õkadakotin-kizi kidaz. Mazan unyukunuu mana'apakan an, turuu
Tominkaru taan kapam unao ati kaimana'o di'itinapa-karu uaitapa-kinaa
nii.
16 Ukau'an pakawan wamashaapa wuru'u kawana'ati'i,
wamishidapaniaz mishi'oraz kuwai.
17 Õmin-mishidannao, uda'ana'a naa kaimana'o õkaduz kida baokopa
umin-mishidannao tuma. Na'iki udi'itapa kaimanaiman wunaou'u
sha'apatinainaouznaa kaiman, watominapa-kidan kawana'ati ĩdyaun.
18 Mazan kaina'a iriba pidannao, ĩsha'apaapan ida'an oii kida'o
aimaakan, ĩtukapa-kida patarubai-tinpan Kaimana'o Kuwai ati, wuru'u
Christ mawakan daua'oraz cross paawa'a. Õkowaadauzoni'i naa sha'atii u'ati
kiwiin na'apa'o pidannao dau'an; na'iki powa'a'o nii zii koshan õkowaadan
u'atizu õnyukunuu kasha'oran bii'i.
19 Diina'iti'i ĩkaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti, usha'apanum kau'an
ĩtaapan idi pananaa patominkarun nii, ĩsha'apatinan soo panyukunuu aipan
kawana'ati karikaonan. Umanawunu'o nii ĩtaapinpan wuru ida'ana'a
kakiba'azonnaa kida'oraz ĩsha'apaapan. Ĩdi'itinpan soo wuru dau'ati'i
pidannao naudapanii kidaz pasha'apaapan imi'i baara'a.
20 Mazan waunao, aona'a naa turuu wamashaapan na'apa, usha'apanum
kau'an aokazi ia'o di'iti'o pa'an wazaamatinpan. Uruu idi tuukia'a naa
wazaudapan wakazannaatiki Naobanai Jesus Christ wa'atin aokazi iki.
21 Pama'ozakan ida'an uzaamatapan na'iki ukazowautapan ipai
daunuuda'u wuru'u toma-kariwai kidaz, aokazi ii na'iki imi'i baara an
kida'oraz. Uruu ma'ozaka-karu ida'an upana'adan nii wananaa wuru'u
kakataimana'oraz, pa'ina'o na'iki umanawunu'o nanai nii, na'apa pananaa
umanawunun kawan.

4

1 Ukau'an õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, tuukii õtukapa'azon unao.
Unao ida'ana'o õkonaukiitinan, na'iki õkaudinan winipinaa wuru'u unaouz.
Pakawan pa'i na'apa umashaapa na'iki ma'ozaka umishidapa Naobanai
Tominkaru.

Kaimana'o mashaapa-karu daua'o

2 Aizii da'a'a õkia'azon õdadakoonao Euodia na'iki Syntyche ati, tuukii
õaipan ukaimanaakan, usakitapada'a naa unyukunuu, usha'apanum kau'an
ipai unao mishidainaou'u naa Naobanai Jesus.
3 Na'iki pugaru õ'inawuzu, õmin-kaudinan manawun, õaipan
pukaimanaaka-kidan wuru'u zunnaouz powaa iti. Usha'apanum kau'an
ĩnao dadara'o ĩkaudinauzon na'apa õgaru kawan wakowaadapan Kaimana'o
Kuwai. Clement na'apa kapam na'iki ba'orainao na'apa ĩkaudinauzon õtuma.
Tominkaru saadani'i naa ipai ĩnao uu kakupa-karu kaaritannaa* daara'a.
4 Aizii õkian u'ati, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatinpan idi'i
naa Naobanai Jesus ida'ati. Powa'a õkia'azon koshan, ukonaukiitina'a naa.

* **4:3** *kakupa-karu kaaritannaa:* Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, mashaapainao ni'oraz karikaonan Tominkaru tuma.

5 Marii kizi ipai pidannao tukapan unao kaimanainao na'iki
kakarodapaniinao nii. Unyukunuitapa kizi maonapa'a naa Naobanai Jesus
wa'atin powa'a ati.
6 Aonaa kizi udopiidinan kanom sodi kida dau'ati karikaonan.
Mishi'oraiman ukowaada Tominkaru ati kaziwadapa'oraz unyukunuu,
na'iki upishaa u'ati aimaakan uaiapanii. Na'iki karikaonan "kaiman," ukii
u'ati ukamunanun idi unao ati.
7 Aizii una'apan an, Tominkaru kaimanan umanawunu'oraz na'iki
wazootapa'oraz pidan aitapan, uru'o nii kazannaatapa unyukunuu na'iki
udi'itinpan, dopii-karu ai, uzaamatinan idi'i naa Christ Jesus ida'ati.
8 Aizii õmin-mishidannao, õkia'azon u'ati karikaonan udi'itinapa kaiman
kida'o aimaakan dau'u, na'iki aimaakan kida tuukia'oraz unaudapa-kao
na'iki umarainapa-kao. Di'i wuru'u aimaakan kidaz: udi'itapa mishi'o
aimaakan; na'iki aimaakan wuru'u naubaapa-kariwai kidaz; na'iki
aimaakan wuru'u sakitapa'oraz; na'iki aimaakan wuru'u kaimana'oraz
pa'idiwaru; na'iki aimaakan konaunama'o; na'iki aimaakan umanawun
kida'oraz utukapa-kao. Marii kizi udi'itinpan na'apa kida'o dau'u
karikaonan.
9 Aizii usha'apatina'a naa õtominapa-kidan kawana'ati unao, ipai wuru
kawana'ati'i uabatanii kidaz õ'idi'iki uzaamatanii kidaz naa unyukunuu iti,
na'iki ipai utukapan kawana'ati õsha'apatinan, na'apa'a naa usha'apatin.
Una'apan an, Tominkaru taan nii pakaimanan unao nyukunuu iti,
ukaimanaaka-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Philippi sannao

10 Naobanai Jesus ida'an, tuukii õkonaukian, unyukunuitapan idi õgaru
koshan kotua'o dauna'an. Mazan mishi õaitapa karikaonanu'o da'i
unyukunuitapauzon õgaru, mazan aonaa uaitapan na'apam utukapa-kidan
õ'atizu.
11 Mazan aonaa aimaakan aonaan idi'o mani õ'ida'a kaiwuru'u
õna'apanuz unao ati. Usha'apanum kau'an õaitapani'i naa na'apam
õkaiwainan na'apa'oram aimaakan sha'apan an, aonaa õdopian.
12 Õaitapanii na'iki õtiwaani'i naa mashaapa-karu masakauda'u'o
aimaakan ida'an. Na'iki õtiwaani'i naa kapam mashaapa-karu diri'i'o
aimaakan ida'an. Aonaa õdopian, õka'iita õmashaapan na'apa'oram aimaakan
sha'apan bii'i, õkawanyukunun pu'u oo õmawanyukunun pu'u, aimaakan diri'in
pu'u oo aimaakan masakauda'un pu'u.
13 Õka'iita na'iki õaitapa õsha'apatinan na'apa'oram aimaakan sha'apan
an, Christ ma'ozakadapan ida'an õgaru.
14 Kaiman mazan ukamunanun õ'ati, tuukii õkonaukian udyuudan idi
aimaakan õ'ati da'ati'i õpataka'uta-kao pu'u.
15 Mishi unao Philippi sannao uaitapa sha'atii, tawuru dono'o uru'oraz zii
uabatan Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Õmakon dauna'an sha'atii
unao wiizi iki, Macedonia Baara ia'oraz, aonaa mishidainao ba'oran wiizai
di'iki'o dyuudan puraata õ'ati, soo unao karikaonan.
16 Aizii õna'ian dono zii Thessalonica ii, itamau sha'atii ukaminka'utan
õgaru udyuudan ida'an puraata õ'ati.
17 Aonaa õaipan idi'o mani karikaonan udyuudapan aimaakan õ'ati
kaiwuru'u õna'apanuz u'ati, mazan õaipan pa'an Tominkaru taan
uwinipinaa nii, ukaminka'uupan idi dobata õgaru.
18 Mishi dobata ukaminka'utan õgaru, õaipan ai manawun, Epaphroditus
kaawa-kidan dono'oraz aimaakan kida unao di'iki. Ipai wuru'u utaanii

kidaz aimaakan, kaduunu'o kawanu'o Tominkaru ati wuru'u, na'apa uzai kawaoda-kao kawan u'ati, kaduun udamainan na'iki kaiman u'ati, na'iki tuukii ukonaukii-kidanuzu.
19 Na'iki Christ Jesus ida'an, Tominkaru õmishidaniaz taan nii unao ati ipai wuru'u uaiapanii kidaz aimaakan, umanawunu'oraz pasha'apauz di'iki.
20 Marii karikaonan wataapan Tominkaru waDaru umanawunu'o nii. Amen.

Paul katokontan pakaaritan

21 Õdyuudan õparadan ipai Tominkaru pidanannao ati, mishidainaouz Christ Jesus. Aizii wa'inawuzunao, õmin-mishidannaouz, na'apa kapam ĩdyuudan paparadan.
22 Na'iki ipai mishidainao mashaapainao kidaz da'a'a, ĩdyuudan kapam paparadan u'ati. Aitaniiman wunaou'u kaudinainaouz Naobanai Caesar dapu ii, ĩdyuudan kapam paparadan u'ati.
23 Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun manawun ipai unao ati.

Paul Kaaritan
Colosse Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-kao Colosse sannao ati'o, mishidainaouznaa Jesus. Paul di'iki'o wuru'u kaaritaz, utaraapa-kao dono'o Rome ii. Tychicus na'iki Onesimus ida'ana'o Paul dyuudan pakaaritan Colosse iti.

Wuru'u Colosse, udaru'o wiizai Asia ii, waoko ia'o Ephesus ai. Aona'o Paul makouzon zii Colosse iti, mazan ukowaadapankauzonii Kaimana'o Kuwai Christ dau'u Ephesus ii aka. Uruu dono'o udyuudauzon patominapa-kidaniinao makon ba'oran wiizai kida kawana'ati, ĩna'aka kizi Kaimana'o Kuwai na'iki ĩkowaada kiziz pidannao ati na'ii'aka. Uruu dono'ora'a naa ĩkakuwaapauzon Colosse ii aka, uruu idi iriba pidannao mishidan na'ii. Uruu idi'o, karikaonan da'i Paul nyukunuitapan ĩdyaun, na'iki karikaonan utoriinpan Tominkaru ati ĩdau'an.

Paul abata kaina'a pidannao tominapa-kidan mishidainao Colosse ii pana'iti'o kuwai dau'u. Tuukii Paul aipan na'iainaouz mishidainao aitapan na'iki ĩmishidan wuru'u mishi'oraz pa'an kuwai, Christ daua'oraz. Aonaa uaipan ba'oran pidannao pozawata-kidan oo tanawatin-kidan ĩdyaun wuru ida'ati'i pana'iti'oraz karikaonan kuwai. Na'iki aonaa uaipan mishidainao da'anan ĩkuwaa kida. Usha'apanum kau'an ĩnao pidannao, tuukii ĩaipan pidan izo'atin angel oo oia'o doronainao kakinaori, na'iki ĩaipan nii pidan izo'atin kakinaorii wuru'u pidannao tomanii kidaz naa karikaonan. Mazan Paul kowaadan pasaadanii ida'a, Jesus Christ ida'ana'o pa'an wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai. Aizii wunaou'u pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao, ĩpana'aapan naa karikaonan pidannao nyukunuu Jesus Christ ai. Mazan kaimanaiman Tominkaru paradan kowaadan soo Jesus Christ ida'ana'o pa'idiwaru wuru'u Tominkaru tomanuz ipai amazada, aokazi na'iki imi'i baara. Jesus Christ ida'ana'o kapam wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz pidannao tuma na'iki wuru'u uzaamatanuz ĩdyaun papidanannao nii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan *1:1-8*
Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan *1:9—2:19*
Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'an *2:20—4:6*
Kaarita katokonota-kao *4:7-18*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus
apostlen nii, na'iki Timothy, wa'inawuzuitapaniaz di'iki'o kapam.
2 Unao ati'o wasaadan, Colosse sannao, buutinainaouznaa Tominkaru ati,
ma'ozaka'oraz umishidapan Christ, na'iki wairibaniitapaniinaouz Christ
ida'an. Watoriinpan marii kizi waDaru Tominkaru kamunanun ipai unao
ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru Colosse sannao dau'an

3 Na'apainim watoriinpan an Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ
daruz, karikaonan da'i wakonaukii-kidanuz unao dau'an.
4 Usha'apanum kau'an waabatan idi umishidan Christ Jesus, na'iki
waabata kapam na'apam umarainpan umin-mishidannao.
5 Aizii wuru'u umishidanuz Christ Jesus, na'iki wuru'u
umarainpaakanuz, uaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan u'ati wuru'u
pataa'azooniaz, kaina'a'oraz utaapan aokazi ii. Aizii uaitapan wuru

dau'ana'a taa'azoo-kariwaiz, Kaimana'o Kuwai di'iki'o, uabatan dono'oraz ukowaada-kao.
6 Uruu kuwai wuru'u kowaada-kariwaiz naa ipai amazada kawana'ati,
na'iki ma'ozaka ukaiwainan. Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan,
na'iki tuukii ĩmishida'azon kaimanaimana'a naa. Na'apa tawuru kawanu'u,
uru'oraz zii unao abatauzon mishi'o kuwai Tominkaru kamunanun dau'u,
tuukii umishidanuzu.
7 Unao abatan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru kamunanun
daua'oraz, Epaphras kakuwaapan idi'o u'ati. Uruu wamarainapanii, na'iki
kaudina'o Tominkaru ati waunao kawan. Minziiwa ukaminka'uupan
waunao, ukowaadapan ida'an kaimana'o kuwai, Christ dau'u unao
di'ii'aka.
8 Uruu kowaada'oraz wa'ati na'apam Kaimana'o Doronaa taan
marainpaaka-kinai unao ati.
9 Sariapa waabatan di'iki'o kuwai unao dau'u, aonaa wasookadan
watoriinpan Tominkaru ati. Karikaonan wapishaan Tominkaru
utukapa-kida kizi unao ati kanom manawun wuru'u uaipaniaz
usha'apatan pa'ati. Utaa kizi uaitapaaba-kinaa nii, uruu ida'an kizi
uaitapan wuru'u udau'u kida'oraz aimaakan.
10 Watoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, usha'apanum kau'an
waaipan idi umashaapan kaiman manawun Naobanai aipan kawana'ati.
Umashaapan an na'apa, kaimana'o nii manawun Naobanai ati. Waaipan
usha'apatinan kaiman ukaminka'uta kizi'i naa pidannao, na'iki uaitapa
kizi'i naa Tominkaru dau'u powa'a zii manawun.
11 Na'iki wapishaan Tominkaru marii kizi utaan umanawunu'o
pama'ozakan unao nyukunuu iti. Ukau'an pakawan pa'i umishidapa Christ,
ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu udau'ati, aonaa kizi ukashadinan
upataka'uta-kao dono. Mishi'oraiman pakawan kizi ukonaukiitinan,
12 na'iki karikaonan "kaiman," ukii waDaru Tominkaru ati. Usha'apanum
kau'an uruu wuru'u saabaa'oraz unao, uaipan idi'i naa uzaamatan wuru'u
umanawunu'oraz aimaakan usaabaaniaz naa papidanannao ati,
kanada'o-karu ia'oraz.
13 Kiwiin wamashaapan maruta'o-karu'u, Satan kazowautapan idi
waunao. Mazan aizii Tominkaru so'otani'i naa waunao u'ai, na'iki
uzaamatan naa waunao paudani Jesus Christ pidanannao nii, uruu udani
umarainpaniazu.
14 Uruu ida'ana'o uso'otan waunao Satan ai, na'iki uruu ida'an
umainaabatan wa'oian wa'ai.

Christ umanawunun daua'o

15 Aonaa na'apainim zii pidan tukapauzon Tominkaru, mazan paudani
Christ ida'an pa'an utukapa-kidinan. Uruu udani kiwiitapa'o, na'iki
uwazootapa ipai, ipai wuru'u toma-kariwainao kidaz aimaakannao.
16 Usha'apanum idi uruu Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai
aimaakan, aokazi ii kida'o, na'iki imi'i baara an kida'o, ipai wuru'u
tukapa-kariwai kidaz na'iki ipai wuru'u matukapa-kariwaika kidaz, ipai
ma'ozaka kidainaouz angelnao, na'iki doronainao, oiainao na'iki
kaimanainao, ipai ĩnaobanaanao na'iki ĩzowaunaanao kapam. Ipai wuru'u
aimaakan kida toma-kaoaz Christ ida'ana'o, na'iki u'ati'o kapam ĩtoma-kao.
17 Ipai aimaakannao, pidannao na'iki amazada kida toma-kao ua'ii, Christ
una'an naa karikaonan. Uruu ida'ana'o wuru'u pakawan toma-kariwainao
mashaapan na'iki ĩzikadinan Tominkaru toman kawana'ati ĩdyaun.
18 Na'iki uruu wuru'u kazowautapa'oraz pananaa, mishidainaouz. Christ
wuru'u mishidainao sakadin-kiziz, uruu di'iki'o ĩikodanuzu karikaonanu'o

kakupa-karu. Na'iki uruu kiwiitapa'o Tominkaru kadishita-kidan mawaka-kizai iki, aonaa na'apainim nii umawakan powa'a. Usha'apanum kau'an uaipan idi soo uruu bauda'apa, umanawunu'o na'iki wazootapa'o nii ipai wuru'u patomaniinao kidaz.

19 Uruu idi kaiman Tominkaru ati na'iki paaipan kawana'ati'o wuru'u umashaapanuz kaiman-daun pauDani ida'a.

20 Na'iki Tominkaru muuda wuru'u pauDaniz kaimanaaka-kida'o nii patuma ipai patomaniinao. Uruu ida'ana'o wuru'u ipai toma-kariwainao, pidannao na'iki ipai aimaakannao imi'i baara an kidainaouz, na'iki aokazi ii kidainaouz kaimanaakan Tominkaru tuma. Aizii wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz ipai patomaniinao tuma, ukashaapan ida'ana'o paudani Jesus Christ mawakan cross paawa'a, na'iki uizain shootan ida'ana'o.

21 Mishi kiwiin aonaa karikaonan unao aitapauzon Tominkaru. Tuukii utarubaitapanuz, usha'apaapan ida'an oii kida'o aimaakan, na'iki udi'itinpan idi oii kida'o dau'u pa'idiwaru.

22 Mazan aizii Tominkaru kaimanaaka-kidan naa pa'an unao patuma, pauDani Jesus Christ mawakan ida'an. Tominkaru sha'apatan aimaakan kaikapa'a uaipan idi patukapan unao pakanaapu'u kaimanainao nii manawun, na'iki so'otinainao oia'o ai utiwaa-kidapa-kao dono diina'iti'i, na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-kao unao ida'a.

23 Mishi'o nii kaimana'o aimaakan sha'apan unao ati kaikapa'a, utaapan an ma'ozakaiman wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki uma'ozakadan an umishidan kaimanaiman, na'iki karikaonan kizi'i naa uzaudapan wuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon, Kaimana'o Kuwai ida'ana'oraz ukowaada-kidan. Unao ipai'i naa uabatan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Uruu kapam kowaadapa-kariwaiz naa ipai pidannao ati ipai amazada kawana'ati. Õgaru Paul kaudina'o kapam wunao tuma'a kowaadapainaouz kaimana'o kuwai Jesus Christ dau'u.

Paul kaudinan mishidainao ati

24 Aizii konaukii õnyukunuu usha'apanum kau'an õpataka'uta-kao kaikapa'a õkakuwaapatinan dikin ia'o unao Gentilenao ati. Minziiwa õkashaapan õpataka'uta-kao Christ aipan kawana'ati, õkaminka'uta-kinaa nii mishidainao, wuru'u udakotapaniinaouz pananaa nii.

25 Õgaru, Christ pidanannao poitoru. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii õgaru, kaudina'o nii, kowaada'o nii kaimanaiman paparadan unao Gentilenao ati.

26 Wuru'u kuwai oo uparadan udyuudaniaz õkowaadan, umanawunu'o aimaakan sha'apata'azoo-kao daua'o. Kotu'u, kotu'u mashaa Tominkaru taapan ipai pidannao ai wuru'u kuwaiz. Mazan aizii kaiman-daunu'u naa ukowaada-kao Tominkaru pidanannao ati, wuru'u mishidainaouznaa.

27 Konaukii Tominkaru kowaadan pataa'azon papidanannao ati wuru'u umanawun-karu Christ ida'a'oraz, uaipan papidanannao aitapan unao Gentilenao mishidainaouznaa ati'o kapam utaa'azon. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan ukowaadaniaz pataa'azon, Christ mashaapan dau'ati'o unao nyukunuu ii wuru'u una'apanuz. Uruu ida'an uaitapan mishi'o nii ubaokopatinan Tominkaru tuma umanawunu'o-karu ii diina'iti'i.

28 Uruu Christ daua'o wuru'u wakakuwaapatinanuz ipai pidannao ati. Kaimana'o ida'an wakakinaowan oo watominapa-kidan pidannao, waaipan idi Tominkaru tukapan ĩdyaun diina'iti'i turuudinainaou'u naa pa'idiwaru Christ ati.

29 Uruu idi'o dadara õkaudinan, atii kai. Christ taan idi pama'ozakan õ'ati
õkaudin-kinaa nii, ma'ozaka õkowaadapan naa wuru'u kaimana'oraz kuwai.

2

1 Aizii õaipan uaitapan na'apam õtiwautinan dadara, õkaminka'uta'azon idi
unao, na'iki wunaou'u mishidainao Laodicea iainaouz, na'iki ipai ba'oran
mishidainao aona'oraz zii ĩtukapauzon õgaru.
2 Õtiwautinan dadara, õma'ozakada'azon idi ipai unao nyukunuu,
umarainpaaka kizi umin-mishidannao tuma, na'apa'o ida'an kizi
bauda'apa utaapan unyukunuu. Õaipan uaitapan kaimanaiman kuwai
tawuru'u mashaa'oraz Tominkaru taapauzon kiwiin. Christ daua'o wuru'u
kuwaiz.
3 Uruu Christ ida'a'o wuru'u umanawun kida'o aitapaaba-kinai na'iki
aitapa-karu ikoda-kaoaz.
4 Õkowaadan u'ati kaikapa'a, aonaa kizi pidannao mariidan unao pana'iti'o
pakuwaa ida'an, ĩkakuwaapan an kaimanaiman padamata, mishi'o kawan.
5 Mazan karikaonanu'o nii kaina'a õgaru utuma õdoronaa ii, õmunapon pu'u
padamata unao ai. Na'iki pakawan õkonaukiitinan õabatan idi kaiman
umashaapan bauda'apa utaapan unyukunuu, na'iki õabatan idi ma'ozaka
utaapan umishidapan Christ.

Christ mishidainao zowaunaaz

6 Aizii unao uzaamatani'i naa Christ Jesus unaobanaa nii, ukau'an
kaimana'a naa umashaapa upidanannaoun idi'i naa unao.
7 Ma'ozaka utaapa wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki utominpa'a naa
kaimanaiman udau'u uikoda kizi uma'ozaka-kinaa nii u'idi'iki, na'apa
paoribai ikodan kawan pama'ozaka-kinaa nii pa'ishitaba'u kida di'iki.
Pakawan kizi umishidan tuukii wuru'u utominapa-kida-kinaoaz Christ
daua'oraz. Karikaonan kizi'i naa “kaiman manawun pugaru” ukian
Tominkaru ati ukamunanun idi u'ati.
8 Uzaudinapa pa'i, aonaa kizi pidannao mariidan na'iki zaamatan unao,
pakowaadapan ida'an wuru'u pamishidanii kidaz kuwai, pidan di'itinpan
kawana'ati kida'oraz karikaonan, na'iki aimaakan kida daua'o, aonaa
Christ daua'o mani wuru'u ĩkuwaa kidaz.
9 Christ kaawankan dono imi'i baara ati, pidan nii ukaawan, mazan
upu'u Tominkaru mashaapan kaiman-daun uruu ida'a.
10 Na'iki kaimanaimana'ora'a naa Christ mashaapan unao ida'a. Uruu idi
aona'a naa kanom unao aipan powa'a. Uruu pa'an wuru'u Naobanaiz
manawun, kazowautapa'o ipai umanawun-tinpainao na'iki
ma'ozaka-tinpainao naobanainao.
11 Christ mashaapan idi'i naa unao ida'a, na'apa'ora'a naa unao pidannao
kawan, kainaabatinainaouznaa Tominkaru ati pachoota-kidan* ida'an.
Mazan waunao, aonaa ka'ui ida'ana'o mani pa'an wuru'u
wakainaabatinanuz, soo Christ pa'an chootanii na'iki uso'otanii wa'ai,
wuru'u wakaduz oia'oraz mashaapan wa'ida'a.
12 Pudida-kao kawanu'o Christ tuma wuru'u puchikaawunuu-kaoaz.
Na'iki pukadishita-kida-kao kawanu'o utuma, pumishidan idi manawun
Tominkaru kadishita-kidan Christ pamawaka-kizi iki pama'ozakan ida'an.
13 Tominkaru tukapan pu'u unao mawaka'o pidan kawan u'oian idi,
na'iki umaso'otakan pu'u zii u'ai wuru'u oia'oraz ukaduz, mazan upu'u

* **2:11** *pachoota-kidan:* Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

Tominkaru kadishita-kidan unao mashaapa'o nii Christ tuma. Ukau'an Tominkaru mainaabatani'i naa ipai wa'oian.
14 Ipai umainaabatan saadinpa'o wa'oian, wuru'u pataka'uta-kida'o
ni'oraz padamata waunao, ipai utauka-kao cross paawa'a Jesus mawakan
dono.
15 Uruu dono'o Tominkaru so'otan ma'ozakatinapa-karu oia'o
doronainao ai, naobanai-tinpainao kidaz na'iki ma'ozaka-tinpainao kidaz.
Utukapa-kida iriba pidannao ati na'apam pawinian ĩdyaun, Jesus mawakan
ida'an cross paawa'a.
16 Ukau'an mana'a ukashaapa'ana'a pidannao kazowautapan unao,
unikanii oo utuzanii dau'an, oo ubaokopainpauzon dau'an ipai wunu, oo
ubaokopainpauzon dau'an kauzu koraudan dono, oo Sookapa-karu
Kamoon dau'an.
17 Uruu kida ida'an ishazaba karikaonan Tominkaru tukapa-kidan Christ
wa'ati. Mazan aizii kaimanaimana'a naa Tominkaru tukapa-kidan Christ
wa'ati.
18 Mana'a ukashaapina'a naa pidan dyuudan dono usanadinpan† na'iki
ĩaipan an utoriinpan angelnao ati na'apa ĩnao kawan. Aizii ĩkian an
"Tominkaru tukapa-kidanii wa'ati na'apa kida'o dau'an," mazanu'o
karikaonan wuru'u ĩna'apanuz. Aizii usha'apatan an wuru'u ĩsha'apaapanii
kidaz, uwaziwaan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon u'ati.
Pidannao na'apainao, pabi'inaaka sodi kida ĩdi'itapan aimaakan
panyukunuu kawana'ati karikaonan, uruu ida'an tuukii ĩatadinpan.
19 Pidannao na'apainao, aona'a naa ĩaipan Christ pazowaunaa nii. Mazan
Christ, uruu mishidainao zowauz manawun, uruu taapa'oraz ĩdyaun
baokopa na'iki bauda'apatinapa. Na'apa pidan zowau taapan kawan
pananaa, bauda'apatinapa nanai, uaziuzon zaamataaka-kidan idizu.
Ukau'an na'apa kapam Christ nanaa, wuru'u mishidainaouz, uzaamatapan
idi ĩdyaun, ĩdyaupain kaiman Tominkaru aipan kawana'ati.
20 Aizii unao, mawakainaou'u naa pa'an Christ tuma, na'iki
so'ota-kariwai'i naa unao, uizo'atin ai wuru'u toma-kariwai kidaz
karikaonan kakinaorii. Mazan upu'u zii mooko uizo'ati'izon wuru'u
kakinaorii kidaz, na'apa wunao kawanu'u mamishida-kainaouz?
21 Kaikapa'o wuru'u ĩkakinaotanuz pidannao: "Aonaa puzaamata'ana'a
na'apa kida'o aimaakan," "Aonaa punika'ana'a uruu kaduz wanyukunui,"
na'iki "Aonaa pupishata'ana'a na'apa kida'o aimaakan."
22 Aizii wuru'u kaikapa kida'oraz aimaakan sha'apata-kaoa'a, ipai'o nii
umainaabatinan ukaiwaa-kao dauna'an. Usha'apanum kau'an paaipan
ati'o karikaonan pidannao toman, wuru'u kakinaorii kidaz.
23 Wuru'u na'apa kida'oraz kakinaorii, uabata-kao kaimana'o oo mishi'o
kawanu'o. Kaina'a iriba ĩkakinaorinaa toma-kao pidan sha'apatan ni'o,
patukapa-kida-kinaa ni'o kaikin pataainan Tominkaru ati. Uruu kakinaorii
dyuuda kapam, pidan pataka'utan pananaa, na'iki sanadinapa-karu
dadara'o ida'an. Mazan madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, aonaa
na'apa'o ka'iitan pamashaatan pidannao nyukunuu ĩsha'apaapan ai oia'o.

3

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

1 Aizii unao, kadishita-kida-kariwainaou'u naa Christ tuma pa'ina'o
mashaapa-karu ida'ati. Ukau'an udyautada'a naa unyukunuu, utiwautina'a

† **2:18** *sanadinpan:* Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

naa aokazi ii kidaˈo aimaakan dauˈati, Christ sakanatapa-kizi iaˈoraz
Tominkaru diwaˈora antanapu.
2 Ukauˈan udiˈitinpaˈa naa aokazi ii kidaˈo aimaakan dauˈati. Aonaˈa naa
udiˈitinpaˈanaˈa karikaonan soo imiˈi baara an kidaˈo aimaakan dauˈu.
3 Ushaˈapanum kauˈan unao mawakainaouˈu naa Christ tuma. Ukauˈan
paˈinaˈoraˈa naa unao, mazan aonaa pidan tukapanuzu, udikindapa-kao idi
Christ idaˈa Tominkaru kanaapuˈu.
4 Aizii diinaˈitiˈi Christ kaawan donoˈo naa daˈatiˈi imiˈi baara ati,
naˈapainiˈo niˈi naa paˈan unao tukapa-kao utuma umanawunuˈo naˈiki
konaunamaˈo-karu ii. Uruu wuruˈu taaˈoraz paˈinaˈo mashaapa-karu.

5 Ukauˈan marinaˈa naa ukaduz mawakan, wuruˈu naudapaˈoraz
pashaˈapaapan oiaˈo kiwiin; aonaˈa naa ukaminshuˈu-tinpaˈanaˈa oo aonaˈa
naa udaˈawupaˈanaˈa zun oo daonaiora tuma umamazidakan puˈu ĩtuma;
aonaˈa naa powaˈa ushaˈapaapaˈanaˈa kakibaˈazonnaa kidaˈo aimaakan
uminshuˈunao tuma; aonaˈa naa unaˈazootapaakaˈanaˈa, naˈiki aonaˈa naa
udiˈitinpaˈanaˈa ushaˈapaapaˈazon dauˈu oii kidaˈo aimaakan. Naˈiki aonaa
uaipaabiˈiaˈanaˈa powaˈa zii manawun puraata oo shaˈapauzii, ukainaˈan
puˈaˈa naa dobata uˈidaˈa. Unaˈapan an utominkaruniitapan kawanuˈo
wuruzuˈu.
6 Naˈapaˈo dikin ii Tominkaru pataka ˈutan nii udawun iti pidannao
wuruˈu dikintapainaouz uruu.

7 Unao, ushaˈapaapauzonii uruu kaduz oii kidaˈo aimaakan kiwiin,
umamishidakan dono zii Christ.
8 Mazan aizii, aonaˈa naa turuu ushaˈapaapan powaˈa diˈoraz kaduz kida
aimaakanuˈu: utoˈorauzon oo utoˈoraˈakauzon kanom sodi dikin ii
karikaonan. Aonaa kizi ushaˈapatan oiaˈo aimaakan uiribannao ati, soo
utoˈoran idi karikaonan ĩˈati. Aonaa kizi ukadakotin-kidan oo udakoopan
pidan. Aonaa kizi powaˈa ukaiwaan mapidankiikaˈo parada-karu, aonaˈa
naa turuu naˈapa kidaˈo koditan unao dako iki.
9 Manaˈa naa umariidapaakaˈanaˈa powaˈa. Ushaˈapanum kauˈan unao
umuudaniˈi naa wuruˈu kiwiiniˈo ukaduz, naudapauzoz pashaˈapaapan oii
kidaˈo aimaakan.
10 Mazan aizii paˈinaada-kariwaiˈi naa unao. Tominkaru watomiki,
wuruˈu saabaapaˈoraz naˈiki paˈinaadaˈoraz ukaduz, uaipan idi unao
paugaru kawan, naˈiki mishi kiziˈi naa uaitapan uruu kaimanaiman.
11 Uruu idi aonaa naˈiaˈoram pidan panaˈaˈo nii ĩtukapa-kao, ipai pidan
tukapa-kao naˈapa paˈidiwaru: Jewnao, wuruˈu choota-kariwainaouz,*
naˈiki Gentilenao, aonaˈoraz ĩchoota-kao, naˈiki munapoˈo wiizai sannao,
naˈiki toˈorabaˈo pidannao, naˈiki torii-kariwai poitoruinao,† naˈiki
wunaouˈu aonaˈoraz poitoruinao mani, ipai ĩdyaun naˈapa paˈidiwaru
ĩtukapa-kao. Kanom paˈan wuruˈu umanawunuˈoraz utukapa-kao, soo
Christ. Uruu wuruˈu mashaapaˈoraz ipai unao idaˈa.

12 Aizii Tominkaru pidanannaouˈu naa unao, uzaamataniˈi naa unao,
kaimanaˈo pidannao nii, pamarainpan niˈo. Ukauˈan kaikapaˈa naa paˈi
umashaapa aiziˈi: ukashaˈora-kida pataka utinainao, naˈiki kaiman
utaapaaka, aonaa uˈatadinpaˈanaˈa, ukarodapa uiribannao naˈiki utuudapa
unyukunuu ushaˈapataˈazon ai dikaudaˈo aimaakan;

---

* **3:11** *Choota-kariwainaouz:* Putukapa ‘chootin-karu’ dauaˈo kaarita tokon ii, Parada-karu Mashaˈapannaada-kinao idaˈa. † **3:11** *torii-kariwai poitorui:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Mashaˈapannaada-kinao diˈii.

13 na'iki udadarada uto'oran ukasharuta-kao an; na'iki umarina'ata'a naa
kasha'ora kida'o aimaakan sha'apatauzo-kariwaiz u'ati, na'apa
waNaobanaa Jesus marina'atan kawan washa'apatanii kida oia'o.
14 Ipai'o nii unao sha'apatan wuru'u kaikapa kida'orazu'u. Mazan
marainpaaka-karu, uruu pa'an wuru powa'a'o zii manawun uaiapa-kao
utukapa-kidan. Usha'apanum kau'an marainpaaka-karu ida'ana'o wuru'u
pidan bauda'apatanuz na'iki baokopatanuz panyukunuu
pamashaapa-kinaa nii kaiman.
15 Marii kaimanaaka-karu Christ di'iki'oraz ma'ozakadapan unyukunuu,
na'iki uruu ida'an kizi udi'itinpan kaiman. Usha'apanum idi Tominkaru
zaamatani'i naa baokopa unao bauda'apa'o nanai ida'ati, mashaapa'o nii
kaimanaaka'a naa umin-mishidannao tuma. Na'iki karikaonan “kaiman
pukamunanun wa'ati” ukii Tominkaru ati.
16 Marii Christ daua'o kuwai mashaapan kaimanaiman unyukunuu ida'a.
Uruu ida'an kizi uaitapan utominapa-kidaakan, na'iki ukakinaotaakan
kaimanaiman. Na'iki uruu ida'an kizi mishi ukonaukii-kidan Tominkaru
unyukunuu kaimanan ida'an, ukunuian ida'an wuru'u Psalms di'iki
kida'oraz kunui, na'iki ba'oran kunui Tominkaru dau'u kida'oraz.
17 Na'iki kanom usha'apatanii, uparadan ida'an oo usha'apatinan ida'an,
marii ipai usha'apatanuzu Naobanai Jesus uu ida'an. Na'iki karikaonan
ukonaukii-kida Tominkaru waDaru, “Kaiman pukamunanun wa'ati” ukii
kizi u'ati, Naobanaa Jesus ida'an.

Paul kakinaori ipai mishidainao ati'o

18 Unao daiaroinao, mana'a uwazootapa'ana'a udaiarunao, uizo'ati
ĩparadan, Naobanai Jesus pidanannao mashaapan aita-kao kawana'ati.
19 Unao daiaruinao, umarainapa udaiaronao, mana'a uto'orainpa'ana'a
ĩ'ati.
20 Unao koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, ĩdyuudan an
usha'apatan aimaakan. Kaimana'o nii Naobanai ati usha'apatinan an
na'apa.
21 Unao daruinao, mana'a uto'orada'ana'a oo ukasha'orada'ana'a
udainao; utaapan an ĩdyaun na'apa, ĩkashadinan ni'i naa patiwautinan ai.
22 Unao poitoruinao, uizo'ati ipai unaobanaanao paradan, usha'apata
kaiman wuru'u ĩdyuudanii kidaz usha'apatan, mazan aonaa ĩawunuutapan idi
mani karikaonan na'iki uaipan idi mani karikaonan ĩnaudapan unao. Mazan
minziiwa usha'apata ukaudin-kizi, umarainpan na'iki uizo'atin ida'an
Naobanai Jesus.
23 Kanom usha'apatan an, utiwaa usha'apatanuzu kaiman, unyukunuu
kaimanan ida'an; na'apa pidan aipan kawan pasha'apatan kaimana'o
aimaakan Naobanai Jesus ati, aonaa pidan ati'o kawan mani karikaonan.
24 Ukau'an usha'apata'a naa ukaudin-kizi kaiman, usha'apanum kau'an
uaitapani'i naa Naobanai Jesus taan nii ukaudinan winipinaa nii, wuru idi'i
umanawunu'oraz aimaakan usaabaaniaz naa papidanannao idiwau nii.
Ukau'an Naobanai Jesus pa'an wuru'u uNaobanaaz, uruu ati'o pa'an
wuru'u ukaudinanuz.
25 Mazan aizii pidannao sha'apaapan an oii kida'o aimaakan, Tominkaru
pataka'utan nii ĩdyaun udikin ii, ipai'o nii pidannao pataka'uta-kao na'apa
pa'idiwaru. Aonaa Tominkaru tukapan pidannao pana'a kida upataka'utan
an ĩdyaun oia'o dikin ii.

4

1 Aizii unao, naobanainao kapoitoru-tinpainao, kaiman utaapa
upoitorunao. Usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a kapam uNaobanaa
aokazi ii.
2 Na'iki zaudinpa'a naa pa'i umashaapa. Karikaonan utoriinapa
Tominkaru ati na'iki “kaiman pukamunanun wa'ati,” ukii u'ati.
3 Na'iki utoriinapa pa'i kapam waunao ati, Tominkaru kashaapa kizi
wakowaadan naa wuru'u kuwai Christ daua'oraz, aona'oraz
uaitapauzo-kao kiwiin. Uruu dau'ana'o wuru'u õtaraapa-kaoaz.
4 Utoriinapa pa'i õ'ati, õkowaada kizi na'iki õkainaabata kizi wuru'u kuwaiz
kaimanaiman õdyuuda-kao kawana'ati.
5 Uaitapin pa'i umashaapa, na'iki uaitapa kizi na'apam utaapinan wunao
awun za'a'a, pidannao mamishida-kainaouz Jesus. Na'apainim uikodan
pidannao mamishida-ka'o, utiwaa ukaminka'utan ĩdyaun, na'iki
ukakuwaapa ĩ'ati ĩna'apata kizi kapam panyukunuu Jesus dau'ati.
6 Marii kizi karikaonan ĩabatan ukadakotinan kaiman na'iki konaukii.
Na'iki uaitapa kizi pa'i na'apam udako'atin ĩparadan, ĩpishaan an unao.

Paul katokontan pakuwaa

7 Tychicus kowaadan nii unao ati kaiman-daun õdau'an. Uruu
wamarainapanii, na'iki wa'inawuzu Christ ida'an, uruu karikaonanu'o da'i
ukaudinauzon kaiman watuma waNaobanaa ati.
8 Õdyuudanii wuru'u uruuz unao di'iti, õaipan idi unao aitapan ipai
wadau'an, na'iki wuru'u washa'apaapanii kida dau'u da'a'a. Na'iki õaipan
idi uma'ozakadan unao nyukunuu.
9 Õdyuudan kapam Onesimus utuma, aizii uruu karikaonanu'u da'i
ukaudinauzon kaiman; wamarainapanii uruu, na'iki wa'inawuzu uruu
Christ ida'an. Unao iriban sha'atii wuru'u uruuz, na'iki'o uwa'atiizon unao
wiizi iki. Ĩkowaadan ni'i naa unao ati, ipai na'apam aimaakan kida sha'apan
da'a'a watuma.
10 Õmin-tarainpan Aristarchus dyuudan paparadan unao di'iti. Na'iki
Mark, Barnabas iribanuz, udyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti,
na'iki unaubaan kapam unao. (Wakowaadani'i naa sha'atii unao ati, na'iti'o
nii zii Mark makon na'apainim karikaonan, unaubaa pa'iz ukaawan an
na'iti.)
11 Na'iki Joshua, Justus kia'oraz udakotapa-kao,* uruu kapam dyuudan
paparadan unao di'iti. Soo ĩnao idikinauda'u Jewnao kaudinainao
õmin-kaudinannao bii'i. Ipai baokopa wakaudinan wakowaadapan kuwai,
Tominkaru naobanaita-kao dau'an. Wuru'u Jewnaouz, tuukii manawun
ĩma'ozakadan õnyukunuu.
12 Aizii Epaphras, unao iriban, uwiizi iki'oraz uwa'atin, kaudina'o Christ
Jesus ati uruu, udyuudan paparadan kapam unao di'iti. Uruu
karikaonanu'o da'i utoriinpauzon unao ati, upishaan Tominkaru marii kizi
uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki udyaupai kizi Tominkaru ati, uaitapa
kizi kanom manawun wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apatan pa'ati.
13 Õgaru õtukapa, mishi uruu kaudinan dadara unao ati, na'iki Laodicea
iainao ati, na'iki Hierapolis iainao ati kapam.
14 Aizii wapaonaru Daakataa Luke, wamarainpaniaz, na'iki Demas, ĩnao
dyuudan kapam paparadan unao di'iti.

---

* **4:11** *Joshua* kia'o u'uu Hebrew paradan ida'an, mazan Greek paradan ida'an *Jesus* kia'o udakota-pa-kao, na'iki Romannao paradan ida'an *Justus* kia'o udakotapa-kao.

15 Na'iki õdyuudan kapam õparadan mishidainao ati, Laodicea iainaouz,
na'iki Nympha ati, na'iki ipai mishidainao ati choochiipauzonaouz odapu ii.
16 Uabatan dauna'an pa'i õkaaritan aita-kao, udobata-kida'a naa pa'izu
mishidainao di'iti wuru'u Laodicea iainaouz, marii kizi uaita-kao ĩ'ati na'ii
kapam. Aizii unao, utukapa pa'i oo uaita pa'i kapam õkaaritan, wuru'u
õsaadaniaz mishidainao di'iti Laodicea iainaouz.
17 Na'iki ukii pa'i Archippus ati na'ii, "Mishi'i naa pa'i pusha'apata na'iki
puipai kizi'i naa kaudin-kizai wuru'u Naobanai taaniaz pusha'apatan nii."
18 Aizii di'i õparadan sodi õgaru Paul saadanii õka'u ida'an, õnaubaa-kinaa nii
unao.† Unyukunuitapa pa'i õdiida'anu'u taraa-kizai'i utoriinpan an
Tominkaru ati. Õgaru na'apa'o nii õtoriinpan, marii kizi Tominkaru
kamunanun unao ati.

† **4:18** Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaaritaz Paul ati. Mazan verse 18 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Colosse sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul kakuwaatinankauzon dono Thessalonica ii, iriba pidannao mishidan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu idi iriba pidannao zaamatan Jesus panaobanaa nii. Gentilenao, wuru'u pana'ainaouz Jewnao ai, ĩnao manawun iriba ĩmishidan. Sariapa Jewnao mamishida-kainaouz kuwai Jesus dau'u to'oran atii ĩwaatan Paul pawiizi iki. (Putukapa Acts 17:1-9 ida'a.) Mazan karikaonan da'i Paul di'itinpan na'iki tuukii unyukunuu kasha'oran pawa'akaniinaouz pidannao dau'an, pa'inainao kidaz zii manawun ĩmishidan. Uruu idi udyuudan paminauda'u Timothy, utukapanaka kizi na'apam mishidainao na'ii. Uruu idi'o Timothy makonkauzon na'ii.

Aizii ukaawan ĩnao di'iki, ukaawa-kida kaimana'o kuwai ĩnao mishidainao dau'u. Uruu idi Paul saadan kaarita ĩ'ati, ĩtominapa-kinaa nii na'iki ĩma'ozakadin-kinaa nii. Na'iki pakaaritan ida'a ukowaada ĩ'ati na'apam pakonaukii-kidan Tominkaru tuukii manawun, ĩmishidapan idi na'iki ĩmarainpaakan idi pakawan. Na'iki unyukunuu-kida kapam ĩ'ati pakaduz dau'u na'apam umashaapauzon ĩtuma, umakonkauzon dono na'ii. Na'iki ukowaada kapam ĩ'ati na'apam nii mishidainao mashaapan.

Na'iki pakaaritan ida'a udako'atin mishidainao pishaanii kidaz Jesus wa'atin dau'an. Na'iki ukakinaowan ĩdyaun pakaaritan ida'a, marii kizi pakawan ĩmashaapan kaiman, Tominkaru aipan kawana'ati. Ĩzaudinapa kizi'i naa Jesus Christ wa'atin ua'ii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan *1:1*
Konaukii-karu *1:2—3:13*
Mashaapa-karu kaiman Tominkaru aipan kawana'ati *4:1-12*
Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii *4:13—5:11*
Kakinaorii taa-kao *5:12-22*
Kaarita katokonota-kao *5:23-28*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul, Silas na'iki Timothy di'iki'o, ipai mishidainao ati'o, Thessalonica iainaouz, zaamatinpainaouz waDaru Tominkaru di'iti na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. Watoriinpan marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Mishidainao Thessalonica sannao daua'o

2-3 Karikaonan da'i, “Kaiman pugaru” wakian Tominkaru ati unao dau'an, na'iki karikaonan kapam watoriinpan waDaru Tominkaru ati unao dau'an. Aizii watoriinpan an, karikaonan wanyukunuitapan ipai wuru'u usha'apatanii kidaz. Umishidan idi Tominkaru, minziiwa ukaudinan u'ati. Na'iki dadara mishi ukaudinan ukaminka'uaakan ukamarainapanun idi manawun. Na'iki ma'ozaka mishi utaapan unyukunuu, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki dadara kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an uaitapan idi na'iki umishidan idi kaini'iki'o nii waNaobanaa Jesus Christ wa'atin.

4 Wairibannao, waaitapa tuukii Tominkaru marainpan unao, na'iki mishi'o uzaamatan unao pa'idiwau nii.

5 Usha'apanum kau'an tawuru dono'o, uru'oraz zii wana'akauzon Kaimana'o Kuwai unao di'iti, tuukii umishidanuzu. Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakadapan idi'o waparadan Kaimana'o Doronaa ida'an,

na'iki waaitapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai, aonaa waparadan mani karikaonan. Watukapa-kida na'apam wamashaapauzon kaduz wana'iankan dono utuma, waaipan idi kapam umashaapan kaiman.

6 Aizii na'apa'a naa mishi uda'anan wakaduz utukapan kawana'ati wamashaapan, na'iki ipai kapam uda'anan waNaobanaa kaduz. Umishidan idi wakuwaa, ubaiatan udikauda kida'o na'iki dadara kida'o aimaakan, mazan upu'u konaukii uzaamatan wakuwaa Kaimana'o Doronaa taan idi konaukii-kinai unyukunuu iti.

7 Umashaapan ida'an kaiman, utukapa-kidan kaimana'o ukaduz ipai mishidainao ati, Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kidainaouz.

8 Mazan aonaa bauda'apa mani kaimana'o kuwai Tominkaru dau'u abata-kao unao di'iki Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka. Mazan abata-kao kapam ipai amazada kawana'ati mishi umishidan Tominkaru manawun. Uruu idi aona'a naa wakuwaa nii unao dau'u powa'a, usha'apanum kau'an ipai'i naa manawun pidannao aitapan kaiman kida'o ukaduz.

9 Na'iki ipai kapam ĩkowaadan na'apam utaapan waunao kaiman, na'iki tuukii ukonaukii-kidan waunao wamakonkan dono na'ii. Na'iki ipai ĩkowaadan kapam na'apam utanawatinan wuru aia'a toma-kariwaiz karikaonan tominkarunao nii. Na'iki ĩkowaadan aizii uzaamata'a naa unaobanaa nii Tominkaru, wuru'u mishi'oraz manawun, karikaonanu'oraz pa'an ukakupan.

10 Na'iki ĩkowaada kapam na'apam uzaudapan naa uDani Jesus kaawan aokazi iki, uruu Tominkaru kadishita-kidauzoniaz pabaaranaa iki, na'iki uruu kazannaata'o ni'oraz waunao wapataka'uta-kao ai, diina'iti'i.

2

Paul morowautapankan daua'o Thessalonica ii

1 Ukau'an wairibannao, ipai unao, uaitapa aonaa madiwautapa-ka'o mani karikaonan tawuru'u wamorowautapankauzonuz unao di'ii.

2 Na'iki uaitapa na'apam waba'azootin-kida-kao, na'iki wapataka'uta-kao tuukii manawun Philippi ii, wakaawan ua'ii unao wiizi Thessalonica iti. Mazan Tominkaru kaminka'uta waunao, uruu idi ma'ozaka wakakuwaapan, wakowaadan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati. Pidannao, na'ii sannao maaiapakan pu'u, na'iki ĩmaabata'azookan pu'u wakuwaa.

3 Mazan ipai waparadan kida sakitapa'o, aonaa pana'iti'o mani. Aonaa wamariidapan mani karikaonan unao. Na'iki aonaa waaipan idi'o mani karikaonan aimaakan u'ai.

4 Mazan wakowaada Kaimana'o Kuwai, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan, na'iki uaitapa wakowaadan nii paparadan sakitapa. Wawa'atin, aonaa wakaimanda'azon idi'o mani karikaonan pidannao nyukunuu wa'ati. Mazan soo wakaimanda'azon pa'an Tominkaru nyukunuu wa'ati, uruu pa'an aitapa ipai wadi'itinpan.

5 Mishi unao, uaitapa aonaa na'apainim wakaiman-dakoipauzon unao ati, waaipan idi mani ukaimanan wa'ati. Na'iki aonaa na'apainim wakaimandinpa'anan unao ati, waaipan idi mani karikaonan puraata unao ai. Kaina'a Tominkaru awunuutapa'o waunao.

6 Mishi wachi'ikapan na'iki wakowaadapan kaimana'o kuwai, ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa wanaubaa-kidina'azon idi'o mani karikaonan pidannao ati oo unao ati mani, aonaa.

7 Waaitapan pu'u padamata, Christ dyuudanii waunao kaudina'o nii
pa'ati, mazan upu'u aonaa wa'atadinpan. Aonaa wapishautan unao ai
aimaakan, oo wanyukunui mani, aonaa. Mazan kaiman pa'an wataapan
unao na'apa waudainao kawan manawun. Na'apa daroi taapan kawan
paudainao.
8 Wamarainpan idi unao, minziiwa wakakuwaapan u'ati. Mazan aonaa
bauda'apa mani karikaonan wana'akan Kaimana'o Kuwai Tominkaru
di'iki'o unao ati, mazan waunao kapam, tuukii wataaina'azon na'iki
wakaminka'uta'azon unao. Usha'apanum kau'an wamarainpan idi unao
tuukii.
9 Utukapa sha'atii wakaduz wamakonkauzon dono na'ii, na'iki utukapa
na'apam wakaudinan dadara. Wakowaadapan pu'u Kaimana'o Kuwai
Tominkaru di'iki'o unao ati, upu'u wakaudinan ipai kamoo na'iki ipai
maruta'o, watorii-kinaa nii wawanyukunuu. Usha'apanum kau'an
wamaaiapakan idi wamizidin-kidan unao puraata dau'an.
10 Ipai unao, na'iki Tominkaru na'apa kapam, utukapa na'apam
wamashaapan unao mishidainao bii an. Wamashaapan kaiman, sakitapa
washa'apatinan, na'iki aonaa wakasharutaakan unao tuma.
11 Uaitapa ipai na'apam wataapan unao na'apa pa'idiwaru kida, na'apa
darui taapauzon kawan paudainao manawun.
12 Tuukii wama'ozakadan unao nyukunuu waaipan idi umishidan
powa'a zii. Na'iki tuukii wakamunankii-kidan na'iki wakaminka'utan
unao, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki to'ora-karu, na'iki tuukii waaipan
umashaapan kaiman powa'a zii Tominkaru aipan kawana'ati. Uruu
Tominkaru dapadauta'oraz unao mashaapa'o nii patuma
panaobanai-tinapa-kizi ii, konaunama'oraz manawun ukanadapan.
13 Karikaonan watoriinpan kawana'ati, “Kaiman,” wakian Tominkaru ati
unao dau'an. Usha'apanum kau'an, konaukii na'iki kaimanaiman
uzaamatan unyukunuu iti wuru'u Tominkaru paradanuz wakowaadaniaz
unao ati. Umishida wuru'u uabataniaz wakuwaa, aonaa pidan di'iki'o
kawan mani, mazan uabatanuz Tominkaru di'iki'o kawan pa'an, mazan
mishi'o Tominkaru paradan wuru'u. Na'iki mishi'o wuru'u Tominkaru
kaudinanuz ma'ozaka paparadan ida'an ipai unao nyukunuu ii,
zaamatainaouz Jesus Christ panaobanaa nii.
14 Mishi unao mishidainaouz Jesus Christ, aonaa uwiizi sannao naudapan
unao, tuukii manawun ĩpataka'utan unao. Na'apa utaapa-kao mishidainao
Judea Baara iainao kawan. Tuukii pairibannao Jewnao pataka'utan ĩdyaun
ĩzaamatan idi Christ Jesus panaobanaa nii.
15 Kotua'a naa Jewnao zowiipauzonii Tominkaru prophetinnao. Uruu
dauna'an Jewnao koshan zowia'o wanaobanaa Jesus. Na'iki kai Jewnao
koshan pataka'uta'o waunao tuukii manawun. Tuukii manawun ĩto'oradan
Tominkaru. Aizii ĩto'oradinan ipai pidannao ati.
16 Tuukii ĩtiwaan pamashaatan waunao, wakowaadapan ai kaimana'o
kuwai Gentilenao* ati. Aonaa ĩaipan wakowaadan ĩ'ati, wuru dau'ana'a
Tominkaru kazannaata'azoonuz pidannao pa'oian ai. Uruu idi kaina'a
ĩtaapan tuubaru oia'o, pana'apainpan idi. Mazan aizii ĩbaiaapan ni'i naa
Tominkaru to'oran.

Tuukii Paul tiwautan pamakon koshan mishidainao di'iti

* **2:16** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

17 Wairibannao, diiki'i wawa'akan unao, wawaata-kao idi u'ai. Tuukii
wanyukunuu kasha'oran, na'iki tuukii wadi'itinpan watukapa'azon idi
koshan unao. Mishi munapo unao wa'ai, mazan wanyukunuu ii,
karikaonan wataapan unao watuma.
18 Tuukii padamata watiwautan wakiwan koshan unao di'iti. Õgaruz
manawun, Paul, powa'an kida'o padamata õaipan õmakon na'iti. Mazan
tuukii manawun Satan awautapan waponaa.
19 Wamako'ozon na'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u wanyukunuu
wiizi ni'oraz manawun. Diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono,
waaitapa ipai unao na'ia'o nii kapam ukadishitan baokopa ba'orainao
tuma. Unao ida'ana'o nii wuru'u watukapanuz konaukii-karu. Na'iki unao
ida'ana'o nii wama'ozakadinan. Uruu idi mabaa'azo'o nii wakian
wanaobanaa ati, “Waunao ida'ana'o wuru'u wunao da'anzu'u,
wakowaadan idi ĩ'ati Kaimana'o Kuwai,” wakian nii.
20 Mishi unao wuru'u wama'ozaka-kinaaz na'iki wakonaukii-kinaaz.

3

1 Aizii wamaka'iitakan idi'i naa manawun wana'an da'a'a,
maabataka-daun unao di'iki oo unao dau'an, tuukii wadopian.
Wamako'ozon padamata unao di'iti, mazan aonaa turuu wamakon ipai
daunuuda'u. Uruu idi dya'utam wawa'akinan da'a'a Athens ida'a.
2 Mazan wadyuuda soo paba'oran karikaonan Timothy,
wamin-kaudinan, kaminka'uupauzoz wakaudinan Tominkaru ati, na'iki
kaminka'uupauzoz wakowaadapan Kaimana'o Kuwai Christ dau'u.
Wadyuudan uruu, ma'ozakada'o nii unao nyukunuu, umishida-kinaa nii
Christ powa'a zii manawun.
3 Usha'apanum kau'an aonaa waaipan aonaa bauda'apa unao
kashadinan oo padantan powaa iti, upataka'uta-kao idi. Mazan aonaa
umaaitapakanii mani wuru'u, ipai unao, uaitapa Tominkaru aipan
kawana'ati'o wuru'u, ipai waunao mishidainao baiatan dikauda kida'o
aimaakan Christ dikin ii.
4 Na'apa sha'atii tawuru'u wakuwaaz kiwiitapa, wamakonkan dono unao
di'ii. Wakowaada sha'atii u'ati ipai waunao mishidainao, wabaiatan nii
dikauda kida'o aimaakan Christ dikin ii. Aizii mishi utukapan ipai
aimaakan sha'apan, na'apa manawun waparadan kawana'ati.
5 Uruu idi'o õdyuudan Timothy unao di'iti. Õmaka'iitakan idi'i naa
manawun õna'an da'a'a maabataka-daun unao dau'u, na'iki õabata'azon idi
na'apam unao nyukunuu, pakawan zii umishidan oo aona'a naa.
Õzauda-kidan Satan, wuru'u mariidapauzoz pidannao nyukunuu,
tanawatin-kidan unao umishidapan ai Christ. Na'iki õzauda-kidan
utanawatin-kidan unao powaa iti. Umishiin an utanawatinan, ukau'an
madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u wakaudinanuz.
6 Mazan Timothy kaawan dauna'an zii unao di'iki, wanyukunuu
saabainan, ukowaadan idi wa'ati, pakawan umishidapan Jesus Christ,
na'iki pakawan umarainpaakan. Na'iki ukowaadan wa'ati, karikaonan
kapam unyukunuitapan waunao kaimana'o ida'an. Na'iki ukowaadan
kapam wa'ati tuukii utukapa'azon waunao, na'apa watukapa'azon kawan
unao.
7 Wairibannao, wabaiatan pu'a'o manawun dikauda kida'o aimaakan
wuru'u waabatanuz uunamunaa pakawan umishidapan, na'iki sariapa
mishi wanyukunuu wama'ozakadinan.
8 Aizii sooka'a naa wanyukunuu, waabatan idi pakawan zii ma'ozaka
umishidapan Christ.

9 Tuukii manawun wakonaukii-kidan Tominkaru, “kaiman” wakian u'ati
unao dau'an. Na'iki Tominkaru aitapa na'apam ukonaukiidan
wanyukunuu, waabatan idi kuwai unao dau'u.
10 Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o wapishautan Tominkaru watoriinpan
ida'an u'ati, marii kizi uda'atan waponaa nii, wamako-kinaa nii unao di'iti,
waipaida'an kizi'i naa wakuwaa aona'oraz zii wakowaadan u'ati,
unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, na'iki umishida-kinaa nii Christ powa'a zii
manawun.
11 Marii Tominkaru, waDaruz na'iki wanaobanaa Jesus da'atan waponaa,
wamako-kinaa nii unao di'iti.
12 Marii wanaobanaa taan marainpaaka-karu unyukunuu iti,
umarainapa kizi ipai uiribannao, na'iki ipai ba'oran pidannao powa'a zii
kiwiini'o ai, na'apa wamarainpauzon kawan unao.
13 Aizii umarainpaakan an mishi powa'a zii, wanaobanaa ma'ozakadan
nii unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki Tominkaru waDaru tukapan nii
unyukunuu, kaiman kida pa'idiwaru. Uruu idi aona'o nii uba'azootinan,
utukapan idi unao kaimanainao pidannao nii, ukadishitan dono ukanaapu
iti diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono baokopa papidanannao
tuma.

4

Na'apam nii mishidainao mashaapan Tominkaru ati

1 Wairibannao, mishi watominapa-kidan unao kaiman kida'o
mashaapa-karu dau'u, umashaapa-kinaa nii kaiman manawun, Tominkaru
nyukunuu kawana'ati. Na'apa'a naa mishi umashaapan watominapa-kidan
kawana'ati unao. Mazan aizii wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati,
waaipan umashaapan kaiman, powa'a zii umashaapauzon ai kiwiin.
2 Mazan ipai unao uaitapa wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati'o, na'iki
ukakinaotan kawana'ati'o waunao wuru'u wakakinaotanuz kapam unao.
3 Tominkaru aipan ipai unao taapan unyukunuu kaiman pa'idiwaru
pa'ati, uaipan upana'adan unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki aonaa uaipan
umashaapan madoronaa-daun zunnao tuma, oo daonaioranao tuma.
4 Ipai unao daonaioranao, Tominkaru aipan umashaapan kadoronaa
zoobaba udaiaro tuma. Umashaapa kizi kaiman uawun za'a, na'iki
umashaapa kizi kapam kadoronaa zoobaba ipai pidannao awun za'a.
5 Aonaa uaipan ukiaapan udaiaronao madoronaa-daun, ba'oran
pidannao mashaapan kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru.
6 Ukau'an marii umashaapan kapam aitapin ipai uiribannao tuma.
Aonaa Tominkaru aipan uantamikiipan oo ukimudautan uiribannao,
paudaiaro oo paudaiaru dau'an. Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan
antamikiipa'o pairiban na'apa, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o
ida'an manawun. Na'apa sha'atii tawuru'u wakakinaopauzonuz unao, ipai
wakowaadan u'ati na'apa kida'o dau'an wamakonkauzon dono unao di'ii.
7 Aonaa Tominkaru zaamatan waunao mishidainao mashaapa'o nii mani
madoronaa-daun, mazan uzaamatan waunao mashaapa'o nii kaiman
manawun.
8 Aizii na'ia'oram pidan maizo'atika'o oo dikintapa'o wuru'u di'oraz
kakinaori'i, aonaa pidan kakinaori mani wuru'u udikintapaniaz, mazan
udikintapan kakinaorii Tominkaru di'iki'o, taa'oraz wa'ati Kaimana'o
Doronaa.
9 Aizii, mishidainao marainpaakan dau'an, ipai'i naa pa'an unao aitapan.
Ukau'an aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakakinaowan unao powa'a zii

koshan. Usha'apanum kau'an ipai'i naa Tominkaru tominapa-kidan na'iki ukakinaotan unao marainpaaka-karu dau'u.
10 Uruu idi utominapa-kida-kao kawana'ati mishi umashaapan, na'iki ukawana'ati kapam umarainpan ipai mishidainao, wuru'u kawiizi-tinpainao kidaz Macedonia Baara ii aka. Mazan wairibannao, tuukii waaipan umarainpan uiribannao, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai.
11 Waaipan umashaapan kaiman, na'iki mashaa, uiribannao bii an kida. Mana'a ukadakoinapa-kida'ana'a oo udi'itapa'ana'a uiribannao kaudin-kizi, mazan udi'itinapa pa'an ukaudin-kizi kida dau'u. Mana'a uzoono'ona'a ukaudinan ai, ukaudin mishi'oraiman minziiwa, uikoda kizi uaipan ati aimaakan umashaapa-kinaa nii, aonaa kizi udopian ba'oran pidannao ati. Ukau'an usha'apatina'a naa, na'apa wakakinaotauzon kawana'ati unao.
12 Aizii, mishi usha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii mamishida-kainao di'itapan ukaduz, tuukia'o nii ĩkiba'azoo-kidan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan uawun za'a. Na'iki uikodan nii ipai aimaakan u'ati, aonaa kanoma'o nii uaipan ba'oran pidannao ai.

Jesus wa'atin nii

13 Wairibannao wakowaada'azon ipai unao ati, waaipan uaitapan kaimanaiman mawakainao pidannao dau'an. Aonaa kizi unyukunuu kasha'oratinan ĩdau'ati, ba'oran pidannao kawan, aona'oraz ĩaitapan kakupa-karu nii karikaonan Tominkaru tuma diina'iti'i.
14 Wamishida Tominkaru kadishita-kidan Jesus pabaaranaa iki, ukau'an wamishida kapam, diina'iti'i na'apa'o nii Tominkaru kadishita-kidan ipai mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Jesus panaobanaa nii. Na'iki ipai'o nii uzaida-kidan ĩdyaun pa'idi'iti, diina'iti'i Jesus tuma.
15 Aizii watominapa-kida'azon unao na'apa Naobanai Jesus kiauzon kawana'ati. Jesus kaawan dono, aona'o nii wakiwiitan mawakainao ua'ati.
16 Mazan diiwa'o nii wanaobanaa paradan abata-kao, na'iki diiwa'o nii angelnao zowaunaa paradan abata-kao kapam, na'iki diiwa'o nii Tominkaru kuwudu* aran abata-kao, na'iki wanaobanaa wa'atin ni'i naa aokazi iki. Na'iki mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Christ panaobanaa nii, kadishitan ni'i naa pabaaranaa iki kiwiin.
17 Udauna'an ipai waunao mishidainaouz, wuru'u kakupainao kidaz zii, sawata'aka-kao ni'i naa isha'iz bii iti baokopa kadishitainao tuma. Na'ia'o ni'i naa waikodapan wanaobanaa isha'iz bii ii. Uruu dauna'an wamashaapan ni'i naa utuma karikaonan.
18 Ukau'an ukowaada kapam ipai uiribannao ati wuru'u Jesus paradan kidaz, aonaa kizi ĩkasha'oratinan pairibannao dau'an, wuru'u mawakainao kidaz naa.

5

Jesus wa'atin nii kaina'iki masha'apakiaka

1 Aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakainaabatan u'ati na'apainim nii manawun wuru'u amazada sha'apanuz kaikapa'a.
2 Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa bauda'apa kamoo wanaobanaa kaawan nii masha'apakiaka, pidannao mazaudinapakan pu'u. Na'apa'o nii koidimiki kaawankan kawan aiwaka'an pidan dapu iti masha'apakiaka, aonaa pidan zaudinpan pu'u mani.

---

* **4:16** *kuwudii:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

3 Pidannao kadakotinan pu'u pairibannao tuma, “kaiman mishi wawiizi,
aonaa kanom towauda'utan wamashaapan,” ĩkiainpan pu'a'o nii,
kichana'iki-kia'o kamoo kaawa'akan. Ĩdopian nii mazan aonaa na'itim nii
ĩsha'apatinan oo ĩkidoopan u'ai. Na'apa zun kaudanipa'azon kawan,
okaziwaapa'akan masha'apakiaka, aonaa ozaudinpan pu'u mani, mazan
aonaa na'itim okidoopan u'ai.
4 Mazan ipai unao wairibannao, koditainaou'u naa pa'an maruta'o-karu
iki. Ukau'an wanaobanaa kamoon kaawan dono, aona'o nii pa'an
upadaida'anata-kao, koidimiki padaida'antankan kawan pidan aiwaka'an,
umazaudinkan pu'u.
5 Usha'apanum kau'an ipai unao mishidainao pa'an wanaobanaa Jesus,
na'iki unao mashaapainao kanada'o-karu'u, aonaa mashaapainao mani
maruta'o-karu'u.
6 Ukau'an mana'a wada'awupa'ana'a, maruta'o sannao na'iki
da'awupauzo pidannao kawan. Mazan marii pa'an waabatapan na'iki
wazaudinpan naa, wanaobanaa kaawan ua'ii.
7 Aizii maruta'o sannaouz ipai ĩsha'apatan aimaakan soo maruta'o bii'i.
Ĩda'awupan nii aiwaka'an, aizii ĩtuzapan nii na'iki ĩpo'idipan nii aiwaka'an.
8 Mazan waunao mashaapainaouz kanada'o-karu'u, marii pa'an
wamashaapan aitapin. Marii wakazannaatinpan wamishidan ida'an
powa'a zii, na'iki wamarainpan ida'an Tominkaru na'iki wairibannao,
na'iki wamishidan ida'an kaini'iki'o nii wanaobanaa wa'atin,
ukazannaata'anan waunao oia'o ai.
9 Mishi Tominkaru zaamatan waunao, aonaa papataka'utan ni'o mani
wa'oian dikin ii. Mazan uaipan pa'an pakazannaatan waunao wa'oian ai,
wamishidan ida'an Jesus mawakan wa'ati, na'iki wazaamatan ida'an Jesus
Christ wanaobanaa nii.
10 Uruu mawaka'oraz ipai waunao mishidainao ati. Ukau'an umawakan
idi wa'ati, ipai waunao kakupainao na'iki ipai mawakainao, wamashaapan
nii baokopa utuma ukaawan dono.
11 Ukau'an ipai unao õiribannao, õaiapa pakawan ukaminka'uupan na'iki
utominapa-kidan uiribannao, uma'ozakada kizi ĩnyukunuu.

Na'apam nii mishidainao mashaapan na'iki ĩtaapaakan

12 Wairibannao, tuukii waaipan utaapan ukazowautapikinao kaiman
manawun. Aonaa ukashadapauta'ana'a ĩdyaun. Usha'apanum idi dadara'o
wuru'u ĩkaudinanuz unao bii an. Ĩkaudinan unao ati'o, uaitapa-kinaa nii
kaimana'o mashaapa-karu, wanaobanaa aipan kawana'ati.
13 Ukau'an mana'a ukashadapauta'ana'a ĩdyaun. Mishi'oraiman
umarainapa ĩdyaun powa'a zii, ĩtominapa-kidan idi unao kaimana'o aimaakan
kida dau'u. Umashaapa kapam kaiman baokopa uiribannao tuma, mana'a
uto'orataakapa'ana'a.
14 Wairibannao, tuukii kapam waaipan ukakinaotan zoonzionao,
udyuuda ĩkaudinan. Uma'ozakada na'iki utominapa-kida pidannao
aona'oraz zii ĩnyukunuu ma'ozakan aimaakan sha'apan an ĩ'ati. Na'iki
ukaminka'uta mishidainao wuru'u aona'oraz zii ĩaitapan oo ĩturuan
pamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki aonaa udopiidina'ana'a
uiribannao sha'apatinan an kona'ii.
15 Aizii utukapan an uiribannao sha'apatan dikauda kida'o aimaakan
pairiban ati, mana'a ukashaapa'ana'a ĩkaunaatinan powaa iti dikauda'o
ida'an pairiban ati. Utiwaa mishi'oraiman utukapa-kidan kaiman kida'o

mashaapa-karu ipai mishidainao ati, na'iki ipai ba'oran pidannao ati, ukaminka'uuaakan ida'an.
16 Umashaapa'a naa konaukii ipai kamoo.
17 Na'iki aonaa usookada'ana'a utoriinpauzon. Utoriinapa ipai kamoo.
18 Karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru, aimaakan dikauda'o sha'apan an u'ati, na'iki kaimana'o sha'apan an u'ati. Na'apa'o nii wuru'u Tominkaru aipanuz umashaapan, wuru'u unaobanaitapanuz Christ Jesus.
19 Mana'a umashaata'ana'a Kaimana'o Doronaa kaudinan unyukunuu ii.
20 Mana'a ukashada'ana'a oo udakoopa'ana'a pidannao kuwaa, ĩkowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai.
21 Uabatapa kaimanaiman, na'iki udi'itapa kaimanaiman wuru'u ĩkuwaa kidaz, utukapa kizi ĩkuwaa mishiin, umishida kizi na'iki uda'an kizi wuru'u kaimana'oraz parada-karu.
22 Mana'a unyukunuu na'apa'ana'a ipai na'apa'oram oii kida'o aimaakan dau'ati.
23 Marii Tominkaru, taapa'oraz pidan nyukunuu kaiman, saabaan unyukunuu ipai oia'o ai. Marii kizi utaapan ipai daunuuda'u unanaa, unyukunuu na'iki udoronaa, aonaa kizi uba'azootin-kida-kao, wanaobanaa Jesus Christ kaawan dono.
24 Aizii wuru'u dapadauta'oraz unao, aonaa na'apainim ukasharutinan, ukau'an usha'apatan nii ipai aimaakan na'apa pakiauzon kawana'ati.
25 Unyukunuitapa pa'i waunao utoriinpan kawana'ati Tominkaru ati.
26 Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.*
27 Aizii wanaobanaa aipan kawana'ati, wapishaan unao tuukii, marii kizi uabata-kidan ipai mishidainao ati wuru'u di'oraz kaarita wasaadaniaz.
28 Marii wanaobanaa Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

* **5:26** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Itamautan Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati wuru'u Thessalonica iainaouz. Usha'apanum kau'an uabatan idi ĩpozawaabi'iinan naa Jesus kaawan dau'an. Ba'orainao kowaadan kaawa'ora'a naa Jesus. Uruu idi Paul kowaadan ĩ'ati pakaaritan ida'a, aonaa mishi'o mani wuru'u ĩparadanuz, aonaa zii Jesus kaawan. Uruu idi ukowaadan naa ĩ'ati na'apam nii amazada sha'apan Jesus kaawan ua'ii.

Na'iki pakaaritan ida'a Paul nyukunuu-kidan mishidainao ati, marii kizi pakawan ĩtaapan ma'ozaka wuru'u pamishidanuz, ĩbaiatan pu'u dikauda kida'o aimaakan na'iki ĩpataka'uta-kao pu'u. Na'iki unyukunuu-kidan kapam ĩ'ati, marii kizi ĩkaudinan minziiwa, ĩikoda-kinaa nii puraata patorii-kinaa nii aimaakan oo wanyukunui pa'ati, na'iki pairibannao ati.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1:1-2*
Tominkaru konaukii-kida-kao mishidainao dau'an *1:3-12*
Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii *2:1-17*
Mishidainao ma'ozakada-kao ĩmashaapa kizi kaiman *3:1-16*
Kaarita katokonota-kao *3:17-18*

1 Di'oraz kaarita, õgaru Paul, Silas na'iki Timothy saadanii, ipai
mishidainao ati, Thessalonica iainaouz. Wuru'u zaamatinpainao kidaz
waDaru Tominkaru di'iti, na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti.
2 Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun
unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Pidannao tiwaa-kida-kao nii Jesus kaawan dono

3 Wairibannao, karikaonanu'o nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao
dau'an. Kaimana'o wuru'u na'apa-karuz u'ati, usha'apanum kau'an unao
mishidan idi Christ powa'a zii manawun. Na'iki utukapa-kidan idi kapam
ukamarainapanun, uiribannao ati powa'a zii.
4 Uruu idi konaukii, na'iki mabaa'azoo wakakuwaapan unao dau'an
ba'oran mishidainao ati, wuru'u ba'oran wiizai ii aka kidainaouz.
Wakowaadan ĩ'ati, upataka'uta-kao pu'u, na'iki ubaiatan pu'u dikauda
kida'o aimaakan, mazan upu'u aonaa ukashadinan. Mishi'oraiman
ma'ozaka utaapan unyukunuu, na'iki pakawan umishidapan Christ.
5 Mazan wuru'u unao baiatanii kida ida'an, Tominkaru tukapa-kidan
patumaaka na'iki sakitapa pasha'apatan aimaakan. Uruu idi diina'iti'i
konaukia'o nii Tominkaru morota-kidan unao pa'ida'ati umashaapa kizi
utuma karikaonan unaobanai-tinapa-kizi ii. Una'apan idi'o wuru'u
upataka'uta-kaoaz kai.
6 Mazan Tominkaru, usha'apatan nii ipai aimaakan patumaaka na'iki
sakitapa, upataka'utan nii kapam ipai wuru'u pataka'utainaouz unao,
7 na'iki usookadan nii unao ai na'iki waunao ai, ipai wuru'u kai'oraz
wapataka'uta-kao. Ukau'an ipai'o nii Tominkaru sha'apatan aimaakan
na'apa, udyuudan dono'o naa Jesus aokazi iki baokopa pa'angelinnao
tuma, ma'ozaka kidainaouz manawun.
8 Na'iki uwa'atin nii kaina'iki maodapa'o tikazi bii an, upataka'uta'anan
naa ipai pidannao wuru'u dikintapainao kidaz Tominkaru paradan, na'iki

wuru'u mamishida-kainao kidaz Kaimana'o Kuwai, wanaobanaa Jesus daua'oraz.
9 Ukau'an wanaobanaa pataka'utan nii ĩdyaun dikauda'o ida'an
manawun, ukaawan dono. Aona'o nii ukashaapan ĩmaonapadinan padazaba
ati, na'iki aonaa na'apainim nii ĩtukapan umashaapa-kizi, wuru'u
konaunama'o na'iki umanawunu'oraz ukanadapan pama'ozakan ida'an
manawun.
10 Uruu kamoo dono, ipai'o nii upidanannao kasaba'ukinan u'idi'iti,
ĩtukapan niizu konaunam na'iki tuukia'o nii ĩkonaukii-kidanuz, usha'apatan idi
ĩ'ati kaiman kida'o manawun aimaakan. Aizii unao ipai'o nii kapam na'ii
upidanannao bii ii, usha'apanum kau'an umishidan idi wakuwaa uruu
daua'o.
11 Uruu idi karikaonan da'i watoriinpauzon Tominkaru ati unao dau'an.
Marii kizi usaabaan unao kaiman, uzaamata kizi wuru'u kaimana'oraz
mashaapa-karu, ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Na'iki marii
kizi utaan pama'ozakan unao ati, umashaapa kizi kaiman manawun,
na'apa umashaapa'azon kawan kaiman. Na'iki watoriinpan marii kizi
uma'ozakadan unao, aonaa kizi umuudan ukaudin-kizi, wuru'u
usha'apaapanii kidaz, umishidan idi manawun Jesus, ukaudin kizi atii
utokon iti.
12 Uruu idi tuukia'o nii Jesus konaukii-kida-kao, unao mashaapan idi u'ati
kaiman manawun. Na'iki unao tuukia'o nii kapam ukonaukii-kida-kao,
usha'apanum kau'an unao Jesus pidanannao. WaTominkarun, na'iki
Naobanai Jesus Christ, kamunanun ida'ana'o wuru'u kaiman kida'o
aimaakan sha'apata'azoo-kaoaz unao ati diina'iti'i.

2

Dikintapa'o manawun pidan daua'o

1 Aizii õkowaada'azon unao ati na'apam nii wanaobanaa Jesus Christ
kaawan, na'iki na'apam nii ipai waunao mishidainao baokopata-kao
utuma. Õiribannao, tuukii manawun õkia'azon unao ati aizii,
2 mana'a utaria'ana'a, oo udopia'ana'a maaitapinaka-daun manawun,
uabatan idi wuru'u pidannao kianuz, “Kaawa'a naa Naobanai Kamoon.”
Na'iki ba'orainao kian idi u'ati, “Na'apa sha'atii Kaimana'o Doronaa
kowaadan õ'ati.” Aizii ba'orainao kian, “Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao
kakuwaapatinanuz.” Na'iki kaina'a ba'orainao kian, “Na'apa sha'atii
tawuru'u Paulnao saadanii kaarita kianuz.”
3 Aonaa waaipan umariida-kidinan. Aona'o nii wanaobanaa kamoon
kaawan na'apa. Mazan ukaawan nii, mamishida-kainao iribainan ana'o
ni'i naa manawun, na'iki ĩdikintapan ana'o ni'i naa Tominkaru udawun iti
manawun. Na'iki kaina'a'o nii zii kapam pidan oia'o manawun aidinan.
Uruu dikintapa'oraz manawun Tominkaru, ipai pidannao ai. Mazan
diina'iti'i Tominkaru pataka'utan niizu, ukabootan niizu Tuubaru'o Tikazi
wu'iti.
4 Aizii uaidinan dono'o naa wuru'u dikintapa'oraz pidan, tuukia'o nii
u'atadinpan, udakotinpan nii tuubaru'o nii manawun, ipai wunao aia'a
toma-kariwainao kidaz tominkaru nii, na'iki ipai wunao aia'a pidannao
dakotapanii kidaz patominkarun nii. Atii umorotan nii na'iki usakanatan
nii Tominkaru, mishi'oraz manawun dapu iti. Na'iki ukian nii padau'an,
“Õgaru Tominkaru.”
5 Õkowaada'a naa sha'atii u'ati ipai na'apa kida'o dau'an õmakonkauzon
dono unao di'ii.

6 Ukau'an uaitapa kanom wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan ukaawan ai
kai. Ukaawan nii soo Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati.
7 Kai kaina'a'a naa Satan, wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan pidannao
dikintapan Tominkaru, kaina'a ukaudinan wabii an, aonaa uaitapa-kao,
soo Tominkaru ida'an turuu waaitapanuz. Mazan wuru'u awautapa'oraz
oia'o pidan, una'ian nii uawautapanuz, atii Tominkaru zikadanuz.
8 Uruu dono'o ni'i naa pa'an wuru'u oia'oraz pidan aidinan. Mazan
na'apainim wanaobanaa Jesus kaawan, ukabootan nii sariapa wuru'u
oia'oraz pidan paparadan ida'an, na'iki umainaabatan niizu pakanadan idi
manawun.
9 Aizii wuru'u oia'oraz pidan, wa'ati'o ni'oraz kaina'iki, ukaawan nii
ma'ozaka'o ida'an, usha'apanum kau'an Satan taan nii uma'ozaka-kinaa
nii, usha'apatan nii pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz
pidannao tukapauzon usha'apata-kao kida. Uruu kida ukaiwaa
pamariida-kinaa nii pidannao.
10 Na'iki ukaiwaan nii pabi'inaaka dikauda kida'o manawun aimaakan,
pamariida-kinaa nii pidannao, wuru'u Tominkaru pataka'utan niinaouz.
Usha'apanum kau'an aonaa ĩkonaukii-kidan na'iki aonaa ĩmishida'azon
Tominkaru paradan, wuru'u mishi'oraz manawun. Ukau'an aona'o nii
ukazannaatan ĩdyaun.
11 Mazan aizii ĩmamishidakan idi, Tominkaru sharakadan naa ĩnyukunuu,
marii kizi'i naa ĩmishidan, wuru'u oia'o pidan mariidapa-kinaa kidaz ĩdyaun.
12 Ukau'an ipai pidannao aona'oraz ĩmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai,
na'iki naudapainaouz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, Tominkaru
pataka'utan nii ĩdyaun.

Unao zaamata-kao kazannaatina'o nii

13 Õiribannao, karikaonanu'o nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao
dau'an, wanaobanaa marainapaniinaouz manawun. Mishi Tominkaru
so'otan kiwiin unao,* ba'orainao bii iki kazannaatina'o nii. Ukazannaatan
unao Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an unao, Tominkaru pidanannao nii,
na'iki umishidan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai, Christ daua'oraz.
14 Mishi Tominkaru dapadan unao pa'ida'ati, wuru ida'ana'a Kaimana'o
Kuwai wakowaadapauzonii kidaz unao ati. Na'iki udapadan unao
pa'ida'ati, marii kizi baokopa unao konaukii-kida-kao diina'iti'i,
wanaobanaa Jesus Christ konaukii-kida-kao dono.
15 Ukau'an õiribannao, ma'ozaka'a naa pa'i utaapa unyukunuu, mana'a
usookada'ana'a umishidapan wuru'u wakowaadapauzonii kidaz unao ati.
Watominapa-kida-kinaaz unao wamakonkan dono'oraz da'i uwiizi ii, na'iki
wuru'u wasaadanii kidaz da'i unao ati wakaaritan ida'a.
16 Aizii watoriinpan unao dau'an wanaobanaa Jesus Christ ati, na'iki
Tominkaru waDaru ati. Uruu marainpa'oraz ipai waunao na'iki unao.
Na'iki uruu taa'oraz karikaonan wanyukunuu ma'ozaka-kinaa nii,
pakamunan idi manawun waunao ati. Na'iki utaanii mishida-karu wa'ati,
karikaonan kizi wazaudapan wuru'u kaimana'o aimaakan, ukowaadaniaz
pataa'azon wa'ati.
17 Na'iki watoriinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ, na'iki
Tominkaru waDaru ma'ozakadan unyukunuu powa'a zii, ukaminka'uta
kizi unao, karikaonan kizi usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, na'iki
karikaonan kizi ukakuwaapan kaiman kida'o aimaakan dau'u.

* **2:13** *Tominkaru so'otan kiwiin unao* oo "Tominkaru zaamatan unao amazada sakadinan iki."

3

Paul na'iki uminauda'unao aipan toriinapa-karu pa'ati

1 Wairibannao, aizii wakatokontan ua'ii wakaaritan, wakia'azon unao ati
baukapa'a naa. Karikaonan waaipan utoriinpan wa'ati. Marii kizi powa'a
zii kaimana'o kuwai wuru'u wanaobanaa daua'oraz, iribainan kadimana'o
ida'an. Marii kizi kapam pidannao zaamatan wuru'u kaimana'oraz kuwai
konaukii panyukunuu iti, na'apa unao kawan.
2 Na'iki waaipan utoriinpan Tominkaru ati ukazannaatapa kizi waunao,
oiainao pidannao sha'apatan ai waunao. Usha'apanum kau'an, kaina'a
ba'orainao aonaa ĩmishida'azon wuru'u kaimana'oraz kuwai.
3 Mazan wanaobanaa kaimana'o manawun. Karikaonanu'o nii utaan
unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Na'iki ukazannaatapan nii unao, Satan
sha'apatan ai unao.
4 Wanaobanaa taan idi waaitapa-kinaa nii, waaitapa ipai'o nii
usha'apatan aimaakan wakuwaa kawana'ati, na'iki wamishida,
pakawanu'o nii usha'apatan ipai wuru'u usha'apatauzonii kidaz aimaakan,
wakuwaa kawana'ati.
5 Watoriinpan unao ati, marii kizi wanaobanaa taan uaitapa-kinaa nii
mishi Tominkaru marainpan unao tuukii manawun. Na'iki marii kizi
uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki utuuda kizi ubaiatan kasha'ora
kida'o aimaakan. Na'apa Christ pataka'utauzo-kao, ubaiatan kasha'ora
kida'o aimaakan.

Kaudin-karu daua'o

6 Wairibannao, wanaobanaa Jesus Christ aipan kawana'ati, tuukii
wakia'azon unao ati aizii. Aonaa ubaokopatina'ana'a mishidainao tuma,
wuru'u zoonzionao kidaz, aona'oraz ĩmashaapa'azon wakakinaotan
kawana'ati ĩdyaun.
7 Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa ipai'o nii usha'apatinan, na'apa
waunao sha'apatinauzon kawan. Wamakonkauzon dono unao di'ii,
utukapa na'apam wakaudinan dadara, aonaa wazoonon.
8 Aonaa na'apainim wamizidin-kidan unao, na'iki aonaa wazaamatauzon
unao ai aimaakan oo wanyukunui mawinipinaa-daun. Mazan karikaonan
da'i wakaudinan dadara, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, aonaan idi
waaipan wamizidin-kidan unao.
9 Turua'o padamata wazaamatan aimaakan kida unao ai. Mazan aonaa
wazaamatan aimaakan u'ai, usha'apanum kau'an waaipan idi'o
utominpan waunao di'iki, ukaudin-kizi na'apa waunao kawan
uikoda-kinaa nii aimaakan kida u'ati.
10 Kaikapa sha'atii tawuru'u wakiauzonuz unao ati, wamakonkauzon
dono na'ii. “Na'ia'oram pidan aona'o ukaudina'azon, aonaa utaa'ana'a
uwanyukunuu nii.”
11 Waparadan u'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an, kaina'a zii waabatan
unao bii'i mishidainao, aonaa ĩkaudina'azon, paikoda-kinaa nii aimaakan.
Ĩmashaapa'azon kana'apan karikaonan, soo ĩchi'ikina'azon, ĩkashadautan
na'iki ĩkadakoinapa-kidan karikaonan pidannao kaudinan.
12 Aizii Naobanai Jesus Christ aipan kawana'ati, wakakinaowa'azon
na'iki wadyuudan tuukii ipai zoonzionao pidannao, marii kizi'i naa
zoobaba ĩmashaapan aitapin, marii ĩkaudinan minziiwa na'iki mashauda'u,
ĩikoda kizi'i naa aimaakan pa'ati, na'iki pairibannao ati.
13 Aizii unao wairibannao, mana'a ukashadina'ana'a usha'apaapan ai
wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan.

14 Panaadon kaina'a'o nii pidan unao bii'i, aonaa uabata'azon na'iki
umishida'azon wuru'u wasaadaniaz unao ati wakaaritan ida'a. Aizii
na'ia'oram pidan dikintapa'o wuru'u parada-karu kidaz, marii
ukowaada-kao ba'oran mishidainao ati, aonaa kizi ĩkaminauda'utinan u'idi.
Marii kizi uba'azoinpan paaipan ati.
15 Mazan mana'a utaapa'ana'a uruu uto'ora kizi ni'i naa karikaonan.
Mishi'oraiman ukakinaota uruu kaimana'o ida'an, utukapa kizi wuru'u
pa'oianuz. Usha'apanum kau'an unao min-mishidan wuru'u uruuz.

Paul katokontan pakaaritan

16 Aizii watoriinpan wanaobanaa ati, taa'oraz kaimana'o mashaapa-karu
wa'ati, marii kizi utaan karikaonan unao ati kaimana'o mashaapa-karu.
Na'iki marii wanaobanaa mashaapan karikaonan unao tuma.
17 Ipai õkaaritan tokon ii, karikaonan õsaadauzon õka'u ida'an kaikapa'a:
“Õgaru Paul, õnaubaan ipai unao.” Ukau'an aonaa umainaabanan, na'iki
aitapa-karu nii, õgaru di'iki'o wuru'u kaarita kidaz.
18 Aizii watoriinpan, marii kizi wanaobanaa Jesus Christ tukapa-kidan
pakamunanun ipai unao ati.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Timothy Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Timothy uruu pa'ina'o daonaiora, umashaapan Lystra ia'o. Uruu'o zii uabatan dono Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u, tuukii umishidanuzu. Uruu idi uzaamatan Jesus panaobanaa nii.

Aizii itamautan ida'a Paul makon Lystra iti, uru'u naa una'akan Timothy patuma, utominapa kizi u'idi'iki pakowaadapan dau'u Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Uruu idi Timothy chi'ikapan ipai wiizai kawana'ati ukaminka'uupan naa Paul kowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Atii kotua'iki ukaudinan utuma.

Uruu dauna'an Paul wa'akan naa Timothy Ephesus ii, utominapa-kida kizi'i naa mishidainao na'ii. Uruu dono pa'ina'o zii Timothy. Upu'u mazan udaru'o kaudin-kizai taa-kao u'ati. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan Ephesus ii.

Ukaudinan dono'o naa na'ii, Paul saadan pakaaritan u'ati, uma'ozakada-kinaa nii unyukunuu, kaiman kizi na'iki ma'ozaka kizi usha'apatan pakaudin-kizi. Na'iki ukakinaowan kapam uruu, uaitapa kizi na'apam nii pana'akapan wuru'u pakaudin-kiziz. Tuukii uaipan Timothy kakinaowan pidannao na'ii, wunao aia'a tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti karikaonan.

Na'iki ukowaada-kida kapam pakaaritan ida'a, sha'apa'oram pidannao uaipan zaamata-kao kazowautapainao nii mishidainao. Na'iki ukakinaowan kapam Timothy, uaipan umashaapan kaiman, kadoronaa. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan mishidainao. Ukowaada kizi ĩ'ati na'apam mishidainao aiapa-kao ĩmashaapan. Ĩmashaapa kizi kaiman, karikaonan kizi kapam ĩkaminka'utan pairibannao.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1:1-2*
Kazowautapainao na'iki kaudinainao choochi ii *1:3—3:16*
Kakinaorii Timothy ati'o *4:1—6:21*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul, Christ Jesus apostlen di'iki'o. Tominkaru
wakazannaatapiki aipan ati'o õapostle-tinan na'iki Christ Jesus aipan ati'o,
uruu wazaudapaniaz wa'atin.
2 Aizii õsaadan wuru'u di'oraz kaarita'a pugaru Timothy ati'o, õdani
kawanu'oraz manawun õtaapan, pumishidan idi Christ. Marii Tominkaru
waDaru na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki
ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Timothy kakinao-kao mariidamiki pidannao ai

3 Õsaadan kaarita õaipan idi puna'ian Ephesus ii, na'apa õkiauzon
kawana'ati pu'ati kiwiin, tawuru dono'o õmakopaanan dono'oraz Macedonia
iti. Kaina'a pabi'i kida pidannao na'ii, tominapa-kidainao pidannao
Tominkaru paradan dau'u, mazan aonaa sakitapa'o mani wuru'u
ĩtominapa-kidanuz ĩdyaun. Õaiapa pudyuudan ĩsookadan wuru'u
pana'apainapanuz.
4 Na'iki pudyuuda'a naa ĩmarina'atan wuru'u ĩkowaadapanuz kotuainaonao
kuwaa kida, wuru'u madiwautapa-ka'oraz naa karikaonan, na'iki marina'a
naa ĩsookadan padi'itapan na'iki pasaadapan padokozu-daunnao uu kida.

Ipai wuru'u sha'apaapa-kariwai kidaz aimaakan na'apa, toma'o karikaonan to'orataaka-karu na'iki kashadaaka-karu. Soo Christ mishida-kao ida'an pa'an pidan aitapan pasha'apatan aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati.

5 Õsaadan kaikapa'a, õaipan idi ĩkamarainapanun manawun, kaimana'o
nyukunui di'iki, na'iki kaimana'o di'itinapa-karu di'iki na'iki mishi'o
mishida-karu di'iki.
6 Pabi'i kida pidannao aonaa ĩsha'apatinan wuru kawana'ati'i kakinaorii
kidaz. Una'apan idi'i naa ĩpozawatan tuukii, ĩmashaapan soo padakoopaakan
dau'u, na'iki pakashadaakapan dau'u.
7 Mishi tuukii ĩaipan patominapa-kidan pidannao, Moses kakinaori dau'u.
Na'iki ma'ozaka ĩkakuwaapan pidannao ati aitapa'o kawan. Mazan upu'u
aonaa ĩaitapan na'apa'oram daua'o wuru'u pakadakotinanuz, oo
patominapa-kidanuz pidannao.
8 Ipai waunao, waaitapa kaimana'o wuru'u Moses kakinaori kidaz,
ukaiwaa-kao ana'oraz mazan sakitapa.
9 Mazan waaitapa wuru'u Moses kakinaori taa-kao, aonaa kaimanainao
pidannao ati'o mani. Mazan utaa-kao oiainao ati'o, wuru'u
dikintapainaouz kakinaorii kida, na'iki sha'apaapauzonao ati dikauda
kida'o manawun aimaakan, na'iki mamishida-kainao na'iki dikintapainao
Tominkaru. Na'iki wunao ati'i, aona'oraz ĩaitapan Tominkaru, aona'oraz
ĩkarodapan paparadan Tominkaru dau'an. Na'iki wunao ati'i, zowiauzonao
kidaz padarunao, padaronao na'iki ba'oran pidannao kida.
10 Na'iki wunao ati'i, mashaapainao kidaz kana'apan
mamazidaaka-daun. Na'iki wunao ati'i, mashaapainaouz ba'oran daiaro
tuma oo ba'oran daiaru tuma pamazidan pu'a'a naa. Na'iki wunao ati'i
kiaapainaouz pamin-daonaioran, na'iki kiaapainaouz pamin-zunan. Na'iki
wunao ati'i koidapauzonao kidaz pidannao pasellian nii. Na'iki wunao ati'i
mariidinauzonao na'iki tomapauzonao kidaz karikaonan parada-karu.
"Mishi'o waparadan" ĩkian pamariidinan pu'u. Na'iki wunao ati'i
dikintapainaouz kaimana'o parada-karu Tominkaru di'iki'oraz.
11 Ipai wuru'u kakinaoriiz, Kaimana'o Kuwai kawana'ati'o wuru'u. Na'iki
õgaru dyuuda-kariwai kowaadapa'o nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz
manawun kuwai, kaimana'o na'iki umanawunu'o Tominkaru di'iki
kida'oraz.

Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun Paul ati

12 Tuukii manawun õkonaukii-kidan Christ Jesus wanaobanaaz, utaan idi
õnyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, õsha'apata-kinaa nii ipai wuru'u õkaudin-kizi
kidaz. Na'iki tuukii õkonaukii-kidanuzu, utukapan idi õgaru kaimana'o pidan
kawan, na'iki uzaamatan idi õgaru kaudina'o nii pa'ati.
13 Uaitapan pu'u padamata õdakoopan paugaru, na'iki õantamikitan pu'u
padamata uruu tuukii, na'iki uaitapan pu'u padamata õsha'apatan iriba
dikauda kida'o aimaakan, õkaziwaa-kinaa nii uruu. Mazan Tominkaru
kamunan-kida zii kowas õgaru, usha'apanum kau'an na'apain aona'o zii
õmishidan Christ. Na'iki wuru'u õpataka'utanuz mishidainao, aonaa õaitapan
u'oian. Õ'itiiman kaimana'o nii wuru'u õsha'apaapaniaz.
14 Mazan wanaobanaa Christ Jesus, tuukii utukapa-kidan pakaimanan
õ'ati. Atii, utaa zii õnyukunuu iti mishida-karu, na'iki marainpaaka-kinai,
wuru'u taa-kariwaiz ipai waunao ati, zaamatinpainaouz Christ Jesus di'iti.
15 Aizii di'oraz kuwai mishi'o wuru'u na'iki turuu umishida-kao: Christ
Jesus kaawan imi'i baara ati, ukazannaata'anan oiainao. Na'iki õgaru
udawun iti manawun õ'oian ipai ba'oran oiainao ai.

16 Mazan Tominkaru kamunan-kida zii õgaru, usha'apanum kau'an
uaipan idi Christ Jesus kaiwaan õgaru oia'oraz pidan, utukapa-kida-kinaa
nii mishi pakaimanan. Aonaa usha'apatan õgaru, õ'oian pu'u padamata
udawun iti manawun, na'iki utominapa-kida-kinaa nii ba'orainao
diina'iti'i. Ĩaitapa kizi, na'iki ĩmishida kizi, turuu kapam ukazannaatan ĩdyaun
ĩ'oian ai, ĩmashaapa kizi utuma karikaonan.
17 Aizii õkian King dau'an, karikaonanu'oraz unaobanai-tinpan, na'iki
aona'oraz umawakauzon, na'iki aona'oraz utukapauzo-kao, soo uruu
bauda'apa mishi'o Tominkaru. Marii wataapan uruu umanawunu'o nii,
na'iki marii karikaonan kizi wakonaukiitin-kidan umanawunun. Amen.
18 Timothy õdani, wuru'u õdyuudanuz pusha'apatinan kaikapa'a,
parada-karu kawana'ati'o, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz
papidanannao kowaadan. Ĩkowaadan dono'oraz kanoma'o nii pukaudin-kizi
nii. Uruu kawana'ati'ora'a naa aizii, wuru'u õdyuudanuz pugaru. Ukau'an
pumishida na'iki pukaiwaa wuru'u parada-karu kidaz, punyukunuu
ma'ozaka-kinaa nii, ma'ozaka kizi puna'akan Tominkaru paradan.
19 Pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki pakawan puda'an
wuru'u kaiman kida'oraz pudi'itinpauzon. Kaina'a ba'orainao, aonaa
ĩtaapan pakawan wuru'u pamishidauzonuz, na'iki aonaa ĩda'anan wuru'u
kaiman kida'oraz padi'itapaniaz. Uruu idi ĩwaotan, aona'a naa ĩaitapan
kanom pamishida, ĩnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan.
20 Kaina'a pidannao na'apa'o idi'o ĩwaotan kapam, Hymenaeus na'iki
Alexander. Uruu idi õmuuda'aka'a naa ĩdyaun Satan ati, marii kizi'i naa
uantamikitan ĩdyaun. Uruu shoman na'apa'o ida'an ĩaitapinan, aonaa kizi
powa'a ĩdakoopan Tominkaru.

2

Na'apam mishidainao toriinpan

1 Aizii kiwiitapa õkia'azon mishidainao ati, tuukii manawun õaipan
utoriinapa-kidan ipai pidannao Tominkaru ati. Ukowaada na'iki upishaa
ipai aimaakan Tominkaru ati, ukamunan kizi ĩ'ati. Na'iki “Kaiman
manawun pugaru,” ukii Tominkaru ati, ipai aimaakan dau'an na'iki
pidannao dau'an.
2 Na'iki utoriinapa kapam king-tinpainao dau'an, na'iki ipai ba'oran
naobanai-tinpainao dau'an. Utoriinapa wamashaapa kizi kaiman, aonaa
kizi wanyukunuu kasharutapa-kao, na'iki mashaa kizi kapam wataapan
wanyukunuu. Wamishida kizi na'iki wamashaapa kizi soo Tominkaru ati,
watukapa-kida kizi uruu ida'an mishi waikodan kaimana'o
mashaapa-karu.
3 Kaimana'o wuru'u toriinapa-karuz kaikapa'a, tuukii Tominkaru,
wakazannaatapiki naubaan na'apa'o toriinapa-karu.
4 Uruu aipa'o ipai pidannao kazannaatinan pa'oian ai. Na'iki ĩaitapa kizi
ipai wuru'u parada-karu kidaz, mishi'oraz manawun.
5 Mishi kaina'a bauda'apa Tominkaru, na'iki kaina'a bauda'apa pidan
ida'an wakaimanaakan Tominkaru tuma, aonaa kanom ba'oran ida'an
mani, soo bauda'apa daonaiora Christ Jesus ida'an.
6 Uruu taaina'oraz ipai, ipai pidannao wadaun nii, ukazannaata'azon idi
ĩdyaun pa'oian ai. Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati'o wuru'u Jesus
taainanuz naa, utukapa-kida-kinaa nii mishi'o wuru'u Tominkaru aipanuz
ipai pidannao kazannaatinan pa'oian ai.

7 Uruu idi'o wuru'u õzaamata-kaoaz, na'iki õdyuuda-kaoaz kowaadapa'o nii
na'iki tominapa-kida'o nii Gentilenao,* wuru dau'a'a mishi'oraz kuwai.
Tominkaru kazannaata'azoonuz ipai pidannao. Mishi'o kaiwuru'u õkuwaaz,
aonaa õmariidapan mani karikaonan unao.
8 Ipai choochiapa-karu kawana'ati, tuukii õaipan daonaioranao, wuru'u
taa'oraz manawun mishi panyukunuu Tominkaru ati, õaipan ĩtoriinpan
panyukunuu kaimana'o di'iki. Aonaa pato'orainpan bii'i mani, na'iki aonaa
pakashadaakapan bii'i mani.
9 Na'iki õaipan kapam zunnao aitapan na'apam pakaiwadinpan kaiman.
Aonaa kizi ĩkonaunamadan padizo, oo ĩtinokan padizo na'apam karikaonan
pakonaunamadin-kinaa nii. Aonaa kizi ĩatadinpan pakaiwadapan ida'an
kashoro, zaanobai, na'iki ishitainii, toma-kariwai kidaz gold idi. Na'iki
aonaa kizi ĩkaiwadan kamicha konaunamaa-kariwai sodi kida, na'iki
kawinipinaa kida'oraz manawun.
10 Mazan ĩtukapa-kida kizi pa'an kaiman kida'o pakaduz ba'orainao ati.
Ĩtukapa kizi ĩkaduz ida'an, na'apam zunnao mashaapan, wuru'u
mishidainaouz Tominkaru.
11 Na'iki marii zunnao abatapan mashaa kakuwaapatin-karu an
Tominkaru paradan dau'u, aonaa turuu ĩwazootapan daonaioranao.
12 Na'iki aonaa õkashaapan zunnao kakuwaapan oo kazowautapan
choochiapa-karu daonaioranao bii ii. Marii mashaa ĩabatapan.
13 Usha'apanum kau'an Adam kiwiini'o utoma-kao, udauna'an Eve.
14 Na'iki aonaa Adam mani wuru'u mariida-kariwaiz, mazan Eve pa'an
wuru'u dikintapa'oraz Tominkaru paradan, omishidan idi pamariida-kao,
uruu idi o'oian.
15 Mazan zunnao kazannaata-kao nii pakaudanipan dono, ĩmishidan an
pakawan Tominkaru, na'iki ĩkamarainapanun an, na'iki ĩmashaapan an
kaiman, na'iki aitapin Tominkaru aipan kawana'ati.

3

Kazowautapainao choochi dau'ana'o

1 Aizii di'oraz parada-karu kida'a, mishi'o na'iki sakitapa'o: Aizii
na'ia'oram daonaiora tuukia'o ukaudina'azon pakazowautapan dau'u
choochi, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u usha'apata'azooniaz.
2 Aizii pidan kazowautapa'azo'o mishidainao, marii kau'an kaiman
umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz.
Na'iki marii umashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma, na'iki marii
umashaapan aitapin na'iki kadoronaa. Udi'itapa-kida kizi kaimana'o
pakaduz kida ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi konaukii umorota-kidan
tawarainao, ĩkaawan an udapu iti. Na'iki marii kizi ma'ozaka na'iki kaiman
uaitapan patominapa-kidan pidannao.
3 Na'iki aonaa kizi kapam utuzapa-shorin, na'iki aonaa kizi uto'orauzon
oo ukashadakon. Mazan utaapa kizi pa'an panyukunuu kaiman na'iki
mashaa. Aonaa kizi unyukunuu soo puraata dau'ati.
4 Marii kizi kapam ma'ozaka na'iki kaiman ukazowautapan padapu
ainao. Aonaa kizi udikintapa-kidinan paudainao ati, mazan ĩkichana'iki kizi
u'ai, na'iki ĩizo'ati kizi ipai uparadan.
5 Aizii umaka'iitakan an pakazowautapan kaiman padapu ainao,
na'apam nii mooko uaitapan pakazowautapan mishidainao?

* **2:7** *Gentilenao:* pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

6 Na'iki aonaa kizi kapam pidan diiki'i'o zii umishidanu'u, zaamata-kao
kazowautapa'o nii choochi. Panaadon pidan na'apa'o zaamata-kao an,
udi'itinpan nii soo pa'atadinpan dau'u, atii na'apa'o ida'ana'o nii uwaotan
na'iki ukaboota-kao Satan kawan.
7 Marii kizi mamishida-kainao abatan kaiman uunamunaa. Ukau'an
aona'o nii uba'azootin-kida-kao, na'iki aona'o nii Satan zaamatanuz
pamariaariba kida ida'an.

Kaminka'uupauzonao choochi ii

8 Aizii pidannao kaminka'uupa'o mishidainao, marii ĩmashaapan kaiman,
aonaa kizi ĩunamunaa abata-kao dikauda sodi kida. Marii kizi mishi
ĩsha'apatinan paparadan kawana'ati, aonaa ĩkadakoinpan mani karikaonan.
Na'iki aonaa kizi ĩtuzapa-shorin, na'iki aonaa kizi ĩdi'itinpan soo paaipan
dau'u puraata.
9 Na'iki aonaa kizi kanom kasharutapan ĩnyukunuu, mazan ma'ozaka kizi
ĩtaapan pamishidan, dadara kizi ĩzaamatinpan wuru di'iti'i mishi'oraz kuwai,
Tominkaru taaniaz ĩ'ati ĩtominapa-kinaa nii.
10 Na'iki marii zii ipai ĩkaduz tiwaa-kao na'iki ĩtukapa-kao kiwiin. Aizii
ĩkaduz tukapa-kao an kaiman, uruu turua'a naa ĩzaamata-kao
kaminka'uupa'o nii.
11 Aizii ĩdaiaronao,* na'apa kapam, marii ĩmashaapan kaiman, aonaa kizi
ĩunamunaa abata-kao dikauda sodi kida. Na'iki aonaa kizi kapam
ĩkadakotinauzon. Ĩmashaapa kizi kadoronaa na'iki aitapin. Na'iki mishi kizi
kapam ĩsha'apatinan paparadan kawana'ati.
12 Aizii daonaioranao, wuru'u kaminka'uupainaouz mishidainao, marii
ĩmashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma. Ma'ozaka kizi, na'iki kaiman kizi
kapam ĩkazowautapan padapu, paudaiaro na'iki paudainao.
13 Aizii na'ia'oram pidan kaminka'uupa'o sha'apatan an ipai
pakaudin-kizi kaiman, kaimana'o nii uabata-kidan paunamunaa. Na'iki
ma'ozaka'o nii na'iki mabaa'azo'o nii ukakuwaapan pamishidan dau'u
Christ Jesus.

Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimaakan

14-15 Õaipan padamata kadiman õwa'atin pu'ida'ati, mazan õmakaawakan an
kadiman, õsaadan di'oraz kaarita puaitapa kizi na'apam nii waunao
mishidainao aiapa-kao wataapaakan baokopa wamin-mishidannao tuma.
Usha'apanum kau'an waunao wuru'u Tominkaru choochiniz. Uruu
Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupauzon. Na'iki wamishidan ida'an,
dadara wazaamatapan na'iki wakazannaatapan wuru'u kaimana'o, na'iki
mishi'oraz kuwai upana'ada-kao ai.
16 Aonaa turuu pidan kian aonaa mishi'o mani na'iki aonaa
umanawunu'o mani Tominkaru sha'apataniaz aimaakan, aona'oraz zii
uaitapa-kidauzon kiwiin. Wuru'u uaitapa-kidaniaz wa'ati kai,
wamishida-kinaa nii na'iki waaitapa-kinaa nii uruu. Kaikapa'o wuru'u
Tominkaru aitapa-kidanuz wa'ati mishi'o aimaakan:
Uaidinan imi'i baara'a, pidan nii.
Kaimana'o Doronaa tukapa-kidan mishi, kaimana'o manawun uruu,
    na'iki mishi usha'apatan ipai aimaakan sakitapa pa'idiwaru.
Na'iki angelnao, ĩtukapa kapam uruu.
Kuwai makon udau'an ipai amazada kawana'ati.
Uruu idi ipai amazada kawana'ati,
    pidannao mishidan na'iki ĩzaamatan uruu panaobanaa nii.

* **3:11** *ĩdaiaronao* oo "zunnao, kaminka'uupa'o mishidainao."

Udauna'an Tominkaru na'akan naazu aokazi iti.

4

Mariidapa'o patominapa-kidan pidannao

1 Mishi kaimanaiman sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadauzon,
diina'iti'i kaina'a'o nii pabi'i kida pidannao, mishidainaouz, marina'atan
nii wuru'u pamishidanuz mishi'o kuwai. Na'iki ĩmishidan ni'i naa oia'o
doronainao mariidin-kinaa kida, na'iki ĩda'anan ni'i naa wuru'u oiainao
tominapa-kidanii kidaz.
2 Aizii wuru'u na'apa kida'oraz kuwai, uruu wunao na'akapani'i
mariidamikinao kidaz. Mainaabata-kariwaiz naa kaiman kida'o
di'itinapa-karu ĩzowau iki, na'apa chipirari wiichada-kariwai mainaabatanii
kawanu'oraz naa.
3 Aizii wuru'u na'apainaouz pidannao, ĩkian aonaa turuu mazida-karu,
na'iki ĩkian, kaina'a pabi'i kida aimaakan aonaa ukashaapa-kao unika-kao.
Mazan ipai wanyukunui wuru'u aona'oraz ĩkashaapan unika-kao,
Tominkaru tomanii pa'idiwaru wuru'u nika-karu nii. Mazan mishidainao,
wuru'u aitapainaouznaa pa'an mishi'o parada-karu, turuu ĩnikan
sha'apa'oram wanyukunui, patoriinapa-kidan dauna'anazu.
4 Mishi ipai Tominkaru toman aimaakan kaiman pa'idiwaru. Ukau'an
aonaa turuu sha'apa'oram wanyukunui mana'idiapa-kao. Mazan ipai
wuru'u wanyukunui kidaz, unika-kao nii utoriinapa-kida-kao dauna'an.
5 Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan, na'iki toriinapa-karu
ida'ana'o wuru'u, kaiman Tominkaru tukapan sha'apa'oram wanyukunui
nika-kao.

Christ Jesus poitoru manawun

6 Aizii pukowaadapan an ipai wuru kida dau'ana'a mishidainao ati,
mishi'o nii pugaru kaimana'o poitorui Christ Jesus ati. Wuru'u kuwai kida
pumishidaniaz na'iki puda'ananiaz ma'ozakadan nii punyukunuu powa'a
zii.
7 Mazan aonaa pa'an õaipan punyukunuupan na'iki puda'anan wuru'u
kotu'u kida'oraz kuwai madiwautapa-ka'oraz karikaonan, aonaa
Tominkaru di'iki'o mani. Mishi'oraiman putominapa powa'a zii
pusha'apatin kizi pa'an Tominkaru aipan kawana'ati.
8 Mishi pidan ikoda kaimana'o aimaakan pa'ati, uikoda
pama'ozaka-kinaa nii, padimatinan na'iki pama'ozakainpan ida'an. Mazan
pidan ma'ozakada'o panyukunuu Tominkaru dau'ati, uikodan nii
aimaakan powa'a'o zii manawun ukaimanan ipai wuru aia'a ba'oran
aimaakan kidaz. Uruu ida'ana'o nii pa'an uikodan kaimana'o
mashaapa-karu kai, na'iki diina'iti'i Tominkaru tuma.
9 Mishi'o wuru'u di'oraz parada-karu kida'a. Marii kizi umishidanuzu
kaimanaiman.
10 Mishi kasha'apannaa na'iki dadara wakaudinan. Usha'apanum kau'an
waaitapa na'iki wamishida tuukii, kaina'a'o nii na'apainim wamakon
wamashaapa'anan pa'an Tominkaru tuma, wuru'u karikaonanu'oraz
ukakupauzon. Uruu wuru'u ipai pidannao kazannaatin-kinaa ni'oraz,
na'iki kazannaata'oraz ipai wuru'u mishidainaouz Christ.
11 Aizii pukowaada'a naa, na'iki putominapa-kida'a naa pidannao ipai
wuru dau'a'a parada-karu na'iki kakinaorii kidaz.
12 Mana'a pukashadapa-kidina'ana'a pupa'inan idi zii. Mishi'oraiman,
putukapa-kida kaimana'o pukaduz mishidainao ati, puparadan ida'an

kaiman, na'iki putukapa-kida ĩ'ati kaimana'o mashaapa-karu, na'iki putukapa-kida ĩ'ati pukamarainapanun, na'iki putukapa-kida kapam wuru'u pumishidanuz, na'iki putukapa-kida ĩ'ati na'apam putaapinan kaiman ipai oia'o ai.

13 Atii õkaawan na'iti, karikaonan puaitaapa saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ipai pidannao ati na'ii, ĩkasaba'uinpan kawana'ati. Na'iki pukowaada ĩ'ati kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karu kida kianuz. Na'iki putominapa-kida kizi'i naa ipai wuru'u pidannaouz, ĩsha'apatin kizi'i naa ipai parada-karu kawana'ati.

14 Mana'a pumarina'ata'ana'a kaimana'o aimaakan tawuru'u Tominkaru taauzoniaz na'apa pukaudin-kinaa nii, prophetnao ida'ana'oraz ukowaada-kida-kao, tawuru dono'o choochi zowaunaanao toriinapa-kidauzon na'iki ĩmuudauzon dono'oraz paka'u pu'ida'ati.

15 Ukau'an putiwautina'a naa na'iki pusha'apatina'a naa na'ii ipai wuru kawana'ati'i, kakinaorii kidaz saada-kariwaiz pu'ati. Marii kizi ipai pidannao tukapan pukaudin-kizi tuubarudinan.

16 Puaitapin pa'i kaiman pumashaapa, pukuwaa na'iki putominapa-kidan kawana'ati pidannao. Pakawan pusha'apatin wuru kawana'ati'i pusha'apaapauzonii kidaz. Usha'apanum kau'an, pusha'apatinan an ipai ukawana'ati, pukazannaatinan nii, na'iki pukazannaatan nii wunaou'u abatainao kidaz pukuwaa.

5

Kakinaorii mishidainao dau'ana'o

1 Mana'a pukashadakowaua'ana'a tunarunao-tinpa'ora'a naa pidan, putukapan an usha'apatan dikauda'o aimaakan. Mishi'oraiman puparada na'iki pukakinao uruu kaiman, na'iki kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaru ati. Aizii pa'inainao daonaioranao ati na'apa kapam puparada, kaimana'o ida'an, na'apa puparadauzon na'iki pukakinaowauzon kawan pu'inawuzunao.

2 Aizii putukapan an zunnao, maskonnao-tinpainao kida'a naa sha'apatan dikauda'o aimaakan, puparada na'iki pukakinao ĩdyaun kaiman kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaro ati. Aizii pa'inainao zunnao sha'apaapan an dikauda'o aimaakan, na'apa'o nii kapam puparadan ĩ'ati, kaimana'o, na'iki kona'ia'o ida'an. Na'apa puparadauzon, na'iki pukakinaowauzon kawan pudadakoonao kaimana'o ida'an, aonaa madoronaa-daun mani.

3 Pukamunan-kida, na'iki kaiman putaapa zunnao wuru'u mawakainaouznaa ĩdaiarunao, mashaapainaouz pa'ida'a na'iki paba'oran manawun.

4 Mazan aizii mawakaiba odaiaru kaudainaoun an zii, na'iki okatakaannaoun an zii, marii ĩnao kataapan oroo. Marii kizi ĩnao tukapa-kida kiwiin pidannao ati, na'apam mishidainao taapan pairibannao. Na'apa'o ida'an kizi ĩtukapa-kidan na'iki ĩkawadauntan powaa iti wuru'u ĩdaronao na'iki ĩko'okoonnao sha'apatauzonii kidaz ĩ'ati kotua'a naa. Usha'apanum kau'an tuukii Tominkaru konaukii-kidan patukapan na'apa kida'o aimaakan sha'apata-kao.

5 Aizii zun mawakaiba odaiaru, mashaapaibazo pa'ida'a na'iki paba'oran manawun, aonaa kanom ba'oran kaina'a kaminka'uta'o nii oroo. Uruu idi odopian na'iki otaapan panyukunuu soo bauda'apa Tominkaru ati karikaonan. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpan kawana'ati, opishaan u'ati pakaminka'uta-kao.

6 Mazan aizii zun wuru'u mawakaibazo naa odaiaru mashaapan an
madoronaa-daun, mawaka'o kawanu'ora'a naa otukapa-kao padoronaa ii,
okakupan pu'u padamata.
7 Ukau'an pukowaada ĩ'ati ipai wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa
kizi ĩsha'apaapan oo ĩtukapa-kidan dikauda kida'o pakaduz, aonaa kizi
kapam ĩkadakotin-kida-kao.
8 Mazan aizii na'ia'oram pidan mishida'o, aona'o utaapa'azon
pairibannao, aitaniiman umataapa'azookan an padaro oo pako'okoon
manawun, uruu tanawatina'ora'a naa pamishidan ai wuru'u na'apa'oraz
pidan. Uruu idi udawun iti'ora'a naa manawun uruu wunao aia'a pidannao
mamishida-kainaouz.
9 Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii ĩmaskonnaoun tuukii, wuru'u
mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao, aonaa pa'i pa'an pusaada'ana'a ĩ'uu. Soo
wunao pa'an pusaada, ikodainaouznaa 60 wunu. Baukapa'oraz
omazidauzon,
10 na'iki kaimana'oraz okaduz aitapa-kao. Na'iki kaimana'oraz kapam
odyaupaitan ipai paudainao. Na'iki konaukii-kidauzoz na'iki
karikaonanu'oraz onaubauzon tawarainao kaawan padapu ati. Na'iki
taapaibazo ipai mishidainao kaiman, na'iki chikauzoz ĩkidiba ĩkaawan an
odapu ati. Na'iki kaminka'utauzoz pidannao, dopitainao na'iki
kasha'oratinainao. Na'iki wuru'u sha'apatauzoz soo kaiman kida'o
pa'idiwaru aimaakan.
11 Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii ĩmaskonnaoun kida tuukii, wuru'u
mawakainaouznaa ĩdaiarunao, aonaa turuu pa'an ĩ'uu saada-kao zii.
Panaadon kaina'a'o nii zii ĩdi'itinpan daonaiora dau'u na'iki pamazidan
dau'u. Na'apa'o ida'an ĩtanawatinan Christ ai.
12 Na'iki uruu ida'an ĩtukapa-kidan na'apam ĩmariidan karikaonan
paparadan, pakiauzon kawana'ati u'ati kiwiin.
13 Na'iki aona'a naa kanom ĩsha'apata'azon, soo ĩchi'ikina'azon
karikaonan, na'iki ĩkadakotinan ba'orainao dau'u. Na'iki ĩaitapa'azon
ba'orainao sha'apaapanii dau'an, na'iki ĩkadakoinapa-kidan ipai aimaakan
pidannao sha'apaapanii kida, wuru'u aona'oraz padamata turuu
ĩkowaadapan.
14 Ukau'an õkian, marii pa'an ĩmazidan wuru'u aona'oraz zii ĩmaskonnaoun
tuukii, aizii ĩkaudanin an uruu ĩtaapan ni'i naa paudainao, na'iki ĩtaapan ni'i
naa padapu kaiman. Aizii ĩmashaapan an na'apa, aona'o nii to'oratinainao
wa'ati ikodan dikauda'o pakadakotin-kida-kinaa nii waunao.
15 Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa ba'oran zunnao mawakainaouznaa
ĩdaiarunao, tanawatinan na'iki ĩda'anan naa Satan.
16 Mazan aizii na'ia'oram zun mishida'o, na'iki kaina'a'o oiribannao
mawakainaou'u naa ĩdaiarunao, marii otaapan oo okaminka'utan ĩdyaun.
Aonaa kizi ba'oran mishidainao mizidinan ĩdau'an. Marii kizi pa'an
mishidainao taapan, na'iki kaminka'utan wuru'u mairibanu'oraz na'iki
pa'ida'a'oraz manawun ĩmashaapan.
17 Aizii choochi zowaunaanao, wuru'u kaudinainaouz kaiman,
pakazowautapan dau'u choochi. Marii kaiman zoobaba ĩtaapa-kao, marii
ĩkawinipinaata-kao powa'a zii, aitaniiman wuru'u kaudinainaouz manawun
dadara, pakowaadapan dau'u Tominkaru paradan, na'iki dadara kapam
ĩkaudinan ĩtominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan kawana'ati.
18 Usha'apanum kau'an saada-kariwai Tominkaru paradan kian, “Mana'a
udo'otauzo'ona'a tapi'iza dako, poroom aka dakazaapa-kida-kao an u'ati.”
Na'iki “Kanom kaudina'o marii ukawinipinaata-kao.”

19 Mana'a punyukunuupa'ana'a puabatan an pidan kowaadan choochi
zowaunaa sha'apatan dikauda'o aimaakan. Soo mishi puabatan an zii
na'apauda'um pidannao di'iki, dya'utam oo idikinauda'u pidannao,
tukapainao manawun, kakuwaapan an zii udau'u.
20 Uruu dauna'an turua'a naa pa'an puparadan oo pukakinaowan uruu,
ipai mishidainao abatapan pu'u. Marii kizi kapam ba'orainao kichana'ikin
pasha'apaapan ai na'apa kida'o oia'o.
21 Tominkaru, na'iki Christ Jesus na'iki kaimana'o angelnao abatapan
pu'u õkia'azon pu'ati. Tuukii manawun õaipan puizo'atin wuru'u di'oraz
kakinaorii kida'a. Aonaa kizi pukazannaatan pabi'i kida pidannao, wuru'u
pumarainapaniinaouz, ĩsha'apatan an oia'o. Mazan marii kizi
pukakinaowan ipai pidannao patumaaka na'iki sakitapa parada-karu
kawana'ati.
22 Mana'a puzaamata'aka'ana'a kadiman manawun pidannao
kazowautapa'o nii choochi. Na'iki aonaa pupatumaaka-dina'ana'a
pidannao tuma ĩsha'apaapan dono oia'o. Pumashaapa kaiman, aonaa
pu'oiipa'ana'a.
23 Mana'a pa'i putuza'ana'a wunu pa'idiwaru, putuza masakauda'u kida
wine putoba kaziwan idi. Usha'apanum kau'an mapuda manawun
pukarinaapatinauzon.
24 Kaina'a pabi'i kida pidannao kaiman-daun ĩ'oian tukapa-kao, aonaa
na'itim udiza-kao. Na'iki ipai pidan aitapan pataka'uta-karu nii ĩdyaun.
Mazan kaina'a ba'orainao ĩ'oian tukapa-kao nii oo uaidinan nii diina'iti zii'i
ĩkootowapa-kida-kao dono.
25 Na'apa kapam pabi'i kida pidannao wuru'u sha'apatauzonao kidaz
kaimana'o pa'idiwaru aimaakan. Kaiman-daun ĩkaimanan tukapa-kao,
na'iki ba'orainao aonaa ĩtukapa-kidan pakaimanan, mazan aonaa na'itim
ĩdizan wuru'u pakaimannuz.

6

1 Mishidainao pidannao, torii-kariwainaouz poitoruinao* nii, marii
kaiman ĩmashaapan panaobanaanao tuma. Ĩtaapa kizi ĩdyaun umanawunu'o
nii, aonaa kizi ĩkashadapautan oo ĩtaapan ĩdyaun na'apam karikaonan, aonaa
kizi waTominkarun uu dakoapa-kao, na'iki aonaa kizi kapam kuwai
wuru'u wakowaadapanii kidaz dakoapa-kao.
2 Aizii wuru'u torii-kariwaiz poitorui, unaobanaitapan an mishida'o
Christ, marii kaiman utaapan oo ukaudinan u'ati. Aonaa kizi udikintapan
oo ukashadapan uruu, uaitapan idi mishida'o kapam wuru'u unaobanaaz,
na'apa paugaru kawan. Mazan kaiman kizi ukaudinan u'ati powa'a zii.
Usha'apanum kau'an ukaudinan na'iki usha'apatinan ida'an kaiman,
tuukii ukaminka'utan mishida'oraz panaobanaa umarainpan idi wuru'u
panaobanaaz.

Pidannao aipainao diri'i sha'apauzii

Ukau'an putominapa-kida na'iki pukowaadapa ipai wuru'u di'oraz
kowaada-kariwai kidaz aimaakan pu'ati.
3 Aizii na'ia'oram pidan pana'iti'o utominapa-kidan pidannao, na'iki
aona'o umishidan wuru'u mishi'o parada-karu wanaobanaa Jesus Christ
di'iki'oraz. Na'iki aona'o umishidan sakitapa'o mashaapa-karu, wuru'u
Tominkaru aitanii kawana'ati'oraz.

* **6:1** *torii-kariwai poitorui:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

4 U'atadinpan udawunu'iti manawun wuru'u una'apanuz, aitapa'o nii
manawun utaapinpan mazan aonaa kanom uaitapan. Soo uaipan
pakashadaakapan, uaipan pato'orataakapan oo padakoopaakan
na'apa'oram parada-karu dikin ii karikaonan. Uruu idi utoman
kishauziaaka-karu, na'iki kashadaaka-karu, na'iki mariidin-karu iribanii
dau'u, na'iki dikauda'o di'itinapa-karu iribanii sha'apatanii kida dau'u.
5 Na'iki utoman kadakowaaka-karu pidannao tuma wuru'u aona'oraz
kanom ĩaitapan, na'iki aona'oraz ĩmishidan. Ĩ'itiiman pidan
kasha'apauzi-kinaa nii wuru'u mashaapa-karuz Tominkaru aipan
kawana'ati.
6 Mishi, kasha'apauz mani pidan, mashaapa'o Tominkaru aipan
kawana'ati, soo uabaapan an taa-kariwaiz pa'ati.
7 Aonaa kanom wakaawa-kidan wuru amazada baara ati'i. Na'iki aonaa
kanom wana'akan wuru amazada baara iki'i.
8 Ukau'an, wuru'u wawanyukunuu na'iki wakamichan waikodanii kidaz,
turua'o wa'ati wuru'u.
9 Mazan aizii pidannao, wuru'u tuukia'oraz ĩaipan pakapuraatanun,
mariaa-kidina'o nii ĩdyaun pabi'inaaka oia'o ati, na'iki ĩzaamata-kidinan wuru
ati'i panyukunuu sha'apata'azoonii dikauda kida'oraz. Na'apa'o ida'ana'o
nii ĩwaotan dikauda'o di'iti na'iki pataka'utin-karu di'iti.
10 Aizii wuru'u puraata marainapa-kaoaz udawunu'iti manawun,
buuda'o ipai pabi'inaaka kida'o oia'o, na'iki oia'o orodanaa manawun
wuru'u. Kaina'a pabi'i kida pidannao tuukia'o manawun ĩdi'itinpan soo
puraata dau'u karikaonan. Uruu idi pana'iti'i naa karikaonan ĩnyukunuu,
aona'a naa powa'a ĩdi'itinpan mishida-karu dau'u. Uruu idi tuukii
manawun ĩkasha'oratinan, ipai pabi'inaaka kida'o aimaakan sha'apan idi'i
naa ĩ'ati.

Timothy ati'o kakinaorii

11 Aizii pugaru, mashaapa'o manawun Tominkaru aipan kawana'ati,
mana'a putaapada'ana'a oii kida'oraz sha'apan pu'ati. Putiwautin pa'an
kaiman kida'o dau'ati, wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-kao.
Na'iki mishi kizi pumashaapan kaiman, ma'ozaka kizi putaapan
pumishidan. Na'iki putiwautin tuukii putukapa-kida kizi mishi
pusha'apatinan puparadan kawana'ati. Na'iki putukapa-kida
pukamarainapanun tuukii. Na'iki putiwaa kizi pudadaradan wuru'u
kasha'apanna'o na'iki dadara kida'oraz aimaakan, sha'apa'o ni'oraz kida
pu'ati. Na'iki kaiman kizi putaapan punyukunuu ipai pidannao ati.
12 Ma'ozaka'a naa pa'i putaapa punyukunuu, putukapa-kida kizi mishi
pugaru mishida'o manawun Christ. Puzaamata kizi oo puikoda kizi wuru'u
karikaonanu'oraz kakupa-kizai. Uruu ida'ati'o wuru'u Tominkaru
zaamatanuz oo udapadanuz pugaru. Tawuru pukowaadauzon dono'oraz
ipai pidannao abatapan pu'u na'apam pumishidan Christ tuukii, na'iki
puzaamatan uruu punyukunuu naobanaa nii.
13 Aizii õkia'azon pu'ati, Tominkaru taa'oraz kakupa-kinai ipai pidannao
ati na'iki ipai aimaakannao ati, uruu abatapan pu'u õkia'azon pu'ati. Na'iki
Christ Jesus ma'ozaka'oraz ukakuwaapan padau'u, ukadishita-kida-kao
dono'oraz Pontius Pilate kanaapu ii. Uruu abatapan pu'u kapam õkia'azon
pu'ati aizii.
14 Õaiapa ipai putaapan na'iki puizo'atin wuru'u parada-karu taa-kariwai
kidaz pu'ati. Mishi kizi pusha'apatinan na'iki pumashaapan kaiman
manawun ukawana'ati. Aonaa kizi dikauda'o abata-kao pudau'u atii
wanaobanaa Jesus Christ kaawan.

15 Aizii ukaawan nii kaina'iki Paainaa kawana'ati, Tominkaru aitanii
kamoon kawana'ati'o nii wuru'u ukaawanuz. Tominkaru wuru'u
konaukii-kida-kariwaiz, na'iki uruu bauda'apa umanawun na'iki
kazowautapa'o ipai amazada na'iki ipai pidannao. Uruu tuubaru'o King
ipai ba'oran kingnao ai, na'iki tuubaru'o Naobanai ipai ba'oran
naobanainao ai.
16 Uruu bauda'apa aonaa umawakauzon, umashaapan kanada'o-karu ii
manawun, aonaa turuu pidan kaawan na'iti. Aonaa kanom tukapauzon zii
uruu, na'iki aonaa kanom ka'iitan patukapan uruu. Marii soo uruu
bauda'apa umanawunu'o nii wataapan. Na'iki waaitapa kizi soo uruu
bauda'apa ma'ozaka'o nii karikaonan. Amen.
17 Pukakinao tuukii wuru'u kasha'apauzi-tinpainao kidaz manawun
ĩmashaapan kai. Aonaa kizi ĩatadinpan pakasha'apauzi-tinpan ida'an. Aonaa
kizi ĩtaapan panyukunuu soo pakapuraatanun dau'ati. Mazan marii pa'an
ĩtaapan panyukunuu tuukii Tominkaru dau'ati, taa'oraz pa'an ipai
aimaakan kaiman kida'o wa'ati, wakonaukii-kinaa nii.
18 Pukakinao ĩdyaun tuukii, marii kizi pa'an ĩsha'apatan kaiman kida'o
aimaakan ba'orainao ati. Na'iki karikaonan kizi ĩsha'apaapan kaiman
kida'o aimaakan na'iki minziiwa kizi ĩtaan aimaakan ba'orainao ati. Na'iki
marii kizi minziiwa ĩka'idiwaapan ba'orainao ati.
19 Aizii ĩmashaapan an na'apa, ĩkasaba'ukan nii pa'ati umanawun na'iki
kaiman kida'o aimaakan, pasaabaa-kinaa nii pamashaapa kizi ni'i naa
diina'iti'i aokazi ii. Udauna'an ĩzaamatan nii kakupa-kinai, wuru'u
mishi'oraz manawun kakupa-karu.
20 Timothy, putaapa kaiman wuru'u kakinaorii, taa-kariwai kidaz pu'ati.
Na'iki mana'a puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an madiwautapaka
sodi kida'o aimaakan dau'u karikaonan. Wuru'u pabi'i kida pidannao
dakotaniaz kaikin “aitapa-kinai nii manawun.”
21 Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pabi'i kida pidannao, tuukii
ĩmishidan na'iki ĩda'anan wuru'u dakota-kariwaiz kaikin “aitapa-kinai nii
manawun.” Aizii ĩmishidan idi na'iki ĩda'anan idi na'apa kida'o, tuukii
ĩpozawatan wuru aia'a mishi'oraz padamata pamishidauzon.
Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

Itamautan Paul Kaaritan Timothy Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita Timothy ati. Usaadan wuru'u di'oraz kaarita'a, Rome iki'o, utaapa-kao dono'o taraa-kizai ii. Na'apain uaitapa aona'o ni'i naa powa'a pakodita-kida-kao taraa-kizai iki. Uaitapa na'ia'o ni'i naa pazowii-kao. Uruu idi tuukii uaipan pakaminka'utan na'iki pama'ozakadan Timothy nyukunuu. Usha'apanum kau'an, Paul mawakan dauna'an Timothy'o ni'i naa kaudin uwadaun nii, na'akapa'o ni'i naa Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati. Uruu idi'o wuru'u tuukii Paul aipan pakakinaowan Timothy powa'a zii.

Aizii pakaaritan ida'a, Paul kowaadan naa u'ati na'apam nii choochi kazowautapa-kao. Na'iki ukian u'ati, mana'a pukashaapa'ana'a mariidamikinao tominapa-kidan pidannao, pana'iti'oraz karikaonan ĩkuwaa kida. Na'iki ukian u'ati, mishi pa'i kaiman pumashaapa, puizo'ati ipai wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, wuru'u kakinaorii taa-kariwai kidaz waunao ati, mishidainaouz Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1:1-2*
Timothy ma'ozakada-kao *1:3—2:13*
Timothy kowaadapan mishi'o kuwai *2:14—4:5*
Paul saadan padaua'o *4:6-18*
Kaarita katokonota-kao *4:19-22*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, Christ Jesus zaamataniaz apostle nii
Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatan õgaru kowaadapa'o nii, tawuru'u
Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon karikaonanu'o kakupa-karu,
wuru'u Christ Jesus ida'ana'oraz.

2 Õsaadan di'oraz kaarita'a, pugaru Timothy ati'o, õmarainpaniaz, na'iki
õdaniitapaniaz. Marii Tominkaru waDaruz, na'iki Christ Jesus wanaobanaa
kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi
punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul ma'ozakada'azon daua'o Timothy nyukunuu

3 "Kaiman manawun pugaru," õkian Tominkaru ati pugaru dau'an. Uruu
ati'o wuru'u õkaudinanuz, õnyukunuu kaimana'o di'iki. Na'apa'o kapam
kotua'a naa õdokozu-daunnao nyukunuu ĩkaudinauzon u'ati. Karikaonan da'i
õnyukunuitapan pugaru õtoriinpan kawana'ati Tominkaru ati, ipai kamoo
na'iki ipai maruta'o.

4 Pakawan kapam õnyukunuitapan tawuru'u puzaadauzonuz õdawu'ati.
Tuukii õtukapa'azon pugaru, õnyukunuu konaukii-kinaa nii.

5 Karikaonan õnyukunuitapan na'apam putukapa-kidan mishi'o
mishida-karu. Mishi puko'okoon Lois tuukii manawun omishidauzon,
pudaro Eunice na'apa kapam tuukii omishidan. Na'iki õaitapa na'apa'o
kapam wuru'u pumishidanuz ĩnao mishidan kawan.

6 Uruu idi õkia'azon pu'ati, aizii ma'ozakaimana'a naa pa'i pukaiwaa
tawuru'u kaimana'o aimaakan Tominkaru taauzoniaz pukaudin-kinaa nii,
õmuudauzon dono'oraz õka'u pu'ida'ati.

7 Mishi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wa'ati, aonaa
wakichana'iki-kinaa ni'o mani. Mazan ma'ozakada'o nii pa'an waunao,

ma'ozaka kizi washa'apatan wakaudin-kizi Tominkaru ati. Na'iki wamarainapa-kinaa ni'o ipai pidannao, na'iki watuuda-kinaa nii wanyukunuu washa'apata'azon ai oia'o.
8 Ukau'an mana'a putaria'ana'a pukakuwaapan wanaobanaa Christ dau'an. Na'iki mana'a kapam pukiba'azoo-kida'ana'a oo putaria'ana'a pukowaadan wuru'u õgaru, pumin-kaudinan taratapa-kaoaz taraa-kizai ida'a, Christ dikin ii. Mazan marii kapam pupataka'uta-kao õgaru kawan, pukowaadapan dikin ii karikaonan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Tominkaru taan nii punyukunuu ma'ozaka-kinaa nii
9 Uruu Tominkaru wuru'u kazannaata'oraz waunao wapataka'uta-kao ai wa'oian dikin ii. Na'iki uruu wuru'u dapada'oraz waunao pa'ida'ati, papidanannao nii. Mazan aonaa washa'apatan dikin ia'o mani kaimana'o aimaakan wuru'u ukazannaatanuz na'iki udapadanuz waunao pa'ida'ati. Soo paaipan ati'o karikaonan, wuru'u ukaimananuz manawun waunao ati. Mishi kotu'u, amazada sakadinan ua'ii, udakotan wuru'u pakaimannuz wa'ati, padyuudan ida'an Christ Jesus.
10 Aizii di'i, watukapa'a naa umishiinan, Christ Jesus wakazannaatapiki kaawan ida'an wuru amazada baara ati'i. Ukaawan umainaabata'anan naa wuru'u wakichana'iki-tinanuz mawaka-karu ai. Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, Christ daua'oraz, uruu ida'an waaitapan karikaonanu'o nii pa'an wamashaapan utuma. Wakananaata-kao nii pa'ina'o idi'i naa diina'iti'i, na'iki aona'o ni'i naa powa'a wamawakauzon.
11 Aizii Tominkaru zaamatan õgaru, padyuudan ni'o, na'akapa'o nii wuru'u Kaimana'oraz Kuwai ipai amazada kawana'ati. Na'iki kowaadapa'o ni'i naa kaimana'o kuwai Christ Jesus dau'u. Na'iki õtominapa-kida kizi pidannao uaipan kawana'ati.
12 Uruu idi õkaudinan õdyuuda-kao kawana'ati, mazan uruu dikin ii õpataka'uta-kao atii di'i õtaratapa-kao. Mazan aonaa õkiba'azoo-kidan wuru'u õtaratapa-kaoaz da'a'a. Usha'apanum kau'an õaitapa kaimanaiman kanom wuru'u õmishidapaniaz, na'iki õaitapa, mishi'o nii kaiman utaapan ipai wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan õ'ati.* Utaapan niiz kaiman, atii diina'iti'i pidannao tiwaa-kidapa-kao dono'o naa.
13 Aizii tawuru'u mishi'o kuwai, õkowaadapauzoniaz pu'ati, putominapa-kinaa nii. Mana'a pumarina'ata'ana'a kidaz, ma'ozaka putaapa punyukunuu udau'ati, putominpa'a naa u'idi'iki. Na'iki pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki wuru'u pukamarainapanuz puzaamatinan idi'i naa Christ Jesus di'iti.
14 Kaiman pukazannaatapa wuru'u kaimana'o kuwai taa-kariwai kidaz pu'ati, upana'ada-kao ai. Ma'ozaka pukazannaatapaz, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an pugaru. Uruu mashaapa'oraz wanyukunuu ii.
15 Puaitapa na'apam mishidainao pidannao, wuru'u Asia iainao kidaz wa'akan õgaru õba'oran, atii Phygelus na'iki Hermogenes na'apa kapam ĩwa'akan õgaru.
16 Õtoriinpan marii kizi wanaobanaa kamunanun ipai Onesiphorus iribannao ati, wuru'u udapu iainao kidaz. Usha'apanum kau'an, uruu da'i wa'atiizo, ukaminka'utan õgaru, aata mishi õkonaukia'akan. Aonaa ukiba'azoo-kidan õgaru, õtaratapa-kao pu'u.
17 Aizii ukaawan dono da'ati'i Rome ati, tuukii udorotinan õdau'u, atii uikodan õgaru.

* **1:12** *wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan õ'ati* oo "wuru'u õtaanii oo õsha'apatanii kidaz aimaakan u'ati."

18 Marii wanaobanaa kamunanun tuukii uruu ati diina'iti'i, pidannao
tiwaa-kao dono'o naa. Puaitapa na'apam tawuru'u ukaminka'utauzonuz
kapam õgaru tuukii Ephesus ii.

2

Pidan kaimana'o usoldyaa-tinpan Christ Jesus ati

1 Aizii pugaru õdani, ma'ozaka pukaudin na'iki ma'ozaka putaapa
punyukunuu wuru ida'ana'a Christ Jesus taaniaz puma'ozaka-kinaa nii,
pakamunanun idi'oraz manawun utaan pu'ati.
2 Aizii tawuru'u puabatanii kidaz õkowaadan iriba pidannao abatapan
pu'u, pukowaada'a naaz pidannao ati dyautainao kidaz ĩnyukunuu
Tominkaru paradan dau'ati. Marii kizi ĩtominpan kaiman, na'iki ĩnao kizi
zaamata-kao, tominapa-kida'o ni'i naa kapam ba'orainao pidannao, ipai
wuru dau'a'a paabatanii kidaz parada-karu.
3 Marii pubaiaapa pusha'apata-kao õgaru kawan, Christ Jesus dikin ii.
Na'apa kizi pugaru kaimana'o soldyaa kawan. Kaimana'o soldyaa makon
nii minziiwa, ubaiaapa'anan kasha'ora'o mizaataaka-kizai iti.
4 Aizii soldyaa kaudin-kizi taa-kao an, usha'apatan nii kaiman wuru'u
unaobanaa taaniaz ukaudin-kizi nii. Usha'apanum kau'an kaiman uaipan
panaobanaa nyukunuu. Aonaa turuu uturukadinan ba'oran kaduz
kaudin-kizai dau'ati, wuru'u pana'a'oraz soldyaa kaudin-kizi kida ai.
5 Aizii dimaba'o pidan, uaipan an pazaamatan wuru'u konaunama'o
aimaakan taa'azoo-kariwaiz, mazan aonaan an udiman kakinaorii
kawana'ati, aona'o nii turuu uzaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz
dimaba'o pidan ati.
6 Aizii pidan wuru'u kaudina'oraz dadara pazakapun ii. Na'iki upaoriba
aka dyuuan dono'o naa, uru'o nii kiwiin ka'idiwain wuru di'iki'i papaoriba
aka kidaz.
7 Pudi'itapa kaimanaiman wuru'u aimaakan õkowaadanii kidaz pu'ati.
Wanaobanaa kaminka'utan nii pudi'itinpan, na'iki utaan nii
puaitapa-kinaa nii.
8 Karikaonan punyukunuitapa na'apam Jesus Christ, David
takaan-daunuz, kadishita-kida-kao pabaaranaa iki. Uruu wuru'u õkuwaa
ni'oraz, õkowaadapan Kaimana'o Kuwai udau'u.
9 Aizii õkowaadapan idi wuru'u Kaimana'oraz Kuwai, õpataka'uta-kao tuukii
udikin ii. Atii õtaapa-kao taraa-kizai ida'a watuudinapa, na'apa pidan
sha'apata'o kawan dikauda'o manawun aimaakan. Mazan Tominkaru
Paradan aonaa turuu uwatuda-kao.
10 Aizii wuru'u õbaiatinanuz kaikapa'a Tominkaru pidanannao dikin ia'o
uzaamataniinao kidaz. Õkowaadapan ĩ'ati kaimana'o kuwai, õaipan idi
ĩkazannaata-kao pamishidan ida'an Christ Jesus. Na'iki õaipan idi ĩmashaapan
karikaonan Tominkaru tuma umashaapa-kizi ii, wuru di'ia'a konaunama'o
na'iki kanada'oraz manawun.
11 Aizii di'oraz parada-karu ida'a, mishi'o kiauzo-karu:
Aizii wamarina'atan an wa'oian kaiman-daun,
na'iki wataapinan an mawaka'o kawan Jesus tuma, wa'oian dikin ii,
mishi'o nii pa'an wakakupan karikaonan utuma.
12 Aizii wabaiatan an wuru'u pidannao pataka'utanuz waunao.
Mazan diina'iti'i wakazowautapan nii utuma, unaobanai-tinapa kizi ii.
Aizii wakian an, “aonaa mishi'o mani uruu” oo “aonaa wamishidan uruu,”
na'apa'o nii kapam una'apan wadau'an, “aonaa õaitapan ĩnao,”
ukian nii Tominkaru ati.

13 Aizii wamasha'apatinkan an waparadan kawana'ati.
Mazan uruu pakawanu'o nii pa'an usha'apatinan paparadan
kawana'ati.
Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim umamishiauzokan paparadan.

Mishi'o kaudin-karu kaiman Tominkaru ati

14 Karikaonan pa'i punyukunuu-kida ipai wuru'u parada-karu kidaz,
wunao ati'i tominapa-kida'o ni'oraz pidannao. Ma'ozaka pukakinao ĩdyaun
Tominkaru abatapan pu'u. Aonaa kizi ĩkashadaakapan sha'apa'oram
parada-karu sodi kida dikin ii karikaonan. Aonaa kanom kaimana'o
ikoda-kao kashadaaka-karu an na'apa kida'o parada-karu dau'an. Soo
upozawaabi'ii-kidan naa karikaonan ipai pidannao, wuru'u abatapainao
kidaz kadakotin-karu na'apa.
15 Ma'ozaka putiwain, putukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi kaiman
na'iki sakitapa pusha'apatan pukaudin-kizi u'ati. Aonaa kizi
puba'azootin-kida-kao pukaudin-kizi dau'an. Mazan mishi kizi pa'an
putominapa-kidan pidannao kaiman na'iki sakitapa, wuru dau'a'a,
mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.
16 Mana'a pa'i puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an dikauda sodi
kida'o parada-karu dau'u, wuru'u madiwaitapa-ka'oraz karikaonan.
Usha'apanum kau'an pidannao wuru'u kadakoinpainao kidaz na'apa'o
dau'an, ĩna'apainpan nii wuru'u atii ĩtanawatinan powa'a zii Tominkaru ai
na'apa kida'o dikin ii karikaonan.
17 Aizii wuru'u ĩtominapa-kidanuz pidannao na'apa, una'itin
utuubarudinan wuru'u, atii iriba'o nii upataka'uan pidannao. Na'apa'o nii
u'udarudinan bishoi kawan, wuru'u bishoi unikan nii pidan mada atii
u'udarudinan.
Kaina'a dya'utam daonaioranao wunao bii a'a, na'apainaou'u naa.
Hymenaeus na'iki Philetus kia'o ĩ'uu.
18 Na'iki ĩnao aona'a naa powa'a ĩmishidan wuru'u mishi'oraz
tominapa-kinai, Tominkaru di'iki'oraz. Uruu idi ĩmariidapan naa pidannao,
ĩkowaadapan naa ĩ'ati, kadishita-kida'aka-kaoa'a naa mishidainao
pamawaka-kizi iki. Ĩkowaadapan idi na'apa kida'o, iriba ĩpozawaabi'ita-kidan
pidannao nyukunuu. Uruu idi aona'a naa ĩaitapan na'ia'oram naa
pamishida.
19 Mazan kaina'a mishi'o parada-karu Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii
na'apainim pidan pana'adan wuru'u uparadan kidaz. Kaikapa'a wuru'u
uparadan kiauzonuz: “Naobanai aitapanii na'ia'oram pidannao
zaamatinainao pa'ida'ati.” Na'iki ba'oran uparadan kian, “Ipai pidannao
wuru'u kowaadainaouz pazaamatan Christ panaobanaa nii, marina'a naa
ipai ĩtanawatinan, na'iki ĩmuudan wuru'u oii kida'oraz aimaakan
ĩnaudapauzonii kidaz pasha'apaapauzon.”
20 Kaina'a umanawun kida'o kabaunnao, unazo ii kaina'a toma-kariwai
pabi'inaaka kida'o boonnao, kooponao, na'iki parapinao. Pabi'i kida
ĩtoma-kao gold idi na'iki silver idi. Ba'orainao kida toma-kao kubai idi na'iki
atamun idi. Aizii wuru'u toma-kariwainao kidaz, pabi'i kida ukaiwaa-kao,
umanawunu'o aimaakan sha'apaapa-kao dono'o nii. Ba'orainao
kaiwaa-kao nii na'apam karikaonan.
21 Aizii pidan, na'apa kapam. Na'ia'oram pidan saabaan an panyukunuu
ipai oia'o ai, Tominkaru kaiwaan niiz umanawunu'o sha'apainapa-karu
dono kida, usha'apanum kau'an utaainan idi panaobanaa ati. Na'iki
Tominkaru kaiwaan nii uruu sha'apata'o nii kaimana'o na'iki umanawun
kida'o pa'idiwaru aimaakan pa'ati.

22 Aizii ipai aimaakan wuru'u punaudapauzonii kidaz pusha'apaapan
pupa'inan dono, marina'a naa. Mana'a naa putaaina'ana'a, na'apa kida'o
aimaakan ati. Mishi'oraiman puma'ozakada'a naa punyukunuu, mishi kizi
pumashaapan kaiman, na'iki mishi kizi ma'ozaka putaapan pumishidan,
na'iki mishi kizi pukamarainapanun, kaiman kizi kapam putaapan
punyukunuu pidannao tuma, wunaou'u kaimana'oraz pa'an ĩtaapan
panyukunuu. Panyukunuu kaimana'o di'iki'oraz pa'an ĩtoriinpauzon
Naobanai Jesus ati.
23 Mazan na'apainim kashadaaka-karu an, parada-karu oo kanom sodi
kida dau'an, wuru'u mazanu'o oo madiwautapaka kida'oraz karikaonan,
mana'a punyukunuupa'ana'a na'apa kida'o sha'apaapa-kao, munapo
pumashaapa na'apa kida'o ai. Usha'apanum kau'an puaitapa
kaimanaiman wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan, toma'o karikaonan
to'orataaka-karu oo zunaapaaka-karu.
24 Aizii pidan, wuru'u Naobanai Jesus poitoruitapaniaz, aona'a naa turuu
uzunaapaakan, mazan marii pa'an ukaimanan ipai pidannao ati. Na'iki
marii kizi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman, na'iki aonaa kizi
ukashadinan.
25 Na'iki uru'o nii kakinaota pidannao, wuru'u dikintapainao, na'iki
kashadainao kidaz ukuwaa, ukakinaowan nii ĩdyaun kaiman, kona'ia'o
ida'an. Panaadon bauda'apa kamoo Tominkaru aipan ati, ĩpana'adinan nii
zii wuru aia'a pamamishidakanuz, na'iki wuru aia'a padi'itinpanuz pana'iti
kida. Uruu dono'o nii zii ĩaitapan na'iki ĩmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai,
Tominkaru di'iki kida'oraz.
26 Na'iki uruu dono'o nii zii ĩaitapan udikaudan wuru'u
pasha'apaapauzonii kidaz aimaakan, Uruu idi ĩkazatinan ni'i naa Satan
mariidapan ai paugaru. Uzaamatapauzonii ĩdyaun kaimanaiman. Na'iki
ipai ĩizo'atiizon wuru'u Satan aipauzonii kidaz usha'apata-kao pa'ati.

3

Amazada ikoda'anan di'iti'o patokon

1 Aizii puaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i amazada ikoda'anan di'iti'i naa
patokon, dadara'o ni'i naa na'iki kasha'apanna'o ni'i naa, kaimanainao
pidannao ikodan mashaapa-karu, oiainao pidannao bii an.
2 Tuukia'o ni'i naa pidannao marainpan pananaa, ĩaipan nii ipai aimaakan
soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao marainpan puraata, ĩaipan nii
puraata soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao atadinpa'azon,
pasha'apatanii aimaakan kida dau'an. Na'iki tuukia'o nii pidannao
taapina'azon umanawunu'o nii ipai ba'orainao ai. Na'iki pidannao
dakomikitinan nii, dikauda kida'o ida'an. Na'iki tuukia'o ni'i naa pidannao
dikintapan padaronao oo padarunao. Na'iki aona'o ni'i naa pidannao
konaukii-kidan aimaakan taa-kao pa'ati. Na'iki aona'o nii ĩdi'itinpa'azon
Tominkaru dau'u, na'iki aona'o nii ĩkarodapan paparadan udau'an.
3 Aona'o ni'i naa pidannao marainpaaka'azon. Aona'o nii
ĩmanyukunuuta'azon pidan sha'apatan an dikauda'o pa'ati, na'iki aona'o nii
ĩparadan kaimana'o ida'an u'ati. Tuukia'o nii ĩkadakotin-kida'azon oo
ĩtoma'azon dikauda kida'o parada-karu pairibannao oo ba'oran pidannao
dau'u. Aona'o ni'i naa pidannao ka'iitan padadaradan panyukunuu
pasha'apatan ai dikauda kida'o aimaakan. Aona'o ni'i naa pidannao
kakarodapanun, ĩsha'apataakan nii dikauda kida'o ida'an. Na'iki aona'o ni'i

naa ĩdyautan oo ĩnyukunuu-atin kaimana'o aimaakan kida sha'apata-kao dau'an.
4 Na'iki tuukia'o nii ĩkaakapaamikipa'azon, ĩkaakapaan nii pairibannao.
Na'iki aona'o nii ĩdi'itinpan kiwiin pasha'apatan ua'ii aimaakan, mazan
ĩsha'apatinan nii maaitapinaka-daun. Tuukia'o nii ĩatadapan ipai
pasha'apaapanii kida aimaakan, uruu kida ida'ana'o nii umanawun
ĩtaapinpan. Tuukia'o nii ĩmarainpan pasha'apaapanii aimaakan kida
pamarainpan ai manawun Tominkaru.
5 Pidannao dakotinpan nii mishidainao nii Christ, ĩsha'apatan nii kaikin
aimaakan kida'a, ĩaipan idi karikaonan patukapa-kao mishidainao kawan.
Mazan panyukunuu ii, aonaa ĩaipan Tominkaru kazowautapan
pamashaapan, aonaa ĩsha'apatina'azon uaipan kawana'ati. Mana'a
pubaokopatinpauzo'ona'a, oo punyukunuupauzo'ona'a na'apainao
pidannao.
6 Kaina'a pabi'i kida na'apainao pidannao, ĩnao ĩmorotan nii oo ĩmakon nii
pidannao dapu kawana'ati kida, ĩaipan idi pana'apatan pidannao nyukunuu
pakuwaa dau'ati. Uruu idi tuukii ĩna'apatan pabi'i kida zunnao nyukunuu,
maaitapinaka-daunu'oraz ĩmashaapan. Kasha'ora padamata ĩnyukunuu
pasha'apaapanii dau'an, mazan aonaa ĩaitapan na'apam padadaradan
panyukunuu pasha'apaapan ai oia'o, wuru'u tuukia'oraz ĩnaudapan
pasha'apaapan.
7 Na'apainao zunnao tuukii ĩabata'azon na'iki tuukii ĩaipan paaitapan
sha'apa'oram kuwai oo aimaakan kowaada-kao patominapa-kinaa nii.
Mazan aonaa na'apainim ĩikodan oo ĩaitapan wuru'u mishi'oraz kuwai,
Tominkaru di'iki'oraz.
8 Kotua'a naa, tuukii Jannes na'iki Jambres tiwaan pawazootan Moses.
Aizii kai na'apa manawun wunaou'u di'oraz pidannaou'u,
tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti. Tuukii ĩaipan padikintan na'iki
pawazootan wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.
Pidannao na'apainao, aona'ora'a naa ĩaitapan padi'itinpan kaimana'o
aimaakan dau'u, soo ĩtaapan panyukunuu oia'o dau'ati. Na'iki ĩdi'itinpan oo
ĩnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. Uruu idi aonaa na'apainim nii
ĩmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai.
9 Mazan aonaa karikaonanu'o nii mani wuru'u ĩna'apainapanuz,
kainaabaina'o nii zii wuru'u ĩmariidapanuz pidannao. Ipai'o nii zii pidannao
tukapan, na'iki ĩaitapan nii mazanu'o karikaonan wuru'u ĩkuwaa kidaz, soo
ĩmariidapan karikaonan pidannao. Na'apa kotua'a naa ipai pidannao
tukapan, wuru'u Jannes na'iki Jambres sha'apatauzonii kidaz aimaakan,
aonaa mishi'o mani, mazan mazanu'o karikaonan.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan Timothy

10 Mazan pugaru puaitapa pa'an ipai wuru'u õtominapatin-kida-kinaaz
pidannao. Na'iki puaitapa ipai õmashaapauzon kaduz, na'iki puaitapa kanom
tuukia'o õsha'apata'azon, na'iki puaitapa na'apam õmishidapan tuukii, na'iki
puaitapa da'i ma'ozaka õtaapan õnyukunuu, õbaiatan pu'u kotua'iki
kasha'ora'o. Puaitapa kapam na'apam õkamarainapanun tuukii. Na'iki ipai
puaitapan na'apam õbaiatan dadara kida'o aimaakan õkaudin-kizi dau'ati,
mazan aonaa õkashadinan, upu'u õsha'apatan õkaudin-kizi.
11 Na'iki puaitapa ipai na'apam da'i õantamikitauzo-kao tuukii manawun.
Na'iki puaitapa kapam ipai na'apam õbaiatan kasha'ora'o tuukii. Na'iki
puaitapa kanom kida sha'apa'o õ'ati, Antioch ii, na'iki Iconium ii, na'iki

Lystra ii. Mishi na'ii tuukii õantamikita-kao kaziwa'o ida'an, mazan waNaobanaa kazannaata õgaru ipai õbaiatanii kida ai.
12 Mazan mishi, ipai pidannao mashaapainao Tominkaru aipan kawana'ati, wuru'u zaamatainao kidaz Christ Jesus panaobanaa nii, ipai ĩnao ĩbaiaapan nii papataka'uta-kao.
13 Aizii wuru'u oiainaouz pidannao, ĩdikauda'adinan ni'i naa manawun udawunu'iti, na'iki powa'a'o nii zii ĩmariidapan pidannao, mazan na'apa'o nii kapam ba'oran pidannao mariidan ĩdyaun.
14 Mazan aizii pugaru, pakawan õaipan putaapan oo puda'anan wuru'u putominapa-kida-kinao kidaz, pumishidaniaz pa'an tuukii. Usha'apanum kau'an puaitapaniinao pa'an pidannao na'iki puaitapaniinao ĩkaduz wuru'u tominapa-kidainaouz pugaru.
15 Na'iki puaitapanii pukoraidaonaan di'iki ipai wuru'u saada-kariwai kidaz Tominkaru paradan. Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u puikodanuz aitapa-kinai. Uruu ida'ana'o wuru'u pidan tominapanuz pamishidan dau'u Christ Jesus, pakazannaatin-kinaa nii.
16 Ipai wuru'u saadinpa'o Tominkaru paradan kidaz, Tominkaru di'iki'o pa'idiwaru wuru'u. Uruu kaimana'o ukaiwaa-kao pidan tominapa-kinaa nii mishi'o kuwai dau'u, na'iki kakinaowa'o nii pidan, upozawatan an mishi'o kuwai ai. Na'iki tukapa-kida'o nii sakitapa'o mashaapa-karu, na'iki tominapa-kida'o nii pidan kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru ati.
17 Uruu ida'an kizi pidan kaudina'o Tominkaru ati ikodan paaitapa-kinaa nii. Uruu ida'an kizi kaiman usha'apatan pakaudin-kizi, na'iki usha'apata kizi ipai kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan Tominkaru ati, uruu kida ida'an.

4

1 Aizii õparada'azon pu'ati ma'ozaka'o ida'an, Tominkaru abatapan pu'u, na'iki Christ Jesus abatapan pu'u, uruu tiwaa-kidapa'o ni'oraz na'iki pataka'uta'o ni'oraz ipai pidannao pa'oian dikin ii, ipai wuru'u kakupainaouz na'iki mawakainaouz. Uwa'atin idi kaina'iki unaobanai-tina'anan ipai pidannao ati.
2 Uruu idi tuukii manawun õkian pu'ati, pukowaada'a naa wuru'u kaimana'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. Pukowaada'a naaz ipai sha'apa'oram pidannao ati, abata'azoinao ati oo maabata'azoo-kainao ati, upu'u pukowaadaz. Pukakinao ĩdyaun ĩsha'apaapan ai oii kida'o aimaakan. Na'iki puto'orau ĩdyaun ĩsookada kizi pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. Na'iki puma'ozakada ĩnyukunuu putominapa-kida ĩdyaun kaimanaiman, kona'ia'o ida'an.
3 Kaina'a'o nii diina'iti'i, uruu aona'o ni'i naa manawun pidannao abata'azon wuru'u kaimana'oraz na'iki mishi'oraz kuwai, wuru'u wakowaadapaniaz. Mazan paaipan kawana'ati'o nii, ĩzaamatan nii pidannao, tominapa-kidainao nii paugaru, wuru kida dau'a'a tuukia'oraz manawun ĩabata'azon.
4 Mazan aizii wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, aona'o ni'i naa ĩabata'azon. Soo ĩturukadinan ni'i naa pa'an paabata'azon dau'ati kotuainao kida kuwai, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan.
5 Mazan pugaru, puaitapin pa'i pa'an na'apam putaapinan, puzaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu pusha'apatan ai na'apa kida'o aimaakan. Mana'a pukashadina'ana'a wuru aia'a pubaiatanuz dadara'o mashaapa-karu, oo pubaiatan to'ora-karu pukowaadapan dikin ii

Kaimana'o Kuwai. Marii karikaonan pukakuwaapatin. Pusha'apata ipai pukaudin-kizi kaiman na'iki sakitapa, Tominkaru aipan kawana'ati.

6 Mazan aizii õgaru, maonapata'a naa pa'an õzowii-kao kamoon kaawan.
Uruu dono'o ni'i naa õtaainan Tominkaru ati. Ukau'an aizii õmakon ni'i naa
wuru amazada baara iki'i.
7 Mazan aata, õka'iita'a naa ipai õkaudin-kizi wuru'u Tominkaru taaniaz
õsha'apatan nii. Õsha'apata ipai õkaudin-kizi usakadin-kizi iki, atii utokon iti.
Na'iki mishi, ma'ozaka õtaapan õmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, aonaa
õpana'adanuz, mazan ipai õkowaadanuz sakitapa udyuudan kawana'ati.
8 Mazan kai, kaina'a'a naa umanawunu'o kowamai sarakada-karu nii
õzowau ati, uruu õsha'apatinan idi'o mishi kaiman na'iki sakitapa
Tominkaru awun za'a. Wanaobanaa Christ Jesus, sha'apata'oraz aimaakan
sakitapa'o ida'an, uru'o nii taa õ'ati wuru'u kowamaiz diina'iti'i, wuru
kamoo dono'o utiwaa-kidapanuz naa ipai pidannao. Mazan aonaa
bauda'apa õgaru ati'o nii mani wuru'u umanawunu'oraz kowamai taa-kao.
Mazan utaa-kao nii kapam ipai pidannao ati, wuru'u zaudapatinainaouz
ukaawan, konaukia'oraz ĩtaapan panyukunuu patukapa'azon idi ukaawan.

Di'oraz Paul paradan pa'idiwaru

9 Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman õ'ida'ati.
10 Aizii Demas kashadina'a naa pamashaapan ai Tominkaru ati, tuukii
umarainpan aimaakan imi'i baara an kida'oraz. Uruu idi uwa'akan õgaru,
na'iki umakon Thessalonica iti. Aizii Crescens mako pa'an ukaudina'anan
Galatia Baara iti, aizii Titus, Dalmatia Baara iti kapam ukaudina'anan.
11 Soo paba'oran Luke kaina'a õtuma. Puwa'atin an puna'aka pa'i Mark
putuma. Usha'apanum kau'an turuu uruu kaminka'utan õgaru õkaudin-kizi
dau'u.
12 Aizii Tychicus, õdyuuda uruu Ephesus iti.
13 Aizii puwa'atin an, puna'aka pa'i õchaakitan, õwa'akauzoniaz Troas ii.
Carpus di'ii sha'atii õwa'akanuz. Na'apain puna'aka pa'i kapam tawuru'u
kaarita kidaz, tawuru manawunu'u saada-kariwai kidaz kaznizo mada
baara'a.
14 Alexander, tawuru'u tomapauzoz aimaakan kida chipirari ida'an,
aonaa ukaimanan. Utoma dikauda manawun aimaakan õ'ati, uaipan idi
pasha'apata-kidan õgaru dikauda'o ida'an. Mazan Tominkaru aitapan nii
pa'an na'apam pasha'apatanuzu, una'apainpan winipinaa nii.
15 Puzaudinapa pa'i kapam u'ai. Usha'apanum kau'an tuukii manawun
uto'oran, pamanaudapakan idi wuru'u wakuwaa kidaz.
16 Kiwiin, naobanai-tinpainao pidannao zaamatan õgaru õkakuwaapatinan
dikin ii, na'iki ĩpishaan õgaru wuru dau'ana'a õkowaadapanii kidaz kuwai.
Mazan õkazannaatin õaipan ati, aonaa bauda'apa pidan wa'atin
kaminka'uta'o nii õgaru. Ipai ĩmakon õ'ai, ĩwa'akan õgaru õba'oran. Mazan
õtoriinpan Tominkaru ati, marii kizi umarina'atan wuru'u aimaakan
ĩsha'apataniaz õ'ati.
17 Mazan waNaobanaa, kaina'a uruu õtuma, aonaa pa'an uwa'akan õgaru,
uruu taa'o õma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi ma'ozaka õkakuwaapan
Kaimana'oraz Kuwai Gentilenao ati. Uruu idi ipai daunuuda'u ĩabatan
Kaimana'oraz Kuwai. Atii mishi aonaa õzowii-kao, waNaobanaa
kazannaatan idi õgaru.
18 Mazan karikaonanu'o nii waNaobanaa kazannaatan õgaru, aona'o nii
ukashaapan õantamikita-kao dikauda'o ida'an manawun. Una'akan nii pa'an
õgaru kaiman aokazi iti, õmashaapa'an kizi'i naa pa'an utuma,

unaobanai-tinapa kizi iti. Marii karikaonan pidannao konaukii-kidan soo
uruu bauda'apa, umanawunun idi manawun. Amen.

Ubaukapan naa
Paul dyuudan paparadan

19 Õdyuudan õparadan Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, na'iki Onesiphorus
ati, na'iki ipai pidannao ati wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii.
20 Erastus kaina'ii uwa'akinan Corinth ii. Aizii Trophimus kaina'ii
õwa'akan uruu Miletus ii, ukarinaan idi.
21 Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman zoobaba, amazada wadidin ua'ii. Aizii
di'i, Eubulus, Pudens, Linus, Claudia, na'iki ipai wuru'u mishidainaouz,
ĩdyuudan kapam paparadan pu'ati.
22 Marii waNaobanaa Christ Jesus mashaapan putuma na'iki marii
karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

Paul Kaaritan
Titus Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Titus uruu Paul minauda'uitapauzonii na'iki uminka'u kapam. Panaadon uchi'ikapan nii utuma ipai amazada kawana'ati ukowaadapa-kizi ii aka Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u.

Kaina'a paran baoko a'o udaru'o manawun katonaru, Crete kia'o udakotapa-kao. Kaina'a iriba pidannao kawiizi-tinpan na'ii. Uruu idi Paul na'iki Titus makon na'iti ĩtukapa'anan mishidainao. Dobata sondii ĩna'ia'akan, uruu dauna'an Paul dobatan naa koshan. Mazan Titus na'ii zii uwa'akan, uaipan idi uzaamatan pidannao kazowautapa'o nii wuru'u na'ii'akainao kidaz choochinao. Na'iki ukaminka'uta kizi na'iainao kazowautapan choochi.

Kotua'iki zaa uruu dauna'an, uru'u naa Paul saadan kaarita Titus ati. Uaipan pakaminka'utanuzu pakowaadan ida'an u'ati na'apam nii ukazowautapan wuru'u choochinao, uawunuutapanii kidaz. Na'iki ukowaada-kidan u'ati na'apam nii pidannao kazowautapa'o choochi taapinan. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan pabi'i kida pidannao choochi ii: wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz, pa'inainao daonaioranao, poitoruinao, maskonnao-tinpainao, na'iki pa'inainao zunnao. Aizii utokon ii, ukowaada-kidan u'ati na'apam nii ipai mishidainao mashaapan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1:1-4*
Choochi zowaunaanao zaamata-kao *1:5-16*
Pabi'inaaka kida'o kaudin-kizai choochi ii *2:1-15*
Mishidainao ma'ozakada-kao na'iki ĩkakinao-kao *3:1-11*
Kaarita katokonota-kao *3:12-15*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, Tominkaru poitoruz, na'iki Jesus
Christ apostlen. Õzaamata-kao na'iki õdyuuda-kao kaminka'uta'o nii
Tominkaru zaamataniinao papidanannao nii, õkowaada kizi ĩ'ati
kaimanaiman wuru'u mishi'o na'iki sakitapa'oraz pa'an parada-karu,
mishi kizi ĩmishidan uruu kaimanaiman, ĩmashaapa kizi na'iki ĩsha'apatin kizi
Tominkaru aipan kawana'ati.
2 Uruu parada-karu kida kawana'ati wataapan wanyukunuu, waaipan idi
wazaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz wa'ati, wakakupa-kinaa nii
karikaonan. Mishi Tominkaru aonaa mariidinauzo mani uruu. Kotua'a naa
amazada sakadinan ua'ii, udi'itinpan pataan dau'u papidanannao ati
wuru'u kakupa-kinaiz.
3 Ukau'an paaitanii kamoo kawana'ati'ora'a naa aizii uaida-kidan wuru'u
pataa'azooniaz aimaakan, kaimana'o kuwai kowaadapa-kao ida'ana'a naa
pidannao ati. Aizii wuru'u kaimana'oraz kuwai taa-kao õgaru ati,
õdobata-kidan nii pidannao ati. Ukau'an ipai parada-karu oo kaimana'o
kuwai wuru'u õkowaadapanii kidaz, Tominkaru wakazannaatapiki dyuudan
kawana'ati'o wuru'u õkowaadapanuz uparadan.
4 Aizii di'i õsaadan kaarita pugaru Titus ati'o, õdaniitapaniaz, pumishidan idi
tuukii, wuru'u mishi'oraz kuwai, õmishidaniaz kapam.

Marii Tominkaru waDaru, na'iki Christ Jesus wakazannaatapiki
kamunanun pu'ati, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Titus kaudin-kizi taa-kao
Crete ii

5 Õwa'akan pugaru Crete ii, pusha'apata kizi na'iki pupatumaakada kizi'i
naa wuru'u aimaakan kida aona'oraz zii washa'apatan. Õaiapa puzaamatan
pidannao choochi zowaunaanao nii ipai wiizai kawana'ati, wuru'u
kaina'a'oraz mishidainao kida na'ii. Na'iki aonaa pa'i
pumanyukunuuta'ana'a tawuru'u õparadan kidaz, pidan zaamata-kao
dau'ana'oraz choochi zowaunaa nii.
6 Puzaamata kizi pidan kaimana'o umashaapan, aitapa-kariwai ukaduz
kaimanan. Na'iki bauda'apa'o udaiaro. Na'iki aitapa-kariwai mishi
udainao mishidainao pa'idiwaru, aonaa sha'apaapauzonao mani dikauda
kida'o aimaakan, na'iki aonaa dikintapainao mani.
7 Aizii mishidainao zowaunaa zaamata-kao an, kaudina'o nii Tominkaru
ati, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani
dikauda sodi kida'o pakaduz, na'iki aonaa ma'ozakatinpa'o nii mani, na'iki
aonaa to'ora'akauzo mani kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki
aonaa tuzapa-shori mani. Aonaa to'orauzo na'iki mizaataaka-shori mani.
Na'iki aonaa kizi udi'itinpan soo paaipan dau'u puraata.
8 Marii uruu konaukia'o usookapa-kidauzon tawarainao kaawan padapu
iti. Na'iki naudapauzo pasha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan.
Na'iki ma'ozaka'o utaapan panyukunuu pasha'apatan ai aimaakan
madoronaa-daun. Na'iki sha'apata'o ipai aimaakan sakitapa. Na'iki taapa'o
panyukunuu ipai Tominkaru ati. Na'iki aonaa kashaapina'akauzo mani
dikauda kida'o aimaakan ati.
9 Mishi kizi ma'ozaka utaapan panyukunuu wuru dau'ati'i mishi'oraz
parada-karu, wamishidaniaz na'iki wakowaadapaniaz. Aizii umashaapan
an na'apa, uka'iitan nii pama'ozakadan ba'oran mishidainao kida
nyukunuu, pakowaadapan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai. Na'iki uruu
kida ida'ana'o nii kapam kaimanaiman ukainaabatan na'iki utukapa-kidan
mishi wunao pozawatanu'u, pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao wuru
aia'a, mishi'oraz kuwai wakowaadapanii kidaz.
10 Usha'apanum kau'an kaina'a iriba pidannao mishidainao padamata,
mazan upu'u ĩkashadan wuru'u mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz kuwai.
Tuukii ĩpana'aapan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, ĩkadakotinan idi soo
madiwautapa-ka'o aimaakan kida dau'u karikaonan. Aitaniiman Jewnao,
ĩnao manawun aipa'oraz aimaakan sha'apata-kao pakakinaorinaa
kawana'ati.
11 Ukau'an marina'a naa ĩmashaata-kao ĩkadakoinpan ai na'apa kida'o dau'u.
Usha'apanum kau'an iriba'a naa kabaun kawana'ati ĩpozawaabi'ita-kidan
pidannao nyukunuu kida, atii aona'a naa ĩaitapan na'ia'oram naa kuwai
pamishida. Mazan ĩtominapa-kidanuz pidannao soo ĩaipan karikaonan
puraata ĩ'ai.
12 Kaina'a'o da'i pidan ĩwiizi san, ĩprophetin uruu. Kotua'a naa kaikapa'a
ukiauzon pawiizi sannao dau'ana'a: "Pidannao wuru'u mashaapainaouz
da'a'a Crete ida'a, mariidinauzonao manawun ĩdyaun. Na'iki ĩmashaapan
pa'atiaaka kida, aonaa kanom ĩkarodapan, na'apa baudokoru kawan. Na'iki
zoonzionao kapam ĩdyaun. Ĩmashaapan soo paaroapatinan dau'u
karikaonan."
13 Mishi'o wuru'u ĩkaduz kowaada-kaoaz na'apa. Ukau'an pukakinao
wuru'u pidannao ma'ozaka'o ida'an, ĩmuuda kizi'i naa wuru'u na'apa
kida'oraz pakaduz. Ĩmishida kizi'i naa bauda'apa wuru'u mishi'o, na'iki
sakitapa'oraz pa'an kuwai.

14 Aonaa kizi'i naa powa'a ĩnyukunuupan wuru'u kotua'o kuwai, Jewnao
tomanii kidaz karikaonan. Na'iki aonaa kizi'i naa powa'a ĩmishidan
kakinaorii, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan, maaiapa-kainaouz
mishi'o kuwai.
15 Pidannao sha'apata'o ipai aimaakan kaiman na'iki sakitapa, kaiman
pa'idiwaru Tominkaru tukapan wuru'u ĩsha'apatanii kidaz. Mazan aizii
pidannao wuru'u sha'apaapainaouz dikauda kida'o aimaakan, na'iki
mamishida-kainaouz Christ, ipai aimaakan ĩsha'apatanii aonaa ukaimanan
Tominkaru tukapan. Usha'apanum kau'an aona'a naa ĩdi'itinpan sakitapa,
na'iki aona'a naa ĩaitapan udikauda'o wuru'u pasha'apaapanii kidaz
aimaakan.
16 Tuukii ĩdakotinpan aitapa'o nii Tominkaru, mazan ipai ĩsha'apaapanii
wuru'u oii kida'o aimaakan tukapa-kidan aonaa mishi'o mani wuru'u
ĩmishidanuz Tominkaru. Kashadamiki ĩnao, na'iki tuukii ĩdikintapan
Tominkaru paradan, na'iki aonaa na'iti'i naa ĩsha'apatan kaimana'o
aimaakan.

2

Mishi'o na'iki sakitapa'o tominapa-kinai

1 Aizii pugaru, putominapa-kida'a naa pa'i pidannao wuru dau'a'a kuwai
mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz pa'an.
2 Puparada na'iki pukakinaota wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz naa,
kaiman kizi ĩdi'itinpan aonaa madoronaa-daun mani. Na'iki aitapin kizi
ĩmashaapan. Na'iki ma'ozaka kizi ĩtaapan panyukunuu pasha'apatan ai oii
kida'o aimaakan. Na'iki ĩtukapa-kida kizi tuukii pamishidan wuru'u
mishida-kariwaiz kuwai. Na'iki mishi kizi ĩtukapa-kidan tuukii
pakamarainapanun. Na'iki ĩtukapa-kida kizi mishi ma'ozaka ĩtaapan
panyukunuu, pabaiatan pu'u dadara'o na'iki kasha'apanna'o
mashaapa-karu.
3 Na'apa'o nii kapam pukakinaotan zunnao, wuru'u
maskonnao-tinpainao kidaz naa. Pudyuuda ĩmashaapan kaiman, zunnao
taapinainao ipai oia'o ai mashaapan kawan. Aonaa kizi ĩmashaapan
pakadakotin-kidan dau'u pairibannao, na'iki aonaa kizi kapam
ĩtuzapa-shorin. Mazan marii pa'an ĩtominapa-kidan ba'orainao kaimana'o
mashaapa-karu dau'u.
4 Ĩtominapa-kida kizi'i naa wuru'u pa'inainaouz zunnao, daiarui
marainapa-kao dau'u, na'iki daniinao marainapa-kao dau'u.
5 Na'iki ĩtominapa-kida kizi ĩdyaun ĩdadaradan dau'u panyukunuu, aimaakan
sha'apata-kao ai madoronaa-daun. Na'iki ĩtukapa-kida kizi kapam na'apam
pidan taapan pananaa ipai oia'o ai. Ĩtukapa-kida kizi na'apam daiaroi taapan
padapu, na'iki na'apam daiarui marainapa-kao na'iki uparadan izo'ati-kao.
Aizii mashaapa-karu an kaiman na'apa, aona'o nii kanom dakoopan
Tominkaru Paradan.
6 Aizii pa'inainao daonaioranao, putominapa-kida kapam ĩdyaun. Marii
kizi ma'ozaka ĩtaapan panyukunuu, pasha'apatan ai aimaakan
madoronaa-daun.
7 Aizii pugaru na'apa kapam, pumashaapa na'iki pusha'apata ipai
aimaakan kaiman, putukapa-kida kizi kaimana'o mashaapa-karu pukaduz
ida'an. Na'iki mishi kizi putominapa-kidan pidannao kaimanaiman na'iki
ma'ozaka'o ida'an.

8 Na'iki pukaiwaa sakitapa'o na'iki ma'ozaka'o kakinaorii, aona'oraz
turuu udakowapa-kao. Na'apa'o ida'ana'o nii puba'azootin-kidan wuru'u
dakomikinaouz, na'iki aona'o ni'i naa ĩaitapan kanom ida'an padakoopan
waunao.
9 Aizii pidannao wuru'u torii-kariwaiz poitoruinao* nii, putominapa-kida
ĩdyaun marii kizi ĩmashaapan kaiman, na'iki marii kizi karikaonan ĩizo'atin
panaobanaanao paradan. Kaiman kizi ĩnaobanaanao nyukunuu ĩ'ati,
ĩsha'apatan idi ipai aimaakan kaiman. Aonaa kizi kapam ĩdako'atiizon
panaobanaanao paradan.
10 Na'iki aonaa kizi ĩkoidapan aimaakan panaobanaanao di'iki. Mazan
marii pa'an ĩtukapa-kidan mishi pakaimanan. Aizii ĩsha'apatinan an kaiman
na'apa, ĩtukapa-kidan nii mishi'o ukaimanan wuru'u kuwai
kowaadapa-kariwaiz Tominkaru wakazannaatiki dau'u kida'oraz.
11 Mishi Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun ipai pidannao ati,
ukazannaata'azon idi ĩdyaun pa'oian ai.
12 Tominkaru kamunanun idi ukakinaowan waunao, wamuuda kizi'i naa
ipai oia'o, wuru'u aona'oraz unaudapan washa'apaapan. Na'iki wamuuda
kizi'i naa washa'apaapan oia'o, wuru'u mamishida-kainao
sha'apaapauzonii kidaz. Na'iki ukakinaowan waunao marii kizi'i naa
wadadaradan wanyukunuu wuru aia'a dikauda kida'oraz
washa'apaapauzon. Na'iki mishi kizi wamashaapan Tominkaru ati aitapin.
Na'iki mishi kizi wamashaapan u'ati kaiman uaipan kawana'ati da'a'a imi'i
baara'a'a,
13 wazaudapan pu'a'a naa umanawunu'o na'iki konaunama'o kamoo
kaawan. Uruu na'apaini'o ni'i naa watukapan umanawunu'oraz
waTominkarun na'iki wakazannaatapiki, Jesus Christ kaawan.
14 Uruu Jesus wuru'u taaina'oraz wa'oian dikin ii, uaipan idi paso'otan
waunao washa'apaapan ai ipai wuru'u dikauda kida'oraz aimaakan. Na'iki
uaipan idi pasaabaan waunao kaimanainao pidannao nii, na'iki
papidanannao nii. Na'iki sha'apata'azoinao nii kaiman kida'o pa'idiwaru
aimaakan.
15 Ukau'an putominapa-kida ipai pidannao wuru dau'ana'a
wakowaadanii kidaz parada-karu. Na'iki ma'ozaka pukowaada ĩ'ati wuru'u
dyuuda-kariwaiz pukowaadapan. Puma'ozakada kizi
putominapa-kidaniinao nyukunuu uruu parada-karu dau'ati. Na'iki
ma'ozaka pukashadakowau ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩmishida'azon
sakitapa'o kakinaowapa-karu. Aonaa pukashadapa-kidina'ana'a pidannao
ati.

3

Na'apam mishidainao aiapa-kao
ĩmashaapan

1 Karikaonan punyukunuu-kida putominapa-kidaniinao pidannao ati,
marii ĩizo'atin kazowautapainao wiizai paradan, ĩdyuudan an ĩsha'apatinan,
na'iki marii kapam ĩsha'apatan wuru'u tuubaru kidainao naobanainao
dyuudanii kidaz usha'apata-kao. Na'iki marii kizi karikaonan ĩtaapan
panyukunuu minziiwa pasha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimaakan.
2 Na'iki aonaa kizi ĩkadakotin-kidan pidannao oia'o ida'an. Aonaa kizi
ĩzunaapaakan mazan ĩtaapa kizi pa'an panyukunuu kaimanan ipai pidannao

* **2:9** *torii-kariwai poitorui:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

tuma. Marii kizi kaiman ĩmashaapan baokopa pidannao tuma. Na'iki aonaa kizi ĩatadinpan ba'oran pidannao ai.

3 Mishi kiwiin aonaa kanom waaitapan, ipai washa'apatauzon aimaakan maaitapinaka-daun karikaonan. Na'iki tuukii kapam wadikintapauzon, na'iki tuukii wamariidapa-kidinauzon. Na'iki tuukii da'i wakashaapinauzon oia'o sha'apaapa-kao dau'ati. Na'iki tuukii da'i wanaudapauzon washa'apaapan ipai pabi'inaaka kida'o aimaakan, aona'oraz ukaimanan kida. Wamashaapauzon kiwiin soo washa'apaapan dikauda kida'o. Wato'oratinan nii da'i wairibannao ati, na'iki wakishauzitinan nii karikaonan ĩ'ati. Panaadon wazon-kida-kao. Waunao na'apa kapam da'i, wazon-kidan ĩdyaun.

4 Mazan una'apan pu'u, Tominkaru wakazannaatapiki aida-kidan pakaimanan na'iki pakamunanun waunao ati.

5 Uruu ida'an ukazannaatan waunao wa'oian ai. Aonaa washa'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimaakan wuru'u ukazannaatanuz waunao. Soo ukamunanun wa'ati paaipan ati karikaonan. Aizii ukazannaatan waunao, uchikaan na'iki uso'otan ida'an wa'oian wanyukunuu iki. Na'iki upa'inaadan waunao Kaimana'o Doronaa ida'an.

6 Dobata Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, Jesus Christ wakazannaatapiki ida'an.

7 Ukau'an Tominkaru kamunanun ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidannao nii, na'iki wazaamata-kinaa ni'i naa wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-kinai, karikaonanu'oraz wazaudapauzon.

8 Mishi'o wuru'u parada-karu kida õkowaadaniaz pu'ati.

Õaipan nii pukowaadan kaimanaiman ipai wuru'u puabatanii kidaz parada-karu wunao ati'i mishidainao kidaz Tominkaru. Marii kizi karikaonan ĩsha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan ba'oran pidannao ati.

Aizii wuru'u saada-kariwai kidaz parada-karu Tominkaru kazannaatan daua'oraz waunao, kaimana'o wuru'u ukaminka'utan nii ipai pidannao.

9 Mazan mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a kashadaaka-karu an kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki mana'a puturukadinauzo'ona'a saadapa-karu dau'ati kotua'o pidannao uu kida. Na'iki mana'a punyukunuupauzo'ona'a zunaapaaka-karu. Na'iki mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a to'orataaka-karu an, kotua'o Jewnao kakinaori kida dau'an. Usha'apanum kau'an aonaa kanom kaimana'o ikoda-kao na'apa kida'o ida'an. Madiwaitapa-ka'o karikaonan aimaakan sha'apaapa-kao wuru'u na'apa kida'oraz.

10 Marii itamau pukakinaowan pidan wuru'u pana'aapa'oraz ba'orainao nyukunuu ĩmishidan ai mishi'o kakinaorii. Aizii umaabata'azookan an, marina'a naa uruu.

11 Usha'apanum kau'an pidan na'apa'o, paaipan ati'o wuru'u umaabata'azookanuz mishi'o parada-karu, na'iki paaipan ati'o wuru'u usha'apaapa'azoonuz oii kida'o aimaakan. Na'iki paaipan ati'o upataka'uta-kidinan.

Paul katokontan pakakinaopan

12 Aizii õdyuudan an Artemas oo Tychicus pugaru di'iti, putiwaa pa'i puwa'atin õ'ida'ati, Nicopolis ati. Usha'apanum kau'an na'iti'o nii õmakon, na'iki na'ia'o nii õaipan õgaru amazada wadidiizon dono.

13 Na'iki pukaminka'uta pa'i Apollos na'iki Zenas kaudina'oraz kakinaorii
dau'u.* Putaa kizi pa'i ĩ'ati ipai aimaakan ĩaiapanii kida, ĩdobatan ana'a naa
pamakopa-kizi iti.
14 Marii ipai mishidainao tominpan kataan-karu dau'u, na'iki
pasha'apaapan dau'u kaiman kida'o aimaakan. Karikaonan kizi ĩikodan
aimaakan pa'ati na'iki ba'oran pidannao ati. Aonaa kizi ĩmashaapan
kana'apan karikaonan.
15 Ipai pidannao wuru'u õtumainaouz dyuudan paparadan pu'ati. Na'iki
pukowaada pa'i waparadan wamin-mishidannao ati na'ii.
Marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

* **3:13** *kaudina'oraz kakinaorii dau'u:* uruu dakota-kao lawyer English ida'an.

Paul Kaaritan
Philemon Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'oraz pakaaritan Philemon ati taraa-kizai iki'o, utaraapa-kao dono'o Rome ii. Uruu Philemon mishida'o Christ, Colosse sannao min-mishidan uruu.

Kaina'a da'i Philemon poitoru utoriauzonii,* Onesimus kia'o u'uu. Onesimus kidoopankauzonii da'i panaobanaa Philemon ai. Ukidoopankan dono, uikoda Paul utaapa-kao dono Rome ii. Na'apaini'o uabatan Paul kowaadapan Tominkaru paradan Jesus Christ dau'u kida'o. Uruu idi Onesimus mishida Tominkaru paradan, na'iki uzaamatan Jesus Christ panaobanaa nii.

Aizii Paul aitapan idi Philemon toriinii Onesimus papoitoru nii, sariapa udyuudan ukiwan powa'a iti panaobanaa di'iti. Uruu idi usaadan pakaaritan, una'akan nii Philemon di'iti, uaipan Philemon kaimanaakan powaa iti papoitoru tuma. Uaipan unaubaanuzu ukaawan dono powaa iti, na'iki kaiman kizi utaapanuzu, na'apa mishidainao Christ taapaakan kawan. Ĩnao ĩtaapan pamin-mishidannao na'apa pa'inawuzu kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1-3*
Pilemon ati'o *4-7*
Marii kizi Onesimus naubaa-kao *8-22*
Kaarita katokonota-kao *23-25*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o tarainpa'oraz Jesus Christ dikin ii. Õsaadan kaarita pugaru Philemon ati'o. Na'iki Timothy wa'inawuzu, udyuuda-kidan paparadan na'iki unaubaan kapam pugaru. Mishi pugaru wapaonaru kaudina'o na'apa waunao kawan.

2 Na'iki wadyuudan kapam waparadan Apphia ati, wadadakoo omishidan idi'i naa. Na'iki wadyuudan waparadan Archippus di'iti, uruu ma'ozaka'oraz ukazannaatapan kaimana'o kuwai. Na'iki wanaubaan kapam ipai mishidainao, choochiipauzonaouz pudapu ii.

3 Õtoriinpan marii kizi Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Philemon kamarainapanun na'iki umishidan daua'o

4 Karikaonan õtoriinpan an, tuukii õkonaukii-kidan Tominkaru pugaru dau'an,

5 usha'apanum kau'an ukowaada-kao idi õ'ati tuukii pumishidan Naobanai Jesus, na'iki õabata na'apam pumarainpan kapam ipai Tominkaru pidanannao.

6 Õtoriinpan Tominkaru ati marii kizi karikaonan pubaokopatinan mishidainao tuma na'iki pukaminka'uta kizi'i naa ĩdyaun, puaitapan idi'i naa ipai wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan taa-kariwaiz naa wa'ati, wazaamatinan idi'i naa Christ ida'ati.

7 Õ'inawuzu, tuukii manawun õkonaukian na'iki tuukii puma'ozakadan õnyukunuu, usha'apanum kau'an pumarainpan idi mishidainao na'iki puma'ozakadapan idi ĩnyukunuu.

---

* **:** *poitoru utoriauzonii:* Putukapa kaarita tokon ii, 'torii-kariwai poitorui' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Paul aipan Philemon zaamatan papoitoru powaa iti

8 Aizii õsaadan di'oraz kaarita õpisha'azon idi pugaru, na'iki kaina'a
õaiapanii pusha'apatan aimaakan, usha'apanum kau'an puaitapani'i naa
kaimana'o sha'apatin-karu. Turuu ma'ozaka õdyuudan pusha'apatan
aimaakan õaipan kawana'ati, Christ poitorun idi õgaru,
9 mazan wamarainpaakan idi, õpishaan nii karikaonan pugaru. Ukau'an
õgaru Paul, tunarunao na'iki tarainpa'o Christ Jesus dikin ii,
10 õpisha'azon pugaru, turuu mani pusha'apatan kaimana'o aimaakan
pupoitoru Onesimus ati, õdani kawanu'oraz õtaapan da'a'a taraa-kizai'i?
Usha'apanum kau'an uruu mishida'ora'a naa Christ õkakuwaapan idi u'ati.
11 Ukidoopankan dono pu'ai, madiwautapa-ka'o uruu pu'ati. Mazan aizii,
umanawunu'o minka'ui uruu, turuu wakaiwaanuz, kaminka'uta'o nii
pugaru na'iki õgaru.
12 Aizii õdyuudan uruu powaa iti pu'idi'iti, õmarainpan pu'a'a naa uruu
tuukii.
13 Na'iki tuukii padamata õaipan una'an õtuma, kaminka'uupa'o nii õgaru
õtaratapa-kao pu'u da'a'a Kaimana'o Kuwai dikin ii. Usha'apanum kau'an
õaitapa tuukia'o padamata puaipan kapam pukaminka'utan õgaru.
14 Mazan aonaa turuu õtaapan uruu õmaabatakan pu'u zii pu'idi'iki. Soo
õabata'azon zii kiwiin na'apam pukian udau'an. Õaipan pusha'apatan
aimaakan puaipan ati na'iki punyukunuu kawana'ati, aonaa õpishaan idi
mani pugaru.
15 Panaadon kaimana'o wuru'u uwa'akankanuz pugaru, aizii di'i
ukaawan powa'a iti pana'a'a naa, na'iki aona'o ni'i naa powa'a
uwa'akauzon pugaru, mazan una'an ni'i naa pa'an putuma karikaonan.
16 Aizii di'i ukaawan powa'a iti aonaa poitorui'i naa mani karikaonan,
mazan powa'a'o zii ukaimanan poitorui ai. Pu'inawuzu'u naa manawun
uruu aizii umishidan idi'i naa Christ. Tuukia'o õmarainpan uruu, mazan
pugaru powa'a'o nii zii pumarainapanuzu pupoitorun idi manawun uruu,
na'iki pu'inawuzun idi'i naa kapam uruu.
17 Ukau'an, umishiin an pukaudinan Christ ati na'apa õgaru kawan,
mishi'o nii punaubaan ukaawan powaa iti pu'idi'iti, na'apa punaubauzon
kawan õkaawan.
18 Aizii usha'apatauzon an dikauda'o aimaakan oo umawinipinaatapan
an pugaru, õgaru'o nii kawinipinaatazu.
19 Aizii di'i õsaadan kaarita õaipan ati õka'u ida'an. Uruu idi õkian pu'ati
na'apauda'um umawinipinaatapan pu'ai, õkawinipinaatan nii pugaru.
Mazan kaina'a õnyukunuu-kida'azon aimaakan pu'ati, puaitapanii õgaru
ida'ana'o sha'atii wuru'u puikodanuz pa'ina'o mashaapa-karu, ukau'an
kaina'a dobata pumawinipinaatapan õgaru.
20 Aizii õ'inawuzu õkia'azon pu'ati, turuu shoman pusha'apatan wuru'u
õaipaniaz pusha'apatan, usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainaou'u
naa pa'idiwaru Christ. Pusha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii
puma'ozakadan õnyukunuu, usha'apanum kau'an ipai waunao, Christ
ati'ora'a naa wamashaapan.
21 Õaitapa puizo'atin nii õparadan, uruu idi'o õsaadan kaarita pu'ati. Na'iki
õaitapa powa'a'o nii zii pusha'apatan kaiman aimaakan õdyuudan ai pugaru.
22 Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan õpisha'azon pusha'apatan. Õaipan
nii pusaabaan õsookapa-kizi nii pudapu ii. Õzauda-kidan õkodita-kida-kao ni'i
naa taraa-kizai iki, unao toriinpan na'iki upishaan idi Tominkaru
kodita-kidan õgaru.

Mishidainao dyuudan paparadan Philemon di'iti

23 Epaphras tarainpa'oraz õtuma Christ Jesus dikin ii dyuudan kapam
paparadan pu'ati.
24 Na'iki ipai wunaou'u kaminka'uupainaouz õgaru da'a'a, ĩnao kapam
dyuudan paparadan pu'ati. Kaikapauda'u wuru'u õminka'unaouz, Mark,
Aristarchus, Demas, na'iki Luke.
25 Õtoriinpan, marii kizi karikaonan Naobanai Jesus Christ kamunanun
ipai unao ati.

Kaarita Saada-kariwai
Hebrewnao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Aonaa uaitapa-kao kanom saadanii wuru'u di'oraz kaarita Hebrewnao ati. Mazan wuru'u pidan saada'oraz aitapa'o na'apam Hebrewnao di'itinpan Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz. Ĩnao dakota-kariwainaouz Jewnao kii na'iki Israelitenao kii kapam.

Aizii Hebrewnao, ĩaitapanii ipai wuru dau'ana'a Kiwiitapa'oraz Covenant. Wuru'u Kiwiitapa'oraz Covenant,* uruu Moses tominapa-kida-kinaaz Israelitenao. Mazan Moses, Tominkaru poitoru karikaonan uruu. Mazan Jesus, uruu Tominkaru dani pa'an. Utominapa-kida pidannao Pa'ina'o Covenant dau'u pa'an.

Joshua na'akan Israelitenao kaimana'o amazada di'iti, Tominkaru taaniaz ĩ'ati, turuu kizi ĩmashaapan kaiman Kiwiitapa'o Covenant kawana'ati. Mazan Jesus na'akan waunao, wamishidapan ida'an, turuu kizi wamashaapan konaukii Pa'ina'o Covenant kawana'ati.

Hebrewnao kaina'a ĩfaadaannao Levi takaan-daunnao, Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kawana'ati'o. Umanawunu'o Faadaa zowii uzai kida pidannao oian so'ota-kinao nii. Uzai kida zowiauzo-kao ipai wunu. Mazan Jesus, uruu wafaadaan. Baukapa karikaonan uzowii-kao so'ota'o nii pidannao oian kida. Jesus mawakan Tominkaru taa kizi Pa'ina'o Covenant, powa'a'oraz pa'an ukaimanan. Na'iki kaarita Hebrewnao ati'oraz kaminka'uta waunao, waaitapa-kinaa nii kanom ni'o wuru'u Tominkaru taanuz Pa'ina'o Covenant.

Kaarita buutinpan kida

Kaimanaiman Christ aidan Tominkaru kaduz *1:1-3*
Christ, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai *1:4—2:18*
Christ, powa'a'o zii umanawunun Moses na'iki Joshua ai *3:1—4:13*
Christ, uruu Faadaa Umanawunu'o powa'a'o zii*4:14—7:28*
Christ sha'apataniaz aimaakan powa'a'o zii umanawunun *8:1—9:22*
Christ taainanuz powa'a'o zii umanawunun *9:23—10:39*
Tominkaru pidanannao umanawunu'o ĩmishidapan *11:1-40*
Wada'an Jesus kaduz *12:1—13:19*
Toriinapa-karu *13:20-21*
Ubaukapan naa saada'oraz taan paparadan *13:22-25*

Tominkaru paradan pauDani ida'an

1 Kotua'a naa da'i mapuda Tominkaru paradan iriba pabi'inaaka kida'o
ida'an wadokozu-daunnao ati, paprophetinnao ida'an.
2 Mazan aizii amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, Tominkaru
paradan wa'ati pauDani ida'an pa'an. Na'iki uruu ida'ana'o utoman aokazi,
imi'i baara na'iki ipai aimaakan kida. Tominkaru zaamata paudani,
zaamata'o nii ipai aimaakan pa'idiwau nii.
3 Wuru'u udani, na'apa ukaduz Tominkaru kaduz kawan manawun.
Wuru'u umanawununuz, aida-kida'o na'apam Tominkaru umanawunun.
Uruu zaamatapa'o ipai aimaakan paparadan ma'ozakan ida'an. Na'iki

* **:** *Kiwiitapa'o Covenant:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

utominan dauna'an wa'oian so'otiki nii, usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu,† umanawunu'oraz manawun aokazi ii.

Tominkaru dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai

4 Tominkaru Dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai. Na'apa u'uu
Tominkaru taaniaz, powa'a'o zii umanawunun angelnao uu ai.
5 Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon angel ati,
“Pugaru õdani.
Aizii Õgaru'u naa puDaru nii.”‡
Na'iki aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon kapam angel dau'an,
“Õgaru'o nii uDaru nii,
na'iki uru'o nii Õdani nii.”§
6 Mazan Tominkaru dyuudan dono'oraz umanawunu'o paudani imi'i baara
ati, ukian,
“Marii ipai Tominkaru angelinnao
umanawuntapan uruu.”*
7 Kaikapa'ora'a kapam ukian angelnao dau'an:
“Tominkaru toman pa'angelinnao awaru nii kida;
na'iki ĩnao upoitorunaouz utoman,
tikazi maodapa'o kawan kida.”†

8 Mazan pauDani ati ukian pa'an,
“Pugaru Tominkaru,
karikaonanu'o nii punaobanai-tinpan.
Pukazowautapan nii pupidanannao sakitapa'o ida'an.
9 Pumarainapanii aimaakan sakitapa'o,
mazan dikauda kida'o aimaakan,
tuukii pumanaudapakan.
Uruu idi ukau'an õgaru,
puTominkarun,
õzaamatani'i naa pugaru,
na'iki õtaani'i naa pu'ati konaukii-kinai umanawunu'oraz pa'an,
powa'a zii õtaan pu'atizu, õtaan ai puminauda'unao ati.”‡

10 Tominkaru kian u'ati koshan,
“Naobanai, pugaru toma'oraz imi'i baara amazada sakadinan dono.
Na'iki puka'u idi putoman aokazi kapam.
11 Ĩmainaabatinan nii, mazan pugaru, puna'an nii karikaonan pa'an.
Mazan putomanii kida, zaama'o nii ĩdyaun na'apa kamicha zaaman
kawan.
12 Kamicha narakada-kao kawan, na'apa'o nii punarakadan ĩdyaun,
Na'iki pumuudan nii ĩdyaun pana'itinapa.
Mazan pugaru aonaa na'apainim pupana'adinauzon.
Na'iki pukakupanuz aona'o nii na'apainim ukatokon-tinan.”§
13 Tominkaru aonaa na'apainim ukiauzon angel ati kaikapa'a:
“Pusakanata õdazaba'a õdiwa'ora antanapu
atii õmuudan putarubanao puwaranu'u.”*

---

† **1:3** Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai ‡ **1:5** Psalm 2:7 § **1:5** 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13 * **1:6** Deuteronomy 32:43 † **1:7** Psalm 104:4 ‡ **1:9** Psalm 45:6-7 § **1:12** Psalm 102:25-27 * **1:13** Psalm 110:1

14 Mazan angelnao doronai karikaonan ĩdyaun na'iki poitoruinao,
dyuuda-kariwai Tominkaru di'iki, kaminka'uta'o nii pidannao
kazannaatina'o ni'oraz.

2

Umanawunu'o kazannaatin-karu

1 Ukau'an marii wakarodinan zoobaba, wada'an wuru'u mishi'oraz
parada-karu kaimanaiman, uruu aonaa kizi wapozawatan u'ai.
2 Usha'apanum kau'an kakinaorii, Tominkaru taauzoniaz angelnao
ida'an aida-kida-kao umishiin manawun. Pidan dikintapa'oraz kakinaorii
pataka'uta-kao pasha'apatanii kawana'ati.
3 Mazan wuru'u kazannaatin-karu powa'a'o zii pa'an umanawunun.
Ukau'an tuukia'o nii wapataka'uta-kao wamashaapan an ikoda'azo'o
tawuru'u aona'oraz kazannaatin-karu umanawunun. Wuru'u
kazannaatin-karu kakuwaanaata-kao kiwiin Naobanai Jesus ida'an. Na'iki
abatainaouz uruu, ĩaida-kida kapam wa'ati kaimanaiman, mishi'o wuru'u
kazannaatin-karu daua'oraz.
4 Uruu dono Tominkaru aida-kida kapam umishiin, pasha'apata-kidan
ida'an aimaakan kida matukapauzoka-kariwai, na'iki umanawun kida'o
aimaakan, aida'o Tominkaru umanawunun. Na'iki uaida-kida umishiin
pataan ida'an pidannao kawana'ati ĩsha'apata-kinaa nii pabi'inaaka kida'o
aimaakan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'apa paaipan kawana'ati.

Christ tominan pidan nii

5 Aonaa Tominkaru zaamatan angelnao kazowautapa'o nii pa'ina'o
amazada wuru'u wa'atipa'oraz, uruu diina'iki'oraz amazada daua'o
wuru'u wakakuwaatinanuz.
6 Mazan usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, kaikapa'a:
"Oo, Tominkaru! Kanom ni'o mooko wuru'u punyukunuu
pidannao dau'atinanuz manawun,
na'iki putaapanuzu wuru'u daonaioraz kaiman kapam?
7 Putoman pidannao awutapa za'o nii ĩmanawunun angelnao ai,
aonaa kotua'iki'i nii mani,
na'iki putaanii konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai ĩ'ati.
8 Putaa ipai aimaakan kida ĩkazowautapan nii."*
Tominkaru taa ipai aimaakan kida pidannao ati ĩkazowautapan ni'o, aonaa
kanom kaina'a ĩmakazowautapakanii. Mazan kai aonaa zii watukapan
ĩkazowautapan ipai aimaakan kida.
9 Mazan watukapa Jesus, utoma-kao awutapa zaa umanawunun angelnao
ai, mazan aonaa kotua'iki'o mani, umawaka kizi ipai pidannao oian dikin ii
Tominkaru kamunanun idi. Aizii taa-kaoa'a naa konaunam-kinai na'iki
umanawun-kinai u'ati, usha'apanum kau'an ubaiatina'akani'i naa
mawaka-karu di'iti.
10 Tominkaru wuru'u toma'oraz ipai aimaakan kida. Na'iki ipai aimaakan
kida ukonaukii-kinaa ni'o. Tominkaru aipan iriba'oraz paudainao
ka'idiwainan pamanawunun idi. Tominkaru saabaan Jesus kaiman
manawun ubaiatinan ida'an, uruu mishi kizi ukazannaatapan pidannao.
11 Aizii Jesus na'iki wunaou'u usaabaaniaz naa, bauda'apa'o ĩdaru. Uruu
idi aonaa ukiba'azon padakotan ĩdyaun pa'inawuzunao nii na'iki
padadakoonao nii.
12 Ukian sha'atii Tominkaru ati kaikapa'a:
"Õkakuwaapan nii pudau'u

---

* **2:8** Psalm 8:4-6

õ'inawuzunao na'iki õdadakoonao ati;
Õkonaukii-kidan nii pugaru
pupidanannao baokopatinan dono."†

13 Ukian kapam,
"Õnyukunuu Tominkaru ati'o nii."‡
Na'iki ukian kapam kaikapa'a:
"Di'i õgaru'u, koraiziannao tuma,
Tominkaru taaniaz õ'ati."§
14 Wuru'u koraiziannao, pidannao ĩdyaun. Ukau'an Jesus na'apa utominan, na'iki utiwaa wuru'u ĩbaiatanii kidaz kapam. Utominan pidan nii, na'iki pamawakan ida'an, umainaabatan ipai Satan ma'ozakanuz, kazowautapa'oraz mawaka-karu.
15 Na'iki kaikapa'o ida'an, Jesus so'otan pidannao, poitoruinao kawanu'oraz ĩmashaapan pashakatan di'iki, ĩtaritan idi mawaka-karu ai.
16 Kaimanaiman ukainaabata-kao, aonaa angelnao mani wuru'u Jesus kaminka'utaniaz, mazan Abraham takaan-daunnao pa'an.
17 Uruu idi'o Jesus tominan pidan nii na'apa manawun pa'inawuzunao kawan, turuu kizi uruu ĩFaadaan Umanawunu'o nii, kamunan-kida'o ni'oraz ĩdyaun na'iki mishi'o usha'apatan aimaakan kida Tominkaru ati. Uruu turuu kizi pidannao oian kida so'ota-kao.
18 Na'iki aizii turuu ukaminka'utan wunaou'u tiwaa-kidapa-kariwainaouz, usha'apanum kau'an tiwaa-kidapa-kariwai'i naa uruu, na'iki ubaiaapa'akani'i naa dikauda'o kapam.

3

Powa'a zii Jesus umanawunun Moses ai

1 Ukau'an, õiribannao, Tominkaru zaamataniinaouz papidanannao nii. Udi'itapa Jesus, uruu apostle na'iki Umanawunu'o Faadaa ipai waunao ati mishidapainaouz Tominkaru.
2 Jesus sha'apata ipai aimaakan Tominkaru dyuudanii usha'apatan, uzaamatan uruu sha'apata'o nii kaudin-kizai, na'apa Moses sha'apatauzon kawan da'i ipai aimaakan dyuuda-kariwai usha'apatan Tominkaru Dapu ainao ati, wuru'u upidanannaouz.
3 Pidan toma'oraz kabaun pamashaapa-kizi nii, powa'a zii manawun unaubaapa-kao wuru aia'a kabaun utomaniaz. Ukau'an na'apa kapam Jesus, powa'a'o zii manawun unaubaapa-kao pa'an Moses ai.
4 Mishi ipai kabaun kaina'a'o utomiki, mazan Tominkaru, uruu pa'an wuru'u toma'oraz ipai aimaakan.
5 Moses sha'apata ipai aimaakan wuru'u dyuuda-kariwaiz usha'apatan Tominkaru Dapu ainao ati, wuru'u upidanannaouz, mazan uruu poitorui karikaonan. Na'iki usha'apaapauzoniaz kainaabatan na'apam nii aimaakan sha'apan diina'iti'i.
6 Mazan Christ, Tominkaru Danin idi, ukazowautapa Tominkaru Dapu ainao wuru'u upidanannaouz, na'iki usha'apata ipai aimaakan Tominkaru dyuudanii usha'apatan ĩ'ati. Waunao Tominkaru Dapu ainao, wazaamatinpan an pakawan wamishidapanii di'iti, na'iki wazaudapan an pakawan ukowaadauzoniaz usha'apatan nii wa'ati diina'iti'i.

† **2:12** Psalm 22:22 ‡ **2:13** Isaiah 8:17 § **2:13** Isaiah 8:18

Marii wada'anan Tominkaru karikaonan

7 Ukau'an, Kaimana'o Doronaa kiauzon kawan,
“Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,
8 mana'a udadarada'ana'a unyukunuu
tawuru dono'o kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru,
na'iki utiwaa-kidapauzonuz uruu mapidantaka'o amazada di'ii.
9 Na'ii udokozu-daunnao tiwaa-kidapan õgaru,
ĩtukapauzon pu'a'a naa padamata kanom kida õsha'apaapauzonii 40 wunu.
10 Uruu idi tuukii manawun õto'oran ĩ'ati,
na'iki õkian: Ĩkaduz ĩmada'ana'azookan õgaru,
na'iki aonaa manawun ĩaipan paizo'atin zoobaba õkakinaori.
11 Uruu idi õto'oran bii'i õtoman parada-karu
aona'oraz turuu ukiwa-kida-kao.
Õkian: Aona'o nii na'apainim ĩmorotan
amazada sookapa-kizai iti, õsaabaaniaz naa.”*
12 Õiribannao, ukarodin pa'i, aonaa kizi na'ia'oram unao nyukunuu dikaudan na'iki mamishidakan, na'iki unao tanawatinan pana'iti'i naa kakupa'oraz Tominkaru ai.
13 Uma'ozakadaaka mishi'oraiman ipai kamoo, wuru'u “Aizii Kamoo” kia'oraz udakota-kao kaina'an pu'u zii, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao dikintapadinan, umariidapa-kidinan ida'an oia'o ati.
14 Waunao Christ tuma'o waka'iidiwainan, wazaamatinpan an kaimanaiman wuru di'iki'i wasakadanuz wamishidapan atii utokon iti, aonaa wakaakinpan.
15 Wadi'itapa koshan tawuru'u usaadinapanuz:
“Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,
Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu
tawuru kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru.”†
16 Kanomnao tawuru'u abata'oraz padamata Tominkaru paradan mazan dikintapa'oraz uruu? Ĩnao Moses kodita-kidaniinaouz Egypt iki.
17 Na'iki kanomnao ati'o Tominkaru to'oranuz 40 wunu? Uto'oran wunao ati'ora'a, oia'oraz, mawaka'oraz naa mapidantaka'o amazada ii.
18 Na'iki kanomnao ati'o Tominkaru kian parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-kao ida'an, aona'o nii na'apainim ĩmorotan amazada sookapa-kizai iti? Ukian na'apa wunao ati'ora'a, dikintapainaouz Paugaru.‡
19 Ukau'an waaitapa aonaa ĩmorotan taapada-kao amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an ĩmamishidakan idi'o.

4

Kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu

1 Kaina'a zii Tominkaru taauzonii wa'ati mishi'oraz paparadan, uruu ida'an kizi turuu wamorotan amazada sookapa-kizai iti. Marii wakarodinan zoobaba, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao kasharutinan, utukapa pa'i umamorotakan wuru di'iti'i sookapa-kizaiz.
2 Waabatani'i naa kapam Kaimana'o Kuwai na'apa ĩabatauzon kawan. Mazan madiwautapa-ka'o karikaonan ĩ'ati wuru'u kowaada-kariwaiz. Mishi ĩabata padamatazu, mazan aonaa ĩmishidanuzu.

---

* **3:11** Psalm 95:7-11 † **3:15** Psalm 95:7-8 ‡ **3:18** Numbers 14:1-35

3 Aizii waunao mishidainaouznaa morota pa'an, wuru di'iti'i
sookapa-kizaiz. Tominkaru kian kawan:

"Õtoman õto'oran bii'i parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-kao. Õkian:
Aona'o nii na'apainim ĩmorotan amazada sookapa-kizai iti,
õsaabaaniaz naa!"*
Mishi Tominkaru kaudin-kizi ipain utoman dono'oraz amazada.
4 Kaina'a usaadinpan 7th kamoo dau'u, kaikapa'a: "Tominkaru sookapan
7th kamoo ida'a ipai pakaudin-kizi kida ai."†
5 Na'iki wadi'itapa koshan usaadinapanuz, Tominkaru kian, "Aona'o nii
na'apainim ĩmorotan amazada sookapa-kizai iti."‡
6 Kiwiiniinaouz ĩabatan Kaimana'o Kuwai, aonaa ĩmorotauan amazada
sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an ĩdikintapan idi'o. Kaina'a'o nii
baokoinao taapada-kao nii ĩmorotan amazada sookapa-kizai iti.
7 Ukau'an Tominkaru saabaa ba'oran kamoo, uruu dakota-kariwaiz "Aizii
Kamoo." Ukowaadanuz David ida'an iriba wunu dobatan dauna'an, uruu
dau'ati'o tawuru'u kii-karuz kaikapa'a:

"Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,
Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu."§

8 Joshua tauzon an mani sookapa-karu ĩ'ati, aonaa kanom nii mani
Tominkaru kadakotinan ba'oran kamoo dau'u udauna'an.
9 Uruu idi, kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu,
Tominkaru sookapauzon kawan 7th kamoo ida'a.
10 Kanom morota'o sookapa-kizai iti, Tominkaru saabaaniaz, usookapan
nii pakaudin-kizi kida ai, na'apa Tominkaru sookapauzon kawan da'i
pakaudin-kizi ai.
11 Ukau'an marii watiwainan dadara wamorota kizi amazada
sookapa-kizai iti. Dadara pa'i watiwain, uruu aonaa kizi kanom pozawatan
patamakapan ida'an wunao kaduzu'u, dikintapainaouz.
12 Tominkaru Paradanuz kakupa'o, na'iki uka'iita pasha'apatan
aimaakan kida. Powa'a'o zii manawun udimanan marii dya'utama'oraz
udabaazi dimanainpan ai. Atii uchoota waka'azoo iti, wadoronaa na'iki
wanyukunuu sakadinapa-kizi iti. Uchoota atii waniwa'uuzi dyukoinpan,
na'iki waunanzoo zikon iti. Na'iki Tominkaru paradan aitapa-kida na'apam
wadi'itinpan na'iki kanom waaipan wanyukunuu ii.
13 Aonaa kanom kaina'a dizinpa'o nii Tominkaru ai ipai utomaniaz bii an.
Ipai aimaakan mashaapan kainaabanaa na'iki da'atinapa uawun za'a.
Na'iki u'ati'o nii wuru'u wakowaadanuz ipai na'apam wamashaapauzonuz.

Jesus, uruu Umanawunu'o Faadaa

14 Kaina'a waFaadaan Umanawunu'o manawun mako'oraz naa aokazi iti,
uruu Jesus, Tominkaru Daniz. Ukau'an marii pakawan wazaamatinpan
wuru di'iti'i wamishidapanuz uruu.
15 Usha'apanum kau'an wuru'u waFaadaan Umanawunu'oraz, uaitapanii
na'apa'oram wuru'u wamaturuukanuz. Umashaapankan dono imi'i
baara'a, tiwaa-kariwai kapam uruu ipai sha'apa'oram ida'an kida, na'apa
waunao kawan. Mazan aonaa na'apainim u'oian.
16 Ukau'an aonaa wataria'ana'a wamaonapadinan Tominkaru
kamunanu'oraz ida'ati. Na'ii wakamunan-kida-kao nii na'iki waikodan nii
kamunan-karu kaminka'uta'o nii waunao, waaipan dono waminka'u nii.

* **4:3** Psalm 95:11 † **4:4** Genesis 2:2 ‡ **4:5** Psalm 95:11 § **4:7** Psalm 95:7-8

5

1 Umanawunu'o Faadaa zaamatauzo-kariwai da'i pairibannao bii iki,
ukaudin-kizi ni'o taa-kao, umakon Tominkaru kanaapu iti pidannao ati,
utaa kizi kaiman kida'o aimaakan Tominkaru ati, na'iki uzowii kizi uzainao
pidannao oian dikin ii.
2 Kaiman uruu wunao tuma'a maaitapin-kainaouz na'iki
sha'apatainaouz dikauda kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an uruu
na'apa'o umaturuukan kapam ĩnao kawan.
3 Ukau'an pamaturuukan idi, uzowian nii uzainao pa'oian dikin ii kapam,
uzowian dono uzai pidannao oian dikin ii.
4 Aonaa pidan Umanawunu'o Faadaa-tinpan paaipan ati karikaonan. Soo
Tominkaru zaamatan ida'an pidan, wuru'u utominanuz pa'an
Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Aaron zaamatauzo-kao kawan.
5 Ukau'an na'apa'o kapam Christ, aonaa paaipan ati'o mani wuru'u
uzaamatinanuz Umanawunu'o Faadaa nii. Mazan Tominkaru pa'an
wuru'u zaamata'oraz uruu, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:
"Pugaru õdani,
Aizii õgaru'u naa pudaru nii."*
6 Na'iki ukian koshan kaikapa'a:
"Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,
na'apa'o Melchizedek faadaa-tinpauzon kawan."†
7 Jesus mashaapankan dono imi'i baara'a, utoriinapa Tominkaru ati
na'iki upishaa ukaminka'utan paugaru. Utoriinpan diiwa'o ida'an na'iki
uzaada Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan uruu mawaka-karu ai.
Na'iki wuru'u utoriinapanuz dako'ati-kao, usha'apanum kau'an utaainan
idi'o kaiman-daun Tominkaru ati.
8 Jesus Tominkaru danin pu'u padamata, utominapa izo'atiaaba-karu
dau'u pabaiatinan ida'an.
9 Ubaiaapan idi ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu'u naa
karikaonanu'o kazannaatin-karu ikoda-kinao nii ipai wunao ati'i
izo'atiinaouz uruu.
10 Tominkaru zaamatan uruu Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa'o
Melchizedek‡ faadaa-tinpauzon kawan.

Kakinaorii waota-karu aia'o mishidapa-karu ai

11 Kaina'a dobata wakowaada'azoonii wuru dau'ana'a, mazan
kasha'apannaa ukowaada-kao kaimanaiman unao ati, usha'apanum
kau'an kona'ii utominpan.
12 Unao kotua'iki'ora'a naa umishidapan Jesus, mazan upu'u aonaa
uka'iitan utominapa-kidan baokoinao, mazan kii'an, ba'oran pidan
tominapa-kidan zii unao powaa iti zii koshan wuru dau'a'a kiwiini'oraz
tominapa-karu kida Tominkaru kuwaa daua'oraz. Unao koraiziannao sodi
kida kawanu'o zii, biidapa'o zii dunui karikaonan, maka'iitaka'o zii
panikan wanyukunui.
13 Pidan mashaapa'oraz zii dunui ida'an karikaonan, pa'ishizo sodi'o zii
kawanu'o wuru'u. Aona'o zii uaitapan aimaakan kaimana'o oo aimaakan
aona'o ukaimanan.
14 Mazan pidan nika'o kimisha'o wanyukunui, dyaupai'ora'a naa pa'an
wuru'u. Uaitapani'i naa pa'an na'ia'oram aimaakan kaimana'o na'iki
aimaakan oia'o.

---

* **5:5** Psalm 2:7 † **5:6** Psalm 110:4 ‡ **5:10** Genesis 14:17-20

6

1 Ukau'an marina'a naa shoman kiwiin kida'oraz zii da'i tominapa-karu
Christ daua'oraz, mazan wamako'o naa mishi'oraiman wuru di'iti'i
kakinaorii, wadyaupai-kinaa ni'oraz pa'an. Aonaa wasakadina'ana'a
powaa iki wuru di'iki'i, pidannao pa'ina'oraz zii ĩmishidan tominapa-kinaaz.
Tawuru'u tanawatin-karu madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai
daua'oraz, na'iki Tominkaru mishida-kao daua'oraz zii.
2 Na'iki chikaawunuin-karu kida daua'oraz, na'iki pidannao muudan
daua'oraz paka'u kida ba'oran pidan ida'ati, na'iki tominapa-karuz
mawakainao kadishita-kida-kao daua'oraz diina'iti'i, na'iki
karikaonanu'oraz pataka'utin-karu daua'oraz.
3 Na'iki Tominkaru taapadan an una'apan, wamakon nii wuru di'iti'i
kakinaorii wadyaupai-kinaa ni'oraz pa'an.
4 Aizii aonaa turuu pidannao padanata-kida-kao powa'a ati koshan
Tominkaru ida'ati, wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa
baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati.* Konaukia'oraz da'i ĩtiwaan
kaimana'oraz aimaakan aokazi iki'o, na'iki ka'idiwaina'oraz Kaimana'o
Doronaa idi.
5 Na'iki ĩaitapani'i naa na'apam Tominkaru paradan kaimanan, na'iki
ĩaitapani'i naa na'apam Tominkaru ma'ozakan, wuru'u ukaiwaan ni'oraz
diina'iti'i.
6 Mazan ĩmarina'atan an pamishidapan Christ, aonaa turuu
ĩpadanata-kida-kao powaa ati Tominkaru ida'ati. Wuru'u aimaakan
ĩsha'apataniaz, Tominkaru Dani tauka-kao kawanu'o wuru'u cross di'iti
na'iki ĩba'azootin-kidan uruu iriba'o pidannao kanaapu iti.
7 Tominkaru wuru'u kamunan-kida'oraz zakapu kaimana'oraz wunu
zabiipan, uruu idi ziwu paoribai sodan kida, paowainao atiz.
8 Mazan zakapu kaiwada-karu baawuta'o na'iki kazamaka'o baawuta'o
pa'idiwaru, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, uruu idi Tominkaru
pataka'utan niizu, na'iki ukawaoda-kao nii ipai.
9 Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, waparadan pu'u padamata unao ati
kaikapa'a, mazan waaitapa wanyukunuu ii, usha'apatan nii kaiman kida'o
aimaakan, pidan sha'apatauzoniaz pakazannaatinan idi'oraz naa.
10 Tominkaru aona'o nii usha'apatan aimaakan pana'iti. Aona'o nii
umanyukunuutan wuru'u unao sha'apataniaz, oo unao aida-kidaniaz
ukamarainapanun Tominkaru ati, ukaminka'utan ida'ana'oraz
umin-mishidannao, atii kai pakawan zii unao sha'apaapan na'apa kida'o
ĩ'ati.
11 Na'iki tuukii manawun waaipan ipai unao pakawan usha'apaapan
wuru'u dadara'oraz kaudin-kizai atii utokon iti. Uruu mishi'o nii uikodan
wuru'u aimaakan kida uzaudapaniaz.
12 Aonaa waaipan uzoonon, mazan waaiapa unao tawunao kawan
pa'ana'a, mishidainaouz na'iki makashadin-kainaouz, uruu idi ĩzaamata
tawuru'u Tominkaru kowaadanii putaan nii ĩ'ati.

Tominkaru kian kawana'ati, mishi'o nii usha'apan

13 Tominkaru kaiwaa pa'uu, utukapa-kida-kinaa nii umishian nii wuru'u
paparadanuz, ukowaadauzon dono'oraz pasha'apatan nii aimaakan
Abraham ati. Ukaiwaan pa'uu aonaan idi ba'oran umanawunu'o nii u'ai.
14 Ukian kaikapa'a:

---

* **6:4** *wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati* oo "baukapaiman ĩaitapani'i naa padamata mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz"

“Mishi'o nii õkamunanun pu'ati,
iriba'o nii õtaan putakaannao nii.”†
15 Abraham aonaa ukashadinan pazaudapan, atii uzaamatan Tominkaru
kowaadaniaz pataan nii.
16 Pidannao kaduz ĩdakotauzon pidan umanawunu'o pa'ai,
ĩtukapa-kida'azon idi ĩmishian nii wuru'u paparadanuz. Na'iki pidannao
abatan dono uruu kaduz parada-karu, aona'a naa powa'a
ĩmamishida'akakan.
17 Aizii Tominkaru aipan patukapa-kidan kaimanaiman aona'o nii
upana'adan padi'itinpan pasha'apata'azoonii ai, uruu idi ukaiwaan pa'uu
utukapa-kida-kinaa nii umishiian nii wuru'u paparadanuz, wunao ati'i
zaamatainao ni'oraz tawuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii.
18 Di'ora'a dya'utama'oraz aimaakan kida, aonaa turuu ĩpana'adinan:
Tominkaru aonaa turuu umariidinan utaan dono mishi'o paparadan, na'iki
aonaa turuu umariidinan ukaiwaan dono pa'uu.
Ukau'an waunao makoinaouznaa Tominkaru di'iti kazannaatin-karu
dau'ati, tuukii wanyukunuu ma'ozakada-kao aonaa kizi wakashadinan
wazaudapan kaiman kida'o aimaakan Tominkaru taa'azooniaz wa'ati
diina'iti'i.
19 Na'iki wazaudapan idi'i naa Tominkaru taa'azooniaz wa'ati, aonaa
kanom awautapan‡ waunao Tominkaru ai.
20 Jesus mako'o naa u'idi'iti wa'ua'ati, na'iki waunao dikin ia'o umakon,
uru'o ni'i naa karikaonanu'o Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa
Melchizedek§ faadaa-tinpauzon kawan.

7

Melchizedek faadaa-tinpan kaduz umanawunu'o

1 Aizii Melchizedek king da'i donoi Salem ii, na'iki uruu faadaa kapam,
ukaudinan Tominkaru umanawunu'o manawun ati. Aizii Abraham
papidanannao tuma, ĩmizaataakapan patarubanao tuma, ĩzowii ipai ĩdyaun
panaobanaa kingnao tuma kapam. Aizii Abraham kiwapaanan dono'o naa
na'iki, Melchizedek ikodapan uruu, na'apain udapadan kaiman kida'o
aimaakan sha'apa kizi Abraham ati, Tominkaru di'iki'o.*
2 Aizii Abraham, una'aka ipai aimaakan kida pazaamataniaz
pamizaataaka-kizi iki. Uru'u naa ubuutan 1/10 aimaakan kida
pazaamataniaz di'iki, na'iki utaanuzu Melchizedek ati, u'idiwau nii.
Wuru'u Melchizedek uuaz, “Kaimana'o Naobanai” kia'o wuru'u. Na'iki
uruu dakota-kao kopam, “Kaimanaaka-karu Naobanaanaa,” usha'apanum
idi uwiizi uu Salem, “kaimanaaka-karu” kia'o wuru'u.
3 Aonaa Melchizedek daru na'iki daro aitapa-kao. Na'iki aonaa kapam
udokozu-daunnao aitapa-kao. Aonaa uaitapa-kao na'apaini'oram
ushakatan na'iki na'apainim naa umawakan. Melchizedek Tominkaru
Dani kawanu'o; ufaadaa-tinpan idi karikaonanu'o.
4 Aizii utukapa, na'apam Melchizedek umanawunun. Abraham,
wadokozu-daunnao tomin-kiziz, ubuuta ipai aimaakan pana'akaniaz na'iki
utaa 1/10 Melchizedek idiwau nii.

---

† **6:14** Genesis 22:17 ‡ **6:19** Tominkaru Dapu Jerusalem ia'oraz, unazo ii kaina'a kazoa'o na'iki udaru'o kamicha mada. Uruu awautapa'o pidannao, ĩmorotan ai Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti. Soo Umanawunu'o Faadaa, uruu turuu umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Mazan Jesus, baukapa umawakan na'iki utaan paizain pidannao oian dikin ii. Uruu wuru'u da'ata'oraz aokazi iti'o dunapo. § **6:20** Genesis 14:17-20 * **7:1** Genesis 14:17-20

5 Na'iki kii-karu kawana'ati Moses kakinaori ida'an, Levi takaan-daunnao
wuru'u faadaa-tinainaouz, ĩnao zaamata'o nii pa'idiwau nii 1/10 wuru
di'iki'i pairibannao buutanii kidaz, (Abraham takaan-daunnao wuru'u
ĩiribannaouz, mazan upu'u ĩzaamatan aimaakan ĩ'idi'iki).
6 Mazan Melchizedek aonaa Levi takaan-daun mani uruu, upu'u zii
uzaamatan 1/10 Abraham ai. Na'iki upu'u udapadan kaiman kida'o
aimaakan sha'apa kizi Abraham ati, uruu ati'oraz sha'atii Tominkaru
kowaadauzon usha'apatan nii kaimana'o aimaakan.
7 Na'iki ipai pidan aitapan: wuru'u pidan umanawunu'oraz powa'a zii
ba'oran ai, turuu udapada-kidan kaimana'o aimaakan sha'apa kizi wuru
ati'i ba'oran aona'oraz umanawunun.
8 Wunaou'u faadaanaouz, wuru'u Levi takaan-daunnaouz zaamata 1/10,
mazan ĩnao mawaka'o nii. Mazan Melchizedek zaamata'oraz 1/10 Abraham
ai, karikaonanu'o ukakupan pa'an, saada-kariwaiz kian kawana'ati
udau'an.
9 Na'iki Abraham taan dono'oraz Melchizedek ati 1/10, turuu wakian Levi
takaan-daunnao wuru'u zaamatauzonaouz padamata 1/10; upu'u ĩtaan
kapam Melchizedek ati Abraham ida'an,
10 usha'apanum kau'an Melchizedek ikodapan dono'oraz Abraham; Levi,
padokozu-daun Abraham ida'a'ora'a naa uruu na'apain.
11 Aizii wuru'u Levi takaan-daunnao faadaanao-tinapauzon kaduzuz
turuan an mani usha'apatan ipai aimaakan Tominkaru aiapanii
usha'apata-kao, aonaa kanom nii mani ba'oran kaduz faadaa aiapa-kao
Melchizedek kawanu'o pa'an, aonaa Aaron† kawanu'o mani. (Levi
takaan-daunnao faadaa-tinapanuz, kakinaorii taa-kariwaiz Moses ati,
kawana'ati'o wuru'u ĩfaadaa-tinapanuz.)
12 Na'apainim dono wuru'u faadaa-tinapa-karu kaduzuz pana'ada-kao,
ukau'an pana'adina'o nii kapam wuru'u ĩkakinaorinaaz.
13 Na'iki usaadinpan kawana'ati wanaobanaa Jesus dau'an, uruu ba'oran
pidan tonaazinaa di'iki'o uwa'atin; na'iki aonaa na'apainim pidan uruu
tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinpauzon.
14 Kaimanaiman uaitapa-kao wanaobanaa wa'atin Judah tonaazinaa
di'iki'o, na'iki Moses aonaa na'apainim ukiauzon uruu tonaazinaa di'iki'o
faadaa-tinapa-karu dau'an.‡

Ba'oran faadaa,
Melchizedek kawanu'o

15 Aizii turuu waaitapan powa'a zii kaimanaiman, ba'oran kaduz faadaa
aidinan, Melchizedek kawanu'o.
16 Ufaadaa-tinan aonaa ushakatan ida'ana'o mani faadaa-tinpauzonao
tonaazinaa di'iki; mazan ufaadaa-tinan wuru ida'ana'a kakupa-karu
ma'ozakanuz aona'o ni'oraz ukatokon-tinauzon pa'an.
17 Na'apa usaadinpan kawana'ati udau'an, kaikapa'a:
“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,
na'apa Melchizedek faadaa-tinpauzon kawan.”§

18 Ukau'an kiwiitapa'oraz kakinaorii (Moses ati'oraz utauzo-kao), aona'a
naa ukaiwaa-kao powa'a, usha'apanum kau'an umaturuukan idi na'iki
madiwautapa-ka'ora'a naazu.

---

† **7:11** *Aaron:* uruu kiwiini'o faadaa, na'iki uruu Levi takaan-daun. ‡ **7:14** Jesus wa'atin pu'u Judah tonaazinaa di'iki, kii-karu kawana'ati, ipai wuru'u ba'oran Israel tonaazinaa kida bauda'apa'o ĩdokozu, Jacob, ba'oran u'uu, Israel. § **7:17** Psalm 110:4

19 Wuru'u kakinaoriiz, aonaa usaabaan pidan kaiman. Mazan aizii
waaitapa kaina'a'a naa taa-kao wa'ati wamaonapadin-kinaa nii Tominkaru
ida'ati.
20 Na'iki powa'a zii, kaina'a Tominkaru paradan pa'uu ida'ana'oraz
utoman.* Aonaa kaikapa'o parada-karu nii, ba'orainao zaamata-kao
dono'oraz faadaanao nii.
21 Mazan Jesus faadaa-tinan wuru ida'ana'a Tominkaru taaniaz
paparadan pa'uu ida'ana'oraz, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:
"Õgaru Naobanai toman parada-karu õ'uu ida'an;
na'iki aona'o nii õpana'adan õnyukunuu:
'Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan!' "†
22 Tominkaru toman idi parada-karu pa'uu ida'an, Jesus ida'ana'o umishian
wuru'u Pa'ina'oraz Covenant‡ Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii
pidannao ati, na'iki powa'a'o zii ukaimanan.
23 Kaina'a koshan ba'oran na'apam Jesus faadaa-tinapanuz
pana'adinpan: kiwiitapainaouz faadaanao iriba'o ĩdyaun, usha'apanum
kau'an mawaka'o nii ĩdyaun, ukau'an aonaa karikaonanu'o nii mani
ĩkaudinan faadaanao nii.
24 Mazan Jesus, karikaonanu'o ukakupan, uruu idi karikaonanu'o nii
ufaadaa-tinpan.
25 Ukau'an turuu ukazannaatan kai, wuru'u pidannao wa'atiinaouz
Tominkaru ida'ati paugaru ida'an, na'iki karikaonanu'o nii ukazannaatan,
usha'apanum kau'an karikaonan ukakupan na'iki uparadan nii ĩdikin ii
Tominkaru ati.
26 Ukau'an Jesus wuru'u Umanawunu'o Faadaa sha'apata'oraz ipai
aimaakan wa'ati. Uruu Tominkaru zaamatanii, aona'o ukasharutinpan
na'iki aonaa oia'o nii u'ida'a, usaabaa-kao pana'itinapu oiainao ai na'iki
usawata-kao aokazi iti umanawunu'o nii.
27 Uruu idi aonaa kanom nii uaiapa-kao utaan uzai kawaoda-kariwai
Tominkaru ati ipai kamoo, wunao Umanawun kidainao Faadaanao tauzon
kawan uzai kida kawaoda-kariwai Tominkaru ati. Kiwiin ĩtaan nii pa'oian
dikin ii na'iki udauna'an ipai pidannao oian dikin ii. Uruu taaina'o baukapa
pa'an pidannao oian dikin ii pamawakan ida'an na'iki aona'o nii
na'apainim utaainan powa'a koshan.
28 Moses kakinaori ida'an pidannao maturuu-kainao zaamata-kao
Faadaanao Umanawun kida'o nii, mazan kakinaorii taa-kao dauna'an,
Tominkaru taan paparadan pa'uu ida'an, uzaamatan pauDani
Umanawunu'o Faadaa nii, ka'iita'oraz pasha'apatan ipai aimaakan
Tominkaru aipan kawana'ati.

8

Jesus wuru'u Umanawunu'oraz waFaadaan

1 Aizii di'i wuru'u õaipaniaz uaitapan, kaina'a Umanawunu'o waFaadaan,
sakanata'oraz naa umanawun-tinapa-karu ida'a Tominkaru diwa'ora
antanapu aokazi ii.

---

* **7:20** *pa'uu ida'ana'oraz utoman:* Tominkaru kaiwaan pa'uu uaipan idi pidan aitapan umishiian nii paparadan ukian kawana'ati. † **7:21** Psalm 110:4 ‡ **7:22** *Pa'ina'oraz Covenant:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

2 Ukaudinan Umanawunu'o Faadaa nii, wuru nazo'o ia'a mishi'oraz
Tabernacle* Tominkaru tomaniaz aokazi ii, aonaa pidan tomanii mani.
3 Ipai Umanawunu'o Faadaa taa kaimana'o aimaakan kida na'iki
kawaoda'o nii uzai Tominkaru ati. Uruu idi waFaadaan Umanawunu'oraz,
utaanii kapam aimaakan Tominkaru ati.
4 Umashaapan an zii mani imi'i baara'a, aonaa mani ufaadaa-tinan,
usha'apanum kau'an, kaina'a naa faadaanao taa'o aimaakan kida
Tominkaru ati Kakinaorii kawana'ati.
5 Wuru'u Tabernacle imi'i baara'a'oraz na'apa'o aokazi ia'oraz kawan,
mazan udikin karikaonan. Uruu idi'o Moses kakinao-kao
ukadishita-kida'azon dono'oraz naa Tabernacle, Tominkaru kian u'ati,
"Mishi pa'i putoma ipai aimaakan, na'apa manawun wuru kawana'ati'i
õaida-kidaniaz pu'ati midukuo ii."† 6 Mazan Jesus kaudin-kizi taa-kao,
ufaadaa-tinapanuz, powa'a'o zii umanawunun pa'an wunao kaudin-kizi
aia'a, kiwiitapainaouz faadaanao. Na'apa ukau'an wuru'u Pa'ina'oraz
Covenant‡ Jesus ida'ana'oraz umishiinan, powa'a'o zii pa'an umanawunun
Kiwiitapa'oraz Covenant ai. Na'iki Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o
aimaakan uruu ida'an.
7 Aonaan an mani pidannao kasharutinpan Kiwiitapa'oraz Covenant ai,
aonaa kanom nii mani ukawadaunuta-kao.
8 Mazan Tominkaru tukapan idi papidanannao kasharutinpan pa'ai,
uruu idi ukian,
"Kaina'iki kamoo kida wa'atin," Naobanai kian,
"Uruu dono'o nii õtoman Pa'ina'o Covenant
Israelitenao na'iki Judah sannao tuma.
9 Wuru'u Pa'ina'oraz Covenant õtoman ni'oraz,
aonaa wuru kawanu'o nii mani'i õtaaniaz covenant ĩdokozunnao ati.
Õna'akan ĩdyaun õkarodapan ida'ana'o,
õkodita-kidan dono'oraz ĩdyaun Egypt iki.
Aonaan idi ĩizo'atin wuru'u Covenant õtaaniaz Moses ida'an,
uruu idi'o aona'a naa õnyukunuupa'akan ĩdyaun.
10 Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'o Covenant õtoman ni'oraz
Israelitenao tuma diina'iti'i," Naobanai kian,
"Õmuudan nii õkakinaori kida ĩnyukunuu ii ĩdi'itinapa-kinaa nii,
na'iki õsaadan niizu ĩnyukunuu ida'a ĩnyukunuitapa-kinaa niizu.
Õgaru'o nii ĩTominkarun nii,
na'iki ĩnaou'o nii õpidanannao nii.
11 Aona'o nii pidan tominapa-kidan pamin-dazabazi oo pa'inawuzu,
ukian ida'an, 'Putominapa Tominkaru dau'u.'
Usha'apanum kau'an ipai'o nii ĩaitapan õgaru,
pidannao wuru'u aona'oraz ĩmanawunun na'iki umanawuniinaouz
pidannao.
12 Õmainaabatan nii wuru'u aimaakan dikauda kida'oraz ĩsha'apatauzon,
na'iki aona'o nii powa'a õnyukunuitapan ĩ'oian kida."§
13 Tominkaru dakotan idi patoman Pa'ina'o Covenant, uruu idi
Kiwiini'oraz Covenant, aona'o ni'i naa uaiapa-kao.

---

* **8:2** *Tabernacle:* uruu toma-kariwaiz Tominkaru Dapu nii, Exodus di'ia'oraz ukowaada-kao kamicha madanaa idi'o. Mazan da'a'a verse 2 ida'a, kaina'a Tabernacle kapam, uruu Tominkaru Dapu manawun aokazi ia'oraz. Putukapa Hebrews 9:1-8 kapam. † **8:5** Exodus 25:40; 26:30 ‡ **8:6** *Pa'ina'oraz Covenant* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u. § **8:12** Jeremiah 31:31-34

9

Imi'i baara'a'o na'iki aokazi ia'o Tabernacle

1 Aizii kiwiini'oraz Tominkaru toman covenant Israelitenao tuma,
kaina'a'o choochiapa-karu kakinaorinaa kida na'iki kaina'a imi'i baara'a'o
Tabernacle.*
2 Wuru'u Tabernacle kamicha mada idi'o utoma-kao; na'iki dya'utama'o
unazoo. Kiwiitapa'o unazoo ida'a kaina'a lamp, miisa† baara na'iki bread
upaawa'a; wuru'u kiwiitapa'oraz unazoo, uruu dakota-kao Kabaun Nazoo
Kaimana'o.
3 Tabernacle nazoo buutapa-kao kamicha mada kazadinpa'o idi, aizii
uruu barau itinapu kaina'a ba'oran unazoo, uruu dakota-kao Kabaun
Nazoo Kaimana'oraz Manawun.
4 Uruu nazoo ida'a kaina'a altar, gold idi'o utoma-kao, incense‡
kawaodapa-kizinao. Na'iki kaina'a Moses kakinaori pakarannaa, ipai'o
ukamadata-kao gold idi. Aizii pakara nazo'o, kaina'a kamoti gold idi'o
utoma-kao, paida'o manna§ idi. Kaina'a kapam Aaron wadookori soda'oraz
da'i, na'iki kaina'a dya'utam kuba kataida'u kida'o na'a'oraz Tominkaru
Paradan saadinpan.
5 Aizii pakara paawa'a kaina'a Cherubnao* kainaabatapa'o Tominkaru
kaina'an, ĩkutuba kida kadamaradinapa wuru paawa ana'a oii-karu
so'ota-kizinaoaz. Mazan kai aonaa zii turuu wakadakotinan kaimanaiman
di'oraz aimaakan kida dau'a'a.
6 Aizii aimaakan kida minziiwa-kida-kao dono'o naa ipai na'apa,
faadaanao morotan nii ipai kamoo kiwiini'oraz unazoo di'iti, ĩsha'apata kizi
pakaudin-kizi.
7 Mazan Faadaa Umanawunu'oraz pa'an, soo uru'o nii morota wuru
di'iti'i ba'oran unazooz, kamicha mada kazadinpa'oraz barau itinpu'oraz,
na'iki umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Na'iki umorotan nii
na'iti, soo una'akan an izai patuma utaan ni'oraz Tominkaru ati, pa'oian
dikin ii na'iki wuru dikin ia'a oii-karu kida pidannao sha'apataniaz
maaitapinaka-daun.
8 Kaimana'o Doronaa kaimanaiman ukainaabatan wa'ati wuru ida'ana'a,
aonaa zii na'itim morota-karu wuru di'iti'i Kabaun Nazoo Kaimana'oraz
Manawun, wuru kaina'an kawana'ati zii'i, kiwiitapa'oraz Tabernacle.
9 Di'oraz aimaakan, kainaabata wa'ati kai kida'o aimaakan dau'an.
Utukapa-kida wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan taa-kao, na'iki uzai
kawaoda-kaoaz Tominkaru ati, aonaa turuu usaabaan pidan choochiipa'o
nyukunuu pa'oian ai.
10 Wuru'u kakinaorii kidaz wuru dau'an kida'o karikaonanu'u:
aimaakan kida turua'oraz unika-kao na'iki utuza-kao dau'ana'o, na'iki
chikain-karu kida dau'ana'o. Na'apa'oraz kakinaorii kida, nanai ati'o
karikaonan, aonaa nyukunui ia'o mani, ukaiwaapa-kao nii aita-kao atii
wuru ida'ati'i Tominkaru tomanuz ipai aimaakan pa'inaa na'iki pana'a.
11 Mazan uru'u naa Christ Umanawunu'o Faadaa taa'oraz wa'ati kaiman
kida'oraz aimaakan, kaina'a'oraz naa kai. Na'iki umorota Tabernacle iti,
powa'a'oraz zii pa'an umanawunun na'iki ukaimanan, aonaa pidan
tomanii mani, oo aonaa di'ora'a amazada ida'a'o aimaakan kida idi'o mani
utoma-kao.

---

* **9:1** *Tabernacle:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **9:2** *miisa:* English ida'an, table. ‡ **9:4** *incense:* kaduunu'o shanaribai. § **9:4** *manna:* uruu Tominkaru dyu-udauzoniaz Israelitenao wanyukunuu nii aokazi iki ĩna'iaakapan dono'oraz mapidantaka'o amazada ii aka. * **9:5** *Cherubnao:* angelnao kawanu'o, na'auzo maonapa Tominkaru dazaba'a. Di'ora'a kida Cherubnao dikin toma-kariwai gold idi, kainaabata'o Tominkaru taba wuru'u.

12 Aonaa umorotan na'iti pana'akan ida'an boogi† izain, na'iki tapi'iza dani
izain, mazan umorotan paizain ida'an pa'an Kabaun Nazoo Kaimana'oraz
Manawun di'iti, umorotan baukapa na'iki aona'o nii na'apainim koshan.
Uruu idi aonaa utokon nii ukazannaatan waunao oia'o ai.
13 Aizii wuru'u boogi izain na'iki tapi'iza kazoti izain, na'iki pariti'i kida
tapi'iza dani kawaoda-kariwai di'iki'oraz chibii-kao ida'an, turuu usaabaan
pidan nanaa karikaonan, wuru kawana'ati'i ĩkakinaorinaaz,‡ mazan aonaa
ĩnyukunuu ii mani.
14 Pidan saabaa-kao kaiman kaikapa'o kaduz ida'ana'a, mazan Christ
izain powa'a zii manawun usha'apatan aimaakan umanawunu'o, utaainan
idi Tominkaru ati makasharutinaaka-daun, wuru ida'ana'a Doronai
karikaonanu'oraz ukakupan. Uizain saabaan nii wanyukunuu wuru aia'a
madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai, turuu kizi washa'apatan
wuru'u aimaakan, Tominkaru kakupa'oraz aiapanii washa'apatan.
15 Ukau'an Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru tomanuz Pa'ina'o
Covenant, turuu kizi Tominkaru dapadaniinaouz papidanannao nii
zaamatan ukowaadauzoniaz pataan nii, karikaonanu'oraz kaiman kida'o
aimaakan. Turuu usha'apan na'apa, usha'apanum kau'an mawaka'a naa
Christ, muuda-kida'o nii pidannao wuru aia'a ĩpataka'uta-kaoaz pa'oian
dikin ii, wuru'u ĩsha'apatauzonii kidaz ĩmashaapan dono'oraz zii Kiwiitapa'o
Covenant waranu'u.
16 Aizii pidan mawakan an mani, na'iki kaina'a uwa'akan pasaadanii
mawaka-karu kaaritannaa, kowaada'o nii kanomnao ati'o nii wuru'u
usha'apauz kida taa-kao umawakan dono. Aonaa kanom zaamatan wuru'u
aimaakan kidaz pa'idiwau nii wuru'u kaarita kawana'ati, soo uaitapa-kao
dono mishi, mawaka'a naa wuru'u saada'oraz mawaka-karu kaaritannaa.
17 Usha'apanum kau'an wuru'u mawaka-karu kaaritannaaz
madiwautapa-ka'o, pidan saada'oraz kakupan an zii; ukaiwainan nii soo
umawakan dauna'an.
18 Uruu idi'o kapam Kiwiitapa'oraz Covenant Tominkaru tomaniaz
Israelitenao tuma, kaiwainan soo zowii-kariwai uzai izain kaiwaa-kao
ida'an.
19 Kiwiitapa'o aimaakan Moses sha'apatan, ukowaadan pidannao ati ipai
Tominkaru dyuudaniaz uizo'ati-kao, usaadinpan kawana'ati kakinaorii
kida ida'a. Udauna'an uzaamatan tapi'iza dainao izain, wunu tuma na'iki
wuza'o kaznizo idi, na'iki hyssop waoda ida'an uchibian kakinaorii
kaaritannaa, na'iki ipai pidannao.
20 Aizii uchibian pu'u, ukian, “Di'oraz izai, uruu kainaabata'o Tominkaru
toman covenant unao Israelitenao tuma, unao izo'atin ni'o.”§
21 Na'iki na'apa kapam uchibian wuru'u Tabernacle, na'iki ipai aimaakan
kida kaiwaapa-kariwaiz choochiapa-karu dono na'ii.
22 Mishi, kakinaorii kian kawana'ati, marii ipai aimaakan kida
saabaa-kao kaiman izai ida'an, na'iki Tominkaru so'otan oii-karu kida soo
izai shoota-kao ida'an.

Christ mawakanuz so'ota oii-karu kida

23 Wuru'u toma-kariwaiz aimaakan kida, aokazi ia'oraz kaduz kawan,
saabaa-kao kaiman uzai zowiapa-kao ida'an. Mazan aokazi ii, uzai
zowiapa-kao aonaa uturuan. Uaiapa powa'a'o zii aimaakan umanawunu'o
pa'an.

---

† **9:12** *boogi:* English ida'an, goat. ‡ **9:13** Numbers 19:1-8 § **9:20** Exodus 24:8

24 Christ aonaa umorotan Kabaun Nazoo Kaimana'o di'iti, wuru'u pidan
tomaniaz aokazi ia'o choochiapa-kizai dikiniz karikaonan, mazan
umorotan aokazi iti manawun. Kai ukadishitapan Tominkaru kanaapu'u
wadikin ii.
25 Jewnao Faadaan Umanawunu'o, umorotan baukapa ipai wunu Kabaun
Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, una'akan uzai izain patuma. Mazan
Christ aonaa umorotan aokazi iti utaain kizi mani powa'a an kida.
26 Una'apauzon an mani, powa'a an kida mani umawakan amazada
tominan di'iki. Mazan ukaawankan baukapa karikaonan, amazada
ikoda'anan di'iti'i naa patokon, utaain kizi pamainaabata-kinaa nii oia'o,
pazowii-kao ida'an.
27 Ipai pidan mawakan nii baukapa, na'iki uruu dauna'an
ĩkootowapa-kida-kao nii Tominkaru kanaapu iti.
28 Na'apa ukau'an, Christ taainan baukapa pamawakan ida'an uso'ota
kizi iriba pidannao oian kida. Uwa'atin nii koshan, aonaa oii-karu
dau'ana'ora'a naa mani, mazan ukazannaata'anan pidannao
zaudapainaouznaa uruu.

10

Jesus ida'ana'o kazannaatin-karu

1 Wuru'u Jewnao kakinaorinaa, soo dikinii karikaonan wuru'u,
kainaabata'o ishazaba wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan wa'atipa'oraz
zii. Ukau'an uzai kawaodapa-kaoaz Jewnao kakinaori kawana'ati'oraz,
aonaa uturuan usaabaan pidannao kaiman, wuru'u taainainaouz
Tominkaru ati, uzai taa-kao pu'u padamata powa'a an kida ipai kamoo,
na'iki ipai wunu.
2 Aizii wuru'u pidannao taainainaouz Tominkaru ati, umishiin dono
mani ĩsaabaa-kao kaiman manawun pa'oian ai, aonaa kanom nii mani
ĩnyukunuu kowaadan kaina'a zii ĩ'oian, na'iki ipai mani uzai zowiapa-kaoaz
mashaadan.
3 Mazan wuru'u uzai zowiapa-kaoaz nyukunuu-kida'o nii pidannao oian
kida ipai wunu.
4 Usha'apanum kau'an aonaa tapi'iza kazoti izain na'iki boogi izain
ka'iitan paso'otan oii-karu kida.
5 Uruu idi'o ukau'an, Christ kaawan dono'oraz imi'i baara ati, ukian
Tominkaru ati,
“Aonaa puaipan uzai zowiapa-kao
na'iki kaiman kida'o aimaakan taa-kao pu'ati,
mazan putaa õnanaa zowii-karu nii pu'ati.
6 Uzainao kawaoda-kao,
oo uzai zowii-kao kida oii-karu kida so'ota-kinao ni'oraz,
aonaa punyukunuu konaukian ĩdau'an.”
7 Udauna'an Christ kian,
“Di'i õgaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii õsha'apatan,
na'apa usaadinpan kawana'ati õdau'an kakinaorii kaaritannaa ida'a.”*
8 Christ kian, “Aonaa puaipan uzai zowiapa-kao kida na'iki kaiman kida'o
aimaakan taa-kao, oo uzainao kawaoda-kao na'iki uzainao zowii-kao
oii-karu kida so'ota-kinao ni'oraz, aonaa punyukunuu konaukian udau'an.”
Ukian kaikapa'a, uzainao zowiapa-kao taa-kao pu'u padamata kakinaorii
kian kawana'ati. 9 Udauna'an ukian, “Di'i õgaru'u, Tominkaru, sha'apata'o

* **10:7** Psalm 40:6-8

nii puaiapanii õsha'apatan." Ukau'an Tominkaru katokonota wuru'u uzainao zowiapa-kaoaz, na'iki ukawadauntanuz Christ mawakan ida'an.
10 Usha'apanum kau'an Jesus Christ sha'apatan idi Tominkaru aiapanii usha'apatan, ipai usaabaan waunao kaiman Tominkaru ati, wuru ida'ana'a Jesus taanuz pananaa baukapa, na'iki aona'o nii na'apainim koshan utaanuz.
11 Ipai faadaa kadishitan na'iki usha'apatan pakaudin-kizi ipai kamoo, na'iki utaan powa'a an kida bauda'apa'o kaduz aimaakan, wuru'u uzai zowiapa-kaoaz. Aona'oraz na'apainim turuu uso'otan oii-karu kida.
12 Mazan Christ taa paizain baukapa uzowii-kao dono'oraz, na'iki aona'o nii utaan powa'a paizain oii-karu kida dikin ii, udauna'an usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu.
13 Na'ii kai uzaudapan atii Tominkaru muudan utarubanao uwaranu'u.
14 Pataainan ida'an baukapa, karikaonanu'o nii Christ kaimandan pidannao saabaa-kariwainaouz Tominkaru ati.
15 Na'iki Kaimana'o Doronaa aida-kida wa'ati mishi'o wuru'u, ukianuz kaikapa'a.
Kiwiin ukian,
16 "Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'oraz Covenant õtoman ni'oraz ĩtuma,
diina'iki'oraz zii kamoo kida wa'atipan di'ii, Naobanai kian.
Õmuudan nii õkakinaori kida ĩnyukunuu ii ĩdi'itinapa-kinaa nii,
na'iki õsaadan niizu ĩnyukunuu ida'a ĩnyukunuitapa-kinaa niizu."†
17 Udauna'an ukian,
"Aona'o nii powa'a õnyukunuuan ĩ'oian kida na'iki dikauda kida'o
aimaakan ĩsha'apataniaz."‡
18 Ukau'an wuru'u oii-karu kida so'ota-kao dono'o naa, aona'a naa powa'a wuru aiapa-kaoa'a uzai zowiapa-kaoaz, oii-karu dikin ia'oraz.

Maonapadin-karu Tominkaru ida'ati

19 Ukau'an õiribannao, aonaa watarian, turua'a naa wamakon aizii Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, Jesus izain ida'an.
20 Usha'apanum kau'an uda'atan wa'ati dunapo pa'ina'o na'iki kakupa-kinaiz, mako'oraz Tominkaru di'iti manawun. Tawuru'u kamicha mada awautapa'oraz pidan Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun ai, aona'a naa powa'a aizii ubuutapan waunao Tominkaru ai.
21 Ukau'an, ukaina'an idi umanawunu'o waFaadaan kazowautapa'oraz Tominkaru Dapu ainao, wuru'u upidanannaouz,
22 marii wamaonapadinan Tominkaru ida'ati mishi'o wanyukunuu na'iki ma'ozaka'o wamishidapan ida'an, wanyukunuu kida ida'an saabaa-kariwaiz naa wuru aia'a wanyukunuu baiainapanuz oia'o idi, na'iki wananaa kida ida'an chikaa-kariwaiz naa kaimana'o wunu idi.
23 Marii wazaamatinpan kaimanaiman wuru di'iti'i wazaudapaniaz naa Tominkaru sha'apatan wa'ati, waaitapan idi umishian nii ipai aimaakan ukowaadaniaz pasha'apatan nii.
24 Marii wadi'itinpan na'apam kizi wama'ozakadan wairibannao, ĩmarainpaaka kizi na'iki ĩkaminka'uaaka kizi.
25 Mana'a wamarina'ata'ana'a wuru'u wabaokopainpauzonuz baokopa wamin-mishidannao tuma, baokoinao marina'atan kawan wuru'u pabaokopainpauzonuz, mazan wama'ozakadaaka mishi'oraiman. Na'iki uaitapan idi'i naa Naobanai kaawan kamoon maonapatan, uma'ozakadaaka powa'a zii.

† **10:16** Jeremiah 31:33a ‡ **10:17** Jeremiah 31:34b

26 Aizii wa'oipan an zii waaipan ati'i naa karikaonan, waaitapan
dauna'ana'a naa mishi'o kuwai Christ dau'ana'o, aonaa ba'oran
mawaka-karu nii kaina'a so'ota'o nii wa'oian kida.
27 Mazan kanom wa'akin kaina'a wazaudapan nii, soo tarii-karu wuru
aia'a: Tominkaru pataka'utanuz pidannao na'iki Tuubaru'o Tikazi ai,
wuru'u mainaabata'o ni'oraz Tominkaru tarubanao.
28 Pidan dikintapa'o Moses Kakinaori, aonaa turuu ukazannaatinan
pazowii-kao ai, dya'utam oo idikinauda'u pidannao kian dono mishi'o
udikintapan.
29 Aitaniimana'o nii pidan pataka'uta-kao tuukii, ukashadan idi
Tominkaru Dani, na'iki utaapan idi madiwautapa-ka'o nii wuru'u izai,
kainaabata'oraz Pa'ina'o Covenant, saabaa'oraz uruu kaiman, oia'o ai;
na'iki udakoopan idi Kaimana'o Doronaa aida'oraz kamarainpan-karu.
30 Waaitapa Tominkaru kiinii sha'atii, "Õpataka'utan nii wunaou'u
sha'apatainaouz oia'o aimaakan. Õkaunaatinan nii ĩ'ati."§
Na'iki ukian kapam, "Naobanai'o nii pataka'uta papidanannao wuru
kawana'ati'i ĩsha'apataniaz."*
31 Tominkaru kakupa'oraz pataka'utan dono pidan, kichana'iki-kia'o
manawun wuru'u.
32 Mazan unyukunuitapa tawuru'u kiwiini'oraz kamoo kida, utominpan
dauna'ana'oraz zii mishi'o kuwai dau'u. Ubaiaapa iriba kasha'ora kida'o
aimaakan, mazan upu'u aonaa ukaakinpan wuru ati'i ubaiainapanuz.
33 Panaadon kida da'i parada-karu udau'an dikauda'o ida'an, na'iki
uantamikita-kao iriba'o pidannao kanaapu'u, na'iki panaadon kida da'i
minziiwa ukaminka'utan ba'orainao antamikita-kariwainao unao kawan
kapam.
34 Unao na'apa kapam ubaiainpan wunao tuma'a kaboota-kariwainaouz
taraa-kizai iti. Na'iki usha'apauz kida kazata-kao dono'oraz ipai u'ai, upu'u
ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a aimaakan u'idiwau
powa'a'o zii umanawunun pa'an, na'iki karikaonanu'o ni'oraz una'an.
35 Ukau'an aonaa pa'i umarina'ata'ana'a wuru'u ukadishitapanuz
ma'ozaka, usha'apanum kau'an kaina'a uwinipinaa umanawunu'o.
36 Aonaa pa'i ukashadina'ana'a, uruu turuu kizi usha'apatan Tominkaru
aiapanii sha'apata-kao, uzaamata kizi wuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii.
37 Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian,
"Aona'o ni'i naa utomunu'ikin,
arawu'u wa'atipa'oraz kaawan nii;
aona'o nii utomunu'ikidapan pawa'atinuz.
38 Õpidanan mashaapa'oraz sakitapa kakupan nii mishidapa-karu ida'an,
mazan utanawatinan an powaa iti õ'ai,
aona'o nii õnyukunuu-atin."†
39 Waunao aonaa pidannao padantinainao mani powaa iti, na'iki
waziwadinainao mani, mazan waunao mishidapainao, na'iki
kazannaata-kariwainao pa'an.

11

Mishidapa-karu

1 Na'apa'oram ati'o wuru'u mishidapa-karuz? Uruu wuru'u waaitapanuz
wanyukunuu ii mishi'o nii aimaakan kida sha'apan wuru'u

§ **10:30** Deuteronomy 32:35 * **10:30** Deuteronomy 32:36 † **10:38** Habakkuk 2:3-4

wazaudapaniaz naa. Na'iki waaitapan aimaakan mishiin aonaan pu'u padamata watukapanuzu.
2 Pidannao mashaapainaouz kotua'a naa, kaiman Tominkaru nyukunuu
ĩtuma ĩmishidan idi.
3 Wamishidan ida'an, waaitapa ipai amazada toma-kao Tominkaru
paradan kawana'ati, wuru'u tukapa-kariwaiz aimaakan kida tominan,
aonaa tukapa-kariwai aimaakan di'iki'o mani.
4 Abel mishidan ida'an, utaan Tominkaru ati kaimana'o pakawaodanii
Cain taanii ai. Tominkaru kian kaiman unyukunuu aimaakan kaimana'o
dau'an Abel taaniaz. Ukau'an umishidan idi, udakota-kao kaimana'o pidan
nii. Abel mawaka'a naa, mazan pamishidan ida'an pakawan zii
ukakuwaapan.
5 Enoch mishidan ida'an, una'aka-kao aokazi iti, aonaa utiwaan
mawaka-karu, na'iki aonaa turuu pidan ikodan uruu, usha'apanum kau'an
Tominkaru na'akan idi uruu.* Una'aka-kao ua'ii, Tominkaru Paradan kian,
Tominkaru naudapa patukapan umashaapanuz.
6 Ukau'an aizii uaitapa, aonaan an pidan mishidan, aonaa na'apam
Tominkaru nyukunuu konaukii-kida-kao. Sha'apa'oram pidan wa'atin an
Tominkaru ida'ati, marii umishidan kaina'a Tominkaru, na'iki marii
umishidan Tominkaru'o nii kawinipinaata wunaou'u mishi'oraz ĩdorotan
uruu.
7 Noah mishidan idi, uizo'ati Tominkaru paradan, Tominkaru
kakinaowan dono'oraz uruu aimaakan kida dau'an aona'oraz zii padamata
utukapan; na'iki utoma udaru'o kanawa ukazannaata-kinaa nii
pairibannao. Paizo'atin ida'an, Noah aida-kida pidannao oian,
mashaapainaouz wuru'u amazada baara'a. Na'iki umishidan kau'an,
Tominkaru dakotan Noah kaimana'o pidan nii.
8 Abraham mishidan ida'an, uizo'ati Tominkaru paradan, udapada-kao
dono'oraz umako kizi ba'oran wiizai baara iti, wuru'u Tominkaru
kowaadauzoniaz pataan nii u'ati. Uwa'aka pawiizi aonaan pu'u uaitapan
na'iti'oram wuru'u pamakonuz.
9 Abraham mishidan ida'an, umashaapan tawarai kawan wuru'u wiizai
baara ii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii u'ati. Utoman
pamashaapa-kizi nii, umashaapan wiizibai ida'a kida karikaonan. Isaac
na'iki Jacob na'apa kapam ĩmashaapauzon, zaamatainao ni'oraz kapam
amazada baara pawiizi nii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii ĩ'ati.
10 Usha'apanum kau'an Abraham zaudapan wuru'u donoiz,
karikaonanu'oraz nii una'an, donoi Tominkaru tomaniaz paaitaan
kawana'ati.
11 Abraham mishidan ida'an, utunarunaoun pu'a'a naa padamata, na'iki
Sarah maskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u okaudanin. Umishida
Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz.†
12 Abraham tunarunaou'u naa manawun, ikoda'o nii mawaka'azo'ora'a
naa. Mazan iriba utakaan-daunnao tominan, na'apa wizinao iriban kawan
aokazi ii aka'oraz, na'apa kaatu kawan paran danoma an kida'oraz,
aona'oraz uka'iita-kao uaita-kao.
13 Ipai di'oraz pidannao mawakan pamishidapan bii'i. Aonaa ĩzaamatan
wuru'u aimaakan kida Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii ĩ'ati, mazan
ĩtukapanuzu munapo pa'ua'ii na'iki ĩkonaukii udau'an. Na'iki ĩkowaadan
paugaru morowautapainao na'iki tawarainao imi'i baara'a.

* **11:5** Genesis 5:24 † **11:11** *Abraham mishidan ida'an, ... Umishida Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz* oo "Sarah mishidan ida'an, omaskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u zii okaudanin omishidan idi Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz."

14 Pidannao kaikapa'oraz ĩparadan, ĩaida-kidan kaimanaiman ĩdorotapan
pawiizi ni'i naa manawun.
15 Ĩdi'itinpan dono mani pawiizi dau'u ĩwa'akaniaz, ĩkiwa'a naa mani
powaa iti.
16 Mazan ĩnyukunuu tuukii pa'an kaimana'oraz wiizai dau'ati, wuru'u
aokazi ia'oraz. Ukau'an Tominkaru, aonaa ukiba'azoo-kidan padakota-kao
ĩTominkarun nii, usha'apanum kau'an usaabaa donoi ĩmashaapa-kizi nii.
17-18 Abraham mishidan ida'an, utaa Isaac zowii-karu nii, Tominkaru
tiwaa-kidapan dono'oraz uruu. Abraham ati'o sha'atii tawuru'u Tominkaru
kiauzonuz: "Isaac ida'ana'o nii wuru'u pukatakaan-daunnaounuz."‡
Mazan upu'u Abraham minziiwa utaan paudani bauda'apauzoz zowii-karu
nii Tominkaru ati,
19 Abraham mishida Tominkaru ka'iita pakadishita-kidan Isaac
umawaka-kizi iki. Na'iki ukawana'ati mishi usha'apan, turuu kii-karu,
Abraham ikoda Isaac powaa ati umawaka-kizi iki.
20 Isaac mishidan ida'an, udapada-kidan kaiman kida'o aimaakan
Tominkaru di'iki sha'apa'o nii paudainao Jacob na'iki Esau ati, na'iki
ĩtakaan-daunnao ati diina'iti'i.
21 Jacob mishidan ida'an, upishaan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o
aimaakan Joseph dainao ati, pamawakan ua'ii. Udawukapan utoriinpan
Tominkaru ati udiridinpan pawadookori paawa'a.
22 Joseph mishidan ida'an, umawakapan dono'oraz naa, uparadan
Israelitenao makon dau'an Egypt iki, na'iki ukian ĩ'ati marii kizi ĩna'akan
uniwa'uz.§
23 Moses daronao mishidan ida'an, ushakatan dauna'ana'oraz, ĩdizan
uruu idikinauda'u kauzu, usha'apanum kau'an ĩtukapan idi uruu
koraidaonaa konaunam sodi'o; na'iki aonaa ĩtarian king dyuuza ai.
24 Moses dyaupain dono'oraz naa, Naobanai Pharaoh dani zunaaba
dyaupaitan pu'u padamata uruu; umishidan ida'an aonaa uaipan
padakotapa-kao Pharaoh takaan nii.
25 Mishi'oraiman uaiapa pa'an pabaiatan kasha'ora kida'o aimaakan
Tominkaru pidanannao tuma, una'azootapan ai oii kida'o aimaakan,
aona'o ni'oraz una'an tomunu'iki.
26 Udi'itapan baiatin-karu Christ ati powa'a pa'an umanawunun
ka'idiwau-karu ai ipai wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan idi Egypt
ia'oraz. Usha'apanum kau'an udi'itinpan pawinipa dau'u diina'iti'oraz
Tominkaru taan ni'oraz u'ati.
27 Moses mishidan ida'an, uwa'akan Egypt Baara, aonaa utarian king
to'oran ai. Moses aonaa ukaakinpan, ikoda'azo'o utukapanii Tominkaru
aona'oraz turuu utukapa-kao.
28 Na'iki Moses mishidan ida'an, utaapa wuru'u Passover Kamoon na'iki
udyuuda izai chibii-kao, uruu aonaa kizi Mawaka-karu Angelin zowian
Israelitenao dainao daonaioranao, wuru'u kiwiitapainaouz ĩshakatan.*
29 Pidannao mishidan ida'an, ĩtaraukan Red Sea, na'apa arada'o baara
ana'o kawan, mazan Egypt Baara sannao tiwaan patarauka'akan na'apa,
baukapa ĩnaraada'aka-kao. 30 Israelitenao mishidan ida'an, donoi Jericho
awauribanaa kida dorautan, Israelitenao kora'uupan dauna'an ubarau ii
aka 7 kamoo, ĩkora'uankanuzu baukapa ipai kamoo.

---

‡ **11:17-18** Genesis 21:12 § **11:22** Joseph mishida upidanannao kiwan nii Israel iti, Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki ukian ĩna'aka kizi unanaa ĩdida kiziz Israel ii. (Genesis 50:25) * **11:28** Exodus 12:21-30

31 Rahab, kaminshu'u-shoroaba, mishidan ida'an, aonaa ozowii-kao
wunao tuma'a dikintapainaouz Tominkaru, usha'apanum kau'an konaukii
odapaapan tawunaou'u Israelitenao awunuuta'ana'oraz na'apam amazada
aidinpan.
32 Turuu zii õna'itidan õkakuwaapan, mazan aonaa amazada turuuan
manawun õkowaada-kinaa nii Gideon, Barak, Samson, Jephthath, David,
Samuel, na'iki prophetnao dau'u.
33 Di'oraz pidannao, ipai ĩmishidan Tominkaru, ukau'an ĩka'iita
pamizaataakapan na'iki pakaakinapa-kidan ba'oran wiizai ikiinao
soldyaannao. Ĩsha'apata aimaakan sakitapa'o na'iki ĩzaamata Tominkaru
kowaadaniaz utaan nii ĩ'ati. Ĩtarata baudokorunao dako kida,
34 ĩmakada tuubaru kida'o tikazi, ĩkidoapa pazowia'azoo-kao ai marii idi.
Ĩnao kakataimana'o mazan ĩtoma-kao ma'ozaka; umanawun ĩmizaataakapan
mizaataaka-kizai ii, na'iki kaakinapa ĩtarubanao ĩ'ati.
35 Zunnao mishidan ida'an, ĩtukapan paudainao kadishita-kida-kao powaa
iti mawaka-karu di'iki. Baokoinao antamikita-kao kaziwa'o ida'an atii
ĩmawakan, aonaan idi ĩmuudan pamishidan. Usha'apanum kau'an ĩaipan idi
pakadishita-kida-kao kakupa-karu ida'ati kaimana'oraz pa'an.
36 Aizii ba'orainao banikiita-kao na'iki ba'izii-kao, na'iki ba'orainao
do'oo-kao na'iki ĩkaboota-kao taraa-kizai iti.
37 Ĩzowii-kao ĩboo-kao ida'an udaru kida'o kuba idi, ĩsaasata'aka-kao pazikon
an, ĩzowii-kao marii idi. Ĩkaiwadinpan kaznizo mada oo boogi mada kida
ida'an karikaonan kowas; aonaa ĩsha'apauz nii, ĩpataka'uta-kao kaziwa'o
ida'an, na'iki ĩantamikita-kao.
38 Ĩna'iaakapan mapidantaka'o amazada di'ii'aka, na'iki midukuo baawu
ii aka; ĩmashaapan kuba'un kida ida'a na'iki ka'unaru shaawa ii kida.
Wuru'u mishidainaouz, kaiman manawun ĩdyaun wuru'u imi'i baara
sannao ai, aonaa turuu ĩmashaapan ĩtuma.
39 Ipai wunao pidannao, kaiman Tominkaru nyukunuu ĩtuma ĩmishidan
idi, upu'u aonaa bauda'apa ĩdyaun zaamatan ipai wuru'u Tominkaru
kowaadaniaz utaan nii.
40 Mazan waunao ati powa'a'o zii Tominkaru aipan pasha'apatan
aimaakan kaiman wa'ati, uruu baokopa kizi waunao ĩnao tuma saabaa-kao
kaiman manawun diina'iti'i, Tominkaru aipan kawana'ati.

12

Na'apam Tominkaru tominapa-kidan paudainao

1 Aizii wuru'u iriba'oraz pidannao, wadi'itinapa-kinaa ni'o. Ĩmashaapauzon
kaduz aida-kida wa'ati na'apa'oram ati'o mishidapa-karu. Ukau'an marii
wamarina'atan ipai aimaakan wuru'u awautapa'oraz waunao, na'iki oia'o
zaamatinpa'oraz wa'ida'ati. Na'iki ma'ozaka wataapa wanyukunuu, aonaa
wakashadina'ana'a, na'apa pidan dimatina'o kawan dimatin-karu ida'a.
2 Marii waawunuutapan soo Jesus di'iti, uruu ida'ana'o wamishidanuzu,
na'iki wamishidapanuz karikaonan uruu ida'ana'o. Jesus baiaapa
mawaka-karu cross ida'a, aonaa unyukunuupan na'apam
ukakiba'azonnan. Usha'apatan di'oraz aimaakan uaitapan idi Tominkaru
taan nii konaukii-karu utokon ii. Na'iki kai usakanatapan Tominkaru
diwa'ora antanapu.
3 Udi'itapa na'apam Jesus tuudan ipai wuru'u oia'o pidannao
sha'apataniaz dikauda kida'o aimaakan u'ati. Ukau'an mana'a
ukashada-dina'ana'a na'iki ukaakinpa'ana'a.

4 Wuru ida'ana'a utiwainanuz dadara umasha'apata'azookan idi oia'o
ubaiaapan kasha'ora'o, mazan upu'u aonaa na'apainim zii uzowii-kao
umishidapan dikin ii.
5 Umanyukunuuta'a naa mooko tawuru'u Tominkaru paradan kida
ma'ozakada'oraz unyukunuu? Udakotan unao paudainao nii. Ukian,
"Õdani, aonaa putaapa'ana'a madiwautapa-ka'o nii karikaonan wuru'u,
Naobanai kakinaotanuz pugaru dadara'o na'iki kaziwa'o ida'an,
na'iki aonaa pukashadina'aka'ana'a Naobanai kakinaotan dono
pugaru.
6 Usha'apanum kau'an Naobanai kakinaota wunaou'u
pamarainpaniinaouz.
Na'iki ukakinaota ipai paudainao."*
7 Ukau'an utuudapa wuru'u ubaiatinanuz, usha'apanum kau'an darui
kakinaotan kawanu'o unao wuru'u. Tominkaru taapan unao paudainao
nii. Ipai daniinao, ĩdarunao kakinaota ĩdyaun.
8 Tominkaru kakinaota ipai paudainao, ukau'an aonaan an ukakinaotan
unao, aonaa mishi'o mani udainao unao.
9 Ipai waunao kaina'a wadarunao, imi'i baara'a kakinaota'o waunao.
Ĩkakinaotan dono waunao wazaamata wuru'u ĩkakinaori kidaz. Ukau'an
powa'a'o nii zii ukaimanan manawun wazaamatan an waDaru aokazi ia'o
kakinaori kidaz, uruu idi kaina'a'o nii kakupa-karu wa'ida'a.
10 Wadarunao, imi'i baara'a'oraz kakinaota waunao wapa'inan dono zii.
Ĩkakinaotan waunao wuru kawana'ati'i ĩaitapanuz wakakinaota-kao
aiapa-kao. Mazan Tominkaru kakinaotan waunao kaminka'uta'o nii
waunao, mishi kizi wanaudapan wamashaapan Tominkaru aipan
kawana'ati.
11 Aonaa wakonaukii-kidan wakakinaota-kao dono kaziwa'o ida'an.
Kaziwa pidan kakinaota-kao, mazan diina'iti'i, watominpan dauna'ana'a
naa wakakinaota-kao idi, kaiman wanyukunuu na'iki kaiman
wamashaapan.

Na'apam pidannao aiapa-kao
ĩmashaapan

12 Unao kapati'ora'a naa, ukau'an uma'ozakada'a naa unyukunuu
koshan.
13 Umashaapa sakitapa'o mashaapa-karu kaduz ida'a, uruu baokoinao
mishidainaouz kapatinaouznaa ma'ozakadinan nii, uruu aona'o nii ĩkapatin
powa'a'a naa manawun.
14 Utiwaa umashaapan kaiman ipai pidannao tuma, na'iki utaain
Tominkaru ati, umuudina'a naa kaimanaiman oia'o ai. Na'ia'oram pidan
aona'o utaainan, aona'o nii utukapauzon Naobanai Tominkaru.
15 Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao padantinan powaa iti
Tominkaru kamunanban ai. Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao
to'orapa'o unyukunuu. Na'apa'o pidan turuu upataka'uan ipai unao.
16 Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao da'awupan aonaa
pamin-mazidan tuma mani. Na'iki ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram
unao Esau kawanun, madi'itinapaka'a Tominkaru dau'u. Esau, uruu Isaac
dani kiwiitapa'o, na'iki uru'o nii zaamata padamata ipai aimaakan padaru
ai. Mazan Esau taa wuru'u pa'ati'oraz aita-kao, bauda'apa paraapi sodi'o
wanyukunui dikin ii.

---

* **12:6** Proverbs 3:11-12

17 Unao, uaitapanii sha'atii Esau sha'apatan dauna'an wuru'u aimaakan,
upu'u zii uaipan padaru dapadan kaiman kida'o aimaakan sha'apan
pa'ati.† Kaziwa upishaan pazaadan bii'i, mazan aonaa udaru taa'azoonuzu
u'ati. Usha'apanum kau'an Esau, aonaa uikodan kanom ida'an
papana'ada-kinaa nii wuru'u pasha'apataniaz aimaakan.
18 Unao, aonaa uwa'atin midukuo Sinai ida'ati,‡ turua'oraz upishata-kao
na'iki ka'awapa'oraz tikazi idi. Uruu midukuo ida'a kaina'a maruta'o,
kasha'ora-karu na'iki awaru kawaoru.
19 Kaina'a kuwudii§ aran na'iki parada-karu. Israelitenao abatan
dono'oraz parada-karu, kaziwa ĩpishaan aonaa kizi ĩabatan powaa'az.
20 Aonaa ĩabata'azon wuru'u kichana'iki-kia'oraz parada-karu. Wuru'u
parada-karu kian, "Na'ia'oram pidan oo uzai pishatan di'oraz midukuo,
boo-kao nii kuba idi atii umawakan."
21 Wuru'u aimaakan ĩtukapaniaz tuukia'o ukichana'iki-kian. Uruu idi
Moses kian, "Õnaka-nakaan õtarian idi."
22 Mazan unao, uwa'atin Zion Naawa ati pa'an, na'iki kakupa'oraz
Tominkaru wiizi ida'ati, wuru'u Jerusalem aokazi ia'oraz. Unao wa'atin
wunao angelnao ida'ati iriba'oraz manawun, konaukia'o ida'ana'oraz
ĩbaokopatinpan.
23 Uwa'atin wunao baokopainpan ida'ati dakota-kariwainaouz
Tominkaru dainao nii, kiwiitapa'oraz ĩshakatan.* Ĩ'uu kida saada-kariwai'i
naa aokazi ii. Unao wa'atin Tominkaru ida'ati, di'itapa'oraz ipai pidan
kaimanan oo oian. Na'iki uwa'atin Tominkaru pidanannao doronaanao
ida'ati, mawakainaouz mazan saabaa-kariwaiz naa ĩdyaun kaiman.
24 Uwa'atin Jesus ida'ati, uruu ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o
Covenant. Uwa'atin Jesus izain ida'ati, chibii-kariwaiz wa'oian
chikaa-kinao nii, umanawunu'oraz pa'an Abel izain ai.†
25 Ukau'an ukarodin na'iki aonaa utarata'ana'a ukinao Tominkaru
paradan dono. Baokoinao ĩtarata pakinao u'ai aonaan idi ĩabata'azon
uparadan. Ukakinaowan dono'oraz ĩdyaun imi'i baara'a, mazan aonaa
ĩdobatan papataka'uta-kao ai. Ukau'an powa'a'o nii zii manawun
wabaiaapan pataka'utin-karu wamaabata'azookan an Tominkaru,
kakinaowa'oraz waunao aokazi iki!
26 Tawuru dono'o uparadauzonuz kiwiitapa, nakaina'aka imi'i baara,
mazan aizii ukian kainaaba'o ida'an, "Baukapa'a naa koshan õnakaan nii
imi'i baara, mazan aonaa uruu mani karikaonan, õnakaan nii aokazi
kapam."
27 Parada-karu kida, "Baukapa'a naa koshan," kia'oraz, kaimanaiman
ukainaabatan wa'ati ipai aimaakan toma-kariwaiz nakaa-kao nii na'iki
ĩmuuda-kao nii pana'itinapu pawiizi ai, soo aimaakan kida aona'oraz na'itim
ĩnakaa-kao na'an nii pa'an.
28 Ukau'an marii wakonaukian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an
kaina'a wawiizi ni'o, aona'oraz turuu unakaa-kao. Marii wakonaukii-kidan
Tominkaru na'iki wamanawuntapan uruu, wakichana'ikin ida'an u'ai,
29 usha'apanum kau'an waTominkarun tikazi kawanu'o, kawaoda'oraz
aimaakan kaiman-daun.

13

Na'apam wakonaukii-kidan Tominkaru wamashaapan ida'an

† **12:17** Genesis 27:30-40 ‡ **12:18** Exodus 19:16-25 § **12:19** *kuwudii:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **12:23** Ipai Tominkaru dainao kiwiitapa'oraz udani shakatan kawanu'o. † **12:24** Genesis 4:10

1 Pakawan umarainpaaka umin-mishidannao tuma.
2 Aonaa umanyukunuuta'ana'a udapaapan tawarainao udapu ida'ati,
usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao dapaapa tawarainao padapu ati,
aonaan pu'u ĩaitapan ĩnao angelnao.
3 Unyukunuuapa pidannao taraa-kizai ia'oraz, utarainpa'o kawan ĩtuma.
Unyukunuuapa baiatinainao, ubaiatina'o kawan ĩtuma.
4 Marii ipai pidan taapan mazida-karu kaimana'o nii manawun. Na'iki
daiarui na'iki daiaroi, aonaa kizi ĩpataka'uan pamazidanuz, ĩdawatan ida'an
ba'oran pamin-mashaapan nii. Tominkaru mishi'o nii upataka'utan wuru'u
pidannao kiaapaakainaouz madoronaa-daun, na'iki ba'orantapainaouz.
5 Aonaa umarainpa'ana'a puraata. Uturuuda wuru'u aimaakan
u'ida'a'oraz. Tominkaru kiinii,
"Aona'o nii õwa'akauzon pugaru,
aona'o nii õmanyukunuutauzon pugaru."*
6 Ukau'an waaitapan idi kaimanaimanazu, turuu wakian,
"Aona'o nii õtarian, usha'apanum kau'an kaina'a Naobanai õminka'u nii.
Aonaa turuu pidannao sha'apatan õgaru."†
7 Unyukunuitapa uzowaunaanao tominapa-kidauzoz unao Tominkaru
Paradan kida dau'u. Udi'itapa kaiman kida'oraz aimaakan sha'apan
ĩmashaapan idi Tominkaru ati atii ĩmawakan. Ukau'an ma'ozaka umishidapa
ĩnao kawan.
8 Jesus Christ, aonaa upana'adinauzon, pakawan uruu munumunu'o
kawan, na'iki aizii, na'iki karikaonanu'o nii.
9 Mana'a utaapada'ana'a ipai pabi'inaaka kida'o kakinaorii na'akan unao
pana'iti'i naa. Marii mishi'oraiman unyukunuu kida ma'ozakada-kao
Tominkaru kamunanban ida'an, aonaa kakinaorii kida izo'ati-kao ida'an
mani wanyukunui daua'oraz, aona'oraz ukaminka'utan pidannao
izo'ati'oraz uruu kaduz kakinaorii.
10 Mazan õaipan pa'an wadi'itinpan wuru dau'a'a taa-kariwaiz Tominkaru
ati, wuru'u chikaa'oraz wa'oian. Na'iki wuru'u kaudinainaouz Tabernacle
di'ii, aonaa turuu ĩnikan wuru'u taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinaoaz.‡
11 Umanawunu'o Faadaa, una'akauzonii uzainao izain Kabaun Nazoo
Kaimana'oraz Manawun di'iti, utaa kizi oii-karu kida dikin ii. Mazan
wuru'u uzainao nanaa kida kawaoda-kao paniba ii, Jewnao
kawiizibitinapa-kizi ai.
12 Ukau'an Jesus paniba ii umawakan donoi ai kapam, usaabaa-kinaa nii
papidanannao kaiman manawun oia'o ai paizain ida'an.
13 Ukau'an wamako Jesus di'iti paniba iti Jewnao kawiizibitinapa-kizi ai,
wakashaapa washa'apata-kao, na'iki wabaiaapa kapam uruu kaduz
aimaakan kakiba'azonna'o uruu baiaapaniaz kaduz.
14 Aonaa karikaonanu'o donoi nii da'a'a imi'i baara'a wa'ati, mazan
waunao, tuukii wazaudapan donoi wuru'u wa'idiwau ni'oraz diina'iti'i
pa'an.
15 Ukau'an aizii Jesus ida'an, marii wataainan Tominkaru ati
wakonaukii-kidan ida'an uruu, wakowaadan ida'an wuru'u kaiman kida'o
aimaakan usha'apataniaz.
16 Aonaa umanyukunuuta'ana'a usha'apatan kaimana'o ba'orainao ati,
na'iki uka'idiwaaka ĩtuma, usha'apanum kau'an na'apa kida'o pa'an
aimaakan taa-kao, Tominkaru konaukii udau'an.

---

* **13:5** Deuteronomy 31:6 † **13:6** Psalm 118:6 ‡ **13:10** Faadaanao, turuu ĩnikan dunai wuru di'iki'i taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo wuru'u uzainao taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinao nii, aonaa turuu ĩnikan udunaa. Ĩkawaoda pa'an ipai wuru'u uzai nanaa paniba ii, munapo Jewnao kawiizitinapa-kizi ai.

17 Uizo'ati uzowaunaanao na'iki unaubaapa wuru'u ĩkaudinanuz. Ĩnao
awunuutapa'o unao, usha'apanum kau'an ĩnaou'o nii kowaada na'apam
ĩsha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uizo'ati ĩdyaun, konaukii kizi
ĩsha'apatan pakaudin-kizi. Aonaan an uizo'atin, ĩsha'apatan nii
pakaudin-kizi kasha'ora-karu ida'an, na'iki aona'o nii kanom unao ikodan
na'apa'o di'iki.
18 Aonaa usokoda'ana'a utoriinpan wa'ati. Waaitapa aonaa kanom
dikauda'o nii washa'apaapan, mazan karikaonan washa'apata'azon
kaiman kida'o aimaakan.
19 Tuukii manawun õpishaan utoriinpan õ'ati, marii kizi Tominkaru
dyuudan õgaru powaa ati kadiman unao ida'ati.

Kaarita katokon-tinan

20-21 Aizii marii Tominkaru konaukii-kida-kao, uruu taa'o wanyukunuu
kaiman-kinaa. Ukadishita-kida waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki.
Na'iki marii Jesus konaukii-kida-kao, uruu umanawunu'o kaznizo taapiki.
Uruu izain ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant, aona'o ni'oraz
na'apainim ukatokonon. Aizii marii Tominkaru taan ipai kaimana'o
aimaakan unao sha'apata-kinaa nii aimaakan paaipan kawana'ati. Na'iki
marii usaabaan waunao paaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an, na'iki
marii utaapa-kao umanawunu'o nii karikaonan. Amen.
22 Õiribannao, tuukii manawun õpishaan unao, uabatapa kizi kaimanaiman
di'oraz kuwai õsaadaniaz õma'ozakada-kinaa ni'oraz unao; wuru'u
õkaaritanuz, aonaa udawuan manawun.
23 Õkowaada'azon u'ati wa'inawuzu Timothy kodita-kida-kaoa'a naa
taraa-kizai iki. Ukaawan an kadiman, baokopa'o nii wawa'atin
watukapa'anan unao.
24 Ukowaada pa'i waparadan kida ipai uzowaunaanao ati, na'iki ipai
Tominkaru pidanannao ati. Wairibannao Italy ikiinao dyuudan kapam
paparadan unao ati.
25 Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

James Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'o

James, uruu Jesus inawuzu. (Matthew 13:55; Galatians 1:19) Upa'inan dono zii aonaa umishidan Jesus Tominkaru di'iki'o, mazan umishidan dauna'an, uru'u naa choochi zowaunaa nii Jerusalem ii. (Acts 15:13; 21:18)

Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki na'iki ukiwan dauna'an aokazi iti, utominapa-kidaniinao kowaadapan Kaimana'o Kuwai wuru'u Jesus daua'oraz. Kiwiin ĩkowaadanuz Jewnao ati, Israelitenaouz. Aizii Tominkaru pidanannao zowiipauzo-kao dono, ĩmishidan dikin ii Jesus, iriba mishidainao kidoopan ba'oran wiizai kida di'iti. Uruu idi James saadan pakaaritan ipai mishidainao ati. Mazan kiwiini'o verse ida'a usaadan kaikapa'a: “ipai 12 Israelitenao tonaazinaa kida ati, ipai wiizai kawana'ati.”

James kakinaotan ĩdyaun, mishi kizi ĩtukapa-kidan pamishidan Jesus, pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan.

James kakinaowan ĩdyaun powa'a zii: marii kizi ĩkonaukian papataka'uta-kao pu'u, oo pamapuraatanun pu'u. Usha'apanum kau'an pataka'utinainao, umanawunu'o Tominkaru ati ĩnao. Na'iki kapuraataniinao pidannao, marii pa'i ĩkarodinan. Usha'apanum kau'an ĩnao tuukia'o nii ĩto'oradan Tominkaru, ĩsha'apatan ida'an aimaakan dikauda kida'o papuraatan ida'an.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1:1*
Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu *1:2-8*
Pataka'utin-karu na'iki kapuraatan-karu *1:9-11*
Baiatin-karu na'iki tiwaa-kidapa-karu *1:12-18*
Abatapa-karu na'iki sha'apatin-karu *1:19-27*
Aonaa pidan taapa-kao umanawunu'o nii ba'oran ai *2:1-13*
Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu *2:14-26*
Na'apam wakaiwaan waninoba na'iki waparadan *3:1-12*
Dya'utama'o aitapaaba-karu kaduz *3:13-18*
Mishidainao kodita kizi oia'o pidannao bii iki *4:1—5:6*
Mishidainao ma'ozakada-kao powa'a zii *5:7-20*

1 Õgaru James, Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ poitoru. Õdyuudan õparadan ipai 12 Israelitenao tonaazinaa kida ati, makoodanainaouz ipai wiizai kawana'ati.

Mishida-karu
na'iki aitapaaba-karu

2 Õiribannao, ukonaukii pa'i na'apainim dono ubaiaapan pabi'inaaka kida'o pataka'utin-kinai.

3 Usha'apanum kau'an uaitapa utiwaa-kaoaz na'apa, umishidan ma'ozakan tiwaa-kao wuru'u. Aizii upakawanun an ukadishitapan utiwaa-kao dauna'an, aona'o nii ukashadinan ba'oran dono ubaiatinan pu'u padamata.

4 Ukau'an marii pa'i umakashadinkanuz na'iki umakaakinapakanuz mashaapan ma'ozaka, uruu aona'o nii ukaakinpan, na'iki aona'o nii ukasharutinpan udi'itinpan ida'an.

5 Mazan na'ia'oram pidan unao bii'i, aona'o uaitapan padi'itinpan, marii upishaan Tominkaru, utaa kizi u'ati aitapaaba-karu; usha'apanum kau'an

Tominkaru, konaukii utaan na'iki aonaa ukashanauan pidan pishaa'o paugaru.
6 Mazan upishaan an Tominkaru, marii upishaanuzu pamishidan ida'an, aonaa pamamishidakan bii an mani. Usha'apanum kau'an, pidan pishaan an aimaakan pamamishidakan bii an, uruu na'apa'o wunu paran kawan, paran baoko ia'oraz, ma'ozaka'o awaru pootaniaz na'iki ukida'uupaniaz di'itinapa kida'a.
7-8 Na'apa'o pidan, dya'utamatapa'o panyukunuu na'iki aona'o uaitapan na'apam dii pasha'apatinan, aonaa turuu uzaudapan Tominkaru taan pa'ati aimaakan upishaaniaz.

Pataka'utin-karu na'iki Kapuraatan-karu

9 Ukaina'an an Tominkaru pidanan pataka'utina'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a umanawunu'o uruu.
10 Mazan pidan kapuraatanu'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a uruu pataka'utina'o. Kapuraatanu'o pidan, umainaabatinan nii na'apa amazada san soosoi kawan.
11 Kamoo koditan dauna'an, uwiichan wiicha, wiicha, na'iki sariapa ukadunaa wuzada'akan; usooso waotan, na'iki ukonaunamanuz mainaabatina'akan naa. Ukau'an na'apa'o nii pidan kapuraatanu'oraz mainaabatinan kapam, upuraataapatinan pu'u.
12 Konaukia'o pidan, wuru'u tuudapa'oraz pabaiatan kasha'ora kida'o aimaakan. Aizii utuudapan idi pabaiatinan, aonaa ukaakinpan, uzaamatan nii pawinipa nii, karikaonanu'o kakupa-karu idi, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon marainpainao ati paugaru.
13 Aizii pidan tiwaa-kidapa-kao dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, aonaa turuu ukian: “Tominkaru wuru'u tiwaa-kidapa'oraz õgaru õsha'apata kizi oia'o.” Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa na'apainim utiwaa-kidapan pidan oia'o dau'ati; na'iki Tominkaru, aonaa na'apainim usha'apatan oia'o utiwaa-kidapa-kao dono.
14 Mazan pidan tiwaa-kidapa-kao dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, unyukunuu oia'o dau'atin idi'o karikaonan wuru'u, ukozoota-kidinan paaipan ati'o, aonaa udikintan wuru'u oia'oraz.
15 Aizii unyukunuu na'apan idi oia'o dau'ati, uru'u naa usha'apata'akanuz, oia'o shakatan naa wuru'u, na'apa koraidaonaa shakatan kawan. Na'iki oia'o dyaupain dono'o naa kaimanaiman, uru'u naa mawaka-karu shakatan kapam.
16 Õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a umariidapa-kidina'ana'a.
17 Ipai aimaakan kaiman kida'oraz, taa-kariwaiz mawinipinaa-daun, aokazi iki'o wuru'u, Tominkaru di'iki'o, toma'oraz kamoo, kauzu na'iki wizinao. Tominkaru aonaa upana'adinauzon, na'iki aonaa na'apainim utanawatinankauzon pana'iti wa'ai, na'iki aonaa uwa'akauzon waunao maruta'o-karu'u.
18 Paaipan kawana'ati'o wuru'u udaniitanuz waunao pakakinaori mishi'o ida'an, uruu idi tuukii ukonaukii-kidan waunao ipai ba'oran patomaniinao ai.

Abatapa-karu na'iki Sha'apatin-karu

19 Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, unyukunuitapa wuru'u õkakinaori kidaz: Marii ipai pidan abata'azo'o nii kadakotin-karu, mazan aonaa

uparada'ana'a maaitapinaka-daun, na'iki udadarada unyukunuu uto'oran ai.
20 Usha'apanum kau'an pidan to'oran an aonaa turuu usha'apatan
aimaakan kaiman kida'o Tominkaru aipan kawana'ati.
21 Ukau'an umuuda'a naa ipai oia'o na'iki dikauda kida'o aimaakan
usha'apatauzoniaz. Aonaa u'atadinpa'ana'a, mazan ukashaapa Tominkaru
Paradan utaaniaz unyukunuu ii, uruu wuru'u ukazannaatin-kinaa ni'oraz.
22 Aonaa umariidapa'ana'a unyukunuu, uabatapan ida'an karikaonan
Tominkaru Paradan. Mishi'oraiman, usha'apatina'a naa pa'an wuru
kawana'ati'i uabataniaz.
23 Na'ia'oram pidan abatapauzo Tominkaru paradan mazan aonaa
usha'apatinan ukawana'ati, uruu, na'apa'o pidan kawan awunuuta'oraz
paawun baara wanamari di'iti.
24 Uawunuutan padikin kaimanaiman na'iki udauna'an umako'okan naa,
sariapa umanyukunuuta'akan na'apa'oram paaidinpan.
25 Mazan pidan di'itinpan an kaimanaiman kuwai kaimana'oraz dau'u,
wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai, na'iki utaapan an panyukunuu
karikaonan kaimana'o kuwai dau'ati, aonaa umanyukunuutan paabatanii,
mazan usha'apatinan pa'an ukawana'ati. Uruu idi kanom usha'apatanii
kida, kaimana'o nii usha'apan Tominkaru ida'an.
26 Ukaina'an an pidan unao bii'i Tominkaru-tapa'o utaapinpan, mazan
aonaa utuuda'akauzon dikauda kida'o paparadan, umariidapan
panyukunuu karikaonan wuru'u, na'iki uTominkaru-tapanuz
madiwautapa-ka'o karikaonan.
27 Mazan pidan, mishi'o uchoochi san-tinpan Tominkaru waDaru aipan
kawana'ati, uruu pa'an wuru'u karikaonanu'oraz ukaminka'utauzon
maudaniiwainao na'iki zunnao pataka'utinainaouz mawaka'oraz naa
ĩdaiarunao, na'iki uruu aona'o nii uaipan papataka'uinan oia'o idi. Na'apa'o
choochi-santinapa-karu kaimana'o, na'iki aona'o ukasharutinpan
Tominkaru awun za'a.

2

Pataka'utinainao na'iki Kapuraataniinao

1 Õiribannao, mishidainaouz umanawunu'o wanaobanaa Jesus Christ,
aonaa unauba'ana'a bauda'apa'o pidan ba'oran ai.
2 Aizii pidan kapuraatanu'o kaawan an mani uchoochin ida'ati,
kaiwadinpa'o kawinipina'o kamicha idi na'iki uka'u saba nii gold; aizii
ukaawan pu'u, ba'oran pidan kaawan kapam, pataka'utina'o, ukamichan
uzaama'ora'a naa kowas.
3 Aizii unao, unyukunuu wuru dau'ati'i pidan kaimana'oraz
ukaiwadinpan manawun na'iki usakanata-kidan uruu kaimana'o tabai
ida'a. Mazan aizii pidan pataka'utina'o ati unao kian, “Turuu
pukadishitapan na'ii,” oo “Pusakanata da'a'a imi'i baara'a.”
4 Usha'apatan an na'apa'o aimaakan, ubuutaakapan karikaonan wuru'u.
Aonaa utaapa'ana'a bauda'apa'o pidan kaimana'o nii ba'oran ai. Na'apa'o
aonaa kaimana'o mani wuru'u, na'iki unao di'itinpan aonaa usakitapan.
5 Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, aushaa uabata! Tominkaru
zaamatanii wuru'u pidannao pataka'utinainaouz, umanawunu'o
mishidapa-karu ida'ati. Ĩnao ĩnaobanaitapan nii Tominkaru na'iki ĩzaamatan
nii kaiman kida'o aimaakan, tawuru'u Tominkaru kiauzo-kiziz utaan nii
marainpainao ati paugaru.

6 Aizii unao, tuukii uzon-kidan pataka'utinainaouz. Mazan wuru'u
pidannao kapuraataniinaouz, ĩnao mishi'oraiman na'aka'oraz unao
kootowapa-kizai iti, ĩzaamata kizi usha'apauzi.
7 Ĩnao wuru'u parada'oraz oia'o ida'an kaimana'o uNaobanaa Jesus
dau'an.
8 Kaiman zii manawun uizo'atin an waNaobanaa kakinaori,
saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: "Pumarainapa
pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa."*
9 Mazan utaapan an bauda'apa pidan kaimana'o nii ba'oran ai, oia'o
aimaakan wuru'u usha'apataniaz, ukau'an unao dikintapainao kakinaorii.
10 Pidan dikintapa'o bauda'apa'o kakinaorii, uruu dikintapa'o ipai
ba'orainao kakinaorii kida wuru'u.
11 Tominkaru kian, "Mana'a puba'orantapa'ana'a." Uruu wuru'u kia'oraz
kapam, "Aonaa puzowia'ana'a pidan." Aizii aonaan pu'u puba'orantapan†
padamata, mazan puzowian pidan, pugaru dikintapa'o kakinaorii wuru'u.
12 Ukau'an uparada sakitapa, na'iki umashaapa aitapainao nii na'iki
izo'atiinao nii Kakinaorii, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai.
Wuru'u kakinaoriiz, uaida-kidan nii na'apam wamashaapan, kaiman oo
aonaa ukaimanan.
13 Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan dono pidannao, aona'o
nii ukamunan-kidan pataka'utainaouz pairiban, aona'oraz ĩaidan
pakamarainapanun; mazan pidannao aida'oraz pakamarainapanun,
aona'o nii ĩpataka'uta-kao pa'an.

Mishidapa-karu
na'iki sha'apatin-karu

14 Õiribannao, ukian umishida Tominkaru. Mazan aonaan an uaidan
umishidan usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan, madiwautapa-ka'o
wuru'u una'apanuz. Na'apa'o mishidapa-karu aonaa turuu ukazannaatan
unao.
15 Aizii puiriban makamichanun an mani na'iki umawanyukunuun an.
16 Mazan aonaa putaan u'ati uaiapanii, soo pukian u'ati karikaonan:
"Kaiman! Marii shaa pa'i Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan
pu'ati! Kaiman kizi pukaiwadinpan, na'iki kaiman kizi puaroopan!"
Madiwautapa-ka'o wuru'u puna'apan an na'apa.
17 Ukau'an na'apa'o wuru'u mishidapa-karuz: Mishida-karu kaiwaa-kao
an paba'oran, aonaan dono kaimana'o sha'apata-kao utuma,
madiwautapa-ka'o wuru'u.
18 Mazan panaadon ba'oran pidan kian nii, "Pabi'i pidannao mishida
Tominkaru, na'iki ba'orainao sha'apata kaiman kida'o aimaakan pa'an."
Mazan õgaru, õdako'atinuzu, "Na'apa dii mooko turuu puaida-kidan õ'ati
pumishidan aonaan pu'u pusha'apatan kaiman kida'o aimaakan? Õgaru,
õaidan nii pu'ati õmishidanuzu õsha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan
pa'an."
19 Pumishidan an kaina'a bauda'apa Tominkaru, kaimana'o wuru'u!
Mazan upu'u zii oia'o doronainao ĩmishida kapam, na'iki tuukii ĩnaka-nakaan
ĩtarian idi u'ai.
20 Pugaru madiwautapa-ka'o pidan! Puaiapa mooko õaida-kidan pu'ati
wuru'u mishidapa-karuz, madiwautapa-ka'o karikaonan kaimana'o
sha'apatin-karu aonaan an u'ai?

---

* **2:8** Leviticus 19:18 † **2:11** *puba'orantapan:* zun kiaapa-kidinan ba'oran daonaiora ati pakauda-iarun pu'u oo daonaiora kiaapan ba'oran zun pakaudaiaron pu'u.

21 Pudi'itapa wadokozu-daun Abraham. Tominkaru kian udau'an
“Kaimana'o pidan uruu,” soo usha'apatinan ida'ana'o Tominkaru paradan
kawana'ati: tawuru'u utaan dono'oraz paudani Isaac altar paawa'a,
kawaoda-karu nii Tominkaru ati.
22 Aizii puaitapa, pamishidan ida'ana'o uizo'atin Tominkaru. Na'iki
pasha'apatinan ida'an uaidan na'apam manawun pamishidan Tominkaru.
23 Na'iki saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiinan, kaikapa'oraz
ukianu'u: “Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan
uruu kaimana'o pidan nii.”‡ Udakotan Abraham papaonaru nii kapam.
24 Aizii uaitapa, Tominkaru aonaa udakotan pidan kaimana'o nii, soo
ukian idi karikaonan “Õmishida Tominkaru.” Mazan udakotan pidan
kaimana'o nii, usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan kapam.
25 Na'apa sha'atii Rahab, kaminshu'u-shoroaba, odakota-kao kaimana'o
pidan nii osha'apatinan ida'an, tawuru'u odapaapan dono'oraz padapu ati
Joshua dyuudaniinao, na'iki odyuudan ĩdyaun ba'oran dunapota'a naa
tarubainao ai.§
26 Aizii pidan nizowan aonaan an unanaa ai, uruu pidan mawaka'o
wuru'u; ukau'an na'apa kapam, kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an
mishidapa-karu ai, mawaka'o wuru'u.

3

Niinobai daua'o

1 Õiribannao! Aonaa uaipina'ana'a ipai tiichaanao nii, usha'apanum
kau'an waunao tiichaanao, tuukia'o nii wapataka'uta-kao manawun, ipai
ba'orainao ai, wakasharutinan dikin ii.
2 Mishi ipai waunao kasharutina'o iriba aimaakan ida'an. Mazan pidan
aona'o ukasharutinauzon paparadan ida'an, uruu kaimana'o pidan
manawun na'iki uka'iita pakazowautapan ipai pananaa.
3 Wamuudan kawaro dako-tannaa udako iti, uizo'ati kizi waunao, uruu
idi waka'iita wana'akanuzu na'itim karikaonan waaipan kawana'ati.
4 Oo udi'itapa paran san kanawa: u'udarun pu'u, na'iki ma'ozaka'o
awaru kida'ukapan pu'u padamatazu, turuu una'aka-kao poora sodi ida'an
na'itim karikaonan uaiapa-kao kawana'ati.
5 Na'apa ninobai kapam: uduusodin pu'u padamata, turuu u'atadinpan
tuubaru kida'o aimaakan dau'u. Aushaa! Udi'itapa na'apam tikazi tiriizi
sodi, turuu udanomaitan kanoko baawu udaru'o.
6 Wuru'u ninobaiz, na'apa'o tikazi kawan, umanawun utaapan oia'o.
Uruu idi ipai daunuuda'u upataka'uan wananaa oia'o idi. Utoma udaru'o
tikazi wananaa ida'a, atii ukawaoda na'iki umainaabata kaiman-daun
wadi'itinpan, na'iki wuru'u wakakupanuz. Tuubaru'o Tikazi di'iki'o
wuru'u tikazi tominanuz.
7 Pidan ka'iita pamaawaadibaan pabi'inaaka to'ora kida'o aimaakannao,
kotu'uznao, atoru na'iki kowazaz kaduz, na'iki aimaakannao
mashaapainaouz paran baoko ii.
8 Mazan aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pamaawaadibaan paninoba.
Niinobai oia'o na'iki dikintapa'o, utaapan pa'idiwaru mawaka-kinai.
9 Ninobai ida'an wakaiwaa kaiman kida'o parada-karu waNaobanaa
Tominkaru waDaru ati. Na'iki waninoba ida'an wakaiwaa dikauda kida'o
parada-karu wairibannao ati, ĩtoma-kao pu'u Tominkaru aidinpan kawan.
10 Uruu bauda'apa'o dakoi di'iki parada-karu kaimana'o na'iki dikauda
kida'o koditan! Õiribannao, aonaa washa'apata'ana'a na'apa'o aimaakan!

---

‡ **2:23** Genesis 15:6 § **2:25** Joshua 2:1-23

11 Aonaa turuu kaimana'o na'iki kuzuba'o wunu shootapan bauda'apa'o
wunu nunudapa-kizi di'iki.
12 Õiribannao, aonaa turuu fig kadunaa kaakan olive nii, oo grape kadunaa
kaakan fig nii, na'apa ukau'an kuzuba'o kapoo-kizai, aonaa turuu
kaimana'o wunu ikoda-kao u'idi'iki.

Aitapaaba-karu Tominkaru di'iki'oraz

13 Ukaina'an dono pidan unao bii'i aitapaaba'o utaapinpan, marii uaidan
wuru'u paaitapaabanuz pamashaapan ida'an kaiman na'iki pasha'apatan
ida'an kaiman kida'o aimaakan, aonaa pa'atadapan ida'an mani wuru'u
paaitapaabanuz.
14 Mazan kishauzi-karu mashaapan dono punyukunuu ii tuukii
manawun, na'iki puaipan aimaakan sha'apan soo pu'ati pa'idiwaru; aonaa
pu'atadinpa'ana'a puaitapaaban dau'an, usha'apanum kau'an puna'apan
an, pana'atanpu'o pumashaapan wuru'u mishi'oraz kakinaorii ai.
15 Kaikapa'oraz aitapaaba-karu, aonaa Tominkaru di'iki'o mani wuru'u,
mazan imi'i baara iki'o karikaonan, pidan sha'apata'azon kaduz oia'o
karikaonan na'iki oia'o doronainao aipan ati'o karikaonan.
16 Na'iki na'iam dono kaina'a kishauziaaka-karu, na'iki pidan nyukunuu
ii tuukii uaipan aimaakan sha'apan soo pa'ati karikaonan, kaina'a'o nii
to'orataaka-karu na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-kao.
17 Mazan Tominkaru taan an aitapaaba-kinai pidan ati, aona'o nii
ukasharutinpan, uruu idi aona'o nii umizaataakapan oo
ukadakowaakapan, aona'o nii udikintinan, aona'o nii udikintapan,
tuukia'o nii uabata'azon na'apam kii-karu kida pa'ati. Kamunanuuba'o nii
na'iki pabi'inaaka kida'o nii usha'apatan kaiman kida'o aimaakan,
uaitapan nii aimaakan sakitapa'o, aonaa mazanu'o mani ukadakotinanuzu,
mazan mishi'o pa'an uparadan.
18 Umashaapan an wuru kawanu'u, paoribai uuda paowa-kao kawanu'o
wuru'u. Uaidan dono pakamarainapanun pairibannao ati, ukaraodan nii
kaimana'o akai udikin ii, uruu wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu
Tominkaru awun za'a.

4

Oii kida'o aimaakan na'azootapa-kao

1 Na'iki'oram dii wuru'u mizaataaka-karu kida na'iki to'orataaka-karu
kida unao bii ana'oraz wa'atin? Ĩwa'atin wuru'u di'iki'o mizaataaka-karu
unanaa ida'a'oraz, una'azootapan idi imi'i baara ana'o aimaakan kida
karikaonan.
2 Puaipan aimaakan kida padamata pu'idiwau nii, mazan aonaa
uka'idiwaun u'idi, uruu idi uzowiimikipa'aka'azon naa. Umaka'iitakan idi
uikodan aimaakan kida, una'azootapaniaz tuukii manawun, uruu idi
uto'orataakapan na'iki umizaataakapan naa. Umaikodakan aimaakan
wuru'u uaipaniaz, umapishaakan idi'o Tominkaru udau'an wuru'u.
3 Upishaan pu'u padamata Tominkaru aimaakan kida dau'ati, mazan
upu'u aonaa utaan u'atiz, usha'apanum kau'an udi'itinpan idi'o oia'o dau'u;
upishaan aimaakan soo ukaiwaa'azoonuzu ukonaukii-kinaa ni'o
karikaonan.
4 Unao, mamashaapa-kainao Tominkaru aipan kawana'ati! Aonaa mooko
uaitapan unyukunuu-atin dono oia'o sha'apaapa-kariwaiz imi'i baara an,
pugaru Tominkaru taruba wuru'u? Uruu idi na'ia'oram pidan aipan an

pamashaapan imi'i baara ana'o mashaapa-karu kaduz kawana'ati
karikaonan, utominan Tominkaru taruba nii wuru'u.
5 Madiwautapa-ka'o mooko uaitapan wuru'u saada-kariwai Tominkaru
Paradan, kia'oraz kaikapa'a? “Kaimana'o Doronaa, Tominkaru muudaniaz
wanyukunuu ii tuukii manawun uaipan waunao pa'ida'antanapu.”
6 Mazan Tominkaru taa powa'a zii ma'ozaka-karu manawun wa'ati,
usaadinpan kawan,
“Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu
atadinpa'o pidan ai,
mazan ukamunan-kida pidan
aona'o u'atadinpan.”*
7 Ukau'an uizo'ati Tominkaru. Mana'a ukashaapina'ana'a Satan ati, Satan
kidoopan nii u'ai.
8 Umaonapadin Tominkaru ida'ati, Tominkaru maonapadinan nii
u'ida'ati kapam. Unao oiainao, umuuda'a naa usha'apaapan oia'o! Unao
pidannao pozawatapainao kaimana'o ai, usaaba'a naa unyukunuu kida!
9 Ukasha'ora mishi'oraiman, na'iki tuukii uzaada. Marii upana'adan
ushazootinanuz kasha'oratin-karu di'iti; na'iki ukonaukianuz,
kasha'ora-karu di'iti.
10 Aonaa utaapinpa'ana'a umanawunu'o nii Tominkaru awun za'a, uruu
unaubaan nii unao.

Aonaa ukashada'ana'a umin-mishidan

11 Õiribannao, aonaa ukadakotina'ana'a uiriban dau'u oia'o ida'an. Kanom
kadakotinan dono pairiban dau'u oia'o ida'an na'iki kashadan uruu,
udakoopan na'iki ukashadan Tominkaru kakinaori wuru'u. Pukashadan
dono ukakinaori, aonaa puizo'atin mani ukakinaori wuru'u, mazan
punaobanai-tinpan kakinaorii ati wuru'u.
12 Mazan Tominkaru pa'an wuru'u kakinaorii Naobanaaz na'iki uaitapa
na'apam pasha'apatan pidan sakitapa'o ida'an. Uruu turuu pa'an
ukazannaatan pidan oo ukabootan pidan pataka'utin-kizai iti. Ukau'an,
pugaru, aonaa turuu pukian pidan dau'an, “Uruu kaimana'o,” oo “Uruu
oia'o” kii.

Aonaa u'atadinpa'ana'a usha'apata'azoonii dau'u

13 Aushaa uabata na'apam õkian aizii, unao kiauzonaouz kaikapa'a: “Aizii
oo waikana'an wamakon nii uruu wiizai di'iti, wana'ian nii bauda'apa
wunu, watoman nii sha'apauzii toriapa-kizinao nii na'ii, waikoda-kinaa nii
dobata puraata.”
14 Unao, aonaa uaitapan kanoma'o nii sha'apa waikana'an. Wuru'u
ukakupanuz na'apa'o tawuru kawanu'u chaapi'iki'oraz amazada
kishananuz; una'a'akan masakauda'u, udauna'an umainaabatina'akan
naa.
15 Kaikapa mishi'oraiman ukia'a: “Tominkaru taapadan an una'apan,
kawanu'o nii wakakupan, na'iki washa'apatinan.”
16 Mazan aizii utaapinpan umanawunu'o nii, na'iki u'atadinpan
ukadakotinan ida'an; ipai kaikapa kida'o atadinapa-karu aonaa kaimana'o
mani wuru'u.
17 Ukau'an, kanom aitapa'o pasha'apatan kaimana'o, mazan aonaa
usha'apatanuzu, u'oian wuru'u.

---

* **4:6** Proverbs 3:34

5

James kakinaowan pidannao kapuraataniinao

1 Aushaa uabata na'apam õkian aizii, unao pidannao kapuraataniinao!
Tuukii uzaada diiwa'o ida'an. Usha'apanum kau'an kaina'iki kasha'ora
kida'o manawun aimaakan wa'atin unao ati.
2 Upuraatan kidaz madiwautapa-ka'o nii na'iki ukamichan kida basharao
nikan nii.
3 Utaapan dobata'o puraata u'idiwau nii, amazada katokon-tina'azon
pu'a'a naa. Upuraatan gold na'iki silver, ipai'i naa uwuzaaritan. Wuru'u
ĩwuzaritanuz aida-kidan nii na'apam unao pidannao dikaudan, na'iki
wuzaru nikan nii unanaa na'apa tikazi kawan.
4 Aonaa ukawinipinaatan karaodapauzonao kaudinan uzakapun ii.
Uabata! Umanawunu'o Naobanai abata wuru'u upoitorunao dopian unao
zakapun ii. Puraata utaapaniaz aida-kida Tominkaru ati, unao sha'apatan
dikauda'o aimaakan umakawinipinaata'azookan ida'an ĩdyaun.
5 Umashaapanuz da'a'a imi'i baara'a soo ukaiwaapan upuraatan
ukonaukiitin-kinaa nii pa'idiwaru, na'iki uaipan ati ukakiwindinan. Na'apa
unao uzainao taapa-kariwai kawan ata'azo'oraz naa ĩzowii-kao.
6 Ukian pidan kaimana'o dau'an, "Dikauda'o uruu, wazowii-kida uruu."
Mazan uruu, aonaa utiwaan pamashaatan unao.

Mashaapa-karu makashadinaka-daun na'iki toriinapa-karu

7 Uruu idi, õiribannao, aonaa ukashadina'a naa uzaudapan Naobanai Jesus
Christ kaawan. Udi'itapa na'apam pidan zakapuupauzo, aonaa
ukashadinan pazaudapan papaoriba kaakan umanawunu'oraz u'ati. Na'iki
aonaa ukashadinan pazaudapan wawunu donon.
8 Na'apa pa'i unao kapam, aonaa ukashadina'ana'a na'iki ma'ozaka
ukadishitapa. Usha'apanum kau'an Naobanai Jesus Christ ata'azo'o naa
ukaawan.
9 Õiribannao, aonaa uparada'ana'a dikauda uiribannao dau'u, aonaa kizi
ukaboota-kao pataka'utin-kizai iti. Pataka'utin-kida'o ni'oraz pidannao
ata'azo'o ni'i naa ukaawan.
10 Õiribannao, udi'itapa prophetnao paradauzoz da'i Naobanai uu ida'an,
aonaa ĩkashadinan pabaiatinan pu'u.
11 Wadakotan ĩdyaun konaukia'o nii, ĩtuudan idi pabaiatinan. Uabatanii
sha'atii na'apam Job dau'an aonaa ukashadinan, na'iki waaitapa na'apam
Tominkaru sha'apatanuz kaiman kida'o aimaakan u'ati utokono'ia'a naa.
Usha'apanum kau'an, Tominkaru ukaduz ukamarainapanun na'iki uruu
kamunanba'o.
12 Mazan unyukunuitapa pa'i di'oraz manawun õiribannao, uaipan an
uparadan mishida-kao, utaan dono uparadan, aonaa udakota'ana'a aokazi
oo imi'i baara oo sha'apa'oram aimaakan uu karikaonan,
uma'ozakada-kinaa nii uparadanuz. Mazan ukian dono "Oo," mishi'o
wuru'u "Oo" ukianuz. Aizii ukian dono "Aonaa," mishi'o wuru'u "Aonaa"
ukianuz. Uruu aona'o nii ukaboota-kao pataka'utin-kizai iti, wuru dikin
ia'a u'oiinuz uparadan ida'ana'oraz.
13 Ukaina'an dono pidan unao bii'i baiata'o kasha'ora kida'o aimaakan,
marii utoriinpan. Ukaina'an dono ba'oran konaukia'o, marii ukunuitan
Tominkaru ati.
14 Ukaina'an dono ba'oran karina'o, marii udapada-kidan choochi
zowaunaanao, na'iki marii ĩtoriinpan u'ati na'iki ĩzichian uruu olive kiwin idi
Naobanai uu ida'an.

15 Wuru'u toriinapa-karu mishida-karu ida'ana'oraz kakudan nii wuru'u
karina'oraz pidan; Naobanai taan nii ukakuda-kinaa nii koshan, na'iki
ukaina'an dono oia'o kida usha'apatanii, so'ota-kao nii u'ai.
16 Ukau'an, ukowaada u'oian kida u'atiaaka na'iki utoriinapa-kidaaka
Tominkaru ati, ukakuda-kinaa nii unao. Pidan sha'apatina'o Tominkaru
aipan kawana'ati, utoriinpan ida'an mishi'o nii umanawunu'o aimaakan
sha'apan utoriinpan kawana'ati.
17 Elijah, uruu na'apa'o waunao kawan. Utoriinpan aonaa kizi wunu
kaawan uruu amazada ii. Uruu idi mishi aonaa wunu kaawan idikinauda'u
wunu na'iki 6 kauzu powa'a.
18 Uruu dauna'an utoriinpan koshan, uruu idi wunu kaawan naa,
uzabian amazada na'iki paoribai sodan kida'a naa.
19 Õiribannao, bauda'apa'o unao makon dono pana'iti mishi'o kuwai ai,
na'iki ba'oran kiwa-kidan uruu powa'a ati mishi'o kuwai ida'ati,
20 marii uaitapan wuru'u: kanom kaawa-kidan dono pidan powa'a ati
upozawatapa-kizi iki, usha'apaapan ai oia'o, ukazannaata-kidan uruu
karikaonanu'oraz mawaka-karu ai, na'iki uso'ota-kidan wuru'u iriba'oraz
u'oian kida u'ai kapam.

Kiwiini'o Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita kiwiitapa'o Peter kaaritan. Usaadanii mishidapainao Jesus ati'o, mashaapainaouz Asia Minor Baara ii aka kida'oraz. Peter, uruu 12 Jesus apostlennao bii iki'o.

Uruu dono mishidapainao, Asia Minor iainaouz pataka'uta-kao pamishidapan dikin ii Jesus, Tominkaru daniz. Uruu idi Peter saadan pakaaritan ĩ'ati uma'ozakada-kinaa nii ĩdyaun. Peter nyukunuu-kidan ĩ'ati na'apa'o Jesus baiatanii tuukii, ĩnao dikin ii. Ukau'an marii kizi ĩda'anan Jesus kaduz pama'ozakadapan ida'an panyukunuu. Na'iki pataan ida'an panyukunuu ati, pamishidapan Tominkaru. Peter na'apanuz ĩ'ati kaikapa'a, Tominkaru zaamatan idi ĩdyaun papidanannao nii. Na'iki Jesus baiainpan na'iki umawakan idi ĩ'ati, marii ĩmashaapan Tominkaru aipan kawana'ati'i naa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1:1-2*
Tominkaru kazannaatan daua'o pidannao *1:3-12*
Kakinaowapa-karu kaimana'o mashaapa-karu dau'u *1:13—2:10*
Baiainapa-karu Jesus Christ kawan *2:11—4:19*
Mishidapainao Christ sha'apatan ni'o *5:1-11*
Kaarita katokon-tinan *5:12-14*

1 Di'oraz kaarita õgaru Peter di'iki'o. Õgaru Jesus Christ apostlen. Õsaadan
di'oraz kaarita Tominkaru zaamatanii papidanannao nii ati'o, makoinaouz
ĩmashaapa'anan tawarainao kawan di'itinapa kida'a ba'oran kaduz
pidannao wiizi ii aka kida: Pontus ii aka, Galatia Baara ii aka, Capadocia ii
aka, Asia Baara ii aka na'iki Bithynia ii aka.
2 Wuru'u waDaru Tominkaru zaamatanuz unao, udi'itapani'i naa kotua'a
naa pazaamata'azon dau'u unao. Ukau'an Kaimana'o Doronaa saabaani'i
naa unao kaimanaiman, uruu ida'an uizo'atin naa Jesus Christ na'iki
uchikaa-kaoa'a naa u'oian ai uizain ida'an.
Marii Tominkaru kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu
kaiman-kinaa nii tuukii manawun.

Zaudapa-karu mishi'o sha'apa'azo'o dau'u

3 Wakonaukii-kida Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ daruz.
Ukamunanban idi manawun, utaan wa'ati pa'ina'o mashaapa-karu
pakadishita-kidan ida'an Jesus Christ pamawaka-kizi iki, uruu idi'o
wamashaapan zaudapatina'a naa.
4 Wazaudapan naa wazaamata'azooniaz wa'idiwau nii kaimana'o
aimaakan Tominkaru taapaniaz wa'ati aokazi ii. Na'ii aona'o kanom
ka'iitan pamainaabatan oo papataka'uanuz.
5 Unao, umishidapan idi Tominkaru, utaapan unao pama'ozakan ida'an
atii uzaamatan kazannaatin-karu, ata'azo'oraz naa uaida-kao amazada
tokono dono'o naa.
6 Ukau'an ukonaukia'a naa tuukii udau'ati, ukasha'oratinan pu'u
padamata, na'iki ubaiatan iriba dikauda kida'o aimaakan.
7 Mazan na'apa kida'oraz sha'apan, umishidan tiwaa-kao wuru'u,
na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-kao mishi'o wuru'u umishidapanuz. Aizii
gold kawaoda-kao tikazi di'iti, utukapa'azoo-kao idi mishi'o uruu gold,
mazan upu'a'o nii umainaabata-kao. Mazan wuru'u umishidapanuz,

powa'a'o zii umanawunun gold ai. Uruu idi'o utiwaa-kao utukapa'azoo-kao uturuan. Uturuudinan dono, Tominkaru konaukii-kidan nii unao, na'iki utukapan nii unao umanawunu'o nii, na'iki unaubaan nii unao Jesus Christ tukapa-kao dono'o naa.

8 Aonaa utukapanii mani uruu, mazan upu'u umarainapanuzu. Kai, aonaa zii utukapanuzu mazan upu'u umishidanuzu. Uruu idi'o wuru'u umashaapanuz kai konaukii. Ukonaukian umanawunu'o konaukii-karu ida'an, aonaa pidan aitapan na'apam pakian udau'an.

9 Umishidan idi uruu, uturuudinan naa uzaamatan kazannaatin-karu, upataka'uta-kao ai u'oian dikin ii.

10 Wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai, uruu Tominkaru prophetinnao di'itapanii kaimanaiman kotua'a naa. Tuukii ĩaipan paaitapan udau'an, uruu ĩkowaadaniaz sha'apatina'o ni'oraz Tominkaru kamunan-kinaaz, wuru'u utaaniaz unao ati.

11 Christ doronaa da'i prophetnao ida'a'oraz, uruu ida'ana'o ĩaitapan pakowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'an usha'apan ua'ii zii. Uruu idi'o ĩkowaadapanuz Christ baiaapan ni'o dau'ati na'iki udauna'an umanawunuta-kao ni'o dau'ati. Na'apa kida'o dau'an prophetnao kaudinan dadara ĩtiwaan padi'itapan na'apainim nii na'iki na'apam nii usha'apainpan wuru'u Christ doronaa kowaadauta-kidaniaz ĩ'ati.

12 Tominkaru kainaabatan ĩnao prophetnao ati wuru'u ĩkaudin-kiziz ĩkowaadautaniaz, aona'o nii ĩtukapan usha'apan, mazan unao ati'o nii pa'an wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. Ukau'an uru'u naa kakuwaapainao kowaadaniaz naa u'ati, Kaimana'oraz Kuwai, Kaimana'o Doronaa dyuuda-kariwaiz aokazi iki ma'ozakan ida'an. Aimaakan kida kaikapa'oraz usha'apainpanu'u tuukia'o angelnao aipan paaitapan udau'ati.

Marii mashaapa-karu kaimana'a naa

13 Ukau'an, aizii udi'itinpa'a naa sakitapa usha'apata'azoonii kida dau'ati. Na'iki zaudinapa umashaapa, na'iki utaapa unyukunuu kaimanaiman uzaudapanii kida dau'ati, wuru'u Tominkaru kamunan-kida'azoonuz unao, Jesus Christ kaawan dono'o naa.

14 Uizo'atiaba umashaapa Tominkaru ati, Tominkaru dainaoun idi unao. Aona'a naa umashaapa'ana'a pakawan usha'apaapan dau'u oia'o, wuru'u unaudapanii kidaz usha'apaapauzon kiwiin, umaaitapakan dono'oraz zii mishi'o parada-karu Jesus dau'u kida'oraz.

15 Mazan aizii kaimana'a naa pa'i umashaapa, aonaa u'oia'ana'a usha'apatanii kida ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru zaamata'oraz unao, kaimana'o uruu aonaa oia'o mani.

16 Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwai ida'a. Tominkaru kian, “Kaimanainao pidannao pa'i unao, aonaa oiainao nii mani, usha'apanum kau'an kaimana'o õgaru, aonaa oia'o mani.”*

17 Utoriinpan dono, “waDaru” ukiauzon Tominkaru ati. Ukau'an ukichana'iki pa'i usha'apatan oia'o Tominkaru awun za'a, umashaapan kawana'ati zii da'a'a imi'i baara'a. Usha'apanum idi aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru taapan panaudapanii manawun, mazan ipai pidannao uaitapa na'apam nii papataka'utan ĩsha'apaapanii kida kawana'ati.

18 Uaitapani'i naa Tominkaru kawinipinaatan pazaamatan unao, pakazannaata'azon idi unao, mazanu'o umishidapauzonii kida ai, utamakapaniaz kotua'o udokozu-daunnao mishidapauzonii kidaz. Aizii

* **1:16** Leviticus 11:44-45; Leviticus 19:2; Leviticus 20:7

wuru'u ukawinipinaata-kinaaz pakazannaatan unao, aonaa
pataka'uina'aka'o nii mani gold oo silver kawan,
19 mazan Christ izain umanawunun ida'ana'a. Na'apa'o uruu Christ,
pa'ina'o kaznizo zowii-kao kawan, aona'oraz na'iam udikaudan,
taauzo-kariwaiz Tominkaru ati.
20 Kotu'u amazada sakadinan ua'ii zii, Tominkaru zaamatan Christ. Aizii
kai amazada ikoda'anan di'iti'i naa, patokon uaidan naa uruu unao ati.
21 Uruu Christ ida'ana'a naa umishidan Tominkaru. Tominkaru
kadishita-kida'oraz uruu pamawaka-kizi iki, na'iki taa'oraz
umanawun-karu u'ati. Una'apan idi'o wuru'u unao mishidanuz tuukii
Tominkaru, na'iki uzaudapan naa wuru dau'ana'a Tominkaru
kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i.
22 Aizii kaimana'ora'a naa uchikainan u'oian ai, uizo'atin ida'an
mishi'oraz parada-karu Christ daua'oraz. Uruu idi mishi'o umarainpaakan
umin-mishidannao tuma. Umarainpaaka tuukii unyukunuu iki kida
manawun.
23 Unao, pa'inaada-kariwai'i naa pa'an, aonaa mawakauzo udarunao
di'iki'o kawanu'o mani, mazan aona'oraz umawakauzon di'iki'o pa'an.
Tominkaru paradan karikaonanu'oraz umashaapan ida'ana'o pa'an
upa'inaada-kao.
24 Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwaiz kida kian:
“Ipai pidannao pinidi kawanu'o
na'iki ĩmanawun-tinpan na'apa soosoi kawan.
Wuru'u pinidiz mawaka'akauzo
na'iki soosoi waota'akauzo pakadunaa ai.
25 Mazan parada-karu Naobanai di'iki'oraz, karikaonanu'o nii una'an.”†
Uruu wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kowaadapa-kariwaiz u'ati.

2

1 Ukau'an umuuda'a naa oii kida'o, wuru'u umariidinauzonuz,
utaapinpauzonuz mishi'o kawan ukaimanan, ukishauzi-shorinuz, na'iki
ukadakotinauzonuzu uiriban dau'u.
2 Umashaapa na'apa pa'ina'o koraidaonaa shakata'akan kawan,
zamazi'oraz na'iki aipa'oraz soo padaro dunuu karikaonan. Ukau'an
na'apa'a naa uzamazi Tominkaru paradan dau'ati. Uruu koraidaonaa daro
dunuu kawanu'o u'ati. Kaimana'o nii udyaupain u'ida'an, na'iki
ma'ozaka'o nii umishidapan Tominkaru, na'iki ukazannaatinan nii.
3 Usha'apanum idi utiwaani'i naa na'apam Naobanai kaimanan na'iki
na'apam ukamunanban.

Kakupa'o kuba kawanuinao

4 Uwa'ati Naobanai Christ ida'ati, kakupa'oraz kuba ida'ati. Pidannao
kashadaniaz, mazan Tominkaru zaamata uruu umanawunu'o nii.
5 Uwa'ati kakupa'o kubanao kawanu'o nii kapam, ukaiwaa-kizinao kizi
Tominkaru Dapunaa toma-kinao nii Kaimana'o Doronaa ida'an. Na'iki
ukaudin-kizi kaimana'o faadaanao nii Tominkaru ati, na'iki taaina'o nii
Tominkaru ati uaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an.
6 Usha'apanum kau'an kaikapa'a saada-kariwai Tominkaru paradan
kianu'u:
“Utukapa, õmuudan kuba Zion* ii,
zaamata-kariwaiz umanawunu'o kuba kabaun kadishita-kida-kinao.
Aizii kanom mishida'o uruu,

† **1:25** Isaiah 40:6 * **2:6** Zion, oo Jerusalem.

aona'a nii uba'azootin-kida-kao umishidan dikin ii uruu."†
7 Unao mishidainao ati umanawunu'o wuru'u kubaz. Mazan
mamishida-kainao ati,
"Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz ĩtukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai."‡
8 Ba'oran saada-kariwai kian kapam.
"Uruu kuba tukurutin-kida'o pidannao,
na'iki uruu kuba kaboina-kida'o ĩdyaun."§
Ĩtukurutinan pamamishidakan idi'o uruu daua'o parada-karu. Mishi'o
mazan Tominkaru aitan kawana'ati wuru'u na'apa'oraz sha'apan ĩ'ati.
9 Mazan unao Tominkaru zaamataniinao pa'an papidanannao nii,
kaudinainao nii faadaanao nii, uruu Naobanai ati, na'iki unao Tominkaru
buutanii kaimana'o pidannao nii. Tominkaru idiwau unao, kakuwaapa'o
nii umanawunu'o usha'apatanii kida dau'ati. Unao Tominkaru so'otanii
umashaapa-kizi maruta'o bii iki, konaunama'o pakanadan ida'ati.
10 Kiwiitapa aonaa Tominkaru pidanannao mani unao, mazan aizii
upidanannao unao. Kiwiitapa aonaa Tominkaru kamunan-kidan da'i unao,
mazan aizii Tominkaru kamunan-kida'a naa unao.
11 Õmarainapanii õiribannao, õparada'azon u'ati, umashaapan idi tawarainao
nii di'ora'a amazada ida'a'a. Ukau'an aona'a naa usha'apaapa'ana'a
dikauda kida'o aimaakan una'azootapanii kida, na'apa kida'o pataka'uan
nii unao umashaapan ai kaiman.
12 Karikaonanu'u naa umashaapa kaiman mamishida-kainao Tominkaru
bii'i. Ĩdakotan pu'u usha'apaapan dikauda'o aimaakan, mazan ĩtukapa kizi
pa'an usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uruu idi ĩmishidan nii
Tominkaru. Aizii Tominkaru kaawan dono'o naa, ĩkonaukii-kidan nii
umanawunun.

Naobanai-tinpainao paradan izo'ati-kao

13 Naobanai Christ aipan ati, uizo'ati pidannao paradan taa-kariwainaouz
wanaobanaanao nii. Uizo'ati king, umanawunu'oraz unaobanai-tinpan.
14 Na'iki uizo'ati wuru'u king waranu ainaouz naobanainao governornao
paradan, usha'apanum kau'an king dyuudanii ĩdyaun pataka'uta'o nii
maizo'ati-kainao paparadan. Mazan izo'atiinao uparadan, kaimana'o nii
ĩtaapa-kao.
15 Tominkaru aipan unao sha'apatan kaiman kida'o aimaakan,
umashaata kizi maaitapin-ka'o pidannao, ĩparadan ai maaitapinaka-daun
unao dau'an.
16 Unao, aona'ora'a naa upoitoruitapa-kao, mazan aonaa ukaiwa'ana'a
wuru'u umashaapanuz na'apa udizapa-kinaa nii usha'apaapan oia'o,
mishi'oraiman umashaapa Tominkaru poitorunao ni'i naa.
17 Utaapa ipai pidannao umanawunu'o nii. Umarainapa
umin-mishidannao. Ukichana'iki Tominkaru ai, na'iki utaapa
umanawunu'o nii pidan naobanai-tinpa'o.

Mashaapa-karu kaiman naobanainao ati

18 Poitoruinao, utaapa unaobanaanao umanawunu'o nii na'iki uizo'ati
ĩparadan, aonaa unaobanaanao kamunaniinao ati mani karikaonan, mazan
to'orabainao unaobanaanao ati kapam.

† **2:6** Isaiah 28:16 ‡ **2:7** Psalm 118:22 § **2:8** Isaiah 8:14

19 Aizii unao, uaitapanii kanom Tominkaru aiapanii usha'apatan,
ukau'an utuudan nii kaziwa'o ubaiaapan uantamikita-kao dono
umasha'apatakan pu'u oia'o, mazan uruu ida'ana'o nii Tominkaru
nyukunuu kaimanan u'ati.
20 Kanom u'itiiman kaimana'o aimaakan uikodan nii utuudan dono
uzowiautapa-kao usha'apatan dikin ii dikauda'o aimaakan? Mazan
Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati utuudan dono ubaiaapan dikauda'o
aimaakan usha'apatan dikin ii kaimana'o aimaakan.
21 Kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru dapadanuz unao, usha'apanum
kau'an baiainpa'a naa Christ unao dikin ii. Uruu pakaduz wuru'u Christ
wa'akaniaz u'ati, ukau'an uda'ana'a naa ukaduz usha'apainpan ida'an
uruu kawan.
22 Uruu Christ, aonaa usha'apatauzon oia'o, aonaa na'apainim
umariidinauzon.
23 Aizii udakowapa-kao dono, aonaa udakoopan powaa iti pidannao
dakoopainaouz paugaru. Upataka'uta-kao dono, aonaa ukaunaan powaa iti
pidannao ati antamikitainaouz paugaru. Mazan ipai utaan
pasha'apata-kaoaz Tominkaru ati. Uruu pa'an wuru'u aitapa'o ni'oraz
na'apam nii pasha'apatan pidannao ĩsha'apatanii kida kawana'ati.
24 Uruu Christ baiaapa'o wa'oian winipinaa, pamawakan ida'an cross
paawa'a, wamuudin kizi'i naa oia'o ai, na'iki wamashaapa kizi'i naa
kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Ubaiainpan ida'an, ukakudan
waunao.
25 Kiwiin unao, kaznizonao kawanu'o umakon pana'iti'i naa uka'uzatiki
ai. Mazan aizii ukaawan powaa ati uka'uzatiki ida'ati. Uruu taapa'oraz
unao.

3

Daiaroinao na'iki daiaruinao

1 Unao na'apa kapam zunnao kaudaiaruinao, umashaapa kaiman
izo'atiaaba udaiarunao ati. Udaiarunao mamishida'azookan an Tominkaru
paradan, ĩmishidan nii, uaida-kidan ida'an kaimana'o ukaduz ĩ'ati. Aonaa
uparadinan pu'u mani padamata ĩ'ati, mazan upu'a'o nii utanawatin-kidan
ĩdyaun Tominkaru ida'ati,
2 umashaapan idi kaiman Tominkaru paradan aipan kawana'ati.
3 Aonaa uaida'ana'a ukonaunaman umaodinpan ida'an mani
karikaonan, oo ukaiwadapan ida'an mani karikaonan wizi'i kida'o
aimaakan, na'iki ukaiwadan ida'an mani karikaonan
konaunamada-kariwai ukamichan.
4 Mazan marii pa'an uaidan ukonaunaman kaimana'o umashaapan
ida'an unyukunuu iki'o, na'iki kadorona'o mashaapa-karu ida'an. Na'apa'o
konaunama-karu aonaa na'apainim nii uawutan, na'iki na'apa'oraz
konaunama-karu tuukia'o Tominkaru naudapan.
5 Na'apa'o konaunama-karu kotua'o kaimanainao zunnao aidanii.
Ĩmishidapan Tominkaru na'iki kaiman ĩmashaapan izo'atiaaba paudaiarunao
ati.
6 Utukapa Sarah daua'o, oroo izo'ati'o paudaiaru Abraham, uruu idi
odakotapan uruu panaobanaa nii. Unao zunnao, Sarah dainao wuru'u
unaouz, umashaapan dono usha'apaapan dau'u kaimana'o aimaakan kida
oroo kawan, aonaa kanom aia'a naa utarian.
7 Unao na'apa kapam daonaioranao kaudaiaroinao. Utaapa udaiaronao
kaimana'o ida'an na'iki ukarodapa ĩdyaun, usha'apanum kau'an uaitapanii
aonaa na'apa kida'o mani ĩma'ozakan unao kawan. Mazan na'apa kida'o nii

unao tuma ĩzaamatan Tominkaru kamunan-kinaa kakupa-karuz.
Umashaapan dono na'apa, kaimana'o nii utoriinpan baokopa, aona'o nii
kanom kasharutapa'o nii unao.

Ipai mishidainao Jesus ati'o

8 Aizii baukapa'akan naa õkian, ipai unao na'apa kida utaapa unyukunuu
u'atiaaka uiribannao tuma. Umarainpaaka umin-mishidannao, na'iki
ukamunanuaaka na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a.
9 Aonaa ukaunaatina'ana'a dikauda'o idi usha'apata-kao dono dikauda'o
ida'an, oo aonaa uzunaapina'ana'a powaa iti uzunaapa-kao dono.
Mishi'oraiman ukaunaatin kaimana'o uparadan ida'an, upishaan ida'an
Tominkaru kaimanan ĩ'ati. Usha'apanum kau'an Tominkaru kian
utaa'azon kaiman-karu wuru'u udapadanuz unao.
10 Saada-kariwai Tominkaru paradan kian,
“Kanom mashaapa'azo'o konaukii
na'iki tukapa'azo'o kaimana'o aimaakan sha'apan pa'ati,
marii aonaa ukadakotinauzon dikauda'o ida'an,
na'iki marii umashaatan pamaridinauzon.
11 Marii umuudan naa oia'o pakaduz, usha'apatan naa kaimana'o,
udorotan naa kaimana'o mashaapa-karu,
na'iki utiwaan naa pamashaapan kaiman pairibannao tuma.
12 Usha'apanum kau'an Tominkaru awunuutapanii kaimana'o pidannao,
na'iki uabata ĩtoriinpan dono pa'ati,
mazan pidannao sha'apaapainao oia'o,
aonaa manawun unaudapan.”

Mishidainao Christ pataka'uta-kao kaimana'o dikin ii

13 Kanoma'o nii sha'apata dikauda'o unao ati usha'apaapan an kaiman
kida'o aimaakan?
14 Konaukia'o nii unao, upataka'uta-kao an usha'apaapan dikin ii
kaimana'o aimaakan, ukau'an aonaa udopia'ana'a, na'iki aonaa
utaria'ana'a pidannao sha'apata'azon an dikauda'o ida'an unao.
15 Mazan utaapa Christ kaimana'o unaobanaa nii unyukunuu ii, na'iki
karikaonanu'u naa uminziiwa-kidapa uparadan nii, uaitapa kizi na'apam
udako'atin pidannao, ĩpishaan dono unao umishidapan dau'an Tominkaru
sha'apata'azooniaz u'ati.
16 Na'iki udako'atin dono ĩdyaun, kaiman uparada ĩ'ati. Na'iki kaiman
utaapa unyukunuu, uaitapanii aonaa usha'apatan aimaakan dikauda'o.
Uruu ida'ana'o nii, pidannao ba'azoinpan dakoopainaouz umashaapan
mishidainao nii Christ.
17 Panaadon Tominkaru kashaapan nii baiatin-karu kaimana'o
sha'apaapa-kao dikin ii. Mazan kaimana'o wuru'u baiatin-karu ai oia'o
sha'apaapa-kao dikin ii.
18 Na'apa Christ, aonaa oia'o mani uruu, mazan upu'u utaainan
pamawakan ida'an baupapa, aonaa powa'an kida mani wa'oian dikin ii.
Uruu kaimana'o pidan, umawakan dikauda'o pidannao dikin ii. Christ
sha'apatan kaikapa'ora'a una'aka kizi waunao Tominkaru ida'ati. Unanaa
zowii-kao, mazan ukakuda-kao powaa iti Tominkaru Doronaa ida'an.
19 Uruu Tominkaru Doronaa ida'ana'o Christ kakuwaapan doronainao ati
ĩtaraapa-kizinao ii.
20 Ĩnao maizo'ati-kainaouz Tominkaru paradan, Tominkaru zaudapan
pu'u kotua'iki ĩtanawatinan pa'oian ai, na'iki ĩizo'atin paparadan, Noah
tomapan pu'u pakanawan. Uruu dono 8 sodi pidannao paidinan kanawa

zo'iti. Uruu ida'an ĩkazannaata-kao wunu tuubaru'o ai, naraada'oraz ipai imi'i baara.
21 Uruu wuru'u kainaabata'oraz chikaawunuin-karu, wuru'u
kazannaatin-karuz Jesus Christ kadishita-kida-kao ida'an pamawaka-kizi
iki. Aizii chikaawunuin-karu, aonaa pidan nanaa chikaa-kao kaniriba'o ai
mani karikaonan, mazan wapishaan pa'an Tominkaru usaabaa kizi
wanyukunuu oia'o ai.
22 Jesus Christ mako'oraz naa aokazi iti, kai na'ii uruu Tominkaru
diwa'ora antanapu, umanawunu'o unaobanai-tinpan ipai angelnao ati,
na'iki ipai doronainao umanawun kidainao ĩnaobanai-tinpan ati.

4

Mashaapa-karu Tominkaru ati

1 Christ baiaapan idi kaziwa'o, ukau'an na'apa'a naa unao uruu kawan
kapam, na'iki uma'ozakadapa'a naa unyukunuu ubaiainpa'azon dau'ati.
Usha'apanum kau'an, na'ia'oram unao baiaapa'o kaziwa'o pamishidan
dikin ii Christ, aona'o ni'i naa usha'apaapa'azon oia'o.
2 Ukau'an, aizii aona'a naa una'azootapa'ana'a oii kida'o
usha'apaapauzonii, mazan una'an kawana'ati uizo'atipa'a naa Tominkaru.
3 Unao kotua'iki'o usha'apaapauzon oia'o, maaitapa-kainao Tominkaru
naudapanii kidaz pasha'apaapan. Unaudapa ukiaapaakan kakiba'azonna'o
ida'an, unaudapa upo'idipan, unaudapa umakon madoronaa-daunu'o
tuzapa-kizai ii aka, na'iki utominkaruniitapanuz toma-kariwainao
karikaonan.
4 Uruu idi umin-sha'apaapauzon oii kida'o aimaakan, tuukii ĩdi'itinpan
unao dau'an, aonaa ĩaitapan kanom nii aona'a naa usha'apaapan dikauda
kida'oraz aimaakan powa'a. Una'apan idi'i naa ĩdakoopan unao.
5 Mazan ĩdako'atin nii na'apa kida'a dau'an Tominkaru ati, uruu aitapa'o
ni'oraz na'apam pakawinipinaatan ipai pidannao kakupainao na'iki
mawakainao kapam.
6 Kaikapan idi'o Kaimana'o Kuwai kowaadauzo-kaoaz mawakainao
pidannao ati ĩkakupan pu'u zii. Ĩnanaa pataka'uta-kao mawaka-karu ida'an
na'apa ipai pidannao pataka'uta-kao kawan mawaka-karu idi, mazan
upu'u karikaonanu'o nii ĩkakupan na'apa Tominkaru kawan Kaimana'o
Doronaa ida'an.

Marii Tominkaru taanii kaiwaa-kao kaimana'o ida'an

7 Ipai aimaakan kida ata'azoo ĩkatokon-tinan. Ukau'an aitapina'a naa
umashaapa, karikaonan kizi udi'itinpan kaiman, turuu kizi utoriinpan
kaiman Tominkaru ati.
8 Na'iki powa'a'o zii umanawunun wuru'u marainpaaka-karu an, mishi'o
ida'an. Usha'apanum kau'an kamarainpan-karu marina'ata-kida ipai oia'o.
9 Udapaapa umin-mishidannao udapu ati, na'iki ukataan ĩ'ati, mazan
aonaa unyukunuu oian bii an mani.
10 Ipai unao kawana'ati Tominkaru taanii uka'iita-kinaa ni'i usha'apatan
aimaakan umin-mishidannao ati. Ukau'an ukaminka'utaaka'a naa
u'ida'an, na'iki ukaudina'a naa kaiman Tominkaru taanii u'ati ida'an.
11 Utaan an u'ati uka'iita-kinaa nii ukakuwaapan, ukowaada'a naa
wuru'u Tominkaru di'iki'oraz kuwai. Aizii utaan an u'ati uka'iita-kinaa nii
ukaminka'utan pidannao, ukaminka'uupa'a naa wuru ida'ana'a
ma'ozaka-karu Tominkaru taaniaz u'ati. Na'apa kizi ipai aimaakan kida
sha'apata-kao Tominkaru konaukii-kida-kinao nii Jesus Christ ida'an. Uruu
Tominkaru karikaonanu'o ni'oraz umanawunun na'iki uma'ozakan. Amen.

Baiainapa-karu Christ dikin ii

12 Õmarainapanii õmin-mishidannao! Aonaa ukia'ana'a unyukunuu ii,
“Kandii ni'o aimaakan sha'apan õ'ati kaikapa'a,” utiwauta-kao an ubaiatan
ida'an kaziwa'o.
13 Mazan tuukii ukonaukii, usha'apanum kau'an ukaminauda'utan Christ
wuru'u, upataka'uta-kao ida'ana'oraz na'apa Christ pataka'uta-kao kawan.
Uruu powa'a zii kizi ukonaukian utukapan dono'o naa Christ
umanawunun aida-kao, ukaawan dono'o naa.
14 Konaukia'o nii unao, udakowapa-kao dono umishidan dikin ii Christ,
usha'apanum kau'an umanawunu'o Doronai, Tominkaru di'iki'oraz
kaina'an idi unao ida'a.
15 Na'ia'oram unao pataka'uta-kao dono, aonaa kizi pa'i uzowian dikin ii
mani pidan, oo ukoidimikitinan dikin ii mani, oo usha'apatan dikin ii mani
dikauda kida'o aimaakan, oo ukimudautan dikin ia'o mani ba'oran
pidannao ĩsha'apatin kizi kida dau'ati.
16 Aizii upataka'uta-kao an umishidan dikin ii Christ, aonaa kanom dikin
ii ukiba'azoo-kidanuzu, mazan ukonaukii-kida Tominkaru uaitapa-kao idi
umishidapan Christ.
17 Usha'apanum kau'an kaawa'a naa amazada pidannao tiwa'azoo-kao
kamoon, na'iki Tominkaru pidanannao wuru'u kiwiini'o ni'oraz ĩtiwaa-kao.
Aizii umishiin dono waunao mishidainao tiwaa-kao kiwiin, na'apam nii dii
pidannao sha'apata-kao aona'oraz ĩizo'atin Kaimana'o Kuwai Tominkaru
di'iki'oraz?
18 Saada-kariwai Tominkaru paradan kian,
“Aizii mani suduupa'o ida'an kaimanainao pidannao kazannaata-kao,
aitaniimana'o nii dikaudainao na'iki oiainao pidannao,
na'apam ni'i naa dii ĩsha'apata-kao?”*
19 Ukau'an, upataka'uta-kao an Tominkaru aipan kawana'ati, pakawan
usha'apaapa wuru'u kaimana'oraz na'iki sakitapa'oraz aimaakan. Na'iki
pakawan utaapa unyukunuu Tominkaru ati, toma'oraz unao, uruu mishi'o
nii usha'apatan aimaakan paparadan kawana'ati.

5

Kazowautapainao Tominkaru Choochin

1 Aizii õparada'azon choochi zowaunaanao ati. Õgaru choochi zowaunaa
kapam, na'iki õtukapauzonii Christ pataka'uta-kao, na'iki õgaru ka'idiwaina'o
nii kapam ukonaunaman na'iki umanawunun idi, uaida-kao dono
ukaawan dono'o naa.
2 Kaiman utaapa Tominkaru pidanannao utaapa-kidaniinaouz u'ati,
na'apa kaznizo taapiki awunuutapan kawan pataapanii kaznizonao.
Uawunuutapa ĩdyaun minziiwa na'iki konaukia'o ida'an Tominkaru aipan
kawana'ati usha'apatan. Aonaa uaipan idi mani uikodan aimaakan u'ati
karikaonan, mazan utaan idi'o manawun unyukunuu uawunuutapa'azon
dau'u ĩdyaun.
3 Aonaa unaobanai-tinpa'ana'a wunao ati'i, taapa-kida-kariwainaouz
u'ati, mazan uaida-kida kaimana'o sha'apatin-karu na'iki mashaapa-karu
ĩ'ati.
4 Aizii Christ, kaznizonao taapikinao zowaunaa kawanu'oraz kaawan
dono'o naa, utaan nii unao ati aimaakan konaunama'o, aona'o ni'oraz

* **4:18** Proverbs 11:31

ukonaunaman mainaabatinauzon, uruu wuru'u umanawunu'o uidiwau
ni'oraz.
5 Aizii unao pa'inainao daonaioranao, uizo'ati tunarunao-tinpainao
paradan. Na'iki ipai unao, na'apa kida utaapinapa, aonaa u'atadinpa'ana'a,
ukaminka'uaaka pa'an u'atiaaka. Usha'apanum kau'an Tominkaru
paradan saada-kariwaiz kian,
“Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu
atadinpa'o pidan ai,
mazan ukamunan-kida pidan
aona'o u'atadinpan.”*
6 Ukau'an aonaa u'atadinpa'ana'a Tominkaru umanawunu'oraz taapan
pu'u unao, kaiman kizi uzaamatan unao umanawunu'o nii diina'iti'i
paaitanii kamoo kaawan dono.
7 Utaa Tominkaru ati ipai aimaakan kimudauta'o na'iki kasha'oradauta'o
unyukunuu. Usha'apanum kau'an utaapanii wuru'u unaouz.
8 Zaudinapa umashaapa utaruba Satan ai. Kaina'a uruu, uchi'ika'anpan
na'apa zamazi'o baudokoru ka'arantina'o kawan, dorotapa'oraz
pawanyukunuu nii.
9 Aonaa ukashaapina'ana'a u'ati, mazan ma'ozaka umashaapa
umishidapanii ida'a. Uaitapan idi umin-mishidannao mashaapainao ipai
na'ia'akan di'oraz amazada ida'a, na'apa'o ĩbaiatinan unao kawan kapam.
10 Mazan aonaa kotua'iki'o nii mani ubaiatinan dauna'an, uru'o ni'i naa
kamunanba'oraz Tominkaru, zaamata'oraz unao Christ ida'an
ka'idiwaina'o nii karikaonanu'o pakonaunaman na'iki pamanawunun idi.
Usaabaan ni'i naa unao powaa iti, na'iki uma'ozakadan nii unao
kaimanaiman, mishi kizi umishidapan, aonaa kizi ukashadinan.
11 Marii karikaonan umanawun-karu uruu ati'o nii. Amen.

Peter kowaadinan naa

12 Õsaadan di'oraz madiwau'u õkaaritan unao ati, Silas† kaminka'utan
ida'ana'o õgaru. Uruu kaimana'o õmin-mishidan. Wuru'u õsaadanuz õkaaritan
unao ati, õaipan idi'o õma'ozakadan unao na'iki õtaan õparadan mishi'o na'iki
õaitapanii aimaakan dau'ana'o. Wuru'u di'orazu'u mishi'o kamunan-karu
Tominkaru di'iki'o. Ukau'an, ma'ozaka umashaapa, uruu kamunan-karu
ida'a.
13 Umin-mishidannao Christ, mashaapainaouz da'a'a Babylon ida'a,‡
Tominkaru zaamataniinaouz papidanannao nii unao kawan, ĩdyuudan
paparadan unao ati. Na'iki Mark, õtaapaniaz õdani kawan, udyuudan kapam
paparadan unao ati.
14 Konaukii unaubaaka umin-mishidannao tuma ubaokopatinan dono.§
Marii Tominkaru taan unyukunuu kaiman-kinaa nii unao mishidainaouz
Christ.

---

* **5:5** Proverbs 3:34 † **5:12** *Silas:* Greek paradan ida'an, Silvanus kia'o wuru'u. ‡ **5:13** *Babylon:* Rome dakotapa-kinao. § **5:14** Peter dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Itamautan Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, itamautan Peter kaaritan mishidapainao Jesus Christ ati'o.

Aizii usaadan dono wuru'u pakaaritanuz ĩnao di'iti, na'apain zaudina'o ĩmashaapan wunao mariidan ai ĩdyaunu'u, pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao kuwai dau'u. Uruu idi Peter kowaadan ĩ'ati di'oraz pakaaritan ida'a, na'apam nii ĩsha'apatinan ĩkashadapa-kinaa nii wunaou'u pana'iti'oraz naa ĩkowaadapan kuwai. Ukian ĩ'ati uaipan ĩtominpan, powa'a zii ĩaitapa kizi mishi'o kuwai dau'u, na'iki marii ĩsha'apatinan mishi'o kuwai kawana'ati.

Di'oraz pakaaritan ida'a Peter kowaadan mishidapainao ati, Tominkaru mainaabatan nii mariidapa'o patominapa-kidan pidannao. Na'iki ukakinaotan mishidapainao marii kizi ĩmashaapan kaiman Tominkaru ati ma'oiaka-daun, atii Naobanai Kamoon kaawan.

Kaarita buutinpan kida

Usakadin-kinaa *1:1-2*
Tominkaru dapadaniinao dyaupai'o nii udoronaa ida'an *1:3-21*
Mariidapainao patominapa-kidan pidannao *2:1-22*
Christ kaawan powaa ati *3:1-18*

1 Di'oraz kaarita, õgaru Simon Peter di'iki'o, õgaru Jesus Christ poitoru
na'iki uapostlen. Wuru'u õkaaritanuz unao ati'i, mishidainaouz Jesus Christ
na'apa waunao kawan. Jesus Christ, waTominkarunuz na'iki wazannaaz
kaimanan ida'an.
2 Marii powa'a zii Tominkaru kamunanun u'ati, na'iki utaan unyukunuu
kaiman-kinaa nii, uaitapan ida'an Tominkaru na'iki wanaobanaa Jesus.

Mashaapa-karu mishi'o mishidainao nii Jesus Christ

3 Pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan naa wa'ati ipai aimaakan
waaiapanii kida wamashaapa-kinaa nii kaiman u'ati, waaitapan idi'i naa
uruu. Uruu wuru'u zaamata'oraz waunao pamanawunun na'iki
pakaimanan ida'an.
4 Na'iki umanawunu'o pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan wa'ati ipai
umanawun kida'o aimaakan, tawuru'u ukowaadaniaz pataan nii.
Tominkaru taanuz paparadan pasha'apatan ni'o aimaakan kida dau'u,
uruu ida'an kizi aonaa una'azootapan usha'apatan dikauda kida'o
aimaakan, sha'apaapa-kariwaiz di'oraz amazada ida'a'a. Mazan uruu
ida'an kizi pa'an uzaamatan Tominkaru kaduz kida.
5 Ukau'an, aizii umishidan idi Christ, mishiimana'a naa utiwaa
umashaapan kaiman. Umashaapan idi'i naa kaiman, mishiimana'a naa
umashaapa aitapaaba'o pidannao nii.
6 Aizii umashaapan idi'i naa aitapaaba'o pidannao nii, mishiimana'a naa
utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o. Utuudapan idi'i naa
unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o, mishiimana'a naa utuudapa wuru'u
ubaiatanuz kasha'ora kida'o aimaakan. Utuudapan idi'i naa wuru'u
ubaiatanuz kasha'ora kida'a aimaakan, mishiimana'a naa umashaapa
Tominkaru aipan kawana'ati.
7 Aizii umashaapan idi'i naa Tominkaru aipan kawana'ati, mishiimana'a
naa ukamunanuaaka umin-mishidannao tuma. Ukamunanuaakan idi'i naa
umin-mishidannao tuma, mishiimana'a naa umarainapa ipai pidannao.

8 Aizii umashaapan an usha'apaapan dau'u powa'a zii kaikapa kida'oraz
aimaakanu'u, aonaa mazanu'o nii mani wuru'u uaitapanuz wanaobanaa
Jesus Christ, na'iki uruu ida'an ma'ozaka'o nii ukaudinan u'ati.
9 Mazan aizii na'ia'oram pidan aona'o umashaapan wuru kida
kawana'ati'i, na'apa'o uruu pidan kawan aona'oraz utukapan kaiman oo
ishaawun kawanu'o uruu. Na'iki pidan aona'oraz umashaapan wuru kida
kawana'ati'i, umanyukunuutan naa Tominkaru so'otani'i naa pa'oian kida.
10 Ukau'an õmin-mishidannao, mishiimana'a naa utiwain dadara'o ida'an,
uaida kizi'i naa mishi'o Tominkaru dapadan naa na'iki uzaamatan naa
unao papidanannao nii. Aizii karikaonan dono usha'apaapan kaikapa
kida'ora'a, aona'o nii uwaotan umishidapan ai Tominkaru.
11 Kaikapa'o ida'ana'a kaimanaimana'o nii udapaapa-kao
karikaonanu'oraz wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ
naobanai-tinapa-kizi iti.
12 Uruu idi karikaonanu'o nii powa'an kida õkakuwaapan,
õnyukunuu-kida-kinaa nii u'ati wuru'u mishi'oraz kuwai. Mishi uaitapan
pu'a'a naaz kaimanaiman, na'iki uzaamatan pu'a'a naaz kaimanaiman
na'iki ma'ozaka umishidapan wuru'u mishi'oraz parada-karu.
13 Mazan õdi'itapanuz, kaimana'o wuru'u õnyukunuu-kidanuz u'ati na'apa
kida'o, õkakupan pu'u zii.
14 Usha'apanum kau'an õaitapa ata'azo'o naa õmawakan, na'apa
wanaobanaa Jesus Christ kainaabatan õ'atiz.
15 Uruu idi'o wuru'u õtiwainanuz dadara õka'iitan kawana'ati õkowaadan
u'ati kidaz, karikaonan kizi unyukunuitapan kidaz õmawakan dauna'an.

Peter kowaadan mishi'o kuwai Jesus Christ dau'u

16 Wakowaadaniaz u'ati, wanaobanaa Jesus Christ wa'atin umanawunu'o
ida'ana'o nii dau'ana'oraz, aonaa toma-kariwai kuwai di'iki'o mani
waabatan, mazan watukapanii waawun idi kaimanaiman na'apam mishi'o
Christ umanawunun.
17 Usha'apanum idi na'ia'o waunao udaru Tominkaru naubaan dono'oraz
uruu, na'iki utaan dono'oraz u'ati umanawun-karu. Waabata
umanawunu'oraz Tominkaru paradan u'ati, ukian, “Di'i õdani'i,
õmarainapanii manawun, sha'apatina'o õnyukunuu kawana'ati.”
18 Na'ia'o waunao Jesus Christ tuma umanawunu'oraz midukuo paawa ii,
Tominkaru paradan dono'oraz u'ati aokazi iki.*
19 Uruu ida'ana'o waaitapan kaimanaiman mishi'o wuru'u Tominkaru
prophetinnao kowaadauzoniaz sha'apa'o nii. Ukau'an utaa'a naa
kaimanaiman unyukunuu ati parada-karu prophetnao kowaadaniaz
sha'apa'o nii dau'an. Wuru'u ĩkuwaaz na'apa'o lamp kanadapan kawan
maruta'o-karu'u. Ukanadapan nii atii Christ kaawan, na'iki umanawunun
kanadapan naa unao nyukunuu ii.
20 Powa'a zii õaipan uaitapan, aonaa pa'ida'a'o mani Prophetnao aitapan
saada-kariwaiz Tominkaru Paradan, sha'apa'o nii dau'an.
21 Na'iki aonaa pidan aipan kawana'ati'o mani ukowaada-kao wuru'u
parada-karu sha'apa'o ni'oraz. Mazan prophetnao kowaadanuz Tominkaru
paradan, Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o kainaabatan ida'ana'o
ĩ'ati na'apam nii ĩkian.

---

* **1:18** Matthew 17:1-5; Mark 9:2-7; Luke 9:28-35

2

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao

1 Kotua'a naa, kaina'a'o da'i Tominkaru pidanannao bii'i dakotinpainao
prophetnao nii. Na'apa'o nii kapam kai, kaina'a'o nii mariidapainao
patominapa-kidan pidannao kaawan unao bii ati. Ĩtominapa-kidan nii unao
mishi'o kawan wuru'u mishidapa-karu dau'u, mazan aonaa mishi'o mani
wuru'u. Na'apa kida'oraz kuwai pataka'uin-kinai dikauda'o di'iti. Ukau'an
wuru'u mariidapainao patominapa-kidan pidannao, aonaa ĩmishidan
Naobanai Christ kawinipinaata'oraz pazaamatan ĩdyaun. Uruu idi paaipan
ati'o nii ĩpataka'uta-kidinan, na'iki masha'apakiika'o nii ĩpataka'uta-kao.
2 Iriba'o nii pidannao da'anan wuru'u dikauda'oraz ĩtominapa-kidanii kida,
kakiba'azonna'oraz usha'apata-kao. Ĩmashaapan idi'i naa na'apa, ba'orainao
dakoopan ni'i naa mishi'oraz Tominkaru paradan.
3 Pana'azootapauzon idi puraata, ĩtoman nii pakuwaa sodi kida nii,
paikoda-kinaa nii puraata unao di'iki. Mazan kaina'a'ora'a naa
ĩpataka'uta-kinao ni'o minziiwa-kidapa-kao kotua'a naa, na'iki
ĩpataka'uta-kinao kamoon kaawa'anan naa wuru'u.
4 Na'apa da'i kotua'a naa, aonaa Tominkaru dobata-kidan angelnao
sha'apaapainao oia'o, mazan ukaboota ĩdyaun maruta'o ka'azo iti, ĩna'ii kizi
ĩtaratapa-kao, atii oiainao pataka'uta-kao kamoon kaawan di'iti.
5 Aonaa Tominkaru dobata-kidan kiwiitapa'o dono'oraz amazada,
unaraadan dono'oraz ipai oiainao pidannao. Mazan ukazannaata Noah
kakinaopauzoz pidannao kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru
aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata 7 ba'oran pidannao utuma.*
6 Na'apa da'i Tominkaru pataka'utauzon donoi kida, Sodom na'iki
Gomorrah,† pakawaodan ida'an kidaz ipai daunuuda'u, atii upariti'i-tinan.
Na'apa kida'o ida'an ukainaabatan na'apam nii pidannao sha'apata-kao
mamashaapa-kainao kaiman Tominkaru ati.
7 Mazan Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru ati, ukau'an Tominkaru
kazannaata uruu pa'an Sodom iki. Uruu Lot kashadina'ora'a naa
paabatautan ai, na'iki patukapautan ai kakiba'azonna'o pidannao
sha'apaapanii kida.‡
8 Mishi, uruu Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru aipan kawana'ati,
uruu idi aona'a naa unyukunuu kaimanan umashaapan na'apainao bii ii.
Ukaziwaa-kida'a naa patukapautan na'iki paabatautan ipai kamoo
ĩsha'apaapan oii kida'o.
9 Ukau'an Tominkaru aitapa na'apam nii pakazannaatan wuru'u
pidannao izo'atiinaouz paparadan ĩdopian an. Na'iki na'apa kapam, uaitapa
na'apam pataapan pidannao wuru'u maizo'ati-kainaouz paparadan,
upataka'utan nii ĩdyaun, atii oiainao pataka'uta-kao kamoon kaawan.
10 Aitaniimana'o nii upataka'utan wunaou'u sha'apaapainaouz oia'o
manawun, marainpainaouz pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o
aimaakan, na'iki aona'oraz ĩnaudapan mashaapa-karu Tominkaru aipan
kawana'ati.
Ĩnao kashadamikinao na'iki atadinpainao, uruu idi aonaa ĩtarian kanom
pasha'apatan. Una'apan idi, aonaa ĩtarian na'apam paparadan dikauda
aokazi iainao umanawunuinao dau'an.

---

* **2:5** Genesis 6:1—7:24 † **2:6** *Sodom na'iki Gomorrah:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **2:7** Genesis 19:1-16

11 Upu'u zii angelnao powa'a'o ĩma'ozakan padamata wunao aia'a
mariidapainao patominapa-kidan pidannao, mazan upu'u aonaa ĩparadan
dikauda aokazi iainao dau'an Tominkaru kanaapu ati.
12 Mazan wuru'u mariidapainaouz pidannao, ĩdakoapa zii aimaakan
pamaaitapakanii. Na'apa'o ĩnao, wuniinao maaitapin-kainao kawan,
ĩsha'apatinan panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan, na'iki ĩtoma-kao
soo kozita-kao ni'o na'iki zowii-kao ni'o. Ukau'an na'apa'o nii ĩzowii-kao
na'iki ĩmainaabata-kao.
13 Ĩbaiainpan nii tuukii, na'apa'o idi'o nii ĩkawinipinaata-kao ĩbaiainapa-kidan
idi ba'oran pidannao.

Ĩnao pidannao, ĩkonaunam-dinan patuzapatinan na'iki pasha'apaapan
ida'an dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o wakanadan pu'u ipai kamoo.
Ĩaroopauzon dono utuma, ubaokopainpauzo kizi ii, ĩkonaunam-dinan
paabatan, mazan dikauda'o ĩaidinpan ubii ii, ĩpataka'uupan unao
pasha'apaapan ida'an kakiba'azonnaa kida'a.
14 Aonaa kanom dau'an ĩdi'itinpan soo paba'orantapan dau'an, ukau'an
aonaa na'apainim ĩsookodan pasha'apaapan oii kida'o. Uruu idi ĩna'apatan
pidannao nyukunuu pasha'apaapanii kida dau'an, aona'oraz zii ĩtaan
dadara panyukunuu mishi'oraz pamishidapanii parada-karu dau'ati.
Tuukia'o ĩna'azootapan ipai aimaakan kida ĩaipan pa'ati'o nii pa'idiwara.
Ĩna'apan idi, pataka'uta-karu nii ĩdyaun.
15 Ĩmakon pana'iti'i naa sakitapa'o makopa-karu ai, ĩda'anan naa Balaam
kaduz, uruu Boer daniz. Balaam, umarainapanii puraata pasha'apatan
winipinaa udikauda'o.
16 Una'apan idi u'uza chaakashi,§ aonaa kaparadanu'o mani, parada zii
pidan kawan u'ati, usha'apaapan idi pana'iti'o aimaakan. Uruu dono zii
prophet Balaam sookadan pamadoronaa-dinan, pasha'apata'azon ai
dikauda'o.*
17 Wuru'u ĩnao tiichaanaouz, ĩkaudinan mazanu'o karikaonan, aonaa
kanom kaimana'o ikoda-kao ĩtominapa-kidanii di'iki. Na'apa ĩdyaun wunu
nunudapauzo-kizi aradan kawan, na'iki maruta'o wunu wa'atin kawan,
aona'oraz ukaawan awaru mainaabata'akan idiz. Ukau'an kaina'a ĩwiizi
ni'o taapa-kao kichana'iki-kia'o maruta'o di'ii.
18 Ĩparadan dono ĩatadapanii na'apa'oram pakian, mazan mazanu'o ĩkuwaa
karikaonan. Tuukia'o ĩmizidan pidannao, ĩaipan ĩna'apatan panyukunuu
patominapa-kidanii oia'o kakiba'azonnaa kida'o sha'apaapa-kao dau'an.
Atii ĩna'apatan pidannao nyukunuu, wuru'u pa'inainaouz zii ĩmuudan
pasha'apaapan oia'o pamaaitapakan dono'oraz zii Tominkaru.
19 Ĩkowaadan pidannao ati aonaa usha'apan ĩsha'apainpan na'apam
paaipan kawana'ati. Mazan upu'u zii ĩnao, ĩpoitoruitapa-kidinan oia'o ati,
usha'apanum kau'an kanom aona'o pidan ka'iitan pawazootapan, uruu
ati'o nii upoitoruitapa-kidinan.
20 Ĩaitapankan dono wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ, na'apain
sodi ĩso'otinankan oia'o sha'apaapa-kao ai, maaitapa-kainao Tominkaru
sha'apaapauzonii kidaz. Mazan udauna'an powaa iti ĩzaamata-kidinan na'iki
ĩna'aka-kidinan oia'o di'iti, uruu powa'a zii ĩdikauda'akan kiwiitapa'o ai.
21 Kaiman zii mani padamata ĩmaaitapakan an mashaapa-karu Tominkaru
aipan kawana'ati. Mazan ĩaitapan pu'a'a naaz, upu'u aona'a naa ĩizo'ati'izon
Tominkaru kakinaori ĩ'ati'oraz utaa-kao padamata.

---

§ **2:16** *chaakashi:* English ida'an, donkey. * **2:16** Numbers 22:4-35

22 Na'apainao pidannao dau'ana'o mishi'o kakinaowapa-kinai kida
kianuz: “Arimaraka nikauzonii powaa iti pataitaanii,”† na'iki “Kooshi,
pachikaa-kao dauna'an, ukiwauzonii padaarinapa-kizi iti.”

3

Naobanai Jesus kaawan nii powaa ati

1 Õmarainapanii õmin-mishidannao, di'orazu'u õ'itamautan õsaadan õkaaritan
u'ati. Ipai dya'utama'o õkaaritan ida'a õtiwaan õma'ozakadan unao kaiman
kizi udi'itinpan, uruu idi õnyukunui-kidan u'ati kidaz.
2 Aonaa umanyukunuuta'ana'a parada-karu kotua'oraz Tominkaru
prophetinnao kowaadapauzon, na'iki parada-karu wanaobanaa na'iki
wazannaa Jesus taaniaz waunao apostlenao ida'an.
3 Powa'a zii manawun õaipan uaitapan, diina'iti'i Jesus Christ wa'atin ua'ii
powaa ati, kaina'a'o nii dakomikinao pidannao, ĩdakoopan nii mishi'oraz
parada-karu, na'iki ĩmashaapan nii oia'a naa panyukunuu aipan kawana'ati.
4 Ĩkian nii, “Na'iam naa mooko Jesus kaawan, ukian pu'u ukaawan nii
powaa ati? Aata, kotua'a naa wadokozu-daunnao mawakan, mazan ipai
aimaakan pakawan karikaonan, amazada sakadinan iki'o kawan.”
5 Mazan pa'ida'a'o wuru'u ĩmanyukunuutanuz, Tominkaru paradan
ida'ana'o wuru'u aokazi na'iki imi'i baara tominanuz. Na'iki wunu di'iki'o,
na'iki wunu ida'ana'o, imi'i baara aidinan.
6 Wunu idi'o koshan upataka'uan ipai kiwiitapa'oraz amazada.
7 Aizii kai'oraz aokazi na'iki imi'i baara, Tominkaru paradan ida'ana'o
koshan una'an, diina'iti'i ukawaodan nii tikazi idi kidaz, wuru kamoo
dono'o upataka'utan dono'o ni'oraz pidannao mamashaapa-kainaouz
paparadan kawana'ati.
8 Õmarainapanii õmin-mishidannao, bauda'apa kaina'a aimaakan aonaa
umanyukunuuta'ana'a. Bauda'apa'o kamoo na'apa'o kotua'iki'o amazada*
kawanu'o Naobanai Tominkaru ati, na'iki kotua'iki'o amazada na'apa'o
bauda'apa'o kamoo kawanu'o u'ati.
9 Aonaa Naobanai Tominkaru kona'iachin mani wuru'u umamishiikanuz
zii paparadan, ba'orainao pidannao di'itapan kawanuzu. Mishi'oraiman
ukazaudapanun wuru'u unao dau'ati, umaaiapakan idi'i aonaa na'ia'oram
pidan mainaabata-kao. Mazan uaipan ipai pidan tanawatinan
pasha'apaapan ai oia'o.
10 Masha'apakiika'o nii Naobanai Kamoon kaawan, na'apa koidimiki
kaawankan kawan. Na'apain kawa'idanu'o nii aokazi mainaabatinan.
Ipai'o nii aokazi ia'o aimaakan kida mainaabatinan paka'awan idi. Na'iki
ipai aimaakan imi'i baara an kidainao, ipai'o nii ĩmainaabatinan tikazi idi.
11 Aizii ipai'o nii aimaakan kida mainaabata-kao kaikapa'a, ukau'an
na'apam nii uaipinan umashaapan? Umashaapa'a naa ukau'an kaiman,
na'iki umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati.
12 Uzaudapan pu'a'a naa Naobanai Kamoon kaawan, utiwaa'a naa
ukadimanata-kidan naa ukaawan.† Uruu dono aokazi ka'awan nii na'iki
ipai na'ii kida'o aimaakan mainaabatinan nii panunudan idi tikazi wiichan
idi.
13 Mazan waunao, pakawan wataapan uparadan tawuru'u
ukowaadauzonuz patoman nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara.

---

† **2:22** Proverbs 26:11 * **3:8** *kotua'iki'o amazada:* English ida'an, ukian “one thousand years.”
† **3:12** *utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan* oo “umashaapa, kadiman kizi'i naa uaipan ukaawan”.

Na'ii ipai pidannao sha'apatinan nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz.

14 Ukau'an õmarainapanii õiribannao, uzaudapan idi'i naa kaikapa'oraz kida'a: utiwaina'a naa umashaapan kaimanaiman, uikoda-kao kizi kaiman umashaapan, aonaa u'oipan Tominkaru awun za'a. Na'iki utaapa'a naa unyukunuu kaimanaaka Tominkaru tuma.

15 Utukapa na'apam wanaobanaa kazaudapanun paaipan idi ipai pidannao kazannaatinan. Wamarainapanii wa'inawuzu Paul saadanii u'ati na'apa kida'o dau'ana'o kapam, ukaiwaan Tominkaru taanii pa'ati aitapaaba-karu.

16 Na'apa'o kapam usaadan pakaaritan kida ida'a ukadakotinan dono kaiwuru kida dau'ana'a. Paul saadaniaz pakaaritan kida ida'a, kaina'a dadara kida'o, kasha'apanna'o uaitapa-kao. Uruu idi pidannao matominapa-kainao kaiman, na'iki aona'oraz ĩtaan panyukunuu ati kaimanaiman pamishidapan mishi'oraz parada-karu. Ĩnao, ĩpana'adan pana'iti wuru'u parada-karuz, na'apa ĩna'apatan ba'oran parada-karu saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ida'a kida'oraz. Ukau'an ĩpataka'uta-kidinan nii paaipan ati Tominkaru ati.

17 Aizii õmarainapanii õiribannao, uaitapani'i naa kaiwuru kida dau'ana'a. Ukau'an zaudinpa'a naa pa'i umashaapa, aonaa kizi upozawatan pidannao kashadamikinao pana'adanii parada-karu di'iti. Aizii umishidan dono ĩdyaun, ukasharutinan nii umishidan ai mishi'oraz kiwiitapa kida'oraz umishidapauzon kida.

18 Mazan uaitapa kizi powa'a zii wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ kamunanun u'ati, na'iki uaitapa kizi'i naa uruu dau'u powa'a zii manawun. Marii kizi utaapa-kao umanawunu'o nii kai na'iki karikaonan. Amen.

Kiwiini'o John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadanii di'ora'a kaarita pamin-mishidannao ati'o. Uruu na'iki ba'oran apostlenao chi'ikapa'o Jesus tuma umashaapankan dono imi'i baara'a. Ukau'an ĩtukapanii uruu na'iki ĩabatanii uparadan. Di'ora'a pakaaritan ida'a, aonaa utominapa-kidan manawun mani mishidainao pa'ina'o aimaakan dau'u. Mazan uaipan pa'an ĩzaudinpan pidannao ai mariidapainaouz mishidainao. (1 John 2:26) Na'iki uaipan ĩaitapan mishi'o ĩzaamatan karikaonanu'o kakupa-karu. (1 John 5:13) Uruu idi'o uma'ozakadan ĩnyukunuu karikaonan kizi ĩmashaapan Tominkaru ati.

John nyukunuu-kida pidannao ati na'apa'oram Tominkaru: uruu kanada'o, aonaa na'itim oia'o diza-kao u'ai; uruu kamarainpanu'o, udyuuda paudani mawakan waunao dikin ii; uruu mishi'o, aonaa na'apainim umariidinan.

John kowaadan kaimanaiman na'apam pidan aitapan kaina'a pa'ida'a Tominkaru di'iki'oraz karikaonanu'o kakupa-karu.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1:1-4*
Kanda'o-karua'o na'iki maruta'o-karua'o *1:5—2:29*
Tominkaru dainao na'iki Satan dainao *3:1-24*
Mishi'o na'iki aona'o umishiin *4:1-6*
Marainpaaka-karu *4:7-21*
Oia'o wazoota-kao mishida-karu ida'an *5:1-21*

John aitapanii manawun kakupa-kinai

1 Di'oraz kaarita, Parada-karu kakupa-kinai daua'o, uruu na'a'oraz naa amazada toma-kao ua'ii. Waunao apostlenao abatanii uparadan na'iki watukapanii uruu pa'idi'iti; wapishatanii uruu waka'u idi.

2 Watukapanii wuru'u Kakupa-kinaiz ukaawankan dono pidan nii. Uruu idi'o wakakuwaapan udau'u unao ati. Wakowaadan u'ati, uruu karikaonanu'o kakupa-kinai, uruu karikaonanu'o una'auzon Tominkaru tuma, na'iki uruu aidina'oraz pidannao ati.

3 Wakowaadan u'ati watukapanii daua'o, na'iki waabatanii daua'o uruu dako iki, waaipan idi unyukunuu na'apa kidaakan kapam waunao tuma. Waunao, na'apa kidaaka'o wanyukunuu waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ tuma.

4 Õsaadan di'ora'a kaarita õaipan idi'o wakonaukian baokopa unao tuma.

Mashaapa-karu daua'o kanada'o-karu'u

5 Aizii kaikapa'o wuru'u kuwai waabataniaz Christ di'iki, na'iki uruu wuru'u wakowaadaniaz u'ati: Tominkaru, uruu kanada'o, aonaa maruta'o nii u'ida'a.

6 Ukau'an, wakian an, “Õgaru, na'apa'o õnyukunuu Tominkaru tuma,” mazan wamashaapan an pakawan zii maruta'o-karu'u, wamariidinan karikaonan wuru'u. Aonaa wamashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

7 Mazan wamashaapan an kanada'o-karu'u, na'apa Tominkaru mashaapan kawan kanada'o-karu'u, uruu mishi'o pa'an wanyukunuu na'apa kidaakan wamin-mishidannao tuma. Na'iki uDani Jesus izain chikaa ipai daunuuda'u wa'oian.

8 Aizii wakian an, “Aonaa oia'o mani õgaru,” wamariidapan karikaonan
wanyukunuu wuru'u, na'iki aonaa wataapan mishi'o kuwai.
9 Mazan wakowaadan an wa'oian Tominkaru ati, umainaabatan nii
wa'oian kida, na'iki uso'otan nii wa'ai ipai washa'apatanii kida oia'o.
Usha'apatan nii aimaakan sakitapa na'apa pakian kawana'ati.
10 Ukau'an wakian an, “Aonaa õsha'apatan oia'o,” wadakotan Tominkaru
mariidinauzonii wuru'u, na'iki aonaa uparadan nii wanyukunuu ii.

2

1 Õsaadan di'ora'a kaarita unao ati, õdainao kawanuinao õmarainpan, aonaa
kizi usha'apatan oia'o. Mazan usha'apatan an oia'o, kaina'a bauda'apa
pidan parada'o nii Tominkaru ati waunao dikin ii, uruu Jesus Christ,
karikaonanu'oraz usha'apatan sakitapa aimaakan Tominkaru awun za'a.
2 Uruu kashaapa'oraz pazowii-kao, na'iki baiaapa'oraz waunao dikin ii
mawaka-karu, wabaiaapan ni'oraz padamata aita-kao wa'oian idi.
Una'apan kau'an, turuu Tominkaru mainaabatan aonaa waunao oian mani
karikaonan, mazan ipai pidannao oian kida kapam.
3 Waizo'atipan an Tominkaru kakinaori kida na'apa'o ida'ana'o nii
waaitapan, waunao wuru'u aitapainaouz Tominkaru.
4 Aizii pidan kian an, “Õgaru, õaitapanii Tominkaru,” mazan upu'u aonaa
uizo'atin Tominkaru kakinaori kida, umariidinan wuru'u, na'iki aona'o
utaapan mishi'o kuwai.
5 Mazan pidan izo'atipan an Tominkaru kakinaori, umarainpan
kaimanaiman Tominkaru wuru'u. Aizii, kaikapa'o wuru'u waaitapanuz
wazaamatinpan Tominkaru ida'ati:
6 wakian an, “Õgaru, Tominkaru ida'ati'o õzaamatinpan.” Ukau'an na'apa
pa'i kapam wamashaapa Jesus Christ mashaapan kaduz kawan.

Kanada'o sannao, aonaa turuu ĩto'ora-kizaitapaakan

7 Õsaadan u'ati õmarainapanii õmin-mishidannao, aonaa pa'ina'o kakinaorii
daua'o mani, uruu kakinaorii unao taapaniaz, usakadinan di'iki'oraz
umishidapan, uruu kakinaorii unao abataniaz naa.
8 Mazan kaina'a aimaakan pa'ina'o kapam uruu kakinaorii ida'a.
Kaimanaiman Jesus mashaapan kaduz kainaabatanuz, na'iki unao
mashaapan kaduz kainaabatan kapamazu. Usha'apanum kau'an taa'azo'o
naa maruta'o mainaabatinan, na'iki aizii ma'ozakadina'a naa kanada'o
unao ati.
9 Aizii pidan kian an, “Õgaru, kanada'o ida'a'o õmashaapan,” mazan
pakawan zii uto'ora-kizaitapan pairiban, pakawanu'o zii umashaapan
maruta'o ida'a wuru'u.
10 Mazan pidan marainpan an pairibannao, kanada'o ida'a'o
umashaapan wuru'u, na'iki aona'o nii ukasharutin-kidan pairiban oia'o
di'iti.
11 Mazan pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, maruta'o ida'a'o
wuru'u uruuz. Na'apa'o pidan pozawatapa'o wuru'u, usha'apanum kau'an
maruta'o ishaawunudu aka ni'i naa wuru'u uruuz.
12 Õsaadan u'ati, õmarainapanii koraiziannao,*
usha'apanum kau'an Tominkaru mainaabatani'i naa u'oian kida
Jesus Christ sha'apatanii ida'an.
13-14 Õsaadan u'ati daruinao,†
usha'apanum kau'an zaamatinpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati,

* **2:12** *koraiziannao:* pa'inainao zii ĩtominpan Jesus dau'u. † **2:13-14** *daruinao:* kotua'ora'a naa ĩmishidapan Jesus.

na'a'oraz naa amazada toma-kao ua'ii.
Õsaadan u'ati kapam pa'inainao,‡
usha'apanum kau'an udikinita ni'i naa Satan.
Õsaadan u'ati koraiziannao,
usha'apanum kau'an unao zaamatinpa'ora'a naa waDaru Tominkaru ida'ati.
Õsaadan u'ati daruinao,
usha'apanum kau'an zaamatinpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati,
na'a'oraz naa amazada toma-kao ua'ii.
Õsaadan u'ati pa'inainao,
usha'apanum kau'an aonaa ukashadinan;
pakawan utaapan Tominkaru Paradan unyukunuu ii, na'iki udikinita ni'i naa Satan.

15 Mana'a umarainpa'ana'a oia'o sha'apaapa-kao, na'iki oia'o aimaakan kida di'ora'a amazada ida'a'o. Usha'apanum kau'an, pidan marainpan an oia'o aimaakan di'ora'a amazada ida'a'o, aonaa umarainpan mani waDaru Tominkaru wuru'u.
16 Usha'apanum kau'an wuru'u oia'oraz mashaapa-karu: pidan aipan pasha'apatan oia'o panyukunuu kawana'ati; pidan na'azootapan patukapanii kida; pidan atadinpan pairiban ati pasha'apauz ida'an. Na'apa kida'oraz oia'o di'itinapa-karu aonaa waDaru Tominkaru di'iki'o mani utominan wuru'u, mazan oia'o mashaapa-karu naudapa-kao aipan ati'o karikaonan.
17 Di'ora'a amazada, na'iki ipai na'a'oraz oia'o kida tuukia'oraz pidannao na'azootapan, katokon-tina'o nii wuru'u. Mazan pidan sha'apaapa'o aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan.
18 Õmarainapanii koraiziannao, aizii maonapata'a naa amazada tokon. Wakowaadanii sha'atii u'ati kaawa'o nii Christ taruba, aizii kai iriba'a naa Christ tarubanao kaawan. Ukau'an, waaitapa maonapa'a naa amazada tokon.
19 Aizii wuru'u Christ tarubanaouz, watuma'o kiwiin ĩbaokopainpauzon, udauna'an ĩwa'akan waunao. Mazan wuru'u ĩnaouz, aonaa mishi'o mani ĩmishidan waunao kawan. Ĩmishidan dono mani waunao kawan, aonaa ĩwa'akan waunao, pakawan mani ĩbaokopainpan watuma. Ĩwa'akan idi waunao, waaitapa aonaa mishi'o mani ĩmishidan waunao kawan.
20 Mazan unao, kaina'a'ora'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an uaitapani'i naa wuru'u mishi'oraz kuwai.
21 Õsaadan u'ati, aonaa umaaitapakan idi'o mani mishi'o kuwai, mazan uaitapan idi'o pa'anazu. Na'iki uaitapa kapam aonaa na'iam mariidin-karu Tominkaru di'iki'oraz mishi'o kuwai ida'a.
22 Pidan kia'oraz aonaa mishi'o mani Jesus, uruu Christ,§ mariidinauzo wuru'u. Aizii pidan na'apa'oraz ukian, uruu Christ taruba'a naa wuru'u, aonaa umishidan waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ.
23 Pidan aona'oraz umishidan Tominkaru Dani, umamishidakan kapam waDaru Tominkaru wuru'u. Mazan pidan mishida'oraz pa'an Jesus Tominkaru Danin, zaamatinpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u.
24 Ukau'an kaimanaimana'a naa pa'i utaapa unyukunuu ii wuru'u kuwai kidaz, uabataniaz usakadan di'iki umishidapan. Unyukunuu-atin an

‡ **2:13-14** *pa'inainao:* ma'ozakainao ĩkaudinan Tominkaru ati. § **2:22** *Christ:* wuru'u Tominkaru dyu-udaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pakawan wuru'u kakinaoriiz, pakawanu'o nii unao zaamatinpan Jesus, Tominkaru Dani ida'ati, na'iki Tominkaru, udaru ida'ati.
25 Wazaamatinpan idi Tominkaru ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu wa'ida'a, Christ kowaadaniaz pataan nii wa'ati.
26 Õsaadan na'apa kaarita unao ati, uzaudin kizi pidannao ai tiwauta'oraz pamariidan unao.
27 Mazan unao, kaina'a'ora'a naa Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an aonaa kandii nii uaipan zii ba'oran pidan tominapa-kidan unao mishi'o kuwai dau'u. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa tominapa-kidani'i naa unao ipai kakinaorii dau'u, mishi'o wuru'u kuwai kidaz, aonaa mariidin-karu mani. Ukau'an pakawan pa'i uzaamatinapa Christ ida'ati, Kaimana'o Doronaa kakinaotan kawana'ati unao.

Na'apa'oram dau'ati'o Tominkaru dainao kii-karu

28 Ukau'an, õmarainapanii koraiziannao, pakawan pa'i uzaamatinapa Christ ida'ati, aonaa kizi waba'azootinan u'ati, ukaawan dono koshan, na'iki aonaa kizi watarian waikodapan uruu.
29 Unao, uaitapa Christ sha'apatanii kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan Tominkaru awun za'a. Ukau'an uaitapa pa'i, pidan sha'apaapa'o kaimana'o aimaakan Tominkaru awun za'a, Tominkaru dani uruu.

3

1 Utukapa na'apam waDaru Tominkaru marainpan manawun waunao, turuu wadakota-kao Tominkaru dainao nii: mishi'o udainao waunao. Mazan pidannao, imi'i baara'a kida'o aimaakan daua'oraz karikaonan ĩdi'itinpan, aonaa ĩaitapan uruu, ukau'an aonaa ĩaitapan Tominkaru dainao waunao.
2 Õmarainapanii õmin-mishidannao, mishi Tominkaru dainaou'u naa waunao, mazan aonaa zii ukainaabatinan na'apam nii waunao diina'iti'i Christ wa'atin dono. Mazan waaitapa, ukaawan dono uruu kawanu'o nii waunao, usha'apanum kau'an watukapan nii na'apa'oram manawun uruu.
3 Ukau'an pidan zaudapa'oraz naa patominan Christ kawan diina'iti'i, marii pa'i udadaradan naa panyukunuu oia'o ai, usha'apanum kau'an aonaa oia'o nii Christ ida'a.
4 Ipai pidan sha'apaapa'oraz oia'o, dikintapa'o Tominkaru kakinaori wuru'u. Usha'apanum kau'an oia'o wuru'u kakinaorii dikintapa-kaoaz.
5 Uaitapanii Jesus kaawankan so'ota'o nii wa'oian kida. Aizii uruu, aona'o u'oian.
6 Ukau'an pidan zaamatinpa'o Christ ida'ati aona'o ni'i naa usha'apaapan oia'o. Mazan pidan pakawanu'oraz zii usha'apaapan oia'o, aona'o uaitapauzon na'iki aona'o uzaamatinpan Christ ida'ati wuru'u.
7 Õmarainapanii koraiziannao, mana'a utaapada'ana'a pidan pozawata-kidan unao: pidan kaimana'o, usha'apata kaimana'o aimaakan, na'iki kaimana'o Tominkaru awun za'a wuru'u uruuz, na'apa Jesus Christ kawan.
8 Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, ukainaabatinan Satan dani wuru'u uruuz, usha'apanum kau'an Satan, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, amazada sakadinan di'iki'o. Mazan Tominkaru Dani kaawankan mainaabata'o ni'o Satan kaudin-kizi kida.
9 Tominkaru dainao, aonaa ĩsha'apaapan naa oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru kaduzu'u naa wuru'u ĩnao ida'a'oraz. Aonaa turuu ĩsha'apaapan naa oia'o, Tominkaru daniitan idi'i naa ĩdyaun.

10 Ukau'an aizii, kaikapa waaitapan kanomnao Tominkaru dainao nii,
na'iki kanomnao Satan dainao nii: pidan aona'oraz usha'apatan kaimana'o
aimaakan, na'iki aona'oraz umarainpan pairiban, aonaa Tominkaru dani
mani uruu.

Marainpaaka'o Tominkaru dainao

11 Usakadinan di'iki'o umishidapan uabatautan di'ora'a kakinaorii:
wamarainpaaka pa'i, kia'oraz.
12 Aonaa pa'i Cain kawan man waunao, tawuru'u Satan poitoruz,
zowia'oraz pa'inawuzu. Cain, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, mazan
u'inawuzu Abel, kaimana'o pidan uruu, uruu idi Cain zowian uruu.
13 Ukau'an õmin-mishidannao, zaudinapa pa'i umashaapa. Kaina'a'o nii
pidannao, imi'i baara'a'o sha'apaapa-kao daua'oraz ĩdi'itinpan,
to'ora-kizaitapan unao.
14 Waaitapa, aonaa mawaka-karu ida'antanpu'ora'a naa mani waunao,
mazan kakupa-karu ida'atanpu'u pa'an. Usha'apanum kau'an
marainpaaka'o waunao. Pidan aona'oraz umarainpan pamin-mishidan,
pakawanu'o zii mawaka-karu ida'antanpu'u uruu.
15 Pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, zowia'o pairiban kawanu'o
wuru'u uruuz. Na'iki waaitapa, pidan zowia'o pairiban, aonaa u'ida'a
karikaonanu'o kakupa-karu.
16 Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz marainpaaka-karu: Jesus Christ
taapada pazowii-kao waunao dikin ii. Ukau'an marii pa'i wataapadan
wazowii-kao wamin-mishidan dikin ii.
17 Aizii aimaakan kaina'an dono pidan ida'a umashaapa-kinaa nii
kaimanaiman, na'iki kaina'a uaitapanii pairiban dopia'o paaipan idi
aimaakan sodi pamashaapa-kinaa nii kapam, mazan upu'u aonaa zoobaba
ukaminka'utan wuru'u dopia'oraz. Pidan na'apa'o aonaa turuu udakotan
pamarainpan pairiban na'apa Tominkaru marainpan kawan pidannao.
18 Õmarainapanii koraiziannao, aonaa wamarainpaaka'ana'a waparadan
ida'an karikaonan, mazan wakaminka'utan ida'an wairibannao, na'iki
mishi'o ida'an.

Tominkaru dainao mabaa'azoo ĩkaawan Tominkaru ida'ati

19 Wamarainpan ida'an wamin-mishidannao, waaitapan nii Tominkaru
ida'atanpu'o waunao, ukau'an mabaa'azo'o nii wawa'atin Tominkaru
ida'ati.
20 Waabatinan pu'u padamata wanyukunuu ii oia'o waunao, mazan
Tominkaru powa'a'o zii umanawunun wanyukunuu ai, na'iki uaitapa ipai
daunuuda'u aimaakan.
21 Õmarainapanii õmin-mishidannao, waabatinan an wanyukunuu ii kaiman
Tominkaru kanaapu'u, aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin U'ida'ati.
22 Tominkaru taan nii wa'ati ipai aimaakan wapishaanii u'ai,
usha'apanum kau'an waizo'atipan idi Ukakinaori kida na'iki
wamashaapan idi Unyukunuu kawana'ati.
23 Aizii kaikapa'o wuru'u Tominkaru kakinaoriz: Marii pa'i wamishidan
Jesus Christ Tominkaru Danin, na'iki marii pa'i wamarainpaakan, na'apa
Christ kakinaotauzon kawan waunao.
24 Pidan izo'atipa'o Tominkaru kakinaori, zaamatinpa'o Tominkaru
ida'ati wuru'u, na'iki Tominkaru zaamatinpa'o uruu ida'ati. Tominkaru
taaniaz wa'ati Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata wa'ati kaina'a
Tominkaru mashaapan wa'ida'a.

4

Na'apam Tominkaru Doronaa pana'an oia'o doronai ai

1 Õmarainapanii õmin-mishidannao, mana'a umishida'ana'a ipai pidannao
dakota'oraz Tominkaru Doronaa kaina'an pa'ida'a. Mazan utiwaa-kidapa
pa'an kaimanaiman ĩdyaun, uaitapa kizi mishi'o Tominkaru Doronaa
wuru'u ĩ'ida'a'oraz. Usha'apanum kau'an iriba'a naa dakotinpainao
prophet nii makon ipai wiizai kawana'ati.
2 Kaikapa'o ida'ana'o nii uaitapan Tominkaru Doronaa kaina'an pidan
ida'a: pidan mishida'oraz Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o,
Tominkaru Doronaa wuru'u uruu ida'a'oraz.
3 Mazan pidan aona'oraz umishidan Jesus Christ kaawankan pananaa
zo'o, aonaa Tominkaru Doronaa mani wuru'u uruu ida'a'oraz. Mazan
Christ taruba di'iki'o doronai wuru'u uruu ida'a'oraz. Uabatauzonii
kaini'iki'o nii uwa'atin, wuru'u oia'oraz doronai, aizii kai, kaina'a'a naa
pidannao bii an uruu.
4 Mazan unao, õmarainapanii koraiziannao, Tominkaru dainao pa'an unao.
Kaakinapa u'ati madiwautapa-ka'oraz ĩdakotinpan prophet nii,
usha'apanum kau'an ma'ozaka'o manawun unao ida'a'oraz Kaimana'o
Doronaa, wuru aia'a Satan di'iki'oraz doronai kazowautapa'oraz pidannao
imi'i baara an.
5 Aizii madiwautapa-ka'oraz ĩdakotinpan prophetnao nii, aonaa ĩaitapan
Tominkaru, ukau'an ĩkakuwaapan na'apa maaitapa-kainao Tominkaru
kawan. Ukau'an pidannao maaitapa-kainaouz Tominkaru, ĩmishida ĩkuwaa.
6 Mazan waunao, Tominkaru dainao pa'an, ukau'an pidannao
aitapainaouz Tominkaru, kaiman ĩ'ati wakuwaaz. Mazan pidannao,
aona'oraz Tominkaru dainao mani ĩdyaun, aonaa ĩnaudapan wakuwaa.
Na'apa'o ida'an waaitapan Kaimana'o Doronaa kainaabata'oraz mishi'o
kuwai Tominkaru daua'o kaina'an pidan ida'a, oo oia'o doronai,
mariidapa'oraz pidannao.

Marainpaaka-karu
Tominkaru aipan ati

7 Õmarainapanii õmin-mishidannao, pakawan pa'i wamarainpaaka,
usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u wamarainpaaka-kinaaz. Ukau'an,
pidan marainpa'oraz pamin-mishidannao, Tominkaru dani uruu, na'iki
uaitapanii Tominkaru.
8 Pidan aona'oraz umarainpan pamin-mishidannao, aona'o uaitapan
Tominkaru, usha'apanum kau'an Tominkaru, uruu kamarainpanu'o.
9 Kaikapa Tominkaru aidan wa'ati na'apam pamarainpan pidannao:
Udyuudan paudani bauda'apauzon imi'i baara ati, turuu kizi waikodan
uruu ida'an karikaonanu'o kakupa-karu.
10 Kaikapa'o wuru'u kamarainpan-karuz: Aonaa waunao marainpan
kaduz mani Tominkaru, mazan Tominkaru marainpan kaduz pa'an
waunao. Uruu idi udyuudan pauDani mawakan waunao dikin ii, turuu kizi
wa'oian kida mainaabata-kao.
11 Õmarainapanii õmin-mishidannao, Tominkaru marainpan kau'an waunao
tuukii manawun, na'apa pa'i ukau'an wamarainpaaka kapam.
12 Aonaa bauda'apa pidan tukapauzon pu'u padamata Tominkaru,
mazan wamarainpaakan an, Tominkaru kaina'an wa'ida'a wuru'u. Na'iki
wamarainpaakan ida'ana'o nii ukamarainapanun ikodinan ba'orainao
pidannao, na'apa uaipan kawan manawun.

13 Waaitapa Tominkaru ida'ati'o wazaamatinpan, na'iki kaina'a'o uruu
wa'ida'a, usha'apanum kau'an utaani'i naa wa'ati Kaimana'o Doronaa.
14 Tominkaru dyuudan pauDani Jesus Christ kazannaata'o nii ipai
pidannao ĩ'oian kida ai. Watukapanii uruu, na'iki aizii, wakakuwaapan
udau'an ba'orainao ati.
15 Na'ia'oram pidan kowaadan an Tominkaru Dani wuru'u Jesus,
Tominkaru kaina'an uruu ida'a wuru'u, na'iki Tominkaru ida'ati'o
uzaamatinpan.
16 Waaitapa na'apam Tominkaru marainpan waunao, ukau'an u'ati'ora'a
naa wanyukunuu.
Tominkaru kamarainpanu'o uruu. Ukau'an pidannao karikaonanu'oraz
ĩkamarainapanun, Tominkaru ida'ati'o ĩzaamatinpan, na'iki ĩnao ida'ati'o
Tominkaru zaamatinpan.
17 Uruu idi'o wuru'u wamarainpaakanuz uruu kawan manawun:
ukau'an wamarainpaakan idi na'apa, aona'o nii watarian wuru kamoo
dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz pidannao. Usha'apanum kau'an
Christ kawanu'ora'a naa wamashaapan da'a'a imi'i baara'a.
18 Waaitapan idi Tominkaru marainpan waunao, aonaa kandii nii
watarian u'ai. Tominkaru kamarainapanun ikodinan idi ba'orainao
pidannao waunao marainpaakan ida'an, na'apa manawun uaipan kawan,
ukau'an aonaa kandii nii watarian Tominkaru ai. Pidan tarian Tominkaru
ai, uaitapan idi'o Tominkaru pataka'utan nii paugaru, wuru kamoo dono'o
Tominkaru tiwaa-kidaapanuz naa pidannao. Pidan taria'oraz, uaitapan
idi'o aonaa pakamarainapanun Tominkaru aipan kawana'ati.
19 Wamarainpaakan, usha'apanum kau'an kiwiini'ora'a naa Tominkaru
marainpan waunao.
20 Aizii pidan kian an, "Õgaru, õmarainapanii Tominkaru," mazan pakawan
zii uto'ora-kizaitapan pamin-mishidan, uruu mariidinauzo wuru'u.
Usha'apanum kau'an aonaa umarainpan pamin-mishidan patukapanii
padamata, ukau'an aonaa na'itim umarainpan Tominkaru, aona'oraz
utukapauzon.
21 Na'iki kaikapa'o Tominkaru kakinaori waunao ati'o: Pidan marainpa'o
Tominkaru, marii pa'i umarainpan pamin-mishidannao kapam.

5

Turua'o Tominkaru kakinaori kida izo'ati-kao

1 Ipai pidan mishida'oraz Christ* wuru'u Jesus, uruu Tominkaru dani.
Na'iki pidan marainpa'o waDaru Tominkaru, umarainapa kapam udainao.
2 Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wamarainpan Tominkaru dainao:
wamarainpan ida'an Tominkaru, na'iki washa'apaapan ida'an
udyuudaniaz sha'apata-kao.
3 Umishiin an wamarainpan Tominkaru, washa'apaapan nii
udyuudaniaz sha'apata-kao. Na'iki aonaa kasha'apanna'o mani wuru'u
udyuudaniaz sha'apata-kao,
4 usha'apanum kau'an ipai Tominkaru dainao, turuu ĩdikintan oia'o. Na'iki
ĩwazootanuz pamishidapan idi Jesus Christ.
5 Aonaa kanom ka'iitan padikintan oia'o, soo pidan, mishida'oraz
Tominkaru Dani wuru'u Jesus.

Tominkaru Dani daua'o

* **5:1** *Christ:* Tominkaru dyuudanii aokazi iki kazannaata'o nii waunao.

6 Jesus Christ, uruu kaawa'oraz aokazi iki, uruu
chikaawunuu-kidina'oraz wunu idi, na'iki uruu shoota'oraz uizain
umawakan dono. Aonaa soo wunu ida'an mani karikaonan
ukainaabata-kao Christ wuru'u uruuz, mazan uizain shootan ida'an
kapam. Na'iki Kaimana'o Doronaa kainaabata kapam mishi'o wuru'u
na'apa'oraz aimaakan kida. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa,
ukaduz ukainaabatauzon mishi'o aimaakan Tominkaru di'iki'o.
7 Ukau'an kaina'a idikinauda'u aimaakan kainaabata'o wa'ati Jesus
daua'o [aokazi ii: waDaru Tominkaru, Parada-karu, na'iki Kaimana'o
Doronaa; ipai idikinauda'u ĩdyaun, ĩkainaabata bauda'apa'o aimaakan Jesus
dau'u.
8 Na'iki kaina'a idikinauda'u aimaakan kainaabata'o wa'ati Jesus daua'o
imi'i baara'a:]† Kaimana'o Doronaa, na'iki uchikaawunuu-kidinan wunu
idi, na'iki uizain shootan umawakan dono; ipai idikinauda'u ĩdyaun,
ĩkainaabata bauda'apa'o aimaakan Jesus dau'u.

9 Pidan kakuwaapan an paaitapanii dau'u, wamishida'aka ukuwaa.
Ukau'an Tominkaru kuwaa umanawunun idi pidan kuwaa ai, wamishida
pa'i ukainaabataniaz aimaakan kida wa'ati. Aitaniiman ukuwaa
umanawunun, usha'apanum kau'an uruu Tominkaru, na'iki pauDani
daua'o wuru'u ukakuwaapanuz.
10 Ukau'an pidan mishidan an Jesus, Tominkaru Danin, uaitapa mishi'o
wuru'u Tominkaru kuwaa kidaz. Mazan pidan, aona'oraz umishidan
Tominkaru kuwaa, udakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u,
usha'apanum kau'an, aonaa umishidan Tominkaru kuwaa pauDani
daua'oraz.
11 Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: Tominkaru taani'i naa wa'ati
karikaonanu'o kakupa-karu, na'iki wazaamatanuzu Tominkaru Dani
ida'an.
12 Pidan zaamatinpa'o Tominkaru Dani ida'ati, kaina'a'ora'a naa
karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. Mazan pidan, aona'oraz
uzaamatinpan Tominkaru Dani ida'ati, aonaa karikaonanu'o kakupa-karu
nii u'ida'a.

Karikaonanu'o kakupa-karu

13 Õsaadan di'ora'a kaarita unao ati, mishidainao Jesus Tominkaru Danin,
uaitapa kizi kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a.
14 Ukau'an aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin Tominkaru ida'ati,
waaitapan idi unyukunuupan nii waunao na'apainim dono wapishaan
aimaakan u'ati, unyukunuu aipan kawana'ati.
15 Waaitapan idi unyukunuupan nii waunao, wapishaan dono aimaakan
u'ati, waaitapa utaan nii wa'ati wapishaaniaz.

16 Aizii bauda'apa unao, utukapan an mani umin-mishidan sha'apatan
oia'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i, buuta-kida'oraz pidan
karikaonanu'o mawaka-karu di'iti, marii upishaan Tominkaru
kazannaatan wuru'u sha'apata'oraz oia'o, Tominkaru taan nii u'ati
karikaonanu'o kakupa-karu. Kaiwuru'u õna'apanuz, pidannao
sha'apatainao oia'o dau'ati'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i
buuta-kida'oraz pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Kaina'a mishi
oia'o, uruu buuta-kida'o pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Mazan
aonaa õkian mani, upishaa kizi Tominkaru kazannaatan sha'apata'oraz
uruu kaduz oia'o.

† **5:8** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

17 Ipai aimaakan sha'apata-kariwaiz pana'iti Tominkaru aipan ai, oia'o
wuru'u. Mazan kaina'a oia'o kida, aonaa ubuuta-kidan pidan
karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.
18 Waaitapa, Tominkaru dainao, aona'a naa ĩsha'apaapan oia'o,
usha'apanum kau'an Tominkaru Dani, Jesus Christ, kazannaatapani'i naa
ĩdyaun, ukau'an aonaa Satan ka'iitan pakaziwan ĩdyaun.
19 Waaitapa, Tominkaru dainao waunao, mazan ipai pidannao aona'oraz
ĩaitapan Tominkaru, Satan kazowautapanii ĩdyaun.
20 Waaitapa mishi'o Tominkaru Dani kaawan imi'i baara ati, na'iki
ukainaabata aimaakan kida wa'ati, turuu kizi waaitapan wuru'u mishi'oraz
Tominkaru. Wazaamatinpan mishi'o Tominkaru ida'ati, usha'apanum
kau'an uDani, Jesus Christ ida'ati'o wazaamatinpan. Soo uruu bauda'apa
mishi'o Tominkaru, na'iki uruu bauda'apa karikaonanu'o kakupa-kinai.
21 Ukau'an õkian u'ati õmarainapanii koraiziannao, uzaudin, mana'a
utaaina'ana'a wuru ati'i tanawata'o ni'oraz pana'iti unyukunuu mishi'o
Tominkaru ai.

Itamautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita zunaaba na'iki odainao ati'o. Mazan pabi'i kida pidannao di'itapanuz, usaada-kao pa'an mishidainao baokopa'o ĩchoochiipan ati'o.

Pakaaritan ida'a apostle John ma'ozakadan mishidainao, ĩizo'ati kizi Tominkaru paradan pamarainpaakan ida'an. John kakinaotan mishidainao, pidannao ai pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao Jesus dau'u. Na'iki uaipan mishidainao marina'atan ĩdyaun, na'iki wuru'u pana'iti'oraz ĩtominapa-kida-kinaa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi *1-3*
Izo'ati-karu na'iki kamarainpan-karu *4-6*
Zaudin-karu mazanu'o tiichaanao tominapa-kida-kinaa ai *7-11*
Kaarita katokon-tinan *12-13*

1 Õgaru, choochi zowaunaa, õsaadan di'ora'a kaarita pu'ati zunaaba, Tominkaru zaamataniaz papidanan nii, na'iki pudainao ati'o kapam. Mishi'o õmarainpan unao. Aonaa õba'orantina'o mani õmarainpan unao, ipai pidannao aitapainaouz mishi'o kuwai, ĩmarainapanii kapam unao.
2 Wamarainpan unao waaitapan idi mishi'o kuwai, na'iki karikaonanu'o nii wataapan wuru'u mishi'oraz kuwai.
3 Õtoriinpan, karikaonan kizi waDaru Tominkaru na'iki udani Jesus Christ kamunanun wa'ati, na'iki ukamunan-kida kizi waunao, na'iki utaa kizi wanyukunuu kaiman-kinaa nii, waizo'atipan ida'an mishi'o, na'iki wamarainpaakan ida'an.

Wamarainpaaka

4 Tuukii õkonaukian õabatan idi pabi'i kida pudainao, pakawan ĩizo'atipan mishi'o kuwai, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati.
5 Aizii õkia'azon pu'ati õmarainapanii zunaaba; marii wamashaapa marainpaaka wamin-mishidannao tuma. Aonaa pa'ina'o kakinaorii mani wuru'u õkowaadaniaz u'ati, uruu tawuru'u waabataniaz wasakadan di'iki'oraz wamishidapan.
6 Aizii wuru'u marainpaaka-karu õkianuz, waizo'atin dau'ati'o Tominkaru kakinaori, na'iki wamashaapan dau'ati'o ukawana'ati. Ukakinaotan waunao, wamarainpaaka kizi pakawan waabatan kawan ukakinaori wasakadinan di'iki'oraz wamishidapan.
7 Iriba'a naa pozawatapa-kida'o pidannao makon ipai amazada kawana'ati. Ĩkian, aonaa mishi'o mani Jesus Christ kaawan pananaa zo'o imi'i baara ati. Pidan na'apa'o, mariidinauzo na'iki Christ taruba wuru'u.
8 Ukau'an uzaudin, aonaa kizi uwaziwaan ukaudinan winipinaa, Tominkaru taa kizi ipai u'atiz.
9 Pidan pana'iti'oraz ukakinaopan Christ kakinaori ai, aona'o uzaamatinpan Tominkaru ida'ati wuru'u. Mazan pidan karikaonanu'oraz umishidapan Christ kakinaori, uruu pa'an Tominkaru na'iki uDani ida'ati'o uzaamatinpan.
10 Aizii pidan kaawan an unao ida'ati, pana'iti'oraz ukakinaopan Christ di'iki'o ai, mana'a udapaapa'ana'a uruu udapu ati. Aonaa unauba'ana'a uruu.

11 Pidan dapaapa'oraz na'apa'o pidan, ukaminka'utan naa ukaudinan
oia'o dau'u wuru'u, padapaapan ida'an uruu.
12 Kaina'a dobata zii aimaakan õkowaada'azoonii u'ati, mazan aonaa
õaipan õkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. Usha'apanum kau'an õaipan
nii õmorowautan kadiman unao di'iti, õkakuwaapa kizi u'ati õna'ian pu'u. Uruu
aonaa kizi kanom towauda'uan wakonaukian.
13 Pu'inaozo, Tominkaru zaamataniaz kapam papidanan nii, odainao
dyuudan paparadan pu'idi'iti.

Idikinautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita choochi zowaunaa Gaius ati'o. Pakaaritan ida'a, John kowaadan kaiman panyukunuu Gaius kaudinan dau'an. Ukonaukii-kidanuzu ukaminka'utan idi ba'orainao mishidainao. John kakinaowan Gaius, Diotrephes ai. Mazan Demetrius dau'an, kaiman pa'an uparadan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa *1*
Gaius konaukii-kida-kao *2-8*
Diotrephes sha'apatanii daua'o *9-10*
Demetrius sha'apatanii daua'o *11-12*
Kaarita katokon-tinan *13-15*

1 Õgaru, choochi zowaunaa, õsaadan di'ora'a kaarita pu'ati, õpaonaru Gaius, mishi'oraz õmarainpan.

2 Õpaonaru, õtoriinpan Tominkaru ati marii kizi punanaa mashaapan ziwu, na'iki ipai kizi aimaakan sha'apan kaiman pu'ati, na'apa pumashaapan kawan kaiman pudoronaa ii.

3 Tuukii õkonaukian õabatan idi wa'inawuzunao kakuwaapan wa'ati, pumashaapan dau'u Tominkaru kakinaori kawana'ati. Na'iki õabata kapam karikaonanu'o pumashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

4 Tuukii manawun õkonaukian õabatan dono õdainao kawanuinao õtaapan* mashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

5 Aizii õkia'azon pu'ati õpaonaru, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u pusha'apaapaniaz Tominkaru ati, pukaminka'uapanuz morowautapa'o wa'inawuzunao, kowaadapainaouz kaimana'o kuwai. Pumaaitapauzokan pu'u padamata ba'orainao, mazan upu'u pukaminka'utan ĩdyaun.

6 Ĩkowaada'a naa da'ainao mishidainao ati'i, na'apam pukamarainapanun, pusha'apata kaiman kida'o aimaakan ĩ'ati. Na'apa pa'i pukaminka'uta ĩdyaun kaiman kizi ĩdobatan pakaudin-kizi dau'ati. Kaimana'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz pusha'apaapan.

7 Ĩkaudinan idi'o Jesus Christ ati wuru'u ĩkakuwaapatinanuz na'iki ĩchi'ikapanuz, na'iki aonaa ĩpishaan, oo ĩzaamatan aimaakan mamishida-kainao ai.

8 Ukau'an waunaou'o nii wuru'u kaminka'uta'oraz ĩdyaun, na'apa'o ida'ana'o nii wakaudinan ĩtuma, ba'orainao abata kizi mishi'o kuwai.

9 Õdyuudani'i naa õkaaritan na'iti mishidainao ati na'apa'o daua'o, mazan Diotrephes, aonaa uabata'azon waparadan. Usha'apanum kau'an karikaonan uaipan pakazowautapan mishidainao pa'ida'a karikaonan.

10 Õkaawan dono unao di'iti, õkowaadan nii kanom usha'apaapanii, na'apam umariidinan tuukii wadau'u. Aonaa soo uruu mani karikaonan usha'apaapan, mazan aonaa kapam udapaapa'azon wa'inawuzunao, wuru'u mako'anpainaouz na'iki kowaadapainaouz kaimana'o kuwai. Na'iki umashaata mishidainao dapaapa'azon ĩdyaun. Aizii ĩdapaapan an ĩdyaun, aona'o ni'i naa utaapadan ĩbaokopatinan baokoinao mishidainao tuma.

11 Õpaonaru, mana'a putamakapa'ana'a pidannao sha'apatainaouz oia'o aimaakan, mazan putamakapa pa'an sha'apatainaouz kaimana'o

* **1:4** *õdainao kawanuinao õtaapan:* õkakinaotauzoniinao

aimaakan. Pidan sha'apata'oraz kaimana'o aimaakan, uruu Tominkaru pidanan. Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, uruu aonaa uaitapauzon Tominkaru.

12 Aizii ipai mishidainao, aitapainaouz Demetrius, ĩkian udau'an kaimana'o pidan uruu. Umashaapa mishi'o kuwai kawana'ati, ukau'an na'apa'o kainaabata kaimana'o pidan wuru'u uruuz. Aizii waunao, “kaimana'o uruu,” kii wakian udau'an kapam, na'iki unao, uaitapa mishi'o wuru'u waparadanuz na'apan dono wakian pidan dau'ati.

13 Kaina'a dobata zii aimaakan õkowaada'azoonii padamata pu'ati, mazan aonaa õaipan õkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan.

14 Õaipan nii õmorowautan kadiman zoobaba pu'idi'iti, õparada kizi pa'an pu'ati.

15 Marii kizi pa'i Tominkaru taapan punyukunuu kaiman. Wamin-mishidannao da'ainaou'u, ĩdyuudan paparadan pu'idi'iti. Wadyuudan waparadan ipai na'iainao mishidannao ati.

Jude Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Jude saadanii mishidainao Jesus Christ ati'o. Ukakinaowan ĩdyaun mariidinauzonao tiichaanao kakinaori ai, oo pana'iti'o ĩtominapa-kidanii kida ai. Ukowaadan mishidainao ati, wuru'u mariidinauzonao tiichaanao, aonaa bauda'apa mani ĩtominapa-kidan pana'iti'o parada-karu Jesus Christ dau'an, mazan ĩtominapa-kidan naa pidannao mashaapa'o ni'i naa oii. Ĩnao aia'o kapam Peter kakinaowanuz mishidainao itamautan pasaadanii ida'a.

Jude kowaadan kapam da'a'a pakaaritan ida'a na'apam nii Tominkaru pataka'utan na'iki umainaabatan tikazi idi wuru'u mariidinauzonaouz tiichaanao, na'apa umainaabatan kawan oiainao kotua'a naa, saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kowaadan kawan.

Kaarita buutinpan kida

Sakadin-kinai *1-2*
Mariidinauzo tiichaanao dau'ana'o *3-16*
Mishi kizi ma'ozaka mishidapa-karu *17-23*
Tominkaru umanawunun konaukii-kida-kao *24-25*

1 Di'oraz kaarita õgaru Jude saadanii. Jesus Christ poitoru wuru'u õgaruz na'iki James inawuzu õgaru.

Õsaadan di'oraz kaarita ipai pidannao ati'o, waDaru Tominkaru dapadaniinaouz, mashaapa'o nii pakamarainapanun ida'a, na'iki Jesus Christ taapaniinaouz kaiman.

2 Marii powa'a zii kamunan-karu, kaiman-karu nyukunui ii, na'iki kamarainpan-karu na'an unao ida'a.

Mariidapa'o
patominapa-kidan pidannao

3 Õmarainapanii õmin-mishidannao, tuukia'o da'i õsaada'azon õkaaritan u'ati, tawuru dau'ana'a kazannaatin-karuz oia'o ai, baokopa'oraz wamishidapauzon. Mazan aizii õsaadan nii õma'ozakada-kinaa nii unao, ma'ozaka kizi ukazannaatapan wuru'u umishidapanuz, mishi'o kuwai Tominkaru taaniaz naa papidannao ati. Karikaonanu'o nii una'an, aonaa turuu upana'ada-kao.

4 Õkian kaikapa'a, usha'apanum kau'an kaina'a oiainao pidannao zaamatinan ubii iti, aona'o ĩaitapa-kao. Ĩnao pana'ada'o kaimana'o kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz. Ĩpana'adan wuru'u parada-karuz kaimana'azoo ĩsha'apaapan oia'o, kakiba'azonnaa kida'o, na'iki ipai aimaakan dikauda kida'o usha'apaapa-kao. Na'iki aona'a naa ĩnyukunuu-atin Jesus Christ, bauda'apa'oraz na'iki umanawunu'oraz wanaobanaa. Mazan na'apainao pidannao pataka'uta-kinao ni'o dau'ana'o, tawuru'u saadauzo-kariwaiz kotua'a naa, Tominkaru paradan ida'a.

5 Õkakuwaapa'azon u'ati uaitapan pu'a'a naa padamata kidaz, õaipan idi'o unyukunuitapan uruu wanaobanaa kazannaata'oraz papidanannao Israelitenao Egypt iki. Mazan udauna'an, umainaabata ipai mamishida-kainao pidannao ĩbii iki.

6 Na'iki unyukunuitapa, na'apam pabi'i kida angelnao, aonaa ĩna'ian wuru di'ia'a Tominkaru taaniaz kaimana'o ĩwiizi nii na'iki ĩkaudinkiz nii, mazan ĩmarina'atan kaimana'o pamashaapa-kizi. Ĩnao kaina'a'a naa

Tominkaru taapan maruta'o ka'azo ii chaintinapa, atii oiainao
pataka'uta-kao kamoon kaawan di'iti.
7 Unyukunuitapa kizi kapam, Sodom na'iki Gomorrah,* na'iki ĩdazaba an
kida'o wiizai, na'ii pidannao kiaapaakauzon madoronaa-daun, na'iki
daonaioranao kiaapaakan pa'atiaaka kida. Uruu dikin ii Tominkaru
mainaabatan wuru'u donoi pakawaodan ida'an kidaz. Aimaakan
sha'apanuz kaikapa, ukainaabatan kaina'a'o tikazi karikaonanu'o una'an,
pidannao sha'apaapainao oii kida'o pataka'uta-kizinao ni'o.
8 Na'apa kida'o ida'an pidannao pataka'uan pananaa, zaamatinainaouz
unao bii iti, ĩmishida na'apam pazanda'awun ia'o patukapan karikaonan.
Uruu idi'o tuukii ĩdikintapan Tominkaru paradan, na'iki ĩparadan dikauda
aokazi iainao umanawunuinao dau'an.
9 Upu'u zii angel Michael, umanawunu'oraz ba'orainao angelnao bii'i,
aonaa na'apam ukian Satan ati, aonaa udakoopanuzu, ukadakowaakan
dono utuma Moses nanaa dau'an. Mazan ukian Satan ati, "Õnaobana'o nii
pa'an kashadakowau pugaru."
10 Aizii wuru'u pidannaouz, ĩdakoapa zii pamaaitapakanii aimaakan kida.
Ĩnao na'apa'o wuniinao maaitapinkan kawan, sha'apatina'oraz
panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Ukau'an ĩsha'apatan oii kida'o
aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki ĩsha'apatanii kidaz, uru'o
nii wuru'u pataka'uta-kida'o ni'oraz ĩdyaun.
11 Kasha'ora'o nii manawun ĩbaiainpan! Ĩda'anan idi Cain kaduz, Cain
zowiauzoz pa'inawuzu.† Na'apa ĩnao Balaam kawan, tuukii manawun ĩaipan
puraata, uruu idi ĩsha'apatan pana'iti'o aimaakan.‡ Na'iki Korah kawanu'o
ĩkashadamikin, na'apa'o nii uruu kawan ĩmainaabata-kao pakashadamikin idi.§
12 Aizii ubaokopainpauzon dono uaroapa-kizi ii, kakiba'azonna'o nii
ĩaroopan dono utuma, ĩtuzapan na'iki mabaa'azoo ĩsha'apatan oii kida'o ubii
ii. Ĩnao ĩaipan aimaakan soo pa'ati karikaonan. Ĩnao na'apa'o wunu wa'atin
kawanu'o maruta'oraz utomina'akan, mazan aonaa ukaawan uzabia'azon
amazada aradan, mazan sawata'aka'oraz udobatapan isha'iz nii awaru
mainaabata'akan idiz. Ĩnao na'apa'o dizoo-karu kadunaa kida kawan
makaaka-ka'oraz, ba'oran dizoo-karu kadunaa kida kaakapaan dono.
Mawaka'o manawun rokoda-kariwai pa'ishitaba'u tuma kawanu'o ĩdyaun.
13 Ĩnao na'apa paran ia'o wunu kaparanun kichana'iki-kian kawan,
ĩbozoodapan kaniriba'o kakiba'azonnaa kida'o pasha'apaapanii. Ĩnao na'apa
zikainpa'o wizinao kawan, aona'oraz turuu pidan aitapan pakainaabatan
na'itim pamakon ĩ'ida'an. Uruu idi kaina'a'a naa ĩwiizi nii taapa-kao, uruu
maruta'oraz manawun, na'iki karikaonanu'o nii ĩna'ian.
14 Kotua'a naa Enoch kowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'u ĩdau'an.
Wuru'u Enoch, 7 udokozu-daunnao Adam di'iki'o. Uruu Enoch kiauzoz:
"Utukapa! Naobanai wa'atin iriba'o pa'angelinnao tuma.
15 Uwa'atin uwidaua'anan naa ipai pidannao.
Upataka'uta'anan ipai pidannao dikintapainaouz Tominkaru,
ĩmashaapan idi oii,
na'iki ĩdakoopan idi Tominkaru dikauda'o ida'an."
16 Ĩnao pidannao, ĩnaudapa paparada-paradaapan panyukunuu oian idi,
na'iki ĩparadan oii ba'orainao dau'an. Ĩmashaapan naa panyukunuu aipan
kawana'ati'i naa, oipa'a naa. Ĩnao pidannao, umanawun nii ĩkakuwaapan

* **1:7** *Sodom na'iki Gomorrah:* Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.
† **1:11** Genesis 4:3-8 ‡ **1:11** Numbers 22:1-35 § **1:11** Numbers 16:1-35

padau'an. Ĩparadan konaunam, ĩkaiman-dakoinpan pidannao ati, ĩaipan idi pa'ati'i karikaonan kaiman-karu.

Jude kakinaowan pasaada-kizinao pakaaritan

17 Õmarainapaniinao! Aonaa umanyukunuuta'ana'a wanaobanaa Jesus
Christ apostlennao kowaadauzonii, diina'iti'o nii usha'apanu'u.
18 Ĩkian unao ati, “Diina'iti'i amazada katokon-tina'anan di'iti, kaina'a'o nii
pidannao dakoopa'o nii Tominkaru na'iki upidanannao. Ĩnao pidannao,
sha'apaapa'o oia'o panyukunuu na'akan kawana'ati paugaru.”
19 Na'apa'o pidannao toma'oraz buutaaka-karu unao bii'i. Ĩsha'apaapan
aimaakan panyukunuu na'akan kawana'ati'o paugaru karikaonan, na'iki
aonaa Tominkaru Doronaa nii ĩ'ida'a.
20 Mazan unao õmarainapaniinao, marii karikaonan umashaapan
uma'ozakadaaka, powa'a zii uma'ozakada umishidapan kakinaorii kida,
Tominkaru di'iki'oraz. Utoriinpauzo Kaimana'o Doronaa kaminka'utan
ida'an unao.
21 Umashaapa'a naa Tominkaru kamarainapanun ida'a, uzaudapatinan
pu'a'a naa wanaobanaa Jesus Christ kamunanu'unan, pataan ida'an u'ati
karikaonanu'o kakupa-karu.
22 Ukamunan-kida na'iki uma'ozakada umin-mishidannao, aona'oraz
naa ĩaitapanaatan na'ia'oram pamishida.
23 Na'iki ukazannaata kapam ba'orainao, ukazatan ida'an ĩdyaun
ĩna'aka-kao ai tikazi di'iti. Na'iki ba'orainao, ukamunan-kida ĩdyaun, mazan
uzaudin ĩkaduz ai, aonaa kizi ukaiwadan ĩkamichan kaduz, kaniriba'oraz naa
ĩ'oian idi.

Jude konaukii-kidan Tominkaru umanawunun

24 Uruu Tominkaru ka'iita'oraz pataapan unao uwaotan ai oia'o di'iti,
na'iki uruu kadishita-kida'o ni'oraz unao kaimana'o pidannao nii, na'iki
konaukiainao nii, umanawunu'o pakonaunaman kanaapu ati.
25 Wakonaukii-kida uruu, soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru, uruu
wazannaa, waNaobanaa Jesus Christ ida'an. Soo bauda'apa uruu ida'a
konaunama-karu, umanawun-karu, ma'ozaka-karu, na'iki udaru'o
naobanai-tinapa-karu, kotua'a naa amazada sakadinan iki, kai, na'iki
karikaonan. Amen.

Jesus Aida-kidanii
John Ati

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita apostle John saadanii, udyuuda-kao dono'o munapo pidannao ai, paran zikon ia'o amazada Patmos iti, upataka'uta-kao utominapatin-kidauzon idi'o pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz.

John saadan di'ora'a kaarita'a mishidainao Jesus ati'o, pataka'uta-kariwainaouz pamishidan dikin ii Jesus, ĩaitapa kizi Tominkaru wuru'u kazowautapa'oraz ipai aimaakan sha'apa'oraz kida ĩ'ati.

Usaadan di'ora'a Jesus aida-kidanii u'ati, uzanda'awun ia'o kawanu'o utukapan, diina'iti'i daua'ora'a. John tukapanii kida kowaadan Jesus kazowautapa'o nii ipai pidannao na'iki aimaakannao, na'iki uru'o nii buuta na'iki pataka'uta pidan oia'o. Di'ora'a kaarita aida kapam mishidainao ati Jesus, na'iki na'apam di'ora'a imi'i baara katokon-tinan nii. Uaida kapam kaina'a'o nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ia'o nii mishidainao mashaapan Tominkaru na'iki Jesus tuma karikaonan, aonaa na'apainim nii utokon.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa *1:1-8*
Umanawunu'o aimaakan aida-kida-kao John ati *1:9-20*
Choochinao ati'o *1:1—3:22*
Scroll na'iki 7 usakibadapa-kinao kida *4:1—8:1*
7 kuwudiinao *8:2—11:19*
Dragon na'iki dya'utam kichana'iki-kia'o pana'aokazinao *12:1—13:18*
John tukapan pana'a kida'o aimaakan sha'apan *14:1—15:8*
Tominkaru to'oran shoota-kao *16:1-21*
Babylon na'iki Satan wiinii-kao *17:1—20:10*
Pidannao buuapa-kao daua'o *20:11-15*
Pa'ina'o aokazi, imi'i baara, na'iki Jerusalem *21:1—22:5*
Jesus wa'atin nii *22:6-21*

1 Di'ora'a kaarita ida'a Jesus Christ aida-kidan aimaakan kida aona'oraz uaitapauzo-kao. Tominkaru aida-kidan Jesus ida'an papoitorunao ati kanom sha'apa'azon maonapa'a naa. Jesus dyuudan pa'angelin papoitoru John di'iti. Uaipan John aitapan ipai aimaakan,
2 na'iki John kowaada kizi ipai kanom patukapanii. Di'i wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru Paradan di'iki'oraz Jesus Christ aida-kidaniaz.
3 Konaukia'o nii wuru'u pidan aitaapa'oraz di'ora'a kaarita'a na'iki konaukia'o nii wunaou'u abatainaouz na'iki taapainaouz ukuwaanaa, usha'apanum kau'an maonapata'a naa usha'apan kamoon.

John dyuudan paparadan 7 choochi kida ati

4 Parada-karu kida John di'iki'o, 7 choochi* kida ati'o Asia Baara ia'oraz.

Marii Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii. Uruu na'auzoz amazada toma-kao ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanu'o nii una'an. Na'iki 7 doronainao di'iki'o mashaapainaouz Tominkaru Taba kanaapu ii,

* **1:4** *7 choochi:* mishidainao Jesus ati'o na'apa-karuz.

5 na'iki Jesus Christ di'iki'o kapam. Uruu karikaonanu'o ukuwaa mishiin,
na'iki uruu kadishita'oraz kiwiin pamawaka-kizi iki, na'iki uruu Naobanai
ipai kingnao ati imi'i baara'a.
Jesus Christ marainpan idi waunao umawakan wa'ati, uso'otan wa'oian
paizain ida'an.
6 Utoman ipai waunao Faadaanao nii pa'idiwaru, na'iki taainainao nii
Tominkaru uDaru ati. Marii kizi utaapa-kao umanawunu'o nii na'iki
ma'ozaka'o nii, karikaonan na'iki karikaonan. Amen!
7 Uabata, utukapan nii
uwa'atin
isha'iz tuma,
ipai'o nii pidannao tukapan,
atii wunaou'u dakatainaouz uruu
chipirari idi kapam.
Ipai'o nii pidannao zaadan
da'a'a imi'i baara'a
ĩtukapan dono uruu.
Na'apa'o nii mishizi! Amen!
8 "Õgaru Alpha na'iki Omega,"† Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz
kian padau'an, "Õgaru na'auzoz amazada toma-kao ua'ii, atii kai, na'iki
karikaonanu'o nii õna'an."

Christ aidinan John ati

9 Õgaru John unao inawuzu wamishidan idi Jesus kaimanaiman baokopa,
watuudan nii ipai kasha'ora kida'oraz baiaapa-kao baokopa
wazaamatinpan pu'u Tominkaru kazowautapa-kizi di'iti. Uruu idi'o
õmuuda-kao paran ia'o wiizai Patmos ii, õkowaadapauzon idi Tominkaru
Paradan, na'iki õkakuwaapan idi Jesus dau'u.
10 Naobanai kamoon dono'o, Tominkaru Doronaa kazowautan õgaru,
na'iki õabata diiwa'o parada-karu na'apa kuwudii‡ pootapa-kariwai aran
kawan kadakotinan õbarau ikinapu.
11 Parada-karu kian, "Ipai pusaada putukapanii kida, udauna'an
pudyuuda'a naazu 7 choochinao di'iti, di'ora'a donoi kida di'ia'oraz ati,
Ephesus, Smyrna, Pergamum, Thyatira, Sardis, Philadelphia na'iki
Laodicea ia'oraz."
12 Uruu dauna'an aka õtanawatina'akan naa õtukapa'azon kanom wuru'u
kadakotina'oraz õ'ati, õtukapa 7 lamp saabatinapa-kizi kida toma-kariwai
gold idi.
13 Ĩbii'i õtukapa pidan kawanu'o, kaiwadapa'o dawuu za'aba'i'o kamicha
kaawa'o atii ukidiba di'iti, na'iki zadawii kawanu'o toma-kao gold idi
ukaiwadapaniaz padokori'i ida'an, didimai morokoda-kao kawan.
14 Uzowaud baraka, baraka na'apa kinaridi baraka'oraz kawan, na'iki
uawun pururu'ukappan na'apa tikazi kawan.
15 Ukidiba wizi'i, na'apa tawuru kawanu'u chipirari tikazi wizi'idaniaz.
Na'iki uparadan abata-kao na'apa tozowan shaokodappan kawan.
16 Uzaamatapan 7 wizinao padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki
marii dimana'o dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan
udako iki. Uawun baara kanadan, kanada na'apa kamoo kanadan kawan,
sakitapa kamoo dono'oraz.

---

† **1:8** *Alpha na'iki Omega:* A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'iti. Tominkaru toma'oraz ipai aimaakan kida utoma-kao ua'ii, na'iki uruu katokonta'oraz ipai aimaakan kida. ‡ **1:10** Kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

17 Õtukapan idi'i naa uruu, õwashatina'akan naa õawun baara iki
ukanaapu'u ukidiba dazaba'a ikoda tawuru'u mawaka'oraz naa. Upu'u
mazan upishatan õgaru padiwa'ora antanpu'o paka'u idi, ukian õ'ati,
"Mana'a putaria'ana'a! Õgaru kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'o,
18 na'iki karikaonanu'o nii õkakupan. Õgaru mawakauzoz da'i, mazan aizii
õkakupan nii karikaonan na'iki karikaonan. Kaina'a õma'ozakan
õwazoota-kinaa nii mawaka-karu na'iki õtaa-kinaa nii kakupa-karu
mawakainao ati kapam.
19 Aizii pusaada'a naa ipai aimaakan putukapanii kida, sha'apa'o ni'oraz
kai na'iki diina'iti'i.
20 Õkainaabatan nii pu'ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kao, wuru kida
daua'orazu'u: wuru'u 7 wizinao õzaamatapaniaz õdiwa'ora antanpu'o õka'u
ida'a, na'iki wuru'u 7 lampanao saabatinapa-kizi kidaz toma-kariwaiz gold
idi. Aizii wuru'u 7 wizinaouz, Angelnao wuru'u, ĩnao wuru'u awunuutapa'o
nii 7 choochinaouz, na'iki wuru'u 7 lamp saabatinapa-kizi kidaz, ĩnao
wuru'u 7 choochi kidaz."

2

Kaarita choochi ati'o Ephesus ia'oraz

1 Udauna'an ukian õ'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u
awunuutapa'oraz choochi Ephesus ia'oraz:

"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a, zaamatapa'oraz 7 wizinao,
padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki uruu chi'ika'anpa'oraz wunao
bii ana'a 7 lampanao saabatinapa-kizi, toma-kariwaiz gold idi.

2 "Õaitapa ipai kanom unao sha'apaapanii. Õaitapa dadara ukaudinan
na'iki utuuda ipai kasha'ora kida'o sha'apa'o u'ati, na'iki aona'o nii
uaipan oiainao pidannao kakinaopan unao, na'iki õaitapa
utiwaa-kidapanii mariidinauzonao apostle-tinpa'azoinao, utukapa'azon
idi ĩkuwaa mishiin. Mazan aonaa umishidan ĩkakinaori.
3 Õaitapa utuuda kasha'ora kida'oraz ubaiaapaniaz õdikin ii na'iki aonaa
ukashadinan.
4 Mazan kaina'a õkowaada'azon u'ati aona'o õnaudapan usha'apatan.
Aona'a naa umarainpan õgaru aizii, umarainpauzon kawan da'i õgaru
kiwiin.
5 Udi'itapa na'apam umarainpan õgaru kiwiin. Aizii aona'a naa
umarainpan õgaru na'apa. Ukau'an utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apata
kizi'i naa usha'apatauzonii kida da'i kiwiin. Mazan umatanawatinkan an
u'oian ai õzikadan nii wuru'u ulampan saabatinapa-kizi pawiizi iki.
6 "Mazan õaitapa kaina'a bauda'apa aimaakan usha'apatanii kaimana'o,
aonaa unaudapan Nicolaitannao* sha'apaapaniaz, õgaru aonaa õnaudapan
kapamazu.
7 "Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai
kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, õtaapadan
nii unikan wuru aka'a paoribai taa'oraz kakupa-kinai, Tominkaru
di'ia'oraz."

Kaarita choochi ati'o Smyrna ia'oraz

8 Udauna'an ukian õ'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u
awunuutapa'oraz choochi Smyrna ii:

---

* **2:6** *Nicolaitannao:* sha'apaapauzonao pana'antanpu'o aimaakan Tominkaru Paradan ai.

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru'u kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'oraz
di'iki'o, uruu mawaka'oraz na'iki kakuda'oraz powaa iti koshan.
9 “Õaitapa pataka'utinainao unao, aonaa ukasha'apauzin, mazan unao
kapuraatanu'o udoronaa ii! Õaitapa oiaiman kida wunao kabootan
paparadan u'ati'i taapinpa'azoinaouz Jewnao nii, aonaa Jewnao mani
ĩdyaun. Ĩnao baokopa Satan di'iti'o ĩzaamatinpan.
10 Mana'a pa'i utaria'a naa aimaakan kida ai maonapa'o ni'oraz naa
ubaiaapan. Uabata! Satan tiwaa-kidapan nii unao, utaraa-kidan ida'an ubii
iki pidannao, na'iki ubaiainpan nii 10 kamoo. Pakawan pa'i umishida õgaru,
atii uzowia'azoo-kao di'iti õdikin ii, na'iki õtaan nii kakupa-kinai uwinipa nii.
11 “Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam
Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o,
aona'o nii ubaiaapan wuru'u itamautanuz mawaka-karu.”

Kaarita choochi ati'o Pergamum ia'oraz

12 Udauna'an ukian õ'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u
awunuutapa'oraz choochi Pergamum ii:
“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a taapa'oraz marii dimana'o,
dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan.
13 Õaitapanii wuru'u unao mashaapa-kiziz, na'ia'o Satan
naobanai-tinpan. Upu'u pakawan unao da'anpan õgaru na'iki aonaa
umarina'atan umishidan õgaru, atii tawuru dono'o Antipas
kakuwaapatinauzon dono õdau'u na'iki aonaa umarina'atan pamishidan
õgaru, atii uzowiauzo-kao na'ii Satan naobanai-tinapa-kizi ii.
14 “Mazan kaina'a masakauda'u aimaakan aonaa õnaudapan
usha'apatan: kaina'a pabi'i kida pidannao unao bii'i da'anpainao Balaam
kakinaori; uruu dyuuda'oraz Balak sha'apata-kidan oia'o kida
Israelitenao ati, ĩnikan ida'an wanyukunui kida taa-kariwaiz ba'oran
tominkarunao ati, na'iki udyuudan ida'an ĩkiaapaakan madoronaa-daun
kapam.
15 Na'apa kapam kaina'a pabi'i kida pidannao ubii'i da'anpainao
Nicolaitannao kakinaori.
16 Aizii, utanawatina'a naa u'oian ai, mazan umatanawatinkan an,
kadimana'o ni'i naa õwa'atin u'ida'ati, õmizaataaka'anan wunao tuma'a
matanawatin-kainaouz. Õmizaataakan nii wuru ida'ana'a, marii
dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan, kodita'oraz õdako iki.
17 “Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam
Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o,
õtaan nii u'ati diza-kariwaiz manna.† Õtaan nii kapam ipai ĩkawana'ati
baraka'o kuba, na'a'o nii upaawa'a pa'ina'o uuai saadinpan. Aona'o nii
ba'oran pidan aitapanuz, soo wuru'u zaamata'o ni'oraz pa'an aitapazu.”

Kaarita choochi ati'o Thyatira ia'oraz

18 Udauna'an ukian õ'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u
awunuutapa'oraz choochi Thyatira ii:
“Dii wuru'u kuwaiz Tominkaru Dani di'iki'o, uruu tawuru'u
pururu'ukappa'oraz uawun tikazi kawan, na'iki wizi'i'oraz ukidiba
chipirari wizi'ii-kariwai kawan.

† **2:17** *diza-kariwaiz manna:* uruu kotua'oraz Tominkaru tauzon papaa-kinaa nii papidanannao, ĩkoditan dono'oraz Egypt iki.

19 Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Õaitapa pakawan utaapan
umarainpaakan, umishidan õgaru, ukamunan-kidaakan u'atiaaka na'iki
utuuda kasha'ora kida'o ubaiaapanii. Õaitapa powa'a zii usha'apatan
kaimana'o kiwiitapa'o ai.
20 "Mazan kaina'a õkowaada'azon aimaakan u'ati aona'o õnaudapan
usha'apaapan: utaapada zii wuru'u zun Jezebel kakinaopan unao. Oroo,
mariidapa'oraz pakowaadapan Tominkaru paradan õpidanannao ati.
Okakinaopan õpoitorunao pana'iti'o karikaonan, odyuudan ida'an
ĩkiaapaakan madoronaa-daun, na'iki ĩnikan wanyukunui taa-kariwaiz
ba'oran tominkarunao ati.
21 Õdyuudauzoni'i naa otanawatinan pa'oian ai, kotua'iki õzaudapan,
mazan aonaa omuuda'azon pakaduz.
22 "Ukau'an, õkarinaadan nii oroo tuukii pabedin paawa'a, na'iki wuru'u
ba'orantapainaouz odau'u, õbaiaapa-kidan nii ĩ'ati kaziwa'o tuukii, mazan
ĩmarina'atan an ipai wuru'u oii kida'oraz pasha'apaapan otuma, aona'o
nii ĩbaiaapanuzu.
23 Õzowian nii kapam ipai da'anpainao okakinaori kida, pidannao
aitapa kizi ipai choochi kida kawana'ati õgaru wuru'u aitapa'oraz ipai
pidannao nyukunuu na'iki ĩdi'itinpan. Õpataka'utan nii ipai pidannao wuru
kida kawana'ati'i, oii kida'oraz ĩsha'apatan.
24 "Mazan kaina'a ba'oran pidannao Thyatira ii, aonaa ĩda'anpan
wuru'u oia'oraz kakinaorii, uruu wuru'u aitapa-kida-kariwaiz pabi'i
kida'o pidannao ati, ĩdakotaniaz Satan kakinaori kida nii. Õkian u'ati,
aona'o nii õtaan ba'oran kakinaorii u'ati,
25 mazan dadara'a naa pa'i uzaamatinapa umishidan di'iti atii õkaawan.
26 "Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, na'iki taapa'o õdyuudanii
usha'apatan atii amazada tokon di'iti, õtaan nii u'ati ma'ozaka-karu
ukazowautapa-kinaa nii ipai amazada kawana'ati.
27 Na'iki ukazowautapan nii ĩdyaun, ipai pama'ozakan ida'an,
ukaraabi'ian ĩdyaun na'apa aimaakan toma-kariwai kubai idi'o
karaabi'ii-kao kawan duuza'u, na'apa õDaru taan kawan õma'ozakan
õkazowautapa-kinaa nii.
28 Na'iki õtaan nii u'ati wizi chaapi'iki'oraz utukapauzo-kao.
29 "Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam
Doronai kian choochinao ati!"

3

Kaarita choochi ati'o Sardis ia'oraz

1 Udauna'an ukian õ'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u
awunuutapa'oraz choochi Sardis ii:
"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kazowautapa'oraz 7
doronainao Tominkaru kanaapu iainaouz, na'iki zaamatapa'oraz 7
wizinao paka'u ida'a.
"Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Õaitapa kakupa'o kawanu'o
utukapa-kao padamata, umawakan pu'a'a naa.
2 Ukau'an upokoda'a naa, na'iki uma'ozakada'a naa wuru'u kaina'a
sodi'oraz zii u'ida'a umawakan aia'a naa manawun. Usha'apanum kau'an
õaitapa usha'apatanii kidaz aona'o zii uturuan õTominkarun ati.
3 Unyukunuitapa ukau'an na'apam da'i utominapa-kidauzo-kao
uabatauzoniaz dau'u. Uizo'atizu, na'iki utanawatina'a naa u'oian ai.

Umapokodakan an, õwa'atin nii u'ida'ati koidimiki kawan, na'iki aona'o nii uaitapan na'apainim nii õkaawan.
4 Mazan kaina'a masakauda'u pidannao ubii'i Sardis ii aona'o ĩkaniriban
pakamichan. Ĩchi'ikapan nii õtuma, ĩkaiwadan nii baraka'o kamicha,
usha'apanum kau'an kaiman ĩmashaapan uaiapa-kao kawana'ati.
5 Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, kaiwada-kida-kao nii u'ati
baraka'o kamicha, na'iki aona'o nii õmainaabatan u'uu wuru di'iki'i
kakupa-karu kaaritannaaz;* õkowaadan nii õDaru na'iki Angelnao
kanaapu'u, uruu õda'anpiki.
6 "Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai
kian choochinao ati!"

Kaarita choochi ati'o Philadelphia ia'oraz

7 Udauna'an ukian õ'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u
awunuutapa'oraz choochi Philadelphia ii:
"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kaimana'oraz na'iki mishi'oraz
ukuwaa. Uruu wuru'u zaamatapa'oraz David keyan. Na'apainim
uda'atan an paniinom, aonaa turuu pidan taratan; na'iki utaratan dono
paniinom, aonaa turuu pidan da'atanuzu.
8 "Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Utukapa! Kaina'a õmuudan
ukanaapu'u da'atinpa'o paniinom, aona'o turuu pidan taratan. Õaitapa
kaina'a masakauda'u uma'ozakan na'iki upu'u zii mazan utaapan
õkakinaori na'iki aonaa umarina'atan õgaru.
9 Na'iki utukapa, wunaou'u zaamatinpainaouz Satan di'iti, ĩnao
mariidinauzonao, taapinpa'azoinaouz kapam Jewnao nii, aonaa Jewnao
mani ĩdyaun. Õdapadan nii ĩdyaun u'ida'ati ĩdawuka kizi u'ati ukanaapu
ikinapu ukidiba dazaba'a, na'iki ĩaitapan nii õmarainpan unao.
10 Utaapan idi õkakinaori, utuudan ida'an ipai kasha'ora kida'o
ubaiaapaniaz, õkazannaatan nii unao kichana'iki-kii kida'o ai,
kaawa'azo'oraz naa imi'i baara ati tiwaa-kidapa'azo'oraz naa ipai pidannao
da'a'a imi'i baara'a.
11 "Kadimana'o ni'i naa õwa'atin. Dadara pa'i uzaamatapa kaina'a'oraz
u'ida'a, aonaa utaapada'ana'a pidan koidapan u'ai wuru'u uwinipaz
õtaa'azooniaz.
12 Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o õtoman nii uruu na'apa
ma'ozaka'o tooro kadishitapa'oraz Tominkaru Dapu ia'oraz kawan, aona'o
nii na'apainim ukoditan unazo iki. Õsaadan nii umuna'a õTominkarun uu,
na'iki donoi õTominkarun idiwauz uu, wuru'u pa'ina'oraz Jerusalem,
wa'ati'o ni'oraz aokazi iki õTominkarun di'iki. Õsaadan nii kapam umuna'a
pa'ina'oraz õ'uu.
13 "Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam
Doronai kian choochinao ati!"

Kaarita choochi ati'o Laodicea ia'oraz

14 Udauna'an ukian õ'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u
awunuutapa'oraz choochi Laodicea ii:
"Dii wuru'u kuwaiz Amen† di'iki'oraz, uruu kaimana'o pidan, mishi'o
ukuwaa Tominkaru daua'o, uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai
aimaakan.

---

* **3:5** *kakupa-karu kaaritannaa:* Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan. † **3:14** *Amen:* Jesus dakotan paugaru 'Amen' nii.

15 “Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Õaitapa aonaa uwadidin oo
uwiichan. Õaipan unao bauda'apa'o ida'a oo ba'oran di'ii mani padamata!
16 Mazan uwiichan idi masakauda'u sodi karikaonan, na'iki aonaa
uwadidin oo uwiichan, õporikadan nii unao õdako nazo iki.
17 Usha'apanum kau'an ukian, ‘Õgaru kasha'apauzi'o manawun, ipai
kanom õaiapanii kaina'a õ'ida'a, aona'a naa kanom õaipan powa'a.’ Mazan
aonaa uaitapan unao pataka'utinainao na'iki aonaa aimaakan nii u'ida'a,
unao masha'apauzi'o, ishaawun na'iki makamichanu'o.
18 Õkakinaotan unao ukau'an, utorii gold õ'ai kaimana'oraz naa
usaabaa-kao tikazi idi, ukasha'apauz kizi. Utorii kapam baraka'o kamicha
ukamichan nii, udiza kizi wuru'u kakiba'azonna'oraz umakamichanun.
Utorii kapam kasarai uzichii-kinaa nii uawun kida utukapa kizi kaiman.
19 “Ipai õkakinaotan na'iki õpataka'utan õmarainapaniinao. Õaipan idi
ĩizo'atin õparadan pa'an, ukau'an mishi'i naa pa'i umarina'ata u'oian.
20 Dii õgaru'u, õkadishitapan paniinom ida'a, õdau-daupanuz; na'ia'oram
pidan abatan an õparadan na'iki da'ata'o paniinom, õmorotan nii u'idi'iti
na'iki õaroopan nii utuma.
21 “Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, õtaapadan nii usakanatan
õtuma õtaba ida'a, na'apa õwazootan kawan oia'o na'iki õsakanatan kawan
õDaru tuma utaba di'ii.
22 “Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam
Doronai kian choochinao ati!”

4

Taain-karu Tominkaru ati aokazi ii aida-kida-kao

1 Uruu dauna'an õtukapa aokazi ii paniinom da'atinpa'o! Na'iki õabatan
tawuru'u kiwiini'oraz uparadauzon da'i õ'ati, diiwa'o kuwudii aran
kawanu'oraz da'i uparadan. Ukian, “Puwa'ati da'ati'i, õaida kizi pu'ati
kanoma'o nii sha'apa diina'iti'i.”
2 Sariapa Tominkaru Doronaa kazowautan õgaru. Õtukapa aokazi ii
umanawunu'oraz manawun tabai,* kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a!†
3 Pidan sakanatapa'oraz upaawa'a aidinpan kanada na'apa jasper na'iki
carnelian kawan, na'iki kaina'a kiwari'i‡ awauta uawautapan wuru'u
umanawunu'oraz manawun tabai, na'apa uaidinpan emerald kawan.§
4 Kaina'a ba'orainao, 24 manawun kida'o tabainao, awauta ĩawautapan
wuru'u bauda'apa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai. Na'iki wuru
ida'a'a umanawun kida'oraz tabainao, kaina'a 24 kazowautapainao*
sakanatapan, ĩkaiwadapanii baraka'o kamicha kida, na'iki king kowam kida,
gold idi'o utoma-kao.
5 Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, toroanaru turuinan
na'iki kan-kan-kia'o. Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u 7
lamp kida maodapan. Ĩnao wuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz.
6 Na'a kapam umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, paran
kawanu'o, ikoda glass taidada, na'iki kanuunu'o crystal† kawan.

---

* **4:2** *umanawunu'oraz manawun tabai:* Tominkaru taba wuru'u, udakota-kao ‘throne’ kii English ida'an. † **4:2** Wuru'u pidan sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu Tominkaru. Putukapa verse 11. ‡ **4:3** *kiwari'i:* oo kuwiari'i; English ida'an udakota-kao rainbow. § **4:3** *jasper, carnelian na'iki emerald:* kawinipinaa kida'o kuba, kanuunu'o, mazan wuza'o oo ko'ori'o kapam. * **4:4** *kazowautapainao:* umanawuniinao, foomaannao kawanu'o. † **4:6** *crystal:* kawinipina'o kuba, kanuunu'o.

Na'iki awauta wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai daba'a
antanapu kida, kaina'a 4 kakupa'o aimaakannao kida, kaina'a ĩawun
pananaa an kida, ĩkanaapu ikinapu na'iki ĩbarau ikinapu.
7 Bauda'apa aimaakan aidinpan na'apa lion‡ kawan; ba'oran aidinpan
na'apa tapi'iza kazoti kawan; ba'oran aidinpan pidan awun baara
kawanu'o uawun baara; na'iki ba'oran aidinpan na'apa udaru'o kokoi
zuutapa'o kawan.
8 Ipai wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakan kida, kaina'a 6 ĩkutuba kida, ipai
ĩkutuba ida'a kaina'a ĩawun kida upaawa iki na'iki uwaranu iki kida. Ipai
kamoo na'iki maruta'o karikaonan ĩkunuitinauzon kaikapa'a:
"Kaimana'o, kaimana'o, kaimana'o
Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz,
uruu na'auzoz amazada toma-kao ua'ii,
atii kai, na'iki karikaonanu'o nii una'an."
9 Na'apainim 4 kakupa'oraz aimaakannao kunuuan kunui kida,
ĩkonaukii-kidan, na'iki ĩkowaadan pataapan uruu umanawunu'o nii. Na'iki
kaiman ĩkian wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai
ida'a, uruu wuru'u kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan.
10 Uruu dono wuru'u 24 kazowautapainaouz, ipai ĩwashatinan wuru
kanaapu'a'a sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a,
ĩmanawuntapan uruu kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. Ipai ĩtaan
pakowam king kowam kaduz kida wuru kanaapu ati'i, umanawunu'oraz
manawun tabai. Ĩkunuuan naa kaikapa'a:
11 "WaNaobanaa Tominkaru!
Soo pugaru konaunama'o,
umanawunu'o,
na'iki ma'ozaka'o karikaonan,
usha'apanum kau'an putomanii
ipai aimaakan.
Puaipan ati'o ĩtominan na'iki ĩkakupan."

5

Kaznizo-dani zaamatan scroll† Tominkaru di'iki.*

1 Uruu dauna'an õtukapa wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz
manawun tabai ida'a, uzaamatapan scroll padiwa'ora antanpu'o paka'u idi.
Ipai saada-kariwai kida kaina'a ubarau an na'iki unazo ikinapu, na'iki
kaina'a 7 usakibadapa-kinao kida umuna'an.
2 Na'iki õtukapa umanawunu'o Angel, na'iki õabata ukian diiwa'o ida'an.
"Kanom kaimana'o manawun, turua'o uso'otan wuru'u scroll
sakibadapa-kinao kidaz, na'iki uda'atanuzu?"
3 Mazan aonaa bauda'apa aokazi iki'o, oo imi'i baara iki'o, oo imi'i
waranu iki'o turuan pada'atan scroll, oo tukapan unazo ia'o.
4 Uru'u naa õzaadan tuukii, usha'apanum kau'an aonaa kanom ikoda-kao
kaimana'o nii turua'o uda'atan scroll, oo utukapan unazo ia'o
saada-kariwaiz.
5 Upu'u bauda'apa kazowautapainao bii iki'o kian õ'ati, "Mana'a
puzaada'ana'a. Putukapa! Wuru'u dakota-kariwaiz umanawunu'o Lion nii,
Judah takaan-daunuz, na'iki uruu kapam David takaan-daun, uruu
wazoota'oraz oia'o, na'iki turuu uso'otan 7 sakibadapa-kariwai scroll di'iki,
na'iki uda'atanuzu."

---

‡ **4:7** *lion:* udaru'o baudokoru. * **5:** *Kaznizo-dani:* Putukapa John 1:29 ida'a. † **5:** *scroll: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.*

6 Udauna'an õtukapa Kaznizo-dani kadishitapan maonapa
umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a wunao sakodaitapaniaz 4
kakupa'o aimaakannao, na'iki kazowautapainao. Wuru'u Kaznizo-daniz
zowiauzo-kariwai kawanu'o uaidinpan. Kaina'a 7 u'ozoo kida na'iki 7
uawun kida. Ĩnao tawuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz,
dyuudauzo-kariwainaouz ipai amazada kawana'ati da'ati'i imi'i baara ati.
7 Kaznizo-dani makon uzaamatan scroll Sakanatapa'o umanawunu'oraz
manawun tabai ida'a'o di'iki, udiwa'ora antanpu'o uka'u di'iki.
8 Uzaamatan dauna'ana'a naazu uru'u naa wuru'u 4 kakupa'oraz
aimaakannao na'iki 24 kazowautapainao, ipai ĩwashatinan wuru kanaapu
iti'i Kaznizo-daniz. Ipai ĩzaamatapan shamoro‡ kida na'iki boon kida gold
idi'o utoma-kao paida'o shanaribai idi, uruu wuru'u Tominkaru
pidanannao toriinpan kidaz.
9 Udauna'an ĩkunuuan pa'ina'o kunui:
"Pugaru kaimana'o,
puturuuda mishi puzaamatan scroll,
na'iki puso'otan usakibadapa-kinao kida.
Usha'apanum kau'an pugaru
zowiauzo-kariwai.
Pumawakan ida'an,
pukazannaatan pidannao Tominkaru ati
ipai amazada kida di'iki,
ipai wiizai kida di'iki,
ipai bakadun kida ĩparadan,
na'iki ipai pana'a kida'o pidannao.
Aizii ipai ĩtaainan Tominkaru ati.
10 Putoman ĩdyaun Faadaanao nii pa'idiwaru,
taainainao nii Tominkaru ati.
Na'iki ĩnaou'u nii kazowautapa
da'a'a imi'i baara'a."
11 Uruu dauna'an koshan õawunuupan, õtukapa angelnao, iriba'o manawun
ĩdyaun aonaa ĩaita-kao kawana'ati, awauta ĩkadishitapan ĩzikonuitapan wuru'u
umanawunu'oraz tabai, 4 kakupa'oraz aimaakannao na'iki wuru'u 24
kazowautapainao kidaz.
12 Na'iki õabata angelnao kunuipan naa diiwa'o ida'an. Kaikapa'a
ĩkunuunu'u:
"Wuru'u Kaznizo-dani zowiauzo-kariwaiz,
kaimana'o uruu.
Marii kizi mishi ukonaukii-kida-kao
umanawunun idi,
ukasha'apauzin idi,
uaitapaaban idi, uma'ozakan idi,
ukamarainapanun idi,
ukanadan idi,
na'iki turuu kizi kaiman
kii-karu u'ati."
13 Uruu dauna'an aka õabatan ipai aimaakan kida kunuipan, aokazi ia'o,
imi'i baara'a'o, imi'i waranu ia'o na'iki paran baoko ia'o, na'iki ipai
aimaakannao mashaapainao ipai amazada kawana'ati. Ipai ĩkunuipan
kaikapa'a:
"Wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a,
na'iki wuru ati'i Kaznizo-daniz.

‡ **5:8** *shamoro:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Marii kizi turuu kaiman kii-karu ĩ'ati, na'iki ĩmarainapa-kao.
Marii kizi kakuwaapa-karu ĩmanawunun na'iki ĩma'ozakan dau'u,
karikaonan na'iki karikaonan."
14 Wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakannao kian "Amen!" Uru'u naa
kazowautapainao washatina'akan naa paawun baara ukinapu imi'i baara
iti, ĩtaainan naa Tominkaru ati na'iki Kaznizo-dani ati.

6

Kaznizo-dani so'otan sakibadapa-kariwai kida scroll di'iki

1 Õawunuutapan pu'u Kaznizo-dani so'otan kiwiitapa'o scroll*
sakibadapa-kinao. Õabata bauda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki,
parada-karu turuinan diiwa toroanaru kawan. Ukian, "Da'ati'i!"
2 Õawunuupa'akan, na'ii õtukapa baraka'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o
ubarau'u, kabairi'o, na'iki õtukapa kowamai taa-kao u'ati, king kowam
kaduz idi. Uruu umakon naa umizaataakapaanan, ipai uzowian
mizaataakapainao patuma, ipai utarubanao kaakinpan u'ati, uruu ukau'an
ma'ozaka'o nii manawun ĩ'ai.
3 Uruu dauna'an Kaznizo-dani so'otan 2nd sakibadapa-kariwai scroll
di'iki. Õabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian,
"Da'ati'i!"
4 Ba'oran kawaro aidina'akan, wuza'o pa'an. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u,
taa-kao ma'ozaka-kinai u'ati, umizaataaka-kida-kinaa nii imi'i baara'a
pidannao pa'atiaaka, na'apa'o ida'an kizi ĩmawakan. Uruu idi udaru'o marii
taa-kao u'ati, mizaataaka-kinai marii, dya'utama'o udabaazi kida
dimanainpan.
5 Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 3rd sakibadapa-kariwai scroll di'iki.
Õabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, "Da'ati'i!"
Õawunuupan, na'ii õtukapa podidi'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u,
uzaamatapa dya'utam kimisha'o aitaaribanaa paka'u ida'a.
6 Na'iki õabata parada-karu wunao bii iki'o kawanu'u 4 kakupa'o
aimaakannao. Kaikapa'a kii-karu'u: "Bauda'apa'o kamoo pidan kaudinan
winipinaa ida'an turuu utorian soo bauda'apa kilogram poroom, oo turuu
utorian soo idikinauda'u kilogram barley. Mazan aonaa pa'i
pudokooda'ana'a olive oil na'iki wine winipinaa."†
7 Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 4th sakibadapa-kariwai scroll di'iki.
Õabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, "Da'ati'i!"
8 Õawunuupan, na'ii õtukapa kidai'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u,
u'uu Mawaka-karu, na'iki kaina'a Mawakainao Wiizi da'anpan uruu. Ipai
ĩnao ati ma'ozaka-karu taa-kao ĩzowii-kinaa nii 1/4 pidannao da'a'a imi'i
baara'a. Wuru kida idi'o nii pidannao mawakanu'u: mizaataaka-karu idi,
zamazi-karu idi, karinaa-karu bakadun kida rinai idi, na'iki kichana'iki-kii
kida'o aimaakannao zowian nii ĩdyaun.
9 Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 5th sakibadapa-kariwai scroll di'iki,
na'ii õtukapa altar dazaba'a, pidannao doronaa kida,
zowiauzo-kariwainaouz ĩmishidan idi manawun Tominkaru Paradan na'iki
ĩmamashaada'azookan idi pakakuwaapan udau'u.
10 Diiwa'o ida'an ĩkian, "Umanawunu'o Naobanai, kaimana'o na'iki
mishi'o! Mana'a naa puzaudapa'ana'a powa'a! Kai'i naa pupataka'uta

---

* **6:1** *scroll:* kaarita katoridau'u upapidapa-kao oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saada-pa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi. † **6:6** Zamazi dono, kawinipinaa wanyukunui sellii-kao.

wunaou'u imi'i baara ainaouz zowiauzonaouz waunao, pukaunaata'a naa waunao."
11 Uruu dauna'an ipai ĩkawana'ati baraka za'aba'i kida'o kamicha taa-kao ĩ'ati. Udauna'an ĩdyuuda-kao ĩsookapa'anan masakauda'u, atii ba'oran mishidainao, kaudinainaouz Jesus ati, zowii-kao na'apa ĩnao zowii-kao kawan, ĩaita-kao kawana'ati.
12 Uruu dauna'an õtukapa Kaznizo-dani so'otan 6th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Na'iki õtukapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an, na'iki kamoo marutan podidi'o kamicha kawan, na'iki kauzu tukapa-kao wuza na'apa izai kawan.
13 Wiizi kida waotan imi'i baara ati na'apa ma'ozaka'o awaru waota-kidan kawan pa'ishizo'o akai kida pakadunaa di'iki.
14 Aokazi papidinan na'apa scroll kawan, na'iki umainaabatinan. Midukuo kida na'iki imi'i baara paran ii kida'o, ipai'o nii ĩzikada-kao pawiizi iki kida.
15 Uruu idi ipai kingnao da'a'a imi'i baara'a, ipai kazowautapainao na'iki ipai soldyaanao zowaunaanao, na'iki kapuraataniinao na'iki ma'ozakainao na'iki ipai poitoruinao na'iki aonaa poitoruinao mani, ipai'o nii ĩdizinan udaru'o kuba uun nazo ii kida na'iki kuba tuu'uz kida oroda an midukuo ii.
16 Diiwa'o ida'an ĩkian midukuo kida na'iki kuba kida ati, "Uwaota wa'ida'ati udiza kizi waunao Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o ai, na'iki Kaznizo-dani pataka'utan ai waunao.
17 Uruu kichana'iki-kii kida'o pataka'utin-karu kamoo kaawan naa wuru'u: kanoma'o nii tuudazu?"

7

144,000 Israelitenao kainaabata-kao Tominkaru ati

1 Uruu dauna'an õtukapa 4 angelnao kadishitapan 4 imi'i baara shakaru kida di'ii, ĩzaamatapan awaru kida, aonaa kizi awaru nii imi'i baara'a oo paran ii oo atamun baawu an.
2 Udauna'an õtukapa ba'oran angel wa'atin waoko iki, una'akapa kakupa'o Tominkaru kainaariba. Uparadan diiwa'o ida'an wunao ati'i 4 angelnaouz, utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati, ĩpataka'uu-kinaa nii imi'i baara na'iki paran.
3 Angel kian ĩ'ati, "Aonaa zii ukaziwa'ana'a imi'i baara, paran oo atamun kida atii wakainaabatan dauna'an zii waTominkarun pidanannao, ĩtawu kida ida'a."
4 Aizii wuru'u Tominkaru pidanannao kainaabata-kariwainaouz pataawu kida ida'a kowaada-kao õ'ati ĩiriban 144,000. Ĩnao wuru'u 12 Israel takaan-daunnao tonaazinaa bii iki'oraz ĩzaamata-kao.
5-8 12,000 zaamata-kao bauda'apa'o tonaazinaa kida di'iki, wunao kida di'iki'i: Judah, Reuben, Gad, Asher, Naphtali, Manasseh, Simeon, Levi, Issachar, Zebulun, Joseph, na'iki Benjamin di'iki.

Iriba'o pidannao baokopatinpan

9 Uruu dauna'an õtukapa iriba'o manawun pidannao baokopatinpan aona'o turuu ĩaita-kao! Kaawainaouz na'ati wa'atin ipai bakadun wiizai kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩdokozu-daunnao tonaazinaa kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩmada kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩparadan kida di'iki. Na'a ĩkadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai na'iki Kaznizo-dani kanaapu'u. Ĩkaiwadapa dawuu za'aba'i kida'o kamicha baraka'o, na'iki ĩzaamatapa pokoridi anaba kawan kida'o paka'u kida ida'a.
10 Diiwa'o ida'an ĩkian,
"Pugaru waTominkarun na'iki

Kaznizo-dani kazannaata'oraz waunao.
Pugaru sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a."
11 Ipai daunuuda'u angelnao kadishitan, awauta ĩzikonuitapan wuru'u
umanawunu'oraz manawun tabai, ipai kazowautapainao, na'iki 4
kakupa'o aimaakannao. Uruu dauna'an ipai ĩwashatinan, ĩawun baara kida
apowa iti wuru kanaapu ati'i umanawunu'oraz manawun tabai, na'iki
ĩtaainan naa Tominkaru ati.
12 Ĩkian,
"Amen!
Marii kizi Tominkaru konaukii-kida-kao
umanawunun idi,
na'iki uaitapaaban idi,
na'iki ukaimanan idi;
marii kizi umarainapa-kao
unaobanain idi,
na'iki uma'ozakan idi
karikaonan na'iki karikaonan!
Amen!"
13 Udauna'an bauda'apa kazowautapainao bii iki'o pishaan õgaru. Ukian,
"Kanom kaduznao wuru'u pidannaouz kaiwadapainaouz baraka'o
kamicha za'aba'i kida? Na'iki'oram ĩwa'atin?"
14 "Õnaobanaa, aonaa õaitapan, soo pugaru pa'an aitapa," õkian u'ati.
Uruu dauna'an ukian õ'ati, "Ipai wunaou'u dobatainaou'u naa
kichana'iki-kii kida'o aimaakan kida baiaapa-kariwai. Ipai'ora'a naa
ĩchikaan pakamichan za'aba'i kida baraka, Kaznizo-dani izain idi.
15 "Uruu idi ĩkadishitapan Tominkaru taba kanaapu'u kaudinainao nii u'ati
uwiizi ii ipai kamoo na'iki maruta'o; na'iki wuru'u Sakanatapa'oraz
umanawunu'o manawun tabai ida'a una'auzon ni'i naa ĩtuma utaapan
ĩdyaun.
16 Aonaa na'apainim nii ĩzamaziizon oo ĩmaaradakon, aonaa na'apainim nii
ĩbaiaapan kamoo wiichan powa'a,
17 Usha'apanum kau'an, Kaznizo-dani mashaapa'oraz maonapa
umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a, utaapan nii ĩdyaun na'apa
kaznizo taapa-kao kawan, una'akan nii ĩdyaun nunudapa'o wunu di'iti,
taa'oraz kakupa-kinai. Na'iki Tominkaru inoan nii kapam ĩawun uu kida
ipai ĩawun iki."

8

Kaznizo-dani so'otan 7th sakibadapa-kariwai scroll di'iki*

1 Kaznizo-dani so'otan dono wuru'u 7th sakibadapa-kariwaiz scroll di'iki,
sariapa amazada mashaadina'akan mashaa aokazi ii, ikoda mani pazikon
an hour.
2 Udauna'an õtukapa 7 angelnao kadishitapan na'a Tominkaru kanaapu'u,
na'iki taa-kao ĩkawana'ati, bauda'apa kida kuwudii.
3 Ba'oran angel kaawan ukadishitan maonapa altar dazaba'a,
uzaamatapanii shanaribai kinnaa gold idi'o utoma-kao. Diri'i kaduunu'o
aimaakan kida taa-kao shanaribai nii u'ati, ukawaodan nii Tominkaru ati
upidanannao toriinpan tuma, na'iki umuudan naazu altar, gold idi'oraz
utoma-kao paawa ii, wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu
ia'oraz.

---

* **8:** *scroll:* kaarita katoridau'u upapidapa-kao oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saada-pa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.

4 Angel zaamatapaniaz shanaribai ka'awapa'o shan makon doko iti
Tominkaru di'iti, Tominkaru pidanannao toriinpan kida tuma.
5 Uruu dauna'an angel paidadan shanaribai kinnaa wizi'i'o tikazi tiriizi
idi altar paawa iki, udauna'an ukaboota'akan naazu imi'i baara iti, sariapa
na'ii kan-kan-kia'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i nakainan
ma'ozaka'o ida'an.

7 kuwudiinao

6 Wuru'u 7 angelnao zaamatapainaouz pakawana'ati kuwudii kida
minziiwan naa ĩpoota'azon naa kidaz.
7 Kiwiitapa'o angel pootan pakuwuda, sariapa dadara kida'o wunu, kuba
kawan, na'iki tikazi, izai tuma'o waotan imi'i baara ati. Uruu idi 1/3 imi'i
baara ka'awan, na'iki ipai atamun na'iki pinidi na'a kida'o ka'awan.
8 Udauna'an ba'oran angel pootan pakuwuda, sariapa aimaakan udaru'o
midukuo ka'awapa'o kawanu'u, kaboota-kao paran baoko iti. Uruu idi 1/3
paran baoko tanawatinan izai nii,
9 na'iki ipai mashaapainao na'a ubaoko'o mawakan, na'iki kanawa tuu'uz
kida na'a'o, ipai ĩmainaabata-kao.
10 Udauna'an 3rd angel pootan pakuwuda. Sariapa udaru'o na'iki
kanada'o wizi waotan doko iki, wa'ozinao na'iki wunu nunudapan di'iti.
11 Wizi uu "Kibia'o Manawun," uruu idi 1/3 ukibiidan wa'ozinao na'iki
wunu nunudapa-kizi kida, na'iki iriba pidannao mawakan ĩtuzan idi wuru'u
wunu kibia'oraz manawun.
12 Udauna'an 4th angel pootan pakuwuda. Sariapa 1/3 kamoo, kauzu,
na'iki wiizinao zowita-kao, uruu idi 1/3 kida ĩkanadan makada-kao. Na'iki
1/3 bauda'apa kamoo ida'a, aonaa ukanadan; na'iki na'apa kapam 1/3
bauda'apa'o maruta'o ida'a, aonaa ukanadan.
13 Uruu dauna'an õawunuupan, õtukapa udaru'o kokoi zuutapa'o doko ii.
Ukian diiwa'o ida'an, "Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii
manawun sha'apan ipai pidannao ati mashaapainaouz da'a'a imi'i baara'a,
wuru poota-kao dono'o idikinauda'u'oraz kuwudiinao, idikinauda'u'o
angelnao pootan ni'oraz!"

9

1 Udauna'an 5th angel pootan pakuwuda, õtukapa wizi waotauzoz doko iki
imi'i baara ati, na'iki key taa-kao u'ati, ka'unaru aona'oraz utokon nii
keyannaa.
2 Wizi da'atan dono wuru'u ka'unaru aona'oraz utokon nii, kishana'o
koditan bodo'okappan, na'apa tuubaru'o tikazi ka'awapa'o shan kawan.
Uruu idi udikinidan kamoo, na'iki maruta utaapan amazada.
3 Aonaa masakauda'u mani manorunao koditan tikazi shan di'iki imi'i
baara ati, na'iki ĩma'ozakan taa-kao na'apa kankoorun ma'ozakan kawan.
4 Aonaa ĩtaapada-kao ĩkaziwan pinidi oo atamun kida oo sha'apa'oram
paoribai, mazan turuu ĩkaziwan pidannao pa'an, aona'oraz Tominkaru
kainaariba nii ĩtawu kida ida'a.
5 Wuru'u manorunaouz aonaa ĩtaapada-kao ĩzowian pidannao sariapa,
mazan ĩbaiatin-kidan nii ĩdyaun baka'iauda'u kauzu. Wuru kaziwanu'u
ĩchiianiaz na'apa kankoorun chiinii kawan.
6 Uruu dono pidannao aipan nii padamata pamawakan, mazan aona'o nii
ĩmawakan; ĩaipan pamawakan, mazan aonaa ĩmawakan.
7 Wuru'u manorunaouz aidinpan na'apa kawaronao kawan
minziiwapa'oraz naa mizaataakapa-karu dau'ati; ĩzowau paawa'a kida
kaina'a ĩkaiwadapan kowamai kawanu'o Gold idi'o utoma-kao, na'iki ĩawun
baara kida aidinpan na'apa pidan awun baara kawan.

8 Ĩzowaud kida dawuan na'apa zun zowaud kawan, ĩudako kida na'apa lion
dako kida kawan.
9 Kaina'a ĩdokori'i dikiniribanaa kida chipirari idi'o kawanu'o, na'iki
ĩkutuba aran kida tururukadappan na'apa tawuru kawanu'u iriba'oraz
kawaronao kozootapainaouz chariot* kida mizaataakapa-kizai iti'o kawan.
10 Kaina'a ĩdyuo kida ida'a ĩchiimikitin-kinaa na'apa kankoorun kawan,
na'iki uruu idi'o wuru'u ĩkaziwaanuz pidannao ĩbaiatin-kidan nii ĩdyaun
baka'iauda'u kauzu.
11 Kaina'a ĩnaobanaa king kazowautapa'o ĩdyaun, Hebrew ida'an u'uu
dakota-kao Abaddon, na'iki Greek ida'an u'uu dakota-kao Apollyon,
(“Pataka'utauzo” kia'o wuru'u). Uruu angel awunuutapa'oraz ka'unaru
aona'oraz utokon nii.
12 Wuru'u di'ora'a, kiwiitapa'o kasha'ora-karu baiaapa-kariwaiz
kaiwainpa'aka'oraz naa shaabatapan naa wuru'u, kaina'iki dya'utama'a
naa kasha'ora-karu kida kaiwainpa'o nii zii.
13 Uruu dauna'an 6th angel pootan pakuwuda. Õabata parada-karu
wa'atin 4 altar shakaru kida di'iki, gold idi'oraz utoma-kao, Tominkaru
kanaapu ia'oraz.
14 Parada-karu kian angel ati, “Pumuuda wuru'u 4 angelnao
dodotapa-kariwainaouz udaru'o wa'ozi Euphrates dazaba ia'oraz!”
15 Uruu 4 angelnao taapa-kao minziiwapa'a naa; wuru kamoo dau'ati'i
aita-kariwaiz naa, uruu dono ĩzowian nii 1/3 pidannao.
16 Soldyaanao zaidapainaouz kawaronao, õabata ĩdiri'in kowaada-kao
200,000,000 ĩdyaun.
17 Kaikapa'o wuru'u õtukapan kawaronao na'iki zaidapainaouz ĩbarau'u
kida: wunaou'u zaidapainaouz, kaina'a ĩkaiwadapan padokori'i
dikiniribanaa kida, ĩaidinpan wuza tikazi kawan, blue sapphire† kawan,
na'iki yellow sulfur‡ kawan. Kawaronao zowau kida aidinpan na'apa
lionnao zowau kawan kida, na'iki ĩdako kida di'iki kodita tikazi, kashana'o
na'iki pizo-pizowa'o sulfur.
18 Na'iki 1/3 pidannao zowii-kao da'a'a imi'i baara'a, wuru idi'i
idikinauda'u'oraz pataka'utin-kinai kida: tikazi, kashana'o na'iki
pizo-pizowa'o sulfur kodita'oraz kida kawaronao dako iki.
19 Wuru'u kawaronaouz ĩma'ozakan taa-kao uruu dono ĩdako na'iki ĩdyuo
kida ida'a'o, uruu kida idi'o wuru'u ĩkaziwaanuz pidannao. Ĩdyuo kida
kazowau'o na'apa kowazaz zowau kawan.
20 Aizii ipai pidannao, aona'oraz ĩmawakan na'apain wuru idi'i
kichana'iki-kii kida'oraz pataka'utin-kinai kida, pakawan aonaa
ĩmarina'atan patomanii aimaakan kida. Aonaa ĩmashaadan patoriinpan oia'o
doronainao ati, na'iki wunao ati'i ĩtomaniaz aimaakan kida gold idi, wizi'i'o
chipirari idi, isha'o chipirari idi, kuba idi na'iki atamun idi, aona'oraz
kanom ĩtukapan, ĩabatan oo aona'oraz ĩchi'ikan.
21 Na'iki aonaa ĩmarina'atan pazowiipan pairibannao, na'iki ĩsha'apaapan
oia'o doronai ida'an aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao, na'iki
madoronaa-daun ĩkiaapaakan, na'iki ĩkoidimikin.

10

*Angel na'iki duusodi'o scroll**

* **9:9** *chariot:* soldyaanao tararan † **9:17** *sapphire:* uruu konaunama'o kuba. ‡ **9:17** *sulfur:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **10:** *scroll:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

1 Uruu dauna'an õtukapa ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki.
Ukaiwadapanii kawanu'o isha'iz kamicha kaiwaadapa-kao kawan. Na'a'o
kapam kiwari'i uzowau paawa an, uawun baara kanada'o na'apa kamoo
kawan, na'iki utaba'u kida na'apa dokoa'o tikazi kida maodapan kawan
ĩaidinpan,
2 paka'u ida'a uzaamatapa duusodi'o scroll da'atinpa'o. Udauna'an
umuudan padiwa'ora antanpu'o pakidiba paran paawa iti, na'iki umuudan
pa'ashabaron antanpu'o pakidiba imi'i paawa iti.
3 Na'iki ukadakon diiwa'o ida'an na'apa lion kadakon kawan. Uruu
dauna'an sariapa 7 toroanarunao dako'atinuzu, õaitapa na'apa'oram
wuru'u ĩparadan kianuz.
4 Maonapa'ora'a naa õsaadan padamata na'apam ĩkian kida, upu'u mazan
õabatan parada-karu kian aokazi iki õ'ati, "Pumashaapa zii! Mana'a
pusaada'ana'a na'apam toroanarunao kian."
5 Uruu dauna'an umanawunu'oraz angel, kadishitapa'oraz paran paawa
ii, na'iki imi'i paawa'a sawadan padiwa'ora antanpu'o paka'u aokazi iti.
6 Uaipan idi paparadan mishida-kao, ukaiwaan Tominkaru uu, uruu
karikaonanu'oraz ukakupan, toma'oraz aokazi na'iki ipai aimaakannao
unazoa'oraz, uruu toma'oraz imi'i baara na'iki ipai aimaakannao
unazoa'oraz, na'iki uruu toma'oraz paran na'iki ipai aimaakannao
ubaoko'ia'oraz. Angel kian, "Aona'o ni'i naa Tominkaru zaudapan powa'a!
7 Mazan 7th angel pootan dono'o naa pakuwudu, umishian ni'i naa
pasha'apata'azoonii, na'apa ukowaadauzon kawana'atizu kotua'a naa,
uruu wuru'u kuwaiz, aona'oraz uaitapauzo-kao, ukowaadauzoniaz
papoitorunao, prophetnao ati."
8 Udauna'an õabata parada-karu aokazi iki'o kian õ'ati koshan, "Pumako
puzaamata'an wuru'u da'atinpa'oraz scroll, angel ka'u di'iki,
kadishitapa'oraz paran paawa ii na'iki imi'i paawa'a."
9 Uruu idi õmakon angel di'iti õpishaan naa u'ai wuru'u duusodi'oraz scroll.
Ukian õ'ati, "Puzaamatazu na'iki punika'a naazu. Pudako ii putiwaan niiz
bishoo, mazan pudyokorautan dauna'an ukaawan nii putoba nazo iti
katama'a naa."
10 Uruu idi õzaamatan naa wuru'u duusodi'oraz scroll angel ka'u iki õnikan
naazu! Õdako ida'a õtiwaanuz bishoo, mazan ukaawan õtoba nazoo iti,
sariapa ukataman.
11 Udauna'an kii-karu õ'ati, "Pukowaada'ana'a naa koshan kanom
Tominkaru aiapanii pasha'apatan ipai pidannao ati, bakadun kidaz ĩwiizi,
ĩmada, ĩparadan, na'iki ipai kingnao ati."

11

Dya'utama'o prophetnao Tominkaru dyuudanii

1 Uruu dauna'an aitaaribai atamun taa-kao õ'ati na'iki kii-karu õ'ati,
"Pumako puaita'an kizi na'apam Tominkaru Dapu na'iki altar udarun,
na'iki puaita na'apauda'um kaina'a pidannao choochiipainao unazo ii.
2 Mazan aonaa puaita'ana'a na'apam Tominkaru Dapu panibazooti
udarun, usha'apanum kau'an taa-kariwai'i naa wuru'u ba'oran pidannao
ati, aona'oraz ĩmishidan Tominkaru. Ĩchi'ikaadanaan nii ipai donoi nazo an
Tominkaru pidanannao mashaapa-kiziz, na'iki ĩpataka'utan niizu 42 kauzu.*

* **11:2** *42 kauzu:* na'apa'o wuru kawanu'o verse 3 ida'a'oraz 1,260 kamoo kidaz, na'apa'o kapam wuru kawanu'o Revelation 12:14 ida'a'oraz 3 1/2 wunu kawan.

3 Na'iki õtaan nii ma'ozaka-karu dya'utama'o õprophetinnao ati
ĩkakuwaapa-kinaa nii mishi'oraz õkuwaa dau'u, wuru dono'o 1,260 kamoo
kidaz. Uruu dono ĩkaiwadan nii kamicha kasha'ora-karu daara
ĩaida-kida-kinaa nii pakasha'oran pidannao oian dau'ati."
4 Wuru'u dya'utama'oraz Tominkaru prophetinnao, ĩnao wuru'u
dya'utama'oraz olive kadunaa kida ni'oraz,† na'iki dya'utama'oraz lamp
saabatinapa-kizi kida ni'oraz kapam kadishitapa'oraz Naobanai kanaapu
ii, uruu kazowautapa'oraz ipai amazada.
5 Na'ia'oram pidan tiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan ĩtuma,
ĩkodita-kidan nii tikazi padako iki kida, uruu idi'o nii ĩzowian patarubanao.
Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii pidan mawakan utiwaan an pasha'apatan
dikauda'o aimaakan ĩ'ati.
6 Kaina'a'o nii ĩma'ozakan taa-kao ĩmashaatapa-kinaa nii wunu ukaawan ai,
wuru dono'o ĩkakuwaapatinanuz Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a kapam
ĩma'ozakan taa-kao ĩtanawata-kinaa nii wunu izai nii, na'iki turuu ĩsha'apatan
bakadun pataka'utin-kinai kida imi'i baara'a na'apainim karikaonan
paaipan kawana'ati.
7 Ĩipaian dauna'an pakakuwaapan pidannao ati, wuru'u kichana'iki-kia'o
pana'aokazi kodita'o ni'oraz imi'i waranu iki, mizaataakan nii ĩtuma,
uzowian nii ĩdyaun mawaka.
8 Mawaka'o prophetnao na'ian nii mapudu'o dobaapa-kizai dunapo ii,
umanawunu'oraz donoi nazo ii. Na'ia'o kapam ĩnaobanaa Jesus
taukauzo-kao cross di'iti. Uruu wuru'u donoiz dakota-kariwaiz kapam
Sodom oo Egypt nii, usha'apanum kau'an pidannao na'ii sannao
mashaapan idi oii, na'apa Sodom oo Egypt Baara sannao kawan.
9 Pidannao ipai wiizai kida di'iki, bakadun ĩdokozu-daunnao kida di'iki,
bakadun ĩparadan kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩmada di'iki, ipai'o nii
ĩtukapan Prophetnao mawakainaouz washatinpan 3 1/2 kamoo, na'iki aonaa
ĩaipan ĩdida-kao.
10 Tuukia'o nii pidannao konaukian Prophetnao mawakan idi,
usha'apanum kau'an kiwiin ĩpataka'utin-kidauzon ĩdyaun tuukii manawun.
Uruu idi ĩkonaukiitinan nii, ĩdyuudan nii aimaakan kida pa'atiaaka kida.
11 Mazan 3 1/2 kamoo dauna'an, Tominkaru kakudan nii ĩdyaun powaa iti
koshan, uruu idi ĩkadishitan, na'iki ipai tukapainao ĩdyaun tarian.
12 Uruu dauna'an dya'utama'oraz Prophetnao abatan diiwa'o
parada-karu aokazi iki'o kian ĩ'ati, "Uwa'ati da'ati'i!" kii. Ĩmakon naa aokazi
iti isha'iz ida'an, pidannao manaudapa-kainao ĩdyaun awunuutapan pu'u.
13 Sariapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun, na'iki 1/10
kabaunnao tonnaa kaboobi'ii-kao. 7000 pidannao mawakan wuru idi'i
imi'i nakainanuz, ba'orainao wa'akinainao aona'o ĩmawakan, tuukii ĩtarian,
uruu idi ĩkian, "Tominkaru aokazi ia'o, pugaru ma'ozaka'o manawun."
14 Di'ora'a 2nd kasha'ora-karu kida, kaiwainpa'aka'oraz naa kida,
shaabatapan naa wuru'u. Kaina'iki bauda'apa'a naa kasha'ora-karu,
kadimana'o ni'i naa ukaiwainpan di'ora'a kida dauna'an.

7th angel pootan pakuwuuda

15 Uruu dauna'an uru'u naa 7th angel pootan pakuwuuda, na'ii õabata
diiwa'o ida'an parada-karu kida aokazi iki'o kian:
"Aizii di'ora'a dauna'an,
soo wanaobanaa Tominkaru
na'iki wuru'u uzaamataniaz Christ,
kazowautapan ni'i naa ipai pidannao.

† **11:4** Zechariah 4:3

Tominkaru kazowautapan nii karikaonan
na'iki karikaonan!”
16 Sariapa 24 kazowautapainao sakanatapainaouz pataba kida ida'a
Tominkaru kanaapu'u, ipai ĩwashatinan paawun baara ikinapa imi'i baara
iti, ĩtaainan naa u'ati.
17 Ĩkian:
“Wanaobanaa Tominkaru umanawunu'o,
pugaru na'auzoz amazada
toma-kao ua'ii,
na'iki karikaonanu'o nii puna'an.
‘Kaiman’ wakian pu'ati,
puaidan idi mishi'o puma'ozakan,
na'iki pusakadani'i naa pukazowautapan!
18 Ipai mamishida-kainao to'oran tuukii pu'ati,
kaawa'a naa aizii puto'oran kamoon,
pubuupan mawakainao kamoon kaawan naa.
Kaawa'a naa kamoo pukawinipinaata-kinaa nii pupoitorunao,
wuru'u prophetnaouz,
na'iki ipai pupidanannao taapainaouz pugaru umanawunu'o nii,
manawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao.
Kaawa'a naa kamoo pumainaabatan
ipai pidannao zowiainao
ba'oran pidannao da'a'a imi'i baara'a.”
19 Uruu dauna'an aka Tominkaru Dapu aokazi ia'o da'atinan na'iki na'ii
õtukapan kaimana'oraz pakara Tominkaru paradan pakarannaaz.
Udauna'an na'a kan-kan-kia'o, toroanaru turuinan, imi'i nakainan na'iki
dadara tuu'uz kida'o wunu waotan.

12

*Zuna na'iki Dragon**

1 Uruu dauna'an õtukapa umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan
aidinan aokazi ii: Zuna kakamichantinpa'o kamoo idi, na'iki kauzu okidiba
waranu'u, na'iki kaina'a okaiwadapan king kowam kaduz, upaawa'a
kaina'a 12 wizinao.
2 Kaudani'o wuru'u orooz, odani shakata'azon idi'i naa ozaadan na'iki
okadakoinan ukaziwan idi.
3 Õtukapan koshan ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan
aokazi ii: na'ii õtukapa udaru'o wuza'o Dragon, kaina'a'o 7 uzowau na'iki 10
u'ozoo kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz
kida.
4 Padyuo idi uto'otan doko iki 1/3 wizinao, udauna'an ukabootan ĩdyaun
imi'i baara ati. Dragon kadishitan zun kanaapu'u, unika'azon odani,
ushakatan dono.
5 Uru'u naa okaudanipa'akan naa daonaiora odani nii, uruu wuru'u
kazowautapa'o ni'oraz ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a, pama'ozakan
ida'an. Mazan koraidaonaa na'aka-kao masha'apakiaka Tominkaru na'iki
utaba di'iti.
6 Na'iki wuru'u zunaz, okidoopa'akan naa munapo pidan mashaapa-kizi
ai, amazada iti, Tominkaru minziiwatanii di'iti, na'ii kaimana'o nii
otaapa-kao 1,260 kamoo kawana'ati.†

---

* **12:** *Dragon:* uruu oia'o doronai zowaunaa, udakota-kao Satan. † **12:6** Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kao 1,260 kamoo daua'oraz.

7 Uruu dauna'an mizaataaka-karu aokazi ii. Michael, pa'angelinnao tuma
mizaapan Dragon, na'iki Dragon pa'angelinnao tuma mizaapan powaa iti
Michael.
8 Mazan winii-kao Dragon pa'angelinnao tuma, na'iki aonaa turuu
ĩmashaapan naa powa'a aokazi ii.
9 Uruu idi udaru'oraz Dragon na'iki uangelinnao kaboota-kaoa'a naa
aokazi iki imi'i baara ati, uruu wuru'u dakota-kariwaiz kowazaz nii kotua'a
naa, na'iki Devil oo Satan kii, uruu wuru'u sha'apata-kida'oraz oia'o
pidannao ati umariidapan ida'an ĩdyaun.
10 Sariapa õabatan aokazi ii parada-karu kian diiwa'o ida'an kaikapa'a:
"Aizii waTominkarun kazannaatan papidanannao kamoon kaawan naa!
Aizii uaidan pamanawunun pakazowautapan ida'an king kawan, na'iki
Christ, uzaamataniaz naobanai nii aidan pamanawunun kapam utuma.
Usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa powa'a Satan kadishitan Tominkaru
kanaapu ii, ukaboota-kao idi'i naa aokazi iki imi'i baara ati. Uruu wuru'u
kowaadapauzoz da'i kiwiin Tominkaru ati kanom wa'inawuzunao na'iki
wadadakoonao sha'apatanii oii kida'oraz aimaakan ipai kamoo na'iki
maruta'o Tominkaru ati.
11 Mazan wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao winii Satan,
Kaznizo-dani izain ida'an na'iki ĩkakuwaapan ida'an kaimana'o kuwai dau'u
udaua'oraz, na'iki aonaa ĩtarian pazowia'azoo-kao ai.
12 Ukonaukii, unao mashaapainaouz aokazi ii, mazan unao
mashaapainao imi'i baara'a na'iki paran baoko ii, ubaiaapan nii
kasha'ora-karu tuukii, Satan kaawan idi'i naa unao ida'ati. To'ora uruu,
uaitapan idi aona'a naa amazada turuuan usha'apata-kida-kinaa nii oia'o."
13 Dragon aitapan idi'i naa pakaboota-kao imi'i baara ati, uru'u naa
udawatan zun shakata-kida'oraz da'i daonaiora.
14 Mazan dya'utam udaru'o kokoi kutuba kawan kida'o taa-kao o'ati,
ozuuta-kinaa nii pawiizi iti amazada iti munapo'o pidan mashaapa-kizi ai.
Na'ii kaimana'o nii otaapa-kao Dragon ai 3 1/2 wunu kawana'ati.‡
15 Uruu dauna'an Dragon kodita-kidan wunu padako iki, kadimana'o
ushootan wa'ozi kawan zun dawu'ati uaipan wunu na'akan oroo munapo.
16 Mazan imi'i kaminka'uta wuru'u zunaz, uda'atinan ida'an utoman
ka'unaru, uruu idi ipai wunu morotan ushaawata.
17 Uruu idi Dragon to'oran zun ati na'iki umakon umizaataaka'anan
ba'oran odainao tuma mishidainaouz Tominkaru paradan na'iki
taapainaouz Jesus kuwaa.
18 Udauna'an Dragon kadishitan paran danoma ii.

13

Dya'utam pana'aokazinao

1 Udauna'an õtukapa bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan
paran baoko iki. Kaina'a 10 u'ozoo na'iki 7 uzowau; ipai u'ozoo kida
kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida, na'iki ipai uzowau kida
kawana'ati kaina'a uuai saadinpan dakoopa'o Tominkaru.
2 Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi aidinpan na'apa baudokoru
kitannaaru kawan, ukidiba kida udaru na'apa bear* kidiba kida kawan,
na'iki udako na'apa lion dako kawan. Dragon taan naa wuru'u

‡ **12:14** Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kao, 3 1/2 wunu daua'oraz.

* **13:2** *bear:* udaru'o na'iki to'ora'o. Ukaiwaanii pabazi za'aba'i kida pazowii-kinaa nii aimaakan. Kaina'a udikin Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati pataba na'iki pama'ozakan na'apa kizi ukazowautapan paugaru kawan kapam.

3 Bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, tuukia'o uzowiauzo-kao, mazan manaka'a naa powaa itiz. Uruu idi ipai pidannao imi'i baara ainaouz tuukii ĩdi'itinpan, na'iki ĩda'anan naa wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi.

4 Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u Dragon, utaan idi pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. Na'iki umanawun nii kapam ĩtaapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Ĩkian, "Aonaa kanom ma'ozaka'o nii uruu kawan. Kanom ka'iita pawiniinuz, pamizaataakan ida'an utuma?"

5 Uruu dauna'an wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ma'ozakan taa-kao u'atadinapa-kinaa nii na'iki na'apa'o kida ida'an udakoopan Tominkaru. Ukazowautapan taa-kao 42 kauzu.

6 Udakoopan Tominkaru, u'uu, umashaapa-kizi na'iki ipai mashaapainao aokazi ii.

7 Taapada-kao umizaapan Tominkaru pidanannao na'iki uwinii ĩdyaun pama'ozakan ida'an. Na'iki taapada-kao ukazowautapan ipai pidannao, ipai bakadun kidaz ĩdokozu-daunnao kida, ĩwiizi, ĩparadan na'iki ĩmada.

8 Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Ĩnao wuru'u pidannao aona'oraz ĩ'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa† ida'a amazada toma-kao ua'ii. Wuru'u kaaritaz zowiauzo-kariwai Kaznizo-dani kaaritan wuru'u.

9 Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa kaiwuru'u parada-karuz.

10 Na'ia'oram pidan aiapa-kariwai utaraa-kao, mishi'o nii utaraa-kao; na'ia'oram pidan aiapa-kariwai uzowii-kao marii idi, mishi'o nii uzowii-kao marii idi. Ukau'an marii kizi Tominkaru pidanannao tuudan papataka'uta-kao na'iki marii kizi pakawan ĩmishidapan uruu.

11 Uruu dauna'an õtukapa ba'oran kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan imi'i ka'azo iki. Kaina'a dya'utam u'ozoo kaznizo dani kawan, na'iki uparadan na'apa Dragon paradauzon kawan.

12 Na'iki na'apa koshan uma'ozakan kiwiitapa'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan na'iki na'apa usha'apatan aimaakan kida uaipan kawana'ati. Uruu idi udyuudan ipai imi'i baara anainao pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kakuda'oraz naa pazowii-kao dauna'an tuukii.

13 Na'iki uaidan umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao atii uwaota-kida zii tikazi aokazi iki imi'i baara ati ipai ĩawunuutapan pu'u.

14 Na'iki ipai upozawata-kidan pidannao mashaapainaouz imi'i baara'a uaidan ida'an wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi awunuutapan pu'u. Na'iki udyuudan ĩtoman aimaakan na'apa'o kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan uaidinpan, uruu tawuru'u zowiauzo-kariwaiz tuukii, na'iki kakuda'oraz naa powaa iti.

15 Udauna'an uma'ozakan taa-kao unizoin-kidan wuru'u toma-kariwaiz aimaakan, na'iki turuu kizi uparadan kapam. Uruu idi udyuudan ipai pidannao aona'oraz ĩdawukan pa'ati zowii-kao.

---

† **13:8** *kakupa-karu kaaritannaa:* Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

16 Tuukii kichana'iki-kia'o pana'aokazi‡ dyuudan ipai pidannao,
pataka'utinainao na'iki manawun-tinpainao, kapuraatanu'o na'iki
mapuraatanu'o, poitorui na'iki aonaa poitorui mani kainaabata-kidinan
padiwa'ora antanpu'o paka'u kida ida'a oo pataawu kida ida'a.
17 Na'iki aonaa turuu pidan toriinan oo selliipan sha'apauzii, kainaaribai
aonaan an u'ida'a, uruu wuru'u kiwiini'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi
uuaz, na'iki uruu wuru'u u'uu aitaapa-kinaoaz.
18 Da'a'a uaiapa aitapaaba-karu, kanom aitapaaba'o marii kizi uaitapan
kichana'iki-kia'o pana'aokazi uu aitaaribanaa, usha'apanum kau'an uruu
kainaabata'oraz pidan uu kapam, wuru'u 666 kia'oraz.

14

Kaznizo-dani na'iki pidannao ukazannaataniinao

1 Uruu dauna'an õawunuupan koshan õtukapa Kaznizo-dani kadishitapan
Zion naawa'a, na'iki kaina'a utuma 144,000 pidannao, ĩnao wuru'u
kaina'a'oraz u'uu na'iki udaru uu saadinpan ĩtawu kida ida'a.
2 Na'iki õabata parada-karu aokazi iki'o na'apa tozowan shaokodappan
kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Wuru'u õabataniaz
tauapatinainao kawanu'o shamoro* kida ida'an.
3 Uruu 144,000 pidannao kunuuan naa pa'ina'o kunui umanawunu'oraz
manawun tabai kanaapu'u, na'iki 4 kakupa'o aimaakannao kanaapu'u,
na'iki 24 kazowautapainao kanaapu'u. Aonaa turuu ba'oran pidannao
kunuuan wuru'u kunuiz, soo wuru'u 144,000 pidannao pa'an, ĩnao wuru'u
Tominkaru kazannaataniinaouz.
4 Ĩnao wuru'u aona'oraz na'apainim ĩkiitauzon zun, uruu idi kaiman ĩtaapan
pananaa. Ĩnao wuru'u da'ana'oraz Kaznizo-dani umakon dono na'itim
karikaonan. Ĩnao wuru'u kiwiitapa'oraz ĩkazannaata-kao imi'i baara'a, ĩnao
taa-kariwaiz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani ati.
5 Aonaa na'apainim ĩmariidinauzon, na'iki aonaa ĩsha'apatauzon oia'o.

Idikinauda'u'o angelnao

6 Uruu dauna'an õtukapan bauda'apa angel zuutapan doko ii,
ukowaada'azon Kaimana'o Kuwai karikaonanu'oraz umishiin Tominkaru
di'iki'o ipai pidannao ati, mashaapainaouz ipai amazada kawana'ati kida
da'a'a imi'i baara'a, bakadun kidaz ĩwiizi, ĩdokozunnao, ĩparadan, na'iki ĩmada.
7 Ukian diiwa'o ida'an, "Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki
ukonaukii-kida'a naa uruu." Kaawa'a naa kamoo aita-kariwaiz,
ubuuapa-kinaa nii ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a. Utaapa'a naa
Tominkaru umanawunu'o nii, uruu wuru'u toma'oraz aokazi, imi'i baara,
paran na'iki wunu nunudapa kida'oraz.
8 Udauna'an 2nd angel aidinan kiwiitapa'oraz angel dawu'ati. Ukian,
"Mainaabata-kaoa'a naa! Mainaabata-kaoa'a naa Babylon
umanawunu'oraz donoi. Babylon sha'apatanii madoronaa-daun kida'oraz
oia'o, ipai owaota-kidan ba'oran wizainao kida da'a'a imi'i baara'a, otaan
kawanu'o wine ĩtuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine
okiaapa-kidinanuz madoronaa-daun. Ona'apan idi'o Tominkaru
pataka'utan oroo."
9 Uruu dauna'an õtukapa 3rd angel aidinan kiwiitapainao dawu'ati. Ukian
diiwa'o ida'an, "Ipai pidannao taapainao kichana'iki-kia'o pana'aokazi
patominkarun nii, na'iki toma-kariwai uruu kawanu'oraz, na'iki ipai

‡ **13:16** *kichana'iki-kia'o pana'aokazi:* uruu kowaada-kariwaiz verse 11 di'ii. * **14:2** *shamoro:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kaina'a'o ukainaariba kida ĩtawu kida ida'a oo ĩdiwa'ora antanpu'o ĩka'u kida ida'a,
10 ipai'o nii kapam ĩtuzan wine wuru'u Tominkaru to'oranuz. Uruu
ma'ozaka'oraz manawun wine Tominkaru shootan ni'oraz pato'oran
kooponnaa nazo iti ĩtuzan nii. Di'ora'a pidannao pataka'uta-kaou'o nii
ĩdyaun, ka'awapa'o sulfur† idi, angelnao na'iki Kaznizo-dani awunuutapan
pu'u.
11 Wuru'u tikaziz pataka'uta'o ni'oraz ĩdyaun, ushan bodo'okapan nii
karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii ĩbaiatinan shaabatan.
Ĩnao wuru'u taapainaouz kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii
na'iki toma-kariwai uruu kawan, na'iki kaina'a'oraz ukainaaribanaa
u'uuaz ĩ'ida'a."
12 Ukau'an marii kizi Tominkaru pidanannao ma'ozakadinan ĩtuuda kizi
papataka'uta-kao. Pakawan kizi ĩizo'atin Tominkaru kakinaori kida na'iki
ĩda'anan Jesus pamishidan tuma.
13 Uruu dauna'an õabatan aokazi iki'o parada-karu kian, "Pusaada
di'ora'a: Wunaou'u mishidainaouz Naobanai Jesus, konaukia'o nii ĩdyaun
ĩmawakan an di'ora'a dauna'ana'a." Udauna'an Kaimana'o Doronaa kian,
"Mishi'o wuru'u. Ĩsookapan ni'i naa dadara kida'o pakaudin-kizi ai, ipai
aimaakan kaiman kida'oraz ĩsha'apatan aitapa-kida-kao nii."

Kasaba'uapa-karu paoribai aka imi'i baara'a

14 Udauna'an õawunuupan õtukapa baraka'o isha'iz. Kaina'a pidan
kawanu'o sakanatapan isha'iz paawa'a. Kaina'a king kowam kaduz gold
idi'o utoma-kao uzowau paawa'a, na'iki kaina'a uzaamatapan dimana'o
soopara paka'u ida'a. 15 Uruu dauna'an ba'oran angel koditan Tominkaru
Dapu aokazi ia'o di'iki. Diiwa'o ida'an ukian wuru ati'i sakanatapa'oraz
isha'iz paawa ia'o ati, "Aizii pusa'uka'a naa paoribai kadunaa kida
pusooparan idi, ipai paoribai aka kida da'a'a imi'i baara'a'oraz dyuua'a naa
kidaz, kaawa'a naa kamoo turuu kizi'i naa ĩkasaba'uu-kao!"
16 Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz isha'iz paawa'a kaudina'akan naa
pasooparan ida'an. Ipai ubaokopatan paoribai aka da'a'a imi'i baara'a.
17 Uruu dauna'an õtukapa ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi
ia'oraz di'iki, kaina'a u'ida'a dimana'o soopara kapam.
18 Na'a'o ba'oran angel, ukoditan altar dazaba iki, uruu wuru'u taapa'oraz
tikazi. Ukian diiwa'o ida'an angel zaamatapa'oraz dimana'o soopara ati,
"Pukaiwa'a naa pusooparan, pudukuta'a naa grape kida pakadunaa kida
di'iki da'a'a imi'i baara'a, usha'apanum kau'an ozoka'a naa grape kida."
19 Uru'u naa ukaudina'akan naa pasooparan ida'an imi'i baara'a, ipai
udukutan grape kida pakadunaa kida di'iki. Udauna'an umuudan naa
kidaz grape dakazaa-kizinao nazo iti,‡ uruu wuru'u Tominkaru to'oranuz.
20 Grape kida dakazaa-kao na'iki u'uu sararoo-kaoaz paniba ia'o wiizai ai.
Grape uu sararoo-kao dono'o naa, izai kodita na'iki, ushootan wa'ozi
kawan, umakon munapo 200 miles mani, na'iki baka'iauda'u feet mani
ukaanan.

15

Angelnao na'iki dawu'itiini'o pataka'utin-kinai kida

1 Uruu dauna'an õtukapa ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai
aimaakan aokazi ii. 7 angelnao zaamatapan 7 pataka'utin-kinai kida, uruu

† **14:10** *sulfur:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **14:19** Kuba ida'a'o ka'unaru kichada-kao udaru'o, udakota-kao 'winepress' kii.

ĩkaduzunnaa. Ĩkaiwainan dauna'an kida aona'o ni'i naa Tominkaru to'oran powa'a.
2 Udauna'an õtukapa paran, glass taidada tikazi tuma'o kawanu'o. Na'iki na'a udazaba'a õtukapa kapam taonawu'u winiainaouz da'i kichana'iki-kii kida'o pana'aokazi, ĩmadawuka'azookan ida'an toma-kariwai uruu kawanu'o ati na'iki aona'o ĩtaapadan pakainaabata-kao ukainaariba idi uruu wuru'u u'uu aitaaribanaaz kapam. Na'iki ĩzaamatapanii shamoro* kida, Tominkaru taaniaz ĩ'ati.
3 Na'iki ĩkunuuan naa Moses kunu, Tominkaru poitoruz, na'iki Kaznizo-dani kunu kapam wuru'u. Kaikapa'a ĩkunuuanzu'u:
"Naobanai Tominkaru pugaru umanawunu'o,
pusha'apata umanawun kida'o
aimaakan
di'itinapa-kinai kida.
Pugaru King nii ipai wiizai kida ati,
ipai wuru kida'a pusha'apatanii kidaz
ipai ukaimanan na'iki umishiin.
4 Kanom aona'o nii utarian pu'ai, Naobanai.
Ipai pidannao kowaadan nii pugaru umanawunu'o.
Pugaru puba'oran kaimana'o.
Ipai pidannao ipai wiizai kida di'iki
wa'atin nii pu'ida'ati,
ĩdawuka'anan pu'ati.
Usha'apanum kau'an ipai kanom pusha'apatanii kida,
ipai usakitapan na'iki umishiin."
5 Uruu dauna'an õtukapa Tominkaru Dapu aokazi ia'o, Tabernacle† da'atinan.
6 Wuru'u 7 angelnao zaamatapainaouz 7 pataka'utin-kinai kida koditan Tominkaru Dapu nazo iki, ĩkaiwadapanii maniriba'o kamicha wizi'i kida'o, na'iki ĩkaiwadapanii zadawii kawanu'o gold idi'o utoma-kao, didimai kaiwada-kao kawanu'o padokori'i kida paawa an.
7 Uruu dauna'an bauda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki'o, taan 7 angelnao ati, 7 boon kida gold idi'o ĩtoma-kao paida kida'o Tominkaru to'oran idi, uruu mashaapa'oraz karikaonan na'iki karikaonan.
8 Sariapa Tominkaru Dapu nazoo kashana'akan tuukii, Tominkaru umanawunun na'iki uma'ozakan na'an idi'i naa, aonaa turuu pidan morotan unazo iti, atii 7 pataka'utin-kinai kida ipain, wuru'u 7 angelnao zaamatapaniaz kida.

16

7 boonnao paida kida'o Tominkaru to'oran idi

1 Uruu dauna'an õabatan diiwa'o parada-karu Tominkaru Dapu'u iki'o kian 7 angelnao ati, "Umako ushoota'ana'a naa wuru'u 7 boon zo'o kida'oraz Tominkaru to'oranuz, imi'i baara iti."
2 Kiwiitapa'o angel makon ushootan naa paboonan wazoo imi'i baara iti. Sariapa kachama'idiikia'o kaziwa'o kabisho-karu kaawan wunao ida'ati'i, kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kainaariba kida ĩ'ida'a, na'iki dawukainaouz toma-kariwai uruu kawanu'o ati.

---

* **15:2** *shamoro:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **15:5** *Tabernacle:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

3 Udauna'an 2nd Angel shootan paboonan wazoo paran baoko iti.
Sariapa wunu tanawatinan mawaka'o pidan izain kawan uaidinpan, na'iki
ipai aimaakannao mashaapa'o paran baoko'o mawakan.
4 Udauna'an 3rd Angel shootan paboonan wazoo wa'ozinao na'iki wunu
nunudapainao kida di'iti, ipai ĩtanawatinan izai nii.
5 Õabata Angel taapa'oraz wunu kian,
"Pugaru kaimana'o Tominkaru,
pugaru na'auzoz amazada toma-kao ua'ii,
na'iki karikaonanu'o nii puna'an.
Sakitapa'o mishi wuru'u
pupataka'utanuz pidannao kaikapa'a.
6 Ĩnao wuru'u zowia'oraz pupidanannao
na'iki puprophetinnao,
uruu idi'o ukau'an putuza-kidan izai ĩ'ati ĩwinipinaa nii."
7 Uruu dauna'an õabata parada-karu altar di'iki'o kian.
"Oo Naobanai Tominkaru,
pugaru mishi umanawunu'o nii manawun,
sakitapa na'iki kaiman pusha'apatan aimaakan
pupataka'utanuz ĩdyaun."
8 Udauna'an 4th angel shootan paboonan wazoo kamoo di'iti, kamoo
wiichan, wiicha manawun uwiichauzon ai, ukawaodan ipai pidannao
pawiichan idi.
9 Ipai pidannao kawaoda-kariwainao uwiichan idi, oiaiman kida ĩparadan
Tominkaru ati, utaapadan idi wuru kida sha'apanu'u pataka'utin-kinai
kidaz. Upu'u mazan aonaa ĩtanawatinan pa'oian ai, na'iki aonaa ĩdakotan
Tominkaru umanawunu'o nii.
10 Udauna'an 5th angel shootan paboonan wazoo kichana'iki-kia'o
pana'aokazi taba paawa iti, ipai amazada marutan ukazowautapa-kizi ii,
na'iki ipai upidanannao kuzowan paninoba kida, ĩbaiaapan idi kaziwa'o
kabisho-karu.
11 Oiaiman kida ĩparadan Tominkaru aokazi ia'o dau'an, pamada kida
kabishon na'iki ukaziwan idi tuukii manawun. Upu'u aonaa ĩkasha'oran
na'iki aonaa ĩtanawatinan Tominkaru di'iti pa'oian kida ai.
12 Udauna'an 6th angel shootan paboonan wazoo udaru'o wa'ozi
Euphrates iti, sariapa wa'ozi maaran arada, kingnao pasoldyaannao tuma,
wa'ati-kizi nii waoko iki.
13 Udauna'an õtukapa idikinauda'u oia'o doronainao, kibaronao kawanu'o
ĩaidinpan kida, bauda'apa koditan Dragon dako iki, ba'oran koditan
kichana'iki-kia'o pana'aokazi dako iki, na'iki ba'oran koditan mariidinauzo
prophet dako iki.
14 Wuru'u oia'o doronainaouz kaina'a'o ĩma'ozakan taa-kao
ĩsha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimaakan. Ĩmakon nii ipai kingnao
kawana'ati imi'i baara ainaouz ĩbaokopata'azon ĩdyaun mizaataaka'o nii
Tominkaru umanawunu'o tuma, ukamoon kaawan dono. Na'apaini'o nii
Tominkaru winian ĩdyaun tuukii.
15 Jesus kian, "Puabata! Õwa'atin nii koidimiki kaawan kawan,
konaukia'o nii pidan mashaapa'oraz pokodapa na'iki taapa'oraz
pakamichan minziiwapa'a naa, aonaa kizi uchi'ika'anpan
makamichan-daun, udauna'an uba'azootinan pidannao ati."
16 Udauna'an oia'o doronainao baokopatan ipai kingnao amazada ida'ati
dakota-kariwaiz Hebrew ida'an Armageddon kii.

17 Udauna'an 7th angel shootan paboonan wazoo doko iti. Diiwa'o ida'an
parada-karu koditan umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, Tominkaru
Dapu'u ia'o di'iki. Ukian, “Aizii ipai'i naazu.”
18 Sariapa kan-kan-kia'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i baara
nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun. Aonaa na'apainim imi'i baara
nakainauzon ma'ozaka'a naa manawun di'ora'a kawanu'u, kiwiini'o
pidannao toma-kao di'iki'o ai.
19 Imi'i nakainan idi umanawunu'oraz donoi Babylon tada'okan
idikinauda'u, na'iki uruu idi kapam ipai ba'oran donoinao imi'i
baara'a'oraz mainaabatinan. Aonaa Tominkaru manyukunuutan Babylon,
uruu idi utuza-kidan naa ipai wine wuru'u pato'oranuz pakoopon zo'iki
o'ati.
20 Ipai imi'i baara paran ii kida'o mainaabatinan, na'iki ipai midukuo
kida mainaabatinan kapam.
21 Dadara tu'uz kida'o wunu kuba kawan, waotan imi'i baara ati
pidannao paawa ati kida, ĩkimishan kida 100 pounds. Tominkaru
pataka'utan idi pidannao tuukii, wuru idi'i uwaota-kidanuz dadara tuu'uz
kida'oraz wunu ĩpaawa ati, tuukii ĩdakoautapan uruu.

17

Donoi zun kawanu'o ikoda'o puraata pananaa ida'an

1 Udauna'an bauda'apa angel, 7 angelnao bii iki'o kaawan õ'ida'ati, ĩnao
tawuru'u zaamatapauzonaouz 7 boon kida paida'oraz da'i
pataka'utin-kinai kida idi, na'iki ukian õ'ati, “Da'ati'i, õaida-kida kizi pu'ati
na'apam nii Tominkaru pataka'utan wuru'u umanawun-tinpa'oraz zun
ikoda'oraz puraata pananaa ida'an. Oroo wuru'u umanawunu'oraz donoi
mashaapa'oraz maonapa iriba'o wa'ozinao dazaba'a.
2 Ipai kingnao, imi'i baara ainao, iriba ĩsha'apatan oia'o ĩkiaapan ida'an
oroo, na'iki ipai pidannao imi'i baara ainao po'idin otaanii wine idi, uruu
wuru kawanu'orazu'u okiaapa-kidinan madoronaa-daun ĩ'ati.”
3 Tominkaru Doronaa kazowautan idi õgaru, angel na'aka'akan naa õgaru
amazada mapidantaka'o di'iti. Na'ii õtukapan zun sakanatapan wuza'o
kichana'iki-kia'o pana'aokazi paawa'a, na'iki kaina'a saadinpa'o uuai kida
ipai umada ida'an dakoopa'o Tominkaru. Wuru'u kichana'iki-kia'oraz
pana'aokazi kaina'a 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo.
4 Wuru'u zunaz okaiwaadapanii kamicha kida wuza za'o na'iki wuza'o,
na'iki okonaunamadan pakamichan, na'iki pamada gold idi'o utoma-kao
kida idi, kawinipina'o kuba kida pabi'inaaka'o ĩtaan kida idi, na'iki pearls*
kida idi. Paka'u ida'a ozaamatapan koopo gold idi'o utoma-kao, paida'o
wine idi, uruu wuru'u kachama'idiikii kida'oraz osha'apatan kida
okiaapa-kidinuz pabi'inaaka'o daonaioranao ati.
5 Kaina'a otawu ida'a uuai saadinpan aona'o uaitapa-kao. Kaikapa'ora'a:
“Manawunu'o donoi Babylon, pugaru selliipauzonao pananaa, na'iki
sha'apaapainao oia'o tuukii manawun daro, da'a'a imi'i baara'a.”
6 Na'iki õtukapa opo'idin Tominkaru pidannao izain idi, na'iki wunao
izain idi'i zowiauzo-kariwainaouz pamishidan idi Jesus.
Õtukapan idi osha'apatan aimaakan kaikapa'a, tuukii õdi'itinpan.
7 Angel kian õ'ati, “Kanom nii pudi'itinpan tuukii? Õkowaadan nii pu'ati
aona'oraz uaitapauzo-kao wuru dau'a'a zunaz na'iki wuru'u

* **17:4** *pearls:* kawinipina'o kashoro kida.

kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ozaidapaniaz, uruu wuru'u kaina'oraz 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo.
8 Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi putukapaniaz kakupauz da'izu kiwiin, mazan aizii aona'a naa ukakupan, maonapa'o ni'i naa ukoditan ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo iki upataka'uta-kidina'anan naa. Kaina'a pidannao mashaapainao da'a'a imi'i baara'a, aona'o ĩ'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa† ida'a amazada toma-kao ua'ii, tuukia'o nii ĩdi'itinpan wuru dau'a'a kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, ukakupauzon idi da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, mazan uwa'atin nii powaa ati koshan.
9 "Da'a'a uaiapanii aitapaaba-karu. Wuru'u 7 kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, 7 naawaz wuru'u. Ĩnao paawa'a kida'a wuru'u zun sakanatapanuz. Ĩnao 7 kingnao kapam:
10 baka'iauda'u ĩdyaun mawaka'a naa, bauda'apa kaina'a ukazowautapan kai, ba'oran kaini'iki'o nii zii uwa'atin. Ukaawan dono aona'o nii ukazowautapan kotua'iki.
11 Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi kakupa'oraz da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, uruu kapam wuru'u 8th king ni'oraz. Uking-tinpan nii itamau, uruu 7 kingnao bii iki'o kapam. Uruu dauna'an upataka'uta-kao ni'i naa.
12 "Wuru'u putukapaniaz 10 u'ozoo, ĩnao wuru'u 10 kingnaouz, aona'oraz zii ĩkazowautapan, mazan ĩma'ozakan taa-kao dono'o naa, ĩkazowautapan nii masakauda'u karikaonan, kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi tuma.
13 Ipai'o nii ĩbauda'apatan padi'itinpan, ĩtaan nii baokopa pama'ozakan na'iki pakazowautapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati.
14 Baokopa'o nii kingnao na'iki kichana'iki-kia'o pana'aokazi mizaapan Kaznizo-dani, mazan Kaznizo-dani na'iki udapadaniinao, uwidauniinao, na'iki uda'anpikinao mishidainaouz uruu, winian nii ĩdyaun, usha'apanum kau'an uruu ma'ozaka'o Naobanai nii ipai ba'oran naobanainao ai, na'iki umanawunu'o king nii ipai ba'oran kingnao ai."
15 Angel kian õ'ati kapam, "Wuru'u iriba'o wa'ozinao, zun selliipauzoz pananaa sakanatapa kiziz, ĩnao wuru'u pidannao, mashaapa'oraz ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a.
16 Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki 10 ozoi kida putukapaniaz, to'ora-kizaitapan nii wuru'u zun selliipauzoz pananaa. Ipai'o nii ĩzaamatan osha'apauz kida na'iki ĩwa'akan niizo makamichan-daun, na'iki ĩnikan nii odunaa na'iki ĩkawaodan nii oroo tikazi idi.
17 Tominkaru taan nii ĩ'ati ĩdi'itinapa-kinaa nii ĩsha'apata kizi uaiapanii, uruu idi baokopa ĩtaan pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati ukazowautapa-kinaa nii, atii Tominkaru paradan mishiinan.
18 Wuru'u zunaz putukapaniaz, oroo wuru'u udaru'oraz donoi kazowautapa'oraz ipai kingnao imi'i baara'a."

18

Umanawunu'oraz donoi Babylon mainaabata-kao

1 Kiwiini'o aimaakan kida sha'apan dauna'an, na'a õtukapan ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki koshan, na'iki ukanadan, kanadapan ipai amazada.

† **17:8** *kakupa-karu kaaritannaa:* Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

2 Ukian diiwa'o ida'an "Mainaabata-kaoa'a naa, mainaabata-kaoa'a naa
wuru'u umanawunu'oraz donoi Babylon. Mazan aizii oia'o doronainao
na'iki kotu'uznao, aona'oraz ĩnikauzo-kao mashaapan ni'i naa na'ii.
3 Babylon dakota-kariwaiz zun nii, taan wine ipai pidannao tuzan nii,
uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine, okiaapa-kidinanuz madoronaa-daun
ĩ'ati. Ipai kingnao imi'i baara ainao sha'apatan oia'o ĩba'orantapan ida'an
odau'u. Na'iki ipai selliipauzonao pasha'apauz kida da'a'a imi'i baara'a,
ipai ĩkapuraatan-dinan powa'a zii otoriipauzon idi da'i iriba kawinipinaa
kida'o aimaakan ĩ'ai."
4 Uruu dauna'an õabatan ba'oran parada-karu aokazi iki'o kian,
"Ukodita'a naa o'ai, õpidanannao, mana'a utompa'ana'a oia'o okawan, aonaa
kizi Tominkaru pataka'utan unao oroo kawan.
5 O'oian kida kasaba'uka-kao doko'o atii kaawa aokazi iti, aonaa
Tominkaru manyukunuutan wuru'u oii kida'oraz osha'apatan.
6 Utaapa'a naa oroo na'apa otaapauzon kawan unao. Utaa'a naa
uwinipinaa nii o'ati, powa'a zii manawun upataka'uta oroo,
opataka'utauzon ai unao. Upaidada okoopon riwunii idi powa'a'oraz zii
uma'ozakan otomanii ai.
7 Marii kizi ubaiaapa-kidan o'ati tuukii kaziwa'o na'iki kasha'ora-karu,
wuru wadaun ni'i na'a o'atadapanuz pakasha'apauzin. Okian padau'an,
'Õgaru Queen, õsakanatapan õtaba ida'a, aonaa na'apainim nii õkasha'orauzon,
zun kasha'oran kawan mawaka'oraz naa odaiaru.'
8 Ukau'an bauda'apa kamo'o nii Tominkaru pataka'utan oroo, di'ora'a
pataka'utin-karu kida idi'i: mawaka-karu, kasha'ora-karu na'iki
zamazi-karu kidaz. Na'iki kawaoda-kao nii oroo tikazi idi, usha'apanum
kau'an Tominkaru umanawunu'oraz papataka'utan nii oroo paaipan
kawana'ati."
9 Ipai kingnao imi'i baara'o, kiaapainaouz oroo na'iki kaiwainao
osha'apauz, ipai'o nii ĩzaadan na'iki ĩkasha'oran odau'ati, ĩtukapan dono tikazi
shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo.
10 Ĩkadishitapan nii munapo donoi ai ĩtarian idi, aonaa ĩbaiaapa'azon
kaziwa'o wuru'u obaiaapaniaz. Ĩkian nii, "Kasha'ora'o manawun!
Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati, pugaru umanawunu'o donoi.
Masha'apakia'o Tominkaru pataka'uta'akan pugaru."
11 Pidannao imi'i baara ainao toriipauzonao na'iki selliipauzonaouz
sha'apauzii, tuukia'o nii ĩzaadan Babylon dau'ati, usha'apanum kau'an
aona'a naa kanom toria'o nii ĩsha'apauz kida powa'a.
12 Aonaa kanom torian naa ĩsha'apauz kida powa'a, wuru'u gold, silver,
kawinipinaa kida'o kuba kida, pearls.* Na'iki aonaa kanom torian
kawinipinaa kida'o kamicha mada, wuzuza'o na'iki wuza kida'o, na'iki silk
idi'o kamicha mada toma-kao. Na'iki aonaa kanom torian aimaakan kida
toma-kariwaiz kaduunu'o udamainan atamun idi, ipai aimaakan
toma-kariwaiz ivory† idi, kawinipina'o atamun kida idi, chipirari kida idi,
na'iki marble‡ idi.
13 Na'iki aonaa kanom torian cinnamon, spice, incense, myrrh na'iki
frankincense, ipai wuru kida'a kawinipina'o kaduunuribai toma-kariwai
oil nii na'iki paodaa nii. Na'iki aonaa kanom torian wine na'iki olive oil,
poroom aka boodinpa'o na'iki aona'o zii uboodinpan. Na'iki aonaa kanom
torian tapi'iza kida na'iki kaznizonao, kawaro kida na'iki ĩtararannaa kida,

* **18:12** *pearls:* kawinipina'o kashoro kida. † **18:12** *ivory:* aimaakan toma-kariwaiz elephant dako za'aba'i kida di'iki. ‡ **18:12** *marble:* kawinipina'o kuba.

na'iki ĩsellii kapam pidannao poitoruinao nii, mazan aizii aona'a naa kanom torian ĩ'ai kidaz.
14 Pidannao selliipauzonaouz pasha'apauz kian nii o'ati, "Ipai aimaakan
kida puaipaniaz tuukii pu'ati mainaabatina'a naa, na'iki ipai puwaziwaan
kawinipina'o na'iki umanawun kida'o pusha'apauz. Na'iki aonaa
na'apainim nii pukasha'apauzin na'apa'o aimaakan kida idi powa'a."
15 Wuru'u pidannao selliipauzonaouz da'i pasha'apauz,
kapuraatan-dinan ĩselliipauzon idi da'i pasha'apauz kida donoi ii, ipai'o nii
ĩkadishitapan munapo donoi ai aonaa ĩbaiaapa'azon wuru'u obaiaapaniaz.
Tuukia'o nii ĩzaadan,
16 na'iki ĩkian, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan
pu'ati umanawunu'o donoi, konaunam kida'o kamicha kida
pukaiwaadapauzon wuza za'o na'iki wuza'o, pukonaunamadan
pakamichan, na'iki pumada gold idi'o utoma-kao kida idi, kawinipina'o
kuba kida idi pabi'inaaka'oraz ĩtaan kida, na'iki pearls.
17 Na'iki masha'apakiaka puwaziwaan ipai wuru kida'a
pukapuraatan-din-kinaa kidaz."

Ipai na'akapainao udaru kida'o kanawa, na'iki wa'atiinao ĩnazo'o kida,
kaudinainao kanawa kida ida'a na'iki ipai baokoinao pidannao ikoda'o
papuraatan soo paselliipan ida'an pasha'apauz kida kanawa ida'an ipai
wiizai kida kawana'ati, ipai ĩkadishitapan munapo donoi ai.
18 Na'iki ĩzaadan nii ĩtukapan dono tikazi shan bodo'okapan
kawaodapa'oraz oroo. Ĩkian nii, "Aonaa ba'oran donoi umanawunu'o nii
wuru kawanu'o."
19 Ĩmuudan imi'i unuba kida pazowau paawa iti kida ĩaida-kinaa nii
na'apam pakasha'oran tuukii manawun. Tuukia'o nii ĩzaadan, na'iki ĩkian
nii, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati'i
umanawunu'o donoi. Ipai kakanawaniinao udaru'o kanawa kida idi
chi'ikapauzonaouz ipai wiizai kawana'ati selliipauzo oo toriipauzonaouz
sha'apauzii kida, ipai ĩkapuraatan-dinan otoriipauzon idi ĩsha'apauz kida
okapuraatanun idi manawun. Na'iki masha'apakiaka owaziwaan ipai
pasha'apauz kida."

20 Ukonaukii ipai mashaapainao aokazi ii, Tominkaru pataka'utan idi'i
naa Babylon. Ukonaukii Tominkaru pidanannao na'iki apostlenao na'iki
prophetnao, Tominkaru pataka'utan idi'i naa oroo, aimaakan osha'apatanii
kidaz unao ati'o wadaun ni'i naa.
21 Udauna'an umanawunu'o angel zaamatan udaru'o kuba na'iki
ukabootanuzu paran baoko iti. Ukian, "Kaikapa'o nii umanawunu'oraz
donoi Babylon kaboota-kao ma'ozaka'o ida'an na'iki aonaa na'apainim nii
õtukapauzo-kao powa'a.
22 Aonaa na'apainim nii shamoro aran kida abata-kao, na'iki aonaa
pidannao kunuutinauzonao abata-kao, na'iki aonaa tauapatinauzonaouz
da'i flute na'iki trumpet kida ida'an abata-kao punazo ii powa'a. Aona'o nii
kaudinauzonao nii punazo ii, na'iki aona'o nii poroom aka booda-kariwai
nii punazo ii.
23 Aonaa na'apainim nii lamp kanadapan tukapa-kao punazo ii, aonaa
na'apainim nii mazidainao paradan abata-kao punazo ii powa'a.
Pupidanannao selliipauzonao sha'apauzii kida umanawunu'o nii ĩtaapinpan
da'a'a imi'i baara'a, na'iki ĩsha'apata oia'o doronai ida'an umanawun kida'o
aimaakan kida di'itinapa-kida'o pidannao, na'apa'o ida'an ĩmariidapan
ĩdyaun."

24 Babylon pataka'uta-kao Tominkaru prophetinnao na'iki upidanannao
na'iki ipai zowiauzo-kariwainao imi'i baara'a izain ikoda-kao idi'o na'ii.

19

"Wakonaukii-kida waTominkarun"

1 Ipai wuru kida sha'apan dauna'ana'a, õabata iriba'o pidannao paradan
kawanu'o aokazi ii. Diiwa'o ida'an ĩkian, "Wakonaukii-kida waTominkarun!
Uruu kazannaatin-kinai, umanawunu'o na'iki ma'ozaka'o.
2 Sakitapa'o na'iki kaimana'o wuru'u usha'apataniaz, upataka'utanuz
umanawun-tinpauzoz zun, selliipauzoz pananaa. Osha'apata-kidan ida'an
oia'o ipai pidannao ati da'a'a imi'i baara'a, Tominkaru pataka'utan oroo,
ozowiauzon idi'o upoitorunao."
3 Powa'a koshan iriba'oraz pidannao aokazi ia'o kian, "Wakonaukii-kida
waTominkarun! Tikazi kawaodapa'oraz oroo, ushan bodo'okapan nii
karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii umashaadan."
4 Sariapa 24 kazowautapainao na'iki 4 kakupa'o aimaakannaouz kida,*
ipai ĩwashatinan paawun baara ikinapu, ĩtaainan naa Tominkaru ati,
sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a ati. Ĩkian "Amen!
Wakonaukii-kida waTominkarun!"

Kaznizo-dani mazidan daua'o

5 Udauna'an parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki,
"Ukonaukii-kida waTominkarun, ipai unao upoitorunao, pataka'utina'o
na'iki manawun-tinpa'o, taapainaouz Tominkaru umanawunu'o nii."
6 Udauna'an õabatan iriba'o kawanu'o pidannao kadakoinpan, na'apa
tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o.
Ĩkian, "Wakonaukii-kida Tominkaru, usha'apanum kau'an uruu
wanaobanaa, umanawunu'o King.
7 Wakonaukii tuukii, wakonaukii-kida Tominkaru umanawunun,
Kaznizo-dani mazidan kamoon kaawan naa, na'iki udaiaro ni'o
minziiwapa'a naa oroo.
8 Taa-kao o'ati maniriba'o wizi'i'o kawinipina'o kamicha okaiwadan nii."
(Wuru'u kawinipina'oraz kamicha, uruu wuru'u kaiman kida'oraz
Tominkaru pidanannao sha'apatanii kida.)
9 Udauna'an angel kian õ'ati, "Pusaada di'ora'a: konaukia'o nii wunaou'u
dapada-kariwainaouz mazida'o Kaznizo-dani aroapa-kizi ati." Powa'a zii
angel kian, "Di'ora'a mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o."
10 Õwashatina'akan naa ukanaapu'u ukidiba dazaba'a õawun baara
ikinapu, õtaapa'azon naa uruu umanawunu'o nii, mazan upu'u ukian õ'ati,
"Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o, õgaru Tominkaru poitoru kapam,
na'apa pugaru na'iki pumin-mishidannao kawan, ĩnao wuru'u
kowaadapauzoz pamishidan Jesus, ukau'an soo Tominkaru pa'an turuu
putaapan umanawunu'o nii." Wuru'u kuwai Jesus kainaabataniaz, mishi'o
pa'an, uruu wuru'u ma'ozakada'oraz pidannao, ĩkakuwaapan dono
Tominkaru paradan dau'u.

Baraka'o kawaro na'iki zaidapa'oraz ubarau'u

11 Uruu dauna'an õtukapa aokazi da'atinan, kaina'a baraka'o kawaro na'ii,
na'iki kaina'a zaidapa'o ubarau'u udakota-kao "Kaimana'o pidan, mishi'o
ukuwaa Tominkaru daua'o." Sakitapa'o wuru'u upataka'utanuz pidannao
pa'oian dikin ii, na'iki umizaataakanuz patarubanao tuma.

---

* **19:4** Putukapa wuru'u aimaakannao kida dau'u Revelation 4:6-8 ida'a.

12 Uawun kida kanadan na'apa tikazi pururu'ukappan kawan, na'iki
ukaiwadapanii iriba king kowam kaduz kida pazowau paawa'a. Kaina'a
u'uu saadinpan unanaa ida'a, mazan soo uruu pa'an aitapa na'apa'oram
wuru'u saada-kariwaiz.
13 Dawuu za'aba'i'o kamicha ukaiwadapanii izaita'o, na'iki u'uu
"Tominkaru paradan," kii.
14 Iriba soldyaanao aokazi ikiinao makon udawu'ati, ĩzaidapanii baraka'o
kawaro kida na'iki ĩkaiwadapanii baraka'o maniriba'o kamicha kida.
15 Dimana'o marii dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan
udako nazo iki, uruu ida'ana'o nii uwinian ipai wiizainao kida.
Ukazowautapan nii ĩdyaun pama'ozakan ida'an, na'iki udakazaan nii ĩdyaun
grape kawan, grape uu sararoo-kizinao ii, uruu wuru'u umanawunu'oraz
Tominkaru to'oranuz.
16 Ukamichan za'aba'i ida'a, uokoba pa'inamun, kaina'a u'uu saadinpan.
"Uruu umanawunu'o King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki ma'ozaka'o
Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai."
17 Udauna'an õtukapan bauda'apa angel kadishitapan kamoo paawa ii.
Diiwa'o ida'an ukadakon kotu'uznao ati, zuutapainaouz doko ii aka, ukian,
"Uwa'ati da'ati'i, ubaokopatin kizi aroapa-kizai ida'ati, Tominkaru taan
ni'oraz ida'ati.
18 Uwa'ati da'ati'i, unika'an kizi wunao dunaa kida'a: kingnao,
soldyaanao na'iki ĩzowaunaanao na'iki wunao dunaa kida'a kawaronao
na'iki ĩzaidapikinao, na'iki ipai bakadun kida pidannao dunaa, wuru'u
poitoruinao na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani, umanawun-tinpa'o
na'iki pataka'utina'o."
19 Uruu dauna'an õtukapa kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki ipai
kingnao imi'i baara ainaouz na'iki ipai ĩsoldyaannao baokopatinan,
ĩmizaataaka'azon wuru tuma'a zaidapa'oraz baraka'o kawaro na'iki
usoldyaannao tuma.
20 Mazan zaamata-kao wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, baokopa
mariidinauzo prophet tuma, uruu wuru'u aida-kida'oraz umanawun kida'o
aimaakan, kichana'iki-kia'o pana'aokazi aipan kawana'ati, uaidan idi
na'apa kida'o aimaakan pidannao mishida uruu, ĩnao wuru'u kaina'oraz
kichana'iki-kia'o pana'aokazi kainaariba kida ĩtawu kida ida'a na'iki ĩnao
dawuka'oraz toma-kariwai aimaakan uruu kawanu'o ati. Wuru'u
kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet, ipai
dya'utam ĩkaboota-kao kakupa, Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz
sulfur† tuma.
21 Wuru'u zaidapa'oraz baraka'o kawaro kaiwaan marii kodita'oraz
padako iki, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan, pazowii-kinaa nii
ipai ĩsoldyaannao, na'iki ipai kotu'uznao nikan mawakainao dunaa atii
abaapa kida ĩdyaun.

20

1,000 wunu

1 Uruu dauna'an õtukapa angel wa'atin aokazi iki, uzaamatapanii key
ka'unaru aona'oraz utokon nii keyannaa, na'iki toromaro'o chain.
2 Uma'ozakan idi uzaamatan wuru'u dragonuz, uruu tawuru'u kotua'oraz
kowazaz dakota-kariwaiz Devil oo Satan kii, udauna'an udo'ota'akan naa
uruu chain idi, umashaapan nii na'apa 1,000 wunu kawana'ati.

† **19:20** *sulfur:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

3 Udauna'an angel kabootan uruu ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo iti,
dauna'an utarata'akan naaz na'iki udadarada'akan naaz, uruu aonaa kizi
powa'a Satan sha'apata-kidan oia'o ipai pidannao ati umariidapan ida'an
ĩdyaun atii 1,000 wunu ipain. Uruu dauna'an umuuda-kao nii masakauda'u
karikaonan.
4 Udauna'an õtukapa tabai kida, na'iki pidannao sakanatapainaouz
ĩpaawa'a kida kaina'a ĩma'ozakan taa-kao ĩkazowautapa-kinaa nii. Na'iki
õtukapa kapam wunao doronaa kida'a dukuta-kariwainaouz ĩkanau kida,
ĩkakuwaapatinauzon idi Jesus na'iki Tominkaru paradan dau'u. Ĩnao wuru'u
aona'oraz ĩkodoru'ukan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati, na'iki
toma-kariwai aimaakan uruu kawana'ati, na'iki aonaa ĩtaapadan
pakainaabata-kao ukainaariba idi pataawu oo paka'u kida ida'a. Ipai'o nii
ĩkakudan powa'a iti koshan na'iki ĩkazowautapan nii 1,000 wunu Christ tuma.
5 Di'ora'a kiwiitapa'o kadishita-karu powa'a iti mawaka-karu di'iki
wuru'u. (Baokoinao mawakainao aona'o ĩkadishitan uruu dono, diina'iti'o
nii zii pa'an ĩkadishitanu'u 1,000 wunu ipain an.)
6 Konaukia'o nii manawun wunaou'u kadishitainaouz kiwiitapa'o
kadishita-karu ida'a, aona'o nii ĩbaiaapan pataka'utin-karu wuru'u
baiaapa-kariwai ni'oraz u'itamautan mawaka-karu di'ia'oraz. Mazan
ĩkaudinan nii faadaanao ni'i naa Tominkaru na'iki Christ ati, na'iki
ĩkazowautapan nii utuma 1,000 wunu kawana'ati.

Satan winii-kao daua'o

7 Aizii 1,000 wunu kida ipain dauna'an, Satan kodita-kida-kao nii
pataratapa-kizinao iki.
8 Umakon nii ipai wiizai kida kawana'ati, usha'apata-kidan nii oia'o
umariidapan ida'an ipai pidannao, mashaapainaouz da'a'a imi'i baara'a,
ĩnao wuru'u wiizai kida dakota-kariwainaouz Gog na'iki Magog kii. Satan
kasaba'ukan nii ipai ĩdyaun mizaataaka-kizai ati. Iriba'o nii manawun
ĩdyaun, na'apa kaatu diri'in paran danoma ana'o kawan.
9 Ĩmakoodanan ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, na'iki awauta
ĩmashaapan ĩzikonuitapan wuru'u Tominkaru pidanannao mashaapa-kiziz
donoi, umarainpaniaz. Mazan tikazi waotan aokazi iki ipai ukawaodan
ĩdyaun.
10 Udauna'an wuru'u Satan mariidapauzoz ĩdyaun, ukaboota-kaoa'a naa
Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz pizo-pizowa'o sulfur tuma. Na'iti'o
wuru'u ĩkabootauzonuz kichana'iki-kia'o pana'aokazi na'iki mariidinauzo
prophet. Na'ia'o ni'i naa ĩbaiatan tikazi ipai kamoo na'iki maruta'o,
karikaonan na'iki karikaonan.

Tominkaru buupan daua'o pidannao

11 Udauna'an õtukapa udaru'o umanawunu'oraz manawun tabai baraka'o
na'iki kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a. Sariapa imi'i na'iki aokazi
ĩmainaabatinan ukanaapu iki, aona'a naa ĩtukapa-kao powa'a.
12 Na'iki õtukapa mawakainao pidannao, umanawun-tinpainao na'iki
pataka'utinainao, na'a ĩkadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai
kanaapu'u. Na'iki õtukapa kaarita kida da'ata-kaoa'a naa. Uruu dauna'an
ba'oran kaarita da'ata-kao, kakupa-karu kaaritannaa.* Mawakainao
pidannao pataka'uta-kaoa'a naa ĩsha'apatanii kida kawana'ati, usaadinpan
kawana'ati kaaritanao ida'a.

---

* **20:12** *kakupa-karu kaaritannaa:* Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

13 Wuru'u mawakainaouz pidannao paran baoko ii, ĩmakon naa
Tominkaru kanaapu iti. Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi,
sharakadan naa mawakainao makon Tominkaru kanaapu iti, na'iki
upataka'utan naa ipai ĩdyaun ĩsha'apatanii kida kawana'ati.
14 Uruu dauna'an Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi kaboota-kaoa'a
naa Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Di'ora'a, uruu u'itamautan mawaka-karu
wuru'u.
15 Ipai pidannao, aona'o ĩ'uu kida saadinpan Kakupa-karu Kaaritannaa
ida'a, ipai'o nii ĩkaboota-kao Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

21

Pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara

1 Uruu dauna'an õtukapa pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara,
kiwiitapa'oraz aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'a naa, na'iki paran
mainaabatina'a naa kapam.
2 Na'iki õtukapa kaimana'o donoi, pa'ina'oraz Jerusalem, wa'atin apowa
ati aokazi iki Tominkaru di'iki, wuru'u donoiz na'apa'o zun kawan
kaiwaadapa'oraz naa pamazidan daara paudaiaru ni'o kaawan ua'ii.
3 Õabata diiwa'o parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai
di'iki, "Aizii di'ora'a dauna'an Tominkaru mashaapan ni'i naa
papidanannao tuma, na'iki ĩnaou'o nii upidanannao nii, na'iki una'an nii
ĩtuma, na'iki uru'o nii ĩTominkarun nii.
4 Ipai'o nii uinoan ĩawun uu kida, aona'o ni'i naa powa'a pidan mawakan,
oo kasha'oran, oo zaadauzon oo baiaapan kaziwa'o. Usha'apanum kau'an
kiwiitapa'oraz oia'o sha'apatauzo-kariwai kidaz mainaabata-kao idi'i naa."
5 Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai
ida'a kian, "Aizii ipai'i naa õpa'inaadan aimaakan kida!" Ukian koshan õ'ati,
"Pusaada di'ora'a parada-karu kida'a, mishi'oraz, na'iki marii kizi
ĩmishida-kao kida."
6 Udauna'an ukian koshan, "Aizii ipai naazu! Õgaru Alpha na'iki Omega,*
wuru'u sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz. Õtaan nii maradakoinao ati wunu
ĩtuzan nii, wuru di'iki'i wunu nunudapa'oraz taa'oraz kakupa-kinai
mawinipinaa-daun.
7 Na'ia'oram pidan ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, uzaamatan nii
di'ora'a aimaakan kidaz õ'idi'iki, na'iki õgaru'o nii ĩTominkarun nii, na'iki
ĩnaou'u nii õdainao nii.
8 Mazan pidannao tariainao pada'anan Jesus, pidannao
muudinainaouznaa pamishidan ai Jesus, pidannao sha'apaapainao oia'o
tuukia'a naa manawun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao
madoronaa-daunu'o ĩkiaapaakan,† pidannao marunao-tinpainao, na'iki
mariidinauzonao. Ipai'o nii ĩpataka'uta-kao karishii kawanu'o tikazi
ka'awapan sulfur‡ tuma'o nazo ii. Di'ora'a uruu u'itamautannaa
mawaka-karu wuru'u."

Pa'ina'o Jerusalem

9 Bauda'apa angel kaawan õ'ida'ati, tawunao bii iki'ora'a, 7 angelnao
zaamatapauzonaouz ukaduzunuz naa pataka'utin-kinai kida. Ukian õ'ati,
"Puwa'ati da'ati'i, õaida kizi pu'ati zun Kaznizo-dani daiaro ni'oraz."

---

* **21:6** *Alpha na'iki Omega:* A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'ii. † **21:8** Daonaioranao kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan daonaiora ati mamazidaaka-daun; mazida'o daonaiora kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan mazida'o daonaiora ati, aonaa omin-mazidan mani. ‡ **21:8** *sulfur:* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

10 Tominkaru Doronaa kazowautan idi õgaru, angel na'aka'akan naa õgaru
dokoa'o midukuo powaa iti. Na'ii uaidan õ'ati kaimana'oraz donoi
Jerusalem wa'atin aokazi iki Tominkaru di'iki,
11 na'iki kanada, kanada donoi Tominkaru umanawunun idi. Donoi
konaunaman uwizi'in, na'apa kawinipina'o kuba wizi'in kawan, na'apa
jasper kawan na'iki kanuunu'o crystal kawan.
12 Wuru'u donoiz kaina'a'a ukorarannaa dokoa'o na'iki kaina'a 12
upaniinomizinaa kida, ipai ĩkawana'ati kaina'a bauda'apa angel
awunuutapa'o. Ipai paniinom kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Israel
dani-daun uu saadinpan.
13 Kaina'a idikinauda'u paniinom kida bauda'apa'o donoi korarannaa
daba'a antanapu: idikinauda'u waoko ikinapa, idikinauda'u wakadapu
ikinapa, na'iki idikinauda'u kida ba'orainao udabaazi kida ida'antanapu.
14 Wuru'u donoiz, ukorarannaa toma-kao 12 kubanao kida paawa'a'o,
na'iki ipai kuba kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Kaznizo-dani apostlen
uu saadinpan. Ĩnao wuru'u 12 apostlenaouz.
15 Angel parada'oraz õ'ati zaamatapanii aitaaribai gold idi'o utoma-kao
atamun kawanu'u, uaitaa-kinaa nii na'apam dii donoi udarun,
upaniinomizinaa na'iki ukorarannaa kapam.
16 Na'apa kida'o udawuan wuru'u 4 donoi dabaazi kidaz. Angel aitaan
naa wuru'u donoiz paaitaariba idi, 1500 miles udawuan, na'apa kapam
ukazoan na'iki udoko'an udawuan kawan.
17 Angel aitaa kapam ukorarannaa, udoko'an 216 feet. Na'apa pidan
aitaapa-kinaa kawanu'o wuru'u angel kaiwaaniaz paaitaapa-kinaa nii.
18 Donoi korarannaa toma-kao jasper idi'o, na'iki ipai aimaakan kida
donoi nazoo ia'oraz gold idi'o pa'idiwaru utoma-kao kida, kanuunu'o glass
kawan.
19 Wuru'u donoi korarannaa wiizi paawa kidaz, kawinipina'o kuba kida
idi'o utoma-kao wuru'u. Konaunama'o utoma-kao di'ora'a kuba kida idi'i:
jasper, sapphire, agate, emerald,
20 onyx, carnelian, quartz, beryl, topaz, chalcedony, turquoise, amethyst.
21 Wuru'u 12 paniinom kidaz, 12 pearls kida wuru'u, bauda'apa
paniinom toma-kao bauda'apa pearl idi. Kazowa'o dunapo mapudu'oraz
ukaiwaapa-kao donoi nazo ia'oraz, gold idi'o pa'idiwaru utoma-kao, turuu
putukapan aimaakan unazo'o ia'o glass nazo'o ia'o kawan.
22 Aonaa õtukapan Tominkaru Dapu nii donoi nazo ii. Aona'o nii
uaiapa-kao Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz na'iki Kaznizo-dani
mashaapan idi'i naa na'ii.
23 Aonaa kamoo oo kauzu aiapa-kao kanadapa'o nii donoi, Tominkaru'o
nii pa'an kanadapaz pamanawunun idi, na'iki Kaznizo-dani'o nii kanadapa
unazo ii.
24 Ipai amazada kawana'ati pidannao mashaapan nii donoi kanadan
ida'an, na'iki ipai kingnao imi'i baara ainao na'akan nii umanawun kida'o
pasha'apauz donoi nazo ati.
25 Aonaa na'apainim nii upaniinomizinaa taratauzo-kao, usha'apanum
kau'an aona'o nii amazada marutauzon na'ii.
26 Ipai konaunam na'iki umanawun kida'o pidannao sha'apauz kida
na'aka-kao nii donoi nazo ati, ipai amazada iki kida.
27 Mazan ipai aimaakan kida aona'oraz ukaimanan, aona'o nii
umorota-kida-kao donoi nazo iti. Oo pidannao oipainaouz, dawukainaouz
toma-kariwai tominkarunao ati, mariidinauzonaouz, aona'o nii ĩmorotauzon
donoi nazo iti. Soo wunaou'u nii pa'an morota-kida-kaoa'a, kaina'a'oraz

ĩ'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa ida'a, Kaznizo-dani kaaritanuz.

22

Wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai

1 Udauna'an angel aidan õ'ati wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai,
kanuunu'o crystal kawan, kodita'oraz na'iki shootapa'oraz Tominkaru
na'iki Kaznizo-dani taba di'iki,
2 wa'ozi shootapan kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-kao zikon
an donoi nazo an. Wa'ozi danoma antanapu kida, kaina'a paoribai kida
taa'oraz kakupa-kinai kaakapauzo da'i ipai kauzu kida kawana'ati. Na'iki
ipai pidannao imi'i baara ainaouz kaiwaan paoribai anaba kida
pakasarain-kinaa nii.
3 Aimaakan kida aona'oraz ukaimanan Tominkaru ati, aona'o nii
umorota-kida-kao donoi nazo iti. Mazan Tominkaru na'iki Kaznizo-dani
taba na'a'o ni'i naa pa'an donoi nazo ii, na'iki Tominkaru poitorunao,
ĩtaapan ni'i naa uruu umanawunu'o nii.
4 Ĩtukapan nii Tominkaru awun baara, na'iki kaina'a'o nii u'uu saadinpan
ĩtawu kida ida'a.
5 Aona'o nii amazada marutauzon na'ii. Aona'o nii ĩaipan lamp kida oo
kamoo kanadapa'o nii, usha'apanum kau'an Naobanai Tominkaru'o nii
kanadapa ĩdyaun na'iki ĩkazowautapan nii King kawan karikaonan na'iki
karikaonanu'o nii.

Jesus wa'atin daua'o

6 Udauna'an angel kian õ'ati, "Ipai wuru'u parada-karu kidaz
puabataniaz naa kida mishi'o wuru'u, na'iki marii kizi umishida-kao.
Na'iki Naobanai Tominkaru taa'oraz padoronaa paprophetinnao ati,
dyuudan pa'angelin, uaida-kida kizi papoitorunao ati kanom sha'apan nii
kadimana'a naa."
7 "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa õwa'atin. Konaukia'o nii
wunaou'u izo'atiinaouz ipai parada-karu kida, saada-kariwai kidaz di'oraz
kaarita ida'a'a, kai'o na'iki diina'iti'o daua'oraz kida'a."
8 Õgaru John, abata'oraz na'iki tukapa'oraz ipai wuru'u aimaakan kida
sha'apa'oraz. Õipaian dauna'an õabatapan na'iki õtukapan kidaz, õwashatinan
õawun baara ikinapa, angel aida'oraz õ'ati ipai aimaakan kida kanaapu'u,
ukidiba dazaba'a, õtaapa'azon idi'i naa uruu umanawunu'o nii.
9 Upu'u mazan ukian õ'ati, "Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o! Õgaru
poitorui karikaonan na'apa pukawan, na'iki pu'inawuzunao prophetnao
kawan, na'iki ipai pidannao kawan izo'atiinaouz saada-karawaiz di'ora'a
kaarita ida'a'oraz. Tominkaru pa'an putaapa umanawunu'o nii."
10 Udauna'an ukian õ'ati, "Mana'a pa'i putaapa'a naa mashaa wuru'u
saada-kariwaiz, di'ora'a kaarita ida'a'orazu'u, kadimana'o ni'i naa
usha'apan kida.
11 Ukau'an ipai pidannao sha'apaapa'o oia'o, marii kizi pakawan
ĩsha'apaapan oia'o, na'iki pidannao sha'apaapa'o dikauda kida'o
kachama'idiikii kida'o aimaakan kida aona'oraz ukaimanan kida, marii
kizi pakawan ĩsha'apaapan kidaz. Na'iki pidannao sha'apata'o kaiman
kida'o aimaakan, marii kizi pakawan ĩsha'apatan kaiman kida'o aimaakan.
Na'iki ipai pidannao kaimanainao, marii kizi pakawan ĩmashaapan kaiman."
12 "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa õwa'atin! Õna'akan nii
õwinipa kida õkawinipinaata-kinaa nii ipai pidannao ĩsha'apatanii kida
kawana'ati.

13 Õgaru Alpha na'iki Omega, wuru'u kiwiini'oraz na'iki dawu'itiini'oraz,
sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz."
14 Konaukia'o nii wunaou'u chikainaouz pakamichan za'aba'i kida
kaiman. Turuu ukau'an ĩmorotan paniinom kida ida'an Donoi nazo iti na'iki
turuu ĩnikan akai wuru di'iki'i paoribai taa'oraz kakupa-kinai.
15 Mazan wunaou'u, aona'o nii ĩmorota-kida-kao Donoi nazo iti,
madoronaa-daunu'oraz ĩtaapan pananaa, wunaou'u marunao-tinpainaouz.
Na'iki pidannao kiaapaakainao mamazidaaka-daun, pidannao zowiainao
ba'oran pidannao, pidannao dawukainao toma-kariwai aimaakannao ati,
na'iki ipai pidannao mariidinauzonao sha'apaapauzonaouz oia'o.
16 "Õgaru, Jesus, tawuru'u dyuuda'oraz da'i õ'angelin kakuwaapa'o nii
ipai wuru kida dau'a'a unao ati, ipai choochi kida kawana'ati. Õgaru David
Takaan-daun na'iki õgaru chaapi'iki'o wizi kanada'oraz."
17 Doronai na'iki Daiaroi* kian, "Puwa'ati'i naa!" Ipai pidannao abatainao
di'ora'a, marii kizi kapam ĩkian "Puwa'ati'i naa!" Na'ia'oram pidan
maaradako'o, marii uwa'atin uzaamata kizi mawinipinaa-daun wunu
wuru'u taa'oraz kakupa-kinai.

Ubaukapan naa kakinaowapa-kinai kida kowaada'azoo-kao

18 Õgaru John, kaimanaiman õkakinaowan ipai pidannao abatainaouz
kuwai kida kai'oraz na'iki diina'iti'o ni'oraz zii usha'apan kida daua'oraz,
õsaadaniaz di'ora'a kaarita ida'a: Na'ia'oram pidan pana'ada'o powa'a zii
kidaz, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan uruu, wuru idi'i 7
pataka'utin-kinai kidaz, kowaada-kariwai da'a'a kaarita ida'a.
19 Na'iki na'ia'oram pidan so'ota'o bauda'apa saada-kariwai di'ora'a
kaarita di'iki'i, aona'o nii Tominkaru taapadan unikan akai utaa'azooniaz,
paoribai taa'oraz kakupa-kinai akaz, na'iki aona'o nii utaan pidan wiizi
ni'oraz utaa'azon kaimana'o donoi nazo ia'oraz, uruu kida wuru'u
kowaada-kariwaiz di'ora'a kaarita ida'a.
20 Pidan kakuwaapa'oraz wuru kida dau'a'a kian, "Mishi, kadimana'o ni'i
naa õwa'atin!"
Amen! Puwa'ati'i naa, wanaobanaa Jesus!
21 Marii kizi Naobanai Jesus aidan pakamarainapanun ipai
papidanannao ati. Marii kizi una'apan karikaonan.

* **22:17** *Daiaroi:* Kaznizo-dani daiaro ni'o wuru'u.